

Nukën 'Ibu Diosan ain unikama 'inan ain bana

Porciones del Antiguo Testamento
en el idioma
kashibo-kakataibo

Porciones del Antiguo Testamento
en el idioma
kashibo-kakataibo

La ilustración en la página 28
por Horace Knowles se usa por cortesía de
© The British & Foreign Bible Society, 1954, 1967, 1972, 1995.

Las ilustraciones en las páginas 10, 18, 21, 25, 43, 49, 91,
126, 128, 134, 153, 169, 193, 245, 292, 338, 435,
485, 752 y 810 se usan por cortesía de
© David C. Cook Publishing Co., 1978.

Primera edición, 2011

Publicado por
© 2011 Wycliffe, Inc.
P.O. Box 628200
Orlando, FL 32862-8200

www.ScriptureEarth.org

Este obra está bajo una licencia Creative Commons (by-nc-nd)

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Contenido

Al lector

Génesis	Gen.	7
Éxodo	Ex.	125
Levítico	Lv.	178
Números.	Nm	188
Deuteronomio	Dt.	210
Josué	Jos	247
Jueces	Jue	263
Rut	Rut	290
1 Samuel	1 S	298
2 Samuel	2 S	354
1 Reyes	1 R	392
2 Reyes	2 R	434
Esdras	Esd	465
Nehemías	Neh.	472
Job	Job	483
Salmos.	Sal	509
Proverbios	Pro	581
Eclesiastés.	Ec.	598
Isaías	Is	603
Jeremías.	Jer	678
Ezequiel	Ez.	727
Daniel	Dan.	744
Oseas	Os	769
Joel	Jl	783
Amós	Am	792
Jonás	Jon	809
Miqueas	Miq.	814
Habacuc	Hab.	826
Zacarías	Zac	834
Malaquías	Mal.	836
Antiguo Testamtonu 'ikè bana Nuevo Testamtonua		
barikin isti		
<i>(Pasajes paralelos)</i>		843
Anu kirika kuënëokè ain anëkama purukè		
<i>(Lista de lectura)</i>		855

AL LECTOR

Para los traductores es un gozo y un privilegio haber traducido el cuarenta por ciento del Antiguo Testamento para ponerlo al alcance de las comunidades del grupo kashibo-kakataibo del río Aguaytía y el río San Alejandro en el departamento de Ucayali, y del río Súngaro en el departamento de Huánuco.

Como no era posible traducir todo el Antiguo Testamento, los pasajes para esta publicación se seleccionaron cuidadosamente para dar un panorama amplio del plan de salvación que Dios expone en el Antiguo Testamento. En cuanto a la traducción se ha tratado de que sea lo más fiel posible al mensaje original y se ha expresado con sencillez para que el lector lo comprenda con toda claridad.

Este volumen da una perspectiva histórica fiel de los eventos, los personajes y los pasajes importantes para entender el Nuevo Testamento y los eventos del Antiguo Testamento a los que se hace referencia en el Nuevo Testamento. Las Sagradas Escrituras son la historia de Dios que presenta temas que se inician en el Antiguo Testamento y siguen en el Nuevo Testamento. Entre esos temas están la persona de Dios, la creación, la naturaleza pecaminosa del hombre, la promesa del Mesías (el Salvador), el reino de Dios, el Hijo de David, el Buen Pastor, el juicio de Dios y su soberanía sobre las naciones, y otros temas. El Nuevo Testamento contiene muchas citas del Antiguo Testamento, la mayoría de esas citas se encuentran en este libro. El comité de traducción no considera que este compendio pueda compararse con la traducción de todo el Antiguo Testamento, por lo que se espera que en el futuro

todo el Antiguo Testamento sea traducido al idioma kashibo-kakataibo.

Estos pasajes de las Sagradas Escrituras servirán para que todas las personas, sin distinción de condición o credo, sea católica, evangélica u otro, descubran la revelación de Dios por medio de su hijo Jesucristo, y encuentren el perdón que Él ofrece.

La Palabra de Dios ofrece a los que la leen y la escuchan una descripción del Plan de Dios; es decir, cómo puede una persona experimentar un cambio de vida que honre a Dios en todo aspecto y que finalmente lo lleve a experimentar el gozo eterno de Dios.

El comité de traducción desea la bendición de Dios sobre todos los que han colaborado en la publicación de esta traducción. Agradecemos a todos ustedes.

GÉNESIS

Nukën 'Ibu Diosan kamabi ñu unio bana

1 ¹Uniotabakin ka Nukën 'Ibu Diosan uniokëxa, naíkamë 'ëo 'imainun me. ²Me uniokëxbi mënókëmapan 'ain ka kamabi parúmpapa manámi béánbéankibukë 'iakëxa. Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan bëru ñunshin baka manámiax shaífbëkiankëxa.

³Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Ka pékíti 'ikën. Kiaxa kikëbë ka pékiakëxa. ⁴Usai kikëbëa pékia ka Nukën 'Ibu Diosan pékikë a upí isakëxa, upí iskin ka béánkibukë axa amo 'imainun axa pékikë aribi amo 'imiakëxa, ⁵usai 'ia ka pékikë a nëtë kakin anëakëxa, anëanan ka béánkibukë a imé kakin anëakëxa, usakin 'akëbë béánkionxa pékarakë ax ka achúshi nëtë 'iakëxa.

⁶Usakin 'atankëx ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Ka achúshi xabá chaiiracha an 'umpaxkama énananmiti 'iti 'ikën.

Kikëbëshi ka usai 'iakëxa. ⁷Usa 'ain ka Diosan achúshi xabá chaiira an bakakama bëarati 'akëxa: 'akëx ka xabá chaiira meu panaitsi tikimainun panaitsi axribi manámi bërúakëxa. ⁸Xabá chaiira a ka naí kakin anëakëxa. Usakin 'akë 'ain ka béánkionxa pékarakë ax rabé nëtë 'iakëxa.

⁹Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Naí meu 'ikë baka ax ka anubia rakátinu timéti 'ikën, me éski mëratanun.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹⁰Axa éskikë a ka Nukën 'Ibu Diosan me kakin anëakëxa, anëanan ka axa timéax 'ianëmë 'ëosa 'aish rakákë a parúmpapa kakin anëakëxa.

Usai 'iá ka kamabi Nukën 'Ibu Diosan upí 'ikë isakëxa, ¹¹isi ka kiakëxa: Me mëuküax ka bëtsi bëtsi chuku kóti 'ikën: axa énxëñu 'iti 'imainun ikama axa bimiñu 'i tuati akamax.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹²Usa 'ain ka menuax bëtsi bëtsi xubi 'iruakëxa: 'irui ka xubikama axa énxëñu 'iti 'imainun ikama axa bimiñu 'i tuati akama. Usai 'iá ka kamabi Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa. ¹³Usakin 'akë 'ain béánkionx pékaratëkënkë ax ka rabé 'imainun achúshi nëtë 'iakëxa.

¹⁴⁻¹⁵Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Naí xabá chaiira kuman batsisa anu ka an me pékatikama 'iti 'ikën, an imé 'ikëbi xabá 'inun nëtë 'imikë, ax ka anun nëtëkama 'unánti 'ianan, baritiakama 'unánan uisa nëtëkama kara 'ia kixun 'unánti 'ikën.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹⁶Nukën 'Ibu Diosan ka an pékati rabé 'akëxa: 'akin ka chaiira an nëtënkë pékati 'anan an imé pékati

chukúma 'akëxa. 'Anan ka an imé pékati okin 'ispakamaribi 'akëxa. ¹⁷Nukën 'Ibu Diosan ka naí xabá-chaiira kuman batsisa anu an me pékatikama 'akëxa, ¹⁸an nētēn 'imainun imé pékati a ka nētē xabábëa imé biranantima okin 'akëxa, usa 'ain ka akamabi Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa. ¹⁹Usakin 'akë 'ain béankionx pékaratëkënkë ax ka, rabé 'imainun rabé nētē 'iakëxa.

²⁰Usakin 'atankëx ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Baka 'ukëmëu ka bëtsi bëtsi ñuina 'aisamaira 'uakamë 'ëoti 'ikën, 'imainun ka me manánmi nuanti pëchiñu ñuinakama uniti 'ikën.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ²¹Nukën 'Ibu Diosan ka parúmpapanu 'iti ñuina chaiirabukama uniokëxa, 'imainun ka baka 'ukëmëüküax kaiti 'anubi 'iti 'anan ka ñuina pëchiñu-kamaribi 'akëxa. Usakin 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa, ²²usakin 'akëxa upí 'ikë iskin ka Diosan an 'akë ñukama upíokin sinánxunkin kakëxa: Parúmpapanu 'ikë ñuinakama tuapati ka 'uakamë 'ëoi ka kait, ñuina pëchiñukamaribi ka tuapati 'itsaira menu 'iti 'ikën.

²³Usakin 'akë 'ain béankionx pékaratëkënkë ax ka mapai achúshi nētē 'iakëxa.

²⁴Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Menu ka bëtsi bëtsi ñuina kaiti 'ikën: a rabukuti 'imainun ka a piti ñuinakama 'imainun a pitima raëkëma ñuinakama, 'imainun men niríkë ñuinakamaribi.

Kikëbë ka usai 'iakëxa.

²⁵Nukën 'Ibu Diosan ka ënë ñuinakama uniotankëx kamabi upí 'ikë isakëxa.

²⁶Usa 'ain ka kamabi ñu 'atankëx Nukën 'Ibu Dios ë sai kiakëxa: Bëri kananuna nu iskësabi 'itánun uni unioti 'ain. Ax ka bakanu 'ikë ñuinakama 'imainun pëchiñu ñuina 'imainun a piti pitima ñuinakama 'ianan, ñuina raëkëma 'imainun men niríkë ñuinakamax ka an bërúankë 'iti 'ikën.

²⁷Usa 'ain ka uni uniokin Nukën 'Ibu Diosan asábi 'itánun nukëbënë 'imainun xanu uniokëxa,

²⁸Uniotankëxun ka upíokin sinánxunkin kakëxa: Bakë bëchipati kamina mekama tsitsirui 'uákamë 'ëoti 'ain; baka mëu 'ikë ñuinakama 'imainun manan nuánkë pëchiñu ñuinakama, 'imainun axa men niríkë ñuinakama aín 'ibu kamina 'iti 'ain.

²⁹Usokin pain a ñukama 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: Ka is mitsu kana menu kookë ikama ax tuáñu ikama 'imainun, 'ain bimi pitima akamabi 'inanin. Akamax ka mitsun piti 'iti 'ikën.

³⁰'Aínbi kana ñuinakama axa men nikë 'imainun manan 'ikë pëchiñu ñuinakama 'imainun men niríkë ñuina akamabi kana menuax 'irukë in bimikama pinun 'inanin.

Kikëbë ka usai 'iakëxa, ³¹usokin 'axun ka Nukën 'Ibu Diosan an uniokë ñukama upíira upí 'ikë isakëxa. Usaxa béankionx pékaratëkënkë ax ka mapai 'imainun achúshi nëtë 'iakëxa.

2 ¹Usokin 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan naí 'imainun me, anua 'ikë ñukama këñunbi 'akin kamabi sënëonkëxa. ²Mapai achúshi 'imainun achúshi nëtën ka Nukën 'Ibu Diosan an 'akë ñukama sënëonkëxa, usokin 'atankëx ka tantiakëxa. ³Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé nëtë a upíokin sinánxuni a nëtëx ka upíira 'iti 'ikë kiox kiakëxa, a nëtën ka kamabi ñukama unio-tankëx tantiakëxa. ⁴Ënë banax ka usakin ka Nukën 'Ibu Diosan naí 'imainun me uniokëxa kixun ñuikë bana 'ikën.

Uni Edén kakë naësa menu 'iá

Usakin Nukën 'Ibu Diosan naíkamë 'ëo këñun me uniokin sënëonkë 'aínbi ka, ⁵anu añu ñubi 'aima pain 'iakëxa, añu ñubi ka me mëuküax 'irukëma pain 'iakëxa, uñeribi ka Nukën 'Ibu Diosan 'ibumiyama pain 'ikën an me chabóti, 'imainun ka an naë mëníoti uni 'aima pain 'iakëxa. ⁶Usa 'aínbi ka menuax mekama chabói 'umpax shióbuakëxa. ⁷Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan mebi unisa 'inun 'atankëxun aín rëkinu rëxúnkakëxa, rëxúnkakëxëshi ka uíni uni 'iakëxa. Usai 'ika uni uniakëxa.

⁸Usokin 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan Edén kakë naësa me, auküaxa bari urukë, anu achúshi naësa okin 'axun anuxun kamabi ñu bëruánti anubi ëankëxa. ⁹A naësa me anu ka Nukën 'Ibu Diosan bëtsi bëtsi i upíbu 'ixuan aín bimi upíbu pisabi 'inun tuati a koónun 'imiakëxa. Imianan ka naësa me a nëbëtsi a pia uni upiti tsóti 'imainun, a pikin uisa ñux kara upí 'ikë a 'unánan uisa ñux kara 'atima 'ikë a 'unánti aribi kónun 'imiakëxa.

¹⁰Usa 'ain ka Edén kakë naësa me anuax achúshi baka an naësa a chabóti shióbukë, anuax ka amo rabé 'imainun amorabé 'inun baka saëakëxa. ¹¹A baka achúshinëx ka Pisón kakin anëké 'iakëxa, an ka Havilá kakë mekama bëararakë 'iakëxa. A menu ka 'itsaira kuri 'iakëxa. ¹²A menu ka kuri upíira 'imainun i bëpín sanuira 'ianan ka ónice kakë maxáxribi anu 'iakëxa. ¹³Bëtsi baka ka Guihón kakin anëké 'iakëxa, an ka Cus kakë me bëararakë 'iakëxa. ¹⁴Bëtsi baka ka Tigris kakin anëkëribi 'iakëxa, ax ka Asiria amiaxa bari urukë ami kíkiani kuanëxa. 'Imainun ka Bëtsi bakaribi ax Éufrate kakë 'iakëxa.

¹⁵Edén kakë me anu naësa achúshi 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan an uniokë uni kakëxa: ënë bëruánan mënioi kamina ënu tsóti 'ain, ¹⁶katankëxun ka ësokinribi kakëxa: Min kamina piti 'ain kamabi i bimi naësa ënu 'ikë ënë, ¹⁷ën kana mi kain, anun upí 'imainun 'aisama ñu 'unánti

a i ain bimi kamina pitima 'ain. Uisaran karamina a bimi pin a nētēnbi kamina bamakē 'iti 'ain. ¹⁸Katankēxun ka Nukēn 'Ibu Diosan kakēxa: uníxa ashira 'iti ka 'aisama 'ikēn. Usa 'ain kana an 'akinti bētsi 'axúnti 'ain.

¹⁹Usakin 'atankēxun ka Diosan menua uniokē ñuinakama 'imainun ñuina pēchiñukama unin anēnun uninu uankēxa. A unían anēkē 'aish ka kamabi ñuinakama a piti a pitima 'imainun kamabi ñuina pēchiukama 'imainun raekēma-kama anēñu 'iakēxa, ²⁰anēkēx ka aín anē ax anubi bērúakēxa. Usa 'aínbi ka a ñuinakama achúshinēxi a uni 'akinsama 'iakēxa.

²¹Usa aín ka Nukēn 'Ibu Diosan a uni 'aímai upiti 'uxtanun 'uxmiakēxa, 'uxmikēxa 'aímai upiti uxa ka aín putu achúshi bitankēxun aín naminbi amiribishi bētasakēxa. ²²A putúbi ka

Nukēn 'Ibu Diosan achúshi xanu 'inun uniokēxa, uniotankēxun ka a uninu bēakēxa, ²³bēia isi, ka uni kiakēxa: jēñēx ka 'ēn namibi 'anan 'ēn xobi 'akē 'ikēn! Aín anēx ka xanu 'iti 'ikēn, ax ka Diosan unin putúbi bixun 'akē 'ikēn. ²⁴Usa 'ain ka unin aín xanu bikin aín papa aín tita ēnti 'ikēn, usa 'aish ka a rabētaxbi achúshi unisashi 'iti 'ikēn.

²⁵Usakin 'akēx ka uni 'imainun xanu chupañuma 'iakēxa, 'aínbi ka usa 'ixunbi a rabēxun rabinti sinánma 'ikēn, sinanima ka usabi 'iakēxa.

**Bēbu 'imainun xanu
Diosan kakēsabi oi 'isama
tani 'itabati 'ucha bana**

3 ¹Nukēn 'Ibu Diosan uniokē bētsi ñuina raekēma kamasamaira ka runu 'iakēxa, usa 'ixun ka xanu ñukákēxa:

Xanu runun paránkēx 'ucha.

—¿Asérabi kara Diosan i bimi naësa ënu 'ikëkama ënë pixunma anun mi kax? ²Kakëxun ka xanun kakëxa:

—Bëtsi i bimibi naësanu 'ikë kananuna piti 'ain, ³'aínbi kananuna naësa nëbëtsi 'ikë i bimi ashi pitima 'ain. Diosan ka a i bimi pixunma 'anan mëxunma 'anun a pibi isanuna bamati 'ai kixun nu kaxa. ⁴Kakëxunbi ka runun xanu kakëxa:

—Ama, usama ka kamina bamatima 'ain. ⁵Diosan ka upíokin 'unánxa uisa nëtën kaina a i bimi pi a nëtënbi kamina mitsux sinánñuira 'ixun uisa ñu kara upí 'ikë 'unánan uisa ñu kara upíma 'ikë, aribi 'unáni asaribi 'iti 'ain.

⁶Usakin kakëxun ka xanun a bimi kuisa, upíira upí 'ikë isakëxa, a pi ax sinánñuira 'isa iskin ka anun kuëenkin xanun i bimi biakëxa. I bimi bixun kukin, ka aín bënëribi 'inánkëxa. 'Inánkëxun ka anribi piakëxa. ⁷Pikinshi ka a rabëxunbi chupañuma kananuna 'ai kixun sinánkëxa. Usai 'ikin ka chupañuma 'ixun higo kakë i pëi xëokëxa, xëotankëx ka a rabëtaxbi anun tsitatakiakëxa.

⁸Usakë a xupibukëbëtan ka bëbu 'imainun xanun Nukën 'Ibu Dios bari kuainakëkëbëa suñu bëkikëbë nitsia kuakëxa, kuati ka uni aín xanubë abákiani kuanx naësanu 'ikë ikama tanain unëakëxa. ⁹'Aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan kuënkin uni kakëxa:

—¿Uinu kaina 'ain? ¹⁰Kakëxun ka unin kakëxa:

—Mi kana naësa nëbëtsi nitsia kuan, usa 'aish kana chupañuma 'aish rakuéti unëa. ¹¹Kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan ñukákëxa:

—¿Uin kara chupañuma kamina aín kixun mi kax? ¿Karamina a pixunma 'anun 'ën mi kakë i bimi a pikëma 'ain? ¹²Kakëxun ka unin kakëxa:

—Minmi abë 'inun 'inánkë xanu ënën ka i bimi 'ë 'inánxa, 'inánkëxun kana 'ën pian.

¹³Usakian kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan xanu ñukákëxa:

—¿Uisa kupí kaina usokin 'an? Kakëxun ka xanun kakëxa:

—Runun 'ë paránkëxun, kana a i bimi pian.

¹⁴Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan runu kakëxa:

—Min kamina ësokin ñu 'an, usa 'aish kamina raíri ñuina kamasama 'iti 'ain. Min shikanëinshi niriti kamina ninuxun 'ain. Usa 'ain kamina me putuishi pinuxun 'ain.

¹⁵'Ën kana mixmi xanubë nishananun 'imiti 'ain, 'ën 'imikëx ka min rëbúnki 'imainun xanun rëbúnki nishananti 'ikën. Aín rëbúnkinën ka min maxkánu mi amánuxun 'aia, 'akëxun kamina aín taë tsipútunu 'anuxun 'ain.

¹⁶Usakin runu katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan xanuribi kakëxa:

—'Ën kana min tuia chaiira paë tanimi bakënun 'imiti 'ain, paën kamina bakënxun 'ain. 'Aínbi kamina usai 'ibi min bënëbë 'inuxun 'ain, 'ianan kamina, an kakësabiokin 'ati 'ain.

¹⁷Ēsakin xanu katankëxun ka bëburibi kakëxa:

—Min kamina min xanun kakëxun kuan. Usa 'ixun kamina a pixunma 'anun 'ën mi kakë i bimi a pian, ënë pixunma ka 'at 'ën kakëxunbi, usa 'ain ka bërí me 'aisama min 'ucha kupí 'iti 'ikën; usa 'ain kamina 'itsaira ñu mëëkin menu ñu 'apáxun anun mix bamati nëtë 'itámainun pinuxun 'ain. ¹⁸Ianan ka menu ñu muxañu tubënruí 'irunuxun 'aia, 'imainun kamina barixun ninu 'ikë ñukamabi piti 'ain. ¹⁹Mín nichakin 'itsaira ñu mëëtankëxun kamina pinuxun 'ain, me 'akë kamina 'ain, usa 'ain kamina anúnmi me 'itë-kénti 'itámainun ñu menuxun 'ain, me 'akë kamina 'ain, usa 'aish kamina me 'itëkënxun 'ain.

²⁰Usa 'ain ka unin aín xanu Eva kakín anëakëxa, ax ka kamabi uni axa tsókë aín tita 'itiokin.

²¹Nukën 'Ibu Diosan ñuina xaká xanu aín ri 'axuanan bëbu aín tari pañunun 'axunkín, ²²kakëxa: Ka is, bërí ka unix nukama achúshisa 'ikën, usa 'ixun ka uisa ñu kara upí 'ikë 'unánan uisa ñu kara 'aisama 'ikë aribi 'unánti 'ikën. Usa 'ain kamina a pi tsóti i bimi aribimina xëñibua 'aínbi tsónuxun pi bërúanti 'ain. ²³Usakin katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan uni Edénna chikínkin, an uniókë 'ixuan me naëoxun anu ñu mëënun kixun ëankëxa.

²⁴Usakin uni chikíntankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan naësa ami axa bari urukë au aín ángel raíri Edénu 'ikë bainu nitsíankëxa. Ax

ka ángel suntárusa 'iakëxa. An ka manë xëtokë tsi rëkirukësa 'ixuan kuainakë bëkinkin anun bama-tima i bimi anua uíxbi kuantirabanai bai bëarati anu nankëxa.

Caín 'imainun Abel 'iá bana

4 ¹Usa 'ain ka uni aín xanubë 'iakëxa. 'Itankëx ka xanux tutankëx aín rëkuën tuá Caín bakéankëxa, bakéanx ka kiakëxa: Bërí kana bëbu tuá achúshiñu 'ain. Nukën 'Ibunbi ka 'ë 'inánxa. ²Usakin a pain 'atankëxun ka Abel Caínan xukén aribi tuakëxa. Abel axa an ñuina 'arakakë uni 'imainun ka Caín ax an ñu 'apákë uni 'iakëxa.

³Uíti bari kara inúkëbëtan ka achúshi nëtë 'ikëbëtan, Caínan aín ñu 'apákë a 'inánti bikë a Nukën 'Ibu 'inánkëxa. ⁴Usakian 'aia iskin ka Abelnëribi aín 'arakakë ñuina aín rëkuën tuá upíira kaístan-këxun 'ën 'Ibu kana 'inánti 'ain kixun sinánxun buánxuan-këxa. Usakin 'aia ka Nukën 'Ibu Abelnë 'inánkë ñuina upíira 'ikë isakëxa, ⁵'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan Caínan 'inánkë aín ñu 'apákë a upíirama 'ikë isakëxa, iskëbë ka Caín 'aisamairai xuatemati aín xukénmi nishakëxa. ⁶Usai 'ia ka Nukën 'Ibu kakëxa: ¿Uisa kupín karamina 'aisamairai min xukénmi xuatemati nishin? ⁷Mín upíokin ñu 'akin kamina upíokin sinántian, 'aínbi kamina 'aiman, usa 'ain ka min 'uchati 'uramara 'ikën. Usa 'aínbi kamina min abi tënëkin 'atima 'ain.

⁸Achúshi nëtën ka Caínan aín xukén Abel kakëxa, jnu rabëtax

karanuna nitsi kuantima 'ain!
Kabiani abë uri kuankin ka Caínan
aín xukén Abel ami xuamati nishkë
'ixun iskëuxunma mëëkin rëakëxa.

⁹Usokin 'akë ka Nukën 'Ibun
Caín ñukákin kakëxa:

—¿Uinu kara min xukén Abel
'it? Kakëxunbi ka Caínën kakëxa:

—Kana 'unaníman. ¿'Ën karana
'ën xukén nitsia bërúanti 'ain?

¹⁰Usai kia ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—¿Uisa kupín karamina usakin
'an? Min xukén 'anákanën imi
menu, 'apamikinmi 'akë an ka uisa
karana oti 'ai usakin 'ën mi 'anun
kia. ¹¹Usa 'ain kamina, mix 'atimokë
'aish ënë menuax chikínkë 'iti 'ain,
anuxun min xukën aín imi 'apa-
mikin 'akë me ënuax. ¹²Minmi ñu,
mëëkin 'apákëxbi ka biminuxuma
'aia. Usa 'aish kamina ñuñuma,
kuainbëkinishi tantima mekama oi
ninuxun 'ain. ¹³Usakian Nukën 'Ibu
kakëxunbi ka Caínën kakëxa:

—'Ën kana min 'aisamaira
okin tëmëramikëxunbi tënëtima
'ain. ¹⁴Bërí kamina ënë menua 'ë
chikinin usa 'aish kana kuainbëki-
nishi mekama oi ninuxun 'ain, mi
'ura kana uisaran nëtënbi tantima
'inuxun 'ain. 'Iaka uínbi kara
mëraia an 'ë 'ati 'ikën. ¹⁵Aínbi ka
Nukën 'Ibun ësookin kakëxa:

—Uin kara mi rëtia ax ka mapai
achúshi 'imainun rabéokin 'ati-
mokë 'iti 'ikën. Usakin katankëxun
ka Nukën 'Ibun Caín 'unántiokëxa,
uin kara mëraia an rëtima okin.

¹⁶Usakian Nukën 'Ibu kakëx
ka Caín anuaxa abë banakë me
ëbiani kuankëxa, kuantankëx ka

Nod, kakë me amiaxa bari urukë
Edén 'ikë anu 'iakëxa.

Usai Caínan rëbúnki 'iá bana

¹⁷Usa 'ain ka Caínan xanu bitan-
këxun ami bëbu tuá 'inun bëchia-
këxa, aín anë ka 'iakëxa Henoc
kakë. Usakin bëchitankëxun
ka Caínan achúshi ëma 'akëxa.
'Atankëxun ka aín bëchikënën
anën Henoc kakin anëakëxa.

¹⁸Henoc ax ka Iradnën papa
'iakëxa, Irad ax ka Mehujaelnën
papa 'iakëxa, Mehujael ax ka Metu-
saelnën papa 'iakëxa, 'imainun ka
Metusael ax Lámeecnën papa 'iakëxa.

¹⁹Lámece ax ka xanu rabéñu
'iakëxa: Achúshinëxa Adá kakin
anëké 'imainun ka bëtsíxribi Silá
kakin anëké 'iakëxa. ²⁰Adánën
tuakëx ka Jabal kakin anëké
'iakëxa, an pain ka ñuina chukúma
'imainun ñuina chakama 'araka-
këxa. Usa 'aishi ka achúshi 'itinushi
bukuima aín xanu 'imainun aín
bëchikë 'imainun aín ñuinakamabë
mekamanu kuainbëkini pastonuax
bëtsi pastonu kuankëxa. Usa 'aish
ka upíokin xubu oima chupa këxtú
xubusa okin 'akë anuishi 'ikë uni
'iakëxa, usa 'ixun ka a unin vaca
'arakakëxa. ²¹Jabal ax ka achúshi
xukéñu 'iakëxa. Aín anë ka Jubal
kakin anëké 'iakëxa, usa 'ain ka a
unin rëbúnkinëx kamabi ñu 'unánkë
'ixun arpa 'anan paka 'akë a bana oti
'unánkë uni 'iakëxa. ²²Silánën tuá
Tubal-caín kakin anëké a ka manë
panshian unionan bëtsi ñukamaribi
uniokë uni 'iakëxa. Tubal-caín ain

chirabakë achúshinëx ka Naamá kakin anëkë 'iakëxa. ²³Achúshi nètèn ka Lámeecnën aín xanu Adá 'imainun Silá kakëxa:

'Ën mi bana ñuixunmainun kamina upíokin kuati 'ain: Achúshi uni ka bënë 'iaxa, a kana anbia 'ë 'aisama oisa tankëxun rëan.

²⁴Asérabia Caínax mapai achúshi 'imainun rabéokin 'uchakë 'ain kana, 'ëxribi 'aisamaira okin setenta 'imainun siete okin 'uchokë 'ëx 'iti 'ain, kiax ka Lámeck kiakëxa.

**Adánnën anuishi
sënënkín Evami achúshi
okin bëchitëa bana**

²⁵Amiribishi aín xanubë 'itanëxun ka Adánnën achúshi bëbu tuá 'atëkëankëxa, ax ka Set kakin anëkë 'iakëxa, usa 'ain ka kiakëxa: Diosan ka bëtsi tuáribi 'ë 'inánxa Caínëan aín xukén Abel rëa 'ain. ²⁶Usa 'ain ka Setnënríbi achúshi bëchikë 'akëxa, aín anëx ka Enós kakë 'iakëxa. Usa 'ain ka a nëtëkaman unin Nukën 'Ibu 'akinun kixun ñukákëxa.

**Adánnën rëbúnkíkama 'iá bana
(1 Cr 1.1-4)**

5 ¹Ënëx ka Adánnën rëbúnkinën anëkama kuënëokë 'ikën. Uni uniokin ka Nukën 'Ibu Diosan, asaribi 'itánun 'akëxa; ²'akin ka bëbu 'imainun xanu 'akëxa, 'atankëxun ka upíokin sinánxukín kakëxa. A nëtëan uni

uniokë, a nètèn ka Dios kiakëxa: Ënëx ka uni kakin anëkë 'ikën.

³Adán axa ciento treinta baritiañu 'ain ka aín bëchikë Set a iskësabi ax bakéankëxa. ⁴Usakin 'atankëxun ka Adán ochocientos baritia tsókin ka bëbu 'imainun xanu okin bakë bëchipakëxa; ⁵usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos treinta baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari 'iruax ñuakëxa.

⁶Set ax ciento cinco baritiañu 'ain ka aín rëkuën bakë bëchikë Enós kakë ax bakéankëxa. ⁷Usakin 'atankëx ka Set ochocientos siete baritia, 'imi tsóakëxa, tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatëkëankëxa; ⁸usakin bakë bëchipatankëx ka novecientos doce baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

⁹Enós ax noventa baritiañu 'ain ka aín bëchikë Cainán bakéankëxa. ¹⁰Usakin 'atankëx ka Enós ochocientos quince baritia 'imikin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatëkëankëxa; ¹¹usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos cinco baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

¹²Cainán ax setenta baritiañu 'ain ka aín bëchikë Mahalalel bakéankëxa. ¹³Usakin 'atankëx ka Cainán ochocientos cuarenta baritia sënëmi tsóakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatëkëankëxa; ¹⁴usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos diez baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

¹⁵Mahalalel ax sesenta 'imainun cinco baritiañu 'ain ka aín bëchikë Jéred bakéankëxa. ¹⁶Usakin 'atankëx ka Mahalalel ochocientos treinta baritia 'imi tsóakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchípatëkëankëxa; ¹⁷usokin bakë bëchípatankëx ka ochocientos noventa 'imainun cinco bari sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

¹⁸Jéred ax ciento sesenta 'imainun rabé baritiañu 'ain ka aín bëchikë Henoc bakéankëxa. ¹⁹Usakin 'atankëx ka Jéred ochocientos baritia 'imi tsóakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchípatëkëankëxa; ²⁰usokin bakë bëchípatankëx ka novecientos sesenta 'imainun rabé baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

²¹Henoc ax sesenta 'imainun cinco baritiañu 'ain ka aín bëchikë Musalén bakéankëxa. ²²Henoc ax ka Nukën 'Ibu Dios kuëenkësabi oi tsóakëxa. Usa 'ain ka aín rëkuën bëchikë Musalén bëchítankëx, Henoc ax tsóakëxa trescientos baritia, 'imikin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchípatëkëankëxa; ²³usa 'aish ka Henoc kamabi aín baritia tsókë 'iakëxa trescientos sesenta 'imainun cinco baritia tsóakëxa. ²⁴Henoc ax ka Nukën 'Ibu Dios kuëenkësabi oi tsókë uni 'iakëxa, usa 'ikë ka achúshi nëtë 'ikëbëtan Nukën 'Ibu Diosan bikëx nëtëakëxa.

²⁵Musalén axa ciento ochenta 'imainun siete baritia 'ain ka aín bëchikë bakéankëxa. ²⁶Usa 'ain ka Musalén setecientos ochenta 'imainun rabé baritia tsoakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bëchípatëkëankëxa; ²⁷usa 'ain ka novecientos sesenta 'imainun nueve baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

²⁸Lámeç ax ciento ochenta 'imainun rabé baritia 'ain ka aín bëchikë achúshi bakéankëxa, ²⁹a ka Noé kakin anëakëxa, ësai kikin: Nukën 'Ibu me 'aisama oxa, usa 'ain kananuna 'itsaira ñu mëi tëmëranuxun 'ain; usa 'aínbi ka ëné tuákën nu tantiminuxun 'aia. ³⁰Noé bëchítankëx, ka Lámeç quinientos noventa 'imainun cinco baritia, tsóakëxa, tsókin ka bëbu 'imainun xanuribi bëchípatëkëankëxa; ³¹usa 'ain ka setecientos setenta 'imainun siete baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx a bari sënënkëbë ñuakëxa. ³²Noé ax quinientos baritiañu 'ain ka aín bëchikë bëbukama bakéankëxa, aín anë ka 'iakëxa Sem, Cam 'imainun Jafet, akamax ka Noénën bëchikë 'iakëxa.

Unin 'ucha 'aisamaira 'ikë Nukën 'Ibu Diosan isa bana

6¹Uni 'aisamaira 'uakamë 'ëoi ka me tsitsirui buküakëxa, ësai 'ikin ka unin xanu upírabu 'inun bëchiakëxa, ²usa 'ain ka Diosan bëchikékaman unin bëchikë xanukama upírabu isakëxa. Usa 'ain ka

uinu 'iké xanu kara kuëenia abë kuëenani unikamax biranankëxa. ³A'ínbi ka Nukën 'Ibu kiakëxa: 'Ën kana uni xënibutia tsónun 'imitima 'ain, usa 'aish ka bamati 'ikën, unix ka namishi 'ikën, usa 'ain ka unix tsóti 'ikën, ciento veinte baritia ishi.

⁴Usa 'ain ka chaxkéirabu 'imainun chairabu uni ëné menu mërakëxa, Diosan bëchikë-kaman unin bëchikë xanukama ami bëchipati biakëxa, bixun ka ami bëchipakëxa. Bëchipakëx ka a unikamax asérabi rakuëma kushiirabu bërámabi nètë ióñu 'iakëxa. ⁵Nukën 'Ibu iskëxbi ka unin 'ucha 'aisamaira ëné menu 'iakëxa, 'imainun a 'atima sinánñu 'ixun 'atima ñuishi 'ati sinánñuirabu 'iakëxa, ⁶usa 'ain ka uni uniotankëxbi usai 'ia isi sinanakëxa. 'Itsaira anun masá sinani, ⁷kiakëxa: 'Ën uniokë ëné menu 'iké unikama kana këñuti 'ain, 'imainun kana kamabi ñuina a 'arakakë, 'imainun men nirikë ñukama, ñuina pëchiñu akama. ¡'Ën uniokë ñukama 'aisamakëbë kana sinanan! ⁸Usaia abë 'iké unikama 'ikëbëtanbi ka Nukën 'Ibun Noé ashi upí sinánñu uni 'iké isakëxa.

Noénën nunti chaiira 'á bana

⁹Ënëx ka uisai kara Noé 'iakëxa, kixun ñuikë bana 'ikën.

Noé ax ka achúshi uni upí 'iakëxa, usa 'ixun ka Diosan kakësabiokin 'akëxa. A unixëshi ka raíri unikama 'ikësama anúan tsóa nètëkaman Diosan

kuëenkësabi oi tsóakëxa. ¹⁰Noé ax ka rabé 'imainun achúshi bëchikëñu 'iakëxa, aín anë ka Sem, Cam 'imainun Jafet, kakin anëké 'iakëxa.

¹¹Nukën 'Ibu Diosan iskëx ka ëné menu ñu unin bëtsi bëtsi ñu 'aisamaira 'anan bënëkinshi ñu 'aisama 'akë 'iakëxa, ¹²kamabi unin ka 'atima ñuira 'ati sinánñu 'iakëxa. Usa iskin ka Nukën 'Ibu Diosan ëné menuxun 'aisamaira ñu 'atima 'aia isakëxa, ¹³usa iskin ka Noé kakëxa: Kamabi unikama këñuti kana sinan. Atun 'ucha kupín ka ëné menuxun 'aisamaira ñu 'atima 'aia, usa 'ain kana 'ën a unikama 'imainun menu 'iké ñukama këñuti 'ain. ¹⁴Usa 'ain kamina 'ati 'ain, achúshi nunti chaiira i bëpinñuira xubu namésokin, 'atankëxun kamina anua ñukama 'iti 'ati 'ain, aín namë 'ukëmëu kamina bëarati 'ain, 'anan kamina aín xabankëkama anun 'umpax atsintisama okin mëu 'imainun ëman xaran bëtasti 'ain, anun 'umpax atsintisama okin. ¹⁵'Akin kamina nunti chaiira a ësokin 'ati 'ain: ciento treinta y cinco ka aín chaxké 'iti 'ikën, 'imainun ka veintidós metro 'imainun medio aín namë 'iti 'ikën, 'imainun ka aín manámiu trece metro 'imainun medio manan 'iti 'ikën. ¹⁶'Ianan kamina rabé 'imainun achúshi okin 'ain manámi uarukin 'anan, achúshi xëkuë chukúma aín maskuan meu anun isti 'ati 'ain, 'anan kamina aín xëkuë chaiira uimi kaina

'aisatani anu 'ati 'ain. ¹⁷Ën kana bakan tita chaira an me mapurukin anu 'ikë ñukama këñuti 'ëmiti 'ain, an kamabi menu 'ikë unikama këñunu. Usokin 'akëbë ka menu 'ikë kamabi ñukama bamati 'ikën. ¹⁸Usa 'ainbi kana mibëtan achúshi ñu 'ain, usa 'ain kamina mi 'imainun min xanu min bëchikëkama 'imainun min bëchikënën xanukama aturibi nunti chairami 'akë anu 'aruti 'ain. ¹⁹'Imainun kamina nunti chairami 'akë anu ñuina aín bënë achúshi 'imainun aín xanu achúshiribi kamabi ñuina menu 'ikë 'aruti 'ain, a ñuina kamax ka mix 'ikësaribiti tsóti 'ikën. ²⁰Mibë ka nunti chaira anu rabé rabé, bëtsi bëtsi ñuina këñuruti 'ikën: usai 'ika pëchiñu ñuina 'imainun a 'arakati ñuinakama, 'imainun ka men nikë ñuinakama axribi, këñutima kupí këñuruti 'ikën. ²¹'Anan kamina kamabi ñu min piti 'imainun ñuinakaman pitiribi bitankëxun puruti 'ain, usa 'ain ka min piti 'imainun ñuina kaman pitiribi anu 'iti 'ikën.

²²Usa 'ain ka Noénën Diosan kakësabiokin kamabi ñu 'akëxa.

Bakan tita 'ikuatsinkin uni këñua bana

7 ¹Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Noé kakëxa: Mixëshi kamina uni 'atimati tsómainun ënë nëtënuax upiti tsotin, usa 'ixun kamina 'ën kakëxun kamabi ñu upíokin 'an. Usa 'ain kamina nunti chairami 'akë anu mikamaxëshi min

bakë bëchikë kamabë 'iruti 'ain. ²Kamina biti 'ain mapai achúshi 'imainun rabé aín bënëkama 'ianan mapai achúshi 'imainun rabé aín xanu kamabi ñuina upíbu, 'ainbi kamina a pitima ñuina achúshi aín bënë 'imainun achúshi aín xanuishi biti 'ain. ³Kamina timéti 'ain mapai achúshi 'imainun rabé kamabi ñuina pëchiñu, usokin 'akëx ka ñuina pëchiñukama ax menuax këñutima 'ikën, ⁴ënuax mapai achúshi 'imainun rabé nëtë 'ikëbëtan kana cuarenta nëtë 'imainun cuarenta imé 'uí 'ibúmiti 'ain. ¡Ëx kana kamabi ñuina menu 'ikë 'ën uniokë akamabi këñuti 'ain, 'ën uniokë 'ikëbi! ⁵Noénën ka Nukën 'Ibu kakësabiokin kamabi ñu 'akëxa.

⁶A nëtën bakan tita 'ikuatsinkin me mapurukë anun ka Noé seiscientos baritiañu 'iakëxa. ⁷Usa 'ain ka Noé aín nunti chaira anu aín xanu 'imainun aín bëchikëkama 'imainun aín bëchikënën xanukamabë, aturibia bakan këñutima kupí 'iruakëxa. ⁸A piti ñuinakama, 'imainun nun a pitima ñuinakama, 'ianan axa men nirinkëkama akamabë, ⁹ka Noëbë nunti chaira anu 'iruakëxa, 'irui ka rabé aín bënë 'imainun rabé aín xanu, usai 'inua Diosan kakësabi oi.

¹⁰Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé nëtë 'ikëbë bakan tita 'ikuatsini ukín me abira abi mapuruakëxa. ¹¹Anua rabé 'uxë 'irukë ax diecisiete nëtë 'ikëbë ka

Noé seiscientos baritiañu 'iakëxa. A nētēnbi ka me bákikēbē parúm-papa 'ukēmēu 'ikē 'umpax chaiira chikíakëxa, usai 'imainun ka naí panarabēkēbē manámi 'ikē 'umpaxribi chaiira anpēnkia-këxa. ¹²Usaia 'ikēbē ka cuarenta nētē 'imainun cuarenta imé menu nētétimisamaira 'itanun 'uñe 'ibúakëxa. ¹³A nētēnbi ka Noé nunti chaiira anu aín bēchikë-kama, Sem, Cam 'imainun Jafet, 'imainun aín xanu aín piaka rabé 'imainun achúshi aín bēchikēnēn xanu akamabē 'iruakëxa. ¹⁴Usai 'irukin ka kamabi ñuina a 'arakati 'imainun, 'arakatima akama 'imainun axa men niríkē ñuina 'imainun pēchiñu ñuina akamabēbi atsíankëxa. ¹⁵Kamabi ñuinanëx ka Noébē nunti chaiira 'akē anu rabëtax rabëtax atsíankëxa. ¹⁶Ka 'iruakëxa achúshi aín bēnē 'imainun achúshi aín xanu

achúshi achúshi ñuina, Nukën 'Ibu Diosan Noé kakësabi oi, usaía atsínkēbētan ka nunti chaiira aín xēputi Nukën 'Ibun xēpúakëxa.

¹⁷Usa 'ain ka baka chaiira 'ëké ax cuarenta nētē 'uñe 'aisamaira 'ibúakëxa. 'Ibúkēbē bakan tita 'ikuatsinkēbē mebi mapurukēbē ka nunti chaiira ax menuax nunkati bēspúruakëxa. ¹⁸Bakan tita 'ëkin abira abi mapurukēbē nunti chaiira axribi, bēspúru nunkákëxa. ¹⁹Chaiira bakan tita 'ëkin ka aín bashi chairukē abi mapurukin me 'aíma 'itánun mapuakëxa; ²⁰usakin aín bashi-kama maputankëx ka anuishi sēnēnima mapai achúshi 'imainun rabé manámiki bakan tita 'ëi sēnéankësa. ²¹Usai 'ikin ka kamabi uni ënē menu tsókē këñuakëxa, ñuina pēchiñu 'imainun 'arakakē ñuina 'arakatima ñuina axa men niríkē ñuina akamax 'ikësaribiti

Bakan tita ikuatsinkin kamabi ñu këñuanan uni këñua.

bamai kēñuakēxa. ²²Kamabi ñu menu 'ikē axa tsókē 'imainun axa uinkē ñuina, akamaxbi kēñuakēxa. ²³Usaia kēñúkēbēbi ka Noé 'imainun axa nunti chaiira anu 'ikēkama ax kuni kēñuama 'ikēn; Nukēn 'Ibu Diosmi sinánkē 'aish usaía 'imainun ka uni, ñuina ninu 'ikē 'imainun ñuina pēchiñu manan nuánkē, 'imainun men niríkē ñuina akamaxbi kēñuakēxa; ²⁴usa 'ain ka kamabi me bakan tita chaiira 'ēkin mapukē 'aish ciento cicuenta nētē 'imi basiakēxa.

**Bakan tita 'ikuatsianx
sēnéan ñuikē bana**

8 ¹Usa 'ain ka Nukēn 'Ibu Dios Noemí sinánkēxa sinanan ka kamabi ñuina abēa nunti chaiira anu 'ikē amiribi sinánkēxa. Sinánkin ka Diosan menu suñu bēkinun 'imikēbē ka baka aín 'ēkē sēnēni kuētsēkēni munu kuabuakēxa; ²usaía 'ikēbē ka me baakikē axribi xēpúakēxa, anun 'umpax me mēukūax ukē ax anuishi sēnēni nētēmainun naí manámi baakikē axribi xēpúkēbē 'uñe kushiira 'ibúkē ax anuishi sēnéankēxa; ³usai 'ikēbē ka bakan tita 'ēkē ax abira abi kuabuakēxa. Kuabuti ka ciento cincuenta nētē 'imi ēski baka kuabuakēxa, ⁴usai 'ikēbēa mapai achúshi 'imainun rabé 'uxē 'ikē ax diecisiete nētē 'ain ka nunti chaiira Ararat kakē me anua 'ikē ain bashi anu bakan éskibukin ēankēxa. ⁵Éskitainun ka baka munu kuabuakēxa, kuabúkēbē ka

mapai rabé 'uxē 'irukē anun nētē 'irutabakē anun ka bashi rēbukama manainra akamax pain iskē 'itánun mērakēxa. ⁶Mērakē 'aían cuarenta nētē 'ikēbētan ka Noénēn nunti chaiira ain maskuan meu 'ikē xēkuē chukúma 'akē a xēókakēxa ⁷xēókatankēxun ka achúshi ñuina pēchiñu nónshiansa a Noénēn xua-kēxa; xukēx kuanxbi ka bakan tita kuabukin ēnpatisamapan 'ain anu 'iruti añu ñubi 'aíma 'ain kuaínbēkini nuanbēkiankēxa.

⁸Usakin ñuina pēchiñu nónshiansa a xutankēx 'ibaixanxun ka amiribishi, Noénēn numakuru achúshi me kara éskibutia isnuxun xua-kēxa; ⁹'aínbi ka amiribishi numakuru anu 'iruti ñubi 'aíma 'ain nunti chaiira anubi utēkēankēxa, me bakan ēnpatisamapan 'ain. Utēkēnia ka Noénēn aín mēkēnan bikin numakuru nunti chaiira anu atsímiakēxa.

¹⁰Usokin 'atankēxun ka mapai achúshi 'imainun rabé nētē pain, kaintankēxun Noénēn amiribishi numakuru xutēkēankēxa. ¹¹Xukēx kuanpuni ñantabukēbē ukin, ka aín xētan olivos kakē i pēchi xēñubētsinkin bēakēxa. Usakin bēia iskin ka Noénēn sinánkēxa baka ka éskibuti kuabutia kixun. ¹²Sinánkin ka kaíankēxa mapai 'imainun rabé nētē, kaintankēxun ka amiribishi numakuru xutēkēankēxa; xukēx kuanxbi ka numakuru utēkēama 'ikēn. ¹³Usa 'ain ka Noé a baritiakaman seis-cientos 'imainun achúshi baritiañu 'iakēxa, mekama éskibukē 'ain.

Achúshi 'uxë 'ikëbë nëtë achúshi 'ain ka, Noénën nunti chaiira aín maskuan meu 'ikë aín xëkuë chukúma échíkin nankin iskëxbi ka me ënpati baka éskikë 'iakëxa. ¹⁴Usai 'itankëxa veintisiete nëtë rabé 'uxë 'ain ka, 'aimashi kiani meshi rakátanun baka éskibukë 'iakëxa.

¹⁵Usaia 'ian ka Nukën 'Ibu Diosan Noé kakëxa: ¹⁶Nunti chaiira anuax ka chikít, min xanu min bëchikë min bëchikënën xanu a kamabëbi kamina chikiti 'ain kixun ka kakëxa. ¹⁷'Imainun kamina mibëa 'ikë ñuina aribi chikínti 'ain: ñuina pëchiñu a 'arakati ñuinakama, axa men niríkë ñuinakama, anu kuankian tuapati 'uákamë 'ëokin me tsitsirutanun. ¹⁸Usakian kakëx ka Noé aín xanu, aín bëchikë aín bëchikënën xanu aín piaka akamabë nunti chaiira anuax chikíakëxa. ¹⁹Usai chikíkëbë ka ñuinakamaxribi a 'arakati 'imainun a 'arakatima, men niríkë 'imainun axa manan nuánkë ñuina pëchiñu akamaxribi chikíakëxa. ²⁰Usai chikítankëxun ka Noénën anuxun Nukën 'Ibu, rabikin asábi ka kakin kati maxáx maburukin 'atankëxun anuxun ñuina upíbushi 'imainun ñuina pëchiñu upíra, akama achúshi achúshi bitankëxun Nukën 'Ibu asábi ka kakin 'aímai këñutanun xaroxuankëxa. ²¹Usokian 'aia ka Nukën 'Ibu aín sanu upíra 'ikë anu nukutia xëakëxa, xëti ka kiakëxa: Uinsaranbi kana amiribishi menu

'ikë ñukama unin 'ucha kupín këñunuxuma 'ain, unin ka xura 'ixuinshi 'atima ñu 'atishi sinania. 'Imainun kana amiribishi ñuina-kama 'aisamokin 'ën bërí 'akë-sokin këñutëkëntima 'ain.

²²“Ënë nëtë këñutisama pain 'ain ka unin ñu 'apátankëxun biti 'ikën; 'imainun ka 'itsís ira 'ianan matsi 'ianan, suñu bëkianan mitabutankëx baritia 'ianan nëtë 'imainun imé 'iti 'ikë kiox ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa.”

Diosan Noébëtan achúshi ñu 'akin mënio ñuikë bana

9¹Nukën 'Ibu Diosan ka upókin sinánxunkin Noé 'imainun ain bëchikëkama, ësokin kakëxa: Kamina bëchipati mebi tsitsirui 'uákamë 'ëoti 'ain. ²Kamabi ñuina ënë menu 'ikë ax ka mitsumi rakuéti abáti 'ikën. Kamabi ñuina suñunu nuánkë, men nikë 'imainun parúmpapa bakanu 'ikë, akamax mitsubëira 'imabi mi 'ura bukuti 'ikën. ³'Ën kana mi kain kamina kamabi ñuina 'imainun ñu 'apátankëxun bimia pianan kamina añu kaina pisatanin aribi piti 'ain. 'Ën kana akama mi 'inanin. ⁴'Aínbi kamina achúshi ñu ashi pítima 'ain ax ka ñuina nami aín imikëñun pítima 'ikën: ax ka nami imiñu a 'ikën, aín 'imi kupín ka kamabi uni 'imainun ñuinakama tsotia. ⁵'Ën kana uni achúshi achúshi

'imainun ñuinaribi mitsu achúshi achúshinën imi kupí uisakin kara mitsu 'axa a ñukáti 'ain. 'Anan kana achúshi achúshi uni uisa kara bëtsi oxa aribi usokinbi 'ati 'ain.

⁶ Uin kara bëtsi uni 'aia, aka bëtsi unínribi 'ati 'ikën. Unix ka Nukën 'Ibu Diosan a iskësabi okin unio 'ikën usa 'ain.

⁷ 'Aínbi kamina mitsun, 'itsaira bëchipakin atubëtan me tsitsirui 'uakamë 'ëoti 'ain!

⁸ Diosan ka ësokinaribi Noé 'imainun aín bëchikëkamaribi kakëxa: ⁹“Ka kuat, 'ën kana achúshi ñu mibëtan 'anan min rëbúnkikama, ¹⁰'imainun kamabi

ñuina axa mibë nunti chaiira anuax chikíkë akamabëtan 'ain: 'akin: kana ñuina pëchiñu, a 'arakati ñuina 'imainun 'araka-tima ñuina 'ianan ñuina menu 'ikë akamabëtan 'ain. ¹¹'Ën mibëtan 'akë ñu akana bëtsiokin nantëkëntima 'ain: amiribishi kana unikama 'imainun ñuina-kama këñunun bakan tita chaiira 'ëmitëkëñuxuma 'ain, bakan tita chaiira ka 'itëkëñuxuma 'aia menu 'ikë ñuinakama këñutëkëni.”

¹²Ënëx ka a 'unántiokin achúshi ñu mitsubëtan 'akin manutima okin, kamabi ñuina kamabëtan-ribi 'akë 'ikën: ¹³'ën kana nón bai naí kuin kamanu anuaxa mëratiokin nan, ax ka achúshi ñu 'ën mibëtan 'akësa 'iti 'ikën. ¹⁴Usa

Diosan nón bai naí kuinu mërämia.

'ain ka uínsaran karana 'ën kuin manámi mēranun 'imin, 'imikēbē ka anu nón bai mēрати 'ikēn. ¹⁵Usa 'ain kana mitsubētan achúshi ñu 'akē a 'ën sinánti 'ain, 'imainun kamabi ñuinabētan 'akē a, usa 'ain ka amiribishi bakan tita chaiira kamabi ñu menua kēñui 'ëtēkēntima 'ikēn. ¹⁶Uínsaran kara nón bai kuínnu mēratia anu kana 'ën a iskin, achúshi ñu nētétima okin 'akē ax ka unikama 'imainun ñuina kamabi menu 'ikēbētan 'á 'ikē kixun sinánti 'ain. ¹⁷Ēnēx ka 'ën 'unánti okin achúshi ñu anubia 'itiokin kamabi uni 'imainun ñuina menu 'ikē akamabētan 'akē 'ikēn Ēsakin ka Nukēn 'Ibu Diosan Noé kakēxa.

**Noé 'imainun aín
bēchikēkama 'ia**

¹⁸Ēnēx ka Noénēn bēchikēkama nunti chaiira anuaxa chikíkē akamax ka Sem, Cam, Jafet 'iakēxa, Cam ax ka Canaán kakē aín papa 'iakēxa. ¹⁹Ēnēkamax ka Noénēn bēchikē rabé 'imainun achúshi 'iakēxa, usa 'ain ka aín rēbúnkikama kamabi menu kuani amiribishi 'uákamē 'eoi mekama oi kuankēxa.

²⁰Usa 'ain ka Noénēn menu ñu 'apákin pēukin naē 'atankēxun uvas 'atabakin 'apákēxa. ²¹Achúshi nētē 'ikēbē ka Noé uvas baka kachokin 'akē a xēatankēx paēankēxa, usai 'iax ka sinanima aín chupa pētankēx xubusa okían 'akē chupa kēxtú a nēbētsi 'ukēmēu 'uxax raka-kēxa. ²²Usai 'ikē ka Cam Canaánēn

papa an isti 'ikēmabi chupañuma rakákē isakēxa, usai 'ikē isbiani kuanxun ka ēmanua aín xukén rabé ñuixuni chikíakēxa. ²³Usakin ñuixunkēxun ka Sem 'imainun Jafetnēn chupa chaxké, bixun ain tēxanu 'arubiani anun aín papa isima amo bēsukiani kaxushi kuanxun rakuakēxa. Rakubētsini kaxutan ain papa chupañuma rakákē isti rabanan uakēxa, usokin rakubētsini ka isima amoshi bēsuax utankēx chikíakēxa. ²⁴Usakian aín bēchikēnēn 'akēx ka Noé ain paénké inúkēbē bēsuakēxa, bēsukin ka aín bēchikē 'anákanēan 'akē a 'unánkēxa, ²⁵'unáni ka kiakēxa:

¡Mix kamina 'atimokē 'iti
'ain Canaán!

¡Min xukén rabētan
rēbúnkinēn ka
tēmēramikin min rēbúnki
ñu mēēmiti 'ikēn!

²⁶Usokin 'axa basikēbētan ka ēsokinribi kakēxa:

Chúamarua ka Nukēn 'Ibu
Semnēn Dios 'iti 'ikēn,
Canaánēn bēchikēkama ax
ka tēmērakin an uni ñu
mēēxunkēishi 'iti 'ikēn.

²⁷'Ēn kana Nukēn 'Ibu Diosan Jafet chaiira meñu 'ianan aín bēchikēkama 'uákamē 'eoti kuēēnin;

'imainun kana Semnēn,
rēbúnkikamabē Jafet aín
rēbúnkinēx 'iti kuēēnin
'aínbi ka,

Canaánēn bēchikēkamax
tēmērakin uni ñu
mēēxuni bukuti 'ikēn.

- ²⁸ Usaia bakan titachaiira
'ikuatsian 'ain ka Noé
trescientos cincuenta
baritia imi tsópaiankëxa;
²⁹ usokin kamabi ñu 'atankëx
ka Noé novecientos
cincuenta baritia
tsótëkëntankëx ñuakëxa.

Noénën rëbúnkikama 'iá

(1 Cr 1.5-23)

10 ¹Ënë kamax ka Noénën
bëchikë Sem, Cam
'imainun Jafet, akaman rëbúnki
'ikën, atux ka bakan tita chaiira
'ikuatsian 'ain, atunbi bëchipati
tsóa a kama 'iakëxa.

²Jafetnën bakë bëchikëkama
ka 'iakëxa Gómer, Magog, Madai,
Javán, Tubal, Mésec 'imainun
Tirás. ³Gómernën bakë bëchikë-
kama ka 'iakëxa Asquenaz, Rifat
'imainun Togarmá. ⁴Javánnën
bëchikëkama ka 'iakëxa Elisá,
Tarsis, Quitim 'imainun Rodanim.
⁵Ënë unikamax ka Jafetnën
rëbúnki 'iakëxa, ax ka achúshi
Javán kakë 'iakëxa, aín rëbún-
kinëx ka parúmpapa kuëbí
tsóti 'uakamë 'ëokëxa, usai 'ika
aín bananbi bananbi banai aín
aintsibë timéax aín menu menubi
tsóakëxa.

⁶Camnën bëchikëkama aín
anë ka 'iakëxa Cus, Misraim,
Fut 'imainun Canaán. ⁷Cusnën
bëchikëkaman anë ka 'iakëxa
Sebá, Havilá, Sabtá, Raamá
'imainun Sabteca 'imainun ka
Raamá aín bëchikënen anë Sebá
'imainun Dedán kakë 'iakëxa.

⁸Cus ax ka bëtsi bëchikëñu
Nimrod kakin anëkëñu 'iakëxa,
ax painra ka uni kushiira a menu
'iakëxa. ⁹Nimrod ax ka usai 'itia
Nukën 'Ibu kuëenkëbë an ñuokë
unira 'iakëxa. Anuax ka achúshi
bana ësai kia: Nimrod axa Nukën
'Ibu kuëenkëbë ñuira okë 'ia
usaribi ka 'iti 'ikën. ¹⁰Usa 'ain ka
Nimrod ax 'apu 'ain ëma chabu
Babel, Érec, Acad 'imainun Calné,
ënë ëmakamax ka Sinar menu
'iakëxa. ¹¹Sinar menuax ka Asur
kakë uni ax mërakëxa, mëraxun
ka Nínive, Reohobot-ir, Quélah,
¹²'imainun ëma chaiira Resen
kakë, axa Nínive amo 'imainun
Quélah axribi amo 'ikë a 'akëxa.
¹³Usa 'ain ka Misraimnën rëbúnki-
kama ax ludeokama, anameo-
kama, lehabitakama, naftuhíta-
kama, ¹⁴patruseokama casluhíta-
kama 'imainun, caftoritaskama
ax ka anuaxa filisteo unikama
chikía 'ikën. ¹⁵Canaán ax ka rabé
bëchikëñu 'iakëxa aín rëkuën
ax ka 'iakëxa Sidón, kakë aín
'anáka ax ka 'iakëxa Het. ¹⁶Usa
'ain ka Canaánnën rëbúnkikama
ax ka jebuseos, amorreos, gerge-
seos, ¹⁷heveos, araceos, sineos,
¹⁸arvadeo, semareo 'imainun
hamateo 'iakëxa. Usai 'ikë 'itsa
baritia 'inúkëbë ka cananeonën
rëbúnkikama ax mekama mekama
nu kuankëxa. ¹⁹Usa 'ain ka
cananeo unikama me ax Guerar
kakë me ami kikiani Sidón kakë
ëma, anuax kuanx Gaza kakë
ëma chukúma anu sënën 'iakëxa,
'imainun ka Sodoma, Gomorra,

Admá 'imainun Seboím, kakë anuxunbi Lesa kakë ëma anu bërunkin bikë 'iakëxa. ²⁰Ënë unikamax ka Camnën rëbúnki 'iakëxa, achúshi achúshi ëmax ka aín aintsibë aín menubi tsóti 'ain bananbi banakëxa.

²¹Sem, ax ka Jafetnën xukén aín apan 'iakëxa, anribi ka bëchi-pakëxa. Kamabi Ébernën bëchikë-kamax ka Semnën rëbúnki 'iakëxa. ²²Semnën bëchikë-kamax ka 'iakëxa Elam, Asur, Arfaxad, Lud 'imainun Aram. ²³Aramnën bëchikëkamax ka 'iakëxa, Us, Hul, Guéter 'imainun Mas. ²⁴Arfaxad ax ka Sélahnën papa 'iakëxa, 'imainun ka Sélah ax Ébernën papa 'iakëxa. ²⁵Usa 'ain ka Ébernën rabé okin bakë bëchiakëxa: achúshinëx ka Péleg kakë 'iakëxa, axa anu 'ain ka unikama kamabi menu kuani abísakëxa; 'imainun ka Pélegnën xukén ax Joctán kakë 'iakëxa. (Péleg ax ka bëtsi bëtsi menu kuani amanu amanu kuankëxa.) ²⁶Joctán ax ka ënë unikaman papa 'iakëxa Almodad, Sélef, Hasar-mávet, Jéräh, ²⁷Hadoram, Uzal, Diclá, ²⁸Obal, Abimael, Sebá, ²⁹Ofir Havilá 'imainun Jobab. Kamabi ënëkamax ka Joctánnën bëchikëkama 'iakëxa. ³⁰Usa 'ain ka anua atux tsókë anuaxbi kuankë me ax Mesá aukikiani kuankë 'imainun Sefar ax auküaxa bari urukë au 'ikë 'iakëxa, ³¹Ënë kamax ka Semnën rëbúnki 'iakëxa, achúshi achúshi ëma 'imainun ka aín aintsibëbi

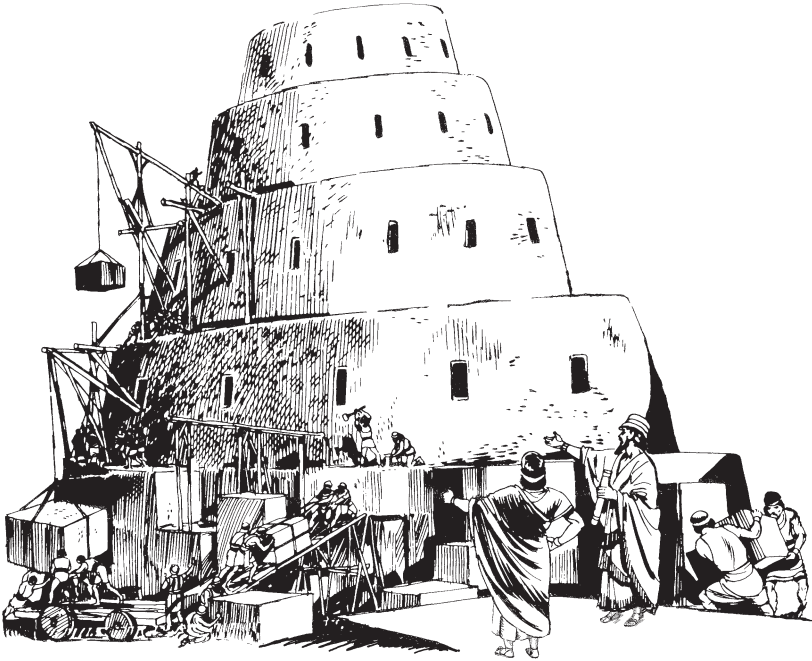
aín menubi tsóti ain bananbi banakëxa.

³²Ënëkamax ka Noénën bëchikë-nën aintsikama 'iakëxa, usa 'ain ka aín rëbúnkinëx anubia aín rara tsóa menubi 'iakëxa. Baka chaiira 'ikuatsian 'ain ka abisi amanu amanu kuani atun ëmabi 'ai anu tsókankëxa.

Babel kakë torre 'akan

11 ¹Usa 'ain ka a nëtë-kaman bëtsi bëtsi banan uni banatisamapan 'ain a menu 'ikë unikamax achúshi banáinshi banakëxa. ²Usai 'i ka auküaxa bari urukë a menu uni chikí-kiani 'ura kuankin me bari-kin Sinar kakë amia mërakëxa, mërakin ka me sapan upí anubi tsótisa mëratanckëx anubi tsóti bërükankëxa. ³Achúshi nëtën ka atúxbi timéax kanankëxa: Usa 'ain ka a unikaman maxáx 'imainun tsëpasa ñu akama 'akinma Ladrillo 'imainun asfalto akama këñun aín xubukama 'akëxa.

⁴Usai kitankëx ka amiribishi kanantëkënkankëxa: Achúshi ëma chaiira 'anan kananuna torre ënën menma uarukin chaiorukin naíbëtan sënën 'ati 'ain. Usakin 'aia iskin ka bëtsi unikaman sinánti 'ikën a unikamax ka sinán-ñuira 'ianan kushiirabu 'ikën kiox ka kiti 'ikën, usa 'ain kananuna nukamax bëtsi mekamanu kuani abístima 'ain. ⁵Aínbi ka Nukën 'Tbun usakian ëma 'imainun torre unikaman ënën menma chaiorukin 'akë a ubuxun isakëxa.

Ĕnĕn menma uarukin torre chaiira akan.

⁶Ĕsokin unikaman 'akĕbĕtan ka Diosan sinánkĕxa: Atux ka achúshi ĕma chaiira 'anan achúshi banáinshi banaia; usa 'ixun ka ĕnĕ ĩu mĕĕti 'ati sinánxun 'aia, bĕrĭ ka uínbi ĕmitisama 'inun 'aia. ⁷Usa 'ain ka Nukĕn 'Ibu Diosan atun ĩu 'aia istisatankĕx kia-kĕxa, bĕtsi bĕtsi banan bananun kananuna uni 'imiti 'ain, usai 'i ka bĕtsin kakĕxunbi bĕtsin bana kuakámati bĕnĕti 'ikĕn. ⁸Usakian Nukĕn 'Ibun 'imikĕx kamabi menu kuani abískin ka atúan 'akĕ ĕma a ĕnkankĕxa. ⁹A menuxun ka Nukĕn 'Ibun achúshi banáinshi banaia bi unikama bĕtsi bĕtsi

banan bananun 'imiakĕxa, kamabi mekamanu kuania amanu amanu kuantanun, usokĕx ka mekama oi amanu amanu kuani abísakĕxa. Usokian anuxun Nukĕn 'Ibu Diosan uni bĕtsi bĕtsi banan banamikĕ kupín ka Babel kakin anĕakĕxa.

Semnĕn rĕbúnkikama 'iá

(1 Cr 1.24-27)

¹⁰Ĕnĕkamax ka Semnĕn rĕbúnki 'iakĕxa. Bakan tita chaiira 'ikĕ inúkĕ rabĕ baritia 'ain ka Sem cien baritiaĩu 'ain, aín bĕchikĕ Arfaxad bakĕankĕxa. ¹¹Usakin 'atankĕx quinientos baritia 'imi tsókin ka

Semnën amiribishi xanu 'imainun bëbuokin bakë bëchipatëkëankëxa.

¹² Arfaxad an ka treinta 'imainun cinco baritiañu 'ixun Sélah bëchia-këxa. ¹³ Usakin 'atankëx, Arfaxad cuatrocientos tres baritia 'imi tsókin, ka xanu 'imainun bëburibi okin bakë bëchipatëkëankëxa.

¹⁴ Sélahnën ka treinta baritiañu 'ixun Éber bëchiakëxa. ¹⁵ Usakin 'atankëx ka Sélah cuatrocientos tres baritia 'imi tsókin xanu 'imainun bëbuokin bakë bëchi-patëkëankëxa.

¹⁶ Ébernën ka treinta 'imainun cuatro baritiañu 'ixun ka aín bëchikë Péleg bëchiakëxa. ¹⁷ Usakin 'atankëx ka Éber cuatrocientos treinta baritia 'imi tsókin, xanu 'imainun bëbuokin bakë bëchipakëxa.

¹⁸ Pélegnën ka treinta baritiañu 'ixun ka Reú bëchiakëxa. ¹⁹ Usakin 'atankëx ka Péleg doscientos nueve baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun bakë bëchi-patëkëankëxa.

²⁰ Reú ax treinta 'imainun rabé baritiañu 'ixun ka Serug bëchia-këxa. ²¹ Usakin 'atankëx ka Reú doscientos siete baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun bakë bëchipatëkëankëxa.

²² Serug ax treinta baritiañu 'ixun ka Nahor bëchiakëxa. ²³ Usakin 'atankëx ka Serug doscientos baritia tsóakëxa, tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun bakë bëchipatëkëankëxa.

²⁴ Nahor ax veintinueve bari-tiañu 'ixun ka Téräh bëchiakëxa.

²⁵ Usakin 'atankëx ka Nahor ciento diecinueve baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun amiri-bishi bakë bëchipatëkëankëxa.

²⁶ Téräh ax setenta baritiañu 'ixun ka Abram, Nahor 'imainun Harán akama bakë bëchiakëxa.

Téradnën rëbúnkikama 'iá

²⁷ Ënë kamax ka Téradnën rëbúnkikama 'iakëxa, ax ka Abram, Nahor 'imainun Harán aín papa 'iakëxa. Harán ax ka Lotnën papa 'iakëxa, ²⁸ ax ka Ur kakë anu 'ikë Caldea me anuax aín papa Téräh 'isama pain 'ain ñuakëxa. Anuaxa bakëan me anuaxbi. ²⁹ Usa 'ain ka Abramnën aín xanu Sarai bimainun, Nahor anribi aín xanu Milcá biakëxa, ax ka Haránnën bëchikë 'imainun Iscá aín chira-bakë 'iakëxa. ³⁰ Usa 'ain ka Sarai ax tuakëma xanu 'aish tuáñuma 'iakëxa. ³¹ Usa 'ain ka Téräh ax Ur kakë ëma anuax Canaán kakë menu kuani kuankëxa, kuankin ka Abramkëñun aín xanu Sarai aín piaka akëñun aín xuta Lot a Buánkëxa. 'Aínbi ka Haram kakë ëma anu, bëbatankëx anu tsóti bërúakëxa. ³² Usai 'itankëx ka Téräh Harán kakë ëma anuax doscientos cinco baritia tsótankëx ñuakëxa.

Nukën 'Ibu Diosan Abram kakë uni kaisa

12 ¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun achúshi nëtë 'ikëbëtan Abram kakëxa: min menuax ka kuantan, min aintsikama ëbiani

kamina ënë menuax kuantí 'ain, bëtsi menu kamina kuantí 'ain, 'ën mi ismimainun. ²Min rëbúnki kamabëtan kana achúshi ëma chaiira 'anuxun 'ain; 'anan kana upíokin sinánxunti 'ain, usakin 'aia iskin ka bëtsi unikaman a unikamax ka sinánñuira 'ianan kushiirabu 'ikë kias kiti 'ikën, mi kupín kana kamabi menu 'ikë unikama upitax bukunun upíokin sinánxunti 'ain. ³Uin kara mi upíokin 'akinia aribi kana 'ën upíokin sinánxunti 'ain, 'imainun kana uin kara mi 'atima oia aribi 'ënribi 'atima oti 'ain; mi kupí kana kamabi menu 'ikë unikama upíokin sinánxunti 'ain.

⁴Ësokian kakëx ka Abram Nukën 'Ibun kakësabi oi Harán kakë me anuax kuankëxa. Setenta 'imainun cinco baritiañu 'aish ka anuax chikíakëxa Canaán kakë me anu kuani. ⁵Kuankin ka aín xanu Sarai këñun aín piaka Lot buánkëxa, 'imainun ka aín ñuina aín ñukama 'imainun aín ñumëmikë unikama Harán kakë me anuxuan bikë akama buánkëxa. Buani kuanx ka Canaán menu bëbakëxa, ⁶bëbakiani kuani ka Abram a mekama inubiani kuanx Siquem, anua i chaiira nikë Moré kakë anu bëbakëxa. A menu ka cananeo unikamax tsóakëxa. ⁷A menuax ami mërakin ka Nukën 'Ibun Abram kakëxa: Ënë me kana min rëbúnkikama 'inánti 'ain. Usokian kakëxun ka Abramñën achúshi anuxun Nukën 'Ibu asábi ka kixun kati maxax bukunrukin 'akëxa, anuaxa ami mërakë kupí.

⁸Usai 'itankëx ka anuax chikí-kiani kuanxun amiaxa bari urukë Betel kakë ëma au 'ikë niñu me anu xubusa okin aín chupa këxtú pëniankëxa. Betel kakë ëma ax ka amia bari kuabúkë au 'ikë 'iakëxa, 'imainun ka achúshi ëma. Ai kakë axribi amiaxa bari urukë au 'ikë 'iakëxa. A menuxun-ribi ka Abramñën anuxun Nukën 'Ibu rabiti 'atankëxun rabiakëxa. ⁹Usakin 'atankëx anu pain 'itankëx ka munu 'ikiani kuani, Négueb kakë me ami kikiani kuankëxa.

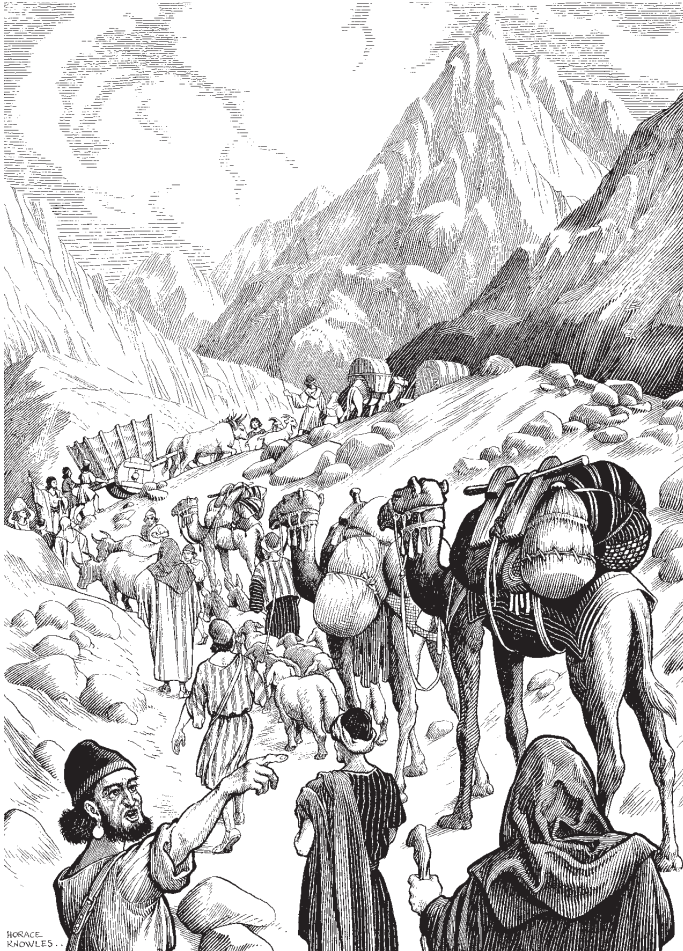
Abram Egipto kakë menu tsóti kuan

¹⁰Usa 'ain ka anua Abram tsótanbi a menu a piti ñu 'aimaira 'iakëxa, usa 'ain ka Abram a menuax 'itsama baritia ishi, Egipto menu anua a piti ñu 'ain anu tsóti kuankëxa, anua 'ikë me anua a piti ñu a nëtënu 'aimaira 'ain. ¹¹Usai kuani ka Egipto menu bëbai kuankin, ain xanu Sarai Abramñën kakëxa, ësokin: mi kamainun Ka kuat, mix kamina achúshi xanu upíra 'ën iskëx 'ain, ¹²usa 'ain ka egipcio unikamax mi isi kiti 'ikën: Ënë xanux ka ënë unin xanu 'ikën. Ësai kikin ka 'ë minun kuëenkin mi binxun 'akánti 'ikën. ¹³Usa 'ain kamina, 'ëx upí 'inun mix ismina 'ën chirabakë 'ai kixun kati 'ain.

¹⁴Usokin kabiani kuanx ka Abram Egipto menu bëbakëxa, bëbaia ka anu 'ikë unikaman aín xanu Sarai axa upíra xanu 'ikë isakëxa. ¹⁵Ismainun ka

Egiptonu 'iké 'apu faraón an ñu mēēxunkē unikamanribi isakēxa, isiani ka anu ka achúshi xanu upíira uaxa kixun kai rikian-kēxa. Kakēxun ka aín unikama aín 'ikēnu bētánun kixun kakēxa kakēxun ka aín 'ikēnu. ¹⁶Usa iskin ka faraónēn Sarai kupí, Abram upíokin 'akinkin 'inaishiakēxa

oveja, vaca 'imainun uni an ñu mēēxunti 'imainun xanu an ñu 'axúnti akama 'inánkin asno, 'imainun camello akamaribi 'inánkēxa. ¹⁷Aínbi ka Sarai kupí, Nukēn 'Ibun faraón 'atimokin tēmēramiakēxa aín aintsikama kēñunbi 'anan kamabi unikamaribi 'insínmiakēxa. ¹⁸Usai 'ikin

Apu faraónēn ain xanu Sara iskin Abram ñukama inaishia.

ka faraónën Abram kamiakëxa, kamikëxa aia ka kakëxa: ¿Usa kupín karamina ësokin 'ën 'an? ¿Usa kupín karamina min xanu 'ainbi ax ka 'ën xanuma 'ikë kixun 'ë kakëma 'ain? ¹⁹Mix kamina min chirabakë isa ax 'ikë kias kian, kikëbëtan kana 'ën xanu 'iti bian. Biaksi kana abë 'ikëma 'ain usa 'ain kamina buánti 'ain. ¿Mi 'inantë-kënmainun kamina bëríbi buánti 'ain! ²⁰Usakin Abram katankëxun ka faraónën aín unikama kakëxa, kamina Egipto me ënua Abram aín xanu 'imainun aín ñukama këñunbi kuantanun xuti 'ain.

Abram 'imainun Lot ënanan

13 ¹Usa 'ain ka Abramnën Egiptonuax chikíkin aín xanu, 'imainun kamabi aín ñu buani kuankëxa, kuanika amiribishi rikiani Négueb me 'ikë anubi kuantëkëankëxa. Kuankëbë ka aín piaka Lot axribi atubë kuankëxa. ²Abram ax ka 'iakëxa uni ñuñuira, usa 'aish ka kuri 'imainun manë uxua kuríkiñu 'ianan, 'itsaira aín ñuina 'araka-këñu 'iakëxa. ³Néguebnuax amiribishi munu 'ikiani kuantankëx ka Betel kakë ëma 'urama anu paian 'ikian Betelbëtan Ainën nëbëtsionkë anu 'iakëxa. ⁴A mex ka anu paian anuxun Nukën 'Ibu Dios rabiti maxá bukunrukin 'akë a 'iakëxa, anuxun ka Nukën 'Ibu rabiakëxa. ⁵Usa 'ain ka Lot axribi ñuñuira uni 'i aín kuku Abramsaribi 'aish, an ñu 'axúnti xanu xuntakukama, ovejakama

'imainun vacakama 'ianan, an ñu mëëxunkë unikamabëbi anu 'iakëxa; ⁶'ainbi ka anua atux 'ikë anu aín ñuina 'itsaira 'ain ñuina-kaman pasto piti sënënma 'iakëxa. Usa 'ain ka a rabëtax anu 'isama 'ain, ⁷an Abramnën vacakama bërúankë unikamabë Lotnën vaca an bërúankë unikama nishanani ubionankëxa. Usa 'ain ka a nëtë-kaman, cananeo 'imainun ferezeo unikamax pain anu tsókë 'iakëxa.

⁸Usa 'ain ka Abramnën achúshi nëtën aín xukénan bëchikë Lot ësokin kakëxa: Mix kamina 'ën 'aintsi 'ibu 'ain, usa 'ain kananuna nu rabé upiti nuibananti 'ain, usaribiti ka an nun ñuina bërúankë unikama nishananima nuibananti 'ikën. ⁹Usa 'ain kamina min kuënxun uimiu karamina 'iti 'ain kixun me bariti 'ain. Usa 'ain kamina 'ëbë 'ima amo kuanti 'ain. Mixmi aín tsipumi kuankëbë kana 'ëx aín rëbumi kuanti 'ain, mixmi aín rëbumi kuankëbë kana 'ëx aín tsipumi kuanti 'ain. ¹⁰Usakian Abramnën kakëxun ka Lotnën me upí anu 'iisa Jordán kakë baka 'urama anua 'umpax 'itsaira 'ikë a isakëxa, iskin ka Sóar 'urama 'ikë ëma chukúma aribi isakëxa, usa 'ain ka a menu 'itsaira 'umpax 'imainun naësa me chaira 'ikë isakëxa. Ax ka Egipto me iskësa 'iakëxa. (Ënëx ka Nukën 'Ibun Sodoma 'imainun Gomorra ëma këñutisama pain 'ain 'iakëxa.) ¹¹Usa 'ain ka Lotnën kamabi Jordán kakë baka anu 'ikë me sapan kaisakëxa, anuax ka anua

'ikë anuax amiaxa bari urukë ami kikiani kuankëxa. Usai 'ika Abram 'imainun Lot ënanankëxa. ¹²Usa 'ain ka Abram axa Canaán kakë me anubi bërúmainun, Lot ax me sapan amia 'ikë ëmakama Sodoma 'imainun Gomorra a 'urama tsóti kuankëxa, ¹³anuxun ka kamabi unin 'atima 'ixun 'aisamairai Nukën 'Ibumi 'uchakin bëtsi bëtsi ñu akëxa.

¹⁴Usaia anuax Lot kuankë 'ain ka a basikëbëtan Nukën 'Ibun Abram kakëxa: Anumi 'ikë ënuxunbi kamina upíokin aín tsipumia isanan aín rëbumiokin isti 'ain, isanan kamina amiaxa bari urukë amia isanan amia bari kuabúkë amiaribi isti 'ain; ¹⁵'ën kana kamabi me min iskë ënëkama mi 'inánti 'ain, ax ka minan 'ianan xëñibua 'aínbi min rëbúnki kamanan 'iti 'ikën. ¹⁶'Ën kana min rëbúnkikama 'aisamaira menu 'ikë masin bërusa 'inun 'imiti 'ain. Usa 'aish ka masi bëru tupuntisama usaribi 'iti 'ikën, 'ianan ka tupuntisamaira min rëbúnkikama 'iti 'ikën. ¹⁷Usa 'ain kamina bërí nirukiani kuanxun 'ën mi 'inánuxun kakë me a pain isi kuantí 'ain, iskin kamina aín chaxké 'imainun aín pampa, akama pain isikuanti 'ain akama kana mi 'inánti 'ain! ¹⁸Usa 'ain ka Abram anua 'ikë anuax aín ñukama mëniobiani niñu me Mamré kakë uni ainan 'ain Hebrón kakë ëma 'urama 'ikë anu 'i kuankëxa. Anuxun maxax bukunrukin 'atankëxun Nukën 'Ibu rabiakëxa.

Abramnën Lot buánkankëbi bitëkëan bana

14 ¹Usa 'ain ka a nëtë-kaman Amrafel ax Sinar kakë me anu 'apu 'iakëxa, Arioc axribi ka Elasar kakë me anu 'apu 'iakëxa, Quedorlaómer axribi ka Elam kakë me anu 'apu 'iakëxa, 'imainun ka Tidal axribi Goím kakë me anu 'apu 'iakëxa. ²Ënë 'apukamax ka 'apu Bera, Sodoma kakë ëmanu 'ikë abë 'akanankëxa, abë 'ianan ka 'apu Birsá Gomorra kakë ëmanu 'ikë abë 'ianan, ka 'apu itsi Sinab Admá kakë ëmanu 'ikë 'apu abë 'ianan, Seméber kakë 'apu Seboím kakë ëmanu 'ikë 'imainun, 'apu itsi axa Bela kakë ëmanu 'ikë abëribi 'akanankëxa, a ëmabi ka Sóar kakinribi anëakëxa. ³Ënë mapai achúshi 'apukaman ka aín suntárुकama Sidim kakë me sapan anu timéakëxa, anu ka parúmpapa bamakë kakë ax 'iakëxa. ⁴Itsá baritia 'inúkë 'ain ka 'apu Quedorlaómer an mapai rabé 'imainun rabé baritia, anun an kuëenkësa okin ñu 'anun 'amiakëxa, 'aínbi ka bari achúshi 'irutëkënkë anun mapai achúshi 'apu kaman a 'apubë 'akánanti sinánkëxa. ⁵Usakin sinántakëx ka baritia itsi 'irukëbë, Quedorlaómer 'apu 'imainun 'apu raíri abëa 'akianankë kamabë kanankiani anua Astarot Carnaim me 'ikë anu kuankëxa, kuanxun ka anu 'ixun refaítakama a pain 'atan-këxun; zuzita kamaribi, Ham kakë menuxun 'anan emitas kamaribi,

Savé-quiriataim menuxun 'akëxa, ⁶'anan ka 'akánanti 'unairakëkamari bi abë 'akanankin abámi-kin Seír me anu 'ikë bashikama anubi nuibiankin 'akëxa, usakian 'akëxa kuania ka me anua El-Parán 'ikë anubi, nuibiankin 'akëxa, ax ka anu uni 'ikëma me a rapasu 'iakëxa. ⁷Usokin 'atankëx baitsin amirbishi utëkënkín ka Quedorlaómer 'imainun aín suntárukama, 'imainun abëa kuankë 'apu raíri akamabë En-Mispat, 'ikëbia Cadés kakë anu bëbakëxa, bëbakiani kuankin ka añu kara bainua mëraia abi 'atimonan këñuakëxa, usokin 'anan ka kuankinshi anu 'ikë amalecita aribi 'akëxa, 'anan ka amorreo-kamaribi raíri ëmakama 'akësa-ribi okin 'abiani kuankëxa, ax ka Hasesón-tamar me 'ikë anu 'iakëxa.

⁸Usa 'ain ka Sodoma, Gomorra, Admá, Seboím, 'imainun Belanu 'ikë 'apukama ax me sapan Sidim kakë anuax 'akanani kuankëxa. ⁹Anuax ka ënë mapai achúshi 'apukama Quedorlaómer Amrafel 'imainun Arioc abë 'akanankëxa, ënë rabé 'imainun rabé 'apukamax ka Elam, Goím, Sinar 'imainun Elasar a ëma kamanu 'ikë 'iakëxa. ¹⁰Kamabi Sidim kakë me sapan anu ka chua me pëan pëánkikë anubia unia 'iakëxa, usa 'ain ka Sodoma 'imainun Gomorranu 'ikë 'apu 'akanankënuax 'iakëti kuaníbi anu nanëakëxa. Usai 'imainun ka raíri 'apukamax ninu abákëxa. ¹¹Usa 'ain

ka rabé 'imainun rabé 'apun suntárukaman Sodoma 'imainun Gomorra kakë ëma rabé, anu atsíntankëxun anu 'ikë unikaman ñu aín piti, ain ñu kupíkë aín 'arakakë ñukama këñunbi kamabi bitankëxun aín nëtënu anu 'ikë unikama këñunbi buánkëxa. ¹²Usa 'ain ka Sodoma kakë ëmanu 'ikë Abramnën, xukënan bëchikë Lot axribi anu 'iakëxa, 'ikëbi ka aribi aín ñukama 'imainun an 'arakakë ñuinakama këñunbi ñatanbiankin buánkankëxa. ¹³Usakian 'akëbë ka uni achúshi abákëxa, abaxun ka usaía 'ikë Abram hebreo uni a ñuixuankëxa, ax ka uni achúshi Mamré aín menu tsókë 'iakëxa, a unix ka amorreo unibu 'iakëxa, Mamré ax ka Escol 'imainun Aner aín xukén 'iakëxa, usa 'aish ka a unikamax Abrambë nuibanankë 'iakëxa.

¹⁴Usakian aín piaka ñatanbiankin buánkë ka Abramnën kuakëxa, kuabiani kuaxun ka aín xubunuax bakëntankëx kanikë unikama a 'imainun an ñu mëëxunkë aín unikama amira sinánkë akama timëakëxa, timëkëx ka trescientos dieciocho a unikama 'iakëxa, usakin timë-tankëx ka Abram ain unikama timëbiantankëx 'apukama nui Dan kakë ëma sënénkë anu bëbakëxa. ¹⁵Anu bëbax ñantabukëbëtan ka Abramnën aín unikamabëtan atun sinánkënumashi ratukinshi anu bukukë ami bëbarukin 'akëxa, abë 'akanankin ka a 'apukama abámikin Hobá anu sënën 'akëxa,

ax ka Damasco ëma aín tsipumi 'ikë au 'iakëxa, ¹⁶usokin 'akëxa 'apukama abákëbëtan atun buánkë kamabi ñukama biakëxa. Usakin bianan ka Abramnën 'ain xukënan bëchikë Lot ain ñukama 'ain ñukamabi biakëxa, bianan ka xanukama bianan raíri unikama-ribi biakëxa.

**Melquisedecnën 'upiokin
Abram sinánxuan**

¹⁷Usokin 'atankëx ka Abram amiribishi utëkëankëxa, Quedor-laómer kakë 'apu akëñun raíri 'apukama abëa 'ikë akamakëñunbi 'abëtsinia ka Sodomanu 'ikë 'apu an upiokin biakëxa, Savé kakë me sapan anuxun biakëxa, a mex ka 'apukaman me kakë 'iakëxa. ¹⁸'Imainun ka bëtsi 'apu Melquisedec, kakë 'apu Salem ëmanu 'ikë anribi biakëxa, ax ka sacerdote Nukën 'Ibu Dios an kamabi ñu unio kushiira naí manámi 'ikë aín uni 'iakëxa, an ka pán këñun vino 'inánkin.

¹⁹Upiokin sinánxunkin Abram ësokin kakëxa:

Mi ka Nukën 'Ibu Dios naí manámi 'ikë an naí 'imainun mekama unio an 'upiokin sinánxunti 'ikën;

²⁰'ianan ka Nukën 'Ibu Dios kamabi kushiñu an mi, abëmi 'akanankë unikama 'anun 'amikë ax 'upiokin rabikë 'iti 'ikën.

Usakian Melquisedecnën kakëxun ka Abramnën an bibiankin buánkë ñukama raíri 'inánkëxa.

²¹'Inánkëxunbi ka Sodomanu 'ikë 'apun Abram kakëxa:

—Unikama ashi 'ë 'inánan kamina min bikë raíri ñukamabi buánti 'ain.

²²Usokin kakëxunbi ka Abramnën ësokin kakëxa:

—'Ën kana ësokin kana 'anuxun 'ai kixun Nukën 'Ibu kushiira an naíkëñun me unio a kan, ²³'ën kana uisa min ñubi bikin ñuman chamarabi bianan, anúnmi tsitë-kërëkikë abi anun 'ën taxaka təkërekati bitsiman, mixmi uínsaranbi min ismina 'ë ñuñuira 'imian kiox kitima kupín. ²⁴'Ën kana añu ñubi 'ënan 'iti bitsiman, usa 'ain ka 'ëx abë kuankë unikama atun pikë ax kuni 'ásabi 'iti 'ikën. Usa 'ain ka ax 'ëbë kuankë unikama Aner, Escol 'imainun Manré, akaman ainan 'inun ñu biti 'ikën, ësakin ka Abramnën Sodomanu 'ikë 'apu kakëxa.

**Nukën 'Ibu Diosan Abram
achúshi ain bëchikë
'inánuxun ka bana**

15 ¹Ënë ñukama 'atankëxa 'inúkë 'ain ka Nukën 'Ibun Abram namákin iskësokian isia kakëxa:

—Kamina rakuétima 'ain Abram, 'ëx kana an mi bërúankë a 'ain. Min biti ñu ax ka chaiira 'inuxun 'aia. ²⁻³'Aínbi ka Abramnën kakëxa:

—'Ën 'Ibu 'imainun 'ën Dios, çuisa karana minmi ñu 'inánkëxun, ñankáishibi bixun 'ati 'ain, minbi kamina 'ëx kana achúshi bëchikëñumabi 'ai kixun 'unanin

minbi kamina achúshi béchikébi 'ë 'inankéma 'ain? Usa 'ain ka kamabi 'ën ñukama an biti Eliézer Damasconu 'iké uni 'ën kanioké, an 'ëx ñukébëtan 'ën kasunania ñukama biti 'ikën. ⁴Ësokin kakëxun ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Ësakin min béchikënëmbi ka mix ñukébëtan min ñukamabi biti 'ikën, bëtsi unin ka min ñu bitima 'ikën.

⁵Usokin katankëxun ka Nukën 'Ibun Abram ëman, buánxun ësokin kakëxa:

—Upiokin ka naí manámia 'ispa-kama is, iskin kamina min tupuntisa 'iké tupunti 'ain. Usaribi ka min rëbúnkinëx tupuntisamaira 'itsaira 'iti 'iké kixun kakëxa.

⁶Usakian kakëxun ka Abramnën usa ka asérabi Nukën 'Ibu 'iké kixun sinánkëxa, sinánkëbë ka ax 'ëx kikësabiokin ka 'aia kixun ami sinánkëxa.

⁷Ësakinribi ka kakëxa:

—'Ëx kana min 'Ibu 'ain; usa 'ixun kana 'ën mi Ur kaké me anua caldeo unibu tsókë anua chikiankën, ëné me xëñibua 'aínbi minanbi 'inun 'inánxun.

⁸—Kakëxunbi, ka Abramnën ësokin kakëxa, 'ën 'Ibu 'imainun 'ën Dios ¿Uisakin karana asé-rabi ka 'ënan ëné me 'iké kixun 'ën 'unánti 'ain? —kixun ka Abramnën kakëxa.

⁹Imainun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa:

—'Ë kamina vaca xanu bërí kaniké achúshi bëxúnti 'ain, bëanan kamina achúshi cabra

'imainun achúshi carnero, rabé 'imainun achúshi baritiañu káusun bëti 'ain, achúshi achúshi 'imainun kamina ñumakuru bërí kaniké achúshiribi bëanan rabëtax niké numakuru bëti 'ain.

¹⁰Usakian kakëxun ka Abramnën a ñuinakama Dios bëxúankëxa, bëxun ka panárabë okin tukaxun amo rabëbi bëtsi bëmánon buküankëxa; 'anan ka ñuina pëchiñu rabé a tukakinma usabi nankëxa.

¹¹Usakin 'atankëxuan buküanbi ka an bamaké ñuina piké xëtë-kama ñuinanën nami pikatsi kixun manánxun ubakëxa, ubax anu këñubutia ka Abramnën 'ibiankëxa.

¹²Usakian a ñukama 'akëbëa ñantabuan ka a imé Abram 'aimai rëti 'uxakëxa. Usai 'uxkënkëbi ka achúshi chaiira bëánkibuké an bëararakëxa usakin 'akëx ka 'aisamairai rakuéakëxa. ¹³Usai rakuétia ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Mín kamina 'unánti 'ain, min rëbúnkikamax ka aín menu tsótima bëtsi menu tsónxun 'aia, 'imainun ka anuxun 'aisamaira okin ñumëmiké 'inuxun 'aia, 'imainun ka 'aisamaira okin 'atima oké 'iti 'ikën, cuatrocientos baritia sënéntamainun. ¹⁴Aínbi kana 'ënribi a ëmanu 'iké unikama an atu bëtsi bëtsi okin tëmëramiké aribi 'atima okin tëraminuxun 'ain, usakin 'aké 'ain ka min rëbúnki kamax 'aisamaira ñuñu 'aish chikinuxun 'aia. ¹⁵Mix kamina 'itsa baritia tsóti kuënnuxun 'ain, usai 'itankëx kamina xëñira 'aish ñuti 'ain, ñutankëx

kamina min rara kamabë timéti kuantu 'ain. ¹⁶Usai cuatrocientos baritia tsótankëx ka min bëchikënën bëchikë min xuta aín bëchikënën bëchikë akamax ka min rëbúnki 'aish amiribishi ënë menu utëkënxun 'aia, usa 'aínbi ka anun 'ën amorreo unikama aín 'ucha kupín 'atima oti nëtë 'isama pain 'ikën.

¹⁷Usai ñantabukë a imé ka Abramnën isakëxa, achúshi ñute chaiira xanuxuan me 'akë usa anuaxa 'aisamaira kuin chikitia isanan ka achúshi tsi rëkirukësa axa ñuina nami tukapaxun nankë nëbëtsinën inutia isakëxa. ¹⁸Usa 'ain ka a nëtënbi Nukën 'Ibun Abrambëtan achúshi ñu 'akin kakëxa:

—Ënë mekama kana min rëbúnkikama 'inánti 'ain, Egipto bakamiaxa ukë me anuax 'imainun baka chaiira Éufrates kakë anu sënénbi kana 'inánti 'ain. ¹⁹Ax ka quenitakaman me 'ikën, 'imainun ka quenizitakama, cadmoneokama, ²⁰hititakama, ferezeokama, refaítakaman me, ²¹amorreo-kama, cananeokama, gergeseokama 'imainun jebuseokama ënë unikaman me kana mi 'inánti 'ain.

**Abramnën aín ñu mëmikë
xanu Agarmi bëchia**

16 ¹Sarai an ka aín bënë Abram tuaxunkëma pain 'iakëxa, usa 'aínbi ka achúshi xanu Agar kakë egipcia an ñu 'axúnti bënë 'iakëxa. ²Usa 'ain ka aín xanu Sarainën Abram kakëxa:

—Ka kuat, Nukën 'Ibun ka 'ëx tuáñu 'iti kuëënima, usa 'ain kamina an nu ñu 'axunkë xanu Agar abë 'iti 'ain, usa 'ain sapi ka an tuakëx aín tuákama ax 'ën tuása 'iti 'ikën. Ësokian kakëxun ka Abramnën aín xanu Sarai asábi ka kixun kakëxa.

³Usakin katankëxun ka Sarainën an ñu 'axunkë egipcia xanu Agar a bëtankëxun Abram aín xanu 'inun 'inánkëxa, usakin ka mapai rabé bari Canaán menu tsókë 'ixun 'akëxa. ⁴Usa 'ain ka Abram an ñu 'axunkë xanu Agar abë 'iakëxa, usai 'iax ka tuuakëxa; 'aínbi ka tukin tankin Sarai an ñu mëmikë a istisamatani ami nishakëxa. ⁵Usai ami nishia 'unánkin ka Sarainën aín bënë Abram kakëxa:

—¡Min 'ucha kupí ka Agarnën 'ë 'atima okin isia! 'Ënbi kana min xanua 'inun mi 'inan, usa 'aínbi ka bërí achúshi tuáñu 'ikuani 'ësamaira 'isatania. Usa 'ain ka Nukën 'Ibux kiti 'ikën uix kara 'uchaxa kixun nu kati 'ikën. ⁶Kia ka Abramnën kakëxa:

—Ka kuat, an mi ñu 'axunkë xanu ax ka min mëkënu 'ikën; usa 'ain kamina uisakin karamina 'aisatani usokin min 'ati 'ain.

Usakian kakëxun ka Sarainën amixuatani nishkin an ñu 'axunkë xanu Agar 'itsaira 'atimokëxa, 'atimokëx ka Agar abákëxa. ⁷Abákë ka Nukën 'Ibun ángel achúshinën anu uni 'ikëma menuxun mërakëxa, ax ka aín rëbumi kakín anëké me anu kuantu bai rapasu 'umpax upíira

'ikë anu 'iakëxa, ⁸ anua mërakin ka ñukákëxa:

—Agar, mix kamina Sarainën ñu mëëmikë aín, çuinuax kaina aín, 'imainun kaina uinu kuanin?

—'Ëx kana an 'ë ñumëmikë xanu Sarai anuax abatin —kixun ka an kakëxa. ⁹ Usokian kakëxun ka Nukën 'Ibun ángelnën ësokin kakëxa:

—Kamina amiribishi kuantëkëti 'ain ami ñu mëëxunkë xanu anubi kuanxun, kamina an mi kakë-sabiokin kamabi ñu mëëxunti 'ain.

¹⁰ Katankëxun ka Nukën

'Ibun ángelnën ësokinribi kakëxa:

Min rëbúnkinëx ka

'aisamaira 'inun 'uakamë

'ëoti 'ikën,

usa 'ikë ka uínbi tupuntima 'ikën.

¹¹ A mi tuukë ënëx ka achúshi bëbu tuá 'ikën,

usa 'ain kamina

bakëntankëxun Ismael

kakin anëti 'ain,

Nukën 'Ibun ka mix tëmërai

uin kara 'ë 'akinti 'ikë kixax nuibakati nitsia isaxa.

¹² Min tuakëx ka bana kuakëma 'aish achúshi burro raëkëmasa 'inuxun 'aia;

usa 'aish ka kamabi unimi

nishti 'ikën, 'imainun

ka kamabi uníxribi ami

nishti 'ikën;

usa 'aínbi ka aín

aíntsikaman 'ura xuisa

tankëxi atubëbi 'iti 'ikën.

¹³ Usa 'ain ka Agar Nukën 'Ibubë banatankëx abi kiakëxa, kikin anëkin ka Diosan ka 'ë isia kikin anëakëxa, usa 'ain kana bëríbi Diosan 'ë iskëxbi ñukëma pain tsoti 'ain.

¹⁴ Usa 'ain ka anua 'umpax upíira 'ikë kini ax ësokin anëké 'ikën: 'Umpax upíira ñutima oi tsókë an 'ë iskë ainan ka a 'umpax 'ikën. Ax ka Cadés 'imainun Béred kakë ëma an nëbëtsi okin bëarakë 'iakëxa.

¹⁵ Usokian ángelnën kakëx ka Agar amiribishi an ñu mëëmikë xanu Sarai anu kuantëankëxa, kuantankëx ka anuax Agar aín rëkuéñ tuá bakéankëxa, bakënkë ka Abramnën aín bëchikë Ismael kakin anëakëxa. ¹⁶ Abram ochenta 'imainun seis baritiañu 'ain ka aín bëchikë Ismael bakéankëxa.

**Nukën 'Ibu Diosan abë
mëníonanti sinánxun Abram
'unántiorakanun kixun ká**

17 ¹ Usa 'ain ka Abram axa noventa 'imainun nueve baritiañu 'ikë, Nukën 'Ibun amiribishi ami mërátëkënkín ësokín kakëxa:

—'Ëx kana min 'Ibu Dios kamabi kushiñuira a 'ain, usa 'ain kamina 'ëx kuënkësabi 'oíshi tsóanan 'ëx kikësabiokin kamabi ñu 'ati 'ain, ² 'imainun kana 'ën achúshi ñu mibëtan 'ati 'ain: 'anan kana 'ën min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'i 'uákamë 'ëonun 'imiti

'ain, kixun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa. ³Usakian Nukën 'Ibu Diosan kakëx ka Abram rantin puruni aín bëmánanën me tikai tsóbuakëxa usai 'iaka kakëxa:

⁴—Ënë ñu kana mibëtan 'ain kamina kuati 'ain: Mix kamina 'aisamaira bëtsi bëtsi ëmanu 'ikë unikaman rara 'inuxun 'ain, ⁵'imainun kamina bërí Abram kakin anëkë 'itima 'ain. Usa 'ain ka min anë bërí 'ia Abraham, 'ën kana mi bëtsi bëtsi ëmanu 'ikë unikaman rara 'iminun 'ain. ⁶'Ën kana min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'inun 'iminun 'ain; min rëbúnki raírinëx ka 'apu bëtsi bëtsi ëmanu 'inuxun 'aia. ⁷'Ën kana achúshi ñu mibëtan 'ain 'imainun kana min rëbúnki kama-bëtanribi 'anuxun 'ain, usa 'ain kana 'ëx min Dios xëníbua 'aínbi 'iti 'ain, 'ianan kana atun Diosribi 'inuxun 'ain. ⁸Mi 'imainun min rëbúnkikama kana kamabi Canaán me anumi bërí tsókë ënë 'inánti 'ain, ax ka min rëbúnki kamaxa xëníbua 'aínbi anu tsóti 'ikë 'imainun kana 'ëx atun Dios 'iti 'ain.

⁹Katankëxun ka ësokinribi, Nukën 'Ibu Diosan Abraham kakëxa:

—'Aínbi kamina min, achúshi ñu 'ën mibëtan 'akë ax kikësabiokin 'ati 'ain, 'imainun ka kamabi min rëbúnki kamanribi ax kikësaiibi 'iti 'ikën. ¹⁰'Ënëx ka mitsubëtan 'ën 'akë achúshi ñu 'ikën, usa 'ain ka min rëbúnki kamanribi 'ëx kikëso-kinbi 'ati 'ikën: usa 'ain ka kamabi

unikama mitsubë 'ikë atux aín nëtokë ñu rëbu tëai 'unantiorakakë 'iti 'ikën. ¹¹'Unántiorakakin kamina aín nëtokë ñu rëbu aín maxaka 'ikë a tëati 'ain, ënëx ka 'ën mibëtan 'akë achúshi ñu a 'unánti 'ikën, ësokin 'akin kamina 'unánti 'ain nun kananuna achúshi ñu 'a kixun. ¹²Bërími ësokin 'akë ënuxun, kamina kamabi uni mix abë 'ikë unikaman bëchikënëxa bëbu tuá bakënia mapai achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan aín nëtokë ñu rëbu ain maxaka tëati 'ain, min ñu mëëxunkë uni 'imainun min kurí-kinënbimi bëtsi menua marukë bëtsi unibi ka aín nëtokë ñu rëbu tëakë 'iti 'ikën. ¹³'Ëx kikësabiokin kamina 'unánti okin bëtsi 'akësa 'akësaribi okin aín nëtokë ñu maxaka 'ën mi kakësabiokin 'ati 'ain. Usakinmi 'ën mibëtan 'akë achúshi ñu ax ka mitsun naminu 'unántiokë 'iti 'ikën, usa 'ain ka mitsun 'ëbëtan achúshi ñu 'akë ax këñútimoi 'iti 'ikën. ¹⁴'Aínbi ka uix kara 'unántiorakaisama tania ax mitsunua chikínkë 'iti 'ikën, 'ën achúshi ñu 'akë a bana kikësokin 'aisama tankë kupí.

¹⁵Usakin katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan ësokinribi Abraham kakëxa:

—Bërí ka min xanu ax Sarai kakin anëkë 'itima 'ikën. Aín anë ka bërí Sara kakin anëkë 'iti 'ikën. ¹⁶'Ën kana upíokin sinán-xunin, usa 'ain kana achúshi tuá mi 'axúnun 'imiti 'ain. 'Ën upíokin sinánxunkëx ka kamabi

menu 'ikē unikama aín rēbúnki 'iti 'ikēn. 'Imainun ka aín rēbúnkinēx kamabi menu 'ikē unikaman 'apu 'inuxun 'aia, kixun ka Nukēn 'Ibu Diosan kakēxa.

¹⁷Usakian Nukēn 'Ibu Diosan kakēx ka Abraham rantipuruni memi bētiki tsóbuti, ësokín sinani kuaiakēxa: ¿Achúshi unin kara cien baritiañu 'ixun bēchiti 'ik? ¿'Imainun kara Saran noventa baritiañu 'ixun achúshi tuá 'ati 'ik? Èsakin ka Abrahamnēn sinánkēxa. ¹⁸Usakin sinánkin ka Nukēn 'Ibu Dios kakēxa:

—¡Usa 'ain sapi ka, Ismaelnēn rēbúnkikama atux upitax tsóti 'ikēn!

¹⁹Kakēxun ka Nukēn 'Ibu Diosan kakēxa:

—'Èn mi kakē ax ka ësakin mi kakē 'iaxa min xanu Sara ax ka achúshi bēbu tuá bakēnti 'ikēn, bakēnia kamina min a tuá Isaac kakín anēti 'ain. Abētan kana 'èn achúshi ñu asérabi 'ati 'ain, ax ka xēnibua 'aínbia sinánun aín rēbúnki kamabētan 'akē 'iti 'ikēn. ²⁰Èsokín katankēxun ka aín bēchikē Ismael ñuikinribi ësakin kakēxa, 'èn kana min bana kuan, usa 'ain kana upíokin sinánxunuxun 'ain; 'imainun kana 'aisamaira aín bēchikē 'inun 'imiti 'ain usa 'ain ka aín rēbúnkinēx 'uakamē 'èoti 'ikēn. 'Imainun ka Ismael ax mapai rabé 'imainun rabé 'apukaman kushiira aín papa 'iti 'ikēn, 'imainun kana an achúshi ëma chaiira cha 'anun 'amiti 'ain. ²¹Aínbi ka 'èn achúshi

ñu mibētan 'akē ax min bēchikē Isaac min xanu Sara ënuax achúshi baritia 'ikēbē anun 'iti nētē 'ikēbē bakēnkēbē 'èn 'akē ñu ax anubi 'iti 'ikēn. ²²Usai abē banatankēxun Abraham ëbiani ka Nukēn 'Ibu Dios anuax kuankēxa.

²³Usai Nukēn 'Ibu Dios abē banatankēx sēnénkiani kuankē 'ain ka a nētēnbi Abrahamnēn aín bēchikē Ismael, aín nētokē ñu maxaka tēakin 'unántiokēxa, 'anan ka kamabi unikama an ñu mēēxunkē aín xubunuaxa bakēnkē akama 'imainun aín kuríkinēnbia marukē. Unikama aribi unántiokin aín nētokē ñu rēbu tēaxuankēxa. Usakin 'akin ka kamabi uni abēa 'ikē atun xubunu 'ixuan an ñu mēēxunkē akamaribi aín nētokē ñu maxaka tēaxunkin 'unántiokēxa, Nukēn 'Ibu Diosan usakin 'anun kakē-sabiokin ka 'akēxa. ²⁴⁻²⁵A nētēkaman usokin 'ai ka Abraham ax noventa 'imainun nueve baritiañu 'iakēxa, 'imainun ka aín bēchikē Ismael ax bēri kani trece baritiañu 'iakēxa, a nētēn ka aín nētokē ñu maxaka 'unántiokin tēakē 'iakēxa. ²⁶A nētēnbika Abraham 'imainun aín bēchikē Ismaelnēx usai 'itia kakē, usaibi 'iakēxa usa 'aish ka a nētēnbi aín nētokē ñu maxaka tēai 'unántiorakakēxa, ²⁷usai 'ikin ka Abrahamnēn kamabi unikama abē 'ikē 'imainun aín xubunuxua an ñu mēēxunkē unikama a kēñun aín xubunuaxa bakēnkē 'imainun bētsi menua aín kuríkinēnbia marukē akamabi 'akēxa.

**Nukën 'Ibu Diosan
achúshi bëchikë
'inánuxun Abraham ká**

18 ¹Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Abrahammi anua Mamré kakë uni aín me ni 'ikë anuax mërakëxa, mërmainun ka Abraham bari xamaruti 'urama 'ain aín chupa këxtú xubusa okin 'akë aín xëkuë rapasu, tsókë 'iakëxa. ²Tsóxunbi ka Abrahamnën rabé 'imainun achúshi uni a bétánain nikë isakëxa. Isi bënëtishi nirukin bitsi ka aín bëmánanën me titatankëx, ³nirukin ka kakëxa:

—'Ën kana mi kain kamina bënëkiani kuantima 'ain 'ën 'ibu. ⁴Mitsux mi kuënkëbëtan kana 'ën 'umpax bëxunun kati 'ain, anun tachukatankëxmi in tupéonkë tëmú chukúmashi tantikanun. ⁵Bërí kamina 'unanin uinu kara an mi 'akinti 'ia kixun, usa 'ain kana mitsun piti bëxúnti 'ain, bëia pitankëx kamina pibiani kuantí 'ain.

Ësokin kakëxun, ka a unikaman —asabika kananuna kafnti 'ain —kixun atun kakëxa. ⁶Usakian kakëx ka Abraham aín chupa këxtú xubusa okían 'akë anu atsfankëxa atsfínkin ka Sara kakëxa:

—¡Bënëkinshi! Kamina trigo putuakë upíira veinte kilo bitankëxun pán 'ati 'ain. ⁷Usakin aín xanu kabiani ka Abraham abákiani anua aín vaca 'ikë anu, anua ka vaca bërí kanikë kaískin

bitankëxun aín uni achúshi 'inánkëxa, 'inánkëxun ka an bënëkinshi piti 'akëxa. ⁸Usakian vaca bëna piti 'amainun ka Abrahamnën vaca xuma mëtuaikin 'akë a 'imainun aín xuma aribi kara 'ati 'ikë kixun ñukákëxa, usakian atun pimainun ka a 'uramaxun añu ñuribi kara kuëñia aribi 'inánuxun kaíankëxa, kainkëxun ka i achúshi nikë tëmúxun piakëxa.

⁹Usakin pitankëx sënëkin ka a isia kuankë unikama achúshinën Abraham ñukákëxa:

—¿Uinu kara min xanu Sara 'ik? Kakëxun ka kakëxa ka —anu 'ëx 'ikë chupa këxtú xubusa okin 'akë anu 'ikën —kixun ka kakëxa.

¹⁰Usakian kakëxun ka a isia ukë uni achúshinën kakëxa:

—Mi istékëni kana bëtsi bari 'ikëbë utékënti 'ain 'imainun ka min xanu Sara ax achúshi tuáñu 'iti 'ikën. Usakian kaia ka Saran kamabi banakama kuakëxa, ax anu 'ikë aín xubu xëkuë 'urama anuaxa banaia. ¹¹Usa 'aínbi ka Abraham ax uni apan kaniakékë 'imainun ka aín xanu Sara axribi xanu apan kaniakékë 'iakëxa usa 'aish ka Sara bërámabi aín pëi machakë sënënkë 'iakëxa. ¹²Usa 'ain ka Saran a ñuia kia kuati aín kuaikë a tënëibi kuëpunchinibi kuëmumëkin tënëakëxa: ¿Uisax karana 'ëx usai 'iti 'ain? 'ën bënë 'imainun 'ëx kana bërí kaniakékë apan 'ain.

¹³Usai 'ia 'unánkin ka Nukën 'Ibun Abraham kakëxa:

—¿Uisa kupín kara Sara kuain? ¿an kara xënira 'aish kana

tuáñu 'iti 'ain kixun sinanimin?
¹⁴ ¿Nukèn 'Ibun 'akasmati ñu kara
 'aíma 'ik? bētsi bari 'irukēbē kana
 'ēx mi istēkēni uti 'ain, 'imainun
 ka Sara achúshi tuáñu 'iti 'ikèn
 kixun ka kakēxa. ¹⁵ Ēsai kia kuati
 ka Sara rakuéti 'ēx kana kuaikēma
 'ain kixun kisatankēxa: Usa 'ain ka
 ēsai kiakēxa:

—'Ēx kana kuaikēma 'ain. 'Aínbi
 ka Nukèn 'Ibun kakēxa:

—'Ēn kana mix kuaia isan.

**Abrahamnèn Sodoma
 kakē ěma kupín Nukèn
 'Ibu Dios ñuká**

¹⁶ Usa 'ain ka a isia kuankē
 unikama ax nirukiani kuani
 Sodoma kakē ami kikiani kuan-
 kēxa. Kuankēbē ka Abrahamnèn
 buánxun xuti axribi kuankēxa.
¹⁷ Usa 'ain ka Nukèn 'Ibun sinán-
 kēxa: “Kana Abraham kati 'ain
 añu karana 'ai kuani kixun, ¹⁸ ax
 ka kamabi unin chaitiokē 'aish
 achúshi ěma chaiira 'imainun
 kushiira 'iti 'ikèn. 'Ēn kana a
 kupín kamabi menu 'ikē ěmaka-
 manu 'ikē unikama upíokin sínán-
 xunti 'ai kixun kana kan. ¹⁹ 'Ēn
 kana mi kaísan usa 'ain kamina
 min bēchikēkama 'inánan, min
 rēbúnkikama mi 'unánmikē bana
 upíokin kuakin 'unánkin uinu
 'ikēx kara 'aisa 'imainun upí 'ikē
 a 'ati 'ikèn, usakin 'akēbētan
 kana 'ēn usakin 'axunuxun kakē
 usakinbi 'axúnti 'ain.” ²⁰ Ēsakin ka
 Nukèn 'Ibun kakēxa:

—Ēsai ka Sodoma 'imainun
 Gomorra ěmanu 'ikē unikama

ñui uni kia, atux 'atima ñuira 'ai
 'uchakē, ax ka 'ucha chaiira 'ikèn,
²¹ usa 'ain kana bērí anu kuantu
 'ain, asérabi kana atun 'ucha
 chaiira 'imainun 'atimañuira 'aia
 kixuan ñuia kuan. Usa 'ain kana
 asérabi kara unin ñuia kuakē ax
 usa 'ikē 'unánti 'ain.

²² Usakin kabiani ka a isia ukē
 uni rabé ax Sodoma ěma isi
 anuax kuankēxa, kuantamainun
 ka Abraham anu pain Nukèn
 'Ibubē bēruakēxa. ²³ Usa 'ain ka a
 'urama okin Abrahamnèn Nukèn
 'Ibu Dios ñukákēxa:

—¿Karamina uni 'uchañu kēñun
 uni 'uchañumakama 'atima
 okin kēñuti 'ain? ²⁴ A ěmanu ka
 cincuenta uni ñu 'atima 'ai 'ucha-
 kēma 'iti 'ikèn. Usa 'ain kaina,
 ¿a ěmanu 'ikē unikama kēñu-
 tima kupin a cincuenta unikama
 ěnti 'ain? ²⁵ ¿Min usokin uni
 'uchañuma kēñun uni 'uchañu-
 kama, 'akin kamina a rabētaxbi
 'uchakēsa 'ikē 'ati 'ain! ¿Usakin
 'axuma ka at! Mix kamina 'apu
 'aish kamabi kushiñu 'ain kamabi
 menu, ¿usa 'ixunmi usakin ñu 'akē
 ax kara minan asabi 'iti 'it? ²⁶ Usa
 'ain ka Nukèn 'Ibun kakēxa:

—Anua cincuenta uni 'ucha-
 ñuma mēra kin kana Sodoma
 ěmanu tsókē unikama kēñu-
 tima 'ain. ²⁷ Usakin kakēxun ka
 Abrahamnèn amiribishi katēkēan-
 kēxa:

—'Ēn ěsokin mi kakēxun
 kamina 'ē uisabi otima 'ain, mix
 kamina Nukèn 'Ibu Dios 'imainun
 kana 'ēx achúshi unishi 'ain;

28 'aínbi kara mapai achúshi uni ñu 'atima 'akëma anua cincuenta uni 'iti pishinti 'ikën. ¿Mapai achúshi unikama ñu 'atima 'akëñuma 'ain kaina ëma a këñuti 'ain?

Kakëxun ka Nukën 'Ibu kakëxa:

—'Ën cuarenta 'imainun cinco 'uchañuma uni mërakin, kana a ëma 'atimokin këñutima 'ain.

29 Katankëxun ka —Amiribishi katëkëankëxa, anu sapi ka cuarenta uni ñu 'atima 'akëma 'iti 'ikën —kia ka Abrahamnën kakëxa.

Kakëx ka —cuarenta a kupín kana a ëmanu 'ikë unikama këñutima 'ain —kixun Nukën 'Ibu kakëxa. 30 'Aínbi ka Abrahamnën amiribishi katëkëankëxa:

—'Ën kana amiribishi mi kain usa 'ain kamina 'ën mi katëkënkëx 'ëmi nishtima 'ain, 'aínbi sapi kamina treinta unishi mërati 'ain. Ësokian kakëxun ka Nukën 'Ibun katëkëankëxa:

—Anua treinta, uni 'uchañuma mërakin kana a ëmanu 'ikë unikama këñutima 'ain. 31 Usaia kia ka Abrahamnën amiribishi katëkëankëxa:

—'Ën 'Ibu, 'ën kana ësokin kati 'ikëmabi mi kain, ¿uisa kara veinte uni 'uchañumami anua mërakëbë 'iti 'ik? Kixuan ñukákëxun ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—'Ën anua veinte uni mërakin kana a ëma këñutima 'ain. 32 Kia ka ënkinma Abrahamnën amiribishi katëkëankëxa:

—'Ën kana ësokin mi kain 'ën 'Ibu, 'aínbi kamina mix 'ëmi

nishtima 'ain, 'aínbi kana mi katëkënxuma ënë banaishi mi kain: ¿añu karamina anua diez uni 'uchañuma atu mërakin 'ati 'ain?

Kakëxun ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Anua diez uni 'uchañuma mërakin kana a ëma këñutima 'ain.

33 Ësai pain Abrahambë banatankëx ka Nukën 'Ibu, anuax kuankëxa; ax kuankëbë ka Abraham axribi aín 'iti chupa këxtú 'akë anu utëkëankëxa.

Nukën 'Ibun Sodoma 'imainun Gomorra ëma këñua bana

19 1 Bari kuabúkëbë ka Sodoma kakë ëmanu ángel rabé bëbakëxa. Anu bëbakiania kuania ka Lotnën anun ëmanu atsínti xëkuënu tanti tsóxun isakëxa, ax ka anua uni tímékë 'iakëxa. Anu tsótanbia aia ka iskin nirukiani kuanxun ka biakëxa, bitsi aín bëmánanën memi bëtikikin, 2 ka kakëxa:

—'Ën kana mitsu kain, pëkarakëbë kuanux karamina 'ën xubunu tanti kuantima 'ain. Anu kamina tachukatankëx tantiti 'ain, anuax kamina pëkarakëma 'aínshi kuantí 'ain.

'Aínbi ka atun kakëxa:

—Asabi ka 'aíshbi kanaanuna 'ima. Xubu ëman ënushi kanaanuna nu rabé 'uxti 'ain. 3 Kixun kakëxunbi ka, Lotnën amiribishi katëkëankëxa usama ka kamina

kuantima 'ain usakian 'uran kakëxun ka a rabëtan aín xubunu abë kuantí sinánkëxa. Usakin kabiani kuantankëx aín xubunu nukuxun ka Lotnën piti 'itsa 'anan pánribi anun chamiti ñu këñuma 'axun a isia kuankë unikama a pikiankëxa.

⁴Ax 'uxkëmapan 'aínbi ka a ëmanu 'ikë unikaman kamabi Sodomanu 'ikë unikaman aín xubu bëararakë 'iakëxa, anu ka uni apan 'imainun bënë unikamaribi 'iakëxa, ⁵usai 'ikin ka munuma sharati kushin banakin Lot kakëxa:

—¿Uinu kara mibëa ënë ñantan min xubunu ukë uni rabé ax 'ik? ¿Kamina chikínti 'ain! ¿Atubë kananuna 'isatanin ënë imé kamina nu bëxúnti 'ain! ⁶Usai sharati kikëbë ka Lot atu kai chikíkin, ka aín xubu xëputi xëpúakëxa, anun uni atsintisama okin, ⁷usokin xëpukin ka atu kakëxa:

—'Ë 'urama 'ikë unikaman ñu 'atimairamina 'akani kamina bërúankakanti 'ain. ⁸Ka kuakan 'ëx kana bëchikë xanu rabëñu 'ain ax ka unibë 'ikintankëma 'ikën; usa 'ain kana a rabé mitsun kuëenkësokinni 'anun mitsu 'inánti 'ain, 'aínbi kamina uni rabé ënë uisabi okantima 'ain, atux ka 'ën kuënkëx uaxa usa 'ain. ⁹Ësokian kakëxunbi ka unikaman kakëxa:

—¿Mix amo nirakëanan kamina min xubunu nu atsímiti 'ain! Mix ënu 'ikë uni 'ixun kaina min

kuëenkësokin nu 'ati 'ain. ¿Bërí kananuna a unikama 'akima mi 'atima oti 'ain! Usakin kakinshi ka Lot xutunkin aín xëpútinubi rakankin ñatankankëxa, ¹⁰usakian 'akananiabi ka ángel rabé a isia kuankë an aín mëkën mëshpakianxun bikin aín xubunu atsímiakëxa; usakin 'akinshi ka aín xubu xëpúti upíokin xëpúakëxa, ¹¹xëpukinshi ka ángelnën. Ëman bukukë unikama bëxuñu 'imiakëxa. Kamabi uni bënëbukama 'imainun uni apankama axbi ka bëxuñu tikiakëxa. Usai 'ikin anun atsínti xëputi barikasmataankëx ka atux rikiankëxa. ¹²Usokin 'atankëxun ka a isia kuankë uni rabé an Lot kakëxa:

—¿Min aintsi 'ibukama kara ënë ëmanu 'aíma 'ik? Kamina biti 'ain min bëchikë bëbu, 'imainun xanu min piaka min bëchikë an binuxun katakë uni akama kamina ënë ëmanua chikínbiankin 'ura buánti 'ain, ¹³kixun katankëxun ka ángel rabëtan Lot ësokinribi kakëxa. Nun kananuna ënë ëma añu kara anu axa akama këñunbi këñui uan, usakin 'anun ka nu Nukën 'Ibun xuaxa 'aisamaira unix ka uisa kupín kara ënë ëma Nukën 'Ibun ñu 'atima 'aia iskinbi këñuima kíax kía, usa 'ain kananuna nun bërí ënë ëma këñuin.

¹⁴Usakian kakëx ka Lotnën aín bëchikë binuxun kakë aín piaka 'iti uni rabé barikuankëxa, kuanxun mërakin ka aín piaka 'iti uni a kakëxa:

—¡Bënëti nirukiani ka kuantan Nukën 'Ibun ka ënë ëma këñuti 'ikën!

'Aínbi ka aín piaka 'iti unikaman këmëkin isa Lotnën kaia kixun sinani kuanma 'ikën. ¹⁵Usai 'ión pëkarakuatsínkëbëtan, ka ángel rabëtan Lot katëkëankëxa:

—¡Bënëti kamina! Nirukiani min xanu 'imainun min bëchikë xanu rabé akama bibiani ënë ëma këñúkëma 'ainshi bama-tisama tani kuantu 'ain. ¹⁶Ësokin kakëxbia bënëti kuaniama ka nuibakin ángel rabëtan Lot, mëin-kin biakëxa. Nukën 'Ibun ka 'ain xanu 'imainun aín bëchikë xanu rabé aribi a ëmanua bamatima kupin iémikin chikíankëxa.

¹⁷A ëmanua chikinbi axun ka ángel achúshinën Lot kakëxa:

—¡Bënëti kamina abákiani kuantu 'ain iétisatani! Kuankin kamina kaxú bësukin añu ñubi isima kuantu 'ain, usai 'ikamina nirakëtima kuanshiti 'ain. Kuanshiti kamina matá mekama anu iétisa tani kuantu 'ain. ¹⁸'Aínbi ka ësokin Lotnën kakëxa:

—¡Usama ka 'ën 'Ibu ka kuat, ax ka 'ura 'ikën! ¹⁹Mitsun kamina 'itsaira 'ë 'akian, usa 'ixun kamina 'ë iénun 'akian, 'aínbi kana 'ëx matán me kamanu kuantima 'ain, anu kuaniabia tsin bikëx kana 'ëx bamati 'ain. ²⁰Ka kuat, ënë 'urama ka achúshi ëma chukúma 'ikën, anu kana abáti 'ain. ¡Anu iéti kuantanun kamina 'ë ënti 'ain, ax ka ëma chukúmara asérami 'ikën! ²¹Usaia kia ka a uni achúshinën kakëxa:

—'Ën kana minmi 'ë kakëxun kuan usa 'ain kana ami 'ë ñuixunkë ëma chukúma a këñu-tima 'ain, ²²usa 'ain kamina ¡Bëríbi ënuax kuantu 'ain! bënë-tishi ka kuantan, mix a ëmanu bëbakëma pain 'ain kana uisa ñubi 'atima 'ain. Usa 'ain ka a ëma Sóar kakín anëakëxa.

²³Kuankëbë pëkarakëbëa bari urukëbë ka Lot 'imainun aín bëchikë xanu akamabë bëba-këxa Sóar kakë ëma chukúmara anu, ²⁴usaía ëmanu bëbakëbë-tanshi ka Nukën 'Ibu tsi 'imainun azufre naínua 'ibúmin Sodoma 'imainun Gomorra kakë ëma a këñuakëxa; ²⁵usakin 'akin ka Nukën 'Ibu Diosan ëmanu tsókë unikama, 'imainun kamabi a menu kókë xubi ñu 'apákë ëma 'urama 'ikë akamabi këñuakëxa. ²⁶Usai 'ikëbë kuankinbi kaxú bësukin isíbi ka Lotnën xanu, ax Sodoma 'imainun Gomorra isi kuainakëtishi bamai tashi maxáxa 'inun churishi 'iruakëxa.

²⁷Usai 'iónxa pëkarakëma 'ainshi ka Abraham anuaxa Nukën 'Ibubë banonkë anubi kuantëan-këxa; ²⁸kuantankëx nirakëkin ka Abrahamnën Sodoma 'imainun Gomorra, kakë ëma aubësukin isakëxa, iskin ka kamabi me kuainakëké ami axa naë nënkësa 'inun kuin chaiira, chikitia isakëxa. ²⁹Ësokin ka Nukën 'Ibu Diosan ëma rabé anua Lot 'ikë këñuakëxa, usakin a këñuikinbi ka Abrahammi sinánkin aín piaka Lot ashi a ëmanua chikíankëxa.

*Tsi 'imainun asufre naínua 'ibumikin Diosan
Gomorra 'imainun Sodoma kéñua.*

**Moabtaskama 'imainun
Amonitakaman chaitioké
kama 'ia ñuiké bana**

³⁰Usakian Nukén 'Ibu Diosan a ëma këñuan ka Lot 'itsaira rakuéti Sóar kaké ëma anu 'isama tankëxa, anu 'iti bari ka aín bëchiké xanu rabé abëbi kuankëxa kuantakëx ka bashi-kama anu Lot aín bëchiké xanu rabé, abë achúshi kini chaiira xubu namësa mëratankëx anu tsóti bërúakëxa. ³¹Anu 'ixun ka achúshi nëtën, aín bëchiké apanën sinánkëxa uisax karana tuáñu 'iti 'ai kixun sinánxun ka aín xukén 'anáka kakëxa:

—Nun papa ka xénira 'ikén usa 'ain ka ëné menu uni 'aíma 'ikén an nu rabé xanuati ka 'aíma 'ikén, kananuna 'unan kamabi menuxun ka unin xanu bixun bëchia; ³²usa 'ain kananuna nu rabëxun nun bata paë xëamixun paëónti 'ain, usokin 'atankëxun kananuna aín bëchiké 'itánun tuaxunti 'ain. ³³Usai kitankëxun ka a ñantánbi uvas baka paëoké aín papa xëamixun paëónkëxa; usokin 'atankëx ka aín rëkuén bëchiké ax pain abé 'ikín aín nami 'amiakëxa, usaía abé 'ikëxunbi ka aín papan paënxun táma 'ikén aín rakábuké 'imainun aín nirukébi. ³⁴Usai 'iónx pëkarakin ka aín xukén apanën, aín 'anáka aribi kakëxa:

—Ka kuat, 'ëx kana nun pabë ëné imé 'ión usa 'ain kananuna nu rabëtan mixribimi abé 'inun ëné ñantan amiribishi paëónti

'ain; usakin 'atankëxun kananuna nu rabëxunbi aín bëchiké 'itánun tuaxunti 'ain. ³⁵Usai kanantan-këxun ka a ñantánbi amiribishi uvas baka paëokin 'aké aín 'anákanën aín papa xëamitankëx, abé 'iakëxa; 'aínbi ka Lotnën abé 'ia rakábuké 'imainun aín niruké abi táma 'ikén. ³⁶Usai 'itankëx ka Lotnën bëchiké xanu rabé tuuakëxa ax ka aín papanbi 'aké 'iakëxa. ³⁷Aín bëchiké apan aín tuá ka Moab kakín anéké 'iakëxa ax ka Moab unibunën rara 'iakëxa usa 'aish ka bëríbi Moabitas unibu aín rëbúnki 'ikén. ³⁸'Imainun ka aín 'anákanënríbi tuakëxa achúshi okín aín anëx ka Bem-amí kaké 'iakëxa ax Bem-amí unibunën rara 'iakëxa usa 'aish ka bëríbi amonita unibu ax aín rëbúnkibi 'ikén.

**Abraham 'imainun 'apu
Abimélec ñui kiké bana**

20 ¹Usa 'ain ka anu pain 'iké me anuax Abraham Négueb kaké me, ami kikiani kuankëxa, kuantankëx ka Guerar kaké ëma 'imainua Cadés kaké ëman nëbëtsioké me aín rëbumi 'iké me anu kuainbëkinishi bëtsi me kamanu tsóké uni 'aish usai 'iakëxa. ²A menuax ka Abraham kiakëxa aín, xanu Sara ñui, ëné xanux ka 'ën xanuma 'ikén, ax ka 'ën chirabaké 'ikén. Kixun a rabëxunbi sinántankëxun ka, 'apu Abimélec paránkëxa, usakin kakian paránkëxun ka 'apu Guerarnu 'iké, an Sara aín xanu 'iti bënun kixun uni xuakëxa; ³'aínbi

ka a imébi 'apu Abimélec namámikin, Nukén 'Ibu Diosan kakéxa: Mix kamina bamati 'ain, xanumi biké ax ka bënëñu 'ikén. ⁴Usakin bitankéxbi, abé 'ikémapan 'ixun ka ésokin kakéxa: 'Èn 'Ibu, ¿min kamina añu ñu 'atima 'akémabi 'è bamamiti sinanin? ⁵Abrahamnèmbi ka 'è kaxa ènè xanux ka 'èn chirabaké 'iké kiox ka kiox, 'imainun ka xanuxunribi 'è kaxa ax ka 'èn rarèbaké 'ikén kixun. Usakian kakèxun kana upí 'iisa sinánkin 'èn bian, 'aínbi kana uisabi okéma 'ain. ⁶Usakian kakèxun ka Nukén 'Ibun Diosan namámikin kakéxa: 'Èn kana upíokin 'unan min kamina ñu 'atima 'akéma 'ixun uisabi okéma 'ain. Usa 'ain kana a 'aimi 'èmi 'uchanun mi 'amikéma 'ain. ⁷Aínbi kamina bérí, a xanu aín bènè 'inántèkènti 'ain, ax ka an Dios kiké bana ñuixunké 'ikén, usa 'ixun ka an mi 'è ñukáxunti 'ikén, ñukáxunkèx kamina mix upítax tsóti 'ain; usa 'ain kamina béríbi a uni aín xanu 'inántèkènti 'ain, ami 'inankébèma ka min xanu 'imainun min xubunu 'iké unikamaribi kèñuti 'ikén.

⁸Usakin koónkéxa pèkarakéma 'aínshi nirukin ka 'apu Abimélecnèn an ñumèmikè unikama kuènxun ñuixuankéxa, kamabi an namákin iskékama. Usokian ñuixunkèxun kuati ka an ñumèmikè unikama 'itsaira rakuéakéxa. ⁹Usokin aín unikama aín namáké ñuixuntankèxun ka 'apu Abimélecnèn Abraham kuènxun kakéxa:

—¡Ka kuat, usakin ka achúshi unin ñu 'atima 'ikén! ¿Uisakin karana 'èn mi 'atimon, uisa kupín karamina 'è chaiira 'uchamisa tan 'imainun 'èn xubunu 'iké unikamaribi 'uchamisa tankin 'è parán? Usakin ka achúshi unin ñu 'atima 'ikén. ¹⁰¿Uisokin kaina min 'èmi sinan? Ésokin ka 'apu Abimélecnèn Abrahambè banakin kakéxa, ¹¹ésokian kakèxun ka Abrahamnèn kakéxa:

—'Èn kana ènè menu 'iké unikaman Nukén 'Ibu Dios kikésama oi 'ikésa sinan, usa 'ixun ka 'èn xanu Sara bikin 'è 'akánti 'iké kixun. ¹²Asérabi kana 'èx kin ax ka 'èn chirabaké 'ikén: ax ka 'èn papan bètsi xanumi bèchia 'ikén 'èn titami 'akima; usa 'iké kana 'èn xanu 'iti biakén. ¹³Usa 'ain ka Nukén 'Ibu Diosan 'è kakéxa kamina min aintsikamanuax chikiti 'ain, kakèx chikíkin kana 'èn uinu 'iké èmanu karanuna bèbai, anuax kamina mix unin ñukákèx, ax ka 'èn rarèbaké apan 'ikén kiox kiti 'ain kixun kakén.

¹⁴Usokian Abrahamnèn kakèxun ka 'apu Abimélecnèn aín xanu Sara Abraham 'inántèkéankéxa. 'Inánkin ka aín 'arakaké ñuina ovejakama, vaca 'imainun an ñu mèèxunti uni 'imainun xanu an ñu 'axúnti akamabi 'inánkéxa, ¹⁵'inánkin ka kakéxa:

—Kamina isti 'ain, ènèx ka 'èn me 'ikén; usa 'ain kamina uinu kaina 'isatanin me baritankèx anu tsóti 'ain. ¹⁶Usokin katankèxun ka aín xanu Sararibi kakéxa:

—'Ën kana min rarëbakë apan 'inainshia mil kuríki, usa 'ain ka mibë 'ikë unikaman 'unánti 'ikën min kamina añu ñu 'aisa-mabi 'akëma 'ain. Usa 'ain ka uíxbi 'atimati mimi banatima 'ikën. ¹⁷Usokian kakëxun ka Abrahamnën Nukën 'Ibu Dios ñukáxuankëxa, ñukáxunkëxun ka Nukën 'Ibu Diosan Abimélec aín xanukëñunbi pëxkuakëxa. Usokin 'anan ka an ñu 'axunkë xanukamaribi tuánun 'imiakëxa, ¹⁸Nukën 'Ibun ka Sara kupí, kamabi xanukama 'apu Abimélec aín xubunu 'ikë kamaxa tuáñuma 'inun 'imiakëxa Sara aín xubunu buánkë kupí ka usakin Nukën 'Ibu Diosan 'akëxa.

**Abrahamnën bëchikë
Isaac bakéan**

21 ¹Usa 'ain ka ax kikësabi oia 'inun Sara Nukën 'Ibun bërúankëxa, usokëx ka ax kikë-sabi oi 'iakëxa, ²usa 'ain ka ax tutankëxun achúshi tuá, Abraham 'axuankëxa, usa 'ain ka kaniakëké 'ixunbi Abraham tuaxuankëxa, a tuakëx ka Nukën 'Ibu Diosan anun bakënti nëtë nankë sënënkëbë bakéankëxa. ³Usai bakënkë ka Abrahamnën aín bëchikë Saramia 'akë tuá a Isaac kakin anëakëxa; (Isaac kikë bana ax hebreo banan kuaia ki kikë bana 'ikën) ⁴'imainun ka Abrahamnën aín bëchikë bakënkë mapai achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikë-bëtan aín nëtökë ñu maxaka téakëxa, Nukën 'Ibu Diosan usokin

'anun kakësabiokin. ⁵A nëtë kaman Abraham cien baritiañu 'ain ka aín bëchikë Isaac bakéankëxa. ⁶Usai 'itankëxun ka Saran sinánkëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë kuëen-mikin kuaimi axa, usa 'ain ka kamabi unin 'unánti 'ikën, 'ëx kana achúshi tuáñu 'ai kixun 'unáni ka kuëeni 'ëbë kuaiti 'ikën. ⁷Uin kara Abraham 'ën kana achúshi tuá 'axúnti 'ai kixun kakë 'itsianx? Usa 'aínbi kana 'ën achúshi tuá 'axuan axa uni apan 'ikëbi.

**Abrahamnën Agarkëñun aín
bëchikë Ismael aín xubunua
chikían ñuikë bana**

⁸Usa 'ain ka Isaac kanikë-bëtan a nëtëan xuma ënti a nëtë sënënkëbëtan kamabi aín, unika-mabë timéxun achúshi fiesta cha Abrahamnën 'axuankëxa. ⁹Aínbi ka Saran Agar egipcia xanu an Abraham 'axunkë tuá an Isaac ami kuaikin usania isakëxa. ¹⁰Usai 'ia isbiani kuanxun ka Abraham aín xanu Saran kakëxa: ¡An nu ñu 'axunkë xanu ax ka aín tuá buani ënuax chikiti 'ikën! 'Ën tuá Isaac an ka nun bamakín kasuania an nun ñu 'axunkë xanu aín tuábëtan ñu bitima 'ikën. ¹¹Ësokian aín xanun kakësha ka Abrahamnën anun paëkin 'itsaira sinánkëxa, uisa kupín karana 'ën bëchikë 'ën xubunua chikínti 'ai kixun 'itsaira masá sinánkëxa. ¹²Usai ia iskin ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: Kamina 'itsaira masá nuitutima 'ain min bëchikë 'imainun an mi ñu 'axunkë xanu kupín. Kamabi ñu min xanu

Saran mi kakë kamina 'ati 'ain, min rëbúnkikamax ka 'ën mi kakësabi oi min bëchikë Isaac aín rëbúnki 'iti 'ikën. ¹³ 'Imainun ka an ñu 'axunkë xanu aín tuá, aribi ñuikin ësokin kakëxa: 'Ën kana aín rëbúnkinëxa achúshi ëma chaiira 'inun 'imiti 'ain ax ka min bëchikëbi 'ikë usa 'ain.

¹⁴ Usokin konkë a pëkarakëma 'aínshi ka Abrahamnën an ñu 'axunkë xanu Agar aín xubunuax kuantanun xukin pán 'imainun aín piti 'inánan achúshi ñu xaká burasa okin 'akë ami aín 'umpax 'inánkëxa; 'inánkin ka aín kaxunu kañumiakëxa, usakin 'inántankëxun ka aín bëchikë Ismael kuantanun kixun aín titakëñun xua-këxa. Xukëx ka uimi kara kuantí 'ikë kixun 'unánimabi anu uni 'ikëma me aukikiani kuantankëx Beerseba au kuankëxa. ¹⁵ Kuankin ka aín 'umpax ñu xakánu buánkë a këñutankëxun a xëati bëtsi 'umpax 'aíma 'ain, ni menuaxbia pëñanakëti kanikë a tëmú aín tuá tsóankëxa, ¹⁶ tsónbiani ka uri tsóti ax kuankëxa, 'ën tuá kana ñuia istima 'ai kixun sinánbiani. 'Uri kuantankëx anu tsóbukinshi ka aín tuá munuma kuënkëni inia kuakëxa.

¹⁷ Usai tuá ax inia ka Nukën 'Ibu Diosan kuakëxa; kuakin ka Nukën 'Ibu Diosan ángelnën naí manámixun Agar kuënkín ësokin kakëxa: ¿Uisai kaina 'ian Agar? Kamina rakuétima 'ain Nukën 'Ibu Diosan ka mi 'imainun min tuá bëunan mëskuti inia kuaxa uinu kara min tuá 'ikën. ¹⁸ Bënëtishi nirukiani, kuanxun kamina min tuá barikin

bitankëxun aín mëkënan mëinti 'ain, 'ën kana aín rëbúnkinëxa achúshi ëma chaiira 'inun 'iminuxun 'ain. ¹⁹ Èsokin katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan Agar achúshi 'umpax upíira 'aish nëmin 'inánkëxa usakian 'inánkëxun ka ñuina xaká burasa 'akë, ami ubakakin bitankëxun aín tuá Ismael xëamiakëxa.

²⁰⁻²¹ Usakian Nukën 'Ibu Diosan 'akinkëx ka Ismael anu uni 'ikëma menuax kani Parán kakë anu 'iakëxa, usai kanikin ka uisokin kara kanti 'imainun pian ñuoti 'ikë kixun upíokin 'unánkëxa. Usai kania ka aín titan achúshi xanu Egipto menua bëxun aín xanu 'iti 'inánkëxa.

**Abrahamnën sinántëkëntima
oi Guearnu 'ikë 'apubë
mëñionan ñuikë bana**

²² Usai 'ikë basirakëma 'aínshi ka 'apu Abimélec Abrahambë banai kuankëxa. Kuankëbë ka aín suntárunen kushi Ficol, axribi abë kuankëxa. Kuantankëxun ka Abimélecnën Abraham ësokin kakëxa:

—Nun kananuna isan Nukën 'Ibu Diosan ka kamabi añu ñukama karamina 'ai akamabi mi 'akinia. ²³ Usa 'ain kamina, sinantëkëntima okin Nukën 'Ibu Diosan ismainun, ënë menuax, nukamabë 'atimonantima 'ain, 'imainun kamina 'ën bëchikëkama 'imainun 'ën rëbúnkikamaribi 'ain. Akima kamina sinanatëkënkima 'ën mi 'akësaribi okin 'ëribi 'ati 'ain, 'anan kamina usaribiokin kamabi

ënu 'ikë unikama 'ati 'ain, anumi bërí tsókë me ënuxun. ²⁴Usokin kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Nukën 'Ibu Diosan ismainun kana sinanatëkëntima okin mi kain.

²⁵Usa 'a'inbi ka Abrahamnën kuëntankëxun Abimélec anua 'umpax biti kini a ñuikin kakëxa: 'ën kana mi kaisatanin min unikaman ka 'ën anua 'umpax biti kini a 'è bikuanxa. ²⁶Usokian kakëxun kuatankëxun ka Abimélecnënribi kakëxa:

—Min kamina 'è bërámabi kakëma 'ain, usa 'ain kana 'ën bërí 'unanin bëríbi kamina 'è kain.

²⁷Usai abë banai sënëntankëxun ka Abrahamnën aín ovejakama 'imainun aín vaca bitankëxun, Abimélec 'inánkëxa; usakin 'inánkinshi ka a nètëmbi sinanatëkëntima okin a rabëxunbi mëníokëxa. ²⁸Usa 'ain ka Abrahamnën an 'arakakë ñuina mapai achúshi 'imainun rabé oveja bitankëxun raíri këñun nimi-kinma amo sëtënakëxa, ²⁹usakin 'aia iskin ka Abimélecnën ñukákëxa:

—¿Uisoti karamina min mapai achúshi 'imainun rabé oveja amo sëtënatin? ³⁰Ësokin ñukákëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Ënëx ka mi 'inánti 'ikën ënë bikin kamina 'unánti 'ain mapai achúshi 'imainun rabé oveja-kama ënë mi 'inánmainun kamina sinánti 'ain 'ën mi 'inánkë ënëx ka anua 'umpax biti kini ax ka 'ën 'akë 'ikë kixunmi 'unánti 'ikën.

³¹Usokin anuxun a rabëxunbi 'akë kupín ka Beerseba kakin anëakëxa,

anuax ka sinanati 'itëkëntima oi mëníonankëxa. ³²Usai anuax mëníonantankëx ka Abimélec 'imainun Ficol ax Beerseba kakian anëké anuax anu kuantëkéankëxa filisteo unikama menubi.

³³Usa 'ain, ka Abrahamnën Beerseba kakë me anu achúshi i tamarisco 'apákëxa, anuxun ka unin Nukën 'Ibun Diosan anë rabiakëxa, axa bamatima oí tsókë a. ³⁴Usai 'itankëx ka Abraham 'itsa baritia, a menu tsóakëxa ax ka filisteo unikama me 'iakëxa.

**Nukën 'Ibu Diosan Abraham
aséribi kara ami sinania
kixun istisa tan ñuikë bana**

22 ¹Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan 'itsa baritia ami panatankëxun, Abraham karaisa ënima ami manutima aséribi sinania kixun tankin. Aín anën kuëankëxa, usakin kuënkëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Ënu kana 'ain 'ën 'Ibu. ²Ësokian kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa:

—Min bëchikë Isaac, ami aséribi nuibairakë, a buani kamina kuanti 'ain matán me Moria kakë anu. Buánxun kamina anu bëbakín, min bëchikë 'atankëxun 'è rabikin ñuina 'akësaribi okin xaroti 'ain, 'ën mi uinu 'ikë matánuxun kaina 'ati 'ai kixun ismimainun. ³Usakian koónkëxun, ka pëkarakëma 'aínshi, nirukín Abrahamnën aín asno xaxu mëníotankëxun; anu karu tëapaxun nëakë, puruakëxa anun ñuina xaroti usakin 'abiani ka Nukën

'Ibu Diosan anu kuanun kakë anu, aín bëchikë Isaac 'imainun an ñu mëëmikë uni rabé buani kuankëxa.

⁴Usai kuankëbëa rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan ka Abrahamnën ënën menxuma anua kuankë me a isakëxa. ⁵Usai kuankin 'uraxun iskin ka Abrahamnën an ñu mëëmikë uni rabé kakëxa:

—Ënuxun kamina asno bërúanti 'ain 'ëx kana 'ën bëchikë buani anuxun a rabinun Nukën 'Ibu Diosan kakë matá me anu kuanin anuxun rabibëtsini, kana utëkënti 'ain. ⁶Usakin aín uni rabé katan-këxun ka Abrahamnën aín bëchikënen karu tëapaxun nëakë a 'iabiankin buámainun; Abrahamnën tsi, këñun aín manë xëtókë upiokin kuënuakë bibiani abëbi kuankëxa.

⁷Usai abë urikuankin ka Isaacnën aín papa Abraham ñukákëxa:

—¡Papan!

—¿Añu kara 'ën bakë bëchikën?
—kixun ka Abrahamnën aín bëchikë kakëxa.

Kakëxun ka Isaacnën ësokin kakëxa:

—Ënu ka karu 'imainun tsi 'ikën çuinu kara anu 'aímai këñutanun xaroti carnero 'ik? ⁸Ësokian aín bëchikënen ñukákëxun ka Abrahamnën kakëxa.

—Nukën 'Ibu Diosan ka nu achúshi ñuina 'inánti 'ikën, kixun ka aín bëchikë —Abrahamnën kakëxa. Usokin kabiani ka abëbi anuxuan ñuina xaroti anu kuankëxa.

⁹Anu kuanuan Nukën 'Ibu Diosan kakë matá me anu bëbaxun, ka Abrahamnën anuxun ñuina xaroti maxax bukunruakëxa; usakin bukunrutankëxun ka karu-ribishi tíkati mabukuntankëxun aín bëchikë Isaac aribi nëakëxa, nëaxun ka anu ñuina xarotinu nankë karu kamanan; ¹⁰rakankëxa rakamainun ka aín manë xëtókë bikian aín bëchikëmi okin sananiabi ka ¹¹nukën 'Ibu ángelnën kuënkín nañuxun kakëxa:

Diosan Abraham asérabi kara ami sinania isnuxun tan.

—¡Abraham! ¡Abraham! ësokian kakëxun ka.

—Ënu kana 'ain 'ën 'Ibu —kixun an kakëxa. ¹²Kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan ángelnën amiribishi kakëxa:

—Min bëchikë uisabi oxuma ka 'at, bërí ka Nukën 'Ibu Diosan mixmi asérabi ami sinánkëxun, min nuitu 'unánxa min kamina min bëchikë ñuñakima achúshira 'ikëbi nuibakinma a rabikin 'akatsi 'ian. ¹³Kakëx kaxú bësukin isi kuainakëkinbi ka Abrahamnën carnero achúshi i pëñanakëmi aín mancha utëanx a tanain nikë mërakëxa; usai 'ikë mërakin ka Abrahamnën carnero bixun, aín bëchikë nëakë a tubuana rëtan-këxun Nukën 'Ibu Dios rabikin xaroxuankëxa. ¹⁴Usokin 'atankëxun ka Abrahamnën anuxuan usakin 'akë matá me anëkin: Nukën 'Ibun ka nun sinánkëma ñu nu 'inania kixun anëakëxa, usa 'ain ka bërí uni kia: Nukën 'Ibun ka a matánuxun 'asaribiokin 'akinia kiox kikanía. ¹⁵Usa 'ain ka Nukën 'Ibu ángelnën Abraham naínuxun amiribishi kuëntëkëankëxa, ¹⁶kuënkín ka kakëxa:

—Nukën 'Ibu ka kixaxa: Kana isa kamina min bëchikë achúshira 'ikëbi mi ñukákëxun 'ën mi kakësabiokin 'an, usa 'aish kana 'ëxbi asérabi sinanatëkëntima oi kin, ¹⁷usa 'ain kana 'ën upíokin sinánxunkín min rëbúnkinëxa. 'Aisamaira 'ispa imé naínu iskësa usaribi 'ianan masi bëru parúmpapa kuëbínua iskësaribi

'inun 'imiti 'ain. Usa 'ain ka bëtsi ëmanu 'ikë unikama ax ami nishkë akama 'ën 'amikëxun abë 'akanankin atun abámikin 'ati 'ikën, ¹⁸usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikama atu kupin upíokin sinánxunkë 'iti 'ikën, min kamina 'ën kakësabiokin 'an usa 'ain. ¹⁹Usokin 'abëtsini ka Abraham anua an ñu mëëmikë uni ëbiankë anubi utëkëankëxa. Utankëx ka akamaxbi biranankiani Beerseba kakë me anu kuantëkëankëxa, anu ka Abraham aín ainti 'imainun an ñu mëëxunkë unikamabë tsóti bëruákëxa.

Nahornën bëchikëkama 'ia ñuikë bana

²⁰Usa 'ain ka a basikëbëtan, Abrahamnën uni itsia Milcánënríbi aín xukén Nahor tuaxunkë a ñuia kuakëxa. ²¹A paian tuákë ax ka Us kakë 'iakëxa; a 'atankëxun ka aín xukén Buz aribi 'akëxa, 'imainun ka bëtsiríbi Quemuel kakë aribi 'akëxa, ax ka Aramnën papa 'iakëxa. ²²Usokin 'atankëxun ka amiribishi bëchipakëxa aín anë ka 'iakëxa Quésed, Hazó, Pildás, Idlaf 'imainun Betuel. ²³Betuel ax ka Rebecanën papa 'iakëxa. Usa 'ain ka, mapai achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi akamax ka Milcámia 'akë tuá Abrahamnën 'anáka Nahor ain bëchikëkama 'iakëxa. ²⁴Usa 'ain ka Nahor an ñu 'axunkë xanubia bikë Reumá aín xanusa 'ain amiribi bëchipakëxa, ënëkamax ka aín anë 'ikën Teba, Gáham, Tahas 'imainun Maacá.

Sara ñukë maínkan
ñuikë bana

23 ¹Sara ka tsóakëxa ciento veintisiete baritia, ²ati baritia tsótankëx ka ñuakëxa Quiriat-arbá, kakëbia Hebrón kakín anëké ëma anuax, ka Canaán me anu 'iakëxa. Usa 'ain ka Abraham aín xanu ñukë 'ain 'itsaira masá sinani iakëxa. ³Usa 'ain ka anua aín xanu Sara ñukë anuax nirukiani kuankëxa, anu mëníoti 'aíma 'ain, kuantankëx ka hititas unikamabë banakëxa:

⁴—Banakin ka ësokín kakëxa, 'ëx kana bëtsi menu 'ikë uni 'aíshbi mitsunu tsókë uni 'ain, usa 'ikëbi kamina anu uni ñuia maínti 'akë achúshi anu 'ën xanu mëníonun 'ë maruti 'ain.

⁵Usaia kia kuakin ka hititanu 'ikë unikaman kakëxa:

⁶—jUsama ka 'ën 'Ibu kamina! 'Ën kakëxun kuati 'ain. Mix kamina nubë 'ikë uni 'ain, usa 'aish kamina mix achúshi uni Nukën 'Ibu Diosan kaískë 'ain. Usa 'ikë ka mi 'akinia ax kushiira 'ixun usa 'ain kamina mín xanu ñukë a uinu 'ikë ax kara upíra 'ikë istankëxun anu mëníoti 'ain, uinu 'ikë unínbi ka 'anu 'axuma 'anun kixun mi katima 'ikën kamina 'ati 'ain. ⁷Ësokían kakëx nirukín ka Abraham asábi ka kixun hitita-kama kai atumi ñanákin, ⁸ësokín atu kakëxa:

—Mitsun asérabi 'ën xanu ënu mëníoti kuëenkin kamina Sóharnën bëchikë Efrón a 'ë

ñukáxunti 'ain. ⁹Macpelánu 'ikë kini aín me sënënkënuia 'ikë a 'ë marunun kixun kati 'ain. 'Ën kana uiti kara aín kupí 'ikë atibi kupíoti 'ain, usa 'ain kana anu uni ñuia maínti kiniñu ënë menu 'iti 'ain. ¹⁰Usaia Abraham kia kuakin ka Efrón hitita uni ax atubë tsóxun kakëxa, Abraham 'imainun anu timékë unikaman kuaisabi 'itánun kakëxa, usakían kaia ka a ëmanu 'ikë unikaman ribi kuakëxa:

¹¹—jUsama ka 'ën 'Ibu, kana mi maruiman! 'Ën kana mi me 'inainshitin, 'imainun kana anu uni ñuia maínti 'akë kini këñunbi me a mi 'inaishitin. 'Ën aintsikamanribi ka kamaxunbi 'ën me ënë mi 'inainshinuxun kaia kuation. Usa 'ain kamina mín xanu anu maínti 'ain.

¹²Ësokín kakëx ka unikamami ñanati 'itëkenkin ka Abrahamnën, ¹³ësokín atun kuamainunbi Efrón kakëxa:

—j'Ën kamainun, kamina kuati 'ain! Kana ësokín mi káin uiti karamina kuëenín mín me kupí atibi kana mi kuríki 'inánti 'ain, usakín mi páin kupíobianxun kana 'ën xanu anu mainikuanti 'ain.

¹⁴Usai kia ka Efrónnën kakëxa:

¹⁵—Mi kamainun kamina kuati 'ain, 'ën 'Ibu: Me aín kupí ka cuatrocías manë kuríki 'ikën. Usa 'ain kananuna 'ati 'ain kupí aín 'itsa kuëbikanantima 'ain, usa 'ain kamina bërí anu mín xanu mainikuanti 'ain.

¹⁶Usakían kakëxun ka Abrahamnën asábi ka kana mi

uiti kara aín kupí 'ikën atibi mi kupíoti 'ai kixun ka Efrón aín aintsi hititakaman ismainunbi, aín kuríki abia tupunun kixun kupíokin banatanun rërëkaxuan-këxa. ¹⁷Usokin ka Efrónnën me Macpelánu 'ikë, au bari kuabúkë Mamré kakë anua 'ikë kini, 'imainun kamabi ni a menua 'ikë akama këñunbi Abraham marua-këxa, ¹⁸usakian Abrahamnën bikëx ka a me ainan 'iakëxa. Usa 'ain ka hitita unikama 'imainun raíri uni kamanribi anun inúkin iskë 'ixun ënë mex ka nunama 'ikë kixun 'unánkëxa.

¹⁹Usokin marutankëxun ka Abrahamnën aín xanu Sara ñukë a Macpelá menu 'ikë kini anu maíankëxa, au bari urukë Mamré kakë me anu, aín anë itsi ka Hebrón 'ikëbia, Canaán kakë me anubi 'iakëxa. ²⁰Usokin 'atankëx ka Abraham me 'imainun anua 'ikë kini aín 'Ibu 'iakëxa, ax ka Hititas kaman anua aín xanu mafnti marukë me 'iakëxa.

**Abrahamnën achúshi
xanu aín bëchikë Isaac
barixua ñuikë bana**

24 ¹Usa 'ain ka Abraham ax kaniakëkë 'ikë, Nukën 'Ibu an 'atí kamabi ñu sinán-xunkë 'iakëxa. ²Achúshi nëtën ka Abrahamnën ax irapain a ñu mëëxuni abë tékë an aín ñukama bërúankë a kuënxun kakëxa:

—Min mëkën 'ën kisinu nankin kamina, ³sinanatëkëntima okin Nukën 'Ibu naí 'imainun ënë

me bërúankë an ka 'ën bëchikë Isaacnën ënë menu 'ikë xanukama binun ëntima 'ikën, anu 'ëx tsókë Canaán kakë me ënua, ⁴usa 'ain ka Abrahamnën an ñu mëmikë uni kakëxa, anuax 'ëx uá 'ën nëtë anu kuantankëxun 'ën aintsikaman bëchikë xanu achúshi barixuni kuanti 'ain.

⁵Ësokian kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin kakëxa:

—'Ëx kuantankëxun anu 'ikë xanu mërakin kakëxbia 'ëbë uisama tankëbëtan karana, ¿añu 'ati 'ain? ¿karana min bëchikë anuaxmi chikía me anubi buántëkënti 'ain? ⁶Kixuan kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—¡Usama ka uisa 'ixunbi kamina 'ën bëchikë anu buántima 'ain! ⁷Nukën 'Ibu Dios, naínu 'ikë an ka 'ën aintsikaman menua chikinbëtsinkin bëxun 'ë 'imainun 'ën rëbúnkikama ënë me 'inan, an ka aín ángel abë kuantankëxumi achúshi xanu 'ën bëchikë bixunun mi 'akinti 'ikën. ⁸Xanu achúshinëx mibë, uisama tankëbëbi ka 'ën mi kakë ënëx asábi 'iti 'ikën, jusa 'ain kamina uisaxunbi anu 'ën bëchikë buántima 'ain!

⁹Ësokian kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin aín kisinu aín mëkën nankin Abraham, bëtsiokin min sinántima okin kana min kakësabiokin 'ati 'ain kixun kakëxa. ¹⁰Usokian Abrahamnën kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin, ñu upíbu kaiskin buánti an ñumë-mikë unían nankë barikín biakëxa, xanu aín aintsikama 'ináni

kuanti akama bianan ka mēkēn rabé camelloribi a ñu mēēxunkē uninan biakēxa, usakin 'inán-kēxun bitankēx ka raíri unikama abē kuanti bibiani Nahor kakē ēma, Mesopotamia kakē menu 'ikē anu kuankēxa. ¹¹Usai 'itsa nētē 'ikiani kuantankēx ka Nahor kakē ēma rapasu pain bēbakēxa, bēbakēbēbi ka bari xupinbua-kēxa. Usai xupibukēbē ka anu 'ikē xanu chipashkamax aín chumu bēi 'umpax biti anu uakēxa. Aia ka unikaman anua 'umpax biti rapasu bukuxun aín camellokama tantimikin isakēxa, ¹²usai anu bukuxun iskēxbia xanukama ukēbētan ka Nukēn 'Ibu abē banakin kakēxa: 'Ēn 'Ibu 'imainun 'ēn ñu mēēxunkē uni Abraham aín Dios kana ēsokin mi ñukatin, usa 'ain kamina bēri 'ēn 'ati ñukama upí 'inun 'ē 'akinti 'ain, 'imainun kamina 'ēn a ñu mēēxunkē uni aribi nuibakin upíokin 'akinti 'ain. ¹³Anua 'umpax biti rapasu kana bēban, usa 'ain ka ēnu 'ikē xanu chipashkama 'umpax bitsi 'aia. ¹⁴Achúshi xanu chipash 'ēn kakēxuan sinánun kamina 'imiti 'ain: Usama ka 'ēn min 'umpax 'anun karamina min chumu nanpatima 'ain, kakēxun ka 'ē kati 'ikēn: 'Umpax kamina 'ati 'ain, min camellokamaribi kana 'umpax 'amiti 'ain, a xanux ka Isaac min káskē uni aín xanu 'iti 'ikēn. Usa 'ain kana 'ēn 'unánti 'ain min kamina 'ēn ñu mēēxunkē uni upíokin nuibakin 'akinin kixun.

¹⁵Usai abē banai sēnénkēma 'ixunbi ka xanu achúshi me ñutē

'akē tēxanu nanxun tuinbētsinia isakēxa. Ax ka Rebeca Betuel kakē uni aín bēchikē xanu 'iakēxa. Betuel ax ka Milcámia Nahornēn bēchia 'iakēxa, ax ka Abrahamnēn xukēnan bēchikē 'iakēxa. ¹⁶Usa 'ain ka Rebeca ax upíira xanu 'imainun, unibē 'ikin tankēma pan 'iakēxa; uinu 'ikē unibēbi 'ikēmapan 'iakēxa. Usa 'ixun ka anua 'umpax biti anu utankēxun, aín me ñutē 'akē nanpátankēxun buchuobiani kuankēbēbi ¹⁷ka uni ax abákiani kuantankēx a nukui nirakēkin kakēxa:

—Ē karamina min me ñutēnuia 'ikē 'umpax chamara 'amitima 'ain.

¹⁸—Kakēxun ka xanun kakēxa, kamina min xēati 'ain usakin kakinshi ka me ñutēnuia mēkēn rabētan bikin nanpákin xēanun 'inánkēxa. ¹⁹'Inánkēxun xēai sēnēnia ishi ka Rebecanēn kakēxa:

—Mín camellokamaribi kana 'umpax bixunti 'ain, an kuēēnkēsokian xēanun. ²⁰Katankēxun ka bēnēkinshi aín me ñutē 'akēnu 'ikē 'umpax a pain anua 'umpax 'arutia nuntisokin 'akē anu maniakēxa, usakin manitankēxun ka 'itsai kuankin 'umpax camellokaman xēanun bixuankēxa. ²¹Usakin 'aia ka a unin uisakinbi kakinma isakēxa, an ka unántisa tankēxa asérabi kara Nukēn 'Ibun ax kuēēnkēsabi oi kuania upíokin 'akianxa kixun.

²²Usokin 'umpax camellokaman xēai sēnénkēbētanshi ka a unin kuri seis gramo 'ēñesa bixun xanu

a rēñumiakëxa. 'Anan ka mēkēnu mēñuti kuri cien gramosa aribi mēñumikin, ²³kakëxa:

—'Ë kamina kati 'ain mix karamina uin bēchikë 'ain, min papan xubu kara anu 'iisa 'ikën 'ën unikamabë kana anu ënë imé 'uxti 'ain. ²⁴Kixuan ñukákëxun ka Rebecanën kakëxa:

—'Ëx kana Abrahamnën xukën Nahor an Milcámi bēchia Betuel kakë uni aín bēchikë 'ain. ²⁵Nun xubunu ka anu 'iti 'ikën usa 'ain kamina ënë imé anu mikama 'uxi kuantu 'ain, 'imainun ka basi 'itsa axa min camellokama pimiti.

²⁶Usa 'ain ka a unin rantinpu-runi tsóbukin Nukën 'Ibu, ²⁷asabi ka kakin: ¡'Ën 'ibu Abraham aín Dios, ax ka abë upí 'ianan a nuibakë 'ixun 'ëx aín aintsikaman xubunu bëbanun 'ë bërúanxun bëaxa ki ax kiakëxa! ²⁸Usai 'itankëx ka Rebeca abákiani aín titan xubunu kuani bëbakin uisai kara 'i axa akamabi ñuixunkin kakëxa. ²⁹Usakian aín chirabakën bana ñuia kuabiani ka Labán kakë, ax a uni bari abákiani anua 'umpax biti kini anu abákiani kuankëxa, ³⁰usai ka mēñu-suti aín chirabakën aín pēñanu buánkë a isanan, aín chirabakëa usakin uni an kakë akama ñuia kuabiani kuankëxa. Kuanx ka Labán ax Abrahamnën ñu mēmikë uni axa aín camello kamabë anua 'umpax biti kini 'urama nirakëkin, ³¹kakëxa:

—Ka ut, min 'Ibu Diosan ka mi ënu bërúanxun bëaxa. ¡Mix

kamina ëman ënu bërútima 'ain, 'ën kana anumi nukúti mitsu mēñíoxuan 'imainun kana anumi min camellokamaribi tantimiti aribi mēñion usa 'ain kamina 'ën xubunu 'i kuantu 'ain!

³²Usokian kakëx ka a unikama abëa kuankë buani aín xubunu kuankëxa. Anuxun ka anu 'ikë ñukamapain nanpátankëxun camellokama pimitankëxun anuan a 'imainun abëa kuankë unikama tachukati 'umpax bëxúankëxa. ³³Usai 'i ax sēñéan aín piti 'inánkë-xunbi ka Abrahamnën ñu mēmikë unin kakëxa:

—'Ën kana mitsu a kati bana kaxuma pitima 'ain:

—'Ësokian kakëxun ka. Labánën kakëxa:

—Kamina uisa bana kara nu kati 'ain.

³⁴Kakëxun ka Abrahamnën xukë unin kakëxa:

—'Ëx kana, Abraham an ñu mēëxunkë uni 'ain, ³⁵Nukën 'Ibun an ka an 'ë ñu mēëmikë uni 'itsaira ñuñu 'inun 'imi axa: usa 'ixun ka 'inánxa ovejakama, vaca, kuri 'imainun manë pashian, uni an ñu mēëxunti, xanu an ñu 'axúnti akama 'inánan ka camello 'imainun asno akama 'inánxa. ³⁶Usakin 'inánkin ka aín xanu Sara aribi achúshi tuá kaniakëkë 'ikëbi 'inánxa, usa 'ain ka 'ën ñu mēëxunkë uni an aín bēchikë kamabi aín ñukama 'inánti sinánxa. ³⁷'Ën ñu mēëxunkë unin ka sinanatëkënkima, an kakësabiokin 'anun 'ë

kaxa: 'Ën bëchikë kamina 'ëx anu tsókë Canaán me ënua xanu bimitima 'ain. ³⁸Usa 'ain kamina 'ën papan menu kuantankëxun, anua aín aintsikama 'ikë anua achúshi xanu 'ën bëchikë barixuni kuantí 'ain. ³⁹Kixuan kakëxun kana 'ën kan: 'Ën 'Ibu, çanu 'ikë xanu achúshinëx 'ëbë uisama tankëbëtan karana añu 'ati 'ain? ⁴⁰Kakëxun ka ësokín 'ë kaxa: 'Ëx kana Nukën 'Ibu kikësoi abë nitsin, usa 'ain ka aín ángel xuti 'ikën, mia kuania bërúanan bërúankëx kuanxun kamina achúshi xanu 'ën aintsin bëchikë xanu 'ën bëchikë bixunti 'ain, ax ka 'iti 'ikën, 'ën papan aintsin 'ibun bëchikëbi. ⁴¹Usa 'aínbi kamina 'ën aintsikaman aín bëchikë xanu chipash mibë uisamatankëbëbi mix sinanatëkëntima kikë bana usaibi asábi bërúti 'ain. ⁴²Usa 'ain kana bërí 'ën anua 'umpax biti kini anu bëbaxun abë banakin ësokín Nukën 'Ibu kan, 'ën ñu mëëxunkë uni Abraham aín Dios: Asérabi kamina 'ëx ënu uti 'ë 'akian, ⁴³usa 'ain kana bërí anuxun 'umpax biti kini a rapasu 'ixun mi ñukatín: uinu 'ikë xanu chipash kara 'umpax bitsi aia akana 'ën ësokín kati 'ain: 'Ë kaina min 'umpax ñutëñu 'ikë a 'amitima 'ain, ⁴⁴ësokín 'ën kakëxun ka 'ë kati 'ikën: Asabi ka kamina min xëati 'ai kixun 'ë kanan min, camellokamaribi kana 'umpax bixunti 'ai an 'ë kakë xanu ax ka min káskë uni a 'ën ñu mëëxunkë uni aín bëchikëñen xanu 'iti 'ikën. ⁴⁵Ësokín ñukákin

'ën këñúkë 'aímabi ka 'ën iskëxbi Rebeca ñutë tufanx uaxa. Ukin ka anua 'umpax biti anu nukúkin menu tsóntankëxun bitsia kana kan: Min 'umpax kaina 'ë xëanun 'inántima 'ain kixun. ⁴⁶Kakëxun ka an bënëkinshi aín ñutë, nanpákin 'ë kaxa: Kamina xëati 'ain, 'imainun kana min camellokamaribi xëamiti 'ain, katan-këxun ka 'ë xëamianan 'ën camellokamaribi 'umpax xëamiaxa. ⁴⁷Usakian 'aia kana 'ën ñukan: ¿Mix karamina uin bëchikë 'ain? kakëxun ka an 'ë kaxa: 'Ëx kana Betuelnën bëchikë xanu 'ain, ax ka Nahornëan Milcámi bëchia 'ikën. Ësai kia kana achúshi rëñuti ñu bitankëxun rëñumianan kana rabé aín pëñanuribi pëñumian usakin 'ai, ⁴⁸rantinpuruni tsóbukin kana Nukën 'Ibu rabikin kan; an 'ë ñumëmikë Abraham aín Dios, min kamina 'ë bai upitan an 'ë ñumëmikë uni aín bëchikë xanu achúshi aín aintsikaman bëchikëbi bixunun kixun 'ë bëan. ⁴⁹Usa 'ain kamina bëríbi 'ë kati 'ain kaina 'ën mi kakë ënë an 'ë ñu mëmikë ax kikësa okín 'ati 'ain, kamina 'ë kati 'ain añu karana 'ën 'ati 'ai kixun ka uni an kakëxa.

⁵⁰Ësokian kakëxun ka Labán 'imainun Betuelnën kakëxa:

—Nukën 'Ibun ka kamabi ñu ësokín axa, usa 'ain kananuna nun mi asábi ka katankëxun kana 'atima 'ai kixun mi kaiman. ⁵¹Ka kuat, ënu ka Rebeca 'ikën; kamina bibiankin buánti 'ain. Ax ka an mi ñumëmikë uni aín

bëchikënën xanu 'iti 'ikën, Nukën 'Ibun kakësabi oi. ⁵²Ësokian kakëxun kuati ka Abrahamnën ñumëmikë uni rantinpuruni memi bëtiki tsóbukin, Nukën 'Ibu asábi ka kixun kakëxa. ⁵³Usai 'i nirukinshi ka na békë ñukama churupakin biakëxa, ax ka 'iakëxa kuri, manë panshian, 'imainun chupa 'itsaira kupikë, a bikin ka Rebeca 'inánkëxa. 'Inánan ka aín rarëbakë këñun aín titaribi ñu 'itsaira 'inaishiakëxa. ⁵⁴Usakin na buánkë ñukama a pain 'inántankëxun ka pitia nanxunkë a pitankëxun xëakëxa, abëa kuankë a uni kama-bëtan usakin 'ai ka a imé anu 'iakëxa:

—Usai anu 'uxnéti pëkarakëbë nirukin, ka a unín kakëxa: Kana kuantëkënti 'ain, anua an 'ë ñu mëëmikë uni 'ikë aín xubunu.

⁵⁵Ësai kiabi ka Rebecanën rarëbakë apanën aín titabëtan kakëxa:

—Nun sinánkëx ka ënë xanu nubëpain mapai rabé nëtë nubë 'iti 'ikën, 'itankëx ka mibë kuanti 'ikën. ⁵⁶Ësokian kakëxunbi ka uni an kakëxa:

—'Ëx kana ënu 'itsa nëtë 'i ukëma 'ain. Nukën 'Ibu Diosan ka 'ëx ënu uti upí 'imiäxa, usa 'ain kamina 'ëx kuantëkëntanun 'ë xukanti 'ain anua a 'ën ñu mëëxunkë uni aín xubunu.

⁵⁷Kakëxun ka anu 'ikë unikaman kakëxa:

—Asabi ka kananuna xanu chipash ax kara uisai kia kuati kuënti 'ain, uisai kara ax kia kananuna kuati 'ain. ⁵⁸Ësokian

katankëxun ka Rebeca kuënxun ñukákëxa:

—¿Ënë unibë kaina bëríbi kuainsa tanin?

—Asábi ka kana kuanti 'ain —kiax ka ax kiakëxa.

⁵⁹Kixuan kakëxun ka an bërúan-kin nikinkë xanu këñun, Rebeca kuantanun kixun Abrahamnën ñu mëëmikë unikama këñun xua-këxa.

⁶⁰Usai kuania ka Rebeca upíokin sinánxunkin ësokian kakëxa:

“Nukaman chirabakë, jmin rëbúinkinëx ka 'aisamaira tupuntisama 'iti 'ikën! jusa 'ixun ka min rëbúinki kaman

axa ami nishkë unikama abámikin 'atankëxun atun ëmakama biti 'ikën!”

⁶¹Ësokian kakëxunbi ka Rebeca 'imainun an nikinkë xanu akamabë kuani camellonu 'iruakëxa, usai 'irukiani ka Abrahamnën ñu mëëmikë uni akamabë kuani kuankëxa. Usai ka an Abraham ñu mëëxunkë uni Rebeca anua bibiankin buánkëbë 'iakëxa.

⁶²Usai atux kuanmainun ka Isaac axribi a nëtën anua 'umpax 'ikë anuax kuankëxa, ax ka 'iakëxa axa tsókë 'imainun an 'ë iskë kakë me anu tsókë 'iakëxa. ⁶³Anuax ka achúshi nëtën

nitsi kuanxun xupibukëbëtan iskinbi ka. Unikama camellonën 'ai amikikuatsini rikuatsinia isakëxa. ⁶⁴Usakian ismainun ka Rebecanënrìbi au kuantì ami bësui tsóxun Isaac 'uranxunbi mërakëxa, usakin mëräishi ka anúan kuankë camello anuax 'ibúakëxa ⁶⁵usai 'ibukinshi ka an buánkë uni a ñukákëxa:

—¿Uinu 'ikë uni kara axa numi kikuatsini ukë ux 'ik?

—Ax ka 'ën ñu mëëxunkë uni a 'ikën —kixun ka unin kakëxa. Usakian kakëxun aín chupa bitsi ka anun bëmápukuti rakuakëxa. ⁶⁶Usaia 'imainun ka anu nukúkin aín ñumëmikë uni an Isaac axa usai 'ikëkama ñuixuan-këxa. ⁶⁷Usokin unikaman ñuia kuatankëxun ka Isaacnën Rebeca bibiankin aín xubusa okían chupa këxtú 'akë anua aín tita Sara 'ikë anu buánkëxa, anu buánxun ka biakëxa, usakin bitankëxun ka Isaacnën Rebeca 'itsaira kuëëan-këxa, usakin aín xanu Rebeca 'itsaira kuëëni ka aín tita ñukë sinania masá nuitukë a sinántë-kënima manúakëxa.

Abraham
'imainun Queturánën
rëbúnkikama 'ia bana

(1 Cr 1.32-33)

25 ¹Usa 'ain ka Abrahamnën bëtsi xanu bitì sinánkin, Queturá kakin anëké a biakëxa. ²Bitankëxun ka amirìbi bëchìpakëxa aín anë ka 'iakëxa Zimrán, Jocsán, Medán, Madián, Isbac

'imainun Súa. ³Jocsán ax ka Sebá 'imainun Dedán aín papa 'iakëxa. Ënë kamax ka Dedánën rëbúnkikama 'iakëxa, aín anëx ka 'ikë asureo, letuseo 'imainun leumeo akama. ⁴Ënë kamax ka Madiánën bëchikë 'iakëxa Efá, Éfer, Hanoc, Abidá 'imainun Eldaá. Ënë unikamax ka Queturánën rëbúnkikama 'iakëxa. ⁵Isaac an ka kamabi aín papa Abrahamnën ñukama biakëxa. ⁶Usakin 'anan ka bëtsi xanumia 'akë, aín bëchikëkama Abrahamnën aín ñu 'itsamashi 'inánkëxa, usokin 'inántankëxun ka ñukëmapain 'ixun aín bëchikë raíri amanu kuantanun kixun xuakëxa, xuanan ka Isaac axëshia anua 'ikë me anu 'inun kixun kakëxa.

Abraham ñukë 'ikë aín
bëchikë Isaac 'imainun
Ismaelnën maían

⁷Usa 'ain ka Abraham ciento sesenta 'imainun cinco baritia tsótankëx, ⁸ka uni 'ikësabi kaniakëtankëx ñuakëxa. Ñui ka 'ain chaitiokëkama ñua 'aísh anu bukukë abë 'i kuankëxa. ⁹Usa 'ain ka aín bëchikë Isaac 'imainun Ismaelnën Macpelá kakë kini anu maíankëxa, ax ka Mamré kakë me 'ukëmanan, Sóhar hitita uni aín bëchikë Efrón aín me 'iakëxa. ¹⁰A mex ka Abrahamnën hitita unikamanan 'ikëbia marua 'iakëxa. A menu ka Abraham ñukë aín xanu Sara rapasubi maíankëxa. ¹¹Usaia Abraham ñua 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan Isaac upíokin

sinángxuankëxa, usa okían 'akëx ka anua 'umpax 'ikë a rapasubi tsóti bërúakëxa. “Ax ka 'iakëxa, axa tsókë 'imainun an 'ë iské kakin anëké anu.”

**Ismaelnën
rëbúnkikama 'iá bana**

(1 Cr 1.28-31)

¹²Ënë kamax ka Ismaelnën bëchikë Abrahamnën bëchikë egipcia xanu Agar, an Sara ñu 'axunkë amia bëchikë 'iakëxa, ¹³ënëx ka aín rëkuén bëchikë a pain 'akëxa bakéan a 'iakëxa: Nebaiot, ax ka aín bëchikë apan 'iakëxa; 'atankëxun ka bëtsiribi 'akëxa Quedar, Adbeel, Mibsam, ¹⁴Mismá, Dumá, Masá, ¹⁵Hadar, Temá, Jetur, Nafís 'imainun Quedmá. ¹⁶Ënëkamax ka Ismaelnën bëchikë mapai rabé 'imainun rabé akaman anë 'ikën, usa 'ain ka atun anënbi anënbi aín me anëanan ax anu 'ikë aribi anëakëxa. Usa 'ain ka akama achúshi achúshinëx ain menu menu atun 'apuñu 'iakëxa.

¹⁷Ismael ax ka ciento treinta 'imainun siete baritiañu 'aish ñuakëxa, ñui ka aín chaitiokëkama 'iasaribiti ñuia anu 'ain chaitiokëkama maían anubi maíankëxa. ¹⁸Usai ax ñua ain rëbúnki kamax anubi tsóti Havilá kakë me Egipto 'ukëmanan anun, Asirianu kuani kuantu anubi tsóti buküakëxa. Usai 'i ka anuax aín xukén kama-bëbi 'atimonani nishanani anubi buküakëxa.

**Esaúnën ain bëchikë
apan usai 'iti 'ikëbi Jacob
marua ñuikë bana**

¹⁹Ënë banax ka usai kara Abrahamnën bëchikë Isaac ax 'iakëxa, kixun ñuikë bana 'ikën. ²⁰Isaacnën ka cuarenta baritiañu 'ixun Rebeca aín xanu 'iti biakëxa, ax ka Betuelnën bëchikë Labánën chirabakë 'iakëxa, akamax ka Arameos unibu Padán-aram kakë me anu tsókë 'iakëxa. ²¹Usa 'ain ka Rebeca tuakëma xanu 'iakëxa, usa 'ain Isaac an ami bëchikaskin 'ain xanu 'itsaira ñukáxuankëxa. Usakian ñukákëxun ka Nukën 'Ibun an ñukákë a kuakin Rebeca tuuñu 'inun 'imiakëxa. ²²Usai tui ka aín pukunu rabé tuá 'irukë 'aish, anuaxbi ubiti titikanania tankin an sinánkëxa: “Ënëxa ësai 'ikëbë karana 'ëx, çuisa 'aish basi tsóti 'ain?” Usakin sinánbiani ka Nukën 'Ibu uisa kupín kara usai 'ia kixun ñukati kuankëxa,

²³usakian ñukákëxun an kakëxa:

“Min pukumëu ka tuá rabé 'ikën,

ax ka rabé ëma 'iti 'ikën, usa 'aish bakënkëma 'aíshbi ubionania. Achúshinëx ka kushiira 'aish bëtsisama 'iti 'ikën, aín apan ax ka aín 'anáka meu 'iti 'ikën, usa 'ain ka 'anáka ax kushiira 'inuxun 'aia.”

²⁴Ësokian kakë basirama 'aínbi ka Rebeca aín nëtë sënënkëbë, rabé tuá bakëankëxa. ²⁵A paian

Rebeca bakënkë ax ka ranshin 'aish raninbaë 'iakëxa, usa 'ikë ka a tuá Esaú kakin anëakëxa. ²⁶Usai 'ikin aín apan Esaú aín taë tsiputu tuinbëtsini aín 'anáka chikiakëxa, usaía 'ikë a ka Jacob kakin anëakëxa. Usaia aín xanu Rebeca a tuá rabé bakënkë 'ain ka Isaac ax setenta baritiañu 'iakëxa.

**Esaú 'imainun
Jacob 'ia bana**

²⁷Usa 'ain ka a tuá rabé kania-këxa. Usai kanitankëx ka aín rëkuén bëchikë Esaú ax ninua ñuira okë uni 'iakëxa; 'imainun ka aín 'anáka Jacob mënin sinaínshi uni 'iakëxa, usa 'ain ka aín xubunuashi ñu mëi tsóti kuëëni 'iakëxa. ²⁸Usa 'ain ka Isaacnën aín bëchikë Esaú a 'itsaira nuibakëxa, aín ñuakë pikin, usakian aín papan aín rëkuén bëchikë a nuibamainun ka Rebecanën aín tuá Jacob aribi 'itsaira nuibakëxa.

²⁹Nëtë itsin ka Jacobnën purutusa piti ñu nëish okin 'aruanbi ka Esaú uran ninu ñu bari nibaiti pananx. ³⁰Ukin kakëxa:

—'Ë karamina min piti panshionkinmi 'akë tëxëra 'inántima 'ain, kana numin bamatisa tanin. (Usa 'aish ka Esaú ax aín kuai anë Edom kakin anëké 'iakëxa.) ³¹Min kamina —'Ëx min apansa 'ixun min biti ñukama 'ën binun 'ë 'imiti 'ain, —kixun ka Jacobnën kakëxa.

³²Kakëxun ka Esaúnën kakëxa: —Uisa 'ixun kaina, 'ëx panax numin bamatisa taniabi isëshiti

'ain, minmi min xukën apan 'ikëbi 'akinkëxma kana min apan 'ëx 'itima 'ain.

³³—Kia ka bërïbi kamina Nukën 'Ibu Diosan ismainunbi asëra-bi sinanatëkëntima okin 'ë kati 'ain —kixun Jacobnën aín xukén karaishiakëxa. Usokian kakëxun ka Esaúnën sinanatëkëntima okin kakëxa, usakin ka Jacob axa 'ain apan 'inun kakëxa. ³⁴Usakian kakëxun ka Jacobnën aín piti purutusa nëish okían 'arukë a këñun pán pinun kixun aín xukén Esaú 'inánkëxa, usakian 'inánkëxun pianan xëatankëx ka nirukiani a kaimashi 'ën kana apan 'ixun ñukama biti 'ai kixun sinanima kuankëxa.

**Isaac 'imainun Rebeca
Guerar kakë ëmanu kuan**

26 ¹Usa 'ain ka Isaac ax anu 'umpax 'ikë anu tsóakëxa, ax ka anu tsókë kakë 'imainun an iské kakin anëké 'iakëxa, a rapasu 'aínbi ka Abraham anu tsótan 'iásaribiti a piti 'aíma 'inun ñu 'apákëxbi 'iruama 'ikën. Usaia 'ikëbë ka panani Isaac aín xanu Rebecabë kanankiani an ñumëmikë unikama 'imainun aín ñukamabi buani anua Abimélec filisteokaman 'apu 'ikë Guerar kakë ëma anu kuankëxa. ²Anu 'ikë 'ain ami chikirakëkin ka Nukën 'Ibu ësokin kakëxa: “Kamina Egipto menu kuantima 'ain. Uinu karamina 'iti 'ai 'ën mi kakë anu kamina 'iti 'ain, ³usa 'ain kamina ënë menu pain tsóti 'ain.

'Ëx kana mibë 'iti 'ain 'imainun kana mi upíokin sinánxukin mi 'imainun min rëbúnki kamaribi ënë mekama 'inánti 'ain. Usakin kana 'ën min papa Abraham kásabiokin 'ati 'ain. ⁴'Anan kana 'ën min rëbúnkikamaribi naínua 'aisamaira 'ispa iskësa usaribi 'ítanun 'imiti 'ain, 'imainun kana ënë me kamabi mi 'inánti 'ain. 'Inánan kana kamabi menu 'ikë unikamaribi upíokin sinánxunti 'ain, min rëbúnki kamasaribi 'inun, ⁵ësokinribi 'ën kakëxun ka Abrahamnën 'ën kakësokin ax kikësoibi 'iti banakama 'ianan a tanti banakama 'ën 'unánmikësabi okin 'akëxa.”

⁶Ësokian kakëx ka Isaac Guerar kakë ëma anu tsóti bërúakëxa, ⁷usai bërutankëx anu tsotia ka anu 'ikë unikaman aín xanu Rebeca ñuikin Isaac ñukákankëxa, ñukákëxun ka aín xanu ka kixun kati sinani rakuékin ax ka 'ën chirabakë 'ikë kixun kakëxa. Rebeca upíira xanu 'ain ka Isaacnën anu 'ikë unikaman 'ati sinani rakuékin paránti sinánxun kakëxa.

⁸Ësokin anu 'ikë unikama katankëx ka anu basipain tsóti bërúakëxa. 'Aínbi ka achúshi nëtën Abimélecnën aín xubu xëkuë chukúmanën iskëxunbi Isaacnën aín xanu Rebeca kuëenkin 'ikútia isakëxa. ⁹Usakin 'aia istankëxun ka aín uni achúshi Isaac unun kixun katánun kamiakëxa:

—Kamikëxa 'aia ka ñukákëxa mibëa 'ikë xanu ax kara min xanu

'ik, çasérabi kat? Min xanu 'aínbi karamina, çax isa min chirabakë 'anáka 'ikë kixun këmëi kian?

—Ën kana a kupían ënu 'ikë unikaman 'ë 'ati sinánkin kana mi kan —kixun Isaacnën kakëxa.

¹⁰Kakëxunbi ka Abimélecnën kakëxa:

—¿Uisa kupín karamina nu ësokin an? 'Ën mi iskëma 'ain ka ënu 'ikë uni min xanubë 'ikë 'itsíanxa, usa 'ain kamina min nu 'uchamikë 'itsían.

¹¹Usakin katankëxun ka Abimélecnën kamabi anu 'ikë unikama kakëxa:

—Uin kara ënë uni 'ianan aín xanu ubioia, ax ka 'atima okin 'akë 'iti 'ikën.

¹²Usa 'ain ka a barin ñu 'apáxun Isaacnën 'aisamaira 'inuan aín bimi upíbu 'ikë biakëxa, Nukën 'Ibu upiokin sinánxunkëxun.

¹³Usa 'aish ka 'aisamaira ñuñu 'ianan 'itsaira manë panshíanñu 'iakëxa. ¹⁴'Imainun ka 'itsaira ovejañu 'ianan, vaca 'imainun an ñu mëxunkë unifuribi 'iakëxa,

usa 'ain ka ax ñuñuira 'ain, anu 'ikë filisteo unikama nutsí ami nishkin 'atima okëxa. ¹⁵Usa 'ain ka aín papa Abrahamnën anu pain tsókë 'ixuan an ñumëmikë unikama amia anu 'umpax 'ikë kini ax Abrahamnan 'iakëxa; usa 'ikëbi ka filisteo unikaman a kini men bëtaskin natakakákë 'iakëxa.

¹⁶Usa 'ain ka Abimélecnën Isaac ësokin kakëxa:

—Bëribi kamina ënuax kuantu 'ain, mix kamina 'aisamaira

ñuñu ñu 'ain nuxnu mix 'ikēsai ñuñuira 'aímabi.

¹⁷Ësokin kakëx ka anuax chikí-kiani kuanx Isaac Guerar kakë ëmanu 'ikë me sapan anu tsóti bërúakëxa. ¹⁸Anuxun ka Isaacnën an ñumëmikë unikama anu tsókian Abrahamnën anua 'umpax biti amia, kinikama 'ikëbia ax ñukëbëtan filisteo unikaman men nataka ká 'ikëbi, aín unikama-bëtan amiribishi naëtëkëankëxa, usokin 'atankëxun ka aín papan anëasabi okin anëtëkëankëxa.

¹⁹Achúshi nëtën ka Isaacnën ñumëmikë unikama kini achúshi me sapan anu 'akinbi anua 'umpax upíra mërakëxa. ²⁰Usakin 'umpax atun pain mërakë 'aínbi ka filisteo unikaman 'arakakë ñuina an bërúankë unikama, Guerar kakë me sapan anuax ainan isa 'umpax 'ikë kiox Isaacnën ñuina an bërúankë unikamabë a 'umpaxan rabanan mëanani abë nishanankëxa. Usaia anun rabanan mëëanankë ka Isaacnën a 'umpax. “Anuax mëëanankë kakin anëakëxa.” ²¹Usai anuax 'itankëxun ka Isaacnën unikaman amiribishi kini itsi anua 'umpax biti 'atëkëankëxa, usokin 'akëbi ka filisteo unikaman amiribishi ubiotëkënkëx ka amiribishi atubë nishanankë ka Isaacnën anuax bëtsibë “nishanax isanainsama tankë usokin anëakëxa.” ²²Usaia aín unikama 'itëkënkëbë ka anuax Isaac 'ura kuani chikíakëxa, usai chikíkin ka aín unikama 'imainun kamabi aín ñuina kamabi buani

kuankëxa, kuantankëxun ka anua tsóti me anu bëbaxun achúshi kini anua 'umpax biti aín unikama naëmiakëxa, usa 'ain ka anuax 'umpax kupín mëëananiama iskin Isaacnën anuax mëanantëkë-nima upitax tsoti kakin anëakëxa, usakin 'atankëx ka ësai kiakëxa: Bërf ka Nukën 'Ibu ñu nu ëanxa, usa 'ain kananuna ënë menuax nishanani ñuñuira 'iti 'ain.

²³Usai anu pain 'itankëx ka amiribishi Isaac Beerseba kakë me anu kuantëkëankëxa.

²⁴“Anu bëbaxa ñantabukë a imé ami mërakin ka Nukën 'Ibun kakëxa: 'Ëx kana min papa Abraham aín Dios 'ain. Usa 'ain kamina rakuétima 'ain; 'ëx kana mibë 'ain. Usa 'ain kana 'ën uni Abraham a kupín upíokin sinánxunkin, mín rëbúnkinëxa 'aisamaira 'uákamë 'ëonun 'imiti 'ain.”

²⁵Ësokin kakëxun ka Isaacnën anuxun rabiti maxax maburukin 'atankëxun, asábi ka kakin Nukën 'Ibu rabiakëxa. Usokin 'atankëx ka a menubi 'i bërúakëxa, bërúkin ka anu achúshi kini anua 'umpax biti an ñu mëëmikë unikama 'amiakëxa.

Isaac 'imainun Abimélec mënionan ñuikë bana

²⁶Usa 'ain ka achúshi nëtën, Abimélec Guerar kakë ëma anuax Isaacbë banai ubakëxa. Usaia

ukëbë ka an 'unánkë unikama an bana ñuixunkë Ahuzat, 'imainun suntárunën kushi Ficol akamaribi abë ubakëxa. ²⁷Usai kuanx anu bëbaia ka Isaacnën kakëxa:

—Mitsun kamina 'ë chikiankën, usa 'ixun kamina mitsubë 'iabi 'ë min ëmanua chikían, ¿uisakatsi karamina 'ë isi aín?

²⁸Ësokian kakëxunbi ka atun kakëxa:

—Nun kananuna mi isan mix kamina Nukën 'Ibu abë 'ain, usa 'ikë an mi 'akinia kananuna unan, usa 'ain kananuna nukaman achúshi ñu mibëtan 'ati ain. A achúshi ñu 'ati ax ka 'ikën: ²⁹min kamina nukama uisabi otima 'ain, nunribi kananuna mi uisabi okëma 'ain. 'Atima okinma, kananuna nun mi upíokin nuibakín 'akian, 'imainun kananuna upíokin mixmi 'ën menuax chikiti 'aia mi xuan, usa 'ikë ka bërí Nukën 'Ibu mi upíokin sinánxunkin 'akinia. ³⁰Usakian kakëxun ka Isaacnën achúshi fiesta chaira 'ati sinánxun, a piti-kama pain afn unikama 'amitan-këxun kuëenkin atubëtan pianan xëakëxa. ³¹Usai 'iónx pëkarakëma 'afnshi nirui ka sinanatë-këntima oi atúxbi kánani kiakëxa. Usai kanantankëxun ka Isaacnën bërúanx kamina kuantí 'ain kixun amiribishi atubë isanantëkëxuma kakëxa, kakin ka upíokin aín 'unánkë uni 'akësokín kuantanun xuakëxa.

³²A nëtënbi ka an ñu mëëmikë unikama Isaac kai ubakëxa, ukín

ka 'umpax kananuna me kini 'ati naëkinbi anua mëran kixun kakëxa. ³³Usakian mërakë ka Isaacnën anua 'umpax 'ikë kini a Sebá kakin anëakëxa. Usa 'ain ka a ëma Beerseba kakin anëkë 'iakëxa.

³⁴Usa 'ain ka Esaú an cuarenta baritiañu 'ixun Judit biakëxa, aín xanu 'inun ax ka Beerí kakë hitita 'ain bëchikë xanu 'iakëxa. 'Imainun ka bëtsi xanu Basemat kakë aribi biakëxa, ax ka Elón hitita uni aín bëchikë xanu 'iakëxa. ³⁵Usokian a xanu rabé aín tuá Esaúnën bian ka Rebeca 'imainun Isaac a kuëënima uisa kupín kara usakin bëtsi unibunën xanu 'ën tuákën biaxa kiox masá nuituti nishi tsóakëxa.

Isaacnën Jacob 'imainun Esaú upíokin sinánxuan

27 ¹Usa 'ain ka Isaac ax kaniakëti 'upiokin ñu istisama 'ain bëru 'iakëxa. Achúshi nëtën aín rëkuén bëchikë Esaú kuënxun kakëxa:

—¡'Ën bakë bëchikë!

—Kia ka kamina 'ë kati 'ain papan —kixun Esaúnën kakëxa.

²—Kamina 'ë kaniakëtia isin —kixun ka Isaacnën kakëxa—, 'ëx kana bëtsi nëtënbi ñuti 'ain.

³Usa 'ain kana 'ëx kuëënin, kamina min kanti këñun min pia bibiani ninua ñuina barixun 'ë 'axuni kuantí 'ain. ⁴'Abëtsinxun kamina nëishokin 'arubëtsinkin, uisakin 'arukë karana písa tani usakin 'abëtsínkin 'ë bëxúnti 'ain.

Usokin 'abëtsinkin bëtë pítan-këxun ñukëmapain 'ixun kana mi upíokin sinánxunti 'ain.

⁵'Aínbi ka ësokian kaia ax anu 'ixun Rebecanën uisakin karaisa Isaacnën Esaú kaia kixun kuakëxa. Usakian aín papa kakëxa, ninu ñuina barixuni kuankëbëtan ishi ka, ⁶Rebecanën aín tuá 'anáka Jacob a ësokin kakëxa:

—Ka is, 'ën kana min papan abë banakin, ësokin min xukén Esaú kaia kuan: ⁷Ñuina 'atankëxun kamina nëishokin, uisa okin 'arukë karana písa tani usakin 'arubëtsinkin 'ë pinun bëxúnti 'ain, usakin 'akë pítankëxun kana Nukën 'Ibu ismainunbi ñukëmapain 'ixun mi 'upiokin sinánxunti 'ain. ⁸Usa 'ain kana mi kain, 'ën bakë tuá kamina upíokin kuati 'ain, 'ën mi kamainu: ⁹Kamina anua ñuina 'arakakëkama 'ikë anu kuanxun, cabra bërí kanikë, aín upí rabé kaisbëtsinkin 'ë bëxúnti 'ain; 'ën kana min papa ax kuëenkësa okin, pinun nëish okin 'aruxunti 'ain kixun ka aín titan kakëxa. ¹⁰Usakin 'ën 'aruia kamina min na pinun min papa ubanxunti 'ain, usakinmi 'akëxun ka an 'ati ñukama mi sinánxunkin 'inánti 'ikën, ax ñukëmapain 'ixun.

¹¹Kakëxunbi ka Jacobnën ain tita kakëxa:

—Min kamina 'unan 'ën xukénax ka aín naminu raninbaë 'ikën, 'aínbi kana 'ëx usama 'ain. ¹²'Ën papan ramëkinbi 'ë raniñuma 'ikë 'unánkin ka 'ëx isana

ami kuai kixun sinánti 'ikën; usakin 'ën 'akëxun 'unánkin ka 'atimokin sinánkin 'ë upíokin sinánxuntima 'ikën.

¹³Ësokian kakëxunbi ka aín titan kakëxa:

—'Ën bakë tuá, mi 'atimokin sinánxukëxbi ka minu 'ima ënu pakëti 'ikën. Usa 'ain kamina 'ën kakësabiokin, cabra bërí kanikë rabé bitsi kuanti 'ain.

¹⁴Kakëx kuanxun ka Jacobnën cabra bërí kanikë rabé bitsínkin aín tita bëxúankëxa. Bëxunkëxun ka aín titan piti nëishira 'inun upíokin 'aruxuankëxa, usakin 'arukëa Isaacnën pisatankë usakinbi ákëxa, ¹⁵usokin aín tuá piti 'axuntankëxun ka aín tuá apan Esaúnën chupa xubunu nankë upí a bitsínkin bëxun, 'ain titan aín tuá 'anáka Jacob pañumiakëxa. ¹⁶Usakin pañumikin ka axa raniñuma 'ikë cabra bërí kanikë kama aín xaká, éskaxun nankë anúnribi upíokin ramápukin Jacob aín pëñanu 'anan aín tëxanuribi tërabuankëxa, ¹⁷usakin 'atankëxun ka aín titan piti nëish okin 'akë a 'imainun pánribi 'inánkëxa.

¹⁸'Inánkëx anua 'ikë anu atsínkin ka Jacobnën aín papa ësokin kakëxa:

—¡Papan anu kaina 'ain!

—Ënu kana 'ain. ¿Uinu 'ikë 'ën bëchikë a kaina mix 'ain? —kixun ka Isaacnën ñukákëxa.

¹⁹—'Ëx kana Esaú, min rëkuén bëchikë a 'ain —kixun ka Jacobnën aín papa kakëxa—. 'Ëmi

'anun kakë kana mi 'axun bëxuan. Usa 'ain kamina; nirutankëxun 'ën 'abëtsinkë ñuina nami piti 'ain, pitankëxun kamina 'ë min upíokin sinánxunkin kati 'ain.

²⁰Usakian kakëxun ka Isaacnën ñukákëxa:

—¿Uisa 'ixun kaina bënëkinshi ñuina mërabëtsian, 'ën bakën?

Kakëxun ka min Diosan ka 'ën bënëkinshi mëranun 'ë 'akianxa kixun Jacobnën kakëxa.

²¹Ësokian kakëxunbi ka Isaacnën katëkëankëxa:

—Nërira kamina uti 'ain, mi ramëkin aséjabi kaina 'ën rëkuén bëchikë, Esaú 'ai kixun tanun.

²²Kixuan kakëx ka Jacob aín papan ramënun 'urama uakëxa. Aia ka Isaacnën ramëkin kakëxa: “Mix kamina Jacobnën banasa 'ain, 'aínbi ka mi xukën Esaúnën pënranisa min pëñan 'ikën.”

²³Usai 'ikë ka Isaacnën 'unánma 'ikën, 'unánkima ka aín pëñanu aín rani 'itsa 'ikë, aín xukën apan Esaúnën pëñansa 'ikë tankëxa. 'Aínbi ka upíokin sinánxunuxun pain, ²⁴amiribishi ñukátëkëankëxa:

—¿Aséjabi karamina mix 'ën bëchikë Esaú a 'ain?

—Kixuan ñukákëxun ka 'ëx kana Esaú 'a 'ain —kixun Jacobnën kakëxa.

²⁵Ësokian kakëxun ka aín papan Jacob kakëxa:

—'Ën bakë bëchikë, pinun kamina mi 'abëtsinkë ñuina nami 'arukë 'ë 'inánti 'ain, a pitankëxun kana mi upíokin sinánxunkin kati 'ain.

Usa 'ain ka mëtëxtankëxun pinun aín papa 'inánkin Jacobnën, uvas baka 'akë aribi 'inánkëxa. 'Inánkëxun ka Isaacnën pianan xëakëxa, ²⁶usokin pianan xëai sënëntankëxun ka kakëxa:

—'Ë 'urama ukin kamina achúshi okin 'ën bëmánanu 'ë bëtsuku kati 'ain.

²⁷Ësokin kakëx bëtsuku kanux a 'urama oi tsóbutia ka Jacobnën chupa Isaacnën xëakëxa. Xëkin ka ësokin kakin upíokin sinánxun-këxa:

“Ënë chupan 'ishax ka 'ën bëchikënan 'aish. Abë ninu nikë 'ishasa 'ikëa, Nukën 'Ibu upíokin sinánxunkë 'iti 'ikën.

²⁸Usa 'ikë ka Nukën 'Ibu Diosan min ñu 'apákë chabónun naínua 'uí 'ibúmiti 'ikën, 'ibúmikëxun ka min ñu 'apákëkama menua chabóti 'ikën, usakin 'akëxun ka min trigo bëru 'itsaira 'imianan a mi xëati ñuribi 'aisamaira 'imiti 'ikën.

²⁹Usa 'ikë ka 'aisamaira unin mi ñu mëëxunti 'ikën; bëtsi menu 'ikë unikamaxribi ka mi bëtánain rantinpuruni 'iti 'ikën.

Mix kamina min xukënkaman 'apu 'iti 'ain; ¡Usa 'ain ka atux mi bëmánon rantipuruni 'iti 'ikën!

Uin kara mi 'aisama oia ax
ka 'atima okëribi 'iti 'ikën,
'imainun ka uin kara mi
upíokin sinánxunkin 'akinia
axribi upiti bukui upíokin
sinánxunkë 'iti 'ikën.”

³⁰Usakin Isaacnën upíokin
sinánxunkëxa Jacob, chikíkiyani
anua aín papa 'ikë anuax kuankë-
bëshi ka Esaú axribi ñuina 'abë-
tsinkin bëi uakëxa. ³¹Utankëxun
ka anribi ñuina nami nëish okin
'aruakëxa, 'arubëtsinkin bëxun ka
aín papa ësokin kakëxa:

—Papan kamina niruti 'ain,
nirukin kamina min bëchikënëan
'abëtsinkin bëxun mi 'aruxunkë
nami ënë piti 'ain, pitankëxun
kamina min upíokin sinánxunkin
'ë kati 'ain.

³²Kakëxun ka Isaacnën ñuká-
këxa:

—¿Uikaramina mix 'ain?

—'Ëx kana Esaú min rëkuén
bëchikë a 'ain, —kixun ka kakëxa.

³³Ësokian aín bëchikënënen kakëx
ka Isaac ratuti sinánkasmai aín
bana, bëtsi tërëkin aín bëchikë
kakëxa:

—Usa 'ain kara, ¿ui kara an
'ë 'abëtsinxun ñuina nëishokin
'aruxun bëxunkë ax 'iax? 'Ën kana
mix uisama pain 'ain kamabi pian,
pitankëxun kana 'ën a upíokin
sinánxuan usa 'aish ka bërí ax
upíokin sinánxunkë bëruaxa.

³⁴Ësokian aín papan kakëxun
kuati, ka Esaú munuma nishi
kuënkëni iankëxa:

—¿Kuënkëni ini ka kiakëxa,
papa 'ëribi kamina min upíokin

sinánxunti 'ain! ³⁵'Aínbi ka
Isaacnën kakëxa:

—Min xukén 'anákanën, uxun
paránkëxun kana minan 'ikëbi,
upíokin sinánxunkin a 'inan.
³⁶—¿Usaia këmëxun ñu biti
'unánxun ka Jacob kakin anëakëxa!
—Kiax ka Esaú kiakëxa—. ¿Bëri ka
an 'ë rabéokin ësokin 'akë 'ikën!
Bërâma ka 'ëx aín apan 'ikëbi an 'ë
bikuani 'ën apan 'iaxa, bërí ka amiri-
bishi biaxa 'ëmi upiokin sinánxunti
aribi. ¿'Ëribimi upiokin sinánxunti
bana kara 'aíma 'ik? ³⁷Ësai kia ka
aín bëchikë apan Isaacnën kakëxa:

—Ka kuat, 'ën kana kamabi ñu
'anuan kushi 'inánun Nukën 'Ibu
Dios Jacob ñukáxuan; usa 'ain
ka kamabi aín aintsikamax a ñu
mëëxunkë 'iti 'ikën, 'imainun ka
an trigo 'apákë 'aisamaira 'ianan
ñu bimiñu aín baka xëati 'aisa-
mairañu 'iti 'ikën. ¿Añu karana
'ën bërí mi 'inánti 'ain 'ën bakën?
³⁸Ësokian kakëxun ka Esaúnën
amiribishi ñukátëkënkín munuma
banakin kakëxa:

—¿Achúshi unishi kara Nukën
'Ibu Diosan upíokin sinánxunti
'ikë papan? ¿'Ëribi kamina upíokin
sinánxunkin kati 'ain ësokin aín
papa kai ka!

Esaú munuma kuënkëni amiri-
bishi iankëxa.

³⁹Usaia 'ia kuankin ka Isaacnën
aín bëchikë kakëxa:

“Ka kuat, mix kamina me
anua ñu 'apákëbi 'irukëma
a menu 'ianan
anua 'uí 'ibucëma me anu
'inuxun 'ain.

⁴⁰ Usai 'i kamina min manë
xëtokë anun 'akanani
mëanani tsóti kamina
min xukén 'anáka an ñu
mëëmikë 'inuxun 'ain;
usai 'i kamina min
rëbúnkikama kushitëkënti
aín,
ënë menuax chikíax kamina
mibi tsónuxun 'ain.”

**Jacob amia aín xukén Esaú
nishkëx abá ñuikë bana**

⁴¹ Usakian 'akë 'ain ka Esaúnën
ami xuatemati nishkin Jacob isti-
sama tankëxa aín papan upíokin
sinánxunkin kakë kupín, 'imainun
ka sinánkëxa: “Ènuax basiramashi
kana 'ën papa ñukëbë 'itsaira
masá nuituti nitéxëti 'ain, usai
'ikin kana 'ën xukén Jacob rëti
'ain.”

⁴² Usakian Esaúnën sinánkëbë-
tanbi ka Rebecanën 'unánkin, aín
tuá 'anáka Jacob kamitankëxun
ësokin kakëxa:

—Ka kuat, min xukén Esaú ka
'aisamairai mimi nishkin mi 'ati
sinania usa 'ain kana mi kain.

⁴³ Kamina 'ën kakëxun upíokin
kuati 'ain; usa 'ain kamina bëríbi
abati Harán, menu kuantí 'ain
kuanx kamina 'ën rarëbakë apan
Labán aín xubunu 'i kuantí 'ain.

⁴⁴ Usai kuantankëx kamina anu
pain 'i kuantí 'ain, min xukén
apan axa mimi xuatemati nishkë
a inúkian ⁴⁵ min 'akë a manuta-
mainun. Usa 'ain kana 'ën amiri-
bishi utëkënun mi kamiti 'ain. ¡Èx
kana 'ën tuárabë achúshi nëtën

ishi a rabëtaxbi bamati kuë-
niman!

⁴⁶ Èsokin pain aín tuá katan-
këxun ka Rebecanën Isaac ësokin
kakëxa:

—Èx kana ënë hitita xanu rabé
Esaúnëa bia ënëbë tsóti atsan,
usa 'ain kana abë 'isamatanin.
Jacobnën ribia achúshi hitita
xanu Canaán ënua bikëbë karana
'ëx uisari ënu tsóti 'ain, kana ënu
tsótima bamati 'ain.

28 ¹ Usakian aín xanun
kakëxun ka Isaacnën aín
bëchikë Jacob, kuënxun upíokin
sinánxunkin ësokin kakëxa: Min
kamina uisaxunbi, Canaán me
ënua uinu 'ikë xanubi bitima 'ain.
² Kamina Padán-aram, anua min
xuta Betuel 'ia me anu kuantí
'ain, anu kuantankëxun kamina
anua min kuku Labánën bëchikë
xanukama achúshi biti 'ain. ³ Usa
'ain ka Nukën 'Ibu Dios kamabi
kushiñu an mi upíokin sinán-
xunkin min rëbúnkinëxa 'aisa-
maira 'ia timënun 'imíti 'ikën,
'imianan ka min rëbúnki kama-
nuax 'aisamaira ëma 'ai uni
'uakamë 'ëoti 'ikën. ⁴ 'Imianan ka
mi 'inánan, min rëbúnkikamaribi
upíokin sinánxunkin Abraham
kásabiokin, ënë me 'ibuanun anu
nu bërí bëtsi menu 'ikë uni 'ikësai
tsókë ënë mi 'inánti 'ikën, Nukën
'Ibu Diosan Abraham 'inánuxun
kásabiokin.

⁵ Èsokin katankëxun ka Isaacnën
aín bëchikë Jacob a Padán-aram
anu xuakëxa. Xukëx kuanx
ka Jacob Labánën xubunu

bëbakëxa, ax ka Betuel arameo uni aín bëchikë 'ianan Rebeca Jacob 'imainun Esaú aín titan rarëbakë 'iakëxa.

**Esaúnën xanu bia
ñuikë bana**

⁶Usa 'ain ka Esaúnën aín papa Isaacnëan aín, xukén 'anáka Jacob a upíokin sinánxunkin mëníotan-këxun Padán-aram anua aín xanu baritanun kixun xukë a 'unánkë 'iakëxa. 'Imainun ka aín papan anu 'ikë xanu bixuma 'anun kakë aribi sinánkëxa, upíokin sinánxunkian ënë Canaán menua kamina achúshira xanubi bitima 'ain kixuan kakë aribi sinánkëxa, ⁷'imainun ka Jacob Padán-aram anu aín papa 'imainun aín titan kakësabi oi kuantkë aribi sinánkëxa. ⁸Usa 'ain ka Esaúnën aín papan Canaán kakë me anua xanukama bikë a kuëniama 'unánkëxa; ⁹usa 'ain ka Esaú Ismael kakë uni, Abrahamnën bëchikë abë banai kuantkëxa, kuantankëxun ka ñukáxun aín xanu 'iti uni aín bëchikë Mahalat kakë a biakëxa, ax ka Nebaiot aín chirabakë 'anáka 'iakëxa 'imainun ka bëráma Canaán menua bikë xanu rabé axribi aín xanu 'iakëxa.

**Betel kakë me anuax Dios
Jacobmi mërä ñuikë bana**

¹⁰Usa 'ain ka Jacob ax Beerseba kakë anuax kuani Aramnu kuantkë bai a bibiani anun kuantkëxa. ¹¹Usai kuanbaiti ka bari kuabuti ñantabukëbë anua ñantan 'uxtinu

bëbakëxa. Anu bërúxun ka amia katamëti achúshi maxax bitankëx aín maxkámi ami təkëpimëti nantankëx 'uxakëxa. ¹²Anuxun namákin, iskëxbi ka achúshi tapitinëx menuaxbi kuarutankëxa naínu sënën 'ikë isakëxa, iskin ka anua Diosan ángelkama kuaru-mainun raírinëxribi ubuti nitsia isakëxa. ¹³Usakin namákin isanan ka Nukën 'Ibu a rapasu nixun ësokin kakëxun kuakëxa: 'Ëx kana min 'Ibu 'ain, 'ianan kana min xuta Abraham aín Dios 'ianan min papa Isaac ainanribi 'ain. Usa 'ixun kana mi 'imainun min rëbúnkikama anumi 'uxi rakákë me ënë 'inánti 'ain. ¹⁴Usa 'ain ka atux 'aisamaira 'uakamë 'ëoi me putu iskësaira 'i aín tsípumiki 'imainun aín rëbumiki kuanan amiaxa bari urukë au 'imainun amia bari kuabúkë amiki amami amami kuantkanti 'ikën, usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikama upíokin sinánxunkë 'iti 'ikën mi 'imainun min rëbúnkikama kupí. ¹⁵'Ëx kana mibë 'ain; usa 'ixun kana uinu kaina kuani anuabi 'ën mi bërúanti 'ain, usa 'ixun kana amiribishi ënë menubi mi bëtëkënti 'ain. Mi kana usai 'ia 'ën kakësabiokin 'axuntankëxuma ëntima 'ain.

¹⁶Usakian kakëx aín 'uxkënuaxbi bësukin ka Jacobnën sinánkëxa: “Asérabi ka ënë menu Nukën 'Ibu 'ëbë 'ikën kixun kana 'ën 'unánkëma 'ain.” ¹⁷Usa 'ain kana 'itsaira rakuëan, 'imainun kana sinan: Ënë mex ka upíira

'ikën. “ÿËnëx ka anua Nukën 'Ibu Dios 'ikë aín xubu 'ikën; 'imainun ka naíkamë 'ëo manámi 'ikë aín xëputi 'ikën!”

¹⁸Usai 'íonx pëkarakëma 'aínshi nirukin ka Jacobnën, anu tøkë-pimëti noonkë maxáx bikin 'unánti okin nitsíankëxa, usakin 'atankëxun ka ënëx ka Nukën 'Ibu Diosnan 'iti 'ikë kixun sinánkin xëni bitankëxun ami anpënka-këxa. ¹⁹A menu ka bëráma achúshi ëma Luz kakin anëké 'iakëxa, usa 'ikëbi ka Jacobnën aín anë bëtsiokin anëkin Betel kakin anëakëxa. Betel kikë bana ax ka Diosan xubu ki kikë bana 'ikën. ²⁰Anuax ka Jacob ësai kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë kuania bërúanan, 'ën piti ñu 'inánan 'ën pañuti chuparibi 'ë 'inánti 'ikën, ²¹usa 'ain ka 'ëx 'ën papan xubunu uisaíbi 'ikëma kuankëbë ax 'ën 'Ibu Dios 'iti 'ikën. ²²'Ën kana uinu karana ënë maxax nankë anubi Nukën 'Ibu Dios anuxun rabiti 'ati 'ain; 'imainun kana mi asérabi manukíma uisa ñukama kaina 'ë 'inani a mësú mi 'inánti 'ain.

Jacob Harán kakë ëmanu bëba

29 ¹Usa 'ain ka Jacob Betel kakë me anuax kuani amíaxa bari urukë me ami kíkiani kuankëxa.

²Kuankin an 'uranxun iskëxbi ka anua 'umpax bikë kini achúshi 'iakëxa, a kini rapasu ka an carnero bërúankë unikama rabé

'imainun achúshi anu timéax tanti bukukë isakëxa, a uni kaman ka atun ñuina a kininua 'umpax bixun 'amiakëxa. Anu ka anun kini mapukë achúshi maxá chaiira 'iakëxa, ³usa 'ain ka atun 'arakakë carnerokama anu timékëbëtan, an bërúankë unikaman anun 'umpax mapukë xaxu chaiira achúshi, a buinakin rakanakëxa, usakin 'umpax 'akëbëtan ka amiribishi kini a xaxu chaiira anun mapua-këxa.

⁴Usakian 'akëbë anu nukúkin ka Jacobnën an ñuina bërúankë unikama ñukákëxa:

—¿Uinu 'ikë kaina, mitsux 'ain? Kakëxun ka:

—Nux kananuna Haránnu 'ikë 'ain —kixun atun kakëxa.

⁵—¿Mitsun kaina Labán kakë uni Nahornën bëchikë a 'unanin? —kixun ka Jacobnën ñukátëkëan-këxa.

—Ñukátëkënkëxun a unikaman kananuna 'unáni —kixun kakëxa.

⁶Kakëxun ka Jacobnën —Asérabi kara usa 'ikë —kixun ñukátëkëan-këxa.

—Ñukákëxun Labán ka asabi 'ikë —kixun an ñuina bërúankë unikaman kakëxa—. Kakëbëbia aia iskin ka ñuina bërúankë unikaman kakëxa ka kuat, aín bëchikë xanu Raquel an ka aín ovejakama bëia. ⁷Ësokian kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Ka kuat, ka xupibuisama pain 'ikën, bari ka 'urapain 'ikën anun min 'arakakë ovejakama kamabi xëputi. ¿Uisa 'ixun kaina

'umpax 'amibiankin pasto pinun buaniman?

⁸'Aínbi ka atun kakëxa:

—Kananuna usokin 'aima. Kamáxbia timëkëbëtan kuni kananuna an bërúankë nukaman 'umpax 'aminuxun, xaxu chaiira anun kini xëkuë mapukë a rakanakin nun 'arakakë ñuinakama 'umpax xëaminuxun kaínti 'ain.

⁹Usai Jacob atubë banamainun ka Raquel ax aín papan 'arakakë ovejakama bëi uakëxa, ax ka an ñuina kama bërúankë 'iakëxa. ¹⁰Usakin kakë basikëma 'aínshi ka aín kukun Labánën 'arakakë ovejakama bëi 'aia Jacobnën isakëxa, isbiani kuanxun ka anua 'umpax 'ikë kini anun mapukë xaxu a mabikin amo rakanakin, 'umpax bikin ovejakaman xëamiakëxa; ¹¹usakin 'atankëxun kakin aín kukun bëchikë bëtsukukakin bitsi ka iankëxa. ¹²Usai 'i sënénkin ka Jacobnën ñuixunkin kakëxa 'ëx kana Rebecanën tuá 'ain 'imainun kana min papan Labán aín piaka 'ain, ësokian kakëx ka Raquel abákiani kuanxun aín papa ñuixuankëxa. ¹³Usokian aín bëchikënen aín chirabakën tuá Jacob ñuikin kakëx, aín 'ikënuax abákiani kuanxun 'ikúkin bikin bëtsuku kakëxa, usokin 'abiankin ka aín xubunu ubankëxa. Usai abë kuanxun ka aín xubunuxun Jacobnën usaía kuani 'ikë akama ñuixuankëxa. ¹⁴Usakin ñuixuntankëxa sënënia ka Labánnëribi unánmikín kakëxa: Mix kamina asérabi 'ën aínsi 'ibu 'ain, usa 'aish kamina 'ën imibi 'ain.

Jacobnën Raquel këñun Lía binuxun ñu mëëa ñuikë bana

Usa 'ain ka Jacob ax aín kuku Labánën 'ikënu achúshi 'uxë 'i bërúakëxa. ¹⁵Usai abë 'ikin ka Labánën Jacob kakëxa:

—Min kamina añubi kanankimaira 'ë ñu mëëxuntima 'ain, 'ëx min aínsi 'ikë. Usa 'ain kamina uiti karana mi kupióti 'ai kixun 'ë kati 'ain. ¹⁶Labán ax ka xanu bëchikë rabéñu 'iakëxa, aín apan ax Lía kakin anëkë 'imainun, ka aín 'anáka Raquel kakin anëkë 'iakëxa. ¹⁷Lía axa aín bëru upí 'imainun ka. Raquel ax kamabi aín namikama upíira 'iakëxa. ¹⁸Usa 'ikë ka Jacobnën Raquel a 'itsaira kuëëankëxa, kuëënkín ka aín papan ñukákëxun kakëxa:

—Min bëchikë 'anáka Raquel a kupín, kana mapai 'imainun rabé baritia 'imikín mi ñu mëëxunti 'ain. ¹⁹Usai kia ka Labánën kakëxa:

—'Ën kana 'ën bëchikë mi 'inánti 'ain. 'Aínbi kana bëtsi uni 'unánkëma 'inántima 'ain. Usa 'ain kamina 'ëbë 'i bërúti 'ain. ²⁰Usokin mëníotankëx ka Jacob Raquel bisatani mapai achúshi 'imainun rabé baritia ñu mëakëxa, usakin an ñu mëëkin tankëxbi a baritiakama ainan 'itsamarasa 'iakëxa, an Raquel 'itsaira kuëënkín tankëx.

²¹Usakin ñu mëëkëbë mapai achúshi 'imainun rabé baritia inukëbëtan ka Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—'Ē kamina min bëchikë 'ën xanu 'inun binun 'inánti 'ain, ati baritia a kupí 'ën mi ñu mëexunti kakë aka inúaxa usa 'ain kamina min bëchikë 'ën xanu 'iti 'ë 'inánti 'ain.

²² Usokin mëniótankëxun ka Labánën kamabi abëa 'ikë unikama katankëxun, aín bëchikë birakamikin achúshi fiesta 'akëxa. ²³ 'Aínbi ka Labánën a imé bira-kamibiankin aín bëchikë Lía bibiankin Jacobnu buánkëxa, usokin ubanxun ka a imé Jacob abëa 'uxnun 'inánkëxa. ²⁴ Usakin 'inántankëxun ka Labánën an ñu 'axúnti xanu achúshi Zilpá kakë a kakëxa, kamina min 'ën bëchikë ñu mëexuni abë 'iti 'ain.

²⁵ Usai abë 'inëti pëkarakin Jacobnën iskëxbi ka Líabëa uxnékë 'iakëxa, usa 'ain ka kuantankëxun Labán kakëxa:

—¿Uisati kaina 'ë ësokin 'an? ¿'Ēn karana Raquel kupín mi ñu mëexunkëma 'ain? uisati, ¿kaina 'ë parán? ²⁶ Kakëxun ka Labánën kakëxa:

—Ēnuxun kananuna nun bëchikë 'anáka aín xukén apan 'ikëmapan 'ain, aín 'anáka birakamiti kuëëniman. ²⁷ Usa 'ain kamina anun mi Lía bikë nëtë mapai achúshi 'imainun rabé nëtë sënëntamainun abi 'ikinti 'ain, usa 'ain kana mapai achúshi 'imainun rabé baritia 'imikin kana mibëtan ñu mëëti 'ain kia kana Raquelribi mi 'inánti 'ain. ²⁸ Usokin kakëxun ka Jacobnën asabika kixun kakëxa, anúan Lía bikë nëtë mapai

achúshi nëtë sënënkëbëtan, ka Labánën aín xanu 'iti Raquel aribi 'inánkëxa. ²⁹ Usa 'ain ka Labánën an a ñu 'axunkë xanu achúshi aín bëchikë Raquel 'inánkëxa, ax ka Bilhá kakë 'iakëxa, an ka ñu 'axuanan bërúankëxa. ³⁰ Usa 'ain ka Jacob aín xanu Raquelbë 'iakëxa, 'imainun ka 'itsaira kuëëankëxa aín xukén Lía 'akësamaira okin, usa 'ain ka Labán 'ain kuku mapai 'imainun rabé baritia pain ñu mëexuni anu pain 'iakëxa.

Jacobnën bëchikëkama 'ia bana

³¹ Usa 'aínbi ka Nukën 'Ibun isakëxa Jacobnën Lía kuëëniama, usa 'ain ka tuapanun 'imianan, Raquelnëx tuáñuma 'inun 'imiakëxa. ³² Usai ax 'imainun ka Lían tutankëxun achúshi tuá 'akëxa, a tuá bakëntankëxun ka Rubén kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: “Nukën 'Ibun ka 'ëx tëmërai nitsia isaxa. Èsokin sinánkin ka aín tuá Rubén kakin anëakëxa, usa 'ain ka bërí 'ën bënë 'ë kuëënkín nuibati 'ikë kixun sinánkëxa.” ³³ Usakin 'atankëxun ka Lían tuá itsi 'akëxa, aka Simeón kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: 'Ēn 'Ibun ka 'ën bënëan 'ë 'atima oia 'unánxa, usa 'ain ka achúshi tuá 'atëkënun 'ë 'imiaxa. ³⁴ 'Imainun ka amiribishi tuatëkëankëxa, 'atankëxun ka Leví kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: Bërí ka 'ën bënë 'ë 'itsaira kuëëni 'ëbë 'iti 'ikën, 'ën kana rabé 'imainun achúshi tuá

'axuan. ³⁵Usakin 'atankëxunbi ka Lían, amiribishi tuatëkëanxa, a tuá ka Judá kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: Bëri kana 'ën Nukën 'Ibu rabiti 'ain. Usakin a tuákama 'atankëx ka tuatëkë-nima ñomëakëxa.

30 ¹Usa 'ain ka Raquel ax 'ën kana Jacob tuá xunima kixun sinani aín xukén Líami 'itsaira nishakëxa, nishkin ka aín bënë kakëxa:

—'Ëmiribi kamina bëchiti 'ain, min 'ëmi bëchikëmax kana ñuti 'ain.

²Aínbi ka Jacobnën nishkin kakëxa:

—¿'Ëx kana Diosma 'ain? Nukën 'Ibu ax ka mix tuáñu 'iti kuë-nima.

³Usakian kakëxun ka kakëxa:

—Ka kuat, 'ën kana an 'ë ñu 'axunkë xanu Bilhá kakë a mi 'inanin, usa 'ain ka an tuakëx 'ënbi tuákësa 'iti 'ikën. Usakin 'akëbë ka aín tuá ax 'ën tuása 'iti 'ikën. ⁴Ësai abë banatankëxun ka Raquelnën Jacob an ñu 'axunkë xanu Bilhá, aín xanusa 'ikëa 'ikinun 'inánkëxa. 'Inánkëx ka Jacob Bilhá abë 'iakëxa, ⁵abë 'ixun ka Jacobnën achúshi okin ami bëchiakëxa. ⁶A mi bëchikë isi ka Raquel kiakëxa: Ënë tuá ka Dan kakin anëké 'iti 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka 'ën ñukákëxun kuakin nuibakin 'ënë tuá 'ë 'inánxa. ⁷Usokin ami bëchitankëxun ka amiribishi Jacobnën Bilhámi bëchitëkëankëxa, ⁸usakian ami bëchitëkëan ka Raquel kiakëxa: Ënë tuá ka Neftalí kakin anëké 'iti

'ikën, 'ëx kana 'ën xukén apan ami 'itsaira nishan usa 'ain kana bëri 'ëxribi tuáñu 'ain, usa 'ain kana ami nishíbi kana bëri tuáñu 'ain.

⁹Usa 'aish ka Lía ax aín tuati sënënkë 'ixun tuakima, an ñu 'axunkë xanu Zilpánën aín bënë Jacob aín xanusa 'ikëa 'ikinun 'imiakëxa. ¹⁰'Inánkëxun 'ikinkin ka Zilpámi achúshi tuá Jacobnën 'akëxa, ¹¹usokin tuaxunkë isi ka Lía kiakëxa: ¿'Ën sinánkëma 'aínbi ka 'esai 'i axa! Usa 'ain ka 'ënë tuá Gad kakin anëké 'iti 'ikën.

¹²Usai abë basipain 'itankëxun ka Jacobnën amiribishi aín ñu mëemikëa bikë xanu Zilpá ami bëchitëkëankëxa, ¹³usakian bëchitëkëan ka Lía kiakëxa: ¿'Ëx kana chúamarua tani kuëenin! Usa 'ain ka xanu raíri kamaxribi ax ka 'itsaira kuëenia kiox kiti 'ikën. Usa 'ain ka 'ënë tuákën anë Aser kakë 'iti 'ikën.

¹⁴Usa 'ain ka achúshi nètën Rubén anun trigo biti 'uxë 'ain, uri nitsi kuankëxa anua ka bimi kaxorisa pëkéké mëraxun biakëxa, bibiankin ka aín tita Lía buán-xuankëxa. Usokin buania ka Raquelnën bimi isakëxa, iskin ka a bimi kukin tuatisa sinánkin Lía ñukákëxa:

—'Ë kaina, min tuákën mi bëxunkë kaxorisa bimi bëtsira 'inántima 'ain. ¹⁵Kakëxunbi ka Lían aín xukén kakëxa:

—¿Min karamina 'ën bënë 'ë bikuanti 'ain? ¿Usa 'aínbi kaina 'ën tuakëan bëké kaxorisa bimi 'ënëribi 'ë bikuantisa tanin!

—Usama ka —Min tuakëan békë kaxorisa bimi ënë kupín ka Jacob ënë imé mibë 'uxti 'ikën —kixun ka Raquelnën aín xukén kakëxa. ¹⁶Usakian kakë ñantabu-këbë ka Jacob ninu nitsi kuanpuni uakëxa ukëbë ka Lía, aín 'ikënuax chikikinbi aia mërakin kakëxa:

—Bërí kamina ënë imé 'ëbë uxti 'ain, 'ën kana Raquel kupíon kaxorisa bimi 'ën tuákën békë anun.

Usa 'ain ka a imé Jacob Líabë 'uxakëxa.

¹⁷Usai abë 'itankëxun ka Jacob amiribishi mapai achúshi okin tuáxuanakëxa, Nukën 'Ibu Diosan an ñukákëxun kuakë kupin. ¹⁸Usa 'ain ka Lía kiakëxa: Ënë tuakëx ka Isacar kakin anëké 'iti 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë 'inaishi axa an 'ë ñu mëëxunkë xanu 'ën bënë 'inánkë kupín. ¹⁹Usakin 'atankëxun ka Lían amiribishi Jacob tuáxuanakëxa, mapai achúshi 'imainun achúshi tuá 'itánun, ²⁰usakin 'atankëx ka kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë achúshi ñu upíira 'inaishi axa. Usa 'ain ka bërí 'ën bënë 'ë upíokin nuibati 'ikën, 'ën kana mapai achúshi 'imainun achúshi okin tuáxuan. Usa 'ain ka ënë tuá Zabulón kakin anëké 'iti 'ikën. ²¹Usokin nukëbënë okin pain tuapatankëxun ka, anuishi ñomëkin Lían xanu achúshi tuakëxa, a ka Dina kakin anëakëxa.

²²Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios an ñukákëx Raquelmi sinánkëxa; sinánkin ka an ñukákëxun kuakin tuáñu 'inun 'imiakëxa.

²³Usokian sinánxunkëx ka aín rëkuén tuápain 'atankëx kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ëx tuaima rabinkë a 'ë nëtënxuanxa. ²⁴'Ë sapi ka bëtsi bëbu tuá Nukën 'Ibu Diosan tuakasmai rabinkë a 'ë mënioxuanxa. A tuá ka José kakin anëakëxa.

Jacob 'imainun Labán paránan ñuikë bana

²⁵Usa 'ain ka nëtë itsi 'ikëbëtan Raquel aín tuá José bakënkë 'ain, Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—'Ën menubi kuantëkëntanun kaina 'ë xutima 'ain. ²⁶Usa 'ain kamina 'ën bëchikë 'imainun 'ën xanu rabé 'ë 'inánti 'ain, kana a kupín 'itsaira mi ñu mëëkian, usa 'ain kamina buántanun 'ë xuxunti 'ain. Min kamina 'unan uisakin karana 'ën mi ñu mëëxuan kixun.

²⁷Kakëxunbi ka aín kuku Labánën kakëxa:

—Usama ka 'ëbëbi 'i kamina bërúti 'ain. 'Ën kana 'unanin Nukën 'Ibun ka 'ën sinánkëxun mix ënu 'ëbë 'ain 'itsaira 'ë 'akinia usa 'ain. ²⁸Usa 'ain kamina 'ë kati 'ain uiti kaina kanantisa tanin, atibi kana mi kupíoti 'ain.

²⁹Ësokian kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Min kamina upíokin 'unan uisakin karana 'ën min ñu mëëa kixun 'imainun karana uisakin min ñuinakama bëruan kixun 'unan; ³⁰'ëx ukëmapan 'ain ka min ñuina 'arakakëkama 'itsamashi 'iakëxa, usa 'aínbi ka 'ën bëruaia Nukën 'Ibu 'akinkëx bërí

'aisamaira min ñuina 'ikën; 'ainbi karana, ¿Uínsaran 'enanbi ñu mëi 'ën xanu 'imainun 'ën bëchikë kamanan ñu 'arakati 'ain?

³¹—¿Uiti mi kupíoti kaina kuënti 'ain? —kixun ka Labánën aín piaka karaishikin kakëxa.

—'Ë kamina kuríkinën kupío-tima 'ain —kixun ka Jacobnën katëkëankëxa—. Mixmi 'ën usakin kamina 'ati 'ai kixun kakëx kuënkëbë kana amiribishi min ovejakama bërúain kuantëkënti 'ain kixun ka aín kuku kakëxa: ³²usa 'ain kamina bërí 'ë anua min ñuina 'arakakëkama 'ikë anu xuti 'ain, anuxun kana carnero tunan-kama 'imainun kamabi cabra tsákatsaka akama amo sëténati 'ain. Ax ka anúnmi 'ë kupíoti 'iti 'ikën. ³³Usa 'ain ka uinsaran kaina uisatanin a nëtën utankëxun isti 'ain; 'ën ñuinakamanu cabra tsaka tsaka 'imainun tunan akamanua iskëxa anu tsaka tsakakama 'ianan ñun shikësa 'ianan tunan 'ënanu 'ain kamina 'ën kana minan mëkama kixun 'unánti 'ain. ³⁴—Ësokian kakëxun ka asabika, min sinánkë ax 'ikën —kixun Labánën kakëxa.

³⁵Usokin katankëxun ka Labánën a nëtënbi aín ñuinakama amo sëténakin chibu aín bënë shióshio 'imainun tsákatsaka, 'imainun kamabi cabra tsákatsaka 'aish uxun pukukësa akama këñunbi, kamabi oveja tunan akamabi amo sëtëanaxun aín, bëchikëkaman bërúanun kixun 'inánkëxa. ³⁶Usokin 'abiani

ka aín ñuinakama buani anuaxa Jacobë banakë anuax kuani rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikiani kuankëxa.

Usai kuankian ëbiankëx ka Jacob ax aín kuku kuantamainun aín ñuina raírikama bërúai anu bërúakëxa. ³⁷Usai anu bërúxun ka uisokin kara aín ñuinakama 'itsaira 'imiti 'ikë kixun sinánkin i pëñan paxa álamo kakë, 'imainun 'amukuta kastaña akama, aín uxu pikutanun ratápakëxa; ³⁸⁻³⁹usokin 'atankëxun ka i pëñan xukakëkama, anua ñuinakamax 'umpax xëai timékë anu nitsíankëxa. Ax ka anua ñuina aín bënëkama aín xanubë mërananx 'ikë 'iakëxa, 'imainun ka i nitsínkë iskian 'akëx, ñuinakama ax aín tuá shiónshion, 'ianan raírinëx tsákatsaka 'imainun raírinëx-ribi tunan 'iakëxa. ⁴⁰Usa 'ain ka Jacobnën aín kuku Labánën ñuina aín bënëkama shióshio 'imainun tunan akama ukëbëtan an 'anun kixun anu ëankëxa. Usakin 'akin ka Jacobnën 'ain kukun ñuinakama anuabi ainan 'iti 'amo sëtënakëxa. ⁴¹Ñuina xuábukama aín xanu imikë tunanën 'akëtibi ka Jacobnën 'i pëñan xukakë a uinu kara ñuinakaman 'umpax 'ai timëtia anu nitsíankëxa, usakin ka aín xanu 'akin 'akin ñuinanën isnun nitsíankëxa; ⁴²'ainbi ka uínsaran kara ñuina chumínkëkaman, aia anun i pëñankama nitsiama 'ikën. Usa 'ain ka ñuina 'atima chumínkëkama aín kuku Labánna 'inun ëanan, xuaira 'aish

upíibu a Jacobnën ainan 'inun biakëxa. ⁴³Usokin ñu 'ai ka Jacob ax 'aisamaira ñuñu 'aish kuríki-ñuira 'ianan, an ñu mëëxunkë uni 'imainun an ñu 'axunkë xanu 'imainun an 'arakakë ñuina oveja-kama, camello 'imainun asno ñuinakama ainan 'itsaira 'iakëxa.

Jacobnën 'ain kuku

Labánnuax abáti sinan bana

31 ¹'Aínbi ka Jacobnën aín kuku Labánën bëchikë kamax a ñui kikë bana kuakëxa: Jacobnën ka kamabi ñuina nun papan 'arakakë biaxa, a bitankëx ka anun ñuñuira bërí 'ikë kikë bana kuakëxa. ²Usai 'ain bëchikë-kama a ñui kimainun ka Labán axribia ami nishia Jacobnën 'unánkëxa, usa 'ixun ka bëráma 'akinsa okín 'iisama 'ikën. ³Usai ami 'ikania iskin ka Nukën 'Ibun Jacob kakëxa: Kamina kuantë-kënti 'ain min papan menubi, anua min aintsikama 'ikë me anu, usai 'imi kuania kana 'ën mi bërúanti 'ain.

⁴Usakin Diosan kakëxun ka Jacobnën aín xanu Raquel 'imainun Lía anua unun kixun kamiakëxa, kamikin ka ësokian kaxuntanun kixun kakëxa, uinu karana 'ën ñuinakama bërúain anu kamina uti 'ain ësokin kamikëx kuabëtsini ka anubi uakëxa, ⁵'aia ka ësokin kakëxa:

—'Ën kana bërí 'unan mitsun papan ka bëráma 'asa okín bërí 'ë 'upiokín isima; usakin 'aiabi ka 'ën 'Ibu Diosan ënkinma 'ë 'akinia

kixun kana 'unan. ⁶Mitsúnbi kamina 'unanin 'ën kana min papa 'upiokín ñu mëëxunkín añu kara 'aisama 'ikë abi 'axuan, ⁷'imainun kamina mi rabëxunbi 'unan an ka 'ë 'itsokín paránxun ñu mëëmixonbi 'itsamashi kupíokian. Usakin 'aiabi ka Nukën 'Ibu Diosan an sinánkësokian 'anun 'ë 'amikëma 'ikën; ⁸usa 'ain ka ësai kiakëxa: 'Ën kana mi ñuina pukukësa anun kupíoti 'ain kikëbë ka kamabi a ñuinanën xanun tuákama ax pukukësa 'iakëxa; 'imainun ka ësai kiakëxa: 'Ën kana mi ñuina shiÓN shiÓN-kama anun kupíoti 'ain kikëbë ka kamabi aín xanukaman tuákë ax shiÓN shiÓN kuënëñu 'iakëxa. ⁹Usakin ka Diosan 'ë 'inánuxun aín ñuinakama bikuanxa.

¹⁰Achúshi nëtën, kana ñuina-kama aín xanu imikë 'ain a ñuñai bëtsibë ubionamainun a imé namákin isan, cabra aín bënëan aín xanu shiÓNshiÓN 'imainun pukukësa 'imainun tsaka tsaka akama 'aia. ¹¹Usa 'ain ka namákin iskëxun Nukën 'Ibu Diosan ángelnën 'ën anën 'ë kuëanxa, kuënkëxun kana ësokín kan: Ënu kana 'ain. ¹²Ësokín kakëxun ka ángelnën 'ë kaxa: Kamina 'upiokín isti 'ain, aín bënëkaman ka aín xanu kuënëñu 'imainun pukukësa 'imainun tsákatsaka aribi 'aia kamina isti 'ain, 'ën kana 'unánin min kuku Labánën kara uisa mi oxa kixun. ¹³'Ëx kana min 'Ibu Dios axa Betelnuax mimi mërá a 'ain, anuxun kamina achúshi

maxá 'ënan 'inun upíokin nantan-këxun xënisa ñu anun 'atankëxun 'ëx isana min Dios 'iti 'ai kixun 'ë kakën. ¡Usa 'ain kamina! Bërfi kamina nirukiani ënuax kuanti 'ain; amiribishi kamina anuaxmi bakéan me anubi kuantëkënti 'ain.

¹⁴Usakin namákin isun kakëxun ka Raquel 'imainun Lían kakëxa: —Nun papan xubunua an kasunania nukaman biti achúshira ñubi ka 'aíma 'ikën. ¹⁵Usa 'ixun ka bëtsi xanu 'unánkëma 'akësokín nu 'akëxa. ¡Imainun ka nu mi 'inánuxun a kupioimi ténun mi 'imiakëxa! ¹⁶Aséjabi ka kamabi aín ñukama Nukën 'Ibu Diosan nun papa bichianxa ax ka nunan 'imainun nun tuá kamanan 'iti 'ikën. Usa 'ain kamina kamabi Nukën 'Ibu Diosan mi kakë-sabiokin 'ati 'ain.

Jacob Padán-aram kakë me anuax kuan ñuikë bana

¹⁷⁻¹⁸Usa 'ain ka aín xanubë banatankëxun Jacobnën kamabi aín ñukama mëníotankëx anuaxa uá Canaán menubi kuantëkëankëxa, anua aín papa Isaac tsóa me anubi. Kuankin ka aín bëchikëkama 'imainun aín xanu rabé 'akamabi, camello kakë ñuina chaiira anu 'aruakëxa, 'anan ka kamabi aín ñukama bianan aín 'arakakë ñuinakama ñu mëëxun bikë akama biakëxa, ax ka Padán-aram anuxun bikë aín ñuinakama buani kuantëkëxa. ¹⁹Usaia akamax 'imainun ka Labán ax aín 'arakakë ovejakama bëruanan anuxun aín rani chaxkëti

kanikë kama tëai kuankëxa, axa anu kuantamainun ka aín 'ini bëchikë Raquelnën aín papan aín aintsikamabëtan rabikë ñukama a mëkamakin biakëxa. ²⁰Usa 'ain ka Jacobnën aín kuku Labán arameo uni a kana kuani kixun kaimashi kuankëxa. ²¹Usai abáti kuankin ka kamabi aín ñukama buani kuantëkëxa. Kuani ka bënëtiishi baka achúshi Éufrates kakë a sikakiani kuantankëx, Galaad kakë me bashiñu au kikiani kuankëxa.

Labánën aín piaka Jacob abatia nuia bana

²²Anuan kuankë rabé 'imainun achúshi nëtë 'ain ka aín, kuku Labánën aín piaka Jacob ka abati kuanxa kixun kuakëxa. ²³Usa 'ain ka abëa 'ikë, aín aintsisa unikama raíri abë kuanti biakëxa, bibiani atubë kuani ka mapai achúshi 'imainun rabé nëtë kuankin, ka Galaad kakë menua 'ikë bashikama anua nuküakëxa. ²⁴Aínbi ka a imé Nukën 'Ibu Diosan Labán arameo uni a namámikin kakëxa: 'Ën kakëxun kamina kuati 'ain, min piaka Jacob kamina 'atima banan katima 'ain.

²⁵Ësokian kakëx kuanxun ka Labánën Jacob Galaad kakë menu 'ikë bashikama anua nuküakëxa, aín xanu aín bëchikë a kamabë anu 'ikë. Usokin a nukutankëx ka abë kuankë unikamabë axribi a 'urama 'iakëxa, ²⁶usai anu 'inëti pëkaraxun ka Labánën munuma banakin ami nishkin Jacob kakëxa:

—¿Añu kaina 'abëtsian? ¿Uisokin sinanx kaina 'ë paránbëtsini uban? ¡Min kamina 'ën bëchikëkama 'akanankin bikëxa uni abákësa usaribi kuatsinkin bëan! ²⁷¿Uisakatsi kaina mix 'ë parántankëx uisakinbi 'ë kaima unëkuatsini uan? 'Ën kana 'ëmi kakëxun upiokin mi xunuxun, minmi kakëxun kana unikama katankëxun tampurakama 'anan arpa 'ai kantai kuëenkin 'atankëxun mi xukë 'itsían. ²⁸'Ën bëchikë rabé upíokin katankëxun xukin bëtsuku kaxun xuti 'ikëbi kamina 'ën babakama këñunbi abákian. ¡Ax ka 'ën iskëx sinán-ñuma uni 'ikësaimi 'ikë 'ikën! ²⁹'Ën kana kamabi mitsu 'atima okë 'itsían, min unikama këñunbi, usakin sinaniabi ka ënë imé min papan a rabia Diosan ka 'ë kaxa: Kamina kuati 'ain min kamina Jacob 'atima banan kakima upiokinshi kati 'ain. ³⁰'Ën kana 'unan mix kamina min papan xubunu kuantëkëinsairatan, usa 'aish kamina usai 'ian, ¿uisa kupín kaina 'ën rabikë 'ën dioskama mëkamabëtsian?

³¹Kakëxun ka Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—'Ëx kana mimi rakuëan. Usa 'ain kana 'ën sinánkë 'ian min bëchikë kamami min kushínbi 'ë bikuantisa. ³²Usa 'ain ka 'ëbë 'ikë uni achúshinën kara min dioskama bëaxa, ¡ax bamati 'ikën! Nubë 'ikë unikaman ka asérabi 'unánxa: Kamina 'ë kati 'ain, uisa min ñu karana 'ën bëan, min ñu

'ën bëkë kamina bibiankin buánti 'ain.

'Aínbi ka aín kuku kakinbi ka aín xanu Raquelnën aín papan a rabikë ñukama mëkama bëtsinkë bëkë 'unánma 'ikën. ³³Usakin kakëx ka Labán anua Jacob 'ikë xubusa okían 'akë anu atsíankëxa, atsíntankëx ka anua aín bëchikë Lía 'ikë anuribi atsíanan, anua an ñu 'axunkë xanu rabé 'ikë anuribi atsíankëxa, atsínkinbi ka aín dioskama mërama 'ikën. Usai anu pain atsíntankëx anua Lía 'ikë anuax chikiti ka Raquel anu 'ikë anuribi bari atsínbëkiankëxa, ³⁴usaía anuribi aín papa atsínkëma 'aínshi ka an rabikë aín dioskama, a bitsishi anu tsotia camellonën kaxunu 'akë anu unëishi akamanan tsóbuakëxa. Usaia 'ikëbëtan ka Labánën kamabi atun xubukamanua barikinbi mërama 'ikën. ³⁵Usa 'ain ka Raquelnën kakëxa:

—Papan kamina nishtima 'ain 'ëx min bërunubi nirukëbëma, ax ka 'ikën min kakëxun kuaisama tani 'ikëma 'ikën, bërí kana 'ëx xanux 'ikësabi 'ikin pëi machakë 'ain. Ësokian kakëx ka Labán an rabikë aín dioskama bari kuainbëkiankëxa.

³⁶Usaía 'ia isi xuatemati nishkin ka Jacobnën aín kuku Labán a ësokin kakëxa:

—¿Añu ñu, karana 'ën an? ¿Añu 'ai 'uchakuatsini ukë kaina 'ë tantikimaira nuian? ³⁷Kamabi 'ën ñukama kamina barian, ¿Añu ñu kaina min xubu kamanua 'ën bëkë mëran? ¡Mëraxun kamina

abëmi 'ikë unikama 'imainun 'ëbë 'ikë unikaman isnun ënu nanti 'ain, atux ka kiti 'ikën uinu 'ikë a rabëtan kara usakin ñu 'axa! ³⁸'Ëx minu veinte baritia ñu mëëkin kana, achúshirabi min ovejakama 'imainun min cabrakama aín tuá napënkiax bamanun 'imikëma 'ain; usakin 'imikima kana upíokin bërúankin min carnero achirabi rëxun piama 'ain; ³⁹usa 'ixun kana 'ën min ñuina 'arakakëkama axa pianankë ñuinakaman pinuxun rëtëkë uisaxunbi mi bëxunkëma 'ain, usa 'ixun kana 'ën a kupín mi kupiókë 'itsían; nëtë 'imainun imébia ñuinanën min ñuina 'arakakë nëtënkë 'ain min 'ë kakëxun mi kupiókë 'itsían. ⁴⁰Usa 'ain kana nëtëan xanan 'akëx bamatisa tanan; iméribi matsin 'akëx tëmërai bamatisa tankën, 'imainun kana 'uxtisaira tankinbi tënëakën. ⁴¹'Ëx kana veinte baritia min xubunu 'iakën, ësai kana 'ëx 'iakën: min bëchikë xanu rabé bixun kana catorce baritia mi ñu mëëxuankën; 'imainun kana min ñuinakama bërúankin mapai achúshi 'imainun achúshi baritia ñu mëakën; 'aínbi kamina usakin 'ë kupiókatsi kixun 'ë kupióma 'ain. ⁴²'Ën kana 'unan min kamina min xubunua aña ñubi 'inanxumabi 'ë xukë 'itsían, usakinmi 'ati 'ikëbi ka 'ën xuta Abraham aín Dios 'imainun, 'ën papa Isaacnën a rabikë Dios axribi 'ëbë 'ixun mi ñu mëëxuni tëmërai masánuitutia iskin 'ë 'akianxa, usa 'ixun ka mi

ënë imé namámikin ax 'ëbëribi 'ixun 'ë kaxa.

**Jacob 'imainun Labán
uisai karanuna 'iti 'ai kiax
mënonan ñuikë bana**

⁴³Usa 'ain ka Labánën Jacob ësokin kakëxa:

—Xanu rabé ënëx ka 'ën bëchikë xanu 'ikën; 'imainun ka tuákama ënëx 'ën xutakama 'ikën; 'imainun ka ovejakama ënëxribi 'ënan 'ikën; ¡kamabi ñukama ënëx ka 'ënan 'ikën! Usa 'ain kana, çuisa karana 'ën bëchikë xanu rabé 'imainun, aín tuákama 'imainun ñuina kama oti 'ain?

⁴⁴Usa 'ain, kamina uti 'ain mi 'imainun 'ëx kana uisai karanuna 'iti 'ai kiax kananti 'ain, ax ka nu rabëtaxnu usai karanuna 'iti 'ai kiax kanankë 'iti 'ikën. ⁴⁵Usai kanantankëx sënénkin ka Jacobnën achúshi maxax bitankëxun, 'unántiokin nankëxa, ⁴⁶nankin ka abë 'ikë unikama kakëxa:

—¡Kamina maxáxkama timëkin bixun bukúnti 'ain! Èsokian kakëxun ka kamaxunbi maxax timëtankëxun achúshishi 'itánun maburukin buküankëxa, bukuntankëxun ka a rapasu timéxun pikankëxa maxáxkama maburukin bukúnkë anuxun. ⁴⁷Anuxun ka Labánën aín bananbi anëkin Jegar Sahadutá kakin anëakëxa, anëmainun ka Jacobnënríbi aín bananbi anëkin Galaad kakin anëakëxa. ⁴⁸Usokin 'atankëx ka Labán kiakëxa:

—Bèrí ka ësokin maxáxkama bukunruké ènèn nu rabètan usai kananuna 'iti 'ain kixun sinax mënionanké a 'ikèn. Usa 'ain ka anuax kanantankèxun Galaad kakin a me anèakèxa, ⁴⁹anèanan ka Mispá kakinribi anèakèxa, anuax ka Labán kiakèxa:

—Usa 'ain ka Nukèn 'Ibun nu rabé bëtsibé istèkènananiamabi bërúanti 'ikèn. ⁵⁰Èn bëchiké xanukama 'atima onan, bëtsi xanu kamabikatsi kixun sinania an isti ka 'aíma 'ikèn, usa 'ain ka Nukèn 'Ibu Diosanshi iskin 'unánti 'ikèn. Usa 'ain kamina bëríbi 'è kati 'ain 'èn bëchikékama kaina min nètènxun 'atima oi kuantima 'ai kixun, 'imainun kamina 'èn bëchiké ènkin bëtsi xanu biti karamina sinani kixun.

⁵¹Katankèxunbi ka Labánèn karaishikin Jacob kakèxa:

—Ka kuat, ènu ka nun maburukin nanké maxáx 'ikèn 'imainun ka 'èn nunan 'itiokinribi nanké maxáx kama aribi 'ikèn. ⁵²Usa 'ain kananuna nu rabèxun ësokinnu ñu 'aké èné sinani 'èxribi 'ima 'imainun mixribi èné inubiani nitima 'ain, 'atimanu bërútima kupí nitima 'ain. ⁵³Usokin kakèx ka min xuta Abraham 'imainun 'èn xutóké Nahor aín Dios an nu uisakara nu rabé oti 'ikèn kiti 'ikèn.

Usokin kakèxun ka Jacobnèn Nukèn 'Ibu Dios aín papa Isaacnèn rabia an ismainun sinanatèkèntima oi kikin rabiakèxa. ⁵⁴Usai pain kanantankèxun ka matá me anu maxax bukunrukin nanké

anuxun, aín 'arakaké ñuina rëtan-kèxun Nukèn 'Ibu Dios rabikin asábi ka kakin xarokèxa xarokèxa, tèxèia biké a ka Jacob 'imainun Labánèn abèa 'iké unikama kuèntankèxun kamaxunbia pinun matá me anuxun 'inánkèxa.

⁵⁵Usai atubé anu 'inèti ka pèkarakèma 'aínshi Labán niruakèxa, nirukin ka kuanuxun aín xutakama bëtsuku kanan aín bëchiké xanu rabé aribi bëtsuku kakin kamina bërúanx kuantankèx 'ikuanti 'ai kixun kakèxa, kabiani ka amiribishi anuaxa uké aín me anubi kuantèankèxa.

Jacob 'imainun Esaú mèrana ñuiké bana

32 ¹Usai anuax aín kuku 'imainun abèa uké unikama kuankébèbi ka Jacob anuax kuankèxa, kuankébèbi Nukèn 'Ibu Diosan ángelkamax ami chikirakèti anúan kuanké bai anu mèrakèxa. ²Mèratia isi ka Jacob kiakèxa: “Ènèx ka Nukèn 'Ibu Diosan suntárukama 'ikèn.” “Usai 'ia ami mèraké kupín ka a me Mahanaim kakin anèakèxa.

³Usokin 'atankèxun ka Jacobnèn aín unikama kuènxun Seír kaké me anua kuantanun xuakèxa, xukin ka min xukén Jacob ka aia kixuan aín xukén apan Esaú chaniotanun kixun xuakèxa, ax ka Edom kaké me anu tsóké uni 'iakèxa, ⁴xukin ka ësokin katánun kakèxa: “Èn xukén apan Esaú kamina kati 'ain: Min xukén Jacob ka ësokin mi kanun kixax:

'Ēx kana 'ën kuku Labánbë 'itsa barin tsoókën, ⁵ usa 'aish kana vaca, asno, ovejakama 'imainun, an ñu mëëxunkë uni 'imainun xanu an ñu 'axunkë kamañu 'ain. Ēsokin kana mi kamin mixmi 'ën xukén 'Ibu 'ikë, kupin min karamina 'ë upíokin kuania biti 'ai kixun mi kamin.”

⁶Ēsokian kakëx kuanx utëkënkin ka Jacob kakëxa:

—Nukamax kananuna min xukén Esaúnu kuan, usa 'ain ka axbi mi bitsi aia, ukin ka cuatrocientos aín unikama bëia. ⁷Ēsokian kakëxun kuati ka Jacob 'itsaira rakuékin, masá nuitu-kin sinánkëxa. Sinánkin ka rabé tsaman 'inun aín unikama amorabé sëtënakëxa, 'anan ka an 'arakakë ovejakama vaca 'imainun camello akamaribi usaribi okin amo rabé sëtënakëxa, ⁸ësokin sinánkin: “Esaú ukin amo 'ikë 'akëbë ka amo 'ikë ax abáti 'ikën.”

⁹Usokin 'atankëxun ka: “Nukën 'Ibu abë banakin kakëxa, 'ën xuta Abraham 'imainun 'ën papa Isaacnën Dios, min kamina 'ëx amiribishi 'ën menu kuanan 'ën aintsikamanu, kuantëkënia ismina upitax kuantanun 'ë 'akinti 'ai kixun kakën: ¹⁰'ëx kana upíma 'ain minmi 'ë bërúanan upíokin 'akinkë 'aínbi. 'Ēx kana Jordán kakë baka ënë, aña ñubi bëfma 'ën tsatishi tuianx min kakëx sikákën, 'aínbi kana bërí 'aisamaira ñuina 'arakakëñu 'imainun an 'ë ñu mëëxunkë uniñu 'ain, akamax ka rabé ëmanu 'ikë unisa 'ikën. ¹¹Usa

'ain kamina mix kikësabiokin 'akianan 'ë iémiti 'ain, 'ën xukén Esaúnën 'ë 'ati sinani kana rakuétin. 'Imainun ka 'ë 'akin xanukama 'imainun tuákamaribi 'ati 'ikën. ¹²Mix kamina asérabi 'ë upíokin 'akianan, 'ën rëbún-kikamaribi masi bëru 'aisamaira parúmpapa kuëbínua iskësa, 'aish tupuntisamaira usaribi 'itánun 'imikatsi kiakën.”

¹³A imé ka Jacob anu 'uxakëxa, anu 'inëti pëkaraxun ka an 'arakakë ñuinakama kaískin aín xukén apan Esaú 'inainshiti amo sëtënakëxa: ¹⁴doscientas cabra, veinte chibu, doscientas ovejakama, veinte carnero, ¹⁵treinta camello bërí aín tuá bakënkë, cuarenta vaca, diez vaca bëna aín bërí kanikë, veinte asno aín xanu 'imainun diez asno aín bënë.

¹⁶Usokin 'atankëxun ka an ñu mëmikë unikama 'inánkëxa, achúshi achúshi chaká amo rabé, 'inánkin ka ësokin kakëxa:

—Kamina anpan rëkuënkiankë a 'uramaira oíma 'ura 'uratani kuantí 'ain. ¹⁷Ēsokin ka ax pain rëkuënkiankë a kakëxa:

—'Ēn xukén Esaúnën mërakin, uin kara mi ñu mëëmia kixun ñukákin uinu kaina kuani 'imainun uinan kara mitsun bëkë ñuinakama ënëx 'ikën kixun kakëxun, ¹⁸kamina ësokin kati 'ain: Ēnëx ka mi 'inaishitia, 'ën ñu mëëxunkë Jacobnën xukë 'ikën, 'ën 'Ibu Esaú. Min xukén Jacob ax ka tsiankuatsini nu kaxú aia. ¹⁹Ēsakin ax pain rëkuënkiankë

a katankëxun ka, axa tsiankiani kuankë, 'imainun a kaxú kuan-kian an ñuinakama buánkë aribi kakëxa:

—'Ën xukén apan Esaúnën mi mërakin ñukákëxun kamina usabiokin kati 'ain. ²⁰Kanan kamina: An mi ñu 'axúnti Jacob ax ka nukama kaxú 'aia.

Ësokin sinánxun ka Jacobnën 'akëxa: “'Ën ënë ñuinakama 'inaishikëxun sapi ka 'ën xukén, 'ëmi nishima upíokin sinani 'ëbë nuibananti 'ikë kixun kana 'ënbi isti 'ain. Usa 'ain sapi ka 'ë upíokin biti 'ikën.” ²¹Usa 'ain ka an 'arakakë ñuinakama a pain rëkuémikin xuakëxa, xutankëx ka a imé aín xubusa okin chupa 'akë anu 'i bërúakëxa.

Jacob ángel achúshibë tananan

²²Usa 'ain ka a 'imébi Jacob anu 'uxnéti nirukin aín xanu rabé këñun an ñu 'axunkë xanu rabé 'imainun mapai rabé 'imainun achúshi aín bëchikë akama pain Jaboc kakë baka sikankëxa, ²³sikankiani ka aín ñuina kama-bëbi kuankëxa.

²⁴Kuantamainun ka Jacob ashira anubi bërúankëxa, bëruanbi ka a imé achúshi uni an usakin sinánkë 'aímabi ami mërati abë pëkarakuatsintamainun tananankëxa usai; ²⁵tananan-kinbi ka a unin Jacob an kananti-sama kushiira 'ikë 'akasmakëxa, 'akasmakin ka aín chixu manámi aín chitëxkënu tinkirin kakëxa,

tinkirin kakëx ka abë tananani Jacob chiëxkiakëxa. ²⁶Usakin 'atankëxun ka a unin kakëxa:

—'Ë kamina ënti 'ain, ka pëka-rakuatsinia. Ësakian kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Minmi upíokin sinánxun-këxuma kana mi ëntima 'ain. ²⁷—¿Uisa kara min anë 'ik? —kixun ka a unin ñukákëxa.

—'Ën anë ka Jacob ikë —kixun ka kakëxa. ²⁸Ësokian kakëxun ka unin kakëxa:

—Bëri ka min anë Jacob kakë 'itima 'ikën. Min anë ka Israel kakë bëri 'iti 'ikën, mix kamina Nukën 'Ibu Diosbë tananan, 'imainun kamina bërámabi bëtsi unikamaribi usaribi okin kanánkën.

²⁹—Bëri kamina 'ë kati 'ain, uisakin anëké karamina mix 'ain —kixun ka Jacobnënríbi ñukákëxa.

'Aínbi ka uni an kakëxa:

—¿Uisoti karamina 'ën anë 'ë ñukatin? Usokin kakëxun anuxun upíokin sinánxunbiani ka a uni kuankëxa. ³⁰Usa 'ain ka a me Penuel kakin anëi Jacob kiakëxa: “Nukën 'Ibu Diosbë kana isanairan usa 'aínbi kana bama-këma 'ain.”

³¹Usa 'ain ka Jacob Penuel a inubiani kuani bari urukëbë chikíakëxa; chikíkiyani kuaníbi ka abëa tananankëxun unin aín chitëxkënu tinkirinkakë a tani ikëtishi munu kuankëxa. ³²Usa 'ain ka bëri nëtënbi Israelnën rëbúnkikaman aín chitëxkëmia

'ikë ñuina nami pima anu ka Jacob tinkirikakë 'iakëxa usa 'ain.

**Jacob 'imainun
Esaú amiribishi
nuibanantëkëan bana**

33 ¹Anuax kuankian Jacobnën 'uranxun iskëxbi ka aín xukén Esaú cuatrocientos aín unikamabë ami kikuatsini aia isakëxa iskin ka aín xanu rabé Lía 'imainun Raquel an ñu 'axunkë xanua aín tuábë tuábëa 'inun kixun kakëxa. ²Ësokin 'atankëxun ka an ñu 'axunkë xanu rabé a pain aín tuákama 'inánkëxa, 'inanxun ka Líríbi aín tuákama 'inánkëxa, 'inánkin sënëonkin ka Raquel këñun aín tuá José ëankëxa. ³Usakin 'atankëx ka ax pain rëkuénkiani kuani atux pain rantinpuruni tsóbuti aín bëmánan memi tikai mapai achúshi 'imainun rabé oi 'ikiani kuankëbë ka 'ain xukén apan axribi a 'urama obëtsini ubakëxa. ⁴Usaia 'ikëbë abákiani kuankin ka Esaúnën 'ikúkin tëpatsakin aín xukén biakëxa, bikin ka bëtsuku kakëxa. Kai a rabëtaxbi iankëxa. ⁵Usai 'itankëx sënëni chairukinbi ka Esaúnën xanukama 'imainun tuákama mërakëxa, mërakin ka ñukákëxa:

—Ui kara çënë kamax 'ik?

—Ënëx ka an mi ñu mëxunti ënën bëchikëkama Diosan 'inánkë 'ikë —kixun ka Jacobnën kakëxa. ⁶Usokin kakëbë ka an ñu 'axunkë xanu rabé axribi ai, aín tuakamabë 'urama obëtsini rantinpurini

tsóbuakëxa, aín bëmánanën me tikai. ⁷Usai 'ikëbë axribi 'uramobëtsini ka Lía aín tuakamabë usaribiti axribi 'iakëxa, usaía 'ikëbë ka axribi 'urama obëtsini José 'imainun aín tita Raquel axribi usairibi 'iakëxa. ⁸Usai 'ia ka Esaúnën ñukákëxa:

—¿Uisokin sinánxunmi xukë kara ñuinakama a pain mi rëkuémikin xukë 'ën iskë ax 'ik? —Ax ka uisokin kaina min 'ëmi sinanin unántisa tankin kana usokin an —kixun ka Jacobnën kakëxa.

⁹—Kakëxunbi ka Esaúnën usama ka kakëxa:

—Ëx ribi kana ñuinañu 'ain, usa 'ain ka min ñu ax minanbi 'iti 'ikën. ¹⁰Kakëxunbi ka Jacobnën amiribishi katëkëanxa:

—Ax ka uisokin kaina min sinanin 'unántisa tankin 'akë 'ikën, usa 'ain kamina bërí mi 'inaishikë ñuinakama ënë biti 'ain, usa 'ain kana 'unánti 'ain, upio-kinmi 'ë bikë ax ka Nukën 'Ibu Diosbë isanankësa 'iti 'ikën, min kamina 'ë upíokin bian usa 'ain ka minmi 'ë bikë ax asábi 'ikën. ¹¹Ën kana mi 'inaishiti ñukama békë ënëmi binun mi kain Nukën 'Ibu Diosan ka 'itsaira ñuñuira 'inun 'ë 'imiäxa, usa 'ain kana ñuñumama 'ain. Ësakian Jacobnën 'uran kakëxun ka Esaúnën an 'inánkë ñuinakama biakëxa.

¹²'Aínbi ka kiakëxa:

—Asabi ka ënuax kananuna kuanti 'ain. 'Ëx kana rëkuénkianti 'ain.

¹³Kakëxun ka Jacobnën ësokin kakëxa:

—Mix kamina 'ën nuibakë xukén 'ain, minbi kamina 'unan uniakë xuratsu ax kuani ka bënëtishi atsanía 'imainun kana sinanin 'ën ovejakama 'imainun vaca tuáñu akamaxribi atsani ka achúshi nètéinshi kamáxëshi bamati 'ikén; 'ianan ka kamabi ovejanën tuakamaxribi bamati 'ikén. ¹⁴Usa 'ain kamina mix pain rëkuénkianti 'ain; an mi ñu mëxuntí ënën ka munu kuankin aín ñuinakama 'imainun, uniakëkamaribi munu kuanía ubamainun kamina kuantí 'ain, usa 'ain kananuna Seír kakë me 'ikë anuax mërananti 'ain. ¹⁵—Kia ka asábi ka —Esaúnën kakëxa—, usa 'ain kana 'ën uni raíri 'ëbëa ukë ënë mibë kuanun mi ënxunbianti 'ain.

'Aínbi ka Jacobnën katëkëankëxa:

—Usama ka ¿'Itsaira kaina 'ëmi sinan? ¹⁶Usa 'ain ka Esaú a nètënbi, Seír kakë me anu kuantëkëankëxa.

¹⁷Anu kuantamainun ka Jacob Sucot kakë me au kuankëxa, anu ka achúshi xubu aín unikama ax anu 'iti 'amiakëxa, 'imainun ka achúshi mapanati okin anua ñuinakama 'iti aribi 'amiakëxa. Usokin 'atankëxun ka a me Sucot kakin anëakëxa. (Sucot kíkë bana ax ka mapanati okë ki kíkë 'ikén.) ¹⁸Usa 'ain ka Jacob Padán-aram anuax ai uisaibi 'ikëma chuáma-shirua Canaán menu bëbatankëx

Siquem kakë ëma a 'ukëmanan anu 'iti 'atankëx anu 'iakëxa.

¹⁹Anu 'ixun ka achúshi uni Hamor kakë, aín bëchikë Siquem kakë aín me cien kuríki manë kupí maruakëxa, marutankëx ka anubi tsóakëxa. ²⁰Usa 'ain ka anu 'ixun basikëbëtan anuxun Dios rabiti achúshi ñu 'akëxa, 'atankëxun ka El-elohé-Israel kakin anëakëxa, (ax ka Israelnën a rabikë Dios ki kíkë 'ikén).

Siquemnën Dina nënën mëa ñuikë bana

34 ¹Líamia Jacobnën bëchikë xanu xuntaku Dina ax ka achúshi nètën Siquem kakë ëmanu 'ikë abë xanu chipashkamabë isi kuankëxa; ²'aínbi ka anu kuanxunbi Siquem aín kuëntisa uni 'ikë isakëxa, ax ka Hamor heveos uni aín bëchikë 'iakëxa, usa 'aish ka Hamor ax a menu 'ikë unikaman 'apu 'iakëxa, usai anun kuënkëxun ka Siquemnën ñatanxun abë uxkin nënën mëakëxa. ³Usokin 'atankëxun anun 'itsaira kuëenkin ka uisaxun karana ënë xanu bití 'ai kixun sinánkëxa.

⁴Sinánkin ka Siquemnën aín papa Hamor ësokin kakëxa:

—Ënë xanu binun kaina 'ë aín papa ñukáxuntíma 'ain. 'Ën xanu 'iti kana ënë xanu bisatanin.

⁵Usokian 'akë ka Jacobnën aín bëchikë Dina Siquemnën nënën mëëkë 'ikë 'unánkëxa, 'aínbi ka aín bëchikë nukëbënekama aín ñuina bëruaia kuankëkama

ax pain rikuatsintanun kixun kaíankëxa, kainkin ka uisokinbi kamapan 'ikën. ⁶Usokin Jacobnën kainkëbëbi ka Hamor Siquemnën papa ax Jacobë banai kuankëxa. ⁷Usai 'ikë ka Jacobnën bëchikë-kaman 'ura kuaën-xanx rikua-tsinkinbi aín chirabakë 'anáka usaía 'ikë kuakëxa, kuati ka 'aisa-mairai nishakëxa nishi ka kia-këxa, usakian 'akë ax ka nuxnu Israelnën bëchikë 'ain numi kuaikin 'akë 'aish 'aisama nunan 'ikën, usakin Jacobnën bëchikë Dina 'atima ka 'iaxa, kiox ka aín rarëbakë apankama 'itsaira nishi ka usakin 'atimabi usakin ñu 'axa kiakëxa. ⁸Usaia nishkë 'ikëbi ka 'unánkima Hamornën atubë, banai kuanxun ësokin kakëxa:

—'Ën bëchikë Siquem an ka 'itsaira mitsun chirabakë kuëënia. Usa 'ain, karamina aín xanu 'itia binun 'inántima 'ain, ⁹usa 'ain kananuna nukaman mitsun bëchikë xanukama biti 'ain, bimainun kamina mitsun-ribi nukaman bëchikë xanukamaribi biti 'ain. ¹⁰Usokin bitankëx kamina nubë tsóti bërúti 'ain. 'Ëx anu tsókë me ënëx ka mitsunan-ribi 'iti 'ikën; usa 'ain kamina ënu tsóti bërúanan mitsux kuëënkín ñu maruti 'anan, meribi marutisa tankín maruti 'ain.

¹¹Usakian aín papan kaia kuankín ka Siquemnëribi Jacob 'imainun Dinan rarëbakëkama ësokin kakëxa:

—'Ën ribi kana mitsu kain. Kamina 'ën papan kakëx kuëënti

'ain, añu kaina kuëënin a kananuna mitsu 'inánti 'ain. ¹²Nun kananuna bëtsi uni 'itsamashi kupíokin 'axëkë 'ain, 'aínbi kananuna mitsux kuëënia min chirabakë kupín uiti karamina kuëënin atibi mitsu 'inánan a ñukama kaina kuëënin akamabi mitsu 'inánun 'ë kati 'ain, 'aínbi kana 'ëx pain mitsun chirabakëbë birananti 'ain.

¹³Ësokin kakëxunbi ka Siquemnën aín chirabakë Dina a nënën mëékë a sinánkin aín papa Hamor akëñun paránti sinánxun, ¹⁴ësokin kakëxa:

—Nun kananuna nun chirabakë aín nëtokë ñu aín maxaka a tëakëma uni 'inanima ax ka achúshi rabin nunan 'ikën. ¹⁵Usa 'ain ka asábi 'iti 'ikën. 'Aínbi kananuna achúshi ñu mitsu kain, kamabi nukëbënë unikaman ka nun 'akësaribi okín mitsunribi min nëtokë ñu rëbu aín maxaka tëakë 'iti 'ain. ¹⁶Usai 'itankëxun mitsun nun bëchikë bimainun kananuna nunribi mitsun bëchikë biti 'ain; usai 'i kananuna mitsubëtanbi achúshi ëma 'atankëx anu 'iti 'ain. ¹⁷Aínbi kananuna mitsúxmi nux kikësokin mitsun nëtokë ñu aín rëbu maxaka tëakëbëtama, ënuax chikíti kuankín nun chirabakë 'anáka buánti 'ain.

¹⁸Usokian kakëxun ka Hamor 'imainun aín bëchikë Siquemnën asabika kixun kakëxa. ¹⁹Kabiani 'itsaira basima kuantankëx ka Siquem ax irapain 'unánti orakakín aín nëtokëñu aín maxaka

tëakëxa, an ka 'itsaira Jacobnën bëchikë Dina kuëëankëxa. Usa 'aish ka Siquem ax aín papan aintsikaman uisakinbi kakëma uni 'iakëxa, ²⁰usa 'aish ka aín papa Hamorbë anun a ëmanu atsínti xëkuë, anuxuan uni ñu 'unánkë 'imainun uni chabunën ñu marukë anu kuanxun, Siquemnën a ëmanu 'ikë unikama kakëxa:

²¹—Ënë unikamax ka bërí nun 'unánkë uni 'ikën, usa 'aish ka nubë tsóanan aín ñu ënu 'ixun maruti 'ikën, nun mex ka atux anu tsótisa chairacha 'ikën, usa 'ain kananuna nukaman atun bëchikë biti 'ain bimainun ka atúnribi nun bëchikëbë birananti 'ikën. ²²Usai 'i kananuna achúshi ëmaishi 'ai atubë tsóti 'ain, 'aínbi ka nun achúshi ñu 'ati kuëënia, atux ka nun aintsi bëbu kamanribi atun 'akësaribi okin aín nëtokë ñun maxaka tëati kuëënia. ²³Kamabi aín ñukama 'imainun aín ñuina kamáxbi ka nunanribi 'iti 'ikën. Usa 'ain kananuna asabi ka 'iti 'ikë kiox kiti 'ain, kikëbë ka atux nubë tsóti bërúti 'ikën. ²⁴Kixuan kakëx ka kamabi a ëmanu 'ikë unikama suntáruti kuainsa uni bënëabu 'imainun uni 'apanbukamaxribi asábi ka kiox kikan-këxa, Hamor 'imainun aín bëchikë Siquem ax kikësabi oi usai atúxbi 'unántiorakakin 'ain nëtokëñu maxaka tëakankëxa.

²⁵'Aínbi ka Simeón 'imainun Leví Jacobnën bëchikë Dinan rarëbakë ax rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbë a ëmanu

kuankëxa, unikama aín nëtokë ñun maxaka tëakë aín paë nëtétisa 'aímabi, kuanxun ka manë xëtokë bibianxun a rabéxunbi anu 'ikë unikama, 'unánti orakaxa aín nami kushima 'ikë këñuakëxa. ²⁶Këñuanan ka aín manë xëtokën Hamor 'imainun aín bëchikë Siquem aribi 'akëxa; 'akin ka Dina Siquemnën xubunua bibiankin buánkëxa. ²⁷Usakian 'akë 'ain ka Jacobnën bëchikë raírí kamaxribi uakëxa, ai ka uni bamakëkamanëmbi nikiani kuankin a ëmanu 'ikë ñu upíbu 'imainun bëtsi ñukamaribi biakëxa, aín chirabakë Dina nënë mēëkë a sinánkin. ²⁸'Anan ka ovejakama, vaca, asno akama 'imainun ëmanu 'ikë ñukama bianan atu rapasu 'ikë ñu kamabi biakëxa; ²⁹bianan ka kamabi xubunu 'ikë ñukama 'imainun anu 'ikë uniakë xukama 'imainun xanukamaribi bibiankin buánkëxa.

³⁰Usokin 'abiani kuania ka aín papa Jacobnën Simeón 'imainun Leví kakëxa:

—Mitsun mi usa ñu 'akë kupín kana 'ëx 'aisama bërútin. Bërí ka ënë menu tsókë unikamax 'ëmi nishti 'ikën, ax ka cananeo 'imainun ferezeos unikamax timéax kanaxun nu 'akánti 'ikën, nux kananuna 'itsamashi nun aintsikamabëbi 'ain. ³¹Ësokian kakëxunbi ka aín bëchikëkaman kakëxa:

—¿Atun kara nun chirabakë 'anáka 'atima xanu 'akësa okin 'aisatanx?

Nukèn 'Ibu Diosan Jacob
Betelnxun upíokin
sinánxuan bana

35 ¹Nukèn 'Ibu Diosan ka Jacob kakëxa:

“Ènuax kuantankëx kamina Betel kakë me anu tsóti kuantí 'ain. Anuxun kamina min xukén Esaúmi rakuéti abákëbëa mimi mërâ Dios a achúshi maxá maburukin anuxun ñuina xaroti 'axuni kuantí 'ain.”

²Èsakian kakëxun ka Jacobnën aín aintsikama kanan an ñu mëëxunkë unikama 'imainun an ñu 'axunkë xanukamaribi kakëxa:

—Kamina mitsun bëtsi dioskama ami rabikëkama a 'ë bëxunkanti 'ain, bëanan kamina nashitankëxun mitsun chupa upíbu pañuti 'ain. ³Èsokin katankëxun ka kakëxa bërfíbi kananuna Betel menu kuantí 'ain, kuantankëxun kananuna achúshi maxá maburukin 'atankëxun anuxun Nukèn 'Ibu Dios rabiti 'ati 'ain, an ka 'ë 'atimakin sinaniabi 'akiankëxa, 'imainun ka 'ë 'akinia uinu karana kuani anuabi. ⁴Èsokin kakëxun ka Jacob atun diosmabia 'arakakë akama 'imainun aín pabinu nankë ñu akama këñunbi bëtsi ñukamaribi 'inánkëxa, 'inánkëxun ka Jacobnën i chaiira encina kakë a témú maíankëxa, ax ka Siquem kakë ëma 'urama 'iakëxa.

⁵Uínsaran kara atux chikitia anun ka Diosan atu 'urama 'ikë ëmakama 'itsaira rakuënun 'imiakëxa, usokëx rakuékin ka

Jacob 'imainun aín bëchikëkama nuiama 'ikën. ⁶Usai ka Jacob 'imainun abëa kuankë unikamax achúshi ëma Luz kakë 'ikëbi Betel kakinribi anëkë anu bëbakëxa, ax ka Canaán kakë me anu 'iakëxa. ⁷Anu bëbatankëxun ka maxá bukurukin, 'atankëxun a me El-Betel kakin anëakëxa (Betel kikë ax ka Diosan xubu ki kikë 'ikën) ax ka anuaxa aín xukënan 'akatsikiax ami sinánkëbë abákëbëa anuax Jacobmi Nukèn 'Ibu Dios mërâ a me 'iakëxa. ⁸Anu atux bëbakë 'aínbi ka an Rebeca bëruankë xanu Débora kakë ax ñuakëxa; ñukë ka encina kakë i 'ani tanáin maíankëxa ax ka Betel 'urama 'iakëxa, usai anuax 'ikë ka Jacobnën a me januax inkë kakin anëakëxa!

⁹Usai anuax Débora ñukë 'ain ka Jacob amiribishi Padán-aram anuax utëkëankëxa, utëkënkëbë ka amiribishi ami mërátëkënkín Diosan upíokin sinánxutëkëankëxa, ¹⁰sinánxunkin ka èsokin kakëxa:

“Mix kamina Jacob kakë bërí 'ain,

'aínbi kamina bërí usokin anëkë 'itima 'ain; usa 'ain ka bërí mín anë Israel kakë 'iti 'ikën.”

Usokin ka Diosan aín anë itsi nankin anëakëxa,

¹¹anëkin ka èsokin kakëxa:

'Èx kana Dios kamabi

kushiñuira a 'ain;

usa 'ain kamina bëchipati

mebi tsitsirui 'uakamë

'ëoi bukuti 'ain,

min rëbúnkikamaribi ka
bëtsi bëtsi ëma 'ai aín
'apuñu 'apuñu bukuti
'ikën.

- ¹² 'Ën kana kamabi me ënë
min xuta Abraham
'imainun min papa Isaac
'inánkën,
usa 'ain kana mi
'inántankëxun
min rëbúnki kamaribi
'inánti 'ain.

¹³ Usai abë banatankëxun Jacob
ëbiani ka Nukën 'Ibu Dios anuax
kuankëxa, ¹⁴kuankëbëtan ka
achúshi maxá chaxké bitankëxun
nitsinkin 'unántiokin nankëxa,
anuaxa Nukën 'Ibu Diosbë banakë
a menu; usakin 'atankëxun ka
ënëx ka Dios 'axunkë 'ikë kixun
xëni 'imainun uvas baka aribi ami
anpënkakëxa, ¹⁵usakin 'atankëxun
ka a me Betel kakín anëakëxa.

Raquel ñua ñuikë bana

¹⁶ Usai anu 'itankëx ka Betelnuax
kuankëxa; 'aínbi ka Efrata 'ura-
pain 'aínbi Raquel tëmërai aín
tuá bakëankëxa. ¹⁷Bakëni tëmë-
raia ka an bakëmikë xanun
kakëxa: “Kamina rakuétima 'ain
bëbu tuá itsi kamina bakëan usa
'ain.” ¹⁸ 'Aínbi ka ñuti 'uramashi
'aish anuishi sënëni ashiti kushin
uinkin aín tuá Ben-oní kakín
anëakëxa, 'ikëbi ka aín papan
Benjamín kakín anëtëkëan-
këxa. ¹⁹ Anuax kuaníbi ka Raquel
ñuakëxa, ñukë ka anun Efratanu
kuanti bai 'ipítinu mañankëxa ax
ka bërí Belén kakín anëkë ëma

'ikën. ²⁰ Usakin anu mainxun ka
Jacobnën achúshi maxá a iskin a
sinánti anu 'unántiokin nankëxa,
a maxá ka anua nan 'ikë anua
Raquel mañan 'ikë iskankëxa.

²¹ Anuxun usakin 'abiani ka
Israel amiribishi kuantëkëan-
këxa kuantankëx ka anuxun ñuina
bërúantia 'akë achúshi torre Éder
kakë a inubiani kuantankëx anu
tsóti bërúakëxa. (Éder kikë ax ka
anuxun ñuina bërúankë ki kikë
bana 'ikën.) ²² Usai kuantankëx ka
anu 'itsa baritia Israel tsóakëxa,
usai anu tsókëbëbi ka achúshi
nëtën Rubén anuax abë 'inuxun
xanu bari kuankëxa kuanxunbi ka
Bilhá mërax abë 'iakëxa, ax ka aín
papa an ñu 'axunkë xanu 'ikëbi
aín xanu 'iti raiokin bia 'iakëxa.
Usai 'ikë kuantankëx ka aín papa
'itsaira nishakëxa.

Jacobnën bakë bëchikëkama 'ia bana

(1 Cr 2.1-2)

Jacobnën bëchikëkama ka
'iakëxa mapai rabé 'imainun
rabé. ²³ Jacobnën Líami bëchikë-
kama aín anë ka 'iakëxa Rubén
ax ka apan 'iakëxa, Simeón, Leví,
Judá, Isacar 'imainun Zabulón.
²⁴ 'Imainun ka Raquelmia bëchikë
'iakëxa José 'imainun Benjamín.
²⁵ Usokin 'axun ka aín xanu
Raquel an ñu 'axunkë xanu Bilhá
amiribi bëchiakëxa aín anë ka
'iakëxa Dan 'imainun Neftalí.
²⁶ 'Imainun ka an aín xanu Lía
ñu 'axunkë Zilpá amiribi bëchikë
ax ka Gad 'imainun Aser kakë

'iakëxa; ënë kamax ka Jacobnën Padán-aram anuxun bëchikëx anuax bakéan kama 'iakëxa.

Isaac ñua ñuikë bana

²⁷Achúshi nëtën ka Jacob aín papa Isaac isi Mamré kakë ëma 'ikëbia Arbá kakin anëanan Hebrón kakinribi anëké anu kuankëxa. A menu ka Abraham 'imainun Isaac tsóakëxa. ²⁸Usa 'ain ka Isaac ciento ochenta baritia tsótankëx ñuakëxa. ²⁹Usa 'aish ka Isaac uni 'ikësabi kania-këti xënira 'aish ñuakëxa, ñukiani ka aín chaitiokëkama ñua 'aish anu bukukë abë 'i kuankëxa.

Usai Esaúnën rëbúnkikama 'ia ñuikë bana

(1 Cr 1.34-54)

36 ¹Ënëx ka Esaú 'ikëbi Edom kakinribi anëké uni aín rëbúnkikama 'ia 'ikën. ²Esaú ax ka Canaán kakë uni aín bëchikë xanu rabé 'imainun achúshi 'iakëxa, ax ka Adá, Elón kakë hitita uni aín bëchikë xanu bixun ka ami bëchiakëxa. A mi bëchitankëxun ka amiribishi Oholibamá kakë xanu Aná aín bëchikë Sibón kakë uni heveos aín baba aribi biakëxa, ³a bitankëxunbi ka Basemat kakë xanu Ismaelnën bëchikë Nebaiot aín, chirabakë aribi biakëxa. ⁴Bixun ka Esaúnën Adámiribi bëchixun Elifaz kakin anëakëxa; 'atankëxun ka Ismaelnën bëchikë Basemat amiribi Reuel a bëchia-këxa; ⁵'imainun ka Oholibamá

aribi bëchiakëxa bëchitankëxun ka Jeús, Jaalam 'imainun Coré aribi bëchiakëxa. Ënë kamax ka Esaúnëan Canaán kakë me anu pain tsókë 'ixun bakë bëchipa 'ikën.

⁶Usakin bakë bëchipati anu pain 'itankëxun ka Esaúnën aín xanu 'imainun aín bëchikëkama bianan abëa 'ikë unikamaribi bibiani bëtsi menu tsóti kuani, aín xukén Jacob abë ënanani kuankëxa. Usai kuankin ka kamabi aín ñukama 'imainun aín ñuinakama Canaán menuxuan bikë akamabi buánkëxa, ⁷usai a rabëtax anu 'ikëbëbi ka aín ñuina 'itsaira 'ain anu rabëtax 'isama 'ianan, anuxun ñuinakaman piti pasto sënénma me 'iakëxa. ⁸Usa 'ain ka Esaú 'ikëbia aín kuai anë Edom kakë, ax anuax kuantankëx bashiñu me ami kikiani kuankë Seír kakë anu tsóti bërúakëxa.

⁹Ënëx ka Esaúnën rëbúnkinën anë kuënëokama 'ikën, 'imainun edomitakaman chaitiokëkama axa bashi ami kikiani kuankë me Seír kakë anu tsókë a unikama 'iakëxa. ¹⁰Ënëx ka Esaúnën bëchikënen anëkama 'ikën: Elifaz Adánën tuá Esaúnën ami 'akë; 'imainun Reuel Basematnën tuá Esaúnën ami bakë bëchipakë 'iakëxa. ¹¹Ënë kamax ka Elifaznën bëchikëkama 'iakëxa, Temán, Omar, Sefó, Gatam 'imainun Quenaz. ¹²Elifaz ax ka achúshi xanu an ñu 'axunkë Timná kakin anëké 'iakëxa; an ka achúshi tuá 'axuntankëxun Amalec kakin anëakëxa. Ënë

kamax ka Esaúnën aín xanu Adá ami bakë bëchípa aín rëbúnki-kama 'iakëxa. ¹³Ënë kamaxribi ka Reuelnën bakë bëchikëkama 'iakëxa Náhat, Zérah, Samá 'imainun Mizá; 'imainun ka ënë kamaxribi Basemat Esaúnën xanuitsi aín rëbúnki-kama 'iakëxa. ¹⁴Oholibamá axribi ka Esaúnën xanu itsiribi 'iakëxa, usa 'ain ka amiribi bakë bëchiakëxa, aín anë ka ënëkama 'iakëxa Jesús, Jaalam 'imainun Coré. Ax ka Aná aín bëchikë 'imainun Sibón aín baba 'iakëxa.

¹⁵Ënë kamax ka Esaúnën rëbúnki axa 'apu 'ia a 'ikën: Akamax ka Esaúnën bakë bëchikë apan Elifaz aín rëkuén bëchikë 'iakëxa, a 'apukamax ka 'ikë Temá, Omar, Sefó, Quenaz, ¹⁶Coré, Gatam 'imainun Amalec. Ënë kamax ka Elefaznën aintsikaman 'apu Edom kakë me anu 'iakëxa, usa 'aish ka ënë unikamax Adá aín rëbúnki 'iakëxa. ¹⁷Ënëx ka Esaúnën bëchikë Reuel aín bakë bëchikëkama axa 'apu 'ia a 'ikën, Náhat, Zérah, Samá 'imainun Mizá. Ënë kamax ka Reuelnën aintsikama 'apu Edom kakë me anu 'iakëxa, usa 'aish ka a unikamax Esaúnën xanu Basemat aín rëbúnki 'iakëxa. ¹⁸Usaia 'imainun ka Oholibamá Anánën bëchikë xanua Esaúnën bia aín tuakamaxribi aín aintsikaman 'apu 'iakëxa, Jesús, Jaalam 'imainun Coré. ¹⁹Ënë unikamax ka Esaú 'ikëbia Edom kakë aín rëbúnki-kaman 'apu 'iakëxa.

²⁰Ënë unikamaxribi ka Seír horeo uni aín bakë bëchikë atúxribia a menu tsókë 'iakëxa Lotán, Sobal, Sibón, Aná, ²¹Disón, Éser 'imainun Disán akamax ka 'akánanti 'unáira unikaman 'apu 'iakëxa, ax ka Seír aín rëbúnki Edom kakë me anu tsókë 'iakëxa. ²²Ënë kamax ka Lotánën bëchikëkama 'iakëxa, Horí 'imainun Hemam, Timná ax ka Lotánën bakë bëchikë xanu 'anáka 'iakëxa. ²³Ënë kamax ka Sobalnën bakë bëchikë 'iakëxa, Alván, Manáhat, Ebal, Sefó 'imainun Onán; ²⁴ënë kamaxribi ka Sibónnën bakë bëchikëkama 'iakëxa. Aía a 'imainun Aná, Aná ënën ka anu uni 'ikëma menua achúshi 'umpax upíira shióbukë mërakëxa, aín papa Sibón aín ñuina 'arakakë bërúankin. ²⁵Aná aín bëchikë bëbu achúshi ka Disón kakë 'iakëxa 'imainun ka aín bëchikë xanu achúshi Oholibamá kakë 'iakëxa. ²⁶Ënë kamax ka Disónnën bëchikëkama 'iakëxa Hemdán, Esbán, Itrán 'imainun Querán kakë 'iakëxa. ²⁷Ënë kamaxribi ka Ésernën bakë bëchikëkama 'iakëxa Bilhán, Zaaván 'imainun Acán. ²⁸Ënëx ka Disán aín bakë bëchikë 'iakëxa, Us 'imainun Arán. ²⁹Usa 'ain ka 'akánanti 'unán unikaman 'apu 'iakëxa, Lotán, Sobal, Sibón, Aná, ³⁰Disón, Éser 'imainun Disán. Ënë kamax ka 'akánanti 'unaira unikaman 'apu Seír menu tsókë unikama ain 'apu 'iakëxa. ³¹Ënë unikamax ka Edom kakë me

anu 'apu 'iakëxa, israel unika-maxa atun 'apuñu 'isama pain 'ain. ³²Usa 'ain ka Beornën bakë bëchikë Bela ax Edom menu 'apu 'iakëxa aín ëmax ka Dinhaba kakin anëkë 'iakëxa. ³³Usa 'ain ka Bela ñukëbë Jobab kakë uni Zérah aín bëchikëribi 'apu Bosrá kakë ëma anu 'iakëxa. ³⁴Usa 'ain ka Jobab ax 'apu 'aishbi ñukë 'ain Husam ax 'apu 'iakëxa, ax ka Temán kakë me anu 'ikë 'iakëxa. ³⁵Usa 'ain ka Husam ax 'apu 'aishbi ñukëbë Hadad ax 'apu Avit kakë ëma anu 'iakëxa, ax ka Bedad aín bëchikë 'iakëxa, usai 'apu 'ixun ka Madián unikama abë 'akanankin Moab me anua 'akëxa. ³⁶Usa 'ain ka Hadad ax 'apu 'aishbi ñukëbë Samlá axribi a ëmanubi 'apu 'iakëxa, ax ka Masrecá kakë ëma anu 'iakëxa. ³⁷Usa 'ain ka Samlá ax 'apu 'aishbi ñukëbë Saúl axribi 'apu 'iakëxa, ax ka Rehobot kakë ëma baka kuëbí anu 'ikë uni 'iakëxa. ³⁸Usa 'ain ka Saúl ax 'apu 'aishbi ñukëbë Baal-hanán Acbornën bëchikë axribi 'apu 'iakëxa. ³⁹'Imainun ka 'apu Baal-hanán ax ñukëbë Hadad axribi 'apu 'iakëxa, aín ëmax ka Pau kakin anëkë 'iakëxa, usa 'ain ka Hadad aín xanun anë Mehetabel ax ka Matred kakë uni 'ain bëchikë 'imainun Mesaabnën baba 'iakëxa. ⁴⁰Ënë unikamax ka Esaúnën aintsin rëbúnki aín anëkama 'ikën, 'imainun anua tsóa aín men anëkama 'iakëxa: Timná, Alvá, Jetet, ⁴¹Oholibamá, Elá, Pinón, ⁴²Quenaz, Temán,

Mibsar, ⁴³Magdiel, 'imainun Iram. Esaú ax ka Edom kakin anëkë 'iakëxa, usa 'ain ka akamax Edom kakë me anu 'apu 'iakëxa, anua aín aintsikama tsóa 'ain, ka uinu kara 'ia anu 'apu 'iakëxa.

37 ¹Usa 'ain ka Jacob Canaán kakë me anua aín papa 'itsama baritia tsóa me, anu tsóti bërúakëxa. ²Ënëx ka usaía Jacobnën 'aintsikama 'ia ñuikë bana 'ikën.

**José 'imainun aín
xukénkama 'ia ñuikë bana**

Usa 'ain ka José ax bënë 'aish dieciete baritiañu 'ixun, 'ain papan 'arakakë ovejakama ain xukéantu, Bilhá 'imainun Zilpá an ñu 'axunkë xanumia aín papan bëchia akamabëtan bërúankëxa. Usa 'ain ka Josénën ami nishkian aín xukénkama 'atima okëxun 'unáni aín papami manankëxa.

³Usa 'ain ka Jacobnën aín aín bëchikë José 'itsaira nuibakin kuëëankëxa, aín xukénkama 'akësamaira okin, ax kaniakëkë 'ixun bëchikë kupin ka usakin 'akëxa, usa 'ikë ka aín tari achúshi upíra upíokin kuëñëokin 'axun 'inánkëxa, usakian aín papan 'akëx ka 'itsaira kuëëankëxa. ⁴Aín papan atu 'akësamaira okin kuëënia 'unani ka aín xukén apan-kamax Josémi xuamati nishi nutsi a istisama tani abëbi banatisama tankëxa.

⁵Usakin aín xukénkaman 'akëxun ka Josénën achúshi ñantan namákëxa, namáxun ka

aín xukénkama ñuixuankëxa ñuixunkëxbi ka atiaira xuatemati ami nishakëxa, ⁶ami nishkëxunbi ka aín namákë ñuixunkin aín xukénkama ësokin kakëxa:

—Ësokin kana namá mi ñuixu-mainun kamina kuakanti 'ain. ⁷Ën kana ësokin namán nukamax kananuna achúshi naënu 'ian, anuxun kananuna trigo bimi nëakin bitankëxun bukunrukin nan, usokin 'akëxbi ka 'ën trigo nëakin bikë ax upiti nitsimëkë 'iaxa, usai 'imainun ka mitsunanëx 'ënan nikë ami ñanati a bëararati kuainakëkë 'iaxa.

⁸Ësokian ñuixunkëxun ka aín xukën apan achúshinën kakëxa:

—¿Usa 'ain karamina mix nukaman 'apuirá 'ianan an nu ñumëmikë uni 'iti 'ain?

Usakian ain namákë ñuixunkëx ka atiaira ami xuatemati aín xukénkama nishakëxa.

⁹Usokin namátankëxun ka basikëbëtan Josénën amirbishi namátëkënxun aín xukénkama ñuixuankëxa. Ñuixunkin ka ësokin kakëxa:

—¿'Ën kana namátëkënkkin bari, 'uxë, mapai rabé 'imainun achúshi 'ispa akamaxa 'ëmi ñanati shaíkia isan kixun kaina 'unánkaniman?

¹⁰Ësokin ka Josénën namátankëxun aín papa këñun aín xukëantu ñuixuankëxa, ñuixunkëxunbi ka aín papan ësokin kakëxa:

—¿Uisakin namákin kaina usokin namán? ¿Min kaina min tita 'imainun min xukénkamabë

isana 'ëx mi 'urama kuani mimi ñanati tëtúbuti 'ai kixun sinanin?

¹¹Usa 'ain ka aín xukén apankama 'aisamairai ami xuatemati nishakëxa, usai atux 'ia iskin ka aín papan aín nuitu mëushi ënë ñukama manukima sinánkëxa.

Aín xukénkaman

José marua bana

¹²Achúshi nëtën ka Josénën xukénkama Siquem kakë menu kuankëxa, aín papan 'arakakë ovejakama 'imainun cabrakama pimiti pasto bari. ¹³Usai atux kuankë 'ain ka Jacobnën aín bëchikë José kakëxa:

—Ka kuant, min xukénkamax ka Siquem kakë me anu kuanxa, nun 'arakakë ovejakama 'imainun cabrakama, pasto pimi. Usa 'ain kamina anua isi kuant 'ain.

Kakëxun ka Josénën —Asábi ka kana isi kuant 'ain —kixun kakëxa.

¹⁴—Kakëxun ka Jacobnën asábi ka kixun kakëxa.

Ka istan uisa kara min xukénkama 'ikën, 'imainun nun 'arakakë ovejakama kara uisa 'ikë kamina isi kuant 'ain, isbëtsini kamina 'ë kai uti 'ain. Ësokin kaxun ka Jacobnën aín bëchikë José Hebrón kakë me anuxun xuakëxa, xukëx kuanx ka Siquem kakë me anu bëbakëxa, ¹⁵bëbax kuaníbi ka me pampaira 'ain amami kiakëxa. Amami kikë mërakin ka achúshi unin ñukákëxa:

—¿Añu bari kaina uan?

16 —'Ēn xukénkama bari kana uban —kixun ka Josénen kakëxa—. ¿Uinuxun ovejakama bërúai kara kuanxa karamina min 'è katima 'ain?

17 —Ēnuax ka kuanxa Dotánu isa kuania kia kana kuan —kixun ka uni an kakëxa.

Kakëx ka José aín xukénkama bari Dotán kakë ëma 'urama anu kuankëxa. 18 Mëräbëtsini aia 'urakëo isi ka aín xukénkama José ñui 'atimai banai uisa karanuna oti 'ain kiox kanankëxa, kánani ka José rëkatsi kiox kikankëxa. 19 Uisa karanuna oti 'ain kiox ka bëtsibë bëtsibë ain xukénkama kanankëxa:

—¡Ka kuat, an namákin iskë a ka aia! 20 Kiox tsuákirui ka kananuna rëti 'ai kiox kanankëxa; rëtan-këxun kananuna achúshi kininu nipati 'ain, usakin 'atankëx kananuna kiti 'ain, ñuina raëkëman ka piaxa. Usakin 'atankëxun kananuna uisai kara aín namákë ax 'ia kixun isti 'ain.

21 Kia ka aín apan Rubénnën kuakëxa, kuakin ka uisakin kara iémiti 'ikë kixun sinánkin aín xukénkama kakëxa:

—Kananuna rëtima 'ain. 22 Kananuna aín imi 'apamikin 'atima 'ain. 'Akinma kananuna kini anu uni 'ikëma menu 'ikë ënu nipati 'ain, usa 'ixun kananuna nun xukén 'atima 'ain.

Ēsokin ka Rubénnën Aín xukén José 'ati kuëenkinma kakëxa, an ka aín papanubi ubantëkëntisa tankëxa; 23 usaía aín xukénkama kikëbëbi ka José aín xukénkama

Ami ësënanxun ain xukénkaman José ñatankan.

anu 'ikë anu nuküakëxa, nukutia ka aín xukénkaman ñatanxun aín tari pañubiankë a pëmikin biakëxa, 24 bitankëxun ka kini 'umpaxñuma ñankáishi tutunkë anu nipakëxa.

25 Usokin 'atankëx ka anuxuan 'akë anubi pi.

Buküakëxa bukuxun iskëxbi ka an ñu marukë ismaelita unikama Galaab kakë me anuax uakëxa. Ukin ka aín camellonën bëakëxa 'ínfnti ro sanuira 'imainun sanu ro i baka 'akë tsëpasa akama Egipto menu maruti ubani kuani uakëxa. 26 Usaia rikuatsinia iskin ka Judánën aín xukénkama kakëxa:

—¡Añu ñu karana nun xukén rëtankëxun kananti 'ain, 'imainun karanuna uisoxun nun xukén bamakë unëti 'ain? 27 Usakin 'akë 'imainun kananuna ismaelita unikama rikuatsinkë ënë maruti 'ain, usa 'ain kananuna rëtima 'ain, ax ka nun xukén 'ibu 'ikën.

Usakian kakëx ka aín xukénkama asábi ka kiox kanankëxa. 28 Usakin kininu nipakë

basimashika an ñumarukë unikama uakëxa, 'aia iskin ka José kininua bitankëxun, aín xukénkaman an ñu marukë unikama veinte kuríki manë 'akë kupín maruakëxa. Usokin marukëxun ka José Egipto kakë menu buánkëxa.

²⁹Usa 'ain ka Rubén ax aín xukén José chikínti sinanx 'uxunbi kini 'ukëmëuküa 'aíma okëxa, 'aíma oika ratuti sinánkasmai nitéxëti béríkarana uisai 'iti 'ai kixun sinani aín chupa tukai masá nuituakëxa. ³⁰Masá nuitubakëxa anua aín xukénkama 'ikë anu kuankin ka kakëxa:

—Uinu kara tuá ax 'ikë. ¿Añu karana 'ën bérí 'ati 'ain?

³¹Usa 'ain ka Josénën xukénkaman achúshi cabranën tuá rëtankëxun aín imin Josénën tari pëmikë anun a shiakëxa; ³²usakin 'atankëxun ka aín papa ësokin kamiakëxa: Ënë kananuna mëran. Ënëx kara min bëchikë José aín tarima 'ikë kamina upíokin isti 'ain.

³³Kakëxun iskinbi 'unani ka Jacob kiakëxa: Ënëx ka 'ën bëchikënën tari 'ikën. Bëtsi ñuina raékëman sapi ka piaxa. ³⁴Usakin atu kai ka Jacob aín chupa tukai nitéxëti 'itsaira iankëxa, aín bëchikë bamakësa sinani. ³⁵Usaia aín papa uínbi manumisamai nitéxëkëbëtan ka aín bëchikë xanu 'imainun nukëbënë kaman uisoxun karana aín masá nuitukë a manumiti 'ain kixun sinánkëxa, 'aínbi ka an usokin kuëenmiti

kuëëanma 'ikën; kuëënima ka aín bëchikënën rabanan 'itsaira ini kiakëxa: 'Ën sinánkë ënë nëtënux karana 'ëxribi 'ën bëchikë 'ikësaribiti ñutima 'ain, ñutankëx kana anua uni ñukë 'ikë anuax 'ëx abë mërananti 'ain.

³⁶An ñu marukë madianita unikaman ka José marubiankin Egipto kakë menu buánkëxa, buánxun ka suntárunën kushi Potifar kakë a maruakëxa, ax ka Egiptonu 'ikë 'apu aín suntárunën kushi Capitán 'iakëxa.

Judá 'imainun Tamar 'iá bana

38 ¹Usai 'itankëx ka Judá aín xukén kamanuax chikíakëxa, chikíkiani kuatankëx ka achúshi uni Hirá kakë aín xubunu 'iakëxa, ax ka Adulam kakë ëma anu 'ikë uni 'iakëxa, ²kuantankëx anu 'ixun ka achúshi cananeo uni Súa kakë aín bëchikë 'unánkëxa, 'unántankëxun ka aín xanu 'iti biakëxa usakin bitankëx ka, ³abë 'iakëxa, abë 'itankëxun ka aín xanu ami bëchiakëxa bëchixun ka Er kakin anëakëxa. ⁴Usakin ami bëchixun ka amiribishi aín xanu ñuitsimitékëankëxa: Usokin ñuitsimixun ka aín bëchikë a bakënia Onán kakin anëakëxa. ⁵Usakin 'atankëxunbi ka amiribishi bëchitékëankëxa, bëchixun ka Selá kakin anëakëxa, aín papa Judá axa Quezib kakë ëmanu 'ain.

⁶Usa 'ain ka Judánën aín bëchikë apan Er kakë achúshi xanu Tamar a 'inánkëxa. ⁷Aínbi

ka Nukën 'Ibun 'atimati nitsia iskin an 'akë ñu kuëenkima Er a ñunun 'imiakëxa. ⁸Usai Er ñuan ka Judánën aín bëchikë Onán kakëxa:

—Min kamina 'unan añu kaina 'ati 'ain kixun, usa 'ain kamina min xukénan kasunankë xanu min 'ainitsi a biti 'ain, a bixunmi ami bëchikë ax ka min xukén apan ñukë 'ain rëbúinki 'iti 'ikën.

⁹Aínbi ka Onánën tuá bakënkë-kama ax ka 'ën bëchikëma 'iti 'ikë kixun 'unánkëxa. Usakin sinánkin ka aín xukënan kasunankë xanu a tuati kuëenkima 'ain nami 'akin 'ain nëtokë ñu ëmainshi 'apákëxa, usai 'ikin ka aín xukén ñukë axa a kupín aín rëbúinkiñu 'iti kuëanma 'ikën. ¹⁰Usai 'ia Nukën 'Ibun iskëxbi ka Onán an 'akë ñukama upíma 'iakëxa, usa 'ain ka aribi ñutanun sinánxuanakëxa. ¹¹Usa 'ain ka Judánën aín piaka Tamar kakëxa:

—Min papan xubunu pain kamina 'ikuanti 'ain, anuxun kamina 'ën bëchikë Selá kanitainun kaini kuantí 'ain abëmi birananun.

'Aínbi ka Judánën sinánkëxa Selá axribi sapi ka aín xukénkama 'ikësaribiti ñuti 'ikë kixun. Usa 'ain ka Tamar ax aín papan xubunu 'i kuankëxa.

¹²Usa 'ain ka 'itsama baritia 'ikëbë Judánën xanu, Súanën bëchikë axribi ñuakëxa. Aín xanu ñukë 'ain ka a sinani masá nuituakëxa usai 'itankëx ka Timnat kakëma anuxuan carnero rani tëakin

mëníokë anu kuankëbë ka aín 'unánkë uni Hirá kakë adulamita uni ax abë kuankëxa. ¹³Tamar an ka aín kuku a Timnatnua aín carnero rani tëai kuankë kuakëxa, ¹⁴usai a ëmanu kuankë kuakin ka Tamarnën kasunamëkë xanun pañukë chupa pañukë a pëtankëx ka bëtsi chupan rakútankëx amo chupan bëpamëti unin 'unánti-maisa kiox 'itankëx, anun Enaim kakë ëmanu atsínti anu tsóakëxa, ax ka anun Timnat kakë ëmanu kuantí bai anu 'iakëxa. Usa 'ain ka ësokin sinánkëxa Selá ax ka bërí kanikë 'aish cha 'ikën, 'aínbi kana abë biranankëma pain 'ai kixun ka sinánkëxa.

¹⁵Usaia anu aín chupan bëpamëax tsókë iskin ka Judánën sinánkëxa ax isa achúshi xanu bëtsi bëtsi unin aín nami 'akë a 'ikë kixun. ¹⁶Usai 'ikë ukinbi mërai ka Judá anúan ukë bai a ëni amo nirakëti abë banakëxa, banakinbi ka 'unánma 'ikën ax ka aín bëchikënen kasunankë xanu aín piaka a 'ikë kixun 'unánima abë banakin ka kakëxa:

—¿'Ëbë kaina 'itima 'ain? Kixuan kakëxun ka xanunribi ñukákin kakëxa:

—¿Añu ñu kaina 'ëbë 'inuxun min 'ë 'inánti 'ain? Èsokin ka xanunribi kakëxa.

¹⁷—'Ën kana mi bëmiti 'ain 'ën 'arakakë carnero tuá achúshi —kixun —ka Judánën kakëxa.

—Asabi ka —kixun ka xanun kakëxa—, 'aínbi kamina añu ñuñu kaina 'ai a pain 'ë 'inánbianti 'ain, minmi 'ë kakë a 'ë bëmi kuanxun.

18—¿Añu ñu mi ënxunti kaina kuëënin? —kixun ka Judánën ñukákëxa.

—Ñukákëxun ka min tēñuti 'imainun anúnmi 'unánti orakakë a 'imainun min tuinkë tsati akamina 'ë ënxunti 'ai —kixun xanun kakëxa. Usai abë bana-tankëxun a ñukákëkama 'inántankëx ka abë uxakëxa, usai abë 'ixun ka Judánën aín bëchikënen kasunankë xanu tuuókëxa. 19 Usai abë 'ikiani kuanxun ka Tamarnën anúan rakuanan bëpamëkë a bianan xanu raëmëkën pañuti chupa pëxuan nanbiankë a pañutëkëankëxa.

20 Usai 'ikë basiramashi ka Judánën aín 'unánkë uni adula-mita akëñun aín cabranën tuá achúshi xuakëxa, abëa 'ikë xanu a 'inánkian aín ñu anu naënxankë a bixuntanun kixun xukëx kuanxunbi ka a xanu 'aíma okëxa. 21 Anu bëbaxun 'aíma okin ka anu 'ikë unikama ñukákëxa:

—¿Uinu kara axa bëtsi bëtsi unibë 'ikë xanu Enaim kakë ëmanu kuanti bai 'ipitiu tsókë 'isonkë ax 'ik?

Kakëxunbi ka —Ënu ka bëtsi bëtsi unibë 'ikë xanu 'aíma 'ixanxa —kixun atun kakëxa. 22 Ësakian kakëx ka amiribishi anua Judá 'ikë anu kuantëankëxa kuanxun ka kakëxa:

—'Ëmi a ñuikin kakë xanu a kana mërakëma 'ain 'imainun ka anu 'ikë unikaman anuisa achúshi xanubi axa bëtsi bëtsi unibë 'ikë 'aíma 'ixanxa kixun 'ë kaxa.

23 Ësakian kakëxun ka Judánën kakëxa:

—Asabi ka 'imainun ka 'ën 'inánkë ñukama a biti 'ikën, uixbia 'ëmi kwaitima kupí ka 'ën ñu kamabë bërúti 'ikën, 'ën këmëkinma xuxunkë 'ikëbi kamina carnero bakë a mërakima 'inankëma 'ain.

24 Usai ax 'ikë rabé 'imainun achúshi 'uxë 'irukësa 'ain ka, Judá achúshi unin kakëxa:

—Min piaka Tamar ax ka bëtsi unikamabë 'iaxa, usa 'aish na tuukë ax unibë 'ikë kupían tuukë 'ikën.

Usai kia kuati ka Judá munuma kuënkëni kiakëxa:

—¿Bitankëxun kamina a xanu nénkanti 'ain!

25 'Aínbi ka unikaman chikin-bëtsinki bëkëxunbi ka xanun aín kuku ësokin kamiakëxa: Ënë ñukama 'ibu an ka 'ë tuuoxa. Usa 'ain kamina mitsúnbi iskin uinan kara ënë tēñuti anua 'unánti orakakë 'imainun tsati ënëx 'ikë kixun 'unánti 'ain. 26 Kiaxa kikëbë ka Judá aín ñukama 'unáni kiakëxa: An upiókin 'akëbëtanbi kana 'ën 'atima okin 'an, usa 'ain kana 'ën bakë bëchikë Selá 'inankëma 'ain usai 'itankëx ka uínsaranbi abë 'itëkëanma 'ikën.

27 Usai 'itankëx ka Tamar ax aín nëtë 'ikëbë rabé tuá naachikiakëxa. 28 Naachikikin ka aín tita bakënkë anun a tuá achúshinën aín mëkën chikíankëxa. Chikinia ñuman chëxëanën mëtëkërë kai an xanu bakëmikë ax kiakëxa:

Ēnëx pain ka bakënti 'ikën.
²⁹Usakin 'akëxun ka a tuakën aín məkën atsimítëkëankëxa ax ka ax pain bakënkë 'aish aín xukén apan 'iakëxa, usai 'ikë ka an naachiki-mikë xanun Fares kakin anëtan-këxun kakëxa: Uisax kaina min pan chikían. ³⁰Usaia 'ian ka aín xukén ñuman panshianën mëtë-kërë kakë axribi bakëankëxa, usai bakënkë ka a xanun Zérah kakin anëakëxa.

**José 'imainun
 Potifarnën xanu 'ia**

39 ¹An ñu marukë unikaman ka José marubiankin Egipto kakë menu buánkëxa. Buánxun ka egipcio uni achúshi Potifar kakë a ismaelita unibunën maruakëxa. Potifar ax ka 'apu aín suntárunën kushi capitán 'imainun an bërúankë aín kushiribi 'iakëxa. ²Usai an ñu mëëmikë uni egipcio uni, aín xubunu 'ia ka Nukën 'Ibun José 'itsaira bërúan-kin 'akiankëxa. ³'Akinkëxuan upíokin Josénën ñu mëía ka a ñu mëxunkë unin, aín 'Ibun ka Josébë 'ixun 'akinia kixun. Usa 'ain ka Josénën mëëkë ñukamax upí 'iakëxa. ⁴Usa 'ikë ka José ax ka uni upí 'ikë kixun an unikama bërúanti 'imainun an 'ain xubunu 'ikë kamabi ñu bërúanun kixun ami ëankëxa. ⁵Anúan Potifarnën José aín xubu 'imainun aín ñukama bërúanun ënkë nëtë-kaman ka Nukën 'Ibun Potifarmi upíokin sinánkin 'akiankëxa aín xubu 'imainun aín ñu 'apákë

kamabi upí 'inun. ⁶Usakin ami ënkëxuan Josénën aín ñukama bërúankëbë ka Potifar aín ñukama sinánkinma an bërúanxunkë anu 'ain, aín piti 'atishi isakëxa.

Usaia 'imainun ka José aín bëmanamiaux upíira uni 'iakëxa, ⁷usa iskin ka basikëbëtan anua təkë uni 'ain xanun upí 'ikë iskin kuëëankëxa, kuëënkín ka achúshi nëtën Potifarnën xanun kakëxa:

—'Ēbë kamina 'iti 'ain kixun.

⁸Kakëxunbi ka kuëënkima Josénën ësokin kakëxa:

—Ka kuat, min bënëx ka kamabi aín ñukama 'ëmi ëanxa, usa 'ain ka 'ëx ënu 'ain, aín ñukamami sinántima 'ikën. ⁹Ēnë xubunu ka 'ësaribi uni 'aíma 'ikën; usa 'ain ka 'ën ñu mëëxunkë unin a ñu kamina 'atima 'ain kixun kakëma 'ikën, mix kamina 'ain xanu 'ain; gusa 'ain karana 'ëx 'atima ñuira 'ai Nukën 'Ibu Diosmi 'uchati 'ain?

¹⁰Kamabi nëtën ubíokin anun kuëënkín abë 'inun kanan a rapasua 'inun kakëxunbi ka Josénën kuaisama tankëxa. ¹¹'Aínbi ka achúshi nëtën José xubunu 'ikë ñu mëëti 'ai anua uixi 'aíma 'ain atsiánkëxa, ¹²'aínbi ka atsiániabi xanuxun aín chupa bikin kakëxa:

—'Ēbë kamina 'iti 'ain kixun.

Usakin kagikan aín chupan bikëx ratuti abákiani chikíkin ka aín chupa xanun məkëñubi ëbuiankëxa. ¹³Usai 'ikin timabiani chikíkin aín məkëñubi aín chupa ëbiani chikíkëbëtan ka ¹⁴aín xubunu 'ikë an ñu mëëxunkë unikama kuënkënkín kakëxa:

—Ka kuat, 'èn bènèn ka ènè hebreo uni achúshi ñu mēēnun kixun bëaxa usa 'aíshbi ka bērfi 'ēmi kuaitisatania. Usa 'aish ka 'èx mēu 'ain 'èbē 'ikatsikiax atsíanxa atsínkin bikèx kana 'èx munuma kuènkēan, ¹⁵ usai 'èx munuma kuènkēnia küati ratuti chikiti abákin, ka aín chupa 'ènu èbianxa.

¹⁶Usai 'itankèxun ka Josénèn chupa upíokin nankèxa, an ñumè-mikè 'ain bènè aín xubunu 'utainun. ¹⁷Usaia 'ikè basimashi ka xubunu aín bènè bèbakèxa, bëbaia ka aín xanun ami manánkin kakèxa:

—Hebreo uni achúshimi ñu mēēnun bèkè ax ka 'èx anu 'ikènu 'èbē 'ikatsikiax atsíanxa, ¹⁸atsínkèbè 'èx munuma kuènkēnia küati ratuti chikíkin ka aín chupa ènu èbiani abáxa. ¹⁹Èsokin ka min ñu mēēmikè unin 'è 'aia, èsokian aín xanun kakèxun kuati ka Josénèn ñu mēēxunkè uni asérabi usai ikèxa sinani 'itsaira ami nishakèxa, ²⁰usai xuamati ami nishkin ka José sipuati binun kixun aín suntárukama kakèxa, kakèxun bixun ka anua 'apun uni sipuakè anu sipuakèxa. ²¹Usakin José sipuakè 'aínbi ka Nukèn 'Ibu abè 'ixun bēruánkin 'akiankèxa, 'akinkèx ka upí nuituñu 'iakèxa, usa 'ikè ka an sipu bēruánkè aín kushi an 'unánkèxa, ²²usa 'unánxun ka José abèa sipunu 'ikè unikama bēruánun kixun anèakèxa. Anèkèxun ka Josénèn kamabi ñu anu 'ikè a 'anun

ñunuakèxa, ²³usakin 'amainun an sipu bēruánkè aín kushi an Josénèn 'akè ñukama isama 'ikèn, usakin ka Nukèn 'Ibun 'akinkèxun aín ñu mēētíkama upíokin 'akèxa.

**Josénèn uni rabé aín
namákè ñuixuan bana**

40 ¹Usai 'itankèxa basi-kèbè ka an uvas baka xèati Egipto menu 'ikè 'apu 'inánkè a 'imainun an pán 'akè uni aín kushi rabé axribi, an ñu mēēxunkè 'apu Egiptonu 'ikè ami 'atimati banai ami 'uchakèxa. ²Usa 'ain ka faraón Egipto menu 'ikè 'apu ax a uni rabé ami 'aisamairai nishkin an 'ain xèati iskè aín kushi 'imainun an pán 'akè iskè aín kushi kuèntankèxun, ³anua suntárukaman kushi 'ikè capitán 'ain xubunua 'ikè sipu anu a rabébi xuakèxa, ax ka anua José sipuakè anubi 'iakèxa. ⁴Usa 'ain ka suntárunèn kushi capitanèn an bēruánun kixun José 'inánkèxa, ax ka an 'apu ñu 'axunkè unikaman kushirabé 'iakèxa, usa 'aish ka akamax 'itsa barin anu sipuakè 'iakèxa.

⁵Achúshi imé ka sipunu 'ikè uni rabétan namákèxa, an uvas baka 'apu xèati 'inánkè 'imainun ka an 'apu pán 'inánkè aín kushi a rabèxun namákèxa, a namákènéx ka achúshi achúshinèx usaía 'itiñu 'iakèxa. ⁶Usa 'ain ka José pèkaran sipunu 'ikè unikama isi uakèxa, ukinbi ka 'itsaira sinania masá nuituax tsókè a rabé mèrakèxa; ⁷usa iskin ka ñukákèxa;

—¿Uisakatsi kaina bēri masá nuitukē bēmánanshi 'ain?

⁸—Nu rabéxun kananuna ēnē imé' ēsokin namán, 'aínbi ka uisakin namákē kara ax 'ikē kixun an nu ñuixunti 'aíma 'ikēn kakéxun ka Josénēn.

—¿Diosan kara uisakin namákē kara min namákē ax 'ikē kixun mi ñuixuntima 'ik? —Kixun atu kakéxa katankéxun ka Josénēn—. 'Ē kamina min namákékama ñuixunti 'ai kixun kakéxa.

⁹Usakin kakéxun ka an 'apu aín xēati 'inankē aín kushi an pain aín namákē ñuixunkin José' ēsokin kakéxa:

—'Ēn kana namákin uvas i achúshi isan, ¹⁰ax ka rabé 'imainun achúshi pēñanñu 'iaxa. 'Imainun ka uvas i ax kotankéx uábuaxa, usai 'itankéx ka aín uábukē ax aín tēxkanñu 'inun uvas 'itankéx pēkēaxa. ¹¹Usai 'ian kana 'ēn 'apun ami xēakē xampa a tuínxun ami uvas baka chinintakéxun kana xampamibi 'ēnbi buánxun 'apu aín mēkēnnubi 'inan. ¹²Ēsokian ñuixunkéxun ka Josénēn kakéxa:

—Min namákē ax ka ēsa 'ikēn: rabé 'imainun achúshi i pēñanmi namákē ax ka rabé 'imainun achúshi nētē ñui kikē 'ikēn, ¹³usa 'ain ka ēnuax rabé 'imainun achúshi nētē 'ikēbētan 'apun minmi an kuēēnkēma ñu 'axunkē a istankéxun amiribishi min ñu mēētínu mi nantékēnti 'ikēn, usakin 'akéxun kamina min 'asábiokín 'apu xampami aín

xēati 'inánkē abi 'atékēnti 'ain. ¹⁴Usa 'ain kamina mia usokéxun min 'ēmíribi sínánti 'ain, sínánkin kamina 'apu faraón 'ēribia ēnuax chikínun kati 'ain. ¡Usa 'ain kamina 'ēribi nuibakin 'akinti 'ain! ¹⁵'Ēx kana mēkama bētsin-kin hebreo unikama anu 'ikē menua bēa 'ain. Usa 'aish kana 'ēx ñu 'atima 'akēma 'aish sipunu 'iti kuēēnima.

¹⁶Ēsokian Josénēn 'upiokin ñuixunia kuakin an pán 'akē aín kushi anribi 'ēnribi kana ēsokin namá kixun kakéxa:

—'Ēnribi kana ēsokin namákin rabé 'imainun achúshi tasá pán uxua 'ēn maxkánu nankē isi pēkian. ¹⁷Manámia 'ikē tasánua 'ikē pán ax ka batokin mēskukin 'akē ax ka faraónan 'iaxa, aínbi ka ñuina pēchiñukaman tasá 'ēn maxkánua 'ikē a piaxa. ¹⁸Usakin kakéxun ka Josénēn kakéxa:

—Minmi namákē ax ka ēsa 'ikēn: rabé 'imainun achúshi tasámi namákē ax ka rabé 'imainun achúshi nētē 'ikēn, ¹⁹usa 'ain ka ēnuax rabé 'imainun achúshi nētē 'ikēbētan 'apu faraónēn minmi an kuēēnkēma ñu 'akē isti 'ikēn, istankéxun ka achúshi inu mi bēntanun 'amiti 'ikēn, usakin bēntania ka xētē-kaman min nami piti 'ikēn.

²⁰Usai 'ikē rabé 'imainun achúshi nētē 'ikēbētan ka 'apu faraónēn anúan aín titan tuá nētē 'ikēbētan achúshi fiesta chaira 'akéxa, 'akin ka kamabi aín uni kushibukama kamiakéxa.

Usakin kamikëxa aín kushibu timëan ka 'apu faraónën an xëati 'inánkë unikaman kushi 'imainun an pán 'akë unikaman kushi sipunua binun xuakëxa. ²¹Xukëxun bitsínkin bëia ka an aín xëati 'inánkë unikaman kushi aín ñu mëëtinubi bërâma 'akësabi okin nantëkëanan ka faraónën aín xëati 'inántëkënun anubi nankëxa; ²²'aínbi ka an pán 'akë aín kushi aribi Josénëan aín namákë ñuixunkësabi okin inu bëntanxun têtsëkanun 'amiakëxa. ²³Usakin aín namákë ñuixunkëxbi ka an 'apu 'ain xëati 'inánkë uni ax Josémi sinanima ami manúa-këxa.

**Josénën 'apu faraónën
namákëkama ñuixua bana**

41 ¹Usa 'ain ka rabé baritá inúkëbëtan. Achúshi imé faraónën, Nilo kakë baka kuëbi nixun isi pékiakëxa, ²usakian an namákin iskëxbi ka baka mëüküax, mapai achúshi 'imainun rabé vaca 'upíira 'imainun xuairabu ax chikítankëxun basi xo chaxkébu a 'ukëmëuxun pia isan. ³Usokian pikëbëbi a kaxu bakanuax chikitika 'atíma 'aish chumínkëkama mapai 'imainun rabé vaca axribi baka kuëbí raíri a 'urama sëtëruí nirakëakëxa. ⁴Usai nirakëtankëxun ka vaca 'atimabu chumínkëkama an mapai 'imainun rabé vaca upíirabu 'imainun xuabu a eia isakëxa. 'Isibi ka faraón ratúkuatsianx bësuakëxa, ⁵'aínbi ka

amiribishi 'uxtëkëankëxa 'uxunbi ka amiribishi namákin istëkëankëxa: achúshi trigo xonuax mapai achúshi 'imainun rabé aín bimi upíirabu 'aish koia isakëxa. ⁶Iskëbë ka a kaxu mapai achúshi 'imainun rabé trigo bimi, amiaxa bari urukë amiax békikin suñun 'atimokëxa chushikë isakëxa, ⁷akama trigo bimi chushikësa an ka trigo bimi mapai 'imainun rabé bimi upíirabu a pia isakëxa.

Usakin iskinra namati bësui ka faraón kiakëxa iskinra kana namatin.

⁸'Aínbi ka a pékaran anun masá-nuitukëishi 'ixun kamabi Egipto menu 'ikë an ñu tankë 'imainun an ñu 'unánkë unikama unun kixun kamiakëxa. Kamikëxa rikuatsinkë ka faraónën usakian namákëkama ñuixuankëxa, ñuixunkëxunbi ka uinu 'ikë uni an ñu tankë 'imainun an ñu 'unánkë achúshinënbi ñuixuama 'ikën, uisakin namákin kara usakin namáxa kixun. ⁹Usakian atun ñuixunkëbëma ka an faraón aín xëati 'inánkë uni aín kushi, ax kiakëxa:

—Bërí kana sinanatin usai 'iti 'aímabi kana 'ëx a sinanima manuan. ¹⁰Mix 'apu 'ixun kamina nishkin an pán 'akë aín kushi 'imainun an mi xëati 'inánkë ënëribi anua suntárunën kushi capitán 'ikë sipu anu sipua. ¹¹Achúshi imé kananuna nurabëxunbi namákën, an pán 'akë aín kushian 'amainun kana 'ënribi bëtsiokin namákën, usa 'ain

ka an namákënëx 'unántisama 'imainun 'ënanëxribi unántisama 'aish uisakin namákë kara kixun unántisama 'iakëxa. ¹²Ësokin nun namákë 'aínbi ka nubë achúshi hebreo uni bëna, an suntárunën kushi ñu mëëxunkëribi anu 'iakëxa. A uni kananuna nun namákë ñuixuankën, ñuixunkëxun ka nu uisakin namákë kara ax 'ikë kixun nu ñuixuankëxa. ¹³¡An nu ñuixunkë usaibi ka 'iaxa! usa aín kana 'ëx amiribishi 'ën ñu mëëtinu atsímainun ka bëtsi aribi inu bëntanxun tëtsëkamiaxa.

¹⁴Usokian ñuixunkëxun ka faraónën José bëríbia sipunua chikínbëtsinkin anu bënun kamia-këxa. Usakian kamikë ka Josénën mëníokakin aín bu tëamianan aín chupa upí pañubiani kuantankëx faraónu bëbakëxa. ¹⁵Usaia bëbakë ka faraónën kakëxa:

—'Ën kana ësokin namán 'aínbi ka an 'ën namákë 'ë ñuixunti 'aíma 'ikën, usa 'aínbi kana 'ën kuan, mín isamina uni aín namákë ñuixuni kixun ñuia kana kuan, usa 'ain kaina mín 'ën namákë 'ë ñuixunti 'ain. ¹⁶Kakëxunbi ka Josénën —ax ka 'ënbi 'akëma 'iti 'ikë —kixun kakëxa—; 'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan kuni mix 'apu 'aish upí 'inun mi ñuixunti 'ikën.

¹⁷Usokian kakëxun ka 'apu faraónën José katëkëankëxa:

—'Ën namákënuax kana Nilo kakë baka kuëbí nikë 'ian, ¹⁸usakin 'ën nixun iskëxbi ka bakanuax mapai achúshi 'imainun rabé vaca upíira 'aish, xuairabu

an basi xochaxkëbu a mëuxun pia isan. ¹⁹Usakian pikëbëbi ka a kaxú mapai achúshi 'imainun rabé vaca chumínkë 'aish 'atimara axribi piküaxa. ¡Uinsaranbi kana 'ën usa vaca 'atima Egipto me ënuua iskëma 'ain! ²⁰Ënë vaca chumínkë 'atimabu an ka ax pain chikíkë mapai rabé 'imainun rabé vaca upírabukama a eaxa; ²¹'aínbi ka usakin eaxi uínbi 'unántisama 'iaxa, usa 'aish ka bëráma 'ikësabi chumínkëira 'iaxa.

Usokin namati kana bësuan, ²²'aínbi kana 'uxtënkëxunbi amiribishi namákin mapai achúshi xonuax trigo bimi upírabu koia isan. ²³Usakin iskëbëbi ka a kaxú mapai 'imainun rabé trigo bimi ami bari urukë amiax bëkikin suñun 'akëx bëküax chushi ëskikë 'ianan nëmëkë koaxa. ²⁴A trigo bimi chushikësa 'imainun mënukësa an ka mapai 'imainun rabé trigo bimi upírabu a piaxa. Usakin namáxun kana an ñu tankë unikama timëxun ñuixuan, 'aínbi ka atu achúshinënbi usakin namákë ka ax 'ikë kixun 'ë kakëma 'ikën.

²⁵Usakian kakëxun ka faraón Josénën kakëxa:

—Mínmi 'apu 'ixun rabéokin namákë ax ka achúshi ñu ishi ñui kikë 'ikën. Diosan ka mi 'unánmisa tania añu kaina 'ati 'ai kixun. ²⁶Mapai achúshi 'imainun rabé vacakama upírabu ax ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia 'ikën, usaribi ka mapai achúshi 'imainun rabé trigo bimi upírabu

ax 'ikën. Ax ka a mi namákë abi 'ikën. ²⁷Mapai achúshi 'imainun rabé vaca chumínkë 'imainun 'atima axa bëtsi kaxú chikíkë ax ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia 'ikën; usaribi ka mapai achúshi 'imainun rabé trigo bimi chushikësa 'imainun mënukësa amiaxa bari urukë amiax bëkian suñun xarokë ax ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia a piti 'aíma 'ain numi 'iti a 'ikën. ²⁸Ën mi kakë usabi oi ka 'iti 'ikën: Diosan ka mix 'apu 'ikë usakia an ñu 'ati a ñuikin mi ismiaxa. ²⁹Usa 'ain ka 'inuxun 'aia mapai achúshi 'imainun rabé baritian a piti 'itsaira 'imainun unin 'apákë ñu 'itsaira bimiñu kamabi Egipto menu 'iti 'ikën, ³⁰usai 'itankëx ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia a piti 'aimaira 'iti 'ikën. Usai 'ikëbëtan ka uínbi Egipto menu ka 'aisamaira piti 'iakëxa kixun sinántima 'ikën. ³¹Usa 'ain ka a piti ñu 'aimaira 'ikëbë, ñu 'apákëa kokë bërámá iása 'itima 'iti 'ikën. ³²Ën 'apu minmi rabé okin namákë ax ka, Nukën 'Ibu Diosan uisakin kara 'aia tania usakin 'aia, usa 'ain ka ënuax basimashi 'iti 'ikën. ³³Usa 'ain sapi kamina 'ën sinánkëxun basikinmaishi uni achúshi sinánñuira 'imainun an ñu 'unánkë, an ënë Egipto menu 'ikë unikama an bërúankin isti anëti 'ain. ³⁴Mix 'apu 'ixun kamina ësokín 'ati 'ain: min kamina aín kushikama anëtankëxun, kamabi menu kuan-kian unin 'apákë trigo bimi bikë

ax ka mapai achúshi pisha bikë anua aín chukúmasi bití 'ikën, bikin ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia 'imi Egipto menua unin 'apákë 'aisamaira tuaia timëti 'ikën. ³⁵Usa 'ain kamina min kati 'ain kamabi trigo bimi upibukama ka mapai 'imainun rabé baritia anun timëti 'ikën; timëtankëxun ka achúshi xubunu bukúnti 'ikën, ax ka usokin kamabi ëmakamanu bukúnti 'ikën, ax ka kamabi uni ëmanu 'imainun naënu 'ikë unikaman piti 'ikën. ³⁶Usakin mi 'amikëxun atun trigo bimi bukúnkë 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia numi 'ikëbëbi unikama numin bamatima 'ikën, Egipto me ënu tsókë unikamax.

José Egipto menu 'apu iá bana

³⁷Usakian Josénën kakë ax ka 'apu faraón 'imainun aín unikamanan upí bana 'iakëxa, ³⁸usaía kia ka faraónën aín unikama ësokín kakëxa:

—¿Uisaxun karanuna bëtsi uni 'ësaribi aín 'Ibu Diosan bëru ñunshinñun nun mërati 'ain? ³⁹Ësai kitankëxun ka José kakëxa:

—Misaribi uni sinánñuira 'imainun an ñu 'unánkë uni ka 'aíma 'ikën, usa 'ain min 'Ibu Diosan mi 'unánmikëxun kamina ënë ñukama 'unanin. ⁴⁰Ësokín katankëxun ka 'apu faraónën José kakëxa, mix kamina anu 'ëx 'ikë 'apun xubu anu 'iti 'ain, 'imainun kamina ënë menu 'ikë unikaman

min kakësokin 'ati 'ikën, kamabi uni min kakësa okían ñu 'anun 'amiti 'ain 'aínbi kana. 'Ëx kuni 'apu 'aish mi manámi 'ianan kushiira 'iti 'ain. ⁴¹Ka kuat, 'ën kana kamabi Egipto menu 'ikë unikaman kushimi 'inun mi anëin. Ësokin kakinshi ka, ⁴²faraónën 'apu 'ixuan mëñukë a ëchikinshi aín mëñusuti bitankëxun Josénën mëkënu mëñumiakëxa. Usakin mëñumitankëxun ka aín chupa lino 'upíira upí a pañumianan aín tëuti kuri 'akë a tëñumiakëxa. ⁴³Usakin aín ñukama pañumitankëxun ka anúan ax nikë cabaillonën nikinkë bëtsi a kaxu 'ikë bëtsi anu José 'aruakëxa, 'arutankëx ka kiakëxa, bëri ka kamabi unix aín bëmánuuax sharati rantinpurunkin kamina anúan kuantu bai bëaratima 'ain, usa 'ain ka Josénëx kamabi Egiptonu 'ikë unikaman 'apu 'iakëxa. ⁴⁴Usakin 'atankëxun ka faraónën kakëxa:

—'Ëx kana 'apu 'ain, usa 'aínbi ka Egipto menu 'ikë unin mix kikëma 'ain añu ñubi 'atima 'ikën. ⁴⁵Usa 'ain ka 'apu faraónën bëtsiokin anëkin José egipcionu 'ikë anën anëakëxa Safenatpanéah kakin anëtankëxun, ka Asenat akëñun 'ain xanu 'iti birakamiakëxa, ax ka Potifera kakë Sacerdotenën bëchikë xanu 'iakëxa, ax ka On kakë ëma anu tsókë uni 'iakëxa, usakian 'akëx ka José Egipto menu 'apu 'iakëxa.

⁴⁶Anua 'apu 'imikë anu ka José treinta baritiañu 'iakëxa, usa 'ain ka José anua faraón 'ikë anuax

chikítankëx Egipto me kamaoi kuainbëkini niakëxa. ⁴⁷Usa 'ain ka ñu 'apákë 'aisamaira bimiñu 'aish piti 'itsaira 'iakëxa mapai achúshi 'imainun rabé baritia ñu 'apákë bimiakëxa, ⁴⁸usa 'ikë ka Josénën ax 'apu 'ixun kamabi trigo 'apákë mapai achúshi 'imainun rabé baritia sënë-mikin timënun unikama 'amiakëxa; usakin 'amianan ka trigo buküanan anuxuan 'apáxun bikë ëmanua anu bukúnti 'akë anubia trigo bukunun 'amiakëxa. ⁴⁹Usakian Josénën timëmikëx ka trigo bimi parúmpapa kuëbínua masi iskësaira 'iakëxa. Usa 'ain ka 'aisamaira 'ikë uínbi tupuntisamaira 'ianan uiti 'itsaira kara kixun tupuntisamaira 'iakëxa.

⁵⁰Usa 'ain ka anúan ñu 'apákëxbi kootima baritia 'isamapain 'ain Josénën aín xanu Asenat kakë ami rabéokin bëchikë 'iakëxa. ⁵¹A paian bëchikë aín rëkuén bëchikë a ka Manasés kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: “Nukën 'Ibu Diosan ka 'ëx masá nuituanan tëmëraiabi 'ë manumiaxa 'imainun ka 'ën papan aintsikamiribi manunun 'ë 'imiixa.” ⁵²Usakin 'atankëxun ka bëchitëcëntancëxun Efraín kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka anuax 'ëx tëmërakë me ënuax 'ëx bëchikëñu 'iti kuëanxa. ⁵³Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé bari inúkëbë unin ñu 'apákë Egipto menu 'aisamaira 'iskë ax sënëankëxa, ⁵⁴usafa 'ikëbë ka

José kikësabi oi mapai 'imainun rabé baritia inúkëbë unin ñu 'apákëbi añu ñubi menu koama 'ikën, José kikësabi oi ka usai 'iakëxa. Usaia raíri mekamanu 'imainun ka, Egipto menushi a piti ñu 'aisamaira 'iakëxa; ⁵⁵usa 'ain ka Egipto menu tsókë unikamax a piti 'aíma 'ain numin 'i 'apu faraónu trigo ñukati kuankëxa, kuanxun ñukákëxunbi ka 'apu faraónën egipcio unibu kakëxa: Kamabi unikama mitsux kamina José isi kuantí 'ain, kuanxun kamina añu 'anun kara mitsu kaia usakinbi 'ati 'ain. ⁵⁶Usa 'ain ka kamabi menua a piti 'aíma 'ain Josénën anua trigo bukunkëkama xéókanun kixun kakëxuan xéóka-këbëtan ka egipcio unikaman trigo maruakëxa, usai 'ikëbë ka kamabi nètën numi chaiira 'ain a piti 'aíma 'iakëxa. ⁵⁷Usai 'ikëbë ka kamabi menuaxribi a piti 'aíma 'ain Egipto menua José 'ain, trigo marui unikama uinu 'ikë menubi a piti 'aíma 'ain uakëxa.

**Josénën xukénkama
Egipto menu kuan**

42 ¹Usa 'ain ka Jacobnën Egipto menu ka trigo axa kixuan ñuikania kuakëxa, kuakin ka aín bëchikëkama kakëxa: ¿Añu kaina anuxun mitsúxbi bëtsibë bëtsibë isanankin 'akanin? ²Ësokin ka 'ë kakanxa Egipto menu kaisa trigo axa. Usa 'ain kamina anu kuantankëxun nukaman piti trigo marui kuantí 'ain, a piínu nukamax bukunun.

³Ësokian aín papan kakëx ka Egipto menu mapai rabé Josénën xukénkama trigo marui kuankëxa; ⁴'aínbi ka Jacobnën aín bëchikë Benjamín, Josénën xukén a atubë kuantanun xuama 'ikën, anu kuaníbi ka ñu 'aisama inuti 'ikë kixun sinánkin. ⁵Usa 'ain ka Jacobnën bëchikë kamax anribia trigo marui kuankë unika-mabë kuankëxa. A nètë kaman ka kamabi Canaán menu a piti ñu 'aíma ain numi chaiira 'iakëxa.

⁶Usaia 'imainun ka José ax Egipto menu 'apu 'ain, unikama trigo maruti anëké 'iakëxa. Usa 'ixun ka axa trigo marui bëtsi menuax kuankë unikama anu kuania trigo maruakëxa. Marukëbëbi ka aín xukén kamax-ribi ami bëbai nirakëti aín bëmá-nanën me tikai rantinpuruni tsóbuakëxa. ⁷Usai anu nukutia iskin ka Josénën ëné unikamax ka 'ën xukén 'ikë kixun 'unán-këxa; 'unánkinbi ka, atu 'unánkë-masa 'ixun, munuma banakin atu ñukákin kakëxa:

—¡Mitsux! ¿kaina uinuax aín?

Kakëxun ka —nukamax kanaanu Canaán menuax trigo marui aín —kixun atun kakëxa. ⁸'Aínbi ka an 'unánkëxunbi aín xukénkaman José 'unánma 'ikën. ⁹Usa 'ain ka atux usai 'itia namá a sinánkin aín xukénkama Josénën kakëxa:

—Mitsux kamina këmëkuatsini 'utunanishi uan. Usa 'ain kamina uisaxun 'aisa kara ëné ëma 'ikë kixun isi ukan.

¹⁰—Usama ka nun 'Ibu —kixun ka atun kakëxa—. An mi ñu mëëxunti nukamax kananuna trigo maruishi uan. ¹¹Usa 'ain kananuna nukamax achúshi papan bëchikëshi 'ain. Usa 'aish kananuna upí sinánñuishi 'ain. Usa 'ain kananuna uínsarabi këmëkianxun bëtsi ëmakama 'utunkëma 'ain. ¹²—Usama ka —kixun ka Josénën karaishiakëxa—. Mitsux kamina këmë kuatsini 'utunanishi uan. ¹³Usakian kakëxunbi ka atun katëkëankëxa:

—An mi ñu mëëxunti nukamax kananuna mapai rabé 'imainun rabé xukén 'ain, usa 'aish kananuna achúshi papan bëchikëshi 'ain, usa 'ain kananuna nukamax Canaán kakë me anu tsotin. Usa 'ain ka nun xukén 'anáka itsi nun papabë bëruaxa 'imainun ka nun xukén 'anáka ax nubëma 'ikën. ¹⁴Ësokian kakëxun ka Josénën amiribishi katëkëankëxa:

—¡Kana mitsu kan! Mitsux kamina këmëkuatsini uisakara ënë me 'ikë kixun 'utuanan añu kara ënu 'ikë kixun isi uan, ¹⁵usa 'ain kana 'ën mitsu ësokin tanin: 'Ënbi kana 'apu faraónën anën mitsu kain ënuax kamina min xukën 'anáka ax pain utamainun uíxbi chikítima 'ain. ¹⁶Usa 'ain ka mikama achúshinën a bitsi kuantu 'ikën. A bitsia kuantamainun ka raírinëx sipuakë 'iti 'ikën. Usa 'ain kananuna mitsúxmi kíkë ënëx kara asétabi 'ikën kixun isti 'ain, mitsux kíkë asétabi 'ain ka këmëkuatsini ukë 'iti 'ikën. Ësakin kana faraónën anën mitsu kain.

¹⁷Ësokin pain katankëxun ka rabé 'imainun achúshi nëtë Josénën atu sipuakëxa, ¹⁸usakin sipuaxunbi ka rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan atu kakëxa:

—'Ëx kana Dios kikësabi oi 'ikë uni 'ain. Usa 'ain kamina mitsun 'ën kakësabiokin 'ati 'ain, mitsúxmi nu këmë kuatsinxun 'utuni ukë 'ikëbi: ¹⁹usa 'ain kana 'ën 'unánti 'ain mitsux kamina uni sinan upíñu 'ain kixun usa 'ain ka achúshinëx sipunu bërúmainun kamina mitsun aintsikaman piti trigo buani kuantu 'ain.

²⁰Kuantankëxun kamina min xukén 'anáka 'ë bëxúnti 'ain, a bëkëbëtan kana asétabi kamina mitsux këmëkëma 'ai kixun 'unánti 'ain. Usama 'ain kamina mikamax bamakë 'iti 'ain. Usaia kikëbë ka usa ka 'iti 'ikë kiax kikankëxa, ²¹'ainbi ka atúxbi bëtsibë bëtsibë kanankëxa:

—Asétabi kananuna nun xukénbë 'atimonankën, nun kananuna nua uisabi oxuma 'anun kakëxun kuakin nuibama 'ain, axa tëmëraia iskinbi. Usa 'ain kananuna nuxribi bërí tëmërain. ²²'Imainun ka Rubénën kakëxa:

—Usa 'ain kana 'ën mitsu kakën nun xukén 'anáka kananuna 'atima otima 'ain; kakëxunbi kamina mitsun kuakanma 'ain, usa 'ain sapika nukamaribi ax ñua kupí usakin nu 'aia.

²³Usai atux kia Josénën kuatia-bika 'unánma 'ikën, ax ka bëtsían usai ka kia kixun kamainun banakëxa. ²⁴Usakin aín xukénkama

kaíbi atúxa usai kia kuati masá nuituti uri kuanx ka José iankëxa. Usai inkuatsini anua atux 'ikë anu utëkënkín ka atu kakín, amo nitsinakín Simeón atun ismainunbi nëamiakëxa. ²⁵Usokín 'amítankëxun ka Josénën aín unikama kakëxa, trigo aín pishanu buchuo-kin 'aruxuanan, kamina atun kuríkiríbi atun pisha 'ukëmëu achúshi achúshi pishanubi 'aruxuntënkëti 'ain, 'anan kamina kuankían bainuxun píbiánti aribi 'inánti 'ain. Èsokían Josénën kakëxun ka an kakësabiokín aín unikaman 'akëxa.

²⁶Usakían pishanu purukín trigo 'inánkëxun ka atun asno anu 'arubiani anuax kuankëxa. ²⁷Usai anuax kuanbaiti ka ñántánbukëbë anua imé uxti anu nirakëakëxa, nirakëxun ka atu achúshínën pain aín pisha asno píminuxun trigo binuxun aín pisha rëchurukínbi ka, aín kuríki pishanu bërakankín 'arukë mërakëxa. ²⁸Usakín mërái ratúkin ka aín xukén achúshínën raíri kakëxa:

—¡Ka kuat, 'ën kuríki ka amiribishi 'ë mañaxa! ¡'Ën pishanubi ka 'ën kuríki 'ikën! Èsakían bëtsín kakëx ka raírinëx ratuti bërëi 'itsaira rakuéti a xukén kamáxbi kanankëxa:

—¿Diosan kara nukamaxnu ësai 'iti nu sinánxukín ësokín nu ax?

²⁹Usa 'ain ka Canaán menu bëbakëxa, bëbaxun ka kamabi atux 'ikë aín papa Jacob ñuixunkín kakëxa, a ëmanu 'ikë 'apun ka nu 'atimai banai nishkin

nux isanuna këmëkíanxun atun me 'utuni kuan kixun nu kaxa:

³⁰—A ëmanu 'ikë 'apu an ka numi 'atimai, banai nishkin nu kaxa mitsux kamina këmëkuatsini ënë menu 'ikë unikama unëxun 'utuni ukan. ³¹Usai kiabi kanaanuna ësokín kan nux kanaanuna uni mënín sinánñuishi, 'ain usa 'aish kanaanuna nukamax an uni 'utunkë uni ama 'ain; ³²katankëxun kanaanuna ësokínribi kan nux kanaanuna achúshí papañushi mapai rabé 'imainun rabé xukén 'inun bëchia 'ain; usa 'ain ka bëtsi nubëma 'ikën 'imainun ka nun xukén 'anáka nun papabë Canaán menu bëruaxa kixun kanaanuna kan. ³³Èsakin kakëxun ka an nukama kaxa: Bëri kuni kana asérabi kaina mikamax upísinanñu 'ain kixun 'unánti 'ain. Usa 'ain kamina min xukén achúshi 'ënu ëbiantí 'ain ëbiantín kamina trigo 'itsamashi min aintsíkama buánxuntí aín, ³⁴'aínbi kamina min xukén 'anáka 'ë bëxunkanti 'ain. A mi 'ë bëxunkëxun kana mitsux kamina upí sinánñubu 'ianan këmëkuatsini ukëma 'ain kixun 'unánti 'ain; usa 'ain kana mitsun xukén 'anáka axa upí 'inun ëntí 'ain, 'imainun kamina mitsuxribi ënë menu niti 'ain.

³⁵Usa 'ain ka atun ëmanu kuantankëxun trigo pishanua bukunpakínbi Josénën xukén atun kuríki a 'ukëmëuküa pisha chukúmaratsunua mërakëxa, achúshi achúshi atun pishanua.

Usokin pisha chukúmaratsunua kuríki mērai ka a xukénkamaxbi aín papabēbi ratúkankēxa. ³⁶Usa 'ain ka Jacobnēn kakēxa:

—Mitsun kamina bēchikē-ñuma 'è 'imin. José ka nubēma 'ikēn, 'ianan ka Simeónēxribi ka nubēma 'ikēn, 'imainun kamina Benjamínribi 'è bēri ēmibian-kasin kin! 'Ĵesakín 'akin kamina 'è bēchikēñuma ēnkanin! ³⁷Usaia kia ka Rubénnēn aín papa kakēxa:

—'Ēn bēruánun kamina Benjamín 'ēn mēkēnu ēnti 'ain usa 'ain kana 'ēnbi mi bēxuntēkēnti 'ain. Bēxunkēxuma kamina, 'ēn bēchikē rabé ēnē 'ati 'ain. ³⁸Usai kiabi ka Jacobnēn aín bēchikē kakēxa:

—'Ēn bēchikē aín 'anáka ēnē 'ikēbi kana mitsukēñun xutima. Aín xukén José ka ñuakēxa usa 'ain ka aratsushi tikiaxa. Mitsubē kuania ñu 'aisama inuti ñuanan 'ikēbē kaina uisai 'iti 'ain, mitsux kamina 'uchakē 'iti 'ain 'ēx kania-kēkē 'aish 'itsaira masá nuituti ñukēbē.

Aín xukén kaman Benjamín Egipto menu buan

43 ¹Usa 'ain ka nētēkamabi a piti ñu a menu 'aíma 'iakēxa, ²usa 'ain ka Jacobnēn aín bēchikē kamabētan Egipto menua buánkē trigo a pikēx kēñúkēbētan aín bēchikēkama kakēxa:

—Amiribishi kuantankēxun kamina trigo chukúmashi marutēkēni kuantí 'ain.

³'Aínbi ka Judánēn kakēxa:

—Asérabi ka anu 'ikē unin an nukama kaxa: Min xukén 'anáka bēima kamina 'è isi ukantima 'ain. ⁴Usa 'ain kananuna min nubē, kuantanun xukēbē trigo marui-kuanti 'ain; ⁵'aínbi kananuna minmi nubē kuantanun xukēbēma kuaniman. A unin ka nu asérabi kaxa: Min xukén 'anáka a bēima kamina 'è isi ukantima 'ain.

⁶Ēsokian katēkēnkēxun ka Jacobnēn kakēxa:

—'Ĵuisa kupín kaina 'è 'itsaira 'aisama on? 'Ĵuisati kaina nun xukēn 'anáka ka anu 'ikē kixun a uni kan? ⁷Kakēxunbi ka atun katēkēankēxa:

—A unin ka uisa unikaraisa-nuna 'ain kixun 'itsaira ñukákin nun aintsi 'ibukama nu ñukáxa. Ñukákin ka nu kaxa: 'ĴMin papa kara ñukēma pain tsótax? 'ĴMin xukén itsi kara anu 'ik? Nun kananuna an ñukákēsabi okin an kakē banakama kan. 'ĴUisaxun karannuna min xukēn 'anáka kamina bēti 'ain kixun kakēxun 'unánkē 'itsían?

⁸Usa 'ain ka Judánēn aín papa Jacob kakēxa:

—Nux upitax tsóti kuēēnkin kamina nun xukén 'anáka 'ēn bēruánun xuti 'ain, xukēbē kananuna bēribi kuantí 'ain. Usa 'ain kananuna mi 'imainun nukama 'ianan nun bēchikē kamaribi ñutima 'ikēn. ⁹'Ēn kana a tuá bēruánti 'ain; 'è kamina axa uisai kara 'ikēbētan kati 'ain. 'Ēn a tuá bētēkēnima kana anun tsókē nētēkaman 'ēx min 'uchokē 'iti 'ain.

¹⁰Ēnuax 'itsaira banai panatima kuanx kuni kananuna rabēti kuantankëx ukë 'itsían.

¹¹Usa 'ain ka aín papan ësokín kakëxa:

—Anun nun ënëñu mëníoti bëtsi ñu ka 'aíma 'ikën, usa 'ain kamina ësokín 'ati 'ain: mitsun pisha kamanu kamina a uni 'inaishiti kuanxun achúshi ñu buánti 'ain. Ēnë menuxun uniokë ñu upíira: bálsamo kakë sanuira chukúma 'imainun buna rëpa chukúmashi 'imainun ro tsëpasa 'imainun i baka 'akë ro akëñun ro ua upíira nun menua 'ikë aribi buánti 'ain.

¹²Buánkin kamina nëtë itsinmi buánkë usamaira kuríki këxtuira buántankëxun minbi 'inánti 'ain, mitsun 'inankëxunbia 'inantëkënkësamaira 'inánti 'ain; 'inánkin kamina manuxun sapi ka usakin 'axa aribi 'inánti 'ain. ¹³¡Usa 'ain kamina! min xukén 'anáka bibiakin buántankëxun a uni istëkëni kuankanti 'ain. ¹⁴Usa 'aínbi ka Nukën 'Ibu Dios ax kamabi kushiñu an mitsua uisabi okima nuibanun 'imianan, min xukén sipunu 'ikë a ënun sinánmikin Benjamín utëkënnun upíokín sinánmiti 'ikën. Usa 'ain kana 'ën bëchikëkama nëtëkëbë, bëchikëñuma 'ëx 'iti 'ain.

¹⁵Usakían Jacobnën kakëxun ka aín bëchikëkaman anu 'ikë 'apu 'inaishiti kuanti ñukama bianan, pishami kuríki këxtuira bianan, Benjamínribi bibiani Egiptonu kuankëxa. Kuantankëx ka anua José 'ikë anu bëbakëxa, ¹⁶usaía

bëbaia ka Josénën Benjamín atubëa kuankë isakëxa, iskin ka an aín xubu bërúankë uni a kakëxa:

—Ēnë unikama kamina 'ën xubunu buánti 'ain, 'imainun kamina vaca rëtankëxun piti 'itsaira 'ati 'ain, atun ka bari xamarukëbëtan bërí 'ëbëtan piti 'ikën. ¹⁷Ēsakían kakëxun ka aín ñu bërúankë unín aín kushin Josénën kakësabiokín anbi aín xubunu atu buánkëxa, ¹⁸'aínbi ka Josénën xubunuax ratuti kánani kikankëxa:

—¡Ēnëx ka këmëkin nu bëkë 'ikën! Bëtsi nëtën trigo marukín 'inankëxunbia nu 'inantëkënkë kuríki a kupín sapika nu bëaxa. Usa 'ain sapi ka nukama kuantanun xukima tëmëramianan kupímashi nukamabi ñu mëëmiti 'ikën, nun ñuinakama këñunbi.

¹⁹Usa 'ain ka nukuti aín xubu xëputi 'urama oí a rapasu kuani niraikëkin an ñu bërúankë uni abë banakin. ²⁰Atun kakëxa:

—¡Uisati, kara Nukën 'Ibu! Bëtsi nëtën kananuna asérabi trigo marui uan, ²¹'aínbi kananuna ënuax kuantankëx anu nu imé uxti anu nukuxun nun pisha rëchurupakinbi, kananuna pisha bërakankín achúshi achúshi nun pishanua kuríki 'arukë mëran, a kuríki ka kamabi 'iaxa. A kananuna bërí 'inántëkënti bëan, ²²bëanan kananuna nun kuríkiribi anun trigo maruti bëtëkëan. 'Aínbi kananuna uín kara a painun 'inánkë kuríki nun pishakamanu 'arutëkëanxa

kixun 'unánkëma 'ain. ²³Kakëxun ka an ñu bërúankë unin atu kakëxa:

—Kamina 'itsaira rakuékantima 'ain. Mitsun Dios min papabëtan rabikë an sapi ka a kuríki mitsun pishanu 'arukë 'iti 'ikën, 'ën kana anúnmi trigo kupiókë kuríki a bian usa 'ain kamina 'itsaira rakuétima 'ain. Kamina 'itsaira masá nuituti rakuétima 'ain.

Ësokin katankëxun ka an ñu bërúankë unin Simeón sipunua chikínbëtsinkin aín xukén kamanu bëakëxa; ²⁴usakin 'axun ka atu kamabi Josénën xubu 'ukëmëu ubankëxa, uantankëxun ka anúan tachukati 'umpax 'inántankëxun aín ñuinakamaribi aín piti 'inánkëxa. ²⁵Usa 'ain ka a 'inainshiti békë ñukama mëníokin, José ka bari maníkëbë atubëtan pi uti 'ikë kixun 'unánxun kaíankëxa.

²⁶Usakian kainkëxa aín xubunu bëbaia ka atúan 'inainshitia uankë ñukama a 'inánkëxa, 'inani ka ami rantinpuruni aín bëmánan memi bëtiki tsóbuakëxa. ²⁷Usai 'ia iskin ka Josénën atu uisa karaisa kixun ñukákëxa ñukátankëxun ka ësokínribi kakëxa:

—¿Uisa kara min papa, a ñuikinmi 'ë kakë kaniakékë ax 'ik? ¿Kara bëríbi tsótax? ²⁸Kixuan ñukákëx ka akama tëtúbuti aín chixunu sënën kuabuti ami 'ikin kakëxa:

—An mi ñu mëëxunti, nukaman papa ka anu 'ikën. Bëríbi ka tsótaxa.

²⁹Usakian kakëxun a rapasunua israkinbi ka Josénën aín xukén

Benjamín 'ain papan akëñun aín titami bëchia a mërakëxa mërari ka kiakëxa:

—¿Ënëx kara mitsun xukén 'anáka a ñuikinmi 'ë bëráma kakë a 'ik? ¿Nukën 'Ibu Diosan ka mi 'akinti 'ikën 'ën bakën! Ësakin kaíshi, ³⁰ka José aín xukén isi 'itsaira kuëñnibi aín inkë urukëbë tënëtisamaira tani. Bënëtishi abákiani kuanx anua 'ikë anu atsíanx iankëxa.

³¹Usai intankëx sënëntankëx bëchukakiani kuani ka kiakëxa: ¿Aín piti kamina ënë kama mëtikati 'ain! ³²Usa 'ain ka an kakë-sabiokin an ñu 'axunkë unikaman José axa 'apu 'ikë abiribi mesanu aín piti nanxuanan aín xukénkama aribi bëtsi mesanu nanxuankëxa, nanxuanan ka an ñu 'axunkë egipcio unikama aribi bëtsi mesanu nanxuankëxa atun ka hebreo unikamabëtan mëskuxun piama 'ikën. ³³Usa 'ain ka Josénën aín xukén apankama 'anan Benjamín uinu kara tsóti 'ikë kixun kakëxa. Katankëxun ka aín xukénkama atun 'apamixun 'abianxun 'anákami sënëonkin atu upíokin sënëinra 'itánun anu tsónun kakëxa usakian 'akëx ka sinánkasmai uisa kupín kara ësokín nu 'aia kixax bëtsibë bëtsibë isanankëxa. ³⁴Usa 'ain ka Josénën an anuxun pikë mesa anuxunbi raíri pikianan, ka aín xukén Benjamín raíri 'inánkësa-maira okin aín piti cha 'inánkëxa. Usakin 'ai ka José 'imainun aín xukénkamax pianan xëai 'itsaira kuëëankëxa.

**Josénèn manë xampa
ñuikë bana**

44 ¹Usakin 'atankëxun ka Josénèn an ñu bërúankë aín kushi kakëxa:

—Ënë unikaman pishanu kamina trigo atun buántisabi 'ítanun 'aruti 'ain, 'anan kamina atun kuríki achúshi achúshi pishanu bërakankin 'aruxunti 'ain. ²'Anan kamina 'ën xampa manë uxua 'akë aribi aín xukén 'anákanën pisha bërakankin 'aruti 'ain 'akin kamina, anun trigo kupíokë kuríki akëñunbi 'aruti 'ain. Usokian Josénèn 'amikëxun ka an ñu bërúankë unikaman 'axuankëxa.

³Usai 'iónxa pëkarakëbë barin urukin pékabëtsinkëbëtan ka Josénèn an ñu mëëxunkë unikama kuantanua, aín xukénkama aín ñu mëníoti 'akinun kixun 'amíakëxa 'amixun ka aín xukénkama aín ñuinakama buani kuantanun xuakëxa. ⁴Usai kuania ëma ëbiani urakiankë 'aímabi ka Josénèn an ñu 'axunkë uni kakëxa axa kuankë unikama akamína nuikuanti 'ain nuixun nukúkin kamina kati 'ain:

—¿Uisa oti kaina upíokin 'akin-këxunbi 'atimakin 'an? ¿Uisati kaina mitsun manë uxua 'akë xampa amia ⁵'ën ñu mëëxunkë unin xëanan anun ñu tankë a mëkaman? ¡Mitsun kamina 'atimakin 'an!

⁶Ësakian kakëx kuanxun ka an ñu bërúankë uni an nukúkin, usakian kakë bana abi ñuikin atu

kakëxa, ⁷usakian kakëxun ka atun kakëxa:

—¿Uisa 'ixun kaina usakin kananuna ñu 'a kixun nukama kain? ¡uínsaranbi kananuna nun ësokin ñu 'akëma 'ain! ⁸Nux kananuna Canaán nëtënuaxbi nun pishanua mërakë kuríki a 'inantëkëni uan. ¿Uisaxun karanuna manë xampa mëkamanan kuri ami ñu mënxunkë unin xubunua mëkamati 'ain? ⁹¡Usa 'ain sapi ka an mi ñu mëëxunti ënekama achúshinëx bamakë 'iti 'ikën, uin pishanua kara manë xampa mëräia a 'imainunbi kananuna nukamaxribi an ñu mëëxunkë 'iti 'ain!

¹⁰Usokian kakëxun ka an José ñu mëëxunkë uni aín kushin atu kakëxa:

—Mikamax kikësa ka 'iti 'ikën, 'aínbi ka uin pishanu kara manë xampa 'ikën ax kuni 'ën ñumëmikë uni 'iti 'ikën; usa 'aínbi ka aín patsanëx 'uchakëma 'iti 'ikën. ¹¹Usaia kikëbëtan ka a kamaxunbi atun pisha bënëkinshi menu, nanpákin rëchuruakëxa. ¹²Rëchurupatia ka an ñu bërúankë unin kamabi pisha bariakëxa, bari-kin ka aín xukén apanmixun aín xukén 'anákami okin barikibi ka Benjamínën pishanua manë xampa mërakëxa. ¹³Usakian mërakëbë ka atun chupa tukai nishi paëakëxa. Usai 'itankëxun ka amiribishi atua anun ñu nikinkë aín ñuinakaman kaxunu puruakëxa. Purubiani ka a ëmanubi kuantëkëankëxa.

¹⁴Usa 'ain ka Judá 'imainun aín xukënkamax kuanxbi amiribishi

bërukiani Josénën xubunu bëbakëxa, bëbakinbi ka José anuabi mërakëxa mërai ka aín bëmáno nirakëti rantinpuruni tsóbukin aín bëmánanën me tikakëxa, ¹⁵ usai 'ia ka akamabi Josénën kakëxa:

—¿Añu kaina mikaman 'an? ¿Mitsun kaina 'unan achúshi uni 'ësaribinën kara ñu tanti 'ik?

¹⁶ Kia ka Judánën kakëxa:

—¿Uisakin karanuna nukaman mi kati 'ain? ¿Uisaxun karanuna ñu 'akëma 'ixun nun kananuna 'an kixun mi kati 'ain? Nukën 'Ibu Diosan nux 'uchakë 'unánkë 'ain kamina. Nukama min ñu mëmikë uni 'inun 'imiti 'ain; 'imikin kamina, aín pishanua min manë xampa bikë abëbi, min ñu mëmikë uni 'inun nukama 'imiti 'ain. ¹⁷ 'Aínbi ka Josénën kakëxa:

—Usama ka. Aín pishanuanu manë xampa mërakë ax kuni ka 'ën ñu mëmikë uni 'iti 'ikën. Usa 'ain ka aín patsanëx aín papan xubunu upitax rikianti 'ikën. Uínbi ka mitsu kuania ubiotima 'ikën.

Judánën Benjamín ñuikin José ka

¹⁸ Usa 'ain ka Judánën José 'urama okin kakëxa:

—'Ën kana mi 'ësokin kaisatanin, usa 'ain kana 'ën uínbi kuanuma mi kain. Kamina 'ën kakëx 'ëmi nishtima 'ain, mix kamina 'apu faraón asaribi 'ikë kana mi kain. ¹⁹ Min kamina nu ñukan nux karaisana papañu 'ianan nun xukén 'anákañu 'ain kixun, ²⁰ ñukákëxun kananuna mi

ñuixuan nun papa achúshi kania-këké ka anu 'ikën 'imainun ka nun xukén 'anáka achúshi bërí kanikë bënë anu 'ikën, ax ka nun papan kaniakëké 'ixun bëchia 'ikën. 'Imainun kananuna mi kan nun papan ka 'itsaira atua kuëënia, ax ka aín xukén ñua akëñunbia aín titan tuá 'ikën. ²¹ Usakin mi kakëxun kamina min uni bëna a 'unánun bënun kixun nu kan. ²² Nukaman kananuna mi kan a tuákën ka aín papa 'ënsama tania, an ënkëx ka aín papa ñuti 'ikën. ²³ 'Aínbi kamina min nu kan nubëisa a uni bëna ukëbëtama ismina nu bitsima kixun.

²⁴ Usa 'ain kananuna kuantan-këxun min nu kakë bana, kamabi ñuixunkin nun papa kan. ²⁵ Usakin kakëxun ka nun papan nu kaxa: Karaisanuna amiribishi trigo 'itsamashi marui utëkëntima 'ain kixun; ²⁶ 'aínbi kananuna nukaman kan: Nux kananuna ënë tuá min nukëñun xukëbëma kuaniman, usa 'ain sapi kananuna ax kuankë-bëtanma, a uni isi kuantima 'ain. ²⁷ 'Ën papan ka 'ësakin nukama kaxa: Mitsun kamina 'unan 'ën xanun ka bëbu tuá rabéishi 'ë tuáxuan-këxa; ²⁸ achúshinëx ka 'ëbë 'ibi 'ënuax nëtëakëxa, usa 'ain kana bëríbi iskëma 'ain. Ñuina raëkëma ninu 'ikën kara piakëxa kixun kana sinanin. ²⁹ Usa 'ain ka bërími ubankëxa aín xukén 'iásaribiti ñu 'aisama inuti nëtékëbë kamina mi kamáxbi 'uchokë 'iti 'ain, 'ën sinanëinshi 'aisamaira masá sinani bamakëbë.

³⁰Usa 'ain ka 'ën papa uniakë ami 'itsaira sinánkin aín nikë aín ñu mëëkë anuxunbi uinubia kuantanun kakinma 'arakaia, usa 'ain ka a uniakë nukamax kuankëbë 'ëx kuankëbë, ³¹nun papa a istëkënimama masá nuituti bëunan mëskukënenbi bamati 'ikën. Usa 'ain kananuna nukamax nun papa kaniakëkë 'aish aín nitëxëkëinshi bamakëbë 'uchokë 'iti 'ain. ³²Usa 'ain kana 'ën papa ësokin kan 'ëxëshi kana an ënë tuá uisai kara 'ia a iskë 'iti 'ain 'imainun kana ësokinribi kan: Amiribishi minu bëtëkënimama kana 'ëx 'uchakë 'iti 'ain usa 'ain kamina 'ëx bamati 'itámainun 'ë 'uchoti 'ain. ³³Usa 'ain kana 'ën mi kain 'ëx sapi kana min ñumëmikë unisa 'iti 'ain, usa 'ain kana uniakë ënëx kuantamainun 'ëx mi ñu mëëxuni bërúti 'ain. Usa 'ain kamina min aín xukén kamabëa kuantanun a tuá xuti 'ain. ³⁴Uisa kupí, çuisax karana 'ën papanu ënë tuá 'ëbë kuankëbëma 'ëx kuantëkënti 'ain? 'Ën karana 'ën papa masá nuituti tëmëraia isti 'ain.

**Aín xukénkama Josénën
'ëx kana mitsun xukén
'anáka 'ai kixun ami
chikirakëkin 'unánmia**

45 ¹Ësakin kaia Judá sënénkëbëtan ka Josénën tënëtisamaira tankin, an ñu mëëxunkë unikama a rapasu 'ikëbi munuma kuënkënkín kakëxa: ënuax kamina kamaxi chikínkanti 'ain. Ësokian kakëx

ka an ñu mëëxunkë unikama José rapasunuax chikímainua, aín xukén kamáxëshi abë bërúti ka 'ëx kana min xukén 'anáka José a 'ain, kixun 'unánmiakëxa.

²Usakin kaibia munuma kuënkëni inkë a ka egipcio unikaman kuakëxa, kuaxun chaniokin ñuia ka faraónnënríbi anua 'ikë aín xubunuxunbi kuakëxa.

³Usai 'itankëxun ka Josénën aín xukénkama kakëxa:

—'Ëx kana José a 'ain. ¿Nun pa kara bëríbi tsótax?

Ësokian kakëx a bëtánain 'aish ratúkin ka uínbi uisokinbi káma 'ikën. ⁴'Aínbi ka Josénën aín xukénkama kakëxa:

—'Ë 'urama kamina ukanti 'ain.

Usakin kakëxa a rapasu 'aia, ka Josénën kakëxa:

—'Ëx kana mitsun xukén José ami Egipto menu ukë unikama marua a 'ain; ⁵usa 'ain kamina 'atimakin kana 'a kixun sinani ubikantima 'ain, mitsun kamina 'ë maruakën usa 'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan 'ë pain mitsúxmi tëmëraia 'akinun ënë menu 'ë bëakëxa. ⁶Bërí ka rabé baritia numi ënë menu 'inutia, usa 'aínbi ka mapai achúshi baritia pain pishianxa, usa 'ain ka unin 'apákëxbi añu ñubi 'irutima 'ikën.

⁷'Aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan mitsux uisama pain 'ain ënë menu 'ë pain bëakëxa nun rëbúnki kamaxa ënë menu 'inun, 'imainun ënë unikama upíokin manu-kima ax kushiira 'ixun ënë menu 'akinun 'ë bëakëxa. ⁸Usa 'ain

ka Nukën 'Ibu Diosan ënë menu uti 'ë sinánxuankëxa; mitsun kamina 'ë xuama 'ain, usa 'ixun ka anbi 'ë 'apu faraón an bana ñuixunti 'imianan aín xubunu ñu mëënnun 'imiakëxa, 'imianan ka anbi Egipto me ënu 'apusa 'ixun unikama ñu mëëmianan kamabi ñukama 'ën 'anun kixun 'ë 'imiakëxa. ⁹Usa 'ain kamina bënëti anua 'ikë anu kuantankëxun nun pa kai kuantu 'ain: Nun xukén José kananuna mëran kixun kamina kai kuantu 'ain, ësai ka min bëchikë José kiaxa: Nukën 'Ibu Diosan ka kamabi Egipto menu 'apusa 'inun 'ë 'imiaxa. Usa 'ain kamina basima bënëti 'ë isi uti 'ain. ¹⁰Usa 'ain kamina min bakë bëchikëkama 'imainun min babakamaribi bëanan min ñuinakama bëti 'ain, bëia kana anumi mikamax tsónun Gosen kakë me a mitsu 'inánti 'ain. Usa 'aish kamina 'ë 'urama 'iti 'ain. ¹¹Ënumi ukëkana min aintsu 'ibukama këñunbi mitsun piti 'inánan, kamabi mibëa 'ikë akamaribi añu ñubi pishintisamokín 'akinti 'ain; ënuax mapai achúshi bari pain ka anun ñu 'apákëbi koima 'ianan numi ax 'iti 'ikën. ¹²'Ën xukén Benjamín 'imainun mitsúnbi kamina 'ëx ësai kia kuakan. ¹³'Imainun kamina kamabi ñu 'ën aín kushi 'ixun Egipto ëma ënuxun 'aia iskë, a kamina 'ën papañuixuni kuantu 'ain 'imainun kamina ënuami iskë ñukamaribi, José ka a menu upiti tsotia kixun kamina kati 'ain.

¡Bënëti kamina nun pa bëi kuantu 'ain!

¹⁴Ësokin atu kai ka José aín xukén Benjamín 'ikúti iankëxa. 'Imainun ka Benjamínëxribi José 'ikúkin tēpatsati ami iankëxa.

¹⁵Usai Benjamínbë 'itankëx sënënkín ka Josénën aín xukén apankamaribi bëtsukukakin bitsi intëkëankëxa, ësai pain 'itankëxun ka aín xukénkama abë rakuétimaishi banakëxa.

¹⁶Usai 'ikë ka faraón 'imainun aín unikaman aín xubunu 'ixunbi ñuikania kuakëxa, kuati ka Josénën xukénkama kara ënë menu bëbaxa kixun sinani kuëënkankëxa. ¹⁷Usaia 'ikë kuaxun ka faraónën José kakëxa:

—Min xukénkama kamina aín, ñuinanu purubianti trigokama 'inánti 'ain, 'inántankëxun kamina anuaxa ukë Canaán menu kuantëkëntanun xuti 'ain, ¹⁸anu kuantakëxun ka aín papa 'imainun aín aintsu 'ibukama 'ë bëxúnti 'ikën. Bëxunkëxun kana 'ën anua 'inun Egipto me upíra anu ñu 'apákëa upiti 'irukë a 'inánti 'ain, usa 'ain ka ënë me 'ën kaísun 'inánkë ënu 'irukë 'upíra a pi tsóti 'ikën. ¹⁹'Imainun kamina kati 'ain, Egipto me ënua, ka carretakama buánti 'ikën, anúan aín xanu 'imainun atun bëchikëkama, 'imainun anun min paparibi bëti. Atux ka uti 'ikën, ²⁰'ianan ka añu ñuñu kara bërí 'ikë ami sinanimaishi uti 'ikën, Egipto me ënua 'ikë ñu upírabu ax ka atunan 'iti 'ikën.

²¹Usakian faraónën kakëxun ka Jacobnën bëchikë. Josénën faraónën kakësabiokin aín unikaman carretakama 'inánun kanan, kuankian bainuxun pibianti aribi 'inánun kakëxa; ²²chupa ióbu kuankian chuakë pëanan pañubianti a 'inán-këxa, 'aínbi ka Benjamín ashi trescientos kuríki manë 'akë 'imainun mapai achúshibëtan sënën chupa aín pañuti 'inán-këxa. ²³Usakin 'inánkin ka aín papa buámitia mapai rabé asno anu purukë Egipto menu 'ikë ñu upíbu, 'imainun bëtsi mapai rabé asno anu purukë trigo aribi, buanmianan panankian bainuxun aín papan ukin pibëtsinti pán akamaribi buanmiakëxa. ²⁴Usakin ñukama 'inántankëxun ka Josénën kuantanun xukin aín xukénkama kakëxa:

—Bainuax atumina kuani mëëanankanin.

Kaxúan xukëx ka aín xukénkama rikiankëxa.

²⁵Usakin kaxúan Egipto menua xukëx ka Canaán kakë me anu nuküakëxa, anua aín papa tsókë anu bëbakëxa. ²⁶Bëbaxun ka usaía 'ikë kama ñuixunkin aín bëchikë achúshinën kakëxa, papan 'ën xukén José ka tsótaxa ax ka Egipto menu 'ikë unikaman 'apu 'ikën, kixuan ñuixunkëx ka Jacob uisa kupín kara usa 'iti 'ikë kixun sinánkin ka aín bëchikëkaman ñuixunkë ax ka aséribi 'ikë kixun sinanima ratuti sinánkasmakëxa. ²⁷Usai 'ikinbi ka atúan

ñuixunkëxun Josénëan anun kuanti xuxunkë carreta isanan ñukama aribi isi 'itsaira kuëënkín kuanti sinánkëxa. ²⁸Sinani ka kia-këxa: “¡'Ën kana kuan 'ën bëchikë José kaisa Egipto menu tsótaxa! Usa 'ain kana bamaxumaishi isikuanti 'ain.”

Jacob Egipto menu kuan

46 ¹Usai 'itankëx ka Jacob kamabi aín ñu 'imainun aín ñuina 'arakakëkama buani bain kuankëxa. Kuani Beerseba kakë menu bëbaxun ka ñuina rëtankëxun usakin 'ati sinánxun aín papa Isaacnën Dios xaroxuan-këxa. ²A imébi ka Diosan abë banakin Jacob 'ikëbia Israel kakín anëké a kuënkín namámikësokin kakëxa. Kakëxun ka an:

—Ënu kana 'ain kixun ka kakëxa.

³Kakëxun ka Diosan kakëxa:

—'Ëx kana Dios mín papan rabia a 'ain. Usa 'ain kamina Egipto menu kuanti rakuétima 'ain: Anuxun kana 'ën mín rëbúnki-kama achúshi ëma kushiira 'ianan chaiira 'itánun 'uákamë 'ëomiti 'ain. ⁴Usa 'ain kana 'ëx mibëbi Egipto menu kuanti 'ain, anuxun kana amiribishi mín rëbúnkikama 'ënbi chikinuxun 'ain. 'Imainun ka mixmi ñukëbë José mi rapasu 'iti 'ikën.

⁵Usai anuax Diosbë banatankëx ka Jacob Beerseba anuax kuan-këxa. Kuania ka aín bëchikëkaman aín papan Jacob 'imainun aín bëchikëkama atun xanukama

a këñunbi 'apu faraónëan anúan atux kuantu bëmikë carreta anu puruakëxa. ⁶Usa 'ain ka Jacob kamabi aín ñukama 'imainun aín, aintsikamabëbi Egipto menu kuankin aín 'arakakë ñuina vacakama ovejakama 'imainun kamabi Canaán menuxuan bikë a kamabi ubani kuankëxa. ⁷Kuankin ka aín bëchikë bëbu 'imainun aín bëchikë xanukama 'imainun aín xuta nukëbënë 'imainun aín baba xanu akama abë kuankin uankëxa.

⁸Ënëx ka Israel unikama axa Egipto menu rikian atun anëkama 'ikën; ax ka Jacob 'imainun aín rëbúnkikama 'iakëxa:

Rubén ax ka Jacobnën bëchikë apan 'iakëxa. ⁹Rubénën bakë bëchikëkama ka 'iakëxa: Hanoc, Falú, Hesrón, 'imainun Carmí.

¹⁰Simeónën bakë bëchikëkama ënëx 'iakëxa: Jemuel, Jamín, Óhad Jaquín, Sóhar 'imainun Saúl, ax ka achúshi cananea xanun tuá 'iakëxa.

¹¹Ënëx ka Levínën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Guersón, Quehat 'imainun Merarí.

¹²Ënëx ka Judánën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Er, Onán, Selá, Fares, 'imainun Zérah. (Er 'imainun Onán ax ka Canaán kakë me anuax ñuakëxa.) Ënëxribi ka Faresnën bëchikëkama 'iakëxa: Hesrón 'imainun Hamul.

¹³Ënëx ka Isacarnën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Tolá, Puvá, Job 'imainun Simrón.

¹⁴Ënëx ka Zabulónën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Séred, Elón 'imainun Jahleel.

¹⁵Ënë kamax ka Lía bixúan Jacobnën ami bëchikëkama 'imainun aín bëchikë xanu achúshi Dina aribi 'iakëxa, ax ka Padán-aram, kakë me anu tsókëpan 'ixuan bëchia 'iakëxa. Usa 'ain ka kamabi aín rëbúnkinëx xanu 'imainun bëbu tupúnkëx ka treinta 'imainun tres uni 'iakëxa.

¹⁶Ënë kamax ka Gadnën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Sefón, Haguí, Esbón, Suní, Erí, Arodí 'imainun Arelí. ¹⁷Ënë kamax ka Asernën bakë bëchikëkama aín anë 'iakëxa: Imná, Isvá, Isví, Beria 'imainun ka atun chirabakë ax Sérah, kakin anëké 'iakëxa. Ënë kamax ka Beriánën bakë bëchikëkamaribi 'iakëxa. Héber 'imainun Malquiel. ¹⁸Ënë kamax ka Jacobnën Zilpámi bakë bëchia-kama 'iakëxa. A xanux ka an ñu mëmikë xanu 'ikëa Labánën aín bëchikë xanu Lía a ñu 'axúnun kixun 'inánkë 'iakëxa, usa 'ain ka kamabi aín rëbúnkikamax bëbu 'imainun xanu tupúnkëx dieciséis uni 'iakëxa.

¹⁹Ënëx ka Raquelmia Jacobnën bëchia 'iakëxa: José 'imainun Benjamín. ²⁰Ënë kamax ka aín xanu Asenat kakë amia Josénën bakë bëchikë 'iakëxa Manasés 'imainun Efraín, ax ka Egipto menuxuan bëchikë 'iakëxa. Asenat ax ka Potifera sacerdote On kakë ëmanu 'ikë aín bëchikë xanu 'iakëxa. ²¹Ënë kamaxribi ka Benjamínën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Bela, Béquer, Asbel, Guerá, Naamán Ehi, Ros,

Mupim, Hupim 'imainun Ard.
²² Ënë kamax ka Raquel 'imainun
 Jacobnën rëbúnki 'aish catorce
 uni 'iakëxa.

²³ Ënëx ka Dannën bakë bëchikë
 Husim kakë 'iakëxa. ²⁴ Ënë kamax-
 ribi ka Neftalí aín bëchikë 'iakëxa:
 Jahzeel, Guní, Jezer 'imainun
 Silem. ²⁵ Ënëkamax ka Bilhánmia
 Jacobnën bëchiakama 'iakëxa: Ax
 ka Labánnëan aín bëchikë xanu
 Raquel 'inaishia, aín rëbúnkikama
 'aish mapai achúshi 'imainun
 rabé unibëtan sënëinshi 'iakëxa.

²⁶ Ënë unikamax ka Jacobë
 Egipto menu kuankëxa, usa 'aish
 ka aín aintsi 'ibukamaishi sesenta
 'imainun seis uni 'iakëxa, usa 'ain
 ka 'ain bëchikënen xanukama
 ax tupunkëma 'iakëxa. ²⁷ Ënëx
 ka Josénën bëchikë rabé Egipto
 menuxuan aín titan tuá 'iakëxa.
 Usa 'ain ka Egipto menu sesenta
 uni Jacobnën aintsi 'ibukama abë
 bëbakëxa.

²⁸ Usa 'ain ka Jacobnën Judá
 pain aín xukén José istánun kixun
 xuakëxa. Xukin ka Gosen kakë
 me anu bëbaia bitsi unun kixun
 kamiakëxa, kamikëxa kuantamainun
 ka Jacob Gosen kakë me
 anu bëbakëxa, ²⁹ usakin kami-
 këxun ka Josénën aín carreta
 anúan aín papa bëñakin bitsi
 kuanun mënionun 'amiakëxa.
 'Amibiani ka aín papa bitsi axribi
 kuankëxa, kuanxun ka aín papa
 'ikúkin tēpatsakin bitsi anuax
 basipain iankëxa. ³⁰ Usai 'itan-
 këxun ka Jacobnën aín bëchikë
 José kakëxa:

—'Ënbi kana mi ñukësa 'aishmi
 nētëa 'ikëbi mi mërain, usa 'ain ka
 'ëx mi istánkëx ñuti asábi 'ikën.

³¹ Usa 'ain ka Josénën aín
 xukénkama, kanan aín papa aintsi
 'ibukama kakëxa:

—Bërí kana 'apu faraón iskin
 kati 'ain. Iskin kana 'ën xukénkama
 'imainun 'ën papan aintsi 'ibukama,
 axa Canaán menu tsókë, ax ka
 'ëbë ënë menu tsóti uaxa kixun;
³² 'imainun ka bëaxa aín ovejakama
 aín vaca kamabi atun 'arakakë
 ñuinakama, usa 'ain ka atux oveja
 bërúanan vaca 'arakai anun tēkë
 unibu 'ikën. ³³ Usa 'ain kamina 'apu
 faraónën añunën kaina tēkanin
 kixun ñukákëxun, ³⁴ mitsun kati
 'ain, nun ñu mëëti ka ovejakama
 'arakati 'imainun vaca 'arakati 'ikën
 nun, chaitiokë kaman 'asaribiokin.
 Usakinmi kakëxun ka Gosen kakë
 me ënë anumi 'inun mitsu 'inánti
 'ikën, egipcio unikamax ka an oveja
 bërúankë uni 'imainun an vaca
 bërúankë unikamabë timéax 'iti
 kuëenma unibu 'ikën.

47 ¹ Usakin aín xukénkama
 katankëx ka José 'apu
 faraón kai kuankëxa. Kuanxun
 ka kakëxa 'ën xukéantu ka 'ën
 papabë Canaán menuax bëbaxa,
 bërí ka Gosen kakë me anu 'ikën,
 anu ka aín ovejakama aín vaca-
 kama 'imainun aín ñukamabëbi
 uaxa. ² Ësakin kabiani kuanxun
 ka aín xukénkama mapai achúshi
 kaískin bibiankin 'apu faraón
 'unamiti buánkëxa. ³ Usa 'ain ka
 'apu faraónën Josénën xukénkama
 ñukákin kakëxa:

—¿Añunën kaina mitsux tëin?

Kixun ñukákëxun atun kakëxa:

—An 'apu 'ikë mi ñu mëëxunti nukaman kananuna nun chaitio-këkaman 'asaribiokin ovejakama bërúain. ⁴Nukamax kananuna ënë menu tsóti uan, anu nux 'ikë Canaán me anu ka 'itsaira numi 'ianan a piti ñu 'aíma 'imainun nun ñuinakama pimiti pasto 'aíma 'ikën. Usa 'ain kamina an mi ñu mëëxunti nukama ënë menu 'apu 'ixun nukamaxnu anu tsónun Gosen kakë me a nu 'inánti 'ain.

⁵Usakian atun kakëxun ka 'apu faraónën José kakëxa:

—Min papa 'imainun min xukéantukamax ka ënë menu mibë tsóti uaxa. ⁶Usa 'ain ka Egipto me ënëx bërí atunan 'iti 'ikën. Usa 'ain kamina Gosen kakë me a atu 'inánti 'ain, ax ka upíira me ënë menu 'ikën, usa 'ain ka anu tsóti atux bërúti 'ikën. 'Imainun kamina achúshi an ñuína 'arakati 'unánkë uni 'ën vacakama bërúanun nanti 'ain.

⁷Usa 'ain ka Josénën aín papa Jacob aribi 'apu faraón a 'unán-mikin aín xubunu uankëxa. Uankëxun ka 'urama okin Jacobnën upiokinshi kakin faraón 'urama okëxa, ⁸usakian urama okëxun ka 'apu faraónën ñukákëxa:

—¿Uiti baritiañu kaina bërí mix 'ain?

⁹Kixuan ñukákëxun ka Jacobnën kakëxa:

—'Ëx kana bërí 'ain ciento treinta baritiañu usa 'ain kana

achúshi menushi 'ima kuaínbë-kini tsóti niakën. Usa 'ain kana a baritiakaman upiti tsóti 'ianan tëmërai 'iakën, usa 'aínbi kana 'ën chaitiokëkama 'iásarabiti kania-këti tsóti.

¹⁰Ësakin faraón katankëx ka Jacob 'imainun aín bëchikë José anuaxa banakë anuax kana kuani kabiani chikíakëxa. ¹¹Usa 'ain ka Josénën 'apu faraónëan kásabiokin aín papa 'imainun aín xukén apankama anua 'inun Gosen kakë 'ikëbi Ramsés kakin-ribi anëké me upíira a 'inánkëxa. Anua aín aintsikamabëbi tsónun 'inánkë Egiptonu 'ikë me ax ka upíira 'iakëxa. ¹²Usakin, a 'inántankëxun ka Josénën aín aintsi 'ibukama aín piti akamaribi 'inánkëxa, 'inánkin ka uiti 'itsa kara kuëñnia a istankëxun an kuëñnkë a cha 'inánan an 'itsama kuëñnkë a chukúmashi 'inánkëxa.

**Anúan numi chaiira
'ikë a baritiakama José
Egipto menu 'apu 'ia**

¹³Usa 'ain ka uinu 'ikë menubi trigo a piti 'aíma 'iakëxa, usa 'ain ka a piti ñu 'aíma 'ain 'itsaira numi 'iakëxa. 'Ikëbë ka Egipto menu 'ianan Canaán kakë me anuribi 'ikëbë ka anu 'ikë, unikama numin bamatisa tani 'ikankëxa. ¹⁴Usai 'ikian anu tsókë unikama 'imainun Canaán kakë me anu 'ikë unikaman trigo marukin 'inánkëxun ka, Josénën kamabi trigo kupían bikë kuríki a timëtankëxun 'apu faraónën xubunu nankëxa.

¹⁵Ēsakian atun trigo marukëbëbi ka Egiptonu 'ikë 'imainun Canaán menu 'ikë unikaman kuríki këñua-këxa, usai atun kuríki këñuan ka José kai egipcio unikama kuan-këxa:

—¡Kuanxun ka min kamina nun piti nu 'inánti 'ain! kixun kakëxa kakin ka minmi numin bamaiaibi nu piti 'inankëma ax ka 'aisama 'iti 'ikën, nux kuríkiñuma kupinshi kananuna ësai 'in kixun kakëxa.

¹⁶Ēsai kia ka Josénën atu kakëxa:

—Mikamax kuríkiñuma 'ixun, mitsun ñuina 'arakakëkama 'ë bëxunkëxun kana a bianan mitsu trigo 'inaishiti 'ain.

¹⁷Ēsokian kakëxun ka Egiptonu 'ikë unikaman aín caballo, vaca, ovejakama 'imainun aín asnokama kupí Josénu buánkëxa, uania ka Josénën a kupín a baritiakaman atun 'arakakë ñuina bianan trigo 'inánkëxa.

¹⁸'Aínbi ka a baritia inúkëbëa bëtsi bari 'irukëbëtan José nu kuantëkënxun kakankëxa:

—Minbi kamina 'unan nun kananuna mimi unékinma kuríki-ñuma kananuna 'ai kixun mi kain; 'imainun ka nun 'arakakë ñuina-kamaribi kananuna kamabi mi 'inan. Usa 'ain ka nunnu a mi 'inántëkënti bëtsi ñu 'aíma 'ikën, usa 'ain ka uni 'imainun me ishi bëruaxa.

¹⁹Usa 'ain kamina min nun me këñunbi nu maruti 'ain, trigo nu 'inánkin kamina biti 'ain.

Usa 'aish kananuna tëmërami-kinbi faraón nun menuxunbi ñu mëëxunti 'ain, usa 'ain kamina min a piti 'imainun menu a 'apáti ñu bëru nu 'inánti 'ain. Usakin 'akëxma ka me 'aisama 'iti 'ikën.

¿Uisa kupín kaina min, nun me ëbiani bamatanun nu ënti 'ain?

²⁰Ēsakian kakëxun ka Josénën Egiptonu 'ikë mekama faraónan 'inun maruakëxa, egipcio unikaman ka marutsinxumabi atun me numin 'ikin aín mekama maruakëxa, usakian marukëx ka kamabi mex faraónan 'iakëxa, ²¹'imainun ka Egiptonu 'ikë unikamax Josénën tëmëramikin ñu mëmikë kamabi Egipto menu 'ikë unikama 'iakëxa. ²²Usakin 'akin anu 'ikë mekama marukinbi ka Josénën sacerdote kaman me a mëëkima 'apu faraónën atun piti trigo 'itsaira 'inánkëxa, 'inánkëxun ka a pikin numin 'ikinma atun me maruti sinánma 'ikën.

²³Usakin 'atankëxun ka Josénën anu 'ikë unikama kakëxa:

—Bëri kamina kamabi min me 'imainun mikamaxribi 'apu faraónan 'iti 'ain, 'ën kana kamabi a maruxuan usa 'ain kamina ñu bëru ëné 'apáti 'ain, ²⁴'aínbi kamina faraón 'apákëxa tuaia bitankëxun mapai achúshi pisha 'inánti 'ain; 'inánkëbëa rabé 'imainun rabé pisha tikikë ax ka 'apánan mitsun bëchikë-kama 'imainun kamabi axa mitsubë tsókë unikamabëtan piti 'ikën.

²⁵Kakëxun ka atun kakëxa:

—Mix kamina nubë upí 'ain usa 'ixun kamina numin bamati

'ikëbi nukama 'akian. Usa 'aish kananuna faraón tēmëra kin ñu mēëxuni nukama 'iti 'ain, ki ax ka kanankëxa. ²⁶Usa 'ain ka Josénën amiribishi a tanti bana Egipto menu 'atëkëankëxa, a banax ka 'apu faraón mapai achúshi pisha 'inánti kikë 'iakëxa. Ënë bana ka bëríbi anu 'ikën; 'aínbi ka sacerdote unikama atun me kupín kupiótima 'iakëxa, atun me uínsaranbi 'apu faraónan biama 'ikën.

**Jacobnën ashikin aín
bëchikë José anua ñuia
maínti me ñuikin ka**

²⁷Usa 'ain ka israel unikamax Egipto menu tsóti bërúakëxa. Anu bërúax ka Gosen kakë me anuax 'aisamaira 'inun 'uakamë 'ëokëxa. ²⁸Usa 'ain ka Jacob dieciete baritia Egipto menu tsóakëxa, anuax ka ciento cuarenta 'imainun siete baritiaña 'iakëxa.

²⁹Usai anu 'ixun ka Jacobnën achúshi nētën bërí kana kania-këké 'ain kana ñuti 'ain kixun sinánkëxa. Sinánkin ka José abë bananua unun kixun kamiakëxa:

—Asérabi 'ën mi kakësabiokin 'aisatankin kamina 'ën kisinu min mēkën nanti 'ain 'imainun kana sinanatëkëntima okínmi 'anun mi kain. Uisa 'ixunbi kamina ñuia Egipto me ënu 'ë maintima 'ain. ³⁰Usa 'ain kamina 'ën aintsikama 'iásaribiti ñuia kamina Egipto me ënu maínti sinánkima anua 'ën chaitikama maínkë anuribi uanxun maínti 'ai kixun ka kakëxa.

Kakëxun ka Josénën —Asabika min sinánkësa okin kana 'ati 'ain —kixun kakëxa.

³¹—¡Sinanatëkëntima okin! kamina ashikin 'ë kati 'ain —kixun ka amiribishi aín papan kakëxa.

Ësakian kakëxuan Josénën sinanatëkëntima okin kakëx, ka Jacob anua 'uxkë anuax aín tēpiti ami tētuti ñanati 'iakëxa.

**Jacobnën upíokin
sinánxunkin Josénën
bëchikë Efraín 'imainun
Manasés ka bana**

48 ¹Usakian 'akë basirama 'aínbi ka Josénën aín papa Jacob 'insínkë ñuikania kuakëxa. Kuabiani ka José a isi kuankëxa, kuankin ka aín bëchikë rabé Manasés 'imainun Efraín uankëxa. ²Usai anu kuankë 'ain ka Jacob min bëchikë José ka mi isi ubaxa kixun ñuixunkankëxa, ñuixunkëxun kuati kushitísama taníbi anua uxkë anuax nirui tsórakëakëxa. ³Usai 'ikin ka aín bëchikë José anu bëbakë kakëxa:

—Nukën 'Ibu Dios kushiira kushi axa tirí kakë ëma Canaán me anuax 'ëmi mërakin upíokin sinánxunkin, ⁴ënë bana 'ë kakëxa: Ka kuat, 'ën kana mixmi 'aisamaira min bakë bëchikë 'imainun min rëbúnki kamaxribi amami amami ëma oi bukunun 'imiti 'ain. Usai 'ia 'ikë kana min rëbúnkikama ënë me 'inánti 'ain. Atunan ka ënë me xëníbua 'aínbi 'inuxun 'aia. ⁵Bërí ka min bëchikë

rabé Efraín 'imainun Manasés 'ëx Egipto me ënu mibë tsóti ukëmapan 'ainmi bëchia ax ka 'ësaribi 'iti 'ikën, ax ka 'ën bëchikë Rubén 'imainun Simeón usa 'iti 'ikën. ⁶Usa 'ain ka min bëchikë Efraín 'imainun Manasésnën 'anáka 'iti akama anribi aín xukén apanëa kasunania 'ain me biti 'ikën. ⁷'Ën kana ësokin mi kain, 'ëx Padán-aram anu kuantëkënkëbë ka Canaán kakë me anuaxa ka min tita Raquel ñuakëxa, ax ka Efrata kakë me urama 'iakëxa, Efrata ëma anun kuantu bai 'ipitiu kana maíankën, ax ka Belén kakë ëma bërí 'ikën.

⁸Ësakin kakinbi ka Jacobnën Josénën bëchikë rabé isakëxa, iskin ka ñukákin kakëxa:

—'Ënëx kara, çuikama 'ik?

⁹—'Ënëx ka 'ën bëchikë rabé Nukën 'Ibu Diosan Egipto me ënuxun 'ë 'inánkë 'ikë —kixun ka Josénën kakëxa.

Ësakian kakëxun ka aín papan kakëxa:

—'Ë 'urama kamina min bëchikë bëti 'ain, 'ën kana Dios an 'ë sinánxuan usaribi okin upíokín sinánxunti 'ain.

¹⁰Usa 'ain ka Jacobnën kania-këkin upíokín isama 'ikën. Usakian upíokín iskëbëtanma ka Josénën aín bëchikë rabé a 'urama okëxa, 'urama oia ka Jacobnën 'ikúkin bikin bëtsuku kakín aín kisinu tsónpakëxa. ¹¹Usakín 'atankëxun ka José katëkëankëxa:

—'Ën kana amiribishi mi istë-kënti sinánkëma 'ain sinaniamabi

ka Diosanbi 'ën min bëchikë këñunbi mi istëkënun 'ë 'imiäxa.

¹²Ësakian 'aia ka Josénën aín bëchikë rabé aín papan kisinua tsókë a bitsi rantinpuruni aín bëmánanën me tikai tsóbuakëxa.

¹³Usai 'itankëxun ka mëinkin aín bëchikë Efraín aín mëkën mëkeu bianan, Manasés aribi mëmiu biakëxa, bitankëxun ka aín papa rapasu urama buán-këxa. Usakian 'akëx ka Efraín aín xuta Jacob mëkeu nimainun Manasés axribi a mëmiu niakëxa.

¹⁴'Aínbi ka Jacobnën ami mësh-pakin aín mëkën rabé mëkeu 'ikë a Efraínën maxkánu nankin upíokín sinánxunkín axa 'anáka 'aínbi, nankinshi ka Manasésnën maxkánuribi aín mëkën mëmiu axa aín apan aín nankëxa. ¹⁵Usa 'ain ka aín bëchikë José a ësokin upíokín sinánxunkín kakëxa: “Nukën 'Ibu Dios an kakësabi okían 'ën xuta Abraham 'imainun 'ën papa Isaacnën Dios an ka a nëtëán 'ën titan tuaia 'ë bërúan 'ixun bëríbi uinu karana kuani anuabi 'ë bërúaiä, ¹⁶usa 'ixun ka Dios an uisai kara 'iti 'ikëbi an 'ë bërúankë anribi ënë tuákamaribi bërúánti 'ikën. Usa 'ain ka ënë tuákama kupín 'ën anë sinanan 'ën xuta Abraham 'imainun Isaac aín anë sinánti 'ikën. Usa 'ain ka atux 'aisamaira bakë bëchipati 'uakamë 'ëoanam kamabi menu kuani aín ëmaitsi ëmaitsi 'ai tsókanti 'ikën.”

¹⁷Usakian aín papan 'akë Josénën iskëxbi ka 'atimakian aín mëkën

mëkeu Efraínën maxkánu nankë 'iakëxa, usakian 'akëbi ka aín papan mëkën Efraínën maxkánua bikin Manasésnën maxkánu nankëxa, ¹⁸usakin 'akin ka ësokín kakëxa:

—¡Usakin 'axuma ka 'a papan! Ënëx ka aín apan 'ikën. Usa 'ain kamina min mëkën mëkeu 'ikë aín maxkánu nanti 'ain. ¹⁹'Aínbi ka usakin 'aisama tankin aín papan kakëxa:

—¡Kana 'unanin 'ën bakën, 'ën 'unánxun kana 'ain! Axribi ka achúshi ëma chaiira 'ianan raírí-kama 'ikësamaira 'inuxun 'aia. 'Aínbi ka aín xukén 'anáka ënëxira 'itsaira 'itanun 'uakamë 'ëoi ëma itsiribi ëma itsiribi 'itánun uínbi kanantisamaira kushiira 'inuxun 'aia.

²⁰A nëtënbi ka Jacobnën ësokín kakín upíokín sinánxuankëxa:

—Israelkaman ka mitsun anë upíokín sinánxunkín bëtsi kati 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka Efraín 'imainun Manasés 'asaribiokín mi 'ati 'ikën, ësokín 'akin ka Jacobnën Efraín aín apansa 'imianan Manasés aín 'anáka 'imiakëxa. ²¹Usakin katankëx sënëkin ka José kakëxa:

—Ka kuat, 'ëx kana ñuti 'urama 'ain; usa 'aínbi ka Nukën 'Ibu Dios ax mitsubë 'ixun ka amiribishi min chaitiokëkama anu tsóa me anubi mi buántëkënti 'ikën. ²²Usa 'ain kana min xukénkama 'inán-kësamaira okín mi 'inan: Siquem kakë me a mi 'inánti 'ain, ax ka abë 'akanantankëxun Amorreo unikama 'ën bikuan 'ikën.

Ashikian Jacobnën aín bakë bëchikëkama ká bana

49 ¹Usa 'ain ka Jacobnën kamabi aín bëchikë-kama anua unun kixun kamia-këxa: “Kamikëxa anu rikuatsinkë ka 'ë 'urama kamina ukanti 'ain kixun kakëxa, bërí kana usaími 'ëx ñukëbë 'ikanti bana mitsu ñuixunti 'ain:

²Ën bëbu bakë bëchikëkama ësokín mitsu kamainun kuati kamina 'ë urama ukanti 'ain,

'ën mitsu kamainun ka kuakan, 'ëx kana mitsun papa Jacob 'ikëbia Nukën 'Ibu Diosan Israel kakínribi anëa 'ain.

³Rubén, mix kamina 'ën bakë bëchikë apan 'ain, usa 'aish kamina a irapain 'ëx kushi 'ixun bëchia 'ain, mix kamina kushi 'ianan raírí kamasamaira 'inuxun 'ain.

⁴'Aínbi kamina mix 'ën rëkuén bakë bëchikë 'itima 'ain, mix kamina achúshi baka shërë uínbi bëaraisama usaribi 'ain: mix kamina anu 'ëx 'uxtinu 'ë 'atimaoi an 'ë ñu mëëxunkë 'ën xanubë 'iakën.

⁵Simeón 'imainun Leví mix kamina xukén rabëbi 'ain; usa 'ixun kamina min manë xëtökën 'akín anun bënëkinshi uni kënuakën.

- 6 Uinsaranbi kana anumi
mitsux timékë anu 'ëx
'isamatanin.
Usa 'ixun kamina min
chirabakë 'atima okankë
anun nishkiani kuanxun
unikama 'akën,
usakin 'anan kamina vaca,
aín bënë aín ipukunu 'ikë
aín punu tēakēsari bi okin
'akën.
- 7 ¿Usa 'ain kamina mitsux
nishi 'atimaira sinánñubu
'ain!
Usa 'aish kamina mitsux
ñuina raékëma 'ikēsari bi
sinani nishin.
Usa 'ain kana 'ën mi
rabé asérabi bëtsi bëtsi
menu kuanimi Israel
ëmakanuax 'urai
mi amanu amanu kuanun
'imiti 'ain.
- 8 Judá min xukén apankama
'imainun 'anáka kaman-
ribi ka mi rabinuxun 'aia.
Usakin mi rabi ka min xukén-
kamax mi bémánon nirakëti
ñanati tētúbuti 'ikën,
kamina axa mimi nishkë
unikama abë 'akanankin
mi kupitanuma 'anuxun
'ain.
- 9 Judá mix kamina 'ën bakë
bëchikë 'ain.
Usa 'aish kamina achúshi
'inuánën tuá bërí
kanikëñëan 'ain piti
ñuina bixun bënëkinshi
tētúbuxun pitankëx menu
rakábukë usaribi 'ain,

- usai 'i kamina 'inuán aín
titaxa 'ikēsari bi 'iti 'ain
¿Uin kara usaími 'ia mi
ubioti kuëenti 'ik?
- 10 Uínbi ka aín kushi Judá
bikuantima 'ikën,
'imainun ka aín manë tsati
'apun tuinkë 'ikëa tuinkë
a bikuantima 'ikën,
a manë tsatin 'ibuka
unuxun 'aia
usa 'ain ka kamabi menu
'ikë unikaman ax kikësa-
biokin 'anuxun 'aia.
- 11 An ka uvas 'apákë kamami
bërí kanikë aín burro
tëkërë kati 'ikën,
'anan ka aín chupa kamabi
uvas baka
vino 'akë anun chukati 'ikën.
- 12 Aín bërux ka uvas baka vino
'akë aín chëxësamaira
'ikën;
'imainun ka aín xëtakamax-
ribi vaca xuma uxubëtan
sënëmaira uxuira uxu
'ikën.
- 13 Zabolónën rëbúnkin kamax
ka parúmpapa kuëbí
tsónuxun 'aia,
anua 'aisamaira manë nunti
këñuruti butun a urama
kamina 'inuxun 'ain.
Usa 'ain ka min me anua
Sidón kakë ëma anu
sënëñbi 'unántiokë 'iti
'ikën.
- 14 Isacar mix kamina an ñu
papikë ñuinanëxa anuxun
pimiti aín xubunu tantikësa
'inuxun 'ain.

- 15 Uínsaran kara a me upí isanan, anu tantitisa 'ikë isia,
anuax ka aín kaxunu ñu purunux katúbuti 'ikën,
usai 'ikin ka kana 'aima kima têmëramikin ñu mëëmikë 'iti 'ain.
- 16 Dannën rëbúnkinën ka aín aintsi 'ibukaman 'apu 'ixun 'akinti 'ikën, ax ka achúshi
uni Jacobnën rëbúnkisa 'iti 'ikën.
- 17 Dannën rëbúnkinëx ka achúshi runu bai rapasu tsókësa 'iti 'ikën,
usa 'ain ka aín taë tsiputunua aín caballo natëxkëbë anu 'ikë uni pakëti 'ikën,
ësaribi okin kamina axa mitsumi nishkë unikaman 'akëxunbi mikaman 'amitima 'ain,
kixun ka Jacobnën aín bakë bëchikëkama kakëxa.
- 18 ¡Nukën 'Ibu minmi 'è iémiti kana kuëënin! ësokin ka Nukën 'Ibu Dios ñukákin Jacobnën kakëxa.
- 19 Gad min rëbúnkikamaribi ka suntárunen abë 'akanankin 'anuxun 'aia.
'Aínbi ka ainra abámikin 'anuxun 'aia.
- 20 Aser min piti ñukama ax ka nëishirabu 'iti 'ikën, usa 'ain ka min piti ñu axribi 'apukaman písá upíbu 'iti 'ikën.
- 21 Neftalí, ax ka achúshi chaxu uínbi ubíokëma nikë,
aín tuakëxa upíira 'ikë usaribi 'iti 'ikën.
- 22 José min rëbúnki kamaxribi ka achúshi i baka kuëbí nikë,
axa 'itsaira 'inun bimikësa usaribi 'ianan,
pëñanakëkin anun xubu bëarakë me mapubuinkë usarabi 'iti 'ikën.
Usaribiti ka min rëbúnki kamax mekama tsitsirui bukunuxun 'aia.
- 23 Usa 'ikë ka axa pian 'akanankë unikaman istisama tankin timakin,
aín pia ami pukin ënkinma ubionuxun 'aia;
- 24 'aínbi ka Josénën rëbúnki kaman aín pëñan kushi uni 'ixun ainra
an 'akatsixun 'akëxunbi aín pëñan bërëkinma 'ati 'ikën;
usa 'ain kana mi asabika kixun kain. 'Ën 'Ibu Dios a 'ën rabikë kushiira kushi,
¡An ka an ñuina bërúankë unisa 'ixun Israel unibu bërúanti 'ikë!,
- 25 ¡asábi ka Nukën 'Ibu Dios a 'ën rabikë, an ka mi 'akinuxun 'aia;
Nukën 'Ibu Dios kamabi kushiñuira an ka mi upiokin 'akinti 'ikën!
¡Naíkamë 'ëo manámixunbi ka 'uí 'ibútanun mi upiokin sinánxunti 'ikën!

¡An ka parúmpapa 'ukēmëu
'ikë me anuaxbia 'umpax
utanun mi upiókin
sinánxunti 'ikën!

¡An ka min ñuinakama tuaia
'anan xanu bakënti aribi
upiókin sinánxunti 'ikën!

²⁶ Min papan ka upiokín mi
sinánxunkin
aín papan 'asaribiokín mi
upiókin sinánxuanxa.
Ax ka bashikama këñúké-
bëbi këñutima 'ikën,
upiókin sinánxunkë ax ka
Josénën maxkánubi 'iti
'ikën,
akana aín xukénkama
'akima 'ën kaísan.

²⁷ Benjamín, min rëbúnki
kamaxribi ka tsira 'inu,
nékënëan pëkarakuantsin-
këma 'ain ishi aín piti
ninua ñuina bixun,
pitankëxun bari
xupibukëbëtan aín tëxëké
a 'ain raíribëtan pikësa
usa 'iti 'ain.

Usaribi okín kamina axa mimi
nishkin këñukatsikixun
'akëxunbi minra axa mimi
nishkë unikama 'ati 'ain.”

²⁸ Ënëkamax ka mapai rabé
'imainun rabé ñaká Jacobnën
bakë bëchikëkama 'iakëxa,
usa 'ikë ka aín papan achúshi
achúshi upiókin sinánxunkin
kakëxa.

Jacob ñua ñuikë bana

²⁹ Achúshi nëtën ka Jacobnën aín
bakë bëchikëkama ësokín kakëxa:

“Ënuax 'itsama nëtë 'ikëbë kana
ñuti 'ain. Usa 'ain kamina 'ë ñuia
ënu mainkima anua 'ën chai-
tiokëkama maían kini anubi 'ë
maínti 'ain, ax ka Efrón kakë
hitita uni aín me 'ikën, ³⁰ usa
'aish ka Canaán me anu 'ikën;
ax ka Macpelá kakë me anu 'ikë
kini 'ikën, ax ka Mamré bëmánu
'ikëa Abrahamnën Efrónnën me
këñunbi anu aín aintsikama ñuia
maínti marua 'iakëxa. ³¹ Anu ka
aín bëchikë kaman Abraham
'imainun aín xanu Sara maían-
këxa, 'imainun ka Isaackëñun aín
xanu Rebeca aribi maíankëxa,
maínña 'aínbi kana 'ënribi anu
'ën xanu Lía maíankën. ³² Anu
'ikë me 'imainun kini ax ka 'ën
xutan hitita unikamanua marua
'ikën.” ³³ Ësokín pain aín bana-
kamaira kama aín bakë bëchikë
ñuixunkin sënëóntankëx rakabu-
tëkëñibi ka Jacob aín bana ñomë-
tishi ñuakëxa.

50 ¹Usaia 'ain bana ñomëti
nëtëti ñuia ka Josénën
aín papa 'ikúkin bikin bëtsuku
kakëxa. ²'Atankëxun ka Josénën
an uni 'insínia ronkë rukuturu-
kama aín papa Jacobnën nami
anëtima kupían ron upiókin
'anun kakëxa, usakían kakëxun
ka rontankëxun upiókin chupan
rabunxun nankëxa. ³Usakín 'akin
ka cuarenta nëtë 'imikín anun
anëtima ron 'akëxa a nëtë kamax
ka anun usokín 'ati 'iakëxa.

Usakín 'akë 'ain ka egipcio
unikamax 'itsaira masá nuitu-
kin setenta nëtë 'imi 'itsaira

rarumakëxa, ⁴usai ati nètëkaman aín papa sinani nitëxëtankëxun ka Josénën 'apu faraón aín xubunu 'ikë aín kushi kamabë pain bana-këxa, banakin ka ësokín kakëxa:

—Mitsux upí sinanñu 'ixun 'ë 'akinsa tankín karamina 'apu faraón ësokín 'ë kaxuni kuantí 'ain. ⁵'Ën papan ka ñutisamapan rakáxun, ësokín 'ë kaxa sinántë-këntíma okín anu ñuia maintia anbi 'á Canaán kakë me anubi maínun kixun 'ë kaxa, usa 'ain kana 'ënbi anu maintia 'a me anu mainikuanti 'ain, usa 'ain kana 'ën mi ñukatin 'ë karamina 'ën papa maíntanun 'ë xutíma 'ain, maínbëtsini kana utëkëntí 'ain. ⁶Kixuan kamikëxun ka faraónën kakëxa:

—Min papa kamina usakín anua mi kakë usakínbi maini kuantí 'ain. ⁷Usa 'ain ka José aín papa maini kuankëbë, kamabi aín kushibu axa 'apu faraónën xubunu 'ikë 'imainun Egipto menu an ñu mëëkëkamaríbi kuankëxa, ⁸kuankëbë ka Jacobnën aintsí 'ibukama 'imainun Josénën xukéantukamaríbi atubë kuankëxa. Kuankín ka Gosen kakë me anu uniakë xukama 'imainun atun ñuina kamaishi ëbiankëxa. ⁹'Imainun ka uní aín carreta caballonëan nirinbiankín uankë anúnribi José kuania buaní 'itsaira uní rikíankëxa, usa 'aish ka 'aisamaira uní aín caballonën tsótax kuankankëxa.

¹⁰Usakiani kuanx ka anua Goren-ha-atad, 'ikë Jordán baka

kuainakëkë anu bëbaxun 'aisamaira uní timëkamë 'ëokë ax masánuituti ini rarumakëxa. 'Imainun ka José mapai achúshi 'imainun rabé nètë anuax 'itsaira iankëxa. ¹¹Usai 'iaka anu tsókë cananeo unibunën 'aisamaira timëkamë 'ëokë isakëxa, isí ka kikankëxa: egipcio unibu ka uní ñukë mainux timëkamë 'ëoxa kíax kikankëxa. Usai anuax 'ikë ka Abel-misraim kakín anëakëxa, ax ka Jordán baka amíaxa bari urukë au 'iakëxa.

¹²Usa 'ain ka Jacobnën bëchikë kaman aín papan ñutísama 'ixun kakësabiokín kamabi 'akëxa, ¹³usakín 'atankëxun ka Canaán kakë me anua 'ikë Macpelá kakë me anua 'ikë kını, Abrahamnën Efrón kakë uní hitita ainan 'ikëbi anu aín aintsíkama ñuia maínti marua anu maíankëxa. A me 'imainun a kınıx ka Mamré kakë me amíaxa bari urukë au 'iakëxa. ¹⁴Usokín aín papa maíntankëx ka, José amiríbishi Egiptonu aín xukénkama 'imainun abëa kuankë uníkambë kuantëkëankëxa.

Ashitia José a nètën usai 'ia ñuikë bana

¹⁵Aín papa Jacob ñukë 'ain ka Josénën xukénkaman ësokín sínáncëxa: Bërí sapíka Josénën nun painu 'atímo a sínánkín nuríbi 'atíma otí 'ikën. ¹⁶Ësokín sínánkín ka aín xukéantun kamiakëxa: Nun papa ñutísama 'ixun ka nu kakëxa, ¹⁷ësokín mí kanun: Mí xukénkama kamina an mí 'atíma

oi 'ucha 'ikēbi uisabi otima 'ain. Usa 'ain kamina nun mi 'atimo a sinánkin nuribi 'atima otima 'ain, nukamax kananuna nun papa Dios aín unikama 'ain. Ēsakian a kamikē unikaman kakēxun kuati ka José iankēxa.

¹⁸Usai 'ian ka aín xukén 'ibukama ami bëbai aín bëmáno nirakēti rantipuruni aín bëmá-nanēn me tikai tsóbukin kakēxa:

—Ēnu kananuna nukamax uan. Nukamax kananuna min ñu mēmikē uni 'iti 'ain. ¹⁹Aínbi ka Josénēn atu kakēxa:

—Kamina rakuēnkantima 'ain. 'Ēx kana Diosma 'ain. ²⁰Mikaman kamina 'è 'atima oti sinánkēn, usakin mitsun 'aiabi ka Nukēn 'Ibu Diosan 'atima okin 'akē a upíokin bërínu iskē ñukama ènè mēníoxa: usa 'ain kana 'èn 'itsaira uni bamati 'ikēbi 'akian. ²¹Usa 'ain kamina mitsux rakuétima 'ain. 'Ēn kana mikama 'imainun mitsun bëchikēkamaribi aín piti ñu 'inánti 'ain. Ēsokin kakin ka Josénēn aín xukénkama upíokin sinánmiakēxa.

José ñua ñuikē bana

²²Usakin kamabi ñu pain 'atankēx ka José aín papan aintsi 'ibukamabē Egipto menubi

tsóakēxa. Anu ka José ciento diez baritia 'imi tsóakēxa, ²³usai anu tsóxun ka Efraínēn bëchikēnēan bëchikē aín xutakama isakēxa. Isanan ka Manasésnēn rēkuén bëchikē Maquir kakē aín xutan bëchikēkamaribi 'itsaira 'ikē isakēxa.

²⁴Achúshi nētēn ka Josénēn aín xukénkama kakēxa: 'Ēx anun ñuti nētē ka 'urama 'ikēn, usa 'ain ka Nukēn 'Ibu Diosan mitsu 'akinti 'ikēn, usa 'ixun ka ènè nētēnua anbi mitsu chikin-biakin a 'inánuxuan Abraham kanan Isaac 'imainun Jacob ka me anubi mitsu buánti 'ikēn. ²⁵Ēsakin kakin ka José aín xukén kaman a sinanatēkēntima okin atun kanun kakēxa: Asérabi ka Nukēn 'Ibu Diosan mitsu 'akinti 'ikēn. Usa 'ain kamina mitsun 'èx ñuia ènu maínkinma ènua 'è buánti 'ain. ²⁶Usai pain 'itankēx ka José Egipto menuax ciento diez baritiañu 'aish ñuakēxa, ñuia ka aín nami anun uni ñuia 'ati ro anun 'atankēxun upíokin sabananēn rabunxun anu uni bamaia mañti 'akē cajun achúshinu 'aruakēxa, 'aruxun anu maintia mēníokē anu maíankēxa, èsokin ka José ñukē 'akankēxa ashi.

ÉXODO

Egipto menuaxa Israel unibu tēmëra ñuikë bana

1 ¹ Ënëx ka Israel unibunën anë axa Jacobë Egipto menu bëba akama 'ikën, a unikamax ka achúshi achúshinëx aín aintsikama 'imainun aín xanu, aín bëchikë kamabëbi kuankëxa: ² Ax ka 'iakëxa, Rubén, Simeón, Leví, Judá, ³ Isacar, Zabulón, Benjamín, ⁴ Dan, Neftalí, Gad 'imainun Aser. ⁵ Usa 'ain ka Jacobnën rëbúnkikamax tupúnkëx setenta uni 'iakëxa. Ax pain kuan 'aish Josénëx Egipto menu tsótan.

⁶ Usa 'ain ka José 'imainun aín xukénkamax, a menu pain tsótankëx ñuakëxa; ⁷ 'aínbi ka Israel unikama atun 'aisamaira 'inun Egipto menuxunbi bëchipakëxa, usa 'aish ka atux 'aisamaira 'inun 'uakamë 'ëoi kushirabu 'iakëxa. Usa 'ain ka atu xëshi a menu 'uakamë 'ëokëxa.

⁸ Usai 'itsa baritia anu Israel unikama tsókë 'aínbi ka Egipto menu bëtsi 'apu faraón kakin anëké an José isama anu 'iakëa, usa 'ixun ka a émanu 'ikë aín aintsikama kakëxa: ⁹ Mitsúnbi kamina 'unanin Israel unikamax ka 'aisamaira 'inun 'uakamë 'ëoia usa 'aish ka nubë sënëmma 'ianan kushirabu 'ikën; ¹⁰ usa 'ain kananuna uisa karanuna ënë unikama oti 'ain kixun isti 'ain, nuxnu 'akanankëbë atuma

abë nux 'akanankë bëtsi unikamabë amikatamëxun nu 'abiani ënë menuax abákana usa 'ain.

¹¹ Usakin sinánxun ka Egiptonu 'ikë 'apun an ñu mëëia bërúanxun israel unikama timëti uni anëakëxa, anëkëxun ka a unikaman 'aisamaira okin ñu mëëmiakëxa. Usakin ñu mëëmikin ka Pitón 'imainun Ramsés kakë ëma aribia 'anun 'amiakëxa, ax ka anua Egiptonu 'ikë 'apun, anu piti bukúnti 'amikë 'iakëxa. ¹² 'Aínbi ka 'itsaira 'atima okankëxbi atiaínra, 'aisamaira 'inun 'uakamë 'ëokëxa. Usai 'ikëbë ka egipcio unikamax atumi 'itsaira rakuéakëxa.

¹³ Usa 'ain ka egipcio unikaman Israel unibu 'aisamaira okin ñu mëëmikin tëmëramiakëxa. ¹⁴ Tëmëramikin ka 'aisamaira ñu mënun 'amikin ami xuumati nishkin atu mëakëxa, 'imainun ka me tēi ladrillo 'ati mëskuti 'amianan, atun naënu 'ikë ñu mëëtiribi 'amiakëxa. 'Amikin ka Israel unikama atun 'atimaira okin tëmëramiakëxa.

Egipto menu 'ikë 'apu Israel unibunën bëbu bëchikë bakënia 'amiti kia bana

¹⁵ Usa 'ain ka Egipto menu 'ikë 'apu ax Sifrá kakë 'imainun Puá kakë abë banakëxa, ax ka hebrea xanukama an nachikitia 'akinkë xanu rabé 'iakëxa:

16—Min hebrea xanukama bakēnun 'akinkē 'ixun kamina isti 'ain, uisa tuá kara nachikitia xanu 'imainun kara bëbu tuá 'ia kixun. Xanu 'ikē kamina kanitanun ënti 'ain, bëbu tuá 'ia 'kamina 'ati 'ain! 17Usakian kakēxunbi ka an nachikitia xanukama 'akinkē Sifrá 'imainun Puá an Diosmi rakuékin 'apu faraónën kakēsabiokin akinma bëbu tuákama kanitanun ëankëxa. 18Usoia kuakin ka 'apu faraónën a xanu rabé kamiakëxa:

—Kamikëxa anu kuankë ka ësokin kakëxa. ¿Uisa kupín kaina bëbu tuákama kanitanun ënin? 19Ësokian ñukákëxun ka kakëxa:

—Hebrea xanukamax ka egipcia xanusama 'ikē kixun xanu rabé an kakëxa. Usa 'aish ka atux kushiirabu 'aish nukamax nachikiminux nukukē 'aímabi atux pain bakënkē 'ia kixun.

20Usai ka Israel unikama 'aisamaira 'inun 'uakamē 'ëokëxa, 'ianan ka 'aisamaira 'inun kamabi nētën 'uákamē 'ëoi kushiirabu 'iakëxa. 21Usaia 'iabi ka Diosmi rakuékin an xanu bakēmikē rabé an tuapatia aín aintsikamabëbi 'uakamē 'ëonun ëankëxa. 22Usaia 'ikëbëtan a kuëenkinma faraónën, aín unikama kakëxa: Kamina Israel bëbu tuá bakënia bakami niti 'ain, nianan kamina xanu tuakamaishi kania 'uakamē 'ëotanun ënti 'ain.

Moisés bakéan ñuikē bana

2 1Achúshi uni Israelnën rëbúnki Leví kakē uni ax ka, aín aintsikaman bëchikē achúshi xanubë

biranankē 'iakëxa, 2an ka biranan-tankëxun achúshi bëbu tuá 'itánun tuakëxa, tuatankëxun ka upíira 'ikē nuibakin, aín xubunu rabé 'imainun achúshi 'uxē 'imikin unëakëxa; 3unëkëxia kani aín xubunu unëtisama 'ikē ka, achúshi tasá basion xo 'atankëxun anun 'umpax atsintisama okin, 'ain xabankëkama i bëpín asfalto anun xarabëtan bëtastankëxun, aín naménu a tuá 'aruakëxa; 'arubianxun ka Nilo kakē baka kuëbía kookë basion xo chaxkébu a tēmú bëspúnkin nankëxa; 4nantankëxun ka bëbu tuára aín chirabakē kakëxa, uisai kara min rarëbakē 'ia kamina 'urama kuankinmabi isti 'ain.

5Usakian 'akē 'aínbi ka a nētë xupibukëbë Egíptonu 'ikē 'apun bëchikē xanu chipash 'imainun an ñu 'axunkē xanukama nashi kuankëxa, kuantankëx baka kuëbí nikinbi ka xanu achúshinën, basion xo chaxkébu bakanua kookë tēmú bëspúkē tasá mërakëxa. Usakin

*Baka kuëtsin bëspunkëa
tasánua tuá bia.*

mërakin ka an ñu 'axunkë xanu achúshi tasá a bitánun kixun xua-këxa. ⁶Xukëxun bitsínkin bëia baakakinbi ka a 'ukëmëuküaxa tuá inia kuakëxa, kuation ka 'apun bëchikë 'itsaira nuibati kiakëxa:

—Ënë tuakëx ka Israel unika-man bëchikë 'ikën.

⁷Usa 'ain ka mërakëbë a bërúain nitsaxbi ukin aín chirabakën 'apu faraónën bëchikë kakëxa:

—¿Mi hebreá xanu achúshi an ënë tuá xuma 'amikin, kanióxunun bari-xunti karamina kuëënin? ⁸Kakëxun ka faraónën bëchikënen kakëxa:

—Kamina achúshi xanu bariti 'ain kixun. Usakian kakëx ka xanu chipash ax a tuákën titanubi abákiani kuankëxa, ⁹kuanxun kakëxa aia ka faraónën bëchikënen kakëxa:

—Ënë tuá kaina 'ë kanióxunkin bërúanxuntima 'ain, bërúankin kanióia kana mi kupióti 'ain.

Usokian kakëxun ka aín titan bërúankin kanionuxun a tuára biakëxa, ¹⁰bixun kaniókëxa kani chaia ka xuma 'akë ënia 'ain titan faraónën bëchikë 'inánkëxa, 'inánkëxun ka aín tuása 'ikë kaniókëxa kaniókin ka. “Ën kana tuá bakanua bian kixun sinánkin Moisés kakín anëakëxa.”

Moisés Egiptonuax Madián kakë menu abáti kuan bana

¹¹Usai anuax kani aín baritia sënëni ka Moisés faraónën xubunu 'iakëxa, anuax ka achúshi nètën aín aintsi 'imainun aín kaibu kamaribi isi kuankëxa, Egiptonu

'ikë unikaman 'aisamaira okin ñu mëemia 'unánkë 'aish. Usakin 'unánx kuankinbi ka egipcio uni achúshinëan aín aintsi achúshi mëia mërakëxa. ¹²Mërakin ka unin karaisa isima kixun isbë-kinkin isakëxa, iskëxunbia uínbi isiama okin anun rabanan nëékin ka aín aintsi an mëékë egipcio uni 'axun masinu maíankëxa. ¹³Usakin 'oonx pëkarakëbë kuantëkëkinbi ka hebreo uni rabëtax mëëanania mërakëxa. Mërakin ka an bëtsi mëékë uni a kakëxa:

—¿Uisa kupín kaina min aintsi-bëbi mëëananin? ¹⁴Usakian kakëxunbi ka an bëtsi mëkë hebreo unin kakëxa:

—¿Uin kara mi nun 'apu 'ianan nun kushi 'inun mi 'imíax? ¿Min kaina egipcio unimi 'akësokin 'ë ribi 'ati sinanin?

Ësokian kakëxun kuati ka Moisés rakuéakëxa, rakuékin ka 'ën egipcio uni rëonkë a ka 'unánxa kixun sinánkëxa. ¹⁵Usakian Moisésnën egipcio uni achúshi rëkë a ka faraónën ñuikania kuakëxa, kuaxun ka Moisés aribi 'ati barimiakëxa; 'aínbi ka a bana kuabiani Madián kakë me anu tsóti kuani abákëxa. Usai abáx bëbatankëx ka anua 'umpax bikë kini achúshi rapasu tanti tsóakëxa.

¹⁶Anu ka Reuel kakë Madiánu 'ikë sacerdote 'iakëxa, ax ka mapai achúshi 'imainun rabé bëchikë xanu chipashñu 'iakëxa. A nètën ka xanu chipashkama atux anua 'umpax biti kininua 'umpax bixun anua ñuinakaman 'umpax

xäkäkama a uakaxun aín papan ovejakama 'umpax xëami kuan-këxa, ¹⁷'aínbi ka an ñuina bërúankë unikaman anua mërakin xanu chipashkama anuaxa kuantanun kixun kakëxa. Usakin kakëbëbi nirukin ka Moisésnën atun rabanan unikama kakin xanukama 'ain ñuina 'umpax 'amiakëxa. ¹⁸Usakian atun ñuinakama 'umpax xëami-këbë ka usai 'ikëxmabi bënëtishi anua aín papa 'ikë anu kuankëxa, kuania ka aín papan atu ñukákëxa:

—¿Uisa kupín kaina usai 'ikëxmabi bënëtishi rikuatsinin?

¹⁹Kixuan kakëxun ka a xanukaman kakëxa:

—Achúshi egipcio unin ka nunun rabanan nékin an ñuina bërúankë unikaman kaiabi kaxun, nun ñuinakama 'umpax bixun xëamiaxa.

²⁰Ësakian kakëxun ka Reuelnën kakëxa:

—¿Uinu kara a uni 'ik? ¿Uisa kupín kaina bëkinma ashira ëbëtsian? ¡piia unun ka kuëëntan!

²¹Kakëx kuanxua aín bëchikënen bëkë ka, aín papa Jetronën aín xubunu 'inun kixun Moisés kakëxa, kakëxun ka asábi ka kana min xubunu 'i bërúti 'ai kixun Moisésnën kakëxa. Usai abë basipain 'iaka aín bëchikë Séfora aín xanu 'iti 'inánkëxa, ²²'inánkëxun ka Moisésnën ami achúshi okin bëchixun Guersón kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: 'Ëx kana achúshi uni bëtsi menu 'ikë 'aishënë menu 'ikë unin bëchikëma 'ain.

²³Usa 'ain ka 'itsa baritia 'inúkëbë Egíptonu 'ikë 'apu ñuakëxa.

Ñuanka, Israel unibunëx 'aisamaira ñu mëëmikëx uisa kupín kara ësokinra nu ñu mëëmia kiox kikankëxa. Ësaia kiania ka Diosan kuakëxa. ²⁴Usai atux kia kuakin ka Diosan achúshi ñua Abraham, Isaac 'imainun Jacob akamabëtan 'a a sinánkin 'akiankëxa. ²⁵Usaia 'aisamaira tëmërai kia kuakin ka Diosan uisaira kara atux tsótia kixun 'unánkin 'akinti sinánkëxa.

Nukën 'Ibu Diosan Moisés ain anën kuëan bana

3 ¹Moisésnën ka aín kuku Jetró 'ikëbi Reuel kakinribi anëkë uni an 'arakakë ovejakama bërúanxuanakëxa, a unix ka sacerdote Madián kakë me anu 'ikë 'iakëxa, achúshi nëtën ka anu uni 'ikëma menu aín kukun ñuina 'arakakëkama buani kuankëxa, kuanx ka Diosan bashi kakë chairukë anu bëbakëxa ax ka Horeb kakë 'iakëxa. ²Anuax ka Nukën

I muxañu pëñanankëkë nëbëtsinuax tsi rëkirukësa 'inun Diosan ángel mërá.

'Ibun ángel tsi rëkirukësa 'inun mërakëxa, mëratika i muxañu pëñanakëkë a nëbëtsinuax 'iakëxa, 'ia Moisésnën upíokin iskëxbi ka i pëñanakëkë rëkirukë ax këñutima usabi 'ikë isakëxa. ³Usai 'ia iskin ka sinánkëxa: “¡Uisa ñu kara usaía 'ikë ux 'ikën! Usai 'ia kana ñu iskëma 'ain, kana isi kuantí 'ain, uisa kupín kara i pëñanakëkë ux nëmëtibi këñutima kixun.”

⁴Sinánbiani kuankian 'urama obianiabi ka Nukën 'Ibun Moisés i pëñanakëkë rëkirukë a mëuxun kuëëankëxa:

—¡Moisés! ¡Moisés!

—Kakian aín anën kuënkëxun ka ënu kana 'ai 'Ën 'Ibu —kixun Moisésnën kakëxa. ⁵Usakian kakëxun ka Diosanribi kakëxa:

—'Uramaira ukin kamina 'ë chichabëtsintima 'ain, 'ianan kamina min taxaka a ëchiti 'ain anu 'ëx 'ikë me ënëx ka upíira 'ikën. ⁶Kakin ka ësokinribi kakëxa:

—'Ëx kana min chaitiokë aín Dios 'ain 'imainun kana Abraham, Isaac Jacob akaman rabia Dios a 'ain.

Usakian kakëxun kuati ka Moisés aín chupan Dios istisamata ni rakuéti bëmápuakëxa, ⁷aínbi ka Nukën 'Ibun:

—Aséribi kana 'ën unikama Egipto menuax tëmëraia isan. 'Ën kana an bërúanxun ñu mëëmikë unikama 'ucha kupían tëmëraia kuan, 'imainun kana aséribi 'ën upíokin uisai kara atux tëmëraia kixun 'unan. ⁸Usa 'ain

kana 'ënbi a isi ubuan, egipcio unikaman 'aisamaira okin tëmëramia kana chikinun 'ain. Ënë menua chikínbiankin kana atu me chaiira 'imainun upíira anua 'aisamaira ñuina xuma 'ianan a piti 'itsaira 'imainun buna rëpa 'umpax iskësaira 'ikë anu buánti aín. A mex ka anua cananeobë, hititas, amorreos, ferezeos, heveos 'imainun jebuseos unikama 'ikë anu kana buánti 'ain. ⁹Ka kuat, 'ënbi kana egipcio unbunëan 'aisamaira okin tëmëramikin Israel unikama 'atima oia isan. ¹⁰Usa 'ain kamina, mi kuanun mëníokati 'ain, 'ën kana faraónnu kuantanun mi xuti 'ain, usa 'ain kamina 'ën uni Israelkama Egipto menua chikini kuantí 'ain.

¹¹Ësokian kakëxunbi ka Moisésnën Dios kakëxa:

—¿'Ëx karana aín 'ain? ¿Aín 'ixun karana anu kuanxun faraón Egiptonu 'ikë Israel unibu chikinun kai kuantí 'ain?

¹²Ësai kia ka Diosan kakëxa:

—'Ëx kana mibë 'iti 'ain, ënëx ka ami unántiokin 'ënbi mi xukë 'iti 'ikën: Egipto menua 'ën unikama chikínkë 'ain kamina kamaxunbi mikaman ënë menuxun 'ë rabiti 'ain.

¹³'Aínbi ka Moisésnën kakëxa:

—Asabi ka 'aínbi ka anu kuantankëxun 'ën Israel unibu: Mitsun chaitiokë kaman Diosan ka mitsunu 'ë xuaxa kixun, kakëxunbi ka atun 'ë ñukáti 'ikën: ¿Uisa kara aín anë 'ik?

Ësakin ñukákëxun,
¿karana 'en uisakin kati
'ain?

¹⁴ 'Imainun ka Diosan kakëxa:

—'Ëx kana axa nètétimoí tsókë a
aín. Usa 'ain kamina israel unibu
kati 'ain: 'Ënbi kana atunu mi xuti
kixun kamina kati 'ain. ¹⁵ Kanan
ka ësokinribi Diosan Moisés
kakëxa:

—Ënëx ka 'en anë uínsarabi
nètétima a 'ikën, ënëx ka 'en anë
uínsaran nètënbi xëñibua 'aínbi
këñutima a 'ikën. 'Ëx kana mitsu
chaitiokékama Abraham, Isaac,
Jacob, akaman Dios a 'ain, an ka
mitsu kanun 'ë xuaxa. 'Ën anë
ënëx ka këñutima a 'ikën; ënëx
ka 'en anë axa xëñibua 'aínbi
nètétima a 'ikën.

¹⁶ Usa 'ain kamina bënëkiani
kuantankëxun, Israel uni apan-
kama timëtankëxun kai kuantu
'ain: Nukën 'Ibu min chaitiokë-
kaman Dios, 'imainun Abraham,
Isaac Jacob akaman Dios an ka
'ëmi chikirakëkin ësokin 'ë kaxa,
'ënbi kana Egiptonu 'ikë unikaman
mitsu 'atimaira oia isan kixun ka
'ë kaxa. ¹⁷ 'Imainun ka ësokinribi
'ë kaxa, an isa Egipto me anuaxmi
tëmërakankë ënu mitsu chikín-
biankin anua cananeos, hititas,
amorreos, ferezeos, heveos
'imainun jebuseos; unikama 'ikë
me anu mitsu buánti 'ikën, ax
ka me achúshi anua ñuinanën
xumañukama a 'imainun a piti
ñu 'itsaira 'ianan ñu 'aisamaira
'ikë a 'ikën. ¹⁸ Uni apan kaman ka
min kakëxun kuati 'ikën; usa 'ain

kamina atubë mix Egiptonu 'ikë
'apu a isi kuantu 'ain, iskin kamina
kati 'ain: Nukën 'Ibu hebreos
unikaman Dios, an ka 'ëmi chikira-
këkin 'ë kaxa. Usa 'ain kamina, nu
anu uni 'ikëma menu kuantanun
xuti 'ain, rabé 'imainun achúshi
nëtë 'ikiani kuantankëxun, ñuina
xaroxunkin Nukën 'Ibu Dios rabi-
tanun kamina nu xuti aín. ¹⁹ 'Aínbi
kana 'en upíokin 'unan, Egiptonu
'ikë 'apun ka min aintsikama kuan-
tanun xutima 'ikën, usai 'iabi kana
'en mitsua xunun sinánmiti 'ain.
²⁰ Usa 'aínbi kana 'ëx kushiira 'ixun
'en kushi ismikin egipcio unikama
bamamikin atun isama ñu 'ati 'ain,
usakin 'akin kana anun rakuéti
ñu uínsaranbi a menuxun isama
ñu 'ati 'ain; 'akëbëtan ka mikama
anuaxmi kuantanun 'ain menua
faraónën mitsu chikínti 'ikën.
²¹ 'Anan kana Israel unikama aín
menuax chikitia egipcio unibunën
kuania atun ñu 'itsaira 'inainshinun
sinánmiti aín; usakian 'inánkëx ka
mëkëinshi kuanima ñuñuira kuan-
kanti 'ikën. ²² Usa 'ain ka achúshi
achúshi xanun, a rapasu 'ikë
'imainun bëtsi xanukama atubë
tsókë aribi aín ñua 'inánun ñukati
'ikën, ñukákin ka upírabu manë
'akë a 'imainun kuri 'akë akama
'imainun chuparibi a atun tuá bëbu
'imainun xanukamaribi pañumiti
ñukati 'ikën, ñukákëxun ka xanu-
kaman ñuñakíma mitsu aín ñu
'inainshiti 'ikën, usakin kamina
mikaman ñuñuma 'ítánun egipcio
unibu atun ñu kupíikëira 'imainun
upírabu a bikuanti 'ain.

4 ¹Atun ka usaka kixun sinanima 'ianan ka 'ën kakëxun kuatima 'ikën —kixun ka Moisésnën kakëxa—. Usai 'i ka kiti 'ikë: mimi ka nukën 'Ibu chikirakëkëma 'ikë kixun kiti 'ikën.

²—¿Añu kara min məkënumi tuinkë ax 'ik? —kixun ka Nukën 'Ibun ñukákëxa.

—Ënëx ka achúshi tsati 'ikë —kixun ka Moisésnën kakëxa.

³—Menu kamina min tsati niti 'ain —kixun ka Nukën 'Ibun kakëxa.

Kakëxun ka Moisésnën aín tsati menu niakëxa, nikëxëshi ka aín tsati achúshi runu 'inun 'iakëxa. Usai 'ia isi ka. Moisés a ëbiani uri ki abákëxa, ⁴'aínbi ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Aín inan kamina min məkënan tuinkin biti 'ain.

Kixun kakëxuan Moisésnën aín inan bikëxëshi ka runu amiribishi tsati 'iakëxa.

⁵—Ënëx ka a iskian asérabi ka Nukën 'Ibu mimi chikirakëxa kixun 'unánti 'ikën, mitsun chaitiokë Abraham, Isaac 'imainun Jacob aín Dios ax ka mimi mëraxa kixun ka atun sinánti 'ikën ⁶—kixun ka Nukën 'Ibun kakëxa—. Bëri kamina min məkën min shikanu nanti 'ain.

Kakëxun ka Moisésnën aín məkën aín shikan 'ain kutun mëu Diosan kakësabiokin atsímiakëxa, atsímixun amiribishi bitëkënkin iskëxbi ka aín məkën an nami chëkimikë 'insín shurun shuruanbu 'aish matsi uxuira iskësa 'iakëxa.

⁷Usa 'ain ka Diosan kakëxa:

—Min məkën kamina amiribishi min kutun mëu atsímitëkënti aín.

Kakëxun ka Moisésnën amiribishi aín məkën aín kutun mëu atsímitëkëankëxa, atsínmixun bitëkënkin iskëxbi ka aín məkën aín namikama iskësabi 'aish upí 'iakëxa. ⁸Usokin 'imitankëxun ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—A painmi 'akë ënë iskinbi asérabi ka kixun sinánkima ka bëtsi ñumi 'atëkënkëbëtaira a iskin asérabi ka kixun sinánti 'ikën; ⁹'aínbia usa ka kixun sinanan min kakëxun kuaisama tánkin ënë ñu rabé iskinbi usa ka kixun sinánkankëbëtama kamina, 'umpax bakanua bixun menu chikuti 'ain. Usakin 'umpax bakanua bikë a menu anpënkakëxëshi ka imi 'iti 'ikën.

¹⁰—¿Usati kaina 'ë usakin kai 'ën 'Ibu! —Kixun ka Moisésnën Dios kakëxa—. 'Ëx banati ka tëira 'ikën, 'ëx usai banakë ax ka bërira usai 'ëx banakëma 'ikën, usa 'ain ka, an mi ñu mëxunti ënëx bërira usai 'iama 'aish usaibi banaia. Usa 'ain kana 'ëx banaibi upiti banatima 'ain. ¹¹'Aínbi ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—¿Uin kara uni anúan banati bana 'inánkëx? ¿Uinma 'ën kana an banañuma 'ianan pabë, bëxuñu 'imianan an uníkama an upíokin isnun ismikë a 'ain? ¹²Usa 'ain, kamina kuantí 'ain, 'ën kana Egipto menuax banakëbë mibë 'ixun, usakinmi kati bana mi 'unánmiti 'ain.

¹³Ësokin katëkënkëxunbi ka Moisésnën munuma banakin kakëxa:

—¡Uisati kaina 'ën 'Ibu 'ixun bētsi uni xutiman!

¹⁴Ēsakian kakēxbi ami nishkin ka Nukēn 'Ibun Moisés kakēxa:

—¡Anu ka min xukēn, Aarón sacerdote levita uni ax 'ikēn! 'Ēn kana 'unan ax ka upiti banaia, an ka upiti banakin uni kuēemia, usa 'aish ka anumi 'ikē anuax mibē mēranankin mi isi 'itsaira kuēenti 'ikēn. ¹⁵Usa 'ain kamina abē banakin kamabi 'ën mi kakē banakama ñuixunti 'ain; usa 'ain kana 'ēx abē 'ianan mibēribi unikama kaimi banakēbē mi rabēbē 'iti 'ain, usa 'ixun ka mi ñuikin an unikama kati 'ikēn, 'ën kana usakian ñukama 'anun 'unánmiti 'ain. ¹⁶Min kamina abē banakin Aarón 'ēxbi abē bana-kēsa 'inun kati 'ain, usa 'ixun ka Aarónēnbi kamabi bana minmi ñuixunkē kamabi unikama kati 'ikēn. ¹⁷Usa 'ain kamina min tsati bibiani kuantankēxun anunbi 'ën mi 'anun kakē usakinbi, atun uínsaranbi isama ñukama a isia rakuéē kantanun 'ati 'ain.

Moisés Egipto menu kuantēkēan bana

¹⁸Usa 'ain ka Moisés aín kuku Jetró 'ikēbi Reuel kakinribi anēkē aín xubunu kuantēkēankēxa, kuanxun ka aín kuku kakēxa:

—Ē karamina Egipto menu kuantēkēntanun xutima 'ain. 'Ēn aintsi 'ibukama kara anu tsótaxa kana isi kuainsatanin.

—Usakian kakēxun ka aín kuku Jetrónēn asábi ka usa 'ain kamina

bērúanx kuantankēxun isi kuantí 'ai —kixun kakēxa.

¹⁹Usa 'ain ka amiribishi Nukēn 'Ibun Moisés Madián menuxun kakēxa:

—Kamina Egipto menu kuantēkēnti 'ain, ax mi 'akatsi 'ia unikamax ka kamáxbi kēñúaxa.

²⁰Usakian kakēxun ka Moisés aín xanu 'imainun aín bēchikēkama burronu 'arubiani Egipto menu kuankēxa. Kuani ka aín tsati anúan Diosan 'amikēxun bētsi ñu 'akē a buani kuankēxa.

²¹Usa 'ain ka Nukēn 'Ibun Moisés bēramabi kakē 'iakēxa:

—Egipto menu bēbaxun kamina 'ën mi, 'anun kakē ñukama 'apu faraónēn ismainun an iskēma ñu min tsati anun 'ën mi kakē-sabiokin 'ati aín. 'Ēn kana 'apu faraónēan min kakēxunbi kuai-samatankin aín sinan iruarakin Israel unibu kuantanun xuxunma 'anun 'imiti 'ain. ²²Usa 'ain kamina 'ē ñuikin, faraón kati 'ain: Ēsai ka Nukēn 'Ibu kiaxa: Israel unibunēx ka 'ën rēkuén bēchikēsa 'ikēn, usa 'ikē kana atu nuibatín. ²³'Ēn kana 'ën unikamami 'ē rabia kuantanun xunun mi kan; 'aínbi kamina min kuantanun atu xukēma 'ain, usa 'ain kana 'ën min rēkuén bēchikē bamamiti 'ain.

²⁴Usakian Diosan kakēx ka Moisés aín xanu 'imainun aín bēchikē kamabē anun Egipto menu kuankē bain kuankēxa, kuanbaiti ka anua 'uxti anu bēruakēxa, bērukē ka ami mērakin a ñantan anua 'ikē anuxun Nukēn 'Ibun Moisés 'akatsi 'iakēxa

ain bëchikë Guersón kakë abá an kakësabiokin aín nëtökë ñu maxaka tëakin 'unánti okëma kupín. ²⁵Usa 'ain ka Séforanën achúshi maxá xëtökë bikin anun aín tuákën nëtökë ñu maxaka tëakëxa; tëakinshi ka aín tuákën nëtökë ñu maxaka tëakë anun aín taënu tatikakin Moisés kakëxa: Mix kamina asérami 'ën bënë 'ain, usa 'ikë kana bamati 'ikëbi mi iémia.

²⁶Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Moisés kuantanun kixun ëankëxa. Ën këbë ka Séfora kiakëxa, Moisés ënëx ka 'ën aintsi 'ibu 'ikëbi 'ën bikë 'ikën, usa 'ikë kana bamati 'ikëbi iémian.

²⁷Usakian 'amainun ka Nukën 'Ibun Aarón ësokin kakë 'iakëxa: Anu uni 'ikëma menu kuantankëxun kamina Moisés aia mëránankini kuantu 'ain kixun kakë 'iakëxa. Usakian kakëx ka Aarón Diosan bashi kakë anua Moisésbë mëránani kuankëxa. Kuanxun ka anua mërakin bëtsukukakin biakëxa. ²⁸Abë mëránantankëxun ka Moisésnën Aarón usakin kanuan Nukën 'Ibun kakë bana-kama ñuixunkin kakëxa, kanan ka usakian unin iskëma chaira ñu 'atia Diosan kakë akamaribi ñuixunkin kakëxa. ²⁹Usakin ñuixunbiani ka a rabëtaxbi anuax kuantankëx Israelkama aín kushibu kamabë timëakëxa, ³⁰timëxun ka Aarónën usakian Nukën 'Ibun Moisés kakë bana-kama ñuixuankëxa, ñuixunkin ka usakin 'anúan Diosan kakësabiokin atun iskëma ñukama kamabi unían istánun 'akëxa.

³¹'Aia iskin ka Israel unikaman asérami ka kixun sinánkëxa. Sinánkin ka Nukën 'Ibun ka nux 'aisamairai tëmëraia isaxa kixun sinánkankëxa, sinani ka aín bëmánanën memi bëtiki tsóbukin Dios rabikankëxa.

**Moisés 'imainun
Aarón Egíptonu 'ikë
'apu faraónbë bana**

5 ¹Usakin unikama katankëx ka Moisés 'imainun Aarón, 'apu faraónbë banai kuankëxa:

—Kuanxun ka ësai ka Israel unikaman Dios kiaxa kixun kakëxa: 'Ën unikama kamina anu uni 'ikëma menu kuanxuan achúshi fiesta 'akin 'ë rabitanun xuti 'ai kixun mi kanun ka 'ë kaxa kixun kakëxa.

²'Aínbi ka faraónën kakëxa:

—¿Ui kara min 'Ibu ax 'ik? ¿'Ën karana an kakëxun aín bana tankin israel unikama kuantanun xuti 'ain? ¿'Ën kana min 'Ibu 'unaniman, usa 'ain kana israel unikama kuantanun xutima 'ain!

³Usakian kakëxun ka a rabëtan kakëxa:

—Usama ka ax ka hebreo unikaman Dios 'ikën, usa 'aish ka numi chikirakëxa; usa 'ain kanaanu anu uni 'ikëma menu kuantu 'ain, ax ka rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikiani kuantu 'ikën, anuxun kananuna nun 'Ibu Dios ñuina rëtankëxun xaroxunti 'ain, usakin 'axunkëxuma ka nukama 'insínan këñumianan bëtsi unikaman nubë 'akanankin këñunun nu 'amiti 'ikën.

⁴Aínbi ka Egipto menu 'ikë 'apun Moisés 'imainun Aarón kakëxa:

—¿Uisa kupín kaina min unikama aín tëëti ëmitisa tanin? ¡Abi kamina mitsun ñu mëëti ënkinma 'ati 'ain, kixun ka faraónën kakëxa!

⁵Ësakinribi ka faraónën amiribishi katëkëankëxa:

—Bëri ka ënë menu 'aisamaira Israel unibu 'ikën, ¿Min kaina atun tëëti ëmitisa tanin?

⁶A nëtënbi ka faraónën an bërúanxun unikama ñu mëëmikë 'imainun, an ñu mëia bërúankë aín 'apukama ësokin kakëxa:

⁷—Bëri kamina Israel unikama ladrillo 'ati me tëikëñun mëskuti basi 'inántima 'ain, atun 'akësabi okían 'anun. Kamina kuantankëxuan atúnbi basi binun kati aín. ⁸'Aínbi kamina atun 'akësabi okían uiti 'itsa kara 'aia, ati 'itsabi bëri 'anun atu 'amiti 'ain. Achúshi ladrillorabi ka sënëmamitima 'ikën, a unikamax ka chikish 'ikën, usa 'aish ka atux munuma banai kuënishi kia: Nukën 'Ibu Dios rabikin ñuina rëxun xaroxuni

kuantanun kamina nu xuti 'ain kias ka kiania. ⁹Usa 'ain kamina a unikama mitsun 'akësamaira okin bëri tëmëramikin ñu mëëmiti 'ain; usokin 'akëxun ka ñu mëëkin uisa bana kara kuation abi asërabi ka a bana 'ikë kixun sinántima 'ikën.

¹⁰Ësokian 'apu faraónën kakëx ka an ñu mëia bërúankë unikama 'imainun aín kushikama, ax unikama kai kuankëxa:

—Kuanxun ka kakëxa, 'apu faraónën ka bëri ladrillo 'ati basi mitsu 'inanxuma 'anun nu kaxa.

¹¹Usa 'ain kamina bëri kuantankëxun mitsúnbi uinua kaina mërai anua basi biti 'ain. 'Aínbi kamina mitsun 'akësabi okin uiti 'itsa karamina atu 'axun 'inanin ati 'itsa ladrillobi 'axun achúshirabi sënëmamikinma 'inánti 'ain.

¹²Ësakian kakëx ka Israel unibu Egipto mekamanu kuani basi bari abísakëxa, abístankëxun ka basi paxa basi chushikë, 'akësaribi okin 'ati biakëxa. ¹³⁻¹⁴Usakian 'aia ka kamabi nëtën an ñu mëia bërúanti faraónën nankë unikaman bënëkin, uiti 'itsa kara

Israel unikama 'aisamaira tëmëramikin ñu mëënun 'amia.

basi 'inánkëxun ladrillo 'aia ati 'itsabia 'anun 'amiakëxa, 'imainun ka Israel unibunën kushikama mëëkin kakëxa:

—¿Uisa 'ixun kaina iméishibi 'aíma 'iónxunbi bërámami basi 'inánkëxun 'akankë ati 'itsabi ladrillo mitsun 'akaniman?

¹⁵Usakin atun 'akëxun ka Israel unin kushikaman anu rikianxun 'apu faraón kakankëxa:

—¿Uisa kupín kaina mix 'apu 'ixunbi an mi ñu mëëxunkë unikama 'ikëbi nu usokin 'ain? ¹⁶Bëri ka basi nu 'inankimabi, ladrillo 'anun kixun bënëanan nu mëia. ¡Usakin ka min unikaman nu 'aia!

¹⁷'Aínbi ka faraónën kakëxa:

—Mitsux kamina asérabi chikishan tapunbuira 'ain. Usa 'aish kamina mitsun nikënuaxbi kin: Nukën 'Ibu kananuna ñuina rëtan-këxun xarokin rabi kuantu 'ain kix kikanin. ¹⁸¡Kamina mitsun tëtínubi rikianti 'ain! Bëri kananuna mitsu basi 'inániman, usa 'aínbi kamina bërámami 'inankësa ati 'itsabi ladrillo 'axun 'inánti 'ain kixun ka kakëxa.

¹⁹Usakian kakëxun ka Israel an ñu mëëmikë aín kushikaman tēiira iskin sinánkëxa: Uisaxun karanuna ladrillo 'itsamashi 'anun kakima bërámamu 'akë 'ati 'itsabi achúshi nëtën 'anun kakëxun 'ati 'ai kixun. ²⁰Usakin 'apu faraónën kakëx chikikinbi ka Israel unibunën kushikaman Moisés 'imainun Aarón ëmanxuan kainkëxun mëra-këxa, ²¹mëra kin ka atun kakëxa:

—Nukën 'Ibu ka nukamami 'akësaribi okin mi 'atima oti 'ikën. Mi rabëtan 'ucha kupín ka faraón 'imainun 'ain unikama xuatemati numi nishkin nukama 'aisatania. Mitsúnbi kamina usakian nu 'anunbi anu kuanxun faraón kan, usa 'ain ka atun usakin nu 'aia.

Moisés Diosbë bana

²²Usa 'ain ka Moisésnën Nukën 'Ibu abë banakin kakëxa:

—'Ën 'Ibu, ¿Uisa kupín kaina min unikama 'atima oin? ¿Uisoti kaina min atunu 'ë xuan? ²³'Ën kana anu uxun mi ñuikin 'ë mi kakë banakama faraón ñuixuan, usa 'aínbi ka an bëríbi min unikama 'atima oti ënkëma 'ikën, usa 'aínbi kamina min atu 'iëminuxun uisa ñubi 'axunkëma 'ain.

6 ¹Usai kia ka Nukën 'Ibu Moisés kakëxa:

—Bëri kamina uisakin karana 'apu faraónën kuëënkimabi 'ën kushinbi 'amikëxun mitsu xunun 'ami isti 'ain, usa 'aínbi kana anbia mitsu aín menua xunun sinánmiti 'ain; usa 'ain ka, anbi mitsu ënuax kamina kuantu 'ain kixun kati 'ikën.

Diosan Moisés amiribishi kuëntëkëan bana

²Amiribishi ka Diosan abë banakin Moisés katëkëankëxa:

—'Ëx kana min 'Ibu 'ain. ³Usa 'ikë ka min chaitiokë Abraham, Isaac 'imainun Jacob akaman 'ëx kana kamabi kushiñu Dios a 'ai kixun 'unánkëxa, 'aínbi kana asérabi 'ën

anëira a atu 'unánmiama 'ain: 'Ëx kana min 'Ibu a 'ain. ⁴Usa 'ixun kana këñutima okin achúshi ñu atu 'axuan, 'akin kana Canaán kakë me a 'inánuxun atu kakën, ax ka anu paian bëtsi menu 'ikë unikama 'ikëσαι 'itsama baritia anu tsóa a 'iakëxa. ⁵Usa 'ain kana Israel unikamax bëri 'itsaira tëmë-raia 'unan, 'imainun ka egipcio unibunën ñu mënun ubíokin 'amia, usa 'ain kana 'ën unikamabë mënionani kia a sinan. ⁶Usa 'ain kamina Israel unibu anu kuanxun kai kuantí 'ain, 'ëx min 'Ibu 'ixun kana tëmëramikian ñu mëékë anua chikínti 'ain. Usa 'ain kana 'aisamaira egipcio unibunën ñu mëëmikin tëmëramikë anua chikínti 'ain; 'imainun kana 'ën kushi atu ismikin 'ëx upí 'ixun mitsu 'akësamaira okin atu tëmëramiti 'ain; ⁷tëmëramianan kana mi kamaxmi 'ën uni 'ikë mitsu iémiti 'ain, 'ëx kana mikaman Dios 'ain. Usakin 'akëbëtan ka 'ëx kana mitsun 'Ibu Dios 'ain kixun 'unánti 'ikën, usa 'ain kana 'ën egipcio unibunëan amiribishi tëmëramikin ñu mëëmitëkëntima okin mitsu 'imiti 'ain. ⁸Usa 'ain kana a me 'inánuxun 'ën Abraham, Isaac 'imainun Jacob akama ká me mitsunanbi 'inun 'inánti 'ain. 'Ëx kana mitsun 'Ibu 'ain.

⁹Ësokian kakëxun ka Moisésnën usakian Diosan kakë banakama israël unikama ñuixuankëxa, ñuixunkëxunbi ka 'aisamaira ñu mëi atsanxun aín bana kuaisama tankankëxa. ¹⁰Usai 'ikankëbëtan ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

¹¹—Anu kuanxun kamina Egiptonu 'ikë 'apu faraón Israel unikama kuantanun xunun kai kuantí 'ain.

¹²'Aínbi ka Moisésnën Nukën 'Ibu katëkëankëxa:

—Uisaxunbi ka israël unibunën 'ën kakëxun 'ën bana kuaisamantania; ¿uisaxun kara 'ën kakëxun faraónnën kuati 'ikën, 'ëx upitira banakë unima 'ain 'ën bana kuati 'ik?

¹³Ësokin katankëxun ka Nukën 'Ibun Moisés 'imainun Aarón israël unibu kanan, faraón katabakin katánun kixun xuakëxa, Diosan ka asé-rabi un kaxa nun kananuna israël unibu egipcio me ënu chikínti 'ai kixun.

Moisés 'imainun Aarón Diosan kuëan ñuikë bana

²⁸Anúan abë Egipto menuax banakë a nëtën ka Nukën 'Ibun Moisés, ²⁹kakëxa:

—'Ëx kana min 'Ibu 'ain. Usa 'ain kamina Egiptonu 'ikë 'apu faraón, 'ën mi kakë kamabi banakama ñuikin kati 'ain.

³⁰'Aínbi ka Moisésnën katëkëankëxa:

—'Ën 'Ibu, 'ëx kana upitira banakëma uni 'ain, usa 'ikë kara, ¿uisaxun kara faraónnën 'ën kakëxun 'ën bana kuati 'ik?

7 ¹Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Moisés katëkëankëxa:

—Ka kuat, 'ën kana mi 'ësaribi 'ixunmi Egiptonu 'ikë 'apu faraónnën ismainun ñu 'anun mi

kain, 'imainun ka min xukén Aarón mix kikësa 'itanun banati 'ikën. ²Min kamina min xukén Aarón 'ën mi kakësokinbi kati 'ain; usakinmi kakëxuan an kakëxun ka faraónën Israel unikama 'ain menuaxa chikitanun kati 'ikën. ³Aínbi kana 'ën faraón kakëxunbi kuaisama tankin aín nuitu iruaranun 'imiti 'ain, 'imainun kana únsaranbi atun iskëma 'itsaira ñu a isia atux rakuéti Egipto menu 'imiti 'ain. ⁴Usakinmi kakëxunbi ka faraónën kuaisama tankin mitsu xutima 'ikën. 'Ënbi kana usaía 'inun 'imiti 'ain, usa 'ain kana 'aisamaira atun iskëma ñu 'ën kushínbi Egipto me ënu 'akin atu 'atima 'oti 'ain, usa atu okin kana ënë menua Israel unikama aín kushikaman suntáru chikínbiankin uankësa usaribi okin buánti 'ain. ⁵Usakin kana 'ën kushi Egiptonu 'ikë unikama ismiti 'ain, usa 'ixun kana Israel unikama chikínti 'ain, usakin 'ën 'akëbëtan ka 'ëx kana asérabi Mitsun 'Ibu 'ai kixun atun 'unánti 'ikën.

⁶Usakin ka Moisés 'imainun Aarónën Nukën 'Ibun kakësabiokin 'akëxa. ⁷Usa 'ain ka a nêtéan 'apu faraónbë banai kuankë anu, Moisés ochenta baritiañu 'iakëxa, 'imainun ka Aarón axribi ochenta 'imainun tres baritiañu 'iakëxa.

**Aarónën tuinkë tsati
ñui kikë bana**

⁸Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Moisés 'imainun Aarón kakëxa:

⁹—Faraónëan, unin 'akëma ñu achúshi 'anun kakëxun kamina Aarón aín tsati bikian faraónën ismainun menu ninun kati 'ain, kakëxuan menu nikëx ka achúshi runu 'iti 'ikën.

¹⁰Usakian Nukën 'Ibun kakëx ka Moisés 'imainun Aarón 'apu faraón isi kuankëxa, kuanxun ka ësakin kakëxa, 'ën kana Diosan a 'anun 'ë kakësabiokin ñu 'ain: 'Ësakin faraón kakin ka Aarónën aín unibunën ismainunbi menu aín tsati niakëxa, nikëxëshi ka achúshi runu 'inun 'iakëxa. ¹¹Usakian 'akëbëtan ka 'apu faraónën ribi an ñu tankë 'imainun an ñu 'unánkë aín unikama kuënxun usaribikinsa 'anun kixun 'amiakëxa: ¹²'amikëxun ka atúnribi achúshi achúshi unin aín tsati menu niakëxa, nikëx ka achúshi achúshi tsatix runu 'iakëxa. Usokin 'aiabi ka Aarónën tsati runukë an ñu 'unánkë 'imainun an ñu tankë unikaman tsati runukë a éakëxa. ¹³Usa 'oia iskinbi ka faraónën aín sinan iruarakin, Nukën 'Ibun Moisés 'imainun Aarón kakësabiokin aín bana kuaisamatankëxa.

'Umpax imi 'iá bana

¹⁴Usakin 'akë inúkë 'ain ka Nukën 'Ibun abë banakin Moisés kakëxa:

—Egiptonu 'ikë 'apu faraónën ka aín sinan iruarakin 'ën uni Israelkama kuantanun xuisamatania. ¹⁵'Aínbi kamina iméishi pëkarakëma 'aínshi

kuantankëxun, Nilo kakë baka kuëbíxun kaini kuantí 'ain, kuankin kamina min tsati axa runuëxankë abi buani kuantí aín.

¹⁶Anuxun kamina faraón mërakin ësakin kati 'ain: hebreo unibunën 'Ibu 'ianan aín Dios an ka ësakin min kanun 'ë kaxa: 'Ën unikama kamina anu uni 'ikëma menu kuantankëxuan 'ë rabitanun xuti 'ain. 'Aínbi kamina bëríbi min an kikësokin 'aisama tanin. ¹⁷Usa 'ain ka, Nun 'Ibu kiaxa: Bërí kamina min 'unánti 'ain, 'ëx kana Nukën 'Ibuirá 'ai kixun. 'Ën tsati 'ën tuinkë ënën Nilo kakë baka rishkikëbëishi ka 'umpax imi 'iti 'ikën.

¹⁸Usaia imi 'ikëbë ka bakanu 'ikë ñuinakama këñuti 'ikën, usai 'ikëbëa baka pisikëbë ami kuínsa-kin ka egipcio unikaman 'umpax xëatima 'ikën.

¹⁹Usakin kanan ka ësokinribi Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Aarón kamina aín tuinkë tsati bikian manámi okin anun sananbëkinkin kamabi Egipto menua 'ikë baka, xëxá 'imainun 'ian uinu kara 'umpax 'ikë axbia xëatisama imi 'itánun 'anun kati 'ain. ¡Usakian 'akëbëshi ka anu 'umpax nanti i 'anan maxá 'akë akamanu nankë 'umpax kamáxbi imi 'iti 'ikën!

²⁰Usakian Nukën 'Ibun kakëxun ka Moisés 'imainun Aarónën an kakësabiokin 'akëxa. 'Akian Aarónën aín tsati birukin anun baka rishkikëbëishi ka 'umpax faraón 'imainun aín unikaman ismainunbi imi 'iakëxa. ²¹Usai

'ikëbëa bakanu 'ikë ñuinakama këñúkëbë ka 'umpax pisiakëxa, usai 'ia ka egipcio unibunën xëatisama 'ikë 'umpax xëama 'ikën. Usaia 'ikëbë ka kamabi Egipto menu 'ikë 'umpax imi 'iakëxa.

²²Usakian 'akëbëtan ka egipcio unibu an ñu tankë 'imainun an ñunshinan kushin ñu 'akë a unika-manribi usaribi okin 'akëxa, 'akëbëtan ka faraónën aín sinan iruarakin Moisés 'imainun Aarónën kakëxunbi Nukën 'Ibun kakësokin aín bana kuaisama tankëxa.

²³Usakian 'aia isíbi ka faraón aín xubunu atun 'akë ñu asérabi ka ënë ñukama 'ikë kixun sinanima kuankëxa, ²⁴usai 'ikëbëtan ka kamabi egipcio unibunën Nilo kakë baka kuëbí anua 'umpax biti upí kini 'akëxa, bakanu 'ikë 'umpaxkama xëatisamaira 'ain.

'Ashá 'aisamaira 'iá bana

²⁵Usai 'ian ka mapai achúshi 'imainun rabé nëtë 'inukëbëtan Nukën 'Ibun amiribishi 'umpax imi 'ikë a nëtëmiakëxa.

8 ¹Nukën 'Ibun ka Moisés kakëxa:

—Anu kuanxun kamina 'apu faraón kai kuantí 'ain: Èsai ka Nukën 'Ibu kiaxa: 'Ën unikama kamina 'ë rabia kuantanun xuti 'ain. ²Min xukëbëtama kana 'ën atu 'atima okin kamabi Egipto me tsitsiruiá 'uakamë 'ëotanun 'ashá 'imiti 'ain kixun mi kanun ka 'ë kaxa. ³Usa 'ain ka Nilo kakë baka kubini sëë 'i kukakikëbë anuax 'uáti 'ashá chikiti këñurui, anu

mix 'ikë 'apun xubu anubi atsini, anumi 'uxkë anubi atsínti 'ikën, atsfanan ka min unikaman xubunuribi atsini kamabi unin xubunuribi atsfanan ka anuxuan pán 'akë anubi atsínti 'ikën. ⁴Usai 'ika minubi këñuruanan, an mi ñu mëëxunkë min uni kamanubi 'iruanan a ëmanu 'ikë unikamanuribi 'ashá këñurutu 'ikën.

⁵Ësokian ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Aarón kamina baka kamami sanankin tsatin xëxá 'imainun 'ian akamami okinribe sananun kati 'ain, usokëbë ka kamabi Egipto me tsitsirui 'ashá anuax chikiti 'ikën.

⁶Usakin kakëxuan Aarónën Egiptonu 'ikë bakakamami okin aín tsatin sanankëbë ka bakakamanuax 'aisamaira 'ashá chikíkin kamabi Egipto me tsitsiruakëxa. ⁷Usakian 'akëbëtan ka, an ñunshinan kushin 'amikëxun ñu 'akë unikamanribe usaribe okin, 'akëbë ka 'aisamaira 'ashá Egipto menu 'iakëxa. ⁸Usai 'ikëbëtan ka faraónën Moisés 'imainun Aarón kamiakëxa, kamikëxa aia ka:

—Mitsun 'Ibu kamina nun menua unikë 'ashá ënëa nëtëminun ñukáti 'ain, usakin mi 'akëbëtan kana 'ën min unikama mitsun 'Ibu rabikin ñuina xaroxuni kuantanun xuti 'ain.

⁹Ësokian kakëxun ka Moisésnën 'apu faraón kakëxa:

—'É kamina uínsaran karana 'ën Dios mi ñukáxuanan, kamabi an mi ñu mëëxunkë unikama 'imainun min 'aintsi kamanua

'anan min xubunua nëtémikin bakanushi 'ashá 'iminun kati 'ain. ¹⁰—Iméishibi kamina nëtémiti 'ain —kixun ka faraónën kakëxa.

Kakëxun ka Moisésnën kakëxa: —Usakian 'akëbëtan kamina 'unánti 'ain, an nun Diosan 'akësaribe okían an ñu 'akë bëtsi Dios ka 'aíma 'ikë kixun ka Moisésnën kakëxa. ¹¹Usa 'ain ka 'aisamaira 'ashá ax min 'ikënuax nëtéti bakanushi kuantu 'ikën. Usai 'i ka mi ubioima 'ianan, an mi ñu 'axunkë unikama 'imainun min aintsikamaribe ubiotima 'ikën.

¹²Usai banatankëx ka Moisés 'imainun Aarón anua 'apu faraón 'ikë xubunuax chikíkiani kuankëxa. Kuanxun ka Nukën 'Ibu abë banakin minmi 'apu faraónën ëmanu xukë 'ashá kamina nëtémiti 'ai kixun kakëxa. ¹³Usakin kakëxun ka Nukën 'Ibun Moisésnën ñukákësabi okin 'akëxa, 'akëx ka 'ashá xubukamanu 'ikë ax me mëñokënu këñumainun ka ninubi këñuakëxa. ¹⁴Këñutia ka anu 'ikë unikaman 'ashá timëkin bukuankëxa bukunkëx ka 'aisamaira 'ashá bamakë ax kamabi a menuax xëisamai pisiakëxa. ¹⁵Usakin 'aia isi aín sinan asábi tani kuëenkinbi ka faraónën, aín sinan atiaindra iruarakin Moisés 'imainun Aarónën kakëxunbi kuaisamatankin Nukën 'Ibun Diosan kakësabiokin Israel unikama xuisamatankëxa.

**Diosan 'imikëxa
'aisamaira sëbë 'ia**

¹⁶Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Aarón kamina kati 'ain, aín tsatian me kupúkë nirutanun rishkinun usakian 'akëbë ka anuax 'aisamaira sëbë Egipto menu uniti 'ikën.

¹⁷Usakin ka 'akëxa. 'Akin ka Aarónën aín tsatin me kupúkë rishkiakëxa, usokin 'akëx ka kamabi me kupúkë Egipto menu 'ikë ax sëbë 'ikin uni 'anan ñuina-kamaribi piakëxa. ¹⁸Usa 'oia iskin ka an ñunshinan 'amikëxun ñu 'unánkë unikama atúnribi usaribi okin 'akatsi kixun 'akinbi 'akamakëxa. 'Akasmamainun ka sëbën unikama aín ñuina 'arakakëkama këñunbi piakëxa. ¹⁹Usa 'ain 'akamakin an ñu 'unánkë unikaman 'apu faraón kakëxa:

—ÿËnëx ka Diosan aín kushin 'akë ñu 'ikën! 'Aínbi ka faraónnën aín sinan iruarakin, Nukën 'Ibun kakësabiokin kuaisama tankëxa.

**Diosan 'imikëx chipë
'aisamaira 'ia**

²⁰Ësokin ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Iméishi ka pëkarakëma 'aínshi faraón bakanu kuania, usa 'ain kamina mixribi pëkarakëma 'aínshi nirukiani kuanxun kai kuantí: Ësai ka Nukën 'Ibu kiaxa: 'Ën unibu kamina 'ë rabia kuantanun xuti aín. ²¹Mín kuantanun xukëbëtama kana 'ën chipë mi ubionan, min unikama 'imainun min xubukamanu xuti 'ain. Usokin 'imikëx ka egipcio unibunën xubukama 'aisamaira chipën nutúrutí 'ikën, usakin 'ai

ka menubi chipë 'aisamaira 'iti 'ikën. ²²'Aínbi ka anua 'ën uni Israelkama 'ikë Gosen kakë me anu añu ñubi 'aíma 'iti 'ikën. Usa 'ain ka anu achúshi chipë-rabi 'aíma 'iti 'ikën. Usaia 'ikë-bëtan kamina 'unánti 'ain 'ëx kana asérabi min 'Ibu kushiira ënë menu 'ai kixun. ²³Ësokin kana iméishibi 'ati 'ain. Usakin 'ën unikama 'akimabi kana min unikama usakin 'ati 'ain.

²⁴Usakin ka Nukën 'Ibun ax kiá-sabiokin 'akëxa, 'akin ka chipë nëtë kuin tunan iskësa kuatsinia utanun 'imiakëxa, 'imikëx ka 'apu faraónën xubunu irapain tsitsirui atsíankëxa, atsíanan ka an ñu 'axunkë unikama aín xubunuribi atsíankëxa, atsíanan ka kamabi egipcio unikaman mebi tsitsirui ukín ka. Chipën kamabi Egipto me ñuñuma 'itánun tsitsirukë 'iakëxa.

²⁵Usai 'ia iskin ka faraónën Moisés 'imainun Aarón kamiakëxa kamikëxa aia ka kakëxa:

—Mitsun Dios ñuina rëxun xaroxunkin rabi kamina kuantí 'ain, 'aínbi kamina nun me ëbiani chikítima 'ain.

²⁶Ësai kia kuakin ka Moisésnën kakëxa:

—Usakin nun 'akëxbi ka upí 'itima 'ikën, nun Dios rabikinu nun 'akë ñuinakama ax egipcio unikaman iskëx upíira 'iti 'ikën. Usakinnu nun atun rabikë ñuina xaroiá iskin ka egipcio unikaman, nukama 'ën sinánkëxun maxaxan rëti 'ikën.

²⁷Usa aín kananuna anu uni 'ikëma menu rabé 'imainun achúshi nëtë

'ikiani kuanti aín, usai anu kuantan-këxun kananuna ñuina 'atankëxun xarokin nun 'Ibu Dios, an nu usakin 'anun kakësabiokin 'ai kuanti 'ain.

²⁸Ësakin ka faraónën Moisés kakëxa:

—Anu uni 'ikëma menu kuantankëxun kamina ñuina rëtankëxun min Dios rabi kuanti 'ain, 'ainbi kamina 'uraira kuantima 'ain. 'Imainun kamina 'ëribi ñukákxunti 'ain.

²⁹Usakian kakëxun ka Moisésnën kakëxa:

—'Ëx ënuax chikikiankinshi kana 'ën Nukën 'Ibu iméishibi chipë minua nëtémianan, an mi ñu 'axunkë unikama 'imainun min ëmanu 'ikë unikamanuaribi chipë nëtëminun kati 'ain, 'ainbi kamina amiribishi paránxun Israel unikama aín Dios rabi kuainsama okin bëruntëkëntima 'ain, usa 'ain kamina Israel unikama Nukën 'Ibu rabikin ñuina xarotanun xuti 'ain. ³⁰Usai banatankëx faraónën xubunuax chikixun ka Moisésnën Nukën 'Ibu ñukákëxa, ³¹ñukákëxun ka Nukën 'Ibu Moisésnën ñukákësabi okin chipë faraón 'imainun an ñu mëëxunkë unikamanuaribi nëténun chipë 'imiakëxa. ³²'Aínbi ka usa oia iskinbi faraónën aín sinan iruarakin Israel unikama kuantanun ëinsama tankëxa.

**'Arakakë ñuinakama
Egipto menuax këña**

9 ¹Usa 'ain kamina faraón isi kuanti 'ain kixun ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Kuanxun kamina faraón abë banakin ësokín kai kuanti 'ain: Ësai ka hebreo banan banakë unikama aín Dios kiaxa: 'Ën unibu kamina 'ë rabi kuantanun xuti 'ain. ²Min kuantanun ënkinma, amiribishi bëruntëkënkëbëtan, ka ³Nukën 'Ibun aín kushínbi mitsun 'arakakë ñuina aín pastonu 'ikëkama maëmikin, aín 'insín kushiira 'imiti 'ikën. 'Imikëbë ka caballo, asno, camello, vaca 'imainun ovejakamax, maërakati këñuti 'ikën. ⁴'Aínbi ka Nukën 'Ibun Israelkaman 'arakakë ñuina uisabi 'inun 'imitima 'ikën, 'imikinmabi ka Egiptonu ikë unikaman 'arakakë ñuinakamaishi maë rakátanun këñumiti 'ikën.

⁵Usa 'ain ka Nukën 'Ibu anúan 'ati nëtë ñui, kiakëxa:

—'Ën kana iméishibi 'ati 'ain.

⁶Usai kionxun ka a pëkarakëbëtan Nukën 'Ibun usakinbi 'akëxa. 'Akëbë ka kamabi egipcio unibunën 'arakakë ñuinakama aín 'insínan 'i këñuakëxa; usai 'ikëbëbi ka israel unikaman 'arakakë ñuinanëxëshi achúshirabi bamama 'ikën. ⁷Usaia atun 'arakakë ñuinakama këñúkëbëtan ka faraónën Israel unibunën 'arakakë ñuinakama karaisa uisa 'ikë istánun kixun aín uni xua-këxa, xukëx kuanxun iskëxbi ka achúshi ñuinabi bamakëma 'iakëxa. Usa 'ikë isbiani kuanxuan kakëxunbi ka faraón aín nuitu iruarakin israel unikama kuantanun xuama 'ikën.

Unikama kun kēñua bana

⁸Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Moisés 'imainun Aarón kakëxa:

—Tsi tikakë kininua aín chimapu mësukin bitankëxun kamina, faraónën ismainunbi, manámi mësukin sakati 'ain.

⁹Usa okinmi 'akëx ka chimapu ax kuputi, abisi kamabi Egipto me tsitsibiani uninu 'iruanan ñuina-kamanuribi 'irui aín nami kamanu chanku chikiti 'ikën.

¹⁰Kakëxun ka Moisés 'imainun Aarónën anua tsi tikakë kininua chimapu bibiani faraón isi kuankëxa. Kuanxun ka anuxun Moisésnën manámi mësukin chimapu sakakëxa, sakakëx ka chimapu ax uninu 'iruanan ñuina kamanuribi 'irui chanku 'inun 'iruakëxa. ¹¹Usakian Moisésnën 'akëbatan ka an ñunshinan 'amikëxun aín kushin ñu 'akë unikama atunribi usakin 'akatsi kixun sinanibi atúxribi 'ain aintsí egipcio unibu 'ikësaribiti aín namikamanu ankëti chanku 'irukë 'ixun 'ama 'ikën. ¹²Usa 'aínbi ka Nukën 'Ibun 'imikëxun aín nuitu iruarakin faraónën Moisés 'imainun Aarónën kakëxun kuaisama tankëxa, Nukën 'Ibun Moisés kakësabiokin.

Naínuax matsi bëruñu 'ibua ñuikë bana

¹³Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Iméishi pëkarakëma 'aínshi nirukiani kuanxun kamina

faraón ësokin kati 'ain: Ësai ka hebreo unikaman Dios kiaxa: 'Ën unikama kamina, 'ë rabi kuantanun xuti 'ain; ¹⁴mi xukëbëtama kana ënu 'atëkënkín ñu 'aisama, mi 'atima onun xukin bëtsin 'akësamaira okin 'ën an mi ñu 'axunkë unikama 'imainun min unikamanu xuti 'ain, ësokin 'aia kamina bëtsi Dios 'ësaribi ka ënë menu 'aíma 'ikë kixun 'unánti 'ain. ¹⁵'Ëx kuëñxun kana 'ën kushi ismikin 'atima okin egipcio unikama achúshi 'insínan kēñumikë 'itsían, 'ën usokin 'akëx ka atux ënë menuax ñankáishi 'itánun kēñúkë 'itsíanxa; ¹⁶usa 'aínbi kana 'ën kushi ismiti kupín mi uisabi okëma 'ain, kamabi menu 'ikë unían 'ëx kana usa kushiñu 'ai kixun 'unánun. ¹⁷Usakin 'ën 'aia iskinbi kamina, 'ën unikama min kuantanun xuisama tanin. ¹⁸¡Asabi ka usa 'ain kana! iméishi 'ën ësañuishi achúshi matsin tita chaira bëruñu Egipto me ënuxun unín uñsaranbi isun ñuiama pakënun 'imiti 'ain. ¹⁹Usa 'ain kamina mitsun 'arakakë vaca pastonu 'ikëkama, anua ñun uisabi oisamanu bukunun 'amiti 'ain, matsintita bëruñu ax 'ibúkin ka uni 'imainun ñuina 'ain xubunu atsínmikëma ëman 'ikëkama kēñuti 'ikën.

²⁰Ësokian Nukën 'Ibun kakëx kuanxuan Moisésnën, faraón kakëbë ka an ñu 'axunkë raíri aín unikamax rakuéakëxa, rakuékin ka aín uni raírinën an ñu mëëxunkë uni 'imainun an

'arakakë ñuinakama aín xubunu atsímixun anu nitsíankëxa, ²¹'aínbi ka raírinen an asérabi ka usai 'iti 'ikë kixun sinánkëma unikama an aín ñuina 'araka-këkama aín xubunu atsímikima ëman nitsíankëxa. ²²Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Naími mësui kamina mëshpati aín, kamabi Egipto menu 'ibúkian matsin unikëñunbi atun 'arakakë ñuina 'imainun kamabi egipcio unibunën atun menu ñu 'apákë 'atima onun.

²³Kakëxun ka Moisésnën, manámi mëshpakin aín tsatin naími sanankëxa usakin 'akëbëshi ka Nukën 'Ibun 'imikëx kanákamë 'ëo mëríru mërírui sharakirukë-bëishi ka matsin tita bëruñu menu pakëakëxa. Pakënun 'imikëbë ka kamabi Egipto menu matsintita 'ibúakëxa, ²⁴usakin 'imikëx ka matsin tita rëukumainun kanákamë 'ëo mërírukë ax nètëtimaira 'iakëxa. Usai ka uinsaranbia Egipto menu anun matsin tita kushiira pakëama anun usai 'iakëxa. ²⁵Anu pakëkin ka matsin titan kamabi egipcio unibunën aín menu 'apákë ñukama 'atima okin këñuakëxa: usakin 'akin ka uni 'imainun ñuina kamakëñunbi ñu 'apákë 'imainun a nètënu 'ikë ikamaribi aín pëñan tsasipakëxa. ²⁶Usai anu pakëtibi ka Gosen kakë me, anua Israel unibu tsókë anu, matsin tita bëruñu achúshirabi pakëama 'ikën.

²⁷Usaia 'ikëbë ratúkin ka faraónën Moisés 'imainun Aarón

kamiakëxa, kamikëxa aia ka ësokin kakëxa:

—'Ëx kana 'ucha kixun kana 'unanin. 'Ën 'ucha 'imainun 'ën unibu 'uchakë kupín ka ësai ñu 'ia, Nukën 'Ibux ka 'uchakëma 'ikën. ²⁸'Aisamaira kanákamë 'ëo banai sharakirumainun ka matsi bëruñu nunu pakëtia, usa 'ain kana mitsu kuainsa tania bëruntékëntima 'ain. Usa 'ain kamina mitsun Nukën 'Ibu nu ñukáxunti 'ain, 'ën mitsu kuantanun xumainun.

²⁹Ësai kia ka Moisésnën kakëxa:

—'Ëx ënë ëmanuax chikíkian kinshi kana, 'ën mëkën manámi okin Nukën 'Ibu mi ñukáxunti 'ain. Usakin mi ñukáxunkëxun ka matsi bëruñu pakëkë a 'imainun kanákamë 'ëo sharakiru sharakirukë a nètëmiti 'ikën, usakian 'aia kamina min 'unánti 'ain ënë mex ka Nukën 'Ibun unio 'ikë kixun. ³⁰'Aínbi kana usaími mix kikëbëtanbi 'ën upíokin 'unanin, mi 'imainun min unikamax ka Diosmi kana rakuéti 'ai kixun sinánkëma pain 'ikën.

³¹Usai anu pakëkin ka matsi chaira an xapu upíra lino a uabutiabi 'anan cebada egipcio unibunëan 'apákë a bimiñu 'ikëbi masókin 'atima okëxa, cebada 'apákë ax bërí bimibu kuaimainun ka lino 'apákë ax bërí uábu kuaini 'iakëxa. ³²Usokin 'akë 'aínbi ka trigo 'imainun centeno kakë bimi 'apákë trigo iskësaribi ax uisaibi 'ima amiribishi kotëkëankëxa.

³³Usa 'ain ka Moisésnën faraónbë banatankëx anuax

chikíkiani a émanuax kuanxun, aín mēkēn manámi okin Nukēn 'Ibu atu ñukáxuanekēxa. Ñukákēbēishi ka matsin tita pakēti 'uí 'ibúkē a 'imainun, kanákamē 'ēo sharakirukē ax bukubuti nētēakēxa. ³⁴Usokin 'akēbēa 'uí 'ibutíma 'ianan matsin tita pakētima 'imainun kaná banai nētétia isi ka amiribishi 'apu faraón 'uchakēxa. Usai 'uchamainun ka 'ain unikamaribi 'uchakin, aín sinan atiaira iruarakēxa. ³⁵Usakin aín sinan iruarakin ka faraónēn Israel unikama kuantanun xuisama tankēxa, Nukēn 'Ibun kakēxuan Moisésnēn bēráma kakēsabi oi ka usai 'iakēxa.

Champun ñu 'apákēkama kēñua bana

10 ¹Usa 'ain ka Nukēn 'Ibun Moisés kakēxa:

—Faraón kamina isi kuantu 'ain, 'ēn kana a 'imainun an ñu 'axunkē aín unikama kēñunbi aín sinan iruaranun 'imian, usakin kana 'ēn kushin ñu 'ai kixuan isnun kana uínsaranbi atun iskēma ñu 'ati aín, ²usakin 'ēn 'aia isá 'ixun kamina min bakē bēchikēkama 'imainun min xutakama ñuixunti 'ain, uisakin karana 'ēn egipcio unibumi kuaikin atun uínsaranbi isama ñu chaiirabu 'ēn kushinbi 'akē kixun. Usakin 'ēn 'akē, 'ain kamina 'ēx kana asérabi Nukēn 'Ibu 'ai kixun mitsun 'unánti 'ain.

³Usa 'ain ka Moisés 'imainun Aarónēn anu kuanxun 'apu faraón kakēxa:

—Ésai ka hebreos unikaman Dios kiaxa: ¿Uínsaran kaina 'ēx kana Diosmi rakuétimami kikē a ēni 'ēmi rakuéti 'ain? 'Ēn unikama kamina, 'ē rabi kuantanun xuti 'ain; ⁴minmi 'ēn kakēxunbi 'ēn inibu xukēbētama kana, iméishibi kamabi min me tsitsiruaia champu uninun 'imiti 'ain, ⁵usakin unimikēx 'aisamaira 'ixun nuturukēx ka me istisama 'iti 'ikēn. An ka anu pakēkin matsin kēñukinbi tēxēokē mitsun ñu 'apákē pikin kēñuti 'ikēn, 'imainun ka kamabi ni pēi ninu 'ikē kamaribi piti 'ikēn. ⁶'Ianan ka min xubunu ubakiruanan, an mi ñu 'axunkē unikama atun xubunuribi 'ianan kamabi egipcio unikaman xubunuribi 'iti 'ikēn. Uínsaran nētēnbi ka ésai ñu 'ia min papan min xutan nux unitisama 'ainbi isama 'ikēn.

Ésai banatankēx ka Moisés 'imainun Aarón faraónēn xubunuax kuainakēkiani kuantankēx chikíakēxa. ⁷Usakin kabiani kuankēbētan ka an ñu mēxunkē unikaman faraón kakēxa:

—¿Urainra kara ēnē unikaman nu 'ēsokin 'atima oti 'ik? Usa 'ain kamina mix 'apu 'ixun atun Dios rabi kuantanun xuti 'ain. ¿Mix 'apu 'ixunbi karamina kamabi Egipto me ka 'atimatia kixun isiman? ⁸Usakian aín unikaman kakēxun ka faraónēn Moisés 'imainun Aarón amiribishi kamia-kēxa, kamikēxa anu 'aia ka 'ēsokin kakēxa:

—Asabi ka, mitsun Dios rabi kamina kuantu 'ain. 'Ainbi kamina

kuanuxupan uikamax kara mibë kuania 'ë kati 'ain.

⁹Ësokian kakëxunbi ka Moisésnën kakëxa:

—Nu kamáxbi kananuna nun Dios rabi kuantu 'ain. Kuankin kananuna uni apan 'imainun bënábu kamabi ënkinma nun bëchikë xanu nukëbënë 'imainun nun 'arakakë ñuina kamabi buani kuaxun kananuna achúshi fiesta chaiira 'akin Nun 'Ibu rabi kuantu 'ain.

¹⁰Kixun kakëxunbi ka 'apu faraónën kakëxa:

—¡'Ën kana asérabi mitsun mi 'atimakin sinania 'unan, këmëkiani kamina kuainsatankanin! ¿Mitsun kaina sinanin min 'Ibu kara mitsubë kuantu 'ikë kixun, 'imainun karana mitsun bëchikëkama buanimi kuantanun xuti 'ain? ¹¹Mitsun sinánkë usa ka 'itima 'ikën. Usa 'ain kamina uni apan kamáxëshi mitsun 'Ibu rabi kuantu 'ain, usakin 'ati kamina kuëenkanin.

Usakin katankëxun ka faraónën 'ain unikama aín xubunua Moiséskëñun Aarón chikínun 'amiakëxa. ¹²Aínbi ka ësakin Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Min pëñan manámi okin kamina min tsatin Egipto me kamami okin sananti 'ain, champu 'aisamaira unia kamabi ënë menu 'ikë ñu 'apákë matsin titan 'akin tëokë abi këñui unitanun 'imiti 'ain.

¹³Kakëxuan Moisésnën aín tsati Egipto me kamami okin sanan

bëkinkëbëtan, ka Nukën 'Ibun abu bari urukë amixun Egipto menu suñu bëkinun 'imiakëxa, usai ka achúshi nëtë 'imainun achúshi imé bëquinëakëxa. A pëkarakëbë ka amiaxa bari urukë amiax bëkikin suñun 'aisamaira champu bënëké isi egipcio unikama ratuakëxa, ¹⁴usai 'ikin ka champun kamabi Egipto me tsitsiarakë 'iakëxa. Uinsaranbi ka usai 'iama 'ikën, ësai ka amiribishi champu a nëtéan 'ikëσαι 'itëkënu-xuma 'aia, ¹⁵'ain ka me istisama 'itánun ankëkin tsitsiruakëxa, usa 'ixun ka champun kamabi me tsitsirukin ñu 'apákë 'ain pëchi 'imainun aín bimiñu 'imainun ni matsin titan 'akin tëokë akamabi këñuakëxa. Usakian 'akëx ka pëi paxa achúshirabi iskëma Egipto menu: 'imainun ninubi pëi paxa 'aíma 'iakëxa.

¹⁶Usakian akëbëtan ka 'apu faraónën Moisés 'imainun Aarón bënëtia unun kamiakëxa, kamikëxa aia ka ësakin kakëxa:

—'Ëx kana min 'Ibu Dios ami 'uchanan mitsumiribi 'uchan, ¹⁷aínbi kamina ashikin 'ëx mimi 'uchakë ënë 'ëbë mëníonankin min Dios 'ëribi ñukáxunti 'ain, ñukákin kamina champu 'aisamaira ënë kara nëtémitima 'ikë ñukáti 'ain, nun ñu 'apákëkama ka 'aisamaira okin këñuia usa aín.

¹⁸Ësakian kakëx 'apu faraónën xubunuax chikítankëxun ka Moisésnën champu nëtëminun Nukën 'Ibu ñukákëxa. ¹⁹Usakian ñukákëxun ka Nukën 'Ibun abu

bari kuabúkë amiaxa békikë a buinakín amo bëkinun 'imikëxun ka suñun champu kamabi Egipto menua achúshirabi bërutanuma parúmpapa xónsa kakë anu punun sinanxuankëxa. ²⁰Usakin 'akinbi ka Nukën 'Ibun 'apu faraónën aín nuitu iruarakín Israel unibu xuxuma 'anun sinánmiakëxa.

Nëtë béankia ñuikë bana

²¹Usa 'ain ka faraónëan Israel unibu xuisamaira tankëbëtan Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Kamabi Egipto mea bëánkitanun kamina mín mékën manámi mëshpakín naí mëtunti aín, usakinmi 'akëbë ka bëánkibukë ax mékënan mëtisa këxtuira 'iti 'ikën. ²²Kakëxuan Moisésnën aín mékën manámi sanani mëshpakëbëishi ka kamabi Egipto menu bëánkibukë chaira 'iakëxa, ²³usaía rabé 'imainun achúshi nëtë me bëánkikë 'ain ka uinu 'ikë uníxbi a rapasu 'ikë uni isi kuainima 'ianan uíxbi niama 'ikën. Usai anu 'ikëbëbi ka anua israel unibu 'ikë, aín xubukama xabá 'iakëxa.

²⁴Usai 'ikëbëtan ka faraónën Moisés kamikëx aia kakëxa:

—Mitsun 'Ibu rabi kamina kuantí 'ain, kuani kamina mitsun bëchikë mitsun xanu buani kuantí aín, 'aínbi kamina mitsun 'arakakë vaca, 'imainun ovejakama buántima 'ain.

²⁵'Aínbi ka Moisésnën kakëxa:

—Mín kamina usai kíkínma mín ñuina 'arakakë, Nukën 'Ibu Dios rabikinü rëtankëxun xaraoi kuanun

nu 'inánti aín, mixmi nun ñuina buánti kuënkëbëma ka Dios rabikin a 'ati ñuina 'aíma 'iti 'ikën. ²⁶Usa aín kananuna nun ñuina kamabëbi kuantí aín, nun kananuna 'unánima uiti ñuinaira kananuna Nukën 'Ibu rabikin rënuxun kaisti 'ai kixun. Anuxun nun rabiti anu bëbakëmapain 'ixun kananuna 'unánima añu ñu xarokin karanuna nun Nukën 'Ibu rabiti 'ai kixun.

²⁷Usai kikëbëtanbi ka Nukën 'Ibun 'apu faraón ashikin aín nuitu iruaranun sinánmiakëxa, sinánmikëxun ka Israel unikama kuantanun xuama 'ikën. ²⁸Usai 'ibi sinakin ka faraónën Moisés kakëxa:

—Ènuax kamina kuantí 'ain, kuantankëx kamina 'è isi utékenti sinántima 'ain, únsaran kaina 'utékëni anun kana 'ën suntárukaman mi 'anun 'amiti 'ain.

²⁹Kia ka Moisésnën kakëxa:

—Asabi ka mín kamina ësakin nu kain. Amiribishi kana 'ën mín bëmánan istékënuxuma 'ain.

Unin rëkuén bëchikë 'imainun ñuinakaman rëkuén tuákama këñuti kia ñuikë bana

11 ¹Nukën 'Ibun ka Moisés kakëxa:

—'Aínbi kana amiribishi bëtsi ñu 'atékënin faraón 'imainun egipcio unikaman isnun. Usa okëxun iskin ka mitsu kuantanun xuti 'ikën, mitsúxbi kuantanun xukinma ka anbi mitsu ènuax kuantanun chikínti 'ikën. ²'Aínbi kamina Israel unibu bëbu 'imainun,

xanukama ësokin kati 'ain, a 'urama 'ikë unikama 'imainun xanukama ain ñu ñukanun kamina kati 'ain, kuri 'akë ñu 'imainun manë uxua 'akë ñukama 'inanuan ñukánun kamina kati 'ain.

³Nukën 'Ibun ka egipcio unikama Israel unibu nuibairanun sinánmiakëxa. Usa omainun ka faraón an ñu 'axunkë unikamaribi Moisés ain bana tankin cha 'imiakëxa, usomainun ka Egiptonu 'ikë unikamaribi ami rakuéakëxa.

⁴Ashikin ka Moisésnën aín xubunuxun 'apu faraón kakëxa:

—Ësai ka Nukën 'Ibu kiaxa: Ënë ñantán imé naëx, kana kamabi Egipto menu kuainakëti 'ain, ⁵usai 'ikëbë ka faraónën rëkuén bëchikë axa aín papasaribi 'apu 'iti a 'imainun egipcio unikaman rëkuén bëchikëkama axribi këñuti 'ikën, 'imainun ka an ñu 'axunkë xanu 'ain rëkuén tuá an ñu rëni tékë aín tuakamaribi këñuti 'ikën. 'Imainun ka kamabi ñuinakan rëkuén tuákamaribi këñuti 'ikën. ⁶Usaia 'ikëbë ka kamabi Egipto menuax, uní rarumati sharati inti 'ikën, uinsaranbia anun usai 'iama anun ka usai 'itëkëntima oi 'iti 'ikën. ⁷'Imainun ka mitsunmi uisakin kara Nukën 'Ibun egipcio unikama bëtan sënëma inun Israel unikama 'imia kixun 'unánun achúshi kamunanbi uní 'anan ñuina israel unikaman 'arakakë ñuina abi banotima 'ikën. ⁸Usai 'ikëbë ka an mi ñu 'axunkë min unikama ënu uti 'ikën, usa aín ka rantinpuruni tsóbukin aín 'apu

'akësokin 'ë ñukákanti 'ikën: Ënuax kuankin, kamina min unikama buánti 'ain. 'Usakin 'ë 'akëma 'aish kana kuantima pan 'ain.

Usakin katankëx ka Moisés faraónën xubunuax nishkë 'aish chikíakëxa. ⁹Chikíkiani kuankë 'ikë ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—'Apu faraónën ka mitsun kakëxunbi kuaisama tanti 'ikën, usai 'ikëbëtan kana 'ën 'aisamaira atun iskëma ñu Egipto menu 'ati 'ain.

¹⁰Usakian kakëxun ka Moisés 'imainun Aarónën 'apu faraónën ismainunbi an iskëma ñu 'akëxa, 'aínbi ka Nukën 'Ibun usaía 'inun 'imikë 'ixun 'ain nuitu iruarakin faraónën Egipto menu 'ikë Israel unikama kuantanun xuama 'ikën.

Usakian Pascua nëtë 'ati ñuikin Israel unikama Diosan ka bana

12 ¹Nukën 'Ibun ka abë banakin Moisés 'imainun Aarón, Egipto menuxun ësokin kakëxa: ²Ënë 'uxë ka bëtsi 'uxë-sama mitsunan 'iti 'ikën, 'imainun ka anun baritia bënënu 'irukë 'uxë 'iti 'ikën. ³Ësokin kamina kamabi Israel unikama kati 'ain:

Ënuax mapai rabé nëtë ënë 'uxë 'irukëbëtan ka unín an 'arakakë carnero 'aíma 'ain, cabra achúshi achúshi uní kamaxunbi bëti 'ikën. ⁴'Imainun ka uix kara 'itsamashi aín xubunu 'ia an këñukin ñuina nami pisama 'ain ka, xubu 'ibun a 'urama 'ikë uni kuëntankëxun abë timéxun piti 'ikën,

uiti uni kara tupuntankëxun ka atun piti sënëñbi 'inánti 'ikën. ⁵A ñuinakamax ka aín bënë achúshi baritiañu 'aish, uisaibi 'ikëma aín upíira 'iti 'ikën, a kamina carnero bëna 'akima cabra bëna 'ati 'ain. ⁶Usa aín ka a ñuina ënë 'uxë catorce nëtë 'itamainun bërúankë 'iti 'ikën, 'imainun ka a nëtë 'ikëbëtan achúshi achúshi Israel unibunën xupibukëbëtan rëti 'ikën. ⁷Rëkin ñuina aín imi bitankëxun kamina mitsun xubu anuxumi nami pikë aín xëkuënu 'ikë i, anun atsínkiantinu a unántiokin shiti aín. ⁸'Anan kamina aín nami a imé ñunantankëxun anun chamiti ñu këñuma 'akë pán 'imainun pëi mukakëñun piti 'ain. ⁹'Imainun kamina achúshi aín sanirabi paxa pianan 'aruxun pitima 'ikën. Kamabi ñuinanën maxká 'ain taë 'imainun aín puku akamaribi ka tsinu xuiké 'iti 'ikën, ¹⁰'imainun kamina ëmëishi 'anuxun tëxëokinma ankëkinshi piti 'ain. Pianan kamina 'ain tëxëkëkama a këñukin xaroti 'ain. ¹¹Ënë nëtëx ka anun kamabi Dios kikë 'ati 'ën mitsu kakë 'ikën, usa aín kamina bërámashi mitsun chupa pañuanan mitsun taxaka tañuanan kuantishi 'ixun bënëkinshi mitsun tsati mëtikixun piti 'ain, 'anan kamina Pascua kakë nëtë Nukën 'Ibu rabikin ñuina nami xaronan a piti 'akë a piti 'ain. ¹²A imé kana 'ëx kamabi Egipto menu inúkin kamabi egipcio unikaman xubunua aín rëkuén bëchikë 'anan a unikaman

ñuinanën rëkuén tuákama ñumiti 'ain, 'ëx kana Dios a 'ain. 'Imainun kana Egiptonu 'ikë unikaman rabikë dios 'atima oti 'ain. 'Ëx mitsun 'Ibu 'aish kana ëesai kin.

¹³Ñuinakan imi ax ka anúnmi mitsun xubu xëkuë anumi 'ikë a 'unántiokin shiti 'iti 'ikën. Usakin 'akin 'ën egipcio unikaman rëkuén bëchikëkama këñúmikëbëbi ka mitsun bëchikëkama achúshirabi bamatima 'ikën, imin xubu xëkuë shikë a isi 'ëx amotan inúkëbë ka këñutima 'ikën.

¹⁴Ënëx ka anëtë sinankinmi mitsun 'ë rabikin achúshi fiesta chaiira 'ati 'ikën. Usa 'ain ka ënë bana kikësabiokin ënkinma aín papakaman 'ásabiokin mitsun bëchikëkaman a sinánkin 'ati 'ikën. ¹⁵Ënë nëtë inúkin kamina anun chamiti ñu këñuma 'akë pán mapai achúshi 'imainun rabé nëtë sënëñmikin piti 'ain; usa 'ain ka a nëtë 'ikëbëtan uix kara anun pán chamiti ñu aín xubunu nankë 'ikë an aín xubunua bixun niti 'ikën. Uin kara ënë bana tankima anun chamiti ñu këñun 'akë pán mapai achúshi 'imainun rabé nëtë ënën, pia ax ka Israel unikaman a rapasu 'imikima chikínkë 'iti 'ikën. ¹⁶Usa 'ain kamina a nëtë 'irutabakëbëmi timékë, a nëtëñ timëkamë 'ëoxun mapai achúshi 'imainun rabé nëtë sënëñmi timëxun 'ë rabiti aín. A nëtëkaman ka Israel unikaman aín ñu mëi kuankima, aín piti achúshi achúshi unin a fiesta 'akin piti 'ati 'ikën. ¹⁷Anun chamiti ñukëñunma pán 'ati nëtë 'ikëbëtan

kamina mitsun a nētē sinánkin kamaxunbi timéxun achúshi fiesta 'akin 'è rabiti 'ain, a nētēx ka anun 'èn mitsu Egipto menua chikían nētē 'iti 'ikèn. Usa 'ain ka ènē bana kikésabiokin ènkinma mitsun 'ásabiokin min bëchikē 'imainun min babakaman a sinánti 'ikèn. ¹⁸Mitsun kamina anun pán chamiti këñuma 'akē a pikin catorce nētē sënénkē a ñantabukëbëtan, pikin taëoëxanxun kamina a 'uxëmbi veintiuno nētē ñantabukëbëtan sënéonti 'ain. ¹⁹Usa 'ain ka akëñun pán chamiti ñu, mapai achúshi 'imainun rabé nētē mitsun xubunu 'itima 'ikèn, uin kara anun pán chamiti ñu këñun 'axun pán pia ax ka Israel unikama 'imainun bëtsi menu 'ikē 'aíshbi atubē tsókē atúxribi ka chikínkē 'iti 'ikèn. ²⁰Usa 'ain kamina, anun pán chamiti ñukëñun 'akē a nētën pitima 'ain. Uinu karamina mitsux tsotin anuxunbi kamina, anun chamiti këñuma 'akē pán piti 'ain.

²¹Usa aín ka Diosan kakésabiokin Moisésnën Israel uni 'ain kushikama kamiakëxa, kamikëxa aia ka kakëxa: Anu rikianxun kamina Israel unikama mitsun kamaxunbia achúshi achúshi papan carnero bakē bërí kanikē achúshi achúshi unin aín aintsikamabëtan Pascua nētē inúkin piti rëti bënun kamina kati aín. ²²Rëkin kamina xampa chami aín imi biti 'ain. Bitankëxun kamina sëbunkin hisopo kakë ro pëñan aribi biti 'ain. Bixun kamina ñuina imi ami chabóxun

anun kamabi mitsun xubu xëkuë 'imainun itáribi anun 'unánti okin shiti 'ain. Usakin 'atankëx kamina pëkaratisama 'ain mitsun xubunuax chikítima anu pain 'iti 'ain. ²³Usokin 'akē ka Nukën 'Ibun egipcio unikaman rëkuén bëchikē bamatanun këñumi inúkinbi xubu xëkuë imin shikē isi ka a 'urama oíma amotan kuainti 'ikèn. Usa 'ain ka Nukën 'Ibun an uni bama-mitia xukē aín ángel mitsun xubunu atsínun 'imitima 'ikèn. ²⁴Ènëx ka mitsun a tanti bana 'ikèn, 'imainun mitsun rëbúnki kamanribi xëñibua 'aínbi tanti bana 'èn 'inánkē 'ikèn. ²⁵Usa 'ain kamina Nukën 'Ibun ax kikésabiokin mitsu 'inánti me anu kuanx anu tsókinbi ax kikésabiokin ènē fiesta, kamabi baritia 'irukëbëtan 'ai ami sinánti 'ain. ²⁶Usakin 'aia ka mitsun bakē bëchikëkaman ènē ñu iskin mitsu ñukati 'ikèn: ¿Añu 'anux karanuna èsai timéti 'ain? ²⁷kixuan mitsu ñukákëxun kamina kati 'ain: Ènē ñuinanëx ka Pascua inúkin xaronan, Nukën 'Ibu rabikin 'akē 'ikèn. Ènē nētën ka Egipto mekama oi kuanxin egipcio unikaman rëkuén bëchikëkama bamamikinbi, Israel unikaman xubu isi a 'urama oíma a uri inúkin Egiptonu 'ikē nun aintsikama uisabi okíma iémiakëxa.

Usakin atun kaia Moisés sënénkëbëishi ka Israel unikama rantinpuruni tsóbukin Dios rabiakëxa, ²⁸usai pain 'ikiani kuantankëxun ka kamabi ñu usakin 'anúan Nukën 'Ibun Moisés 'imainun Aarón kakésabiokin 'akankëxa.

**Unin rēkuén
bēchikēkama ñua bana**

²⁹A imé naëx ka Nukën 'Ibun egipcio unikaman rēkuén bēchikēkama kēñumiakēxa faraónën rēkuén bēchikē aín papa 'ikēsaribitia 'apu 'iti aribi amiakēxa, 'imainun ka sipunu 'ikē unin rēkuén bēchikē kamakēñunbi 'ain ñuinanën rēkuén tuákamaribi kēñumiakēxa. ³⁰Usai 'ikēbē ka ñantan 'apu faraónbē an ñu 'axunkē unikama 'imainun kamabi unikamax niruakēxa, nirui ka 'aisamaira unikamax nitéxēti ini kamabi Egipto menuax anun paēi rarumakēxa. Usai 'ikēbē ka uinu 'ikē xubunubi unin rēkuén bakē bēchikē bamakēmama 'aíma 'iakēxa. ³¹Usaia 'ikēbētan ka a 'imébi 'apu faraónën Moiséskēñun Aarón kamiakēxa, kamikēxa aia ka kakēxa:

—Ènuax kamina mitsux 'ën unikama ēbiani, Israel unikama ubani kuantí 'ain. Kuanxun kamina a rabikatsimi kikankē mitsun 'Ibu rabi kuantí 'ain. ³²Kuankin kamina mitsun oveja, vacakama kamabi buani, uisakiani kaina kuainsatani usakiani kuanxun kamina mitsun, Díos ñukákin 'ēribi ñukáxuni kuantí 'ain.

³³Usakin katankēxun ka egipcio unikaman aín menuaxisa kuantanun kixun Israel unikama bēñeakēxa, kamabi uníxa kēñutisa sinánkin. ³⁴Usa 'ain ka Israel unibunën anun pán chamiti ñukēñunma tunküakin 'akē harina, ami chékatia 'akē i pará

akēñunbi, ain chupan maranbun-kin nēaxun papiakēxa. ³⁵'Anan ka Moisésnën kakēsabiokin, egipcio unikama ain kuri 'akē ñu 'imainun manē uxua 'akē 'imainun chuparibi ñukákankēxa. ³⁶Ñukatia ka Nukën 'Ibun egipcio unikaman upíokin nuibakin Israelkaman ñukákēxun, ñu 'inaíshinun kixun sinánmiakēxa, usakin aín ñukama 'inántankēxun ka egipcio unibunën Israel unikama kuantanun xuakēxa.

**Israel unibu Egipto
menuax chikia bana**

³⁷Usa 'ain ka Israelkama Ramsés kakē ëma anuax taën kuani Sucot kakē ëma anu kuankēxa. Usa 'aish ka xanu 'imainun uniakē xukama 'akēñuma tupúnkēx, seiscientos mil uni axa suntáruisa uni kamaishi 'iakēxa. ³⁸Kuankēbē ka atubē bētsi bētsi menu 'ikē unikamaxribi kuankēbē 'aisamaira uni kuankin atun 'arakakē ñuina ovejakama vacakama buánkēxa. ³⁹Usai kuanuxun atun ñu mēnioi ka anúan aín piti 'atibi 'aíma 'iakēxa, egipcio unibunēan aín menuax kuantanun chikínkēx, usokēx kuankin ka anun chamiti ñu kēñuma 'akē harina Egipto menuxuan mēníokin maranbunkē kachakēma a xuiakēxa.

⁴⁰Usa 'ain ka Israel unibu cuatrocientos treinta baritia Egipto menu pain tsóti néa 'iakēxa, ⁴¹'imainun ka anúan cuatrocientos treinta baritia, aín chaitiokēkama Egipto menu tsónux bēba a nētē sēnénkē a nētēnbi ka Israel unibu atún 'Ibun

a menua chikíankëxa. ⁴²A imé ka Nukën 'Ibun Egipto menua atu chikinuxun bëruanëakëxa. Usa 'ain ka Nukën 'Ibun a sinánkin a 'imé 'ikëbëtan Israel unikaman aín chaitiokëkaman 'asábi okin aín rëbúnkikamanribi Nukën 'Ibu rabi-kin kamabi baritian usaribi okin 'uxkinma a imé bërúankëxa.

**A isiania Israel unikama
kuanti nètën kuin 'imianan
xupibukëbëtan tsi rëkirukësa
'inun Diosan 'imia**

13 ¹⁷Kuantanun 'apu faraónën xutia ka Israelkama, Diosan anun filisteokaman menu kuantu bai puntë 'anun uánma 'ikën, a baixa puntë 'aish 'urama 'áinbi ka Israel unikama kuaníbi filisteo unikaman 'akëx rakuéti 'akananima Egipto menu kuantënkënti sinánkin. ¹⁸Usa 'ain ka Diosan Israel unikama anu uni 'ikëma me anun kuankian parúmpapa xónsa kakë a ratanarati kuanun 'imiakëxa.

'Imikëx ka Egipto menuax kuani Israelkaman suntáru kuan-
kësa usarabi kiani kuankëxa. ¹⁹Kuankin ka Moisésnën José ñua aín xo buanuxuan binun bimiakëxa, ñukëma pain 'ixuan aín xukénkama Josénën kásabiokin ka Israelkaman usakin 'akëxa. Usakin katankëxun ka ësokinribi kakëxa: Asérami ka Diosan usakiani kuania mitsu 'akinti 'ikën; 'akinkëx kuankin kamina 'ëx ñua 'áinbi 'ën xo ënë menua bibiankin buánti 'ain.

²⁰Usakiani Sucot kakë me anuax kuanx ka Israelkama Etam kakë

ëma chukúma anu pain 'iakëxa, ax ka anu uni 'ikëma me pëukukë a 'iakëxa. ²¹Anuax kuankëbëtan ka Nukën 'Ibun a isiania kuanun kuin nètën anúan kuanti bai anu rëkuénmiakëxa, rëkuénmianan ka iméribi tsin rëkirukin péka-
kësa 'itánun an imé atu kuania pékati 'imiakëxa. Usakian 'akëbë ka, nètën kuananbi iméribi kuan-
këxa. ²²Kuani ka nètë kuin axa rëkuénkiankëbë a ënima atux a isbiani anunbi nètën kuankëxa, 'imainun ka iméribi tsin rëkirukin pékakësa 'itanun pékanëakëxa.

**Israel unibu parúmpapa
xónsa shitá bana**

14 ¹Ësokinribi ka Nukën 'Ibun Moisés abë banakin kakëxa:

²Ësokin kamina israel unikama kati 'ain, kuantëkëntankëxa Pi-hahirotsin bëtanain Migdol 'imainun parúmpapan nëbëtsionkë Baal-sefón kakë ëma a bëtanain. Anuxun aín chupa këxtú xubusa okin 'atankëxa parúmpapa kuébi anu bukubunun kamina kati 'ain. ³Usaími mitsux 'ikëbëtan ka 'apu faraónën sinánti 'ikën: israel unikamax ka uimiu kara kuanti 'ikë kixun 'unánima anu uni 'ikëma menuax kuaínbëkini nitsia kixun. ⁴'Aínbi kana 'ënbi faraón aín sinán iruarakin, aín suntárukama mitsux kuania nuitanun xunun sinánmiti 'ain; usakin 'aiabi kana 'ën faraón këñunbi aín suntárukama 'ën kushi ismiti 'ain, 'imainun ka egipcio unikaman 'ëx kana kamabi unikaman 'Ibuiara 'ain kixun 'unánti 'ikën.

Usakin ka israel unikama 'akëxa.
⁵Usaia atux 'imainun ka Egiptonu 'ikë 'apun Israel unikama ka abatia kixun chaniokania kuakëxa. Usakin chaniokia kuati ka 'apu faraón 'imainun an ñu 'axunkë aín unikama atumi sinani kánani kiakëxa: ¿Uisoti karanuna israel unibu kuantanun xuan, uin kara bërí nukama ñu mëëxunti 'ik?

⁶Usai pain kanantankëxun ka faraónën aín suntárükama caba-llonën nikinkë akama mënionun 'amiakëxa, 'amitankëx ka aín suntárükama buani kuankëxa.
⁷Kuankin ka seiscientos caba-llonën nikinkë anuaxa 'akanankë aín upíirabu bianan kamabi caballonën nikinkë Egiptonu 'ikë buánkëxa, anun ka suntárunën kushikama achúshi achúshinëx kuankëxa. ⁸Nukën 'Ibun aín sinan iruaranun 'imikëxun ka faraónën aín suntárükamabëtan, Israel unikama kuania nuiakëxa; Diosan aín kushínbi chikinkëx kuaniabi ka usakin 'akëxa.

⁹Nuibiani kuani ka egipcio suntárükama, rafrinëx caba-llonën nikinkë anun kuanmainun rafrinëxribi ain caballo anuaxa 'akanankë anúnribi kuankin israel unikama nuibianxun nuküakëxa, parúmpapa kuëbí anua Pihahirof 'imainun Baal-sefón kakë ëma a 'ukëmanan atun chupa xubusa okin 'ax anu bukukëbi nuküakëxa. ¹⁰Atu nukui kuania faraón 'imainun egipcio suntárukama 'aisamaira kiania 'urakëo isi ka Israel unibu ratuti 'itsaira

rakuéakëxa, rakuëkin ka munuma banakin Nukën 'Ibu atu 'akinun kixun ñukákankëxa. ¹¹Ñukákin ka Moisésribi ësokin kakëxa:

—¿Uisati karamina anuaxbi bamanuma Egipto menua nu chikínbëtsinkin anu uni 'ikëma me ënuax bamanun nu bëan? ¿Añu kupín kaina nu ësokin 'an? ¿Uisa kupín kaina nu Egipto menua chikían? ¹²Ësai 'iti 'unánxun kanaanuna Egipto menuxun mi kan: Ënuxunbi egipcio unibu ñu mëëxunun kamina nu ënti 'ain. ¡Usa 'ain kanaanuna tëmëraikinbi atu ñu mëëxuni anu uni 'ikëma menuax bamai utima 'ian!

¹³Usai kikianiabi ka Moisésnën kakëxa:

—Kamina rakuékantima 'ain. Mitsun kamina 'atima okin sinánkima chuámashirua tankin bëría Nukën 'Ibun mitsu 'iëminuxun ñu 'aia isti 'ain, uínsaranbi kamina egipcio unikama amiribishi bërími iskankësa okin istëkënxuma 'ain. ¹⁴Mitsux kamina 'atimakin sinani bënëtima 'ain, Nukën 'Ibun ka ënë ñukama mitsu mënóoxunti 'ikën.

¹⁵Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—¿Uisoti kaina min 'ë 'akinun kixun kain? Israel unikama kamina rakuétima abi kuanun kati 'ain. ¹⁶Min kamina min tsati bikin parúmpapa paná rabëtanun amiokin sananti 'ain, anúan israel unibu kuantanua me rakati ëskitanun. ¹⁷Ën kana egipcio unikama aín sinan iruarakin mitsu kuania nuinun 'amiti 'ain; usai 'ia kana

'ën kushi ismikin 'apu faraón aín suntárukama 'imainun kamabi aín caballonën nikinkë anuaxa 'akanankë a kamakëñunbi uisa kushiñu karana 'ëx 'ai kixun isnun ismiti 'ain. ¹⁸ Usakin 'ën kushi ismikin 'apu faraón kamabi aín suntáru 'imainun aín caballonën nikinkë anúan 'akanankë a kamakëñunbi 'akë 'ain ka egipcio unibunën 'ëx kana asérabi Israel unibunën 'Ibu 'ai kixun 'unánti 'ikën.

¹⁹ Usai israel unibu kuani parúmpapa abu kikiani kuankëbë ka Diosan ángel rëkuéñkiankë ax atu kaxú tsianakëxa, tsianakëbë ka usaribiti nëtë kuin rëkuéñkiankë axribi suntárukama a bëarati Israelkama kaxú tsianakëxa. ²⁰ Usakian nëbëtsi

rabé okin kuinan pékakëx ka israel unikamax xabánu 'iakëxa, 'imainun ka egipcio suntárukama ax iménu 'ixun iskasmakin a imé israel unikama nukunun nukumiama 'ikën. ²¹ Usa 'ain ka Moisésnën aín tatsi bikin Nukën 'Ibun kakësabiokin parúmpapami okin sanankëxa, usokëbëtainshia Diosan 'imikëx ka amiaxa bari urukë amiax a imé suñu kushi bëquinëakëxa. Usai 'ikëbë ka parúmpapa nëbëtsi baka ënanani amo rabé chairra 'inun panárabéakëxa. Usakin Nukën 'Ibun 'imikëbë ka me ëski raka-këxa, ²² usai baka panárabëti amo rabé chairui mëmiu 'ianan mëkeu 'i me ëskikëbë ka anun israel unikama sikarakëkankëxa.

Amo rabé chairui me rakatanun parumpapa tëara-bëkëbë israel unikama sikarakëa.

²³Usai 'ikëbë ka kamabi caballo-nuax 'akanani kuankë 'imainun faraónën suntárúkama 'imainun atun caballonën nikinkékama an atu kaxú 'atsinkiani kuankin parúmpapa nëbëtsin obiankin nuibiankëxa; ²⁴'aínbi ka pëkarakuatsínkëbëtan Nukën 'Ibun egipcio suntárúkama nëtë kuin tsi rëkirukësa anuxun iskin aín caballonën nikinkë akamaxa chakanani masónanun 'imiakëxa; ²⁵usaia 'inun 'imikian Diosan atun caballonën nikinkékaman taë menu takáshki ëchikibunun 'imikëbë ka egipcio suntárúkama kuankasmakëxa. Usai 'ikëbë ka egipcio suntárúkama munuma sharati kikankëxa:

—Israel unikama ëbiani kuanun ka kuan, atun 'Ibun ka anun rabanan nékin nu 'atimoia.

²⁶'Aínbi ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Parúmpapami oi ka mëshpat, amiribishi timéti biranankian 'umpaxan egipcio suntárúkama atun caballonën nikinkë 'imainun axa caballo-nuax 'akanankë akama këñunbi mapui baka rakarakëtë-këntanun.

²⁷Ësakin Diosan kakëxun ka Moisésnën aín tsati bikin parúmpapa mi mésukin sanankëxa, sanankëbë ka pëkarakuatsínkëbë 'umpax anua rakákë anubi rakarakëtëkëankëxa. Usai 'ikëbë abánux kuainiabi ka egipcio suntárúkama parúmpapa rakarakëtëkënkín mapuakëxa, usakin ka Nukën 'Ibun atu bakan këñunun

'amiakëxa. ²⁸Usai amiribishi anuaxa panárabëti ëskikë anubi rakarakëtëkënkín ka 'umpaxan, aín caballonën nikinkë a 'imainun aín caballo-kama këñunbi israel unibu nuibiani parúmpapa nëbëtsin kikianiabi, achúshira faraónën suntárubi iétanuma nanémikin këñumiakëxa. ²⁹Usai 'ikëbëbi ka israel unikama anun kuanun parúmpapa tëarabëti me 'inun ëskikë anun sikarakëakëxa usai 'i ka 'umpax kuëtú 'ikësaí amorabé chairui bëtsi mëmiu 'imainun bëtsi mëkëu 'iakëxa. ³⁰Usakin ka a nëtëkaman Nukën 'Ibun israel unibu, egipcio unibunën 'anuxun nuibianiabi iémiakëxa, iémikëxun ka israelkaman kamaxunbi egipcio suntárúkama bakan këñúkë parúmpapa kuëbí bëspúbëspuabu isakëxa. ³¹Usakian Nukën 'Ibun ain kushin Egiptonu 'ikë unikama 'aia isi ka israel unibu Nukën 'Ibu rabi, ami katamëti rantinpuruni tsóbuti 'ianan Moisésnën kakë-sabiokin aín bana kuakankëxa.

Moisés Dios rabi kanta bana

15 ¹Usa 'ain ka Moisés 'imainun israel unibunën ain 'Ibu Dios a rabi ami kantakin kakëxa:

'Ën 'Ibu Dios rabi kana ami kantati 'ain, an ka 'ën iskëma ñu 'akin parúmpapanu kamabi caballo 'imainun anu 'ikë unikama nanémiaxa.

²'Ëx ami kantaia ka kuation, an ka 'ë kushionan

- iémiaxa, ax ka Dios 'ën a rabiti 'ikën.
 Ax ka 'ën papan Dios 'ikën, usa 'ikë kana asábi ka kakin rabiti 'ain.
- ³ Nukën 'Ibu ax ka 'akanankë unisamaira 'ikën, jusa 'aish ka Nukën 'Ibu ax ain anëira 'ikën!
- ⁴ Usa 'ixun ka Nukën 'Ibun parúmpapanu faraónën suntárúkama, anun nikë caballonëan nirinkë akama këñunbi nanémiaxa; jNanémianan ka suntárunën kushi ain upíbu parúmpapa xónsa kakë anu nanémiaxa!
- ⁵ Usai 'ia kamabi atux maxá 'ikëσαι parúmpapa nëbëtsi nanëtia ka baka panarabëké an biranakin mapuaxa.
- ⁶ 'Ën 'Ibu, min mëkën mëkeu kushiira 'ixun kamina, an nu 'akatsi 'ikë unikama këñuan.
- ⁷ Mix kushiira 'aish atumi nishkin kamina an mimi 'ati makin sinánkë; unikamax basi chushikë nénkësarishi bakan këñukëx 'inun 'imian.
- ⁸ Suñumi kushiira bëkimikëbë ka parúmpapa panárabëti amo rabé chairuaxa; chairui ka baka ain nëbëtsin bëchunkë shaíkima anubi 'iaxa.
- ⁹ Ax numi nishkë unikaman ka sinánkë 'iaxa: Uinua

- karanuna nukúti 'ain, anua nukui kuanuxun kananuna nuiti 'ain, nukuxun 'atankëxun ain ñukama bitankëx kananuna mëtikananti 'ain. Usakin 'ax kananuna asábi 'iti 'ain, nun manë xëtokë a bikin anun 'akin kananuna atu këñuti 'ain.
- ¹⁰ 'Aínbi kamina atu suñu kushiira bëkimikin parúmpapanu nanënun 'imian, usai 'i ka baka kushiira nëbëtsin manë 'ié nanékësa 'inun nanéaxa.
- ¹¹ 'Ën 'Ibu, juinu 'ikë bëtsi diosaxbi ka mibë sënënim! jUixi ka misaribi chaiira 'ianan upíira 'ixun ñu 'atima 'ai 'uchakëma 'aíma 'ikën! jMin kamina a iskëma ñu 'anan ami rakuéti ñuribi 'ain! jUsa 'ikë kananuna mishi rabiti 'ain!
- ¹² Min kamina min kushímbi. Egiptonu 'ikë unikama bakan mapukin këñunun 'amian.
- ¹³ Min kamina min unikama 'itsaira nuibatin, usa 'ixun kamina min kushi chaiira 'ixun nukama iémikin 'akian; usa 'ain kamina anuxun mi rabiti xubu anuxun rabikë 'iti 'ain.
- ¹⁴ Usai nux kuania kuati ka bëtsi bëtsi menu 'ikë unikama rakuëtan bamai

- bërëti 'ikën, usai 'ikëbë ka filisteo unikamaxribi aín sinan bëtsi sinani rakuéti 'ikën,
- ¹⁵ usáa 'imainun ka Edomnën suntárunën kushikamaxribi ain ratúkëninshi uinkasmakësa tani 'iti 'ikën, 'imainun ka Moabnën 'apukamaxribi aín ratúkëninshi bërëti 'ikën, usai 'imainun ka cananeo unikamaxribi bëráma 'iásai kushima aín sinan nètéti rakuéti 'ikën.
- ¹⁶ Mix kamina Nun 'Ibu 'ain, atux ka ratuti 'ikën, 'imainun ka rakuëkanti 'ikën, atúxa kuainima maxá 'ikësaí bukunun min kushínbi 'iminun kana mi kain, usa 'ain kamina min unikama inútamainun bërúanti 'ain, nukamax kananuna min unibu 'ain.
- ¹⁷ Mix kamina Nun 'Ibu 'ain, mínbi kamina upíira me anu nux 'itimi kaískë anu nu buánti 'ain, anu xëníbua 'aínbi nux tsónun kamina kaisakën, mínbi kamina anuxun mi rabiti xubu 'ati sínánxuankën.
- ¹⁸ ¡Nun 'Ibu mix kamina 'apúira 'aish únsaranbi këñutima oi tsoti oi uniakën!

María Diosmi kanta bana

¹⁹Faraónën suntárukama anúan 'akanankë caballonën nikinkë akama 'imainun anuaxa 'akanankë

atun caballo akamabëbi kuani parúmpapa nëbëtsin 'ikianiabi ka israel unikaman 'Ibun baka atu mapumiakëxa, usai 'imainun ka Israel unibunëx parúmpapa tëarabëti me ëskikë anun kuan-kësa kiani shitákëxa. ²⁰Usai 'ikë-bëtan ka an bana ñuikë María, Aarónën chirabakën, aín manë sharíkati bitsi sharíkai ransakëxa, ransakëbë a kamabi xanukamaxribi atun manë sharíkati bitsi a nuibiani abë ransakëxa,

- ²¹ usai 'ikin ka Maríanën kamabi xanu Dios rabi kantanun ka ukan kixun kai: Nun 'Ibu rabi ësaí kantai kiakëxa, an ka nu iémikin nun iskëma ñu 'akin faraónën suntárukama aín caballonu 'ikëkama parúmpapanu nanémiaxa.

'Umpax muka 'ia ñuikë bana

²²Usakin Dios pain an iémikëxun rabitan-këx sënënkë ka Moisésnën israel unikama xónsa kakë parúmpapa kuëbí anuxun kabiankin tsuákarubiankin buánkëxa. Buánkëx ka anu uni 'ikë me aín rëbumi kikiani kuankëxa, usai kuanika rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikiani kuan-kinbi ka a xëati 'umpax mërama 'ikën. ²³Usai kuani ka Mará kakë me anu bëbakëxa, bëbakín anua 'ikë 'umpax xëanuxun tankinbi ka muka 'ikë a 'umpax xëama 'ikën. Usa 'ikë ka israel unibunën a me Mará kakin anëakëxa, (ax ka muka ki kikë bana 'ikën).

²⁴Usa 'ain ka Israel unibunëx ñukákanani Moisésmi 'atimati banai tsuákirui kanankëxa: ¿Añu 'umpax karanuna xëati 'ain? ²⁵Usai ami 'atimai banakania kuakin ka Moisésnën Nukën 'Ibu isa 'akinun kixun ñukákëxa, ñukákëxun ka Diosan Moisés i pëñana-këké men menkikë a ismiakëxa. Ismikëxun aín pëñan tsasikin bixun ka Moisésnën 'umpax nu niakëxa, nikëbëshi ka muka 'umpax ax xëatisabi 'inun aín muka nëtëakëxa.

Anuxun ka Nukën 'Ibun israelita unibu tankëxa, tankin ka uisai kara 'ia isnuxun achúshi bana usaía atux 'iti 'inánkëxa. ²⁶'Inánkin ka kakëxa: 'Ëx mitsun Dios 'ixun kana ësokin mitsun kain, 'ën kuëenkësa okin 'anan, 'ën mi kakë ënë bana tankin ax kikësabiokin 'akëbëtan kana, uisa ñubi an mikama 'atima onun egipcio unikamanu xukësokin xutima 'ain, 'ëx kana Nukën 'Ibu an mitsu uisaibi 'itima okin bërúankë a 'imainun, uinu kaina kuani anuabi mitsu 'ën uni 'ikë bërúanti a 'ain.

²⁷Ësakian Diosan kakëx kuanx ka Elim kakë, anua mapai rabé 'imainun rabé xëxá upíra shióbumainun setenta xëbin, 'ikë a baka 'urama anu 'i bërúakëxa.

**Diosan maná kakë
piti 'inan bana**

16 ¹Usai Elim kakë anu pain 'itankëx anuax kuanx ka kamabi Israel unibu anu uni

'ikëma me Sin kakë anu bëbakëxa, a mex ka Elim kakë anua naësa xëbinamë 'ëo 'ikë Sinaínën nëbëtsi rabé okë 'iakëxa. Anúan Egiptonuax chikíké a 'uxë rabé 'irukë anun quince nëtë 'ikëbë ka bëbakëxa. ²Usa 'ain ka anu uni 'ikëma menuax Israel unibu Moiséskëñun Aarón kuami kikankëxa. ³Ki ka ësai kanankëxa: Mitsun kamina anu uni 'ikëma menuax numin 'i tëmërai këñunun nukama bëan, uisati kara Nukën 'Ibun nu Egipto menuaxbi këñunun nu 'imikëma 'ikën, anuxun kananuna 'akëñuma pananx tsókima kënti buákakin 'arukë puchákin nami nun kuëenkësa okin piakën.

⁴Ësai kia kuanxin ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—'Ën kana atúan pinun naínu 'ikë piti 'aisamaira 'inánti 'ain. Usa 'ain ka unin kamabi nëtëan ain piti biti 'ikën, aín xubunuax chikixun ka achúshi nëtëan piti-bëtan sënëmbi biti 'ikën. Uin kara 'ëx kikësabiokin 'aia isanan kana uin kara 'aima isti 'ain. ⁵Mapai achúshi 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan ka unin, ain xubunuxuan rabé nëtëan pitibëtan sënëmbi biti 'ikën, bikin ka achúshi nëtëan bikë a inumikin biti 'ikën.

⁶Usakian Diosan kakëxun ka Moisés 'imainun Aarónën Israel unibu kakëxa:

—'Ënë xupibukëbëtan kamina Nukën 'Ibunbi ka Egipto menua chikínbëtsinkin mitsu

bëaxa kixun 'unánti
'ikanin,

⁷ 'anan kamina iméishi
pëkarakëbëtan ka Nukën
'Ibun ain kushin usakin
ñu 'aia kixun mitsun isti
'ain; an ka mitsun 'atimai
ami banakankëxun kuaxa.
¿Uisa kupín karamina
mitsun nux karanuna
ui 'ai kixun 'unánima
banain?

⁸ Katankëxun ka Moisésnën
ësakinribi katëkëankëxa:
—Ënë xupibukëbëtan
kamina ami piti nami
Nukën 'Ibun mitsu
'inánmainun biti
'ain, bionxun kamina
pëkarakëma 'aínshi
pánribi biti 'ain, an ka
mitsúxmi ami 'atimati
banakëxun kuaxa. Uisa
kupín, ¿Ui karanuna nux
'ain? Mikamax kamina
numi 'atimai banakëma
'ain. Nukën 'Ibumi
kamina 'atimai banan.

⁹ Usakin atu katankëxun ka
Moisésnën Aarón kakëxa:

—Kamabi Israel unibu kamina
Nukën 'Ibu kakëxun kuati
timénun kati 'ain, an ka atúxa a
ñui 'atimai banaia kuaxa.

¹⁰ Kixuan Aarónën atu kakëxun
kuakian Israel unikaman bukuxun
anu uni 'ikëma me au bësukin
iskankëxbi ka bënëtishi nëtë
kuinsa mëuxuan, Nukën 'Ibun
ain kushin barin 'akësamaira
okin pékakëx ichutia iskankëxa.

¹¹ Iskëbëtan ka Nukën 'Ibun Moisés
kakëxa:

¹² —'Ën kana Israel unibu 'ë
ñui 'atimai banaia kuan. Usa 'ain
kamina ësokin a unikama kati
'ain: Xupibukëbëtan kana a piti
nami mitsu 'inánti 'ain. 'Imainun
kana ënë pëkarakëbëtan anun
puchakimi pikanun pán mitsu
'inánti 'ain. Usakin 'akin kamina
'ëx kana min Dios 'ai kixun
'unánti 'ain.

¹³ Usa 'ain ka a nëtë ñantabu-
këbë, 'umpanxonëmë 'ëo anua
atux 'ikë, aín xubunubi rikuatsian-
këxa, a pëkarakëbëtan iskëxbi ka
anua atux 'ikë kuainakëkë sënénbi
nibitan chabónëkë 'iakëxa. ¹⁴ Usa
'ain ka nibí ëski ain kuin nirukë-
bëtan iskinbi ka ñu upíira 'atsa
putu menu rëukukë iskësa anu uni
'ikëma menu 'iakëxa. ¹⁵ Usai ñu 'ia
iskëma 'aish ka Israel unibu ratuti
kanankëxa: “¿Añu kara ënëx 'ik?”
Kananiabi ka Moisésnën kakëxa:
Ënëx ka Nukën 'Ibun mitsu piti
'inánkë pán a 'ikën. ¹⁶ Èsokin 'ën
mitsu kanun ka Nukën 'Ibu kiaxa:
Usa 'ain kamina mitsu achúshi
achúshinën uiti karamina kuëeni
'ati bikanti 'ain, 'imainun ka uiti
uni kara aín xubunu 'ia abëtan
pitibëtan sënénshi bikanti 'ikën,
bikin ka achúshi achúshi unin
xampa achúshi bikaskin bianan
rabé xampa bikinbi a inumikin
cha bitima 'ikën.

¹⁷ Usakin ka Israel unikaman
Diosan kakësabiokin 'akëxa.
'Akin ka bëtsin bëtsín chabimai-
nunbi, raírinënribi chukúmashi

biakëxa, ¹⁸bikin ka uiti cha biti kara sinánkë 'ikë 'ati chabi biakëxa; usakin bikëx ka an chabikë ainan tēxëima 'ianan an chukúma bikë ainanribi aín piti sēnēnbi 'iakëxa. Usakin bikin ka kamaxunbi atun pitibētan sēnēnbi bikankëxa.

¹⁹Usakin 'akania ka Moisésnēn kakëxa:

—Uínbi ka iméishi pinuxun tēxëoxun nantima 'ikēn. ²⁰Ēsakan kakëxunbi ka Israel unikama raírinēn Moisésnēn kakë bana tankima aín piti pēkarakēbētan pikatsi kixun sinánkin tēxëokëxa; usokëxbi ka xēnai chéki pisiakëxa. Usakian 'an ka Moisés 'itsaira atumi nishakëxa.

²¹Usai 'ia unánxun ka achúshi achúshi unin pēkarakëma 'aínshi, urukian barin xarokëxa chékikēmashi aín piti sēnēnbi biakëxa.

**Diosan mapai achúshi
'imainun rabé nētē 'ikēbēa
tantiti 'inan bana**

²²Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun achúshi nētē 'ikēbētan atun xampa buákakin rabé nētē sēnēn piti kamabi unin rabé 'imainun rabé xampa biakëxa, usakian Israel unibunēn akēbētan ka aín kushi achúshi achúshinēx ratúkiani anu kuanxun Moisés ñuixunkëxa, ²³ñuixunkëxun ka Moisésnēn kakëxa:

—Asérabi ka ësai Nukēn 'Ibu kiaxa: Iméishi ka sábadō nētē 'ia, ax ka achúshi nētē anun ñu

mēëima 'ianan, anun Nukēn 'Ibu rabiti nētē 'ikēn. Usa 'ain kamina iméishi piti 'ati sinánxun bērfibi 'aruti a 'aruanan xuiti a xuiti 'ain, 'axun kamina tēxëokë a iméishi 'ati mēníokin nankanti 'ain. ²⁴Ēsakin Moisésnēn kakëxuan an kakēsabiokin iméishi pinuxun noonkë ax ka xēnai pisianan uisaibi 'iama 'ikēn.

²⁵Usa 'ain ka Moisésnēn kakëxa: —Bērí ka anun ñu mēëkinma Nukēn 'Ibu rabiti nētē 'ikēn. Usa 'ain kamina emanua mitsun piti bitsi kuankinma tēxëonan mi noonkë ashi pikanti 'ain, enē nētēn kamima a ñu ñubi barikinbi mērakantima 'ain. ²⁶Bērí kamina mikaman mapai achúshi 'imainun achúshi nētē sēnēnmikin mitsun piti biti 'ain, 'aínbi kamina uínsaranbi anun ñu mēëtima nētēn mitsun piti bitima 'ain. ²⁷Usakian Moisésnēn kakëxbi ka raíri unikamax anun tantiti sábadō nētē 'aínbi aín piti bari kuanxunbi añu ñubi mērāma 'ikēn. ²⁸Atux usai 'ia iskin ka Nukēn 'Ibun Moisés kakëxa:

—¿Uínsaran kaina mitsux 'en bana kuaisama tanan 'en 'unánmikēsabi oi 'iti 'ain? ²⁹Min kamina kati 'ain, 'ëx Nukēn 'Ibu 'ixun kana achúshi nētē anúan tantiti nētē 'inan, usa 'ain kana mapai achúshi 'imainun achúshi nētē anunbi rabé nētē 'imikin piti 'inánti 'ain. Usa 'ain ka uíxbi a nētēn aín xubunuax kuaintima 'ikēn. ³⁰Usakian kakëx ka mapai achúshi 'imainun rabé nētē 'ikēbē kamabi unix kuainima tantiakëxa.

³¹Usa 'ain ka Israel unibunën bikin a piti maná kakin anëakëxa. Ax ka uxua 'aíshbi cilantro kakë ñu bëru uxua usa 'aish, buna rëpakëñun mëskuxun pán pikësa 'iakëxa.

**Diosan maná kakë
piti chukúmashi
mëñokin nanun ka**

³²Nëtë itsin ka Moisésnën ësakin Israel unikama kakëxa: —Nukën 'Ibu ka ësokin 'anun kiaxa, xampa rabé buákakin bitankëxun kamina mitsun rëbúnkinëan ësa ñu ka nun chaitiokëkaman anu uni 'ikëma menuxun Nukën 'Ibun Egipto menua chikínbiankin buánkëxun piakëxa kixuan isnun nanti 'ain.

³³Usakin atu pain katankëxun ka Moisésnën Aarónribi ësokin kakëxa:

—Achúshi ñutë bitankëxun kamina anu rabé litro maná nanti 'ain. Usakin 'axun kamina anuxun Dios rabiti 'akë anu nanti 'ain, anu nan 'ikë ka nun rëbúnki kamanribi anua isti 'ikën.

³⁴Aarónën ka Diosan Moisés kakësabiokin, tasánu 'aruxun bunántisa kurin ratakakakë anu 'aruti mëñokin nankëxa, ax ka Diosan atubëtan këñutimokin 'akë achúshi ñu anu nankë 'iti 'ikën.

³⁵Usakian 'an ka Israel unibunën cuarenta baritia 'imikin manáishi pií anua me sënënakëkë anu uni tsóti pëukukë anu bëbakin maná piakëxa, ax ka Canaán kakë me sënëni kuainakëkë anu 'iakëxa.

³⁶(Maná tupunkin ka Israel unikaman ñutë chanua 'ikë veinte

litrosa maná a achúshi xampami rabé litrosa 'itánun tupuankëxa.)

**Diosan 'imikëx maparanuax
'umpax chikia bana**

(Nm 20.1-13)

17 ¹Anu uni 'ikëma me Sin kakë anu pain bëbax 'ibaëxanx, ka kamabi Israel unikamax achúshi nëtën uiti 'ura kuanun kara Nukën 'Ibun kaia 'ati 'urabi kuani 'ikiani kuan-këxa. Kuani ka Refidim kakë me anu bëbakankëxa, bëbanbi ka atun xëati 'umpax anu 'aíma 'ain, ²shiman këñutisatankin Moisés ñukákin ësokin kakëxa:

—Kananuna shiman, këñutisa tanin nu kamina 'umpax xëanun 'inánti 'ain, kixun kakëxun ka Moisésnën kakëxa.

—¿Uisati karamina mitsun ësakin 'ë kain? ¿Mitsux karamina Diosmi sinanima ami manuan? —Kixun ka Moisésnën atu kakëxa. ³Kakëxunbi ka ñunshinakëkin Israel unikaman shiman bamatisaira tankin ami nishkin Moisés kakankëxa:

—¿Ësokin 'anuxun karamina nu Egipto menua chikínbëtsinkin ënu bëan? ¿Uisoti karamina nun bëchikë 'imainun nun ñuina kamakëñunbi shiman bamaminuxunbi nu chikían?

⁴Usakian kakëxun ka Moisésnën 'akinun kixun Nukën 'Ibu ñukákin kakëxa:

—¿Añu karana 'ën ënë unikama-bëtan 'ati 'ain? Atun 'ë maxaxan 'akin rëkanti ka 'uramara 'ikën, kixun ka Moisésnën kakëxa.

⁵Kakëxun ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Israel unikaman kushi 'itsamashi kabiani kamina abë mix pain rëkuénkiani kuati 'ain. Kuani kamina min tsati anúnmi 'umpax bërâma rishkikë a buani kuanti 'ain. ⁶Ën kana Horeb kakë bashi anuxun mi kaini kuanti 'ain, usa 'ain kamina anu bëbakin min tsatin mapara taxkai kuanti 'ain. Taxkakëbëshi ka anuax 'umpax chikiti shakibutia ka unikaman xëati 'ikën.

Usakian kakëx kuanxun ka Moisésnën abëa kuankë Israel ain kushikaman ismainunbi aín tsatin mapara taxkakëxa, ⁷usakin 'atankëxun ka Moisésnën anua 'ikë me a Meribá kakin anëakëxa, anuaxa Israel unibu Diosmi 'atimai banakë 'ikë ka usakin anëakëxa, anëanan ka Masá kakinribi anëakëxa, ax ka nu kara Diosan 'akinti 'ikë kixun sinánkima Israel unibunën 'atima okin sinánkë kupín ka usakin anëakëxa, ¿Nubë kara Nukën 'Ibu 'ikën nubëma kara Dios 'ik?

Amalecita unibubë Israel unibu 'akanan

⁸Usaxa Refidim kakë menu israel unibu buküanbi ka amalecita unikamax atubë 'akanani uakëxa. ⁹Usai atubë 'akanani aia kuakin ka Moisésnën an 'akinkë uni Josué a kakëxa:

—Bërí kamina uni ax 'akanainsabi kaisti 'ain, kaisbiani kuanx kamina amalecita uni kamabë

'akanani kuanti 'ain. 'Ëx kana imëishi pëkarakëbë kuantakëx aín bashi mapërakëtankëx anuxun 'ën tatsi anun Diosan ñu 'anun kakëxun 'akë ënë manámi okin tuíanx nitsi kuanti 'ain.

¹⁰Usakian Moisésnën kakëxun ka an kakësabiokin Josuénen 'akëxa, 'aika anuax Amalecita unikamabë 'akananux anuaxa 'iti anu rikiankëxa. Anu kuantamainun ka Moisés, Aarón 'imainun Hur ax aín bashi anu mapërakëakëxa. ¹¹Usa 'ain ka Moisés pënchati nikëbëtan Diosan 'akinkëxun israel unibunën amalecitakama abë 'akanankin ñusma okëxa; 'ainbi ka Moisésnën aín pëñan meu okëbëtan amalecita unibunën abë 'akanankin Israel unikama ñusma okëxa. ¹²'Akananmainun ka Moisés pëntununia Aarón 'imainun Hur kakë an anua Moisés tsóti maxáx cha achúshi nanxuankëxa. Naxuntankëxun ka bëtsían amoxun aín pëñan tuimainun bëtsínribi amoxun aín pëñan tuinxuankëxa. Usokin 'akëxa Moisésnën pëñan manámi 'imainun ka bari kuabutamainun 'akanankëxa, ¹³'akanankin ka Josuénen abë 'akanankin amalecita unibu aín manë xëtökën këñukin 'akëxa.

¹⁴Usakian 'akë ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Énuax mitsux 'akanankë ënë kamina achúshi kirikanu a sinántiokin kuënëoti 'ain; 'imainun kamina Josuéribi kati 'ain, 'ën

kana amiribishia uínbi sinántë-këntimokin amalecita unikama manumiti 'ain.

¹⁵Anu ka Moisésnën achúshi ñu anuxun Nukën 'Ibu rabikin ñuina xaroti 'akëxa, 'atankëxun Diosan aín kushin nu 'akinkëxun kanaanuna ax numi nishkë unikama këñukin 'a kixun kakin anëakëxa,

¹⁶anëtankëx ka ësai kiakëxa:

Nukën 'Ibun aín kushi
'ë 'inánkëxun kana
Amalecita unikama abë
'akanankin 'an.

Usa 'ain ka Israel unikaman
Nukën 'Ibumi katamëti
ënkinma numi nishkë
unikaman rëbunki
ami rakuékinma abë
'akanankin 'akëbë Nukën
'Ibu nubëbi 'iti 'ikën.

**Anu uni 'ikëma me
Sinaí kakë anu israel
unikama bëba**

19 ¹Anúan Egipto menuax kuankë rabé 'imainun achúshi 'uxë inúkëbë ka israel unibu Sinaí kakë aín bashi 'urama bëbakëxa. ²Anua 'ikë Refidim, anuax kuanx ka anu uni 'ikëma me Sinaí kakë bashi anubi bëbatankëx anu 'iakëxa.

³Anuax ka achúshi nëtën Moisés aín bashi anu uni 'ikëma Sinaí kakë anu Diosbë bananux mapéракëakëxa, mapéракëtia ka aín bashi chairui sënënkë anuxun Nukën 'Ibun kuëankëxa:

—Kuënkin ka Moisés ësokian Jacobnën rëbúnki Israel unikama

kanun kakëxa. ⁴Mitsúnbi kamina isan 'ën karana uisokin egipcio unibu tëmëramikin 'a kixun, 'imainun kamina uisobëtsinkin karana 'ëx anu 'ikë ënu mitsubëa kixun, 'ën kana tëtëkamë 'ëon aín tuá nuanmikin aín pëchin bëaraxun buankësa usaribi obëtsinkin bëruinra oxun mitsu bëan. ⁵Usa 'ain kana 'ën kakë-sabiokin kamabi ñu 'atëkënkëbë achúshi ñu 'ati sinanin, bëtsi unikamaxribi ka 'ënan 'ikën, 'aínbi kamina mitsuxira 'ën unibu 'ain, kamabi mex ka 'ënan 'ikën. ⁶Usa 'ixun kamina mitsun 'ën kuëënkësabi okin 'ai kuni 'ënan 'iti 'ain, usa 'ixun kamina achúshi ëma bëtsi ëmakamasama 'ixun 'ëshi rabinun, sacerdotekama 'ikësaribiti 'iti 'ain, ësakin kamina Israel unikama kati 'ain.

⁷Ësakian Diosan kakëx kuanxun ka Moisésnën, Israel unibu aín kushikama timëtan-këxun Nukën 'Ibu usakin kanun kakë bana kamabi ñuixuankëxa. ⁸Ñuixunkëxun kuati ka Israel unikama kamáxbi sharati kikan-këxa:

—Uisai 'inun kara Nukën 'Ibu kixax usaibi kanaanuna 'iti 'ain. Ësaia unikama kikëbëtan ka Moisésnën usaía unikama kikë a ñuikin Nukën 'Ibu kai kuankëxa, ⁹kuankë ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Ka kuant, 'ëx kana kuin këxtuira nëbëtsinuax mimi mërati 'ain, anuax 'ëx mibë banaia 'ën bana kuati ka unikama mibëbi

'ianan mix kamina asérabi 'ën uni 'ai kikanti 'ikën.

Usakian kakëxun ka Moisésnëribi unikama kikë ñuikin Nukën 'Ibu katëkëankëxa, ¹⁰kakëxun ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Anu kuanxun kamina Israel unikama 'ë rabinuxa bërí 'ianan iméishi mëníokanun kai kuantí 'ain. Kanan kamina atun chupa upíokin chukanun kati 'ain, ¹¹usakin 'ai mëníokakë 'ain kana 'ëx rabé 'imainun achúshi nètë 'ikëbë kana 'ëx aín bashi Sinaí kakë anu ubuti 'ain, kamabi Israel unibunëan 'ë istánun. ¹²Usa 'ain kamina bashi tanain buinarakin 'unánti 'oti 'ain, anúan unikama inútisama okin. 'Imainun kamina unikama ësokín kati 'ain, uinu 'ikë uníxbi ka aín bashi mapërakëtima 'ikën, 'imainun ka anu unántiokin sënëonkë a 'urama kuantima 'ikën, uix kara a 'uruma kuania ax ka bamakë 'iti 'ikën. ¹³Usa 'ain ka uínbi axa ñunshikiani bashi tanain kuankë a mëëtima 'ikën, ax ka maxaxan 'anan masibunën 'akë 'iti 'ikën. 'Ën kana 'unanima uix kara 'unántiokë a inui kuania ax ka uni 'imainun ñuinanëxbi bamakë 'iti 'ikën. Usa 'ain ka ui unikamax kara aín bashi mapërakëtisa tania ax carnero mancha banoia kuati aín bashinu mapërakëti 'ikën.

¹⁴Ësakin Diosan kakëx aín bashinuax taramëbutankëxun ka Moisésnën usakian Diosan a rabinux usai 'iti banakama ñuixunkin kamabi Israel unibu

kakëxa. Kakëxun ka kamabi unin aín chupa chukakëxa, ¹⁵'imainun ka Moisésnën ësakin kakëxa:

—Upiti mëníokanan kamina rabé 'imainun achúshi nètë 'itamainun mitsun xanu aín nami 'atima 'ain.

¹⁶Usokian kakë rabé 'imainun achúshi nètë sënënkëbëa a pékarakë 'ain ka kanákamë 'ëo sharakirumainun nètë kuin këxtuira an aín bashi mapuakëxa. Mapukë a mëuküaxa kushiira 'inun aín manë banañu banaia kuati ka kamabi Israel unikamax aín 'ikënuaxbi rakuéti bërëkankëxa. ¹⁷Usaia 'ikëbëtan ka Moisésnën kamabi Israel unikama aín 'ikënuax chikínbiankin uankëx ka aín bashi Sinaí kakë a tanain sëtëakëxa anuaxa Diosbë mërananti anu. ¹⁸Usakëbë ka kamabi aín bashi Sinaí anua Nukën 'Ibu ubúkë ain meuküax tsi rëkirukë kuinsa 'inun tëxëkiruakëxa. Usaia 'ikëbë ka aín bashikamaxribi munuma shaíkiakëxa. ¹⁹Usaia 'imainun ka aín manë bana okë a munu paian bania kuakëxbi amiribi amiribi 'i kushiira 'inun banakëxa; banamainun ka Diosan abë banakin Moisés kaná banakësai banakin kakëxa.

²⁰Usai abë banakin ka Nukën 'Ibu Sinaí kakë bashi chairukë anu ubuxun Moisés mapërakënun kixun kakëxa. Kakëx ka Moisés mapërakëakëxa, ²¹mapërakëkë ka Nukën 'Ibun Moisés ësakin kakëxa:

—Kuabutankëxun kamina unikama kati 'ain, anu sënëonkin

'unántiokë a chichaxuma 'anan ka 'ë iskatsikixun sinánbëtsini ukantima 'ikën, 'ë iskatsikiax aí ka atúxbi bamati 'ikën. ²²'Imainun ka axa sacerdote 'iti unikama axribi 'ë 'urama uisatani aín 'ucha mëníokakë 'iti 'ikën, usai 'ikëma 'aish ka 'ë 'urama ai atúxribi bamakë 'iti 'ikën.

²³Kixuan kakëxun ka Moisésnën Nukën 'Ibu kakëxa:

—Mix kamina kian unikamax ka aín bashi Sinaí kakë a mapërakëtima 'ikën, usa 'ain kamina anu ishia bërúnun 'unántionun kian ax ka minanshi 'ikë kixun unikama kanun kamina kian. ²⁴'Aínbi ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Aín bashinuax kuabútëkënxun kamina Aarón biti 'ain, bitsini kamina abë mapërakëtëkënti 'ain. Mitsux mapërakëtëkën maínun ka sacerdote 'imainun unikamaxribi 'unántiokë a inui anu 'ëx 'ikë ënu mapërakëkatsi kixun sinani 'utima 'ikën, usai 'iabi kana 'ën bamamiti 'ain.

²⁵Usakian kakëx ka Moisés anuax taramëbutëkëankëxa, taramëbutëkënxun ka Israel unikama Diosan kakë banakama ñuixunkin kakëxa.

**Ax kikësabi oi 'iti mapai
rabé banakama Diosan
'inan**

(Dt 5.1-21)

20 ¹Ësai ka Dios kamabi ënë banakama ñui kia-këxa: ²'Ëx kana min 'Ibu Dios an, Egipto menuxun tëmëra-

kin ñu mëëiabi mitsu chikían a 'ain. ³Usa 'ain kamina bëtsi dios 'ë isa kixun rabikinma 'ëshi mitsun Dios 'ikë rabikanti 'ain. ⁴Usa 'ain ka uisa ñubi 'anan, a rabinuxun unisa okin ñu unionan, naí manámia 'ikë ñubi tankin 'atima 'ikën, 'ianan ka me 'ukëmëu 'ikë ñubi tankin 'anan parúmpapa 'ukëmëu 'ikë menu 'ikë akama tankin 'atima 'ikën. ⁵Usakin 'atankënxun ka a ñukamaribi ami ñanákin rabbitima 'ikën, 'ëx kana atun Dios 'ain, 'ianan kana 'ëx nishi kian an ñu 'atima 'atishi kuënkë aín, bëchikëkama 'imainun aín baba aín bëchikënen bëchikë akama 'atimokin tëmëranun 'imiti 'ain, ⁶'aínbi kana an 'ëx kikësabiokin 'akë unikama a xëñbua 'aínbia aín rëbúñki kamax ax kikësabira oi 'iti bana a 'aia nuibati 'ain.

⁷Min Dios 'ikë min rabiti 'ikë 'ë sinanimabi kamina 'ën anë ñui kitima 'ain. Ax 'ën anë ñui 'atimati banakë ax ka 'atima okë 'iti 'ikën.

⁸Anun ñu mëëtima nëtë axa bëtsi nëtë kamasama 'ain kamina a nëtë 'ikëbëtan 'ëshi rabiti 'ain. ⁹Mapai achúshi 'imainun achúshi nëtë 'imikin kamina anun uisa ñu mëëti karamina 'aisatani anun kamabi ñu 'ati 'ain, ¹⁰'aínbi ka mapai achúshi 'imainun achúshi nëtë 'iónx pékarakë anun ñu mëëtima nëtë 'ikë anun kamina 'ë rabiti 'ain. A nëtën kamina añu ñu mëëtibi 'atima 'ain, mitsun bëchikëkama, min bëchikë xanu, min ñumëmikë uni, an mi ñu 'axunkë xanu, min ñuina, 'imainun

min xubunu 'ikë bëtsi menu 'ikë uni akamanbi ka añu ñubi 'atima 'ikën.
¹¹ Ën kana mapai achúshi 'imainun achúshi nètë 'imikin 'ëx min 'Ibu 'ixun naí 'imainun me parúmpapa kamabi anu 'ikë ñukama uniokën, usakin uniotankëx kia 'ain ka siete nètë 'ikëbë anun uni tantiti 'ikën, usai 'ikin kana a upíokin sinánxuni a nètëx ka bëtsi nètësama upíira nètë 'iti 'ikë kiox kana kiakën.
¹² Min papan bana kuanan kamina min titan banaribi kuantu 'ain. Usai 'i kamina 'ëx mitsun Dios 'ixun 'inánkë me anu xëñibua. 'Aínbi tsóti 'ain.

¹³ Bëtsi uni kamina 'aisa tantima 'ain.

¹⁴ Uni itsin xanu kamina aín nami 'atima 'ain.

¹⁵ Unin ñu kamina mëkamatima 'ain.

¹⁶ Mibë 'ikë unimi kamina ami këmëi banatima 'ain.

¹⁷ Bëtsi unin xubu 'imainun anu 'ikë aín ñukama kamina minan 'inun bisatantima 'ain: usa 'ixun kamina aín xanu an ñu mëëxunkë uni 'imainun an ñu 'axunkë xanu aribi kuëëntima 'ain, 'imainun kamina an 'arakakë ñuinakama, vaca ain asno akamaribi bisatantima 'ain.

Dios mi Israel unikama rakuëa bana

(Dt 5.22-33)

¹⁸ Kamabi israel unikaman ka kaná banakë a kuanan manë

banañu bana okë aribi bana oia kuakëxa, kuanan ka mëríru mërírúia 'ikë a isanan aín bashinua kuin këxtuira 'ibúkin mapurúia isakëxa; isi rakuéti ka aín bashi 'ura atux 'iakëxa. ¹⁹ Usai 'ikëbë rakuékin ka Moisés kakankëxa:

—Min ishi kamina nu kati 'ain; 'aínbi ka Diosax nukamabë banatima 'ikën, nux këñutima kupín.

²⁰ Èsai kiabi ka Moisésnën kakëxa:

—Rakuéaxma ka 'ik. Dios ax ka aséabi karanuna ami rakuéti ax kikësabi oi ami 'uchaima isnuxun nu tani uaxa. ²¹ Usakin kakëxa Israel unikama bashi 'ura 'imainun ka Moisés amiribishi anua kuin këxtuira tunan 'ikë anu Diosbë banai mapërakëakëxa.

Uisakin kara anuxun ñuina xaroti 'ati 'ikë kixun Diosan ka bana

²² Aín bashinu kuankë ka Nukën 'Ibu Diosan Moisés ësakin kakëxa:

Israel unibu kamina ësakin kati 'ain: Mitsúnbi kamina uisai karana 'ëx naíkamë 'ëonuax banaia kuan. ²³ Uisaxunbi kamina rabinuxun kuri 'anan manë uxua 'atankëxun 'ë 'akësa okin uniotankëxun a rabbitima 'ain.

²⁴ Anuxun ñuina xaroti achúshi 'akin kamina mebi chaiorukin 'ati 'ain, 'atankëxun kamina 'ë rabin kin achúshi fiesta 'akin mitsun 'arakakë ñuina rëtankëxun 'aímai këñutanun mitsun 'ucha kupín 'anan anuxun ñuina xaroti 'ain. Usakin 'aia kana 'ën upíokin

sinánxunkin uinu 'ikë menuxunbi kara aín ñuina 'ëmi sinánkin xara oia a menuxun 'akinti 'ain. ²⁵'Imainun ka anuxun 'ë rabiti maxá 'aisatankin aín 'ipitiu manë xëtokën ramënioxun 'atima 'ikën, usokin 'axun 'akëxbi ka anuxun ñuina xaroti 'akë ax 'aisama 'iti 'ikën. ²⁶'Ianan ka anuxun 'ë rabiti 'akë ax tapitiñu okin 'akëma 'iti 'ikën, anun kuaruia mitsun nami bëtsi unin istima kupí.

**Këñutima okin achúshi
ñu israel unikamabëtan
mënio 'á ñui Nukën
'Ibu kitëkëan bana**

24 ¹Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Aín bashinu mapërakëtëkëni kamina Aarón, Nadab, Abihú 'imainun Israel uni, aín kushibu setenta bëi anu 'ëx 'ikë ënu uti 'ain; 'aínbi kamina 'uramaira obëtsinima 'urixëshi atun bëmánanën me tikai tsóbukanun kati 'ain.

²Mix xëshi kamina anu 'ëx 'ikë ënu uti 'ain; umainun ka raíri axa mibë ukë unikamax 'ë 'uramaira utima 'ikën, 'ianan ka raíri unikama mibë mapërakëtima 'ikën.

³Ësakin Diosan kakëx kuanxun ka Moisésnën kamabi Israel unikama Nukën 'Ibu kakë bana-kama ñuixuankëxa:

—Ñuixunkëx ka asábi ka usa 'ain kananuna kamaxunbi Nukën 'Ibun kikësabiokin 'ati 'ain, kix kikan-këxa.

⁴Usa 'ain ka Moisésnën Nukën 'Ibun kakësabiokin kamabi

bana kuënëokëxa, kuënëoxun ka pëkarakëma 'aínshi nirutan-këxun, anuxun a rabiti achúshi ñu aín bashi tanain 'amiakëxa, 'atankëxun ka a rapasu mapai rabé 'imainun rabé maxax nankëxa, a ka Jacobnën bakë bëchikë-kama 'ia ami sinánkin nankëxa.

⁵'Atankëxun ka Moisésnën Israel uni bënábu raíri an vaca rëtan-këxun Nukën 'Ibu rabikin 'aímai këñutanun unikaman 'ucha kupí xaronan, ñuina xaronun 'amiakëxa. ⁶'Amikëxuan rëtia ka xampami Moisésnën aín imi 'itsamashi bitankëxun chukúmashi xampa itsimi manitankëxun, anun anuxun ñuina xaroti 'akë a anskakëxa. ⁷'Atankëxun ka Moisésnën anua usaía atux 'iti bana kuënëokë kirika bitankëxun kamabi unían kuamainun isakëxa isia kuati ka kikankëxa:

—Asabi ka aña 'axúnun kara Nukën 'Ibu kia a kananuna 'ati 'ain.

⁸Usakin katankëxun xampa itsinu 'ikë imi a bitankëxun unikamami okin anskai ka Moisés kikan-këxa:

—Ënë imi mitsumi anskakë ënëx ka Nukën 'Ibun achúshi ñu mitsubëtan mënfokë ax ka asérabi 'iti 'ikë kixun 'akë 'ikën, usa 'ain kamina ënë bana kikësabiokin 'ai aín uni 'iti 'ain.

⁹Usokin 'atankëx ka Moisés, Aarón, Nadab, Abihú 'imainun setenta Israel uni aín kushibu bibiani amiribishi aín bashinu mapërakëtëkëankëxa. ¹⁰Anuxun

ka axa mapérakékékama atuinshi Israel unikaman Dios isakëxa: Iskin ka anua nikë ax upíra 'aish chabáchabákikë zafiro kakë a naí kuman bëtsi iskësa 'ikë isakëxa. ¹¹Usa 'ia iskëxunbi ka Diosan Israel uni aín kushikama a uisabi oma 'ikën, uisabi okëxma ka anuxun pianan xëatankëx atux ubütëankëxa.

**Moisés aín bashi Sinaí
kakë anu 'ia bana**

¹²Nukën 'Ibun ka Moisés amiribishi katëkëankëxa:

—'Èx anu 'ikë ain bashi anu mapërakëtankëxun kamina anuxun 'ë kaínti 'ain, anuxun kana maxá pará okin 'akë rairi anu ax kikësoi 'iti bana 'imainun a tanti bana anu kuënëokë, anua Israel unibunën uisa ñu kara 'ati 'ikë uisa ñu kara 'atima 'ikë a 'unánti mi 'inánti 'ain. ¹³Usakian kakëx ka Moisés nirukiani aín bashi Sinaí kakë anu an 'akinkë Josué a uani kuankëxa. ¹⁴Kuanux pain mëníokakín ka Israelnën kushikama kakëxa:

—Ènuxun kamina nux utamainun kaínkanti 'ain, ènu ka Aarón 'imainun Hur mitsubë bërútia a kamina uisai ñu kara 'ikëbëtanbi an mitsu mëníoxunun kati 'ain.

¹⁵Usakín kabiani ka Moisés aín bashi manan kuankëxa, kuankë ka kuinan aín bashi këñunbi mapuakëxa. ¹⁶Mapukëbë ka aín bashi Sinaí kakë anua Nukën 'Ibun kushi ubuti ichutia atun iskanëxa, iskëbëtan ka mapai achúshi

'imainun achúshi nëtën kuinan mapukë 'iakëxa. Mapukë 'ain ka anuxun achúshi nëtë 'itëkënkë anun mapai 'imainun rabé nëtë 'ikëbëtan Moisés kuin mëuxun Nukën 'Ibun kuëankëxa. ¹⁷Usakin 'amainun ka Israel unikama ismainunbi ain bashi chairukë anu tsi rëkirukënëan ñu nënkësa 'inun 'ia iskankëxa. ¹⁸Iskëbë ka Moisés aín bashinu 'ibúkë kuin anun atsínkiani mapérakëakëxa, mapërakëtankëx ka anu cuarenta nëtë 'imainun cuarenta imé 'iakëxa.

**An unioti 'unánkë unikaman
upí kakë anu nánti ñukama
unío ñuikë bana**

(Dt 9.6-29)

31 ¹⁸Usai abë banai ain bashi Sinaí kakë anuax sënëntankëxun ka Nukën 'Ibun anua ax kikësabi oi 'iti aín bana abi mëkënanbi kuënëokë ain banakama maxax pará rabé a Moisés 'inánkëxa.

32 ¹Usai Moisés aín bashinu kuanxbi panáirakëbëtan ka Israel unibunën anu rikianxun Aarón kakëxa:

—Moisésnë ka nu Egipto menua chikínbëtsinkin bëaxa. 'Aínbi kananuna uisai kara 'iaxa kixun 'unanima, usa 'ain kamina achúshi díos an nu bërúanxun buánti 'axúnti 'ai kixun ka kakanëxa. ²Kakëxun ka Aarónën atu asabi ka kixun kakëxa:

—Mitsun xanukama 'imainun min bëchikë bëbu min bëchikë xanu akamaxa pabinu

paruntamëkë kuri 'akë akamina timëbëtsinkin 'ë bëxúnti 'ain. ³Ësakian Aarónën kakëxun ka kamabi Israel unikaman, aín pabinu pañukë kuri 'akë a timëbiankin Aarón buánxuankëxa, ⁴buánxunkëxun timëxun ka kuri-kama charokëxa, charatia ka vaca bëna tankin i 'akë anu 'aruakëxa, 'arukëxa xëntsai 'ikë ax 'iruiá ka manë xëta okë cinsel anun ramëniokin vacabi 'inun upíokin mëníokëxa. Mëníotankëxun ka atu 'inánkëx ka Israel unikamax kiakëxa:

—Ënëx ka dios an Egipto menua nukama chikínbëtsinkin bëkë a 'ikën. ⁵Usai kia kuankin ka Aarónën vaca bakë tankin 'akë kuri a maxá bukunrukin 'atankëxun anu nitsíankëxa, nitsintankëx ka unikama kai munuma banai kuënishkin atu kakëxa:

—Iméishi kananuna Nukën 'Ibu rabikin achúshi fiesta 'ati 'ain.

⁶Ësakian koonkë pëkarakëma 'aínshi nirutankëxun ka kamaxunbi atun ñu 'atima 'ai 'uchakë kupí Dios ñuina rëxun 'aímai këñutanun xaroxuankëxa. Usakin pain 'atankëxun ka kamabi Israel unikaman timëkamë 'ëoxun bukubuxun pianan xëakëxa. Usakin xëatankëx ka raírinëx ransakëxa.

⁷Atúxa usai 'ikëbëtan ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Ënuax kuabutankëxun kamina Egipto menuami bëkë unikaman ka 'atima ñu 'ai 'uchakin 'ën kakë bana a kuaisama tanxa isi kuantí 'ain. ⁸Bënëkinshi ka atun usai

'iti 'ën kakë banakama manuxun bëtsi ñu 'axa. 'Akin ka vaca bakë tankin 'akë kuri unioxa, usakin 'axun ñuina xaroxunkin rabi ka ësai kia: Ënëx ka Israel unibunën dios an nu Egipto menua bëkë a 'ikën kiox ka kikanxa. ⁹Ësakinribi ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—'Ënbi kana uisa kara ënë unikama 'ikë kixun 'unan, usa 'ixun ka 'ën bana kuakinma atun nuitu iruaratia. ¹⁰Usa 'ain kamina atumi nishkin këñunun 'ë ënti 'ain, bërí kana xumatí atumi nishin usa 'ain kana atu këñuti 'ain! 'Aínbi kana min rëbúnki kamaxa 'uakamë 'ëotanun 'imiti 'ain. ¹¹Ësai nishi kiabi ka abë banakin Moisésnën Dios ësokín kakëxa: ¿Nukën 'Ibu uisoti karamina min unibu Egipto menua min kushínbi chikínbëtsinkin bëtankëxun min ami nishkin këñuti 'ain? ¹²¿Uisoti karamina egipcio unibunëxa mi ñui Diosan ka anu uni 'ikëma menuxun këñuminuxun Israel unikama ënuá chikínbiankin uanxa kinun këñumiti 'ain? Usa aín kamina nishkinbi; Israel unikama këñútími sinánkë a ënti 'ain. ¹³Min uni 'iakama Abraham, Isaac 'imainun Jacob akama kaimi kia bana akamina sinánti 'ain, 'ën kana min rëbúnkinëxa naínu 'ikë 'ispa tupuribi 'itánun, 'uákamë 'ëomikín 'ën mi ñuixunkë mekama min rëbúnki 'inánti 'ain kixun kamina atu kakën. ¹⁴Ësakian Moisésnën kakëxun ka sinanakin Nukën 'Ibun Israel unikama këñunun 'imiyama 'ikën.

*Moisésnën bëtsi ñu rabikankëbëtan anu kuënëokë
maxá pará rabé tukibutanun nia.*

¹⁵Usa 'ain ka Moisés aín bashi-nuax utëkënkin maxá pará rabé Diosanbia aín bana amo rabébi kuënëoxun usai ax kikësa oí 'iti bana 'inánkë a bëi uakëxa. ¹⁶Ax ka Diosanbi 'akë 'iakëxa 'imainun ka Diosanbia amo rabébi usaía ax kikë-sabi oi 'iti bana kuënëokë 'iakëxa. ¹⁷Usai abë ukín an pain kuankin ka Josuéñen Moisés kakëxa:

—'Aisamaira uni 'akanani 'ikësa 'inun anu 'ikë anuax sharatia kana kuatin. ¹⁸'Aínbi ka Moisésnën kakëxa:

—'Ën kuakëx ka bëtsi kanan-tankëx kuëëni sharati 'ikëma 'ikën, 'imainun ka abë 'akanankin bëtsin kanánkëx masá nuituti sharati 'ikëma 'ikën, 'ën kuakëx ka uni paëax sharákësari 'ia. ¹⁹Usaia anuax 'ikankë anu bëba-kinbi ka Moisésnën unikaman vaca bakë kuri 'akë a rabia 'aisamaira sharati ransaia isakëxa, isi xuatemati

atumi nishkin ka Moisésnën maxá parusha rabé tuinbë-tsinkë a bashi tanain tukibutanun niakëxa; ²⁰nikinshi ka vaca bakë tankin kuri 'akë a bitankëxun tsinu 'aruakëxa, 'arukëxa 'aímai xarátia ka bitankëxun putuakin rëankëxa, rëxun ka putuakë a 'umpaxnu mëskútanun sakakëxa; sakatan-këxun ka Israel unikama kakëxa bërí kamina ënë 'umpax xëakanti 'ain kixun kakëxun ka xëakankëxa.

²¹Usakin 'amitankëxun ka Moisésnën Aarón ami nishkin usakian 'akë a ñuikin kakëxa:

—¿Añu kara ënë unikaman mibëtan, minmi 'aisamaira okin 'uchaminun 'ax? ²²Kakëxun ka Aarónën kakëxa:

—'Ëmi kamina xuatemati nish-tima 'ain. Minbi kamina 'unan ënë unikamax ka 'atima ñuishi 'ati kuëënia. ²³Usa 'ixun ka atunbi 'ë kaxa: Kamina achúshi dios an

nu rēkuéñxun buánti 'axúnti 'ain, kananuna 'unanima an nu Egipto menua chikinbëtsinki bēkē Moisés kara uisai 'iaxa kixun. ²⁴Ésakian kakëxun kana 'ën: Kamaxunbia atun kuri timëbëtsinkin 'ë bëxunun kan, kakëxuan bëia kana tsi rëkirukënu purua purukëx ka charati achúshi jvaca bakésa 'inun 'iaxa kixun ka paránkin kakëxa!

²⁵Usaia 'ikë Moisésnën iskëxbi ka Israel unikama atúxbi bërúankakë-masa 'aish paénkë 'ikëa ami nishkë unin uxun ami kuainuxun 'aisa 'iakëxa, Aarónën upiókin bërúankëma 'aish ka usai 'iakëxa, ²⁶usai 'ikë isi anúan atun 'ikënu atsínkanti bai 'ipitiu nirakëkin ka atu kakëxa:

—Uikamax kara Nukën 'Ibu kuëñkësabi oí 'ia, akamax ka 'ëbë timéti 'ikën.

Kiaxa kikëbë ka kamabi Levitas unikamax Moisés anu 'ikë anu timéakëxa. ²⁷Timékë ka atu Moisésnën kakëxa:

—Ésai ka Israel unibunën Dios kiaxa: Mikaman achúshi achúshinën kamina mitsun manë xëtokë bibiani anumi 'ikënu kuantankëxun, xëkué-tibi nirakëkin min aintsi 'ibu an ñu 'atima 'akë 'anan bëtsi unikamaribi 'anan min 'unanékë 'imainun axa mi rapasu 'ikë kamaribi 'ati 'ain.

²⁸Ésakian kakëxun ka Levitas unibunën Moisésnën kakë-sabiokin 'akëxa, a nëtënbi ka tres mil uni 'akëxa. ²⁹Usakin 'akë ka Moisésnën kakëxa:

—Bëri ka Nukën 'Ibun mitsu upiókin sinánxuanan sacerdote kamasa 'inun 'imia, mitsúnbi

kamina bëtsían aín bëchikëbi 'amainun raírinën aín xukén 'ibubi 'an. Usa 'ain ka bëri Nukën 'Ibun mitsu upiókin sinánxunti 'ikën.

³⁰Usakin ónkë pëkarakëbëtan ka Moisésnën unikama kakëxa:

—Mitsux kamina 'atima ñuira 'ai chaiira 'uchakan, usa 'ain kana aín bashi mapërakëtankëx Diosbë banai kuantu 'ain, mitsux 'uchakë kupín kara uisokin Nukën 'Ibun 'ë kaia kuati kuantu 'ain.

³¹Usokin atu kabiani amiribishi anua 'ikë anu mapërakëtankëxun ka Moisésnën Nukën 'Ibu ësokin kakëxa:

—Asérami ka unikaman chaiira 'uchakin vaca bakésa okin kuri unioxa a ka Israel unikaman aín dios isa kixun kaxa. ³²'Aínbi kana 'ën atun 'uchami tërënxunun mi ñukáxuni uan; atun 'uchakë jtërëntisama tankin kamina 'ë 'ati 'ain 'anan kamina 'ën anë kirikanu kuëñeokë aribi tërënti 'ain!

³³Kiabi ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Uikamax kara 'ëmi 'uchaxa aín anë kamaishi kana kirikanua tërënti 'ain. ³⁴Usa 'ain kamina ënë unikama a me 'inánxun mi kakë anu uanti 'ain. 'Ën ángel kana an mi rēkuéñ obianun xuti 'ain. 'Imainun kana uínsaran kara uni 'aisamaira tëmëramiti nëtë 'ia a nëtën, kana atun 'ucha kupín 'ën 'aisamaira tëmëramikin 'atima oti 'ain.

³⁵Usakin kakëxa Moisés aín bashinuax kuan ka Nukën 'Ibun achúshi 'insín a unikamanu xua-këxa, Aarónëan vaca bakésa okin

'akë kuri rabikë kupín ka Diosan
'atima okëxa.

**A 'inánuxuan aín
chaitiokëkama ká me anua
tikima kuantanun Nukën
'Ibun Israel unibu ká bana**

33 ¹Usotankëxun ka Nukën
'Ibun Moisés anu kuantë-
kënkë kakëxa:

—Ënuax kuankin kamina Egipto
menuami chikínbëtsinkin bëkë
unikama buánti 'ain, 'ën min chai-
tiokë Abraham, Isaac 'imainun
Jacob akama aín rëbúnki 'iná-
nuxun ká me anu kamina kuantí
'ain. ²'Ën ángel kana an mitsu
kuania rëkuëonxun buánti xuti
'ain. 'Imainun kana 'ën a menua
'ikë ëmakama cananeos, amorreo-
kama, hititas, ferezeos, heveos
'imainun jebuseos akaman menua
mitsux bukunun chikínti 'ain. ³A
mex ka anu a piti ñu 'aisamaira
'imainun buna rëpa 'aisamaira
'umpax iskësa 'ianan anu tsótisa
upí 'ianan anuxun kamabi ñuina
kanionan anu ñu 'apátisa 'ikën.
'Aínbi kana 'ëx mitsubë kuantima
'ain, mitsubë kuankinbi atuna mitsu
këñunun 'imin. Mitsux kamina
bana kuakëma unibuirá 'ain.

⁴Ësakin Diosan kakëx utankëxun
ka Moisésnën Israel unikama
bana ñuixuankëxa. Ñuixunkëxun
kuati ka Israel unibu masá nuituti
nitëxëkin atun tēñutikama uínbi
tēñuama 'ikën, ⁵usakian kanun ka
Nukën 'Ibun Moisés kakë 'iakëxa:

—Israel unikama kamina
kati 'ain: Mitsux kamina sinan

iruarakë unibuirá 'ain. ¹'Ëx
mitsubë 'ixun kana bënëkinshi
mitsu këñúkë 'itsian! Usa 'ain
kamina bëríbi mitsun tēñuti
'imainun mëñusuti akama uisa
karana mitsu oi isnun pañutima
'ain. ⁶Usakin kanuan kakëxun
ka aín bashi Horeb, kakë anuxun
Israel unikaman atúan pañukin
aín naminu 'akë ñukama ëankëxa.

**Anuax Diosbë mërananti
chupa xubusa okin
ëma 'uri a bana**

⁷Usa 'ain ka Moisésnën xubu
chukúma 'akë anua 'ikankë a 'uri
takumiakëxa, takumitankëxun ka
anuax Nukën 'Ibubë mërananti
xubu kakín anëakëxa. Uix kara
Diosbë banakatsia, ax ka xubu
chukúma 'uri 'ikë anu kuantankëx
abë banakëxa. ⁸'Imainun ka Moisés
anuax Diosbë mërananti xubu
chukúma anu atsini kuankëbë ka
kamabi unix aín xubusa okin 'akë
aín xëkuëubi sëtëakëxa, sëtëxun ka
Moisés xubu chukúmasa anu atsin-
kiani nëtëti kuania iskankëxa. ⁹Usai
Moisés atsinkebëishi ka achúshi
kuin ubútankëx anua atsinke
xëkuënu nirakëakëxa, nirakëkëbë
ka Nukën 'Ibu Moisésbë banakëxa.
¹⁰Usaia anuax Diosbë mërananti
xubu chukúma aín xëkuënu kuin
nirakëtia isi ka kamabi uni aín
xubu xëkuë anuaxbi rantinpuruni
tsóbukin Dios rabikankëxa.

¹¹Diosbë banai ka Moisés ain
'unánkë unibëa uni isánani
banakësa 'inun banakëxa, usai
anuax banatankëx ka Moisés

anua 'ikankë anubi kuantëkëan-këxa. 'Aínbi ka uni bëna Josué kakë Nunnën bëchikë an 'akinkë xubusa okían 'akë a bërúankë ax uínsaranbi anuax kuaiama 'ikën.

**Nukën 'Ibun Moisés
aín kushi ismia bana**

¹²Ësakin ka Moisésnën Nukën 'Ibu kakëxa:

—Ka kuant, min kamina ënë unikama bërúanun 'ë kan, 'aínbi kamina uin kara 'ë 'akinti 'ikë kixun 'ë kakëma 'ain. 'Imainun kamina 'ëx isana upí sínánñu 'aish 'itsaira min nuibaisa 'ai kixun 'ë kan kanan kamina 'ëx isana min kuënkësabi okin 'ai kixun 'ë kan.

¹³Min nu 'akinsa tankin kamina añu 'ati kaina kuëni 'ë asérabi kati 'ain, usakinmi kakëxun kana 'ënribi mi nuibati 'ain. 'Imainun kamina ënë unikamax ka min unibu 'ikë kixun sínánti 'ain. ¹⁴Ësokian kakëxun ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—'Ënbi kana mitsu kuania buani usa 'ain kamina 'aisamaira okin sinani bënëtima 'ain. ¹⁵Kakëxun ka Moisésnën kakëxa:

—'Aínbi kamina mix nubë kuan-kinma ënuax kuantanun nu xutima 'ain. ¹⁶Mixmi nubë kuankëbëtama kara uisaxun, ¿min uni Israelkama 'imainun 'ënribi min kamina nu nuibakin 'akini kixun 'unánti 'ain? Usakin min unikama 'imainun 'ë 'akinkëx kananuna bëtsi menu 'ikë unikamasamaira 'iti 'ain.

¹⁷Kakëxun ka Diosan kakëxa:

—Asabi ka usa 'ain kana mitsubë kuanti 'ain, asérabi kana 'ën mi

nuibatun 'imainun kana upí uni 'ikë mix kikësabiokin 'ën mi 'akinti 'ain kixun ka Nukën 'Ibun kakëxa.

¹⁸—¿Usakian kakëxun ka Moisésnën Dios kakëxa!

—'Ë kamina min kushi ismiti 'ain.

¹⁹'Aínbi ka Nukën 'Ibun ësokian kakëxa:

—'Ëx kana nuibanairakë 'ain, usa 'ain kana uikama karana 'akinsa tani akama 'akinti 'ain. 'Akianan kana mi nuibakin 'ën anëmi ñuinun mi 'imianan uikama karana nuibati akama nuibati 'ain. ²⁰'Aínbi kana mi kain 'ën bëmánan kamina istima 'ain ui unin kara 'ën bëmána isia ax ka bamakë 'iti 'ikën. ²¹Kanan ka ësakinribi Nukën 'Ibun kakëxa:

—Ka kuant, anu 'ëx 'ikë 'urama ënu ka mapara achúshi 'ikën. Akamanan kamina nirakëti 'ain. ²²Usa 'ain kana 'ëx mi rapasu inúkin, mapara kini mëu nankin mi 'ën mëkënan bëpanti 'ain. ²³Usokian inúkin mi 'atankëxun 'ën mëkën bikëbëtan kamina 'ën kaxuishi isti 'ain 'aínbi kamina 'ën bëmánan istima 'ain.

**Diosan amiribishi bënëókin
ax kikësaibi 'iti bana
kuënëonun ká bana**

(Dt 10.1-5)

34 ¹Nukën 'Ibun ka Moisés ësakin kakëxa:

—Minbi kamina maxá pará rabé bëráma 'ën mi 'inánkësa usarabi okin abëtsinkin bëti 'ain, bëxunkëxun kana 'ën usai 'iti

bana bërâma kuënëokëmi tukakë, usaribi okin a banabi kuënëotëkënti 'ain. ²'Imainun kamina iméishi pëkarakëma 'aínshi aín bashi Sinaí kakë anu mapëra-këti kuantëkënx mëníokati 'ain, mëníoka kiani mi kuankë kana aín bashi chairui sënënakëkë anua mi istisa tanin. ³Uinu 'ikë uníxbi ka mix kuankëbë mibë kuantima 'ikën, uibi kana bashi anua kuania istisamatanin, 'imainun kana oveja 'imainun, vacakama abi aín bashi bëtánain anuxun pasto pi nitsia istisama tanin. ⁴Usakin kakëxun ka Moisésnën maxá rabé bërâma Diosan 'inánkë usabi okin mëníokëxa, mëníonx ka pëkarakëma 'aínshi maxá pará okían ónkë a bibiani bashi Sinaí anu Nukën 'Ibun kakësabi oi kuankëxa. ⁵Usa 'ain ka Nukën 'Ibu kuin mëu ubuax Moisésbë anu 'iakëxa, anu 'ixun ka aín anë ñuikin Diosan kakëxa. ⁶Kai ka Moisésnën kuanun a inubuini munuma banai ësai Dios kiakëxa:

—¡'Ëx kana Israel unikaman 'Ibu 'ain! ¡'Ëx kana Dios ira 'ain, usa 'ixun kana 'ën anë mitsu 'unánmin! ¡'Ëx Dios 'ixun kana nuibakin mitsun nuibakëxunmabi 'akinin, usa 'ixun kana 'atima okima unikama nuibatín usokëxun tani ka unikama 'ëmi katamëti 'ikën! ⁷'Imainun kana bërâmabi usa 'ia 'aish xëñibua 'aínbi usabi 'ixun nuibakin uin kara bana kuakinma ñu 'atima 'ai 'ëmi 'uchaia akama mëníoxunti 'ain; 'aínbi kana usashi ënkinma axa 'uchakë uni 'atima oti 'ain, usakin

'anan kana aín papa 'uchakë kupínribi aín bakë bëchikëkama 'imainun aín babakama 'ianan aín bëchikënen bëchikënean bakë bëchikapëkamaribi 'atima oti 'ain. ⁸Ësakin kakëxun kuati bënëtishi tsóbukin aín bëmánanën me tikai 'ikin ka Moisésnën Nukën 'Ibu rabikin, ⁹ësakin kakëxa:

—¡'Ën 'Ibu! ¡'Ën 'Ibu! Aséribi nu nuibati kamina nu kuankëbë nubë kuanti 'ain. Ënë unikaman ka aséribi aín sinan iruarakin bana kuakëma 'ikën, 'aínbi kamina nux mimi 'uchakë a tërënkin minan 'inun nu 'imiti 'ain.

**Diosan këñutimokin
achúshi ñu Israel uni
kamabëtan mënio bana**

(Dt 7.1-5)

¹⁰Nukën 'Ibun ka amiribishi Moisés kakëxa:

—Bërí mi kamainun kamina kuati 'ain, mi 'imainun min aintsikamabëtan kana achúshi ñu 'ain. 'Anan kana bëtsi menu tsókë unikamanbia 'ama ñu upíira 'ati 'ain, 'aia ka axa mitsu rapasu tsókë unikamanribi 'ën mitsunu ñu upíira unin iskëma ñu 'aia isti 'ikën. ¹¹'Ën kakësokinmi bërí mitsun 'akëbëtan kana mitsun ismainunbi anumi tsóti kuankanti me anu 'ikë unikama kuantanun chikínti 'ain, ax ka amorreos, cananeos, hititas, ferezeos, heveos 'imainun jebuseos unikama a 'ikën. ¹²A menu atsínxun kamina a unikaman mitsubëtan ñu 'akatsikixun ubíokin kakëxunbi 'atima

'ain, atun 'akë ñu 'atima 'aimi atux 'ikësaribiti 'uchatima kupín. ¹³Usai atubë 'ikinma kamina añu ñubi 'aíma 'itánun mitsun ira atúan a rabikë maxá 'imainun i upíra akama këñuti 'ain. ¹⁴Usa 'ain kamina bëtsi dios rabitima 'ain, 'ëx kana mitsun 'Ibu an ñu 'atima 'aisama okin mitsu bërúankë a 'ain. 'Ën anëx ka Dios an ñu 'atima 'aisama okin bërúankë a 'ikën. ¹⁵A menu atsinia anu 'ikë unikaman mitsubëtan ñu 'akatsikixun kakëxunbi kamina 'akantima 'ain, usakin kakima mitsun atubëtan 'akëxunbi ka mitsu atun dios rabikin pitia 'akë 'imainun a 'inántia 'akë ñukama 'akinkin mitsu 'uchamiti 'ikën, ¹⁶usokin 'akima ka atun 'ini bëchikë xanukama mitsun bëchikë bëbu aín xanu 'inun 'inánti 'ikën, 'inánkëxun atun rabikë aín dios aribi rabi ka mitsun bëchikëkama 'ëmi 'uchati 'ikën. ¹⁷Uinsaranbi kamina mitsun manë charoxun unisa okin 'atankëxun a rabitima 'ain.

**Achúshi baritia inúkëtibi
Israel unibunën fiesta a bana**
(Ex 23.14-19; Dt 16.1-17)

¹⁸Anun chamiti ñu këñuma 'akë pán piti fiesta kamina 'ati 'ain, 'ën mi kakësabiokin 'akin kamina anun chamiti ñukëñunma 'akë pán mapai achúshi 'imainun rabé nëtë 'imikin piti 'ain. Anunmi Egipto menuax chikía bari a 'uxë 'irutë-kënkë anun kamina a sinánkin fiesta 'ati 'ain. ¹⁹Kamabi mitsun rëkuén bakë bëchikë bëbukamax

ka 'ënan 'iti 'ikën, 'imainun ka mitsun vaca, oveja, 'imainun cabrakama aín rëkuén tuá aín bënëkamaxribi 'ënan 'iti 'ikën. ²⁰'Aínbi kamina burro xanúan rëkuéonkin tuákë axa aín bënë 'ain, a 'inankinma carneronën tuá achúshi 'inánkin cabranën tuá a 'inántima 'ain. Usa 'ain kamina añubi 'inánkima burron tuá aín tëxanu tëtsekaxun rëtëti 'ain, usaribi okin kamina mitsun rëkuén bakë bëchikëkama 'inankinma 'ë 'inai-shiti nankë a uinu kara nanti 'ikë anu nanxunti 'ain. Uíxbi ka 'ë rabi ñu bëíma 'utima 'ikën. ²¹Mitsun kamina mapai achúshi 'imainun achúshi nëtë 'imikin ñu mëëti 'ain, 'aínbi kamina achúshi nëtë 'irutëkënkë anun tantiti 'ain, a nëtën mitsun ñu 'apákë aín bimi bianan ñu mëëti 'aínbi kamina a nëtën 'atima 'ain. ²²Kamina mapai achúshi 'imainun achúshi nëtë a sinánkin anumi mitsun ñu 'apákë ax pain bimikë bikë aín fiesta 'ianan, a baritian mi mitsun trigo bimi bikin sënëonkë a 'iti 'ikë kixun ka Diosan kakëxa. ²³Kamabi unikamax ka achúshi baritia 'ikëtibi, rabé 'imainun achúshiti 'ë rabinux timéti 'ikën, 'ëx kana Israel unikaman 'Ibu 'ain. ²⁴'Ën kana mitsun ismainunbi anumi kuan-kanti menu 'ikë bëtsi unikama chikínti 'ain, chikínxun kana a me mitsunan 'inun 'inánti 'ain. Usa 'ain ka uinu 'ikë unínbi mitsun me bikatsi 'itima 'ikën, anuxun kamina achúshi baritia 'ikëtibi 'ë rabé 'imainun achúshi okin rabiti 'ain.

²⁵Ñuina rêtankëxun xarokin kamina aín imi këñun 'atima 'ain, 'imainun kamina pán anun chamiti ñukëñun 'akë aribi 'atima 'ain, 'ianan ka Pascua nètë inúkin ñuina nami xarokë ax pëkarakëbëtan 'anuxun nankë 'itima 'ikën. ²⁶Mitsun ñu 'apákë ax pain bimikë aín bimi upírabu bitankëxun kamina anuxun 'ë rabiti xubusokin 'akë anu uanti 'ain. 'Anan kamina cabranën tuá aín bënë rêtankëxun aín titan xuma bixun anun 'arutima 'ain.

**Moisésnën ax kikësabi
oi 'iti bana kuënëo**

²⁷Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Moisés ësakin kakëxa: Ënë bana-kama kamina kuënëoti 'ain, ax ka achúshi ñu këñutima okin mi 'imainun israel unikamabëtan 'akë ñui kikë bana a 'ikën. ²⁸Usa 'ain ka Nukën 'Ibubë Moisés cuarenta nètë 'imainun cuarenta imé aín bashi Sinaí kakë anu bërúakëxa anuxun ka añubi pima 'ianan xëama 'ikën. Anu 'ixun ka maxá pará anu këñutima okin ñuikë bana, mapai rabëbëtan sënën 'itánun kuënëokëxa.

**Moisés Diosbë banatankëx
aín bashi Sinaí kakë anuax
taramëbutëkëan ñuikë bana**

²⁹Usakin 'atankëx ka aín bashi Sinaí kakë anuax Moisés taramëbuakëxa, anua usai 'iti bana maxá pará rabënu kuënëokë a bëi ka uakëxa, usai anuax ukinbi ka Moisésnën Nukën 'Ibubë banakë 'aian ain bëmánan

chabáchabákikë 'ikëbi 'unánma 'ikën. ³⁰Usai aín bëmánan chabáchabákikë 'aish aia Moisés iskin ka Aarón 'imainun Israel unikaman ami rakuékin Moisés 'urama oma 'ikën. ³¹Usai 'ia ka Moisésnën Aarón 'imainun Israel unikaman kushibu abë bananua unun kixun kuëankëxa, kuënkëxa anu ukëbë ka Moisés atubë banakëxa. ³²Atubë pain banakë basiramashi ka Israel unikamaxribi anu rikiankëxa, rikiania ka Moisésnën usai 'iti banakama aín bashinuxun Nukën 'Ibun kakëkama ñuixunkin kakëxa. ³³Usakin atu bana ñuixuni sënénishi ka Moisés chupa achúshitan bëmápuküakëxa.

³⁴Uínsaran kara anuaxa Nukën 'Ibubë banati xubusa okin chupa 'akë anu atsinia, a nètën ishi ka Moisés anúan bëmápukükë chupa bëókiakëxa anúan ax chikitëkënti 'itámainun. Usai 'itankëxun ka Moisésnën usakin atu kanun Nukën 'Ibun kakë banakama Israel unikama ñuixuankëxa. ³⁵'Aínbi ka Israel unikaman Moisésnën bëmánan ichutia isakëxa, iskëbë ka Moisés aín bëmánan chabákikëbë amiribishi chupan bëmápuküakëxa, anúan Nukën 'Ibubë banai atsintëkënti nètë 'itámainun.

**Anuax Nukën 'Ibubë
mërananti xubu ñuikë bana**

40 ¹⁶Uisakin kara Nukën 'Ibun kaia usakinbi ka kamabi ñu Moisésnën 'akëxa. ¹⁷Anúan Egipto menuax chikíké achúshi bari këñutankëxa rabë

bari 'inux 'irukë a 'uxë achúshi nëtë 'ikëbëtan ka anuax Diosbë banati xubu chukúma 'akankëxa. ¹⁸Usa 'ain ka Moisés 'imainun Israel unikaman Diosan kakësabiokin anuax abë banati 'akin, ami puruti i kamapain nitsintankëxun, aín 'irakanti akamaribi 'atankëxun aín ikamaribi puruakëxa, ¹⁹purutan-këxun ka chupasa okían 'akë anun aín manámi mapuakëxa, aín namë-kama axa mapukë 'itánun, usakin Nukën 'Ibun 'anun kakësabiokin ka anuax abë banati 'akëxa.

²⁰⁻²¹Usakin akamapain sënëon-tankëxun ka Moisésnën ax kikësabi oi 'iti bana kuënëokë maxá pará rabé a bunántisa kurin ratakakakë mëu 'aruakëxa; 'arutankëxun ka bunántisa kurin ratakakakë aín ñaruantikama 'akëxa, 'imainun ka aín maputiribi 'atankëxun xubu chatani aín kata upíira a 'ukëmëu uankëxa; uanxun ka chuparibi bunántisa kurin ratakakakë axa 'ukëmëu 'inun nëbëtsin amo rabé 'itanun bëarakin bëpankëxa; Nukën 'Ibun usakin 'anun kakësabiokin ka 'akëxa.

²²'Atankëxun ka anuax Nukën 'Ibubë mërananti xubu chukúma okin 'akë anu pain atsínti anu mesa achúshi nankëxa ax ka aín tsipumiú chupa bëpankë a 'uri nankë 'iakëxa. ²³Anu ka pán Diosan ka nun piti cha 'inania kixun 'unántiokin nankëxa, usakin 'anúan Nukën 'Ibun kakësabiokin.

²⁴'Atankëxun ka anu pain atsínti anu tirí nanti xubusa okían 'akë 'ukëmëu anua mesa nankë a

bëtánain aua bari urukë upíira kakë anu nankëxa, ²⁵'atankëxun ka anupain atsínti anu tirícha kurin 'akë, axa siete lamparínñu 'ikëa nanti xubusa okían 'akë 'ukëmëu anua mesa nankë a bëtanain aua bari urukë upí kakë anu nankëxa. ²⁶'Atankëxun ka kuri 'akë anuxun sanuira ñu xaroti aribi xubusa okin 'akë 'ukëmëu kata itsi, upíira kakë chupan bëpankë anu nankëxa, ²⁷anuxun ka tsëpasa ro sanuira xarokëxa, Nukën 'Ibun 'anun kakësabiokin.

²⁸Usakin 'atankëxun ka Moisésnën anun upíira kakë anu atsínkiantinu chupa an bëpanti təkëre kamiakëxa; ²⁹'amianan ka anuxun ñuina xarotia 'amikë manë uxua 'akë aribi, anun xubusa okin 'akë upíira upí kakë anun atsínkianti aín xëkuë 'urama ëman nankëxa, anuxun ka ñuina xaronan ñu bimí upíirabu xarokëxa Nukën 'Ibun usakin 'anun kakësabiokin.

³⁰Usakin 'amianan ka ëman anuxun ñuina xarotia 'amikë manë uxua chookin 'akë aribi anun xubusa okin 'akë upíira kakë anu atsínkianti aín xëkuë 'urama nankëxa, nanxun ka anun mëchukatí 'umpax anu buákakëxa. ³¹Anua ka Moisés, Aarón 'imainun aín bakë bëchikékaman anun mëchukanan tachukatí 'umpax biakëxa. ³²Anun ka uínsaran kara xubusa okían 'akë anu atsímianan, anuxun ñuina xaroti 'akë a 'urama oia anun ka 'umpax a bitankëx chukakëxa, usaía 'inun Nukën 'Ibun Moisés kakësabi oi.

³³Usokin pain kamabi 'amitan-këxun ka Moisésnën xubusa okin 'akë a 'imainun, anuxun ñuina xara otia 'akë rapasu me mëníokë a chupan buinarakin anun atsin-tinu 'ikë a bëararákëxa.

**Xubusa okin chupa 'akë ain
kaxunu kuin 'ia bana**

(Nm 9.15-23)

Usokin ka Moisésnën xubusokin anua Diosbë banati a këñuakëxa, ³⁴këñúké ka kuinan xubusa okin chupa 'akë anu 'ibúkin mapu-mainun ka Nukën 'Ibun kushin 'ain namë anu ichúkin tsitsiara-këxa. ³⁵Usakian xubusa okin 'akëa anu 'ibúti tsóbukin kuinan mapukë 'ain ka, Moisés anu atsíama 'ikën, Nukën 'Ibun kushian aín namë upí kakë a tsitsiarakë 'ain.

³⁶Usai xubusa okin chupa 'akë anu, 'ibútankëx kuin manámi niruia iskin ka Israel unikaman xubusa okían chupa chukúmokin atux anu 'iti 'akë a mëníobiani anua 'ikë anuax kuankëxa, ³⁷'aínbi ka uinu kara kuin nirakëtia anu nirakëtan-këxun kuin nirukëmapain 'ain, Israel unikamanribi atux anu 'ikë anuax kuanuxun kuin niruiapain kainkin anua 'ikë a mëníomapan 'ikën. ³⁸Munu 'ikiania Israel unikama kuankëbë ka xubusa okin 'akë aín manámia kamabi nëtën kuin 'ibútia isakëxa, 'imainun ka kamabi iméribi kuin 'ibúkë anu tirí chaiira atux anu 'ikë abi pékai mërakëxa, usakin ka Nukën 'Ibun Israel unikama 'akiankëxa anuishi.

LEVÍTICO

Diosan israel unikama
'uchakë anun tērëan
nētë ñuikë bana

16 ¹Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Moisésbë banakëxa, Aarónën bëchikë rabé axa anuax Nukën 'Ibubë banati 'akë, kataitsi 'ukëmëu upíira kakë a 'uramaira obiani kuanibia ñukë 'ain. ²Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa: —Min xukén Aarón kamina ësokín kati 'ain, bëtsi nētëan uisaxi anu 'ëx 'ikë upíira kakë chupa bëpankë a kaxú atsíaxma 'inun kanan kamina, bunántisa okín 'akë anun mapukë a 'urama oxuma 'anun kati 'ain, anu kuaníbi ka bamati 'ikën; 'ëx kana aín mapúti 'ikë anu kuin mëu mërati 'ain. ³Aarónën ka upíira kakë anua 'ëbë banati anu atsíkin achúshi vaca bëna aín 'ucha kupí buánan achúshi carnero 'ë rabikín 'aímai këñutanun xaroti buánti 'ikën. ⁴Usai anu kuankín ka aín tari upíira, sacerdotekaman pañukë chupa lino 'akë, 'anan ka a 'ukëmëu pañukë lino 'akë a 'imainun, anun tsitëkërëkítí 'akë anun tsitëkërëkíanan aín mañuti akë aribi mañuax kuanti 'ikën. Ax ka chupa kata upíira a 'ikën, usa 'ain ka akama pañunux pain upiti nashiti 'ikën.

⁵Usai 'itankëxun ka Israel unikama 'axúnti rabé chibu

bitankëxun Aarónën atun 'ucha kupí 'axuanan ka achúshi carnero 'aímai këñutanun 'ë xaroxunti 'ikën. ⁶'Atankëxun ka vaca bëna bëkë a aín 'uchakë kupí xarokësa 'inun 'anan ka 'ën aín 'uchakëkama mëníonan aín aínsi 'ibukaman 'uchakë kupín-ribi 'ati 'ikën. ⁷Usakín 'atankëxun ka cabra rabé aribi, 'ë 'axunkín anun 'ëbë mëranani atsínti xubusa okín 'akë aín xëkuë ëman 'urama anuxun 'ati 'ikën; ⁸'atankëxun ka ñuratsu amo rabébi kuënëoxun uimiu kara pakëtía isnuxun anun cabra rabé a tanti 'ikën: Uinu 'ikë ax kara 'ënan 'iti 'ikën 'imainun kara uinu 'ikë ax Azazelnan ikë isnuxun tanti 'ikën. ⁹Usakín ñuratsukun tankëxa amioi kuënëokë pakëkë ax ka 'ënan 'iti 'ikën, a ka Aarónën kamabi Israel unikaman 'ucha kupí xaroti 'ikën; ¹⁰aínbi ka ñuratsu ainan 'itanun 'akë ax amiki pakëkë ax ka Azazelnan 'iti 'ikën. A ka rëkëma asábi anun aín kata itsi upíira anu atsínkíanti aín xëkuë a 'urama anu bëkë 'iti 'ikën, anu bëkë 'ain ka atun 'uchakama mëníokín anu 'aruia ka anu uni 'ikëma me anua Azazel kakë ñunshín 'atima 'ikë anu atun 'uchakama buani kuantanun xuti 'ikën.

¹¹Aarónën ka vaca bakë a rëtan-këxun 'uchakama kupí xaroti 'ikën, usakín 'aia kana aín 'ucha

tërëanan aín aintsi 'uchakama-ribi tërëxunti 'ain. ¹²'Atankëxun ka tasunsa okin 'akë anu 'arukin aín tsi ënxaira a kata itsi upíira anuax Nukën 'Ibubë banati anua biti 'ikën, bianan ka aín chimapu sanuira rënkë a məkën rabé okin bixun mësukukin 'arubiankin anua kata itsi upíira 'ikë anun bëpankë chupa 'ukëmëu anu uanti 'ikën; ¹³usakin 'axun ka kata itsi upíira kakë chupa këxtú a rapasu 'ikë tsísa anu 'ën istisabi okin uanxun ro sanuira a nanti 'ikën, usakin anu nankëx aín kuinan tēxëkirukin bunántisa kurin ratakakakin 'akë a mapukë 'ain ka. Aarón ñutima 'ikën.

¹⁴Usakin 'atankëxun ka vaca bakë imi chukúmashi, aín məkën mëpukankixun anun bunántisa okin 'akë aín mapúti ánskati 'ikën, 'anan ka aín 'ipítu 'ikëishi ñuina imi anun ánskati 'ikën. 'Atankëxun ka mapai achúshi 'imainun rabé okin ñuina imin aín mapúti aín rëbumi 'ikë aribi ánskati 'ikën, ¹⁵usakin 'atankëx anuax chikí-tankëxun ka chibu aribi Israel unibunën 'ucha kupí rëti 'ikën, rëkin aín imi 'itsamashi xampami bitankëxun ka kata itsi upíira a 'ukëmëu 'ikë chupan bëpankë a kaxú uantakëxun; anun bunántisa okin kurin ratakakakin 'akë aín mapúti kaxú 'anan aín rëbu vaca bëna imin 'akësaribi okin anun ánskati 'ikën. ¹⁶Usakin 'akëxun ka kata itsi upíira a mëníokín anua ñu upíshi 'ati 'ikëbi 'aíma 'atima ñu 'ai 'uchakin Israel unikaman

'akëma 'imainun ñunshinakëkin ñu 'ai 'uchakë akama mëníoti 'ikën. Usaribi okin ka anuax 'ëbë banati xubusa okin 'akë atu nëbëtsi 'ikë ñu 'atima 'akëbëtan atun 'uchakaman 'atimokë 'ikëbi aribi mëníoti 'ikën. ¹⁷Usakin 'anun 'ën kakëxun 'aia Aarón kata itsi upíira a 'ukëmëu 'imainun ka ax pain sënëntamainun uíxbi xubusa okin 'akë anu kuantima 'ikën. Usakin 'akin ain 'ucha 'imainun aín xanu aín bakë bëchikë kamanan 'imainun kamabi Israel unikaman 'ucha mëníotankëx, ¹⁸chikíkiiani kuanxun ka anuxun ñuina 'ë xaroxunti aribi mëníoti 'ikën. Vaca bëna aín imi 'imainun chibu imi a chukúmashi bitankëxun, ka anun i vaca manchansa okin 'akë aribi 'anan anuxun ñuina xaroti 'akë aribi buinarakin anun shiti 'ikën, ¹⁹'anan ka məkën rëbun imi bikë ami pukatankëxun anun mapai 'imainun rabé okin anuxun ñuina xaroti a ánskati 'ikën. Usakin 'akin ka 'atima ñuishi 'akian Israel unikaman tsáimikë a upí 'itánun mëníoti 'ikën.

²⁰Usakin anuax 'ëbë banati xubusa okin 'akë a mëua 'ikë upí kakë akëñun anuxun ñuina xaroti akama pain mëníokín sënëontankëxuan Aarónën, chibu rëkëma a bitánun kakëxun bitsínkin, ²¹bëkëbëtan ka ñuinanën maxkánu aín məkën rabé nankin, kamabi Israel unikaman bana kuakinma ñu 'atima 'akë 'imainun atun 'uchakama ami chikínati 'ikën. Usakin

'akëx ka chibun maxkânu a 'ucha-kama bërúti 'ikën, usakin 'axun ka achúshi uni anu uni 'ikëma menu buanxun ëntanun kati 'ikën.

²²Kakëxun uanxuan ënkëx anu uni 'ikëma menuax kuani nêtékiankin ka chibu an Israel unikaman ñu 'atima 'akë anu uni 'ikëmaira me ruá panákë anuira buánti 'ikën.

²³Usakin 'atankëx xubusa okin chupa 'akë anu atsínuxun ka Aarónën kata itsi upíira kakë anu atsínuxuan pañukë lino 'akë aín chupa a pëtankëxun anubi nanti 'ikën. ²⁴Usakin 'atankëx ka xubusa okin 'akë anua 'ikë 'umpax anunbi nashianan aín chupa itsi pañutankëx anuax chikixun aín ñuina a pain aín 'ucha kupí 'atankëxun Israel unikamanan aribi 'axúnti 'ikën, usakin 'akëbë ka ain 'uchakama tërëanan Israel unikaman 'ucharibi tërënxunkë 'iti 'ikën. ²⁵Imainun ka atun 'ucha kupí xarokë ñuina aín xëni aribi anuxun ñuina xaroti 'akë anuxunbi xaroti 'ikën; ²⁶usokin 'amainun ka uin kara anu uni 'ikëma me anua Azazel 'ikë anu chibu ëbëtsinkë uni axribi aín chupa chukanan upiti nashitankëx anua 'ikankë anu atsínti 'ikën.

²⁷Usakin 'atankëxun ka vaca bakë 'imainun chibu atun 'ucha kupí xaronan, aín imi kata itsi upíira kakë anu atun 'ucha tërënxunun buánkë a, ka bibiankin buánxun anua 'ikankë a urinxun aín ñukama aín xaká aín puku 'imainun aín nami tukapakë a kamabi xaroti 'ikën. ²⁸Xarotankëx

ka uni an ñuina nami xarokë ax 'umpaxan nashianan aín chupa chukatankëx, anua 'ikankë anu kuantëkënti 'ikën.

²⁹Ënëx ka achúshi bana ax kikë-sabi oi mitsux 'iti bana 'iti 'ikën: mapai achúshi 'imainun rabé 'uxë 'irukë anúan mapai rabé sënénkë nëtë anun kamina mitsux ñu pima samáti 'ain, 'imainun kamina mitsun ñu mëtikamaribi a nëtën 'atima 'ain, usakin mitsun 'akë-bëtan ka axa mitsubë tsókë bëtsi menu 'ikë unikaman usaribi okin 'ati 'ikë, ³⁰usakin 'akëbëtan a nëtënbi mitsun 'uchakama 'ën tërënxunkëbë ka a ñukama mëníokin tërënxukë 'aish atux upí 'iti 'ikën. ³¹Ax ka a ënima xëníbua 'aínbi ax kikësabi oi 'iti bana a 'ikën: ax ka achúshi nëtë upíira mitsunan anun ñu pima tanti samáti nëtë 'iti 'ikën.

³²Usa 'ain ka sacerdotenën bëchikë aín papan 'akësaribi okin káusun anëké an ishi, usakin 'ati bana kikësabi okinshi atun 'ati-makëkama tërënxunun 'ati 'ikën; 'anuxun ka aín chupa lino 'akë sacerdotekaman pañukë a pañuti 'ikën. ³³Usai mëníokatankëxun ka kata itsi upíira upí kakë a mëníonan xubusa okin chupa 'akë aribi 'anan anuxun ñuina xarokë aribi mëníoti 'ikën, 'usakin 'akë-bëtan kana sacerdotenën 'atima-këkama 'anan kamabi unix 'ati-makëkama tërënti 'ain.

³⁴Ënëx ka uínsaranbi ënimami ax kikësabi oi mitsux 'iti achúshi bana 'iti 'ikën: usa 'ain ka achúshi

achúshi baritia 'irukëbëtan a sinánkin ëné bana kikësabiokin Israel unikaman aín 'ucha tërënun 'ati 'ikën.

Usakin anua Nukën 'Ibun Moisés kásabiokin ka usakin 'akëxa.

**Diosan a tanti bana
kikësoi 'ianan 'uchaima
'inun ka bana**

19 ¹Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Moisés amiribishi katëkëankëxa: ²Kamabi Israel unikama kamina ësokin kati 'ain: mitsux kamina upí 'iti 'ain, 'ëx kana mitsun Dios 'aish uisa 'uchañumabi 'ain, usa 'ain kamina mitsúxribi upí 'inuxun uisa 'uchabi 'atima 'ain.

³Mitsun kamina min papa bana kuanan min titan banaribi kuati 'ain.

'Imainun kamina anun ñu mëëtima nëtë 'ikëbë anun tantiti 'ain. 'Ëx kana mitsun Dios 'ain.

⁴Usa 'ain kamina a rabinuxun bëtsi ñu uniotima 'ain, 'imainun kamina dios isa kixun a rabinuxun manë charoxun uniotima 'ain. 'Ëx kana mitsun Dios 'ain.

⁵Uínsaran kaina mitsun a ñukama 'ë 'axunkin ñuina anun mëníonanti 'akin xaroin, anun kamina 'ëx kuëëntisabi okin 'anan unikama kuëëntisabi okin 'akánti 'ain. ⁶Ñuina 'ë xaroxunti rëxun kamina a nëtënbi piti 'ain, 'anan ka tëxëia noonkë aribi pëkarakëbëtan piti 'ain, 'aínbi ka tëxëtëkënkë a pëkaratëkënkë anun xarokë 'iti 'ikën. ⁷Uin kara

'ë 'axunkin xarokë ñuina nami a rabé 'imainun achúshi nëtë 'inúkë 'aínbi pia, ax ka upíokin iskëma 'iti 'ikën, usa 'ikë ka Diosanribi kuëntima 'ikën; ⁸uin kara a nami pia ax ka an usokin 'ai 'uchakë kupí tëmërati 'ikën, usa 'ikë kamina mitsux anu 'ikë anua a chikínti 'ain, an Nukën 'Ibu 'axunkë ñu upíira 'ikëbi usakin 'akë 'ikë.

⁹Anúan mitsun ñu 'apákë biti nëtë 'ikëbëtan bikin kamina, kamaira këñukin bitima 'ain, 'imainun kamina baritëkënkë bikinmi tëxëokë a bitima 'ain.

¹⁰Aínbi kamina anu uvas 'apákë naë anua aín bimi bikin kamaira bitima 'ain, 'imainun kamina menu pakëkë abi baritëkënbiankin bikinma ënti aín; a kamina uni ñuñumakama 'imainun bëtsi menu 'ikë mibë tsókë unikaman binun ënti 'ain. 'Ëx kana mikaman 'Ibu Dios 'ain.

¹¹Bëtsi unin ñu kamina mëka-makantima 'ain. 'Ianan kamina këmëi bananan bëtsi unikamabë paránantima 'ain.

¹²Unin aséribi ka kixun sinánun kamina ñu 'anuxma 'ën anë ñui banatima 'ain, usai banakin kamina 'ëmi uni bananun 'imitima 'ain, usai banakin kamina 'ën anë 'atima oti 'ain, 'ëx kana min 'Ibu 'ain.

¹³Mi rapasu 'ikë uni kamina 'atima okin mëëxun 'ain ñu bikuantima 'ain.

'Ianan kamina an mi ñu mëëxunkë uni pëkarakëbëtan

kupíoxun kakinma a nētēnbi kupíoti 'ain.

¹⁴Imainun kamina pabē unika-mami 'atimati banai ami kwaitima 'ain.

'Ianan kamina anúan uni bēnxuñu niti aín bainu ami tuaxkia pakētisa okin ñu nantima 'ain. Usakin 'akinma kamina 'ēn bana kikēsabiokin 'akánti 'ain. 'Ēx kana min 'Ibu 'ain.

¹⁵Unin mix 'apu aín bētsi unibētan bana mēníoxun kakēxun kamina kana 'aima kakinma an ñu 'akē ēanan, an ñu 'akēma a tēmēratanun 'atima otima 'ain, uisa ñu kara 'axa kixun pain istankēxun kamina a rabēbi tēmēramiti 'ain.

¹⁶Manan bēkin kin kamina abēmi 'ikē unikama ñuitima 'ain.

Min 'unánkē unían bētsi uni 'ai kuankēbē kamina abē kuantima 'ain. 'Ēx kana min 'Ibu 'ain.

¹⁷Mix abē 'ikē unimi 'atimakin sinani kamina ami nishtima 'ain.

Min 'unánkē unían 'atima ñu 'aisatania 'unánkin kamina 'axunma 'anun kati 'ain. Usakin ñu 'aia iskinbi min 'unánkē uni kakēma 'aish kamina abēbi 'uchakē 'iti 'ain.

¹⁸Axa mimi nishkē uni nuibatima ami nishanan kamina axa mibē nuibanankē unikamaishi nuibatima 'ain. Min 'unánkē uni kamina mixmi bērúankakēsari bi okin bēruánti 'ain. 'Ēx kana mitsun 'Ibu 'ain.

¹⁹A tanti bana 'ēn mi kakē ēnēx kikēsabiokin kamina 'ati 'ain.

Mitsun 'arakakē vacamia ñuina itsin bēchinun kamina 'amitima 'ain.

Min naēnu ñu 'apákin kamina mēskukin ñu bērukama 'apátima 'ain.

'Anan kamina bētsi bētsi ñumanēn mēskukin 'akē chupa pañutima 'ain.

²⁰Uix kara an ñu 'axunkē xanu bētsi unin binuxun kakē 'aínbi abē 'iaxa, an ka a xanuxa marukēma 'ianan axia 'inun ēnkēmapain 'ikēbi, usakin akē kupín an binuxun kakē uni a kupíoti 'ikēn; 'aínbi ka uni 'imainun xanux uisabi okinma ēnkē 'iti 'ikēn. ²¹Usakin 'akē 'ixun ka unin achúshi carnero anuxun 'ē rabiti xubusa okin 'akē aín xēkuē anu buánti 'ikēn. ²²Buánxun 'inánkēxun ka sacerdotekaman carnero xarokin aín 'ucha tērenxunun ñukáxunkēxun kana, 'ēn unin 'uchakē 'ēn tērenti 'ain.

²³Uínsaran kaina anumi tsóti me anu atsini kuani anuxun ñu 'apátankēxun, kamina koia aín pēñan tēaima 'ianan, aín bimiribi rabē 'imainun achúshi baritia sēnénmikin pitima 'ain. ²⁴Anun rabē 'imainun rabē baritia sēnénkēbētan mitsun ñu 'apákē kamabi aín bimi bitankēxun achúshi fiesta 'akin 'ē nanxunti 'ain, ²⁵'imainun kamina mapai achúshi bari 'ikēbētan bixun mitsun ñu 'apákē aín bimi piti 'ain. Usokin 'akēbē ka mitsun ñu 'apákē aín bimi 'aisamaira 'inun bimiti 'ikēn. 'Ēx kana mitsun 'Ibu Dios a 'ain.

²⁶Imainun kamina uisa ñuina namibi aín imi këñun pitima 'ain.

'Ianan kamina uisa ñu kara 'iti 'ikë ki ax sinani kiti a unántima 'ain, 'imainun kamina uisa ñu kara 'inuxun 'aia kixun sinani kitima 'ain.

²⁷Mitsun bu buinarakin tēanan kamina min kuēēni rēbu rēmēniokin tēakantima 'ain.

²⁸Imainun kamina uni ñukē 'ain, anun rabanan mitsun nami tēatima 'ain. Usai 'ima 'ianan kamina uisa ñubi tankin mitsun naminu kuēñotima 'ain. 'Ĕx kana mintsun 'Ibu 'ain.

²⁹Mitsun 'ini bēchikē kamina bētsi bētsi unibē 'ikē xanukama 'ikēsai 'inun 'imitima 'ain. Usai 'inun ěnkēxun 'aisama ñu 'ai axbi 'atima orakanan, ka mitsun ěmanu 'ikē unikamaribi an 'atima 'imiti 'ikēn.

³⁰Anun 'ě rabiti nētē 'ikēbē kamina anun tantiti 'ain. 'Imainun kamina anuxun 'ě rabiti xubusa okin 'akē anuxunribi uisa 'atima ñubi 'atima 'ain. 'Ĕx kana mitsun 'Ibu a 'ain.

³¹Uni an ñunshinan 'amikēxun ñu 'akē 'imainun an ñu tankē uni kamanu kamina kuankantima 'ain. Usai abē banakin kamina mitsunbi 'aisama ñu 'ati 'ain. 'Ĕx kana mitsun 'Ibu Dios a 'ain.

³²Uni apankama mi rapasu ukēbē kamina ax kuaintamainun niruti 'ain. Usai 'i kamina 'ěx kikēsabi oi 'iti 'ain. 'Ĕx kana mitsun 'Ibu a 'ain.

³³Bētsi menu 'ikē unikama axa mitsubē tsókē akama kamina

ubiotima 'ain. ³⁴Mitsúxmi nuiba-nankēsaribi okin kamina aturibi nuibati 'ain, atux ka mitsusaribi 'ikēn. Mitsux pain kamina atux 'ikēsaribiti Egipto menu 'ikē uni 'aímabi tsóakēn. 'Ĕx kana mitsun Dios a 'ain.

³⁵Mitsun ñu tupunkin kamina 'ain chaxké 'imainun 'ain naxba anuira tupúnxumabi bētsi parántima 'ain, 'imainun kamina aín 'iē anuira sēnēn tupúnxumabi bētsi uni parántima 'ain. ³⁶Mitsun anun ñu tupúnti anun tupunkin kamina anu sēnēn tupuntia 'akē anubia aín xumúx 'itánun tupúnti 'ain. 'Ĕx kana mitsun Dios an Egipto menua mitsu chikían a 'ain.

³⁷Usa 'ain kamina a tanti bana 'ěx kikē usakinbi 'ati 'ain; a bana kamina tanti 'ain. 'Ĕx kana min 'Ibu a 'ain.

Anun a rabiti nētē 'ikēbētan rabiti ñui Dios kia bana

(Nm 28.16-25)

23 ¹Usa 'ain ka Nukēn 'Ibun achúshi nētē 'ikēbētan Moisés kakēxa: ²Ĕsakin kamina Israel unikama kati 'ain: Ĕnē nētē-kamax ka anun Nukēn 'Ibu rabi timéti nētē 'iti 'ikēn, a kamina mitsun upí nētē kakin anēti 'ain. ³Mapai achúshi 'imainun achúshi nētē anun kamina mitsun ñu mēēti 'ati 'ain, 'aínbi kamina a 'iónxa pékarakē anun uisa ñu mēētibi 'atima 'ain; ax ka anun ñu mēētima upí nētē 'iti 'ikēn. Anun kamina uinu karamina tsotin anuxunbi timéxun min 'Ibu rabikanti 'ain.

⁴A nētēkamax ka anunmi timéxun min 'Ibu ané rabikanti nētē 'ikēn, usa 'ain kamina a nētē 'ikēbē upí 'inun timékanti 'ain.

⁵Uxē isítabakē anúan mapai rabé 'itankēx rabé 'imainun rabé nētē ñantabukē anun kamina Pascua nētē inúkin 'ë rabinux timékanti 'ain.

⁶A nētē 'iónxa mapai rabé 'imainun mapai achúshi nētē 'ikē anun kamina anun chamiti ñu kēñuma akē pán pikin fiesta min 'Ibu Diosmi sinánkin 'ati 'ain. 'Akin kamina mapai achúshi 'imainun rabé nētē inumikin anun chamiti ñukēñunma 'akē pán piti 'ain. ⁷A nētē 'irutabakē axa upíra nētē 'ain kamina anun timékanti 'ain. A nētēkamaman kamina uisa ñu mēētibi 'ai tēkantima 'ain. ⁸Ianan kamina mapai achúshi 'imainun rabé nētē 'imikin anun timéxun pán pianan anun upiti timéxun min 'Ibu rabikin ñuina xaroti 'ain. A nētēn kamina uisa ñu mēētibi 'akantima 'ain.

**Anun ñu 'apákē tuatabakē
bikin usakin fiesta 'ati
ñuikin Diosan ka bana**

(Nm 28.26-31)

⁹Nukēn 'Ibun ka Moisés amiribishi katēkēankēxa:

¹⁰Israel unikama kamina ësokinkati 'ain: Uínsaran kaina 'ën mitsu 'inánuxun ka me anu bëbai kuani, anun kamina mitsun 'apákē trigo ax pain tuatabakē a nëakin bixun kamina sacerdote unikama 'inánti 'ain. ¹¹Anun tantiti nētē 'iónxa

pēkarakēbētan ka sacerdote unikaman trigo bimi upírabu 'ë 'inaishiti bikē a bëxunkēx ka asábi 'iti 'ikēn. ¹²'Imainun ka a nētēan trigo bimi nëakē bëkē a nētēnbi, mitsun 'arakakē ñuinanēn tuá achúshi baritiañu uisaibi 'ikēma aribi 'ë xaroxunti bëti 'ikēn. ¹³Bëanan ka rabé 'imainun rabé okin tupunkē kēñun aín chukú-mashi trigo putuakē aín upí xēnin chabóxun mamuakē aribi bëti 'ikēn, ax ka ñuina nanxuinshiti xarokē sanuira ro a xēkē usaribi 'iti 'ikē. 'Imainun ka achúshi litro uvas baka bikē 'ë nanxuinshiti bikē aribi ami anpēnkati nanti 'ikēn. ¹⁴Usakin anun 'ë nanxunti nētē 'itamainun kamina mitsun pán kēñun trigo tutushokē akēñun aín paxabi nankē anua bixun pitima 'ain. Ënē banax ka uínsaranbi ënkinmami ax kikēsabiokin 'ati 'ikēn, usa 'ikē ka aín papan tan 'ikē aín bakē bëchikē kamanribi uinu 'ikē menu kara tsotia anuxunbi ënē bana tankin 'ati 'ikēn.

¹⁵A nētēn mitsun trigo bimi nëakē aín upírabu 'ë nanxunti buánkē, a nētē pēkarakē ax ka anun tantiti nētē 'iti 'ikēn, anuxun kamina mapai achúshi 'imainun rabé semana sēnénmikin tupúnti 'ain. ¹⁶'Imainun ka mapai achúshi 'imainun rabé nētē anun tantiti nētē 'iónxa pēkarakē anun cincuenta nētē sēnénkē 'iti 'ikēn. Usa 'ain kamina a nētē sēnénkē anun, 'ë nanxunti bērí bitēkēnkē trigo anu nanti 'akē

anu 'è naxunti 'ain, ¹⁷'imainun kamina mitsun trigo putuakè aín upí anun chamiti ñukëñun 'akè pán rabé aribi buánti 'ain, ax ka rabé 'imainun rabé kilosa harina achúshi achúshi 'akè 'iti 'ikën, ax ka a painmi mitsun 'apákè trigo aín bimi 'è 'inánti bikè a 'iti 'ikën.

¹⁸A pánkama këñunbi kamina mapai achúshi 'imainun rabé carnero aín upíira uisaibi 'ikëma achúshi baritiañu, 'imainun achúshi vaca bëna këñun rabé carnero, akamabi timëtankëxun 'è 'axunkin xaroxunkè ax ka sanuira ro xëkësa 'inun 'è 'axúnti 'ikën, 'imainun kamina mitsun ñu 'apákè akëñun uvas baka vino 'akè aribi 'è nanxunti 'ain. ¹⁹Anan kamina achúshi chibu mitsun 'ucha kupín xarokè 'itánun 'inánti 'ain, 'imainun kamina rabé carnero achúshi baritiañu mitsun ñu 'atima 'akëkama mëníonani timéxun Diosan istisabi oi kuëenkin pikanti nanti 'ain. ²⁰Nania ka sacerdotenën ñuinakama nanxunkè a këñunbi trigo aín bimi pán 'akè a 'imainun carnero rabé a 'è 'axunkin xaroti 'ikën. Ax ka 'ënan upíira 'ianan sacerdote kamanaribi upí 'iti 'ikën.

²¹A nètënbi kamina 'è rabinux timékanti 'ain, 'imainun kamina anun uisa ñu mëeti chabi 'atima 'ain. Ènë banax ka uínsaranbi ënkinma ax kikësabiokin 'ati a 'ikën, usa 'ikè ka aín papan tan 'ikè aín bakè bëchikè kamanaribi uinu kara tsotia anuxunbi ënë bana tanti 'ikën.

²²Anun mitsun ñu 'apákè bikè nètè 'ikëbëtan sënëonkin bixun kamina bikin ënkè a kamaira bari-tëkënbiankin bitima 'ain. Ax ka uni ñuñuma 'imainun bëtsi menu 'ikè uni mitsubè tsókè unikaman binun ënkè 'ikën. 'Èx kana Dios 'aish mikaman Dios a 'ain.

Anun timéti pakon banoti nètè ñuikè bana

(Nm 29.1-6)

²³Usa 'ain ka amiribishi Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

²⁴Èsokin kamina Israel unikama kati 'ain: Mapai achúshi 'imainun rabé 'uxè 'ikè anúan achúshi nètè 'irutabakè anun kamina mitsux achúshi nètè tantiti 'ain, 'imainun kamina a nètè upiti timéxun a sinánkin pakon banoti 'ain. ²⁵'Anan ka 'è nanxunkè ñu aribi anuxunbi 'ati 'akè anuxun xaroti 'ikën, 'anan ka uisa ñu mëeti chabi 'atima 'ikën.

A nètéan Diosan Israel unikaman 'ucha mënio ñuikè bana

(Nm 29.7-11)

²⁶Usa 'ain ka Nukën Ibun amiribishi Moisés kakëxa: ²⁷Mapai achúshi 'imainun rabé 'uxè 'irutankëxa mapai rabé nètè 'irukè anun ka mitsun ñu 'atima 'akëkama tërënti nètè 'iti 'ikën. A nètè 'ikëbëtan kamina aña ñubi piima upiti samáti timéxun 'è nanxunkè ñukama anuxunbi 'ati 'akè anuxun xaroti 'ain. ²⁸'Anan ka a nètën uisa ñu mëetibi 'atima 'ikën, ax ka

anun ñu 'atima 'akékama mēníoti nētē 'iti 'ikēn, a nētēn kana 'ēn mitsun 'uchakama tērēnti 'ain. ²⁹Uix kara a nētēn pikē mēēti samátisama tania akamina, uisa uni kara 'iti 'ikē abi mitsun ēmanua chikínti 'ain. ³⁰Imainun kana uin kara a nētēn ain ñu mēēti 'aia a uni, uisa uni kara 'iti 'ikē usa 'ikēbi, a ēmanua chikínti 'ain. ³¹Anun kamina uisa ñu mēētibi 'atima 'ain. A banax ka uínsaranbi ēnkinma ax kikēsabiokin 'ati 'ikēn, usa 'ikē ka ain papan tan 'ikē ain bakē bēchikē kamanribi uinu 'ikē menu kara tsotia anuxunbi tanti 'ikēn. ³²Ax ka achúshi nētē anun mitsux tantianan pima samáti nētē 'iti 'ikēn, usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé kēñun rabé nētē 'ikē a xupibukēbētan onxun a pēkarakē a xupibutēkēnkēbētan anun sēnéonti 'ikēn.

Anun timéax 'utanu
'iti ñuikē bana
(Nm 29.12-40)

³³Amiribishi ka Nukēn 'Ibun Moisés katēkēankēxa:

³⁴Ēsokin kamina Israel unikama kati 'ain: Mapai achúshi 'imainun rabé 'uxē 'itankēxa anun mapai rabé 'imainun mapai achúshi nētē 'ikēbētan ka anun 'uta 'atankēxun anu timéxun mapai achúshi 'imainun rabé nētē 'imikin 'ē rabi-kanti 'ain, ³⁵a nētē 'irutabakē anun kamina upiti timékamē 'ēoti 'ain. A nētēn kamina uisa ñu mēētibi 'akantima 'ain. ³⁶A nētē kaman ka mapai achúshi 'imainun rabé

nētē timéxun 'ē nanxunkē ñukama xaroti 'ikēn, 'imainun ka a pēkarakēbē upiti timēanan 'ē nanxunkē ñukama a xaroti 'ikēn. Ax ka achúshi nētē anun timēanan uisa ñu mēēti chabi atima nētē 'ikēn.

³⁷Ēnēx ka a nētēkama 'ikēbēmi anun 'ē rabi timékanti nētē 'ikēn, usa 'ikē kamina mitsun a nētēkama anun upiti timéti nētē kakin anēti 'ain, anun kamina 'ē nanxunkē ñukama xaroxuanan 'aímai kēñutia chimapushi 'itánun raíriribi xaronan, mitsun ñu 'apákē aín bimi upíbu bikē aribi xaroti 'ain, 'anan ka uvas baka vino, 'akē aribi anun 'ati nētē 'ikēbē 'ikēbētan 'ati 'ikēn, ³⁸'anan ka ñu mēētima nētē anun 'atankēxun bētsi nētēn 'ē 'inai-shiti nankē 'imainun 'ē nanxunti sinánxun nankē aribi uix kara kuēēnia an nanti 'ikēn. ³⁹Mapai achúshi 'imainun rabé 'uxē 'ikē anua mapai rabé 'imainun mapai achúshi nētē, anun mitsun ñu 'apákē bikin sēnéonkē 'ain kamina, achúshi fiesta 'akin 'ē rabi mapai achúshi 'imainun rabé nētē 'imi timékanti 'ain, a pēkarakēbē ka anun tantiti nētēribi 'iti 'ikēn. ⁴⁰Nētē 'irutabakē anun kamina mitsun ñu 'apákē aín bimi upírabu tsasikin bianan, xēbin pēchi 'imainun i pēi 'aisamaira kēñun áloma kakē i, baka kuēbí kookē aín pēi akama bitankēxun mitsun 'uta anu mi 'iti 'ati 'ain, 'atankēx kamina anuax mapai achúshi 'imainun rabé nētē 'imi 'ē rabi kuēēnkanti 'ain. ⁴¹Kamabi baritia

anúan mapai achúshi 'imainun rabé 'uxë 'irukë, anun kamina mapai achúshi 'imainun rabé nëtë inúkin 'ë rabikin achúshi fiesta 'ai timékanti 'ain. Ax ka usaibi 'ikanti achúshi bana 'ikën, usa 'ikë ka aín papan tan 'ikë ain bëchikë kaman-ribi tanti 'ikën. ⁴²Anúan mapai achúshi 'imainun rabé nëtë 'ikë anun ka kamabi israel unikaman, bakë bëchikëkama anuabi bakéan

atux, 'uta 'atankëx anu 'iti 'ikën, ⁴³usai 'iá 'ikë ka kamabi mitsun rëbúnkikaman 'unánti 'ikën, Egipto menua 'ën chikínbëtsinkin békëx ka Israel unikamax 'uta 'atankëx anu 'iakëxa kixun. 'Ëx kana mitsun 'Ibu Dios 'ain.

⁴⁴Ësokin ka Moisésnën ënë bana-kama ñuikin Israel unikama a nëtë 'ikëbëtan Nukën 'Ibu rabiti nëtë ñuixunkin kakëxa.

NÚMEROS

Sacerdote unikama upíokin sinánxuan bana

6 ²²Ēsokin ka Nukën 'Ibun amiribishi Moisés katëkëan-këxa: ²³Aarón 'imainun ain bëchikëkama kamina Israel unibu upíokin sinánxunkian ësokin kanun kati 'ain:

²⁴ Nukën 'Ibun ka upíokin sinánxunkin mi bëruánti 'ikën;

²⁵ Nukën 'Ibun ka mi upí isti 'ikën, 'imainun ka nuibakin mi 'akinti 'ikën;

²⁶ Nukën 'Ibun ka mi 'itsaira nuibati 'ikën, 'imainun ka upiti tsónun mi 'akinti 'ikën.

²⁷ Ēsokian sacerdote unikaman 'ën anë ñuikin Israel unikama kakëbëtan kana, 'ën asérabia usai 'inun 'imiti 'ain.

Usai pascua nëtë inuti 'iti bana

(Ex 40.34-38)

9 ¹⁵A nëtëan xubusa okin chupa 'akë a sënëonkë a nëtënbi ka manámiax ubukin Diosan amikëxun kuinan a xubu mapuakëxa, mapukëx ka pëkaratamainun usai 'iakëxa. ¹⁶Usakin ka kamabi nëtën kuinan xubusa okin 'akë a mapuakëxa: usa 'ikë ka imëribi tsi rëkirukësa 'ixun kuinan mapukë

Israel unikaman isakëxa. ¹⁷Uisaran kara xubusa okin chupa 'akë aín kaxunuax kuin niruia anun ka Israel unikamax mënëokakiani anua 'ikë anuax kuani uinu kara kuinsa ax nirakëtia anubi Israel unikamax anu 'i nirakëakëxa. ¹⁸'Imainun ka únsaran kara Nukën 'Ibun atu kuanun kaia a nëtën kuni kuanux anu pain 'i bërukankëxa, anuax kuinsa nirakëkëbë anu pain i bëruakëxa. Anu ka uiti nëtë kara 'iti 'ikë, ati nëtë xubusa okin chupa 'akë anu kuin 'iakëxa. ¹⁹Kuin axa xubusa okin 'akë anu pain basi 'ikëbë ka Israel unikamax kuaníma anu pain bukuxun Nukën 'Ibu Dios rabikankëxa. ²⁰Kuin axa xubusa okin 'akë anuax 'itsama nëtëishi 'inun Diosan 'imitankëxua anuax kuanun 'imikëbë ka Israel unikama a nuibiani kuankëxa, kuaníbi ka kuin axa Diosan nirakënun 'imikëbë atúxribi nirakëakëxa. ²¹'Imainun ka 'ikatsi imé nira-këónxa, pëkarakëbë kuin ax kuan-këbë nirukiani Israel unikamax kuankëxa. Usaia imé 'ikësairibi nëtën 'ikëbë ka a isbiani atúxribi kuankëxa. ²²Kuin axa xubusa okin chupa 'akë anu nirakëti 'itsama nëtë 'ianan, achúshi 'uxë 'ikatsi 'ianan achúshi baritia 'ikatsi nirakëtankëx kuankëbë ka Israel unikama atux pain rëkuénkianima anu pain 'i bëruakëxa. 'Aínbi ka

kuin axa kuankëbë kuni atúxribi a nuibiani kuankëxa. ²³Nukën 'Ibun ka kuantima 'ikë kixun nirakëmi-këbë bërúanan ka kuanti 'ikë kixax kikëbë kuni kuankëxa. Aínbi ka Diosan kuin 'ianan tsi rëkirukësa a kuanun 'imikëbë atúxribi kuankëxa, 'aínbi ka uinu kara kuin nirakëaxa anuxun Dios rabiakëxa, usakian Israel unibu kanun Moisés Nukën 'Ibun kásabiokin 'akëxa.

**Israel unikama aín bashi
Sinaí kakë anuax kuan bana**

10 ¹¹Bari achúshi inutankëx bari itsi 'irukë anúan 'uxë achúshi inúkëbëa 'uxë itsi xamarukëbë ka xubusa okin chupa 'akë anua achúshi ñu 'akë 'ikë xubu kaxunuax kuin manámi ki niruakëxa. ¹²Usai 'ikëbë ka israel unibu tsuákirukiani anu uni 'ikëma me aín bashi Sinaí kakë anuax kuankëxa. Kuantankëx ka anu uni 'ikëma me itsi Parán kakë anua kuin ax nirakëkëbë anuribi israel unikama nirakëaxa.

³³Usa 'ain ka Nukën 'Ibun bashi Sinaí kakë anuax kuani rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikiani kuankëxa. Kuankian levita uni raírinën Nukën 'Ibu Diosan bunántisa kurin ratakakakë anua aín ñukama purukë a rëkuémibiani kuani uinu kara tantiti 'ikë kixun baribiamainun ka 'aisamaira uni atu kaxú kuankëxa. ³⁴Uisa nëtën kara anua 'ikë anuax atux kuania a nëtënbi ka Nukën 'Ibun 'imikëx kuin atu manámi kuankëxa. ³⁵Kuankian bunántisa kurin

ratakakakin 'akë a rëkuémibiankin buánkëbë ka Moisés ësai kiakëxa:

'Ën 'Ibu numi 'akinti
kananuna kuëenin. ¡Ax
mimi nishkë unikama
abístanun 'imiti kana
kuëenin! ¡'Ëx kana mi isi
'ikësa 'inua ax numi 'ikë
unikama abísti kuëenin!

³⁶'Aínbi ka bunántisa okin
'akë an buánkë unikaman
nirakëkinkëbë Moisés
kiakëxa:

'Ën 'Ibu min uni Israel
unikama kamina bërí
ëntima 'ain, ax ka
tupuntisamaira aín
suntárukama 'ikën.

**Nukën 'Ibun israel unikama
nami 'inánuxun ka bana**

11 ¹Achúshi nëtën ka Israel unibu tëmërai Nukën 'Ibumi 'atimai banai kiakëxa. Usai kiania kuati nishkin ka Nukën 'Ibun atux anu 'ikë a bëararati tsi rëkirunun 'imiakëxa. ²Usai 'ikëbë sharákin ka unikaman Moisés atua 'akinun kixun kakëxa, kakëxun ka Moisésnën Nukën 'Ibu atu 'akinun kixun ñukáxuankëxa. Ñukáxunkëbë ka tsi rëkirukësa 'inun 'ikë ax nëtéakëxa. ³Usai anuax 'ikë ka a me Taberá kakin anëakëxa, anuxun Nukën 'Ibun atu bëaramikin tsi rëkirumikë 'ikë.

⁴Anu ka Israel unikamabë mëskuax kuankë bëtsi menu 'ikë unikama an pitishi sinánkë unikama atux pain nami pikatsi kia kuati. Israel unikamaxribi

tsuákirui nami pikatsi kiox ini sharati kánani kikankëxa: “¡Uinua karanuna a piti nami mërati 'ai kiox kánani kikankëxa! ⁵¡Bërfíbi kanaanuna nun sinanin Egipto menuxunu kupímashi tsatsa pianan! pepinu, santira, cebolla, 'imainun 'ajos, akama kanaanuna piakën. ⁶!Aínbi kanaanuna bërí ënuxun bëtsi ñu pikinma namiratsushi pikasmati akëñuma këñú-tisa tanin.”

⁷(Maná ax ka 'atsa putu iskësa 'iakëxa; usa 'aish ka panshian bëpinñu ñu bëru iskësaribi 'iakëxa, ⁸'imainun ka harina xënikëñun mëskukësa 'ikë 'unánkëxa. Usa 'ikë ka manánuax nipakëtia aín 'ikënuax chikítankëxun bixun unin rëanan chakaxun pëpëkaxun 'anan pánsa okin 'axun xuiakëxa. ⁹Anúan, kuénkuru atux anu 'ikë anu 'ibúkë a imé ka maná axribi abë 'ibúakëxa.)

¹⁰Usa 'ain ka Moisésnën Israel unikama atux anu 'ikë aín xëkuënu xëkuënu nitsax aín aintsikama-bëbi sharati ini kikanía kuakëxa. Usaia ami katamëtima 'ikania kuati ka Nukën 'Ibu atumi nishakëxa. 'Imainun ka Moisésnëxribi atux usai 'ikankë a kuëëanma 'ikën, ¹¹kuëënkima ka Nukën 'Ibu kakëxa:

—¿Uisoti kaina 'ëx min uni 'ikëbi 'ë 'atima oin? ¿Uisa kaina min ënë unikaman 'apu 'imixunbi 'ë oisatanin? ¹²¿'Ëx aín papa 'ianan aín tita 'ixun karana atu 'ikúxun tuáxura 'akësokin aín chaitiokëkama 'inankatsimi

kia me anu buánti 'ain? ¹³¿Uinua karana ënë unikama piminuxun nami biti 'ain? Ënë unikaman ka 'ë nami 'inánun kikin kaia. ¹⁴!Ën kana ënë unikama 'aisamaira 'ikë 'ëratsushi 'ixun buankasmati 'ain; ax ka 'ënan tëira 'iti 'ikën. ¹⁵Ësokin 'aisatankin kamina, 'ë bamatanun ënti 'ain, asérabí min nuibakin kamina usakin 'ë 'ati 'ain. Usakinmi 'akëx kana 'itsaira nuibakatima 'ain.

¹⁶Kiabi ka Nukën 'Ibun ësokin kakëxa:

—!Ë kamina setenta Israel unikama aín kushibu min 'unánkë timëxun, xubusa okin chupa 'akë anuax 'ëbë banati anu bëxun kaínti 'ain. ¹⁷Anu ubútankëx kana 'ëx mibë anuax banati 'ain, 'imainun kana mi 'inánkë 'ën kushi usaribi atu 'inánti 'ain, 'inánkëxun ka atúnribi ënë unikama buánti isti mi 'akinti 'ikën. Usa 'ain kamina atun 'akinkëx mixi nuibakatima 'ain. ¹⁸'Atankëxun kamina a unikama iméishi, nami pinúxa mënfokanun kati 'ain. 'Ën kana inia ësai atux kia kuan ¡Uinua karanuna a piti nami biti 'ain! ¡Egipto menuax kanaanuna asábi 'iakën! Usai kia kuax ka Dios ësai kiakëxa, asábi ka 'ën kana a piti nami atu 'inánti 'ain, ¹⁹'inánkin kana achúshi nëtë, rabé nëtë, mapai achúshi nëtë, mapai rabé nëtë 'imainun mapai rabé 'imainun mëkën rabé nëtëra atun piti nami 'inántima 'ain. ²⁰Usokin 'inánkëxun ka unikaman achúshi 'uxë 'imikin

nami piti 'ikèn, a nami pikèxuan aín rëkinanbi chikíkin namin ténankèx ami kuinsati anábukin istisamatankin ka timati 'ikèn, atúnbi ka 'èn 'akinkèxunbi Nukèn 'Ibu ka nubè 'ikè kixun sinanima 'èn kuamainunbi 'atimati banai ini kikanxa: ¿Uisakatsi karanuna Egipto menuax chikían?

²¹Usa 'ain ka Moisésnèn Dios kakèxa:

—Axa 'èbè ukè unikama ax ka seiscientos mil uni 'aish 'aisamaira 'ikèn. ¿Usa 'aínbi karamina mix 'èn kana achúshi 'uxè 'imikin piti nami 'inánti 'ain kix kin? ²²¿Uinu kara 'aisamaira oveja 'imainun vacakama nun kamabi unibétan sénéntanun rëti a 'ik? Nun tsatsa parúmpapanu 'ikè, kamabi bixun 'inánkèxi ka atubétan sénémma 'iti 'ikèn.

²³Èsai kiabi ka Nukèn 'Ibun kakèxa:

—¿Min sinánkèx kara 'èn kushi chamratsu 'ik? Bërí kamina asérabi kara 'èx kikèsabi oi 'ia kara 'ima kixun isti 'ain.

**Setenta 'ain kushibunèxa
Diosan aín bana ñuixunti
kaískè uni 'ikèsaribiti bana**

²⁴Usakian kakèx anuax chikixun ka Moisésnèn kamabi uni usakin Nukèn 'Ibun kakè banakama ñuikin kakèxa, kanan ka setenta Israel uni aín kushibu aribi xubusa okin 'akè rapasu sètèankèxa. ²⁵Usai kuin nèbètsin ubuax ka Nukèn 'Ibu Moisésbè banakèxa; banatankèxun ka Moisés 'inánkè

aín kushi chukúmashi bitankèxun setenta unikama aturibi aín kushi chukumashiñu 'inun 'imiakèxa. Usakian ain kushi 'inánkèxun an Dios kikè bana uni ñuixunkè kamasa 'ixun bana ñuixuankèxa; 'aínbi ka amiribishi usai 'itèkèanma 'ikèn.

²⁶Anu ka setenta unikama anua kaískè Eldad 'imainun Medad kakin anèkè uni rabé 'iakèxa, 'aínbi ka xubusa okin chupa 'akè anu kuanima ain 'ikènu tikiakèxa. Anu 'aínbia, atunuribi aín kushi chukúmashi 'iruan ka an 'amikèxun raírinèn 'akèsaribi okin anu 'ikè unikama an Dios kikè bana unikaman 'akèsaribi okin bana ñuixuankèxa. ²⁷Usokian 'akèbè abákiani kuanxun ka achúshi tuákèn Moisés kakèxa:

—¿Eldad 'imainun Medadnèn ka an Dios kikè bana uni ñuixunkèkaman 'akèsa okin anua 'ikankè anuxun bana ñuixunia kixun kakèxa! ²⁸Usokian kaia kuakin ka Josué, Nunnèn bëchikè bènáxuinshi 'akiniya ax kanikè an Moisés kakèxa:

—¿Diosan uni Moisés min, kamina usakian 'akanun 'amítima 'ain!

²⁹Kiabi ka Moisésnèn kakèxa:

—¿'Èn usakin ñu 'ati kuèëniya kaina usai kin? ¿'Èn kana kuèënin Nukèn 'Ibun ain bëru ñunshin 'inánkèx ka kamabi unix an aín bana ñuikè unikamasaribi 'iti 'ikèn! ³⁰Usai 'itankèx ka Moisés 'imainun Israel unibunèn kushibu atux anu 'ikènu kuanèkèxa.

**Nukën 'Ibun
'umpánxonënmë 'ëo
'inan ñuikë bana**

³¹Ësokin kakin Nukën 'Ibun Moisés sënëon ka aín sinanën parúmpapanuax békikin suñun 'umpánxonënmë 'ëo anua Israel unibu 'ikë atun xubu rapasu rërë-kibunun 'imiakëxa, 'imikëx ka 'aisamaira 'aish achúshi metro manansa 'iakëxa, usa 'aish ka achúshi nëtën bain kuankëbëtan sënëon 'iakëxa. ³²Usa 'ikë ka nëtën bibaikin imériibi binékinbi a pékarakëbëtanriibi 'umpanxónnemë 'ëo unikaman biakëxa. Bikin ka mapai rabé sënëonkin kamaxunbi bukunkin biakëxa, usokin bitankëxun ka mëníoxun atún 'ikë rapasubi ësokitanun bariónkankëxa. ³³Aínbi ka 'umpanxónnemë 'ëo nami pikin Israel unibunën sënëonkë 'aímabi amia 'atimai banakankë kupín atu Nukën 'Ibun këñumikin 'itsaira masókëxa. ³⁴Usaia anuax 'ikë ka a me Quibrot-hataavá kakin anëakëxa, anua an pitishi sínánkë unikama maínkë kupín. ³⁵Maínbiani Quibrot-hataavá kakë anuax kuantankëx ka Haserot kakë me anu pain i bërükankëxa.

**María 'imainun Aarón
Moisés ñui 'atimati bana**

12 ¹Usa 'ain ka María aín chirabakë 'imainun Aarón aín xukén apan Moisésnën etiopi xanua bikë 'ain, ami 'atimakin ñui banakëxa. ²Banai ka ësairibi kikankëxa: “Nukën 'Ibu ka Moisés

bëshi banakëma 'ikën; nubëribi ka banaxa.” Kikania ka Nukën 'Ibun kuakëxa.

³Moisés ax ka upí sinan ñu 'aish nishananti sínánkëma uni ënë menu 'iakëxa. ⁴Usa uni 'ikë iskin ka Nukën 'Ibun Moisés, Aarón 'imainun María akama kakëxa: “Mi achúshi 'imainun rabëtax kamina mapánati okin chupa 'akë anu timéti 'akë anu kuantu 'ain.” Ësai Dios kia kuati ka a kamáxbi anu kuankëxa. ⁵Kuankëbë ka Nukën 'Ibun xubusa okin chupa 'akë aín xëkuë manámi anu kuin xapu unënkësa 'inua këxtuira 'inun 'ibúkë anu ubúakëxa, ubuxuan anuxun kuënkëx ka Aarón 'imainun María anu kuankëxa, ⁶kuania ka Nukën 'Ibun ësokin kakëxa: “Bëri kana mikama ësokin kain: An 'ëx kikë bana uni ñuixunkë mitsunu 'ikë kana 'ën namámikësookin kanan kana namámikinriibi kain; ⁷usa 'aínbi kana 'ën uni Moisés abëishi usai banaima 'ëxbi abë banakin kana aséribi kain. Ax ka 'ën uni raíri 'ikësaí 'ima 'ën kakësabi oi 'ia, ⁸'imainun kana abë banai an unánkë unibë bësúnax banakësai banain, 'imainun kana kuaisabi 'itánun abë banakin 'ënbi kain. ¿Usa 'aínbi karamina mitsux a ñui 'atimai banain?”

**Moisésnën mapai rabé
'imainun rabé uni
Canaán kakë me
ñachatanun xúa bana
(Dt 1.19-25)**

13 ¹Achúshi nëtën ka Nukën 'Ibun Moisés ësokin kakëxa: ²“Israel unibu raíri

kamina 'ën mitsu 'inánuxun ka Canaán kakë me a ñachatanun xuti 'ain. Xukin kamina achúshi achúshi ñakánu 'ikë aín kushibu xuti 'ain.”³ Ësokian kakëxun ka Moisésnën Diosan kakësabiokin a unikama anu uni 'ikëma me Parán kakë anuxun xuakëxa. A unikamax ka an Israel unibu 'akinkë aín kushibukamaishi 'iakëxa.

²⁵Usakin xukëx kuantankëxun ka achúshi 'uxë 'imainun mapai rabé nëtë 'imi nikin ñachabëtsini amiribishi anua aín patsan bukukë, ²⁶Cadés kakë anu uni 'ikëma me Parán anubi rikuatiankëxa. Anu ka Moisés, Aarón 'imainun kamabi israel unibu 'iakëxa. Anu bëbatankëxun ka uisa kara a mekama 'iaxa a 'imainun an buánkë bimi akama ismianan a menu 'ikë unibu isbiankë akamabi Moiséskëñun israel unibu ñuixuan-këxa. ²⁷Ñuixunkin ka ësokin Moisés kakëxa:

*An me ñachai kuankë
unikaman bana ñuía.*

—A ñachatanunmi nu xukë me anu kananuna bëban. Bëbaxun kananuna kamabi isan a mex ka upíira 'ikën, anuax ka vaca, oveja 'imainun carnero kamabi ñuina ax upiti kania, 'imainun ka ënë bimikamax a menuxun 'apákë 'ikën. ²⁸Usa 'aínbi ka a menu 'ikë unikama ax kushii-rabu 'ikën. Aín ëmakamax ka chaiirabu okin upíokin kënëkë-buishi 'ikën. Usa isanan kananuna Anacnën rëbúnikamaribi chaiira unibu 'aish nu tupumabu nun titikaisamabuira 'ikë isan. ²⁹Négueb kakë me sënënakëkë anu ka amalecita unibu tsótia, 'imainun ka ain bashi niñu me anu hitita, jebuseo 'imainun amorreo, unibu sómainun ka parúmpapa kuébi Jordán kakë anu cananeo uniburibi tsótia. ³⁰Ësakin atun ñuixunia kuati sharákin Moisés ñukai kikanía okin ka Caleb kakë uni an kamabi Israel unibu nëtë-mikin, ësokin kakëxa:

—¡Nun kananuna a mekama atubë 'akanantankëxun bitsi kuantí 'ain! ¡Nux kananuna a unikama tupuma 'ain, usa 'ixun kananuna atu 'atankëxun aín me bití 'ain! ³¹¡Usai kikankëbëbi ka abëa kuankë uni raírí kiakëxa:

—Nux kananuna a unikama 'ai kuantíma 'ain! Atux ka nu tupumabu kushiirabu 'ikën. ³²Kianan ka Israel unibu raírínëx a me 'atimakin ñui ësairibi kiakëxa:

—Nun anu kuanxun isbëtsinkë me ax ka 'aisama 'ikën. Kanan ka anu kuanxunu isbëtsinkë me

anuax ka atúxbi 'akanani uni bamaia, 'imainun ka anu tsókë unikama nu tupumabu nun titi-kaisamabu 'ikë kananuna isbë-tsian. ³³Isanan kananuna Anacnën rëbúnkikamaribi chaiira 'aish, nun mapéskaisamabu 'ikë isan. Usa 'ain kananuna nux atu rapasunuax champusara 'ikë atúnribi nu isaxa.

**Israel unikaman Nukën
'Ibun kakëxunbi
kuaisama tan bana**

(Dt 1.26-33)

14 ¹Usakian atun ñuia kuati ka Israel unikama rakuéti munuma sharati aín sinan bënëoi, a imé pëkarakuatsintamainun nitéxëkankëxa. ²Usai 'i ka kamáxbi atux Moisés 'imainun Aarón ñui 'atimati banai kanankëxa: “¿Uisa 'aish karanuna Egipto menuaxbi këñutima, anu uni 'ikëma me ënuax bamai këñuti uakën! ³¿Uisati kara Nukën 'Ibun ënë menu nu bëax? ¿Nuxnu 'akanani bamakëbëtan kara nun xanukama 'imainun nun bëchikëkama nu 'atankëxun bëtsi unikaman biti 'ik? ¿Usa 'ain sapi kananuna Egipto menubi kuantëkënti 'ain!” ⁴Usa 'ain ka bëtsibë bëtsibë kánani kikan-këxa: “¿An nu buánti achúshi nun 'apu anëtankëx kananuna Egipto menubi kuantëkënti 'ain!” ⁵Ësai atux kia kuati ka Moisés 'imainun Aarón rantinpuruni atubë kuëbikanantisama tani aín bëmánanën me tikai anua Israel unibu timékë atun ismainunbi 'iakëxa, ⁶usaía

'ikëbë ka Josué 'imainun Caleb, an me ñachai kuankë a rabëtax aín sinan xuamatani nishkin aín pañukë chupa tukakin ⁷kamabi Israel unikama kakëxa:

—¿Nun nu ñachabëtsinkë me ax ka upíira 'ianan anuxun ñuina 'arakai anu tsótisa 'iaxa! ⁸Nukën 'Ibun nu kuëenkin buánxun ka, a menu nu atsínun 'imikin nu 'inánti 'ikën. A menuax ka a kuti ñu 'aisamaira 'inun bimimainun a 'arakati ñuinakamax upíbuira 'inun kaiti uakamë 'ëoia. ⁹Usa 'ain kananuna nun Nukën 'Ibumi 'atimakin ñui, a menu 'ikë unikamami uakamë iëoia rakuétima 'ain, akamax ka nux ami rakuétisama 'ikën; 'ianan ka an atu 'akinti 'aíma 'ikën, nux kananuna an nu 'akinti Nukën 'Ibubë 'ain. ¿Usa 'ain kamina rakuétima 'ikanin!

¹⁰Ësakin kakëxun kuankin ka Israel unikaman a rabé maxaxan rëisatankëxa. Usakin 'aisa tankëbëbia xubusa okin chupa 'akë anuax, Nukën 'Ibu kushi ichuti atumi chikirakëtia ka Israel unikaman isakëxa. ¹¹Usai 'ikëbëtan ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—¿Uínsaran ira kara ënë unikaman 'ën 'akinkëxunbia 'ën kana 'akinima kixun sinánkë a ënti 'ik? ¿Uínsaran ira kara ënë unikamax 'ën kushínbi atun ismainun bëtsi ñukama 'a a sinani 'ëmi katamëti 'ik? ¹²Usa 'ain kana ënë unikama a menu atsini kuankëmashi anun maëtanun achúshi 'insin xuti 'ain; 'aínbi kana

min rëbúnkikama achúshi ëma atu mapéscakëbu 'ianan kushiirabu 'aish atusamaira 'inun 'imiti 'ain.

¹³Ësai kiabi ka Moisésnën Nukën 'Ibu kakëxa:

—Min kamina min kushínbi, ënë unikama Egipto menua chikían. Usa 'ain ka egipcio unikaman usakin min ënë unikama 'aia kuati 'ikën. ¹⁴Kuakin ka Canaán menu tsókë unikama ñuixunti 'ikën. Atúnribi ka min kamina ënë unikama atubë 'ixun, 'akini kixun ñuikania kuaxa, 'imainun kamina an unánkë unibë uni bësúnax banakësari banain, 'imainunribi kamina min nëtë kuinsa axa atubë 'inun 'imin, 'imainun kamina nëtën kuinsa mëu rëkuén kiankin atu buánan iméribi tsi rëkirukësa a isia anunbi kuanun atu 'imian. ¹⁵Ënë unikama mi achúshi okin 'akëinshi këñukin maëmikë kuati kara bëtsi menu 'ikë unikama uisai kiti 'ikën: ¹⁶Nukën 'Ibun ka a unikama a 'inánuxua ka me anu kuantanun ënkinma, anu uni 'ikëma menuxun maëmiäxa kïax kikanti 'ikën. ¹⁷Usa 'ain kamina Nukën 'Ibu Dios 'ixun min kushi nu ismikin aséribi mix kiásabiokin 'ati 'ain. Mixbi kamina usai kian, ¹⁸usa 'aish kamina sinan mënín-ñushi 'ianan, min unikama 'itsaira nuibatín 'imainun kamina atun 'atima ñu 'akë téréanan min bana kuaisama tankë akama ënkinma uisakin kaina 'aisatani usakin tëmëramin, 'anan kamina aín papanan 'anan aín bakë bëchikënen bëchikë 'imainun aín baba

aín xutan bakë bëchikënen bëchikë akama 'atima ñu 'aia tëmëramiti 'ain. ¹⁹Minmi min unikama nuibakë ax ka upíira 'ikën, usa 'ain kamina ënë unikama 'uchaiabi nuibakin upíokin sinanamiti 'ain, bërâma kamina Egipto menuxunbi munu ënë menu bëakën.

Nukën 'Ibun Israel uni rairi tëmëramia bana

(Dt 1.34-40)

²⁰Usai kiabi ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Asabi ka 'ën kana min ñukäkë-sabi okin atun 'ucha mënfoliti 'ain.

²¹Aínbi kana ax ka aséribi kamabi menu kushiñuira 'ikë kixuan unin unánun unikama nuibatín, ²²ui unikaman kara Egipto menuxun 'ën kushin bëtsi unin akëma ñu 'aia isanan anu uni 'ikëma menuxunribi 'aia iskinbi, anu uni 'ikëma menuxun kakëxunbi 'ën bana kuakëma 'ikën, ²³a unikama achúshinëxi ka 'ën a 'inánuxun aín chaitiokëkama ka me anu kuantima 'ikën. 'Imainun ka ui unikamax kara 'ën ñu 'aia isíbi 'ëmi 'atimati banaxa ax ka anu tsóti kuantima 'ikën. ²⁴Aínbi ka 'ën uni Caleb ax raírinëxa usai 'ikëbëbi usai 'ikinma aín sinan upí 'ixun 'ën bana kuaxa. Usa 'ain kana kuanxuan isbëtsinkë me anu atsínun ashi 'imianan, aín rëbúnkikamaribi a menubi tsónun 'imiti 'ain. ²⁵(Usa 'ain ka me sapan anu amalecita 'imainun cananeo kakë unikama tsotia) anu kuanux kamina iméishi anu uni

'ikëma me auküaxmi ukankë au kuatankëx parúmpapa xónsa kakë aubi kikiani kuantu 'ain.

²⁶Ësai kitankëxun ka Nukën 'Ibun Moisés 'imainun Aarón kakëxa:

²⁷—¿Uitishi okin karana Israel unikama an 'atima ñuishi 'ati sinánkë ënëkamax 'atimati 'ëmi banakëxun tënëti 'ain? 'Ënbi kana 'ëmia 'atimati banaia kuan. ²⁸Usa 'ain kamina min kuantankëxun 'ëx kikë bana ënë atu kati 'ain: 'Ëx min 'Ibu 'aish kana asé-abi ë sai kin, usa 'ixun kana atux kia 'ën kuakë usaibia 'inun atu 'imiti 'ain. ²⁹Kamabi uni veinte baritiañu aín anë kirikanu 'akë axa 'ë ñui aín sinan xuamata- ni nishkë akamax ka anu uni 'ikëma me ënuaxbi maëi këñuti 'ikën. ³⁰Aínbi ka Caleb 'imainun Josué axëshi raírinëxa 'ën kakësoi 'ikëma kupín maëmainun 'ën 'inánuxun ka me anu bëbai kuantu 'ikën. ³¹Usai atux 'imainun kana uin kara atun bakë bëchikëkama a ñuia abë akanankin 'axuinsa bëtsi unikaman bitu 'ikë kias kikankë akamax ishi, a 'inánuxun 'ën mitsu kakëxunbimi kuënkankëma me, anuaxa upitax kuëni bukukanun 'imiti 'ain. ³²Imimainun kamina mitsux anu uni 'ikëma me ënu maëi këñuti mitsun nami ënubi chékiti 'ikën, ³³usa 'ain ka mitsun bakë bëchikëkamax anu uni 'ikëma me ënuxun aín ñuina 'arakakë bërúai cuarenta baritia 'imi niti 'ikën. Usai ka 'ën bana kuakëma kupí; mitsux

pain anu uni 'ikëma me ënuax maëi këñutamainun 'iti 'ikën. ³⁴Mitsun kamina cuarenta nëtë 'imikin Canaán kakë me ñachai nian; usaribiti ka cuarenta baritia 'imi mitsun bakë bëchikëkama mikaman 'ucha kupinshi tëmërai niti 'ikën, achúshi baritia nikë ax ka: achúshi nëtë nikësa 'iti 'ikën. Usai tëmëra kin kamina uix kara 'ë ñui 'atimati banaxa ax kara uisai 'ia kixun 'unánti 'ain. ³⁵'Ëx kana min 'Ibu 'aish kin: Usakin kana an ñu 'atima 'akin timéxun 'ë ñuikë unikama 'ati 'ain. Usa 'aish ka anu uni 'ikëma me ënuax anúan maëti nëtë 'ikëbë ka këñuti 'ikën.

**Ax me ñachabëtsini
ukë mapai rabé an
'atimakin sinánkë uni
raíri këñua bana**

³⁶⁻³⁷Usai 'imainun ka Moisésnën me ñachatanun xukëx kuanx uxuan 'atimakinra atun bana ñuikëbëa, a kuati sharati tsuákirukë a unikama, Nukën 'Ibun maënnun 'imiakëxa. ³⁸Usaia a unikama 'imainun ka Josué 'imainun Caleb ax kuni ñuama 'ikën.

**Abë 'akanankin Israel unibu
abámikin Hormá kakë
ëmánuxun 'akan bana**
(Dt 1.41-46)

³⁹Usakian Moisésnën Nukën 'Ibun kakë banakama ñuixunkin kakëx ka Israel unikama masá nuituti nitéxëakëxa. ⁴⁰Usai 'iónkë pëkarakëma 'aínshi nirukianx aín

bashi manámi anu kuaruax ka kikankëxa:

—¡Ënu kananuna bërí 'ain! Usa 'ain kananuna ënuax a me 'inánuxuan Nukën 'Ibun ka a me anu kuantí 'ain, aséjabi kananuna 'atima ñu 'aí 'uchan. ⁴¹Kikaniabi ka anuax kuanxumashi Moisésnën atu kakëxa:

—¿Uisati kaina mitsun Nukën 'Ibu kakënxunbi kuaisama tanin? ¡Mikaman mi usakin 'akatsi kixun sinánkësa okin kamina ñu 'atima 'ain! ⁴²Usa 'ain kamina abi bana kuakësama obiani kuankantima 'ain, Nukën 'Ibu ka mitsubëma 'ikën. Axa mimi nishkë unikaman ka abámikin mitsu 'ati 'ikën. ⁴³Anun mi kuankanti anuxun ka amalecita 'imainun cananeo unikaman, kuania 'akanankinuxun mitsu kainia. Usa 'aínbi kamina Nukën 'Ibun kakësokin mitsun 'aisamatan, usa 'ain ka an bërí mitsu 'akintima 'ikën.

⁴⁴Ësokian Moisésnën kakëxbi ka aín bashi niñu 'ikë abu kikiani karaisa kuania atu 'aia tankatsi kixun bana purábiani ñunshinkiani kuankankëxa; kuankëbëtanbi ka bunántisa okin 'akë anua Diosan ñukama purukë a 'imainun Moisésnëxribi anua 'ikankë anuax kuanima bërúakëxa. ⁴⁵Usai bana purábiani kuaniabi ka amalecita 'imainun cananeo unikaman a menu tsókë atun, Israel unibu 'akëxa, 'akëxa abatia nuibiankin ka Hormá kakë ëmanubi bëbarukin 'aisamaira këñutisa okin 'akëxa.

Diosan 'imikëx maparanua 'umpax chikia bana

(Ex 17.1-7)

20 ¹Anúan baritia 'irutabakë 'uxë achúshi 'irukë anun ka israel unibu anu uni 'ikëma me Sin kakë anu bëbakëxa, bëbatankëx ka 'itsama nëtéishi Cadés kakë anu bërúakëxa. Anu atux aínbi ñuia ka María anubi maínkankëxa. ²Usai atux a menu aínbia a xëati 'umpax 'aíma 'ain ka Moisés 'imainun Aarón ñui sharati banai ki kamabi uni timékankëxa, ³timéxun ka Moisés ësokin kakëxa:

—¡Uisati kara ax pain ñukë unikamabë ñunun Nukën 'Ibun nu 'imikëma 'it! ⁴¿Uisati kaina mitsun Nukën 'Ibun unibu anu uni 'ikëma menu bëan? ¿Mitsun kaina nukamax nun 'arakakë ñuina kamabëbi bamati kuëënin? ⁵¿Uisati kaina Egiptonua chikínbëtsinkin 'aisama me ënu nu bëan? Ënë mex ka anu añu ñubi 'apátisama 'ikën; 'imainun ka higuera kakë ibi 'aíma 'ianan uvas 'apákëbi 'aíma 'imainun i bimiñubi 'aíma 'ianan ¡'Umpax a xëatibi 'aíma 'ikën!

⁶Usai kia kuakin atu ëbiani 'uri kuanx ka Moisés 'imainun Aarón xubusa okin chupa 'akë aín xëkuënu, nukutishi rantinpuruni aín bëmánanën me tikai tsóbua-këxa. Usaia 'ikëbë ka Nukën 'Ibu kushi ichuti mërakëxa, ⁷usai mërakëbëtan ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

⁸—Min tsati bikin kamina min xukën Aarónën mi 'akimainun

unikama timéti 'ain. Timékébëtan kamina atun ismainunbi min tsati bikin 'umpax anuax chikínun mapara kati 'ain, kakëxa anuax 'umpax chikitia kamina isti 'ain, isia ka unikaman xëamainun atun ñuinakamanribi xëati 'ikën.

⁹Kakëxun ka Moisésnën Nukën 'Ibun kakësabiokin aín tsati biakëxa; ¹⁰bitankëxun ka Moisés 'imainun Aarónën kamabi uni mapara rapasu timéxun kakëxa:

—Bana kuakëma unibu mitsun kamina kuati 'ain: ¿Nun karanuna ënë maparanua mitsun xëati 'umpax biti 'ain? ¹¹Ësokin kakinshia Moisésnën aín tsati manámi okin rabéokin mapara taxkakëxa, taxkakëbëshi ka mapara mëküiax chaira 'inun tanpëkuatsini 'umpax chikiakëxa. Usai 'ia ka unikaman atun ñuina kamabëtan 'umpax xëakëxa. ¹²Aínbi ka Nukën 'Ibun Moisés këñun Aarón kakëxa:

—Mi rabëtan kamina 'ën kakësabiokin Israel unikaman ismainun 'akëma 'ain usa 'ain kamina ënë unikamabëbi a me 'ën mitsu 'inánti anu bëbantima 'ain. ¹³A 'umpax upíra ax ka Meribá kakë me anuaxa Israel unikama ami 'atimati banakëxunbi Nukën 'Ibun aín kushi ismikin maparanua 'umpax chikimia a 'ikën.

**Edom kakë menu 'ikë
'apun Israel unibu aín men
kuanti kuëëama bana**

¹⁴Usa 'ain ka Moisésnën Cadés, kakë me anuxun Edom kakë menu 'ikë 'apu ësokin katánun

uni xuakëxa: “Min aintsi israel unikaman ka ësokin mi kanunkixun nu xuaxa: Minbi kamina upíokin 'unan nukamax kananuna 'aisamaira tëmërai kixun. ¹⁵Nun chaitiokëkamax ka Egipto menu kuanx anu 'itsa baritia tsóakëxa, 'aínbi ka egipcio unibunën atu 'asaribiokin nuribi 'atima okëxa, nun chaitiokëkama 'asaribi okin; ¹⁶usakin 'akëxun kananuna Nukën 'Ibu nu 'akinun kixun sharákin ñukákën, ñukákëxun kuankin ka aín ángel achúshi Diosan xuakëxa, xukëxun ka Egipto menua nu chikiánkëxa. Usa 'ain kananuna bëri, Cadés kakë ëma anua min me sënënakëkë anu 'ain. ¹⁷Usa 'ain kananuna mi ñukatin min men inuti karamina kuëënti 'ai kixun mi ñukati uan. 'Aínbi kananuna anumi ñu 'apámianan uvas 'apámikë me anun kuantima 'ain, 'ianan kananuna min me naëmikë kamanua 'ikë 'umpax xëatima 'ain. Kuani kananuna uinu 'ikë baix kara anúinra nikë 'ikë anuinshi min me inubiani kuanti 'ain.” ¹⁸Kixun kakëxunbi ka Edomnu 'ikë 'apúnribi kakëxa:

—¡'Ën memi kamina bëba kuantsintima 'ain, 'ën men bëbakuatsini aia mërakin kana 'ën suntárukamabëtan mitsu 'ati 'ain! ¹⁹Kixun kakëxunbi ka Israel unikaman amiribishi katëkëankëxa:

—Anun kuanunmi nu kakë bai cha anuinshi kuankin min me naëkë kamanua 'umpax mëraxun xëanan nun ñuinakama xëamixun kananuna mi kupióti 'ain. Usa aín kananuna

min me ënuaxëshi bënëkiani kuanti 'ain. ²⁰Kakëxunbi ka Edom menu 'ikë 'apun katëkëankëxa:

—¡Kana mitsu kan 'ën men kamina inúkantima 'ain! Usokin katankëxun ain suntárukama an 'akánanti 'unanëké upíbu a bibiani kuanxun ka ²¹anun israel unibu kuainsama okin bai bëarakëxa. Bëarakëbë ka anun kuanima Israel unibu bai itsi bibiani amotan kuankëxa.

Aarón ñua ñuikë bana

²²Usokian 'akëx ka kamabi Israel kama Cadés kakë me anu paían 'ikë anuax chikíkiani Hor kakë aín bashi ami kikiani kuankëxa. ²³Anua Edom kakë me sënënakëké anuxun ka Nukën 'Ibun Moisés 'imainun Aarón kakëxa:

²⁴“Aarón ka ñuti 'urama 'ikën, usa 'aish ka 'ën israel unikama 'inánti me anu bëbatima 'ikën, anua 'umpax Meribá kakë anuxun kamina 'ën kakësokin mitsun 'akëma 'ain. ²⁵Moisés min kamina Aarón 'imainun aín bakë bëchikë Eleazar Hor kakë bashi aín rëbunu buánti 'ain; ²⁶anuxun kamina aín papa Aarón ñukëbëtan ain bakë bëchikë Eleazar Sacerdotenën pañukë chupa a pëmitankëxun pañumiti 'ain. Anuax ka Aarón ñuti 'ikën.”

²⁷Usakin ka Moisésnën Nukën 'Ibun kakësabiokin 'akëxa. 'Ai kuani ka kamabi Israel unibunën ismainunbi, aín bashi Hor kakë a mapërakëruakëxa, ²⁸anuxun ka Moisésnën Aarón Sacerdotenën pañukë chupa a pëmitankëxun

aín bakë bëchikë Eleazar a pañumiakëxa. Usokëbë ka aín bashi anuaxbi Aarón ñuakëxa; ñukë ka Moisés 'imainun Eleazar anua 'ikankë anu aín bashinuax ubúakëxa. ²⁹Ubukëbëtan Aarón abë aiama iskin ka ñuaxa kixun sinani ka israel unibu, nitéxëti masá nuituti achúshi 'uxë 'imi inkankëxa.

Israel unikaman

Hormá kakë me bia

21 ¹Usa 'ain ka anu achúshi 'apu cananeo ax Négueb kakë me anu tsókë uni ax, Arad kakë ëma anu 'apu 'iakëxa, anuxun ka israel unikama ka Atarim kakë bai anun aia kixun ñuikania kuakëxa, kuati aín suntárukamabë kuanx abë 'akanankin ka Israel uni raíri ñatankëxa. ²Usokëxun ka israel unikaman Nukën 'Ibu, a mekama biti 'akin-këxuinsa atun anu 'ikë ëmakama 'imainun anua 'ikë ñukama këñuti 'ikë kixun kakëxa. ³Kakëxun ka Nukën 'Ibun israel unikama atun ñukákësabi okin 'anun 'amiakëxa, 'amikëxun ka Cananeos unikama abë 'akanankin israel unikaman achirabi bërutanuma këñuakëxa, këñukin ka atun ëmakamaribi usaribi okin ñuñuma 'itánun këñuakëxa. Usakin 'atankëxun ka a me Hormá kakë anëakëxa.

Moisésnën runusa okin manë panshían 'á bana

⁴Matá me Hor kakë anuax tsuákirukiani ka Israel unikama

parúmpapa xónsa kakë ami kikiani kuankëxa, kuani ka Edom kakë me au kuanima a ratanarati amotan kuankëxa. Kuani ka anúan kuankë bainuax, unikama aín sinan bëtsi bënëkankëxa, ⁵bënëti ka Israel unikama Diosmi 'atimai bananan Moisésmiribi 'atimati banai kia-këxa:

—¿Uisati karamina mitsun nu Egipto menua chikínbëtsían? ¿Anu uni 'ikëma me ënuax këñun karamina nu bëan? ¡Ënë menu ka 'umpaxbi 'aíma 'imainun a pitibi 'aíma 'ikën! ¡Nux kananuna ënë piti ratsushi pi atsani bënëtin!

⁶Usai kikania kuakin ka Nukën 'Ibun kamabi uni pitanun axa pianankë runu unimiakëxa, unimikëxuan runun pikëx ka 'itsaira Israel unibu këñuakëxa. ⁷Usokëbë anua 'ikë anu kuanxun ka Israel unibunën Moisés kakëxa:

—¡Nukamax kananuna Nukën 'Ibu ñui 'atimati bananan mi ñuiribi 'atimati banai 'uchan! ¡Usa 'ain kamina Nukën 'Ibu ënua runu nëtëminun kati 'ain! Kakëxun ka Moisésnën atun 'uchakama tërënxunun Nukën 'Ibu ñukáxuankëxa, ⁸ñukáxunkëxun ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Manë pashían kamina an atu pikë runu abi tankin 'ati 'ain, 'atankëxun kamina imaxu chaxké achúshi nitsíntankëxun anu bëntanti 'ain. Bëntankë a runu ami bësukin isi ka ui kara runun pia ax pëxkúti 'ikën. ⁹Usokin 'anun kakëxun achúshi runusabi 'itánun manë pashian 'atankëxun ka

Moisésnën i achúshi nitsínkë anu bëntankëxa; bëntankë 'ikë runu tankin manë 'akë ami bësukin isi ka ui uni kara runun pia ax pëxkúakëxa.

**Balacnën aín unikama
Balaam katánun xuá bana**

22 ¹Anua 'ikankë anuax tsuá-kiru kiani kuantankëx ka israel unikamax Moab kakë me auküax bari urukë Jordán kakë baka 'urama Jericó ëma bëmánon anu bëbakëxa. ²Anu ka Sipor kakë uni aín bakë bëchikë Balac ax 'apu 'iakëxa, anuxun ka uisakin kara israel unikaman abë 'akanankin amorreo unibu kupitanuma 'axa kixun kuakë 'iakëxa. ³Imainun ka Moab kakë Menu 'ikë unika-manribi Israel unibunën 'aisamaira 'ixun atun me 'urama obëtsinia kuanan Amorreo unibu këñúké, aribi kuati 'itsaira rakuëkankëxa. ⁴Usa 'ain ka Moabnu 'ikë unikaman Madiánu 'ikë aín kushibukama kakëxa: A unibunëx kaisa 'aisamaira 'ikën. Usa 'ixun ka vaca bënëan me tsitsibiankin ñu 'apákë pianan basi pikësa usokinshi nun me tsitsiruti 'ikën. A nëtëkaman ka Balac ax Moab kakë me anu 'apu 'iakëxa.

⁵Anuxun ka Beor kakë uni aín bëchikë Balaam Petor kakë ëma Éufrates baka 'ura 'ikë a bitánun kixun aín unikama xua-këxa, ax ka Amav kakë me anu 'iakëxa. Usakin xukin ka ësokin Balaam katánun Balacnën aín uni kakëxa: 'Aisamaira uni ka Egipto

menuax kamabi nun me tsitsiru bētsini uaxa kixun ka kamia-kēxa. Atux ka nubē sēnēmaira 'ianan nu 'uramaira 'ikē kixun katánun kamiakēxa. ⁶Usa 'ain kamina bēnēti uxun ēnē unibu 'atima okin sinánxuni uti 'ain, atux ka nubē sēnēnma kushii-rabu 'ikēn. Usakinmi 'aia sapi kana abē 'akanankin ēnē menua 'ēn chikínti 'ain. 'Ēn kana 'unan minmi upíokin sinánxunkēx ka uni upitax bukuia, 'imainun min kēñutanun sinánxunkēx ka uni mix kikēsabi 'í kēñutia.

⁷Ēsokin kamia ka Moabnu 'ikē aín kushibu 'imainun Madiánu 'ikē aín kushibu anribi anun Israel kama 'atima okin sinán-xunia kupíoti kuríki buani kuanxun uinu kara Balaam 'ia anu bēbaxun Balacnēn kakē banakama ñuixunkin kakēxa. ⁸Ñuixunkēxun ka Balaamnēn kakēxa:

—Ēnu kamina ēnē imé 'uxti 'ain, ēnē imé kara Nukēn 'Ibu uisakin 'ē kati 'ikē kixun ñukátamainun. Ēsokin kakēx ka Moabitanēn xukē aín kushikama anu bērúakēxa.

⁹Aínbi ka Diosan ami mēra kin ēsokin Balaam ñukákēxa:

—¿Uinu 'ikē unikama kara min 'ítinu bēbakē ax 'ik? ¹⁰Kakēxun ka Balaamnēn kakēxa:

—Ax ka Moab kakē menu 'ikē aín 'apu Balac Sipornēn bakē bēchikē an 'ē kanun xukē 'ikēn.

¹¹Egipto menuax kaisa 'aisamaira uni atun me tsitsibētsi uaxa kíax ami rakuékin ka 'ē binun kixun xuaxa. Usa 'ain ka bēnēti kuanxun

a unibu 'ēn 'atima okin sinán-xunti kuēēnia, usokēbētan karaisa ain suntárukamabētan 'akin ain menua chikínti 'ikē atun tanun kixun ka 'ē kamiaxa.

¹²Ēsokin kakēxun ka Diosan Balaam kakēxa:

—Atubē kamina a unibu 'atima okin sinánxuni kuantima 'ain, 'ēn kana atu upíokin sinánxunkin upitax bukunun 'imin.

¹³Usokian Diosan kakēx pékarakēbē niruxun ka Balacnēn xukēxa a kai kuankē unikama a Balaamnēn kakēxa:

—Mitsun menu kamina rikianti 'ain. Nukēn 'Ibu ka mitsubē 'ēx kuanti kuēēnima.

¹⁴Usokian kakēx anu kuantē-kēxun ka Moabnu 'ikē ain kushikaman Balac kakēxa:

—Balaam ka nubē uisama tanxa kixun ka unikama an kakēxa.

¹⁵Kakēxunbi ka amiribishi xutē-kēnkin a paían xukē ain kushikama 'asamaira xukin sinánñuira a kaístankēxun xuakēxa.

¹⁶Xukēx rikianxun ka amiribishi Balaam kakēxa:

—Balac Sipornēn bakē bēchikē an ka ēsokin mi kanun nu xuaxa: Kamina 'ēn mi kamikēx uisama tanima 'uti 'ain. ¹⁷'Ēn kana uiti kuríki kaina kuēēnin atíbi 'inánan nuibakin añu kaina kuēēnin abi mi 'inánti 'ain; usa 'ain kamina a unikama 'ē 'atima okin kēñutanun sinánxuni uti 'ain. ¹⁸'Aínbi ka Balaamnēn a unikama kakēxa:

—Balac an kamaishi ain xubunu 'ikē ain kuri 'imainun aín

kuríki 'inánkëxunbi kana 'ën ñu chaiira 'axuanan ñu chukumarabi 'axuntima 'ain, ax ka Dios kuëenkësama okin 'ën 'akë 'iti 'ikën. ¹⁹Katankëxun ka mitsúxribi kamina ënë imé ënu bërúti 'ain, uisakin kara Nukën 'Ibun 'ë kaia kuatëkëmainun kixun ka a unikama kakëxa.

²⁰Kakë a imé ka Diosan ami mërakin Balaam kakëxa:

—A unibu mi bitsi uan kamina nirukiani abë kuantu 'ain. Aínbi kamina 'ën mi kakësabiokinshi 'ati 'ain.

**Balaam Nukën 'Ibun
ángelbë mëranan bana**

²¹Usai 'iónx pëkarakëma 'aínshi niruxun burro ain xanu mënóbiani ka Balaam a bitsia ukë moabitas uni aín kushikamabë kuankëxa. ²²Kuanía aín burronu 'irukiani kuankëbë ka an ñu mëëxunkë uni rabé axribi abë kuankëxa. 'Aínbi ka Nukën 'Ibu kuania oi 'itsaira ami nishakëxa. Usaia nishkëbë ka aín ángel anúan kuankë bai anun inútisama okin bëarati nirakëakëxa. ²³Bain kuankinbi ka burron Nukën 'Ibun ángel aín manë xëtokë tuíanx bai nëbëtsi nikë isakëxa, isi ka anúan kuankë bai a 'imainun amo ki abákëxa; abatia okin ka bainubi kuantëkënun kixun Balaamnën aín burro mëëakëxa. ²⁴Usokëbë ka Nukën 'Ibun ángel anúan kuankë bai kuébi ñu 'apákë amo rabé maxá chaiorukin kënëkë nëbëtsi nirakëakëxa. ²⁵Usai

Nukën 'Ibun ángel nikë isi abati kënëkë amo nipakëkin ka burron Balaamnën xo amibi tsënkakin bitaxakëxa. Usokin 'akëxun ka Balaamnën ain burro amiribishi mëëtëkëankëxa. ²⁶Uso mainun ka Nukën 'Ibun ángel anpan atu rëkuénbiani kuanx bai, tsítisi anun amo ki kuainsama okin bëarati nirakëakëxa. ²⁷Usa 'ain ka burro an Nukën 'Ibun ángel isi rakuéti Balaam menu nipáti rakábuakëxa. Usakëbë nishkin ka Balaamnën aín burro i tëakënënen rishkiakëxa.

²⁸Rishkikëxëshi Nukën 'Ibun 'imikëx banakin ka aín burron Balaam kakëxa:

—¿Uisa 'ën okëxun karamina amiribishi 'ë rishkitëkënin? Bëri kamina rabé 'imainun achúshi okin 'ë rishkin.

²⁹—'Ëmi karamina kwaitisatanin —kixun ka Balaam kakëxa—. 'Ën mëkënu manë xëtokë 'ain kana bëríbi mi 'axun rakantsian. ³⁰Kakëxunbi ka burrun Balaam kakëxa:

—'Ëx kana min burro 'ain uínsaranbi kana ësokin mi 'akëma 'ain uinu kaina kuainsatani anubi kana mi nikian, minbi kamina 'unan. —Asérami ka usa 'ikë —kixun ka Balaamnën kakëxa.

³¹Usakin aín burro 'aia ka Nukën 'Ibun Balaam aín ángel, manë xëtokë tuianxa bai nëbëtsi nikë isnun ismiakëxa. Ismikëxun nikë isi ka Balaam rantinpuruni aín bëmánanën me tikai tsóbua-këxa, ³²usai 'iabi ka Nukën 'Ibun ángelnen kakëxa:

—¿Uisa oti karamina min burro rabé 'imainun achúshi okin rishkian? 'Ën kana anun mi kuankë bai bëaran 'ëx kuëenkëbëmabi mi ukë a kana kuëënima. ³³Usa 'ain ka min burro 'ë, isi rabé 'imainun achúshi oi amo pátsianxa. Min burro kuainakëtima kuanshikëbëtan kana axa kuantamainun mi 'akë 'itsían. ³⁴Ësakin kakëxun ka Balaamnën Nukën 'Ibun ángel kakëxa:

—'Ëx kana 'uchan, 'ën kana 'unánkëma 'ain mix kamina anun 'ëx kuantu bai bëarati anu nitsa kixun. Mix kuëenkëbëma kana ënuaxëshi kuantëkënti 'ain. ³⁵Usakian kakëxunbi ka Nukën 'Ibun ángelnën kakëxa:

—A unikamabë kamina kuantu 'ain, 'aínbi kamina 'ën mi kakë banaishi kati 'ain.

Ami bëbakuatsini aia Balacnën Balaam bia bana

Kakëx ka aín kushikama a bitia, Balacnën xukë akamabë Balaam kuankëxa. ³⁶Kuania bëbaia kuabiani kuanxun ka Balac kakë 'apun an Balaam Moab 'urama 'ikë achúshi ëma anua Arnón kakë baka 'ikë a rapasu anubia atun ëma sënënakëkë anua bikin, ³⁷ësokin kakëxa:

—'Ën kana uisama taniabi mi kamian; ¿Uisa kupín kaina uisama tan? ¿Min kaina 'ën mi kupíoisama sinan? ³⁸Kakëxun ka Balaamnën kakëxa:

—Ënu kana 'ain min kamikëx kana uan. 'Aínbi kana 'ën kushínbi

mi katima 'ain; usa 'ixun kana uisa okin kara Diosan 'ë kaia a banaishi mi kati 'ain. ³⁹Ësokin kabiani ka Balaam buani Balac Quiriat-husot anu kuankëxa, ⁴⁰kuanx aín 'ikënu bëbaxun ka Balaam 'imainun abëa kuankë aín kushibu pimitia vaca 'imainun ovejakama an ñu mëëxunkë unikaman rëxun piti 'abiankin buánxunun kamiakëxa.

⁴¹Usakin ónkë pëkarakëbëtan ka Balacnën bibiankin Balaam matán me Bamot-baal kakë anu mapërakëxun kamaira iskinmabi anua Israel unikama bukukë aín xubu ismiakëxa.

23 ¹Istánkëxun ka Balaamnën kakëxa:

—Ënu kamina mapai achúshi 'imainun rabé okin maxá, maburukin anuxun ñuina xaroti 'ë 'axunti 'ain. 'Atankëxun kamina mapai achúshi 'imainun rabé vaca bëna 'imainun mapai achúshi 'imainun rabé carneroribi 'ë mëníoixunti 'ain. ²Usakian Balaamnën anun kakëxun ka Balacnën anuxun ñuina xaroti 'atankëxun a rabëxunbi vaca achúshi këñun carnero achúshiribi rëtankëxun xarokëxa. ³Usakin 'aia ka Balaamnën Balac kakëxa:

—Anu ñuina xaroti 'akë ënuxunbi kamina Nukën 'Ibun kara 'ë uisokin kaia kuatamainun kaínti 'ain. Kuabëtsini uxun kana uisakin kara 'ë kaxa a mi kati 'ain.

Balaamnën Israel unikama upíokin sinánxuan bana

Kaxun anu ëbiani ka Balaam anu uni 'ikëma matán menu kuankëxa,

⁴kuankëbëa ami mëratia ka Balaamnën Dios kakëxa:

—'Ën kana mapai achúshi 'imainun rabé okin maxá bukún-rutankëxun anu achúshi achúshi vaca bakë 'imainun achúshi achúshi carnero xaronun 'amian. ⁵Ësokian kakëxun ka Nukën 'Ibun usakian katánun kixun. Balaam kakëxa:

—Amiribishi anua 'ikë anu kuanxun kamima 'ën mi kakë banakama a Balac kai kuantu 'ain.

⁶Kakëx kuankinbi ka Balaamnën anuxun aín ñuina xarakë a rapa-subia Balac abëa ukë moabitas uni aín kushi kamabë nikë mërakëxa.

⁷Mërai ka ëesai Balaam kiakëxa:

“Ami axa bari urukë matá me Aram kakë anuabi ka Balac Moabnu 'ikë 'apu an unun kixun 'ë kami axa Kamikëx kana uan, israel unikama kamina 'ë uisai kara 'isa tania usaía 'itánun 'ë 'atimakín sinánxunti 'ain, usa mín okëx ka Jacobnën rëbúnkikama 'atimokë 'iti 'ikën, —kixun ka 'ë kaxa.

⁸Uisa çixun karana Diosan 'atimakín sinánxunkë 'ikëmabi 'ën 'atimakín sinánxunti aín? çUisaxun karana Nukën 'Ibun 'atima oiamabi 'ën atu 'atima oti 'ain?

⁹Anua mapara chaiirabu bukukë ënuxunbi kana isti 'ain, 'imainun kana matá me ënuxunbi isin:

Atux ka bëtsi menu 'ikë unikamabë mëskuax tsótima atúxbi upitax bukuia.

¹⁰Usa 'aish ka masi bëru iskësaira 'ikën; çUin kara atu tupúnti 'ik? çUin kara uiti 'itsaira kara atux 'ikë kixun 'unánti 'ik? ç'Ëx ñukë ax ka ñu 'atima amaxbia a unikama ñukësaribi 'iti 'ikën, usa 'aish kana atux 'ikësaribiti 'ëx ñuti 'ain!”

¹¹Usai kia kuankin ka Balacnën ami nishkin Balaam kakëxa:

—çAñu karamina 'ain? 'Ën kana minmi axa 'ëmi nishkë unikama 'atima okin sinánxunun mi bëan, 'aínbi kamina min upíokin sinánxuan. ¹²Ësakian kakëxun ka Balaamnën kakëxa:

—'Ën kana mi kan uisakin kara Nukën 'Ibun 'ë kaia kuatankëxun mi kaxun.

¹³Usai kiabi ka Balacnën amiribishi katëkëankëxa:

—Amanuribi 'ëbë kuanxun, kamina anuxun anua 'ikankë a kamaira iskimabi aín kuainakëkë ashi isti 'ain. Anuxun iskin kamina 'atima okin atu sinánxunti 'ain. ¹⁴Ësakin kabiankin ka Balacnën Balaam anua Sofin, kakë me 'ikë aín bashi Pisgá a manámi anu buánxun mapai achúshi 'imainun rabé maburukin maxá, 'atankëxun anuxun vaca bakë achúshi 'imainun carnero achúshiribi anuxun xaroti 'akë achúshi achúshi rëtankëxuan xaronun

'amitëkëankëxa. ¹⁵ Anuxun ka Balaamnën Balac kakëxa:

—Anuxun ñuina xarokë ënuxunbi kamina Diosan kara uisokin 'ë kaia kuantamainun kaínti 'ain.

¹⁶ Kabiania kuankëbë ami chiki-rakëtëkënkin ka Nukën 'Ibun Balaam usakian Balac kati bana kakëxa. 'Imainun ka ësokinribi kakëxa:

—Anua 'ikë anu kuantankëxun kamina Balac 'ën mi kakësabiokin kai kuantu 'ai kixun ka kakëxa.

¹⁷ Kakëx anuaxa kuankë anu kuantëkënkin ka Balaamnën anuxun ñuina xarokë rapasu Moabnu 'ikë aín kushi kamabë nikë Balac mërakëxa. Mërakëxun ka Balacnën ñukákëxa:

—¿Uisakin kara mi Nukën 'Ibun kax? ¹⁸ Usakin ñukákëx ka ësai ki Balaam banai kiakëxa:

Balac Sipornën bëchikë 'ën mi kamainun kamina upíokin kuati 'ain.

¹⁹ Dios ax ka nusama 'ikën: ax ka këmëi bananan bëtsi okin sinántëkëkini kima. Uisa ñu 'akatsi kara ax kia a ka asérabi 'aia. Uisa ñu 'anux kara kíaxa a ka asérabi ax kikësabiokin 'aia.

²⁰ Diosan ka Israel unikama upíokin sinánxunun 'ë kaxa: Usa 'ain kana Diosan upíokin sinánxunia 'ën usama ka kixun katima 'ain.

²¹ Uínbi ka paránani 'atimonania Israel unibu

Jacobnën rëbúnkikama iskëma 'ikën. Usa 'ain ka Dios atubë 'ikën, usa 'ikë ka atun 'apusa 'ikë rabia.

²² Dios an Egipto menua atu chikínbëtsinkin bëa ax ka, vaca aín bënë raëkëma aín kushisamaira atunan 'ikën.

²³ Jacobnën rëbúnki Israel unibukama ka ñunshinan aín kushin 'anun 'amikëxunbi uisabi otima 'ikën; Israel unibu ka ñubé unikaman uisabi oima. ¿Usa 'aish ka bërí Israel unikama ësakin kaisa 'ikën Uiti ñu upí ishi kara Diosan mitsu 'axuanxa kixun!

²⁴ A unikamax ka paru 'inuánëxa aín piti ñuina binuxun bari rakábutima nikë usaribi 'ikën. Usa 'ixun ka usaribikin Israel unikaman abë 'akanankin bëtsi unikama 'aia.

²⁵ Èsakian kakëxun kuakin ka Balacnën Balaam kakëxa:

—¿Kamina a unikama 'atimakin sinánxuinsama tanin, usa 'ain kamina upíokinribi sinánxuntima 'ain! ²⁶ Èsakian kakëxun kuakin ka Balamnën kakëxa:

—¿Karana 'ën mi kakëma 'ain, 'ën kana Nukën 'Ibun kara uisokin 'ë kaia 'ashi ñuixunkin kanuxun mi kakëma 'ain? ²⁷ Usokin kakëxun ka Balacnën kakëxa:

—Amoribi kananuna kuantu 'ain. Anu kuankëbë sapi ka Dios Israel

unikama 'atimakin sinánxunti kuëéntima 'ikën.

²⁸Usakin kabiankin ka Balac an Balaam ain bashi Peor kakë anu mapërakë kiankëxa. Anuxua kamabi me anu uni 'ikëma iskë anu buánkëxa. ²⁹Anuxun ka Balaamnën Balac kakëxa:

—Ënu kamina mapai achúshi 'imainun rabé okin maburukin anuxun ñuina xaroti 'ë 'axunti 'ain, 'atankëxun kamina mapai achúshi 'imainun rabé vaca bëna 'imainun carnero mapai achúshi 'imainun rabé 'ë mëníoxunti 'ain.

³⁰Usakian Balaamnën kakëxun ka Balacnën an kakësabiokin anuxun ñuina xaroti 'akë achúshi achúshinu vaca bëna achúshi këñun carnero achúshiribi rëtankëxun xarokëxa.

24 ¹Usa 'aínbi ka Balaamnën Nukën 'Ibun iskëxa an Israel unibu upíokin sinánxunkë ax asábi 'ikë 'unánkëxa, usa 'ain ka amiribishi nètë itsin kuakësa okin Diosan usaía 'iti ñukama ñuikin kakëxun kuantëkëni kuanma 'ikën, kuantëkënkima ka anuxunbi anu uni 'ikëma me ami bësukinshi isakëxa. ²Usakian Balaamnën Israel kama anu 'ikë anua ain aintsibë aintsibë bukukë a iskë-bëshi ka Diosan bëru ñunshin anu uakëxa; ³'ai anu 'irukëbë ka Balaam ësai kiakëxa:

'Ëx kana Balaam Beornën bëchikë 'ain, usa 'ixun kana Diosan kara uisai kinun 'ë kaia unánan upíokin añu kara 'ia

akama 'unánkë uni 'ëx 'ain,

⁴ usa 'ixun kana 'ën Diosan bëru ñunshinan 'ë 'unánmikëxun upíokin unánkin 'aia ka Dios kushiira kushi an 'ë namákësa okin ismianan ain banaribi 'unánmia.

⁵ ¡Jacobnën rëbúnki, mitsun xubusa okin chupa këxtú 'akë akamax ka upíira upíbu 'ikën! ¡Israel unibu anu mitsux 'ikë axribi ka upíira 'ikën!

⁶ Usa 'aish kamina ënën menma kuani sëtékë xëbin iskësa 'ain, 'ianan kamina achúshi naë baka 'urama 'ikënu ñu 'apákësa usaribi 'ain, 'ianan kamina unin 'apákëxa áloes kakë i Nukën 'Ibu 'apákë uábukë upíira iskësa 'ain, ¡'imainun kamina kunxan i upíira baka kuëbí nikë iskësa usaribi 'ain!

⁷ Israel unibunëx ka a xëati 'umpax 'itsairañu 'ianan anun atun ñu 'apákë chabótiñu 'iti 'ikën. 'Imainun ka ain 'apu ax ka Agagbëtan sënémaira 'iti 'ikën; a 'apu aín kushi ka chaira 'iti 'ikën.

⁸ Dios an Egipto menua chikinbëtsikin atu bëa ax ka atun Dios 'ikën, usa 'aish ka vaca ain bënë raëkëma manchañu aín kushisa 'ikën. Usa 'ixun

ka Israel unibunën axa
ami nishkë unikama ñuina
raëkëman nami pikësa
okinshi abë 'akanankin;
kupitanuma aín pian 'akin
këñuti 'ikën.

- ⁹ Ax tanti rakábukë ka paru
inuán tanti rakábukë
usaribi 'iti 'ikën: usa
'ikë ka uínbi atu an
'akaskëxuma ubíotima
'ikën. ¡Chúamarua
ka uikaman kara atu
nuibatia akamax 'iti 'ikën,
'imainun kara uin atu
uxkë ubioti kuëenti 'it!
¡Uin kara mitsu nuibatia
ax ka chuámarua 'ianan
upíokin sinánxunkë 'iti
'ikën, 'imainun ka uin
kara mitsu 'atima oia
axribi 'atima okë 'iti 'ikën!

**Balaam usaía 'iti
ñukama ñui kia bana**

¹⁰ Usai kikëbëtan aín sinan
xuáma tani nishkin aín mēkën
kushioi mētashki 'ikin ka Balacnën
ñúkakin Balaam kakëxa:

—'Ën kana mi kamian 'ë 'ai ukë
unikama 'aisamaira iskin 'atimo-
kin sinánxuni unun kixun, 'aínbi
kamina achúshi 'imainun rabé
okin 'akinbi atu upíokin sinán-
xuan. ¹¹ ¡Usa 'ain kamina min
xubunubi kuantí 'ain! 'Ën kana
uisa ñu kaina kuëeni akamabi
mi 'inánti sinánkë 'ian, 'aínbi
ka Nukën 'Ibun usakinmi 'ati mi
sinánxunkëma 'ikën. ¹² Ësokian
kakëxunbi ka Balaamnën kakëxa:

—'Ën kana 'ë binunmi xukë
unikama ësokin mi kai unun
kamian, ¹³ minmi anumi 'ikë
'apun xubu anu 'ikë kuri 'imainun
kuríki kamabi 'ë 'inánkëxunbi
kana Nukën 'Ibun kakësama okin
ñu upí 'anan ñu 'atima 'akin uibi
'ëx kuëenkësokin 'atimotima
'ain, usa 'ain kana Nukën 'Ibun
kakësabiokinshi 'ati 'ain kixun
kana mi kamian. ¹⁴ Asabi ka usa
'ain kana 'ën menubi kuantí 'ain;
'aínbi kana kuanuxun pain ësokin
mi kain, uisai kara a unikamabë
min rëbúnkikama 'inuxun 'aia.
¹⁵ Usa 'ain ka Balaam banai usai
'iti ñukama ñui kiakëxa:

'Ëx kana Balaam Beornën
bëchikë 'ain, usa 'aish
kana ënë banakama ki
kísatanin 'ën kana uisai
kara ñu 'iti 'ikë isanan
upíokin 'unánin,

- ¹⁶ usa 'ixun kana Diosan bëru
ñunshinan 'unánmikëxun
upíokin 'ën an 'akësaribi
okin ñu 'unánin, usa 'ikë
ka an namámikësa okin
ismianan añu kara 'iti
'ikë a uní ñuixunun 'ë
'unánmia.

- ¹⁷ Diosan 'ë ismikë ñukama
ax ka 'isama pain 'ikën,
usa 'ikë kana 'urakëo ñu
iskësokin 'ën isin: ax ka
Jacobnën rëbúnkinuax
achúshi 'ispa chikíkësa
'aish an Israel kama
'akinti 'apu 'iti 'ikën. An
ka Moabnu 'ikë unikama
kupitanunma 'anan

- Setnën rëbúnkikamaribi
kupitanunmashi 'ati 'ikën.
- 18 'Anan ka Edom menu 'ikë
unikamaribi 'ati 'ikën, 'akin
ka anua axa ami nishkë
unikama tsókë Seír kakë
me aribi 'ibuakin biti 'ikë,
usakin Israel unibunën
'aia ka bëtsi menu 'ikë
unikaman kuati 'ikën.
- 19 Jacobnën rëbúnkinuax ka
achúshi uni an kamabi
uni abë 'akanankin
kanantankëxun axa aín
ëmanu bërükëkamaribi
këñukin 'ati 'ikën.
- 20 Ĕsai kitankëx ami bësukin
Amalecnën rëbúnkikama
isi ka Balaam ësairibi
kiakëxa: Amalec ax ka
achúshi ëma chaiira 'aish
kushiira 'ikën, usa 'ikëbi
ka ami nishkë unikaman
këñukin achúshirabi
bërutanuma atu 'ati 'ikën.
- 21-22 Kitankëxun quenita
unikamaribi isi ka ësairibi
banai kiakëxa: Caínan
rëbúnkikama ax ka: amia
katamëti upíokin 'akin,
maparanu 'isakan aín na
unëkin 'akësa atun xubu
'ikën, 'aínbi ka ain na ax
tsin rëkirukin këñúkë usa
'itánun Asiria unibunën
'akin atu biti 'ikën.
- 23 Usai kitankëx sënëni ka
ësai kiakëxa: ¿Uix kara
bamakëma 'ikë ax kara
Diosan usakin ñu 'akëbë
anubi tsóti 'ik?

24 Chipre kakë me aín nasí
anuax aín manë nuntin
ukin ka suntárुकama
Asiria 'imainun Ĕber aribi
këñukin 'ati 'ikën.

25 Ĕsai ki sënëntankëxa Balaam
aín xubunu kuantamainun ka.
Balac axribi aín xubunu kuankëxa.

**Diosan Moisés 'ikësaribitia
Israel unikaman 'apu 'inun
Josué anëa bana**

(Dt 31.1-8)

27 ¹²Ĕsokin ka Nukën 'Ibun
Moisés kakëxa:

—Aín bashi Abarim kakë anu
mapërakëtankëxun kamina
anuxun 'ën Israel unikama
'inánti me a min bërúnbi isti
'ain. ¹³Usakin a mekama istánkëx
kamina min xukén Aarón 'iásari-
biti ñukiani kuantankëx min
chaitiokëkaman rarait sibë min
rarait si biranani kuanti 'ikën, ¹⁴mi
rabëtan kamina 'ën kakësabiokin
'akinma, anu uni 'ikëma me Sin
kakë anxun israel unikaman
'umpax ñui bënëkin ñukákëxun
atun ismainun 'ën kakësabiokin
'ama 'ain. (Ĕnëx ka Meribá kakë
'umpax Cadés kakë ëma, anu uni
'ikëma me Sin kakë anuaxmi 'ia
a 'ikën.) ¹⁵Usakian kakëxun ka
Moisésnën Nukën 'Ibu kakëxa:

¹⁶⁻¹⁷—Dios 'imainun 'ën 'Ibu,
min kamina kamabi uni tsónun
'imin, usa 'ain kamina min achúshi
uni ain 'apu 'ixúan, an min kaískë
unikama an bërúanti uni 'aíma aín
ñuina 'arakakë kuaínbëkini nikë
usai 'itima kupín an bërúanti anëti

'ain. ¹⁸Ĕsokian kakëxun ka Nukën 'Ibun Moisés kakëxa:

—Josué Nunnën bëchikë ax ka achúshi uni upí sinánñu 'ën kaískë 'ikën. Usa 'ain kamina aín maxkánu min mëkën nankin kati 'ain. ¹⁹Nankin anëtankëxun kamina sacerdote Eleazar anu unikaman ismainunbi uantankëxun, aín ñu mëëti 'anun kamabi unin ismainunbi 'inánti 'ain; ²⁰'inánkin kamina minmi 'akësaribi okin 'anun kati 'ain, usa 'ain ka kamabi Israel unikaman an kakësbabiokin aín bana tankin 'ati 'ikën. ²¹'Aínbi ka Josuéñëx

sacerdote Eleazar anu pain kuantí 'ikën, Josué axa anu kuankë 'ain ka Eleazarnëx an kakësa 'itánun Urim kakë ñu anun aín anë ñui 'ëbë banati 'ikën. Usakin 'akëxuan Josuéñën kakëxun ka Israel unikama añu 'anun kara kaia akama 'ati 'ikën. ²²Usakin 'anuan Nukën 'Ibun Moisés kakësbabiokin ka 'akëxa. 'Akin ka Josué sacerdote Eleazar anu uantankëxun kamabi unían ax ka 'apu anëkë 'ikë kixun isnun 'unánmiakëxa. ²³Unamikin ka axa 'apu 'inun aín maxkánu mëkën nankin Nukën 'Ibun Moisés kásabiokin 'akëxa.

DEUTERONOMIO

Moisésnën ashikin Israel
unibu usai bërâma 'ikan
bana ñuixuntëkëan

1 ¹Ënë banakama ka Moisésnën kamabi Israel kama anu uni 'ikëma me amiaxa bari urukë Jordán kakë baka anuxun ñuixuan-këxa, ax ka anua uni 'ikëma me Arabá kakë Suf kakë a 'ukëmanan anu 'iakëxa, ax ka Parán, Tófel, Haserot 'imainun Dizahab kakë anu 'iakëxa. ²Aín bashi Sinaí anuax kuantankëx Cadés-barnea kakë anu bëbai kuani kuantu ka mapai rabé 'imainun achúshi nëtë niti 'iakëxa, ax ka anun Seír kakë me 'ikëbia Edom kakiribi anëké me anu kuantu bai a 'iakëxa. ³⁻⁴Treinta 'imainun nueve baritia 'itankëxa cuarenta baritia 'irukë anua atux nitsi néa a sënénkëbëa mapai rabé 'imainun achúshi 'uxë 'irutabakëbëtan ka Israel unikama kakëxa, Moisésnën ka ënë bana-kama kaisama pain 'ixun abë 'akanankin Sihón kakë amorreo unikaman 'apu axa Hesbón menu tsókë a 'imainun, Og kakë axa Bazán menu 'ianan Astarot kakë ëmanu tsókë ax ka Edrei kakë me anu 'iakëxa. Usa 'ikë ka Moisésnën Israel unikama Nukën 'Ibu usai atux 'itia kanun kakë a banakama kakëxa. ⁵Moisésnën ka amiaxa bari urukë Jordán kakë baka anu 'ikë Moab kakë me anuxun Israel

unikama usaía 'iti banakama ñuixunkin kakin pëuakëxa:

⁶Nukën 'Ibu Diosan ka aín bashi Sinaí kakë anuxun ësokin nu kakëxa: Mitsux kamina 'itsa baritia 'imi aín bashi tanain ënu 'ian. ⁷Usa 'ain kamina mitsun ñu mëniobiani anua amorreo unikama 'imainun a 'urama 'ikë unikaman me anuribi kuantu 'ain: Ax ka Arabá kakë me 'imainun bashiñu me 'imainun, me sapan-kama 'ianan Négueb kakë me 'imainun parúpapa chá aín kuëbí anua cananeokama 'ikë a këñunbi Líbano, anuxunbi chaiira baka Éufrates kakë akamabi bitsi-küanti 'ain. ⁸Ën kana a mekama mitsu 'inánuxun sinánkën; usa 'ain kamina kuantankëxun a mekama biti 'ain bikëkana 'ën mitsun bikë kuati 'ain, ax ka mitsun chaitiokë-kama sinanatëkëntima okin 'inánuxun 'ën ka a 'ikën, akamax ka Abraham Isaac 'imainun Jacob aín rëbúnkikama 'inánuxun ka me a 'ikën.

Moisésnën Israel unikama
usaía 'iti ñuixunkin
'ësëkin ká bana

4 ¹Bëri kamina Israel unikama mitsun kuati 'ain, ax kikësaibi 'iti bana 'ën mitsu 'unánmikë ami kuanxun ax kikësabiokin 'akë-bëtan ka a 'inánuxua Diosan nun chaitiokëkama ka a me

mitsu 'inántankëxun anuax upitax tsónun mitsu 'imiti 'ikën. ²Kamina ënë banakama iskinbi ax kikësama okin bëtsi banakëñun mëskukima 'anan achúshi banarabi bikuan-kima ax kikësabiokin 'akin ëntima 'ain, 'ën mitsu kakësabiokin; 'anan kamina ax kikësaibi oí 'iti Dios kia bana usaibi a menu tsókanti 'ain. ³Mítsúnbi kamina uisakin kara Israel unikama Nukën 'Ibun 'ami-këxun Baal-peor anuxun anua 'ikë unikama këñunbi atun rabikë dios akama këñunbi këñuia isakën; ⁴'ainbi ka uikamax kara asé-rabi ami katamëaxa akamax kuni bamakëma bër'fbi tsotia.

⁵'Ën kana mitsu usai 'iti 'imainun ax kikësaí 'iti bana Diosan mitsu kanun 'ë kakë bana-kama a ñuixuan, usa 'ain kamina a menu tsóxon ax kikësokinbi 'akánti 'ain. ⁶Usakin mitsun a banakama kikësokin 'ai sinán-ñuirabu 'ianan ñu 'ati 'unáinrabu 'inun mitsu 'imikëbë ka bëtsi menu tsókë unikamax kiti 'ikën: Israel unikamax ka ëma chaira 'ianan sinánñuira unibu 'ikë kiox kiti 'ikën ⁷¿Uinu 'ikë bëtsi menu 'ikë unikamax kara kushiira diosñu nu 'akësaribi okin an atu 'akintiñu 'iti 'ik? ⁸¿Bëtsi menu 'ikë unikamax kara asé-rabi ax kikësabi oi 'iti bana 'ën mitsu bërí 'unán-mikë ésaribi banañu 'iti 'ik? ⁹Usa 'ain kamina mitsu 'akinkia Diosan 'aia iskë ñukama, uinsaranbi manukinma abi sinánkin; mitsun bakë bëchikë 'imainun mitsun babakamaribi ñuixunti 'ain.

**Moisésnën 'ain bashi Sinaí
anuxun unikama Dios
kikë bana sinánmikin
katëkëan bana**

¹⁰A nëtë kamami mitsux aín bashi Sinaí kakë anu 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan ësokin 'ë kakëxa: Kamabi unikama kamina 'ën bana kuakin 'unánkian uisa-kinra kara kamabi nëtën ënë menu tsókin 'ain bakë bëchikamanribi atun 'akësaribi okin 'anun 'unán-miti 'ikën. ¹¹Mítsúxmi aín bashi Sinaí kakë a 'urama 'ain ka anuax tsi rëkiruia iskësa 'inun a manámi kuarui anuax kuin xapu 'unënkësa 'ianan tunan 'inun 'iakëxa; ¹²usaía 'ikëbë ka Nukën 'Ibu tsi rëkiru-kësa a mëüküax mitsu kai bana-këxa. Mítsúnbi kamina ax banaia kuakën, aín bana kuakinbi kamina, aín nami isanan a ñu ñubi mëratia iskanma 'ain. ¹³Nukën 'Ibunbi ka mitsu 'unánmiakëxa achúshi ñu 'akin ax ka mapai rabé bana maxá paránu kuënëökë ax kikësaibi oi 'ikin mitsun a tanti bana 'iakëxa. ¹⁴'Anan ka 'ë a tanti bana 'imainun ax kikësoi 'iti bana anumi kuanti me anu kuantankëxun mitsu anuxun ax kikësabiokin 'ati 'unán-minun 'ë kakëxa.

**Moisésnën Israel unikama
Dios isa kixun bëtsi ñu
uniotankëxun rabixuma
'anun kixun katëkëan bana**

¹⁵Amiribishi ka Moisésnën Israel unikama katëkëankëxa: A nëtëan nukamabë Dios tsi rëkirukësa

nëbëtsinuax banai aín bashi Sinaí kakë anuax kikëbëtan kamina a ñu ñubi iskanma 'ain. Usa 'ain kamina bëruinra okanti 'ain, ¹⁶bëruán-kanan kamina uisa ñubi uniokin uni tankin 'anan xanu tankinribi uniotima 'ain, ¹⁷'anan kamina ñuina tankin unionan ñuina pëchiu tankinribi 'atima 'ain, ¹⁸axa pukun nirikë ñuinakama tankin 'anan kamina bakanu 'ikë ñuina tankinribi 'atima 'ain. ¹⁹'Imainun kamina manámi bësukin naínua iskin bari, 'uxë 'isapakama, 'imainun uisa ñukama kara anu 'ikë akama iskin a ñukama rabiiti sinántima 'ain, Diosan ka uisa ñu kara anu 'ikë abi kamabi uninan 'inun uniokëxa.

²⁰Usokin a ñukama unio 'ixun ka Nukën 'Ibun mitsu Egipto menuax 'aisamaira ñu mëëi anuxun manë xaroti 'akë anuax 'ikëσαι tëmë-raiabi Diosan chikínxun ain uni 'inun mitsu 'imiakëxa, usa 'ikë ka ain uni 'inun nu 'imiäxa. ²¹'Aínbi ka Nukën 'Ibun mitsun 'ucha kupí 'ëmi nishkin 'ëx isana Jordán kakë baka a sikatima 'ianan a 'inánuxun ka me upí anu bëbatima 'ai kixun 'ë kakëxa. ²²Usa 'ain kana ënë me Moab kakë ënuaxbi ñui Jordán kakë baka a mitsubë sikarakëkiani kuantima 'ain, usa 'ain kamina mitsuxëshi kuantankëxun me upírakama a bitsi kuantí 'ain. ²³'Aínbi kamina anu kuantankëxun Diosan mitsubëtan achúshi ñu 'akë a manutima 'ain. Manukin kamina a rabinuxun ñu unionan uisa ñubi tankin Diosan a 'axuma 'anun mitsu kakë a 'atima 'ain, ²⁴mitsun 'Ibu Dios ax

ka achúshi Dios an aín unikaman ñu 'atima 'ati kuëënxunkëma a 'ikën, jan ka mitsun ñu 'atima 'aia iskin tsi rëkirukënëan ñu nënkin këñukësa usaribi okin 'ati 'ikën!

²⁵'Itsa baritia a menu tsókin mitsun bakë bëchikënënen bëchikë mitsun baba atúnribi Dios rabiiti ënkin bëtsi ñubi uniotankëxun a rabiitima 'ikën, usokin 'ai ami 'uchaia isi ka Dios mitsun 'akë ñu kuëënima nishti 'ikën, ²⁶'ën kana bërí mitsu naíkamë 'ëo 'imainun men unin kuakësa 'itanua kuamainun kain, 'aínbi kamina mitsux 'ën kakë bana kikëسابiokin 'aíma anumi tsókankë me Jordán kakë baka 'ukëmanan 'itsama baritia tsókanti 'ain. Anuax ka 'itsama baritiashi tsótankëx raírinëx ñuti 'ikën.

²⁷Nukën 'Ibun ka anumi 'ikankë me anua bëtsi bëtsi menu 'ikë unibë mëskutimi abístanun mitsu 'imiti 'ikën, 'imikëbë ka 'itsamashi mitsun aintsí a menubi tsóti bërúti 'ikën. ²⁸Usai anuax abístankëxun kamina unínbía 'akë i 'imainun maxax 'akë a rabinuxun 'ain, a ñukaman ka isanan, kuanan pianan kaima 'ianan ka uínima. ²⁹'Aínbi kamina anua usa ñukama 'aínbi anuxun Dios kuëënkësabi oi ami katamëkin min nuitunënbí sinánkin ax kuënkësabi okínshi 'aia, ka mitsu 'akinti 'ikën. ³⁰Uínsaran kaina mitsux bëtsi ñu rabi tëmëratankëxbi amiribishi a ëni Nukën 'Ibumi sinanatëkënkani anun ka ³¹an ka nuibanairakë 'ixun nuibakín, 'atima otankëxunbi

mitsu ëntima 'ikën, usa 'ixun ka manukima nun chaitiokëkama sinántëkëntima okin kásabiokin asérabi ax kiásabiokin 'ati 'ikën.

³²Mitsun kamina ësokin sinánti 'ain, bërámabi nètë ióñu 'ia 'imainun, Diosan ënë nètënu uni uniobakin unio; a kamina mitsun kamabi menu 'ikë unikama atunuribi kara Israel menu 'ikësaribiti Diosan 'akinkëx ñu 'iakëxa kixun ñukáti 'ain. ³³¿Anu kara bëtsi menu 'ikë ëma an mitsun kuakësa okin, Diosan tsi rëkirukësa nëbétsinuxun kakëxun kuatíbi nux 'ikëσαι bama-këma 'iti 'ik? ³⁴¿Anu kara bëtsi dios an ëma achúshi kaískin bëtsi ëmakama nëbétsinuxun, 'itsaira ñu 'anan atun iskëma, bëtsi bëtsi ñu 'akin atu rakuëmikin aín kushínbi Egipto menuxun nukama chikín-bëtsinkin Diosan bëa usaribi okin 'akë 'iti 'ik? ³⁵Ax ka mitsun unánun usakin Nukën 'Ibu Diosan 'a 'ikën, 'imainun ka bëtsi Dios asérabi asaribi 'aíma 'ikën. ³⁶Ax ka mitsu naínuxunbi usaími 'iti bana-kama 'unánmi kiakëxa, 'imainun ka menuxunbi aín kushi ismikin tsi rëkirukësa 'inun mëramiakëxa, mërami anuax kia kananuna tsi rëkirukësa nëbétsinua aín bana kuakën. ³⁷An ka nun chaitiokëkama nuibakëxa, 'imainun ka aín rëbúnkikamaribi ainan 'inun kaískin, aín kushínbi Egipto menua chikíankëxa. ³⁸Chikínkin ka mitsun ismainunbi a menu 'ikë unikamaxa 'aisamaira 'ianan mitsusama nun titikaisama kushiirabu 'aínbi, anu kuantankëxun atun me binun

kiakëxa, usa 'ain kamina bërí a me mitsunan 'inun anu kuantankëxun bitsi kuantu 'ain.

³⁹Usa 'ain kamina a bana-kama upíokin 'unánkin manukima sinánti 'ain, naínu 'ianan ka menuribi, asaribi bëtsi Dios 'aíma 'ikën. ⁴⁰Mitsun kamina a tanti bana 'imainun ax kikësa bi oi 'iti 'ën bërí mitsu ñuixunkë bana ënë tanti 'ain, tani kamina min rëbúnki kamabëbi 'itsa baritia Diosan mitsu 'inánti me anu xëníbua 'aínbi tsóti 'ain, kixun ka Moisésnën atu kakëxa.

Nukën 'Ibu Diosan bana kikësaibiira 'iti Moisés kia

6 ¹Ënëx ka ax kikësa bi oi 'iti bana, 'imainun a tanti bana, Diosan 'ën mitsu 'unánminun 'inánkë 'ikën, usa aín kamina anumi kuankanti me anuxunbi manukinma, a banakama mitsun tanti 'ain. ²Usokín kamina mitsun Nukën 'Ibu Dios ami rabikanti ax kikësa biokin 'akánti 'ain, 'ai tsókin kamina, a tanti bana 'imainun ax kikësa bi oi 'iti bana, 'ën 'unánmikë ënë mitsun bakë bëchikë 'imainun mitsun babakama 'unánmiti 'ain; usakin 'ai kamina 'itsa baritia a menu tsókanti 'ain. ³Usa aín kamina, 'ën aintsí Israelkama mitsun, a bana tankin ax kikësa biokin 'ati 'ain. Usakin 'akëbë a mitsun 'ati ñukama upí kuankëbë kamina achúshi ëma 'ai ënë menu 'uakamë 'ëoti 'ain, anua a xëati ñu buna rëpasa 'aisamaira 'ianan a piti ñuribi 'aisamaira 'ikë kixuan

Diosan mitsun chaitiokékama ká anu kuanti 'ain.

⁴Israel unikama mitsun kamina 'ën kakëxun kuati 'ain, Nun 'Ibu Dios ax ka Nukën 'Ibu achúshishi 'aish ashi 'ikën. ⁵Min 'Ibu Diosmi kamina asérabi kuëeni këmëima sinánti 'ain, usai 'i kamina ami katamëti ax kuëenkësabi 'oíshi 'iti 'ain. ⁶Ën mitsu bërí kakë bana-kama ënë kamina manukinma upíokin sinánkanti 'ain, ⁷'imainun kamina mitsun bakë bëchikékama ënkinma 'unamiti 'ain; a kamina uinu kara min xubu 'ikë anuxun 'anan uinu kaina kuani anuxunbi ñuixuanan uinu kaina uxi anuxun 'anan anumi 'uxonkë anuax pëkarakuatsinkëbë nirunuxun ñuixunti 'ain. ⁸Ënë banakama, ax kikësabi oi 'iti, ënë upíokin 'unánkin sinani kamina anun mëtëkërekikësa 'ianan anun 'unántiorakati min bëmánanu anun bëtëkërekikësa 'iti 'ain, ⁹'imainun kamina 'itánun 'anan mitsun xubu xëkuënuribi ënë bana kuëñëoti 'ain.

**Moisésnën a bana kuati
usai 'iti ñuikin israel
unibu 'ësëa bana**

¹⁰Nukën 'Ibu Dios an ka mitsu a me 'inánuxuan nukën chaitiokë Abraham, Isaac, Jacob akama sinanatëkëntima okin ka a asérabi mitsu 'inánti 'ikën. A ëmakamax ka chairabu 'aish upíirabu ëma 'ikën, usa 'aish ka mitsun 'ama a ëmakama 'ikën; ¹¹a xubukamanu ka kamabi ñu upíirabu mitsumi buákakin nánma

'ikën; anua 'umpax biti me kini a kamina mitsun naëama 'ain, 'imainun ka anu 'ikë uvax 'apákë 'imainun olivos anu 'ikékama aribi mitsun 'apáma 'ikën, usa 'aínbi kamina anu kuantankëxun mitsun a ñukama panankima puchákin piti 'ain. ¹²Usakin 'aínbi kamina mitsun 'Ibu ami manútima 'ain, an ka Egipto menuxun, ñu mëëi 'aisa-maira tëmëraiaabi mitsu chikíankëxa. ¹³Usa 'ain kamina Nukën 'Ibu ashi rabianan ax kuëenkësa okinshi ñu 'axúnti 'ain, 'imainun kamina sinanatëkënkima asé-rabi aín anëinshi ñu 'ati 'ain. ¹⁴Anan kamina mitsu rapasu 'ikë unikaman dios isa kixun rabikë ñu rabbitima 'ain. ¹⁵Nukën 'Ibu Dios an mitsu 'akinkë, ax ka ñu 'atima 'ati kuëënimä, usa 'ixun ka mitsun ñu 'atima 'aia isi nishkin mitsúxmi ñankáishi 'i maë rakátanun mitsu 'imiti 'ikën.

¹⁶Nukën 'Ibu Dios kamina uisa kara mi oia iskatsi kixun, Masá kakë me anuxun 'akansa okin tantima 'ain. ¹⁷Usa 'ain kamina asérabi bëtsi ñu 'atimi bërúankakin ax kikësabi oi 'iti bana 'imainun a tanti bana Dios kikë-sabiokin 'ati 'ain. ¹⁸Mitsun kamina ax kuëëntisabi okin upí ñuishi Nukën 'Ibun ismainun 'ati 'ain, usakin 'akëbëtan ka a 'inánuxua Nukën 'Ibun mitsun chaitiokë-kama ka me upí a mitsu 'inánti 'ikën, ¹⁹usokinmi 'akëbëtan ka Nukën 'Ibun axa mitsubë 'akanainsa tankë unikamaribi ax kikë-sabiokin abámiti 'ikën.

²⁰Uínsaran kara mitsun bakë bëchikëkaman mitsu ñukatia: ¿Uisa kikë kara Diosan ax kikëσαι 'iti bana 'imainun a tanti bana-kama Nukën 'Ibu Dios kia bana ax 'ik? ²¹kixun ñukákëxun kamina mitsun ñuixunti 'ain: Nukën 'Ibu Dios an kamabi ñu nu 'akinkë ka faraónën Egipto menuxun tëmëramikin ñu mëëmiabi aín kushinbi nukama anua chikíankëxa. ²²Nukaman kananuna isakën bëtsi bëtsi ñu chairabu 'akian Nukën 'Ibun Egipto menu 'ikë 'apu aín xubunubi bëtsi bëtsi ñu 'aia isakën; ²³usakin atunu 'aia 'isia ka Diosan anuabi nu chikínbëtsinkin a 'inánñuxua nun chaitiokëkama ka me a binun nu bëakëxa. ²⁴Usokin bëtankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan nukamanu ax kikëσαι oi 'iti bana a 'unáni ami sinania iskin nu 'akinkëx kananuna upí 'iti 'ain, 'imainun ka bërí 'akësaribi okin anbi nu bëruánuxun 'aia. ²⁵Usokin aín bana kikësokinbi 'akëbë ka nun 'ati ñukamax upí 'iti 'ikën, usa 'ain kananuna ax kikëσαιokin aín bana bëruanxun 'ati 'ain, Nukën 'Ibu Diosan usakin 'anun 'ën mitsu kanun kakëσαιokin, kixun ka Moisésnën atu kakëxa.

**Moisésnën Israel kama bëtsi
ñukama rabixunma 'anun
kixun 'ësëkin ka bana
(Ex 34.11-17)**

7 ¹Nukën 'Ibu Dios an ka a 'inánkatsia kia me anu mitsux bëbai kuankëbëtan, mapai achúshi

'imainun rabé ëmakama mitsubëtan sënëñma kushiirabu a mitsun ismainunbi chikínti 'ikën: Ax ka hititas, gergeseos, amorreos, cananeos, ferezeos, heveos 'imainun jebuseos, akama 'ikën. ²Uínsaran kara Diosan a ëmakama mitsubëa 'akananun 'imia, anun abë 'akanankin 'atankëxun kamina atu nuibakin atubëtan añu ñubi 'ati sinántëkëntima 'ain. ³'Imainun ka atun aintsisa 'inuxun mitsun bakë bëchikënën atun 'ini bëchikë bimainun uni bënakamanribi atun bëchikë 'ini chipashkama bitima 'ikën, ⁴bikëxunbi ka atun mitsun bakë bëchikëkama Nukën 'Ibu rabiti ëmikin atun rabikë dioskama rabiti 'unánmiti 'ikën; usokin 'unánmikëbë atumi nishkin ka Nukën 'Ibu unix munuma bëkuishi bëpëkikë usokin bënëkinshi maëkanun atu 'imiti 'ikën. ⁵Usa 'ain kamina mitsun unikamabë mëskúti sinánkinma anuxua atun dios rabikin ñuina xarokëkama a rurupakin 'anan maxákama 'imainun upírabu okin i tëakë a këñuanan anuxua bëtsi ñukamaribi rabikë a këñutanun xaroti 'ain. ⁶Mitsux kamina ainan 'itia Nukën 'Ibun kaisa a 'ain; usa 'ikë ka Nukën 'Ibu Diosan achúshi ëma upíra 'inun mitsu 'imiaxa, usa 'aish kamina bëtsi menu 'ikë ëmakamasamaira upíra 'inun mitsu 'imiaxa.

**Diosan ñu 'inánkëxun
bitsia usai Israel kama
'iti Moisésnën ka bana**

⁷Moisésnën ka amiribishi Israel unikama ësokín kakëxa: Nukën

'Ibun mitsu kaískë ax ka ëma upíira 'ianan, chaira 'ikëa mitsu kaisama 'ikën. Usa 'ain kamina a ëmakamasama chukúmara 'ain. ⁸Nukën 'Ibun ka Egipto menuax 'aisamaira têmëraiabi mitsu chikíankëxa, 'imainun ka aín kushínbi 'apu faraónën 'ibuaxun ñu mëëmiabi mitsu chikíankëxa, usa 'ixun ka an mitsu nuibakin nun chaitiokëkama kásabiokin 'akëxa. ⁹Asérabi kamina 'unánkanti 'ain, Nukën 'Ibu Dios ax ka asérabi Dios 'ikë kixun, usa 'ixun ka an aín chaitiokëkama bërí 'ama 'ixun aín rëbúnkikamaribi uikaman kara ax kikësabiokin aín bana 'aia a unikama nuibatia; ¹⁰'aínbi ka uikaman kara aín bana kuaisamatania a unikama panákinma bënëkinshi uisakin kara 'aisatania usokin 'ati 'ikën. ¹¹Usa 'ain kamina ax kikësabi oi 'iti bana 'imainun a tanti bana 'ën bërí nëtën mitsu kakë bana ënë tankin 'ati 'ain.

**Moisésnën ax kikësabiokin 'aia
ka Diosan mitsu 'akinti 'ikë
kixun Israel unibu ka bana**

(Lv 26.3-13; Dt 28.1-14)

¹²Ësokin ka Moisésnën aín aínsi Israel unikama raíri kakëxa: Asérabi mitsun 'ën 'unánmikë bana ënëkama kikësabiokin 'akëbëtan ka Diosan an nun chaitiokëkamabëtan achúshi ñu 'akin kásabiokin mitsu 'akinti 'ikën. ¹³'Akin ka an mitsu nuibakin 'uakamë 'ëoimi bëchipanun 'imianan mitsun

bakë bëchikëkama upíokin sinánxuanan mitsun ñu 'apákë bitsia aribi 'anan trigo bimi 'imainun, uvas baka 'akë, 'imainun xëni, akëñunbi, 'anan mitsun vaca bakëkama 'imainun, ovejakama a kamabi a me 'inánnoxua nun chaitiokëkama ka a menua upí 'inun 'imiti 'ikën. ¹⁴Mitsux kamina bëtsi unikama akësamaira okin Diosan 'akinkë 'iti 'ain; usa 'ain ka mitsun xanu achúshirabi tuañuma xanu 'imainun bëbu uníxribi achúshirabi bëchikëma uni 'itima 'ikën, 'imainun ka mitsun 'arakakë ñuinakamaxribi ain xanu tuaima 'imainun ain bënëribi bëchima 'itima 'ikën. ¹⁵'Imainun ka Nukën 'Ibun mitsunua bëtsi bëtsi 'insín 'imainun bëtsi bëtsi ñu 'aisamakama Egipto menu 'ia 'ikëmi 'unánkë usakin mitsunu 'imitima 'ikën; usa 'aínbi ka a ñu kamanbi ax mitsumi nishkë unikama têmëramiti 'ikën. ¹⁶Usa 'ain kamina mitsun bëtsi menu 'ikë unikama Diosan 'anun 'amikëxun 'akin; nuibakinma këñuanan atún diosmabi rabikë a rabbitima 'ain, usakin 'akin a rabi kamina mitsúxbi këñuti 'ain.

¹⁷Mitsun kamina sinántima 'ain: Ënë unikamax ka nusa-maira 'aish 'aisamaira 'ikë kixun. Ësakin sinani kamina ¿Uisaxun karanuna atu chikínti aín? kiox kítima 'ain. ¹⁸Usa aín kamina mix atumi rakuétima 'ain! Rakuékinma kamina Diosan ka 'apu faraón 'imainun egipcio unikama ismai-nunbi ñu chabu 'akëxa kixun

sinánti 'ain; ¹⁹mitsúnbi kamina bētsi bētsi ñu chairabu 'aia isakēn, Nukēn 'Ibu Diosan ka 'aisamaira tēmēraiabi Egipto menua chikinuxun ain, kushi mitsu ismikin usokin 'akēxa, usokin 'a 'ixun ka Nukēn 'Ibu kamabi ěma amimi mitsux rakuēkē akama egipcio unikama 'asaribiokin 'ati 'ikēn. ²⁰'Anan ka chaiira rakuētanun atu 'imikin Nukēn 'Ibu axa abāti sinanx unékēkama a 'imainun, axa ñukēma aribi kēñutanun 'imiti 'ikēn. ²¹Usa 'ain kamina atumi rakuētima 'ain, nukaman 'Ibu Dios kushiira ax, mitsubē 'ain ka atux mimi rakuēti 'ikēn. ²²Mitsun a ěmakama 'aia ka munu 'anun Diosan mitsu 'amiti 'ikēn; usa 'ain kamina a unikama abē 'akanankin 'abuinkinshi kēñutima 'ain, usakinmi 'ashibuinxun kēñukēbē ka ñuina raekēma 'uakamē 'ēoi 'aisamaira mitsu rapasubi ukinbi pitima 'ikēn. ²³'Aínbi ka Diosan a menu 'ikē unikama 'anun 'amikin kamabi kēñukin 'anun mitsu 'amiti 'ikēn. ²⁴'Amikēxun 'akin kamina atun 'apukama kamabi mitsun kakēsokin 'anun 'amiti 'ain, 'imainun ka mitsun usokin 'aia an sinánti uni ěnē menu 'aíma 'iti 'ikēn. 'Ianan ka atun ěma achúshinēnbi mitsun 'akēxun tēnētima 'ikēn, usakin 'akin kamina achúshirabi bērutanuma kēñuti 'ain. ²⁵'Anan kamina mitsúnbi atun diosmabi rabikē ñukamaribi nēnti 'ain, 'aínbi kamina ami bikē kuri 'imainun manē panshian akama bisa tantima 'ain; usakin 'aibi

'atima ñu 'ati sinania ka Nukēn 'Ibun a upí istima 'ikēn. ²⁶Usa 'ain kamina Diosan mitsu 'axuma 'anun kakē ñukama a mitsun xubunu buántima 'ain, usokinmi uania ka Diosan mitsu 'aisama oti 'iti 'ikēn. A ñukamax ka 'aisama okē 'iti 'ikēn, usa 'ikē kamina a ñukama 'aisama ka kixun isti 'ain kixun ka Moisésnēn kakēxa.

**Ñu piishi ka uni tsótima 'ikē
kixuan Moisésnēn ka bana**

8 ¹“Moisésnēn ka amiribishi Israel unikama katēkēan-kēxa, ax kikēsabi oi 'iti bana 'ēn mitsu kakē ěnē kamina tanti 'ikanin, usakin ax kikēsabiokin 'ai kamina bakē bēchipati achúshi ěma chaiira 'ixun atu 'akin kupitanunma 'axun kamina, a 'inán-nuxua nun chaitiokēkama Diosan ka me a biti 'ain. ²Usa 'ain kamina sinánkanti 'ain, Diosan ka anu uni 'ikēma menu cuarenta baritia 'imi tēmērai ninun nu 'imiakēxa akamina manukinma sinánkanti 'ain, usakin ka mitsu tankin 'anan ami karamina asérabi sinanatēkēni isti 'anan ax kikēsabiokin aín bana 'ai 'isnuxun mitsu 'akēxa. ³'Imainun ka ñu narakamikinma tēmēramikin numin pain 'imitankēxunbi maná kakē piti mitsu pimiakēxa, a pitix ka mitsun 'unánkēma 'imainun nun chaitiokē kamanbi 'unánma piti 'iakēxa, usokin 'akin ka ñu pishi ka uni tsótima 'ikē Nukēn 'Ibun banaribi 'ai ka uni ami katamēti tsóti 'ikē kixun 'unánmisatankin

Diosan usakin 'akëxa. ⁴Usai pain cuarenta baritia 'imi nikëbëbi ka atun chupabi këñutima 'ianan 'itsaira nikëbëbi atun taëbi 'uáma 'ikën. ⁵Mitsun kamina 'unánti 'ain Diosan ka mitsu 'unámikin unían aín bëchikë ñu 'atima 'aia 'unámikin 'akësa usaribi okin mitsu 'unánmisa tanxa.

⁶Usa 'ain kamina, ax kikësabi oi 'iti aín bana Diosan nu 'inánkë ax kikësabiokin 'ati 'ain. ⁷Usakin 'aia ka Nukën 'Ibun mitsu anua me upí 'imainun a xëati xëxá 'umpax 'imainun me sapan 'imainun aín bashinubi 'umpax upíira 'ikë anu mitsu buánti 'ikën; ⁸a mex ka anua trigo 'imainun cebada, uvas 'apákë 'itsaira 'ianan olivos higuera i 'apákë, 'imainun i bimiñu 'aisamaira anu 'ikë me upí a 'ikën. ⁹A menu bëbatankëx kamina mitsux uinua karanuna piti biti 'ai kixun sinani bënëanan, bëtsi ñukamaribi biti kuëeni bënëtima 'ain; aín maxánua kamina hierro kakë manë panshian mëranan aín bashinuaribi cobre kakë manë upí akama biti 'ain. ¹⁰Usa 'ain kamina anuxun mitsu 'inánkë ñu a piti 'itsaira 'ain kuëenkin anuxun Dios rabiti 'ikanin, mitsua me upí anbi 'inánkë kupí.

**Diosmi manuama
'inun kixun Moisésñen
Israel kama ka bana**

¹¹Usa 'ain kamina Nukën 'Ibu Diosmi manútima bërúankakin ax kikësabiokin 'ati 'ain. 'Akin kamina ax kikësaibi oi 'iti aín bana a tanti

'ain, 'ën mitsu bërí kakë aín bana ënëx kikësabiokin 'akánti 'ain. ¹²Usakin 'akëbëa mitsun a ñu piti 'itsaira 'ia pi puchati kamina xubu upíirabu 'atankëx anu 'iti 'ain, ¹³anu 'ikin kamina mitsun vaca 'imainun ovejakama 'aisamaira 'inun 'uakamë 'ëomainun ka usaribiti kuri 'imainun manë panshian 'ianan kamabi min ñukamax 'itsaira 'ikëbë, ¹⁴anun rabiti kamina nux karanuna ñuñuira 'ai kixun sinánkin Nukën 'Ibu Dios an Egipto menua tëmëraikin ñu mëëiabi mitsu chikían ami manutima sinánti 'ain; ¹⁵an ka anu uni 'ikëma ënën menma kuan 'aisama me anua pianankë runu 'ianan nibanta 'ëo 'imainun 'umpax ñuma me anunbi nu bëakëxa, 'aínbi ka mapara irunuabi 'umpax mitsun xëanun 'imiakëxa, ¹⁶'imianan ka anu uni 'ikëma menuxun maná kakë piti nun chaitiokë kaman 'unánma piti a nu pimiakëxa, usakin 'akëx karanuna ami sinani 'isnuxun, ka nu tankin usakin 'akëxa. ¹⁷Usa 'ain kamina mitsun ësokin sinántima 'ain: Nun karanuna ënë ñukama nun kushímbi bia kixun. ¹⁸Usa 'ain kamina mitsun Diosmishi sinánti 'ain, an ka kushi okin mitsux mi kamabi ñu binux kushinun mitsu 'imiaxa, 'imikin ka ax kikësabiokin achúshiñu nukën chaitiokë kama-bëtan 'asaribiokin 'axa.

¹⁹Aínbi ka Nukën 'Ibu Diosmi manukuainxun mitsun, bëtsi dioskama rabia 'ën sinánkëxun mitsu 'atima okin këñuti 'ikën. ²⁰Usaribi okin ka Nukën 'Ibu Diosan

anumi mitsux kuantu menu tsókë unikama 'aíma 'itánun maëmiti 'ikën, usakinribi ka Diosan kakësoi 'iama mitsu maënun 'imiti 'ikën, kixun ka Moisésnën kakëxa.

**An ka nu 'akinia kixun
sinaniamabi Nukën 'Ibun
Israel kama 'akian bana**

9¹Amiribishi ka Moisésnën Israel unikama ësokín kakëxa: 'ën mitsu kamainun kamina kuakanti 'ain, Israel unikama anúnmi Jordán kakë baka sikarakëti kuani kuantu nëtë ka 'urama 'ikën, anu 'ikë ëmakamax ka chaiirabu 'imainun ka anu tsókë unikamax-ribi mitsubë sënëmbuira kushiira 'aish nun titikaisamabu 'ikën, 'imainun ka atun ëmakama axribi chaiorukin kënëabu 'ikën; ²anu tsókë unikamax ka chaiira 'imainun chaxkéirabu 'aish, Anac kakë uni aín rëbúnki 'iásaribi 'ikën, 'imainun kamina mitsun ësai uni kikë bana 'unan: ¿Uin kara kuainxuinshi Anac axa chaxkéira chaiirabu 'iá 'ain aín rëbúnkikama 'akanankinti 'ik?

³Bëri kamina mitsun 'unánti 'ain, Nukën 'Ibu ka bëri mitsubë 'ikë kixun, usa 'ixun ka tsi rëkirukënëan ñu këñubiankin xarokësa usa okinshi an 'akëxa a ëmakamax mitsumi rakuétia kamina këñuti 'ain. Usakin mitsun aín ëmanubi bëbaruikin 'akin këñukëx ka, unix munuma bëkui bënëtishi bëpëkikë usaribi okin Diosan aín kushínbi këñuti 'ikën. ⁴Usokin 'anuan Diosan 'amikëxun atu chikíntankëx kamina mitsux kitima 'ain: Aséribi

kananuna nun kushínbi 'a kixun sinánkantima 'ain, min ënë me anu 'inun nu 'inan; usakin Nukën 'Ibun 'akëx ka aín 'ucha kupínbi atu chikínkë 'iti 'ikën. ⁵Usa 'ain ka mitsun upí 'ixun biti kupíma a memi binun; atun 'ucha kupín mitsun ismainunbi atun menua a unikama Nukën 'Ibun chikínti 'ikën, 'imainun ka anbia nun chaitiokë Abraham Isaac 'imainun Jacob akama kásabiokin 'ati 'ikën. ⁶Mitsun kamina 'unánti 'ain, Diosan ka mitsu upí unibu 'ikë-mabi a me 'inania kixun, usa 'aínbi kamina bana kuaisama tankin mitsun nuitu iruarakë unibu 'ain.

**Israel kama Horeb kakë
aín bashinuxun bëtsi ñu
unioxun rabikin Dios
rabitisama tan bana**

(Ex 31.18—32.35)

⁷Mitsun kamina uínsaranbi anu uni 'ikëma menuxua Nukën 'Ibu Diosan kakëxunbi kuaisama tan bana a manutima 'ain. 'Ianan kamina Egipto menuax chikíkin 'ásabiokin ënë menu bëbakinbi, an kakësabiokin 'aisama tankanin. ⁸Aín bashi Horeb kakë anuxun ka an kakësabiokin 'akinma kamina 'itsaira Nukën 'Ibu nishmiakën, usakin 'itsaira nishmikëxun ka Diosan këñutisatankinbi mitsu këñuama 'ikën. ⁹Usai 'ikëbë kana 'ëx maxáx pará rabé anua achúshi ñu mitsu 'axunkin Nukën 'Ibun aín bana kuënëokë a bitsi aín bashinu mapërakëakën, mapërakëax kana anu cuarenta nëtë 'imainun

cuarenta imé ñu pima 'ianan xëaimabi 'iakën. ¹⁰Usai mapërakëax anu 'ikë ka Nukën 'Ibu maxá pará rabé anu aín banakama kuënëökë a 'ë 'inánkëxa, ax ka nuxnu aín bashi Sinaí anu timékë 'ain ka a nètën tsi rëkirukësa a mëuxun nukama kakë bana a 'iakëxa.

¹¹Cuarenta nètë 'imainun cuarenta imé ax inúkëbëtan ka Nukën 'Ibu maxá pará rabé a 'ë 'inánkëxa, ax ka anua achúshi ñu mëníokë kíkë a bana kuënëökë 'iakëxa, ¹²'imainun ka ësokinribi 'ë kakëxa: Ënuax kamina bënëtiishi taramëkëbukiani kuantu 'ain. Egípto menuami chikínbëtsinkin békë unikaman ka 'atima ñu 'ai ënananxa. Bënëkinshi ka 'ën usakia 'ati kakë bana manuaxa, usa 'ixun ka a banakama parëkin bëtsi ñu tankin manë charóxun achúshi ñu unioxa kixun. ¹³Kanan ka ësokinribi Nukën 'Ibun 'ë kakëxa: 'Ënbi kana ënë unikama 'unan usa 'ixun ka aín nuitu iruarakin 'atima ñu 'axa. ¹⁴Usa 'ain kamina 'ën a sinánxuma 'anun 'ëmi bana kantima 'ain, 'ën kana menua a unikama uñbia atumi sinántima okín atu maë rakátanun këñuti 'ain, 'aínbi kana min rëbúnki kamaxa atux 'iásamaira 'aish kushiirabu 'ianan 'aisamaira 'inun 'uákamë 'ëonun 'imiti 'ai kixun ka 'ë kakëxa.

¹⁵Kakëx aín bashi anuaxa tsi rëkirukësa 'ikë anuax taramëbuquatsini ukín kana 'ën maxá pará rabé anua achúshi ñu a tanti bana kuënëökë a 'ën mëkënanbi tuinbëtsikin bëakën. ¹⁶Bëkinbi kana mitsúxmi Nukën 'Ibumi 'uchakin

manë charóxun vaca bakë tankin 'axun rabikin Nukën 'Ibun kakë-sabiokin 'ati ënxun 'aia mërakën, ¹⁷mërakin kana anua aín banakama kuënëökë maxáx pará rabé tuínxun bëkinbi mitsun ismainunbi a tukibutanun niakën.

¹⁸Usokin 'atankëx kana Nukën 'Ibu ismainunbi menu rantipurunu 'ëx bëráma 'ikësaiibi 'iakën, 'i kana cuarenta nètë 'imainun cuarenta imé añubi pima 'ianan xëaima 'iakën, mitsux ñu 'atima 'ai 'uchakin Nukën 'Ibu nishmikë kupí kana usai 'iakën. ¹⁹Usai Nukën 'Ibu xuatami mitsu këñutisatani nishkëbë kana 'ëxribi ratuakën; 'aínbi ka Nukën 'Ibun mitsu këñukatsi kiox kiabi 'ën kakëxun kuakëxa. ²⁰'Ianan ka Aarón xuatami ami nishkin bamamisa tankëxa, taniabi kana 'ën anun rabanan nékin Nukën 'Ibu kakën; ²¹katankëxun kana vaca bakë tankin a rabimi 'uchakankë a bitankëxun tsinu 'aruakën, 'arukëxa 'aímai xarátia kana bitankëxun upíokin putuakin rënxun, aín bashimiaxa ukë xëxá 'umpaxmi sakakin puakën.

²²Usonan kamina Taberá, Masá anuxun 'anan Quibrot-hataavá anuxunribi Nukën 'Ibu kikësabi oi 'ikinma mitsun nishmiakën. ²³'Imainun kamina Nukën 'Ibun mitsu Cadés-barnea anuax kuanxumi an mitsu 'inánti me a bitánun kakëxbi kana biti 'ain kixun sinanima, mitsux 'ikësabi 'itëkënkín an kakësabiokin 'ama 'ain. ²⁴¡A nètën 'ën mitsun uankë, anubi kamina Nukën 'Ibun bana kuaisama tankën!

²⁵ 'Ēn mitsu ñuixunkë usokian Nukën 'Ibun mitsu këñutisa tankëbë kana, 'ëx rabuxunën menu rantipuruni tsóbutankëx cuarenta nëtë 'imainun cuarenta imé 'iakën, ²⁶ 'ikin kana anuxun munuma banakin kakën: 'Ēn 'Ibu Dios ënë unikama kamina usakin 'atima aín, atux ka min uni 'ikëmi Egipto menuxun tēmë-rakin ñu mëiabi mix kushiira 'ixun chikínbëtsinkin bëa a 'ikën. ²⁷ Usa aín kamina min unikama Abraham, Isaac 'imainun Jacob akaman ka min kakësabiokin 'akëxa kixun sinánkin. Ēnë unikama ñu 'atima 'ai 'uchaiabi a sinánkin 'aisamaira otima 'ain, ²⁸ ënë unikamami usakin 'akëbë ka aín menuami chikínbëtsinkin bëkë Egiptonu 'ikë unikama kiti 'ikën: Nukën 'Ibun ka Israel unikama a 'inánkatsia kia me a 'inánkima ami nishkin, ënu upitax tsótiabi anu uni 'ikëma menuxun këñuminuxun chikín-biankin buánxa kiox kiti 'ikën. ²⁹ Usa 'ain ka atux min unibu 'aish min unibubi 'ikën; min kamina Egipto menua min kushínbi atu chikiankën kixun ka Moisésnën Dios kakëxa.

**Amiribishi Diosan 'atabakin
kuënëo 'ikëbi achúshi
bana këñutima okin 'akë a
kuënëotëan bana**

(Ex 34.1-10)

10 ¹ Nukën 'Ibun ka ësokin 'ë kakëxa: Minbi kamina maxá pará rabé a pain mi 'inánkë

usabi okin 'ati 'ain, 'anan kamina achúshi ñu bunántisa okin i 'ati 'ain, 'abiankin abi buani kamina aín bashinu 'ëbë banai mapëra-këti 'ain. ² 'Ēn a pain mi 'inánkë maxá pará anu kuënëokë 'ikë-bimi tukakë banakama abi kana anu kuënëotëkënti 'ain, a kamina bunántisa anu nanti 'ai kixun ka Diosan 'ë kakëxa.

³ Kakëxun kana bunántisa okin i acacia kakë a 'akën, 'anan kana maxáx rabé pará okin 'akën, 'axun a buani kana aín bashi mapëra-këakën. ⁴ Anuxun ka Nukën 'Ibun maxá pará rabé anu mapai rabé axa kikësabi oi 'iti aín bana kuënëokëxa, a paian aín bashi-nuxun nukamax timékë 'ain tsi rëkirukësa mëuxun 'a usabi 'itánun. Kuënëoxun 'ë 'inánkëxa, ⁵ 'inánkëx kana 'ëx aín bashinuax taramëkëbuakën; usai taramëbutankëxun kana bunántisa okin 'akë anu maxá parókin 'akë rabé anu 'aruakën Nukën 'Ibun 'ë kakësabiokin, ax ka anu nan 'aish bërñbi anubi 'ikën.”

¹⁰ 'Ēx kana cuarenta imé 'imainun cuarenta nëtë bërámabi 'itabati 'ikësabi aín bashinu 'iakën, 'imainun ka amiribishi 'ën kakëxun kuakin Diosan mitsu këñutisa tankinbi 'ama 'ikën, ¹¹ 'akima ka 'ë ësokin kakëxa: Kuantankëxun kamina min aintsikama mëníokanun kai kuanti 'ain 'ën a ñuikin aín chaitiokëkama, aín rëbúnki 'inánuxun ka me a bitsi kuanuxa mëníokanun kixun kamina kai kuanti 'ain.

**Usai Israel kama 'itia
kia Diosan bana**

¹²Usa 'ain ka Moisésnën israel unikama kakëxa: ¿añumi mitsun 'ati kara Diosan kuëënin? An ka kuëënia ax kikësabiokin aín bana kuakin, nun nuitu upí 'ixun nuibakin ami sinánkin rabiti, ¹³'imainun ka axa kikësaibira oi 'iti bana 'imainun a tanti bana 'ai kamina mitsux upítax bukuti 'ain. ¹⁴'Aínbi kamina mitsun sinánti 'ain Nukën 'Ibu Diosnan ka naíkamë 'ëo 'imainun a 'urira 'ikë ñukama 'imainun menu 'ikë ñukamaxribi ka ainan 'ikën. ¹⁵Usa 'ain ka Nukën 'Ibu nun chaitiokë-kama nuibakëxa, nuibakin ka aín rëbúnkikama kaisakëxa, a kana-nuna nux 'ain, usa 'aish kamina bëtsi ëmanu 'ikë uni kamasama ënu nux bërí 'ain.

¹⁶Usa 'ain kamina achúshi ñu 'akë kikë bana manukin mitsun nuitu iruakinma sinánti 'ain, ¹⁷Nukën 'Ibu Dios ax ka achúshi 'aish dios kamasamaira 'ianan, 'ibukaman 'Ibu samaira 'ikën; ax ka Dios kamabi ñu manámi 'ikë ainan 'ianan 'Apúira 'aish kushiira 'ikën, usa 'ain kamina ami rakuéti 'ain, an ka bëtsi unikama upionan bëtsi unikamaribi 'atima oíma, 'imainun ka upiokinshi ñu 'axúnti kuëënia; ¹⁸an ka tuá papañuma 'imainun xanu kasunamëkë nuibakin aín piti ñu 'inánan aín pañuti chupa bëtsi menu 'ikë unikama mitsubë tsókë akama këñunbi 'inania. ¹⁹Mitsun kamina bëtsi

menu tsókë unikama nuibati 'ain, mitsux pain kamina bëtsi menu tsókë uni 'aíshbi Egipto kakë ëmanu tsókankën.

²⁰Usa 'ain kamina Nukën 'Ibu Dios ashi rabianan ënkinma ax kuëënkësabi okinshi 'akánti 'ain, 'imainun kamina sinántëkëntima aséribi aín anën ishi kana ñu 'ati 'ai kiti 'ain. ²¹Ax ka mitsun ashi rabiti Dios a 'ikën; usa 'ixun ka ax Dios 'ixun mitsu kupí ñu chaiirabu mitsun ismainunbi 'akëxa. ²²Usa 'ain ka mitsun chaitiokëkama Egipto menu bëbakë atux setenta unishi 'iakëxa, 'aínbi ka bërí Nukën 'Ibu Diosan atúxa 'uakamë 'ëonun 'imikin 'ispa naínua imé iskësaira 'inun 'imiakëxa kixun ka Moisésnën kakëxa.

**Anuxun Dios rabiti
upira okin 'a bana**

12 ¹Moisésnën ka Israel unikama ësokín kakëxa: Ënë banakamax ka mitsun chaitiokëkama Diosan 'inánti me anuxunbi 'ati ax kikësabi oi 'ikanti a 'ikën.

²Usa 'ain kamina a menu 'ikë unikama abë 'akanankin këñutan-këxun anuxuan atun dios a rabikë, ain bashi, matá me 'imainun in papa pëñanakëkë a tëmúxuan atun, dios rabikë akama këñuti 'ain. ³Këñuanan kamina a rabinuxun ñu tankin 'akë, maxá akama tukapanan, imo chakama xaronan anuxuan ain dios rabikë, akamabi këñuti 'ain, usakin 'an ka uinu 'ikë uníxbi ami sinántëkëntima 'ikën.

⁴Usa 'ain kamina mitsun Nukën 'Ibu Dios, atúan aín dioskama rabikësa okin rabbitima 'ain. ⁵'Aínbi kamina mitsun aintsi ñaká achúshi anu tsókë me a Nukën 'Ibun kaísa anu xubusa okin chupa 'atankëxun anuxun ashi rabi kuantí 'ain. ⁶Anuxun kamina ami sinánkian raírinën ain ñuina rëtankëxun 'aímai xarátanun xaromainun kamina mitsun ñukama raíri 'inánan, a 'inánti manë panshian 'inánan, a 'inánti nankë 'imainun, a 'inánti kuëñxun 'inánkëkama këñunbi, ain ñuinakaman tuatabakë aín upí akamaribi 'inánti 'ain. ⁷'Inánkin kamina xubusa okin chupa 'akë anuxun mitsun aintsikamabëtanbi xara okëxa tëxëkëkama kuëñkin piti 'ain, ax ka ñu mëia Diosan mitsun ñu 'apákë ain bimi 'imainun mitsun ñuinakamaribi 'aisamaira 'inun 'imikë 'ikën.

⁸Usa 'ain kamina mitsun a menuxun ënuxunmi 'akësa okin, mitsun ñuina amanuxun xarotima 'ain. ⁹Usa 'aínbi kamina anu mitsux upitax bukukanti Nukën 'Ibu Diosan mitsu 'inánti me anu bëbakëmapain 'ikanin. ¹⁰Usa 'ain kamina Jordán kakë baka shitákiani kuantankëxun a me anu tsónuxun, binux abë 'akanankin anu 'ikë unikama maëmitankëxun an mitsu ubioti uni 'aíma 'aimi upitax anu bukukanun bitsi kuantí 'ain, ¹¹usa 'ain kamina mitsun uinu kara Diosan anuxun a rabiti me kaisia anuxun xubusa okin chupa 'akë a nantëkëni anuxun

kamina Dios 'axunkin ñuina xaroti 'ain, raírinëan 'aímai këñutanun 'amainun ka, raírinënribi 'aimairai këñutanuma xuiti 'ikën, 'imainun ka atun ñu 'apákë kamaira 'inankima uiti 'itsa kara 'inánti 'ikë atishi 'inánti 'ikën, 'inámainun ka uin kara manë panshíanën kupíoia an kupíomainun, ka uin kara a 'inánti nanxa akamaribi 'inánti 'ikën. ¹²'Imainun kamina anuxun Nukën 'Ibu Diosan isnun fiesta 'akin, mitsun bakë bëchikëkama 'imainun an mi ñu mëëxunkë unikama 'imainun axa mitsubë 'ikë, levita unikama mitsún biti me a bitima 'ikën.

¹³'Imainun kamina Nukën 'Ibumina bëtsi menuxunbi ñuina rëxun raroxuni bërúankati 'ain; ¹⁴usakin 'akin kamina uinu 'ikë menuxun 'anun kara Diosan kaisakëxa, anuxuinshi 'akin anua bëtsi unikama tsóa me anuxun 'ati 'ain, anuxun kamina 'ën mi kakë-sabiokin 'ati 'ain.

¹⁵'Aínbi kamina mitsun ñuina 'arakakë 'anan 'arakakëma aribi piisatankin uinu karamina 'i anuxunbi Nukën 'Ibu Diosan mi 'inánkëxun piti 'ain. A nami ka kamaxunbi uix kara mënío-kakë 'imainun mënío-kakëma 'ikë akamanbi chaxu nami 'akësokin piti 'ikën.

¹⁶'Aínbi kamina a ñuinakama aín imikëñun pikinma ain imi 'aimakin 'ibumitankëxun xuixun piti 'ain. ¹⁷Usa 'ain kamina anumi 'ikankë ëma anu xubusa okin 'akë-nuxun rabiti 'akë anuxun mitsun

trigo 'apáxun kamaira 'inánki-mabi 'inánkë a 'ianan uvas baka, xëni 'imainun tuatabakian mitsun ñuinanën tuákë akama 'imainun Nukën 'Ibu 'inánuxun nankë 'ianan a 'inánti sinánxun nankë akama pitima 'ain. ¹⁸'Imainun kamina Nukën 'Ibu Diosan isnun 'akin mitsun uinu kara an kaisia, anuxun Diosan ismainun 'akin mitsun bakë bëchikëkama 'imainun an ñu mitsu mëëxunkë 'imainun mitsun aintsi levita unikama atubëbi timéxun mitsun ñu 'apákë 'ain bimi bixun pi kuëenti 'ain.

¹⁹'Ianan kamina a menu tsókin mitsun aintsi levita unikama uínsaranbi manutima 'ain. ²⁰Uínsaran kara Diosan anumi mitsux 'ikankë me a cha 'inun ax kiásabiokin 'inántëkënia anuxun kamina uínsaran kaina, nami písa tani anun mitsun kuëenkësa okin nami piti 'ain. ²¹Anuxun a rabiti xubu 'atia Nukën 'Ibu Diosan mitsu 'ura kaisa me anu 'aínbi kamina a 'ura 'ixunbi anuxun mitsun 'arakakë, vaca 'imainun ovejakama Nukën 'Ibu 'inánkë-kama a rëxun piti 'ain, anumi mitsux 'ikë me anuxunbi, usakin 'ai kamina xubusa okin chupa 'akë anu kuantima 'ain. ²²Usakin 'akin kamina chaxu nami mënío-kaxumabi kamaxunbi mitsun pikësa usakinbi 'ati 'ain. ²³'Aínbi kamina uisaxunbi ñuinanën imi pitima 'ain, aín imi kupí ka ñuina nitsia, usa 'ain kamina ñuina ain imikama këñunbi pitima 'ain.

²⁴Usa 'ain kamina piti 'anuxun pain aín imi 'aimakin 'ibúmiti 'ain. ²⁵Usakin mitsun ñuina imi pikëbëma ka mitsun 'ati ñukamax upí 'imainun, mitsun bakë bëchikë kamanribia 'akë ñukamax Nukën 'Ibun iskëx upí 'iti 'ikën. ²⁶'Anan kamina Dios 'inaishiti sinánxun nankë ñukama a 'imainun Nukën 'Ibu 'inánuxun sinánkë akamabi uinu kara anuxun a rabiti xubusa okin 'ati an kaisia anu atankëxun nanti 'ain, ²⁷anuxun kamina mitsun Dios ñuina rëxun xaroxunti 'akë anuxun xaroti 'ain. 'Anan kamina ñuina a rabikin 'akin min aín imi bikë a anuxun Dios ñuina xaroxunti 'akë anu chikuti 'ain, 'anan kamina aín nami piti 'ain.

²⁸Usa 'ain kamina 'ën mitsu kakë banakama ënë kuakin mitsun 'ën kakësbabiokin 'ati 'ain, usakin 'ai kamina mitsun bakë bëchikëka-mabëbi upí tsóti 'ain, usakin 'aia ka Diosan upí 'ikë isti 'ikën.

**Moisésnën Israel kama
bëtsi ñu rabixuma 'anun
kixun 'ësëkin ka bana**

²⁹⁻³⁰Uínsaran kaina Diosan 'akinkëxun 'akin a menu tsókë unikama abë 'akanankin këñu-tankëx a me 'ibuai mitsux anu tsóti, anun kamina a unikaman 'akësaribi okinmina atúnbi 'axun rabikë dios atun 'akësaribi okin rabiti sinani bërúankati 'ikanin. ³¹Usakin kamina atun akësokin Nukën 'Ibu Dios rabitima 'ain, atun ka aín dioskama rabikin atun bakë bëchikëbi xaroxunkin rabia,

usakian atun 'akë a kamina min kuëënima.

³²Usa 'ain kamina mitsun 'ën kakë banakama ënëx kikësabiokin 'anan; uisaxunbi mëskukin 'ën nankë banakama nantima 'ain, kixun ka atu Moisésnën kakëxa.

13 ¹Anumi mitsux 'ikë anuaxa achúshi uni an bëtsi dios ñuikin bana ñuikë 'imainun an unin namákin iskë ñuikë uni këmënux mëraxun usai ka ñu 'iti 'ikë kixun ñuikëbëa, ²ax kikësabi ó asérabi ñu 'ikëbëtan ka mitsu kati 'ikën: ¡Asabi ka, bërí kananuna anu kuanxun nun 'unán-këma; bëtsi dios rabi kuantu 'ain! ³kixuan kakëxunbi kamina mitsun aín bana kuantima 'ain. Nukën 'Ibu Diosan ka asérabi karamina mitsun a nuibati ax kikësabiokin 'ai ami sinani isnuxun mitsu tankin usakin 'ati 'ikën. ⁴Usa 'ain kamina Nukën 'Ibu Dios ashí an kakësabiokin 'akin; ax kikësaiabi oi 'ikin a bana kuakin ashí rabi-kanti 'ain. ⁵'Imainun kamina an bana ñuixunkë uni 'imainun an namákin isun usaika 'iti 'ikë kixun bana ñuikë uni a mitsunu mëratia 'ati 'ain, a unin ka Dios an Egipto menuxun tëmëra kin ñu mëëiabi mitsu chikían ax kikësa okin 'anun 'ën kakë usakin 'axuma 'anun kixun mitsu 'unánmiti 'ikën. Usakinmi 'akëx ka mitsunuax uni 'atima sinánñukama 'aíma 'iti 'ikën.

⁶Bërí kana achúshi achúshi mitsu kain, min xukën apan 'ianan 'anáka, mitsun bëchikë bëbu

'ianan xanu 'ianan ami kuëenkë min xanu, 'imainun abëmi nuibanairakë uni, 'ianan mitsun papanbi bëtsin kuanumashi kakë-xunbi kamina 'atima 'ain, ⁷a dios kamax ka mitsu 'urama 'ikë ëma kamanuxun rabikë a 'ikën, usa 'aish ka mitsu 'urama 'ianan mitsu 'ura 'ixun, mekamanuxun amo amoxun mikama bëararati 'ikën, ⁸usa 'ain kamina atux 'ikësai 'ima 'ianan atun kakëxun aín bana kuantima 'ain; 'ianan kamina atu nuibatima 'ain; nuibakin kamina tëmëraiabi atu 'akintima 'ain, 'anan kamina atún 'akë ñu unëi atubë nitima 'ain; ⁹unëkima kamina a unikama rëti 'ain. Rëkin kamina min pain atún 'akëxu-maishi mitsun pain, 'aia iskin ka ráiri unikamanribi usaribikin 'ati 'ikën. ¹⁰'Akin kamina maxaxan bamatanun 'ati aín, ax aín kuëenkësa okin 'akin Nukën 'Ibu Dios an nu Egipto menuax tëmëraia chikían a ënti sinánmikë kupí kamina usakin a unikama 'ati aín. ¹¹Ësokin mitsun a unikama 'aia isí ka Israel unikama bëtsi ñu atún 'akësokin 'atimi rakuéti 'ikë kixun ka Moisésnën kakëxa.

Asaribi 'ixun 'ain bana ñuixunti achúshi uni ka Diosan 'inánuxun 'aia kixun Moisés ká bana

18 ¹⁴Moisésnën ka Israel unikama bana ñuixunkin ësokin kakëxa: A mekama anumi mitsux kuantu anu 'ikë unikamaxa usai ka ñu 'iti 'ikë kixun kimainun

ka an ñunshinan 'amikëxun ñu tankë unikamaxribi kiti 'ikën; 'aínbi ka usakinra a ñukama 'anun Diosan mitsu 'amitima 'ikën. ¹⁵Usa 'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan mitsu-nuaxa achúshi uni an Dios kikë bana ñuikë 'ën mitsu ñuixunkë-saribi okían ñuixunun 'imiti 'ikën, aka mitsun rëbúnki kaman aín bana tanti 'ikën. ¹⁶Ënëx ka asé-rabi 'ikën, mitsux kamina anumi aín bashi Sináí kakë anu timéxun Dios ñukati kamina ësai kikankën: bërí kananuna amiribishi Nun Diosan kakëxun kuatëkëinsama tanin, 'imainun kananuna chaiira 'inuan tsi rëkirukëσαι 'ikë aribi bamatima kupín istisama tanin kias kiakën. ¹⁷Usai mitsux kia okin ka Nukën 'Ibun 'ë kakëxa: Asabi ka usáimi kikë ax 'ikën. ¹⁸Ën kana atunuaxa achúshi uni an 'ën bana ñuiti uni 'imiti 'ain, min 'akësarabi okin an bana ñuixunun 'imiti 'ain, an ka mitsun aintsibi 'ixun 'ën kakë banakama mitsu ñuixunti 'ikën, 'imainun ka 'ën kakë banakama abi mitsu ñuixuntëkënti 'ikën. ¹⁹Uikaman kara an 'ën bana ñuikë unix 'ën anë ñui kia kuaisamatan-kin ax kikësa okin 'aisama tania a kana 'ën 'atimokin uisa karana oisatani usokin 'ati 'ain. ²⁰'Aínbi ka 'ën bana ñuikë uni 'ixunmabia an 'ën kakëxunmabi bana ñuikë, a 'imainun bëtsi dios ñuikin uni bana ñuixunkë a unikamax ka 'akë 'iti 'ikën. ²¹Mitsun kamina ësokin sinánti 'ain: ¿Uisaxun karanuna ax ka Nukën 'Ibu kikë bana 'ikë kixun a 'unánti 'ain? ësokin sinánkin

kamina mitsun 'unánti 'ain: ²²An bana ñuikë uni axa Nukën 'Ibun anë ñui kikë 'aínbia ax kikësabi oi 'itia kikë usai ñu a 'ikëbëtama kamina mitsun 'unánti 'ain, ax ka Nukën 'Ibu kikëma bana 'iixa kixun, usa 'ain kamina an bana ñuixunkë uni ax ka axbi rabia-kati kiixa kixun 'unáni, mitsux ami rakuétima 'ain, kixun ka Moisésnën kakëxa.

**Moisésnën Israel
kama usakin ax
këmëi banakëkama
'ati ñuixua bana**

19 ¹⁵Ësokin ka Moisésnën Israel unikama katëkëan-këxa: Achúshi uníxa këmëi banai a unin ka 'atima ñuira 'akin a tanti bana kikësokin 'akinma uni 'axa kikëbëtan kamina asé-rabi ka ax 'ikë kixun sinántima 'ain. Usa 'aínbi kamina rabé 'imainun achúshi uni an usai ka asé-rabi 'iixa kixun bana ñuiti békë axa asé-rabi ka usakin 'axa kikëbëtan usa ka kixun kati 'ain. ¹⁶Usa 'aínbi ka an ñu 'atima 'akë uníxa bëtsi uni ñui a unix ka ñu 'atima 'ai 'uchaxa kikëxbi ax këmëia kikë 'iti 'ikën, ¹⁷usa 'ain ka axa nishanankë uni rabé ax 'apunu kuanan Nukën 'Ibunu 'imainun sacerdotekama an bana mëníokë akamanu a nëtën ñu mëkëbë anu kuantí 'ikën. ¹⁸Anuxun ka an bana mëníokë aín 'apukaman uni rabé bëruinra oxun uisai kara 'iixa kixun upíokin ñukati 'ikën, ñukákëxia, ax bëtsi unimi manánkë ax këmëkë 'ain ka,

¹⁹bëtsi uni 'atima oti sinanx ami këmëi manánkë uni axbi 'atima okë 'iti 'ikën. Usakin 'akëbë ka an ñu 'atima 'atishi sinánkë uni raíri ax mitsunu 'aíma 'iti 'ikën. ²⁰Usakin 'aia isi rakuékin ka aín patsan kamax ñu 'atimaira 'ati sinanima rakuéti 'ikën. ²¹Usa 'ain kamina uin kara bëtsi uni 'aia a nuibakinma 'axun rankanti 'ain, uin kara bëtsi unin bëru 'atima oia ax ka usaribi okin ain bëru 'atima okë 'iti 'ikën. 'Imainun ka uin kara bëtsi unin xëta 'atima oia aín xëtaribi 'atima okë 'iti 'ikën, 'anan ka uin kara bëtsi unin məkën 'atima onan aín taëribi 'atima oia a uninanribi ka bëtsi unin aribi 'akë 'iti 'ikën kixun ka Moisésnën kakëxa.

**Uisakin kara unin ain xanu
ënti 'ikën kixun Moisésnën
Israel kama ka bana**

24 ¹Moisésnën ka amiribishi Israel kama ësokin katëkëankëxa: Uin kara aín xanu kuënkín aín xanu 'iti bití 'ikën, 'aínbi ka aín xanun 'ixunbi anuxun ñu 'atima 'aia ax 'atima uní 'ixun kuënkíma, achúshi kirika anbi kuënéoxun ëné xanux ka bërí 'ën xanuma 'ikë kixun 'atankëxun aín məkëñubi 'inánti 'ikën 'inánkin ka aín xubunuaxa chikínun kati 'ikën. ²Usakian 'akëx aín bënëbë énanani ka aín xubunuax chikíkëa bëtsi unin anun kuënkín bikëxbi ka asábi 'iti 'ikën; ³aínbi ka anribia bitëkënkë ain bënëitsi, anribi a xanu anuxun 'atima ñu 'atëkënia

iskin a kuënkíma achúshi kirika abi 'atankëxun 'inánkin aín xubunua chikínti 'ikën, 'aínbi ka an bikë uni ax ñukëbëtan, ⁴ax pain aín bënë 'ia anbi aín xanu 'iti bitëkëinsatankibi, bëtsi unin bikëxun ñu 'atima 'akë a mëníokakëma 'ikë bitima 'ikën; ax ka achúshi ñu usai uni 'iti Nukën 'Ibu kuënkëma 'ikën, usa 'ain kamina Nukën 'Ibu Diosan 'inánti me anuax mitsux usai 'i kuankantima 'ain.

**Usai ax kikësabi bëtsibë
'iti banakama ñuikin
Moisésnën ka bana**

⁵Uin kara bërí xanu biaxa a unix ka 'akanani kuankëbë kuantima 'ikën, 'imainun ka aín 'apun uisa ñu mëëtibi 'anun achúshi baritia sënëntamainun katima 'ikën; usakia 'akëx ka a unix aña ñubi mëima aín xubunu achúshi baritia sënëmi aín xanubë upitax 'i kuëni 'iti 'ikën.

⁶Uibi kamina 'ën ñu mi 'inámainun kamina min anun məkënan ñu rënkë maxá 'ë ënxunti 'ain kixun katima 'ain, usakin mi 'akëx ka a unix anúan aín ñu rënxun piti 'aíma 'iti 'ikën.

⁷Tanan ka uin kara aín aintsí 'ikëbi Israel uní achúshi anbi ñu mëëmikatsi kixun 'anan maruti sinánxun maruti 'ikëbi mërakë uni ax ka 'akë 'iti 'ikën, usokin 'akëx ka an ñu 'atima 'akë unikamax mitsubë 'ikë 'aíma 'iti 'ikën.

⁸'Imainun ka uix kara an nami shurunmikë 'insínan 'ia an aña ñubi mëima 'iti 'ikën Levitas

sacerdote kaman kakësabi oi 'iti 'ikën. Usakin 'anun 'ën kakësabiokin atun 'ati 'ikën. ⁹Mitsun kamina sinánti 'ain, uisakin kara Diosan Egipto menuax mitsux chikíkuatsini ukëbëtan María ami 'atimati banaia 'akëxa kixun.

¹⁰Uin kara bëtsi uni 'inantë-kënuxua ñukákëxun aín kuríki 'inánan aín ñu 'inania ax ka aín xubunu atsínxun aín ñu bitëkënkima anbia aín ñu 'inántëkënun kaínti 'ikën. ¹¹Usai 'ikinma ka anbia, aña kara 'inántisatania a 'inánuxun bimainun ëmánxun bëtsi uni kaínti 'ikën. ¹²'Imainun ka uni ñuñuma anu 'iti 'ikën, a kamina aín ñu ñukákëxia chupa anuan mapukë chupañushi 'ikë a ñukáxun achúshi imé anun 'iti t'katankëxun 'inántëkënti 'ain, ax ka anuan rakukë aín chupa achira 'ikën; ¹³usa 'ain ka aín chupa bari xupinbukëbëtainshi anúan imé 'uxi rakunun 'inánkë 'iti 'ikën. Usakin mi 'inánkëxuan uni an upíokin sinánxunia ka Diosan min 'akë ñu upí isti 'ikë.

¹⁴Ñuñuma uni kamina 'itsaira tëmíxunbi kupíosama tankin tënanpatima 'ain, 'anan kamina mitsun 'aintsikama 'imainun bëtsi menu 'ikë uni mitsun ëmanu tsókë 'ikëbi usokin 'atima 'ain. ¹⁵Usokin 'akinma kamina ñu mëbaitiaishi a nëtëmbi kupíoti 'ain, an ka ñuñuma 'ixun anun aín piti maruti a kuríki kuëënia. Usokin bënëkin kupíokëxuma ami tëmikë ñuñuma uni an ñukákëxun ka Nukën 'Ibun mitsúxmi 'uchakë 'ikë isti 'ikën.

¹⁶Uinu 'ikë papaxbi ka aín bëchikënen 'atima ñu 'ai 'uchakë kupín 'atima okë 'itima 'ikën, 'imainun ka aín bëchikënxribi aín papan 'uchakë kupínribi atima okë 'itima 'ikën, usa 'ain ka achúshi achúshi unix ñu 'atima 'aia 'uchakë kupí ñukë 'iti 'ikën.

¹⁷'Ianan kamina axa mitsubë tsókë bëtsi menu 'ikë unikama 'atima onan papañuma tuákamaribi 'atima otima 'ain. 'Imainun ka xanu raëmëkë ñu 'inánkin anun rakukë aín chupa a bikuantima 'ain. ¹⁸Usa 'ain kamina manúkantima 'ain, Egipto menuxun tëmëraikin ñu mëëiabi ka anua Diosan mitsu chikíankëxa; usa 'ain kamina 'ën mitsu kakë ënë bana-kama kikësokinshi a tankin 'akánti 'ain. ¹⁹Mitsun 'apákë ñu aín bimi bixunmi manuxun ëbiankë a bitsi kamina anu kuantëkëntima 'ain; a kamina axa mitsubë tsókë bëtsi menu 'ikë unikama a 'imainun papañuma tuá 'ianan xanu raëmëkë kaman barikin binun ënti 'ain, usakinmi ñuñuma unikaman binun 'aia ka Nukën 'Ibu Diosan mitsun 'akë ñukama upí 'inun 'imiti 'ikën. ²⁰Uínsaran karamina olivos kakë i aín bimi aceituna a bitsi anun kamina amiribishi aín pëñankama baritëkënbiankin aín bimi bikin tëokë a bitima 'ain, axa aín pëñanu bërúkë aceituna a ka bëtsi menu 'ikë uni mitsubë tsókë a 'imainun tuá papañuma abëtan raëmëkë xanukaman biti 'ikën. ²¹Uínsaran karamina mitsun uvas 'apákë bimia aín bimi bitsi anun

kamina amiribishi bikin tēxēokē-kama barikin bitēkēntima 'ain; akamina bētsi menu axa mitsubē tsókē a 'imainun tuá papañuma xanu raēmēkē atuan binun ěnti 'ain. ²²Kamina sinánkanti aín mitsux pain kamina Egipto menu tēmēramikin ñumēmikē 'iakēn; usa 'ain kamina 'ěn mi kakē banakama ěněx kikēsabiokin 'ati 'ain, kixun ka Moisésnēn Israel unikama kakēxa.

25 ¹Uikamax kara bētsibē nishanaxa ax ka anuxuan ami uni manánkěxun 'apun bana mēníokē anu buánkē 'iti 'ikēn; anuxun ka 'apun uin pain kara ami nishkin bētsi 'atima oxa a 'atima oti isanan bētsi a uisabi otima 'ikēn. ²An ñu 'atima 'akē uni a usokin 'aisa 'ikē ka an ismainunbi menu nipatankěxun an ñu 'atima 'akē kupín rishkinun bētsi uni an bana mēníokē unikaman 'amiti 'ikēn. ³'Aínbi ka usa unikama ax cuarenta okinra rishkikē 'itima 'ikēn, usakin 'akin ka aín aínsi 'ikēbi 'atima okē uni ax 'aisamaira tēmērati 'ikēn, usokěx mitsumi rakuékin ka usa ñu 'atēkēntima 'ikēn. ⁴Trigo bimi tákanuxun chakakin ka 'ain rēukukēma pīia kixun vaca bēnē, a ñuina kuēatsimiti 'akē a ain kuēbínu atsímítima 'ikēn.

**Moisésnēn Israel kama aín
xukēnan raēnkē xanubē
kara uni uisai 'iti 'ikē
kixun ñuixuan bana**

⁵Moisésnēn ka amiribishi Israel kama katēkēankēxa: Achúshi unix

ka a xukēn rabētaxbi ain papan menu xubuñu 'iti 'ikēn, 'aínbi ka bētsix aín xanumi bēbuokin bēchiamaxi ñukē 'iti 'ikēn, ñukē 'ain ka raēmēkē xanu ax ain bēnēn aínsima unibē biranantima 'ikēn, aín bēnēn xukēn aín bēnēitsi abē kuni ka birananti 'ikēn. Usakin bikěx ka aín xukēnan raēnnkē xanu bikē ax ka aín xukēnan raēnkē xanu ka unin biti 'ikē kikēsa okin 'akē 'aish asábi 'iti 'ikēn. ⁶Usakin bixun a xanumi bēchitabaxun ka aín xukēn ñukē aín anēnbi 'akē 'iti 'ikēn, usakian 'akěx ka Israel unikamanuax a unin anē nētétima 'ikēn. ⁷'Aínbi aín bēnēn xukēnan bisama tankěx ka a xanux aín 'apu kamami manani kuantu 'ikēn, kuanxun ka kati 'ikēn: 'ěn bēnēn xukēn 'ěn bēnēitsi ka ain xukēn ñukē aín anēn bēchitankěxun 'ati kuēñima; Israelnuxua aín anē manúkantima kupí kana usakin 'aisatani 'imainun ka 'ě bisama tania, usai 'ikin ka aín xukēnan raēnkē xanubēa uni 'iti bana kikēsa okin 'aisama tania. ⁸Usaia ami manánkěxun ka a ěmanu 'ikē aín 'apukama abē bananua a uni unun kixun kamiti 'ikēn, kamikěx uaxia a xanu kana 'ěn xanu 'iti bitsima kikēbē, ⁹a 'urama ukin ka aín aínitsin aín kushikaman ismainunbi aín taxaka amo 'ikē táchikinshi bētushu kakín kati 'ikēn: ¡Ka iskan ěsokin ka uni aín xukēn ñukin raēnkē xanumi an bēchikēsa 'itánun bēchitisama tankē uni a 'ati 'ikēn! ¹⁰Usakian

aín 'aininèn 'an ka aín bënëitsin aintsikama ax aín taxaka táchikë kakin anëké 'ikë kamabi Israel menuxun 'unánkë 'iti 'ikën.

**'Apákëx tuatabaia ñu bimi
bixun Dios 'inánti kia bana**

26 ¹Moisésnèn ka bëtsiokin Israel unikama katëkëankëxa: Uínsaran kaina Diosan mi 'inánkatsi kia me anu bëbatankëx anu 'ikani anu kamina, ²a menu ñu 'apáxun ax pain tsinasati bimikë a bitankëxun pëkëtia kaki achúshi, uinu kara anuxun a rabiti xubusokin 'ati Diosan kaisaxa a menu 'atankëxun anu uanti 'ikën. ³Anuxun ka Sacerdotekaman mitsu kati 'ikën: 'Ëx kana ësai bërí kin a me 'inánkatsi kixuan nun chaitiokëkama Nukën 'Ibun ka me anu kananuna bërí 'ain kiox ka kiti 'ikën. ⁴Ësai kitankëx sënënia kakimi békë a 'inánkëxun ka Sacerdotenèn bitankëxun anuxun Nukën 'Ibu Dios rabikin ñuina xaroti 'akë anu nanti 'ikën; ⁵usakin nani ka Nukën 'Ibu Diosan kuamainun ësai kiti 'ikën: 'Ën rarakamax ka 'itsamashi 'aíshbi arameo 'ikësa achúshi menushi tsótima kuaínbëkini tsótankëx Egipto menu kuantankëx anu tsóti bërúakëxa, anuax ka 'itsa baritia 'ikëbë achúshi ëma chaiira 'ianan kushiirabu 'imainun 'aisamaira 'inun 'uakamë 'ëokëxa. ⁶Usai 'ikëbë atumi rakuékin ka egipcio unikaman 'aisamaira ñu mëëmi-kin 'atimaira okin atu tëmëramiakëxa. ⁷Usa 'ain kananuna nun

chaitiokë kaman Dios a ñukákën, ñukákëxun ka nun bana kuakin egipcio unikaman 'aisamaira okin ñu mëëmikëx tëmërai ñutisari 'ia an nu isakëxa; ⁸iskian ax kushiira 'ixun chaiira ñu 'akëbëa Egiptonu 'ikë unikama ami rakuëkëbëtan ka nukama anua chikíankëxa, ⁹chikinbëtsinkin ka anua piti ñu 'aisamaira 'ikë ënu bëakëxa, bëtankëxun ka anua a xëati ñu buna rëpasa 'aisamaira 'ianan a piti ñuribi 'aisamaira 'ikë ënë menu nu bëakëxa. ¹⁰Usa 'ain kana asábi ka kakin 'ën ñu 'apákë aín bimi tsinasakian anpan tuakëkama Nukën 'Ibun nu 'inánkë me anu 'apákëxa bimia bixun bëan.

Ësai pain kitankëxun kamina kakinuami békë min ñu bimi Nukën 'Ibu Dios nanxunishi rantinpuruni tsóbukin a rabiti 'ain. ¹¹Usakin 'axun kamina achúshi fiesta 'akin Dios kamabi ñu 'akinkë kupí asábi ka kakin min aintsikamabëtanbi timéxun 'anan levitakama 'imainun bëtsi menu 'ikë mitsubë tsókë unikama abë timéax kuëenti 'ain kixun ka Moisésnèn atu kakëxa.

**Kamabi ñu 'apákë bixun
kamaira 'inankimabi
chukúma chukúmashi
'inánti 'ikë kixun ka bana**

¹²Usa 'ain ka Moisésnèn Israelkama usaía 'iti bana ñuixunkin katëkëankëxa: Achúshi achúshi bari 'ikëbëtan kamina mitsun ñu 'apákë tsinasatia bimikë a bixun kamaira 'inankimabi

Dios achúshi achúshi unin ami 'inánkë këñúkëbëtan 'inánti 'ikën, 'ainbi kamina uínsaran kara rabé 'imainun achúshi baritia 'ia anun ñuñuma unikama 'ianan levita, 'imainun mitsubë tsókë bëtsi menu 'ikë uni, papañuma tuá xanu raëmëkë akamabi 'inánti 'ain, ax ka uinu 'ikë ëmanu kara 'ia anuxunbia atun piti 'iti 'ikën, ¹³usakin 'atankëx kamina Diosan kuanun ësai kiti 'ain: 'Ën kana 'apáxun bikë ñu bimi amo 'ën xubunu mi 'inánti buküanan, ax ka 'ën mi nanxunti a 'ikën, 'imainun kana levita unikama 'ianan bëtsi menu 'ikë unikama axa nun menu tsókë 'imainun papañuma tuákama xanu raëmëkë akama 'inan. Usakin 'akin kana manukinma min bana kikësabiokin 'an. ¹⁴'Imainun kana a mi nanxunti nankë ñu akama 'ën aintsi ñukë 'ain 'atima sinani masá nuituti 'ianan 'uchakë 'ixun pikëma 'ain, 'ianan kana bëtsi menu 'ikë unikaman 'akësokin anua uni ñukë mafnkë anu uaxxun nanxunkëso-kin nankëma 'ain. 'Ën 'Ibu Dios 'ën kana uisokin 'anun kaina 'ë ka usakin mix kikësabiokin 'an. ¹⁵Mín kamina naíkamë 'ëo anuxunbi iskin xubu chaiorukin upíra okin 'akë aín manánxun iskësokin iskin, uisai kara ënë menuax ñu 'ia a 'unánin, usa 'ain kamina min unibu Israelkama upíokin sinánxunin, min nu 'inánkë me anua, usa 'aish ka ënë menu a xëati ñu 'imainun a piti ñu 'aisamaira ënu 'ikën, minmi nun chaitiokëkama a 'inánuxun kásabiokin.

**Israel kama Nukën 'Ibun
aín uni 'aish upí 'iti
sinánmitëkëan bana**

¹⁶Moisésnën ka amiribishi Israel unikama ësokin katëkëankëxa: Nukën 'Ibu Dios an ka bërí aín bana kuënëo 'imainun ax kikësabi oi 'iti bana akamami mitsun min nuitu-nënbi sinánkin ax kuëenkësabi okinshi mitsun 'ati kuëënia. ¹⁷Mitsux kamina bërí Dios ax isa mitsun 'Ibu 'ikë kiax kian, kianan kamina ax kikësabi oi 'iti bana 'imainun a tanti bana kuënëo akamax kikësabiokin tanti 'ai kian. ¹⁸'Imainun ka Nukën 'Ibu ësai kiaxa Israel unibu mitsux kamina achúshi ëma asérabí bërí 'ën unibu 'iti 'ain, 'ëx kíásabiokin kana 'ën mitsu kaisakën, usa 'ain kamina ax kikësabira oi 'iti bana a tanti 'ain. ¹⁹Nukën 'Ibu Diosan ka kamabi menu 'ikë ëmakama 'akëxa, 'ainbi ka an mitsúxmi ëma achúshi kushiira 'aish ainan 'ikë ñuikania kuati bëtsi ëmakama mitsumi rakuënun Dios kikësabi oi 'ikanti aín.

**Israelnën rëbúnkikama
an kakëxun kuaisama
tanxbi ami sinanatëkënia
Diosan 'akian bana**

30 ¹Uínsaran kara: 'Ën mitsu ñuixunkësabi oi upí ñu 'ianan 'aisama ñu 'ia Dios kikësabi oí 'ia, anun kamina uinu 'ikë menu kara mitsumi nishkë unikaman mitsu buania a menuxun kamina ënë banakama sinánti 'ain, ²sinánkin atun dios mitsu rabikë a ënkin kamina min nuitubëtanbi

sinánkin ax kuëenkësa okinshi 'aia ka Nukën 'Ibun mitsun bakë bëchikë këñunbi 'ën bërí mitsu kakë ësokinbi 'akinti 'ikën, ³usokinmi 'aia ka Diosan mitsu 'atima oxunbi mëníokin nuibati 'ikën. Nuibakin ka amiribishi anua bëtsi menu 'ikë unikaman bëa me anubi mitsu buántëkënti 'ikën, ⁴'imainun ka ami nishkë unikaman uinu 'ikë menubi kara uankëx amanu amanu kuankë 'ikëbi anuabi Nukën 'Ibu Diosan mitsun aintsikama 'ain menubi unun 'imiti 'ikën. ⁵Usakin 'akin ka amiribishi Nukën 'Ibun anua nun chaitiokëkama tsóa me abia atunan 'inun bitëkënun anu buánti 'ikën; anuxun ka upitax bukukin 'ain chaitiokë kaman anuxun 'asamaira okin 'aisamaira bakë bëchipanun 'imiti 'ikë kixun ka kakëxa. ⁶Usa 'ain ka Diosan mitsun nuitu mëníokin sinánmianan mitsun bakë bëchikëkamaribi 'ati 'ikën, an ka aín bana 'unámianan uisakin karamina mitsun a aséرابi nuibati 'ai kixun 'unánmiti 'ikën usa 'ain ka a aín nuitubëtanbi sinánkin a menu atux upitax 'itsa bari 'imi tsóti 'ikën. ⁷Usa 'ain ka Diosan mitsun rëbúnki kamami nishkë unikamaxa tëmërai 'inun 'ën bërí mitsu kakë ësai tsónun 'imiti 'ikën, ⁸usai atux tëmërai tsómainun kamina mitsun Nukën 'Ibumi sinánkin ax kikësabiokin 'anan, ax kikësabira oi 'iti bana 'ën bërí mitsu kakë ënë tanti 'ain. ⁹Usakin 'aia ka Nukën 'Ibu kamabi ñuñuira 'inun mitsu 'imianan, mitsun bakë

bëchikëkama 'ianan atun 'arakakë ñuinanën tuákama 'imainun atun 'apákë ñukama 'itsaira 'inun 'imiti 'ikën; usakin 'aia isi kuëenkin ka mitsun chaitiokëkama asaribi okin Diosan mitsu 'akinti 'ikën, ¹⁰'ainbi ka aséرابi Dios kikësabira oi 'iti bana 'imainun a tanti bana anbia kuënëonun 'amikëxun 'ën kuënëo ënë tankin, ax kikësabiokin aín nuitubëtanbi sinánkin 'ati 'ikën.

¹¹'Ën bërí mitsu ñuixunkë ax kikësabira oi 'iti bana ënëx ka mitsunan, tëirama 'ianan ax kikësabiokin mitsun 'aisabi 'ikën. ¹²'Ënë banax ka naínuma 'ikën, mitsúxmi ësokin sinani ësai kinuma: ¿Uin kara naínu kuantankëx uxun ënë bana kikësabiokin kananuna 'ati 'ai kixun 'unámikin nu kati 'ik? ¹³'Imainun ka a banax parúmpapa 'ukëmanan 'ikën, mitsux ësai kinuma: ¿Uin kara parúmpapa sikarakëtankëxun 'unánbëtsini uxun ënë bana kikësabiokin kananuna 'ati 'ai kixun 'unánmikin nu kati 'ik? ¹⁴Usamaka ax kikësabira oí 'iti bana a kamina mitsun upíra okin 'unanin, usa 'aish ka a banax ax kikësabiokin mitsun 'ati asábi 'ikën.

¹⁵Ka kuat, bërí kamina kuati 'ain, 'ën kana aña karamina 'ati 'ai kixun mitsu kaiman, 'ainbi kamina uisai kaina bukuti 'ai kixun isanan, uisa upí ñu 'ai kaina upiti tsóti 'ai isanan uisa ñu 'ai kaina mitsúxbi ñuti 'ain kixun 'unánti 'ain. ¹⁶'Ën bërí mitsu kakë ësokin 'akinmi a nuibati ami katamëkin ax kikësabira oi 'iti bana 'ianan a tanti bana kikësabi 'ia ka Diosan bakë bëchipatimi tsónun

mitsu 'imiti 'ikën, 'imainun ka anumi mitsux tsóti me anu tsotia mitsu upíokin sinánxunti 'ikën. ¹⁷Aínbi kamina mitsun 'ën kakë banakama ënë kuantima, bëtsi dios-kama rabi rantinpuruni ami 'ikin rabiti sinántima 'ain, ¹⁸bërfibi kana 'ën mitsu ësokin kain ax mimi nishkë unikaman ka asérabi mitsu 'ati 'ikën, 'akëx kamina 'itsa baritaiira tsótima Jordán kakë baka shitátankëxunmi bikë me anu tsókantima 'ain. ¹⁹Ënë nètën kana bëri mitsu kain naí 'imainun men ka unin kuankësa okin 'ën mitsu kaia kuanti 'ikën, 'aínbi ka a menu tsókë unikamax këñuti 'ikën, usa 'ain ka upíokin sinán-xunkë 'imainun 'atima okin sinán-xunkë 'iti 'ikën, usa 'ain kamina uisai kaina mitsux tsóti 'ai isanan uisa ñu 'ai kara mitsun rëbúnkikama tsóti 'ikë kixun kati 'ain; ²⁰usa 'ain kamina Nukën 'Ibu Dios nuibati ami katamëkin ax kikësabiokin 'ati 'ain, usakin 'ai kamina 'itsa baritia a me 'inánxuxua sinanatëkëntima okin Nukën 'Ibun nun chaitiokë Abraham Isaac 'imainun Jacob ka a menu 'iti 'ain kixun ka Moisésnën kakëxa.

**Moisésnën an 'akësaribi
okin Israel unikama 'akinun
Josué anëa bana**

(Nm 27.12-23)

31 ¹Amiribishi ka Moisésnën Israel unikama atubë banakin, ësokin katëkëankëxa: ²'Ëx kana bëri ciento veinte baritiañu 'ain, usa 'aish kana uni kaniakëti 'ikësabi kushi kiani me 'abiani 'urakuani nikin mitsu 'akinsama 'ain. 'Ianan ka

Nukën 'Ibun 'ëx isana Jordán kakë baka sikarakëti kuantima 'ai kixun 'ë kaxa. ³Usa aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan kuania mitsu 'akinti 'ikën anu 'ikë ëmakamanu 'ikë unimi aín me binuxumi abë 'akanankin këñukin 'anun ka mitsu 'amiti 'ikën. Josuéñën ka ax 'apu 'ixun Nukën 'Ibun kakë-sabiokin mitsu buánti 'ikën. ⁴Usai mitsux kuankëbëtan ka Nukën 'Ibun Sihón 'imainun Og amorreo kaman 'apumi mitsun aín suntárुकama këñunbi abë 'akanankin 'asaribiokin 'anun mitsu 'amiti 'ikën. ⁵'Imainun kamina uínsaran kara Nukën 'Ibun a ëmakama 'anun mitsu 'amia anun atubë 'akanankin 'ën mitsu kakë-sabiokin 'ati 'ain. ⁶Mitsux kamina kushi sinánñubu 'aish rakué 'itima 'ain; usai 'ikamina atubë 'akanankin 'ai atumi rakuétima 'ain, usakin 'aia ka Diosan ënkinma abi atu 'anun mitsu 'akinti 'ikën.

⁷Usakin pain atu katankëxun ka Moisésnën Josué kuënxun kamabi Israel unibunën kuamainun ësokin kakëxa: Min kamina rakuétima kushikin ënë unikama a 'inánxuxuan sinántëkëntima okin Nukën 'Ibun nun chaitiokëkama ka me a binun 'akinti 'ain. ⁸Nukën 'Ibun ka mi kuania 'akinkin ëntima 'ikën, usa 'ain kamina rakuékin; kana 'aíma kixun sinántima 'ain.

**Anun uni ribinkëkama
mëñóti bari 'ikëbëtan ka
ax kikësabiokin 'ati 'ikë
kixun Moisésnën ka bana**

⁹Usa 'ain ka Moisésnën ax kikë-sabi 'iti bana a kuënëotankëxun

sacerdote levita unikama an bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë anua achúshi ñu 'ati kikë bana kuënëokë Nukën 'Ibun kirika anu 'arukë an 'iaxun buánkë-kama a 'imainun Israel unikaman kushibu atubëtanbia bërúanun kixun 'inánkëxa, ¹⁰'imainun kana ësokinribia 'anun kixun kakën: Mapai achúshi 'imainun rabé baritia 'ikëtibi kamina anun mitsun ribin mënioi a nëtë inuti 'uta 'atankëx anu 'ikin achúshi fiesta 'ai 'ikanti 'ain, ¹¹usa 'ain ka Israelkamaxa xubusa okin 'akë anuxun Dios rabiti anu timëkankë 'ain ka usai ax kikësabi oi 'iti bana kuënëokë a kamabi unían kuamainun ñuti 'ikën. ¹²Usa 'ain ka kamabi Israel unikamax anu timéti 'ikën uni, xanu, uniakë 'imainun bëtsi menu 'ikë uni mitsubëa tsókë akamaxbi ka, ax kikësabi 'iti bana 'aia kuati 'ikën, kuankin 'unánkin ka Nukën 'Ibu Dios kikësabiokin 'anan kamabi aín banakama kuënëokë kikësabiokin 'ati 'ikën. ¹³Usa 'ain ka mitsun bakë bëchikëkama, an ënë bana kuakëma atúnribi ñuixunkëxun kuankin upíokin 'unani Dios kikësabiokin 'ain upiti xëñibua 'aínbi Jordán kakë baka shitákiani kuanxua biti me anu tsókin 'ati 'ikën.

**Ashikian Nukën 'Ibun
Moisés ka bana**

¹⁴Katankëxun ka Nukën 'Ibun Moisés ësokinribi katëkëankëxa: Ka kuat, anun mi ñuti nëtë ka

'urama kuatsinia; usa 'ain kamina Josué kuënbiani mi rabëtaxbi xubusa okin 'akë chukúma anuax 'ëbë mërananti anu kuanti 'ain, 'ën usai 'iti banakama mi ñuixunun. Usakian kakëx ka Moisés 'imainun Josué xubusa okin 'akë anu kuankëxa, ¹⁵kuankë 'ain ka anuax Nukën 'Ibu achúshi nëtë kuinsa anu mërati xubusa okin chupa 'akë aín xëkuëñubi nirakëakëxa. ¹⁶Usai nirakëan ka anuxun Nukën 'Ibun Moisés kakëxa: Ënuax 'itsama nëtë 'ikëbë kamina mix ñuti 'ain, usaími 'ikëbëtan ka ënë unikaman 'ën bana kikësabiokin 'akima atúan biti me anu 'ikë unikaman rabikë dios a rabi-kin 'ë rabiti ënkin achúshi ñu 'ën manutima okin atu 'axunkëkama manukin bëtsi ñu 'ati 'ikën. ¹⁷Usai 'ikëbë xumatati nishkin kana atu ënti 'ain; ëntankëx kana uisaxbi atumi sinántëkëntima 'ain, usa aín ka atunu 'aisamaira ñu 'ikëbë atux tëmërai, kananti 'ikën: ¿Nuxnu ësai tëmërakë ënëx kara mitsun sinánkëx nun Diosnu ënkë kupínnu 'ikë 'ik? ¹⁸'Aínbi kana usai atux 'iti nëtë 'ikëbëa tëmërakëbëbi, 'ëx atian ira atu 'ura 'iti 'ain, usai kana bëtsi dios rabi 'ëmi 'uchakin 'aisamaira ñu 'akëbë 'iti 'ain.

¹⁹Bëri kamina anun kantati bana ënë 'ën mi kamainun kuënëoti 'ain, kuënëotankëxun kamina minbi Israel unibu anun 'ëmi kantanun 'unamiti 'ain, usa 'ain ka a kanta kantakin uisai kara kia kuankin 'ën atu kuainsama tania tëmëramikëxun a sinánti

'ikën. ²⁰Uínsaran karana aín chaitiokama kásabiokin a menu atsini unun 'imi anun ka sinana-tékëntima okin a anua a piti ñu 'aisamaira 'imainun a xëati buna rëpa 'aisamaira 'ikë, a menuxun puchákin pianan xëai xuakanti 'ikën, usai 'ikinbi 'ë rabiti ënkin bëtsi dios kamaishi rabiti 'ikën, usakin 'ai 'ëmi manukin 'ëx usai 'iti kia banakama manuti 'iti 'ikën. ²¹Uínsaran kara 'ën 'imikëx 'aisamaira masátënëi bënëtia anun ka ënë kanta atun sinánti 'ikën, usa 'ain ka atun rëbúunki kamaxribi a kanta sinani anun kantati 'ikën; 'ën bërámabi a 'inánuxun ka me anu atsínxumabi 'atima ñuira 'ati sinania kana atu 'unanin. ²²A nëtënbi kuënëoxun ka Moisésnën Israel unikama a kanta 'unánmiakëxa.

²³Usakian 'akë ka Josué Nunnën bëchikë a Nukën 'Ibun ësokin kakëxa: Josué mix kamina kushi sinanñu 'ianan rakué 'itima 'ain, mix kamina 'ën mi 'akinmainun an Israel unikama a 'inánuxun 'ën ka me anu buani abë kuantí a 'ain. Usa 'aish kana 'ëx mibëbi 'iti 'ain. ²⁴Usa 'ain ka Moisésnën a tanti banakama kuënëokín sënëonkëxa, ²⁵'atankëxun ka an bunántisa okín 'akë kurin ratakakakë anua achúshi ñu 'akë kuënëokë 'arukë Nukën 'Ibunan an nikinkë, Levitas unikama aturibi kakëxa: ²⁶'Ën kuënëokë a tanti bana ënë kamina mitsu 'inámmainun bunántisa okín 'akë kurin ratakakakë rapasu anua Diosan achúshi ñu

'akë kikë anu nankanti 'ain, anu nankë ax ka mitsun usai kanaanuna 'iakën kixun anua 'unánti 'iti 'ikën. ²⁷'Ënbi kana upíokin 'unan mitsux kamina bana kuati 'unánmaira 'ain; usa 'aish kamina 'ëx mitsubë aínbi Nukën 'Ibumi 'uchakën, ¿Usa 'aish karamina 'ëx ñukëbë uisaira 'ikanti 'ain? ²⁸Usa 'ain kamina uni an bana 'unánkë unikama 'imainun kamabi ñaká achúshi achúshi unikama ain 'apu 'ën ësokin mitsu kanun timéti 'ain, naí 'imainun men ka unin kuakësa 'itánun kuati 'ikën, usa 'ain kana 'ën mitsu ësokin kain. ²⁹'Ën kana 'unánin 'ëx ñukëbëtan kamina bëtsi bëtsi ñu 'akin 'ën usai 'iti ñuixunkë banakama mitsun ënxun 'ain; 'imainun kana 'unanin mitsun bakë bëchikëkamaxribi ka 'atima ñu 'ai 'itsaira tëmëranuxun 'aia, usai 'ikin kamina mitsun Nukën 'Ibu nishminuxun 'ain kixun ka Moisésnën atu kakëxa.

Moisés kanta bana

³⁰Usa 'ain ka Moisés aín pëukë anuaxbi kantakin pëutankëx kamabi Israel unikaman timëkamë 'ëoxun kuamainun sënëni oi kantakin 'unánmiakëxa:

32 ¹Ësai ka Moisés kantai kiakëxa,

naíkamë 'ëo 'ëx kia kamina unin kuakësokín kuati 'ain, 'imainun ka 'ëx banamainun menribi unin kuakësokín kuati 'ikën.

²'Ën 'unánmikë banakamax ka 'uí 'ibúkësaribi 'ikën,

'imainun ka 'ëx kikë bana
 ënëx 'uí 'ibúti sainkësaribi
 'ikën,
 'imainun ka kuénkuru bërí
 'ibúkin ñu 'apákë chabókë
 usaribi 'iti 'ikën,
 'ianan ka 'umpax tus
 kikin anu 'ibúkin basi
 chabokësaribi 'iti 'ikën.
 3 'Ëx kana Nukën 'Ibun anë
 ñui kiti 'ain:
 ¡Nukën 'Ibu Dios ax ka
 chaiira 'ianan upí 'ikë
 kixun ka unikaman 'unánti
 'ikën!
 4 Ax ka an nu bërúankë 'ikën;
 an 'akë ñux ka upíira upí
 'ikën,
 an 'akë ñux ka asérabi upí
 'ikën.
 Ax ka Dios 'aish këmëima
 asérabi banaia,
 jan ka únsaranbi an ñu
 'atima 'akë uni abi 'atima
 oima 'aínbi ka ënkinma a
 unikama 'atima onuxun
 'aia!
 5 Israel unikama 'imainun
 kamabi unin bakë
 bëchikëma upíokin
 sinanima ñu 'atima 'ai
 Diosmi banai
 kia, usai banai ka aín
 bëchikë 'isama 'ikania:
 6 ¿Mitsun kaina usakin Nukën
 'Ibu 'ati 'ain?
 Mitsux kamina ñu 'unánkëma
 'ain, usa 'aish kamina ñu
 'unánkëmabu 'ain.
 ¿Ax kara min papa 'ianan an
 mitsu unio ama 'ik?

¡An ka mi uniotankëxun mi
 anun tsóti 'inánkëxa!
 7 Bëráma 'ia ñukama kamina
 amiribishi sinántëkënti
 'ain,
 sinánkin kamina uisai kara
 nëtë ióñu ñu 'iakëxa
 kixun;
 min papa 'ianan min tita
 ñukánan kamina an bana
 ñuia
 kua uni apankama mi
 ñuixunun ñukáti 'ain:
 8 Achúshi okin ka Diosan ax
 kushiira 'ixun
 unikama amanu amanu
 kuani bëtsi bëtsi menu
 tsóti kuanun 'imiakëxa,
 'imianan ka uinu kara
 atun me sënënti 'ikë
 aribi kamabi menu 'ikë
 unikama 'unánmiakëxa.
 'Aínbi ka usakin atu 'anan
 Israel unibu aín uni 'iti
 kaisakëxa,
 9 usakin ka Nukën 'Ibu
 Jacobnën rëbúnkikama,
 aín uni 'iti kaisakëxa.
 10 Usa 'ixun ka anu uni 'ikëma
 menua 'unánkëxa,
 a mex ka 'umpaxñuma
 'ianan suñun bëkikin
 'atimokë me 'iakëxa;
 anbi ka nu bërúankin uisai
 karanuna 'iti 'ai akama
 nu 'unánmikin unían 'ain
 bëru napu bërúankësaribi
 okin nu bërúankëxa.
 11 Nukën 'Ibun ka tëtëkamë
 'ëon aín nánua aín tuá
 usaía nuanti a tamikin

- aín pëchi shaíkakin
bërúankësa usaribiokin,
nu bërúankin 'aisama
ñu inútisama okin nu
'akiankëxa.
- 12 Nukën 'Ibun ka aín unikama
'akiankëxa uínbi ka
'akianma 'ikën;
¡Uinu 'ikë bëtsi diosanbi ka
'akianma 'ikën!
- 13 Anbi ka bëtsi bëtsi bashi
'amibiankin me upíira
anúnribi nu buánkëxa,
buánkin ka menuaxia kookë
ñu aín bimi pimianan,
maparanu 'ikë buna rëpa nu
xëamiakëxa
xëamianan ka 'aisamaira
maxá anu kóa olivos aín
biminu 'ikë aín xëni nu
'inánkëxa;
- 14 'ianan ka vaca xuma
'imainun sërúakin 'akë,
akama 'imainun carnero
aín upíirabu kaísun pinun
'amiakëxa,
'anan ka Basán kakë menu
'ikë carnero 'imainun
cabra aín
bënëkama aín upíirabu aribi
piakën;
píanan kananuna trigo aín
bimi upíbu pianan,
uvas baka chëxëokin vino
'akë aribi xëakën.
- 15 'Aínbi ka Jacobnën rëbúnki,
an pitishi sinánkëkama,
'aisamaira pi xuati
ñuina rërakati aín rani
nibánibákikë usai 'ikinbi,
ñuinanëa aín 'ibu aín taën
- 'akësokin, an unio 'ixunbi
Diosan kakëxun kuaisama
tankëxa;
usai 'ikin ka an kakëxunbi
kuaisamatankin Dios
ënkankëxa.
- 16 Usai 'ikin ka Dios 'aisamaira
nishmikin bëtsi ñukama
rabikin ax kuëënkëma
ñuira 'akankëxa;
- 17 'anan ka Diosmabi bëtsi
ñunshin 'atima ñuina
'axun këñutanun
xaroxuankëxa,
a ka uinsaranbia 'unánma
'ixunbi bëríra 'unánkinbi;
aín papakaman rabia
'ikëmabi rabiakëxa,
- 18 Israel unibu mitsun kamina
min papasa 'ixuan mi
'akinkëxunbi manuakën;
Dios an mitsu anumi
tsóti 'inánkë a kamina
manukankën.
- 19 Usokëxun isi ka Dios 'itsaira
nishakëxa,
nishkin ka mitsun bakë
bëchikë bëbu 'imainun
xanukama 'akinkima
ëankëxa;
- 20 ëni ka ësai kiakëxa: Bërí kana
ami kasuakëkin 'ën atu,
¡uisai kara 'ia isnuxun ënin!
Asérabi ka a unikamax
'aisama unibu 'aish,
ami 'unánmakín 'akinsama
'ikën.
- 21 'Ë kamina diosmabi bëtsi
dios rabikin nishmian,
usa 'ain kana 'ënribi
mitsu nishmikin 'ën uni

- 'ikēmabi bētsi uni 'ën uni
'imiti 'ain, 'imikēbē ka
atux 'atima okin sinani
nishti 'ikën, ʒusa 'ain
kana 'ën bana kuaisama
tankē unikama 'ën uni
'imiti 'ain, 'imikēbē ka
'ën unikama atumi nishti
'ikën!
- 22 'Ëx xuatati nishkē ax ka
tsi rēkiruia iskēsa 'iāxa,
usai 'ikin ka kamabi 'ain
bashi chairukē; a menu
kookē ñu bimiñu xaronan;
'ain bashi chairukē a
tanain 'ikē me anubi tsi
rēkirukēnēn ñu kēñukēsa
usa aín nishkē 'iti 'ikën,
- 23 atunu kana 'aisama ñukama
atux inúnun 'imiti 'ain,
'imikin kana unían aín pia
ñuina 'akin nikēsa usaribi
okin 'ati 'ain;
- 24 usakin 'akēbē ka 'itsisan
'ianan numinribi
kēñuti 'ikën; 'ianan ka
'aisamaira 'insín anun
kēñuti 'ikën; usonan
kana ñuina račkēma
pianankē 'imainun runu
ax 'akanankē akama an
pikēxa kēñutanun 'imiti
'ain.
- 25 'Imianan ka atun
bēchikēkama ěma
nēbētsibia manē xētokēn
'akēx bamanun 'imiti aín,
usai 'ikēbē ka xubunuax
unikama 'itsaira rakuéti
'ikën; usakēbē ka tuá atun
bakē bēchikē 'imainun
xanu chipashkama, uni
xēni 'imainun tuá xúma
akamabēbi rakuéti bērei
kēñuti 'ikën.
- 26 'Ënbi kana 'ura kuani amami
amami abístanun 'imiti
sinan, 'aínbi kana usakin
'atima sinántēkēan,
- 27 'aínbi kana atumi nishkē
unikamaxa 'ëmi kuai kiti
'ikē kixun sinánkin
'akēma 'ain;
'akinma kana atúxa 'ëmi
kuai kánani:
Nukēn 'Ibun ka atu ěsokin
'akēma 'ikën;
nun kushínbi kananuna
ěsokin 'a kiax kiti 'ikën.
- 28 Israel ax ka achúshinu
ñaká upiti tsóti kuēnkē
unibuma 'ikën;
ʒusa 'ixun upiókin 'ěsēkē
'ixunbi bana parēkē unibu
'ikën!
- 29 Bana kuakē 'ixun ka, atun
kuatsianxa; 'ianan ka uisai
kara atux 'iti 'ikē kixun
unántsianxa.
- 30 ¿Uisaxun kara achúshi
unira 'ixunbi mil uni
abámiakēx? ¿'Ianan kara
rabératsu 'ixunbi diez mil
uni abámiakēx?
ʒNukēn 'Ibun 'akinkinbi
ěnkēka usakin mitsu
'akēxa!
- 31 Axa numi nishkē
unikamanbi ka upiókin
'unánxa, Nukēn 'Ibu Dios
ax ka atun dios sama 'aish
kushiira kushi 'ikē kixun.

- 32 Atux ka ñu 'apákë 'atimanën
'atimokin tuákësa 'ikën,
usa 'aish ka Sodoma
'imainun Gomorra
ëmanu tsóa unikaman
rëbúnkinëan uvas muka
'imainun a pi këñuti
'apákë usaribi 'ikën;
- 33 atun uvas baka bikë ax ka
runu 'akanankë aín paësa
'ikën, jusa 'aish ka runun
'akëxa aín paënbi uni
ñukë 'usaribi 'ikën!
- 34 Usa 'aínbi kana uisakin kara
'ën unikama 'atima oia
kixun manukinma sinanin;
sinánkin kana ñu kupíra
kupíkë 'akësaribi okin a
manuaxma 'inuxun atu
bëruáin,
- 35 Anun usakin 'ati nëtë
'ikëbëtan kana anun uisakin
karana 'aisatani usakin
'ati 'ain, anun ka a nëtë
sënénkëbë 'atima okë 'iti
'ikën. Anun usakin 'ati nëtë
ka 'urama 'ikën, j'Ianan ka
basimashi usai 'iti 'ikën!
- 36 Usai ka Nukën 'Ibu an kaisa
unikama bëtsi bëtsi okin
ñu mëëmikëxa
kushiñumasa 'ia iskin 'akinti
'ikën;
usakin ka Nukën 'Ibun
uniñumasa 'inua atubë
'ikë unikama 'imainun
aín kushibu akama nëtëti
'aisamai 'iabi atu 'akinti
'ikën.
- 37 Usai 'ia iskin ka dioskama
'imainun Israel unikama

- Diosan an kati 'ikën:
¿Uinu kara mitsun dios
amimi katamëanan atun
'akinun kixun ñukánan,
38 a rabikin ñuina xarokin
aín nami mitsun ñuina
xaroxunkin aín xëni
pimianan uvas baka vino
'akë xëanun 'inan atux
'ik? Kixun ka Diosan
kakëxa. An ka 'aia 'akini
niruti 'ikë. An ka mitsu
bëruánan 'akinti 'ikën.
- 39 'Ëx kana aséرابي Dios ira a
'ain; usa 'ain ka 'ësaribi
bëtsi Dioskama 'aíma
'ikën.
'Ën kana kamabi uni aín
tsóti 'unanin, 'imainun
kana anua ñuti nëtë aribi
'unanin;
'ën kana uni 'aisama
okin 'atima oxunbi aín
'atimakë a mëníoxunin.
Uinu 'ikë uníxbi ka 'ëx
kushiira 'ain 'ën 'atima
okaskëx ënuax abáti 'aíma
'ikën.
- 40 'Ën kana naími okin 'ën
mëkën chaioruin,
usa 'aish kana aséرابي ësai
kin: 'ëx kana uínsaran
nëtënbi këñútimoí tsoTin
usa 'aish kana aséرابي kin
- 41 usa 'ixun kana 'ën manë
nibánibakikë 'itanun
kuënuira okin xëtokë
anun bëtsi 'anux
mëníokakësari 'iti 'ain.
j'Atankëxun kana axa 'ëmi
nishkë unikama uisakin

karana 'aisatani usakin
'ati 'ain!

42 'Akin kana 'ën manë paka
pia 'imainun manë xëtokë
anun atu 'akin aín imin
xëpukan kapabuinti 'ain;
jusakin kana atu këñuti
'ain, usokin 'akëx achirabi
abátima 'ikën! jusakin
kana a ramiokë 'imainun
ñatankin bikë suntáru aín
bu chaxkéirabu 'imainun
'apu akamabi 'ati 'ain!

43 Usa 'ain ka Moisés Nukën
'Ibu rabi kantatankëx
sënënishi ësai ki
kantakëxa: jKamabi menu
'ikë unikamaxribi ka
Diosan kaískë 'aíshmabi
aín unikamabë a rabi
kantai kuënti 'ikën!
jUsa 'ain ka Diosan aín
unikama an 'akë uni
a 'anan, ain ëmanubi
tsókë aín uni Israelkama
nuibakin 'akinti 'ikën
usakin 'akin ka axa
aín unikamami nishkë
unikamaribi 'ati 'ikën!

**Moisésnën ashikin
Israel unikama usaía 'iti
ñuixunkin katëkëan bana**

44-45 Usa 'ain ka Moisés 'imainun
Josué Nunnën bëchikë ax anua
kamabi Israel unikama timékamë
'ëokë anu kuantankëx kantai, aín
taëokë anuxunbi pëutankëx, aín
sënënkë anubi sënëoín kantakëxa.
46 Usai kantai sënënxun ka Israel
unikama kakëxa: Bërí kamina 'ën

mitsu kakë banakama upíokin
sinánkin mitsun bakë bëchikë-
kama 'unánmikin ñuixunti 'ain,
atúnribia a tanti banakama kikë-
saibi 'iti 'unánun. 47 'Aínbi ka
ënëx bëtsi ñu 'akësokin mitsun
bënëkinshi 'aisama upíokin
sinánxun 'ati 'ikën; usa 'ain
kamina a tanti bana ënëx kikësabi
oi 'i tsóti 'ítsa baritia 'imi Jordán
kakë baka a sikarakëtankëxun a
me bitankëx anu tsókanti 'ain.

**Anua Israel unikama
bëbai kuanti me Diosan
Moisés ismia bana**

48 A nëtënbi ka Nukën 'Ibun
Moisés ësokin kakëxa: 49 Anuxun
kamina Abarim kakë me anu pain
bëbatankëx aín bashi Nebo kakë
moabitakaman me Jericó 'ukë-
manan 'ikë anuxun, kamina israel
unikama 'ën 'inánti Canaán kakë
me a isi kuanti 'ain. 50 Anuax
kamina aín bashi mapërakëtankëx
anu rakati ñuti 'ain, anuax ñui
kamina min raran raraitsi kamabë
min bëru ñunshin birananti 'ikën,
min xukén Aarón aín bashi Hor
kakë anuxun ñuia maínkëx aín bëru
ñunshin 'iásaribiti. 51 Mi rabëtan
kamina 'ën kakëxun min xukén
Aarónbëtan Israelkaman ismainun,
anua 'umpax Meribá-cadés, 'ikë anu
uni 'ikëma me Sin kakë anuxun, 'ën
kakësokin 'aisama tankën. 52 Usa
'ain kamina 'uranxunshi usa ka
kixun 'ën Israel unikama 'inánti me
a isti 'ain, 'aínbi kamina a menu
mix bëbatima 'ain kixun ka Diosan
Moisés kakëxa.

**Ashikin Moisésnën
Israel unikama upíokin
sinánxunkin ká bana**

33 ¹Anúan ñuti nētē 'urama 'ain ka aín uni 'iti Diosan kaískē 'ixun Moisésnën upíokin sinánxunkin Israel unikama ²ēnē banakama ësokin kakëxa:

Nukën 'Ibun ka aín bashi Sinaí kakë anuxunbi Seír kakë me anu bukukëbi nu pékakëxa. Pékaquin ka aín kushin barin urukin pékabëtsinkësokin aín bashi Parán kakë anuxunbia aín kushin pékakë ax Meribá-Cadés anubi sënëankëxa; usai ukin ka unían aín mēkënan tuínxun ñu bēkësa obëtsinkin ax kushiira 'ixun a tanti aín bana bēakëxa.

³ Nukën 'Ibun ka aín unikama nuibatia, nuibanan ka uikaman kara aín bana kikësabiokin 'aia a bēruáia. Bēruáinan ka uin kara a rabianan an kakë banakama kikësabiokin 'aia a 'akinia.

⁴ Moisésnën ka nukama a tanti Diosan bana Jacobnën rēbúnkikama 'inánkëxa,

⁵ 'inánkin ka anua Israelkaman kushibu timékë anuxun atun 'apu 'ixun, israel unikama ñakaitsi ñakaitsi timékë akamaribi 'inánkëxa.

⁶ Rubén ñui ka ësai kiakëxa: ¡Rubénën rēbúnkikamax ka ñuima tsóti 'ikën! ¡Aín aintsikama 'itsama 'aínbi kiox ka Moisés kiakëxa!

⁷ Usa 'ain ka Judá ñui ësairibi kiakëxa:

'Ën 'Ibu aín bana kuakin kamina Judá aín aintsikamakëñunbi; ami nishkë unikamama 'aia usa 'ain min kushinbi 'akinti aín.

⁸ Usa 'ain ka Moisés Leví ñui ësai kiakëxa:

Mínan ka Tumim 'imainun Urim ax 'ikën 'ën 'Ibu; min kamina levitakamanribi min kikësa okin 'aia 'inan, atu kamina Masá kakë me anuxun tankën, tankin kamina anuxunmi min unikama 'umpax 'inan Meribá kakë anuxun ñukákën,

⁹ atun ka minmi ká banakama kikësabiokin asérabi 'aia 'anan ka achúshi ñu min atubëtan 'a ax kikësokinbi 'aia: Usakin 'ai atux aín papa 'imainun aín tita ñui uinsaranbi kana atu iskëma 'ai kiox kia; kianan ka aín xukékamakëñun aín chirabakëkama:

Ñuiribi atu kana 'unánima kia, kianan ka aín bakë bēchikë bēbu 'imainun xanukamaribi: ñui uin bēchikë kara atux 'ikë kana 'unanima kiox kia.

- ¹⁰ Aín ñu mëëtínëx ka
 Jacobnën rëbúnki Israel
 unikama a tanti bana
 kikësabiokin 'anun
 'unánmiti 'ikën; 'imainun
 ka anuxun a rabikin ñuina
 xaroti xubusa okin 'akë
 anuxun 'aímai këñutia
 chimapusa 'itánun anuxun
 ñuina xaroti 'akë anuxun
 ñuina xarotia.
- ¹¹ Usa aín kamina mix atun 'Ibu
 'ixun upíokin sinánxuni,
 atun ñu mëëxunkëx
 chuámarua tani kuëenti
 'ain. 'Ianan kamina ax
 atumi nishkë unikama
 'anun 'amianan amiribishia
 atubë 'akananun 'amitima
 'ain, kixun ka Moisésnën
 Dios kakëxa.
- ¹² Usa aín ka Benjamín ñui
 ësai kiakëxa:
 Nukën 'Ibun nuibakë uni
 ax ka upitax tsotia; usa
 'ikë ka Diosan ënkinma
 abi mitsu 'akinti 'ikën.
 ;Usokin an 'akinkëx ka
 upitax bukuti 'ikën!
- ¹³ Èsairibi ka Josénën bakë
 bëchikë rabé ñui kiakëxa:
 Nukën 'Ibun ka anua
 tsóti me anua upíokin
 sinánxukin, 'uí 'ibúkin
 chabókë axa me 'ukëmëu
 kuani 'umpax upíra i
 baka 'ianan xëxá upíra
 atunu 'inun 'imiti 'ikën,
- ¹⁴ 'imikëbëtan ka atun kamabi
 baritia ñu 'apákëxa
 upírabu 'inun,

- Diosan 'imikëx tuaia bianan
 anun biti 'uxë 'ikëbëtan
 pëkëtia biti 'ikën,
- ¹⁵ 'imainun kana 'ën me
 sapan aín bashi bërámabi
 këñutima oi unia, anu
 'apákëxa 'aisamaira 'inun
 tuaia atun biti kuëenin,
- ¹⁶ usa 'ain ka ain menu
 'apákëxun a piti ñun
 'aisamaira 'itánun upíokin
 tuati 'ikën, 'imainun ka
 axa tsi rëkirukësari i
 pëñanakëkënu mërakin
 aín unikama 'akinun 'ë ká
 anbi ka aín xukénkama
 kaiskima José aín
 xukéantun 'apu 'iti
 kaisakëxa.
- ¹⁷ Ax ka a paian aín titan tuákë
 vaca bënë upíra bërí
 'ikën, usa 'aish ka vaca
 bënë raëkëma kushiira
 'ixuan, aín manchanën
 uni 'akësaribi okin abë
 'akanankin kamabi menua
 unikama abë 'akanankin
 'ati 'ikën. Usaribi ka
 Efraínën aintsikama
 'aisamaira 'iti 'ikën;
 'imainun ka Manasësnën
 aintsikamaribi 'aisamaira
 'aish tupuntisamaira 'iti
 'ikën.
- ¹⁸ Èsairibi ka Zabulón 'imainun
 Isacar ñui Moisés kiakëxa:
 Zabulónnën rëbúnkikamax ka
 bëtsi menu aín ñu maruti
 kama buani kuëenti 'ikën,
 'imainun ka Isacarnën
 rëbúnki kamaxribi, xubusa

- okin 'akë chupanu 'ixun
an 'arakakë ñuinakama
bëruái 'iti 'ikën.
- 19 Usa 'ixun ka kamabi menu
'ikë 'ain aintsikama
kuëntankëxun abëtan,
anuxun Dios rabikin ñuina
xaroti, aín bashi anxun
xaroti 'ikën; usakian
'akëbë ka bëtsi menu aín
ñu marui kuanxuan bikë
'aisamaira kupíkë ñu
ñuribi 'iti 'ikën.
- 20 Ësairibi ka Gad ñui kiakëxa:
¡Diosan ka Gadnën
rëbúnkikama chaiira me
'inánti 'ikën, 'inánkëxun
ka asábi ka min kamina
chaiira me nu 'inan
kixun a rabiti 'ikën!
'Ianan ka paru 'inúan
aín xanun unëax aín piti
binux rakáxun ñuina aia
bëruánkësa usaribi okin
ax ami nishkë unikama
abë 'akananxun kaínti
'ikën.
- 21 Usa 'ain ka ainanbi 'inun
bëtsi ñaká Israelkama me
'inánkin aín kushibunën,
Gadnën rëbúnkikama
'apunan 'iisa me 'inánti
'ikën.
Anuxun ka aín 'apun
kakësokin 'anan;
Nukën 'Ibun bana kikësokin
Israel unikama 'akinti
'ikë kixun ka Moisésnën
kakëxa.
- 22 Ësairibi ka Dannën
rëbúnkikama kai kiakëxa:
- Dan ax ka achúshi paru
'inúanën tuá aín bënësa
'iti 'ikën:
- Usa 'aish ka aín suntárunëx
Basán kakë me anuax
ami nishkë unikama
abë 'akanankin 'anux
tsuákiruti 'ikën.
- 23 Ësairibi ka Neftalí ñui
kiakëxa:
Nukën 'Ibun ka Neftalí
kakë uni aín aintsikama
upíokin 'akinti 'ikën;
usa 'ikë ka Diosan
'aisamaira 'inun upíokin
sinánxunkin, ¡aín rëbumi
'ianan amiaxa bari urukë
amiokin me këñunbi anua
'ikë baka atunan 'inun
'inánti 'ikën!
- 24 Ësairibi ka Aser ñui kiakëxa:
'Ën 'Ibu 'ëx kana aín
xukënkaman 'itsaira
kuëëinrakë 'ikë mi min
Jacobnën bakë bëchikë
Aser ënë upíokin
sinánxunti kuëënin,
Jacobnën bakë bëchikë
raírinën rëbúkikama
'akësamaira okin.
'Anan kamina atun 'apákë
olivos kakë i bimi
'aisamaira 'ain, aín
xënixribi 'itsaira atunu
'inun 'imiti 'ain;
- 25 'imainun ka ain xëputi
anúan ain ëmanu atsínti
'akë ax manë 'akë 'iti
'ikën,
usa 'ain ka anun ax
ami nishkë unikama

atsintisama okin 'akë
'ain tsóti 'ikën, usai 'i ka
Asernën rëbúkikama atux
uni aín kushibu 'aish tsóti
'ikën.

26 Usa 'ain ka anuishi sënénkin
Moisésnën Israelkama
ësokin kakëxa, nun
Diosaribi bëtsi dios ka
'aíma 'ikën, nun Dios ax
ka kushiira 'aish raíri dios
kamasamaira 'ikën,
ax ka naínu 'ikë nëtë kuin
mëu kushiira 'aish mitsu
'akini 'uti 'ikën.

27 Nukën 'Ibu Dios axa
këñutima oi tsókë an ka
mitsu 'akinti 'ikën; an ka
ax kushiira 'ixun ënkinma
nu 'akinia,
usa 'ixun ka an numi nishkë
uni abámitankëxun,
këñukin 'anun nu
'amiakëxa.

28 Usa 'ain kamina mitsux
Diosan 'akinkëx ami
katamëti tsóti 'ain,
'imainun ka mitsun
rëbúnkikamaribi ufnbi
ubíokëma upitax bukui
kuëñun 'imiti 'ikën.
'Imianan aín menu atun
'apákëx trigo a piti
'aisamaira 'ianan ka a
xëati uvas baka 'akë aribi
'aisamaira 'iti 'ikën, usai
'ikëbë ka 'uíribi a menu an
ñu 'apákëkama chabóti ax
'ibutíma 'ima 'ibúti 'ikën.

29 Israel unikama mitsux
kamina Nukën 'Ibun ka

nu 'akinia kixun sinani
kuëñti 'ain,
¿uinu 'ikë ëmakamax kara
mitsun ëmabë sënénti 'ik?
Nukën 'Ibu Diosanbi ka
mi iémiaxa usa 'ixun
ka bërúanan mi 'akinia;
jan ka ax numi nishkë
unikamabë 'akanania nu
'akinti 'ikën!

Usakin 'akinkëxun
ñusmokin mitsun 'akëx ka
atun rabiakakë a mitsumi
rakuéti nëtëti 'ikën.

Moisés ñukë mainkan bana

34 ¹Ësokin pain atu kakin
sënëontankëx ka Moisés,
anu uni 'ikëma me Moab kakë
anua 'ikë Nebo kakë aín bashi
rëbu, Pisgá Jericó ëma 'ukë-
manan 'ikë anu mapërakëa-
këxa. Anuxun ka Nukën 'Ibun
anu sënënia Galaad kakë me a
këñunbia anua Dannën rëbúnki
kaman me 'iti aribia isnun ismia-
këxa, ²ismianan ka anua Neftalí,
Efraín, 'imainun Manasés a kaman
rëbúnkinën me 'iti a 'imainun
kamabi Judánën rëbúnki kaman
me 'iti anubi sënëonkin parúm-
papa Mediterráneo kakë a këñunbi
ismiakëxa, ³ismianan ka Négueb,
'ianan Jordán kakë baka, 'imainun
Jericó ëman bëararakë me sapan
anua xëbin 'apákësa kian sënëna-
këkë Sóar ëma 'ikë akamabi isnun
ismiakëxa. ⁴Ismikin ka Nukën
'Ibun ësokin kakëxa: Ënë mekama
ñuikin kana 'ën min chaitiokë
Abraham, Isaac 'imainun Jacob

Anu israel unikama kuanti me Moisésnën isa.

akama kakën, a me kama kana min rëbúnki 'inánuxun 'ain kixun. Usa 'ain kana anu bëbanuxumabi min bërúnbi isti 'ën kuëän.

⁵Usa 'ain ka Moisés Diosan uni ax Moab kakë me anuax Nukën 'Ibun kakësabi oi ñuakëxa. ⁶Ñuia ka a menubi Nukën 'Ibu Diosanbi Moab kakë me 'ukëmanan 'ikë Bet-peor anu mañankëxa, usa 'ikë ka bërí nëtënbi uinu 'ikë unínbi anua mañan me a 'unánkëma 'ikën. ⁷Moisésnëx ka ciento veinte bari-tiañu 'aish ñuakëxa; usa 'aish ka aín ñuti nëtë sënëntamainun kaniakë-tibi 'insínkëma 'ixun aín nami paë tanima 'ianan aín bërumi ñukëma 'ixun upíokin iskë pain 'iakëxa.

⁸Usai 'ian ka israel unikama Moisés bënini ini achúshi 'uxë 'imi anu uni 'ikëma me Moab kakë anuax rarumakëxa, usai 'i ka a nëtëkama sënëmi Moisés ñukë 'ain masá nuituti nitéxëti inkankëxa. ⁹Imainun ka Diosan Moisés kakësabi oi Nunnën bëchikë Josué a ain maxkánu aín mäkën nankin Moisésnën aín sinan 'inánkë 'iakëxa. Usa 'ikë ka Israel unibunën aín bana kuakin Moisés Nukën 'Ibun kásabiokin Israel unikaman Josuéñën bana tankëxa.

¹⁰Usa 'aínbi ka uínsaranbi Israel menu bëtsi an Nukën 'Ibu kikë bana uni ñuixunkë axa Moisés

'ikēsaribiti aín 'Ibubē aín 'unánkē
 unibē uni banakēsai 'ikē 'aíma
 'iakēxa, ¹¹'ianan ka Nukēn 'Ibun
 'amikēxun an Egipto menuxun
 unin 'akēma ñu 'akin faraón
 'imainun, an ñu 'axunkē aín
 unikama 'imainun kamabi a menu

'ikē unikama isnun Moisésnēn
 'asaribiokin 'akē uni 'aíma 'iakēxa,
¹²'imainun ka Diosan aín kushin
 'amikēxun Moisésnēn 'asaribiokin
 an kamabi Israel unibunēn ismai-
 nunbi ñu chabuirā 'akin an atu
 ismikē uni 'aíma 'iakēxa.

JOSUÉ

Diosan Josué usakian ñu 'anun ka bana

1 ¹Usa 'ain ka Moisés Nukën 'Ibun uni ax ñukë 'ain, Josué an Moisés 'akinkë Nunnën bëchikë a Nukën 'Ibun ësokin kakëxa: ²'Ën kaisa uni Moisés ka ñuaxa, usa 'ain kamina bërí min Jordán kakë baka kamabi Israel unikama shitákinbiani, a 'inánuxun 'ën ká me a mitsu 'inánun kuantí 'ain. ³'Ën Moisés kásabiokin kana anu mi kuankë mekama a 'ën mitsu 'inánti 'ain. ⁴'Ën mitsu 'inánti me ax ka anu uni 'ikëma me anua 'ikë aín bashikama Líbano kakë anuaxbi kuantankëx anua baka rara Éufrates 'ikë akama këñunbi kana anua hititas unikama tsókë parúmpapa anu sënénbi mitsunan 'inun 'inánti 'ain. ⁵Uínbi ka uisaxunbi mibë 'akanankin mitsu kanantima 'ikën, 'ën kana Moisés 'asaribiokin, 'ën kushínbi 'akianan uínsarabi énkínma mi 'akinti 'ain. ⁶Usa 'ain kamina rakuéti sinanima kushikanti 'ain, min kamina ëné unikama me 'inánti 'ain, a me 'inánuxun kana 'ën mitsun chaitiokëkama kakën. ⁷Usa 'ain kamina 'ën kakësabi oí rakuéti sinanima kushiti 'ain, 'imainun kamina 'ën uni Moisésnëan 'ën kakëxun mitsu kuënëoxuan bana ashi tanti 'ain. A banakama kikësokinbi 'akëbë ka kamabi min 'akë ñukamax

upí 'iti 'ikën. ⁸'Imainun kamina uinsaranbi énkínma a tanti bana 'ën 'amikëxun Moisésnën kuënëo bana nètën isanan iméribi isti 'ain, usakin 'akin kamina énkínma ëné bana kikësabiokin 'ati 'ain. Usakin mi 'akëbë ka kamabi ñu mitsun 'akë ñukamax upí 'iti 'ikën. ⁹'Ën kana mi kain usa 'ain kamina kushi sinani rakuétima 'ain. Usa 'ain kamina rakuékin kana 'aíma kixun sinántima 'ain, min 'Ibu Dios 'ëx kana mibë uinu karamina kuaní anubi 'iti 'ain.

Josué 'imainun Israel unibu Canaán kakë menu kuanux mënio ka bana

¹⁰Usa 'ain ka Josué'nën Israel uni aín kushibu ësokin kakëxa: ¹¹Anua 'ikankë atun xubu kamanubi kuankin kamina kamaxunbia atun pibianti ñu mëníonun kati 'ain, ënuax rabé 'imainun achúshi nètë 'ikëbë kananuna Jordán kakë baka sikakiani kuanxun Nukën 'Ibu Diosan nu 'inánti me a bitsi kuantí 'ain. ¹²Usokín atu katankëxun ka Josué'nën Rubén 'imainun Gadnën rëbúnkikama kanan Manasésnën rëbúnkiribi kamaira kakimabi 'itsamashi, akama ësokin kakëxa: ¹³Mikaman kamina sinánti 'ain, Nukën 'Ibun uni Moisés ax ka ësai kia bana a nun 'Ibu Dios an ka anumi upitax bukukanti ëné me 'inánti 'ikë kixun nun chaitiokama

kakëxa. ¹⁴Usa 'ain kamina mitsun xanu min bakë bëchikë 'imainun ami 'arakakë ñuinakama këñunbi Moisésnën mitsu 'inan me Jordán kakë baka nëkë manan ënubi ëbianti 'ain. Èbiani kamina ax 'akanainsa unikamaxëshi aín manë xëtokë bibiani mitsun xukénkama ka 'akanania 'akini kuantu 'ain, ¹⁵Nukën 'Ibun 'akinkëxuan atúnribi ainanbi 'itanun 'ibuakin me binun atu pain 'akinti 'ain. Usakin atu pain 'akintankëx kamina amiribishi Moisés Nukën 'Ibun uni an mitsu 'inan mekama baka nëkë manan 'ikë ënubi utankëxun mitsunanbi 'inun biti 'ain.

¹⁶Èsokin kakëxun ka atúnribi Josué kakëxa:

—Asabi ka min nu kakësabiokin 'ai kananuna uinu karamina nu xuti anubi kuantu 'ain. ¹⁷Usa 'ain kananuna min kakëxun min bana tankin 'anan, Moisésnën kakëxun 'ásabiokin 'ati 'ain. Usa 'ain kananuna nukaman kuënin Diosan ka Moisés 'akiansaribi okin miribi 'akinti 'ikën. ¹⁸Usa 'ain ka uin kara min kakësabiokin 'aisamatani kërutia a unix 'akë 'iti 'ikën. Usa 'ain kananuna nun mi kain uisai kara uni 'ikëbëbimi rakuëaxma kushinun.

**Josué nën rabé uni
Jericó kakë ëma
ñachatanun xuá bana**

2 ¹Achúshi nëtën ka anua Israel unikama bukukë Sitim kakë anuxun rabé uni Josué nën unékianxuan istánun xuakëxa:

Xukin ka kakëxa anu kuanxun kamina Canaán kakë me ñachanan anua 'ikë Jericó ëma a isikuanti 'ain. Usakin kakëx ka a uni rabé kuantankëx bëtsi bëtsi unin 'ain nami 'akë xanu Jericó ëmanu 'ikë Rahab aín xubunu ñantan 'uxi bërúakëxa. ²Aínbi ka anu 'ikë unin ñuia kuabianxun Jericó ëmanu 'ikë 'apu èsokin kakëxa:

—Uiti israel uni sapi kaisa nun me ñachai ënë imé uonxa. ³Usakin kakëxun ka a ëmanu 'ikë 'apun aín suntáru anu kuanxuan Rahab katánun kixun xuakëxa:

—Xukëx kuanxun ka anu bëbakin kakëxa, min xubunu bëbakë unikama a kamina chikínti 'ain, atux ka nun me ñachai uaxa. ⁴Aínbi ka a xanun a rabé atux ukëmapan 'aínshi unëxun èsokin kakëxa:

—Asérabi ka a unikamax 'ën xubunu uaxa, usai ukëbi kana uinu 'ikë unira kara 'ën 'unánkëma 'ain. ⁵Usa 'aish ka bari kuabuti ñantabukëma 'aínshi atux kuanxa, mitsúnbi kamina 'unan xupibutia bari kuabuti ñantabukëbëtainshi ka anun ëmanu atsínti xëkué xëpúia, usa 'ain kana uin kara atux kuanxa kixun 'unaniman. 'Aínbi kamina mitsun bënëtishi kuankin nuibianxun sapi kamina kuania atu nukuti aín kixun ka xanun kakëxa.

⁶A xanunbi ka aín xubu manámi buánxun anua xapusa lino kakë barionti tsamankë a mëu unékë 'iakëxa. ⁷Usakian kakë-xëshi ka 'apun suntárukama ax

unikama me ñachai ukë ax isa anun kuanxa kixuan xubu 'ibu an paránkin kakëx Jordán kakë baka, ami kikiani kuani anunribi anunribia uni sikarakëkë anubi bëbakin nuiakëxa. Usokin nui kuania suntárúkama ax chikikian-këma 'aínshi an xëputi bëruankë unikama a ëmanu anun atsínti xëputi xëpúakëxa.

⁸Usa 'ain ka Israel uni rabé ax 'uxkëma 'aínshi, Rahabnën aín xubu manámi kuaruxun uni rabé a kakëxa: ⁹Ën sinánkëxun ka Nukën 'Ibun mitsunan 'inun ënë me mikama 'inánti 'ikën, usa 'ain kananuna nukamax 'itsaira rakuétin. Usa 'ain ka axa ënë menu tsókë unikama mitsux ukë kuati rakuëtan bamaia. ¹⁰Nun kananuna 'unanin mitsux Egipto menuax chikíkuätsini ukëbëtan ka Diosan anun sikarakënun parúm-papa xónsa kakë a aín nëbétsi èski panárabënun 'imiakëxa. 'Imainun kananuna 'unanin mitsun kamina Sihón 'imainun Og, amorreo kakë unibunën 'apu rabé axa Jordán kakë baka 'ukëmanan bukukë a aín unikama këñunbi maërakanun këñuakën. ¹¹Usakin mitsun 'akë kuati kananuna nukamax 'aisamaira rakuëakën, usa 'ain ka uinu 'ikë 'ën aintsikamaxi mitsubë 'akánanti kuëënima. Nun kananuna 'unanin mitsun rabikë Dios ax ka naí manámi 'ikë-saribi 'ianan ënë menu kushiira 'ikën. ¹²Usa 'ain kana mi ñukatín ënuxunbi kamina Nukën 'Ibun anën sinanátëkëntimokin asé-rabi

'ë kati 'ain, 'ën aintsikama kamina mitsu bërí 'ën 'akësaribi okin ënë ëmanu 'ikë unikama 'akinbi 'atima 'ain. Asé-rabi karamina këmëima 'unánun kamina 'ë kati 'ain, ¹³Usa 'ain kamina ënë me bitsi atsínkin 'ën papa 'ën tita 'imainun 'ën xukén 'ën rarëbakë, 'ianan abëa 'ikë unikama këñunbi nu 'atima 'ain. ¡'Akinma kamina nukama këñunbi ëñëmiti 'ain! ¹⁴Ësokin kakëxun ka rabé unin kakëxa: Nun ënë me bitsi ukin min aintsikama 'aia ka Diosan nuribi bamanun 'imiti 'ikën, usa 'ain kamina nun mi kakë bana ënë uibi ñuixuntima 'ain. Usa 'ain kananuna Nukën 'Ibun ënë me 'inánkëxun bixun nukaman mi upíokin 'akinti 'ain.

¹⁵Usa 'ain ka Rahabnën xubu ax anun ëma kënëkin buinarakin kënëkë amibi birukin a manámibi 'akë 'iakëxa, usa 'ikë ka atun me ñachai kuankë uni rabé a itsi nénkë təkërekaxun anun aín xubu xëkuë chukúma manámi 'ikë au nanopakëxa. ¹⁶Nanpákin ka kakëxa: Ënuax kuantankëx kamina an mi baritia 'apun xukë suntárúkaman mi mërakëma 'aínshi ninu unëti kuanti 'ain. Anu kamina rabé 'imainun achúshi nëtë atux pain ëmanu utëkëntamainun unéti 'ain. Usa 'ain kamina anuaxbi min nëtënu kuanti 'ain. ¹⁷Ësokian kakëxun ka uni rabé anribi kakëxa:

—Nun kananuna sinanátëkëntimokin min nu kakë-sabiokin asé-rabi 'ati 'ain. ¹⁸'Aínbi kamina nux

ënë menu bëbai ukëbëtainshi, itsi achúshi xónsa anun nux 'ibúkë ënë min xubu xëkuë chukúma ënu bënëkinshi bëntanti 'ain. Usakin 'anan kamina min xubunu min papa min tita 'imainun min xukén min rarëbakëkama 'imainun min papan aintsikamaribi bënëkinshi timëti 'ain. ¹⁹Uix kara min xubunuax ëman chikitia 'akëx bamaia ax ka aín 'uchabi 'iti 'ikën; usa 'ain ka ax nun 'uchama 'iti 'ikën. 'Aínbi ka uin kara min xubunu 'ikë uni anu atsínxun 'aisamoia ax ka nux 'uchakë 'iti 'ikën. ²⁰Usa 'ain kamina uinu 'ikë unibi nun mi kakë bana ënë ñuixuntima 'ain, usama 'ain ka asérabi usakin 'axúnun mi kakë ënëx usabi 'iti 'ikën. ²¹—Asabi ka usa ka 'iti 'ikë —kixun ka xanun kakëxa. Katankëxun ka na kuantanun xuakëxa. Xukëx kuankëbëtan ka aín itsi xónsa anun sënkikianxa 'ibúkë a bitankëxun aín xubu kaxú xëkuë chukúma anu bëntankëxa. ²²Usokian 'akëx ka an me ñachai ukë uni rabé ax kuantankëx rabé 'imainun achúshi nëtë 'imi ninu unëakëxa, usaía 'imainun ka suntárukaman mëránuxumabi mekama okin pékasmakin baribiani amiribishi Jericó kakë ëmanu kuantëkëankëxa. ²³Kuantamainun ka an me ñachai kuankë uni rabé axribi anua unëkë ni anuax kuanx, Jordán kakë baka shitákiani anua 'ikë anu kuanxun Josué usaía 'ikë kamabi ñuixunkin. ²⁴Ësokin kakëxa: Nukën 'Ibu ka asérabi a mekama binun nu 'akinti 'ikën.

Usa 'ain ka a menu 'ikë unikama 'itsaira numi rakuétia.

Israel kama Jordán kakë baka sikarakëa bana

3 ¹Usakian kónkëx ka pëkara-këma 'aínshi, Josué 'imainun israel unibu Sitim kakë anu paia bukukë anuax kuantankëx Jordán kakë baka anu bëbakankëxa; bëbatankëx ka sikarakënx anu pain 'ikankëxa. ²Anuxun ka rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan aín kushibunën anua 'ikankë akamanubi kuankin ³'ianan ka ësokin Israel unibu kakëxa: Uínsaran kaina sacerdote levita unikaman anu Nukën 'Ibu bana kuënëokë nankë a bunántisa kurin ratátakakë a buánkania iskani anun kamina uinu kaina 'ikani anuaxbi chikíkiankin nuibiankanti 'ain. ⁴Usai kuankin kamina uimi karamina kuani a 'unánkanti 'ain, uinu 'ikë mitsúnbi kamina ënë me anu nikin 'unánkëma 'ain. 'Aínbi kamina bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë anua Diosan bana kuënëokë nankë a 'uramaira oíma, a kaxu achúshi kilómetro 'ura kuanti 'ain.

⁵'Imainun ka Josué'nën ësokin atu kakëxa: Mitsux kamina iméishi Nukën 'Ibu kara aín kushin uisakin ñu 'aia isnux upiti mënókati 'ain. ⁶Kanan ka sacerdotekamaribi kakëxa: Bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë a 'ukëmëua a tanti banakama 'ikë ënë 'iarukin bibianx kamina a rëkuémibiani kuani unikaman ismainun abë

baka sikarakēti 'ain. Usakin kakēxun ka sacerdote kaman bunántisa okin 'akē kurin ratakakakē a unikaman ismainunbi buánkēxa.

⁷Usokēbētan ka Nukēn 'Ibun Josué kakēxa: Bērí ka Israel unikaman ēsokin 'ēn 'akēbētan mix kamina 'ēn kaískē uni atun 'apu 'ai kixun 'unánti 'ikēn. Usa 'ain ka 'ēn kana Moisés 'akiansaribi okin mi 'akini kixun 'unánti 'ikēn. ⁸Minribi kamina sacerdote an bunántisa okin 'akē kurin ratakakakē a 'ukēmēu 'ikē a tanti banakama buannun kati 'ain, kuani ka Jordán kakē baka aín kuētsín amáti nirakēkēbēa ēskikēbē 'urira kuani anu nirakēti 'ikēn.

⁹Usakin kakēxun ka Josuénen Israel unikama kakēxa: Nēri kamina rikuatsinti 'ain Nukēn 'Ibu Diosan ka ēsokin nu 'akinkin ñu 'akatsi kixaxa mitsu kanun. ¹⁰Ax ka nubē 'ikē kixun nukaman 'unánun ka Diosan aín kushínbi aín menu bēbakín nun cananeo, hititas, heveos, ferezeos, gerge-seos, amorreos 'imainun jebuseos akamabi aín me bikuanti 'ikēn. ¹¹Kamina kuakanti 'ain, Nukēn 'Ibu kamabi men 'ibu 'ianan bunántisa okin 'akē kurin ratátakakē anua kamabi aín bana 'ikē aka sacerdote unikaman mitsun ismainunbi Jordán kakē baka a sikarakēkinti 'ikēn. ¹²Usa 'ain kamina mapai rabé 'imainun rabé ñaká uni anua achúshi achúshi Israel unikama kaisti 'ain.

¹³Uínsaran kara sacerdotekaman bunántisa okin 'akē kurin ratakakakē anua Nukēn 'Ibun kamabi men 'ibu ain bana a buani tapukikiankēbē ka tēarabēti amo rabé chairui aín rēbumiax 'ia ubúkē ax tikimainun kuabúkē ax amorabé chitēti nunkuruti 'ikēn. ¹⁴Ēsokin kaia Josué sēnēnkēbē ka Israel unibu anua 'ikē anuax bunántisa okin 'akē kurin ratakakakē anua a tanti banakama 'ikē a buani sacerdotekama kuankēbē a kaxú Jordán kakē baka shítati kuankankēxa. ¹⁵Kuankian bunántisa a pain rēkuénkin biani sacerdotekama baka tapukikiankēbēshi ka aín xobukē nētēti baka tēarabēakēxa. Ax ka anun ñu 'apákē biti 'uxē 'aia Jordán kakē baka mita 'ain chaira 'inun 'ēkē 'aish kuētsēkēnkēma pan 'ain 'iakēxa. ¹⁶Ēnēx ka anua israel unibu 'ikē a 'urakēoxa 'iá 'ikēn, ax ka anua Adam kakē ēma 'urama, Saretán 'ikē a 'uramabi 'iakēxa, usa 'ain ka 'umpax ax kuabuti parúm-papa bamakē kakē anubi timékē 'iakēxa. Usakin ka Diosan anúan Israelkama Jericó kakē ēmanu kuani sikarakēnun bakanu 'ikē 'umpax tēa rabēti ēskinun 'imiakēxa. ¹⁷Usakian Jordán kakē baka ēskinun 'imikēbē Israel unibu sikarakēmainun ka sacerdote unikama anua a tanti Diosan bana 'ikē bunántisa okin 'akē, kurin ratakakakē buánkē unikama ax Jordán kakē baka éskia me rakákē a nēbētsi kamabi uníxa sikarakēmainun nirakēakēxa.

**Mapai rabé 'imainun rabé
maxax Jordán kaké baka
ëskiké anua bia bana**

4 ¹Usai kuania kamabi Israel unibunëx Jordán kaké baka sikarakëti sënëan ka Nukën 'Ibun Josué kakëxa: ²Mapai rabé 'imainun rabé uni kamina achúshi achúshi ñaká uni anua kaisti 'ain, ³a kamina kati 'ain, mapai rabé 'imainun rabé maxax anuaxa baka téarabëti ëskiké anua sacerdote-kama nirakéké anuabia achúshi achúshi maxax bibiakín uinu kara ñantabukëbë bëankibutia anubi buánun kati 'ain.

⁴Usa 'ain ka Josuénen mapai rabé 'imainun rabé uni kaíské a kuënxun, ⁵ësokín kakëxa: Jordán baka ëskiké nëbétsi anua Diosan bunántisa okín 'aké kurin ratakakaké 'iké anua kamina mitsun achúshi achúshi ñakánu 'iké unín maxáx 'iarukín mapai rabé 'imainun rabé sënëan 'itanun bití 'ain. ⁶Akamax ka a isi numi sinania nun rëbúnkíkama ënuxun ka Diosan atu 'akínkin ñu chaiira 'akëxa kixun sinánti 'iti 'ikën, sinánkin ka mitsun baké bëchikékaman ñukáti 'ikën: ¿Uisoti nan kara ëné maxákama ënëx 'ik?, ⁷kixun ñukákëxun kamina mitsun kati 'ain: Ax ka Nukën 'Ibun bunántisa okín 'aké kurin ratakakaké a sacerdotekaman Jordán kaké baka sikarakëkínkin rëkuémibiankébëa baka téarabëakëxa kixun kati 'ikën. Ëné maxakamax ka Israel unibunëan ënuax ka usai 'iakëxa kixun sinánti 'ikën.

⁸Usokian Josuénen kakëxun ka an kakësabiokín. Jordán kaké baka panárabëti ëskiké anua, mapai rabé 'imainun rabé maxá achúshi achúshi Israel unín bibiankin anua 'ikanké anu buánxun maburukín nankëxa, usokín 'anúan Nukën 'Ibun Josué kakësabiokín. ⁹'Amainun ka Josuénenribi mapai rabé 'imainun rabé maxáx bixun anua sacerdote-kamax bunántisa okín 'aké kurin ratakakaké anua Diosan bana usai 'iti 'aruké a 'iax baka ëskiké nëbétsi sëtéké anubi bukunrukin nankëxa. A maxákama ka bërfíbi anu 'iké kixun ñuikín atun aintsikama ñuixunkankëxa.

¹⁰Usa 'ain ka sacerdotekama bunántisa okín 'aké kurin ratakakaké anua usai 'iti bana 'iké an uanké akamaxa Jordán kaké baka téarabëti me rakáké anu sëtémainun Israel unibunën usokín 'anúan Nukën 'Ibun Josué kakësabiokín ka kamabi ñu 'akëxa. Usakín 'aminuan Moisésnen Josué kakësabiokín. 'Akëbë ka anuax unikama bënëtishi sikarakëakëxa, ¹¹usai unikama sikarakëti 'ukëmanan 'irui sënënkëbë ka sacerdote unikama an bunántisa okín 'aké kurin ratakakaké anua Diosan ñukama 'iké uanké atúxribi sikarëkëkiani kuankín unikama inubiani rëkuéñkiankëxa. ¹²Kuankëbë ka atu kaxuribi axa 'akánanti 'unáinraké unibu Rubénen rëbúnki, akamabë Gadrén rëbúnki 'imainun Manasésnen rëbúnkíkama 'itsamashi akamaribi. Anúan

'akánanti mēníokēishi 'aish sika-rakēkiani Israel unibu kuankēxa, usaía 'inun Moisés kiásabi oi ka usai 'iakēxa. ¹³Kuani ka atux cuarenta mil uni sēnēn 'iti urama 'iakēxa, usa 'aish ka 'akanantishi 'inun mēníokakēishi 'aish rēkuēnkiani kuamainun a inubiani Nukēn 'Ibun ismainunbi anua Jericó me 'ikē au kikiani kuankankēxa. ¹⁴A nētēn ka Nukēn 'Ibun kamabi Israel unibu Josuénēn usakin űu 'aia isi rakuékin aín bana tankin an kakēsabiokin 'anun 'imiakēxa, Moisés űukēma pain 'ixun 'amikēxua abētan űu 'asarabi okin ka usokin 'akēxa.

¹⁵Usa 'ain ka Nukēn 'Ibun Josué kakēxa: ¹⁶Sacerdote unikaman bunántisa okin 'akē anua Diosan bana kuēnēokē 'arukē an buánkēma unikama a kamina kati 'ain Jordán baka panárabēti ēskikēbēa me rakákē anu sētékēkama a kamina kuaitanun kati 'ain. ¹⁷Kakēxun ka Josuénēn anuaxa kuaitanun kixun atu kakēxa, ¹⁸kakēxa bēnētishi Jordán kakē baka anua atux sētékē anuax kuaini kēñurukin me amákēbēishi baka chitékē ax anubi rakarakētēkēnkin kamabi maputékēankēxa.

¹⁹A nētēan Israel unibu Jordán kakē baka anun sikarakēkē anun ka mapai rabé nētē 'ianan achúshi 'uxē 'irutabakē anun ka Guilgal kakē anu nukúkankēxa ax ka amiāxa bari uruké Jericó kakē ēma 'urama 'iakēxa. ²⁰Anu ka Josuénēn mapai rabé 'imainun rabé maxax Jordán bakanua bitsínkin bēkē a

bukurunun 'amiakēxa. ²¹Anuxun ka Israel unikama kakēxa: Mitsun bakē bēchikē kaman ka mikama űukánuxun 'aia. ¿Uisoti kara ēnē maxákama unin ēnu buküankēx?, ²²kixun űukákēxun kamina ēsokin űuixukanti 'ain uisai kara Israel unikama Jordán kakē baka panárabēti me rakarakēkēbē anun sikarakēti 'iakēxa kixun, ²³'imainun kamina ēsokinribi űuixunti 'ain uisakin kara Diosan Jordán kakē baka meishi rakátanun anun nux inúnun ēskimiakēxa kixun, bēráma parúmpapa xónsa kakē anun nun chaitiokēkama sikarakēnun 'imiasaribi okin. ²⁴An ka usakin űu 'akēxa kixun ka kamabi menu 'ikē unin Nukēn 'Ibu ax ka kushiira 'ikē kixun 'unánti 'ikēn, usa 'ikē kamina ashi mitsun Nukēn 'Ibu ikē rabiti 'ain.

Israel unibu Guilgal kakē anu bēbax 'ikan bana

5 ¹Kamabi amorreo unibunēn 'apukaman ka amiā bari kuabúkē Jordán kakē baka a 'urama 'ikē 'imainun kamabi cananeo unikaman 'apu axa parúmpapa Mediterráneo kakē a 'urama 'ikē, akamanbi ka Nukēn 'Ibun Jordán kakē baka anúan Israelkama sikarakēnun ēskinun 'imikē kuakēxa, kuati ka 'aisamaira israel unibumi rakuéti abē 'akánanti sinánma 'ikēn.

²Bētsi nētēn ka anuxun Nukēn 'Ibun Josué kakēxa, 'itsamashi maxá kuēnukin 'atankēxun kamina anun amiribishi israel

unibukama aín nètokè ñu maxaka tèakin 'unánti opabuinti 'ain. ³Kakèxun ka Josuéñen maxáx kuénukin 'atankèxun kamabi Israel nukèbènè unikama aín nètokè ñun maxaka matá me Aralot kakè anuxun tèapakèxa. ⁴Usakin ka aín nètokè ñu rëbu maxaka tèakankèxa, kamabi ax suntáru 'iisa nukèbènè unikama ax Egipto menuax ai anu uni 'ikèma me anuax kèñuti maèi néa 'ain. ⁵Kamabi unikama Egipto menuax kuankè axa aín nètokè ñu rëbu maxaka tèakè aínbi ka kuania anu uni 'ikèma menuax bakènkianké akamax aín nètokè ñu rëbu maxaka tèakèma 'iakèxa. ⁶Usai kuani ka anu uni 'ikèma menu, cuarenta baritia 'imi nitsi axa Egipto menuax chikíkiani kuankè unikama maèakèxa. A unikaman ka Nukèn 'Ibun kakè-sabiokin ñu 'aisama tankèxa, usa 'ikè ka an sinanatkèntima okin atu èsokin kakèxa, mitsux kamina a me 'inánuxun 'èn min chaitio-kékama ka anua 'aisamaira a piti ñu 'imainun a xèati ñu 'itsaira 'ikè a menu kuantima 'ain. ⁷Usa 'ain ka Josuéñen atun papa ñua 'ain, aín bakè bèchikèkaman nètokè ñu rëbu maxaka tèapakèxa, ax ka Nukèn 'Ibun aín papa ñukèbètan usokin 'ati kia 'iakèxa, usa 'aish ka bërámabi aín nètokè ñu rëbu maxaka tèakèma 'ikankèxa, atúxa kuankèbè ka anúan usakin ñu 'ati nètè 'aíma 'iakèxa. ⁸Usakian aín nètokèñu rëbu aín maxaka tèakin sènèonkèx ka anua 'ikankè

anuaxpain pèxkúti anu pain 'ikan-kèxa. ⁹Anuxun ka Nukèn 'Ibun Josué kakèxa: 'Èsokin aín nètokè ñu rëbu aín maxaka tèakè ènèn ka egipcio unibunèn aín menuxun ñu mèia tèmèra a sinani katékè a èmiti 'ikèn. Usakin anuxun 'axun Guilgal kakin anèa 'aish ka a me usakinbi anèkè 'ikèn. ¹⁰Usa 'ain ka Guilgal kakè anu pain israel unikama 'iakèxa, mapai rabé 'imainun rabé 'imainun rabé nètè a xupibukèbètan ka anua 'ikankè Jericó 'uramanuxun Pascua nètè inúkin fiesta 'akan-kèxa. ¹¹A nètènbi ka anun chamiti ñukèñunma 'akè pán kèñun trigo tutush okè pikankèxa, pionké a pèkarakèbètan ka a menu 'apákè bikè ñu aribi pikankèxa. ¹²Usakian ñu 'apákè aín bimi pikin pèukè 'ain ka atúan pikè maná ax nètétí amiribishi 'ibútèkèama 'ikèn, usai 'ikèbètan ka a barin Israel unibunèn Canaán menu 'apákè ñukama ashi bixun piakèxa.

**Josué Nukèn 'Ibun
suntárunèn 'apubè
mèrana ñuikè bana**

¹³Achúshi nètèn Jericó 'urama 'ixun ka Josuéñen, ami achúshi uni aín manè xètokè tuianx a bémáno nikè isakèxa. Isi a 'urama obiani kuankin ka ñukákèxa:

—¿Mix karamina nubè 'ikè kama a 'ain, ama 'aish kaina numi nishké unikama a 'ain? ¹⁴—'Èx kana axa mimi nishké uni a 'ianan axa mibè 'ikè uni ama 'ain —kixun ka axa ami mèrakè

uni an kakëxa—. 'Ëx kana Nukën 'Ibun suntárukama aín 'apu 'ain. Ësakian uni an kakëxun ka Josuénen rantinpuruni aín bëmá-nanën me tikai tsóbukin ñuká-këxa:

—¿Añu 'axúnumi 'ë kanun kara Diosan mi xuax? ¹⁵Kakëxun ka Nukën 'Ibun suntárunën 'apun kakëxa:

—Min taxaka kamina ëchiti 'ain, anumi nikë me ënëx ka bëtsi me kamasama upíira 'aish Diosnan 'ikë kixun kakëxa. Kakëxun ka Josuénen aín banatankin an kakë-sabiokin 'akëxa.

**Uisokin kara Israel
unibunën Jericó 'ati
'ikë kixuan Diosan
Josué ka bana**

6 ¹Usa 'ain ka anun Jericó ëmanu atsínti xëpúti upíokin xëpukë 'ain anu tsókë unikamax uíxbi atsinima 'imainun chikíamabi 'ikën Israel unibumi rakuékin upíokin xëpukë 'ain. ²Usokin 'akë 'ain ka Nukën 'Ibun Josué kakëxa: 'Ën kana Jericó ëmanu 'ikë 'apu, aín suntárukama këñunbi 'anun mi 'amiti 'ain. ³Usa 'ain ka Israel suntárukamax achúshi nëtën nëtën achúshishi mapai achúshi 'imainun achúshi nëtë sënëmi, Jericó ëma kaxú kuainakëti mañati 'ikën. ⁴Usai 'ikëbë ka mapai achúshi 'imainun rabé sacerdotekama atúnribi bunántisa okin 'akë, kurin ratakakakë anua Diosan bana kuënëokë 'arukë a buani kuankin

achúshi achúshi unin a banoti 'akë carnero manchan, buámainun ka mapai achúshi 'imainun rabé nëtë sënënkëbë ëma ratanarati mapai achúshi 'imainun rabé ó kuainakëti 'ikën, usaía 'imainun ka sacerdotekaman aín carnero manchan a banoti 'ikën. ⁵Usakin banokian aín sënënkë a upíira 'inun tsiskëpakín 'aia kuatia kushiira kuënkënkëbë ka anun ëma bëararakin kënäara ax rurukubuti 'ikën. Usai 'ia isi ka suntárukama ëmami kikiani kuantí 'ikën.

⁶Usakin katankëxa Dios sënëan ka Josuénen sacerdote unikama kuënxun kakëxa: Míkaman kamina bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë anua Nukën 'Ibun bana kuënëokë 'arukë a buánti 'ain, buámainun ka mapai achúshi 'imainun rabé mikamax bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë a inui rëkuënkiani kuankin a banoti 'akë carnero manchan a buani rëkuënkianti 'ain. ⁷Usakin katankëxun ka Josuénen a ëmanu 'ikë uni kamarairi kakëxa: Mitsux kamina ëma ratanarati kuainakëti kuantí 'ain. Kuamainun ka axa 'akanantishi suntárukama ax bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë a rëkuënmibiani kuantí 'ain.

⁸Usokin 'anúan Josuénen kakëxun ka kamaxunbi an kakë-sabiokin 'akëxa. 'Amainun ka mapai achúshi 'imainun rabé sacerdotekama ax anu Diosan bana kuënëokë 'arukë bunántisa okin 'akë a buánkin rëkuëmbiankin mapai achúshi

'imainun rabé atun carnero manchan banoti 'aké a banobiani kuankëxa, kuankëbë ka an bunántisa okin 'aké kurin ratakakaké an buánkë akamaxribi a kati kabiani kuankëxa. ⁹Kuamainun ka axa 'akánanti suntárukama ax sacerdotekama rëkuémibiani kuankëxa, kuanmainun ka ax tsiankianké akamaxribi atu kaxú kuamainun, sacerdotekama atúxribi kuankin ênkinmaira carnero manchan banobiani kuankëxa. ¹⁰Aínbi ka Josuénen êsokin suntárukama kakëxa, unékiani kamina ñuítsima rikianti 'ain, 'ên mitsu kuënkëni munuma sharánun kakëx kuni kamina kuëenkëni kushin sharákanti 'ain.

**Israel unibunën Jericó
kaké ëma bia bana**

¹¹Usakian Josuénen 'amikëxun ka achúshi okin ëma ratanarakin bunántisa okin aké Nukën 'Ibunan a buánkëxa. Usakín buanx utëkëntankëx ka anu achúshi imé inúmi 'ikankëxa. ¹²Inëti pëkarakëma 'aínshia, Josué nirukëbëtan ka sacerdotekaman bunántisa okin aké kurin ratakakaké anua Nukën 'Ibun ñukama 'aruké 'iakin biruakëxa. ¹³Birukëbë rikiani ka mapai achúshi 'imainun rabé sacerdotekama ax anunbi bunántisa okin aké kurin ratakakaké a buámainun rëkuénkiani kuani aín carnero manchan banoima kuankëxa. Kuankëbë ka axa 'akánanti suntárukama axribi rëkuénkiani kuanmainun, aín patsan axribi

a kaxú kuankëbë ka. An carnero manchan banókë axribi nirakëtimaira kuankin banoia kuakëxa. ¹⁴Usai 'iónxa pëkaran ka amiribishi rikiantëkëanx ëma 'uri amiribishi mañarakëakëxa. Usai ka mapai achúshi 'imainun achúshi nëtë inúmi 'ikankëxa.

¹⁵Usai 'iké mapai achúshi 'imainun rabé nëtë 'iké anun ka pëkarakëma 'aínshi tsuakirikianx ëma 'uri mañarakëtëkëankëxa, bërâma 'ikësabi oí, ka a nëtëtan mapai achúshi 'imainun rabé oi ëma uri mañarakëtëkënkënkëxa. ¹⁶Usakian sacerdotekaman aín manë banañu banokin mapai achúshi 'imainun rabéokin 'akëbëtan ka Josuénen unikama kakëxa: ¡Munuma kuënkëni kamina sharati kiti 'ain! Nukën 'Ibun ka ëné ëma 'atima onun nu amia usa 'ain kananuna 'ati 'ain. ¹⁷A ëmax ka anu 'iké ñukama këñunbi rurapakin 'aisama oti 'ikën, usakín 'anun ka Nukën 'Ibu kiaxa. 'Anan kamina bëtsi bëtsi unibëa 'iké xanu Rahab kaké a 'imainun aín xubu 'ukëmëu abë timékë aín aintsikamaishi uisabi otima 'ain, an ka atun ëma ñachati xuké uni rabé a unëaxa. ¹⁸Aínbi kamina mitsun, a ëmanu atsínkin anu 'iké ñukama achirabi bitima 'ain, mitsumi anu 'iké ñukama bikëbëtan ka anu Israel unibu nux 'iké aribi Nukën 'Ibun 'aisama oti 'ikën. Usakín 'akëbë kananuna nukamax 'aisama oké 'iti 'ain. ¹⁹Aínbi ka anua 'iké kuri, manë uxua, 'imainun kamabi ñu manë

panshian 'imainun manë kashtá 'akë a ñukamaishi anu ñu kupíira kupíkë Nukën 'Ibunan 'inun nanti 'akë anu nanti biti 'ikën.

²⁰Usai ki Josué sënénkëbëtanshi ka aín carnero mancha bano-kankëxa. Bana oia kuationshi ka Israel suntárukamax, munuma kuënkëni sharati kikankëxa. Kikëbëshi ka ënën menma buinarakin ëma kënëarakë ax ruruku-buakëxa. Usaia 'ikëbë ami kikiani abákiani kuankin ami bëbarukin ëma 'ibuakankëxa. ²¹Usokin 'akinshi ka aín manë xëtökën anu ikë unikama, xanu, uni bënábu, këñunbi uni apan akamabi këñukin 'anan atun 'arakakë ñuinakama oveja, burro akamaribi këñukin 'akëxa. 'Akin ka ñuñuma 'ítanun kamabi këñuakëxa.

²²Uso mainun ka Josué nën an me ñachatia xukë uni rabé a kakëxa: “Aín xubunu kuanxun kamina bëtsi bëtsi unían aín nami 'akë xanu a bianan aín xubunu 'ikë aín aintsikama aribi mitsun mi usakin 'akinuxun kakësabiokin biti 'ain.”

²³Kakëx aín xubunu kuanxun ka a uni rabëtan an kakësabiokin Rahab aín xubunua aín papa aín tita aín rarëbakë 'imainun aín xukën 'anáka bianan aín aintsí 'ibukamaribi biakëxa, bibiankin ka anua Israel unibu bukukë 'uri anuxuan atun bërúantinu-bi buánkëxa. ²⁴Usokin 'atankëxun ka Israel suntárukaman anua ikë ñukama këñunbi a ëma néankëxa. Néanan ka anua kuri 'imainun manë uxua kamabi

ñu manë panshian manë kashtá 'akë akama upíirabu 'ashi Nukën 'Ibunan 'iti nankë ñu anu nanti biakëxa. ²⁵'Aínbi ka Josué nën Rahab 'imainun aín aintsikamainshi, Jericó ëma ñachatanun xukëx kuankë uni rabé 'akatsikixun barikaniabi unëkë a kupín uisabi okima biakëxa. Usa 'ain ka Rahab nën rëbúnkikamax israel unikamabë upitax tsóakëxa. ²⁶Usokin 'atankëx ka Josué ësai kiakëxa: “Nukën 'Ibun ka 'ëx kikë bana ënëx ka aséribi 'ikë kixun 'unánia, uin kara Jericó ëma 'atëkënkín birutëkëntisa tania a unín bëchikë apanëx ka anun ëma bëararakin kënëkë ax ami rurukubukin chakakëx bamakë 'iti 'ikën, 'imainun ka aín bëchikë 'anáka aribi anun ëmanu atsínti xëputi 'akin amibi birukin 'akë a chakamikë 'iti 'ikën” (ki ax ka Josué kiakëxa). ²⁷Usokin Nukën 'Ibun 'akin-këxa Josué nën ñu 'aia ka ax ka kushiira uni 'ikë kixun unín ñuia kamabi menu 'ikë unín kuakëxa.

**Israel unibunën amorreo
suntárukama abë
'akanankin abámia bana**

10¹⁻²Adonisédec kakë uni ax ka Jerusalén ëmanu 'apu 'iakëxa, anuxun ka Josué nën abë 'akanankin Ai kakë ëmanu ikë suntárukama këñukin 'axa kixun ñuñña kuakëxa, Jericónu 'ikë 'apu aín unikama këñunbi 'akësaribi okían këñúkë kuati ka 'itsaira rakuëkankëxa, 'imainun ka gabonita unikamabë ka israel

unikamax bēri atubē timéax tsotia kixun ñuikania kuakēxa. Usai atux 'ikē kuatira ka 'aisamairai rakuēkankēxa, Gabaón kakē ëma ax ka chaira 'aish Ai ëmabētan sēnénma upíira 'iakēxa, usa 'aish ka anu 'apu 'iisa 'aíshbi a ëmanu 'apu 'aíma 'iakēxa 'imainun ka anu 'ikē suntárukamax 'aká-nanti 'unánbaira 'iakēxa. ³Usai 'itsaira rakuékin ka Adonisédec Jerusalénnu 'ikē 'apu an ñakáitsinu ikē 'apukama katánun xukin kamia a ka ënēkama 'iakēxa Hoham, Hebrónnu 'ikē 'apu 'imainun Jarmut, kakē ëmanu 'ikē 'apu Piram 'ianan Jaffa Laquisnu 'ikē 'imainun Debir Eglón anu 'ikē 'apu akamabi kamiakēxa: ⁴“Kamikin ka ësokín katánun kixun kamiakēxa, nukama kamina Gabaón unikamabē 'akanania 'akini uti 'ain, atux ka Josué Israel unibubē 'akananima atubē nuibanani birananza.” ⁵Kamikēx ka mapai achúshi amorreo 'apukama abē Jerusalénnu 'ikē ax biranankēxa, atux ka Hebrón Jarmut, Laquis 'imainun Eglón akamax timékiani atun suntárubē Gabaónnu 'ikēkama 'akatsikiax kuankēxa.

⁶Usaia atu 'akatsi kix timékiani kuankē, kuakin ka Gabaón ëmanu 'ikē 'apun, Josué Guilgal menu 'ia ësokín kamiakēxa: 'Ën kamikēx kamina kana kuanima kix kima an mi ñu mëxuntí unikama ënē mix kikēsabiokin 'akini min suntárukamabēbi uti 'ain. Aín bashinu tsókē Amorreo unibunēn

'apukamax ka aín suntárukamabēbi timékuatsini nu 'akatsikiax uaxa. ⁷Ësokian Gabaónu 'ikē 'apun kamikēx ka Josué Guilgalnu axa rakuétimaishi 'akanankē ain suntárukamabē küancēxa, ⁸timékē ka Nukēn 'Ibun Josué kakēxa: mitsun kamina amorreo unikama rakuékimaishi, mi kupitanuma 'ati 'ain.

⁹Usakian Diosan kakēx ka Josué anua 'ikē Guilgal kakē anuax aín suntárukamabē imé kuanēkin ñu sinánkēmabi ratukinshi amorreo unibu 'akēxa. ¹⁰'Aia ka Nukēn 'Ibun israel unibunēn 'akēxa 'itsaira atumi rakuēnun 'imiakēxa, usaía 'ia ka Josué'nēn suntárukaman anuaxa 'akanankē Gabaón anuxun 'aisamaira amorreo unibunēn suntárukama 'akēxa. Usokín 'akēxa anun Bet-horónnu, kuantí bai a bibiani abatiabi ka nuibiankin amorreo suntárukama Azecá 'imainun Maquedá kakē ëma rabé ami kikiania Israel suntárukaman kuania mērakin 'akēxa. ¹¹'Akēbēa amorreo suntáru rairinēxribi abati Bet-horón kakē ëma ratanbiani israel suntárukaman 'akēx abati kuankēbētanbi ka Nukēn 'Ibun matsin tita aín bēru chairabu 'ibúkin aín manē xétokēn israel suntárukaman 'akēsamaira okín këñunun 'amiakēxa.

¹²A nētéan Nukēn 'Ibun 'amikēxun israel unibunēn amorreo unikama 'akē a nētēn ka Josué'nēn aín suntárukaman kuamainun Nukēn 'Ibun ñukákin ësokín kakēxa:

Barix ka Gabaón puntë
nirakëti 'ikën;
'imainun ka 'uxëribi Aialón
kakë me puntë ami
nirakëti 'ikën.

¹³ Usaia kikëbë ka 'uxë
nirakëmainun
bariribi nirakëakëxa
nirakëkëbëtan ka Israel
unibunën axa ami nishkë
unikama abë 'akanankin
'akëxa.

Ënë banax ka bëtsi kirikanu
kuënëokë 'ikën usaia
Israel unibu 'akanamainun
ka bari naí nëbëtsi
nirakëax achúshi nëtë 'imi
kuabuama a bana ñuikin
'akë 'ikën.

¹⁴ Uinsaranbi ka achúshi nëtë
ënë nëtéan 'akësaribi okin
Nukën 'Ibun achúshi unin
kakëxun kuakin ñu 'akë
'aíma 'iakëxa, an ka Israel
unibunën rabanan nékin
ami nishkë uni 'anun
'amiakëxa.

¹⁵ Usai 'akanankiani ka Josué
Israel unibubë anua 'ikë Guilgal
kakë anubi kuantëkëankëxa.

**Ashikian Josuénen Israel
unibunën 'apukama
timéxun ka bana**

24 ¹Josuénen ka kamabi
ñaká Israel unibu Siquem
kakë ëma anu timénun kixun
kamiakëxa. Kamikin ka uni apan-
kama 'apu an bana mëníokë
akama 'imainun, suntárunën
kushikama anuxun Nukën 'Ibu

rabiti xubusa okin chupa 'akë
'urama anu timénun kamiakëxa,
²kamikëx rikuatsinkë ka Josuénen
kamabi unikama kakëxa:

—Ësokin 'ën mitsu kanun ka
Israel unibu nun Dios kixaxa:
Bërámaira ka Térax 'imainun aín
bakë bëchikë rabé Abraham kakë
'imainun Nahor mitsun chaitio-
këkama, atux Éufrates kakë baka
kuëbí tsókë 'ixun bëtsi dios-
kama rabiakëxa. ³Rabia kana
Éufrates kakë baka kuëbí anua
Abraham, chikínbiankin Canaán
kakë mekama oi ninun 'imiakën.
'Imianan kana aín bakë bëchikë
Isaac a pain bëchinun 'amiakën,
⁴'amikëxun ka aín bakë bëchikë
Isaacnën Jacob 'imainun Esaú
a rabé pain bakë bëchiakëxa.
Usoxun kana Esaú Seír kakë me
anu tsónun 'inánkën, 'inámmainun
ka Jacobnëx aín bakë bëchikë-
kamabë Egipto kakë menu tsóti
kuankëxa.

⁵Usai 'iá 'ain kana 'itsa baritia
inúkëbëtan 'ën mitsun chaitiokë
Moisés 'imainun Aarón xuakën,
'imainun kana mitsux chikinuxun
Egipto menu 'ikë unikama 'itsaira
'ën tëmëramiakën. ⁶A nëtéan
mitsun chaitiokëkama Egipto
menuax chikíkkë anun ka egipcio
suntárukaman anuax 'akanankë
caballonën nikinkë 'imainun
caballonën kuankiribi parúm-
papa xónsa kakë anubi bëbaru-
kin 'akatsikixun nuiakëxa.

⁷Usokëxuan atun 'akinun kixun
ñukákëxun kana, bëánkibukë
chairan atu bëaranun 'amianan

parúmpapan kuaniabi mapu-kin egipcio unikama këñunun 'amiakën. Usakin 'aia ka nun chaitiokëman Egipto menuxun isakëxa.

Usai pain 'itankëx ka raírinëx ñumainun 'itsa baritia 'imi anu uni 'ikëma menu niakëxa, ⁸nitsiabi kana anua atu amorreo unikaman menu bëakën, ax ka Jordán kakë baka amiaxa bari urukë au 'iakëxa. Anuax mitsubë 'akananiabi kana, 'ën abámikin mi 'anun mitsu 'amiakën, 'amikëxun abámikin 'axun kamina atun me bikankën. ⁹Balac, Sipornën bëchikë moabita unibunën 'apu an pain ka mitsubë 'akánanti sinánxun, Balac an Beornën bëchikë Balaam nuisa 'atimokin sinánxuni unun kixun kamiakëxa. ¹⁰'Aínbi kana 'ën Balaamnën usakin 'aisama onun 'amikinma mitsu nuibanun sinánmiakën. Usakin kana mitsu iémiakën. ¹¹Usa 'ain kamina mitsux Jordán kakë baka a sika-rakë kianx Jericó kakë ëma anu bëbakën. Bëban ka Jericó ëmanu tsókë unikama mitsubë 'akanan-këxa, 'akananiabi kana mitsun ira kupitanunma 'anun 'amiakën, 'amitankëxun kana (amorreos, ferezeos, cananeos, hititas, gerge-seos, heveos 'imainun jebuseo) a unikamaxribi mitsubë 'akananiabi kana mitsun ira kupitanuma 'anun 'amiakën. ¹²Mitsunmi amorreos unibunën 'apu rabé aín suntáru-këñunbi 'a ax ka 'akánanti 'unan 'ixunmi manë xëtokën 'anan mitsun pian 'ama 'ikën, 'ën kana

mitsux kuankë 'aímabia atux irapain abánun 'imiakën. ¹³'Ën kana a menu tëa 'ikëmabi mitsun me 'inánan ëmakamaribi mitsun 'a 'ikëmabi 'inánkën. Anu tsókin kamina bërí mitsun 'apá 'ixunmabi uvas 'imainun aceituna akama a menua 'apá 'ikë pikanin.

Ësokin katankëxun ka

Josuénën atu katëkëankëxa:

¹⁴ — Ësokian kamabi ñu an a kupín kamina mitsun Nukën 'Ibu asérabira ami sinánkin rabiti 'ain. Rabikin kamina mitsun chaitiokëkaman Éufrates kakë baka kuëbí tsókin rabianan Egipto menuxun rabia dios a ënkin Nukën 'Ibuira ashi rabiti 'ain.

¹⁵ Usa 'ain kamina mitsun Nukën 'Ibu rabisama tani, bëríbi uisa dios kaina mitsun rabisatani kiox kiti 'ain: Kaina mitsun chaitiokëkaman Éufrates kakë baka kuëbí pain tsókë 'ixun rabia dios, a rabiti 'ain 'akima karamina anumi bërí tsókë amorreo unibunën me anu 'ikë dios akama rabiti 'ai kiox kamina kiti 'ain. 'Aínbi kana 'ën, xanu 'ën bakë bëchikëkamabëbi Nukën 'Ibu kuënkësa oíshi 'iti 'ain.

¹⁶ Ësakin kakëxun ka Israel unibunën ribi kakëxa:

—¡Nun kananuna a rabikinma bëtsi bëtsi dios rabia Nukën 'Ibun

nu ënti kuëenima! ¹⁷Nukën 'Ibu an ka chikínbëtsinkin nukama 'imainun nun chaitiokëkama Egipto menuxun tëmëra kin ñu mëëiabi nu bëakëxa. An ka 'aisa-maira ñu 'akin nun ismainunbi 'akëxa, 'imainun ka bëtsi bëtsi ëma inubiani kuania nu bërúan-kin 'akiankëxa. ¹⁸An ka anun nux uti menu 'ikë ëmakamanu tsóa unikama chikínun 'imiakëxa, usaribi okin ka amorreo axa ënë menu tsóa akamaribi 'akëxa. Usokin akama ñu 'a 'ikë kanaanuna nunribi a rabiti 'ain ax ka nun Dios 'ikën.

¹⁹Usai kikania kuatankëxun ka Josué nribi kakëxa:

—Mitsun kuainxunshi rabiti-sama ka Nukën 'Ibu 'ikën, ax ka Dios upíra 'ianan uisa ñu 'atimabi 'ai ami mitsux 'uchati kuëenima. ²⁰An ka mitsunmi a ënkin bëtsi dioskama rabia, ka Nukën 'Ibu upíokian mitsu 'akinkë a ënkin 'aisamaira okin tëmëramiti 'ikën.

²¹Usakian kakëxunbi ka Israel unikaman Josué katëkëankëxa:

—Usai 'ikima kanaanuna nukaman axa Nukën 'Ibu 'ikë ashi rabiti 'ain. ²²Usai kikania ka Josué nribi katëkëankëxa:

—Mitsuxbi kamina Nukën 'Ibu ismina rabinuxun 'ai kixax kikanin. Kakëxun ka —atúnribi nukamanbi kanaanuna a 'ai —kixun kakan-këxa. ²³Kiabi ka Josué nribi kakëxa:

—Asabi ka, usa 'ain kamina mitsun dios isa kixun, 'arakakë ñukama bitankëxun puti 'ain, putankëxun kamina Israelkama

mitsun nuitunëmbi Dios amishi sinánkin rabiti 'ain. ²⁴Ësokin kakëxunbi ka Israelkaman amiribishi Josué kakëxa:

—Nukaman kanaanuna Nukën 'Ibu Dios rabiti 'ain, 'imainun kanaanuna uisai 'inun kara ax kia usaibi 'iti 'ain.

²⁵A nëtënbi ka Siquem nuxun, Josué nribi kamabi unibëtan achúshi ñu 'anan Moisés nribi usai 'iti banakama kuëneo a 'inánkëxa, ²⁶a bana ka Josué nribi anua a tanti Diosan bana 'ikë anubi kuëneo-këxa. Kuëneo tankëxun ka mapara pará bixun xubusa okin chupa 'akë anuxun Nukën 'Ibu rabiti a 'urama 'ikë i pëñanakëkë tëmú anu nitsíankëxa, ²⁷usokin 'atankëxun ka Josué nribi Israel unikama kakëxa:

—Ënë mapara chaiira 'ën nitsinkin nankë ënëx ka, uisakin karanuna nun Nukën 'Ibu 'amikëxun ñu 'akën kixunmi mitsun ñu 'inun 'aia. Ënëx ka a isia bëtsi unikamax mitsux ismina usai 'iakën kikë ax këmëkësa 'itima kupín kamina upiti Diosmi sinánkanti 'ain. ²⁸Usokin pain katan-këxun ka Josué nribi ain menubia kuantëkëntanun an 'akintia buánkë unikama a xutëkëankëxa.

Josué ñua ñuikë bana

(Jue 2.6-10)

²⁹Usokin pain ñu 'atankëx ka Josué Nunnën bëchikë Nukën 'Ibu uni ax, ciento diez baritiañu 'aish ñuakëxa. ³⁰Ñukë 'ikë ka ain me Timnat-sérah kakë 'ain tsipumia

'ikë Gaas kakë, Efraínnën bashi-kama kakë 'ia anu maíankëxa, ³¹israel unibunën ka Josué ñutisa-mapan 'aish tsótan Nukën 'Ibu rabiakëxa, rabia 'ixun ka ax ñua 'ain uni apankama an Nukën 'Ibun kamabi ñu Israel unibu 'axunia isa 'ixun 'unánkë unikama atúxribi ñukëma 'aish tsótan rabiakëxa.

**Israel unikaman Josénën
xo maían ñuikë bana**

³²Israel unibunën ka Josénën xo Egipto menua bitsínkin béínëa

'ixun, Siquem kakë me anu maíankëxa, a mex ka Jacobnën cien kuríki manë 'akë kupín Hamornën bakë bëchikë, Siquemnën papa aín me 'ikëbi marua a 'iakëxa, a me ka Josénën rëbúnkikaman atunanbi 'inun biakëxa.

Eleazar ñua ñuikë bana

³³Eleazar, Aarónën bakë bëchikë ñukë 'ikë ka aín aintsikaman aín bakë bëchikënnën me anua Efraín unibu 'ikë, Finees kakë uni aín me anubi maíankëxa.

JUECES

**Nukën 'Ibun ángel achúshi
Boquim kakë me anuax
mërá ñuikë bana**

2 ¹Nukën 'Ibu ángelnën ka Guilgal kakë anuax kuanxun Boquim kakë me anua Israel unibu ësokín kakëxa: 'Ën kana mitsu Egipto menua chikínbëtsinkin a 'inánuxun mitsun chaitiokékama ka me ënu bëakën, bëxun kana ësokín kakën: Uinsaranbi kana 'ën mitsubëtan achúshi ñu 'akë a manutima 'ain, ²usa 'ain kamina mitsun ënë menu 'ikë unikama-bëtan achúshi ñubi 'akatsi atubë kanantima 'ain, usai 'ikinma kamina kamabi atun anuxun ñuina xarokékama a rurupati 'ain. 'Aínbi kamina 'ën kakëxunbi kuaisama tankën, ¡Usa 'ain kamina añu kaina mitsun 'a kixun sinánti 'ain! ³Usa 'ain kana bërí mitsu kain: Ënë ëmanu 'ikë unikama kana mitsun ismainunbi chikiniman 'imainun ka atun rabikë dioskama ax anun mitsu paránti 'iti 'ikën. ⁴Ësokín atu katankëxa Nukën 'Ibun ángel sënénkëbëishi ka kamabi Israel unikama munuma sharati ini tsuákiruakëxa. ⁵Usai anuax 'ikë ka Boquim kakín a me anëakëxa, anuxun ka Israel unikaman anuxunbi ñuina rëxun xaroxunkin Nukën 'Ibu rabiakëxa. ⁶Usa 'ain ka Josué'nën ashikin Israel unikama kakë 'ain,

achúshi achúshi unix uinu 'ikë me kara biti 'ikë a bitsi kuankankëxa. ⁷Usa 'ain ka ax tsókëpan 'ain Israel unikaman Nukën 'Ibu rabi tsókankëxa; 'imainun ka uni aín tukurikubu axa ñukëmapain 'aish bukukë atun Israel unibua Nukën 'Ibun ñu chairabu 'axunkë a iskankëxa. ⁸'Aínbi ka Josué ciento diez baritiañu 'aish ñuakëxa, ⁹ñukë 'ikë ka aín me Timnat-sérah, kakë aín tsipumia 'ikë Gaas kakë Efraínën bashikama abu 'ia anu maíankëxa. ¹⁰'Imainun ka Israelkama axa Josué tsókëpan 'ain tsóa atúxribi ñuakëxa. Usa 'ain ka bëría bakënkékama atun ka uisaxunbi Nukën 'Ibu 'unánan an israel unikama 'axuan ñukama abi 'unánma 'ikën.

**Israel unibunën Nukën 'Ibu
rabikinma aín bana manua**

¹¹Usa 'aish ka Israel unibunën 'akë ñukama Nukën 'Ibun iskëx Baal rabikin atun pëukin bëtsi bëtsi ñukamaribi rabikë ka ax 'aisama 'iakëxa. ¹²Usokín bëtsi ñukama 'ai ka atun chaitiokékama Egipto menua an chikínbëtsinkin bëa Dios ami manúakëxa, manukian atu rapasu bukukë unikaman rabikë dios ashi rabikëbë ka Nukën 'Ibu 'itsaira xuatemati atumi nishakëxa. ¹³Nukën 'Ibu rabiti a ënkin ka Baal kakë dios akëñun bëtsi ñukama Astarté kakë dios

an isa 'akinia kixun sinánkin aribi rabikin pëuxun bëtsi ñukamaribi rabiakëxa, ¹⁴usokëbë Israel unika-mami nishkin ka Nukën 'Ibun an ñu mëkamakë unikaman atun ñu mëkamanun 'amianan, a rapasu 'ikë unikaman an 'akinti 'aíma aín kupitanuma 'anun 'amia-këxa. ¹⁵Usai ami manuax 'ikania ka únsaran kara 'akanania anun Nukën 'Ibun 'akiniama abë 'akanani kuankë unikaman atu 'akëxa, an atu kásabiokin.

Usai 'iabia Nukën 'Ibun 'akin-këxma ka Israel unibu 'aisamaira têmërakëxa, ¹⁶'aínbi ka 'aisamaira okían an ñu mëkamakë unikaman têmëramikëbëtanbi an 'apu 'ixun 'akinti uni 'aíma 'aían têmërakëbëbi atu mi Dios mërakëxa. ¹⁷'Aínbi ka Israel unikaman usai atux 'ikëbëtan Diosan ax 'apu 'ixun 'akinti uni kaisiabi aín bana kuatima ñunshin nakékin unikaman bëtsi dioskama rabikin Nukën 'Ibu Dios rabiama 'ikën. Atun chaitiokëkamaxa Nukën 'Ibun bana ax kikësabi oi 'iti bana tan 'aínbi ka atux, atun chaitiokëkama 'iásai 'iti sinánma 'ikën. ¹⁸Únsaran kara Nukën 'Ibu an atu 'akinun uni achúshi 'apu 'imia, anun ka anbi 'akiankëxa, 'akinia ka Diosan Israel an 'akinti kaískë unikaman ami nishkë unikaman 'aia nuibakin, 'akiankëxa, 'akinkin ka a unikama atunua chikínun 'amiakëxa. ¹⁹'Aínbi ka an 'akinkë 'apu ñukëbëtan, amiribishi ñu 'atima 'atëkënkankëxa, 'akin ka atian ira atun chaitiokëkaman

'asamaira okin bëtsi dioskama rabikankëxa. Usakin 'ai ka atun ñu 'aisama 'akë èinsama tani atun sinan iruarati sinánñuma uni 'ikësai 'ikankëxa. ²⁰Usai 'ia isi ka Nukën 'Ibu Israelkamami xuumati nishi, ësai kiakëxa: “Ènë unikaman ka ësai 'ikin atun chaitiokëkamabëtan 'èn achúshi ñu 'a 'atimokin 'aia, usa 'ixun ka 'èn kakësa okin 'aisamatania. ²¹Usa 'ain kana, Josuéñen ñukëmapain 'ixun raíri chikíanan 'ama ëmakama rairi a chikintima 'ain.” ²²Èsokin 'akin ka Nukën 'Ibun israel unibunëx kara aín chaitiokëkama 'iásai ami sinania kara ami sinanima kixun istisatankëxa. ²³Usa 'ain ka Nukën 'Ibun atu rapasu 'ikë bëtsi menu 'ikë unikama a kamaira Josuéñen chikínun 'amiama 'ikën, 'ami-kinma ka raíri ëmakama chikin-xuma 'anun 'imiakëxa.

**Débora 'imainun
Baracnën abë 'akanankin
Sísara 'a bana**

4 ¹Usa 'ain ka Ehud, kakë atún 'apu ax ñukë 'ain Israelkaman amiribishi ñu 'atima 'atëkënia ka Nukën 'Ibun 'aisama atu isakëxa, ²usokin 'aia iskin ka Nukën 'Ibun achúshi cananeo uni Jabín kakë 'apu ax ka Hasor kakë ëmanu 'ain, abë 'akanankin 'anun 'amia-këxa. A unin suntárunën kushi ka Sísara kakë uni 'iakëxa, ax ka Haróset-goím kakë ëma anu tsókë 'iakëxa. ³Jabín kakë 'apu ax ka novecientos caballonën nirinkë manë 'akë ñu 'iakëxa, usa 'ixun ka

a 'apun Israel unibu veinte baritia 'imikin têmëramikin 'atimokëxa, 'atimokëx têmërakin tankin ka Nukën 'Ibu an 'akinun kixun ñuká-kankëxa.

⁴A nëtëkaman ka Débora Lapidotnën xanu an Israelkaman ñu 'atima 'aia aín 'apu 'ixun mënío-xuankëxa. ⁵Usa 'aish ka anubi tsókë 'aish Débora ax kuanx kuanx xëbin nikë têmú tsókë xanu 'iakëxa (usa unánxun ka “Déboranën xëbin kakin anëa-këxa”) ax ka Efraín unikaman me Ramá 'imainun Betel an nëbétsiorakë ëma anu 'iakëxa, anu 'ain ka Israelkamax uix kara nishanani 'atima onanxa ax an mënío-xunun anu kuankëxa.

⁶Achúshi nëtën ka Déboranën Barac kakë uni Abinóamnën, Quedes kakë ëma achúshi anua Neftalí ñaká unikama bukukë anua katánun xukin ësokin kakëxa: Israelkaman 'Ibu 'imainun ain Dios ax ka ësokinmi 'anun kiaxa: Aín bashi Tabor kakë anu kamina diez mil Neftalí 'imainun Zabulón unikaman suntáru anu timëti 'ain. ⁷'Ën kana Sísara 'apu Jabín ain suntárunën kushi axa, Quisón kakë xëxá anuax mitsubë 'akanankin atun caballonën nikinkë anuax 'akánanti a 'imainun ain suntárukamabi bëi unun 'imiti 'ain. 'Aínbi kana 'ën mitsunmi kupitanuma 'anun 'amiti 'ain, ka Dios kiaxa. ⁸—Asabi ka mixmi 'ëbë kuankëbë kana kuanti 'ain, —kixun ka Baracnën kakëxa—. 'Aínbi kana mixmi

'ëbë kuankëbëma kuantima aín. ⁹—Usa 'ain kana mibë kuanti 'ain —kixun ka Déboranën kakëxa—. 'Aínbi ka ënë 'akanania achúshi xanúan Sísara 'anun Nukën 'Ibun 'amiti 'ikën, usa 'ain kamina abë 'akanankin 'atankëx 'ën kana a unikama 'a kiox kitima 'ain.

Usai pain kanankiani ka Déborabë Barac Quedes kakë ëma anu kuankëxa. ¹⁰Anuxun ka Baracnën Zabulón 'imainun Neftalínën unikama anua ax 'ikë anu kuanun kixun kamiakëxa, kamikëx aia ka Baracnën aín kushi 'ixun diez mil suntáru timëakëxa. Timëbiani kuankëbë ka Débora abë kuankëxa. ¹¹Quedes kakë 'urama anua in papa chaira nikë Saanaim kakë me anu ka Héber kakë quenita uni ax tsóakëxa, ax ka aín aintai quenita kamabë ënanan 'aish axi tsókë uni 'iakëxa, ax ka Moisésnën kukun bakë bëchikënën rëbúkinkama 'iakëxa.

¹²Usaia aín bashi Tabor kakë anu kuankë a ñui kia ka Sísaranën Barac kuakëxa, ¹³kuakin ka anribi kamabi aín suntárukama 'imainun novecientos caballonën nirinkë anuax 'akánanti manë 'akë akama buani Haróset-goím anuax kuankëxa, kuantankëx ka Quisón kakë xëxá anu bëbakëxa. ¹⁴Usa 'ain ka anu bëbaxun Déboranën Barac kakëxa:

—¡Bëri nëtën kamina min suntárukamabëtan Sísara 'ai kuanti 'ain, Nukën 'Ibun ka min mi 'anun mi 'amiti 'ikën! ¡Nukën 'Ibun ka atua 'anun min suntárukama 'akinti 'ikën!

Usokian kakëx ka Barac aín bashi Tabor kakë anuax aín diez mil suntárukamabë kuabuakëxa, ¹⁵kuabutankëx atubë 'akananiabi ka Nukën 'Ibun atun suntárukama 'imainun axa anuax 'akánanti manë 'akë caballonën nirinkë anuax 'akanankë Sísaranën suntárukama 'aisamaira rakuéti aín manë xëtokën Baracbë 'akananima abánun 'imiakëxa; usai 'ikëbë ka Sísaranëxribi anuaxa 'akanankë caballonën nirinkë anuax 'ibukiani abákëxa. ¹⁶Usaia 'imainun ka Baracnën aín suntáru 'imainun axa caballonën nirinkë anuax 'akanankë anun kuaniabi nuibiankin Harósetgoím kakë anubi bëbaruikin 'akëxa. Usakin ka a nëtën Sísaranën suntáru achúshibi kuaintanuma kamabi këñukin 'akëxa.

¹⁷Jabín kakë 'apu Hasor ëmanu 'ikë ax ka Héber quenita aín aintsikamabë upí 'iakëxa, usa 'ain ka Sísara ax abati kuanx Hébernën xanu Jael kakë aín xubunu bëbakëxa, ¹⁸bëbaia iskin ka kakëxa:

—'Ën 'Ibu 'ën xubunu kamina rakuétima atsínti 'ain. Kakëx ka aín xubunu atsímiakëxa anua ka Sísara Jaelnën chupa achúshitan mapukin unëakëxa; ¹⁹usakian 'akëxun ka Sísaranën shimairaxun 'umpax ñukákëxa. Ñukákëxun ka Jaelnën anua leche 'arukë ñuina xaká a mapëntankëxun bixun na xëanun 'inánkëxa; 'Inántankëxun ka amiribishi amía xëakë a maputëkéankëxa. ²⁰Maputankëxun ka Sísaranën kakëxa:

—Min xubusokin chupa këxtú 'akë aín xëkuëubi kamina bërúti

'ain anuxun kamina uni ukian min xubunu kara uni ukëma 'ikë kixun ñukákëxun kamina ënu ka uíxbi ukëma 'ikë kixun kati 'ain. ²¹Usakin katankëx ka Sísara nibaiti atsanx tënëtisamaira tani 'aímai napëkëti 'uxakëxa. Usai 'uxan ka Jaelnën martillo achúshi 'imainun ami xubusokin chupa këxtú 'akë tëkërekati nitsínti 'akë manë xëtokë a bibiani ñuitsima anua Sísara 'uxkë anu kuankëxa, kuanx nirakëkinshi ka manë xëtokë anun aín bëmánan pëánkabianxun memi takáshkakin 'akëxa. Usakin 'akëx ka Sísara ñuakëxa.

²²Usakin 'anbi ka abákë Sísara baribiani kuanx ami bëbaruia iskin ka, Jaelnën Barac kakëxa:

—Ënu ka ami barikë uni a 'ikë mi isminun kamina uti 'ain. Kakëx xubusokin chupa 'akë anu atsínkibi ka Sísara aín maxkánu manë xëtokën pëánkabianxun memi takáshkakin 'akëxa ñukë rakákë mërakëxa. ²³Usa 'ain ka Nukën 'Ibun cananeo unikaman 'apu Jabín axa Israel unibu kikësa 'oíshi 'inun 'imiakëxa. ²⁴Usa 'ain ka a nëtëkaman Israel unibunën atian ira ñusmoxun 'akian Jabín aín unikama këñunbi 'atimonun 'amiakëxa.

Déborá 'imainun Barac cananeo unikama abé 'akanankin kupitanuma 'atankëx kanta bana

5 ¹A nëtë kaman ka Déborá 'imainun Barac Abinóamnën bakë bëchikë ax ësaiki kantakëxa:

- ² Kamaxunbi ka Nukën 'Ibu rabikan, Israel unibunu ka axa 'akanani kuainsa unikama 'ikën; usa 'aish ka Israel unibunu 'akanani kuantu ka kixuan aín 'apun kakëx kuantishi 'ikën.
- ³ ¡'Ë kamina kuati 'ain, 'apuirakama! ¡'Ëx kimainun kamina bëtsi ëmanu 'ikë 'apukama mitsun kuati 'ain! ¡'Ëx kana Nukën 'Ibu rabi kantain! ¡Kantai kana Israel unikaman Dios a rabi kantain!
- ⁴ Seír kakë me anuax chikíkiyani mix kuankëbë ka me shaíkmainun naíkamë 'ëo shaíkiakëxa, 'imainun ka naí kuin masákuatsinkë anuax 'uñe 'ibúakëxa.
- ⁵ Mix Nukën 'Ibu 'ianan israel unibunën Dios 'ain ka aín bashi Sinaí ax shaíkiakëxa.
- ⁶ Anúan Samgar Anatnën bëchikë tsóa a bari 'imainun, Jael tsóa a barikaman ka israel unikamax anúan nikë bai a 'imainun amo pátsinkiani nitsi me 'aisama anunbi nikiani kuankëxa;
- ⁷ usai 'ikëbë ka anua Israel unikama 'ikë aín ëma chukúmakama ax uníñuma ñankáishi 'inun

bëruákëxa. Usai 'ikëbëtan kana 'ën Israelkama 'akinti sinánkën. ¡Usa 'ain kana Débora 'ën aín titasa 'ixun Israel unikama 'akinti sinánkën!

- ⁸ “Usa 'ain ka raíri unikama an bëtsi dios rabiti kuëenkë anu 'ain, atux xëkuënuu 'akanantishi 'iakëxa. Usa 'ixun ka uínbi aín manë pará 'imainun aín paka pia xëtökë achúshirabi cuarenta mil uni 'ixunbi Israel unibunën ami katamënuuxun biama 'ikën.
- ⁹ ¡'Ën kana Israelkaman 'apukama asábi ka kain, atux ka 'ën 'akánanti unun kamikëx uax 'akananxa! ¡Usa 'ain ka kamaxunbi Nukën 'Ibu rabikanti 'ikën!
- ¹⁰ Mitsux kamina kiti 'ain, uni ñuñu axa burro aín xanu uxuanën kaxunu tsókë 'imainun ñuñuma uni axa nishikë kamaxribi ka kiti 'ikën:
- ¹¹ ¡anuxun ñuina 'umpax xëamikë anu kuanxun kamina, manë pará rabé bëtsimi tsarankakín ransai banakin Nukën 'Ibun mitsu 'akinkë ñukama ñuiti 'ain, 'imainun ka raíri ëmanu 'ikë unikama axribi ësai kiti 'ikën!
- ¹² ¡Kamina bësuti 'ain Débora kamina bësuti 'ain,

bēsui kamina achúshi
kanta Dios rabi kantati
'ain! ¡Imainun Barac
Abinóamnën bakë bëchikë
minribi kamina ami
ñatankë unikama aribi
buánti 'ain!

¹³ Usa 'ain ka Israel unibunëx
abë 'akanania ukë
kushiira suntárुकamabë
'akanani kuabuakëxa;
kuanx ka 'ën kuënkëxa
ukë Nukën 'Ibun
suntárुकama ax
ka 'akánanti 'unan
unikamabë 'akananxa.

¹⁴ Raíri Efraínnën unikamaxa
anuax 'akánanti me
anu ukëbë ka atu
kaxú Benjamínën
suntárुकamaribi uaxa.
Ukëbë ka Maquir aín
'apukamabë umainun
Zabulón axribi aín
'apukamabë uaxa.

¹⁵ Kuamainun ka Isacarnën
'apukamaribi Débora
buani abë kuankëxa;
kuani ka Isacarnën
unikama Barac 'akini
anuaxa 'akánanti me anu
kuankëxa.

Kuankëbëbi ka Rubénën
rëbúnkikama aín sinan kushibu
'akanainsabu 'aishbi tikiakëxa,

¹⁶ ¿uisa kupín kara an ñuina
bëruankë unikaman
aín ovejakama kuënia
kuatíbi bëruax? ¡Rubénën
rëbúnkikamax ka chaiira
unibu 'aish aín sinan

kushibu ami katamëisa
'aishbi rakuéti bëruaxa!

¹⁷ Galaadnu 'ikë unikama
axribi Jordán kakë baka
'ukëmanan bëruúmainun
ka Dannën rëbúnki
akamaxribi anua manë
nunti këñurukë a rapasu
bëruúakëxa, 'imainun ka
Asernën rëbúnki atúxribi
parúmpapa kuëbí bëruúax
kuainima aín butunubi
'iakëxa;

¹⁸ 'aínbi ka ain bashi matán
me anuax Zabulón
'imainun Neftalí ain
suntárुकamabë bamati
tana 'akananxa.

¹⁹ Usa 'ain ka abë 'akánanti
'apukama ax Taanac kakë
ëma 'imainun Meguido
kakë rapasua 'ikë xëxá anu
kuankëxa, kuankinbi ka
cananeo 'apukaman Israel
unikama abë 'akanankin
atu 'axun aín ñu biti
sinanx kuankin atún ñu
buanima 'ianan aín manë
uxuabi buánma 'ikën.

²⁰ Naíkamë 'ëo anua 'ikë
anuaxbi ka 'ispa Sísara
abë 'akanankin uni
'amainun niraakëakëxa;

²¹ Quisón kakë xëxá bërámabi
unia an 'uñe 'ibúkian ñu
tërënbianké usaribi okin
ka atu 'akëxa. ¡Mix xëxá
'ixun kamina axa mibë
'akanani ukë unikama aín
kushibu këruti banaima
abátanun 'imiakën!

- 22 ¡Usa 'ain ka caballokamax abákin aín taën me pënkakin banamikë ax 'insaira 'iakëxa!
- 23 Usai 'ikëbë ka Nukën 'Ibun ángel ësai kiaxa: ¡'Ëx kana Meroz kakë ëma 'imainun anu 'ikë unikama 'atimokë 'iti kuëënin! Atux ka axa 'akanani kuankë unikamasaribi 'ixun 'akanania Nukën 'Ibun unikama 'akini kuankëma 'ikën.
- 24 ¡Jael ax ka bëtsi xanukama samaira 'aish rabikë 'iti 'ikën, ax ka Héber quenita uni aín xanu 'ikën! ¡Ax ka abëa tsókë xanukama samaira 'ikën!
- 25 Jaelnën ka Sísaranën aín 'umpax ñukákëxunbi; aín vaca xuma 'inánxa. ¡'Inánan ka sëruakin vaca xuma 'akë aribi ain xampa upirami 'inánxa!
- 26 'Inánkëxuan xëamainun ka mëkën mëmiunën ami chupasa okin 'akë tékërekati manë xëtökë a bianan aín mëkën mëkeu anun ñu matásti mamúokin manë 'akë a bixun anun Sísara aín bëmanamixun memibi takáshkakin matáskin 'axa.
- 27 Usakia aín 'uxkënuabi Jaelnën 'akëx ka Sísara tarishki kushi pënkërakëbëkini 'itankëx ñuaxa.

28 Usakin 'akëxa aín tuá Sísara panákëbëtan ka aín xubu xëkuë chukúmanën kara aia kixun iskinbi aiama oi bënëti ain tita kia-këxa: ¿Uisa kupín kara aín caballonën nikinkë ñun bënëti aíma panatin? Aín caballonën nikinkë ñu taëkama sapi ka ramianan ëchikianan kia usa 'ain sapi ka panatia.

29 Usai kia kuakin ka an ñu tankë xanukaman ësokin kakëxa kakëxbi ka atux kikësaibi ësai kítëkëankëxa:

30 'Ën sinánkëx sapi ka 'akanankian bikë ñukama pain 'inánani 'ia. 'Ianan sapi ka xanu bixun an ñu mëëxunti achúshi 'inánkinma xanu rabé rabé axa 'akanankë unikama 'inani 'ia; 'ianan sapi ka Sísara aín chupa bëtsi bëtsi okin pukukë aribi achúshi 'inánkinma rabé 'inani 'ia 'ianan kara chupakama upíokin kuënëokë, an ira uni 'akëkama anúan tëtata kinun 'inani sapi ka 'ia kiox ka kiakëxa.

31 ¡Nukën 'Ibu 'ëx kana axa min unikamami nishkë unikama këñuti kuëënin, 'imainun ka an mi nuibakë unikamax upitax bukui barin urukin aín kushin pékabëtsinkësa usaribi 'iti 'ikën!"

Usai 'iaxa sënëan ka cuarenta baritia 'imi a menuax 'akanantë-kënima upitax buküiakëxa.

**Diosan Gedeón kakë
uni kuëan ñuikë bana**

6¹ Nukën 'Ibun iskëxbi ka Israelkaman 'akë ñu 'aisama 'iakëxa, usa iskin ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia madianita unikaman 'atimonun Israel unibu Nukën 'Ibun 'amiakëxa. ² Usokin ënkëa madianitakaman israel unikama 'atimaira okin ubiókëx ka aín bashinua 'ikë kini baritankëx anua barikinbi mëratisamanu unëkankëxa. ³ Israel unibunën ñu 'apákë tibi uxun ka madianita unikama 'ianan amalecita 'imainun amiaxa bari urukë amiax uxun bëtsi unikamanribi atun ñu 'apákë binuxun abámiakëxa. ⁴ Abámitankëxun ka Israelkama anu 'ikë me anu 'ixun atún ñu 'apákë masókin, Gaza kakë me anu kuainakëkë anubi sënëonkin israel unibunën piti 'aíma 'itánun 'anan atun oveja, asno, 'imainun vaca ain bënëkama abi mëkamakëxa. ⁵ Usakin anuxun Israel unibu 'anux rikuatsinkin ka anua 'uxti chupasa okin 'akë a 'imainun atún ñuinakamaribi bëtankëx anua bukukankë me anu bëbakëxa. Bëbai ka ain camellonën champu 'itsa ukësa kuatsini 'aisamaira uni uakëxa. ⁶ Usokian madianita unikaman atu 'akëx ka israel unibukama piti-ñuma 'aish 'aisamaira tëmërakëxa, usai tëmëraikin ami sinanatëkënkin ka Nukën 'Ibu an 'akinun kixun ñukákankëxa.

⁷ Usokian israel unibunën Nukën 'Ibu madianita unikaman

tëmëramikëxun 'akinun ñukákëxun ka ⁸an achúshi uni an Dios kikë bana uni ñuixunti xuakëxa: Ësakin mitsu kanun ka Israel unibunën 'Ibu 'imainun 'ain Dios kiaxa: 'Ën kana mitsu Egipto menu tsókëpan 'aish 'aisamaira tëmëraiabi chikiankën, ⁹'imainun kana mitsuishi egipcio unibunua chikinkima, an mitsu 'atima oisatankë unikama aribi chikiankën. Atu mitsun ismainunbi chikíkin kana anua tsókë unikama ain me mikama 'inánkën. ¹⁰'Imainun kana 'ëx mitsun 'Ibu Dios 'ai kixun kana mitsu kakën, usa 'ain kamina amorreo unikaman rabikë aín dios ami rakuékantima 'ain, kamina bërí atun menu tsótan; 'aínbi kamina 'ën mitsu kakësabiokin 'akëma 'ain.

¹¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun ángel achúshi uax Ofrá kakë ëma anua 'ikë in papa tëmü tsóakëxa, ax ka Joás kakë uni Abiézer ain rëbúnki ainan 'iakëxa. Anuxun ka Gedeón kakë uni Joásnën bëchikë an aín trigo unëxun tákakëxa, anuxun ka uvas aín baka xëati biti chakakë anuxun ka madianita unikaman isma mëraia kix rakuéti unëxun ka usakin 'akëxa. ¹² 'Akëbë ami mërakin ka Nukën 'Ibun ángelnën kakëxa: ¡Nukën 'Ibu ka mibë 'ikën, usa 'ain kamina uni rakuëma 'ianan kushi sinánñu 'iti 'ain! ¹³ Kakëxun ka Gedeónëribi kakëxa:

—'Ën 'Ibu ësokin kana mi kain Nukën 'Ibu ka nubë 'ikën, ¿Uisa kupín karanuna nux ënë ñukama

ësai inutin? ¿Uinu kara an nun chaitiokékama Egipto menua chikínkin bëtsi bëtsi ñu 'axuan 'ikëa nu ñuixunkë Nukën 'Ibu Dios ax 'ik? Nukën 'Ibun ka madianita unikaman 'atimonun nu ëankëxa. ¹⁴Ësokian kakëxun ka Nukën 'Ibun ángelnën bëískin kakëxa:

—Mix kamina 'aisamaira kushiñu 'ain, usa 'ain kamina madianita unikaman Israelkama 'aisamaira okë a isti 'ain. 'Ën kana mi kuantanun xuti 'ain. ¹⁵'Aínbi ka Gedeónën amiribishi katëkëankëxa:

—'Ën 'Ibu amiribishi kana mi katëkënin, ¿uisaxun karana 'ën Israelkama iénun 'akinti 'ain? 'Ën aintsi Manansésnën rëbúnkikama atux ka ñuñuma unibu 'ikën, usa 'ain kana usa 'ën aintsikama 'ain 'ëx usa ka a uni 'ikë kixun unin kaisama 'ain. ¹⁶Kiabi ka Nukën 'Ibun ángelnën katëkëankëxa:

—Kamina 'ati 'ain 'ën kana minmi 'aia mi 'akinti 'ain. Min kamina madianita unikama 'akín achúshi unira 'akësokinshi 'ati 'ain. ¹⁷Ësokian kakëxun ka Gedeónën amiribishi kakëxa:

—Asabi ka mix kuëenkin kamina asérabí kara Diosan mi xuaxa isnun kamina achúshi ñu 'ë 'axúnti 'ain, usakin 'axunkëxun kana asérabí kamina 'ëbë bana kixun 'unánti 'ain. ¹⁸Usa 'ain kamina ënuxunbi kuankinma 'ën mi 'inainshitisa tankë ñu bitamainun kaínti 'ain. Usakian kakëxun ka Diosan ángelnën asábi ka kana mi aia kaínti 'ai kixun kakëxa.

¹⁹Kabiani aín 'ikënu kuanxun ka Gedeónën achúshi cabranën tuá rëxun mënfonan, veinte litrobëtan sënénsa harina anun chamiti ñu këñuma pán 'akëxa; 'atankëxun ka aín nami tasánu 'aruanan aín baka bikë a kënti achúshinu 'aruakëxa, 'arubiankin ka anua in papa 'ikë a tëmú akamabi buani kuankëxa. ²⁰Buánkë ka Diosan ángelnën mapara kamanan aín nami nanan pán anun chamiti ñukëñunma 'akë aribi nania amibia aín baka ampénkanun kixun kakëxa. Usokian Gedeónën an kakësabiokin, 'an ka ²¹ángelnën aín tsati rëbun nami 'imainun pánkama a tikakëbëshi maparanuax rëkirukin tsin nami 'imainun pán këñukin xarokëxa; xarokëbëa aín bërnuaxbi Nukën 'Ibun ángel nëtétia ka Gedeónën istëkëama 'ikën. ²²Usai 'ia iskin Nukën 'Ibun ángel ka asérabí ax 'iaxa kixun sinani ka Gedeón kiakëxa: ¡'Ën 'Ibu 'ëx kana min ángelbë 'ën 'unánkë unibë 'ikësaí asérabí isi kanan! ²³Kia ka Nukën 'Ibun ësokin kakëxa:

—Rakuëama ka 'ik, kamina ñuiman. 'Ën 'imikëx kamina chuámarua tani kuënti 'ain. ²⁴Ësokin kakëxun ka Gedeónën anuxun ñuina xaroti achúshi anubi 'atankëxun anuxun Nukën 'Ibu rabikin xarotankëxun; “Nukën 'Ibuinshi ka nu chuámarua 'imia kixun kakin anëakëxa. Anuxun ñuina xaroti Gedeónën 'a ax ka bëríbi anua Abiéznën rëbúnkikama 'ikë Ofrá kakë ëma anu 'ikën.”

²⁵Usakian 'akë a imébi ka Nukën 'Ibun Gedeón kakëxa:

—Min papan 'arakakë vacanua kamina aín bënë achúshi bianan, bëtsiribi mapai achúshi 'imainun rabé baritia ñu biti 'ain, bitankëxun kamina min papan anuxun Baal ñuina xaroxunti 'akë a rurupanan, kamina i tëakë upíokin mënioxun nankë anuxun ñuina Baal xaroxunti rapasu nitsínkë aribi nipati 'ain, ²⁶'imainun kamina anua 'ikë aín bashi manámi anubi anuxun ñuina xaroti achúshi min Dios 'axúnti 'ain. 'Atankëxun kamina, vaca ain bënë bëtsi pain bitankëxunmi tsiankin bikë a 'è 'aímai kënñutanun xaroxunkin i upí a rabikë 'ikëbi nipakë abi karuaxun anunbi xaroti 'ain. ²⁷Usakian kakëxun ka Gedeónën mapai rabé aín uni bitankëxun Nukën 'Ibun kakësabiokin kamabi ñu 'akëxa; 'akin ka nètén 'akinma aín papan aintsikama 'imainun a èmanu 'ikë unikamami rakuékin iméribi 'anëakëxa. ²⁸Usokin 'anékë 'ain ka pëkarakëma 'aínshi nirukinbi ka a èmanu 'ikë unikaman anuxun Baal rabikin ñuina xarokë a rurupanékë mërakankëxa, mëranan ka anuxun ñuina xaroti rapasua 'ikë i upíra nitsínkë aribi pakëti tékëbukë aribi mëranan, anuxun ñuina xaroti bëtsi bënokin 'axuan anuxun vaca bënë xaronékë mërakëxa. ²⁹Usokin 'anétia mërai ratuti ka bëtsibë bëtsibë ñukákanani kanakëxa: ¿Uin kara ësokin ñu 'anétin? Usai kanankin uin kara 'axa kixun pain ñukákin puntëkinbi ka Gedeón Joásnën bakë bëchikë an ka axa

kixun 'unánkankëxa, 'unánbiani anu kuanxun ka aín papa Joás kakankëxa:

³⁰—Min bakë bëchikë kamina rëtënun nukama 'inánti 'ain. ¡An kaisa Baal rabikin anuxun ñuina xaroxunti a rurupanan a rapasu nitsínkë i upíra aribi tékëbutanun nipanëtia! ³¹Kiabi ka Joásnën anu rikuatsinxua an kakë unikama kakëxa:

—¿Mitsux kaina Baalnën rabanan nėti anun rabanan mëëananti 'ain? ¡'Ëx kana kuëënin uix kara Baalnën rabanan nétia ax ka pëkarakuatsínkëma 'aínshi ñukë 'iti 'ikën! Baal ax Dios 'ixun ka anuxun a rabiti rurupakë a abi mëníoti 'ikën, ax ka anuxun a rabikë 'iakëxa. ³²Usokin anuxun 'akë ka Gedeón 'ikëbi Jerubaal kakin anëi ësai kikankëxa: “Baalnëx ka abi bërúankati 'ikën,” Gedeónnëbi ka anuxun Baal ñuina xaroxunti a rurupaxa.

³³Usakian 'an ka madianita unikama 'imainun amalecita unikama 'ianan amiaxa bari urukëmiaxa ukë unikama, timëtankëx Jordán kakë baka sikarakëkianx Jezreel kakë me sapan anu 'ikankëxa. ³⁴'Aínbi ka Nukën 'Ibu bëru ñunshin upitan Gedeón abë 'ixun 'akiankëxa, 'akinkëxun carnero manchan banokëbë ka Abiezernën rëbúnkikama timëakëxa; ³⁵timëmainun ka aín ñakánuaxa Manasésnën aintsikamaribi timéti unun kamiakëxa. Kamianan ka aín ñakánuaxa Aser, Zabulón, Neftalínën rëbúnkikamax

abë timëti unun kixun kamia-këxa, kamikëx utankëx ka abë timékankëxa.

³⁶Usaia 'ian ka Gedeónën Dios kakëxa: “Asérabi kaina 'ën aintsi Isra elkama 'akinun 'ë 'akinti 'ain, mixmi kikësabiokin, ³⁷isnuxun kana carnero xaká achúshi aín rani kèxtuira anuxun trigo tákakin mëníoti 'akë anu nanti 'ain. Nankëa nibitan pëkarakëma 'aínshi 'ibúkin chabókë, 'aínbia anu nankë me ax chabákëma 'ain kana 'ën 'unánti 'ain asérabi kamina 'ën Israelkama iéminun mix kikësabiokin 'ë 'akinti 'ai kixun ka kakëxa. ³⁸Usaia asérabi 'ikë ka. Pëkarakëma 'aínshi nirukianxun Gedeónën tasun achúshimi buákakin chininkin nibí an ñuinanën xaká chabókë a biakëxa. ³⁹Usakin 'atankëxunbi ka, amiribishi Gedeónën katëkëankëxa: 'Ën amiribishi katëkënkëx kamina 'ëmi nishtima 'ain. 'Aínbi kana ashikin mi ënë imé tantëkënti 'ain. Ënë 'atëkënkëx kamina ñuina xaká a chabókima anu nankë meshia nibitan chabónun 'imiti 'ain.” ⁴⁰A imébi ka Diosan usakinbi 'axuntëkëankëxa. 'Akë a pëkarakëbë ka ñuina xaká noonkë ax chabákëma 'imainun anua noonkë me axëshi nibitan chabónëkë 'iakëxa.

**Gedeónën aín
suntárukamabëtan abë
'akanankin kupitanuma
madianita unikama 'a bana**

7 ¹Gedeón 'ikëbi Jerubaal kakinribi anëkë ax ka abëa 'ikë aín suntárukama pëkarakëma

'aínshi tsuákarubiani kuantankëx anua Harod kakë anubia unia 'umpax 'ikë 'urama anu buku-buakëxa. Anua atux 'imainun ka madianita unikama ax aín tsipumi anuaxa aín bashi Moré kakë pëukukë me sapan anu 'iakëxa. ²Anuxun ka Nukën 'Ibun Gedeón kakëxa: “Uisati kaina 'aisamaira israelnën suntárukama min bëan, abë 'akanankin madianita unikama 'atankëx ka nubi kananuna 'a kixax anun rabiti 'ëmi manukanti 'ikën. ³Usa 'ain kamina min suntáru raírikama uix kara 'akanantimi rakuétia akama aín 'ikënu kuantanun xuti 'ain.” “Usakian kakëxun ka Gedeónën aín suntárukama tankëxa tankëxa veintidós mil kuantamainun ka diez mil suntáru bërúakëxa.” ⁴'Aínbi ka Nukën 'Ibun Gedeón amiribishi katëkëankëxa: 'Itsaira ka min suntárukama bërütëkëanxa. Usa 'ain kamina 'umpax xëanun buánti 'ain anuxun kana 'ën uikamax kara mibë kuantí 'ikë 'imainun uikamax kara kuantima 'ikë a 'ën mi kati 'ain. ⁵Kakëxun ka Gedeónën aín suntárukama Diosan kakësabiokin 'umpax xëanun buánkëxa. Buánkë ka Nukën 'Ibun kakëxa: An aín mëkënan bixun kamunan 'akësa okin 'umpax xëakë a kamina amo sëténati 'ain, 'anan kamina an rantipuruni tsóxun 'umpax 'akë aribi amo sëténati 'ain. ⁶An mëkënan bixun 'umpax xëakë 'imainun an tsóxun 'umpax xëakë akamax ka trescientos suntárushí

'inun bërúakëxa. Usa omainun ka aín patsanën rantipuruni tsóxun 'umpax xëakëxa. ⁷Usokian 'akë ka Nukën 'Ibun Gedeón kakëxa: Ënë trescientos suntárukama bëtainshi kana mitsu iémikin madianita suntárukama 'amiti 'ain. 'Amainun ka aín patsan raírinëx aín 'itinubi rikianti 'ikën. ⁸Usokin Diosan kakëxun ka Gedeónën aín patsan atun xubusa okin 'akë anua rikiantanun kixun xuakëxa; xukëxa rikiankëma 'aínshi ka amia atun 'umpax nikinkëkama a bianan atun carnero mancha aribi bixun atu xutankëx ka. Trescientos suntárukama kaískë a kamabëshi anua madianita suntárukama 'ikë me sapan a inubiani kuanx a 'uri 'ikankëxa. ⁹A imé ka Nukën 'Ibun Gedeón kakëxa: “Ènuax kuanxun kamina madianitakama 'ai kuantí 'ain, 'èn kana mitsunmi abë 'akanankin abámikin 'anun mitsu 'amiti 'ain. ¹⁰Aínbi kamina atu 'atimi rakuéti, anua 'ikankë anu pain min kaniokë Purá abë kuantí 'ain, ¹¹anuxun kamina uisai kara mimi nishkë unikama kia kuati kuantí 'ain.” Kuákin kamina abi kana 'ati 'ai kixun kushiokin sinánti 'ain. Èsokian Diosan kakëx ka Gedeón an kaniokë Purá abë anua abë 'akánanti unikama 'ikë me sënënakëkë anu kuan-këxa. ¹²Usai 'imainun ka, madianita unikama 'imainun amalecita unikama 'ianan amiaxa bari urukëmiaxa ukë unikama atux me tsitsibiani champu 'itsa iskësaira kiani kuankëxa. 'Imainun ka atun

camellokamax 'aisamaira 'aish parúmpapa kuëbínua masi bëru iskësaira 'iakëxa. ¹³Usai kuanx abëa 'akánanti unikama bukukë anu bëbakin ka Gedeónën, suntáru achúshinëa aín namákë bëtsi ñuixunkin èsokin kaia kuakëxa:

—'Èn kana achúshi pán cebada 'akë axa taramëkë kuatsini 'ai ami 'ikin anunu 'ikë nun xubusa okin chupa 'akë nipatia namákin isan. ¹⁴Kixuan ñuixunkëxun ka suntáru itsin bëtsi kakëxa:

—Ax ka bëtsi ñumi namá-këma 'ikën, Gedeón suntárunën kushi Joásnën bëchikë israel uni an ka Diosan 'amikëxun nubë 'akanankin nun 'ikëñubi bëbarukin nu 'ati 'ikën. ¹⁵Èsokia bëtsin aín namákë ñuixunia kuaxun ka, Gedeónën Nukën 'Ibu rabiakëxa. Rabitankëx ka anua israel suntárukama bukukë anu kuanxun atu kakëxa:

—¡'Akanani kuantí kamina mëníokakanti 'ain, Nukën 'Ibun ka madianita unikama 'anun nu 'akinti 'ikën! ¹⁶Èsokin kakínshi ka trescientos aín suntárukama rabé 'imainun achúshi 'inun sëténakin nitsinakëxa a kamabi atun carnero manchan 'inánan ka amia 'umpax nikinkë ñankáishi amia tiríoxun tsi buánkë aribi 'inánkëxa. ¹⁷'Inánkin ka atu kakëxa:

—'Èx abënu 'akánanti unikama bukukë 'ukëmanan anu bëbarukin 'èn 'aia iskin kamina uisakin karana 'ai usaribi okin 'akánti 'ain. ¹⁸'Èn 'akëbëtan ka ax 'ëbë kuankëkaman carnero manchan

banoia kuakin kamina mitsunribi anua 'ikankë a bëararakin mitsun carnero manchan banoti 'ain, banoi kamina munuma kuënkëni sharati kikanti 'ain: ¡Nukën 'Ibu ñui kianan kamina Gedeónribi ñui sharákanti 'ain! ¹⁹Usakin atu kabiani ka Gedeón aín cien suntárukamabë kuanx anua abë 'akánanti unikama bukukë 'ukëmanan anu bëbakëxa, bëbai ka anua abëa 'akánanti suntárukama atun pain bërúanëkë axa kuanmainun raírinëxribi bërúain uti hora 'urama imé naëx 'ain ka Carnero manchan buánkë akama banonan amia 'umpax nikinkë ñankáishi akamaribi tukapakëxa, ²⁰tukapati ka rabé 'imainun achúshi akamaxunbi sënën sënëbi 'ítanun carnero manchan banonan amia 'umpax nikinkë akamaribi tukapakëxa. 'Akin ka tsi tiríokësa 'inun tiríokë a buánan aín mëkeu carnero manchan buani munuma sharati kikankëxa: “¡Bërí kanaanuna 'akananin! ¡Nukën 'Ibu 'imainun Gedeónën nu 'akinkëx!” ²¹Usai sharati kitankëxa israel unikama anuaxa sharákë anuax nëtéti bukubukëbëshi ka madianita suntárukamax atumi rakuéti sharákiani kuani anua 'ikë anuax abákankëxa, ²²usai kuankëbëtan ka trescientos Israel suntárukama an ênkinma atun carnero manchan banokëxa, banokëbë ka axa abákëmakama ax Nukën 'Ibun 'imikëx atúxbi 'akanankëxa, 'akanani abati ka raírinëx anun Sereránu kuanti bainu 'ikë Bet-sitá

kakë ëma anu bëbakëxa, 'imainun ka raírinëx anua Abel-meholá kakë ëma aín me sënënakëkë Tabat kakë ëma 'ikë abu kuankëxa.

²³Usai 'ikëbëtan ka Gedeónën Neftalí Aser 'imainun Manasés aín suntárukamaribi bëi uxuan madianita suntáru abatia nui unun kixun kamiakëxa. ²⁴Usa 'ain ka Gedeónën aín suntáru Efraínën rëbúnkikama aín menuax 'akanani unun kamina ësokin kai kuanti aín kixun uni kakëxa, madianita unikamabë 'akanani ukian Jordán kakë baka anun sikatisa a bëaranan Bet-bará kakë ëma aribi atux anu bëbakëma 'aínshi uxun bëaranun kixun kati 'ain. Kakëxun ka Efraínën unikaman usakinbi 'akëxa, ²⁵'akin ka madianitakaman 'apu rabé Oreb kakë 'imainun Zeeb kakë a ñatan-kankëxa. Usakin 'axun ka Oreb kakë 'apu chaiira mapara anuxun rëtëkankëxa anuxun rëtëa 'ikë ka Orebnën mapara kakín anëa 'ikë 'unánkania. Zeeb kakë 'apu anuxun 'akë aribi aín anënbi anëakëxa, ax ka anuxun uvas aín baka biti chakati 'akë anu 'iakëxa. Usakin madianitakama 'atankëx kuankin ka Oreb 'imainun Zeeb aín maxká Gedeón buánxunkankëxa.

**Abë 'akanankin Gedeónën
madianita 'apukama
ñatan ñuikë bana**

8 ¹Efraínën rëbúnkinën ñakánu 'ikë suntárukama atux ka Gedeónën abëtan madianita

unikama 'ai kuanxun kamikëma kupín ami nishi abë kuëbikanan-këxa. ²Usai 'iabi ka Gedeónën kakëxa:

—¿Mitsunmi 'ën 'akësamaira okin 'akë a kaina sinaniman? Mitsúnmi 'itsamashi 'akë ax ka nun nu 'itsaira 'akë usamaira 'inunmi 'akankë 'ikën. ³Diosan ka mitsu madianitanën 'apu Oreb 'imainun Zeeb 'anun 'amiaxa. ¿Añu karana 'ën mitsun akëbëtan sënénmaira 'itánun 'an? Èsakin Gedeónën kakëxun kuati ka Efraínën rëbúnkinën suntáru-kama atúxa xuatemati nishkë tanti-buakëxa.

⁴Usa 'ain ka Gedeón 'imainun aín trescientos suntárukama abë 'akanankë unikama nuibiani kuani 'aisamaira atsánkë 'aishbi Jordán kakë baka bëbatankëx sikarakëakëxa. ⁵Sikarakëxun ka Sucot ëmanu tsókë unikama Gedeónën atun ñu ñukákin kakëxa: 'ëbë ukë suntárukama kamina 'aisamaira abë 'akanankë unikama nuibaëxax atsanxa usa 'ain kamina mitsun ñu tani nanxun na pinun 'inánkanti 'ain kixun kakëxa, nux kananuna madianita 'apu Zébah 'imainun Salmuná nuí 'itsaira níbaixan. ⁶Èsokin kakëxunbi ka Sucotnu 'ikë 'apukaman Gedeón kakëxa: ¿Nun piti 'inánun kara min suntárukaman Zébah 'imainun Salmuná ñatanbëtsinkin bëat? ⁷Kakëxunbi ka Gedeónën atu kakëxa: Asabi ka usa 'ain kana Nukën 'Ibun 'ë 'akinkëxun Zébah 'imainun Salmuná kakë 'apu ñatanbëtsini

'ëx utëkënkin kana anu uni 'ikëma menu 'ikë muxa pëñan bitsini ukin mitsun namibi anun tukapakin raëxpati 'ain. ⁸Èsokin kabiani Penuel kakë ëma anuribi kuanxun ka Sucot ëmanu 'ikë unikama 'akësaribi okin ñuká-këxa: Ñukákëxunbi ka Penuelnu 'ikë unikamanribi Sucotnu 'ikë unikaman 'akësaribi okin kakëxa, ⁹kakëxun ka aturibi Gedeónën kakëxa: Uínsaran karana abë 'akanankin unikama 'abëtsini utëkëni anun kana mitsun ëmanu 'ikë torre ënë rurupati 'ai kixun ka kakëxa.

¹⁰Usaia 'imainun ka Zébah 'imainun Salmuná Carcol kakë ëmanu mapai rabë 'imainun mapai achúshi mil aín suntárukamabë 'iakëxa, akamax ka amiaxa bari urukë amiaxa kuankë suntáruka-maishi 'iakëxa. Atux bërúmainun ka ciento veinte mil suntárukama 'akanani këñukë 'iakëxa. ¹¹Usa aín ka Gedeón anu uni 'ikëma me sënënakëkë abi ratanbiani kuani Nóbah 'imainun Jogbehá kakë ëma kikiani kuarukin, atun 'unánkë 'aímabi ratuishi ami bëbarukin anua bukukë atu 'akëxa. ¹²'Akëbë ka Zébah 'imainun Salmuná anuax abákëxa: 'Aínbi ka Gedeónën abatiabi ain suntáru-kamabëtan nuibianxun ñatankëxa, ñatankëbë ka aín suntárukama 'aisamairai rakuëkankëxa.

¹³Usokin atu 'abëtsini Heres kakë bai anunbi utëkënkin ka Gedeónën bëna uni achúshi ñatan-këxa, ¹⁴uni bëna achúshi Sucot

kakë anua ñatanxun ka rakuëoxun ñukákëxa: Ñukákëxun ka setenta 'ain kushibu Sucotnu 'ikë atún anë kuënëoxun 'inánkëxa. ¹⁵Inánkëx Sucotnu atsínkin a ëmanu 'ikë unikama Gedeónën kakëxa:

—Kamina sinánkanti 'ain, uisai kaina mitsux 'ën Zébah 'imainun Salmuná ñatankëma aín 'ëmi kuai kikan kixun. 'Ianan kamina sinánkanti 'ain, 'ën suntárukamami mitsun piti, 'aisamaira nitsi atsánkë 'ikëbi ñonkin mitsu piti 'inánnuma kamina abë 'akanankin 'apu rabé bërâma bitsínkin békëma aín kikan. ¡A kënë 'ikë kananuna bitsínkin bërí bëan! ¹⁶Katankëxun ka anu uni 'ikëma menua bitsinkë i pëñan muxaño békë anun. Sucot ëmanu 'ikë aín kushibu anun mëëkin rishkiakëxa. ¹⁷Usakin 'anan ka Penuelnu 'ikë aín torre rurupanan anu 'ikë ain unikamaribi 'akëxa.

¹⁸Atankëxun ka Zébah 'imainun Salmuná ñukákëxa:

—¿Uisa unibu kara mitsunmi Tabor kakë aín bashinua 'akë atux 'iakëx? Kixun ñukákëxun ka atun kakëxa:

—Mi iskësabu 'ianan ka atu achúshi achúshinëx 'apu iskëtinbu 'iaxa kixun ka atun kakëxa. ¹⁹Usakian kakëx munuma kuënkëni ka Gedeón kiakëxa:

—¡'Ën xukénanbi ka! ¡'Ën xukén 'ibukama 'axa! Asérabi ka Nukén 'Ibu tsotia usa 'ain ka atúxribi tsotia usa 'ain kana 'ën ribi mitsu bërí rëtëtsianma. ²⁰Kikinshi ka Gedeónën ain bakë bëchikë apan Jéter kakëxa:

—Min manë xëtokë bitsi niru-kin kamina ënë uni rabé 'ati 'ai kixun kakëxunbi ka Jéternën bënë 'ixun rakuékin ain manë xëtokë aín xakánua ëchíkin biama 'ikën. ²¹Ëchitiama okin ka Zébah 'imainun Salmunánën Gedeón kakëxa:

—¡Minbi kamina nu rëtëti 'ain! ¡Axa 'akananshikë uni a kananuna aín sinan kushi 'ikë 'unanin! Kakëxun aín manë xëtokë bikin Gedeónën anun Zébahkëñun Salmuná a 'akëxa 'axun ka 'ain camello tëñumikë aín ñu upíbu a biakëxa.

²²Usokin 'akë ka israel unibunën kakëxa:

—Min kamina madianita unikaman 'atimoiabi nu 'akian, usa 'ain kananuna mi 'imainun min rëbúnkinëx nun 'apu 'iti kuëñin. ²³Kixuan kakëxunbi ka Gedeónën atu kakëxa:

—'Ë 'imainun 'ën bëchikënëxbi ka mitsun 'apu 'itima 'ikën, Nukén 'Ibux kuni ka mitsun 'apu 'iti 'ikën. ²⁴Usa 'ain kana 'ën abë 'akanankin ñatankë bikë unikama atun mëñusuti 'ë 'inánti kuëñin. A mëñusuti kuri 'akë ax ka anu uni 'ikëma menu 'ikë unikama suntárunën mëñukë a 'iakëxa. ²⁵Usokian kakëxun ka Israel unikaman achúshi tari menu 'apátankëxun kamabi atun bikë mëñusuti bëxun anu bukunkin Gedeón kakankëxa minmi nu bënun kakë mëñusutikama akënë 'ikën. ²⁶Usokian mëñusuti kuri 'akë a kamabi timékëx ka diecinueve kilosa

'iakëxa, 'ainbi ka raíri ñukama anun rabunkian atun tēñuanan pañukë manë uxua 'akë 'imainun anua Madiánu 'ikë 'apukama rakukë chupa minanën pukukë akama 'imainun atun camello-kama tēñumikë akama tupunkëma 'iakëxa. ²⁷A kurikama timékë ka Gedeónën achúshi ñu pará 'inun 'akëxa 'akë ka a rabikanti Ofrá kakë ëma anu nitsíankëxa, usokin 'akë ka kamabi Israelkamax efod a rabi Nukën 'Ibumi sinánma 'ikën, usakian Gedeónën 'akë ax ka ainan 'imainun aín aintsikamanan achúshi ñu 'aisama 'akë 'iakëxa.

²⁸Usa 'ain ka madianita unibunëx Israelkama abë 'akanankin atu kanaxun atu bikë 'aish, anuax kaitëkëni cuarenta baritia sënëmi amiribishi Gedeón a menu tsókëpan 'ain atubë 'akanantëkëama 'ikën.

Gedeón ñua ñuikë bana

²⁹⁻³⁰Jerubaal kakë 'ianan Gedeón kakëribi uni ax ka ain ëmanubi tsóti kuanckëxa, anuxun ka setenta uniakë sënënmikin bakë bëchi-pakëxa, 'ianan ka 'itsaira xanuñu uni 'iakëxa. ³¹'Imainun ka achúshi xanu Siquem kakë ëmanu 'ikë an ñu 'axunkë amiribi achúshi okin bakë bëchiakëxa, bakë bëchixun ka aribi Abimélec kakin anëakëxa. ³²Usa 'ain ka Gedeón kaniakëkë 'aish aín ñuti nëtë sënënkëbë ñuakëxa, ñukë ka ain aintsikaman anua ain papa Joás ñuia maían bashi kini anubi maínkanckëxa, ax ka Ofrá kakë ëma anua Abiéznën rëbúnikkama tsókë me

anu 'iakëxa. ³³Usai Gedeón ñukë 'ain ka Israel unikama amiribishi amabi dios isakixun bëtsi bëtsi ñu Baal 'axunkë a rabi Diosmi manú-kankëxa, manukin ka amabi Baal-berit kakë ax isa Dios 'ikë kixun sinánkin rabikankëxa. ³⁴Usokin ami manuxun 'ai ka ax atubë 'akanankatsi kixun sinánkë unikaman atu bëarabuinkë 'ikëbia an 'akinkë Nukën 'Ibu amira manúkankëxa, ³⁵'imainun ka an atu 'akinkë Jerubaal kanan Gedeón kakë uni ax ñukëma pain 'ixuan atu 'akinkë a sinanima ain aintsi 'ibukamabë nuibanani tsótima atubë nishananckëxa.

Usaia Abimélec kakë uni 'ia bana

9 ¹Abimélec Jerubaal kakë uni aín bëchikë ax ka anua ain titan aintsikama 'ikë Siquem kakë ëma anuax atubë banai kuanckëxa kuanxun ka. Ësokin kakëxa:

²—Nux kananuna aín aintsi 'ibu 'ain usa 'ain kamina Siquem ënu 'ikë unikama ësookin kakin sinanamiti 'ain, usa 'ain ka achúshi unixëshia 'apu 'imainun ka setenta Jerubaalnën bakë bëchikëkama ax achúshirabi 'apu 'itima 'ikën. ³'Imainun ka Abimélecnën axribi atun aintsi 'ixun anu 'ikë unikama anu kuanxun a isa 'akinun kixun sinanamikin Siquemnu 'ikë unikamaribi kakëxa. ⁴Kanan ka setenta kuríki manë 'akë a anuxun Baal-berit rabiti xubunu 'ikë kuríki a bixun Abimélec 'inánckëxa. 'Inákëxun a kuríki bixun ka anun

Abimélecnën 'atima unikama a isa nuikin 'akinun kixun kupíokëxa. Usokëx ka a uni 'atimakama a nuibiani abë kuankëxa, ⁵anua ain papa Jerubaal tsóa Ofrá kakë ëma anu kuankëxa, kuanxun ka anuxun achúshi mapara chaiira anu unëxun setenta ain xukénkamaishi Abimélecnën 'amiakëxa. 'Amikëbë ka aín xukén 'anáka Jerubaalnën bëchikë Jotam kakë axëshi istiraban anu unëakëxa. ⁶Usokian aín xukénkama 'akë ka Siquemnu 'ikë unikaman 'imainun Bet-miló anu 'ikë unikamanribi in papa tëmú Siquemnu 'ikë anu 'imainun maxax chaiira 'aish upíira anu timéxun Abimélec atun 'apu 'inun anëakëxa.

⁷Usokin aín xukénkama 'amitanakëxa Abimélec 'apu 'ikë kuati ka aín bashi Guerizim anu mapë-rakëax anuax munuma kushinra kuënkëni kamabi Siquemnu 'ikë unikaman kuanun ain xukén 'anáka Jotam kiakëxa: ¡Siquemnu 'ikë unikaman 'ëx kia kamina upíokin kuankanti 'ain! ¡'Ëx kia mi kuakësa usaribi okin ka Diosan mitsux kia kuati 'ikën!

⁸Bëtsi nëtën ka ikaman 'apuñu 'isatankin olivos kakë i ain 'apu isa 'inun kixun kaxa. ⁹Kakëxunbi ka olivos kakë in kaxa 'ëx i kaman 'apu 'inuxun kana, 'ën biminua unin xë nibikë a ëni bimitëkëntima 'ain, anuma unikamax Dios mabi uni rabinux 'ikania usa 'ain kixun ka kakëxa.

¹⁰“Usokin kakëxun ka i kaman higuera kakë i aribi aín 'apu isa

'inun kixun kakëxa. ¹¹'Aínbi ka higuera kakë i an ëso kin kakëxa, 'ëx i kaman 'apu 'inuxun kana bataira okin tuanan nëishira 'inun tuákë a ënti 'ain kixun kakëxa.

¹²Usakin kakëxun ka i kaman uvas 'apákë aribi atun 'apu isa 'inun kixun kakëxa. ¹³Kakëxunbi ka uvas 'apákë anribi aín 'apu 'inuxumabi ëso kin kaxa: 'ëx i kaman 'apu 'inuxun kana 'ën unían aín baka bixun 'anun Dios rabi kuëënan atúxbi anun kuëënkë 'ëx bimikë a ënti 'ain.

¹⁴Usakin 'urainra 'uran ñukákëxbia kuëënkëbëma sënëkin ka ikaman aín 'apu isa 'inun kixun muxa achúshiribi ñukákëxa.

¹⁵Ñukákëxun ka muxanribi ikama ëso kin kakëxa, 'ëx asé-rabi mitsun 'apu 'iti kuëëni kamina mitsux 'ën tupën okë tëmú 'iti 'ain; 'aínbi ka ax 'ëx 'apu 'iti kuëënkëbëma anuax achúshi tsi rëkirukin Líbano kakë menu 'ikë kunxankama këñuti 'ikën.

¹⁶Bë-rí kana 'ën mitsu ñukatín: ¿Mitsun kaina asé-rabi Abimélec 'apu 'imikin upíokin ñu 'an? ¿Mitsun kaina 'ën papa Jerubaal 'imainun aín aintsí 'akinkësaribi okin mitsunribi 'akian? ¹⁷'Ën papa ax ka mitsu 'akini ñuti tana madianita unikamabë mitsu kupín 'akanankëxa; ¹⁸usa 'aínbi kamina bë-rí mitsux 'ën papa 'imainun aín aintsikamami nishkin aín bakë bëchikë setenta unikama a maxá chaiira 'ikë anuxun 'akan. Usokin aín xukénkama 'axun kamina, xukëñuma uni

'akësokin Abimélec 'apu anëkan, ax ka Jerubaalnëa aín xanu an ñu mëëxunkë xanumi bakë bëchia 'aish mitsun aintsi 'ikë kupíshi kamina usokin 'akan. ¹⁹'Aínbi kana 'ën bërí ësokin mitsu kain; mitsunmi asé-abi 'ën papa Jerubaal 'imainun aín aintsikama, upíokin 'akinkë 'aish ka asábi 'iti 'ikën, usa 'ain kamina mitsubëa Abimélec ax upí 'imainun mitsúxribi abë upí 'ikanti 'ain; ²⁰usokin mitsun 'akëma 'ain ka ¡Abimélecnuax achúshi tsi rëkirukian Siquemnu 'ikë unikama 'imainun Bet-milónu 'ikë unikama këñuti 'ikën, 'imainun ka Siquemnuax 'ianan Bet-miló anuax tsi achúshi rëkirukin abi tsin këñuti 'ikën!"

²¹Èsokin pain atu kai sënénkiani ka Jotam Beer kakë ëma anu tsóti ain xukén apan Abimélec ami rakuéti abákëxa. ²²Usakin 'apu 'imikankëx ka Abimélec achúshi 'imainun rabé baritia israel unikaman 'apu 'iakëxa.

**Usai Sansón bakéan
ñuikë bana**

13 ¹Usa 'ain ka Israelkama an ismainunbi ñu 'atima 'atékënia okin Nukën 'Ibun filisteo unikaman cuarenta baritia 'imikin tëmëranun 'imiakëxa.

²Sorá kakë ëma anua Dannën rëbúnkinën me 'ikë anu ka achúshi uni Manoa kakë 'iakëxa. Aín xanu ax ka únsaranbi tuama 'iakëxa. ³'Aínbi ka achúshi nètën Nukën 'Ibun ángelnën ami mërakin

kakëxa: Mix kamina únsaranbi tuakëma xanu 'ain, usa 'aínbi kamina bërí tutankëx achúshi bëbu tuá bakënti 'ain. ⁴Usa 'ain kamina uvas baka xëanan uisa ñu paë batabi xëatima 'ain, 'anan kamina a pikëma ñu a pitima 'ain, ⁵èsokin kamina 'ati 'ain, ami bakënti tuá ax ka Diosan uni achúshi 'ikën kixun unikaman 'unánun ka kania uínbi ain bu tëatima 'ikën, an pain ka filisteo unikaman 'atima oia israel unibu 'akinti 'ikën, ainanshi 'inun ka Diosan bakënkë 'ikëmabi kaisaxa.

⁶Usokin kakëx kuanxun ka xanun aín bënë ñuixunkin kakëxa: Achúshi Diosan uni ka anu 'ëx 'ikënu uaxa, anuxun ka ënkinma 'ë kaxa, kakëxun iskëxbi ka Nukën 'Ibun ángel iskësa 'iaxa. Usa 'ikë kana uikara ax 'ikë kixun ñuká-këma 'ain, anbi ka ui uni kara ax 'ikë kixun 'ë kakëma 'ikën. ⁷'Aínbi ka ësokinshi 'ë kaxa: 'Èx isana achúshi bëbu tuáñu 'iti 'ai kixun, kanan ka uvas baka vino 'akë paëké abi xëaxunma 'anan a pitima ñu pixunma 'anun 'ë kaxa, a tuakëxisa Diosnanshi 'iti 'ikën, 'ianan isa a bakënkëma 'ikë kaísa 'ixun ain bamati nëtë utamainun 'akinti 'ikë kixun ka 'ë kaxa. ⁸Èsokian aín xanun ñuixunkë 'ixun ka Manoañen abë banakin Nukën 'Ibu kakëxa: 'Èn kana mi kain 'ën 'Ibu amiribishi kamina ami xukë min uni a nunu xutékënti 'ain, uisokin karana ax bakënti tuá axa bakënkëbëtan 'ati 'ai kixun 'unánun nu kai unun.

⁹Ĕsokian Manoaenēn ñukákëxun ka Diosan kuakëxa, kuaxun ka aín ángel achúshi xukëx kuanx ka aín xanua naënu 'ain ami mërátëkëan-këxa. 'Aínbi ka ain bënë Manoa abëma 'iakëxa, ¹⁰usai ami mërakëxun ka abákiani kuanxun ain bënë kakëxa:

—¡Ka kuat, axa bëtsi nëtën 'ëmi mëræxankë uni ax ka amiribishi 'utëkëanxa kamina isi kuantu 'ain!

¹¹Ĕsokian aín xanun kakëx ka bënëtishi nirukiani Manoa aín xanubë kuanxun uni anubi nikë mërakin kakëxa:

—¿Mix kaina axa 'ën xanubë bëtsi nëtën banaëxankë uni a 'ain? Kakëxun ka unin kakëxa, 'ëx kana a 'ain. ¹²Ĕsokin kakëxun ka Manoaenēn kakëxa: Mínni nu kakë usaibi 'ikëbëtan, ¿karana uisokin a tuá kanioti 'ain? ¿uisa karanuna a tuá oti 'ain?

¹³Kakëxun ka Nukën 'Ibun ángelnēn ësookin kakëxa:

—Mín xanun ka añu 'anun karana 'ën kan usakinbi 'ati 'ikën: ¹⁴'akin ka uvas baka 'akë vino a xëanan bëtsi 'inun uvas baka bëtsiokin paëokë a xëatima 'ikën, 'anan ka a pitima ñu 'atima a pitima 'ikën. Usakin bëtsi ñu 'akinma ka 'ën 'anun kakë usakinshi 'ati 'ikën.

¹⁵⁻¹⁶A unix ka Diosan ángel 'ikë kixun 'unánkinmabi ka Manoaenēn ësookin kakëxa:

—Mi kuanun kamina 'ën cabra bëna achúshi rëtankëxun piti 'arumimainun kaínti 'ain. Kixun kakëxunbi ka Nukën 'Ibun ángelnēn kakëxa:

—'Ĕx tikixunbi kana minmi 'amikë piti mibëtan pitima 'ain. Usa 'aínbi kamina min cabra bëna a rëtankëxun Nukën 'Ibu upíokin xaroxunti 'ain.

¹⁷Usakian kakëxun ka Manoaenēn Diosan ángel kakëxa:

—'Ĕ kamina uisokin anëkë kaina mix 'ai kixun kati 'ain, nun kanaanuna min nu kakë bana usai 'ikëbëtan asérabi ka an nu kakësabi oi 'iaxa kixun sinánti 'ain. ¹⁸Kiabi ka ángelnēn kakëxa:

—¿Uisoti kaina 'ën anë unántisa tanin? 'Ĕn anëx ka uínbi 'unántisama 'aish upíra 'ikën. ¹⁹Usokian kakëx kuanxun ka Manoaenēn ain cabrito bëna bianan akëñuan 'ati ñu bimikama bitankëxun mapara kamanan nanxun Nukën 'Ibu 'aímai këñutanun xaroxuankëxa. Usokin 'akë ka Nukën 'Ibun Manoa 'imainun ain xanu an iskëma ñu upíra 'axuankëxa: ²⁰'axunkëbëa tsi rëkirui rëarukësa a nëbétsia anun Nukën 'Ibun ángel nafnu kuania ka Manoa 'imainun ain xanun isakëxa. Usai 'ia isi ka rabëtaxbi aín bëmánanēn me tikai tsóbuakëxa. ²¹Usai 'ia iskin ka Manoaenēn sinánkëxa a unix ka asérabi Nukën 'Ibun ángel 'iaxa kixun, usai 'itankëx ka amiribishi ami mëranan ain xanumiribi mërátëkëama 'ikën; ²²usai 'ian ka aín xanun ësookin kakëxa: Bërí sapi kanaanuna nu rabë ñuti 'ain, nun kanaanuna asérabi Dios isan. ²³Kiabi ka aín xanun kakëxa:

—Nukën 'Ibun nu bamamisa tankin ka nunnu a xaroxunkë

ñukama 'imainun a 'inainshiti 'akë ñukama upí isanan ënë ñukama nu ismikë 'itsianma, 'imainun ka ënë banakamaribi nu ñuixunkëma 'itsianma.

²⁴Usakian kakëx tutankëx ka aín nëtë sënénkëbë achúshi bëbu tuá bakéankëxa, bakënxun ka Sansón kakin anëakëxa. Anëkëx kania ka Nukën 'Ibun a tuá upíokin sinánxu-kin nuibakin 'akiankëxa. ²⁵Achúshi nëtën ka Sansón anua Dan kakë unikama bukukë Sorá 'imainun Estaol kakë ëma anuxunbi, Nukën 'Ibun bëru ñunshinan aña kara 'ati 'ikë kixun ismiakëxa.

Sansónnën ain xanu bia ñuikë bana

14 ¹Achúshi nëtën ka kushiira uni Sansón kakë ax Timnat kakë ëma anu nitsi kuanxun ka achúshi filistea xanu an kuënkë mërakëxa, ²mërabiani aín xubunu kuanxun ka aín papa ñuixunkin. Èsakin kakëxa:

—'È karamina Timnat kakë ëmanua 'ën isbëtsinkë filistea xanu a 'ën binun ain aintsikamabëtan mënioxuntima 'ain. ³Kixuan kakë-xunbi ka aín papan kakëxa:

—¿Uisokin sinánxun kaina an Dios 'unánkëma filisteo unika-manua mín xanu 'iti xanu bisa-tanin? ¿Nun aintsi 'ibukamanu 'ianan kara ráiri ñaká Israel unika-manuribi ami biti xanu chipash 'áima 'ik? Kakëxun ka Sansónnën aín papa kakëxa:

—A xanu chipash ax ka 'ën kuënkë xanu 'iaxa, usa 'ain kana

ami 'ën xanu 'iti binun 'ë mënío-xunti kuëënin. ⁴Usa 'ain ka ain papan usaía 'ikëkama ax ka Nukën 'Ibunbi 'imikë 'ikë kixun 'unánma 'ikën, usa 'ain ka uisokin kara filisteo unikama 'ati 'ikë kixun Diosan a baritia kaman atu 'ati-moti 'ikë kixun bariakëxa.

⁵Usa 'ain ka Sansón aín papa kabiani abë Timná kakë ëma anu kuankëxa. Kuanibi ka aín papabë ënanankiani ëma 'urama uvas 'apákë 'ikë anúan kuan-këbë ka achúshi 'inúan nékë ami nékuatsini pikatsikiax uakëxa. ⁶'Aiabi ka Nukën 'Ibun aín bëru ñunshinan Sansón kushiira 'inun 'imiakëxa, 'imikëxun ka anun 'ati ñu tuinkë 'ixunmabi aín kushínbi achúshi cabranën tuára 'akëso-kinshi an pikatsikiax ukë 'inuan têtsékakin bikëxa bamaia tukapa-këxa. Usakin 'axunbi ka aín papa usakian 'akë a ñuixuanma 'ikën. ⁷Usakin 'abiani kuanx ka an bisa-tankë xanu a binux aín aintsi-kamabë banakëxa.

⁸Usaí banatankëx ka anúan birananti nëtë sënénkëbë, Sansón aín xanu bisa kara kixun isi kuan-këxa, kuaníbi ka anúan kuan-kë bai ëbiani anuxua paru 'inúan ami nétia têtsékaxun bamaia tuka-paxun rakaënxankë a iskatsikiax anu kuan-këxa. Kuanxun 'urama okin iskëxbi ka paru 'inúan bamaëxankë aín naminua bunan kuëxuokë anu ain rëpa 'iakëxa. ⁹Anua ka mëkënan aín kuëxu tukapakin aín rëpa biakëxa. Bixun buna rëpa xëabiani kuan-kinbi

ka aín papa abë mëranankin paná an ribia xëanun 'inánkëxa 'inánkëxuan. Aiabi ka paru 'inúan bamakë aín naminua kana bitsia kixun ñuixuama 'ikën.

¹⁰Usa 'ain ka Sansónnën papa ain bëchikënëan biti xanu chipash a 'unani kuankëxa; kuanxun ka filisteo xanu aín papan xubunuxun Sansónnën achúshi fiesta atun 'akësabi okin 'akëxa. ¹¹'Aínbi ka filisteo unikama ami rakuékëbëtan an biti xanúan 'unánkë treinta uni bënákama uankëxa. ¹²A treinta unikama ka Sansónnën ësokin kakëxa:

—'Ën kana bërí uisai kikë kara ënë bana 'ikë kixunmi mitsun 'ë kanun ënë bana mitsu ñukatin. 'Ën 'akë fiesta ënëxa mapai achúshi 'imainun rabé nëtë basiti 'ain kamina mitsun uisai kikë kara 'ën mitsu kakë bana 'ikë kixun ñuixunkëxun kana, 'ën achúshi achúshi anun rakuti lino upiokin 'akë chupa 'inánan chupa achúshi a pañuax fiestanu kuantí mitsu 'inánti 'ain. ¹³'Aínbi kamina mitsun uisai kikëira kara a bana 'ikë 'ë upíokín kakinma mitsu achúshi achúshinën anun rakuti lino upíra 'akë chupa 'ë 'inánan aña fiestanu kuantí chupa 'ë 'inánti 'ain. Èsokin kakëxun ka atun kakëxa:

—Nu kamina kamaxunbinu kuanun mix kikë bana a ñuixunti 'ain. ¹⁴Kakëxun ka Sansónnën karaisa ax kikë bana ñuikin atun kaia kuanuxun achúshi bana ñukákin ësokin kakëxa:

“Ax pianankë anuax kara a ñu piti chikífax; axa kushiira 'ia anuax kara aña bataira chikífax.”

Usakian kakë rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtanbi ka atun usai kikë kara a bana 'ikë kixun ñuixuama 'ikën;

¹⁵anúan rabé 'imainun rabé nëtë 'ikëbëtan ka Sansónnën biti xanu atun kakëxa:

—Mínmi an mi biti uni kikë bana a uisai kara kia a ñuixunkëxuma kananuna mi 'axun rakanan mín papakëñun aín aintsikamaribi 'ati 'ain. ¡Mitsun sapi kamina upíokín 'akinxumabi nun ñu mëkamati kupíshi nu kuëan!

¹⁶Usakian kakëx kuanxun ka aín xanun Sansón ami inkin kakëxa:

—¡Mín kamina 'ë kuëënima! ¡Mix kamina 'ëmi nishin! Usa 'ixun kamina 'ën aintsikama uisai kikë karaisa a bana 'ikë iskatsi kixun kan, 'aínbi kamina mín 'ëbi uisai kikë kara a bana 'ikë kixun kakëma 'ain.

Kixuan kakëxun ka Sansónnën kakëxa:

—'Ën papakëñun 'ën titabi ñuixukëma 'ixun karana 'ën uisaxun a bana mi ñuixuti 'ain.

¹⁷Usokin ñukákëxunbia ñuixunkëxma ka a rapasunuax ini mapai achúshi 'imainun rabé nëtë sënënbí fiesta 'ikë anun iankëxa, usai inkian 'urainra ñukákëxun ka mapai 'imainun rabé nëtë 'ikë anun usai ka a bana kia kixun

ñuixuankëxa. Usakia ñuixunkëx kuanxun ka aín aintsikama ësai ka a bana kia kixun ñuixuankëxa. ¹⁸Ñuixunkëx ka mapai 'imainun rabé nètè sënénkë anun bari kuabukëma 'aínshi filisteo unikama anu rikianxun Sansón kakëxa:

“Buna rëpa batasamaira
bëtsi ñu ka 'aíma 'ikën,
'imainun ka paru 'inúanën
kushisamaira bëtsi ñuina
'aíma 'ikën.”

Kia kuakin ka Sansónnën
atu kakëxa:

“Ën kakëxuan 'ën xanun
mitsu ñuixunkë kupinshi
kamina uisai kikë kara a
bana 'ikë kixun 'unanin.”

¹⁹Usokin atu kaiashi ka Nukën 'Tbun Bëru Ñunshinan kushiira uni 'inun Sansón 'imiakëxa; Usakin 'imikëx Ascalón kakë ëmanu kuanxun ka filisteo unikama Sansónnën treinta uni anu 'ikë rëtëakëxa, rëtëxun ka unikaman chupa bibianxun anunbi an kakë bana ñuixunkë unikama a kupíokin 'inánkëxa. Usokin 'abiani ka aín papan xubunu bëtsi sinánkëshi 'aish kuankëxa, ²⁰usai kuanxa aín papan xubunu Sansón 'ain ka an binuxun katakë xanu an 'unánkë uni achúshinën aín xanu 'iti biakëxa.

15 ¹Usakin 'akë 'itsama 'uxë 'ikëbëa anun trigo bimi biti 'uxë 'ain ka Sansón aín xanu iskatsi kixun sinánbiani cabra tuá achúshi bibiankin buani kuankëxa, kuanx nukúkin ka ain kuku kakëxa:

—'Ën xanu isi kana uan usa 'ain kana a istisa tanin. Kakëxunbi ka ain kukun aín xubunu atsímisama tankëxa, ²atsímisama tankin kakëxa:

—'Ën kana 'ën bëchikë kamina kuëënima kixun sinan, usa 'ain kana min 'unánkë uni achúshi aín xanu 'iti 'inan. Usa 'ain kamina ain xukén 'anáka ax ka asamaira upí xanu 'ikën; a kuni kamina aín apan a 'imainun biti 'ain. ³Kixuan kakëxunbi ka Sansónnën kakëxa:

—jBëríra kana filisteo unikama kupitanuma 'ën ira 'atima okëxun 'ati 'ain! ⁴Usokin kabiani kuanxun ka trescientos kapa 'inu bixun rabé rabé aín 'inanbi bëtsikëñun tékëre kapatankëxun anua tékë-rëkapakë anubi anua tiríoti ñu tékë-rëkapakëxa; ⁵usotankëxun aín inanu tékë-rëkapakë ñu anu bimitankëxun ka kapa 'inukama a filisteo unikaman ñu 'apákë anu kuantanun xuakëxa. Xukëx tsuákikiani kuankin ka trigo a pain bixun bukúnkë 'imainun bikëma ain inubi 'ikë, 'anan uvas 'apákë a këñunbi olivos 'apákë akamaribi xarokëxa. ⁶Usokian 'akë ka filisteo unikaman uin kara usokin atun ñu 'apákë axa kixun 'unánkatsi kixun bariakëxa, barikinbi Sansónnëa ain kukúan aín xanu bikuanxun an 'unánkë uni 'inánkë kupín 'akë 'unánbiani anu rikianxun ka xanu akëñun aín papa nënkankëxa. ⁷Usakian 'akë 'unáni ka Sansón ësai atu kai kiakëxa:

—Mitsun kamina usakin ñu 'an, usa 'ain kana asérabí manutima

okin mitsu kain, jkëñukin mitsu 'atankëx pain kana 'ëx asábi 'iti 'ain! ⁸Ësokin atu kaíbi 'aisamaira nishkin tankin anua 'ikë unikama 'itsaira 'abiani ka Etam kakë menu 'ikë mapara kini anu tsóti kuan-këxa.

**Sansón 'imainun burron
maxkanu 'ikë aín
kuësha ñuikë bana**

⁹Filisteo unikamax ka utankëx Judá menu bëbax anu 'ikankëxa, 'ika anua Lehi 'ikë anubi sënëni 'ikankëxa, ¹⁰anua ka Judá menu 'ikë unikaman ñukakankëxa:

—¿Uisa kupi kaina nukamabë 'akananux ukan?

Kakëxun ka atu achúshitan kakëxa:

—Nukamax kananuna nua 'atima okë kupin Sansón ñatankin bitsi uan kakëxa.

¹¹Ësokin kakëxun kuabiani ka tres mil uni Judá ñakánu 'ikë unikama Etamnu 'ikë xaxun papa kininu kuanxun atu achúshitan Sansón kakëxa:

—Min kamina 'unánin filisteo unikamax ka nukamasama kushii-rabu 'ikë kixun. Ënu utima kamina 'ian, atun ka mi nuibëtsianxa bërí kananuna 'aisama ñu inúti 'ain.

Kakëxunbi ka Sansónnën atu kakëxa:

—'Ën kana 'ë 'akësabi okin atu an, usa kupi ka usai 'iaxa. ¹²Usakin kakëxunbi ka atunribi kakëxa:

—Nukamax kananuna mi filisteo unikama 'inánti ñatankin bitsi uan.

Kakëxunbi ka Sansónnën kakëxa:

—'Ë kamina sinanátëkëntimokin mitsun kamina 'ë rëtëtima 'ai kixun kati 'ain.

¹³Kakëxun ka atun kakëxa:

—Usama ka mi kananuna 'aiman. Ñatanxunshi kananuna mi filisteo unikama 'inánkatsin.

Usa 'ain ka bitankëxun itsi ió rabëtan nëatankëxun anua unékë kini anua chikiánkëxa.

¹⁴Chikin bëtsinkin bëkëxa Lehi anu bëbakëbë ka filisteo unikama abë mëranani 'itsaira kuëeni kuënkëni chikiakëxa. 'Aínbi ka Diosan bëruñunshinan 'amikëxun Sansónan anúan aín pëñan këñun aín mékën tékërekakë itsikama a tëkapakëxa, tsin xarokë lino risikama 'akësokinshi; ¹⁵usokin 'atankëxun ka anua burro maxo 'aimairai ëskikëma a biakëxa, bixun ka anun mil filisteo unikama rëtëakëxa.

¹⁶Usakin 'atankëx ka kiakëxa:

Achúshi burro maxkanu 'ikë aín kuëshatan;

kana achúshi tsaman 'anan rabé tsamanribi 'an achúshi burro maxo aín kuëshatan kana mil filisteo rëtëan.

¹⁷Usokin 'atankëxun kana burro maxo a nian, usa 'ain ka anuxun 'akë me ax Ramat-lehi kakín anékë 'ikën. (Ramat-lehi kikë ax ka burro kuësha ki kikë bana 'ikën.) ¹⁸'Imainun ka usokin 'atankëx Sansón 'itsaira shimakë 'ixun, Nukën 'Ibu kuënkín kakëxa:

¿Min kamina axa numi nishkë unikama ënë kupitanunma 'anun 'ë 'amian, usakin 'axunbi kaina bërí 'ë shiman bamanun 'imianan axa min bana kuakëma unikama 'ëx ñukëbë 'ënun kuainun 'imiti 'ain?

¹⁹Usa 'ain ka Diosan Lehi kakë me anua kini naëkënuua 'umpax mëranun 'imiakëxa, 'imikëxa chikitia ka 'umpax Sansónnën xëakëxa, xëaika Sansón amiribishi kushitëkëankëxa. Usa 'aish ka anua unikë 'umpax Lehinu 'ikë ax En-hacore kakin anëa ax anubi 'ikën. (En-hacore kikë ax ka 'umpax ñukákë ki kikë bana 'ikën.)

²⁰Usa 'ixun ka Sansónan veinte baritia 'imikin Israel unikama atun 'apu 'ixun 'akiankëxa, filisteo unikaman 'ibua 'ain.

Gaza kakë ëmanua Sansón kuan ñuikë bana

16 ¹Achúshi nëtën ka Sansón Gaza kakë ëmanu nitsi kuankëxa. Kuanxun ka anua achúshi xanu bëtsi bëtsi unín aín namí 'akë mërax aín xubunu abë a imé 'i bërúakëxa. ²Bërúkëbi ka Gaza ëmanu tsókë filisteo unikaman Sansón ka nun ëmanu uaxa kixun ñuikania kuakëxa, kuaxun ka anun ëmanu atsínti xëkuënu bëaraxun a nëtën bërúankëxa. Bërúanbaiti ka bëbakishbukëbë pëkarakëbëtan kananuna bixun rëtëti 'ai kixanankiani tanti rikiankëxa. ³Rikiankë 'ain ka Sansón axi 'uxnëti imé naëx niruakëxa. Nirukiani kuankin ka

anun ëmanu atsínti xëkuë 'ikë anu kuankin ami takáshkakian 'akë akëñunbi, anun xëpukin xëarakë akamabi ax kushiira 'ixun ëchíxun 'iabiankin Hebrón kakë ëma bëtá-nain 'ikë aín bashi manan anu buáruakëxa.

Sansón 'imainun Dalila 'iá ñuikë bana

⁴Usa 'ain ka Sansón achúshi xanu Dalila Sorec kakë menu tsókë abë kuëenankëxa. ⁵Kuëenania kuabiani ka filisteo 'apukama Dalila isanan abë banai rikianxun ësokín kakëxa:

—Abë banakin kamina Sansón paránxun uisax kara ax kushiñuira 'ikë kixun ñukatí 'ain, usakinmi ñukatia kananuna nun bixun; nëaxun bërúanti 'ain. Usokinmi 'akë kananuna nukama, achúshi achúshinën mil cien kuríki manë 'akë mi 'inánti 'ain. ⁶Èsokín kabiania filisteo 'apukama rikian ka, Sansón aín xubunu bëbaia xanun kakëxa:

—'Ë kamina uinuax kara min kushi 'aia kixun bërí kati 'ain. ¿Uisokín 'axun karanuna mi churukutima okín nëati 'ain? ⁷Kakëxun ka Sansónnën kakëxa:

—Mapai achúshi 'imainun rabé kata kanti mëxi ësikikëma anun təkërekəkëx kuni kana, 'ën kushi nëtëti bëtsi unikamasaribi 'iti 'ain, kixun ka Sansónan kakëxa.

⁸Usakin ñuixunbiania kuan ka filisteo unikaman 'apun Dalila mapai achúshi 'imainun rabé kanti mëxi ió anúan Sansón təkëre

kanun kixun buánxuankëxa, buánxunkëxun ka anun nëakëxa. ⁹Nëakë 'ain ka bërámashi aín 'uxtinu unëkë unikama anu 'ain munuma kuënkëni kikankëxa:

—¡Sansón mi ka filisteo unikaman 'aia, kikëbë ratuti nirukin ka anúan nëakë kanti mëxi, a ñuman xënira 'akësokinshi tékakëxa! Usokin 'akëbë ka uisa 'aish kara kushiira 'ikë kiax filisteo unikamax Sinánkasmakëxa.

¹⁰Usakin 'aia ka Dalilanën kakëxa:

—¡'Ë kamina parán! ¡Këmë kamina mix 'ain! Usa 'ain kamina bëríra uisa okin karana mi nëati 'ai kixun 'ë kati 'ain. ¹¹Kixun ñukákëxun ka Sansónnën kakëxa:

—'Ëmi uínsaranbi anun ñu nëakëma itsi iotan, nëakëx kuni kana 'ën kushi nëtéti bëtsi unikamasaribi 'iti 'ain.

¹²Usa 'ain ka Dalilanën itsi rastun iókama bikë anun upíokin Sansón nëatankëx munuma kuënkëni kiakëxa:

—¡Sansón mi ka filisteo unikaman 'aia kixun kuënkëonkin kakëxa! Usakin ka bëtsi nëtën 'akësokin unikama aín 'uxtinu unëtékëntankëx kiakëxa; kikëbë nirukin ka Sansónnën anun nëakë itsi ñuman bëntsinra 'akësokinshi tékapakëxa. ¹³Usakin 'aia ka Dalilanën Sansón kakëxa: —¡Amiribishi kamina 'ë parántëkëan! ¡Usakinbi kamina min 'ë paráinshitin! ¡'Ë kamina kati 'ain uisa okinra karana mi nëati 'ai kixun! Kakëxun ka Sansónnën kakëxa:

—'Ën bu anun 'ë təkərë kati 'akin kamina, mapai achúshi 'imainun rabéokin chupasani këñun mëskukin xëotankëxun a i təkəkë memi takáshkakin matáskin nitsínxun ami 'ënbu təkərë kati 'ain. Usokëbë kana 'ën kushi nëtéti bëtsi uni kamasaribi kushiñuma 'iti 'ain.

Usokin 'anúan kakëxun ka Dalilanën Sansón 'aímai napëkëtia 'uxnun 'uxmitankëxun mapai achúshi 'imainun rabé okin aín bu chupasani këñun xëokëxa, ¹⁴xëotankëxun ka imaxu təkəkë memi takáshkakin nitsinkëmi aín bu xëokë a təkərë katankëx munuma kuënkëni kiakëxa:

—¡Sansón filisteo unikamax ka mi 'ai aia kiaxa. Kikëbë nirukin ka Sansónnën i təkəkë memi takáshkakin nitsínkë amia aín bu xëoxun chupa sanikëñun ami təkërekakë a échíkin tékapakëxa! ¹⁵Usakin 'aia iskin ka aín xanu Dalilanën kakëxa:

—¡Këmëntapun! ¿Uisati karamina 'ë ismina kuëëni kikínbi 'ë paránin? Bërí ka rabé 'imainun achúshi okinmi 'ëmi kuaikin usokin 'ë 'akë 'ikën, 'aínbi kamina bëríbi uisa kushiñuira 'aish kaina usai 'i 'ë kakëma 'ain. ¹⁶Usakian Dalilanën nëtéti bi kamabi hora 'urainra ubíokin an kakësabiokin ñukákëx, ka Sansón atsanx a kuaisama tani anunbi bamatisa tankëxa; ¹⁷usakin urainra ubíokin ñukákëxun ka Sansónnën Dalila uisa 'aish kara ax usai 'ia kixun ñuixuankëxa:

—Uínbi ka uínsaranbi 'ën bu tëama 'ikën, 'ëx kana 'ën titan tuakëma pain 'aish Diosan kaískë uni a 'ain. Aín uni 'ain ka Nukën 'Ibu kikësabiokin uínbi 'ën bu tëatima 'ikën. Usa 'ain kana 'ën bumi tëakëbë kushiñuma 'i 'ën kushi nètéti bëtsi unikamasaribi 'iti 'ain.

¹⁸Usakian kakëxun ka bëríra kana 'unanin, uisa 'aish kara usa kushiñuira 'ikë kixun 'unánkin ka Dalilanën filisteo 'apukama anua unun kixun ësokin kamiakëxa:

—jBërfi kamina ukanti 'ain mitsu ñuixunun, Sansónnën ka uisa 'aish kara usa kushiñuira 'ikë kixun 'ë ñuixuanxa! Usakian kamikëx ka anúan Dalila kupíoti kurfki bërikuatsiankëxa.

¹⁹Umainun ka Dalilanën Sansón aín kisinu makëpimëtia 'uxnun 'uxmiakëxa, 'uxmixun ka achúshi uni an aín bu mapai achúshi 'imainun rabé okin xëokë a tëanun kuëankëxa. Kuënkëx uxuan aín bu tëan ka. Sansón bësuni, ²⁰munuma kuënkëni kiakëxa:

—jSansón mi ka filisteo unikaman 'aia ka bësut! Usai kikëbë ka aín bu tëakëma 'aísha 'ikësa usai 'iisa sinani Sansón bësukakëxa, bësukinbi ka Nukën 'Ibun ka 'ë éanxa kixun 'unánma 'ikën. ²¹Usai 'ia kushiñuma 'aish sinánkasmaia ka filisteo unikaman ñatanxun aín bëru rabé échia-këxa, échíxun ka Gaza kakë ëma anu buánxun manë risi uxua 'akë anun tëkërë kaxun anun ñu rënti 'akë anua ñu rëni sipunuax tēnun

ëankëxa. ²²Usaia sipuakë 'aish anu 'imainun ka amiribishi aín bu urui bëráma 'ikësabi 'itánun kuainbu-tëkëankëxa.

Sansón ñua ñuikë bana

²³Usokin Sansón 'atankëx ka bëtsi nètën filisteo unibunën 'apukamax Sansón kananuna kupitanuma bia kixun sinánkin atun dios Dagón kakë a kuëenkin rabikin ñuina xaroxuni timëkamé 'ëotankëx kantakankëxa:

“Nun diosan ka Sansón aminu nishkë a binun nu bimiaxa.”

²⁴Usai atux 'ia isi ka unikamaxribi atun dios rabi ësai ki kantakëxa:

“Nun diosan ka axa numi nishkë Sansón a binun nu 'amiaxa, an ka nun ñu 'apákëkama 'atima onan nun aintsi raírikamaribi 'itsaira 'axa.”

²⁵Usai 'aisamaira kuëëni ka atubëisa kuëënun isa Sansón bēnun kixax kikankëxa. Kikëbëtan ka Sansón sipunua chikíankëxa chikínbëtsinkin bēkë ka ami kuaikin anuxun atun dios rabiti xubu 'akin nitsínkë rabé a nēbëtsi nitsínun kixax kuëëni kikankëxa.

²⁶Usa 'ain ka Sansónnën an mëinxun bēkë tuá a kakëxa: —'Ë kamina anuxun atun dios rabiti xubu 'akin ami puruti

nitsínkë rabé anuxun məkënan tainsabinu ami kēpiti ninun 'ë nitsínti 'ain. ²⁷Usai ka kamabi filisteo 'apukama anuxuan atun dios rabikë xubu anu timékë 'iakëxa, timékë 'aish ka 'aisamaira uni 'imainun xanu timëkamë 'ëokë 'iakëxa. Usai 'imainun ka tres mil unibëtan sënénsa unikamaribi xubu manámi uisakin kara Sansón abë kuëenkin raírítan 'aia isi anu kuaruax timëkamë 'ëokë 'iakëxa.

²⁸Usai filisteo unikama anu timëkamë 'ëokë 'ain ka, Sansónnën munuma banakin Dios kakëxa: “'Ën 'Ibu 'ën kana mi kain usa 'ain kamina achúshira 'oíshi 'ëmi sinántëkënti 'ain, 'ë kamina min kushi 'inánti 'ain, 'ën bëru rabé ëchikë kupí filisteo unikama achúshi okín 'akë anuishi bëríbi këñuminun.” ²⁹Ësakin Dios katankëx sënénkinshi ka ami xubu puruti nëbétsi nitsínkë rabé a aín məkënan ramëkin tanishi,

³⁰munuma kuënkëni kiakëxa: “¡filisteo unikama mitsux kamina 'ëbëbi bërí bamakanti 'ain!” Usai kikian aín kushibëtanbi titikakin xutunkëx ka anuxua atun dios rabikë xubu atumi rurukubukin filisteo unikama atun 'apukama këñunbi xubun kuaintanuma atu këñuakëxa. Usakin 'akin ka ax asábi 'ixuan abë 'akanankin 'asamaira okin abëbi bamakin Sansónnan xubu chakamikin uni këñuakëxa.

³¹Usai aín xukén filisteo unika-mabëbi ñukë kuabëtsini uxun ka aín xukéantu 'imainun aín aintsi 'ibukaman Sansón bamakë biakëxa, bibiankin buánxun ka aín nami anua aín papa Manoa bamakë maían Sorá 'imainun Estaol anu aín papa ñuia maínkë anubi maíankëxa. Usai ka veinte baritia pain Israel unikama 'apu 'ixun 'akintankëx Sansón anuishi sënëni ñuakëxa.

RUT

Elimélec kakë uni
'imainun aín aintsikama
Moab kakë menu tsóti
kuan ñuikë bana

1 ¹⁻²A baritian Israelkama atun 'apuñuma 'ain ka bëtsi uni raírinëx atun 'apu 'iakëxa, a baritiakaman ka a menu a piti ñu 'aíma 'ain numi 'iakëxa. Usa 'ain ka achúshi uni Judá kakë menua 'ikë Belén kakë ëma anuax Elimélec ax Moab kakë me anu 'itsama baritia tsóti kuankëxa. Kuankin ka ain xanu Noimí 'imainun aín bakë bëchikë bëbu rabé Mahlón kakë a 'imainun Quilión a buánkëxa. A unikamax ka efrateo 'aíshbi Belén menu tsókë unibi 'iakëxa. Usa 'ain ka anuax kuantankëx Moab kakë me anu tsóti bërúakëxa.

³Aínbi ka Elimélec Noemínën bënë ax anu tsóti kuanxbi anuax ñuakëxa, ñuan ka a xanu ain tuá rabëbëshi bërúakëxa. ⁴Usai anu pain 'ikin ka a rabëxunbi moabitas xanu biakëxa; a xanu achúshinëx Orfá kakë 'imainun ka bëtsíxribi Rut kakin anëké 'iakëxa. 'Aínbi ka mapai rabé baritia sënënti 'urama 'ain ⁵Mahlón 'imainun Quilión axribi ñuakëxa, ñuan ka aín tita Noimí tuáñuma 'ianan bënuñuma bërúakëxa.

Noemí 'imainun Rut
Belénnu kuan bana

⁶Achúshi nëtën ka Noemínën Moab menu 'ixun Nukën 'Ibun kaísa aín menua numi chaiira 'ikëbi nëtémiaxa kixun ñuikania kuakëxa. ⁷Usakin kuati ka amiribishi Judá kakë menu kuantëkënti sinántankëx anua 'ikë me anuax ain ñexuta rabëbë aín menubi kuantëkëankëxa; ⁸'aínbi ka bainuxun aín ñexuta rabé kakëxa:

—Mitsun titan xubunu kamina kuantëkënti 'ain, Nukën 'Ibun ka 'atimokin tëmëramikima upíokin mitsu 'akinti 'ikën, 'imainun ka 'ë 'akianan 'ën tuákama 'akinkësaribi okin mi 'akinti 'ikën, ⁹'anan ka bënütëkëntankëxmi min bënëbë upiti tsónun mi 'akinti 'ikën:

—Ësokin katankëxun ka aín ñexuta Noemínën kuantanun kixun bëtsuku kakëxa, 'aínbi ka a rabëtan inkin, ¹⁰ësokin kakëxa:

—¡Usama ka! ¡Nux kananuna min menu mibëbi kuantëkënti 'ain! ¹¹Kakëxunbi ka Noemínën munuma banakin kuainsama taniabi katëkëankëxa:

—'Ën ñexuta kamina kuanti 'ain, ¿añu 'anux kaina 'ë nuibiani 'ëbë kuainsa tanin? 'Ëx kana mitsu an kanitankëxun biti nukëbënë okin tuatëkëntisama 'ain. ¹²Usa 'ain kamina mitsun xubunubi kuantëkënti 'ain. 'Ëx kana

kaniakékë xanu 'aish amiribishi bënütékëntisama 'ain. 'Ëx xuntaku 'aish ënë ñantánbi bënütankëxun tuatékënia, ¹³ ¿kaina mitsun atubë biranaxun kania kaintsian? ¿a tuákama kania kaini sapi kamina mitsux bënuñuma nitsian? Usama ka usai kamina 'ën ñexuta 'aish 'ëbë bërútima 'ain. Nukën 'Ibun ka 'itsaira tëmëranun 'ë 'imiaxa, 'aínbi kana tëmëraia mitsu isi 'ëx 'ikësamairai 'itsaira masá-nuituti 'ain. ¹⁴ Usokin kakëx ka atux amiribishi intékëankëxa. Usai 'itankëxun ka Orfánën 'ëx kana 'ën xubunubi kuantékëni kixun kakin aín ñe achúshi okin bëtsuku kabiani kuankëxa, 'aínbi ka Rut axëshi aín ñebë bërúakëxa. ¹⁵ Bërútia ka Noemínën kakëxa:

—Ka kuat, min tsabë ka ain me anua aín dioskama 'ikë anubi kuantékënia. Usa 'ain kamina mixribi abë kuanti 'ain.

¹⁶ Kakëxunbi ka Rutnën kakëxa:

—'Ë kamina mi ëbiani mibë ënanankiani kuantanun kixun katima 'ain. ¡Uinu karamina kuanin anubi kana 'ëxribi mibë tsóti kuanti 'ain! 'Imainun ka min ëma ax 'ën ëmaribi 'iti 'ikën, min Dios axribi ka 'ën Dios 'iti 'ikën, min ëmanu tsókë unikama ax ka 'ën aintsiribi 'iti 'ikën, 'imainun kana min rabikë Dios aribi 'ën Dios 'ikë rabiti 'ain. ¹⁷ 'Anan ka uinu kara mi ñuia mainia anuribi ñuia 'ë maínti 'ikën. ¡Usa 'ain ka Nukën 'Ibun mibë ënanankiani kuania ñukëma pain 'ikë 'aisamaira okin 'ë tëmëramiti 'ikën!

¹⁸ 'Ësakin kakëxun ka Rutnën ka 'ë ëinsamaira tania kixun 'unánkin Noemínën uisakinbi katékëama 'ikën.

¹⁹ Usai 'ikiani ka xanu rabé bain Belén kakë ëmanu bëbai kuan-këxa. Kuania bëbakiania isi ka Belénnu 'ikë unikama ratuti tsuá-kirui kikankëxa. Kikankëbë atúx-ribi tsuákirui ka xanukama kanan-këxa: ¿'Ënëx kara Noemí ama 'ik? ²⁰ Kiabi ka Noemínën atu kakëxa:

—'Ë kamina bërí Noemí kakin anëtima 'ain; Mará kakin kamina 'ë anëti 'ain, Dios kamabi kushiñu an ka 'aisamaira 'ëx nishkë anunbi tëmëranun 'ë 'imiaxa. ²¹ 'Ënuax chikiti kana 'ën bënë 'imainun 'ën tuakamabë chikiakën 'aínbi kana bërí ñuñuma utékënin, usai 'ëx 'iti sapi ka Nukën 'Ibun kuëëankëxa. ¿Uisa kupí kaina Dios kamabi kushiñu an 'aisamaira okin tëmëramikëbi Noemí kakin 'ë anëkanin? ²² 'Ësai ka Noemí Moab kakë aín me anubi 'ain ñexuta Rut kakë moabita abë kuantékëni 'iakëxa. Belén ëmanuxuan atun cebada 'apákë bikin pëukankëbë ka Noemí bëbakëxa.

Rut kakë xanu Booz kakë uni aín naënu tëa ñuikë bana

2 ¹ Noemí ax ka Elimélec aín bënë aín aintsíñu 'iakëxa, ax ka Booz kakin anëké ñuñuira 'ianan sinan mëninshi 'ikë unin 'unánké 'iakëxa. ² Achúshi nëtën ka Rutnën aín ñe Noemí kakëxa:

—'Ë kaina an ñu 'apákë bikë unikaman bikin tëoia cebada

'apákë atu kaxú kuankin binun kara 'ë bimitima 'ikë istánun xutima 'ain. Kixuan kakëxun ka asabika.

—Kamina isikuanti 'ain —kixun ain ñen kakëxa. ³Usakian kakëx ka anua cebada 'apákë aín bimi bikë unikama 'ikë anu kuankëxa. Kuanxun ka unikaman bikin ênkë cebada bimi atu kaxú kuankin anribi biakëxa, a naëx ka Booznan 'ikë kixun 'unánxumabi ka usakin biakëxa, ax ka Elimélec kakë uni aín aínsi 'ibu 'iakëxa.

⁴Usai anu tēmainun ka naë 'ibu Booz ax Belénnuax aín unikaman kara an ñu 'apákë bitsia kixun isi uakëxa ukin ka an ñu bimi bikë unikama uisa kaina 'ain, kixun atu kakëxa:

—¡Nukën 'Ibun ka mitsu 'akinkin bërúanti 'ikë kixun kakëxa! Kakëxun ka atúnribi kakëxa:

—Miribi ka Nukën 'Ibun upíokin sinánxukin 'akinti 'ikë kixun kakankëxa. ⁵Usakin katankëxun ka Booznën an ñu mëia bërúantia anëké uni ñukákëxa:

—¿Uinu 'ikë unin bëchikë kara xanu ux 'ik? ⁶Kixuan ñukákëxun ka an tēia uni bërúanti anëké unin kakëxa:

—Ax ka moabita xanu axa Noemíbë Moab kakë ëmanuax ukë a 'ikën.

⁷An ka uxun 'ën karaisana an ñu 'apákë ain bimi bikë unikaman ênkë a atu kaxú kuankin binun bimitima 'ai kixun ka 'ë ñukáxa, ñukákëxun kana binun kixun kan, usa 'ain ka bëráma upunkin ñu bimi bibaiti bari maníkëbë chukúmashi tanti uaxa. ⁸Usakian kakëxun ka Booznën Rut kakëxa:

—Kamina ësokin mi kamainun kuati 'ain, usa 'ain kamina bëtsi unin naënu ñu 'apákë aín bimi

Rut Booznën naënu 'ia.

bitsi kuantima 'ain. Ënubi kamina an 'ë ñu mëëxunkë xanu kama abë bërúti 'ain, ⁹usa 'ain kamina 'ën ñu mëmikë uni kamabëtan uimiuküa kara ñu 'apákë aín bimi atun bitsia amia bikëbëtan minribi auküa biti 'ain. 'Ën kana an 'ë ñu mëëxunkë unikaman mi 'atima okinma upiokinshi 'akinun kixun kan. Shimakin 'umpax xëatisa tankin kamina uinu kara ñütëmi bixun 'umpax nania anua bitankëxun xëati 'ain.

¹⁰Usakin kakëxun ka Rutnën aín bëmánanën me tikai tëtúbuti 'ikin Booz ñukákëxa:

—¿Uisaxun kaina min 'ë 'unán 'ixunmabi ax ka upí sinánñu xanu 'ikë kixun, 'ëx bëtsi menu 'ikë xanu 'ikëbi 'ë 'unánin? ¹¹Kixuan kakëxun ka Booznën kakëxa:

—'Ën kana upíokin 'unánin min bënë ñukëma 'ain kamina min ñe kamabi ñu upíokin 'akian, 'imainun kamina min papa min aintsikama ëbëtsini anumi tsókë me anuax nubë tsóti uan, bëráma kananuna min 'unánkëma uni 'iakën. ¹²Minmi 'akë ñukama kupín ka Diosan mi 'akinti 'ikën! ¡Israel unibunën Dios kamina an mi 'akinun barian! ¡Usa 'ain ka 'atapa tuañunëan aín tuákama bërúankin aín pëchinu atsímikësa obëtsinkin mi bëaxa. Usa 'ain ka kamabi min 'akë ñukama kupí mi 'akinti 'ikën! ¹³Kixun kakëxun ka Rutnën kakëxa:

—Mix kamina upí sinánñu uni 'ësaribi 'ain, minmi nuibakin kakë banakama an ka 'ë upíokin

sinánmia. 'Ëx kana an mi ñu 'axunkë xanu achúshimabi 'ain.

¹⁴Usokin katankëxun ka anúan piti hora 'ikëbëtan Booznën anribia atubëtan pinun kixun Rut kakëxa:

—Katankëxun ka ënu ka ut, kixun kuëankëxa, kuënkëx uax tsóbutia ka pán tukakë ënë kamina bimi baka kachakë ënu chabóti 'ain kixun kakëxa. Kakëx ka Rut anua an cebada bimi bikë unikama pi tsókë atu rapasu tsóbuakëxa. Tsóbutia ka Booznën cebada bëru tutush okë a pinun kixun 'inánkëxa, 'inánkëxun ka 'aímai puchákin piakëxa, pikinbi ka cebada tutush okë tëxëokëxa.

¹⁵Usakin 'atankëxa Rut amiribishi cebada bimi bitsi kuantëkënkëbëtan ka Booznën an ñu mëëxunkë unikama kakëxa:

—Anribia cebada bimi nëakin bitsia kamina. Bixuma 'anun kixun katima 'ain.

¹⁶'Imainun kamina nëakin bikëxa cebada bimi rëukutia, abia tupikin binun isëshiti 'ain. ¡Úfnbi ka usakian 'aia ubiotima 'ikën! ¹⁷Usokian kan ka Rutnën cebada bimi Booznën naënua bari kuabuti ñantabutainun biakëxa. Bitankëxun kamabi an bikë a aín xonua rishkikin tákakëx ka, tupúnkëx veinte kilo inumikian bikë cebada bimi 'iakëxa. ¹⁸Usokin 'axun bibiani ka Rut na bibaikë ñu bimi buani anuaxa ukë Belén kakë ëma anua aín ñe ismi kuanëxa. Kuanxun ismitankëxun ka piti tëxëokë buánkë a bixun aín ñe Noemí 'inánkëxa.

¹⁹Inánkëxun ka Noemínën ñukákëxa:

—¿Uinu kaina tēbaitin? ¿Uisoxun kaina 'aisamaira cebada bimi bibaitin? ¿Diosan ka an mi ësokin 'akinkë uni chuámarua 'inun 'imiti 'ikën! Kixuan kakëxun ka Rutnën ain ñe ui unin naënu kara ñu bimi bitsi tēbaitia kixun ñuixuankëxa.

—Anua 'ën ñu bimi binux tēkë uni ax ka Booz kakin anëkë 'ikën —kixun ka ñuixunkin kakëxa. ²⁰Ñuixunkëxun ka ain ñe Noemínën kakëxa:

—¡Nukën 'Ibun ka a uni upíokin 'akinti 'ikën! An ka nu nuibakin bërí upíokin 'akianxa, bërámibi ka nun aintsí bamakëkama abë nuibanankë uni 'iakëxa. A unix ka nun aintsí 'ibu 'ikën, usa 'aish ka ax achúshi uni an nu 'akinti asábi 'ikën. ²¹Kixuan kakëxun ka Rutnën katëkëankëxa:

—'Ën karaisana amiribishi an ñu 'axunkë xanu kamabëtan ain ñu bimi këñukin sënëonkin bikintima 'ai kixun ka 'ë kaxa. ²²Usakian kakëxun ka Noemínën ain ñexuta kakëxa:

—'Ën nuibakë ñexuta asábi ka 'ën sinánkëx sapikamina an ñu 'axunkë xanu kamabë anu tēi bërúti 'ain, usa 'ain kamina bëtsi uninu ñu 'apákë ain bimi bitsi kuantima 'ain, bëtsi unínma mi ubioia usa 'ain. ²³Usokian ain ñen kakëx ka Rut amiribishi Booz kakë uni ain naënu kuanxun ñu bimi anu tēkë xanu kamabëtan bikin cebada 'imainun trigo 'apákë ain

bimi këñukin binun 'akiankëxa. Usai tēibi ka ain ñebë énananima abëbi 'iakëxa.

Booznën Rut nuibakin 'akian ñuikë bana

3 ¹Achúshi nētën ka abë bana-kin ësokin Noemínën ain ñexuta Rut kakëxa:

—Mix kamina 'ën ñexuta 'ain, usa 'ain kana 'ën achúshi uni min bënë 'iti bitankëxmi abë upiti tsónun barixunti 'ain. ²Ka kuaat, nun aintsí Booz an ñu 'axunkë xanukamabëmi ain naënu tēkë, ax ka bërí xupibukëbë, anuxuan ain trigo bimi ain xo tákanan mēnóti anu kuania. ³Usa 'ain kamina 'ën mi kakë ësöiabi 'iti 'ain:

—Nashitankëx ro sanuira anun 'ianan min chupa upíra pañubiani kamina anu kuantí 'ain. 'Aínbi kamina pianan xëai sënénkëma pain 'ikë mia unánun 'unánmitima 'ain. ⁴'Aínbi kamina uinu kara 'uxi 'ibútia a upiokinra isti 'ain. Istánkëx munu ñuítsima kuanxun ain taëmiuxun anuan rakukë chupa tabiti a tanain rakabuti 'ain. Usaími rakábukë ka anbi añu kaina 'ati 'ai kixun mi kati 'ikën.

⁵Kixuan kakëxun ka Rutnën kakëxa:

—Uisai 'inun kaina 'ë ka usaibi kana 'iti 'ain kixun.

⁶Kakëx ka Rut ain ñen kakësabi oi 'ikiani Booznën naënu kuankëxa. ⁷Usai 'imainun ka Booznën upí sinánkëshi 'ixun pianan xëakëxa. Usokin 'atankëx ka anu ñu 'apákë ain bimi bixun tsamankin nankë

rapasu 'uxi 'ibúakëxa. 'Ibuón ka imé naëx Rut ñuitsimaira uxun anúan rakukë chupa aín taëmixun tabitankëx a tanain rakabuakëxa. ⁸Usa 'ain ka Booz ain 'uxonkënuax imé naëx bësui, kuainakëkinbi aín taëmi xanu rakákë tani ratuakëxa.

⁹—Ratúkin ka çui kaina mix 'ain? —kixun Booznën ñukákëxa.

Ñukákëxun ka Rutnën kakëxa:

—'Èx kana an mi ñu mëëxunti xanu a 'ai kixun kakëxa. Mix kamina 'èn aintsí 'ibu 'ain usa 'ain kamina 'è 'akinti 'ain. 'Èn kana min xanu 'inun 'è bití kuëënin.

¹⁰Kakëxun ka —jNukën 'Ibun ka! jMi upíokin 'akinti 'ikë! —kixun Booznën kakëxa—. Kanan ka bërí kamina uinsaranbimi min bënë ñukë 'ain usai 'ikëma anun ësai 'ia kixun ka kakëxa. Usa 'ain sapi kamina 'ësama bënë uni barianan ñuñuira barikimabi ñuñuma unibi bariti 'ian. 'Aínbi kamina 'akëma 'ain kixun kakëxa. ¹¹'Èn kana mi kain, usa aín kamina rakuétima 'ain, kamabi 'èn ëmanu tsókë unikaman ka 'unánxa, mix kamina achúshi xanu upí sinánñu 'ai kixun. Usa 'ain kana añu 'anun kaina 'è kain a mi 'axúnti 'ain. ¹²'Aínbi ka asérabi 'èx min aintsí 'ibu 'aínbi bëtsí min aintsí 'ibuira mi 'urama 'ikë anu 'ikën.

¹³Usa 'ain kamina ënë imé ënu bërúti 'ain. Iméishi ka min aintsí 'ibu 'ixun mi bisatankin bití 'ikën; 'aínbi kana an bitsiama, 'èn mi binuxun Nukën 'Ibun ismainunbi mi kain. Usa 'ain kamina bërí ënubi pëkaratamainun 'uxti 'ain.

¹⁴Usakian kakëx ka a imé Booznën taëmiu 'uxi rakabua-këxa. Usaia 'ikë a pëkarati xaba-kuatsini pëkara iratisama 'aínshi niruax ka Booznëan usai 'inun kónkësabi oi kuankëxa: 'Aínbi ka ënë xanu ka naënu kuanxa kixun uínbi 'unántima 'ikë kixun kakë-sabi oi 'iakëxa.

¹⁵Usa 'ain ka Booznën kakëxa:

—Min chupa anunmi rakukë a bikin kamina upíokin rëtëkërë kati 'ain. Kakëxuan rëtëkërë kaxun Rutnën tuinmainun ka cebada cuarenta kilo inumikin 'aruxuan-këxa. 'Aruxun papimikëx a buani anuaxa ukë ëmanu kuankëxa.

¹⁶Kuanxa anua 'ikë anubi bëbaia ka aín ñen Rut ñukákëxa:

—ç'Èn ñe xuta uisa kara anumi kuankë anu 'iax? Kixuan ñuká-këxun ka Rutnën usaía 'ikëkama ñuixuanan usakian Booznën 'akë kamabi ñuixuankëxa, ¹⁷kanan ka ënë cebada kama 'inánkin 'è kaxa: —Ñu uanima mëkëinshi kuanx kamina min ñenu bëbatima 'ain.

¹⁸Èsakian ñuixunkëxun ka aín ñe Noemínën kakëxa:

—'Èn ñexuta bërí kamina uisakin kara a unin mi 'aia isti 'ain. Ènë ñu ka usa 'iti 'ikë kixun mibëtan mënfokëma 'ixun a unin bërí upíokin sinántima 'ikën.

Booznën Rut xanuo ñuikë bana

4 ¹Usai 'ikë basikëbë ka Booz kakë uni ax anun ëmanu atsínti xëkuënu tsóti kuankëxa, ax ka anuaxa uni timéax banakë

'iakëxa. Anua tsótanbi ka a ñuia Booz kikë aín aintsi ax inúakëxa. Inutiabi ka Booznën kuénkin kakëxa:

—Ënupan ka tsóbuti ut kixun. Kakëx aí ka aín aintsi ax tsóbua-këxa. ²Tsóbukëbëtan ishi ka Booznën mapai rabé uni apanbu a ëmanu 'ikë kuëankëxa, kuënkëxa aia ka a rapasu tsóbunun kixun kakëxa. Kakëxa atux tsóbukëbëtan ka ³Booznën aín aintsi a kakëxa:

—Noimíka Moabnuax utë-këanxa, usa 'ixun ka nun aintsi Elimélec aín me 'ia a maruti sinánxa. ⁴Ën kana ësokin minribimi 'unánun mi kain, min marutisa tankin kamina 'ati 'ain, usa 'ain kana bërí ënë ëmanu 'ikë aín kushibu ënëkaman kuamainunbi mi kain. Mix kamina Elimélecnën aintsi 'ibu 'ain, usa 'ixun kamina min a me marutisa tankin maruti 'ain. Mín 'aiama kana 'ën maruti 'ain, usa 'ain kamina 'ën 'unánkë 'inun 'ë kati 'ain, mi 'imainun 'ëxëshi kana a me maruti asábi 'ain. Kakëx ka aín aintsi 'ibu ax kana maruti 'ai kiox kiakëxa. ⁵Usai kia ka Booznën ësokin kakëxa:

—'Aínbi kamina 'unánti 'ain Noemí aín me marukin kamina moabita xanu kasunamëké Rut aribi min xanu 'inun biti 'ain, usakinmi 'akëbë ka axa ñukë uni aín me ax aín anën 'akë 'iti 'ikën. ⁶Ësokin kakëxun kuakin ka aín aintsin kakëxa:

—Usa 'ain kana a me marutima 'ain, a me marukin 'ën kuríkinën ñankáishi kupíotima

kupí kana bitima 'ain. 'Ën bakë bëchikë kamanbi ka anun 'ën kupíokë kuríki aín kupí bitë-këntima 'ikën. Usa 'ain kamina min marutisa tankin maruti 'ain; 'ën kana minmi 'ën 'akësa 'inunmi marunun mi kain. ⁷Bërámabi ka Israelkama bëtsi ñu 'inani usaibi 'ikë 'aish 'iakëxa: usa 'ain ka aín aintsi ainan 'ikë ñu 'inani 'ianan, bëtsi ñu marukin sënëonxun 'inani 'ianan, ainanbi 'inua a marukë ñu a bëtsi 'inánkin aín taxaka amo 'ikë ëchíkin bëtsi 'inánkëxa, usakin ka atux usai 'ikë 'ixun usabiokin 'akëxa, ⁸aín aintsi an ka aín taxaka táchikikin bikin 'inánkin Booz kakëxa:

—Mín kamina maruti 'ain. ⁹Usakin 'inánkëxun ka Booznën anua 'ikë uni apanbu 'imainun abë 'ikë unikama kakëxa:

—Mítsúnbi kamina 'unánin 'ën kana Noemínën me Elimélec Quilión 'imainun Mahlónën me 'ia a maruti 'ain. ¹⁰'Imainun kana mitsun ismainunbi Rut moabita xanu raëmëkéa aribi 'ën xanu 'iti biti 'ain, usa 'ain ka a me 'ën bikëbë aín bënë Mahlón ñua aínbi aín anë ñunuax nëtétima 'ikën, 'ianan ka uisaxunbi ënë ëmanuxun manukë 'itima 'ikën. Bërí kamina mitsúnbi usakin 'aia isin.

¹¹Ësai kia ka anu 'ikë 'apukama 'imainun anua timëké unikama atúnribi kakëxa:

—Usa ka nunbi kananuna 'unanin. ¡Usa 'ain ka min xanu 'iti Rut a Nukën 'Ibun Raquel 'imainun Lía 'asaribiokin 'akinti 'ikën,

'akinkëxun ka 'itsaira tuapakëxa usa 'ain kananuna israel unibu ain rëbúnki nux 'ain! 'Imainun kananuna mixmi bëtsi uni kamasamaira 'ianan upí sinánñu 'ain Efrata kakë 'ikëbi Belén kakë ëma ënu 'iti kuëënin. ¹²Usa 'ain ka Nukën 'Ibun a mi bikë xanu ënëmi 'itsaira bakë bëchipanun mi 'amiti 'ikën. Usakin 'imikëbë ka 'aisamaira min aintsikama 'iti 'ikën, Tamarmia Judá kakë uni aín bëchikë Fares ainan 'iásaribiti. ¹³Usa 'ain ka anuan biti nëtë sënënkëbëtan Booznën aín xanu 'inun Rut biakëxa. Bitankëxa abë 'iaka Nukën 'Ibun tutankëxa bëbu tuá bakënun 'imiakëxa, 'imikëxun ka bëbu achúshiokin tuakëxa.

¹⁴Usakian 'an ka anu 'ikë xanu kaman Noemí kakëxa:

—;An min baba achúshi mi 'inánkë Nukën 'Ibu ax ka upíokin rabikë 'iti 'ikën, an ka min kani oia atua bërúanti 'ikën! ;Usa 'ain kananuna min baba ax kara kanitankëx Israel kamanuax uisa uni kara 'iti 'ikë kixun isti 'ain! ¹⁵An ka mi upíokin sinánmianan kaniakëtiabi mi 'akinti 'ikën, min ñexuta Rut aín tuá 'ikën, usa 'ain ka aín ñe 'ikë, an mi nuibakë

ax ka mapai achúshi 'imainun rabé tuákën 'akësamaira okin mi nuibatia. ¹⁶Usa 'ain ka Noemínën aín baba 'itsaira kuëënkín bikin nuibakëxa, usakin nuibakin bitankëxun ka anbi bërúankín kanio-këxa. ¹⁷Usakin aín baba 'ikúkë Noimí isí ka a 'urama 'ikë xanukamax kiakëxa: ;Ax ka Noemínën tuá 'ikën! Usa 'ikë ka a rapasu 'ikë xanukaman atúnbi Obed kakín anëxuankëxa a tuakëx ka kanitankëx Jesé aín papa 'iakëxa, 'imainun ka David aín xutókë 'iakëxa.

Davidnën chaitiokëkama 'ia ñuikë bana

¹⁸Ënë unikamax ka Fares kakë uni aín rëbúnki 'iakëxa: Fares ax ka Hezrón aín papa 'iakëxa, Ram ax ka Aminadab aín papa 'iakëxa. ¹⁹Hezrón ax ka Ram aín papa 'iakëxa, Ram ax ka Aminadab aín papa 'iakëxa. ²⁰Aminadab ax ka Nahasón aín papa 'iakëxa, Nahasón ax ka Salmón aín papa 'iakëxa. ²¹Salmón ax ka Booz aín papa 'iakëxa, Booz ax ka Obed aín papa 'iakëxa. ²²Obed ax ka Jesé aín papa 'iakëxa, 'imainun ka Jesé ax Davidnën papa 'iakëxa.

1 SAMUEL

Diosan 'amikëxun Anan achúshiokin tuá ñuikë bana

1 ¹Anua Efraínën me aín, bashi 'ikë Ramá kakë anu ka achúshi uni Suf kakë aín aintsi tsóa ax ka Elcaná kakë 'iakëxa. Ax ka Jeroham aín bëchikë 'ianan Elihú ain xuta 'iakëxa. 'Imainun ka ain xuta itsi Tohu kakë, Sufnën bëchikë ax Efraínën aintsi 'iakëxa. ²Elcaná ax ka rabé xanuñu 'iakëxa. Bëtsíxa Ana kakín anëké 'imainun ka bëtsiribi Peniná kakín anëké 'iakëxa. Usa 'ain ka Peniná kakë an tuamainun Ana kakë ax tuakëma xanu 'iakëxa.

³Usa 'ain ka kamabi baritia 'ikëbë Elcaná ax aín ëmanuxun rabianan Nukën 'Ibu kamabi kushiñu a Silónuxun ñuina xaroxuni chikiákëxa. Elí kakë sacerdote ain bakë bëchikë rabé Hofní 'imainun Finees kakín anëké 'iakëxa, usa 'ain ka a rabëtaxbi sacerdoteribi 'iakëxa. ⁴Usa 'ain ka uínsaran kara ñuina xaroti 'ia anun Elcaná an ñuina nami anbia 'anun, aín xanu Peniná 'imainun aín bakë bëchikëkama 'inánkëxa, ⁵'aínbi ka Ana a ira, nami 'itsaira an nuibakin 'inánkëxa, Nukën 'Ibun ax tuáñu 'iti kuëñxunkë 'ikëmabi. ⁶Usokin 'akëbë ka Peniná ami 'itsaira nishakëxa, nishi ka a istisama tani Nukën 'Ibun a tuánun 'imikëbëma

ami kuaiakëxa. ⁷Kamabi baritia anuxun Nukën 'Ibu rabiti xubunu kuankëtibi ka Peniná ami nishakëxa; usaía ami nishkëxun 'unankin ka Anan masá nuituti inkin piisama tankëxa. ⁸Usai 'ia iskin ka aín bënë Elcanánën kakëxa: Ana, ¿uisa kupín kaina inin? ¿uisa kupín kaina masá nuitukin piisamatanin? ¿'Ëx karana mapai rabé bakë tuá bëbu kamasamaira minan 'ain?

⁹Bëtsi nëtën ka Silónu kuanx, pííkin sënëontankëx Ana niruakëxa. Anu ka sacerdote Elí kakë ax anu tsóti 'akënu anuxun Nukën 'Ibu rabiti xubu xëkuë anun atsínti 'urama tsókë 'iakëxa. ¹⁰Usa 'ain ka Ana 'atima okin sinani nishi iankëxa, ini ka Nukën 'Ibubë bana-këxa, ¹¹banakin ka ësokín kakëxa: Min asérabi 'ëx tëmëraia 'unánkin kamina an mi ñu 'axunkë xanu 'ikë 'ëmi sinanakin, achúshi tuá 'ë 'inánti 'ain, 'inánkëxun kana kaníkia an mi ñu 'axúnun 'unánmiti 'ain, 'imainun kana 'unántiokin aín bu tëatima 'ain.

¹²Usa 'ain ka Anan Nukën 'Ibu basipain ñukatia, Elínën aín kuëbí isakëxa; ¹³'aínbi ka aín sinanëinshi ñukákëxa. Usakin ñukatia ka aín bana kuama 'ikën; kuakëxumabi ka aín kuëbishi shaikakëxa. Shaíkaia iskin ka Elínën ñu paë xëax sapi ka paëanxa kixun sinánkëxa, ¹⁴sinánkin ka kakëxa:

—¿Uínsaran kaina min paéñkë énti 'ain? ¡Uvas baka paëokin 'akë 'uran xëaxuma ka at!

¹⁵Kakëxunbi ka Anan kakëxa:

—Usama ka 'ën kana uvas baka paëokë 'anan uisa ñubi paë 'itánun 'akëbi xëakëma 'ain, 'aínbi kana 'itsaira masá nuituti paëanan Nukën 'Ibun ismainunbi têmërain. ¹⁶Usa 'ain kamina min 'ëx kana bëtsi xanusa 'ai kixun sinántima 'ain, 'ën kana kamabi nëtën Dios ñukatin, 'imainun kana 'itsaira ñu sinani masá nuituti têmërain.

¹⁷Kixun kakëxun ka —chuámarua kamina kuantu 'ain —kixun Elínën kakëxa—, 'imainun ka Israelkaman Diosan ka min ñukákësabi okin mi 'inánti 'ikë kixun kakëxa. ¹⁸Kakëxun ka asábi ka kixun Anan kakëxa:

—Usakin kabiani ka Ana anúan ukë anunbi kuankëxa, kuanxun ka piakëxa, usai ka únsaranbi masá nuitutëkëntimoi 'iakëxa. ¹⁹Usaia 'ión pëkarakëma 'aínshi nirutan-këxun Nukën 'Ibu rabibiani ka anuaxa ukë Ramá kakë ëmanu 'ikë aín xubu anubi kuantëkëankëxa.

Kuanx ka anuax Elcaná aín xanu Anabë 'iakëxa, 'ikë 'unánxun ka Nukën 'Ibuan an ñukákin kakë-sabiokin 'axuankëxa. ²⁰Usokëx ka Ana tutankëx anun bakënti nëtë 'ikëbë bëbu tuá achúshi bakëan-këxa, bakënxun ka Samuel kakin Nukën 'Ibun 'inánkë kupín anëa-këxa. ²¹Anëan ka Elcaná aín aintsikamabëbi Silónu kuankëxa, kuanxun ka anuxun ax kikë-sabiokin 'akin, rëtankëxun 'aímai këñutanun baritia tibi 'akësabi

okin ñuina xaroi kuankëxa; ²²usai kuankëbëbi ax kuankinma ka Anan aín bënë kakëxa:

—'Ëx kana 'ën tuakënpán xuma ëntamainun kuanima. Usa 'ain kana xuma 'akë ënia kuni Nukën 'Ibu 'ën kakësabiokin 'axunia anubi 'inun ëni kuantu 'ain. ²³Kakëxunbi ka aín bënë Elcanánën kakëxa:

—Uisokin 'ati kaina sinanin usakin kamina 'ati aín. Usa 'ain kamina an pain xuma ëntamainun bërúti 'ain. 'Ëx kana kuëënin Nukën 'Ibun ax kikësabiokin 'anan mi 'akinti. Ësokian kakëx kuanima bërúxun ka 'ain tuákën xuma 'akë ëntanun 'ikiankëxa.

²⁴'Ikinkëxua 'ain xuma 'akë ënia ka chukúmara 'ikëishi anbi anuxun Nukën 'Ibu rabiti xubu Silónu 'ikë anu buánkëxa. Buánkin ka vaca bakë rabé 'imainun achúshi këñun veintidos litro trigo bimi 'imainun achúshi ñuina xakánu 'arukë uvas bakaribi buánkëxa. ²⁵Buánxun ka achúshi vaca bakë buánkë a 'aímai këñutanun xaronan 'ain tuá buánkë a Elí 'urama an isnun buánkëxa. ²⁶Buánxun ka Anan kakëxa:

—'Ën 'Ibu 'ë kamina uisabi otima 'ain, mix kamina bërí ënu 'ain, 'ëx kana an mi rapasunuxun Nukën 'Ibu ñukákë xanu a 'ain. ²⁷'Ën kana Nukën 'Ibu ënë tuá 'ë 'inánun ñukan, usa aín ka 'ë 'inánxa. ²⁸Usa 'ixun kana 'ën Nukën 'Ibu Diosan ñu mëëti 'anun 'imian, usa 'ain ka ainan 'iti 'ikën. Ësakin kakëx ka Elí 'ain bëmánanën me tikai tsóbukin Dios rabiakëxa.

**Anan kantakin Dios
rabia ñuikë bana**

2 ¹ Ësai ki ka Ana Diosbë bana-
këxa:

Nukën 'Ibu 'ëx kana 'ën
nuitunënbi mi sinani
kuëënin,

min kamina amiribishi
kushiñu 'inun 'ë 'imian.

Usa 'aish kana axa 'ëmi
nishkë unikama ñui banati
'ain, min kamina 'ë 'akian.

¡Usa 'ain kana bërí kuëënin!

² ¡Nukën 'Ibu uixi ka upíra
misaribi 'aíma 'ikën!

¡Uínbi ka min 'akësa okin
bërukankin nu 'akinima,
Nukën 'Ibu!

Uixi ka misaribi 'aíma 'ikën.

³ Uinu 'ikë uníxbi ka ax
kuëënkësa oi banatima
'ikën,

'imainun ka uixi 'itsaira
rabiakati banatima 'ikën,
Diosan ka ax Dios 'ixun
kamabi ñu 'aia,

an ka kushiira 'ixun kamabi
unin 'akë ñu 'unankin
'atima oia.

⁴ An ka kamabi uni kushiirabu
atun piakama 'imainun
aín kantikama tsasipanan,
kushiñumakama ax kushiñu
'inun 'imia;

⁵ 'imainun ka axa 'aisamaira
pitiñu 'iakama,
an bërí piti chukúmara kupí
aín ñu bëtsi 'inania;
'aínbi ka axa numin 'iakama
an,

bërí numi tanima.

'Imainun ka axa tuáñuma 'ia
xanukama,

an mapai achúshi 'imainun
rabé okin tuaxa,

'aínbi ka ax paia 'itsa tuáñu
'iakama ax,

bërí tuáñuma 'ikën.

⁶ Usa 'ain ka Diosan uni
tsónun 'imianan bamanun
'imia;

'imianan ka anu uni
mainkënu 'imixunbi,
anuabi uni baískimi tékënia.

⁷ Nukën 'Ibun ka nu ñuñu
'imianan ñuñuma 'inun
'imia;

'imainun ka nu 'uchaiabi,
nuibakin 'akinia.

⁸ Nukën 'Ibun ka ñuñuma uni
ñuñu 'inun 'imia
'imianan ka kuaínbëkini

nitsi ñu ñukákanankë uni,
atúxribi ñuñu unikamabë
ñuñu 'i 'apu 'inun 'imiti

'ikën 'imikín ka,
atux tsókë anuribi tsónun
'imiti 'ikën;

Dios ax ka kamabi ñun 'ibu
'ianan kamabi men 'Ibu
'ikën,

usa 'ixun ka an me uniokín
anubia 'itínu nankëxa.

⁹ An ka aín unikama uinu kara
nitsia anuabi bërun oia,
'aínbi ka an ñu 'atima 'akë

unikama Dios 'unánkëma
'aish bëánkibukënu
bamaia,

usa 'ain ka uínbi ax kushi
'ikë a uisabi oima.

¹⁰ Nukën 'Ibun ka axa ami
nishkë unikama këñunun
'imiti 'ikën,
'imikin ka nañkamë 'ëonuax
kanákamë 'ëo banarui
'ikin
atunu 'ibúkin këñunun 'imiti
'ikën.

Usakin ka Nukën 'Ibun
kamabi menu 'ikë
unikama 'ati 'ikën;
'anan ka anbia 'apu 'inun
kaiskë 'apu a kamabi
nëtëan kushiñu 'inun
'imiti 'ikën.

¹¹ Ěsai kitankëx sënénkiani
ka Elcaná 'imainun Ana
Ramánua 'ikë
aín xubu anu kuankëxa,
kuankinbi ka aín tuá
sacerdote Elí kakë anu an
bërúanxun Nukën 'Ibun ñu
mëëti 'akinun ëbiankëxa.

**Elínën bakë bëchikë kaman
ñu 'aisama 'a ñuikë bana**

¹² Elínën bëchikë kamax ka
sacerdote 'aíshbi ñu 'atima 'akë
'aish 'atima sinánñubu 'iakëxa,
usa 'ixun ka Nukën 'Ibun kuëenkë-
sama okin ñu 'akëxa, ¹³ 'akin ka
sacerdote unikaman 'akësokin
'akinma; an ñu mëmikë unikaman
uin kara ñuina nami xaronanbi
'aruia a anua an ñu mëëxunkë
unikaman anun nami biti xëta
rabéokin 'akë tuiax kuanxua,
¹⁴ manë kënti 'arukëxa kubinkë-
nuabi nëbikin aín bakanua, biti
tuínxun këntinuabi nami bikë ax
ka, Elínën bëchikë sacerdotekama

ainan 'iakëxa. Usakin ka Silónuax
uxun israel unikaman bëxun 'aia
'akëxa. ¹⁵ 'Anan ka an ñuina xarokë
akaman 'arukëma 'aínshi ukin
kakëxa: 'Ě kamina Elínën bakë
bëchikë sacerdotekama xuixunu
nami 'inánti 'ain; kixun ka sacer-
dote an ñu 'axunkë unikaman
kakëxa, 'arukë nami a kuëenkinma
ka paxaishi sacerdotenën kuëenti
'ikën. ¹⁶ Kakëxunbia an ñuina
xarokë sacerdotenën Dios 'axunkë
ka aín xëni pain kana xaroti 'ain,
sënénkëbëtan kuni kamina uiti
kaina kuëeni ati biti 'ai kixun ka a
ñukákë uni an kakëxa. Kakëxunbi
ka: ¡Usama ka bëríbi kamina 'ë
'inánti 'ain! 'Inánkëxuma kana mix
kuëenkëbëtamabi mi bikuanti 'ain.
¹⁷ Usokia Elínën bakë bëchikë-
kaman Dios 'inainshiti 'ikëbi 'akë
ax ka Nukën 'Ibun iskëx 'aisama
'iakëxa, usokian atun 'akëx ka
Nukën 'Ibu 'axunkë ñu ax 'aisama
okin 'akë 'iakëxa.

¹⁸ Usokia atun 'amainun ka, bënë
'ixun Samuelnën efod kakë chupa
upíira lino 'akë a pañukë 'ixun
Nukën 'Ibun ñu mëëti ënkinma abi
'akëxa. ¹⁹ 'Amainun ka baritia 'ikë-
tibi aín tita 'imainun aín papan,
anuxun Dios rabiti xubunu atun
'akësabi okin ñuina rëxun xaroi
kuankin chupa chukúma achúshi
upókin 'axunkë a buánxuanëxa.
²⁰ Buánxunkë 'ain ka Elínën Elcaná
'imainun aín xanu upókin sinán-
xuni ěsai kiakëxa: Nukën 'Ibun
ka ënë xanumi bëchitëkënun mi
'akinti 'ikën, an ka aín ñu mëëti
'anun ënë tuá 'imixaxa.

Ĕsokin 'atankĕx ka aín xubunu kuankĕxa, ²¹kuankĕa Nukĕn 'Ibun upíokin sinánxunkĕx, ka Ana tutankĕx bakĕánkĕxa. Usai 'ikinka, Ana rabĕ́ 'imainun achúshi bĕbu tuá 'anan xanu rabĕ́ ribi tuakĕxa, usokin 'amainun ka Samuelnĕx anuxunbi Nukĕn 'Ibun ñu mĕĕti 'ai kaniakĕxa.

²²'Imainun ka Elí ax kaniakĕkĕ uni 'ixunbi, aín bakĕ bĕchikĕkama Israelkamabĕtan 'atima ñu 'aia 'unánkĕxa, 'unánkin ka anuax Diosbĕ mĕrananti 'akĕ xubu chukúma aín xĕkuĕnua an bĕrúankĕ xanukamabĕ 'uxkĕ aribi 'unánkĕxa. ²³Usa 'unánxun ka aín bakĕ bĕchikĕkama kakĕxa: Kamabi unix ka mitsunmi 'atima ñu 'akĕbĕ 'ĕmi banaia. ¿Uisa kupín kaina mitsun usakin ñu 'ain? ²⁴Usokinmi mitsún ñu 'akĕ ax ka 'ĕn kuakĕx upíma 'ikĕn, usokin 'akin kamina Nukĕn 'Ibun unikama mitsún 'uchamin, usa 'ain ka unikamax mitsun 'akĕ ñu ñui banaia. ²⁵Achúshi uníxa bĕtsi unimi 'atimati banakĕ a ka Nukĕn 'Ibun mĕníoti 'ikĕn; 'aínbi ka achúshi uníxa Nukĕn 'Ibu ñui banakĕ a ¿kara uin mĕníoxunti 'ik? Kixun kakĕxunbi ka aín papan bana atun kuaisama tankĕxa, usai ka Nukĕn 'Ibunbi usai 'ia atu kĕñumiti sinánkĕ 'ain 'iakĕxa. ²⁶Usa 'ain ka Samuel bĕrunani kanikin upíokin ñu 'aia Nukĕn 'Ibun ismainun unikamanribi upí tuá 'ixuan upíokin ñu 'aia 'unánkĕxa.

²⁷A nĕtĕn ka a isi achúshi uni an Dios kikĕ bana ñuixunkĕ anu

bĕbaxun Elí kakĕxa: Ĕsai ka Nukĕn 'Ibu kiaxa: mitsun rara-kama Egipto menuxun faraón ñu mĕĕxunkĕbĕ kana 'ĕx asĕrabi atumi mĕrakĕn. ²⁸'Imainun kana Israel unikaman ñaká kamanua 'ĕn kaískĕ sacerdote 'ixuan atun anuxun ñuina xaroti 'ĕn 'amikĕ anuxun, ñuina xaronan sanuira ro aribi 'anan sacerdote unikaman pañukĕ chupa upíira a pañunun 'amiakĕn. 'Amianan kana mitsun rarakama 'imainun mitsuribi 'ĕ 'inaishikĕ ñu 'ĕ rabikin xaroya aín tĕxĕkĕ pinun 'amiakĕn. ²⁹¿Mitsun kamina usakin 'anun kakĕxuan 'aiabi, 'ĕ 'inainshikĕ ñu 'atimon? ¿Uisati kaina min bakĕ bĕchikĕkama usakin 'ĕmi manuxun ñu 'anun 'amiti 'ain? ¿Mitsux kamina 'ĕ 'inainshiti Israel unikaman bĕkĕ piti ñu upíbu a pibi xuátima 'ai kiax ka Dios kiaxa? ³⁰Usa 'ain ka Israel unibunĕn Dios an mi 'imainun min aintsi aín ñu mĕĕti 'axúnun 'inánkĕ ax bĕrĭ kiaxa: Uínsaranbi kana atun ĕsokin, 'ĕ ñu 'axúnun 'amitima 'ain, 'akinma kana an 'ĕ nuibakĕ aribi nuibati 'ain, 'anan kana 'ĕmi kuaikin ñu 'akĕ a nuibatima 'ain. 'Ĕx min 'Ibuira 'aish kana ĕsai kin. ³¹Anun 'ĕn min kushi 'imainun min rara-kama 'aisama oti nĕtĕ ka 'urama 'ikĕn. Usa 'ain ka uinu 'ikĕ mitsun aintsixbi kaniakĕti tsótima 'ikĕn. ³²Usa 'ain kamina 'aisamaira nitĕxĕti Israel unikama upíokin 'ĕn ñu 'axunkĕbĕ atumi nish-tima 'ain, 'imainun ka uínsaranbi min aintsi 'ibukama kaniakĕtira

tsótima 'ikën. ³³'Aínbi kana 'ën min rëbúnki achúshi an sacerdote 'ixun 'ë ñuina xaroxunun 'imiti 'ain, ax ka bëskuni bëkaniakati 'iskasmati 'ën mi kakësabi oi tëmërati 'ikën, usai 'imainun ka min rëbúnki raírinëx bëtsi unikaman 'akëx këñuti 'ikën. ³⁴Usai 'imainun ka min bakë bëchikë rabé, Hofní 'imainun Finees minmi 'ë kakësabi oi ka 'ia kixun mi isnun a nëtënbi a rabëtaxbi ñuti 'ikën. ³⁵Usai 'ikëbëtan kana 'ënbi achúshi sacerdote min aintsima bëtsi uni 'ën kakësabiokin 'aisa uni bariti 'ain, an ka 'ën kakësabiokin 'ati 'ikën, 'ianan kana a asaribi okin aín rëbúnkikamanribi ax kikësa okían 'ën 'imia 'apu ñu mëëxunun 'imiti 'ain. ³⁶Usokin 'akëbë ka, min aintsí axa ñukëmakama ami rantinpurunkin a piti ñukama ñukánan anun ñu maruti kuríki binux tënuxun sacerdotekama ñukati 'ikën.

**Nukën 'Ibuan ain anën
Samuel kuëan ñuikë bana**

3 ¹Samuelnën ka uni bënë 'ixun Elínën 'amikëxun Nukën 'Ibun ñu mëëti 'akëxa. A nëtë kaman ka 'itsaira abë banakin uibi bana ñuixuanan namákësa okían isnun Nukën 'Ibun ismiama 'ikën. ²'Aínbi ka achúshi imé ka Elí bëxuñu 'iakëxa, usa 'ixun ka upíokin isima anua 'ikë aín xubunubi 'iakëxa. ³Anuax Nukën 'Ibubë banati xibunua Samuel 'ain ka bunántisa okin Dios 'axunkë anuax. Achúshi tirí anua upíira kakë 'ikë anuax bënátimaira

pékikë 'iakëxa. ⁴Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Samuel Samuel kakin kuëankëxa:

—¡Kuënkëxun ka Samuelnën kakëxa! ¡Ënu kana 'ai kixun kakëxa!

⁵Usakian kuënkëx ka an kuënkësa sinani anu abákiani kuanxun Elí kakëxa:

—Ënu kana uan; ¿uisa oti kaina 'ë kuëan?

—Kakëxunbi ka 'ën kana mi kuënkëma 'ai —kixun Elínën kakëxa—. Mix anu 'uxké anubi kamina kuanti 'ai kixun ka Elínën kakëxa. Kakëx kuanx ka Samuel anua 'uxké anubi kuanx 'uxtékéankëxa.

⁶'Uxkébi ka Nukën 'Ibun amiribishi kuëntëkéankëxa:

—¡Samuel Samuel! Kakin kuëntëkënkëx ka anua 'uxké anuax nirukiani kuanxun Elí kakëxa:

—Ënu kana uan. ¿Uisoti kaina 'ë kuëan? kixun kakëxa:

—Kákëxun ka 'ën kana mi kuënkëma 'ain 'ën bakë bëchikë kixun —Elínën kakëxa. Mix anu 'uxké anubi kamina kuanti 'ain kixun katëankëxa.

⁷Usa 'ain ka Samuelnën Nukën 'Ibu 'unánkëma pain 'iakëxa, usa 'ixun ka uisakin kara Nukën 'Ibun uni ñu 'akinia kixun 'unánkëma pain 'iakëxa.

⁸'Aínbi ka Nukën 'Ibun Samuel rabé 'imainun achúshi okin kuëntëkéankëxa, usakian kuënkëx nirukiani kuanxun ka Elí kakëxa:

—Ënu kana 'ain; ¿Uisoti kaina 'ë kuëan? Usakin 'aia ka Elínën Nukën 'Ibun ka bënë uni Samuel

ënë kuëënia kixun sinánkin, 9ësokin kakëxa:

—Anu mi 'uxkënu kamina kuantu 'ain; anuxun kamina mia kuënkëxun, Nukën 'Ibu kati 'ain: Min uni 'ikë kamina kuaisabi 'inun añu 'ati kaina kuëëni 'ë kati 'ain. Ësakian kakëx ka Samuel anua uxxë anubi kuantëkëankëxa.

¹⁰Ësakian kakëx kuanx anu 'uxkënu kuankë ka Nukën 'Ibun bërâma kuënkësabi okin aín anën kuëntëkëankëxa:

—¡Samuel! ¡Samuel! Kakin kuënkëxun ka min unin ka kuation kamina kiti 'ai kixun Samuelnën kakëxa.

¹¹Kakëxun ka Nukën 'Ibun ësokin kakëxa:

—'Ën kana a kuation rakuëtan bamai bërëtanun añu kara Israelkaman menu 'ati 'ain. ¹²A nëtë 'ikëbëtan kana a nëtënbi, uisakin aín aintsu anuxun karana Elí kan usaibia 'inun 'imiti 'ain. ¹³'Ën kana usabi okin aín aintsu-kama tëmëramiti 'ai kixun kana a ñuixuan, usakin kana 'itsaira 'inun ñu 'aisama 'akë kupín 'ati 'ai kixun ka an 'unánxa; aín bakë bëchikë kaman 'ën kuëënkëma ñukama 'aiabi ka usakin kamina ñu 'atima 'ai kixun 'ësëkin kakëma 'ikën. ¹⁴Usa 'ain ka Elínën aintsikama atun ñu 'atima 'akë ax ka uínsaranbi, ñuina xaroxunkë anunbi 'anan ñu 'inainshikë anunbi tërënxunkëma 'iti 'ikë 'ëx kin.

¹⁵Usai kia kuatankëx ka Samuel anua 'ikë anubi pëkaratamainun

'uxakëxa. Anuxun ka pékarakëma 'aínshi anuxun Nukën 'Ibu rabikë aín xëkuë xëókakëxa. Xëókakax ka Samuel namákësa okían iskë ñukama Elí ñuixuntimi rakuéakëxa, ¹⁶'aínbi ka Elínën kuënxun kakëxa:

—¡Samuel, 'ën bakë bëchikë! Kakëxun ka:

—Ënu kana 'ai kixun kakëxa.

¹⁷Kakëxun ka Elínën ñukákëxa:

—¿Uisakin kara Nukën 'Ibun mi kax? 'Ëmi kamina añu ñubi unëtima 'ain. Diosan ka kamabi 'ë ñuixunkimami an kakë ñukama unëia mi tëmëranun 'imiti 'ikën.

¹⁸Kakëxun ka Samuelnën unékinma kamabi ñu ñuixuan-këxa, ñuixunkëx ka ratuti Elí munuma kuënkëni kiakëxa:

—¡Ax ka Nukën 'Ibu 'ikën! Usa 'ain kamina uisakin kara mi kaia usakinbi 'ati 'ain.

¹⁹Usa 'ikë ka xura 'aish bërunania ênkinma 'akinkin Samuel ax kikësabiokin Nukën 'Ibun 'akiankëxa. ²⁰'Imainun ka kamabi Israelkaman 'unánmainun Dan kakë ëma anuxun 'unánmainun, Beerseba anuxunribi Samuelnën ka këmëkinma asërabi Dios kikë bana uni ñuixunia kixun 'unánkankëxa. ²¹'Imainun ka Nukën 'Ibun amiribishi abë banakin Siló, kakë ëmanu anuxun Dios rabiti xubu 'ikë anuxun katëkëankëxa. Anuxun ka aín bana 'unánkin Samuel 'unánmiakëxa.

4 ¹Usakia kakëxun ka Samuelnën kamabi Israelkama bana ñuixuan-këxa.

**Israel suntárukama 'axun
bunántisa okin 'akë anua
Diosan bana kuënëokë
'arukë a filisteo unikama
bikan ñuikë bana**

Achúshi nètën ka filisteo suntárukamax Israel kamabë 'akánanti sinanx timékankëxa, usaía 'ikëbë ka israel suntárukamaxribi atubë 'akananux mëníokakëxa, mëníokakiani rikianx ka Eben-ézer kakë anu bëbax anu 'ikankëxa. 'Imainun ka filisteo suntárukamaxribi ëma Afec kakë me sapan 'ikë anu timéakëxa, ²anuxun ka filisteo suntárukaman pain israel suntáru 'akin pëuakëxa, pëuax abë 'akanankin ñusma oxun 'akin ka cuatro mil Israel suntáru rëtëkan-këxa.

³Usakia 'akëx ka anuaxa 'akanankë anuax Israel suntáru raírinëx rikiankëxa, rikiankëbë ka atun 'apukamax kiakëxa: “¿Uisa kupí kara Nukën 'Ibu bërí filisteo suntárukaman usakin nu 'anun 'amiaux? Anu kuanxun kamina Siló kakë ëmanu nankë bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë anua Nukën 'Ibu Diosan bana kuënëokë 'arukë a bitsi kuantí 'ain, axa nu nëbëtsi aín ka Diosan ax numi nishkë unikamanua nu iémiti 'ikën.” ⁴Usai kitankëxun ka Israel 'apukaman an bití suntáru raírí Siló kakë ëmanu xuakëxa, xukëx kuanxun ka bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë anua Dios kamabi kushiñu Querubin samaira ainan a bëakëxa. Bëkëbë ka Elínën

bëchikë Hofní 'imainun Finees a rabëtaxribi atubë uakëxa, ukin ka anua Diosan bana kuënëokë 'arukë bunántisa okin 'akë a bëakëxa.

⁵Usakin bëia isi anua atux bukukë anu bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë a nukukëbë ka, Israel suntárukamax 'itsaira kuëëni me banami chirinkin me shaíkaisa oi 'ikankëxa. ⁶Usai kuëëni sharati 'ia ka filisteo suntárukaman kuakëxa, kuati ka atúxbi ñukákanani kikankëxa. ¿Uisakatsi kara Israel suntárukamax anua atux bukukë anuax 'aisamaira sharatin? Usa 'ain ka Israel suntárukaman bunántisa okin 'akin kurin ratakakakë anu Diosan bana kuënëokë 'arukë anua atux bukukë anu buánkë filisteo suntárukaman kuakëxa, ⁷kuati rakuéti ka kikankëxa: “¡Atun Dios ka anua Israel suntárukama 'ikë anu uaxa! ¡Nun kananuna uinsaranbi uni usai 'ia kuakëma 'ain! ⁸¡Usakin ñu 'akëbëtan kara! ¿Uin atun Dios kushiira an 'atima oia nu 'akinti 'ik? ¡Ax ka an egipcio unikama anu uni 'ikëma menuxun këñumianan bëtsi bëtsi ñu 'akin atu ismia a 'ikën! ⁹¡Usa 'ain kananuna kana 'aíma kixun sinánkima abi kushikin filisteo suntárukama 'ixun nun ira 'ati 'ain. Usokin 'akëxuma ka atun ñusma oxun 'atankëxun nun atu 'akësaribi okin nun atu ñu mëëxunun hebreo unikaman 'imiti 'ikën!”

¹⁰Usa 'ain ka filisteo suntárukaman atubë 'akanankin israel suntárukama ñusma oxun

'aisamaira okin 'akëxa, usaira okían 'akëx ka anuaxa ukë atun 'ikënuubi abákankëxa. Usakia 'akëx ka bamakë unikama ax 'aisamaira 'aish treinta mil suntáru israel rëtëkë 'iakëxa. ¹¹'Anan ka filisteo suntárukaman anua Diosan bana kuënëokë 'arukë bunántisa okin 'akë aribi Israel suntárukama 'akin, bianan ka Elínën bakë bëchikë rabé Hofní 'imainun Finees aribi rëtëkankëxa.

¹²Usokian 'akëbë ka Benjamínën rëbúnkinën aintsi suntáru achúshinëx anuaxa 'akanankë anuax abákëxa, abátankëx ka aín aintsikama Siló kakë ëmanu bukukë a nëtënbi bëbaxun chanioi kuan-këxa. Kuania iskankëxbi ka aín chupa nushi nushira 'ianan aín maxká men chuarukë 'iakëxa. ¹³Usai kuanx bëbakin iskëxbi ka, Elí anu tsóti 'akë achúshinu tsóxun anun ëmanu atsínti xëkuë 'urama ñuuitsimarua uni kara 'áíma kixun tania tsókë isakëxa. Anuax ka uisa kara bunántisa okin 'akë anua Diosan bana kuënëokë 'arukë a okanxa kixun sinani 'itsaira masá nuituakëxa. Usa 'ain ka suntáru 'akanankënuaxa abákë an ëmanu atsínkinshi uisai kara 'ikanxa kixun unikama ñuixuankëxa; ñuixunkëxun kuati ka kamabi unikamax munuma kuënkëni sharáti kikan-këxa. ¹⁴Sharákania kuati ka Elí anua tsókë anuaxbi sinani kialekëxa: ¿Uisakatsi kara unikamax xumatira sharati banain? kixun sinánkëbëbi ka, suntáru abákë ax

bënëtishi abákiani kuanxun Elí tsókëbi kai kuankëxa, ¹⁵anu ka Elí noventa 'imainun ocho bari-tiañu 'iakëxa, usa 'aish ka kania-këti bëxuñu 'iakëxa. ¹⁶Usa 'ikë ka uni an nukúkin kakëxa: Bërfbi kana anuaxa 'akanankankë anuax uisaibi kara 'iakë kuatsini bamati 'aishi aín. ¿Uisai kaina 'ikan 'ën bakë bëchikën? kixun ka Elínën ñukákëxa.

¹⁷—Israel suntárukama nux kananuna filisteo suntárukaman 'aisamaira okin uni 'akëbë kana abán, —kixun ka ax abákë uni an kakëxa—. Kanan ka nun suntárukama ka kupitanunma 'itsaira rëtëkanxa, usokin 'akin ka min bakë bëchikë Hofní 'imainun Finees a rabéribi 'axa 'anan ka bunántisa okin 'akë anua Diosan bana kuënëokë 'arukë aribi filisteo suntárukaman biaxa kixun kakëxa. ¹⁸Usakin nu 'akin ka suntárukaman bunántisa okin 'akë a biaxa kixun ñuia kuitira ka, Elí anun ëmanu atsínti xëkuë rapasu tsótaxbi kaniakëkéira 'aish aín ratúkënanbi kaxutan nipa-këti tët sasikiti ñuakëxa. An ka cuarenta baritia Israel unikama atun 'apu 'ixun 'akiankëxa.

¹⁹Anu ka aín bakë bëchikë Finees aín xanu aín piaka ax ñuuitsikë 'aish anúan bakënti nëtëishi 'ia kainkë 'iakëxa, usa 'ixun ka filisteo suntárukaman bunántisa okin 'akë anua Diosan bana kuënëokë 'arukë a bikankë kuakëxa, kuanan ka aín bënë Finees aribia 'akankë kuanan aín

bënën papa axribia pakëti tëtúki ñukë kuati ratuti masánuitutia ka anuxuinshi aín tuákën paëokëxa, usakia 'aisamaira paëokëx tënëti-samaira tani ka anuaxëshi aín tuá bakëankëxa. ²⁰Usai 'ibia bënania iskin ka an bakënmikë xanukaman kakëxa; kamina rakuétima 'ain achúshi bëbu tuá kamina bakéan, usakian kakëxunbi ka an kuashikin uisakinbi káma 'ikën. ²¹⁻²²Usai 'ixun ka ashikin aín tuá Icabod kakin anëakëxa. Anëi ka ashiti ësai kiakëxa: “An Israel kama 'akinti ka 'aíma 'ikën, bunántisa okin 'akë anua Diosan bana kuënëokë 'arukë a bikanxa.” Èsai ka xanu ax kiakëxa, usa 'ixun ka bunántisa okían 'akë a bianan filisteo suntárukaman aín bënë rëtëkë kuanan aín kuku ñukë añui kiakëxa.

**Bunántisa okin 'akë
a bibiankin filisteo
suntárukaman atun menu
buankan ñuikë bana**

5 ¹Usakin atu 'axun bixun ka bunántisa okin 'akë anua Diosan kushi 'ikë a filisteo unikaman Eben-ézer anuxun bibiankin atun ëma Asdod kakë anu buánkëxa; ²buánxun ka Dagón kakë diosan xubunu atsimiakëxa, atsimixun ka a dios rapasu nankëxa. ³Nónkë a pëkarakëma 'aínshi anuxun Dagón rabikë xubunu kuankinbi ka Asdodnu tsókë unikaman pakëax menu anua Nukën 'Ibun bana kuënëokë 'arukë bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë a bëtánain rakákë

mërai ratúkankëxa, ratúkin ka biruxun anua 'ikë anubi nitsintëkëankëxa.

⁴Usakin nitsinbiani koonx rikua-tsintëkëkinbi ka Asdod ëmanu tsókë filisteo unikaman amiribishi pakëax atun dios Dagón kakë ax bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë bëtánain menu rakákë mërätëkëankëxa. 'Aínbi ka aín maxká 'imainun 'ain mëkën rabé xubu xëputi 'akin tarakankë ami 'i tøkëax anubi rakákë mërakëxa. Mëramainun ka 'ain namishi uisaibi 'ikëma rakákë 'iakëxa. ⁵Usa 'ain ka bëríbi uinsaran kara Dagónën sacerdotekama ax anuxun Asdod rabikë xubunu atsinia anun ka akaman atsinkin xëputi 'akin tarakankë 'i akama amátima 'ikën.

⁶Usokin 'akë aín ka Nukën 'Ibun 'aisamaira ku 'irumikin Asdod ëmanu 'ikë 'imainun a menu tsókë filisteo unikama 'aisamaira tëmërai rakuénun 'imiakëxa. ⁷Usai 'ia isi ka Asdod ëmanu tsókë unikama kikankëxa: “Israel unikaman Diosan bunántisa okin 'akë ax ka nun menu 'itima 'ikën, a diosan ka nu 'atima okin tëmëramianan nun dios Dagón aribi 'atimoia.” ⁸Kikankëbëtan ka anu 'ikë 'apun kamabi filisteo 'apukama timëti unun kamiakëxa, kamikë uax timékë ka ësokin atu ñukákëxa:

—¿Uisa karanuna Israel unikaman Diosan bunántisa okin 'akë ënë oti 'ain? Kixun ñukákëxun ka Gad kakë ëmanu

buántanun kamina xuti 'ai kixun axa timékë 'apukaman kakëxa.

Kakëxun ka Gad kakë anu filisteo unikaman buánkëxa. ⁹Usakin buánkë aínbi ka Nukën 'Ibun Gad kakë ëmanu tsókë unikama 'insíni ku 'irumainun tuákamaribi ku 'iruax têmëranun 'imiakëxa.

¹⁰Usokëbëtan ka filisteo unikaman bunántisa okin 'akë anua Diosan kushi 'ikë a ëma itsi Ecrón kakë anu buántanun xuakëxa, xutia buánxun bëbarukinkëbëbi ka anu tsókë unikama munuma sharati kikankëxa; “Nua këñununbi ka bunántisa okin 'akë anua Diosan bana 'ikë a nunu bëkania kiox kikankëxa.” ¹¹Kamabi unikama axa Diosan ka nu 'aisama okin bamanun 'atima okë 'ainshi ka bëtsi ëmanu 'ikë filisteo 'apukama kamikëxa anu rikuantsikë kakan-këxa: “¡Nukamaxnu 'aisamaira këñúkëma 'ainshi kamina anua Israel unikama Diosan bana kuënëokë nankë bunántisa okin 'akë ënë xukanti 'ain!” ¹²Usai 'ikë-bëtan ka nañuxunbi kuaisa 'itánun an 'akinun kixun aín nami ankëti ku 'iruaxia ñukëmakama an atun dios ñukákëxa.

**Filisteo unibunën Israel
unikama bunántisa okin
'akë kurin ratakakakë
anua Diosan ñukama
'arukë 'inantëkëan bana**

6 ¹Anua bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë anua Nukën 'Ibun ñukama 'arukë ax ka mapai

achúshi 'imainun rabé 'uxë filisteo unikaman menu 'iakëxa. ²Usa 'ain ka filisteo unikaman sacerdote 'imainun an ñunshina 'amikëxun ñu tankë unikama ñukánun timénun kakëxa:

—Kakëxa timékë ka ñukákëxa, ¿Uisa karanuna anua Diosan ñukama 'arukë bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë ënë oti aín? Uisokin karanuna anua bëkë anubi buántëkënun xuti 'ain kamina nu kati 'ai kixun ñukákëxa. ³Ësokia ñukákëxun ka atún kakëxa: Israel unikaman 'Ibun bana anu 'arukë bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë a 'inantëkënkín ka usabi xutima 'ikën, uisabi oxuma ka nukama ka 'atima oxa usa kupí Diosan bana anu 'arukë bunántisa okin 'akë a numa 'atima otëkënia ñu anu 'aruxun xukë 'iti 'ikën. Usokin 'akëbëa mitsun ku 'irukëkama a pëxkukin kamina Diosan ka nu ënkinma 'atima oxa kixun 'unánkanti 'ain. ⁴Kakëxun ka atun kakëxa. —¿Añu karanuna nua nishkin 'atima oxunma 'anun 'axúnti 'ain? —kixun ka filisteo unikaman ñukákëxa.

—Ñukákëxun ka mapai achúshi kuri ku tankin 'axúnun —kixun sacerdote unikama kakëxa—, kanan ka achúshi achúshi mitsun 'apu 'axuanan ka mapai achúshi makún tankinribi a manëbi 'ati 'ain, mitsux kamina a 'insínan mitsun 'apubëbi têmërakani kixun kakëxa. ⁵Usokin kamina ku tankin kuri 'anan makún tankinribi 'ati 'ain, nun menu ñu

'apákëkamama këñuia 'ati 'ain, usokin kamina Israel unikaman Dios rabiti 'ain; usokin 'akëbëtan sapi ka nu 'atima okë ëanan nun diosribi 'anan me 'atimokë a ënti 'ikën. ⁶Uisa kupí kaina mitsun bana kuakëmasa oi egipcio unikama 'imainun faraón 'iasai 'ikanin, atuxka Israel unikama Diosan 'atimokëxun aín menua chikinuxun bana kuatima 'ia usai 'ikanin. ⁷Usa 'ain kamina mitsun carreta ió achúshi 'anun 'amiti 'ain; 'amikëxun sënëon kamina vaca 'arakakë tuá achúshiocë rabé únsaranbi me tukamikin tankëma bixun a rabébi 'ain manchanmi i térékatankëxun amibi carreta tékërekati 'ain; 'aínbi kamina aín tuákën vaca nuibianun 'amikinma anuxun pimikë xubunubi aín tuá xëputi 'ain. ⁸Usokin 'atankëxun kamina bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë anua Diosan bana 'ikë a carretanu 'aruti 'aín, 'aruanan kamina achúshi caja kuri ñu tankin 'akë aribi bunántisa anua Diosan bana 'ikë amo upiókin 'aruti 'ain, Diosan nishkin nukama 'atimokin tëmëramitima kupín 'axunkë a 'aruti 'aín. 'Aruxun kamina axia carreta kuantanun ënti 'aín. ⁹Aínbi kamina ësookin 'unánti 'ain: vaca rabé axa Bet-seses anua Israel unikama me sënënkë anu kikiankin carreta uankë ax ka Israel unikama aín Diosan nu 'atimokin nu tëmëramikë 'ikë kixun 'unánti aín; 'aínbia vaca rabé ax anua aín tuá 'ikë xubu ami kikiani kuankëbëtan

kananuna, ax ka an nu tëmëramikëma, nuxnu usai 'iti 'ain ka 'ia kixun 'unánkanti 'ain.

¹⁰Usokin kakëxun ka filisteo unikaman usabi okin 'akëxa. 'Akin ka vaca rabé bitankëxun aín tuá pain anuxun pimiti xubunu xëpúakëxa, xëpúxun ka rabébi tékërekaxun ami carretaribi tékërekakëxa; ¹¹tékërekaxun ka carretanu bunántisa okin anua Diosan bana 'arukë kurin ratakakakë a 'aruanan bunánti chukúma anua kuri makún tankin 'anan ku tankin 'akë aribi 'aruakëxa. ¹²'Arukin sënëonkëbë ka vaca rabé ax Bet-seses kakë menu anun kuanti bain ami kikiani 'ain tuá kuëeni vaca 'inkëesai 'ikiani kuani, amo pátsinima a puntëishi kuankëxa. Kuamainun ka mapai achúshi filisteo 'apukama ax, a kaxú kuani Bet-seses kakë me sënënakëkë anu a nuibiani kuankëxa. ¹³Usokin 'abiani kuanmainun ka Israel unikama Bet-seses me sapannu tsókë raírinën trigo bimi biakëxa, bikinbi 'urakëo bunántisa okin 'akë anua Diosan bana 'ikë a buánkania mërai ka 'itsaira kuëenkankëxa. ¹⁴Kuëenkëbë ka carreta anua Josuénen me Bet-seses 'ikë anu nirakëakëxa. Anua maxá chaiira 'ikë anubi nirakëakëxa. Nirakëkëbëtan ka Bet-seses anu tsókë unikaman carreta 'akë 'i abi karuaxun anun vaca rabé a 'aímai këñutanun Nukën 'Ibu xaroxuankëxa. ¹⁵Usokian 'anun ka levita unikaman bunántisa okin 'akë anu Diosan bana 'arukë a

pain nanpanan, bunánti chukúma anua kuri ñu tankin 'akë purukë a maxá chaiira kamanan nanpákëxa; a nētēn ka Bet-semes anu tsókë Israel unikaman Nukēn 'Ibu ñuina rēxun 'aímai kēñutanu xaroxuanan bētsi ñukamaribi xaroxuankëxa. ¹⁶Ēsokin 'aia isbiani ka mapai achúshi filisteo 'apukama ukë ax a nētēnbi Ecrón kakë 'ain ēmanubi kuantëkëankëxa.

¹⁷Mapai achúshi okin kuri ku tankin 'akë ax ka filisteo unikaman Nukēn 'Ibun atun ëma Asdod, Gaza, Ascalón, Gat, 'imainun Ecrón akama 'atimokin tēmëramitima kupí 'akë 'iakëxa; ¹⁸'imainun ka makún tankin kuri 'akëkama ax ka filisteo unikaman ëma mapai achúshi abētan sēnēn 'inánan ëmakama ënēnmenma buinarakin kēnëkë a 'imainun ëma chukúma kēnëkëma akamabētan sēnēn 'akë 'iakëxa. Maxá chaiira akamanan bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë nan ax ka anua Josuéñēn me 'ikë, Bet-semes anua bērfbi istisa 'ikēn.

¹⁹'Aínbi ka Nukēn 'Ibun Bet-semes anu tsókë unikama raíri bunántisa okin 'akë 'ain namë isia bamanun 'imiakëxa. Usokin 'akin ka setenta nukëbēnē uni Nukēn 'Ibun kēñuan ka anun rabanan anu tsókë unikama inkankëxa Diosan usakin atu 'imikë 'ain. ²⁰Usokin an ka Bet-semes anu tsókë unikama kiakëxa: ¿Uin kara anubi nixun Nukēn 'Ibun ax upíira 'ixun 'atimokëxun tēnēti 'ik? ¿Uimi okin karanuna

bunántisa okin 'akë anua Diosan bana 'ikë ënē numa 'atimoia xuti aín? ²¹Ēsai kitankëxun ka anu 'ikë unikaman Quiriat-jearim anu tsókë unikama ësokin kamiakëxa: filisteo unikaman ka bunántisa okin 'akë anua Diosan bana 'ikë kurin ratakakakë a bëtëkëanxa, usa 'ain kamina bitsi 'ukanti 'ain kixun kamiakëxa.

7 ¹Usa 'ain ka Quiriat-jearim ëmanu bukukë unikama raírinēn utankëxun bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë Nukēn 'Ibunan a bibiankin aín bashi anua Abinadabnēn xubu 'ikë anu buáruxun mēníokin nankëxa, usakin nantakëxun ka Eleazarnēn bēchikë an bēruánun kixun upíokin 'esëkin katankëxun ëankëxa.

**Samuelnēn aín 'apu
'ixun Israel unikama
'akian ñuikë bana**

²Usa 'ain ka Quiriat-jearimnu 'ikë ëmanu veinte baritia 'imikin bunántisa okin 'akë anua Diosan bana kuēñökë 'arukë a bixun, 'arakamainun Israel kamax uisakin kara Nukēn 'Ibun atu 'akinti 'ikë kixun 'itsaira sinani masá nuitukankëxa. ³Usa 'ain ka Samuelnēn kamabi israel unikama kakëxa: “Mitsun aséra-bi mitsun nuitubētanbi sinánkin a rabikin kamina bētsi menu tsókë unikaman rabikë diosmi rabikankë a ënkin mitsun 'arakakë Astarté tankin 'akë a bixun nikanti 'ain, usakin 'atankëxun kamina Nukēn

'Ibu rabikin ax kuëenkësabi okin 'akánti 'ain. Usakin 'akëxun ka mitsu filisteo unikama 'atima oia chikínti 'ikën.”⁴ Usakia kakëxun ka israel unikaman atunbia Baal 'imainun Astarté tankin 'akëa rabikë ñukama a putankëxun Nukën 'Ibu ishi rabitëkënkankëxa.⁵ Usokin 'atankëxun ka Samuelnën, an timékanun kixun kati uni xua-këxa: “Xukëxun kakëx uax Mispá kakë ëmanu timékankëxa, anuxun ka Nukën 'Ibu 'akinun ñukáxuan-këxa.”

⁶Usakin kamikëx ka israel unibu Mispá kakë ëmanu timékankëxa, anuxun ka raíri unikaman 'umpax bitankëxun a 'inaishikësa 'itánun menu ampénkakëxa. Usakin 'akë ax ka Nukën 'Ibu 'inaishiti nankë ñu 'iakëxa. Usakin 'atankëxun ka a nètën unikama añu ñubi pima samákin atun 'uchakëkama Nukën 'Ibu chikinaxunkankëxa. Anuxun ka Samuelnën Mispá kakë ëmanuxun Israel unikama aín 'apu 'ixun atu 'akinkin pëuakëxa.⁷ Usai 'ia israel unikama Mispá kakë ëmanu timékankë ka filisteo 'apukaman kuakëxa, kuabiani ka atu 'atëkënkatsi kix afn suntárukama buani rikiankëxa. Usai rikiania kuati ka israel unikama 'itsaira atumi rakuéakëxa,⁸ usai 'ikin ka Samuel kakankëxa: “Nukën Ibu nu ñukaxunkin kamina ëntima 'ain, an ka filisteo unikaman 'ati 'ikëbi nu iémiti 'ikën.”

⁹Usakin kakëxun ka Samuelnën achúshi oveja 'ain tuá bërí kanikë bitankëxun Nukën 'Ibu 'aímai

këñutanun raroxuankëxa; xaroxunkin ka Israelkama 'akinun Nukën 'Ibu ñukáxuankëxa, usakin 'akëxun ka Nukën 'Ibun an ñukákësabi okin 'akiankëxa.¹⁰ Usakian Samuelnën oveja tuá bërí kanikë 'aímai këñutanun xaromainun ka filisteo suntárukamax israel unikama 'akatsikixax atu 'urama obëtsini ukankëxa; usai 'ikëbëtanbi ka Nukën 'Ibun naínuax kanákamë 'ëo kushiira banai sharákirui atu rapasu 'ibúnun 'imikëbë ratúkankëxa, usai 'ikëbë ratuti ka filisteo suntárukamax anuaxbi abákankëxa, usakin 'akëx ka israelnën suntárukaman 'akësa 'inun filisteo unikama abákëxa.¹¹ Usai abákëbë ka israel suntárukama Mispá kakë ëma anuaxbi kuankin nuibiankin abë 'akanankin nukuxun filisteo unikama atu kupitanuma 'akin, Bet-car kakë ëma anu bërúkin 'akëxa.

¹²Usakin 'an ka Samuelnën achúshi mapara chaiira bixun Mispá kakë ëmabëa Sen kakë me sënënakëkë anu nitsiánkëxa, nitsintankëxun ka Eben-ézer kakin anëakëxa anëi ka ësai kiakëxa: “Bërí ka ënuxun Nukën 'Ibun nukama 'akianxa kix kiakëxa.”

¹³Usakin ka Israel suntárukama filisteokaman 'akëxa, usakian 'akëx ka amiribishi Israel kaman menu kuantëkëama 'ikën; usa 'ain ka Samuel atubë tsókëpan 'ain filisteo unikaman atu ubioxuma 'anun Nukën 'Ibun 'imiakëxa.¹⁴ Usakin ka filisteo unikaman

'ibua 'ikēbi israel suntárukaman atubē 'akanankin 'atankēxun, Ecrón anuxunbi Gat kakē ěma anu sēnēnbi bitēkēánkēxa, bīax ka a menu Israel kama tsótēkēankēxa. Usakin atu 'axun ka israel unikaman amiribishi filisteo unikaman bia 'ikēbi atun me bitēkēánkēxa, bitankēx ka israel unikama Amorreo unikamabē nishananima upitax tsóakēxa.

¹⁵Samuel an ka Israel kama atun 'apu 'ixun aín ñuti nētē 'itá-mainun 'akiankēxa, ¹⁶usa 'aish ka baritia tibi Betel ěmanu kuanan, Guilgal 'imainun Mispá kakē ěma anuribi kuankin usai kara Israel kama 'ia isanan atux anua tsókē ěmakamanu kuankin bana ñuixuni niakēxa. ¹⁷Usai akama oi nikin atu istánkēx ka anua aín xubu 'ikē Ramá kakē anubi utēkēankēxa, anuxun ka Israel kama atun 'apu 'ixun 'akiankēxa. 'Anan ka anuxun ñuina xaroti achúshi maxax bukunrukin Nukēn 'Ibu 'axuankēxa.

Israel unibu 'apuñu 'iti kuēēan ñuikē bana

8 ¹Kaniakēkin ka Samuelnēn 'apu 'ixun Israelkama 'akinti aín bakē bēchikēkama anēakēxa. ²Aín rēkuén bakē bēchikē, Joel kakin anēkē 'imainun ka aín bēchikē itsi Abías ax Beerseba anu 'apu 'iakēxa. ³Usa 'aínbi ka aín bakē bēchikēkaman aín papa 'akēsokin ñu 'aíma, 'itsaira ñuñu 'iti kuēēnkin, unikama bētsibē 'atima onankē a mēníoxunkinma

a kupíonun kixun 'amikin upíokin ñu 'ama 'ikēn. ⁴Usa 'ain ka kamabi Israel kaman 'apubu ax timēkiani Ramá kakē anuax Samuelbē mēranax banai rikiankēxa, ⁵anu rikianxun ka ěsakin kakēxa: “Mix kamina kaniakēkē uni xēnira 'ain, usa 'aínbi ka min bakē bēchikēkaman min 'akēsabikin ñu 'aima; usa 'ain kamina achúshi 'apu axa nukaman 'apu 'iti nu anēxunti 'ain, bētsi menu tsókē unikaman 'akēsaribi okin.”

⁶'Aínbi ka Samuelnēn atun 'apu achúshi anēxunun kixun kakēxunbi atu kuēēnxuama 'ikēn, kuēēnkinma ka abē banakin Nukēn 'Ibu kakēxa. Israel kamax ka atun 'apu achúshiñu 'isatania kixun kakēxa; ⁷kakēxunbi ka Nukēn 'Ibun ěsakin kakēxa: “Añu 'axúnun kara Israel kaman mi kaia usakinbi kamina 'axúnti 'ain, atúan min kakēxun kuaisama tankē ax ka min banama 'ēn bana kuaisama tankē 'ikēn, usai 'ikin ka atun 'ěx aín 'apu 'ixun 'akinti kuēēnkanima. ⁸Anun Egipto menua 'ēn chikía a nētēn usakin 'ě 'a 'ixun ka usaribi okin mi bērí 'aia, usa 'ixun ka bētsi dioskama rabin 'ě manuaxa. ⁹Usa 'ain kamina, añu 'axúnun kara mi kaia a 'axúnti 'ain; 'aínbi kamina ěsokin pain atu katí 'ain, axa atun 'apu 'iti uni an kara uisokin atu 'anuxun 'aia kixun ñukáti 'ain.”

¹⁰Usa 'ain ka Samuelnēn atun 'apu achúshi kuēēnkēbētan Nukēn 'Ibun usakin 'anun kakē a Israel unibu ñuixuankēxa. ¹¹Ñuixunkin ka ěsakin kakēxa:

—Axa mitsun 'apu 'iti an ka ësokin mitsu 'ati 'ikën: Mitsun bakë bëchikëkama ka ësakin 'ati 'ikën, anuax 'akánanti caballonën nikinkë carreta anu rairi 'imainun ka, axa suntáru 'ikësaribiti cabaillonuax 'akánanti raíri 'imiti 'ikën, 'imainun ka aín patsan an 'apu 'ikë suntáru 'ixun a bërúanan 'imiti 'ikën. ¹²'Imainun ka raírinëxribi aín 'apu 'ixun an mil suntáru 'imainun cincuenta suntárunën kushi 'inun 'imiti 'ikën. Usakin 'anan ka raíri mikama an me manë paránën tukaxun anu ñu 'apákë aín bimi binun bimiti 'ikën, bimianan ka anun 'akanankë ñu caballonën nikinkë anun mëníoti ñukama aribi unionun 'amiti 'ikën. ¹³'Imainun ka mitsun 'ini bëchikë xanukamaribi ñu mëëxunun 'imianan raíri an aín ro sanuira anuan 'iti 'axúnti 'imianan an ñu 'aruxuanan an pán 'axúnti akamaribi xanu 'imiti 'ikën. ¹⁴Usakin 'anan ka aina 'inun me aín upíra kaístankëxun 'ibuati 'ikën, 'imainun ka ñu 'apákëkamaribi aín upíbu kaísun 'ibuati 'ikën, 'ibuanan ka mitsun olivos 'imainun uvas 'apákë kamaribi biti 'ikën. Bixun akama 'ain uni an ñu mëëxunkë aín unikama 'inánti 'ikën. ¹⁵'Inánan ka ñu 'apáxunmi aín bimi bikë aribi mapai rabé okin nankin bikëbi achúshi bixun, aín uni an ñu mëëxunkë a aín suntárunën kushikama a 'inánti 'ikën. ¹⁶Usakin 'anan ka mitsun ñu mëmikë unikama 'imainun an mi ñu 'axunkë xanukamaribi mi

bikuanan, min burro aín upíbu 'imainun vaca bënëkamaribi kaís-kin ainan 'inun biti 'ikën. ¹⁷Usakin 'anan ka min 'arakakë ñuina-kama mapai rabé 'ikëbi achúshi ainan 'inun biti 'ikën. 'Imainun kamina mitsunbi atu tēmëra-kin ñu mëëxunti 'ain. ¹⁸Usokin mitsúnbi kuëënxun anëkëxun 'apu an 'atima okin tēmëramikëxun, an 'akinun ñukákëxunbi ka Nukën 'Ibun mitsun bana kuationa 'ikën.

¹⁹'Aínbi ka Israel kaman Samuel an kakëxun kuakinma ësakin kakëxa:

—Usama ka. Nuxribi kananuna nun 'apuñu 'iti kuëënin kixun kakëxa, ²⁰nuxribi kananuna bëtsi menu 'ikë unikama 'ikëσαι 'apuñu 'isatanin, an ka nukama axa numi nishkë unikamabë 'akanania nu 'akinti 'ikën.

²¹Ësaia Israelkama kánani kikanía kuationa xun ka Samuelnën a bana kamabi ñuixunkin Nukën Ibu kakëxa, ²²kakëxun ka ësakin Nukën 'Ibun kakëxa:

—Atun mi kakësabio-kin kamina atun 'apu achúshi anëxunti 'ain. Usa 'ain ka Samuelnën anuaxa ukankë atun ëmanubi kuantëkëntanun Israelkama xuakëxa.

Saúl bëa Samuel mëranan ñuikë bana

9 ¹Anua Benjamín kakë uni aín rëbúnki tsókë anu ka achúshi uni Quis kakin anëkë 'iakëxa, ax ka Abiel kakë uni 'ain bakë bëchikë 'ianan Seror kakë aín xutaribi 'imainun; ka aín xuta

itsi Becorat ax Affah aín bëchikë 'iakëxa. Quis ax ka unin uisakinbi kakëma uni 'iakëxa, ²ax ka aín bakë bëchikë achúshi bënë uni a iskësabi 'ikëa Saúl kakin anëké 'iakëxa. Usa 'ain ka uinu 'ikë israel uni achúshibi a iskësaribi 'ianan, 'ain chaxkébëtan sënë 'aíma 'iakëxa.

³Achúshi nëtën ka Quis kakë uni aín burro xanukama nëtéakëxa. Nëtékë 'ain ka ain bëchikë Saúl kakëxa:

—Mënioka kiani kuanxun kamina nun burro xanukama raíri nëtékë a bari kuantu 'ain. Kuankin kamina an nu ñu mëëxunkë uni achúshi buánti 'ain. ⁴Usakin kakëx mëníoka kiani ka Saúl Efraínën rëbúnki 'ain bashi a inubiani kuankin Salisá kakë me 'unánkë a inubiankëxa; inubiani kuankinbi ka aín burro xanukama mërama 'ikën. Mërakinma Saalim kakë me a inubiani kuanxun Benjamínën rëbúnkinën me anuaribi barikinbi 'aíma okëxa. ⁵'Aima obiani Suf kakë me anuribi kuani bëbakin ka an ñu mëëmikë uni abë kuankë a Saúlnën kakëxa:

—'Aima ka usa 'ain kananuna ënushi bërukiani kuantëkënti 'ain, 'ën papa sapi ka numi 'aisamaira sinania burro xanukamami 'ikësamaira usa 'ain kananuna kuantëkënti 'ain. ⁶Kakëxun ka an ñu mëëxunkë uni abëa kuankë an kakëxa:

—Ënë ëmanu ka uni achúshi an Dios kikë bana uni ñuixunkë kamabi unían aín bana tankë

'ikën, usa 'ain ka ax kikësabi oi ñu 'ia. Anu kananuna kuantu 'ain, an sapi ka anun a bari kuantu bai nu ñuixuntu 'ikën.

⁷—Asabi ka anu kananuna kuantu 'ain kixun ka —Saúlnën kakëxa—. ¿'Aínbi karanuna añu uni a buánxuntu 'ain? Nun a piti ñubi ka pishanu 'aíma 'ikën. Añu karanuna an Dios kikë bana uni ñuixunkë a 'inani kuantu aín. ⁸Kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin kakëxa:

—Ëx kana manë kurki chukúma achúshiñura 'ain. A kananuna an Dios kikë bana uni ñuixunkë uni anun kuantu bai nu isminun katan-këxun 'inánti 'ain. ⁹(Bëramaira ka israel unikamax Diosbë banatisa tani kiakëxa.) “An Dios kikë bana uni ñuixunkë kananuna isi kuantu 'ain.” “Usa 'aínbi ka bërí usa unikama an Dios kikë bana uni ñuixukë kakin anëia” (bëramaira ka an Dios kikë bana uni ñuixunkin kakin anëké 'ikankëxa).

¹⁰—Asabi ka kixun ka —Saúlnën kakëxa—. Anu kananuna kuantu 'ain. Kanantankëx ka a rabëtabi anua an Dios kikë bana uni ñuixunkë uni 'ikë ëma anu kuan-këxa, ¹¹kuani mapërakëkiani ëma ami kikiani kuankëbëbi ka 'umpax bitsi rikuatsinia mëra kin xanu chipashkama ñukákëxa:

—¿Ënua karana an Dios kikë bana uni ñuixunkë uni a mërati 'ain? ¹²Kakëxun ka xanu chipashkaman kakëxa:

—Anu ka 'aínbi ka 'uripain kuankënu 'ikën. Usa 'ain kamina

bënëkiani kuanxun ënë ëmanu 'ikë unikaman Dios ñuina rëxun xaroxunkë anua bërí kuankëmashi isi kuantí aín. ¹³Usa 'ain kamina anu nukúkinshi mitsun uinu kara ax 'ia bariti 'ain, anuxua ñuina xarokin piti 'akë anu kuankëmashi. Unikaman ka axa kuankëmapan 'ain masima pitima 'ikën. An pain upíokin sinánxunia ka unikaman ñuina nami xarokë a piti 'ikën, usoia ka axa kamikëx rikuatsinkë unikaman piti 'ikën. Usa 'ain kamina bënëkiani kuanxun anua mërari kuantí 'ain.

¹⁴Usakian kakëx ka mapërakëkiani ëma 'ikë ami kikiani kuanxëxa. Kuani bëbai kuankëbëbi ka Samuel ami kikuatsini, anua pinux timëkankë anu kuani chikíkuatsini uakëxa.

¹⁵A pëkarakëbë Saúl a ëmanu bëbanun ka Nukën 'Ibun namámikësokin Samuel ësokin kakë 'iakëxa: ¹⁶“Iméishi ënë horanbi kana achúshi, Benjamínën rëbúnki aín menu tsókë xuti 'ain, akamina 'ain maxkánu xëni chikukin mamëti 'ain, ax ka Israel unikaman 'apu 'iti 'ikën. An ka filisteo unikaman 'atimoiabi 'ën uni Israelkama 'akinti 'ikën, 'ënbi kana 'itsaira tëmërai kikanía kuakin atu 'akinti sinan.”

¹⁷Usa 'ain ka Samuel, Nukën 'Ibun Saúl kuanía isia kakëxa: “A ñuikin 'ën mi koonkë uni a ka aia. Ax ka 'ën unikaman 'apu 'iti 'ikën.” ¹⁸Usa 'ain ka anun ëmanu atsintimi kikuatsini ukin 'urama okëxun Saúlnën Samuel kakëxa:

—'Ë kamina min uinu kara an Dios kikë bana uni ñuixunkë uni ain xubu 'ikë kamina 'ë kati aín.

¹⁹—“'Ëx kana an Dios kikë bana uni ñuixunkë a 'ain —kixun ka Samuelnën kakëxa—.” Anua timëkankënu kamina kuantí 'ain, bërí kamina anuxun 'ëbëtan piti 'ain. Iméishi pëkarakëma 'aínshi kana 'ë katimi sinánkë bana-kama a mi kati 'ain, katankëxun kana mi xuti 'ain. ²⁰Min burro xanukama axa nëtékë ka rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikën, usa 'aínbi kamina ami 'itsaira sinántima 'ain, akama ka bëtsi unin mëraxa. Kamabi Israel kamax ka min xubunu mibë 'ikë min aintsi achúshinëx 'apu 'iti kuëënia. ²¹Kakëxun ka Saúlnën kakëxa:

—¡'Ëx kana Benjamínën rëbúnki 'ain, usa 'aínbi kana 'ëx Israelkaman 'anákaíra 'ain! 'Imainun ka 'ën aintsikama Benjamínën rëbúnki 'ikëbi ñuumara 'ikë unin isia. ¿Uisa kupí kaina ësokin 'ë kain?

²²Ësokin kakëxun ka Samuelnën Saúl an ñu mëëxunkë uni akëñun bibiankin, anua pinux timëkamë 'ëokankë anu buánxun nuküakëxa, nukuxun ka Samuelnën Saúl abëa kuankë an ñu mëëxunkë uni akëñun, anua ñuina xarokë pinux uni timékë aín kataitsi anu buánkëxa, buánxun ka anua treinta uni ain kushibu tsókë 'ikë anu upí ñunu tsónpankëxa: ²³Usoxun ka Samuelnën an piti 'arukë uni a kakëxa: 'Ën mi nanxunun mi 'inánkë nami a kamina 'ë bëxúnti

'ain. ²⁴Kakëxun ka bënëkinshi an ñu 'arukë unin ñuina 'arukë aín kisi achúshi bitsínkin bëxun Saúl 'inánkëxa. 'Inánkëxun ka Samuelnën kakëxa:

—Ënëx ka 'ën mi nanxunkë 'ikën. Unikama kamikin kana mi pikinti a amo nan. Usakin ka Saúlnën a nëtën Samuelbëtan piakëxa.

²⁵Usokin piíkin sënëobëtsini ka anuax Saúl uakëxa, ukë ka anua 'uxti xubu manámi Saúl mënío-xuankëxa, ²⁶mënío-xunkëx ka anu Saúl 'uxakëxa. 'Uxnétia pékarakë ka Samuelnën xubu manánua kuënxun Saúl kakëxa:

—Kamina mi kuanun mënío-kati 'ain. Kixun kakëx ka Saúl abëa kuankë an ñu mëëxunkë uni a 'imainun Samuelbë ëman chikíakëxa chikíkiani ka ëma uri kuankëxa, ²⁷kuankëbë abë ëmanuax chikíkiani kuankin ka Samuelnën Saúl kakëxa:

—Mín ñu mëëmikë uni a kamina axpain rëkuéñkianun xuti 'ain, 'ë pain kamina kaínti 'ain, 'ën kana Diosan usakin mi kanun 'ë kakë bana mi kaisatanin.

**Samuelnën Israel
unibunën 'apu 'inun
Saúl 'imia ñuikë bana**

10 ¹Usa 'ain ka Samuelnën ñunu 'arukë a xëni bikin anun 'ikúkin aín maxkánu tutukakin Saúl kakëxa:

—Nukën 'Ibu ka mixmi bërí Israelkaman 'apu 'inun 'imiti 'ikë kixun ka kakëxa. Mix atun 'apu

'ixun kamina a 'urama 'ikë ami nishkë uni kamabë 'akananun 'imitima 'ain. 'Imainun ka aín unikaman 'apu 'imikëx kaina uisai 'i tantia Diosan mi 'imikë 'ikën.

²Bërí kamina 'ëbë ënananin usa 'ain kamina, anu Raquel maían 'urama anuax uni rabëbë mërananti 'ain, ax ka Selsah anua Benjamínën rëbúnkinën me 'urama anu 'ikën. Atun ka ami barikë burro aín xanukama ka mëraxa ka mi kati 'ikën, usa 'ain ka burro aín xanukama ami sinanima mitsumira bërí sinania kixun ka mi kati 'ikën, uisa kara 'ën bakë bëchikë 'i axa kix kia. ³Ënuax kuanxmi anua Tabor kakë menu i pëñanakëkë nikë anu bëbakëbë ka Betelnuxua Dios rabi kuankë uni rabé 'imainun achúshi uni mibë mërananti 'ikën. Atun ka achúshinëan rabé 'imainun achúshi chibu uamainun bëtsínribi rabé 'imainun pán achúshi uamainun ka bëtsin achúshi ñuina xakánu 'arukë uvas baka xëati 'akë a uanti 'ikën.

⁴Uankin mërai mibë kanankian pán rabé 'inánkankëxun kamina timakinma biti 'ain. ⁵Usokin 'atankëx kamina matá me chai-rukë Diosan me 'ikë, Guibeá kakë anua filisteo unikaman suntáru 'ikë anu bëbati 'ain. Bëbax a ëmanu atsini kamina an Dios kikë bana uni ñuixunkë unikamabë anuxun Dios rabiti 'akë anuax rikuatsinkëbë atubë mërananti 'ain. Mëranankin kamina atux kuanmainun rëkuéñkiani kuankin mëkën rëbun mëëkin banamikë,

'imainun arpakëñun, xunkakin banamikë ñukama, a banami-biani kuania isti 'ain. ⁶Usakin a iskëbë ka Nukën 'Ibun Bëru Ñunshin mibë 'iti 'ikën, 'imainun ka mibë 'ikin an bana ñuixunkë unikaman sinánsaribi 'imikin bana ñuixunun mi 'imiti 'ikën. ⁷Uínsaran kara Diosan 'imikëx minu usai ñu 'ia anun kamina Diosanbi mi 'akinkëxun sinánti 'ain. ⁸Usa 'ain kamina ënuax kuantankëxun Guilgal bëmánon, anuax 'itsama nëtë 'ikëbë mër-anaxun ñuina 'axun 'aímai këñutanun xaroi ñu 'atima 'akëkama mëníonanux timéti anu bëbaia 'ë kaínti 'ain. Anuxun kamina mapai achúshi 'imainun rabé nëtë 'imikin 'ë kaínti 'ain. Anuxun kana ami 'ati ñu ñuikin mi kati 'ain.

⁹Usakin kakëx Samuelbë ënanankiani kuani ka Saúl Diosan 'imikëx aín nuitu bëtsikë upí tani chuámarua 'iakëxa. Usakin chuámarua tankëbë ka a nëtënbi a ñuikian Samuelnën kakë ñukama usaibi 'iakëxa. ¹⁰Usai 'ikiani kuanxa Saúl aín unibë Guibeá, anu bëbakë 'ain ka, an Dios kikë bana ñuixunkë unikamax atubë mëranani kuantkëxa. Kuankë 'ain ka Diosan Bëru Ñunshin upitan abë 'ixun 'amikëxun Saúlnën atun 'akësaribi okin bana ñuixunkin uni kuëñmiakëxa. ¹¹'Aínbi ka an bëráma 'unan akamax, an Dios kikë bana uni ñuixunkë unikamabë timéxun bana ñuixunia isi ami banai bëtsibë bëtsibë kánani kikankëxa. “¿Uisai kara Quisnën

bëchikë ux 'iax? ¿Saúlnëxribi kara an uni bana ñuixunkë unikama achúshi 'ik?”

¹²'Aínbi ka atubë 'ikë Israelkama achúshinëx ësai kiakëxa: “¿'Imainun kara uix 'ain papa 'ik?” An ka 'unánxa anun uni banakë bana kikësabi oi 'ia. “¿Usa 'ain kara Saúlríbi an uni bana ñuixunkë unikama achúshi 'ik?”

¹³Usakin bana ñuixunkin sënëónbiani kuanx ka Saúl anua 'ikë aín xubunu bëbakëxa. ¹⁴Usaia bëbakë 'ikë ka ain kukun an ñu mëxunkë uni akëñunbi ñukákin kakëxa:

—¿Uinu kaina kuankan? Kakëxun ka Saúlnën kakëxa:

—Burro aín xanukama nëtékë barí kanaanuna kuan. 'Aínbi kanaanuna mërákëbëma, Samuel isanan abë banakuatsini ain.

¹⁵Ësakian kakëxun ka aín kukun an ñu mëëmikë uni 'imainun Saúl kakëxa:

—¿Uisakin kara Samuelnën mi kax? Akamina 'ë bërí ñuixunti 'ain.

¹⁶Kixun kakëxun ka Saúlnën aín kuku kakëxa:

—Nun kuamainubi ka ësokin nu kaxa burro aín xanu akama ka mërakanxa kixun ka nu kaxa. 'Aínbi ka Saúlnën abë banakian Samuelnën Diosan Bëru ñunshin upitan ka mi 'apu 'imiti 'ikë kakë ashi ñuixuanma 'ikën. ¹⁷Usakin kakë 'ixun ka Samuelnën israel unibu abëtan Nukën 'Ibu Mispá kakë ëmanuxun rabi unun kixun kamiakëxa; ¹⁸anuxun ka ësakin kakëxa:

—Ĕsai ka israel unibunĕn Dios kixaxa: “Ĭn kana Egipto menu 'iabi israel unibu 'ikĕ mitsu chikiankĕn; chikínkin kana egipcio unibunĕn tĕmĕramikin ñu mĕmiabi 'anan bĕtsi unikamaribi ñu mĕĕxuniabi chikiankĕn.”¹⁹ 'Aínbi kamina mikaman bĕrĭ Diosma 'ikĕ 'akĕsa okinra kuĕĕnkima rakan, an kamabi ñu 'aisama 'anan tĕmĕrakin ñu mĕi atsánkĕ 'ikĕ chikían 'ixunbi. 'Imainun kamina ami manúkin a rakani axa mitsun 'apu 'iti achúshi uni anĕxunun kikan. Usa 'ain kamina bĕrĭ Nukĕn 'Ibu rabi anu ukanti 'ain, 'aínbi kamina, atun bananbi banakĕ akama abiribi ñaká, umainun ka ñakátibi aín aintsibĕ aintsibĕ uti 'ikĕn.

²⁰Usakin katankĕxun ka Samuelnĕn kamabi uni ñaká achúshi achúshi a 'urama rikuatsinun kakĕxa. Usakin kakĕxa rikuatsini timĕkĕ 'ain ka ñura rabĕ kuĕĕnoxun anun tankĕxi ka Benjamínĕn rĕbúnkinĕn ñakámi oi nipakĕakĕxa. ²¹Usakin a maxá bikĕbi ka amiribishi Samuelnĕn a 'urama unun Benjamínĕn, rĕbúnkíkama kakĕxa, kakĕx uaxa timĕkĕ 'ain ñu rabĕra 'unánti okin kuĕĕnoxun anun tankĕxa, tankĕxa atumi ki nipakĕtia ka Matrínĕn, rĕbúnkíkaman biakĕxa, anuax ka Saúl, Quisnĕn bĕchikĕ ami kiribi nipakĕakĕxa. Nipakĕkĕ barikinbi ka a mĕrakanma 'ikĕn, ²²mĕraima ka atux amiribishi Nukĕn 'Ibubĕ banatĕkĕánkĕxa, anu kara Saúl 'ikĕ 'unánkatsi kixax. Ñukákĕxunbi ka Nukĕn 'Ibun kakĕxa Saúl ka ĕnu

'iaxa, 'aínbi ka anu chupa 'arukĕ ñu bukunkĕmi unĕaxa kixun ka kakĕxa. ²³Usakin kakĕx ka raírĭ unix abákiani anua unĕkĕ anua Saúl bitsi kuanĕakĕxa. Kuaxun bitsínkin bĕkĕxa atu nĕbĕtsi nira-kĕtia iskĕxbi ka Israel kaman a tupuma 'ixun atu rapĕskakĕ 'ikĕ iskankĕxa. ²⁴Usa 'ikĕa iskaniabi ka Samuelnĕn atu ñukákin kamabi kakĕxa:

—ĬNukĕn 'Ibun mitsun 'apu 'inun kaískĕ uni a kaina iskanin? ĩĔĕnĕ unisaribi israel uni achúshi ka 'aíma 'ikĕn! ĩAxĕshi ka nun 'apu 'iti 'ikĕn! Kixun ka israel unibunĕn kakĕxa.

²⁵Usakin kakĕxun ka Samuelnĕn anuxun ax kikĕsaibi 'iti Nukĕn 'Ibun banakama a unikama ñuixuankĕxa, 'imainun ka usakin ñuixuntankĕxun achúshi kirikanu kuĕĕnoxun anuxun Israel kaman Dios rabikĕ a mĕu mĕníokin nankĕxa. Usakin 'axuan Samuelnĕn anuaxa ukĕ anu kuantanun kakĕx ka Israel kama anua 'ikĕ 'ain xubunubi rikiankĕxa. ²⁶Atux kuantainun ka Saúlĕxribi aín xubunu kuanĭ, Guibeá ĕmanu kuankĕxa, kuankĕbĕtan ka Diosan Israel uni aín sinan kushĭbu raírĭ abĕ kuantian uantanun kixun sínánmiakĕxa. ²⁷'Aínbi ka Israel uni aín patsan axa ñu upĭ kuĕĕnkĕma ax ami 'atimati banai ĕsai kikankĕxa:

—“ĬĔĕnĕx kara an nu iĕmiti a 'ik? Ĕsai kanankin a timai ka ax ka nun 'apu 'ikĕ kisama tankankĕxa; usaĭ kikaniabi ka Saúlĕn atu kuakĕmasa okĕxa.

Saúlnën amonita unikama
abë 'akanankin 'a ñuikë bana

11 ¹Nahas kakë 'apu Amón ëmanu tsókë ax ka, Jabés anua Galaad 'ikë anu kuanxun 'ain suntárukama a ëmanu 'ikë unikama 'anuxun mëníokamíakëxa. 'Aínbi ka Jabésnu tsókë unikaman usaía 'ikëbi kakëxa:

—Nukamabëtan kamina achúshi ñu mëníoti 'ain, usa 'ain kananuna uisai 'inun kaina nu kai usaibi 'iti aín. ²Ësokin kakëxun ka Nahas amonita an kakëxa:

—Mitsubëtan kana achúshi ñu mëníoti 'ain, 'aínbi kamina 'ën suntárukaman mitsu achúshi achúshinën bëru mëkeu 'ikë ëchipanun 'amiti aín, usakin 'axun kananuna Israel unikama tëmëramiti 'ain. ³Usakin kakëxun ka Jabésnu 'ikë 'apukaman kakëxa:

—Nukamina mapai achúshi 'imainun rabé nëtë anun kamabi menu tsókë Israel unikama chaníotanun uni xunun 'amiti 'ain kixun kakëxa; usa 'ain kananuna nu 'akini uixi ukëbëtama min kakë-sabiokin 'ati 'ain.

⁴Usokin akama katankëxua xukëx kuanx ka bana chaníotia xukë unikama ax Guilbeá, anua Saúl 'ikë anu bëbakëxa, bëbaxun ka anu 'ikë unikama bana ñuixuankëxa. Usokin a bana ñuixunkëx ka anu 'ikë unikama 'aisamairai nishkankëxa. ⁵Usai nishkankëbë ka Saúl ain pastonuax vaca bënë raíri bëi ukinbi usaía inkania iskin ñukákëxa:

—¿Uisai kara unikama 'iax? ¿Uisai 'iax kara kamabi unikama inin? Kia ka Jabésnu 'ikë unikaman kuanxua ñuikë bana a ñuixukin kakëxa. ⁶Kakëxun kuakëbëshia Diosan bëru ñunshin anu 'irukëbë ka; 'aisamairai Saúl nishakëxa.

⁷Usai nishkin ka vaca bënë rabé 'atankëxun tukapaxun, uni raíri an kamabi menu 'ikë Israel kama nami paná 'inantanun xua-këxa. Xukin ka a xukë unikama a kakëxa: Ësokin kana Israel kama axa 'ë 'imainun Samuel 'akanani kuania nuibiankëma ain vaca bënëkama 'ati 'ai kixun katánun kakëxa.” Usakin kamikëxun kuati 'itsaira rakuéti ka uixi bërútima Saúl 'imainun Samuelbëtan amia nishkë uni a 'anux tímëti rikua-tsiankëxa. ⁸Usa 'ain ka Saúlnën aín unikama tupunkin, Bézec 'ikë anu ka trescientos mil Israel 'imainun treinta mil Judánu 'ikë unikama tímëaxa kixun kakëxa.

⁹Katankëxun ka axa bana chaníoi Jabésnuax kuanx bëbakë unikama an ësokin kakëxa:

—Jabésnu 'ikë unikama kamina kai kuanti 'ain, iméishi bari xamarukëbëtan kananuna atu iémiti aín. Ësokin Saúlnën kakëx kuantëkëxua a unikaman ñuixunkëxun ka Jabésnu tsókë unikaman, 'itsaira kuëênkin. ¹⁰Nahas ësokin kakan-këxa:

—Iméishi kananuna nukamax minu 'inámëti 'ain, usa aín kamina min uisakin karamina nu 'aisatani usakin nukama 'ati 'ain.

¹¹Usokin 'akë a pëkarakëbëtan ka Saúlnën ain suntárukama rabé 'imainun achúshi okin amo sëtëna-këxa, usakin 'axun ka pëkarakëma 'aínshi abë 'akanani ukë bëtsi unikama bëararatanun xuakëxa, xukëxun bëaraxun ka amonita suntárukama bari xamarutamainun 'aisamaira okin kupitanuma 'akëxa. Usokin 'akëx ka axa bamakëma-kama ax uinu 'ikë uníxbi rabëtax abátima achúshi achúshi unix anua 'ikë anuax unékiani abati amami amami kuankëxa.

¹²Usakin 'an ka a ëmanu 'ikë uni raírinën Samuel kakëxa:

—¿Uikamax kara Saúlnëx ka nun 'apu 'iti 'ikë kixun sinánti-sama tanx? A unikama kamina nun 'anun nu 'inánti 'ain kixun ka kakëxa. ¹³Aínbi ka Saúlnën ësokín atu kakëxa: —Ënë nëtën ka uixi bamatima 'ikën, Nukën 'Ibun ka Israel kama iémikin 'akianxa usa 'ain. ¹⁴Kakëbëtan ka Samuelnën kamabi unikama kakëxa:

—Guilgalnu kananuna Saúl 'itabatia 'apu 'inun atsinmi kuanti aín.

¹⁵Usa 'ain ka kamabi uní Gilganu kuankëxa, anuxun ka Nukën 'Ibun ismainunbi ax ka 'apu 'ia kixun timékamë 'ëoxun Saúl anëakëxa. Usakin anëtankëxun ka nuibanankin ñuina rëxun xaronan pi 'itsaira israel unikama Saúlbëbi kuëenkankëxa.

**Samuelnën ax 'apu 'inun
Saúl anëa ñuikë bana**

12 ¹Usa 'ain ka Samuel kamabi israel unikama timékë a kai kiakëxa:

—Mitsun kamina isin aínu 'axúnun kaina 'ë kai a kana mitsu 'axuan, 'ianan kana achúshi 'apu anëxunun kia mitsu anëxuan. ²Ënu ka 'apu an mitsu bërí 'akinti anëkë a 'ikën. Bëná 'aíshbi mitsun 'apu 'ia 'ixun kana bërí nëtënbi mitsu 'akinin. Usa 'ain kana bërí kania-këkë 'aish 'itsaira 'ën bu uxua 'irua, 'imainun kamina 'ën bakë bëchi-këkamaribi mitsubë tsotia uisa uni kara kixun 'unánkan, ³ënu kana bërí mitsubë 'ain: Usa 'ain kamina uisai karana 'ia 'ë kakanti 'ain, bëtsin 'arakakë vaca 'anan karana aín burro 'ënamabi mëkamaxun 'ibuanan, karana ami kuaikin 'ën kuëenkësa okin an a unikaman ka bëríbi Nukën 'Ibun ismainun kanan anbia kaískë mitsun 'apu ënën kuamainunbi 'ë kati 'ikën, bërí kana ui karana ribini a kupióti 'ain. ⁴Ësokian kakëxunbi ka timékë unikaman kakëxa:

—Uínsaranbi kamina nun ñu mëkamanan nu paránan usokinbi 'akin këmënxun nun kuríki bianan uisokinbi nu 'akëma 'ain. ⁵Usai kia ka Samuelnën atu kakëxa —Nukën 'Ibu 'imainun anbia kaískë mitsun 'apu an ka mitsux mi kikë bana 'unánxa, usa 'ain kamina 'atimai banakin 'ë 'ucha okankëma 'ain —kixun ka Samuelnën unikama kakëxa.

—Asérabi ka usa 'ikë —kixun atúnribi kakëxa.

⁶Kakëxun ka Samuelnën kamabi Israel kama kakëxa:

—Nukën 'Ibu an ka kamabi ñu 'anun Moisés këñun ain xukën

Aarón a rabé 'amiakëxa, usakin 'amikin ka nun chaitiokëkama Egipto menua chikínbëtsinkin bëakëxa. ⁷Usa 'ain kamina bëri mëniokakanti 'ain, 'ën kana Nukën 'Ibun ismainunbi mitsu uisakin kara an mitsu 'akianxa kanan, uisakin kara nun chaitiokë 'akiankëxa akama mitsu ñuixunti 'ain. ⁸Jacob 'imainun aín aintsikamaxa Egipto menu tsóti kuankë ka a menuxun egipcio unikaman nun chaitiokëma 'aisamaira okin ñu mëemikëx Diosan 'akinun kiox kikankëxa, usai 'ikëbëtan ka Nukën 'Ibun Moisés 'imainun Aarón an atu Egipto menua chikínun kixun 'amiakëxa, usakin 'akëx ka utankëx anunu bëri nux tsókë ënë menu atux pain tsókanëxa. ⁹Usokin 'akinkëxbi ka Nukën 'Ibu Diosmi atux manúkankëxa, usai 'ia okin ka ax atumi nishkë unikaman abë 'akanankin kupimi-kinma 'anun Hasor ëmanu 'ikë 'apu Jabín aín suntárunën kushi Sísaranën an bëruankë suntárukamabëtan 'anun 'amiakëxa, 'aia ka filisteo unikama 'imainun Moabnu 'ikë 'apu anribi atubë 'akanankin 'akëxa. ¹⁰Usokian 'akëx ka atúxbi sinanati Nukën 'Ibumi 'uchakin kananuna ami manutankëxun bëtsi unikaman rabikë Baal 'imainun Astarté tankin 'akë atun dios a rabi 'ucha kixun ñukákin, axa numi nishkë unikaman mëkënu kamina, mi rabikin aña 'anun kaina nu kai ashi mi 'axúnun chikínti 'ai kixun kakëxa. ¹¹Usakin ñukákëxun ka

Nukën 'Ibun Jerubaal, Barac, Jefé 'imainun ka Samuel mitsu 'akinun kixun xuakëxa, xukëxun kananuna axa mitsumi nishkë unikaman 'ibuakë 'ikëbi mitsu 'akiankën upitaxmi bukukanun. ¹²'Aínbi kamina Nahas amonitakaman 'apu axa mitsu 'anux kuankëbëtan atumi rakuékin achúshi 'apu an mitsu 'akinti anëxunun kiox kikankën Diosmi katamëti sinanima.

¹³Ënu ka bëri mitsun kaiskankë 'apu a 'ikën; Nukën 'Ibu Diosan ka mitsun mi kuënkë 'apu a mikama 'inánxa. ¹⁴Bëri kamina mitsun aña 'anun kara Nukën 'Ibun mitsu kaia a 'anan ashi rabikin ax kikë-sabiokin 'akin aín bana kikë sama oi kamina 'itëkënkantima 'ain, usai 'ima kamina mikamax an mitsu 'akinkë 'apu abëbi Nukën 'Ibu kikësbabi 'oíshi 'ikanti 'ain, usai 'ikëbë ka mitsun 'akë ñukamax-ribi upi 'iti 'ikën. ¹⁵Usai 'ikinma ax kikë bana kiásabiokin 'akëbëtan ka an mitsun 'apu këñunbi uisa kara oisatania usokin 'ati 'ikën.

¹⁶“Usa 'ain kamina anumi bukukë anuax kuainkima pain uni itsin 'akëma ñu Nukën 'Ibun mitsun ismainun 'aia iskanti 'ain. ¹⁷Mitsúnbi kamina 'unan bëri ka anun trigo bimi bití 'uxë 'ikën, 'aínbi ka 'uñe 'ibutíma, ¿asé-ri bi kara usa 'ik? Usa 'aínbi ka 'ën ñukákëxun Nukën 'Ibun ka kaná banamianan uñeribi 'ibúnun 'imiti 'ikën, usokin 'akëbëtan kamina mitsun sinanakín 'unánti 'ain, nun kananuna Nukën 'Ibu kuënkëma

ñu 'akin achúshi 'apu nu 'inánun ñukákën kixun.”¹⁸ Usakin atu katankënxun ka Samuelnën Nukën 'Ibu ñukákëxa, ñukákëxun ka an bënëkinshi uñe 'ibúmianan kanáribi banarunun 'imiakëxa; usai 'ia isi ka kamabi uni timékë atux 'itsaira Nukën 'Ibumi rakuëanan Samuel mi ribi rakuëkankëxa.

¹⁹Usai 'ikin ka kamabi unikaman Samuel kakëxa:

—Min kamina Dios ñukáti 'ain, an mi ñu mëëxunti unikama nu kupí, an ka nu këñunun 'imitima 'ikën; nun kananuna ami 'aisamairai 'uchakë 'ixunbi amiribishi achúshi 'apu nu 'inánun kixunribi ñukan.

²⁰Kikania ka Samuelnën atu kakëxa:

—Kamina rakuëkantima 'ain. Ax ka asérabi 'ikën mitsúnbi kamina 'aisama ñuira 'an; usa 'ain kamina bërí an kakësokin 'aisamatankinma asérabi ashi min nuitunënbí sinánkin Nukën 'Ibu rabikanti 'ain. ²¹Usa 'ain kamina bërí unin diosmabi rabikë ñukama a ënti 'ain, an ka mitsu uisa ñu kara inutiabi 'akianan uisakinbi iémitima 'ikën, ax ka unin këmëkinshi 'akë 'ikën. ²²Nukën 'Ibu an ka asérabi nukama kaisakëxa. Usa 'ixun ka uínsaranbi nukama ënuxunma 'aia, anbi ka mitsu aín uni 'iti kaisakëxa. ²³Ën kana mitsu Nukën 'Ibu ñukaxunkin ëntima 'ain, mitsu ñukáxunima kana ami 'uchakë 'iti 'ain. 'Ianan kana uisai kaina mitsux an kuënkësabi 'oíshi tsóti 'ain akama 'unánmiti

'ain. ²⁴Mitsun kamina Nukën 'Ibun kakësokinshi 'akin asérabi kuëenkin ashi rabikanti 'ain, an ka nu upíokin 'itsaira 'akinia kixun ami sinánkin. ²⁵Usokin 'akinkëxunbi mitsun amiribishi 'aisama ñu 'akin ismikëxun ka mitsun 'apu këñunbi axa mitsumi nishkë unikaman këñukin 'anun 'amiti 'ikën.

**Filisteo suntárukama
Israel unibubë 'akananux
ami 'ikuaian ñuikë bana**

13 ¹Usa aín ka Saúl uni apan 'aish Israel kaman 'apu 'iakëxa; usa 'ixun ka 'apuirá 'inun anëtisama pan 'aish 'itsama barí 'apu 'ixun, ²tres mil suntáru Israel kaisakëxa. Kaístankëxun ka dos mil suntáru Micmás kakë Betel nu 'ikë aín bashi anu abë bërúmainun, mil suntáru Jonatán Guibeá kakë Benjamínën rëbúnkinën me 'ikë anu bërúakëxa. Bërúmainun ka suntáru raíri aín xubunu kuantanun Saúlnën xua-këxa.

³Usa 'ain ka Jonatán 'imainun suntáru raírinën filisteo suntárukama Guibeá kakë me anua bukukë anubi bëbakin 'akëxa, 'akë ka filisteo unikama raírinën kuanmainun Saúlnënríbi kuakëxa. Kuati ka Saúl kiakëxa, kamabi israel unikaman ka 'unánti 'ikën ësaia 'ikë ënë. Usa 'ain ka aín suntáru raíri uinu 'ikë menu kara israel unikama tsótaxa abu kuainakëkian aín manë banoti, a kuation timékanun banotanun kixun

xuakëxa. ⁴Usa 'ain ka Saúlnën bakë bëchikë Jonatán an filisteo suntárukama usakin këñukin 'akë a kamabi israel unikaman kuakëxa, usakin 'an ka filisteo-kamax israel unikama istisama tani ami nishakëxa, usa 'ain ka israel suntárukama Guilgal kakë anu Saúlbë timéakëxa.

⁵Usai 'imainun ka filisteo suntárukamax, israel unikamabë 'akánanti sinanx timëkamë 'ëökëxa. Anuaxa 'akanankë caballonën nirinkë ax treinta mil 'imainun ka axa caballonuax 'akanankë suntárukamax seis mil 'imainun, axa men kuani 'akanankë suntárukama masi bëru iskësaira 'aish tupuntisamaira 'iakëxa. Usa 'aish ka Micmás 'ikë anu atun 'iti xubusa okin 'ai ami axa bari urukë Betavén 'ikë anu timëkamë 'ëökëxa.

⁶Usa 'ain ka Israelnën suntárukama 'aisamaira filisteo suntáru 'ain, atun 'atimi rakuéti abátankëx aín bashi kininu unëmainun me nankékënu 'ianan bëtsi bëtsi maparanu 'imainun bëtsi bëtsi xëxanu 'ikë me rënankekënu 'imainun me kininuribi unëkan-këxa. ⁷Usai raíri 'imainun ka ain patsan atux Jordán kakë baka sikarakë kiani Gad 'imainun Galaad anu kuankëxa.

Usaía 'imainun ka Saúl Guilgal kakë ëma anubi pain 'ain, Jonatán aín bakë bëchikë abëa 'ikë aín suntárukama 'itsaira rakuë-kankëxa. ⁸Anuxun ka mapai achúshi 'imainun rabé nëtën, 'ati nëtëa kaínun kakësabiokin

Samuel kaíankëxa; 'aínbi ka bënëti Guilgalnu bëbaima Samuel basi-këbë ka suntárukama achúshi achúshi abati kuani pëukuakëxa. ⁹Usai 'ikëbëtan ka Saúlnën raíri kakëxa:

—'Ë kamina ñuina 'aímai këñutanun xaronan këñutanuma xaronun bëxúnti 'ain. Kakëxua bëxunkëxun ka anbi ñuina 'aímai këñutanun xarokëxa.

¹⁰Xarokian Saúlnën ñuina-kama 'aimakin këñumikin sënëonkëbëshi ka Samuel bëbakëxa. Bëbakëbë ka Saúl aia kuëenkin bitsi chikíakëxa, ¹¹chikíkin bikin kakëxunbi ka Samuelnën ësakin kakëxa:

—¿Uisa kupí kaina 'atimakin ñu 'an? Kakëxunbi ka Saúlnën kakëxa:

—'Ën suntárukama abáti kuania iskin 'anan kana, mixmi anun ukatsi kikë nëtë 'inunmi panákëbëtan 'an, 'imainun ka filisteo suntárukama 'aisamaira Micmás kakë anu timëkamë 'ëokë 'ain kana 'an, ¹²'ën kana sinánkë 'ian atux ukian Guilgal ënuabi, Nukën 'Ibu 'akinun ñukákëmabi nukama 'aisa kana sinan; usa 'ain kana 'ënbi nua 'akinun Dios 'aímai këñutanun ñuina xaroxunti sinánxun 'axuan. ¹³Kakëxunbi ka Samuelnën kakëxa:

—¡Usakin mi 'akë ax ka ñunshin bakékin 'akë 'ikën! 'Ën kana mi kan, 'ëx kana basikëbë pain Guilgalnu mibë timéti 'ian, usa 'ain kamina Nukën 'Ibun 'ë kakësokin 'anuxun kaínti 'ian,

usa 'ain ka xëñibua 'aínbi Diosan mi 'imainun min rëbúnkikama Israel kaman 'apu 'imitsianxa. ¹⁴Usa 'aínbi ka mi 'imainun min rëbúnkikama uínsaranbi 'apu 'inuxuma 'aia. Usa 'ain ka Nukën 'Ibun achúshi uni an kuëenkësabi okin an 'ati barixun aín unikama 'apu 'inun 'imiti 'ikën, min kamina an kakësokin ain bana kuaisama tan.

¹⁵Ësokin kaxun ëbianishi ka Samuel Guilgalnuax kuani kuan-këxa. Kuamainun ka suntáru raíribë Saúl anuaxa 'akananux mëníokatinu atúxribi Guilgalnuax kuanx Guibeá Benjamínën ëma kakë anu kuanx bëbakëxa. Anuxun ka Saúlnën aín suntáru abëa 'akanani kuankekama tupuankëxa, 'aínbi ka seiscientos mil unibëtan sënénsa 'iakëxa. ¹⁶Usa 'ain ka Saúl 'imainun ain bakë bëchikë Jonatán abë kuanke ain suntáru-kamabë Guibeá Benjamín aín ëma kakë anu bërúakëxa, bërúmainun ka filisteo suntárukama Micmás kakë anu atu 'urama obëtsini uakëxa, ¹⁷'aínbi ka achúshi 'imainun rabé ñaká filisteo axa 'akanankë unikama ax atun 'ikë-nuax ñu mëkamati chikíakëxa; usai 'i chikiti ka achúshi timékë ax Ofrá kakë ëma 'ikë abu kikiani, Saúlnën me 'ikë anu kuanankëxa, ¹⁸kuantamainun ka bëtsix Bethorón 'ikë abu kikiani kuankexa, bëtsix ka anua me sapan 'ianan 'ain bashi chairukë Seboím kakin anékë anu uni 'ikëma me abu kikiani kuankexa.

¹⁹Kamabi Israel unikaman menu ka an manë uniokë uni achúshirabi 'aíma 'iakëxa, filisteo unikaman ka sinánkëxa, Israel unikaman manë unioti 'unánmi-këxun ka hebreo unikaman manë xëtokin 'anan masibun 'ati 'ikë kixun sinánkin ka manë unioti 'unánmisama tankëxa. ²⁰Usa 'ain ka israel unikama achúshi achúshi, an manë uniokë filisteo uninu kuanxun anúan me tukakë manë parókë aín xëta kuënuanan manë pará 'anan aín manë ruë 'anan, manë tëntuñu xëtokë akama kuënuakëxa. ²¹Kuënuia ka filisteo unikaman manë kuríki 'akë rabé manë parókë kuëñia kupíomianan, manë kuríki achúshi manë ruë 'imainun manë sëbía chaxké aín rëbu mëníokin xëtokë aribi kupíonun 'amiakëxa. ²²Usa 'ain ka uinu 'ikë suntáru axa Saúlbë kuanke achúshibi an manë xëtokë tuinkë 'aíma 'iakëxa, usa 'aínbi ka Saúl 'imainun aín bakë bëchikë Jonatán ax kuni ka aín manë xëtokëñu atux 'akánanti nëtë 'itámainun 'iakëxa. A rabëtax kuni ka 'ain manë xëtokë tuinkë 'iakëxa. ²³Usai atux 'imainun ka filisteo suntáru raírikama anua 'ikë anuax Micmás 'ikë ami kikiani kuankexa.

**Jonatánën abë
'akanankin filisteo
unikama 'a ñuikë bana**

14 ¹Bëtsi nëtën ka Saúlnën bakë bëchikë, Jonatánën aín uni an 'akinkë a kakëxa:

—Baka shitákiani kuanxun kananuna 'ukëmanan filisteo unikama ka uaxa abë 'akanankin 'ai kuantu 'ain. 'Aínbi ka Jonatánnën ënë ñuikin aín papa usai kana 'inuxun 'ai kixunbi káma 'ikën, ²anuxua anu tēkë unin trigo tákanan mēníokë, menu níkë in papa chaiira granado kakë a tēmú ka anu uax seiscientos aín suntárukamabë buküakëxa. ³Siló kakë menu 'ikë sacerdote Ahías ax ka anbia usakin 'akë 'ixun lino 'akë chupa efod kakë a uankë 'iakëxa.

Ax ka Ahitud aín bakë bëchikë Icabodnën piaka 'iakëxa, 'imainun ka Fineesnën bakë bëchikë Elí, Nukën 'Ibun sacerdote Silónu 'ikë aín baba 'iakëxa. Usa 'aínbi ka aín unibë ka Jonatán kuanxa kixun unin 'unánma 'ikën. ⁴Usakian unin 'unanima 'imainun ka a rabëtax anua filisteo unibunën suntárukama uax bukukë anu bëbakatsi bënëakëxa. Usai bënëkiani kuani ka anua xaxun papa chaiira rabé, 'ikë bëtsi Bosés kanan bëtsiribi Sene kakë anun kuankëxa, ⁵bëtsix ami baka kuabúkë aín tsipumi Mícmás; abu 'imainun ka bëtsix amia bari kuabúkë Guibeá bémánon ami 'iakëxa. ⁶Anuxun ka Jonatánnën abëa kuankë aín uni kakëxa:

—'Ukëmanan kananuna kuantu 'ain, uínua karanuna uni 'aisama kamanuaxa ukë suntárukama a mērai anuishi kananuna bërúti 'ain. Nux anun 'akamati ñu ka 'aíma 'ikën, usa 'ain ka Nukën 'Ibun 'itsa unibëtanmabi, 'itsamara 'ixunbi 'anun nu 'amiti 'ikën.

⁷—Ësakin kakëxun ka abëa 'ikë unin usakin 'atimi sinánkë usabi okin kamina 'ati 'ain, 'ëx kana minmi 'aia mi 'akini uan —kixun ka abëa kuankë aín unin kakëxa. ⁸Ësakin kakëxun ka Jonatánnën ësaki kakëxa:

—Ka kuat, 'ukëmanan anua unikama 'ikë anu kananuna kuantu 'ain. Anu kuanxun kananuna anu ka kixuan nu istánun mēramiti 'ain. ⁹Mēramikëxua anuxunbi kamina nux kuamainun kaínti 'ain, kakëx kananuna anua bukukë anu kuantima 'ain. ¹⁰'Aínbia atun kuanun nu kakëxpain kananuna atunu kuantu 'ain, usakin kakëx anu kuanxun nun atu 'akëx sapika nua Nukën 'Ibun atu usakin 'anun 'amikëxun 'akë 'iti 'ikën.

¹¹Usa 'ain ka a rabëtax, anua 'ikë anuxubia filisteo unikaman iskanun usai 'iakëxa. 'Imainun ka usai 'ia isi filisteo unikama kánani kikankëxa: Ka kuat, hebreos unikama ka numi kuai anua unëkë bashi kini tēmúnuax chikirabatia kix kiakëxa. ¹²Usai 'imainun ka usai 'ia mērakin Jonatán këñun abëa níkë aín uni kuënkëonkin kakëxa:

—¡Nuxnu anu 'ikë ënu kamina uti 'ain! Ësai kikëbëtan ka Jonatánnën an 'akinkë aín uni kakëxa:

—'Ë kamina nuibëtsinti 'ain, Nukën 'Ibun ka israel unibu ax numi nishkë unikama 'anun nu 'amiti 'ikën.

¹³Ësai kikiani Jonatán aín taëbëtan aín mēkënan mēxukiani

kuankëbë ka aín uni an 'akinkë axribi a katíkabiani kuankëxa. Kuankin ka Jonatánnën 'amainun 'akian têtsikin 'akëxa bamatisa menu rakákë akama an 'akinkë unin ténankin ténankin 'anan kupitanuma këñukin 'akëxa. ¹⁴Ësai 'akanantabati atubë 'akanankin ka Jonatánnën an 'akinkë unibëtan basikinma bënëkinshi mapai rabékëñun mapai rabéribi filisteo unikaman suntáru 'akëxa.

¹⁵Usakin 'an ka aín xubunu 'ikë unikama 'imainun suntáru emanu 'ikë filisteokama rakuéakëxa. Rakuémainun ka aín patsan axa 'akanani mëkó unikama a kamaxribi rakuéakëxa. 'Aínbi ka Diosan 'imikëx 'aisamairai me shaíkikëbë 'itsaira unikama rakuëaxa. ¹⁶Guibeá anuxun an bërúanti Saúlnën, nankë suntárukama an Benjamínën menu 'ixun filisteo suntárukama, amo amotan upiti kuanima 'ukëmanan shítarabatia isakëxa. ¹⁷Usai 'ia iskëbëtan ka Saúlnën aín suntáru abëa 'ikë akama kakëxa:

—Uíkama kara nunu 'aíma 'ikë isti kamina timéti 'ain. Kakëxa timëtia iskinbi ka an 'akinkë unibë Jonatán 'aíma okëxa. ¹⁸'Imainun ka a nètën lino 'akë chupa efod kakë Diosnan an uankë sacerdote Ahías ax anua Israelnën suntárukama 'ikë anubi 'iakëxa, anu 'ikë ka Saúlnën kakëxa:

—Ënu kamina efod kakë chupa Diosnan a bëti 'ain kixun kakëxa. ¹⁹'Aínbi ka Saúl sacerdote Ahíasbë banamainun, filisteo suntárukama

tsuákiruax 'atimonani masákëxa. Usaia filisteo unikama 'ia iskin ka usai 'iashi 'akatsi kixun Saúlnën sinánkëxa. Sinánkin ka sacerdote Ahías kakëxa:

—Efod kakë chupa a kamina bëtima 'ain.

²⁰Usakin kakin ka Saúlnën aín unikama kamabi timéakëxa, timëbiankin ka anuax 'akanantinu buankëxa. Usakin uania isi ratuti ka filisteo suntárukama isima 'ikëesai, atuxi 'akanani këñuanankëxa. ²¹Usai 'ikëbë rakuéti ka, filisteo unikamanu kuanxa atubë basi 'ia, aín suntárubëtan israel unikama 'ati filisteonën uankë hebreo unikama ax atu ëni, Saúblëtan Jonatánnën uankë unikama 'urama atubë biranani rikiankëxa. ²²'Imainun ka Israel unibu axa Efraínën menu abákë atúnribi filisteo unikama ka abatia kixun ñuia kuakëxa, kuabiani nuibiani kuanxun ka abatiabi nukuxun Israel suntárukaman 'akanankiankëxa. ²³'Akëxa kuania 'akanankinkin ka Bet-avén, anubi bëbarukin 'akëxa, ësakian 'anun 'amikin ka a nètëkaman Nukën 'Ibun, Israelkama atuxia upiti tsónun 'imikin iémiakëxa.

**Saúlnën manukinma a
sinani usai 'iti unikama
ká ñuikë bana**

²⁴'Aínbi ka israel suntárukama a nètëan, añu ñubi pima panankë 'aish atun nami kushima 'aish bënainsabu 'iakëxa, ësakian Saúlnën manukinma a sinánun

kikë 'ain: Uin kara bari xupibu-këbëtan 'ën 'ëmi nishkë unikama 'akin pëukë 'aímabi ñu pia ax ka 'atima okë 'iti 'ikë, kiaxa Saúl kikë 'ain ka a nètën ñu pikëma 'aish Israel unikama usai 'iakëxa.

²⁵Usai 'ika Israelnën suntáru-kama achúshi ni anua menu buna rëpa 'ikë anu bëbakëxa. ²⁶Bëbax ninu atsínkibi ka suntárukaman, aín banua 'umpax iskësaira buna rëpa 'ikë mërakëxa; 'aínbi ka uínbi bixun xëakin tainsa 'ixunbi, 'apu Saúlnëa kakë bana a sinánkin bixun xëama 'ikën. ²⁷'Aínbi ka Jonatánnën atun 'akëmabi, manuxunma a sinánua aín papa Saúlnën aín suntárukama kakë bana a kuakëma 'ixun, tuinxuan buánkë tsati rëbun, aín ba pëánkaxun a buna rëpa xëakëxa, xëaxun ka anunbi upí tani kushiakëkin tankëxa. ²⁸Usakin 'akë 'ikëbi ka Israel kama suntáru achúshinën kakëxa:

—Min papan ka a sinánun suntárukama kaxa uin kara bëtsi ñubi pia ax ka 'atima okë 'iti 'ikën. Usa 'ain ka unikaman 'akëñuma panankë 'aish atun nami bamabu kuainkë 'ikën kixun ka kakëxa.

²⁹Ësakin kakëxun ka Jonatánnën kakëxa:

—'Ën papan ka nun me ënë 'aisama 'itánun 'atimoxa. Ka kuat, 'ëx kana buna rëpa chamara uisa kara tankin xëax kushiira 'ain, ³⁰abënu 'akanankë unikaman piti 'imainun ain, ñuinakaman ñu bixun piax kuni kananuna kushibu 'itsían. ¡'Usa 'ixun kananuna

kushiirabu 'ixun filisteo unikama bënëkinshi këñukin 'akë 'itsían! ³¹A nètën ka Israel suntárukaman, Micmás ëma 'ikë anuxun abë 'akanankin 'abianxun Aialón ëma 'ikë anu bëbakin filisteo unikama 'akëxa.

'Aínbi ka Israelnën suntáru-kamax 'akëñuma 'aish pananx atun nami bamax bënainsabu 'iakëxa, ³²usa tankin ka kamaxunbi ami nishkë unikamabë 'akanankin bikë ain ñukama a piakëxa. 'Imainun ka usakin 'anan oveja, vaca 'imainun aín bënábu akama bixun rëxun aín imikë-ñunbi piakëxa.

³³'Aínbi ka usakin 'aia isiani anu kuanxun Israel suntáru raírinën Saúl kakëxa:

—Unikama ka nami paxa aín imikëñun pi Diosmi 'uchaia, kakëxun ka Saúlnën kakëxa:

—¡Mitsux kamina ax kikësabi oí 'ima ami kuai Nukën 'Ibu Diosmi 'uchakanin! Usa 'ain kamina xaxun papa taranbëtsinkin 'ë bëxúnti 'ain. ³⁴Bëtankëxun kamina abë banakin achúshi achúshi unían 'ë atun vacakama, bënë achúshi bëisama 'ain, ain oveja-kama achúshi ënu 'ë bëxunun kati 'ain, a kamina mikaman aín imi këñun pimi Nukën 'Ibumi 'uchakë 'itima kupín, aín imi 'ibúminkin ënuxun 'ati 'ain.

A 'imébi ka achúshi achúshixun uankë vaca bënë a kamaxunbi anuxun rëakëxa. ³⁵Usakin atun 'amainun ka Saúlnën suntáru-kaman 'itánun, abi 'atabakin

anuxun Nukën 'Ibu rabiti 'akëxa.
³⁶Usakin 'atankëx ka Saúl ësai kia-
 këxa:

—Ënë imé kananuna filisteo
 unikama pëkarakuatsintamainun,
 achúshirabi bërutanuma 'ai kuantu
 'ain.

Kia ka kamaxunbi kakankëxa:

—Uisakin kaina 'aisatani usakin
 kamina 'ati 'ain. 'Aínbi ka usai
 kiabi sacerdote Ahíasnën atu
 kakëxa:

—Añu karanuna 'aisatani a
 'anux kananuna Diosbëpan banati
 'ain. ³⁷Usakin kai sënëntankëx ka
 Saúl Diosbë banakëxa:

—¿Filisteo suntárukama karana
 'akanankinti 'ain? ¿Israel suntáru-
 kaman 'aia kaina na 'anun 'amiti
 'ain? 'Aínbi ka Nukën 'Ibun a
 nëtën ësakian ñukákëxunbi kuakë-
 masa okin káma 'ikën. ³⁸Usa 'ain
 ka Saúl ësakin aín suntárukama
 kai kiakëxa:

—Ënu kamina kamabi suntáru
 'apukamax uti 'ain, uxun kamina
 uix kara bérí 'uchaxa isti 'ain kixun
 kakëxa. ³⁹¿Ëx kana manutima
 okin sínánun an ira Israelkama
 'ikë nukama iémikë Nukën 'Ibun
 kuamainunbi kin, 'ën bakë bëchikë
 Jonatánnëx 'uchakë 'ain ka ax 'akë
 'iti 'ikën! Èsai kia kuakin ka suntá-
 rukaman uisa bananbi káma 'ikën;
⁴⁰usakin kakëxuma ka kamabi
 Israel unikama Saúlnën kakëxa:

—Nëkëmanan 'ikë raíri
 'imainun, raíri 'ukëmanan 'ikë
 mikamax kamina 'ën bakë bëchikë
 Jonatánnën mitsu uamainun
 kuantu 'ain.

—Kia ka uisakin kaina nu
 'aisatani usakin 'ati 'ai —kixun
 unikaman kakëxa. ⁴¹Èsakin
 kakëxun ka Saúlnën kuënkëni
 kushin banakin Dios kakëxa:

—Israel kaman Dios, ¿Uisa
 'ixun kaina bérí min uni 'ikëbi 'ë
 kaisama tan? 'Ëx 'uchakëma 'ain,
 kara 'ën bakë bëchikë Jonatán
 'uchakë 'iti 'ikën, usa 'ain ka
 ñuratsukun tankëxa axa 'uchakë
 mërakëbëtan Urim bëti 'ikën;
 'aínbi ka bëtsi Israel ñuratsukun
 tankëx 'uchakë mërakëbëtan
 Tumim a bëti 'ikën. Usakin
 kakëxun tankëxbia Saúl 'imainun
 aín bakë bëchikë Jonatán 'uchakë
 'ain ka Israel kama 'uchakëma upí
 'iakëxa.

⁴²Usakin 'akë 'aínbi ka Saúl kia-
 këxa:

—Ë këñunbi kamina 'ën bakë
 bëchikë tanti 'ain. Kikëbëtan
 tankinbi ka Jonatán 'uchakë mër-
 këxa, ⁴³mëran ka a ñuikin Saúlnën
 Jonatán kakëxa:

—Ëmi kamina min 'akë ñu a
 chikínati 'ain. Kixuan kakëxun
 ka Jonatánnën aín 'uchakë a
 ñuixunkin kakëxa:

—'Atsínxumabi kana buna rëpa
 chamara 'ën tuinbianskë tsati
 rëbun aín ba pëánkakin bixun 'an.
 Usa 'ain kana 'ëx, 'akë 'iti 'ain.
⁴⁴Usakian ñuixunkëx ka Saúl ratuti
 kuënkëni kushin banai kiakëxa:

—¿Diosan ka uisakin kara 'aisa-
 tania usakin 'aisamaira okin
 Jonatán bamakëbëtan 'ë tëmëra-
 miti 'ikën! ⁴⁵'Aínbi ka usai kiabi
 kamabi uni kaman Saúl kakëxa:

—¡Uisai 'iax kara Jonatán bamati 'ikën, an ka Israel kama nunnu filisteo unibu 'anun nu 'amiaxa! ¡Usakin 'akë a kupíma! ¡Nukën 'Ibu ka ax ñukëma 'aish tsóxun isia, usa 'ain ka Jonatán menu pakëanan. Aín bu achúshirabi nipakëtima 'ikën! Usakian bërí 'akë ax ka Diosan 'akinkëxun 'akë 'iaxa. Èsakin 'akin ka Israel kama raírinën Jonatán 'akë 'iti 'ikëbi iémiakëxa. ⁴⁶Èsakin 'axun ka Saúlnën, atubë 'akanantëkinma aín menubia rikiantanun filisteo, unikama ëankëxa.

⁴⁷Èsakin pain 'atankëx ka, Saúl Israel kaman 'apu 'iakëxa. 'Imainun ka 'apu 'i anëtankëxun kamabi menu 'ikë ami nishkë unikama atubë 'akanankin 'akëxa, akamax ka, Moab, Amón, Edom, Sobá ëmanu 'ikë 'apu, a 'imainun filisteo uni akamaishi 'iakëxa. 'Imainun ka uinu kara kuania anuabi atubë, 'akanankin uni 'akëxa. ⁴⁸Usa 'ixun ka aín suntáru-kama timëxun atubëtan Amalec unibu kupitanuma 'akëxa, usakin 'axun ka Israel kaman ñu an mëkamakë unikama abámiakëxa.

⁴⁹Saúlnën bakë bëchikëkama ka 'iakëxa: Jonatán, Isví, 'imainun Malquisúa akama. 'Imainun ka aín 'ini xanukama 'iakëxa: Merab, aín apan 'imainun Mical, aín 'anáka ashi. ⁵⁰'Imainun ka Saúlnën xanun anë 'iakëxa Ahinóam kakë, usa 'ain ka Ahimaasnën bëchikë xanu 'iakëxa. Saúlnën suntárukaman 'apu general aín anë ka 'iakëxa Abner Nernën bakë bëchikë,

Nernëx ka 'iakëxa Saúlnën paitsi. ⁵¹Quisnëx, ka 'iakëxa, Saúlnën papa 'imainun ka Ner 'iakëxa, Abnernën papa. Quis 'imainun Ner a rabé ka 'iakëxa, Abielnën bakë bëchikë.

⁵²Anua filisteo unikamabë 'akanankë a bari kaman ka Saúlnën tëira tankëxa; usa 'ain ka Saúlnën aín suntáru 'inun timëkin uni kushibukëñun ax 'akanainsa aín sinan kushibu kamaishi kaísun biakëxa.

**Nukën 'Ibun Saúl
kuëenkima tima ñuikë bana**

15 ¹Achúshi nëtën ka Samuelnën Saúl kakëxa:

—Nukën 'Ibun ka 'ën mi utankëxun anbia kaisa Israel kaman aín 'apu 'inun, mi anënun kixun 'ë kaxa. Usa 'ain kamina, ësokin mi kanun kikë bana kamainun kuati 'ain. ²Nukën 'Ibu kamabi kushiñuira an ka mi ësokin kaia: bërí kana amalecita unikamami 'ën 'amikëxun 'anun mi 'amiti 'ain, usa 'aínbi ka atun Israel unikama Egipto menuaxa aia atubë 'akanankin 'akëxa. ³Usa 'ain kamina, min suntárukama buani kuantankëxun; atu 'akin añu ñuñu kara atux 'ikë akamabi masókin 'anan atu nuibakínma kamabi uni 'imainun xanukamaribi 'anan tuá bërunankë akama 'anan bëría bakënkë akamabi 'ati 'ain, 'anan kamina vaca bënë atun oveja camello 'imainun atun burrokama këñukin 'ati 'ain.

⁴Usakia kakëxun ka Saúlnën Israel suntárukama an Telaim

kakë ëmanu timënun kixun xua-këxa, anu timékë ka atun anën kuënkin kamabi suntáru tupuan-këxa, tupúnkëx ka doscientos mil suntáru axa men kuani 'akanankë 'iakëxa, 'imainun ka Judánën rëbúnki kamax diez mil suntáru 'iakëxa. ⁵Usakin 'abiani ka Saúl aín suntárukama buani Amalec kakë aín ëma chaiira anu kuanxun ratu-kinshi 'anux achúshi xëxanu 'ibuax anu unénun 'imiakëxa, ⁶usokin 'atankëxun ka Saúlnën quenita unikama ësokin kamiakëxa:

—¡Kamikëx kuanxun ka ësokin kakëxa! ¡Anumi Amalecita unika-mabë tsókë ënuax kamina chikín-kanti 'ain ënë unikama 'akin kananuna atukëñunbi mitsuribi 'ati 'ain; mitsun kamina Egipto menuaxa chikífüatsini aia israel unikama uisabi okinma nuibakën!

Usokian kakëx ka quenita unikamax amalecita unikama-nuax chikikankëxa. ⁷Usa 'ain ka Saúlnën aín suntárukama-bëtan 'akin amalecitakama anua Havilá me 'ikë anuxunbi pëuxun nuibiankin au bari kuabúkë Egipto me sënënakëkë anubi bëbarukin 'akëxa; ⁸'akin ka atun 'apu Agag kakë ashí ñatankankëxa, ñatanan ka atun manë xëtokën aín suntárukama 'akankëxa. ⁹'Anan ka Saúlnën aín suntárukama-bëtan, Agag a uisabi oima 'ianan atun 'arakakë ñuina upíbu oveja, vaca, bënë, carnerokama xuairabu akama bianan ñu upíbu akamaribi 'aisama okinma, ñu kupíkëma kamaishi 'atima okëxa.

¹⁰Usokia 'akë 'ain ka Nukën 'Ibu abë banakin Samuel kakëxa:

¹¹—'Ënbi upí 'iisa sinánkin Saúl 'apu 'inun 'imikëxunbi ka, 'ën 'anun kakësokin 'akinma an kuëenkësokin 'axa. Èsokin kakëx ka Samuel masá nuituti 'itsaira nishakëxa, usai 'iax ka a imé Nukën 'Ibubë bananëakëxa.

¹²Usai 'inëti ka Samuel pëkara-këma 'aínshi nirukiani Saúl bari kuankëxa, kuaniabi ka abë mëra-nankëmabi kakankëxa, Saúl ka Carmel kakë menu kuanxun anu achúshi mapara chaxké a iskin ami unin sinántisa kixun nitsin-tankëx, ami achúshi oi kuainakë-kiani Guilgal kakë ëmanu kuanxa kixun ñuixuankëxa.

¹³Usokian kakëx ka Samuel uimi kara Saúl kuanxa anuabi bari kuankëxa, kuankian nukukëxun ka kakëxa:

—Nukën 'Ibun ka mi 'akinti 'ikën. 'Ën kana kamabi Nukën 'Ibun 'anun kakëkama 'an. ¹⁴Kiabi ka Samuelnën kakëxa:

—¿Uinan kara ovejakama bana maínun vaca bënëkama mankiabatia 'ën kuakë ax 'ik? Kixun ka Samuelnën ñukákëxa.

¹⁵—'Ën kana a ñuinakama békëma 'ain Amalec menua ka suntárukaman bëxa —kixun ka Saúlnën kakëxa—, atun ka min 'Ibu Dios rabikin xaroti bëkanxa. 'Aínbi kananuna raíri ñuinakama achúshirabi nitsinkinma kamabi këñuan. ¹⁶Usokian kakëx ami nishkin ka Samuelnën Saúl kakëxa —¡Nëtëxun kamina usokin mi kanun 'ë kakë mi kamainun kuati

'ain, Nukën 'Ibun ënë imé 'ë kakë kana mi kati 'ain! Ësokin kakin ka kiabi nètémíakëxa. —Asabi ka kamina 'ë kati 'ain —skixun ka an kakëxa. ¹⁷Usa 'ain ka Samuelnën kakëxa:

—Minbi kamina 'apu 'isama 'ixun 'ëx kana añubi 'isama 'ai kixun sinánkën, 'aínbi kamina bërí israel unibunën 'apu 'ain, usaími 'inun ka Nukën 'Ibun mi 'imiaxa. ¹⁸Usa 'ikë ka Nukën 'Ibun, minmi Amalecita 'uchañu unibu abë 'akanankin aín suntárukama këñukinshi 'anun mi kaxa. ¹⁹'Aínbi kaina ¿Uisa kupí an mi kakëso-kinshi 'akinma atu 'axun Nukën 'Ibun ismainun, axa mimi nishké unikaman ñu usokin 'an? ²⁰Kixuan kakëxun ka Saúlnën kakëxa:

—'Ën kana añu 'anun kara Nukën 'Ibun 'ë kaxa a kamabi 'axuan: 'Akin kana Amalecita unikama këñukin 'anan atun 'apu Agag ashí 'akinma bitsínkin usabi bëan. ²¹'Aínbi ka suntárukamainshi atun 'arakakë ñuina aín upírabu a kamabi këñütia Dios kikë akama bëaxa, a ka Dios Guilgal kakë ëma anuxun xaroxunti bëaxa. ²²Usokin kakëxunbi ka Samuelnën kakëxa:

Nukën 'Ibun ka kuëënia ax kikësokinshi 'axúnti, usa 'ain ka ñuina xaroxuntishi kuëënimá; ax kikësabi okinshi 'ati ax ka ñuina xaroxuanan carnero aín xëni xaroxunkë usamaira 'ikën.

²³ Usa 'aish ka uin kara ax kikësokin 'aima ax

ami 'uchai an ñu tankë unikamasa 'iti 'ikën; usa 'aish ka ñu tankin 'axun rabikë unikamasa 'ixun Diosan kakësokin 'aima ami 'uchaia. Usa 'aínbi kamina min an kikësokin 'akëma 'ain, an kakësokin kamina 'aisama tanin, usa 'ikë ka 'apu 'ikëbi mi 'akintima 'ikën.

²⁴Ësokian kakëxun ka Saúlnën Samuel kakëxa:

—'Ën kana Nukën 'Ibun kakë-sama okin 'ai 'uchan 'imainun kana min kakësokiribi 'akëma 'ain, usa 'ain kana atumi rakuékin añu 'anun kara 'ë kaia usakinbi atu 'axuan. ²⁵'Aínbi kamina usai 'uchakë 'ikëbi 'ë mëníoti 'ain, 'ianan kana 'ëbë mix Nukën 'Ibu rabi kuantí kuëënin.

²⁶—Kixun kakëxunbi ka usama ka, mibë kana kuanima —kixun Samuelnën kakëxa—, min kamina Nukën 'Ibu 'anun kakësokin 'akëma 'ain, usa 'ain ka mixmi Israel unibunën 'apu 'iti kuëënimá.

²⁷Ësokin katankëxa Samuel kuaní anua 'ikë anuax kuainakë-tiabi ka Saúlnën aín pañukë tari a munuma bikin kuëñáraskakëxa. ²⁸Usokin 'akëxun ka Samuelnën Saúl kakëxa:

—Minmi 'ën tari tukakin bikë ësarihiokin ka Nukën 'Ibun ka mix Israel kaman 'apu 'ikëbi. Mi 'imi-kinma bëtsi uni kaístakëxun, an Israel unikama min 'akësamaira okin atu 'akinun 'imiti 'ikën. ²⁹Nukën 'Ibu Dios an ka Israel

kama upí 'inun 'imiti 'ikën, ax ka paránani këmëi banaima, 'ianan ka uni 'ikëσαι ñu 'akatsi kiox kana 'aíma kiox kítëkënimá.

³⁰—'Ëx kana 'uchan —kiox ka Saúl amiribishi kítëkëankëxa—. Usa 'aínbi kana mi amiribishi katëkënin Israel kaman kushi 'imainun kamabi unikaman, ax ka asérabi nun 'apu 'ikë kixun mi sinánun kamina 'ëbë kuantí 'ain. Usa 'ain kamina 'ëbë kuantëkëntankëxun Nukën 'Ibu rabi kuantí 'ain kixun ka katëkëankëxa.

³¹Usai kanankiani ka Samuel 'imainun Saúl anua 'ikë anuax kuankëxa, kuanxun ka Dios rabia-këxa. ³²Usokin 'atankëxun ka Samuelnën kakëxa:

—'Ë kamina Amalecita unikaman 'apu Agag bëxúnti 'ain. Kakëxun bëkëx ka Agag aín bama-tisa inúaxa kiox upitaxëshi kuantankëx Samuel bëmánanu nirakëa-këxa, uisabi isa okanima a 'atimisa manukanxa kixun sinani. ³³'Aínbi ka Samuelnën kakëxa:

—Min kamina min manë xëtökën 'akin 'ën aintsi xanun tuákama këñukin 'an. Usaribiti ka min titax tuáñuma bërúti 'ikën. Ësokin kakinshi ka Samuelnën aín manë xëtökë bikinshi anun 'akëxa, Guigal kakë ëma anuxun Nukën 'Ibun kakësabiokin 'axun ka Agag aín nami chánkapakëxa.

³⁴Usokin 'atankëx ka Samuel Ramá kakë ëmanu kuankëxa. Kuantamainun ka Saúl axribi anua 'ikë aín xubu Guigal kakë ëma anu kuankëxa. ³⁵Usai 'itankëxun

ka Samuelnën uínsaranbi amiribishi Saúl istëkëama 'ikën, a sinani 'itsaira masá nuitukinbi, 'imainun ka Dios anbi Israel kaman 'apu Saúl 'imioxbi kuëanma 'ikën.

David 'apu 'inun anëa ñuikë bana

16 ¹Achúshi nëtën ka Nukën 'Ibun Samuel kakëxa:

—¿Uínsaran kaina Saúl sinani mix masá nuitukë a ënti 'ain? 'Ëx kana abia Israel kaman 'apu 'iti kuëënima. Usa 'ain kamina ñuina manchan anu 'aruti 'akë anu xëni 'arubiani kuantí 'ain, Jesé Belénnu 'ikë ain xubunu, 'ën kana 'ain bakë bëchikë achúshi axa 'apu 'inun kaísan.

²—¿Uisokin karana anu kuanxun 'ati 'ain? —kixun ka Samuelnën kakëxa—. ¡Saúlñën usakin 'akë 'unánkin ka 'ë 'ati 'ikën! Kakëxunbi ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Vaca bërí kanikë ain xanu bibiana iskin uínbi kara mi ñuká-këxun kamina 'ë kamina ñuina xaroxuni kuani kixun kati 'ain. ³Usa 'ain kamina ain xubunu bëbakin Jesé mia ñuina xaróia 'akinun kati 'ain, 'ën kana añu kaina 'ati 'ai kixun mi kati 'ain. Usa 'ain kamina 'ën ui kaina 'apu 'inun anëti 'ai 'ën mi kamainun aín maxkánu xëni tutukati 'ain.

⁴Kakëx ka Nukën 'Ibun kakë-sabiokin 'ai kuani Samuel kuan-këxa. Kuani Belénnu bëbaia bikin ka 'apukaman ami chukúmashi rakuékinbi, ñukákankëxa:

—¿Añu 'ai kaina aín añu ñu kara ënu 'ik?

⁵Kakëxun ka Samuelnën —usa ka —kixun kakëxa. —Dios ñuina xaroxuni kana aín. Mënioka kuatsini kamina ëbëtan Nukën 'Ibu ñuina xaroxunkin rabianan pi kamina ukanti 'ain.

Usokin raíri katankëxun ka Jesé 'imainun ain bakë bëchikë bëbukama upiti mëniokanun 'imiakëxa, 'imixun ka anuxua ñuina xaroti anuribia ununkixun kakëxa.

⁶Usa 'ain ka anuxun ñuina xaroti anu bëbaia Eliab Jesénën bakë bëchikë apan iskin Samuelnën sinánkëxa: Ënë uni sapi ka Nukën 'Ibun 'apu 'iti káskë a 'ikën. ⁷'Aínbi ka Nukën 'Ibun kakëxa: “Uisa kara kixun ñachanan kamina uiti chaxké kara kixun istima 'ain, 'ëx kana ax 'iti kuë-niman. 'Ëx kana unin iskë ñu ñui kikëma 'ain; unin ka uisa kara bëtsi uni 'ikë kixun isia, usa 'aínbi kana 'ën uisakin kara unin sinania a 'unanin.”

⁸Kakëxun ka Jesénën aín bakë bëchikë Abinadad kuënbiankin, Samuel ismikin uankëxa; 'aínbi ka Samuelnën kakëxa:

—Ënëribi ka Nukën 'Ibun kaiskëma 'ikën. ⁹Kixuan kakëxun ka Jesénën aín bakë bëchikë Samá kakin anékë aribi buánkëxa; aínbi ka Samuelnën kakëxa:

—Ënëribi ka Diosan kaiskëma 'ikë kixun kakëxa. ¹⁰Katëkënxun ka Jesénën mapai achúshi 'imainun rabé ain bakë bëchikë bëbukama Samuel ismiakëxa,

'aínbi ka Samuelnën achúshirabi ka Nukën 'Ibun ënë min bakë bëchikëkama kaiskëma 'ikë kixun kakëxa. ¹¹Usakin pain 'uran ñukátakëxun ka amiribishi kakëxa:

—¿Min bëchikë itsi kara 'aíma 'ik?

—Kixuan ñukákëxun ka anu ka an ñuina 'arakakë bërúankë aín 'anáka achúshi 'ikë —kixun Jesénën kakëxa.

Kakëxun ka Samuelnën barixua bëtánun kamina —achúshi uni xuti 'ain —kixun kakëxa—, ax ukëmapan 'ain kanaanuna mesanu nami 'ën xuíkë pinux tsóbutima 'ain kixun ka kakëxa.

¹²Kakëxun ka Jesénën an ñu mëëxunkë uni achúshi barixua bitánun xuakëxa xukëx kuanxun bitsínkin bëakëxa. A bënë uni ax ka ain bëmanamíax upí 'ianan ranshin uni 'iakëxa. Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Samuel kakëxa:

—Ënë kamina axa 'apu 'inun anëti 'ain. ¹³Kakëxunshi ka ñuina manchanua 'arukë xëni bikin aín xukén apankama ismainunbi David kakë uni bënë aín maxkánu axa 'apu 'inun anëkin xëni tutukaxa. Usokëbëshi ka Nukën 'Ibun bëru ñunshin anu uax 'iruakëxa. Usokin 'abiani ka Samuel kana kuanin kixun atu kabiani Ramánu 'ikë aín xubunu kuantëkëankëxa.

**David Saúl ñu mëëxuni
'ia ñuikë bana**

¹⁴Usa 'ain ka Nukën 'Ibun aín bëru ñunshin Saúl nua, chikinnun 'imianan anbi ñunshin 'atima an

'atimonun Nukèn 'Ibun anu xua-këxa, an ka ñunshin bakënnun 'imiakëxa. ¹⁵'Imikëxa ñunshin bakëia iskin ka an ñu mëëxunkë unikaman kakëxa:

—Minbi kamina 'unanin, Diosan ka mi 'atimonun minu ñunshin 'atima xuaxa an ka mi ubioia. ¹⁶Usa 'ain kamina min an mi ñu mëëxunkë nukama achúshi an arpa 'ati 'unánkë uni achúshi baritanun xuti 'ain, an ka mia ñunshin 'ati-manën bikëbëtan a kuation chuámarua tani kuënnun arpa 'ati 'ikën.

¹⁷—Asabi ka usa 'ain kamina an arpa upíokin 'ati 'unánkë uni baribëtsinkin 'ë bëxuni kuantí 'ain, —kixun ka Saúlnën kakëxa. ¹⁸Kakëxun ka an ñu mëëxunkë uni achúshitan kakëxa:

—'Èn kana Jesé Belënnu tsókë aín bëchikë achúshinën upíokin arpa 'aia isan; 'imainun ka ax 'aká-nanti rakuëma 'ianan, asérabi ax kikësabiokin ñu 'aia, usa 'ikë ka Nukèn 'Ibun 'akinia.

¹⁹Èsokin kakëxun ka Saúlnën ain unikama Jesé èsokin katánun kamin xua-këxa: “Min bakë bëchikë David an min ovejakama 'arakakë bërúankë akamina 'ë xuxunti 'ain kixun katánun xua-këxa,” ²⁰xukëxua kakëxun ka Jesénën aín bakë bëchikë David Saúlnu xua-këxa. Xukin ka an Saúl buánxuntanun burro achúshinu pán xuanan, ñuina xakánu 'arukë uvas bakakëñun achúshi cabra tuá chukúma xua-këxa. ²¹Usakin uamikëx a uani kuanx ka David Saúlnën xubunu bëbakëxa, bëbax anu 'ia ka Saúlnën

ain ñu mëëti 'axúnun 'imiakëxa, 'imikëxun upíokin ñu mëia 'itsaira nuibakin ka Saúlnën an 'akinun kixun anëakëxa. ²²Anëtankëxun ka achúshi uni abë 'inun kara ain bëchikë David ami èntima 'ikë ain papa Jesé ñukáxuntanun 'itsaira nuibakin uni xua-këxa. ²³Usa 'ain ka Diosan anu xukëxun ñunshin 'ati-manën bikëx bikëx Saúl ñunshin bakëi 'ikëbëtan, Davidtan ain arpa bikin 'akëxa. Usakin 'akëbë ka Saúl 'ásabi tani kuënnun ñunshin 'atima anuax chikíakëxa.

David 'imainun Goliat 'iá ñuikë bana

17 ¹Achúshi nètën ka filisteo suntárukamax Israel kamabë 'akananux Sucó kakë ëma anu timékankëxa, ax ka Judánën rëbúnkikaman me anu 'iakëxa, anuax ka Efes-damim kakë anuax anu atun 'iti 'atankëx 'akananux mëníokakankëxa ax ka Socó 'imainun Azecá a 'urama 'iakëxa. ²Usai atux 'ikëbëtan ka Saúlnënríbi Israel suntárukama me sapan Elá kakë anu timëakëxa, anuax ka filisteo unikamabë 'akananux atúxribi mëníokakankëxa. ³Usai 'ika filisteo unikamaxa aín bashi amo 'imainun israel suntárukamaxribi atu 'ukëmanan bashi kataitsi anu 'ikankëxa.

⁴Anua filisteo suntárukama timékë anu ka achúshi uni 'aká-nanti 'unáira 'iakëxa, ax ka achúshi 'imainun rabé metro chaxkësa 'iakëxa. Aín anëx Goliat kakë 'iakëxa usa 'aish ka Gat

kakë ëmanu tsókë uni 'iakëxa.
⁵Aín maitinëx ka manëbia 'akë
 'imainun ka aín shikan bëpantia
 pañukë axribi manë 'akë 'iakëxa,
 aín 'iëx ka cincuenta 'imainun
 cinco kilo 'iakëxa. ⁶'Imainun ka
 a manëbia 'akë anun aín kisi rabé
 bëpankë a 'imainun an pañukë
 axribi manë 'akë 'iakëxa. ⁷Aín
 manë xëtokë anun tuinti aín taxu
 ax chaiira 'iakëxa, 'imainun ka aín
 xëta ax manëbia 'akë 'iakëxa, usa
 'aish ka ain 'iëx mapai achúshi
 'imainun achúshi kilo 'iakëxa.
 Usa 'ikë ka an 'akinkë uni an
 rëkuénkiani kuankin 'akiankëxa.

⁸Usa 'ixun ka Goliatnën atu 'ukë-
 manan nikianxun munuma bana-
 kin israel suntárukama kakëxa:

—¿Mitsux kaina nubë 'akanan-
 katsikixax ënu rikuatsian? 'Ëx kana
 filisteo uni achúshi 'ain mitsux
 kamina Saúlnën suntárukama
 'ain, usa 'ixun kamina achúshi uni
 mitsun kaístankëxun 'ëbëa 'akanani
 unun xuti 'ain. ⁹Ax 'akánanti
 'unánkë 'ixuan 'ë 'akin kanankëbë
 ka filisteo unikamax mitsun ñu
 mëmikë unikama 'iti 'ikën; 'aínbi
 kamina 'ën a uni 'akëbë mitsux nun
 ñumëmikë unikama 'iti 'ain. ¹⁰Bëri
 kana 'ëx Israel kaman suntáruka-
 mabë 'akanainsairatani: ¿Usa 'ain
 kamina achúshi uni 'ëbë 'akanani
 unun xuti 'ain! ¹¹Usai kia ka Saúl
 'imainun aín suntárukaman filisteo
 uni aín bana küakëxa, kuati ka
 kananuna atubë 'akanantima 'ai
 kixax atumi 'itsaira rakuëkankëxa.

¹²Jesé ax ka Belén kakë ëma
 anu tsókë uni 'iakëxa, usa 'ain ka

Saúl axa 'apu 'ain a uni kaniakëti
 uni 'ikësabi apan 'iakëxa. A unix
 ka ocho bakë bëchikëñu 'iakëxa,
 aín bakë bëchikë achúshinëx
 ka David 'iakëxa. ¹³⁻¹⁴Aín bakë
 bëchikë apan achúshi 'imainun
 rabé Eliab, Abinadab, 'imainun
 Samá akamax ka Saúl bë filisteo
 unikamabë 'akanani kuankë
 'iakëxa. 'Aínbi ka David ax xupain
 'aish kuanma 'ikën, ¹⁵ax ka
 uinu kara Saúl 'ia anu kuantan-
 këxbi anu bërútima amiribishi
 Belénnu utëkëankëxa, anu uxun
 ka aín papan ñuina bërúankëxa.
¹⁶Usakia 'amainun ka filisteo uni
 achúshi an Israel suntárukama
 pëkarakëbëtan kanan xupibukë-
 bëtan ribi atu 'akatsikixun nëtë
 tibi cuarenta nëtë sënënmikin
 atu ubíokëxa.

¹⁷Usa 'ain ka achúshi nëtën,
 Belénxun Jesénën aín bakë
 bëchikë 'anáka David a kakëxa:

—Min xukénkama kamina
 anua 'ikankë anuabi veinte kilo
 trigo tutush okë këñun mapai
 rabé pán bëríbi buánxunti 'ain.
¹⁸'Imainun kamina mapai rabé
 queso ënë suntárukaman kushi
 comandante a buánxun 'inánti
 'ain. 'Inánan kamina uisa kara
 min xukénkama 'ikë 'ëmi kaiunun
 isi kuantu 'ain. ¹⁹Usa 'ain ka Saúl
 'imainun Davidnën xukénkamax
 Israel suntárukamabë mësküax
 anua Elá kakë me sapan sënëna-
 këkë anu filisteo suntárukamabë
 'akanantishi 'aish bukukë 'iakëxa.

²⁰Usokia koónkëxun ka pëkara-
 këma 'aínshi, niruxun Davidnën ax

kuantamainua aín papa Jesé aín ñuina bérúanxunti uni barixun ami ëbiani, aín xukénkama 'inántia aín papan 'inánkë piti a buani kuan-këxa. Kuantankëx anua 'ikankë anu bëbakin kuakëxbi ka Israel suntárukamax 'akanani kuanux mëníokati sharatia kananuna atu rëtëi kuantu 'ai kíax kikania kuakëxa. ²¹Usaia israel suntárukamax atu 'ai kuantishi 'aish sëtërakëan ka filisteo suntárukamaxribi atubë isánani 'ukëmanan sëtërakëkë 'iakëxa. ²²Usai 'ikania iskin ka Davidtan an buánkë piti uni an ñukama anua 'akánanti 'imainun pitikama bérúanti anëkë uni an bérúanxunu kixun ëankëxa, usokin 'abiani abákiani kuantankëx anua suntárukamax sëtékë anu axribi 'irukin, uisa kara aín xukénkama 'ikë kixun ñukákëxa. ²³Ñukati atubë banakin kuakëxunbi ka filisteo uni 'akánanti 'unánkëira Goliat axa Gat kakë ëmanu 'ikë an, anua filisteo suntárukama sëtékë anuax ukin amiribishi atu 'akatsikixun Israel suntárukama an 'akësabikin katë-kënia ka Davidnën kuakëxa.

²⁴Usai kia kuatëkëni ka Israel suntárukamax a uni isi ami 'itsaira rakuéakëxa, rakuéti ka anua sëtékë anuaxbi tsuáki abákankëxa, ²⁵abati ka kikankëxa: ¿Uni ax ka amiribishi chikirakëtia ka iskan? ¿Ax ka nu amiribishi 'akatsikixun katëkëni uaxa! Uin kara a uni 'aia aka, nun 'apun 'itsaira ñu kupíkë 'inánan, aín bëchikë xanuribi aín xanu 'inun 'inánti 'ikën, 'imainun ka aín aintsikaman 'apu kupóké aribi kupíoxunma 'anun 'amitima

'ikën. ²⁶Usa 'ain ka Davidnën usai kia kuakëma 'ixun a rapasu 'ikë suntárukama ñukákëxa:

—¿Añu kara an filisteo uni axa Israelkama 'akatsikiax xuatemati banakë a nëtétanun 'aia an 'akë uni a 'inánti 'ik? ¿Ax añuira 'ixun kara a filisteo uni upíma 'ixun an Diosan kaískë unikama usokin 'akatsikixun ñuiti 'ik? ²⁷Kiixa kia ka unikaman an Goliat 'aia uni ñu 'inánti ñuia kikë, bana abi David katëkënkankëxa.

²⁸Aínbi ka Eliab aín xukén apan ax atubëa banaia kuati ami nishkin aín xukén 'anáka David a kakëxa:

—¿Añu 'akatsikiax kaina mix ënu utëkëan? ¿Uimi kaina ñuina-kama 'itsamara 'ikëbi anu uni 'ikëma menu ëbëtsian? 'Ën kana mi 'unan mix kamina këmëax niti 'unan 'ain, usa 'aish kamina uisai kara 'akanania iskatsikiax uan. ²⁹Kixuan kakëxunbi ka Davidnën aín xukén apan kakëxa:

—¿Añu 'aisama karana 'ën 'an? 'ëxribi kana ñu ñui banati 'ain, usa 'ain kamina banaxma ka nëtët kixun min 'ë katima 'ain Kixun ka Davidnën aín xukén kakëxa.

³⁰Usakin katankëx ka David aín xukén ëbuini anuax kuaiankëxa, kuainxun ka raíri suntárukama ñukákëxa, ñukákëxunbi ka raininëa kakësokinbi katëkënkankëxa. ³¹Usa 'ain ka suntáru raírinën David banaia kuabianxun Saúl ñuixunkëxa, ñuixunkëxun ka Saúlnën David anu kuanun kixun kamiakëxa.

³²Kamikëx kuaxun ka Davidnën ñukákëxun Saúl kakëxa:

—Uíxbi ka filisteo uni aín bana kuati ami kana rakuéti kiox kitima 'ikën, 'ëx kana mitsun ismainunbi a unibë 'akanani kuantu 'ain.

³³—Kixun kakëxunbi ka mira-tsushi kamina filisteo uni a 'ai kuantima 'ain, mix kamina xurapain 'ain kanan ka; ax ka xu 'aishbia 'akanani kanikë 'ikën —kixun kakëxa. ³⁴Kia ka Davidnën kakëxa:

—'Ën kana 'ën papan 'arakakë ñuinakama bërúankin paru 'inúanën bianan xaéonnën achúshi ovejakama anua 'ikë anua bixun buaniabi, ³⁵nuibianxun 'ën ñuina xëñubiankin buaniabi nipamikin rishkixun rëké 'ain. Usokëx 'ë ribi bikatsikiox aiabi kana, aín kuëshánu bixun rishkikin rëtëké 'ain. ³⁶Usokin kana 'ën paru 'inúan 'ananbi xaéón an mi ñu mëëxunti ënën rëtëké 'ikën. Usaribi okin kana filisteo uni an bëtsi ñu rabikë a 'ati 'ain, usa 'aínbi ka an Diosan kaískë unikama 'akatsikiox ami banaia. ³⁷Nukën 'Ibu an 'ë paru 'inúan 'imainun xaéonnën bisa tana nitsiabi 'ë 'akinkë, an ka filisteo uni ënë 'aia 'ë 'akinti 'ikën. Èsai kia kuákin ka Saúlnën kakëxa:

—Asabi ka usa 'ain kamina Nukën 'Ibun mi 'akímainun 'ai kuantu 'ain.

³⁸Usokin katankëxun ka Saúlnën raíri suntárukaman David an pañukë aín chupa abi pañumianan aín mañukë manë maiti aribi 'amianan aín manë chupa anun aín shikan mapumikin pañuminun kakëxa. ³⁹Usokin 'amikëxun ka Davidnën manë xëtökë

aribi anúan tsitëkërëkikë anu naxkakëxa, usokin 'atankëx ka kuaintisabi karaisa kixun tankatsikiox kuainibi usakin ñu pañukin 'axëkëma 'aish nikasmakëxa. Usai nikasmakin ka Saúl kakëxa:

—'Ën kana ësokin ñu pañukin tankëma 'ain usa 'aish kana nikasmatin kixun ka Davidtan kakëxa, kakëxun ka a pañumikëkama a pëmiakëxa, ⁴⁰pëmikëxun ka aín tsati bianan, mapai achúshi maxax bëru chukúma upíbu xëxanua biakëxa, bixun ka abia nikinkë aín ñusutinu puruakëxa, usa obiani ka aín shínkati tuiox filisteo uni Goliat au kikiani kuankëxa. ⁴¹Usai kuan-këbë ka Goliat axribi kuania isbëtsini David 'urama obëtsini ami kikuatsini munu uakëxa. Ukëbë ka an 'akinkë uni ax anpan rëkuén kuatsini utankëx nirakëakëxa.

⁴²Usai ukin ka Goliatnën David isakëxa, iskinbi ka xura 'aísha tunanra 'ikë ami rakuétisamara iskin ami, ⁴³kuaikin kakëxa:

—¿Min tsatin mi 'ë rishkinun karana 'ëx achúshi 'uchiti 'ain? Usokin katankëxun ka aín diosan David 'aisama onun ñukákëxa. ⁴⁴Usokin 'atankëxun ka ësokin-ribi kakëxa:

—¡Ënu 'ën mi 'axun rakanía ka ñuina pëchiñunën min nami pimainun raëkëma ñuinanënríbi mi piti 'ikën! ⁴⁵Kixuan kakëxunbi ka Davidnën ribi kakëxa:

—Mix kamina 'ë 'akatsikiox min manë xëtökë bëanan min masibu kamabëi aín, usa 'aínbi kana 'ëx mi 'ai kuani uisa ñubi buaniman

'ën 'Ibu kamabi kushiñuira Israel kaman suntárunën Dios a kamina 'akatsikixun kain. ⁴⁶Bërí ka 'ën 'Ibun mi 'ën mēkēnanbi 'anun 'ë 'amiti 'ikēn, usa 'ain kana mi 'atan-kēxun min maxká tēbískati 'ain, 'imainun ka filisteo suntárukama bamakē a ñuina pēchiñu kaman 'amainun raēkēma ñuina kaman-ribi aín nami piti 'ikēn. Usokin 'akē ka kamabi menu 'ikē unikaman kuati 'ikēn, an Israel kama 'akinkē Dios ax ka asérabi kushiira 'ikē kixun; ⁴⁷'ianan ka kamabi uni timékékama ēnēnribi 'unánti 'ikēn Nukēn 'Ibun ka manē xētokēn 'akananan masibunēn 'akanania iénun aín unikama iémima kixun. Nukēn 'Ibun ka uisai karanuna nux mitsubē 'akanani anuabi nu bērúanti 'ikēn, usa 'ixun ka

kupímikinma mitsu 'anun nu 'amiti 'ikēn.

⁴⁸Usakin kakēxa Goliat nirukua-tsini a 'urama obētsini ukēbē ka David anuxun 'anux abákiani kuanx a 'urama nirakēakēxa: ⁴⁹usai nirakēkinshi ka aín ñusuti nua maxax bikinshi aín shínkatinu 'arukin mañakinshi anun nikin aín bēmánanu Goliat filisteo uni a 'akēxa. Usokin aín bēmanabi pēánkakin 'akēx ka anua nikē anuaxbi aubi bēómēti nipakēakēxa. ⁵⁰Usokin ka filisteo uni a Davidnēn 'akēxa. Achúshi shínkati 'imainun achúshi maxax anuínshi ka Davidnēn a uni rētēakēxa. Usakin 'aíkuani ka achúshi manē xētokēbi buanima kuanxun 'akēxa, ⁵¹usakin 'akēxa nipakēkēbē abákiani kuanx filisteo uni

Davidtan Goliat kakē uni tēbíska.

Goliat a rapasu nirakëkinshi ka aín manë xëtokë aín xakánua ëchikinshi anunbi tarókëxa. Usokin 'akinshi ka anunbi tëbískakëxa. Usokin 'akëbë ka atux ami kata-mëkë, axa 'akánanti 'unáinra ax bamakëbë filisteo suntárukamax anua bukukë anuax tsuakirikiani abákankëxa. ⁵²Usai abákankëbë ka Israel suntáru 'imainun Judánu 'ikë suntárukamax sharati kikan-këxa, kananuna a unikama 'ati 'ain, usai kikiani kuankin ka abatiabi nuixun atun ëma Gat 'imainun Ecrón anun atsínti aín, xëkuë anubi bëbarukin 'akëxa. Usokin 'akëx ka anun Saaraim ëmanu kuantu bai anubi 'ianan Gat 'imainun Ecrón akamanubi filisteo suntárukamaxa bamakë 'aisamaira 'iakëxa.

⁵³Usokin filisteo suntárukama nuibiankin, 'abëtsini uxun ka israel suntárukaman anu 'ikë atun ñu kamabi bikankëxa.

⁵⁴Bimainun ka Davidnën filisteo uni Goliat aín maxxá 'imainun anúan 'akanankë ñukama a bibiankin Belén anua aín xubu 'ikë anu nankin buánkëxa anuxun ka basikëbëtan Jerusalénnu nankin buánkëxa.

⁵⁵Bëramabi ka Saúlnën aín suntárunën kushi comandante Abner a ñukákë 'iakëxa, David axa filisteo uni Goliat a 'anux kuania iskin:

—Abner ¿Uin bëchikë kara uni bëna ux 'ik? ⁵⁶Ësokin ñukákëxunbi ka —kana 'unanima —kixun ka Abnernën kakëxa.

—Asabi ka min kamina uin kara 'unánxa a ñukáxun 'ë kati 'ain —kixun ka Saúlnën kakëxa.

⁵⁷Usokin rëtankëxun ka aín maxxá bëakëxa, bëia ka Abnernën mërakin Saúlnu David buánkëxa, ⁵⁸anu kuankë ka Saúlnën ñukákëxa:

—'Ë kamina kati 'ain ¿uin bëchikë kaina mix 'ain? Kixuan ñukákëxun ka Davidnën kakëxa:

—'Ëx kana Jesé an mi ñu 'axúnti Belénnua 'ikë uni ain bëchikë 'ain.

Jonatán 'imainun David 'unánan ñuikë bana

18 ¹Usa 'ain ka David 'imainun Saúl banatankëx sënënkëbë, Jonatán upiti Davidbë 'unánankëxa, usai 'iax ka upiti nuibanairakëxa. ²Usai 'ia ka Saúlnën a nëtënbi anuxunbia aín ñu mëtti 'axúnun 'amikin ain papan xubunu kuantanun xuisama tankëxa. ³Anuax ka uínsaranbi ënanantëkëxuxma 'unánankatsi kiox Jonatán 'imainun David kanankëxa, usai kanantankëx ka Jonatán 'imainun David 'itsaira bëruanankëxa. ⁴Bëruanankin ka an pañukë aín tari Jonatánnën pëxun David 'inánkëxa, 'inánan ka aín manë xëtokë akëñun, ain kanti a 'inánan anúan tsitëkërekikë aribi 'inánkëxa.

⁵Usa 'ain ka Saúlnën 'akanantanun xukëtibi Davidnën filisteo suntárukama ainra kanankin kupitanuma 'akëxa, 'aia ka Saúlnën axa 'akanani kuantu suntárukama

uanti aín kushi 'inun anëakëxa. Usokin anëkë 'ain ka suntáru-kama 'imainun ain kushikamax-ribi kuëëankëxa.

**Saúlnëx Israel unikaman
David rabikëbë ami
nisha ñuikë bana**

⁶Usa 'ain ka Israel suntárukama Davidtan filisteo uni Goliat kakë a 'akëbë rikuatsinkëbë, kamabi ëmanuax chikiti Israel xanukamax 'apu Saúl ñui kantai ransai 'ikin kuëënkín bitsi manë sharíkati sharíkanan manë pará okë aribi 'akankëxa. ⁷'Ai kankakëbë ka ransai kamabi xanukama amiribi amiribi kikankëxa:

“Saúlnën ka mil unishi 'axa,
'amainun ka Davidnën diez
mil uni 'axa kiax kiakëxa.”

⁸Ësai kia kuatankëx ka Saúl, 'itsaira nishi kiakëxa:

—Davidnën ka diez mil uni 'axa kiax ka kikanía, 'ën karana mil uníratsushi rëtëan. ¡Usa 'aish ka 'apu 'imikanti 'uramashi 'ikën!
⁹Usaia kikë anuaxëshi ka Saúl David istisama tani ami nishakëxa.

¹⁰A nëtëan aín xubunuxunbi ñu mëëxuni anubi bërunu koonkë a pëkarakëbëtan Diosan anu xukëxun ñunshin 'atimanën anua 'ikë 'apun xubu a 'ukëmëu 'ikëbia bikëx ñunshin bakëkësa 'iakëxa. 'Ikëbëtan ka an 'akësabi okín arpa Davidtan 'akëxa, 'amainun ka Saúl ain manë xëtokë a rapasu nankë 'iakëxa. ¹¹Usa 'ain ka Saúlnën kënëkëñunbi amibi takáshkakin 'ati sinánxun aín manë xëtokën

'akëxunbi Davidtan rabéokin ñanákin 'amiakëxa.

¹²'Amian ka Saúl Davidmi Diosan ka 'akinia kixun 'unani rakuéakëxa, usa 'ain ka Nukën 'Ibun David 'akiankëxa, 'aínbi ka Saúl 'akinti Diosan ënkë 'iakëxa.

¹³Usakin 'axun ka a rapasu 'imi-kima chikíankëxa, chikínxun ka suntárunën 'apu comandante 'inun anëakëxa, anëkëxun ka aín suntárukama 'akanani kuantí 'ain uantankëxun 'akanankuatsinkin bëakëxa. ¹⁴Usa 'ain ka Nukën 'Ibun 'akinkëbë kamabi Davidtan 'akë ñukama asábi 'iakëxa. ¹⁵Usai 'ikëbë ka Saúl Davidmi rakuéakëxa, an 'akë ñukama upíokin 'aia isi. ¹⁶'Aínbi ka Israel 'imainun Judánu 'ikë unikaman an 'akë ñu upíokin 'aia iskin, David kuëënkankëxa, an ka suntárukama 'akánanti uanxun bërúanxun bëtëkëankëxa. ¹⁷Achúshi nëtën ka Saúlnën David kakëxa:

—'Ën 'ini bëchikë apan Merab kakë a kana min xanu 'inun mi 'inánti 'ain, usa 'ain kamina mix 'akanantimi rakuétima Nukën 'Ibu mi 'akinkëx 'akánanti 'ai kixun kakëxa. 'Aínbi ka Saúlnën anbi 'akinma, këmëxun filisteo suntárukama 'amiti sinánxun usakin kakëxa.

¹⁸Kakëxunbi ka Davidtan kakëxa:

—Min kamina 'itsa 'ë nuibatín 'aínbi kana 'ëx añubima 'ain, 'imainun ka 'ën aínsi Israel kaman añubima 'ë isia, usa 'ain kana mix 'apu 'ain min piaka isama 'ëx 'ain. ¹⁹Usakín kakë 'ixun anun Saúlnën ain bëchikë xanu Merab kakin

anékë a aín xanu 'inun David 'inánti nètën, a 'inankima Adriel kakë uni Meholá kakë ëmanu tsókë uni a 'inánkëxa. ²⁰Aínbi ka Mícal Saúlnën 'ini bëchikë xanuitsi a Davidtan mërati okë 'iakëxa. Mërati okë ñuikania kuati ka Saúl asábi ka kixun sinani kuëëankëxa, ²¹kuëënkín ka David aín xanu 'ixun ka an paránxun filisteo suntárúkama 'amiti 'ikë kixun sinánkëxa. Usakin sinánxun ka amiribishi David katëkëankëxa:

—Bëríra kamina 'ën piaka 'inuxun 'ain.

²²Ësokin katankëxun ka Saúlnën an ñu mëëxunkë unikama kakëxa:

—Mitsunribi kamina abë banakin 'apun ka 'ítsaira mi kuëënia kixun kati 'ain, usa 'ain kamina mix 'apun piaka 'iti 'ain kixunribi kanan, an ñu mëëxunkë nukamanribi kananuna mi nuibati kixun kati 'ain, usa 'ain kamina mix aín piaka 'iti 'ain kixuan kanun ka kakëxa. ²³Kakëx anu rikianxun ka Saúlnën kakë bana an ñu mëëxunkë unikaman kakëxa, 'aínbi ka Davidtan kakëxa:

—¿Mitsun sinánkëx kara 'apun piaka 'iti ax tëmara 'ianan uni ñuñumara 'ianan, unin kushibëtan sënénmara 'ësa unix 'iti 'ik?

²⁴Kakëx anu kuantëkënxun ka Saúl an ñu mëëxunkë unikaman usakian Davidtan atu kakë bana ñuikín kakëxa. ²⁵Usakin ñuixunkëxun ka Saúlnën an ñu 'akínkë unikama David filisteo unikama 'amiti sinánkin ësakin kakëxa:

—David kamina 'ën 'ini bëchikë aínan 'iti bikian, añubi 'ë 'inanxuma

'anun kati 'ain, 'ëx kana 'apu 'aish kuëënin 'ëa cien filisteo uni 'axun aín nètökë ñu rëbu maxaka tëakin bixun bëxunun kati 'ain, usakin 'akëbëtan kana 'ëmi nishkë unikama 'atima oti 'ain. Asérabi ka Saúl filisteo unikaman 'ati kuëëankëxa.

²⁶Ësokin kakëxun ka an Saúl 'akínkë unikaman ëné bana ñuikín David kakëxa, kakëxun ka Davidtan asérabi kana 'apun piaka 'iti 'ai kixun sinánkëxa.

Usa 'ain ka Saúlnën usakin 'anun kakë bana sinánkin a nètën bënun kakë a nètë 'ikëma 'aínbi kana aín nètökë ñu rëbu a bëxúnti 'ai kixun sinánkëxa. ²⁷Ësakin sinánkin ka David ain suntárúkama uani kuanx abë 'akanankin doscientos filisteo suntáru 'akëxa.

'Atankëxun bibiankin ka filisteo suntárunën nètökë ñu rëbu maxaka 'apu aín piaka 'isatan-kin, buánxun 'inánkëxa, 'inánkëxun ka Saúlnën aín 'ini bëchikë Milcá 'ain xanu 'inun 'inánkëxa. ²⁸Usakin 'inánkëxun ka Saúlnën Nukën 'Ibun ka David 'akinia, usa 'ikë ka 'ën bëchikë Milcánën kuëënia kixun 'unánkëxa, ²⁹'unani ka bëráma 'ikësamairai ami rakuéakëxa, rakuéti ka abë nuibanantëkëníma ami nishakëxa.

³⁰Usaia 'imainun ka filisteo suntárunën kushikama, Israel suntárubë énananima abi 'akanani chikíakëxa, usai 'iabi ka Davidtan Saúlnën suntárunën kushikaman 'akësamaira okín 'akëxa, usakin 'akëbë ami rakuékin ka Israel kaman uisakínbi David káma 'ikën.

**Saúlnën David 'ati
sinán ñuikë bana**

19 ¹Achúshi nētën ka Saúlnën aín bakë bëchikë Jonatán 'imainun an 'akinkë suntárunën kushikama David isa 'anun kixun kakëxa. 'Aínbi ka Jonatán ax Davidbë nuibanankë 'iakëxa, ²usa 'ain ka karaishikin kuanxun kakëxa:

—'Ën papa Saúlnën ka uisoxun kara mi 'ati 'ikë kixun sinánkin baria. Usa 'ain kamina iméishibi pëkarakëma 'aínshi kuantankëx uínbi anua mi mëratinuma unëti kuantu 'ain. ³'Ëx kana 'ën papabë uinu kaina unëa anu kuantu 'ain. Anuxun kana abë banakin uisai kara kia kuanuxun mi ñuikin kati 'ain. Usokin katankëxun kana uisai kara kiaxa kixun mi 'unánun mi ñuixunti 'ain.

⁴Usa 'ain ka Jonatánnën ain papa Saúl, David ñuikin kakëxa:

—Papa ësokin kana mi kain, David kamina 'aisama otima 'ain, an ka mixmi 'apu 'ikë mi uisabi oti sinanima, usa 'ain kamina mix 'apu 'ixun upíokín sinánti 'ain; ⁵an ka filisteo uni achúshi axa 'akánanti 'unánkë 'ikëbi 'akëmasa okinshi Goliat an ira 'aisa 'ixunbi 'axa, usakin ka Israel unikama 'akinun Nukën 'Ibun 'amiaxa, 'aia kamina minbi isan isi kamina 'itsaira kuëan. ¿Usa 'ain kamina ñu 'aisama ka 'akëma 'ikë David 'ati sinántima 'ain? ⁶Ësokian aín bakë bëchikë Jonatánnën kakëxun kuati sinanati ka Saúl munuma kuënkëni kiakëxa:

—Asábi ka kana Nukën 'Ibun kuamainun kin David kana uisabi otima 'ain, asérami ka añu ñu 'aisama 'akëma 'ikën. ⁷Usai kikiania aín papa kuantamainun ka Jonatánnën anua unëkë anua kuënkëxa aia, usakian aín papa kakë banakama David ñuixuan-këxa.

Usokin ñuixunbiankin ka aín papa Saúl buánkëxa, buánkëx ka David bërâma 'ikësaibi a ñu mëëxuni aín xubunu 'iakëxa.

⁸Usai anu 'ikëbëbi ka amiribishi filisteo suntárukamax Israel unikamabë 'akanantëkënti sinánkëxa, sinan ka David filisteo unikamabë 'akanani kuankëxa, kuanxun ka Davidnën Israel suntárukamabëtan filisteo unikama raíri abátamainun 'itsa uni 'akëxa. ⁹Usakia 'akë 'ain ka Saúl aín xubunu aín manë xëtokë nanx tsókëbi Nukën 'Ibun amiribishi 'atima sinánun 'imiakëxa, 'imimainun ka Davidtan aín arpa 'akësabi okin 'ai tsóakëxa, ¹⁰tsótan ka Saúlnën aín manë xëtokë bikin, David anua tsókë anuabi xubu chikënkë këñunbi 'ati sinánxun 'akëxa. 'Aínbi ka Davidnën meu kikin 'amikëbëtan ka aín xubu chikën ashi 'akëxa, usakin 'akinbi ñankokëx ka David a 'imëbi abati kuankëxa.

¹¹Abáti kuakin ka Saúlnën bënëkinshi aín unikama, aín xubunu kuanxua David kaixun pëkarakëma 'aínshi chikitia 'atanun kixun xuakëxa. 'Aínbi ka aín xanu Micalnën David ësokin sinánmikin kakëxa:

—Ēnē 'imébi kamina ēnuax abáti 'ain, abákēma 'aish kamina iméishi bamakē pēkarati 'ain. ¹²Usakin katankēxun ka bēnékinshi Micalnēn aín xubu xēkuē chukúma manámia 'akē au bēpaxun abátanun David nanopákēxa. ¹³Usakin 'atankēxun ka Micalnēn uni tankia 'akē a bixun, anua David 'uxkē anu nankēxa, nanxun ka aín maxkánu cabranēn rani bixúan xēokin 'akē a aín maxkánu unin busabi 'itánun nankēxa, nanxun ka a upíokin saba-nanēn mapuakēxa. ¹⁴Saúlneān 'ain unikama David űatanti xukēbi ka Micalnēn 'ēn bēnē David ka 'isianxa kixun kakēxa.

¹⁵Usokin kakēx rikianxun a unikaman Saúl kakēxa, David ka 'insínkē 'iaxa, kakēxun ka Saúlneān, amiribishi aín unikama David baritēkēntanun kixun ēsokin kaxun xuakēxa:

—¡'Isianxa aín 'uxtinu rakakēbi kamina David 'aminun 'ē bēxúnti 'ain! ¹⁶Kixuan kakēx rikianx ka Saúlneān unikamax Davidnēn xubunu atsiankēxa, atsínkinbi ka anua David 'uxkē anua, uni tankia 'akē űu ashi cabra rani xēokē a aín maxkánu nankē ashi mērakēxa.

¹⁷Usa 'ain ka Saúlneān Mical kakēxa:

—¿Uisa kupín kaina ēsokin 'ē paránuxun 'ēx ami nishkē uni abámian? Kixun kakēxun ka.

Micalnēn kakēxa:

—An ka abáti 'akinkēxuma kana asérabi mi 'axun rakanin kixun 'ē kaxa, usa 'ain kana kuantanun kixun kan.

¹⁸Usai ka David aín xubunuax abákēxa. Abáx ka Samuel Ramá kakē ēmanua isi kuankēxa, kuaxun ka anu bēbaxun Saúlneān usokin 'akēkama űuixuankēxa.

Usai banakiani ka anuax David 'imainun Samuel ēma chukúma Naiot anu tsóti kuankēxa.

¹⁹Anu David kuankēbi ka Saúlneān ka Naiot kakē ēma chukúma Ramá 'urama 'ikē anu kuaxa kixun űuikania kuakēxa, ²⁰kuaxun ka Saúlneān amiribishi aín unikama űatanxua bētánun kixun xuakēxa. Xukēx kuanx bēbakin, Saúlneān xukē unikaman iskēxbi ka Samuelneān an bana űuikē unikamabētan Diosan bana unikama űuixunia nikē mērakēxa. Usakia isia ka Diosan bēru űunshinan atúxribi an bana űuikē unikama 'inun 'imiakēxa, usai 'ikin ka bēnékinshi bana űuikan-kēxa.

²¹Usaia a unikama 'ikē kuaxun ka Saúlneān raíri unikamaribi David bitánun kixun xuakēxa, xukēx kuanxbi ka atúxribi raíri 'ikēsaribiti bēnētishi an Diosan bana űuikē uni 'iakēxa. Usai 'ian ka amiribishi Saúlneān aín unikama xutēkēankēxa, xukēx kuanxbi ka atúxribi usaribiti 'ikankēxa.

²²Usaia an xukē unikamax 'ikēbē ka Saúl axbi Ramá kakē ēmanu kuankēxa, kuantankēx ka anua 'umpax nunkurukē Secú kakē ēmanu bēbakin, uinu karaisa Samuel 'imainun David 'ia kixun űukákēxa. űukatia ka achúshi unin űuixuankēxa. Ax ka Naiot,

Ramá kakë ëma 'urama anu 'ia kixun ka kakëxa, ²³usakin kakëx ka Saúl anu kuankëxa. Kuantankëxa bëbaiabi ka aribi Diosan bëru ñunshinan an ribia bana ñuikë uni 'inun 'imiakëxa, 'imikëx ka Saúl axribi kuëëni ransakiani bain kuanx Ramá kakë ëma 'urama 'ikë Naiot ëma chukúma anu bëbakëxa; ²⁴usai 'ika uinu kara Samuel 'ikë anu nukuxun aín chupa pëtan-këxun a nëtënbi pëuxun 'abaikin a iméribi Diosan bana ñuiakëxa. Anuax ka ësai kiakëxa. “¿Saúl axribi kara an Dios kikë bana uni ñuixunkëkama achúshi 'ik?”

**Jonatánnën David
abátanun ka bana**

20 ¹Usa 'ain ka David Naiot kakë Ramá anu abákë 'ain Jonatán anu 'ikë ami kikiani a kai kuanxun kakëxa:

—¿Añu karana 'ën an? ¿Uisa ñu 'atima karana 'ën an? ¿Añu 'ai 'ëx ami 'uchakë kara min papan 'ë 'akatsi kixun barin? ²Kixuan kakëxun ka Jonatánnën kakëxa:

—¿Diosan ka mia 'ati kuëëntima 'ikën! ¡'Ën papan ka mi 'aisatania 'aínbi ka mi 'atima 'ikën! Min kamina 'unánti 'ain, 'ën papan ka añu ñubi 'atima 'ikë, an ka añu kara 'aisa tania axira cha 'ixunbi 'ë kaia. ¿Uisa kupín kara 'ën papan ësakian mi 'akë ënë 'ë ñuixun-tima 'ik? ¡Usa ka 'itima 'ikën! ³Kakëxunbi ka Davidnën munuma banakin katëkëankëxa:

—Min papan ka upíokin minmi 'ë 'itsaira nuibatia 'unánxa, usa

'ain ka min 'unánkimi an 'aisa tankë ñu a kuëënxuntima kuëënia. ¡'Aínbi kana uisaxunbi sinanatima okin Nukën 'Ibun kuamainunbi mi kain, 'ëx kana bamati 'uramashi 'ain! ⁴Usakin kakëxunbi ka Jonatánnën ñukákin kakëxa:

—¿Añu ñuira mi 'axúnti kaina kuëënin? ⁵Kakëxun ka Davidtan kakëxa:

—Ka kuant, iméishi ka 'uxë ió 'ikëbëtan fiesta 'aia, usa 'ain kana 'apubëtan pinux anu 'iti 'ain. Usa 'aínbi kana 'ëx anu 'itima 'ain, kamina iméishi 'ibaitia pékarakë a xupibutamainun unëtanun 'ë xuti aín, ⁶usa 'ain kamina min papan 'ë ñukákëxun, 'ën kana mi bënëkiani 'ën ëma Belënnu kuanuxun mi ñukan kixun kati 'ain, anuxun ka 'ën aintsikaman baritia 'ikë-tibi 'akësokin ñuina xaroia anu kana kuan kixun kamina kati 'ain. ⁷Ësokin kakëxua mi asábi ka kixun kakë ax ka asábi 'iti 'ikën; 'aínbia min kakëx nishkë-bëtan kamina 'unánti 'ain, an ka 'ë 'atimoti sinanx ka usai 'ia kixun. ⁸Usa 'ain kamina 'ën mi kamainun usakin 'ati 'ain, 'ëx kana an mi ñu mëëxunkë uni 'ain, 'imainun kananuna Nukën 'Ibun ismainun nux manutibi sinanatëkëntima oi nuibanankatsi kian. Usa 'ain kamina 'atimokin ñu 'aia minbi 'ë 'ati 'ain. Usa 'ain kamina min papanu 'ë buánti sinántima aín. ⁹Kakëxun ka Jonatánnën kakëxa:

—¿Usakin kamina sinántima 'ain! 'Ën papan 'atimokin mimi sinania 'unánkin kana 'ën mi kati

'ain. ¹⁰Kakëxun ka Davidtan ribi ñukákëxa:

—¿Uin kara min papan 'ë 'atimokatsi kixun mi kakëbëtan 'ë kati 'ik? ¹¹Kakëxunbi ka Jonatánnën kakëxa:

—'Ëbë kamina 'urinu kuanun uti 'ain. Kabiani ka a rabëtaxi 'uri kuani kuankëxa, ¹²kuanxun ka anuxun Jonatánnën David kakëxa:

—'Ën kana sinanakinma Israel unikaman Nukën 'Ibu Diosan ismainun mi kain, 'ën papa kana iméishi 'ibaikë a pëkarakëbëtan ënë horanbi, uisa mi oti kara sinania kixun ñukati 'ain. An kara mi upiotti sinania kara mi 'atima oti sinania ñukátankëxun kana an mi kati xuti 'ain; ¹³'ainbi kana 'ën papan mi 'atima oti sinántëkënkëbëtan 'ën mi abátanun kanan upitaxmi kuantanun 'akiniama Nukën 'Ibun uisakin kara 'aisa tania, usakin 'ë 'atima oti 'ikën. ¿Usa 'ain ka Nukën 'Ibun mi 'akinti 'ikën 'ën papa 'akiansaribi okin! ¹⁴'Ëx bamakëmapain 'aish tsókë 'ixun kana usakin mi 'ain, usa 'ain kamina Nukën 'Ibun mi nuibakin 'akinkë usaribi okin 'ë nuibati 'ikën. Usa 'ain kamina 'ëx bamakëbëtan, ¹⁵⁻¹⁶'ën aintsikama uínsaranbi nuibati ëntima 'ain. ¿Nukën 'Ibun ka axa mimi nishkë unikama atun ñu 'atima 'akë 'aíma 'ítánun këñuti 'ikën! Èsai kikin ka Jonatán 'imainun Davidtan uisaxi sinanatëkëntima oi mënionankëxa, ¹⁷ësai ka Jonatán 'itsaira David nuibakë 'ixun, ax 'ikësabiokin nuibakin bërúain, amiribishi

uisaxi sinanatëkëntima oi kítëkëankëxa. ¹⁸Èsakin katankëxun ka Jonatánnën kakëxa:

—Iméishi ka 'uxë ió 'ikëbëtan fiesta 'aia, usa 'ain ka anu mix tsóti anu tsókëma, mi oi uinu karaisamina 'ai kixax ñukákananti 'ikën. ¹⁹Usa 'ainbi ka rabé 'imainun achúshi nëtë 'inukëbëtan mi ëmanua 'aíma oi atian ira uinu karaisamina kuan kixax kikanti 'ikën. Usa 'ain kamina kuantankëx anumi nëtë itsin unëkë anubi unëti 'ain, unëti kamina maxá chairabu ami katomëti 'ain. ²⁰'Ën kana achúshi 'imainun rabé pia anumi unëkë au okin uisa okinra karana pia nixin ñuina 'ati 'ai tankin 'atankëxun, ²¹kana an 'ë ñu mëëxunkë uni kati 'ain: 'ën nikë pia kamina barikin biti 'ai 'urama ka nipakëxa kixun kati 'ain. 'Ën kaia kuati kamina chuámashirua chikiti 'ain, ax ka mix uisaibi 'itima 'ikën. Nukën 'Ibun ka mi asérabi 'akinti 'ikën. ²²'Aínbi kamina 'ën karana uisokin kai kuati 'ain: Karana piakama ka 'uri nikëx pakëxa kixun mi kain, ax ka Nukën 'Ibun ka mix kuanti kuënkë 'ikën. ²³Usa 'ainbi ka nu rabëtax kikë bana ax Nukën 'Ibun 'unánkë 'aish uínsaranbi manukinma ñuikë 'iti 'ikën.

²⁴Èsai kanantakëx ka David unëakëxa, unëan ka 'uxë ió 'iti nëtë sënënkëbë fiesta 'akin pinux 'apu aín mesanu tsóbuakëxa. ²⁵Usai 'ika ax 'ikësabi chikëmi këpiti tsóakëxa. Tsómainun ka Jonatán Abner bëtánain Saúl

rapasu tsóbuakëxa. Tsóbukëbë ka anua David tsókë ax ñankáishi anu úixbi tsókëma 'iakëxa. ²⁶A nètën ka Saúl uisaibi kiama 'ikën, an ka sinánkëxa David sapi ka ñu 'atima 'axa, usa 'aish ka upiti mëníóka-këmapan 'ikë kixun.

²⁷'Aínbi ka anua fiesta 'ati nètë pëkaratëkënkë anun anua David tsókë ax usabi anu tsókëma 'itë-këankëxa. Usa iskin ka Saúlnën aín bakë bëchikë Jonatán ñukákëxa:

—¿Uisai 'iax kara Jesénën bakë bëchikë David piima 'iónxibi bërí nètënribi ukëma 'ik? ²⁸Ësokin kakëxun ka Jonatánën kakëxa:

—Davidnën ka bënëkiani Belénnu kuankatsi kixun 'ë ñukónxa. ²⁹Ñukákin ka 'ë koonxa aín aintsikamainsa ñuina xaroia, usa 'ainsa atubëtan fiesta aín ëmanuxun 'ai kuanuinsa aín xukén apanën kamiáxa. Usa 'ain ka ënuxun 'akinma aín aintsikama isanan anuxun 'ai kuankatsia kixun ka 'ë konxa. Usa 'aish ka nubëtan pinux tsóbuti ukëma 'ikën ³⁰Usakin kakëx 'itsaira ami nishkin ka Saúlnën Jonatán kakëxa:

—¡Mix kamina min tita 'atima sinanñunën tuá 'ain, usa 'aish kamina mixribi usarabi 'ain! ¿'Ën karana 'unanima mix kamina Jesénën bakë bëchikë abëira nuibananima kixun, usakinmi 'akë a kupí kara min tita rabintima 'ik? ³¹Usa 'ain kamina axa ënë menu tsókëbë mi 'imainun min aintsikama únsaranbi 'apu 'itima 'ikën. ¡Usa 'ain kamina baribëtsinkin

'ë bëxunun uni xuti 'ain, a kana 'akë istisatanin! ³²Kakëxunbi ka Jonatánën kakëxa:

—¿Uisa kupí kara ax 'akë 'iti 'ik? ¿Añu 'aisama kara ax bamanuxun 'ax? ³³Kixuan kakëxunbi ka Saúlnën 'ain manë xëtökë bikin anun Jonatán 'akatsi 'iakëxa, usakin 'akëxun ka asérami ka 'ën papan David 'akatsi kixun kaia kixun 'unanékëxa. ³⁴Usokin kakëx axribi 'itsaira nishi ka Jonatán mesanuax niruakëxa, usai 'ikin ka masá nuitukin a pëkarakëbëtan fiesta 'akin piti a piama 'ikën, piima ka anuax nirukiani kuanx usakian aín papan David ñuikin ká a sinani 'itsaira masá nuituti nitéxëakëxa.

³⁵Usai 'iónkë a pëkarakëbë ka a hora kaintia David koonkë 'ikëbë Jonatán an ñu mëëxunkë uni bënë achúshi buani anua David 'ikë anu kuankëxa, ³⁶kuanx anu nukuxun ka an ñu mëëxunkë bënë uni a kakëxa:

—'Ën nimaínun kamina pia abákianxun barikin biti 'ain. Katankëxun ka an ñu mëmikë uni bënë ax abákiani kuankëbëtan ka Jonatánën a 'inúmikin 'uri pakëtanun aín pia niakëxa. ³⁷Nikëbë abákianx anua pia pakëkë anu nira-këtia ka bënë uni a Jonatánën, munuma kuënkëni banakin kakëxa:

—¡'Ën nikë pia ka mi 'uri pakëaxa! ³⁸Kakinshi ka amiribishi Jonatánën munuma kuënkëonkin katëkëankëxa:

—¡Nirakëtima ka bënëtishi abákiantan! Kixuan kakëx

abákiani kuanxun bitsínkin ka an ñu mëëxunkë bënë uni an pia bëxúankëxa, ³⁹'aínbi ka uisa kupí kara usakin 'aia kixun 'unánma 'ikën, 'unánkimabi ka an ñu mëëmikë unían 'ashikin 'akësa sinánkëxa, 'aínbi ka David 'axunkian Jonatánnën 'akë ax 'iakëxa. ⁴⁰Usakin 'atankëxun ka Jonatánnën an ñu mëëxunkë bënë uni aín pia ëmanu buaxuntanun kakin 'inánkëx.

⁴¹Usakia kakëxa uni bëna ax kuan-këbë ka David maxá chabu 'ikë a kaxú chikíakëxa, chikiti ka Jonatán bëtánain aín bëmána memi bëtiki rantinpuruni achúshi 'imainun rabé oi 'iakëxa. Usai 'itankëx ka a rabë-taxi bëtsuku kánani iankëxa, ini ka David intëkëinsamaira oi 'inun iankëxa. ⁴²Usai 'itankëx sënënia ka Jonatánnën David kakëxa:

—Chuámashi kamina kuantí 'ain, nu rabëtax kananuna amiribishi bëtsiokin sinántëkëntima oi, Nukën 'Ibu ismainunbi kian, 'imainun kananuna nu rabéa ënxuma 'anun kan, usa 'ain kananuna uínsaranbi ënananima nuibananti 'ain, usa 'ain ka min rëbúnkikama 'akianan 'ën rëbúnki kamaribi 'akinti 'ikën.

Ësokin katankëx ka David kuantamainun Jonatánnëx anuaxa ukë ëmanu kuantëkëankënx.

Saúlnën 'aisatankëx

David abá

21 ¹Usai a rabëtax banai sënëntankëx ka David Nob kakë ëma anu tsókë sacerdote

Ahimélec kakë abë banai kuan-këxa, kuankëbë aín 'ikënuax chikikinbi a mërai ratúkin ka ñukákëxa:

—¿Uisa kupí kaina mix bëtsibë aíma miratsushi aín? ²Kakëxun ka Davidtan kakëxa:

—'Apun ka achúshi ñu mënionun 'ë xuaxa, kixun këmëkin uinbisa uisoti kara 'ë xutia 'unántima 'ikë kiaxa kixun kakëxa, uisa bana kara 'ën békë 'ikë aribi unántima 'ikë kiox ka kiakëxa. Usa 'ain kana 'ën nikinkë suntárukama 'ëbë mërananuxa unun kabëtsian. ³'Aínbi kana panan ira, ¿ñu kaina piti nankëma 'ain? 'Ë kamina mapai achúshi pán 'inánan añu kaina nan a 'ë 'inánti 'ain. ⁴Kakëxun ka sacerdotenën kakëxa:

—'Ën nankë pán 'aíshbi ka bëtsi pán kamasama 'ikë, ax ka sacerdote kamananishi 'ikën. 'Aínbi kana min suntárukamaxa xanu aín nami 'aíma a 'urapain 'ikë 'ain mi 'inánti 'ain. ⁵Kakëxun ka Davidnën këmëkinma asérami kakëxa:

—'Ën suntárukamabë 'akanani nitsi kananuna xanun nami 'ai a rapasu 'ima a 'ura 'ian. 'Imainun kananuna nitsi chikiti atun kakë-sabi oí nitsi tëmëraKin suntárukamabë 'aish añu ñubi 'akëma 'ain, usa 'ain kananuna ñu 'atima 'akëma 'aish bërí upí 'ain. ⁶Ësokin kakëxun ka sacerdotenën pán upíira nankë a bixun 'inánkëxa, anua bëtsi pán 'aíma 'ain, ax ka Nukën 'Ibu nanxunkë pán 'iakëxa, a bixun ka a nëtënbi anua bikë a mesanu bëtsi pán xana bërí 'akë nankëxa.

Davidbē Saúl mēnionan
ñuikē bana

24 ¹Usai filisteo unikama 'anuxun nuibiani kuantankëxa atu ëbëtsini aia ka, Saúl kakankëxa David ka anu uni 'ikëma me En-gadi anu 'ikë kixun. ²Usakin kakëxun ka Saúlnën kamabi Israel kamanua tres mil suntáru kaístankëxun timëbiani atu buani aín bashi anun kuain-sama anunbi aín suntárukamabë David bari kuankëxa.

³Kuantankëx ka anua carnero bërúankë unikaman aín ñuina xëpukë a 'urama 'ikë bashi kini anu bëbakëxa, bëbaxka anua David 'ain suntárukamabë unëkë 'aínbi 'unánkëma 'aish. Saúl anu puikatsi kiax kini anu atsíankëxa, ⁴usai 'ikë-bëtan ka aín suntárukaman David munura baxëxkin ësokin kakëxa:

—Kaina sinanin Nukën 'Ibun ka ax mimi nishkë uni uisakin kaina 'aisatani usakinmi 'anun 'inánti 'ai kixun mi ká bana ka asérabi sënëanxa. Usa 'ain kamina uisa kaina oisatani usakin bërí 'ati 'ain. Ësokin kakëx a 'itsaira sinanibi ka David ñuitsimarua nirutan-këxun, Saúlnën pañukë aín tari kuëbí tanumashi tëakin biakëxa; ⁵'aínbi ka usokin 'atankëxbi sinanati 'axumari 'anuma kana 'ia kixun sinánkin, ⁶aín suntárukama munura baxëxokin kakëxa: ¡Nukën 'Ibun ka ax 'apu 'ikë uisabi oxuma 'anun 'ë 'amítima 'ikën! ¡Ax ka asérabi 'apu 'ikën! ¡Usaia 'ikë ax ka Nukën 'Ibun usai 'iti kaisa

'ikën! ⁷Ësokin kakin ka Davidnën aín suntárukama kananuna uisabi otima 'ai kixun sinánmikin Saúl uisabi omiama 'ikën, usakin uisabi okëxma ka anua atsínkë bashi kini anuax chikíkiani kuankëxa.

⁸Kuankëbë a kaxú anua unëkë bashi kini anuax chikíkin, ka munuma kuënkénkin kakëxa:

—¡Ën 'apu 'ën 'ibu! kikëbëtan ka Saúlnën kaxú bësukinbi David aín bëmánanën me tikai tsóbutia isakëxa, ⁹usai 'ikin ka kakëxa:

—¿Uisa kupí kaina unikaman paránkin mi isa Davidnën 'akatsi kixun mi baria kixun kakëxun atun bana tankin 'ë barin? ¹⁰Mibi kamina iskë 'itsían, bëría Nukën 'Ibun aín bashi kininu atsínkë mi 'anun 'inán-këxun 'ën 'ati, 'ixunbi kana mi 'aisamatan. Usa 'ixun kana mi uisabi okinma chikimia, mix kamina 'apu 'aish Nukën 'Ibun kaísun 'imikë 'ain kixun 'unánkin. ¹¹“Min ka upíokin is 'ën 'apu añu karana tuian kixun kakëxa: Ënëx ka min pañukë tari aín kuëbí tukakin 'ën bikë 'ikën, ësokin 'akin kana mi 'akë 'itsían. Usa 'ain kamina 'unánti 'ain 'ën kana mi uisabi oisamatan kixun, 'ianan kana këmëxun mi 'ati kuënkëma 'ain. 'Aínbi kamina mix 'apu 'ixunbi 'akatsi kixun 'ë barin. ¹²¡Usa 'ain ka Nukën 'Ibun nu rabé uisa kara oisatania usokin 'ati 'ikën, 'anan ka uin kara bëtsi 'aisama oisatania a istankëxun! aín 'apu 'ikëbi mi 'anan 'ëribi 'ati 'ikën, 'aishbi kana 'ëx uínsaranbi mi 'akatsi kitima 'ain. ¹³Bërámabi ka uni ësai banai kiakëxa: An ñu 'atima 'akë uni an ka ñu 'atima 'atishi

sinania; 'aínbi kana 'ëx usama 'ain, usa 'ixun kana uínsaranbi mi 'akatsi kixun sinántima 'ain. ¹⁴'Imainun kaina ¿Mix Israel unibunën 'apu 'aíshbi kaina uix ukëbë a kaxú 'akatsikiax uan? ¿Ui kara ami 'anuxun nuibëtsinkin barikë ax 'ik? ¡'Ëx karana achúshi 'uchiti bama-kësa 'ianan achúshi 'iasaribi 'ain! ¹⁵Usa 'ain ka Nukën 'Ibun ka istankëxun uisa kara oisatania usakin nu rabé 'ati 'ikën; ¡'anan ka min 'akatsikixun nuibëtsiniabi 'ë 'akinti 'ikën!"

¹⁶Ësai kitankëx David sënënkëbë ka, Saúl munuma banai kiakëxa:

—¡An 'ë usakin kakë mix kamina 'ën piaka David 'ain! Ësokin kaíshi masánuituti inkin, ¹⁷ka kakëxa:

—Mixmi kikë ax ka aséرابي 'ikën, 'ën mi 'aisama oti sinánxun 'akëxunbi kamina min 'ë usaribi okin 'atima oti sinánkëma 'ain.

¹⁸Bërí kamina 'ë ismian min kamina 'ëx upitax kuanun 'akinin kixun, Nukën 'Ibun mi uisa kaina oisatani usakin 'anun nankë 'ixunbi kamina 'ë uisabi okëma 'ain. ¹⁹Ax ka aséرابي 'ikën, uínbi ka ax ami nishkë uni mërakin usabi 'inun ënima ka uisa oxun kara 'ati 'ikë kixun sinánxun 'aisama oia. Usa 'ain ka Nukën 'Ibun mi upíokín 'akinti 'ikën 'ëmi bërí 'akinkësa ësaribiokín.

²⁰Bërí kana upíokín 'unanin mixmi Israel kaman 'apu 'ain ka atun min kakësabiokín 'ai upitax bukukanti 'ikën. ²¹Usa 'ain kamina uisaxunbi sinántëkëntima okin Nukën 'Ibu anëmbi 'ë kati 'ain, 'ën rëbúnkikama këñukín 'atankëxun kaina

'ën aintsin anëkamaribi uínbia atun anë sinántimokin tërënti 'ai kixun.

²²Usakian kakëxun ka Davidnën Saúl sinántëkëntima okin mënfo-këxa. Usakin 'akëx ka Saúl aín xubunu kuantamainun David aín suntárukamabëbi anuaxa ukë aín bashi kini anubi kuantëkëankëxa.

Samuel ñua ñuikë bana

25 ¹Usa 'ain ka Samuel ñukë 'ain kamabi israel unikama timëkamë 'ëox masá nuituti inkankëxa. Usai pain 'itan-këxun ka anua aín xubu 'ikë Ramá kakë me anubi maínkankëxa. Usokin 'an ka anu uni 'ikëma me Parán kakë anu David kuankëxa.

28 ¹Usa 'ain ka bëtsi nëtë-kaman filisteo unikamax Israel suntárukamabë 'akananux timéakëxa, timékë 'ain ka Aquís kakë uni an David kakëxa:

—Mínbi kamina 'unanin, mi 'imainun min suntárukamax ka 'akanani 'ëbë kuantí 'ikën. ²Kakëxun ka Davidtan kakëxa:

—Asábi ka. Usa 'ain ka, 'apu an ñu 'axúnti uni ënëx ka 'akanainsa 'ikë kixun 'unánti 'ikën. Usai kia ka Aquís an David kakëxa:

—'Ën suntárukaman kushi mi chikitima 'inun kana mi anëti 'ain kixun ka kakëxa.

Saúl 'imainun an ñu tankë xanu Endor kakë ëmanuax 'ia ñuikë bana

³Usa 'ain ka Samuel ñukë 'ain kamabi Israel menua 'ikë unikama

anun rabanan masá nuituti 'ikan-këxa, usai anun rabanan 'itan-këxun ka anuaxa bakëan aín me Ramá kakë anubi maínkankëxa. 'Imainun ka Saúlnën an ñu tankë unikama 'imainun an ñukë uni ain ñunshin abë banati kuëenkë a kamabi a menua chikínkë 'iakëxa. ⁴Usa 'ain ka filisteo unikama timëkiani kuanx Sunem kakë anu atun 'iti 'ax anu 'ikankëxa, 'imainun ka Saúlnëxribi aín suntárukama timëbiani kuanx Guilboa kakë anu atúxribi timéakëxa. ⁵Anuxun ka Saúlnën filisteo unikamaxribi anu atux 'iti 'ax bukukë isakëxa, isí ka 'itsaira rakuéti atun ka kupitanuma nu 'ati 'ikë kiox bërëi 'iakëxa. ⁶Usai 'ikin ka uisai kara Nukën 'Ibubë banati 'ikë kixun tankëxa, 'aínbi ka Nukën 'Ibun an ñukákëxunbi kuatima 'ianan namámikinbi ismiama 'ikën, 'ianan ka Urim kakë anbi kaima 'imainun an Dios kikë bana uni ñuixunkë akamanbi ñuixuama 'ikën, usai kamina 'iti 'ai kixun kanun 'amiama 'ikën.

⁷Usokëxun ka ain suntárunën kushikama kakëxa:

—Axa ñukë uni aín ñunshinbë banakë xanu achúshi kamina 'ë barixunkanti 'ain, 'ëx abë banai anu kuanun. Kakëxun ka ain suntárunën kushikaman kakëxa:

—Endor kakë ëmanu ka axa ñukë unikaman ñunshin kuëntankëxa abë banakë xanu 'ikën kixun ka kakëxa. ⁸Kakëxun ka Saúlnën an pañukë chupa a pëanan bëtsi chupa pañuakëxa ax ka Saúl 'ikë kixun 'unántima rabanan.

'Ikiani ka aín suntárunën kushi rabé buani imé xanu a iskatsi kiox kuankëxa. Kuankin ka aín xubunu bëbakin kakëxa:

—'Ën kana mi ësokin kain añu karana 'ati 'ain 'ë tanxunkin kamina, uni ñukënën ñunshin añu karana 'ati 'ai kixuan 'ë kanun kuëënti 'ain. ⁹Kixun kakëxun ka xanun kakëxa:

—Min kamina upíokin 'unan, Saúlnën ka ënë menua an ñu tankë unikama 'imainun axa uni ñukë aín ñunshin kuëanx abë banakë unikama chikíanxa. ¿Uisati kaina a bana kuaxuan 'apun aín suntárukama 'aminunbi usakin 'ë kain? ¹⁰'Aínbi ka Saúlnën Nukën 'Ibu kakëxa:

—Aséribi kana Nukën 'Ibun kuamainunbi mi kain uisa ñu 'aisamabi kamina inútima 'ain.

¹¹—¿Ui uni mi bëxúnti kaina kuëënin? —kixun ka a xanun kakëxa.

—Kakëxun ka 'ë kamina Samuel kuënxunti 'ai —kixun ka Saúlnën kakëxa. ¹²Kakëxun Samuel isi ka xanux achúshiti munuma kuënkëankëxa; usai 'ikin ka Saúl kakëxa:

—¿Uisati kaina 'ë paránkin ësokin 'ain? ¡Míx kamina Saúl 'ain! ¹³Kakëxun ka 'apu Saúlnën kakëxa:

Rakuéaxma kamina 'iti 'ain. ¿Añu ñuira kaina isan?

—Achúshi dios kana menuaxa manámiki kuaruia isin ka xanun kakëxa.

¹⁴—¿Añu ñu iskësa kara min iskëx 'iax? —kixun ka Saúlnën kakëxa.

Kakëxun ka —Achúshi uni kaniakëkë 'aish, chupan rakukë 'i'axa —xanun kakëxa. Kakëxun ka Saúlnën ax ka Samuel 'ikë kixun bënëkinshi 'unánkëxa, 'unani ka ñanati aín bëmánan memi bëtiki 'iakëxa.

¹⁵Usaia 'ia ka Samuelnën bëru ñunshinan kakëxa:

—¿Uisoti kaina unun kixun 'ë ubíokin umian? Kakëxun ka Saúlnën kakëxa:

—'Ëx kana 'aisamaira sinani masá nuitutin, filisteo suntáru-kaman ka 'ë 'anux timékamë 'ëoxa Diosanbi ka 'ë 'akinti éanxa. Usa 'ixun ka ñukákëxunbi 'ë 'akinima 'imainun ka namámikinbi bërí 'ë kaima. 'Imainun ka an Dios kikë bana ñuikë unikamanbi 'ë kanun kixun kaima, usa 'ain kana mi kuéan añu karana 'ati 'ai kixun mi ñukánuxun. ¹⁶Kakëxun ka Samuelnën bëru ñunshinan kakëxa:

—¿Uisati kaina 'ën Nukën 'Ibun ka mi 'akintima 'ikë kixun kakë 'ixunbi mimisa bërí nishia kixun kain? ¹⁷Nukën 'Ibun usakia mi 'ati kanun kakëxun 'ën kakë-sabiokin ka mi 'axa. An ka 'apu 'ikë a mi bikuanbin min 'unánkë uni David a 'apu 'inun kaisaxa, ¹⁸min kamina Nukën 'Ibun kakësookinbi 'axunkin aín bana kuakëma 'ain, 'ianan kamina mia amalecitakama këñunkin 'anun kakëxunbi 'akëma 'ain. Usa 'ain ka bërí Nukën 'Ibun ësokin mi axa. ¹⁹Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Israel suntárukama këñun mi ribi filisteo suntárukaman abámi-kin 'anun 'amiti 'ikën, 'imainun

ka iméishi mi 'imainun min bakë bëchikëkama 'akanani ñutankëx 'ëbë 'iti 'ikën. 'Ianan ka Nukën 'Ibun filisteo suntárukama anua 'ikë aín 'itinua Israel suntárukama ñatanun 'amiti 'ikën. ²⁰Kakëxun kuatishi ka Saúl menu nipakëakëxa, ax ka uni chaxkéira 'iakëxa. Samuelnën bana kuati ratuti ka ain ñunshin nëtétishi pakëakëxa. Usai 'ixun ka a nëtën ñu pima 'ianan iméribi añu ñubi pëkaramikin piama 'ikën. ²¹Usai 'aisamairai ratutia iskin ka xanun Saúl a 'uramokin kakëxa:

—An mi ñu 'axunkë xanu énen ka min kakësabiokin 'axuanxa. Èsokin 'ai kana bamati 'ai kixun 'unán-kinbi ka éné xanun min bana tankin usakin 'axa. ²²Usa 'ain kamina bërí 'ën kakëxun kuati kuéënun mi kain, 'ën kana piti chukúmashi mi 'inanin, usa 'ain kamina mi kuanun narakakin piti 'ain.

²³Kaxúan 'inánkëxunbi ka Saúlnën piisama tankëxa, 'aínbi ka aín suntárunën kushikama 'imainun xanu anbi ubíokin urainra kakëxun kana piti 'ai kixun kakëxa. Usakin kaíshi menuax nirui ka anua 'uxkënuax tsórakëakëxa. ²⁴Anua tsómainun ka xanu an achúshi vaca bërí kanikë xuá aín xubu rapasu 'ikë a réakëxa, 'anan ka harina putuakë anun chamiti ñukëñunma chékakin mamua okín 'axun xuxuankëxa. ²⁵Usokin 'abiankin namikëñun uanxun ka Saúl 'imainun aín suntárunën kushikama pinun 'inánkëxa, 'inánkëxun a pibiani ka a ñantánbi kana kuanin kixun kabiani kuankëxa.

Saúl 'imainun aín bakë
bëchikëkama 'akanani
kuanx bamá ñuikë bana

(1 Cr 10.1-12)

31 ¹Filisteo suntárukaman ka Israel unikama 'akëxa, 'akëxun oí ka israel suntárukamax atubë 'akananibi abákankëxa, usakia filisteo unikaman 'akëx ka aín bashi Guilboa anu uni bamakë 'aisamaira 'iakëxa. ²Usa 'ain ka filisteo suntárukamax Saúl 'imainun aín bëchikë Jonatán, Abinadab 'imainun Malquisúa akamaribi nuibianxun 'akëxa. ³Usokin nuibianx ka raíri 'akinma Saúl 'anux ami 'ikuainkankëxa; usai 'ixun ka ax pian 'akánanti 'unánkë filisteo unikaman Saúl atun pia pukin 'akëxa, usakin ax ka 'itsaira atumi rakuëkankëxa. ⁴Usokia 'akankëxun ka Saúlñen an manë pará tuinxukë uni a kakëxa: —Mín manë xëtokë bikin kamina anun bëríbi 'ë 'ati 'ain, 'ëx kana filisteo unikama an Dios rabikëma kamaxa 'ë 'atankëx 'ëmi kuaiti kuëñiman. Usokian kakëxunbi ka an aín manë pará tuinxukë uni an usokin 'aisama tani 'itsaira rakuëakëxa. Usai 'ikë-bëtan ka Saúlñen aín manë xëtokë bitsi anun abi tarókati bamakëxa. ⁵Usai abi 'ia Saúl bamaia isi ka, an aín manë pará tuinxukë uni axribi aín manë xëtokë bitsi anun abi tarókati bamakëxa. ⁶Usai ka a nëtënbi Saúl 'imainun aín bakë bëchikë rabé 'imainun achúshi akama 'ianan an aín manë pará

tuinxukë uni 'imainun kamabi abëa abákë suntárukama atúxribi bamakëxa. ⁷Usai 'ikë ka israel unibu axa aín bashi 'ukëmanan tsókë 'imainun Jordán kakë baka au tsókë unikaman kuakëxa, kuanan ka Israel suntárukamax ka abáxa 'imainun ka Saúl nën bakë bëchikëkamaxribi ñuaxa kixun ñuikania kuakëxa, kuabiani ka atux anu 'ikë ëma ëbiani anuax abákankëxa. Usai abákian atun ëma ñankáishi 'itánun ëbiankë ka filisteo suntárukaman anu bëbarukin atun ëmakama 'ibúakëxa.

⁸Usai 'ikë a pëkaran ka filisteo suntárukamax uni bamakë atun ñu bikatsi kiox rikianxun Saúl 'imainun aín bëchikë achúshi 'imainun rabé axribia bamax bashi Guilboa kakë anu rakákë mërakëxa. ⁹Mëraxun ka suntáru achúshinën Saúl aín maxká tëbískakin bimainun raírinën anuan 'akanankë akamabi biakëxa, usokin 'atankëxun ka kamabi filisteo mekamanu 'ikë unikama 'imainun anuxua atun dios rabikë xubunu 'ikë unikamabia chaníonun kixun uni xuakëxa. ¹⁰Usokin 'anan ka raíri filisteo suntárukaman anúan 'akanankë aín manë xëtokë 'imainun aín manë pará okían 'akë aribi, anuxun atun dios Astarté rabikë xubu anu nankëxa, nanan ka Saúl ain bakë bëchikëkama ñukë akëñunbi anun Bet-sán kakë ëma bëararakin kënëkë anu bëntankankëxa.

¹¹Usokia filisteo unikaman Saúl ñukë 'akë ka Galaab menua 'ikë ëma Jabés anu bukukë unikaman kuakëxa, ¹²kuabiani ka uni kushi

sinánñubu atux ishi kanankiani
imé kuanëkin Bet-sán kakë
ëma anun bëararakë anua Saúl
këñunbia aín bakë bëchikëkama
ñukë bëntankankë a nanopabëtsin-
kin bëxun Jabés kakë ëma anuxun

xarokankëxa. ¹³Usokin 'axun ka
aín xokama ashi Jabés kakë ëma
anua nikë i pëchiñu tëmú, anu
maínkankëxa. Usokin 'atankëx ka
mapai achúshi 'imainun rabé nëtë
'imikin ñu pima samákankëxa.

2 SAMUEL

Davidtan Saúl ñukë ñuikania kua bana

1 ¹Usa 'ain ka Saúl ñukë 'ain David aín unikamabëtan amalecita suntárukama abámikin 'abiani Siclag kakë ëmanu kuan-tëkëankëxa, kuanx ka anu rabé nëtën bërúakëxa.

²Anu 'ixunbi ka Davidnën Saúl ka ain bakë bëchikë rabëbë bamaxa kixun 'unánma 'ikën, usa 'ain ka rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbë anua Saúl 'ikë anuax uni achúshi aín chupa tukibukë 'ixun ain maxkánu chimaputan matakakiax 'itsaira masá nuituti kuatsini uakëxa. 'Ai ka anu bëbai David bétánain aín bëmánanën me tikai tëtúbuti tsóbuakëxa. ³Usai 'ia iskin ka Davidtan ñukákëxa:

—¿Uinuax kaina mix ain? 'Ëx kana anua israel unikama 'ikë anuax abati uan:

—Kixun ka a unin kakëxa.

⁴—¿Uisai kara anuax 'ikanx? ;Kamina 'ë kati 'ain!

—Kixun ka Davidtan karaishia-këxa.

—Kakëxun ka suntárukama ka 'akananibi abákanxa kixun kanan ka 'itsaira suntáru ka bamaxa —kixun a unin kakëxa—. ;'Imainun ka Saúl aín bakë bëchikë Jonatán abë bamaxa kixun kakëxa! ⁵Kakëxun ka ñukákëxa.

—¿Uisaxun kaina Saúl 'imainun aín bëchikë Jonatán ka bamaxa kixun 'unán? —kixun ka Davidtan an bana chanioi kuanke uni a ñukákëxa. ⁶Ñukákëxun ka a unin kakëxa:

—Anu kuantí sinanmaxi ain bashi Guilboa kakë anu kuan kuanकिनbi kana Saúl aín manë xëtökëmi kërëxax nikë isan, iskë-bëbi ka filisteo suntárukamax anúan 'akanankë caballonëan nirinkë 'imainun axa caballonuax 'akanankë suntárukaman 'urama obëtsinkin a nukui aia kana isan kixun këmëkin kakëxa. ⁷Iskëbëtan anribi kaxú bësukinbi aia iskin ka 'ë kuëanxa. Kuënkëx kana a 'urama obiani kuan. ⁸Kuania ka ui uni kara isana 'ëx 'ai kixun 'ë ñukáxa, ñukákëxun kana 'ëx kana amalecita uni 'ai kixun kan. ⁹Kakëxun ka 'urama onun kixun 'ë kaxa, kakëx 'uramaira obiani kuania ka 'ë kaxa, kana tëmëra-tisama tanín 'ë kamina bëríbi 'ati 'ain kixun, 'aínbi ka bamatisa 'aish 'itsaira tëmëraíbi bamakëmapain 'iáxa. ¹⁰Usakin kakëxun 'urama okín kana 'an, 'aínbi ka 'ën iskëx pakëtankëx amiribishi nirutëkënti-samaira 'iáxa. Usa 'ikë 'axun kana aín maxkánua mañukë ain mañuti bianan kana aín mëñusuti aribi mi bëxúnti bian 'ën 'Ibu.

¹¹Usokin kakëxun kuati ka David 'imainun abë 'ikë unikama atun

chupa anun paëkin tukai, ¹²'itsaira 'atimokin sinani ini Saúl 'imainun ain bakë bëchikë Jonatán bamakë kuati 'ianan 'akanankian israel suntárukama Diosan 'akinkë 'ikëbi, bëtsi unikama abámikin 'akë a sinánkin bari kuantamainun añu ñubi pima samákankëxa.

¹³Usai 'ikin ka axa bana chanioi ukë bënë uni a Davidtan ñuká-këxa:

—¿Mix kaina uinu 'ikë uni 'ain?

—Kakëxun ka —'ëx kana bëtsi menu tsókë amalecita uni 'ai —kixun bënë uni an kakëxa.

¹⁴¿Kakëxun ka uisa kupí kaina 'atimokin 'akin Diosan ain unikaman 'apu 'inun kaískë uni a 'an? —kakin ka munuma banakin Davidtan, ¹⁵ain suntárunën kushi achúshi kuénkin kakëxa:

—¿Ënë uni kamina bëríbi 'ati 'ain! Kakëxun ka amalecita uni a bamatanun 'akëxa, ¹⁶'akëbë ka David kiakëxa:

—Mix bamakë ënëx ka mixi kamina min 'ucha chikínati 'ënbi kana Diosan kaískë 'apu 'a kixax kikë a kupími bamakë 'ikë kia-këxa.

**David bëunan mëskuti
Saúl 'imainun ain bakë
bëchikë Jonatán bënini
ian ñuikë bana**

¹⁷Ësai ki ka David Saúl 'imainun 'ain bëchikë Jonatán bamakë kuatankëx rabiti kantai kia-këxa, ¹⁸ëesai rarumati kiti bana ënë ka kamabi Judá menu tsókë unikaman 'unánti 'ikë, kixax ka

kiakëxa. Usa 'ain ka bëunan mëskuti ini kia bana ënë anua Israel unikama 'usai 'ikë ñuikin kuënëokë kirikanuribi kuënëo-këxa:

¹⁹“¿Israelkama ka 'itsaira masá nuitutia,

ax ami nishkë unikaman ka atún 'apu aín bashinuxun axa!

¿Nun suntárukama axa 'akánanti 'unanbu aka ami nishkë unikaman 'axa!

²⁰Usa 'ain ka Gatnu tsókë unikama kuatima 'ikën, 'imainun ka Ascalón emanu bëbakin a bana ñuitima 'iaxa,

filistea xanukamax ka a banakama kuati kuëëanan,

manámiki chirini kuëenti 'ikën, atux ka bëtsi ñu rabikë xanubu 'ikë usa 'aish.

²¹¿'Imainun ka anu mitsux 'ikankë

Guilboa kakë aín bashi ax 'uí 'imainun nibítan 'ibúkin chabokëma 'iti 'ikën,

anuax ka 'aisamaira Israel unikama bamaxa!

Anuxun ka axa rakuétimaishi 'akánanti 'unánkë unikama 'axun

'ain manë parókë ami nishkë unikaman aín 'ibu 'atankëxun amákanxa.

Anuax ka Saúlnën manë parókë aín

- 'ibu bamakë 'ain, aín
ichukë ax taën amákin
chuokankëx aín ichukë ax
nëtéaxa.
- 22 Uinsaranbi ka Saúl 'imainun
Jonatánnën ami nishkë
unikama 'atankëxun aín
imin aín pia xëpukan
kakëma 'aish aín xubunu
uama 'ikën,
'imainun ka 'ain manë
xëtökë ain pia axa
'akánanti 'unánkëira
unikaman imin 'anan aín
xënin xëshibëtsini aíma
'iama 'ikën, kiax ka David
kiakëxa.
- 23 Saúl 'imainun Jonatán ax ka
kamabi israel unikaman
axa upí uni 'ikë nuibakë
'iakëxa,
'ianan ka tsókëpan 'aish
'íásabi ñuaxi atubë
ënanankëma 'ikën.
;Ax ka tètëkamë 'ëo
nuankësamaira 'ianan!
;Paru 'inuán kushisamaira
'iakëxa!
- 24 ;Israelnu 'ikë xanukama Saúl
sinani ka inkan,
an ka lino 'akë chupa
minanën mëskukin pukukë
mitsu pañumiakëxa,
pañumianan ka chupa kurin
chëxëokin upíira okin 'akë
mitsu 'inánkëxa!
- 25 ;Uisai 'akanani kara axa
rakuétimaishi 'akánanti
'unáinra unikama
anuaxa 'akanankënuax
bamakanxa!

- ;Jonatán ka numi nishkë
unikaman 'akëx ain bashi
chairukënuax bamaxa!
- 26 'Aisamaira kana mi sinani
masá nuituti bëunan
mëskutin.
;Jonatán 'ën xukén
'akësamaira okin kana mi
nuiban!
;Min kamina 'ítsaira 'ë
'upíira okin nuiban!
'Ëx kana 'ën xanu
'akësamaira oi mibë
nuibanankën.
- 27 ;Uisai 'iax kara axa
rakuétimaishi 'akánanti
'unáinra unikama 'ain
'akanankënuax bamati 'ik!
;Atúxa anun 'akanankë aín
manë xëtökëkama ka
'atima okë 'iaxa!"

**David Judá menu 'itabati
'apu 'ia ñuikë bana**

- 2** ¹Usai kitankëxun ka Davidtan
Dios abë banakin kakëxa:
—;Judá menu 'ikë ëma achú-
shinu karana 'ëx kuantima 'ain?
Kakëxun ka Diosan kakëxa:
—Kamina kuantí 'ai kixun
kakëxa. Kixuan kakëxun ka
Davidtan ñukákëxa:
—;Uinu karana kuantí 'ain?
Kixun ñukákëxun ka Diosan
kakëxa:
—Hebrón kakë menu kamina
kuantí 'ain. ²Kixuan Diosan kakëx
ka David 'ain xanu rabé buani
kuankëxa: Kuankin ka Ahinóam ax
ka Jezreel kakë ëmanu 'imainun
ka Abigail Nabal kakë uni an

raënkëa bikë ax Carmel kakë ëma anu tsókë 'iakëxa. ³Usa 'ain ka kuankin abë tsókë unikama aín aintsikëñunbi buani kuanx Hebrón kakë ëma chukúma anu 'iakëxa.

⁴Anuxun ka Judánu 'ikë unikaman timéxun David atun 'apuisa 'inun kixun anu bëbakë anëakëxa.

Anuxun ka uni raíritan David ñuixuankëxa Jabés kakë ëmanu tsókë Galaad menu 'ikë unikama insa Saúl ñukë mainkanxa kixun, ⁵kakëxun ka Davidtan anu 'ikë unikama kamikin ësokia katánun uni xukin kamiakëxa: “Diosan ka mitsu 'upiokin nuibakin 'akinti 'ikën, mitsun kamina Saúl ñukë 'ikë upíokin mainkakën. ⁶Usa 'ain ka Diosan mitsu nuibakin 'akinti 'ikën: 'Akimainun kana 'ënribi mitsumi usakin 'akë a kupí nuibati 'ain. ⁷Usa 'ain kamina kushi okin sinani nirukanti 'ain, mitsun 'ibu Saúl ñukë 'ain ka Judá menu tsókë unikaman atun 'apu 'inun 'ë anëaxa usa 'ain.”

**Israel menu 'ianan Judá
menuribi David 'apu 'ia
ñuikë bana**

(1 Cr 11.1-3)

5 ¹Usakin 'akë basikëbë ka kamabi Israel unibu aín ñakánu ñakánu 'ikë akaman Hebrón ëmanu, kuanxun abë banakin David kakëxa: “Nukamax kanaanuna min aintsi 'ibu 'ain. ²Bërámabi ka Saúlnën ax 'apu 'ixun minmi aséribi Israel kama 'akanani kuania buánun

'amiakëxa. Usa 'ikë ka Nukën Ibun mi Israel kaman 'apu 'ixunmi upiokin 'akinun 'imiaxa.”

³Ësakian an 'aia, 'unánxun ka kamabi Israel unibunën Hebrónnua 'ain anu rikianxun ësakin David kakëxa, kakëxun ka uisakin kara ax 'apu 'ixun 'ati 'ikë a ñuixunkin Diosanbi unánun kakëxa. Usakin kakëxun ka atúnbi Israel unibunën 'apu 'inun anëakëxa. ⁴Treinta baritiañu 'ixun 'apu 'ikin pëua 'aish, ka David cuarenta baritia 'imi 'apu 'iakëxa: ⁵Hebrón menuax ka Judá unibunën 'apu mapai 'imainun rabé bari inúmi 'itankëx mapai achúshi 'imainun achúshi 'uxë 'imi 'apu, Jerusalénnuribi kamabi Israel unibunën 'apu 'ianan, Judá menu 'ikë unikaman 'apuribi treinta y tres baritia 'apu 'iakëxa.

**Davidtan aín
suntárukamabëtan Sión
kakë ëma bia ñuikë bana**

(1 Cr 11.4-9)

⁶Aín unikama buani ka David 'apu 'aish anuxun jebuseo, unikama anu tsókë akama 'anux Jerusalén menu kuankëxa. Kuankë 'ikë ka jebuseo unikaman atun ëma buínarakin kënëarakë 'ain, anun atsintisama sinani ami kuaikin David kakankëxa: “Mix anu atsintisama ka nun me ënëx 'ikën, nun suntárukama bëxuñu 'ianan aín xo 'atima 'aish masari nikë 'aínbi kamina mitsux ënu atsintsianma.” ⁷Usakin kakëxunbi ka aín suntárukamabëtan

Davidtan Jerusalén ëmanu 'ikë suntárukama ñatankin biakëxa, usakin 'axun ka Davidtan ëma kakin anëakëxa, anëa 'ikë ka usakin anëkankëxa. ⁸Usa 'ain ka Davidnën usakin kamina anuxun 'ati 'ai kixun aín unikama kakë 'iakëxa: “jebuseo unikama 'akin kamina anúan 'umpax kuantu 'akë kini anun, atsin'kin kamina kamabi uni bëxuñu 'imainun, aín xo 'atima masari nikë uni, akamami kana 'ëx nishin usa 'ain a këñukin 'ati 'ain.” Usa 'ain ka a ñui a 'unánti bana ësai kia: “Uni aín niti upíma 'imainun, aín xo bamakë masari nikë a unikamax ka anuxun Dios rabiti xubunu atsintima 'ikën, kiax ka unikamax kiakëxa.” ⁹Usakin aín suntárukama ñatankin bianan unikama 'atankëx ka David, a ëmanu tsóti kuankëxa, usa 'ikë ka Davidnën ëma kakin anëakëxa, 'imainun ka anu 'ikin buinarakin aín ëman 'ikë kinikama abi maxábëtan, me tëin bëtaskin anu 'apu 'ikë xubu anubi sënëónkin kënëmiakëxa.

**Hiram kakë 'apun aín
menuxun an ñu 'unánkë
unikama Davidnu xúa
ñuikë bana**

(1 Cr 14.1-2)

¹⁰Usakin Dios kamabi kushiñu an 'akinkëxun Davidtan 'akëx ka kamabi ñu upí 'iakëxa, usakin 'aia ka Diosanbi 'akiankëxa. ¹¹Usakian 'akëbëtan ka Tiro ëmanu 'ikë 'apu Hiram kakë an, anu kuankian bëtsi menu 'ikë 'apu añu kara 'aia kixun

iskë aín unikama Davidnu kuantanun xuakëxa, xukin ka carpintero kama 'imainun an maxá ramëniokin mëníokë a 'ianan, kunxan tëapakë akama tapan 'abiankin parúmpapan buánxun anu 'apu David 'iti xubu 'axuntanun kixun xuakëxa. ¹²Usakin kamabi ñu 'akin ka Davidtan Diosanbi ka Israel unibunën 'apu 'inun 'ë 'imiaxa kixun 'unánkëxa, 'imainun ka anbi 'apu 'ixun ëma upí 'itanun mëníonan, Israel unikama upíokin 'akinun 'amiakëxa.

**Davidtan bakë
bëchikëkama ñuikë bana**

(1 Cr 3.5-9; 14.3-7)

¹³Hebrón kakë menuax kuanx Jerusalén ëmanu tsókin Davidnën, anuxun aín xubu anua 'ikë xanukama bianan, an ñu 'axunkë xanukama aribi bixun atumiribi bëbu 'imainun xanu okinribi bëchipakëxa. ¹⁴Aín bëchikëkama Jerusalén ëmanu tsókia bakë bëchipacëkama atun anë ka 'iakëxa: Samúa, Sobab, Natán, Salomón, ¹⁵Ibhar, Elisúa, Néfeg, Jafía, ¹⁶Elisamá, Eliadá 'imainun Elifélet akamax ka aín bakë bëchikëkama 'iakëxa.

**Abë 'akanankin Davidtan
filisteo suntárukama
kupitanunma 'a bana**

(1 Cr 14.8-17)

¹⁷Israel unikaman ka atun 'apu 'iti David anëaxa kixun ka filisteo suntárunën kushikaman kuakëxa, kuabiani ka a 'akatsikiax a bari

kuankankëxa, 'aínbi ka David anua 'ikë anuax kuantankëx aín suntárúkambë unëké 'iakëxa. ¹⁸Usa 'ain ka filisteo suntáru-kama anu kuanx, aín bashi Refaim kakë me sapan kiankë anu 'iakëxa. ¹⁹Usai atux 'imainun ka, Davidtan ëné ñuikin abë banakin Dios kakëxa:

—¿Filisteo unibunën suntáru-kama karana 'akanankinti 'ain? ¿'Ë kaina atu 'aia 'akinkin kushioti 'ain? Kakëxun ka Diosan kakëxa:
—Asabi ka, kamina atu 'ati 'ain, 'aia kana mi 'anun mitsu 'akinti 'ain.

²⁰Usakian ñukákëxuan kakëx ka aín suntárukama uani kuanx David Baal-Perasim kakë me anu bëbakëxa. Anu bëbaxun ka anuxun filisteo suntárukama kupitanuma 'akëxa. Usa 'ain ka David anuxun 'akë a ñui ëesai kiakëxa: “Diosan ka baka kushiira xobuti bëchunkë usaribi 'ixun “ëmi nishkë unikama 'anun 'ë uanxa.” Anuxun usakin 'axun ka Baal-Perasim kakin anëakëxa. (Ëné banax ka Diosan ka anun kuantí bai nu 'axuanxa ki kikhë 'ikën.) ²¹Usakian 'akëx abákin rakabiania ka filisteo unikaman rabikhë ñukama David 'imainun aín suntárukaman biakëxa.

²²Usai 'ian basikëbë ka filisteo suntárukaman amiribishi Rafaim kakë me sapankiankë anu ritëkënkuaatsiankëxa, ²³ritëkënkuaatsinkë 'ain ka abë banakin David ësokín Diosan kakëxa:

—'Akin kamina 'ashi buinxun atu 'atima 'ain, anua bukukankë

a kaxú kuainakëkin bëarara-tankëx kamina anua bálsamo kakë i nikë anu bëbakín 'ati 'ain. ²⁴Anu bëbakín kamina anun nikiani kuankëbëa bálsamo i pëi chushirukë banaia kuati 'ain; ax ka rëkuénkiani kuankësa 'iti 'ikën, usai 'ikëbë kuankín kamina min suntárukambëtan, filisteo suntárukama 'ati 'ain.

²⁵Usakin kakëxun ka Davidnën uisakin 'anun kara Diosan kaxa usakinbi 'akëxa, 'akin ka filisteo unikama Gabaón kakë ëmanuxunbi 'abianxun Guézer kakë ëmanu bëbakín 'akëxa.

**Uisoxun kara bunántisa
okin 'akë anua Diosan bana
kuënëokë nankë a takuti
'ikë kixun Davidtan sinan
ñuikë bana
(1 Cr 13.5-14)**

6¹Achúshi nëtën ka Davidnën amiribishi bërâma kaískë treinta mil suntárukama a timëtëkëankëxa. ²Usokin 'abiani ka Baalá 'ikëbia Quirat-jearim kakinribi anëké axa Judá menu 'ikë anuax aín treinta mil suntárukama buani, uisoxun karaisa bunántisa okín 'akë anua Diosan bana kuënëokë nankë a buánti 'ikë kixun tani kuankëxa, ax ka Israel kaman Dios kamabi kushiñuira 'ianan aín ángel pëchiñukama usamaira ainan 'iakëxa.

³Kuantankëx ka anua Abinadab kakë uni 'ikë bashi manan anua aín xubu 'ikë anu bëbakëxa. Anuxun ka raíri unikama

bunántisa okin 'akë anua Diosan banakama kuënëoxun nankë a biakëxa, bitankëxun ka anun ñu nikintia 'akë ióira anu 'arua-këxa. ⁴Arukë ka Abinadab kakë uni aín bakë bëchikë rabé Uzá 'imainun Ahió an burron anu ñu 'aruxun nikinti anu 'arukëa nirinbiankëbë Ahió ax rëkuéankiankin buánkëbë Uzá ax tsiánkiankin buánkëxa. ⁵Usokian buánkëbë ka, a kaxú David 'imainun abëa kuankë unikamax Dios rabi kuëni aín kushibëbi ransakin atun sharíkati sharikamainun manë parókë 'amainun atun arpa 'anan mëkënan mëekin banamikë akama kuëenkin 'akankëxa.

⁶Usai 'ikiani kuani ka anuxua Nacónnën aín trigo tákati kakë 'ikë 'unánkë, anu nukutibi an bunántisa okin 'akë anu 'arukë a nirinbiankë burro ax ñumi tatíki nipakëisari 'iaka Uzánën mëshpakín nipakëti rabanan tuinkin biakëxa. ⁷Usakia bunántisa okin 'akë, aín mëkënan Uzánën tuinkin bikë ka Diosan xuatemati nishkin anuxunbi bamanun 'imikëx Uzá bunántisa okin 'akë a tanainbi nipakëti bamakëxa. ⁸Usokian Diosan Uzá bamanun 'imia isí ka David 'itsaira masá-nuituti iankëxa, usakian anuxun 'imikëka a me Peres-uzá kakín anëakëxa, usokinbi ka bërí nëtë kamanbi anëkania. ⁹Usakia 'an ka a nëtën David 'itsaira Diosmi rakuéakëxa, rakuéti ka ësai kia-këxa: “;’Ën kana asérabi bunántisa okin 'akë anua Diosan bana

kuënëokë nankë ënë buánti sinaniman!” ¹⁰Usai kitankëxun ka Davidnën amiribishi bunántisa okin 'akë anua Diosan banakama nankë a Jerusalénnu buántisama tankëbëtan ka, achúshi filisteo uni Obed-edom, axa Gat kakë ëmanu 'ikë aín xubunu nankëxa.

¹¹Usokian Davidnën anu namikëx ka bunántisa okin 'akë anua Diosan banakama kuënëokë nankë ax Obed-edom aín xubunu achúshi 'imainun rabé 'uxë 'iakëxa, usakin a unin xubunu nankë 'ain ka Diosan a uni 'itsaira 'akianan aín aintsikamaribi 'akian-këxa.

**Davidnën bunántisa okin
'akë anua Diosan bana
kuënëokëkama nankë a
Jerusalénnu buan
ñuikë bana**

(1 Cr 15.1—16.6)

¹²Usa 'ain ka unikaman 'apu David ñuixunkë 'iakëxa, bunántisa okin 'akë aín xubunu nankë 'ain ka Obed-edom aín aintsikama 'imainun aín ñukama këñunbi atun ñu upí 'inun Diosan 'akinia. Usokian kakëx ka David Obed-edom aín xubunu kuëenkiani kuanxun bunántisa okin 'akë a bibiankin Davidnën ëma kakë Jerusalénnu buánkëxa. ¹³Usokin buani kuankia bunántisa okin 'akë anua Diosan bana kuënëokëkama nankë a buani kuania mapai achúshi 'imainun achúshiti nikiani men unikama kuankëbëtan ka Davidnën achúshi vaca

bënë 'imainun achúshi carnero xuaira rëxun Dios rabikin xarokëxa. ¹⁴Usa 'ain ka David chupa efod lino 'akë a pañuax kuani 'ain kushibëbi kuëëni ransakiankëxa, ¹⁵usai David 'ikëbë ka abëa kuankë raíri Israel unikamax an bunántisa okin 'akë buánkëkama a rëkuémbiania kuankë akamaxribi kuëëni sharákiani kuankin, atun a banoti 'akë banobiankëxa.

¹⁶Usakin bunántisa okin 'akë anua Diosan banakama kuëneökë nankë, a buani anua David 'ikë ëma anu bëbakania ka Saúlnën 'ini bëchikë Micalnën aín xubu xëkuë chukúma manámi 'ikë anun isakëxa; iskëxbi ka aín bënë David ax kuëëni chirinkin ransakia Dios rabikë ax ainan 'aisama 'iakëxa, usa 'ain ka ami 'atimakin sinánkëxa. ¹⁷Usokin buánxun ka anu nantia aín unikama xubusa okin chupa 'amikë a mëu nanun 'amiakëxa. Usokin anu nantankëxun ka Davidnën ñuina rëtan-këxun 'aímai këñutanun Dios xaroxuanan anun mëñionanti aribi xarokëxa, ¹⁸usokin ñuina xarokin sënëontankëxun ka Davidnën kamabi Israel unikama ësokin kakëxa, kamabi mitsun 'akë ñukamax ka Nukën 'Ibu Dios kamabi kushiñuira an 'akinkëx upí 'iti 'ikën, ¹⁹usai kia David sënënkëbëtan ka kamabi israel uni bëbu 'imainun xanukamanribi pán harina akë a 'imainun cha okían batokin 'akë akama këñun nami xuikë tëxëkë akama 'imainun uvas ëskakë akamabi mëtikankëxa.

Usakin 'atankëx ka kamáxbi atun xubunu rikiankëxa.

²⁰Usai kuankantámainun ka David aín xubunu aín xanu isi kuankëxa; kuankin aín xubunu nukúkin iskëxbi ka aín xanu Mical Saúlnën 'ini bëchikë, ax kuania isbëtsini ukin kakëxa:

—¡Bërí kamina mix Israelkaman 'apu 'aíshbi usai 'iax asábi bërúan, min kamina an 'ë ñu 'axunkë xanukaman ka isia kixun sinanimashi uni nishkë 'ikësaira rabinima usai 'ian! ²¹Kixuan kakëxunbi ka Davidnën kakëxa:

—Asérabi kana 'ëx unin ismainun ransan ax ka 'ëbi usai 'isatani 'ikëma 'ikën. 'Ëx kana Dios an 'ë kaisa a rabi usai 'ian, an ka min papa 'ianan min aintsikama 'akinma Israel kaman 'apu 'inun 'ë 'imiakëxa. Usa 'ain kana a rabi usai ransai 'ian. ²²Usa 'ain kana 'ëx bërí ñuma 'iti 'ain; min kuëënxumi usai 'inun 'ë kakëx, 'aínbi ka a ñuikimi 'ë kakë xanukaman uisa uni karana 'ëx 'ai kixun 'unánkin 'itsaira 'ë nuibati 'ikën. ²³Usa 'ain ka Mical ax Diosan usai 'iti 'imikëx, aín ñuti nëtë 'itámainun tuakëma xanu 'iakëxa.

**Diosan David
upiokin sinánxunkin
'akinxun ka bana**

(1 Cr 17.1-27)

7 ¹A 'urama 'ikë amia nishkë unikama Diosanbi 'ami-këxun kamabi 'atankëx ka anua 'iti 'apun xubunu kuanx anu 'ixun ka Davidnën, ²an Dios kikë bana uni ñuixunkë Natán kakëxa:

—Uisa 'ixun karana 'ën anu 'apu 'iti xubu kunxan tukapaxun upíokin 'akënu 'ixun, Dios bunán-tisa okin 'axunkë axa chupaishi 'akë xubu 'ukëmëu nankë 'ikë isti 'ain, ax ka 'ën iskëx upíma 'ikën.

³Kakëxun ka Natánën kakëxa:

—Uisakin 'akatsi kixun kaina sinani usakin kamina 'ati 'ain, 'aia ka Diosan mi 'akinti 'ikën. ⁴'Aínbi ka a imébi ami mërakin Diosan Natán kakëxa: ⁵“Anu kuanxun kamina 'ën uni David abë banakin ësokin kati 'ain, 'ëx Dios 'ixun kana ësakin kan: Mix kamina an, 'ë anuxun Dios rabiti xubu 'axúnti uni ama 'ain. ⁶Anun 'ën Egipto menua Israel unibu chikía, a nètëkamanbi 'iama 'aish kana bërbi usabi 'aish, uínsarabi anuxun 'ë rabiti xubunu 'ikëma 'ain, usa 'ain kana xubusa okin chupaishi 'akë anu kuanx 'ën unibëshi banakën. ⁷Kamabi nètën anun atubë 'ëx 'ikë anun kana, uisaxunbi 'ën unibu Israelkama 'akinun 'apu anëxun, atun kushi achúshibi 'ë kamina anuxun Dios rabiti xubu achúshi kunxan tukapaxun 'axúnti 'ai kixun káma 'ain. ⁸Usa 'ain kamina, 'ën uni David ësokin kati 'ain, 'ëx Dios kamabi kushiñu 'aish kana ësai kin: 'Ën kana anuxun bërúanti 'akë anuxua aín ñuina bëruiabi a ëmikin chikían 'ën chikixun kana a unikaman 'apu 'inun 'imiakën; ⁹'imixun kana uinu kara kuania anubi abë 'ixun bërúan. Bërúanan kana kamabi ami nishkë unikama këñukin 'anun 'amia, 'amíanan kana usakin ñu chaira 'aia iskian,

ënë menu 'ikë an ñu upíokin 'akë 'apukama 'akësaribi okin, nuibanan an ñu 'aia isi kuëënun 'imian. ¹⁰Usakin 'anan kana achúshi me anua 'ën unibu Israel 'iti bian, bixun kana atunabi 'ain anu 'inun 'inan, anu 'iaka uínbi ubioima 'imainun an bëtsi ñu 'atima 'akë unikamabi, bëráma 'akansa okin ubiotima 'ikën, ¹¹axa 'ën uni Israel unikaman 'apu 'inun uni 'imikin kana. 'Ën amia nishkë unikamabë 'akanantëkënima nuibananishi tsónun atu 'imiakën. 'Imainun kana aín rëbúnkikama kana uínbi ubiotima oia tsónun 'iminuxun 'ai kixun 'unámikin kakën, ¹²usa 'ain kana anúnmi ñuti nètë 'ikëbëtan min bakë bëchikë achúshi nètëtimokin mëramikin axa 'apu 'inun 'imiti 'ain. ¹³'Imikëxun ka an anuxun 'ë rabiti xubu achúshi 'ë 'axúnti 'ikën. 'Imainun kana 'ën 'apu 'imikin nètëtimoia xëñibua 'aínbi ax 'apu 'inun 'imiti 'ain. ¹⁴'Ëx aín papasa 'imainun ka, ax 'ën bakë bëchikësa 'iti 'ikën, 'ën kana ñu 'atima 'aia i pëñan bixun anun rishkikin, tëmëramiti 'ain. Kamabi unían aín bakë bëchikë 'atima ñu 'aia 'akësaribi okin, ¹⁵'aínbi kana 'ën nuibakin Saúl 'akinkin ëansa okin a 'atima 'ain, usakin 'axun kana Saúl chikíanan mixmi 'apu 'inun mi 'imiasa okin a 'atima 'ain. ¹⁶Min rëbunki 'imainun mix 'apu 'ikë ax ka 'ën bërúankëx uisai 'ikëma 'iti 'ikën, 'imainun ka mix anu tsóti ax anubi 'itiokin nankë 'iti 'ikën.”

¹⁷Usokin ka Natánën kamabi ënë banakama David ñuixuankëxa,

upíokin ka an namákian kuakë-sabi okin ñuiakëxa. ¹⁸Usakian ñuixunkë anu atsíanx abë banati 'akë anu atsíanx abë banakin ka, Davidtan Dios kakëxa: 'Ën 'Ibu Dios kushiira, ¿ui karana 'ëx 'ain, 'ën aintsi 'ibukamaribi ka ñuma 'ikë unin isia, usa 'aínbi kaina uisaxun 'ë 'apu 'inun 'imian? ¹⁹¡Imainun ka min ñuikë banaxa chamara 'aínbi min 'ati ñukama chaiira 'ikën, 'Ën 'Ibu Dios 'ëx kana min uni 'ain, min kamina 'ën aintsi 'ibukaman rëbúnki ñui usakin ismina 'apu 'iminuxun 'ai kiakën! ¡Uinu 'ikë achúshi unixi ka mix Dios 'ixun upíokin sinani kikëσαι banati 'aíma 'ikën! ²⁰¿'Ën 'Ibu Dios min uni 'ixun karana uisa banaribi mi kati 'ain? ²¹Kamabi a 'akatsi mi kia ñu a kamina asérabi, bëtsi ñukamasamaira 'itánun, upíokin min 'ain 'ën aintsikaman isti kuëënkín, 'ën 'unánun; ²²usa 'ain kana mishi rabikin kai 'Ën 'Ibu Dios, ¡min 'akë ñukama ka chaiira 'ikën! Usa 'ain ka bëtsi uní misaribi 'aíma 'ikën, 'imainun ka uinubi bëtsi ñukama a unin rabikë misaribi 'aíma 'ikën. ²³Min uni Israel unibu ñuikín kana mi kain, ¡bëtsi menu 'ikë ëmanu 'ikë unikama atusaribi ka 'aíma 'ikën, atux ka ënë menu 'ikë bëtsi unikabëtan sënëmma 'ikën! 'Ën 'Ibu Dios min kamina min uni 'inun atu chikiankën. 'Imainun kamina 'aisamaira 'ixun bana sinankian upíokin ñu 'anun atu 'amian, min kamina min unikama Egipto menua chikínbëtsinkin

atun ismainunbi bëtsi menu 'ikë unikama 'imainun atun rabikë dioskama këñunbi këñuakën, ²⁴Min kamina Israel unibunëxa xëñibua 'aínbi min uni 'iti kuëënxun usakin 'akën, 'anan kamina mix Dios 'ixun usakin 'akë 'aish nun Diosribi 'iti 'ain.

²⁵“Usa 'ain kamina mix Dios 'ianan dioskaman Dios ira 'ixun min uni 'ikëmi 'ë kakë banakama, manukinma sinánkin 'ën rëbúnkinën babakama, mixmi kiásabiokin 'akinti 'ain. ²⁶¡'Ën kana usakinmi kakëxa atux mi sinani mimi katamëti ënima xëñibua 'aínbi mi rabianan min anë ñui kamabi menu 'ikë unikaman kuatanun, min kamina upíokin ñu 'ai kixun ñuiti kuëënin, 'imainun kana min uni David 'ën rëbúkinama upíokin sinánkë unibu 'ikëmi, min upíokin 'akinti kuëënin! ²⁷Dios min kamina mix kamabi kushiñu 'ixun uisakin kaina 'ën rëbúnkinën babakama xëñibua 'ain, 'ati 'ai kixun 'unámikin 'ë kan; usa 'ain kana 'ën min uni 'ixunbi sinánkimaishi mi kain. ²⁸Mix kamina Dios 'ianan dioskaman Dios ira 'ain, mix kamina asérabi këmëima banain. 'Imainun kamina min uni 'ikë 'itsaira nuibakin mimi katamëtia 'ë ënkëma 'ain, ²⁹usa 'ain kamina, kuëënkín upíokin sinánxunkín, 'ëx min uni 'ain xëñibua 'aínbi 'ën rëbúnkikama bërúanti 'ain. Nun 'Ibu Dios min kamina kan, min upíokin sinánxunkëx ka 'ën rëbúnkikama atux xëñibua 'aínbi upitax tsóti 'ikën.”

**Davidtan Mefi-bóset
kakë uni upiokin
'akian ñuikë bana**

9¹Achúshi nètën ka Davidtan aín unikama ñukákëxa: “¿'Aima kara Saúlnën aintsikama achirabi 'ik? 'ën Jonatán a sinánkin 'akinun.”

²Kia ka bëtsi unin kakëxa, anu ka an mi ñu mëëxunti uni achúshi Saúlnën aintsí Sibá kakë 'ikën, kakëxun ka anu 'ikënuu unun Davidnën kamiakëxa. Kamikëxa aia ka Sibá kakë a 'apun ñukákëxa:

—¿Mix karamina Sibá kakë uni a 'ain?

—'Ëx kana an mi ñu 'axúnti a 'ain —kixun ka kakëxa.

³Kakëxun ka 'apun ñukákin kakëxa:

—¿Anu kara Saúlnën aintsí 'ën nuibakin Diosan anën ñu 'axúntisa 'itima 'ik? Kakëxun ka Sibánën kakëxa:

—Anu ka Jonatánën bëchikë achúshi aín taë amorabébi 'atimakë 'aish nikëma ax 'ikën.

⁴Kakëxun ka —¿Uinu kara ax 'ik?

—Kixun 'apun ñukákëxa. Ñukákëxun ka kakëxa, —ax ka Lodebar émanu 'ikë Maquir Amiel kakë uni aín bëchikënen xubunu 'ia —kixun ka Sibánën kakëxa.

⁵Ësakin kakëxun ka Davidtan anua 'ikënuu bitánun bëtsi uni xunun kixun kakëxa; ⁶kakëxuan kamikëx ka Mefi-bóset Jonatánën bëchikë Saúlnën xuta uakëxa, 'ai ka Davidnën 'ikënu bëbakuatsini

ami ñanati 'ain bëmánanën me tikai 'iakëxa.

⁷'Ikëbë ka munuma banai Mefi-bóset kai! —David kiakëxa. Kia ka Mefi-bósetnën David kakëxa:

—Añu mi 'axúnti kaina kuëënin a kana mi 'axúnti 'ai kixun kakëxa.

⁷Kakëxun ka Davidtan kakëxa:

—Rakuëama kamina 'iti 'ain, 'ën kana mi upiokin 'akinti 'ain, min papa Jonatánën ka bana a sinánkin. Usa 'ain kana kamabi me min xuta Saúlnan 'ia a mi 'inántëkënun 'amiti 'ain, 'imainun kamina 'ën xubunuxunbi pinun mi 'imiti 'ain. ⁸Ësokin kakëx Mefi-bósetnën ami ñanati 'ikin kakëxa:

—'Ëx kana an mi ñu 'axúnti 'ain, 'aínbi kana 'ëx añubima 'ain, usa 'ain kana 'ëx mix 'apu 'ixun usakin kaisama 'ain, 'ëx kana achúshi kamun bamakësa 'ain.

⁹Usa 'ain ka 'apun Sibá ax irapaian Saúlnën ñu bërúankë 'ia a kuënxun kakëxa:

—'Ën kana 'unan ami ñu mëëxuan Saúl aín xutan ñukama a kana kamabi 'unan 'imainun kana aín aintsikamanan 'ia aribi 'unan. ¹⁰Usa 'ain kamina min bakë bëchikë bëbukama 'imainun an mi ñu mëëxunkë unikamabëtan aín menu ñu 'apákëxa bimia bitan-këxun bukunxunti 'ain, usakin 'axunkëx ka a piti 'ain aintsikaman 'iti 'ikën, 'aínbi ka Mefi-bóset aín xuta 'ën xubunuxunbi pi 'inuxun 'aia. Kakëxun ka Sibá quince bëchikëñu 'imainun veinte uni an ñu mëëxunkëñu, ¹¹an 'apu kakëxa:

—Kamabi min kakë ñukama ka an mi ñu mëëxunti uni ënën 'ati 'ikën. Usa 'ain ka Mefi-bósetnën Davidtan bëchikësa 'ixun 'apun xubunuxunbi pi anubi 'iakëxa. ¹²Imainun ka achúshi bëchikë chukúma Micaías kakin anëkëñu 'iakëxa, usa 'ain ka kamabi unikama Sibá aín xubunu 'ikë atux Mefi-bóset ñu mëëxuni 'iakëxa. ¹³Aínbi ka Mefi-bóset ax amorabébi 'ain taë 'atimakë 'aish Jerusalén ëmanu tsóakëxa, usa 'ixun ka 'apun xubunuxun pi anubi 'iakëxa.

David Betsabé kakë xanu abë 'ia ñuikë bana

11 ¹Anúan 'apukamax 'akanani kuanux aín suntárukamabë anu 'ikë anuax 'uri kuantankëx timéti nëtë 'ikëbëtan ka Davidnën comandante Joab Israel suntárukama buántanun kixun xuakëxa, xukëx kuanxun ka amonita suntárukama atubë 'akanankin 'akëxa, 'atankëxun ka Rabá kakë ëma a bikankëxa. 'Aínbi ka David atubë kuanima Jerusalénnubi bërúakëxa.

²⁻⁴Achúshi nëtën ka aín xubunu tanti baiti David xupinbukëbë chikífax tékitsi manámia 'akë anu kuantkëxa, kuantankëx anu nikinbi ka achúshi xanu upíra upí 'ain pëi machabaiëxanx bërí sënéanx nashia isakëxa. Istánkëxun ka Davidnën aín uni uinu 'ikë xanu karaisa ax 'ikë kixun ñukátanun kixun xuakëxa, xukëx kuanxun ñukábëtsini ukin ka a xukë uni

an kakëxa: Ax kaisa Betsabé, Eliam kakë uni aín bëchikë 'ikën, 'imainun kaisa hitita uni Urías aín xanu 'ikën. Usokin ñuixunkëxun ka Davidnën a isa bëxuntanun kixun aín uni xuakëxa, xukëxua bëan ka Davidtan a imé aín xubunuax abë 'iakëxa, abë 'ikiani ka a xanu 'ain xubunu kuankëxa.

⁵Usai abë 'iax tukin ka xanuxunbi David kana túa kixun an 'unánun kamiakëxa. ⁶Usa 'ain ka Davidnën Joab suntárunën kushi a hitita uni Urías axa anu unun kanun kixun kamiakëxa, kami-këxun ka Joabnën uisokin kara kamiaxa usabi okin 'akëxa.

⁷Usokin kamikëx uax ka Urías uinu kara David 'ia anu kuankëxa, kuankë ka Davidtan uisa kara Joab 'imainun aín suntáru axa 'akanani kuankë akama 'ikë kixun ñukákëxa. ⁸Ñukátankëxun ka tanti aín xubunu kuanuxa aín taë pain chukatankëx aín xubunu tanti kuanun kixun kakëxa. Kakëx ka Urías, anu 'apu 'ikë xubu chaiira anuax chikíkiani kuankëxa, kuania ka Davidnën piti upí na pinun 'inaishikin buámiakëxa.

⁹Usai anuax kuanxbi ka Urías aín xubunu kuanima, 'apun xubu chaiira aín xëkuë an bërúankë suntárukamabë imé anu 'i bërúakëxa.

¹⁰Usai anu pékarakë 'ain ka Urías ka aín xubunu kuankëma 'ikë kixun David ñuixunkankëxa, ñuixunkëxun ka Davidnën anua kuantëkënun kixun Urías kamiakëxa, kamikëxa kuankë ka ñukákëxa:

—¿Uisa kupín kaina min xubunu nibaixaxbi tanti kuankëma 'ain?
¹¹Kixuan ñukákëxun ka Uríasnën kakëxa:

—Bunántisa okin 'akë anu Diosan banakama kuënëoxun nan akama 'imainun Israel suntáru-kamaxa Judánën rëbúnkikamabë anu atux 'iti mapanatira uisokinbi kara 'atankëx anu 'ikania; usaribiti ka Joab 'ën 'apu a 'imainun min suntárukamabëbi ëmanbi 'uxkania; ¿Usaia atux 'imainun karana 'ëxëshi upitax 'ën xubunu kuantankëxun upíokin pianan xëanan kai 'ianan 'ën xanun nami 'anan usaibu 'iti 'ain? ¡'Ën kana asérabi 'apu ikë mi kain 'ën kana usa ñu 'atima 'ain!
¹²Kakëxunbi ka Davidtan kakëxa:

—Ënu kamina bërí bërúti 'ain, iméishi kana kuantanun mi xuti 'ain usakian kakëx ka, Urías anu pain 'i Jerusalénnu pëkarakëbë kuanux bërúakëxa. ¹³Bërúkë 'ain ka Davidnën abëtan pianan xëakin paëónkëxa. Usokin abëtan xëanëti ka Urías an 'apun xubu bërúankë suntárukamanu 'uxtëkëni kuan-këxa, 'aínbi ka aín xubunu kuanima anubi bërütëkëankëxa.

¹⁴A pékarakë 'ain ka Davidtan achúshi kirika Joab kuënëoxun Urías kuania buámiakëxa. ¹⁵A kirikanu ka ësokin kuënëoxuankëxa: “Urías kamina axira paian 'akanani rëkuënkiani anpan kuantí suntárukama akëñun xuti 'ain, usokin 'axun kamina abë 'akanankian 'akanun ënti 'ain.”

¹⁶Usokin kuënëoxunkë kirika a istankëxun ka an kakësabiokin

Joabnën anua 'akánanti nëtë 'ikë-bëtan axa atumi nishkë amonita unikamabë 'akananuxun atun ëma suntárukama bëaramikin, Urías uinu kara suntáru 'akánanti 'unáinrabu 'ikë anu atubë kuanun xuakëxa, ¹⁷usokin 'an ka atubë 'akananux a ëmanu 'ikë unikamax Joabnën suntárukamabë 'akanankëxa, 'akanankin ka Davidnën suntárunën kushikamakëñunbi Urías aribi 'akankëxa.

¹⁸Usai 'akanantankëx sënëan ka, Joabnën David uisai kara 'akanankënu 'ikanxa kixun kamabi ñuixuntanu uni xuakëxa, ¹⁹xukin ka ësokian katánun kixun a xukë uni kakëxa: “Nun 'apu kamina uisai karanuna 'akanani 'ia akamabi upíokin ñuixunti 'ain, ²⁰ñuixunkëx nishkin sapi ka mi ñukati 'ikën: ¿Uisa kupín kaina atun ëma 'ai a 'uramaira obiani kuankan? Mitsun kaina 'unaniman atun ka uisa ñubi kara nikin uni anun ëma bëararakë anu nikianxun 'aia kixun, ²¹usokinribi 'akin ka Tebés kakë ëma anuxun achúshi xanun Abimélec Jerubaalnën bakë bëchikë a anun ñu rënkë maxax nipakin anun rëkankëxa ¿Uisa kupín kara 'aisamaira anun atun ëma bëararakë a 'urama okin chichabiani kuankan? Kixuan kakëxun kamina min kati 'ain: Urías min suntárunën kushi hitita uni aribi ka 'akanxa kixun kati 'ain.”

²²Ësokin kakëx kuanx anu bëbaxun ka David uisokin kanun kara Joabnën kaxa usabi

okin kamabi ñuixuankëxa. Ñuixunkëxun kuati ka David 'aisamaira Joabmi nishakëxa, nishkin ka an bana buánkë uni a kakëxa:

—¿Uisa kupí kaina mitsun 'aisamaira a ëma chichabiani kuankan? ¿Mitsun sapi kamina 'unaniman atun ka uisa ñun kara 'aisatania anun ëma bëararakin kënëëra anuxun uni 'aia kixun, usokinribi ka Tebés kakë ëma anuxun achúshi xanun Abimélec Jerubaalnën bakë bëchikë aribi anun ëma bëararakë anuxun anun ñu rënkë maxax nipakin rëa a sinaniman? ¿Uisa kupín kaina, 'aisamaira 'urama kiani kuankin anun atun ëma bëararakë a chichabiani kuankan? ²³Usokin kakëxunbi ka an bana ñuixunkë uni anribi kakëxa:

—Anu 'ikë suntárükamax ka nu 'ai atun ëmanuax chikíkuatsinkin ëmanbi rakankin nu 'axa 'akëxunbi kananuna nunribi atun ëmanu atsínti xëkuë ami kikian-tanun kuaintisama okin bëaran. ²⁴Usokëbëtan anun ëma bëararakë a manámi nikianxun ka atun pia nikin min suntárükama 'axa, usokin 'akín ka 'ain kushi raíri 'anan hitita uni Urías aribi 'akanxa. ²⁵Usa 'ain ka Davidnën an bana ñuikuankë uni a kakëxa:

—Joab kamina kuantankëxun kai kuanti 'ain, 'itsaira ka 'inúkë ñu a sinani masá nuitutima 'ikën, usaibi ka suntárükama 'akanani kuax bamaia. Usa 'ain kamina min sinánmikin kati 'ain atu 'atankëxuan anua 'ikankë ëma aribi 'aisama okin këñunun kixun.

²⁶Usokian aín bënë Urías 'akankë ka aín xanun kuakëxa, kuatankëx ka 'itsaira aín bënë sinani masá nuituakëxa; ²⁷usai 'itankëxa aín masá nuitukë a basikëbë aín sinan bukubutia ka, Davidnën ax anu 'ikë xubu chaiira anu isa buánxunun kixun aín uni xuakëxa, xukëxun buania ka aín xanu 'iti biakëxa, bixun ka ami achúshi okin bëchiakëxa. Usokin 'akë 'aínbi ka Davidtan 'akë ñu ax Diosan iskëx upíma 'iakëxa.

**Natánën ñu 'aisama 'akë
ñuikin David ka ñuikë bana**

12 ¹Nukën 'Ibun ka an 'ain bana uni ñuixunkë Natán David istánun xuakëxa. Kuanx bëbaxun ka ësakin kakëxa:

—Achúshi ëmanu ka rabé uni 'iakëxa. Achúshinëxa ñuñuira 'imainun ka bëtsix ñuñuma uni 'iakëxa. ²Ñuñuira uni an ka 'itsaira carneroñu 'ianan vaca 'arakakëñu 'iakëxa, ³aínbi ka uni ñuñuma an oveja 'itsama achúshiira maruxun 'arakakë 'iakëxa. Usakin 'arakakëxa kania ka carnero tuára a abëbi 'inun 'ikikin aín bakë bëchikëkamabëbia 'inun bërúankëxa; bërúanan ka aín pikë ñubi pimikin, anúan xëakë ñumibi xëamikin aín 'uxti anubi 'uxmiakëxa. ¡Usakin 'akín ka a unin aín ini bëchikë achushira 'akësaribi okin kuëëankëxa! ⁴Kuëënkian kaniokëbëbi ka achúshi nëtën 'ura kuani nikë uni ñuñuira uni a isi kuanx anu bëbakëxa; bëbakë 'aínbi ka ñuñuira uni an aín

carnero 'aisamatankin aín vacabi rëxun a uni pikinsama tankin, ñuñuma uni carnero bakë bixun rëxun piti 'axun a isia kuankë uni pikiankëxa.

⁵Ësakian unin 'akë a ñuixun-këxun a bana kuakin ka an usakin 'akë uni a sinani aín nuitu xuama tani nishkin Davidnën Natán kakëxa:

—¡Mín manukinma 'ën kakë bana sinanatëkëntima okin Diosan ismainun mi kain a unix ka bamakë 'iti 'ikën! ⁶¡Usa 'ain ka an usakin aín carnero tuá 'akë an ñuñuma uni a rabé 'imainun rabéribi okin kupióti 'ikën, sinan ñumasa 'ixun ka a nuibati sinán-kima usakin 'axa!

⁷Ësokin kakëxun ka Natánën kakëxa:

—¡Mix kamina a uni 'ain! Ësai ka Israel unibunën Dios ax mi ñui, kiáxa: 'Ën kana a Israel unibunën 'apu 'inun mi kaisakën: 'Imainun kana Saúlnën 'ati 'ikëbi bërúankin 'akiankën; ⁸mi kana anu 'apu 'ikë xubu 'inánan 'apun xanu akamaribi min xanu 'inun mi 'inan, mixmi Israel unibu 'imainun Judánën 'apu inun mi 'imian. Usa 'ixun kana a ñuka-maxa chamara 'aínbi, 'itsaira ñu 'ën mi 'inánkë 'itsfan kix ka kiakëxa. ⁹¿Uisa 'ixun kaina 'ën kakësabiokin 'akinma 'ën kuëenkëma ñu 'an? Mín kamina hitita uni Urías a amonita suntárukama këmëxun 'amiakën, 'axun kamina aín xanu 'ikëbi min xanu 'inun biakën. ¹⁰Usa 'ixun kamina min

'ën kakëxunbi 'ën bana kuaisama tankin hitita uni Urías 'amixun aín xanu min xanu 'iti bian, usa 'ain ka únsarabi mix ñukëma pain 'ain min bakë bëchikëkama atuxi 'ati-mati bukui upitax tsótima 'ikën. ¹¹Ësai kana 'ëx Dios ira 'aish kin: 'Ënbi kana min aintsi 'ibunbia 'aisamaira okin masókin mi tëmëraminun 'amiti 'ain, 'imainun kana min aintsi 'ibunbia min xanu mi ëmikin binun 'amiti 'ain 'anan kana, ëma xabanuxunbi aín nami 'anun 'inánti 'ain usai 'iaka bëtsi menu tsókë unikaman kuati 'ikën. ¹²Mín kamina kanankinma unëxun ñu 'akën, 'aínbi kana 'ën unëxun 'akima kamabi Israel unibunën ismainunbi, nëtë xabanuxunbi 'ain kix ka Dios kixaxa kixun ka kakëxa.

¹³Ësakian Dios kikë bana ñuikin kakëxun ka. Aín 'uchakë ñuixunkin Davidtan Natán kakëxa:

—Aséribi kana 'ëx Diosmi 'uchan. Kakëxun ka Natánën amiribishi katëkëankëxa: Diosan ka 'uchakë 'ikëbi 'atimonan tëmëramikin mi bamamitima 'ikën. ¹⁴Aínbi kamina minbi 'aisamaira oí ami kuaikin Diosan kakëxun kuaisama tankin aín bana parëkin an kuëenkëma ñu 'an, usa 'ain ka min bakë bëchikë bërí náchikikë ax chamara 'aíshbi ñuti 'ikën.

¹⁵Ësakin kabiania Natán anua 'ikë aín xubunu kuan ka, Diosanbi Davidnën bakë bëchikë Uríasnën xanumia bëchikë a 'aisamaira okin kushiira 'insínmiakëxa. ¹⁶Usai 'ikëbë ka David aín bakë

bëchikë chamara anun rabanan Diosbë banakin añubi piama 'ikën. 'Imainun ka a imékama usai Diosbë banai anua 'uxkë anu 'uxima men 'uxnéakëxa. ¹⁷Usai 'ia ka anu rikianxun 'apu anu 'ikë xubunua abë 'ikë aín kushikaman menuira rakama kamina niruti 'ai kixun kakëxbi ka nirutisama tankëxa, usai 'ikin ka atun bana parëakëxa. 'Imainun ka atubëtanbi usai 'ikin piama 'ikën.

¹⁸Usaia 'ian ka mapai achúshi 'imainun rabé nëtë 'ikëbë aín bakë bëchikë ñukë, 'ain ka Davidtan suntárunën 'apukaman ësokín sinánkëxa: “Aín bakë bëchikë ñukëma 'aínbi ka nukaman kakëxunbi nun bana parëaxa, ¿Usa 'ain karanuna bërí aín bakë bëchikë ñukë 'ain uisakin anu kuanxun kati 'ain? ¿Anu kuanxun nun kakëxunbi sapi ka nishkin uisakin kara 'aisatania usakin nu 'ati 'ikën!”

¹⁹Usai kanania aín suntárunën kushikaman atúnbi aín bakë bëchikë ñukë unéxun ñuia kuakin 'unánkin ka Davidnën. Ñukákin kakëxa:

—¿'Ën bëchikë kara ñuax?
—Kixun ñukákëxun —atun ka ñuaxa kixun kakëxa.

²⁰Usakian kakëx ratuti ka anua rakákë menuax, nirutankëx nashixun aín chupa pañutankëx David ro sanuira anun 'iakëxa, usai ro sanuira 'itankëx ka anua abë banati 'akë xubunu Dios rabi atsíankëxa. Atsíanx anuax chikíkiani aín xubunu kuanxun ka anuxun, pananxun piti an ñu

'axunkëkama ñukákëxa, ñukákëxuan 'inánkëxun ka piti piakëxa. ²¹Usakian 'aia ka aín suntárunën kushikaman ñukákin kakëxa:

—¿Uisa 'ixun kaina mix nun 'apu 'ixunbi usakin 'ain? Min bakë bëchikë ñukëma 'ain kamina, mix 'apu 'aínbi samáti anun rabanan 'ianan usaibu 'ikëma 'ain; bërí ka min bakë bëchikë ñukë 'ikën. ¿Usa 'ain kamina mix nun 'apu 'aíshbi bëríra pi nirua!

²²Kixuan kakëxun ka Davidnën kakëxa:

—'Ën kana 'ën bakë bëchikë ñukëma 'aínbi pima samáti 'ian, 'ën sinánkëx ka 'iaxa Diosanbia 'ë nuibakin 'ëbëbia 'inun 'ë pëxku-xuinsa kana sinan. ²³'Aínbi ka 'ën bakë bëchikë bërí ñukë 'ikën. ¿Añunën rabanan karana 'ëx axa tsókëbëtama pima samáti 'ain? ¿'Ëx kana ñukiani 'ën rara itsi aín rara itsibë biranani kuanti 'ain, 'aínbi ka ax 'ëbë biranantima 'ikën!

Salomón bakéan ñuikë bana

²⁴Usaia 'ikë 'ain ka David aín xanu Betsabé, nitéxëti masá nuitukë a upíokín sinánmikin nitéxëaxma 'inun kixun kakëxa. Èsakín kax abë 'ikían aín nami 'akëx tutankëx ka achúshi bëbu tuá bakéankëxa, bakënkë 'ikë ka Davidnën Salomón kakin anëakëxa. Usakín anëké 'ikë ka Diosan a tuára nuibakëxa, ²⁵'imainun ka usakin bërúankëbëtan an uni 'ain bana ñuixunkë Natánën Nukën 'Ibun ka ëné tuá bërúaiia kixun

David kakëxa. Usakin kakëxun ka Diosan ka ënë tuá bërúaiia kixun 'unánkin Jedidías kakin Davidtan anëakëxa. “Ënë banax ka Diosan ka a nuibatia ki kikë bana 'ikën.”

Joabnën 'apu Davidtan aín bakë bëchikë Absalón 'itsa sinania 'unan ñuikë bana

14 ²¹Usa 'ain ka 'apun 'itsa baritia inúkëbëtan Joab achúshi nëtën kuënxun kakëxa:

—'Ën kana bëráma 'ikë ñukama mënion, usa 'ain kamina anu kuanxun 'ën bëchikë Absalón na utékënun kai kuantu 'ain, ²²Usokian kakëx ka Joab aín bëmánanën me tikai tsóbukin ka upíokín sinánxunkin 'apu kakëxa:

—Bëri kana 'ën bërúnbi mi isin, asérabi kamina min 'ë nuibakin 'ën mi ñukákësabi okin 'ai kixun. ²³Usakin kakëxëshi nirukiani ka Joab Guesur kakë anua Absalón Jerusalénnua kuanun kai kuan-këxa. ²⁴'Aínbi ka 'apux kiakëxa, aín xubunu ka ënu aíma kuantu 'ikën, usai kikëbë ka anu kuanma 'ikën; usai kikëbë ka Absalón aín xubunu kuankëxa, 'apu isi kuanima.

²⁵Kamabi Israel me kamanu ka Absalón iskësaribi uni aín upíira 'aíma 'iakëxa, 'imainun ka kamabi unin ax ka raíri unikama-samaira 'ikë kixun rabikë 'aíma uni 'iakëxa. Usa 'aish ka aín taë-nuaxbi aín maxkánu sënën uisai bi 'ikëma aín bëmánan axbi upíira upí 'iakëxa. ²⁶Usa uni 'ikë ka baritia këñukëtibi aín bu chaxkëti

'iëkin masámikëxun tëamiakëxa, usokin tëakëx ka aín bux 'apun tupumikëx rabé kilo inúkë 'iakëxa. ²⁷Absalón ax ka achúshi 'imainun rabé bakë bëchikë bëbuñu 'iakëxa, 'imainun ka aín 'ini bëchikë xanu achúshi ñuribi 'iakëxa, aín anëx ka Tamar kakë 'aish aín upíira xanu 'iakëxa.

²⁸Rabé baritia 'imi Jerusalénnu tsókinbi ka Absalónnën aín papa 'isama 'ikën, ²⁹usa 'ixun ka Absalónnën 'apu isa isuntanun kixun Joab kakëxa; kakëxbi ka Joab kuaisama tankëxa. Usai kuainsama tankë ka amiribishi Absalónnën kuantanun kixun katëkëankëxa, kakëxbi ka kuanma 'ikën.

³⁰Usai 'ikëbëtan ka Absalónnën aín uni kakëxa:

—Ka kuat, Joabnën ka 'ën kakësokín 'aisama tania, usa 'ain kamina aín naë ka 'ën naë rapa-subi anua cebada 'apákë 'ikën; jusa 'ain kamina anu kuantan-këxun xarátanun tsi bimi kuantu 'ain!

Usokin Absalónnën kakëx kuanxun ka aín unin Joabnën cebada 'apákë mënútanun tsin bimíakëxa, ³¹usokian aín ñu 'apákë 'amikë ka Joabnën kuakëxa; kuabiani ka bënëtiishi aín xubunu kuanxun Absalón ñukákëxa:

—¿Uisokín sinánxun kara min uníkaman 'ën ñu 'apákë xarátanun tsin bimi bëtsianx? ³²Kixuan kakëxun ka Absalónnën kakëxa:

—'Ën kana ësokínmi 'ë ñuikin 'apu kaxuntanun kixun kanuxun

mi kamian, uisa kupín kara isti-sama tankinbi 'è Guesur ëmanuax unun kixun kamiaxa; usa 'ain kana anubi tsóti bërúti 'ian. 'Ëx kana abë banatisa tanin, an iskëx 'aisama uni 'ikë ka 'è 'atankëxun rakanti 'ikën.

³³Usakian kakëx ka Joab anu kuanxun 'apu Absalónnën usakian a ñuikin kanun kakë bana ñuikin kakëxa, kakëxun ka 'apun anua kuanun kixun kamiakëxa, kamikëx kuani ka, Absalón 'apu 'ikë a 'urama 'oíshi aín bëmánanën me tikai tsóbuakëxa. Usai 'ia ka 'apun bëtsuku kakin 'ikúkin biakëxa.

**David chikíntankëx Absalón
'apu 'iisa tan ñuikë bana**

15 ¹Itsama baritia 'inukë-bëtan ka Absalónnën anun 'akánanti caballonën nirinkë achúshi anuax 'akánanti 'imainun caballo bianan, cincuenta suntáru-kama an bërúanxun nikinti anëakëxa. ²Usa 'aish ka kamabi nëtën pëkarakëma 'aínshi nirutankëx bai rapasu anun ëmanu atsin-tinu niakëxa, anuxun ka kamabi uni axa 'apun aín nishanankë, mënioxunun ukë uni kuënxun uinu 'ikë ëmanuax kara 'aia kixun ñukákëxa. Ñukákëxa a uni 'ëx kana Israel kaman ñakánuax aín kia ka, ³Absalónnën kakëxa: “Asérabi ka a mënioxunumi ukë ax këmëi kikëma 'ikën, 'aínbi ka 'apun an usa ñukama mëníoti anëké uni ka 'aíma 'ikën kixun këmëkin kakëxa.” ⁴Ësokin kakin ka kakëxa: 'Ëx ënë menu

'apu 'ixun kana, axa 'è isi ukë unikama atun ñu 'akë istankëxun 'ën upíokin mënioxuntsian kixun kakëxa. ⁵Kanan ka ui unin kara 'urama oia a, Absalónnën tēpa-tsakin bikin bëtsuku kakëxa. ⁶Ësokin ka kamabi israel unikama axa ñu 'atima 'anan nishanankë akamax mënioxunun 'apubë banai kuankëxa, ësokin 'akin ka Israel unikama raíri ax isa 'apusama 'ikë kixun paránkin 'atima okin sinánun 'imiakëxa.

⁷Usakin 'akëbëa rabé 'imainun rabé baritia 'inukëbëtan ka Absalónnën anu kuanxun 'apu kakëxa:

—'Ën kana mi kain mixmi 'apu 'ikë min karamina Hebrónnu kuantankëxun 'ën a 'axunuxun kakë Dios 'axuni kuantanun xutima 'ain. ⁸An mi ñu mēëxunti ënëxa Guesur kakë ëma Siria me anu tsókë 'ixun kana Diosan 'è amiribishi Jerusalénnu kuantë-kënnun 'imikëxun kana ñuina xarokin mi rabiti 'ain kixun kakën. ⁹Kakëxun ka bërúanx kamina kuani kuantu 'ai —Kixun 'apun kakëxa. Kakëx ka Absalón Hebrón ëmanu kuankëxa. ¹⁰'Aínbi ka Hebrónnu kuanuxun Absalónnën uni an Israel unikama kati xukin, ësokin kakë 'iakëxa, uínsaran kara bëtsi unínbi manë banañu banoia kuatia anun ka Absalón ka Hebrónnu 'ikë unikaman atun 'apu 'iti anëaxa, kixun kikanun atu katánun kixun xuakëxa. ¹¹Xuanan ka doscientas unikama abë kuantu Jerusalénnu tsókë upí

sinánñukama ashi kakëxa, 'aínbi ka usakian 'akë a 'unánkama 'ikën. ¹²Usakin 'akin ka Absalónnën, an David usakin kamina ñu 'ati 'ai kixun kakë uni achúshi Ahitófel axa Guiló kakë ëmanu tsókë aribi abë kuani unun kixun kamikin ka an ñuina xaroia isa 'akini kuanun kixun kamiakëxa. Usakin 'akin ka an sinánkësa okin anuxun Israel unikama atubë kushinuxun timëa-këxa.

**David Jerusalénuax
abati kuan ñuikë bana**

¹³Usai 'ikëbëtan ka achúshi unin anu kuanxun David, kakëxa 'itsaira Israel unikama ka Absalón 'akinux abë timékanxa kixun. ¹⁴Ësokin kakëxun ka Davidtan abëa Jerusalénnu 'ikë 'ain suntárunën kushikama kakëxa:

—jËnuax kananuna bërí kuanti 'ain! jAbsalón nu 'ai ukëma 'aínshi kananuna ënuax kuanti 'ain! jUsa 'ain kananuna bënë kuatsini aí bëbakin nu 'akiantuma kamabi unikama ëmanu 'ikë kamakëñunbi atun manë xëtokën nu 'aia usa 'ain kuanti 'ain!

¹⁵Kixuan kakëxun ka atun 'apu kakëxa:

—Nukaman kananuna añu 'anun kaina min nu kain usakinbi 'axúnti asábi 'ain. ¹⁶Ësokin atu katankëx abëa 'ain xubunu 'ikë unikamabë chikiti kuankin ka 'apun an ñu mëëxunkë mapai rabé xanukama ax anu 'ikë xubua bërúanun ëbian-këxa. ¹⁷Ëbiani ka abëa kuankë unikamabë kuantankëx ëma

sënënakëkënu 'ikë xubu achúshi a tanain 'apu nirakëakëxa. ¹⁸Anuxun ka a rapasubia 'inun kixun 'ain suntárunën kushikama kakëxa, kamainun ka kamabi quereteo 'imainun peleteo an bërúankë suntárukama 'imainun seiscientos geteo an Gat kakë ëma anuxunbi nuibiani marachankiani kuankë akamax a inubiani atux pain rëkuéñkankëxa. ¹⁹Usai 'ikëbëtan ka 'apun Itai Gatnu 'ikë uni a kakëxa:

—¿Uisakin sinax kaina mixribi nukamabë kuankatsikiax uan? Mix kamina kuantëkëntankëx 'apu bërí atsínkë abë bërúti kuanti 'ain, mix kamina bëtsi menu 'ikë uni 'aish min menubi tsókëma uni 'ain. ²⁰Mix kamina bëríra Jerusalénnu bëbón, ¿uisaxun karana nubë kamina kuanti 'ain kixun 'ën mi kati 'ain, 'ënbi kana uinu karana kuanin kixun 'unaniman? Usa 'ain kamina amiribishi kuantëkënkín min 'aintsikama uanti 'ain. jUsa 'ain ka Diosan mi 'upiokin sinán-xunkin 'akinti 'ikën! ²¹Kakëxun ka Itainën 'apu kakëxa:

—Asérami kana Diosan kuamainun kianan ashikin sinánti okin mi kain, uinu karamina mix kuanin uinu kaina mix bamain anubi ka an mi ñu mëëxunti uni ënëx bamati 'iti 'ikën. ²²Kakëxun ka —Nubë kamina kuani uti 'ai —kixun Davidtan kakëxa. Ësokin kakëx ka Itai Davidbë kuani an bërúankë aín unikama 'imainun abë kuankë unikamabë kuankëxa.

²³Kuani ka David 'imainun abëa kuankë unikama 'aisamaira nishi

inkiani kuankankëxa. Usai kuani ka kamabi uni Cedrón kakë xëxá a shitakankëxa; usai 'ikëbëa 'apux-ribi kuankëbë ka kamabi uni axa kuankëkama ax anu uni 'ikëma me ami kikiani bain rëkuénkiani kuankankëxa.

²⁴Atubë ka achúshi uni Sadoc kakë 'imainun kamabi levita kuankin atun bunántisa okin 'akë anua Diosan mëníokë ñu 'akë buánkëxa, uanxun ka Abiatar kakë anu kamabi unia ëmanuax chikita-mainun an bërúanun anu ëankëxa.

²⁵Usa 'ain ka kamabi uni ëmanuax chikikëbëtan 'apu Sadoc kakëxa:

—Amiribishi kamina bunántisa okin 'akë anua Diosan mëníokë ñu 'arukë a buántëkënti 'ain, Diosan 'ëx anu kuantëkënti kuëenkëbë Jerusalénnu kuankin kana anua nantinua nankë isti 'ain. ²⁶Aínbi ka ax 'ëx kuanti kuëenkima; ënu kana 'ai usa 'ain, uisakin kara 'ë 'aisatania usakin 'ë 'ati 'ikën.

²⁷Ësokinribi ka 'apun sacerdote Sadoc kakëxa:

—Mí 'imainun Abiatar mix kamina upitax min bakë bëchikë rabëbë Jerusalén ëmanu kuanti 'ain. Kuankin kamina min bakë bëchikë Ahimaas a buánti 'ain buámainun ka Abiatarñën 'ain bakë bëchikë Jonatán aribi buánti 'ikën. ²⁸Usa 'ain kana anu uni 'ikëma me ënu 'ëx bërútin, bërú-mainun kamina uisa kaina mitsux anu 'ai a 'ë utëkënxun ñuixuni uti 'ain.

²⁹Usokin kakëxun ka Sadoc 'imainun Abiatarñën levita

unikaman bunántisa okin 'akë anua Diosan mëníokë ñu 'ikë a Jerusalénnu buántëkënkënbë atubë kuanx anu bërükankëxa.

³⁰Usai kuantamainun ka David aín bashi Olivos kakë mapërakëti; ain taxaka ëchiax taëinshi kuani 'itsaira masánuituti nitéxëkiani kuani chupan matëkërékiax kuankëxa. Usaia 'ikëbë ka abë kuankë unikama atúxribi 'ain maxkánu chupan matëkëré kiax kuani atúx-ribi inkiani kuankankëxa. ³¹Usa 'ain ka inkiani kuaniabi David ñuixunkin kakëxa, Ahitófel an mi bana ñuixunkë aín kushi an ka usakinsa mi 'anun kixun Absalón 'ësëkin kaia kixun, kakëxun ka Davidtan Ahitófel an usakinsa 'anun kaiabisa Absalónñën kakë bana kuamixuma 'anun kixun Dios ñukákëxa. ³²David aín bashi manámi anuxun Dios rabiti anu kuankëbëbi ka abë mëranani Husai kakë uni arquita ax kuani aín chupa tukibukë 'imainun 'ain maxkánu me kupúkëñën matakakiax kuankëxa. ³³Kuania ka Davidtan kakëxa:

—Mix 'ëbë kuankëbë mimi mëkatia ka Absalónñën 'ë 'ati 'ikën; ³⁴usa 'ain kamina mix amiribishi Jerusalénnu kuantankëxun Absalón kai kuanti 'ain, an mi ñu mëëxunti ënën ka min papa 'axunkësabi okin mi ñu mëëxunti 'ikën, usakin kakëxun an mi ñu mëëxunti 'imikëxun kamina Ahitófelñën usakin kamina 'ati 'ain, kaiabi ka usakin 'atima ka, kixun min kati 'ain, ³⁵anu ka

sacerdote Sadoc 'imainun Abiatar 'ikë an ka uisai kara anuax 'ia a 'ë kati 'ikën. Usa 'ain kamina uisai kara 'apun xubunuax kikania kuatankëxun 'ë kai uti 'ain. ³⁶Anu ka ain bakë bëchikë Ahimaas 'imainun Jonatánribi 'ikën, usa 'ain kamina uisai kara 'apun xubunuax kikania 'unánun 'ë ribia kaminun atu kati 'ain.

³⁷Usakin kakëx ka Husai Davidtan 'unánkë uni ax kuanx Jerusalénnu bëbakëxa, bëbai atsini kuankëbëbi ka Absalón axribi ëmanu atsini uakëxa.

David Sibá kakë unibë bana ñuikë bana

16 ¹Kuania David 'ain bashi inubiani urira kikiankëbë ka Sibá kakë uni an Mefi-bóset ñu mëëxunkë uni ax abë mëranani kuankëxa. Kuankin ka burro rabé doscientos pán 'imainun cien pán 'akësokin chookin uvas bimi ëskakë akëñun cien ñu bimi 'aímai pëkéké aín unikaman bëri bikë akëñun achúshi ñuina xakánu 'arukë uvas baka aribi buánkëxa. ²Buania mërakin ka 'apun ñuká-këxa:

—¿Uisoti kara minmi bëké ñukama ënëx 'ik? Kixun ñuká-këxun ka Sibánën kakëxa:

—Burrokama ënëx ka anúan 'apu min xanu min bakë bëchikë-kamax kuanti 'ikën; 'ianan ka pán 'imainun ñu bimi pëkékékama ënëx ka min suntárukaman piti 'ikë, 'imainun ka ñuina xakánu bëké uvas baka ënëx uix kara

anu uni 'ikëma menuax shimaia an xëati bëké 'ikën.

³—¿Uinu kara Saúlñën xuta ax bëruáx? —Kixun ka 'apun ñuká-këxa.

—Ñukákëxun ka ax ka Jerusalénnu bëruaxa —kixun Sibánën kakëxa—, an ka Israel unikaman 'ain xuta Saúl 'asa okin 'apu 'imitisa sinánkëxa.

⁴—Asabi ka —kixun ka 'apun kakëxa—, usa 'ain kana an usakin sinánkëbëtan mi Mefi-bóset aín me 'ia kamabi mi 'inánti 'ain.

—¿Usa 'ain kana bërími 'akëso-kinbi 'ë 'apu 'ixun 'akinti kuëënin! —kixun kai ka Sibá ami ñanati 'apumi 'iakëxa. ⁵Usa 'ain ka 'apu Bahurim kakë ëma anu bëbakëxa, bëbakëbi ka anuax Saúlñën aintsí achúshi chikíakëxa. Ax ka Guerar kakë unin bakë bëchikë Simí kakin anëké 'iakëxa, an ka kuania ami nishkin 'ichakin, ⁶maxá ami pukin David 'imainun 'ain suntárunën kushikama 'akëxa, abë kuankë unikama 'imainun an bëruánkë suntárukamabë kuaniabi ka, ⁷Simí kakë an 'atimokin 'ichakin kakëxa:

—¿Ënuax kamina 'ura kuanti 'ain, mix kamina an uni 'akë 'aish 'atima uni 'ain! ⁸¿Diosan ka mi tëmëramiti 'ikën, min kamina Saúl 'imainun aín bëchikë bëbukama a chikimainun mixira 'apu 'ikatsi kixun ax 'apu 'ikëbi atu rëtëakën! ¿Usa 'ain ka Diosan min bakë bëchikë Absalón mix chikimainun ax 'apu 'inun 'imiti 'ikën, min uni 'akë kupínbi kamina usai 'in, usa 'aish kamina mix an uni 'akë 'ain!

⁹Ēsai kikëbëtan ka Abisai Seruiánën tuá an 'apu kakëxa:

—¿Uisati kara uni ñuumara-tsunën mix 'apu 'ikëbi usakin mi kain? ¡'Ēn bëríbi tëbískatanun kamina 'ë kati 'ain! ¹⁰Kakëxunbi ka 'apun kakëxa:

—Ēnëx ka mitsun isti ñuma 'ikën, 'ëx kana mitsun usakin 'aisa tankë a kuëëniman kixun ka Seruiánën tuá a kakëxa. An 'ë 'atimokin sinánkin 'ichákë ax ka Diosan usakin 'anun 'amikëxun 'ë 'akë 'ikën. Usa 'ain kara, ¿Uin kara usakin 'axuma ka 'at kixun kati 'ik? ¹¹Kai ami kikin ka Abisai 'imainun aín suntárunën kushikama kakëxa:

—'Ēn bëchikënenbi ka 'ë 'aistania, ¡Usa 'ain kara Benjamínën aintsikaman ax bëtsi unikama 'ixun 'ë 'aisaira tanima 'iti 'ik! ¡'Ēa 'atimokin sinánxunia kamina uisabi otima 'ain, Diosanbi sapi ka usakin 'ë 'anun sinánmiaxa! ¹²Usa 'ain ka Diosan tëmëra kin 'atimokin sinania okin 'ë upíokin sinánxunti 'ikën, usa 'aínbi kana bërí 'atimokin ñuikin 'ë 'ichákëxun kuatin.

¹³Kikianí ka David 'imainun abë kuankë unikama kuankëxa, kuanmainun ka Simí aín bashi tanarati kuankin ka David 'atimai banakin 'ichábiani kuankin ami maxá pukin meribi kupútanun ami puakëxa. ¹⁴Pukían 'akëx kuanx ka 'apu 'imainun abëa kuankë unikama Jordán kakë baka kuëbí bëbakëxa, bëbax ka 'aisamaira kuanbaiti atsánkë 'aish anu tanti bukubukankëxa.

Absalón Jerusalénnu atsían ñuikë bana

¹⁵Usai 'imainun ka Absalón Jerusalénnu atsíankëxa, abëa nikë Israel unikama raíri 'imainun Ahitófel kakë uni abë. ¹⁶Atsínkëbë ka arquita uni Husai Davidtan 'unánkë ax munuma banakiani Absalón abë mëranani kushin banai kiakëxa:

—¡Nukamax kananuna 'axa nun 'apu 'iti kuëënin ax ka 'apu 'iti 'ikën! ¹⁷Ēsai kia ka Absalónnën ñukákëxa:

—¿Uisakin kaina min 'unánkë uni nuibakin rabikin kain? ¿Uisati kaina abë kuankëma 'ain? ¹⁸Kakëxun ka —Abë kana kuanima —kixun Husainën kakëxa—, 'Ēx kana kuanima mix kamina Diosan Israel unikaman 'apu 'iti kaískë a 'ain, mibëbi kana 'ëx bërúti 'ain kixun ka kakëxa. ¹⁹'Imainun kana, uinu 'ikë uni karana ñu mëëxunin ax ka 'ën 'unánkë unin bëchikë bakë 'iti 'ikën. Usa 'ain kana mixmi 'apu 'ikë min papa 'axuan-saribi okin mi ñu mëëxunti 'ain.

²⁰Usa 'ain ka Absalónnën Ahitófel ñukákëxa:

—¿Añu 'anun kaina mikaman nukama kati 'ain? ²¹Kakëxun ka Ahitófelnën Absalón kakëxa:

—Min papa an ñu 'axunkë xanu kamabë kamina aín nami 'ai abë 'i 'uxti 'ain, an ka anua 'ikë 'apun xubu bërúanxunun atu ëbianxa. Usaími 'ikë ka kamabi Israel unikaman kuati 'ikën, min kamina min papa nishmikin

usakin ñu 'a kixun, usa 'ain ka an mi nuikë unikama an kuati kuëenti 'ikën. ²²Usakian kan ka aín unikaman chupa xubusa okin 'akë a xubu manámi anu Absalón pëninxuankeña, usokin 'axunkëx ka Absalón aín papa an ñu 'axunkë xanukama abë 'uxkin 'ain nami 'akëña. Usakin 'akë ka kamabi Israel unikaman kuakëña; ²³a nëtëkaman ka Ahitófelñen bana ñukákë ax Diosbë banakësa 'iakëña. Ahitófel a pain ka David 'imainun Absalónñen añu kara 'aisatania a 'anuxun ñukákëña.

**Ahitófelñen sinánkë
bana Husai kakë unin
masó ñuikë bana**

17 ¹Usa 'ain ka Ahitófelñen Absalón kakëña:

—'Ën kana bërí doce mil uni timëbianxun atubëtan ënë imébi min papa David nuikuanti 'ain. ²Bërí ka asábi 'ikën, nibaitia atsánkë 'ikëishi nukúkin ami 'ikuainkëx, ratúkin ka abëa kuankë unikaman abákin ashi ënkanti 'ikën, usakin ëbiania kananuna atu 'akima 'apu David ashi 'ati 'ain, ³usokin 'axun kananuna kamabi Israel unikamaxa abë kuankë akamabi uisabi okíma mi bëxúnti 'ain, min kamina achúshi unishi 'anuxun barin, usokin nun 'akëbë ka kamabi unikamax nubë upitax tsóti 'ikën. ⁴Ësokian Ahitófelñen atu kakë bana ax ka Absalón 'imainun kamabi Israel unibunën kushikaman kuakëx asábi 'iakëña. ⁵Usa 'ain ka an

kuakëña a bana asábi 'aínbi Absalónñen Husai arquita uni a kamiakëña, uisa kara Ahitófelñen sinánkë bana ax 'ikë kixuan anribi kuati unun kixun.

⁶Usakin kamikëña Husai anu ukë ka Absalónñen usakia Ahitófelñen sinánkë banakama a ñuixunkin kakëña: Ñuixuntankëxun ka ñukákëña. ¿Karanuna an sinánkësokin 'ati 'ain, karanuna 'atima 'ain? Kamina mixribi kiti 'ain. ⁷Usakian ñukákëxun ka Husainën Absalón kakëña:

—Bëria Ahitófelñen mi sinánxun kakë bana ax ka upíma 'ikën. ⁸Minbi kamina upíokin 'unan min papa 'imainun aín unikama ax ka sinaira unibu 'ikën, usa 'aish sapi ka atun nishkë bukubuisama pain 'ikën, achúshi xaëón raekëmaxa aín tuá bikuankëx 'ikësaira ka bërí aín sinan 'iti 'ikën. Min papa ax ka 'akánanti 'unainra uni 'ikën usa 'aish sapi ka unin barikëxun 'unánx aín suntárुकamabë ñantan 'ima abi 'ia. ⁹Bërfibi sapi ka asérabi aín bashi kininu unëaxa, anu 'ima kara amanu ñachatankëx anuribi 'ia. Usa 'ixun ka minmi atu 'anun kixun xutiabi min suntárúkama, Davidtan kupímashi 'ati 'ikën, usokin 'akë ka raíri unikaman Davidtan ka min unikama 'axa kixun kuati 'ikën. ¹⁰Usa 'ain ka min suntáru axa 'akanantinuax këruirakë unikamaxbi atumi rakuéti parú 'inúan nékë usa sinanbu 'aishbi kërutima rakuéti abáti 'ikën; minbi kamina kamabi Israel unikamabëtanbi

'unan min papa David 'imainun aín unikama ax ka asérabi kèruira unibu 'ikè kixun. ¹¹Usa 'ain kamina ësokin mi kamainun kuati kamabi Israel suntárukama axa Dan kakè ëmanu 'ikè 'imainun Beerseba kakè ëmanuaribi timékèx ka 'aisamaira 'aish parúmpapa kuëbiküa masi bëru iskësaira 'iti 'ikèn, usa 'ikè kamina minbi a unikama 'akanankin buánti 'ain. ¹²Usakiani kuanxun kananuna min papa aín unikama këñunbi uinu kara 'ia anuabi nukuxun 'ati 'ain. Usokin a 'akin kananuna nibitan anu 'ibúkin mekama chabókësa usakinshi kuaintisama okin bëaraxun achúshirabi kuaimikinma abëa 'ikè unikama këñunbi a 'ati 'ain. ¹³Anua 'ikè anu 'ima bëtsi ëma upíokin bëararakin kënëké anubi kuankè 'ain kananuna kamabi Israel suntárukama risi rinbianxun anun ëma bëararakè rurupakin añu ñubi anu bërutanuma kamabi maxáxkama təkèrè kapatankèxun nirinbianxun bakanu puti 'ain, usokin 'akèx ka achúshi maxáxbi ami unéti 'aíma 'ain sinánkamaia kananuna min papa 'ati 'ain.

¹⁴Usai kia Absalón 'imainun kamabi Israel unikaman kuakèxbi ka Husainèn atu sinánmikè ax asábira 'iakèxa. Ahitófelnëa atu sinánmikin kakè axa atun kuakèx asábiribi 'aínbi. Usai ka Diosan bërámabi Ahitófelnèn kakè-sokin 'akantima kupí Davidnëa tēmaishi Absalón 'anun. ¹⁵Usa 'ain ka Husainèn 'apun xubu

chaiira anuax chikixun sacerdote Sadoc 'imainun Abiatar kakèxa, Ahitófelnëa Absalón 'imainun Israel unikaman kushibu sinánmikin kaia kana kuan, kuakin kana 'ënribi sinánmikin atu kan, ¹⁶usa 'ain kamina bënëti kuantankèxun David kai kuantu 'ain, aín unikamabëa anu uni 'ikéma me anu ënè imé 'itèkèaxma kuantanun kixun kati 'ain, Absalónnëma aín suntárukama buani kuanxun anua nukuxun aín unikama këñunbi 'aia, bënëtishi kuanxa Jordán kakè baka sikarakékiani kuanun kamina kai kuantu 'ain. ¹⁷Usakin kakèx kuanx ka Jonatán 'imainun Ahimaas ax achúshi xëxá Enroguel kakè anu pain unikaman isma Jerusalénnu atsinia isia kixun sinani bërúakèxa, anuxun ka an ñu 'axunkè xanu David kaxuntanun kixun xuakèxa, xukèx kuanxua kakèbèshi atúxribi bënëtishi anu kuanxun ka David bana ñuixuankèxa. ¹⁸Aínbi ka achúshi tuá bërunanèn usai 'ia kuabianxun Absalón ñuixuankèxa.

Ñuixunia 'unánbiani ka a rabëtaxbi bënëtishi anuax kuantankèx an 'unánkè uni Bahurim ëmanua 'ikè aín xubunu kuankèxa, kuanx ka anuax achúshi kini xubu rapasu 'ikè anu unéti atsíankèxa. ¹⁹Usai 'ikébëtan ka uni aín xanun achúshi ñu pará bitankèxun anun kini a mapuakèxa, mapuxun ka akamanan aín trigo bimi barionkèxa. Usokin 'akè ka uínbi anu ka uni unëxa kixun 'unániamabi atun ishi 'unánkèxa.

²⁰Usokin 'anbi ka Absalónnën xukëx atu nuibiani kuankë suntárukamax anu bëbakin xubu 'ibun xanu a ñukákëxa:

—¿Ënu kara Ahimaas 'imainun Jonatán ukëma 'ik?

—Kixuan ñukákëxunbi ka báko kikiani kuania kana isan —kixun xanun kakëxa.

Usa 'ain ka Absalónnën suntárukama barikinbi 'akasmabiani amiribishi Jerusalénnu rikiantëkéankëxa.

²¹Rikian ka Ahimaas 'imainun Jonatán anua unëké kini anuax bënëtihi chikíkiyani kuanxun 'apu David kakëxa; ënuax bënëtihi min unikamabë kuantankëx kamina Jordán baka sikarakëti kuanti 'ain, Ahitófelnën ka mi isa 'axun rakanun kixun Absalón 'ësëaxa.

²²Usakian kakëx ka David abëa kuankë unikamabëbi kuantankëx bënëtihi a imébi Jordán baka sikarakëakëxa. Usai 'ian ka a pëkarakëbë ax baka sikarakëti uni 'aíma 'iakëxa.

²³Usa 'ain ka Ahitófelnëx an kakësa okían Absalónnën 'akëma 'ain, aín burro bibiani anua tsókë ëma anu 'ikë aín xubunu kuankëxa kuanx ka anuax aín aintsikamabë banakin uisai kara atux 'iti 'ikë kixun kakëxa, usakin katankëx sënëanx abi têtsëkiax. Ñukë ka anua aín papa ñukë maínkan me anubi maínkankëxa.

**David Mahanaim kakë
ëmanuax 'ia ñuikë bana**

²⁴Absalón Israel unikamabë nuibiani kuani, Jordán baka sikarakëmainun ka David aín

unikamabë kuantakëx achúshi ëma upiokin bëararakin kënëké Mahanaim anu bëbakëxa.

²⁵Absalónnën ka Amasá axa suntárukaman kushi 'inun anëké 'iakëxa, Joab kakë uni a chikíanan. Amasá ax ka achúshi ismaelita uni Itrá aín bakë bëchikë 'iakëxa, ax ka Abigail Joab aín titan xukën abë birakakë 'iakëxa, Abigail ax ka Nahasnën xanu tuá 'imainun Seruiánën chirabakë xanu 'iakëxa.

²⁶Usa 'ain ka kuantankëx Absalón aín suntárukamabë Galaad kakë me anu pain 'iakëxa, ²⁷usaía David atun ëma Mahanain kakë anu bëbakë ka, Sobí kakë uni Nahasnën bakë bëchikë axa Amón kakë menua 'ikë ëma Rabá anu tsókë uni an pain David kuëenkin biakëxa; bitsia ka Amielnën bakë bëchikë Maquir Lodebar kakë ëmanua 'ikë anribi biakëxa; bitsia ka Bazilai kakë uni axa Galaad menua 'ikë ëma Roguelim anu 'ikë uni akamabëtan David biakëxa.

²⁸Bitankëxun ka anua nukúkë David anúan 'uxi rakúti chupa 'inánan anun mëchukati 'umpax anu nanti a 'inánan kënti me 'akë kama a 'inánan trigo bimi cebada harina putuakë 'imainun ñu bëru tutush okë uvas ëskakë a 'imainun purutusa ñu bimi akamaribi 'inánkankëxa, ²⁹'inánan ka buna rëpa vaca xuma sëruakin 'anan, ëskakin oveja xuma 'akë akama abëa kuankë unikamabëtan pinun kixun 'inánkëxa; usakin ka anu uni 'ikëma menuax ai ka panani 'itsaira nitsi atsanxa kixun sinánkin 'akëxa.

'Akanankënuax Absalón
ñua ñuikë bana

18 ¹Aín suntárukama timëxun kamabi atun anën kuëntankëxun ka Davidtan, an mil suntáru bërúanti aín kushi-kamaribi anëakëxa, anëanan ka an cien suntárukamaribi bërúanti anëakëxa. ²Usokin anëtankëxun ka Davidnën rabé 'imainun achúshi 'inun timëkin aín suntárukama sëtënakëxa usakin 'axun ka raíri xuakëxa, xuanan ka raíriribi rabé 'imainun achúshi okin tëakësa akamaribi Abisai Seruíánën tuá Joabnën xukënan uantanun xuakëxa, xuanan ka raíriribi Itai Gat kakë ëmanu 'ikë an buántanun xuakëxa. Usakin 'axun ka ësakin kamabi suntárukama kakëxa:

—'Ëxribi karana 'akanani kuanti 'ain.

³Ësokin kakëxunbi ka suntárukaman kakëxa:

—Usama ka min kamina nu nuibiantima 'ain mix 'apu 'aish kamina usai 'itima 'ain, axa numi nishkë unikaman nun raíri 'axunbi ka kana atu a kixun sinántima 'ikën 'ianan ka kananuna abámi-kin atu 'a kixabi kitima 'ikën, usa 'ain kamina mix nun 'apu 'aish diez mil suntárubë sënénsa 'ain. Usa 'ain kamina mix 'apu 'aish ëmanubi bërutankëxun anun 'akanantikama nu xuxunti 'ain.

⁴Ësokin kakëxun ka —uisakin 'axúnti kaina kuëni usakinbi kana mitsu 'axúnti 'ai —kixun Davidtan kakëxa, usakin kakëxun ka basi

basi kikëma 'aínshi anun ëmanu atsínti xëkuë anu nikianxun mil suntáru anuaxbia cien suntárukamaribi sënénbi chikitia isakëxa.

⁵Usakin 'anan ka 'apu Davidnën Joab Abisai 'imainun Itai akama usakian asérami a nuibakin bënë uni Absalón a bërúanan kixun, kaia kamabi suntárunën kushikaman kuakë 'iakëxa.

⁶Usakin 'axuan xukëx ka suntárukama anuaxa Israelnën suntárukamabë 'akanantinu kuankëxa. Anuax kuanx ka niñu Efraínën rëbúnkinën me amia bari kuabúkë anuax 'akanankëxa, ⁷Usai atubë 'akanankin ka Davidtan suntárukaman kupitanuma Israelnën suntárukama 'akëxa. 'Akëx ka a nëtën 'aisamaira uni veinte mil suntáru bamakëxa.

⁸Usai anuax 'akanankin ka kamabi me abi tsitsirukankëxa. 'Imainun ka raíri Israelnën suntárukamax amami amami kuankian axa ami nishkë unikaman aín paka pian 'akëx 'iananbi kuanx kuanx ninubi bamakëxa. ⁹Usai 'akanankëbë aín caballonu 'iruax anu tsótax kuan-kinbi ka Absalónnën Davidtan suntárukama raírübë mëranankëxa. Mëranani ka anuaxbi kuainakëkian amotan kuankëxa, kuanfibi ka aín caballonëx i pëñanakëkë au atsínkiankëxa, usai 'ikëbë ka Absalón i pëñami, aín bu tëkërekirukëbë anu bëntamëti bërúmainun ka aín caballo axëshi 'uri abati rëkuénkianx nirakëakëxa. ¹⁰Usai 'ikë isiani kuanxun ka Israel suntárunën Joab anu kuanxun kakëxa:

—'Ēn kana i pēñanua béékē Absalón isětsinin. ¹¹Kakēxun ka Joadnēn kakēxa:

—¿Uisa 'ixun kaina usai manan bamax bēntamēkē iskinbi anuashi 'akēma 'ain? Minmi mērakin anuabi 'abětsinkē 'ikē kana 'ēn mi 'itsaira kuēēnkin mapai rabé kuríki manē 'akē 'inánan anua suntárunēn kushikama tsitēkērē kikē cintura ami 'inántian. ¹²Ēsakin kakēxun ka an isětsinkē suntárunēn Joab kakēxa:

—'Ē mi mil kuríki manē 'akē 'inánkēxunbi kana 'ēn 'apun bēchikē usakinra 'atima 'ain; nun kananuna 'apux mikēñunbi Abisai, 'imainun Itai kai ěsai kia kuakēn uni bēna Absalón a kamina bērúankin uisabi otima 'ain. ¹³Usakin 'ēn 'akēbi ka 'apun uin kara 'axa kixun barimitankēxun ñankabi 'ē rētēmitsianxa an 'unántisama ñu ka 'aimama 'ikēn. Min kamina 'ē 'aia 'axuma ka 'at kixun 'ēnun rabanan nékin 'apu kakēma 'itsían. ¹⁴—Ēsakin kakēxun ka usama ka mibē kana ñankabi ěsai banai —kixun Joadnēn kakēxa; kakin rabé 'imainun achúshi pia chukúma anun mēkēnan tuíanx 'akánanti 'akē a bibiani anu kuanxun ka i pēñanu béékē mērakin anun Joabnēn bamakēma 'ikēbi shitú-kakin Absalón tarókēxa. ¹⁵Usakin 'aia ka aín suntárukama mapai rabé Joadnēn uankē akaman tēnankin Absalón 'akankēxa. ¹⁶Usakin 'amixun ka Joadnēn aín suntárunēn aín manē banañu

banonun 'amiakēxa, a kuation an Israelnēn suntárukama 'anuxun nuibiankē a kamaxa rikuatsinun kixun usakin ka Joabnēn atu ěnun ěmiakēxa. ¹⁷Usa 'ain ka suntárukama raírinēn Absalón ñukē a buánxun atúnbi ninua 'ikē kini chaiira anu nipakankēxa, anu nipaxun ka a manámi 'aisamaira chaiorukin aín chabukēñunbi maxá bukunruakēxa. Usakin 'amainun ka Israelnēn suntáru bamakēmakama atux nuibianxuan ěnkēx abati rikianx atun xubunu rikiankēxa.

¹⁸Usa 'ain ka tsókē pain 'ixun Absalónnēn anubia 'inun chaiorukin maxá ñu tankin 'amia 'iakēxa, ax ka 'apukaman me kakē anubi 'iakēxa, usokin 'atankēxun ka aín anēnbia anēa 'iakēxa, 'aínbi ka ax ñukēbētan an bērúanti aín bakē bēchikēbi achúshi 'aíma 'iakēxa, usa 'ain ka aín anēn 'amikē 'iakēxa. Usakin ain anēn 'a 'ikē ka ax ka Absalónnēa maxá uni tankin 'amia 'ikē kixun unikaman 'unánkēxa.

¹⁹Usakin 'akē 'ain ka Ahimaas Sadocnēn bakē bēchikē an Joab kakēxa:

—'Ēn kana mi kain abákiani kuanxun kamina 'ēn 'apu Diosan ka ax kushiira 'ixun upiókin ñu 'akin axa numi nishkē, unikamanua nu 'akianxa kixun katánun 'ē xuti 'ai kixun kakēxa. ²⁰Kakēxunbi ka Joadnēn kakēxa:

—Mix kamina an 'apu bēri anu kuanxun usai ka ñu 'iaxa kixun kai kuantu uni ama 'ain. Usa

'ain kamina bëríma bêtsi nètën kuni kati 'ain, aín bakë bëchikë ka bamaxa usa 'ain. ²¹Usokin a xuisama tankin kaxunbi ka Joadnën bêtsi uni etíope suntáru achúshi a kakëxa:

—Anu kuanxun kamina 'apu ami iskë ñukama ñuixunkin kai kuanti 'ain. Usakian kakëx Joadmi aín chitëxkënu sënën tètúbuti 'ikiani ka etíope uni ax abákiani kuani chikíakëxa. ²²Usai kuankëbëtan ka Ahimaasnën amiribishi Joab katëkëankëxa:

—'Èxribi kana etíope uni kuan-këbë a nuibiani abákiani a kaxú kuainsatanin. Èsakin kakëxun ka Joabnën katëkëankëxa:

—¿Añu 'ai kaina mixribi kuainsatani 'ën bakë bëchikë mix kaina bana ñuixuntankëxun kanaxun bikësa okin ñu binux-mabi kuanti 'ain?

²³Èsakin kakëxunbi ka —Usama ka kana abákiani kuanti 'ai —kixun Ahimaasnën kakëxa.

Kakëxun ka —jabákiani ka kuantan! —Kixun Joabnën kakëxa. Èsakin kakëx abákiani kuani baitsin patsinkiani Jordán kakë baka 'ikë me sapan abu kuanx anpan etíopia uni bépéskabiani kuanx rëkuéankëxa. ²⁴Usaia kuan-mainun ka David anun émanu 'ukë mëu atsínkianti xëkuë rabé mëu anu tsókë 'iakëxa, usai anu tsótan ka, an bërúanti nankë uni ax ami xëputi 'akë manámi anu bërúain kuarukë 'iakëxa. Anuxun bërúain tsóxun iskëxbi ka uni achúshi abákuatsini émami kikuatsini aia

isakëxa, ²⁵usai aia iskin ka 'apu munuma kushin banakin kakëxa. Kakëx ka 'apu kiakëxa:

—Usa kuatsinia ukë ax ka bana upí bëia ukë 'iti 'ikën, èsaia ax kuania isi kimainun ka uni ukë ax 'urama kuatsini uakëxa, ²⁶usaía ukëbëtanbi ka an manánxun bërúankë bêtsi uniribi abákiani kuania iskin an xëkuënu nixun bërúankë uni kuénkénkin kakëxa:

—jBêtsi uniribi ka abákuatsini aia! —Usakin kaia kuakin ka anribi sapi ka 'è upí bana bëxuni ukë 'ikë —kixun 'apun kakëxa.

²⁷Èsai kia kuati ka an xëkuë bërúankë uni ax kiakëxa:

—Ax paian rëkuén kuatsini ukë ax ka Aimaas Sadocnën bakë bëchikë ax abákësa kuatsini aia.

—Kia ka ax ka achúshi uni upí sínánñu 'ikë usa 'ixun ka 'è upí bana bëxuni uti 'ikë —kixun sínánkin ka 'apun kakëxa.

²⁸Usa 'ain ka anu nukúkin a 'urama oi ami ñanati memi bëtiki 'ikin Ahimaasnën 'apu uisa kaina 'ai kixun pain kakëxa:

—Mín 'Ibu Dios ka upíokin rabikë 'iti 'ikën ax mín Dios 'ixun ka. Axa mimi nishkë unikama mín suntárukaman 'anun 'amiaxa.

²⁹Kixuan kakëxun ka. —¿Béná uni Absalón ax kara asábi 'it? —Kixun 'apun ñukákëxa. Ñukákëxun ka Ahimaasnën èsokin kakëxa:

—'Èn kana an mi ñu mëëxunkë Joab an xukëxun suntárukama 'itsaira sharati kia kuan, 'aínbi kana uisai 'i kara usai 'ikania

nuibakinma axa mimi nishkë unikama nuibati 'ai kixun 'unanán, bërí 'apukama kēñunbi kamabi nuibatin, 'imainun kamina uikaman kara mi nuibatia atu 'atima 'ain, uikaman kara mi nuibakinma 'atimoia atubëribi 'akananima nuibananin. Bërí kana 'unanin min sinánkëx sapi ka nukamax bamamainun min bëchikë Absalón ax bamatima 'iaxa. ⁷Usa 'ain kamina bërí ëmánxun upíokin min suntáru-kama kuëentanun kati 'ain, usa 'aínbi kana manukimami sinánun Diosan kuamainunbi 'apu 'ikë mi kain, ënë imébi ka uisa min unikama achúshibi ënu mi 'akini bërútima 'ikën. Ësakin min kakëma 'aia min unikamax kuan-këbë kamina bëráma bënë 'aíshmi 'íásamaira tëmëratí 'ain.

⁸Ësokian kakëx ka 'apu David nirukiani kuantankëx anun ëmanu atsínti xëkuënu tsóbuakëxa. Usai anu tsókë kuabiani kuanx ka anua 'apu David tsókë xëkuë a rapasu aín suntárukamax nirakëkankëxa. Usai anu nirakëkin ka kamaxunbi 'apu kakankëxa.

**David Jerusalénnu
kuantëkéan ñuikë bana**

Usai 'imainun ka kamabi Israel suntárukamax atun xubunu abákankë 'iakëxa. ⁹Usa 'ain ka kamabi ñakánu 'ikë Israel unikama atux kuëbikanani kikankëxa: "Apu David an ka numi nishkia filisteo unikaman 'atimoia bi nu 'akinkin iémiakëxa; usa 'aínbi

ka Absalónnëxa ami nishkëx ënë menuax chikíakëxa. ¹⁰Absalón nun 'apu 'itinu anëké ax ka 'akanankë-nuax bamaxa. ¿Usa 'ain karanuna ui kainkin David nun 'apun 'inun 'imitima 'ain?"

¹¹Ësai Israel unikama kikankë ënë bana ka ñuikania aín xubunuxunbi Davidtan kuakëxa. Usa 'ain ka uni sacerdote Sadoc 'imainun Abiatar ësokin atu katánun kixun kakëxa: "Mítsun kamina anu kuanxun Judánu 'ikë unikama aín kushikama abë banakin ñukáti 'ain, uisa kupí kara 'ë 'apu 'imitisa tanibi 'itsaira basia kixun kamina atu ñukati 'ain; ¹²ñukákin kamina ësokinribi kati 'ain, atux kara 'ëx atun 'apu 'iti kuëënia 'ëx kana atun 'aintsi 'ibu 'ain kixun kamina atu kati 'ain." ¹³Kanan ka Amasá aribi ësokin katánun kakëxa: "Míx kamina 'ën 'aintsi 'Ibu 'ain, usa 'aish kamina bërí 'ën suntárukaman kushi 'iti 'ain, míx 'imainun ka Joab ax chikíké 'iti 'ikë kixun ka kamia-këxa. 'Ën mi kakësokín 'aiama ka Diosan uisakin kara 'aisa tania usakin 'ë 'atimoti 'ikën."

¹⁴Ësokin kamikín ka Judánu 'ikë unikama kuëënia achúshi unin sinánkësa okinshi sinania kuëentanun kamiakëxa, kamikëx ka kamabi uní asábi ka nun 'apu 'inux ka aín suntárunën kushikamabëbi uti 'ikë kixun atúnribi kamiakëxa.

¹⁵Usakin kamikëx kuanxua kakëx ka 'apu amiribishi kuantëkékin abëa 'ikë unikamabë

kuani Jordán kakë bakanu bëbai kuankëxa. Usai kuanmainun ka Judánu 'ikë unikama atúxribi Guigal ëma anuxun aia bianan, Jordán kakë baka sikatia 'akini kuankankëxa. ¹⁶Kuankëbë ka Simí Gueránën bakë bëchikë Benjamínën rëbúnki Bahurim anu 'ikë axribi bënëkiani Judánu 'ikë unikama kuankëbë anribi 'apu David aia bitsi kuankëxa. ¹⁷Kuankëbë ka Simí a nuibiani Benjamínën rëbúnki mil uni abë kuankëxa. Kuankëbë ka Sibá an ñu mëëxunkë Saúlnën aintsi axribi aín quince bakë bëchikëkama 'imainun an ñu mëëxunkë veinte unikama abë kuankëxa, kuanx ka 'apu David uisa 'aímabi atux pain Jordán kakë baka 'ikë anu bëbakëxa, ¹⁸bëbai ka baka sikakiani Davidtan aintsikama baka sikatia 'akini kuankëxa, usakin 'ax isa abë upí 'iti 'ikë kixun sinánbiani kuankëxa, Kuankëbëa David Jordán kakë baka shitánux 'ikëbëbi ka a bétánain ami ñanati 'ikin, ¹⁹Simín kakëxa:

—'Ën kana mi ësokin kain, 'ë kamina uisabi otima 'ain, 'ën kana mi 'atima banan kakën an mi ñu mëëxunti uni 'ixunbi kana a nètën mi Jerusalénnuax chikíkiani kuankin mi ká bana a kamina sinántima 'ain. 'Imainun kamina 'ë istisama tani 'ëmi nishtima 'ain, ²⁰'ënbi kana 'atimokin kana usakin ñu 'akë kixun 'unani, usa 'ain ka kamabi Josénën rëbúnkikama bërí kana 'ëx irapain mix 'apu 'ikë aia mi bitsi uan. ²¹Èsokin

kaia kuati ka Abisai Sarvian tuá ax kiakëxa:

—¿Uisa 'aish kara Simí ax 'atimokin 'ichakin Diosan kaískë 'ikëbi 'apu ká 'aish bamakë 'itima 'ik? ²²Kiabi ka Davidtan kakëxa:

—jËnë ñux ka mitsun isti ñuma 'ikën, Seruiánën bakë tuákama, 'ëx kana usakinmi 'aisha tankë a kuëëniman! ¿Uisa 'ixun kaina mitsun 'ën 'akë ñu isti 'ain? Bërí kana upíokin 'unanin 'ëx kana Israel unikaman 'apu 'ain, usa 'ain ka israel uni achúshibi bërí nètën bamatima 'ikën. ²³Katankëx ami kikin ka Simí, mi kana asérabi uisabi otima 'ai kixun kakëxa.

²⁴Usakin 'axun ka Mefi-bóset kakë uni Saúlnën xuta aribi aia biakëxa. A nètëan 'apu David Jerusalénnuax abati kuankë a nètëkaman ka nitsibi uisaibi 'ikëma asábi utëkëni, aín taë chukaima 'ianan nashimabi 'iakëxa, usai 'ianan ka aín kuëni kuëtërëkianan, ain chupabi chukaxun pañuima David 'ikë ñu a sinanima 'iakëxa. ²⁵Usa 'ain ka Jerusalénnuax a bitsi kuankë 'apun ñukákëxa:

—Mefi-bóset, ¿Uisakatsi kaina 'ëbë kuankëma 'ain?

²⁶Kixuan kakëxun ka unin kakëxa:

—'Ën ñu mëmikë unin ka 'ë paránxa. 'Ëx kana 'ën niti bëtsikë uni 'ain, usa 'ixun kana 'ëa burro achúshi anu 'irukiani mibë kuani kuanun 'ë tékërëkaxunu kan. ²⁷Aínbi ka usakin 'axumabi, mi paránkin 'ëx isana

'apu 'isatani kixun mi kakëxa. Usa 'aínbi kamina mix 'apu 'aish Diosan ángelsa 'ixun, uisakin kaina 'aisa tani usakin 'ati 'ain. ²⁸Ën aintsi 'ibukamaxa min 'aisa 'aínbi kamina atu 'akima, an ñu mēëxunkē ënē min xubunu-xuinsa pinun kixun kakën. ¿Usa 'ain karana 'ën añu ñu mi ñukáti 'ain? ²⁹Kakëxun ka 'apun kakëxa: —Asabi ka usa 'ain kamina 'itsa banatima 'ain. 'Ën kana mi 'imainun Sibá bërámabi kan me a kamina bëtsin amoküa bimainun amoküa biti 'ain kixun. ³⁰Kakëxunbi ka Mefi-bósetnën kakëxa:

—An ka 'ën xuta Saúlnën me 'ia a kamabi biti 'ikën. 'Aínbi ka 'ën iskëx mixmi uisaibi 'ima upí utékëanx min 'apun xubunu amiribishi 'apu 'itékëni ukë ax kuni asábi 'ikën.

³¹'Imainun ka Barzilai Galaadnu tsókë ax Roguelim kakë ëma anuax uxun 'apu Jordán kakë baka sikáti 'akintankëxun anuxun kuantanun kaxun xuti uaxa. ³²Ax ka kaniakëkë 'aish, ochenta baritia ñu 'iakëxa, an ka 'apu David Mahanaim, kakë ëma anu tsotia kamabi aín piti 'akinkin 'inánkëxa, usa 'aish ka ax ñu ñuira uni 'iakëxa. ³³Usa 'ain ka 'apu Davidtan Barzilai kakëxa:

—'Ëbë kamina Jerusalénnu kuanti 'ain, anuxun kana 'ën mi 'akianan bërúanti 'ain.

³⁴'Aínbi ka Barzilainën kakëxa: —'Ëx kana 'itsama baritiashi tsóti 'ain, usa 'ain kana mibë

Jerusalénnu kuantima 'ain, ³⁵'ëx kana bërí ochenta baritiañu 'ain; usa 'ixun kana pianan xëakin uisa kara 'ain nëish 'ikë tanan, kana ax ka nëish 'ikë kianan ax ka nëishma 'ikë kismabi 'ain; 'imainun kana axa kantakë unikama 'imainun axa kantakë xanukama kantaia kuaisamabi 'ain, usa 'ain kana 'ë bërúain mix atsantima kupí mibë kuantima 'ain. ³⁶Usa 'ain kana Jordán baka shítatishi mibë kuanti 'ain, ¿usa 'aínbi kaina mix 'apu 'ixun min ñu 'inainshikatsi kixun 'ë kain? ³⁷Usa 'ain kana 'ën mi kain, mix 'apu 'ixun kamina 'ën ëmanubi ñui kuantanun 'ë xuti 'ain, anuax ñuia ka 'ën papakama anu maían anubi 'ë mainkanti 'ikën. 'Aínbi ka 'apu 'ikë an mi ñu mēëxunti bëtsi uni ënu 'ikën: ax ka 'ën bëchikë Quimham 'ikën, usa 'ain kamina mix 'apu 'ixun uanxun 'ë min 'axuansaribi okin mix kuëënkë-sabi okin ñu min a 'axúnun 'amiti 'ain. ³⁸Kakëxun ka 'apun kakëxa: —'Ëbë ka Quimham ax kuanti 'ikën, 'ën kana minmi 'ë usakin 'axúnun kakësbabiokin a 'axúnti 'ain. 'Axuanan kana a minmi 'ë ñukákë ñukama a 'inánti 'ain.

³⁹Usakin kamainun ka kamabi unikama Jordán kakë baka sika-rakëakëxa. Sikákëbëtan ka 'apun Barzilai kana kuantëkëni kixun kakin achúshi okin bëtsuku kakëxa. Usokin 'axun kuantanun ëbiani ka Barzilai anuaxa ukë 'ain xubunubi kuantëkëankëxa. ⁴⁰Kuantamainun ka 'apu David Guigal kakë anu Quimham a

'imainun Judánu 'ikë aín suntárukamabë kuani, Israel unikaman suntárukama raíribë kuankëxa.

⁴¹ Kuanxa anu 'ain ka kamabi Israel unikaman a isi kuanxun 'apu kakankëxa:

—¿Uisai kara nun aintsí Judánu 'ikë unikamax 'apu 'ikë mi 'ibuaxun bërúanan min aintsí 'ibukamakë-ñunbi atun suntáru rinbianxun Jordán kakë baka sikatia mi 'akini kuankë ax 'iti 'ik? ⁴² Ësokin kaiabi ka Judánu 'ikë unikama atun Israel unikama kakëxa:

—'Apux ka nun aintsí 'ibu 'ikën. Usa 'ain ka a kupínnu mitsubë nishananti ñu 'aíma 'ikën. ¿Nukaman karanuna 'apun piti bixun pian, 'imainun karanuna 'ain ñu nunan 'inun bian?

⁴³ Kia ka Israel unikaman atu kakëxa:

—Nukamax kananuna mapai rabé ñakánuax ukë a 'ain. 'Aínbi kamina mitsux achúshi ñakáratsushi 'ain, usa 'ain kananuna nukamax mitsun aintsí 'ibubi 'ain. ¿Usa 'aínbi karamina mitsux nukamami nishín? ¿Mitsun kaina nukamanu nun 'apu ka nunubi utëkënti 'ikë kias kikë a sinaniman? Usakian atun kakëxbi ka Judánu 'ikë unikama atuxira 'ati-mati banai Israel unikama 'ikësa-mairai nishi banai kikankëxa.

**David unikama 'atankëx
Dios rabi kanta ñuikë bana**

(Sal 18)

22 ¹ Ësai ka David Dios rabi ami kantakëxa, Saúl 'imainun axa ami nishkë

unikaman 'ati 'ikëbia Diosan iémikë 'aish ka.

² Ësai kiakëxa: Diosan ka 'ë bërúankin 'akianxa, ax ka ami 'ëx katamëkë a 'ikën, usa 'ixun ka ax 'ëmi nishkë unikaman 'aisa taniabi 'ë 'akianxa,

³ mix kamina 'ën Dios 'ain, usa 'aish kamina ami 'ëx katamëkë 'aish mapara chaiira usaribi 'ain, 'imainun kamina axa 'ëmi nishkë unikaman 'ati rabanan ami 'ëx katamëkë manë pará usaribi 'ain, usa 'ixun kamina mix kushiira 'ixun 'ë 'iëmiakën 'imainun kamina ñu chaiirasa 'ëx ami unëtisabi 'ain, 'ianan kamina mix ami 'ëx katamëkë 'ain, usa 'ixun kamina mix chaiira 'ixun 'ë 'iëmiakën ax 'ëmi nishkë unikaman 'ati 'ikëbi. ¡Uni axa 'akanantishi sinánkë unikaman 'aisataniabi kamina 'ë iëmiakën!

⁴ Mix Dios 'ikë mishi rabiti ka asábi 'ikën: ax 'ëmi nishkë unikaman 'aisatankëxun min 'akinun ñukákëxun kamina asérabi 'ë 'akinkin iémian.

⁵ Axa 'ëmi nishkë unikaman 'anuxun bëarabuinkëxun kana uníxa parúmpapa bëchunkin aín bëchunan bikëxun unin kana bamai kixun sinánkësaribi

- okin sinani atumi
 rakuëakën; rakuékin
 kana baka kushin ka 'ë
 bërí bakamioia kixun
 unin sinánkësaribi okin
 sinánkën.
- ⁶ Unian ñuina rënuxun
 nëakësa usaribi tani kana
 uisax karana bamatinuax
 iéti 'ai kixun sinánkën;
 ¡'ianan kana unían ñuina
 anu pakëminuxun ñu
 nanxunkë usoxunribia axa
 'ëmi nishkë unikaman biti
 sinani rakuëakën!
- ⁷ Usai rakuéti bënëti atsanxun
 kana Dios 'ë 'akinun kixun
 ñukákën, usakin 'akëxun
 ka Diosan naínuxunbi 'ën
 bana kuakin 'akiankëxa
 'imainun ka; ¡munuma
 banakin ñukákëxun 'ën
 bana kuakëxa!
- ⁸ Usa 'ain ka ax Dios kushiira
 'ixun me kushiira
 shaíkinun 'imiakëxa:
 'imikëbë ka aín tapúmi-
 ax naíkamë 'ëo shaíki-
 këbë aín bashikamaxri-
 bi aín tapúmi-
 axbi shaíkiakëxa;
 usakin ka Dios ax kushiira
 'ixun shaíkinun 'imiakëxa.
- ⁹ Aín rëkinuax ka kuinsa 'inun
 chikíakëxa, aín kuëbitan
 ka an ñu këñukin xaroti tsi
 ëxkusa usaribi chikíakëxa;
 ¡usai 'ika aín kuëbínuax
 tsísa ax xunkakëx 'ikë-
 sai abisi tsuákiakëxa!
- ¹⁰ An ka naíkamë 'ëo
 panarabënun 'imiakëxa.
- ¡Usai 'ikëbë ka kuin
 këxtuira 'uí 'ibunuxa
 túnania 'ikësa a mëu
 ubúakëxa!
- ¹¹ Usai 'ika achúshi ángel
 pëchiñu anu papi-
 ax bënëti-
 shi 'ë 'akinun
 uakëxa; usai ka achúshi
 'isakaxa aín pëchi ñashi
 'aish suñun bënëti-
 shi nuankiani kuankësa usai
 'inun 'iakëxa.
- ¹² Mix kamina 'uñe
 'ibunuxa kuin timéti
 tunankuatsinkësa mëu
 'iakën, usai 'ika anu 'itia
 chupa këxtú xubusa okin
 'akë usa mëu 'iankën.
- ¹³ Anua ax 'ikë anuaxa kaná
 kamë 'ëo banaru-
 aia 'ikë-
 sai 'ikëbë ka naínuax
 'aisamaira 'uñe 'ibúkë-
 sari 'i tsi ëxku rërëki-
 buakëxa.
- ¹⁴ Usai 'ikëbëtan ka naínuaxa
 kanákamë 'ëo banakë-
 sari munuma banakin aín
 bana kuanun Diosan nu
 kuamiakëxa:
- ¹⁵ an ka unían aín pia ñu 'akin
 nikësokinshi 'akin kaná
 banakësa 'itánun banakin
 axa 'ëmi nishkë unikama
 ratuti abátanun 'imiakëxa.
- ¹⁶ Aín banáinshi ka Diosan
 xunkakësa okinshi axa
 'ëmi nishkë unikama
 'aisatankëxa, min kamina
 parúmpapa 'ukëmëu 'ikë
 ñukama 'imainun uinu
 kara naí sënëankëxa, axbia
 istisa 'itánun 'imiakën, axa

- usai banakëbëishi 'ianan
ka aín kushia usai 'inun
'imiakëxa.
- 17 Diosan ka 'è 'akinkin
naínuxunbi aín mékënan
birukësa okin anua bitima
parúmpapa nëbétsinua 'è
iémiakëxa.
- 18 An ka axa 'èmi nishkë uni
kushiirabu an 'ati 'ikëbi
'è iémiakëxa, atun ka 'è
istisama tankëxa usa 'aish
ka 'ësama kushiirabu
'iakëxa.
- 19 Atux ka 'ëbë 'akanankëxa
'ëx 'aisama ñu inuti
tëmërakëbëbi. 'Aínbi ka
Diosan usakin atu 'aiabi 'è
nuibakin 'akiankëxa:
- 20 an ka 'è iémikin upíokin
'akiankëxa; jusa 'ixun ka
an 'è nuibakëxa!
- 21 Diosan ka 'è upíokin
'akinkin 'itsaira 'akianxa
'ën kana añu kara an iskëx
asábi 'ikë ashi 'an. Usa
'ixun ka unían nun ñu
'inankësa usaribi okin 'è
upíokin ñu 'aia 'akianxa,
- 22 'ën kana añu 'anun kara 'è
kaia ashi 'axunkin aín
bana kuakëmasa 'ixun
ñu 'atima 'akin aín bana
kikësama okin 'axunkinma
kana juínsaranbi 'ën
Diosan bana ënkëma 'ain!
- 23 'Ën kana kamabi aín bana
kuënëokama kikësabiokin
'ain; jusa 'ain kana
uínsaranbi aín bana 'ati
manukin ënkëma 'ain!
- 24 'Ëx kana Diosan kakësa
'oíshi ñu 'atima 'aíma
tsóakën; usai 'ikana 'atima
ñu 'atimi rakuëakën.
- 25 Diosan ka 'è 'itsaira 'akianxa
an kakësokinshi añu kara
upí 'ikë a 'aia iskin.
- 26 Dios mix kamina min
kikësabiokin ñu 'anan uin
kara min kakësabiokin 'aia
aribi usabi okin 'akinin,
'imainun kamina uin kara
min kakësama okin 'aima
aribi 'ásabiokin 'akinin,
- 27 Dios min kamina uin
kara këmëi banakinma
mix kikësokin 'aia ashi
'akianan uix kara këmëirai
banaia a bëtsiokin nanin.
- 28 Mín kamina axa 'akinsa
unikama ashi iénun
'akinin, 'aínbi kamina
uix kara këruti banaia a
unikaman sinan 'unánkin
'aisama min isin.
- 29 Dios min kamina 'ëx upitax
tsóti kuëñun 'imían; 'ën
'Ibu Dios min kamina axa
'èmi nishkë unikaman 'ati
'ikëbi achúshi tirísa 'ixun
'è bërúankën.
- 30 Mínmi 'akinkëxun kana axa
'èmi nishkë unikama 'akin
atun émanubi bëbarukin
anuan atun éma bëararakë
abi rurupakin amia unéti
'aíma 'itánun 'axun
sinánkasmaia atu kënüti
'ain.
- 31 'Ën 'Ibu Dios min akë
kamabi ñux ka upíira

- 'ikën; minmi 'ë 'akinkë
 an ka 'ë kuëemia,
 min kamina uix kara
 mimi katamëtia a
 unikama upíokin 'akinin
 suntárunëxa aín manë
 pará ami katamëké usaribi
 'itánun.
- ³² ¿Uix kara Diosaribi 'iti 'ik?
 ¿Anu kara Diosaribi bëtsi
 dios an nu 'akinti 'ik?
- ³³ Dios ax ka ami 'ëx katamëké
 kushiira a 'ikën, usa
 'ixun ka an 'ëx 'akánanti
 'unainra 'inun 'imiakëxa
 ax ka 'ëx upitax tsóti
 kuëenia,
- ³⁴ an ka bënëtishi abánun 'ë
 kushi 'inania achúshi
 chaxux uni isbiani
 abákësa usaribiti 'inun,
 'imianan bashi manan
 anuaxbi uisaibi 'iaxma
 'inun 'ë 'imia,
- ³⁵ an ka uisai karana 'akánanti
 'ai kixun 'ë 'unánmiakëxa,
 'imainun ka anun axa
 'ëmi nishké unikama
 'anux 'ën kanti xo bëëkai
 kushiti kushiñu 'inun 'ë
 'imiakëxa.
- ³⁶ “Min kamina axa 'ëmi
 nishké unikaman 'ati
 'ikëbi bërúankin 'ë
 'akiankën; usa 'ixun
 kamina mix kushiira 'ixun
 'ë bërúanti 'ain.
- ³⁷ Min kamina axa 'ëmi
 nishké unikaman anuxun
 nuikëx anun abáti bai upí
 'inun 'imiakën, usokin
- 'akinkëxma abatibi
 rashkikuaiianx nipakëtia
 ka axa 'ëmi nishké
 unikaman bitankëxun 'ë
 'akë 'itsíanxa.
- ³⁸ Axa 'ëmi nishké unikama
 abatia nuibianxun kana
 atu nukuxun 'akin
 këñukin 'akën, usokin
 'akin kana achirabi
 kuaintanuma 'akin
 këñubëtsini 'ën 'ikënumi
 uakën.
- ³⁹ ¡Usokin 'akin kana axa
 'ëmi nishké unikama
 këñukin 'akën! ¡Këñuxun
 kana tukapaxun
 buküankën, usokëx ka an
 'ë ubiotëkënti uni 'aíma
 'iakëxa: usokin kana 'ën
 taën amákësa okinshi
 kupitanuma 'akën!
- ⁴⁰ Míin kamina 'akanania
 'ë kushiokën, usokin
 kamina a unikamaxa 'ëmi
 rakuéñun 'imiakën,
- ⁴¹ 'imianan kamina axa 'ëmi
 nishké unikama abámikin
 'anun 'ë 'amiakën.
 'Amikëxun kana achirabi
 nitánuma a unikama
 këñukin 'akën.
- ⁴² 'Akëxun ka uin kara 'akinti
 'ikë kixun atun bariakëxa;
 barikëxunbi ka uínbi
 'akianma 'ikën, usokëxun
 ka an 'akinun kixun Dios
 ñukákankëxa ñukákëxunbi
 ka 'akianma 'ikën.
- ⁴³ ¡Usokin kana atu maërakatia
 me kupúkë tákikëσαι

- 'ia nētétanun 'akèn,
'akin kana atu kēñukin
unían anun nikin me tēi
amákëxa chékikë usai
'itánun 'akèn!
- 44 Min kamina 'èn kaibunëxbia
'ë 'akatsikiax kikëbëtanbi
'ë 'akiankën, min kamina
'ëx Israel unikaman 'apu
'ianan 'èn uínsaranbi
'unánkëma unikaman 'ë
ñu mëëxunun 'amiakën.
- 45 Usa 'ixun ka bëtsi menu
tsókë unikaman 'ëx atun
'apu 'ixun 'akinkëxun añu
'anun karana kai usakinbi
'akankëxa,
- 46 bëtsi menu tsókë unikamax
ka 'ëbë 'akánanti sinaxbi
amiribishi rakuéakëxa,
usai 'ika uinu kara unëaxa
anuaxbi chikiküatsini
rakuétan bamai 'ëmi
katamëti ukankëxa.
- 47 Dios ax ka chuámarua
bërámabi 'iá 'aish, usabi
'ikën usa 'ixun ka an 'ë
'akinia, 'èn Dios ax ka
an 'ë bërúanan asérabi
'akinkë a 'ikën.
- 48 Ax ka Dios axa 'ëmi nishkë
unikama 'anun 'ë 'akinkë
a 'ikën, 'imainun ka 'èn
raíri ëmakaman 'apu 'ixun
atu 'akinun 'imiakëxa.
- 49 An ka axa 'ëmi nishkë
unikama bana kuakëma
akaman 'akatsiabi iëmikin
'ë 'akian a 'ikën ;Dios min
kamina an bënëkinshi
'akánanti sinánkë

unikaman 'akatsiabi 'ë
'akiankën!

- 50 Usa 'ain kana kamabi menu
'ikë unikaman kuamainun
min anë rabi ësai kantati
'ain.
- 51 Min kamina axa 'ëmi nishkë
unikama 'itsokin 'anun 'ë
'amiakën, minbi 'apu 'inun
'ë kaisa 'ixun; kamina 'ë
nuibakësaribi okin 'èn
rëbúnkikamaribi xëniubua
'ainbi nuibati 'ain.”

David anuishi
sënëni banai kia

- 23** ¹ Ënë ka anuishi sënënia
David kanta bana 'ikën:
'Ëx kana David Jesé kakë
uni aín bakë bëchikë 'ain,
aka Diosan uni sinánñuira
'inun 'imiakëxa,
a ka Israel kaman 'apu 'inun
aín xuta Jacobnën rabia
Dios anbi kaisakëxa,
ax ka Israel kaman Diosmi
upiti sinani kantairakë
uni 'ikëa Israel kaman
'unánkë a 'ain. Usa 'aish
kana ësai banai kin.
- ² Èsai 'ëx banakë ax ka 'ënbi
sinanx 'ikëma 'ikën ax
ka Diosan bëru ñunshin
an 'ë sinánmikëx banakë
'ikën, uisai kinun kara 'ë
sinánmia usaibi ki kana
kantain.
- ³ Israel kaman Dios ax ka ësai
kiaxa:
An Israel kama 'akinkë Dios
an ka 'ë ësokin kakëxa:

An unikama aín 'apu 'ixun
 'akinti ax ka uisa ñu
 'atimabi 'akëma 'iti 'ikën,
 usa 'ixun ka Diosan
 kuënkësabi okin unikama
 'akinti 'ikën,
 4 'akinkëx ka pékarakëma
 'aínshi nëtë upíira iskësa
 usaribi 'ianan,
 barin urukin
 pékabëtsinkëbëa naínu
 kuin 'aíma 'ikë usaribi
 'ianan,
 'uñe 'ibúkin me chabókëbëa
 ñu bërükama kookë
 usaribiti 'iti 'ikën.
 5 Usa 'ain ka 'ën
 rëbúnkikamax Diosanbi
 bërúankë unibu 'iti 'ikën,
 an ka ëbëtan achúshi
 ñu sinántëkëntima okin
 'akëxa, anbi ka usokin 'ati
 sinánkëxa usa 'ixun ka

an kikësokinbi 'ati 'ikën.
 'Akin ka axa 'ëmi nishkë
 unikamabë 'akananbin
 'ën 'anun 'ë 'amiti 'ikën,
 'amianan ka kamabi 'ën
 'aisatankë ñukamaribi
 'anun 'ë 'amiti 'ikën.
 6 'Aínbi ka kamabi unían
 'atima ñu 'atishi kuënkë
 unikama ax muxaño
 i usaribi 'ikë anuaxa
 këñunun amo bukúnkë
 usaribi a unikamax 'iti
 'ikën
 usa 'ikë ka unin mëkënan
 mëëkinmabi isëshikësa
 usaribi 'iti 'ikën.
 7 Usa 'ikë ka muxa a mëkënan
 mëëkinma anun biti
 manë xëtokë 'akë anun
 bixun anuxun xaroti anu
 timëtankëxun 'aimaia
 këñutanun xaroti 'ikën.

1 REYES

David kaniakäkë 'aish
'apu 'iá ñuikë bana

1 ¹Apu David ax ka uni 'ikë-sabi kaniakäkë 'iakëxa. Usa 'ixun ka an bërúankë aín unikaman upíokin chupan mapuanan chupa kata 'itsa pañu-mikëxunbi xana tanima aín nami matsikëshi 'iakëxa. ²Usa 'ain ka an ñu mëëxunkë uni raírinën kakëxa: Mix 'apu 'aish kamina xanu chipash an mi ñu 'axuanan bërúanti barixunun kiti 'ain, ax ka mi 'itsisoi mibëbi uxti 'ikë kixun ka kakëxa, kakëxun ka 'ë kamina barixunti 'ai kixun atu kakëxa.

³Ësakin kaxun ka kamabi Israel me kamanua xanu upíira barixuankëxa, barikin ka achúshi xanu chipash Abisag kakin anëkë Sunem kakë ëmanua bibiankin a 'apunu buánkankëxa. ⁴Abisag kakë xanu ax ka upíira xanu 'iakëxa, usa 'ixun ka 'apu David bërúanan ñu mëëxuankëxa, 'aínbi ka uínsaranbi 'apun a xanun nami 'ama 'ikën.

Davidtan bakë bëchikë
Adonías ax 'apu 'isa
tan ñuikë bana

⁵Usa 'ain ka Adonías Davidtan bakë bëchikë Haguit kakë xanumia 'a tuá ax aín papami nishi 'ëx kana 'apu 'iti 'ain kixakëxa. Usai kikin ka anuax

'akánanti caballonën nirinkë, a 'imainun anun kuani 'akánanti caballo akama bianan, an bërúanti cincuenta suntáru timëkin biakëxa. ⁶Aín papan ka kaniabi uínsaranbi 'ësëkinma kanishio-këxa, usa 'ixun ka ñu 'atima 'aiabi usakin kamina ñu 'atima 'ai kixunbi káma 'ikën. Adonías ax ka an Absalón kati kabuini bakéan 'iakëxa, usa 'aish ka aín xukén bëiskësabi uni 'iakëxa. ⁷Usa 'ain ka abë kanankë 'ixun Joab Seruíánën tuá 'imainun sacerdote Abiatar abëtan mëníokin kakë 'iakëxa, kakëxun ka atun 'akian-këxa. ⁸Aínbi ka sacerdote Sadoc, Benaías Joiadá kakë aín bakë bëchikë a 'imainun an Dios kikë bana ñuixunkë uni Natán 'imainun Simí abëira 'apu nuibanankë a 'ianan an 'apu bërúankë suntáru-kamaxbi Adonías 'akinti sinánma 'ikankëxa.

⁹Usa 'ain ka achúshi nëtën Adoníasnën an ñu 'axunkë unikama achúshi fiesta anuxun 'anua Zohélet kakë me anua mapara chaiirabu 'ikë 'ianan 'umpax upíira Roguel kakë a 'urama mëníoxunun kakëxa. Kakëxun mëníoxunkin ka a piti ñuinakama réakëxa, oveja, vaca bënë 'imainun vaca bënë bërí kanikë aín upíirabu 'ianan xumabu akama réakëxa, rëxun ka aín xukénkama kamianan an 'ain papa David ñu mëëxunkë Judánu

'ikë unikama akamaribi kamia-këxa; ¹⁰kamikinbi ka an Dios kikë bana uni ñuixunkë Natán 'ianan Benafás 'imainun an aín papa 'apu David bërúankë aín suntárukama 'imainun aín xukén Salomón akama kamiama 'ikën. ¹¹Usa 'ain ka usaía banakë kuaxun Natánën Betsabé Salomónnën tita a kakëxa:

—¿Min karamina Adonías Haguitnën tuá axa ain papa David nun 'Ibu an kuanuma unëax ax isa 'apu 'ia kixax kikë a 'unaniman? ¹²Usa 'ain kamina 'ën mi ësokin kamainun usakinbi 'ati 'ain, usakin mi 'akëbëtan ka mi 'imainun min tuá Salomón 'akan-tima 'ikën. ¹³Anu kuanxun kamina min 'apu David ësokin kati 'ain: Mix 'apu 'ixun kamina sinanatë-këntima okin, 'ën tuá Salomón isa mix 'ia 'ain, axribi 'apu 'i tsóbunuxun 'aia kixun 'ë kakën. ¿Usa 'aínbi kara Adonías ax isa 'apu 'iti 'ikë kixax kin? ¹⁴Usakinmi min 'apu kakëbë kana 'ëxribi atsínkin min kakësaribi okin kati 'ain.

¹⁵Ësokin kakëx ka Betsabé 'apu David isi kuanx anua 'ikë aín xubu kata itsi anu atsánkëxa. Usa 'ain ka Abisag sunamita ax 'apu xëníra 'ain, anuxun añu 'axúnti kara kuëënia a 'axuni anu 'iakëxa. ¹⁶Anu atsíni Betsabé ami ñanati aín bëmánan memi bëtiki 'ia ka 'apun ñukákëxa:

—¿Añu mi 'axúnti kaina kuëënin?

¹⁷Kakëxun ka xanuxun kakëxa:

—Min kamina 'apu 'ixun sinana-tëkëntima okin Diosan ismainunbi

'ën tuá Salomón isa mix bamakëbë 'apu 'i aia kixun 'ë kakën. ¹⁸Usa 'aínbi ka Adonías ax isa 'apu 'ikë kixax kikë bana ñuikania, a kaina mix 'apu 'ixunbi 'unanima. ¹⁹Usa 'ixun kaisa an ñu mëëxunkë unikama vaca bënë 'anan, vaca bërí kanikë 'imainun 'itsaira aín oveja 'arakakë rënnun 'amiaxa, usakin 'amixun ka anu isa kuanun kixun min bakë bëchikëkama kamiaxa; kamianan kaisa sacerdote Abiatar 'imainun Joabnën suntárunën 'apu general aribi kamiaxa, 'aínbi kaisa Salomón min bakë bëchikë ashi kamikëma 'ikën. ²⁰Usa 'ain ka kamabi Israel unikaman mixmi uix kara 'apu 'iti 'ikë kixax mi kiti ashi kainkanxa. ²¹Usa 'aínbi ka, mixmi 'ën bëchikë Salomónnëx ka 'apu 'iti 'ikë kixaxmabi, ñukëbëtan ka Adoníasnën 'ë këñunbi 'ën tuá Salomón 'amiti 'ikën.

²²Ësokian Betsabénën 'apu David kakëbë ka an Dios kikë bana uni ñuixunkë Natán axribi anu kuani kuanx bëbakëxa, ²³bëbai ukëbëtan ka an ñu 'axunkë unikaman 'apu an Dios kikë bana uni ñuixunkë Natán ka mi isi uaxa kixun kakëxa, kakëxa atsínun kikëbë anu atsini ka aín bëmánan memi bëtiki 'ikin, ²⁴Natánën 'apu ñukákëxa:

—¿Mix 'apu 'ixun kaina Adonías mix ñukëbë axribi 'apu 'inun kan? ²⁵An ka bërí kuanxun 'ain unikama vaca bënë 'imainun vaca bakë bërí kanikë këñun oveja-kama 'aisamaira rënnun 'amiaxa, 'amixun ka min bëchikë bëbukama

kamianan, suntárunën 'apu aín kushi capitán akama 'imainun sacerdote Abiatar aribi kamiaxa. Usa 'ain ka bërí atux abëtan pianan xëai munuma sharati kikanía: ¡Adonías ax ka bërí nun 'apu 'ikë kiox ka kuëni kikanía! ²⁶Usakin 'akinbi ka 'ë kamianan sacerdote Sadoc 'imainun Benaías, Joiadá aín bakë bëchikë aribi kaima 'ianan min bakë bëchikë Salomón abi kamikëma 'ikën. ²⁷¿Min kaina mix 'apu 'ixunbi an mi ñu mëëxunti ënë pain ax ka 'ëx ñukëbë 'apu 'inuxun 'aia kixun 'ë kakima usakin 'an?

**David 'ën bakë bëchikë
Salomón ax ka 'ëx
ñukëbë 'apu 'inuxun
'aia kia ñuikë bana**

²⁸Usakian kakëxun ka uisa banabi kakima 'apu Davidtan Natán Betsabé kuënun kixun kakëxa. Kakëxua kuënkëx ai ka Betsabé 'apu bëmánon nirakëti anubi niakëxa. ²⁹Nirakëan ka 'apu banai sinanatëkëntima oi Diosan ismainunbi kiakëxa:

—Nukën 'Ibu Dios an ka 'itsaira tëmërai masá nuitutiabi 'ë 'akian-këxa, ³⁰usa 'ain kana bëráma sinanatëkëntima okin min israel uníkama Diosan ismainunbi kakën, a kana bërí nëtënbi 'ati 'ain: min tuá Salomón ax ka 'ëx 'ia 'ain, axribi bërí 'apu 'iti 'ikën. ³¹Ësokian kakëx ka Betsabé 'apumi ñanati, a bëmánon ain bëmánanën me tikai 'iakëxa, 'i ka munuma banai kiakëxa:

—¡Itsa baritia 'imi ka 'ën 'apu David tsóti 'ikën!

³²Usai 'ian ka, 'apu Davidtan anu unuan sacerdote Sadoc 'imainun an Dios kikë bana uni ñuixunkë Natán 'imainun Benaías Joiadá aín bakë bëchikë akama katánun an ñu mëëxunkë unin kuënxun kamiakëxa. Kamikëx kuanxun kakëxa anu rikuatsinia ka ³³'apun kakëxa:

—Mitsun kamina 'ën bakë bëchikë Salomón 'ën burronu 'arubiankin 'ën uni kamabëtan Guihón kakë 'umpax upíira anu buani kuankanti 'ain; ³⁴usa 'ain kamina min sacerdote Sadoc 'imainun an Dios kikë bana uni ñuixunkë Natán abëtan aín maxkánu xëni tutukakin axa Israelkaman 'apu 'inun anëti 'ain, usakin 'axun kamina raíri uníkaman carnero manchan banomainun ka raírinëx-ribi munuma kuënkëni sharati kikanti 'ikën: ¡Salomón mix kamina 'itsa baritia 'imi nun 'apu 'iti 'ain ësaiki ka munuma sharati kikanti 'ikën! ³⁵Usa 'ain kamina bërúanxun anua unun bëti 'ain, békëx ka anu 'ëx 'ikë ënu ax 'i tsóbuti 'ikën, 'ën kana ax ka Israel kamanan 'ianan Judánu 'ikë uníkaman 'apu 'iti 'ikë kiox kiakën.

³⁶Kia ka Benaías Joiadánën bakë bëchikë an 'apu kakëxa:

—¡Usa ka 'iti 'ikën, min nu kakësabiokin kananuna 'ati 'ain, uisakin 'anun kara ami min rabikë Dios kia usakinbi kananuna 'ati 'ain! ³⁷Usa 'ain ka Diosan uisakin

kara mi 'apu 'ikë 'akianxa, usarabi okin Salomón 'apu 'ikë 'akinti 'ikën, usakin 'akinkëxun ka kamabi ñu upíokin 'ati 'ikën, 'apu 'ixun ka an 'ën 'Ibu Davidtan 'asamaira okin ñu 'ati 'ikën.

³⁸Usa 'ain ka sacerdote Sadoc, 'imainun an Dios kikä bana uni ñuixunkë Natán an Benaías Joiadá aín bakë bëchikë akama 'imainun quereteo 'imainun peleteo, akama kuanxun anúan 'apu David nikë burronu 'arubiankin Salomón Guihón kakë 'umpax upíira 'ikë anu buánkëxa. ³⁹Anuxun ka Sacerdote Sadoc an xubusa okin chupa 'akë anua nankë ñuina mancha anua xëni 'arukë 'ikë a bibiankin buánkë 'iakëxa, anuxun ka 'ain maxkánu xëni tutukakin axa 'apu 'inun Salomón anëakëxa. Anëtankëxun ka bëtsi unin carnero mancha banonun 'amiakëxa, 'amikëxuan banokëbë ka kamabi unikama munuma sharati kikan-këxa: “¡Salomón ka nun 'apu bërí 'ikën!” ⁴⁰Usakin 'atankëx kuëenkin ka kamaxunbi paka a banoti 'akë a banobiani kuankin nuibiankankëxa. Usakin 'abiani 'itsaira kuëeni sharakiani kuania chirinkankë anunbi ka me panárabëti tukisa 'inun 'iakëxa.

⁴¹Usai atux 'ia ka Adonías 'imainun abëtan pi kuanuan kamikë unikaman pikin sënëónkinbi Israel unikamax 'itsaira sharatia kuakëxa. Kuakëbëtan anribi ñuina mancha banoia kuati ka Joab kiakëxa:

—¿Uisaia ëmanuax 'ikan-këbë kara 'aisamaira unikama

tsuákiruax sharákanin? ⁴²Usai 'imainun ka sacerdote Abiatar aín bakë bëchikë Jonatán bëbakëxa. Bëbaia ka Adoníasnën kakëxa:

—Ënu kamina atsinti 'ain, mix kamina unin uisakinbi kakëma kushi uni 'ain. Usa 'ixun sapi kamina bana upí nu ñuixuni aí kixun ka kakëxa. ⁴³Kakëxun ka Jonatánnën Adonías kakëxa:

—Usama ka David nun 'apu an ka Salomón axa 'apu 'inun 'imi axa, ⁴⁴'imixun ka sacerdote Sadoc 'imainun an Dios kikä bana uni ñuixunkë Natán, Joiadánën bakë bëchikë Benaías akama këñun quereteo 'imainun peleteo akaman Salomón buánuxun; anúan ax nikë 'ain burro anu tsóti 'iruti 'aminun kixun 'apun 'amia-këxa. ⁴⁵'Amikëxun ka sacerdote Sadoc 'imainun an Dios kikä bana uni ñuixunkë Natán an 'apu 'inun anua Guihón kakë 'umpax upíira 'ikë, anu buánxun bëtékëni anuax ai 'itsaira kuëeni sharákuatsini rikuatsianxa. Usa 'ain ka a ëmanu 'ikë unikama tsuákiruax bëríbi sharatia, a ka mitsun mi kuakë ax 'iaxa. ⁴⁶Usa 'ain ka Salomón bërí 'apu 'ikën, ⁴⁷'ain ka 'apu David abëtan ñu mëëkë aín tukurikubu 'imainun an bana mëníokë 'apukama anu kuanxun asabi ka min ñu 'akë 'ikë kixun kakëxa, kanan ka Diosan ka Salomónnën 'akë ñu ax ka kamabi menu min 'akësamaira 'inun ñu akë 'imiti 'ikën kixun kakëxa. Kakëx ka 'apu David axbia anu 'uxkë anuaxi Dios rabi chitubuti, ⁴⁸ëesai

kiakëxa: “Israelkaman Dios ax ka upíokin rabikë 'iti 'ikën, usa 'ixun ka 'ën bakë bëchikë achúshi 'ënbi ismainun 'apu 'imiäxa, usakin rabikin 'aia kana isan kixun ka, Jotamnën ñuixunkin atu kakëxa.”

⁴⁹ Èsokian ñuixunia kuati ka Adoníasnën abëtan piti kamikëx kuankë unikamax rakuëtan bamai bërëi 'ikankëxa; usai 'itankëx ka kamaxi nirutankëx, amami amami kuani abisi abákankëxa.

⁵⁰ Usaia 'imainun ka Adonías nirukiani Salomónmi rakuéti xubusa okin chupa 'akë anu unëti bariäx unëti kuankëxa ñu 'atima ax atux 'ikësabi, kuanxun, ka anuxun ñuina xaroti 'akë anua 'ikë ñuina manchan tuíanx anu niakëxa.

⁵¹ Usa 'ain ka anu kuanxun bëtsi unin Salomón kakëxa:

—Adonías ka mixmi 'apu 'ain mimi rakuéti xubusa okin chupa 'akë anua 'ikë anuxun ñuina xarokë aín manchan tuíanx nitsaxa. Usa 'ain ka mixmi 'apu 'aish akana bërí rëtëtima 'ai kiti kuëënia. ⁵² Kakëxun ka Salomónnën kakëxa:

—Ax ñu 'atima 'áfma uni upí 'aish ka uisabi okëma 'ianan aín bu achúshirabi aín maxkánuax nipakëtima 'ikën; 'aínbi ka an ñu 'atima 'akë 'ën 'unánkëbë bamakë 'iti 'ikën.

⁵³ Èsokin kakinshi ka Salomónnën aín suntárunën kushi raíri anuxun

ñuina xaroti 'akë anuäxa kuaintanua kanun kixun xuakëxa. Xukëxuan kakëx anuax chikífkiani kuani ka Adonías 'apun xubunu kuani Salomón anu 'ain, ami ñanati ax kikësabiokin aín bana tani 'iakëxa, usai 'ia ka aín xubunua kuantanun kixun Salomónnën kakëxa.

**Davidtan aín bakë bëchikë
Salomón ax ñukëbëa
usai 'iti banakama
ñuixunkin ka bana**

2 ¹ Ax ñuti nëtë 'urama 'ikë 'unánkin ka Davidtan, aín bakë bëchikë Salomón kuënxun èsokin kakëxa: ² Kamabi uni äxa ènë menu tsókë unikamax ka aín nëtë 'ikëbë ñuia, usa 'ain kana 'itsama nëtéishi 'itankëx ñuti 'ain. Usai 'ëx 'ikëbëbi kamina mix kushi sinánñu 'aish añubimi rakuëma 'iti 'ain. ³ Usai 'ikin kamina añu 'anun kara Dios kiakëxa ax kiásabiokin 'anan Moisésnën Diosan 'amikëxun kuëñëo banakama kikësabiokin 'ati 'ain, usokinmi 'akëbëtan ka Diosan kamabi min 'akë ñukamäxa uinu kaina kuani anuxunmi 'akëxäbi upí 'inun 'imiti 'ikën. ⁴ Usokin 'akëbëtan ka Diosan 'ëbëtan achúshi ñu 'ásabiokin nun rëbúnkikamaribi añu 'anun kara Diosan atu kaia usakinshi aín sinan upí 'ixun 'ati 'ikën, usakin 'aia ka únsaranbi nun aintsikamäxëshia Israel unibunën 'apu 'ixun 'akinun 'imiti 'ikën.

⁵ “Minbi kamina 'unan uisokin kara Joab Seruíanën tuá an 'ë 'akëxa kixun, an ka Israel unibunën

suntárunën kushi rabé: Nernën bakë bëchikë Abner a 'imainun Amasá Itránën bakë bëchikë aribi, aín imi 'apamikin 'akëxa, usakin 'atankëx ka unikaman isa 'akanankënxun axa kia këmënxun 'akëxa, 'aínbi ka a nëtëkaman uni 'akanantëkënimasa asabi pain tsókë 'iakëxa, usa 'ain kamina an ka usokin 'akëxa, usa 'ain kaina uisa oisatani usakin 'atimoti 'ain. ⁶Usa 'ain kamina uisoxun 'ati kara kixun istankëxun 'akin, abia xë nibuti tsótankëx ñunu ëntima 'ain.

⁷Imainun kamina Barzilaiñën, bakë bëchikëkama Galaad menua bukukë akamabëshi, nuibanani tsókin atu kuëntankëxun min xubunuxun pikinti 'ain, a unikaman ka 'ë min xukën Absalónnën 'ati rabanan ami rakuéti abatiabi 'ë 'akiankëxa.

⁸Ianan kamina, anu kara Simí kakë uni Guerá aín bakë bëchikë Benjamín aín rëbúnkinën ñaká axa Bahurim ëmanu tsókë a 'ikë kixun kuati 'ain. An ka 'ëx anun Mahanaím kakë ëmanu kuantinëtën kuaniabi 'aisamaira banakin 'ë 'ichábiankin ñukákëxa. Usokin 'axunbi ka Jordán kakë baka anu kuania aín 'apu 'akësokin 'ë upiókin biakëxa, usokëxun kana Diosan anën 'ën kana mi 'atima 'ai kixun kakën. ⁹Usa 'ain kamina abë mënionanti sinánkima. Min kamina uisokin kara ñu 'ati 'ikë kixun upiókin 'unan usa 'ixun, kamina uisa kaina a uni oti 'ai kixun istankëxun usakin 'ati 'ain. 'Akin kamina bënëtishia ñunun 'imiti 'ain.”

David ñua ñuikë bana

(1 Cr 29.26-30)

¹⁰Usai ñukë ka David anua aín aintsikama maínkan me anua tsóa ëma Jerusalén anubi David maínkankëxa. ¹¹Usa 'ain ka tsókëpan 'aish cuarenta baritia sënë Israel unikaman 'apu 'iakëxa, ax ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia sënë Hebrón ëmanu 'apu 'iakëxa 'itankëx ka treinta 'imainun tres baritia 'imi Jerusalén ëmanuribi 'apu 'iakëxa. ¹²Usokian aín papa Davidnën 'apu 'ixun aín aintsikama 'akian 'ain ka aín bakë bëchikë Salomón axribi atun 'apu 'ixun kamabi Israel unikama 'itsa baritia 'akiankëxa.

Salomón faraónën 'ini bëchikë xanubë biranan ñuikë bana

3 ¹Aín 'ini bëchikë xanubë biranatanankëx ka Egipto menu 'ikë 'apu faraónbë banai kananuna 'akananima nuibanani aintsi onantankëx upitax tsóti 'ai kixun katan-këxun, Salomónnën aín xanu anu pain aín papa David 'apu 'aish 'ia ëma anu 'ikinkin uankëxa, uanxun ka anu 'apu 'iti xubu 'imainun anuxun Dios rabiti xubu 'anan Jerusalén ëmaribi buinarakin kënëkin sënëonun 'amiakëxa. ²Usakin 'akinbi anuxun Dios rabiti xubu sënëonkëma 'ain ka anuxuan bëtsi dios rabikin ñuina axun xaroxuan aín bashi anuxunbi Dios rabikin, unikaman ñuina xaroxuan-këxa.

**Salomónnën kamabi ñu 'aia
kushionun kixun Dios ñuká
ñuikë bana**

(2 Cr 1.1-13)

³Usa 'ain ka Salomónnën Dios nuibati ami katamëkin ax kikësabi oi 'iti aín banakama tankin, aín papa Davidtan 'asaribiokin Diosan kakësabiokin 'akëxa, 'akin ka anbi bashinu anuxun xaroti 'atankëxun ñuina rëtankëxun 'aímai këñuti xarátia sanutanun, 'anan sanuira rokëñun xaroxuankëxa, ⁴usakin 'anan ka Gabaón kakë ëma anuribi ñuina rëtankëxun anuxun xaroxuni kuankëxa, anu ka anuxuinra ñuina xaroti manan upíokin 'akë 'iakëxa. Usa 'ain ka manan kuaxun anuxun ñuina rëxun mil okin Dios xaroxuankëxa.

⁵Achúshi ñantan ka Gabaón ëmanuxun, 'uxkë namámikin Diosan Salomón kakëxa: Añu ñu kaina kuëenkin 'ë ñukáti akana mi 'inánti 'ai kixun ka Diosan kakëxa.

⁶Usakian kakëxun ka Salomónnën kakëxa: “Min kamina 'ën papa David min uni 'ikë, 'itsaira nuibakin 'akiankën, an ka minmi 'akinkëxun upíokin ñu 'anan, aín nuitunëñbi sinani mimi katamëkin upíokin ñu 'akëxa. Usakin 'aia 'ën papa 'itsaira nuiba 'ixun kamina aín bakë bëchikë 'ikë, ax 'iásaribiti 'apu 'inun bërí 'ë 'imian. ⁷Dios mix 'ën 'Ibu 'ixun kamina, 'ën papa David 'iásaribiti 'apu 'inun 'ë 'imian, 'aínbi kana 'ëx achúshi uni bënë pain 'ixun uisakin ñu 'ati

kara kixun 'unairakëma 'ain. ⁸Usa 'aínbi kana min uni 'inunmi kaisa unikama 'akinti 'ain: 'Aisamaira 'inun 'uakamë 'ëoi ëma chaiira, 'ianan ka tupuntisamaira 'ikë uiti kara kixunbi 'unántisama atux 'ikën. ⁹Usa 'ain kamina upíokin sinánkin atun 'apu 'ixun min kaisa unikama 'akinun 'ë sinánmiti 'ain, sinánmianan kamina uisa ñu kara upí 'ikë, uisa ñux kara 'atima 'ikë akamabi 'unánun 'ë 'akinti 'ain; usakin min 'akëbëma kara, ¿min unikama an tupuntisamaira 'inun 'aisamairai 'uakamë 'ëokë 'ain uix atun 'apu 'iisa uni 'ik?’”

¹⁰Ësokian abë banakin 'akinun kixun ñukákëx kuëenkin ka Diosan Salomón, ¹¹kakëxa: Min kamina mi 'akinun 'ë ñukákin 'itsaira baritia tsóti ñukánan ñuñuira 'iti ñukánan mimi nishkë unikama bamaminun 'ë ñukákima uisakin kaina 'ën unikaman 'apu 'ixun atu 'akinti 'ai kixun 'ë ñukan, usa 'ain ka ax asábi 'ikën, ¹²usa 'ain kana 'ëmi bërí ñukákësabi okin mi 'axúnti 'ain: 'Axunkin kana ñu 'unánkëira uni 'inun mi 'imianan kamabi ñu upíokin 'anun upí sinánñuira mi 'imiti 'ain, uinu 'ikë unibi kana bëráma mi, 'akëmapan 'ixun usakin 'ama 'ain, 'aínbi kana usakin mi 'atankëxun bëtsi uniribi misaribi 'inun 'imitima 'ain. ¹³'Imainun kana, ñuñuirami 'inun mi 'imikin 'ëmi ñukákë ñukama mi 'inánti 'ain, 'aínbi ka mixmi ñukëma 'aish tsókëpa 'ain misaribi 'apu itsi ëñë menu 'aíma 'iti 'ikën. ¹⁴Minmi 'ëx kuëenkësabi

okin 'anan, ax kikësabi oi 'iti 'ëx kia banakama 'imainun a tanti banakama, min papa Davidtan 'asaribiokin 'akëbëtan, kana xëni-butimi tsónun mi 'imiti 'ain.

¹⁵Usakian, kakëx bësukin ka Salomónnën namákin kana ënë banakama kua kixun sinánkëxa. Usakin namábiani Gabaón ëmanua kuanx Jerusalén ëmanu bëbax anua Dios bunántisa okin axun kë kurin ratakakakë nankë 'ikë anu kuanxun ka, anuxun atun ñu 'aisama 'akëkama mëníokanun unikama 'imikin Salomónnën ñuina rëxun Dios xaroxuankëxa. Usokin 'atankëxun ka aín piti ñukama chookin 'amitankëxun aín unikamabëtan piakëxa.

**Salomónnën sinánñuira
'ixun nishanani tsotia uni
mëníoxuan ñuikë bana**

¹⁶Achúshi nëtën ka bëtsi bëtsi unin aín nami 'akë xanu rabé anua 'ikë aín xubunuax 'apubë banai kuankëxa. Kuanx anu atsínxun, ¹⁷ka xanu rabé kuankë a achúshinën kakëxa:

—jMixmi 'apu 'ikë kana ësookin mi kain! Ënë xanubë kana 'ëx achúshi xubunu 'in, 'ëx kana abë 'aish anuax 'ën tuá bakéan.

¹⁸Anun 'ëx bakënkë rabé 'imainun achúshi nëtë 'aínbi ka ënë xanuribi aín tuá nachikiaxa. Uisa uni 'unánkëmabi ka a xubunu nubë 'ima. Nu rabëtaxëshi kananuna anu 'in. ¹⁹Usainu anu 'ikëbëbi ka achúshi imé ënë xanun tuá aín titanbia 'uxun rëtsékakëx ñuaxa.

²⁰Usakin aín tuá 'axun imé naëx bësuxun, 'ëx 'uxkë 'ain 'ë rapasu 'uxmikë 'ikëbi 'ën tuá bianan, aín tuá ñukë a 'ë rapasu nanxa.

²¹Pëkarakëma 'aínshi bësui niru-kin xuma 'aminuxun 'ën iskëxbi ka 'ën tuá rëtëkë 'iaxa. 'Aínbi kana 'aimaia xabati pëkarakëbëtan ñachakin iskëxbi ka 'ëx bakënkë 'ën tuá ama 'iaxa.

²²Ësaia kikëbëbi ka xanu itsi axribi ësaia kiakëxa:

—Usama ka bamakëma tuá ënëx ka 'ën tuábi 'ikën, bamakë tuá ënëx ka min tuá 'ikë kixun ka xanu itsi an bëtsi kakëxa. Ësakin kakëxunbi ka ax pain aín tuá bamakë ñui kikë an bëtsi kakëxa:

—Usama ka axa ñukë tuá ënëx ka min tuá 'ikën, usa 'ain ka bamakëma asábi ënëx 'ën tuá 'ikën. Ësai kánani ka a xanu rabëtabi 'apun kuamainunbi kuëbikanani kanan-
këxa.

²³Usai kanania a xanu rabé kuëbikanania kuakin ka 'apun sinánkëxa. Ënë xanux ka ñukëma asábi ax isa aín tuá 'ikë, kia kianan ka bamakë ax isa xanu itsi aín tuá 'ikë kia; j'aínbi ka bëtsix aín tuá ñui asërabisa 'ain tuá rëtëkëma 'ikë kia!
²⁴Usai kanania kuakin ka 'apun suntárunën kushi kakëxa:

—j'Ë kamina manë xëtokë achúshi bëxúnti 'ain! Usakin kakëxuan manë xëtokë uania ka 'apun aín suntárunën kushi achúshi kakëxa: ²⁵Tuá ñukëma ënë kamina nëbétsi tuurabé oxun, amo 'ikë bëtsi xanu 'inánan amo 'ikëribi bëtsi 'inánti 'ain.

²⁶Usakin 'anun 'apu kikëbë ka tuá ñukëma aín tita ax, 'itsaira ratuti 'apu kai kiakëxa:

—¡Mix 'apu 'ixun kamina ñukëma tuá a min suntárunën usakin 'anun 'amitima 'ain! ¡Ënë xanu kamina tuá ënë 'inánti 'ain! Kiax xanuitsi ax kikëbëbi ka bëtsíxribi 'apu kai kiakëxa:

—Tuá ënëx ka 'ënan 'ianan minanribi 'itima 'ikën. ¡Usa 'ain ka nëbétsi tuurabé okë 'iti 'ikën!

²⁷Usai a rabëtax kikëbëtan ka 'apun sinanatëkënkín ësokian 'anun kakëxa:

—Tuá ñukëma a kamina uisabi okima 'ain tita 'inánti 'ain. Ax ka aséjabi aín tita 'ikën.

²⁸Usakian 'apun xanu rabé nishanankë mënioxunkë ka kamabi Israel unibunën kuakëxa, kuati ka 'apumi rakuéti Diosan ka a 'apu sinánñuira 'inun 'imianan 'upiókia ñu 'anun 'imiaxa kiakënkëxa.

**Salomónnën 'apu Hiram
Tiro ëmanu 'ikë abëtan
upitax tsónuxun mënio
ñuikë bana
(2 Cr 2.1-18)**

5 ¹Usa 'ain ka Tiro ëmanu 'ikë 'apu Hiram an bërámabi Salomónnën papa David a 'unánkë 'iakëxa. Usa 'ixun ka Salomón ka Israel unikaman aín papa 'asaribiokin atun 'apu 'inun 'imiaxa kixun ñuikania kuakëxa, kuaxun ka aín unikama anu kuanxua Israel unikaman bërí anëké 'apu istánun kixun xuakëxa. ²Xukë

ka ësokian 'apu Hiram kaxuntanun kixun kamiakëxa. ³Minbi kamina 'unan 'ën papa Davidnëx ka axa ami nishké unikama-bëshi 'akanankin atumi mëkaxun anuxun Dios rabiti achúshi xubu 'aisatankinbi 'ama 'ikën. Usai 'iaka Diosanbi axa aminishké unikama 'akian kupitanuma 'anun 'amia-këxa. ⁴Usai 'ikin 'aiama okin ka bërí nun Diosan nukamaxnu 'akananima axa nu 'urama tsókë unikamabë upitaxëshi bukunun 'imiaxa, usa 'ain kananuna ax numi nishkin nu 'akatsikixun ubiotti 'aíma 'ain upitax bërí bukuin. ⁵Usa 'ain kana anuxun nun Dios rabiti xubu achúshi 'amiti sinan, an ka bërámabi 'ën papa David ësokin kakëxa, min bakë bëchikë a 'ën 'apu 'inun 'imiti an ka aín unikama anuxun 'ë rabiti xubu achúshi 'anun 'amiti 'ikën. ⁶Usa 'ain kamina min unikama Líbano menua 'ikë kunxan upírabu a 'ë tëaxunun 'amiti 'ain. Min 'amikëbëtan kana an 'ë ñu mëxunkë unikama 'aia atu 'akinun xuti 'ain, usakin 'aia kana an mi ñu mëxunkë unikamami kupíonun uiti kuríki kaina 'ë ñukatín atibi mi 'inánti 'ain, minbi kamina 'unan Israel unikaman ka uínbi i tëati 'unanima, Sidonio kakë ëmanu tsókë unikaman 'akësokin.

⁷Usokian kakëx ka Tironuaxa ukë unikamax atun ëmanubi rikiankëxa, rikianxun ka Salomónnëa kamikë bana-kama 'apu Hiram ñuixuankëxa. Ñuixunkëxun kuati ka 'itsaira

kuëänkëxa kuëëni ka, munuma banai kiakëxa: ¡Nukën 'Ibu Dios ax ka bërí upíokin rabikë 'iti 'ikën, an ka David aín bakë bëchikë achúshi 'inánkëxa, kanitankëxuan a tuakëx sinánñuira 'ixun aín aintsikamabi ax 'apu 'ixun 'akinun 'imiakëxa! ⁸Usa 'ain ka nëtë itsin Hiramnën amiribishi aín unikama Salomón kaxuntanun kixun xutëkëankëxa: Xukin ka ësokín kamiakëxa, minmi 'ë kamikë banakama ka 'ën unikaman 'ë kaxa usa 'ain kana añu 'axúnti kaina kuëëni a mi 'axúnti ka asábi 'ikën, usa 'ain kana min ñukákësabi okín kunxankama 'amianan pino kakë i akamaribi mi 'amixunti 'ain. ⁹An 'ë ñu mëëxunkë unikaman ka Líbano kakë ni anuxun buán-paxun parúmpapa anu sënën mi i buánxun bukunxunti 'ikën, anuxun kana tapusokín 'atankëxun tapukama a bakan buántanun xuti 'ain xukëx kuabutia kamina ikama biti 'ain, uinu sënën buánxunun kaina 'ë kai anubia mi buánxunun kana 'amiti 'ain. Anuxua tapan-kama a bakan buántanun xutia kamina kuabutia ikama a biti 'ain. Min kamina axa 'ën xubu chaira anu 'ikë unikaman pítishi 'inánkin anun 'ë kupíoti 'ain.

¹⁰Usa 'ain ka Hiramnën an ñukákësabi okín Salomón kunxan, pino kakë i akamabi aín unikama 'amixun 'inánkëxa, ¹¹'inánkëxun ka Salomónnëribi Hiram an ñukákësabi okín aín xubunu 'ikë unikaman piti xuxuankëxa: cuatro millones cuatrocientos mil litro

trigo 'imainun cuatro mil cuatrocientos litro olivo bimi 'akë xëni akama Salomónnën 'apu Hiram baritia tibi buámiakëxa. ¹²Usa 'ain ka Diosan an kásabiokin Salomón, sinánñuira uni 'inun 'akiankëxa. Usakian 'imikë 'ain ka Salomónnën 'apu Hiram bë mënionankëxa usakin 'an ka unikamax 'akánanti sinanima upitax tsókankëxa.

¹³Usa 'ain ka 'apu Salomónnën kamabi Israel menu 'ikë unikamax ka achúshi ñu mëëti 'ati kamáxbi timékanti 'ikë kixun bana piküakëxa, usokín 'an ka axa tëëti unikamax timékëx treinta mil uni sënën 'iakëxa, ¹⁴usokín timëxun ka Salomónnën Líbano menu xukin diez mil uni axa achúshi 'uxë 'imikín ñumënun xuakëxa, xukëx kuanxa tëia ka ax pain kuankë unikama a ain xubunu bëanan axa kuankëma kama aribi achúshi 'uxë 'imia atúxribi tëëkanun kixun xua-këxa. Usokín xukëx ka ñu mëëi a unikamax achúshi 'uxë 'imi Líbano menu 'ikankëxa 'imainun ka tanti uax atux xubunu rabé 'uxë 'imishi 'iakëxa. An atu bërúanxun ñu mëëmiti ka Adoniram kakë Israel uni achúshi anékë 'iakëxa. ¹⁵'Imainun ka anua tékankë ni anu raíri unikamax ciento cincuenta mil an Salomón ñu mëëxunkë-kama ax 'iakëxa ochenta mil ka uni an maxax upíokin tukapakin ramëniokëkama 'iakëxa, 'imainun ka setenta mil unikama axribi an raíri ñukama papiti nankë 'iakëxa, ¹⁶'imainun ka an tëia unikama

bērúantia anékë tres mil trescientos uniñuribi Salomón 'iakëxa. ¹⁷Usa 'ain ka 'apu Salomónnën aín unikaman maxax chairabu bianan kupíikëira akamaishia anuxun Dios rabiti xubu 'akin ami birukin 'ati a 'imainun, maxax tuka-pakin mëníokë akama binun kixun kakëxa. ¹⁸Usa 'ain ka Salomón an ñu mëëxunkë an xubu 'ati 'unáinra unikamañu 'imainun ka an Hiram ñu mëëxunkë unikama 'imainun. Guebal kakë ëmanua tsókë unika-manribi i bianan maxaxribi tuka-pakin ramëniokin anuxun Dios rabiti xubu 'ati bitsia atu 'akian-këxa.

**Salomónnën anuxun
Dios rabiti xubu 'amia
ñuikë bana
(2 Cr 3.1-14)**

6 ¹Salomónnën ka anuxun Dios rabiti xubu axa Israel unikaman 'apu 'ikë rabé 'imainun rabé baritia 'irukëbëtan, ka Abril 'uxë itsi 'irukë anun 'akëxa, anúan israel unikama Egipto menuax chikíkuätsini ukan cuatrocientos ochenta baritia sënénkëbëtan ka 'akin pëuakëxa.

²Anuxun Dios rabiti xubu Salomónnën 'amia ax ka 'iakëxa, veintisiete metro aín chaxké 'imainun nueve metro aín naxba 'ianan ka trece metro 'imainun medio metro aín manámi okin tupunkë 'iakëxa. ³'Imainun ka anuxun Dios rabiti xubu bëtá-nain anua uni niti 'akë ax nueve metro aín chaxké tupunkë 'ianan,

xubun naxbabëtan sënénbi 'akë, 'ianan ka ain naxba cuatro metro 'imainun medio metro 'iakëxa. ⁴Salomónnën ka xubunuxun isti a manámi 'ikë 'ain kata itsi naxba 'amianan, aín ëman 'ikë manën xantsëkakinma anun isti axa xaban xabanbu 'itánun 'akë anun bëaramiakëxa. ⁵Usakin 'anan ka anuxun Dios rabiti xubu kënëkin buinarakë amibi birukin xubu amo rabé 'anan 'ain kaxuribi 'akëxa, 'akin ka bëtsibëtan sënénbi 'akin aín kata anua sacerdotekaman mëëkë ñukama bukúnti 'amiakëxa. ⁶Usa 'ain ka anuxun Dios rabiti xubu amibi bikian 'akë xubu ax aín mëu 'ikë rabé metro 'imainun veinticinco centímetro aín naxba 'ianan ka aín nëbëtsin 'ikë 'ain manámi 'akë ax rabé metro setenta centímetro 'imainun; aín maskuanuira 'ikë axribi tres metro quince centímetro aín naxba 'iakëxa; usa 'ain ka anuxun Dios rabiti xubu aín ëman 'akëa chaira 'ikëbi neriokin chukúma okëxa, xubu itsi 'akin ami aín 'irakankë i rakantisamabi 'itánun. ⁷'Ianan ka anuxun Dios rabiti xubu 'akin an ramënioti unikaman upíokin ramëniokëshi maxax 'iakëxa, usa 'ain ka xubu 'akëbëtan uisa martillonënbi ñu mëia kuakëma 'ianan, manë ruën mëëkëbi kuatima 'ianan, uisa manë ñunbi ñu mëia kuama 'ikën. ⁸Usa 'ain ka anu ñu bukúnti xubunu men atsínti aín xëkuë ax ka anuxun Dios rabiti xubu mëkeu 'akë 'iakëxa; 'imainun ka aín nëbëtsin 'ikë aín kata itsi

anu aín maskuannu anun kuaruti aín tapiti tēntuankin uarukin 'akē 'iakēxa. ⁹Amianan ka Salomónnēn anuxun Dios rabiti xubu 'amikē unikaman i tukapakēnēn pain, an tupēonti 'atankēxun kunxan upíirabu 'itánun tukapakē rokē aribi i tukapakē ami bikin 'akēxa. ¹⁰Anan ka anuxun Dios rabiti xubu kēnēkē rapasu anu ñukama bukúnti 'akē xubu ain manámi tupunkē ax rabé metro 'imainun veinticinco centímetro 'iakēxa, ax ka xubu cha anun kēnēkē amibi nankin kunxan tukakē 'irakankē 'iakēxa.

¹¹Usakin 'axun sēnéonkē 'ain ka Diosan Salomón kakēxa: ¹²Anuxun 'ē rabiti xubumi 'amikē ax ka 'ēx anu Israel unikamabē 'iti 'amikē 'ikēn, usa 'ain kana mi kaisatanin, min 'ēn kakēsabiokin 'anan 'ēx usakin 'ati kuēnēnkē usakinbi 'akēbētan kana 'ēn min papa David usakin mi 'axunuxun ka usakinbi mi 'axúnti 'ain; ¹³aí kana Israel unikamanu 'iti 'ain; usai 'i kana Israel kama ēnima anuxun 'ē rabiti xubunu 'iti 'ain.

¹⁴Usakin 'axun ka Salomónnēn 'amikē unikaman anuxun Dios rabiti xubu sēnéonkēxa. ¹⁵Sēnéonkē ka an 'akē unikama Salomónnēn 'ain namē 'ukēmēu 'ikēa kunxan tukapakēnēn bēpankin kēnēnun 'amiakēxa. 'Amixun ka manámixun meu okin bēpákin 'anan, anun niti aín namēnu 'ikē aribia pino kakē i tukapakēnēn 'anun 'amiakēxa. ¹⁶'Anan ka manámixun meu okin kunxan tukapakēnēn anuxun Dios rabiti

xubu aín tsipunu nueve metro-bētan sēnēn bēarakin kēnēakēxa, ax ka ain kata upíira 'itia 'akē 'iakēxa. ¹⁷'Imainun ka anuxun Dios rabiti xubu aín mēu kata upíira aín sēnēnkē anuxunbi tupúnkēx ka aín chaxké dieciocho metro nēnkē 'iakēxa. ¹⁸'Atankēxun ka anuxun Dios rabiti xubu aín 'ukēmēu 'ikē, kunxan upíokin tukapakē abi ñu uá 'imainun ñu bimi tankin anun upí 'itánun nabánkē 'iakēxa. Akamax ka kunxan ishi 'akē 'iakēxa.

¹⁹Usakin 'akē 'ain ka Salomónnēn xubu a mēu kata upíira anu 'ati a mēníokēxa, ax ka anu Diosan bunántisa okin 'akē achúshi ñu mēníokē a nanti 'iakēxa. ²⁰Kata upíira a 'ukēmēu 'ikē aín chaxké ka nueve metro 'ianan, aín naxba nueve metroribi 'ianan ka manámi 'ikē axribi nueve metro 'iakēxa. Upíira kakē a bētánain ka Salomónnēn, 'anan anuxun ro xaroti kunxan 'amitankēxun upíira 'itánun kurin ronun 'amiakēxa. ²¹'Anan ka aín namēkēñun kata upíira aribia kurin 'anun 'amiakēxa, 'atankēxun ka kurin ronkē risi aribi anun atsinti a bētánain tēkērē kanun 'amiakēxa. ²²Usakin 'akin ka kamabi anuxun Dios rabiti xubu aín 'ukēmēu 'ikē kurin upíokin 'anan anuxun ñuina xaroti 'akē kata upíira a bētánain 'ikē aribi 'akēxa.

²³'Anan ka rabé querubin tankin olivos kakē i abi 'amitankēxun aín kata upíira anu nitsíankēxa. Usakin 'amikē a achúshi achúshinēx ka cuatro metro 'imainun

medio metro aín chaxké 'iakëxa, ²⁴'ianan ka ain pëchi achúshi achúshinëx rabé metro 'imainun veinticinco centímetro 'iakëxa. Usa 'ain ka bëtsin rëbu 'ikë anuxunbi bëtsin rëbumiokin tupúnkëx, i 'akë ain pëchi cuatro metro 'imainun medio metro 'akë 'aish bëtsibëtan sënëmbi 'iakëxa. ²⁵I querubin rabé tankin 'akë ax ka bëtsibëtan sënëmbi 'ianan; bëtsi iskë-sabi 'itánun 'akë 'iakëxa. ²⁶'Ianan ka aín chaxkéribi cuatro metro 'imainun medio metro 'iakëxa. ²⁷Usa 'ikë ka Salomónën aín kata upíira anu nitsínun 'amiakëxa. Querubin tankin 'akë a ka ain pëchi pëchakin nitsíankëxa, usa 'ain ka bëtsi pëchia amo 'ikë anun chikënkëmi pëtfkimainun bëtsíxribi amo 'ikëmi pëtfkikë 'iakëxa, 'ianan ka amo 'ikë rabé axribi bëtsibë pëtikanankë kata upíira anubi 'iakëxa. ²⁸Usakin nitsintankëxun ka Salomónnën aín unikama kurin querubin tankin 'akë a upí 'itánun 'anun 'amiakëxa, ²⁹'amítankëxun ka anuxun Dios rabiti xubu chikënkëkama aín ëman 'ikë 'imainun 'ukëmëu 'ikë anuribi querubin tankin 'anan, xëbin 'imainun ñu uá tankinribia 'anun 'amiakëxa. ³⁰'Anan ka anuxun Dios rabiti xubu ain 'ukëmëu 'imainun aín ëman 'ikë anu niti aribi kurin upí 'itánun 'amiakëxa. ³¹Usakin 'anan ka anun kata upíira anu atsínti ain xëkuë anun, xëputi olivos kakë i tukapakë 'amiakëxa, 'imainun ka ami bikin xëputi nitsínti ax mapai achúshi 'itanun upíokin pará

'inun tukakë anu ñu tankin 'akë 'iakëxa. ³²Aín xëputi rabé ax ka olivos kakë i tukakë 'iakëxa, anu ka querubin tankin rabé 'anan, xëbinsa okin 'anan ñu uasa okin 'akëxa; 'axun ka ñukama tankian 'akë a upí 'itánun kurin 'amiakëxa. ³³'Anan ka anuinra Dios rabiti xubunu atsínti aín xëputi nëbétsin 'ikë, amiokin 'aruti a olivos kakë i nitsínkë, ax ka rabé 'imainun rabé okin pará 'itánun tukakë 'iakëxa. ³⁴Aín xëputi rabé ax ka pino kakë i tukakë 'akë 'iakëxa, usa 'ain ka xëputi rabé ax xëókakëx abi xëpúakakë 'iakëxa. ³⁵A xëpútinu ka querubin tankin 'anan, xëbin këñun ñu uá tankin 'akëxa, 'axun ka ñu tankin 'akëkama a kuri parókin 'akë anun ratakakakëxa. ³⁶Usokin a kamapain 'atankëxun ka ëman anu niti me aribi rabé 'imainun achúshi okin bëtsimi bëtsimi 'arukin maxá ramëniokë puruakëxa, 'axun ka kunxan tukapakë a buinarakin a manámi 'akë 'iakëxa.

³⁷Rabé 'imainun rabé baritia ax 'apu 'ikë 'ain ka Salomónnën Ziv, kakë 'uxë 'ikëbëtan anuxun Dios rabiti xubu 'akin ami puruti kamapain 'akëxa; ³⁸usokin 'axun ka axa 'apu 'ikë mapai rabé 'imainun achúshi bari 'ikë anua mapai achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi 'uxë Bul kakë anun ka xubu 'akë a kamabi mëníokin sënëonkëxa. Usakin 'akin ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia Salomónnën atu ñu mëmikin sënëonkin 'amiakëxa.

**Anua Diosan bana 'arukë
bunántisa okin 'akë a
anuxun Dios rabiti xubunu
buánkan ñuikë bana**

(2 Cr 5.2-14)

8 ¹Usa 'ain ka Salomónnën anua 'ikë Jerusalén emanua timékani unun kixun Israel unikaman kushibu kamiakëxa, kamianan ka kamabi ñakánu 'ikë aín 'apukama 'imainun ain aintsikaman uisakinbi ax ka usa 'ikë kixun kakëma Israelkama atúan bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë anua Diosan bana kuënëo a Sión kakë ëma anua Davidtan ëma kakë anu takuti 'akini unun kamiakëxa. ²Anúan 'aisamaira uni mapanati okin atun 'uta 'ax 'ikanti fiesta nëtë 'iti mapai achúshi 'imainun rabé 'uxë këñuti kuan-këbë ka 'apu Salomónbë kamabi Israel aín kushikama timëakëxa.

³Usaia kamabi Israel kushikamax anu timéti bëban ka Sacerdote unikaman bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë anua Diosan banakama kuënëoxun nan a bianan, ⁴xubusa okían anuax Diosbë mërananti 'akë a mëu bukúnkë ñukama upírabu akama këñunbi, Sacerdote 'imainun Levítas unikama raírinën buánkëxa. ⁵Usa 'ain ka 'apu Salomón 'imainun kamabi Israelkama abëa timékë akaman, bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë a 'urama oveja 'imainun vaca aín bënëkama unin tupuntisamaira 'inun rinbëtsinkë akama Dios xaroxuankëxa.

⁶Usakin 'atankëxun ka Sacerdote unikaman bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë anua Diosan bana kuënëo mëníokin nan a buántankëxun anuxun Dios rabiti xubua 'akë a 'ukëmëu, aín kata upíira anua querubin tankin 'akë aín pëchi tëmú anu nankankëxa, ⁷aín pëchi rabé an ka bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë a mapuanan anun tuinbiankin buánti 'akë tsatisa akëñunbi mapukë 'iakëxa. ⁸Aínbi ka anun tuínxun buánti 'akë tsatisa ax aín rarasama chaxkéira aín rëbu 'iakëxa, usa 'ikë ka upí kakë anuxunbi unin aín kata upíira anu nankë istisa 'iakëxa, 'aínbi ka ëmánxun unin istisama 'iakëxa; usai kaisa anúan ënë kirika kuënëoti nëtë sënëntamainun 'iakëxa. ⁹Usa 'ain ka bunántisa okin 'akë kurin ratakakakë anu raíri ñukama nankan a 'aíma 'imainun maxax pará rabé anua usai Israel unikama Egipto menuax chikíkiani kuani 'itia Diosan kuënëomikëxun 'axun Moisésnën Horeb kakë bashi anuxun nan ashí anu 'iakëxa.

¹⁰Usokin nantankëxa sacerdotekamax anuxun Dios rabiti xubu mëua 'ikë upíira kakë anuax chikíkëbëishi ka Diosan 'imikëx kuin këxtuira 'ibúkin mapuakëxa, ¹¹usakian kuinan mapukë 'ain ka sacerdotekaman anuxun Dios rabitisatankinbi 'ama 'ikën, Diosan kushian anuxun a rabiti xubu nuturukë 'ain.

**Salomónnën anuxun aín
bana ñuiti xubu këñúkë 'ain
Dios ñuká ñuikë bana**

(2 Cr 6.1—7.10)

¹²Usa 'ain ka Salomón ësakin kakëxa:

Mix Dios 'aish kamina ësai kiakën, 'ëx kana béanbëankibu-kënu 'iakën.

¹³'Aínbi kana 'ën achúshi xubu anumi 'iti mi 'amixuan anu kamina nëtë xëñibua 'aínbi 'iti 'ain.

¹⁴Ësai kitankëx ka 'apu Salomón aua kamabi Israel unikama sëtékë, atumi bësuakëti nirakëkin upíokín atu sinánxuni ¹⁵ësai kiakëxa: Israel unikaman Dios ax ka upíokín rabikë 'iti 'ikën, an ka 'ën papa David kásabiokín 'axa, usa 'aish ka ësai kiakëxa: ¹⁶A nëtën 'ën Israel unikama Egipto menua chikínbëtsinkin bëkin kana uinu 'ikë Israel ñaká kamanuabi an anuxun 'ë rabiti xubu 'axúnun kixun kaisama 'ain. 'Aínbi kana David ashi ax 'apu atsíntankëxuan Israel 'ën unikama 'akinun kaisakën. ¹⁷Usa 'ain ka 'ën papa David axëshi anuxun Israel unibu nun Dios rabiti xubu 'ati sinánñu 'iakëxa. ¹⁸Usa uni 'ikë 'unánxun ka Diosan 'ën papa David kakëxa: Anuxun 'ë rabiti xubu 'akin kamina upíokín 'ati 'ain; ¹⁹'aínbi kamina mín a xubu 'atima 'ain, mín bakë bëchikë achúshi an ka a xubu 'ë 'axúnti 'ikën. ²⁰Usa 'ain ka Diosan usaía ënë ñukama ax kiásabi oi 'inun 'imiäxa. Usa 'ain

kana 'ën papa Davidtan 'ama 'ikëbi anuxun Dios rabiti achúshi xubu an Israel unibu 'ikë nu 'akian Dios 'axuanan bërí Israel unikaman 'apu 'ëx 'ain. ²¹'Anan kana a xubu mëu anu bunántisa okían 'akë kurin ratakakakë anua Diosan banakama 'ikë anu nantiribi 'amian ax ka Diosan nun chaitiokëkama Egipto menua chikínbëtsinkin usaía atux 'iti banakama 'inan anu nankë a 'ikën.

²²Usokin atu katankëx ka Salomón anuxun Dios ñuina xaroxunti 'akë a bëmánon, kamabi Israelkaman ismainunbi nirakëti ka manámi aín mëkën rabé buarui mëshpakín, ²³munuma banakin Dios ñukákëxa: “Israel unikama nun Dios: naínu 'ianan ka menubi mín 'akësaribi okían an ñu 'akë dios achúshirabi 'aíma 'ikën, usa 'ixun kamina mix kiásabiokín an mín bana asérami kuëenkin 'akë akamaishi 'akinin; ²⁴usa 'ixun kamina bërí mín uni 'ën papa David mi 'axunuxun kásabiokín 'an, an ka añu 'anun kaina kai a mi 'axuankëxa, mín achúshi ñu abëtan mëniosabi okín 'imainun kamina kakën achúshi mín bëchikënen ka anuxun 'ë rabiti xubu 'ati 'ikë kixun ká nëtë a bërí sënëanxa.

²⁵Usa 'ain kamina mix Israelkaman Dios 'ixun, mínmi 'ën papa David mín uni 'ikë kásabiokín asérami: nun rëbúnkikamaxa mín 'imikëx an 'akinti 'apuñua Israelkamax 'inun 'imiti 'ain, usakin 'imikëx ka ain bëchikëkamax ain niti bërúankati

'ikën, ain papan ain niti bëruan-saribi okin. ²⁶Usa 'ain kamina, mix Israelkaman Dios 'aíšmi kia bana axa 'ën papa David min uni ami, kásabi oia 'inun asérabi 'imiti 'ain.

²⁷'Aínbi kara çasérabi Dios ëné menu tsóti 'ik? Naíkamë 'ëo axbi ka chaiira 'aíšhi mibë sënénma 'ikën, jusa 'aínbi kana 'ën unikama anuxun mi rabiti achúshi xubu 'axunun 'amian! ²⁸Usa 'ain kamina akama këñunbi mi ñukákëxun kuakin; mix Nun Dios 'ixun mi ñukamainun bërí 'ën bana kuakin min uni 'ikë 'ë 'akinti 'ain. ²⁹Min kamina nètën 'imainun iméribi uisa ñu kara anuxun mi rabiti xubu ënuax 'ia akamabi isti 'ain, mix kamina anu ismina 'iti 'ai kixian. Ënuxun 'ëx min uni 'ixun mi ñukamainun kamina 'ën bana kuati 'ain. ³⁰Usa 'ain kamina 'ën ñukákëxun kuanan min unikama Israel atúnribi anuxun mi rabiti xubu ënémia iskin mi ñukákëxun atun bana kuati 'ain. Kuakin kamina anumi 'ikë naíkamë 'ëo anuxunbi, 'atima ñu 'aínu 'uchakë akama nu mëníoxunti 'ain.

³¹Uin kara aín 'unánkë unimi 'atimati ami banaxunbi anuxun mi ñuina xaroxunti 'akë ënuxun mëníokatsi kixun sinánxun min xubu 'ikë ënu aia, ³²a kamina naíkamë 'ëo anumi 'ikë anuxunbi istankëxun min uisakin kara 'ati 'ikë a mëníonun 'amiti 'ain usokin kamina; min uni 'ikëbi 'ati 'ain. Uin pain kara bëtsi 'aisama oxa a 'atimokin, 'axa usai 'ikë kupí an 'akë ñu istankëxun, 'anan kamina

an bëtsi 'atima okëma uni ashi uisabi okima ënti 'ain.

³³Uínsaran kara min uni Israelkama mimi 'uchaia, anúan min usakin 'anun 'amikëxun axa ami nishkë unikaman abë 'akanankin 'atankëxun ñatanbiankin buánkëx tëmërakian, amiribishi mimi sinanakin mi rabianan ñukákin anuxun mi rabiti 'akë xubu ënémi sinania, ³⁴kuakin kamina anumi 'ikë naíkamë 'ëo anuxunbi atúxa 'uchakëkama tërënxunti 'ain, usokin 'axun kamina anu tsónumi nun chaitio-këkama 'inan me ënubi amiribishi bëtëkënti 'ain.

³⁵Uínsaran kara min uni Israelkamax mimi 'uchaia, iskin sapikamina 'uí 'ibúkëbëma me ëskinun 'imiti 'ain, usakin 'imikëbëtanma ka anuxun mi rabiti xubu ëné mi sinánkin amiribishi mi ñukánan mi barikin atux 'uchakëkama chikinamikin 'anë rabiti 'ikën, ³⁶usokin 'akëxun atun bana kuakin kamina min kaisa Israel kama atúxa mimi 'uchakë a anumi 'ikë naíkamë 'ëo anuxunbi kuakin atun 'ucha tërënxunti 'ain, usakin 'axun kamina aínu 'ai kara atux tsóti 'ikë kixun 'unámianan, uisai kara bukukanti 'ikë kixunribi 'unánmiti 'ain. Usokin 'axun kamina amiribishi ëné menu 'uí 'ibumitëkënti 'ain, atun papakama kia bana 'aia atun bakë bëchikë min unikama atux tsónun.

³⁷Uínsaran kara min uni Israelkamax mimi 'uchaia a 'unánkin atu 'atimokin a piti ñu

'aíma 'aia panáni 'ianan barin xarokëx nikama chushimainun, 'aisama 'insín 'imainun an ñu 'apákë këñuti champu unimianan 'aisamaira 'ixuan xënan ñu 'apákë-kama xarokin chushiminun 'imianan; uínsaran kara axa numi nishkë unikaman nun ëmakama bëarabuinxun nu 'aisatania, 'ianan kara bëtsi ñu kamanribi nu 'amainun 'insin kushinribi nukama këñuti 'ikën, ³⁸⁻³⁹usai ñu 'ikëbë tëmërakin Israel unikaman Diosan ka nux ami 'uchakë 'ikë ësokin nu tëmëramia kixun sinánkin manámi mëshpakin anuxun mi rabiti xubu au bësui nixun ñukákëxun kuankin kamina. Anumi 'ikë naíkamë 'ëo anuxunbi atun bana kuakin; uisa ñu 'atima kara 'akanxa kixun min 'unánkin aséرابi mimi katamëkian mi ñuixunkëxun atun 'akë ñukama mëníoxunti 'ain, minshi kamina aín nuitunëan unin sinánkë a 'unanin. ⁴⁰Usokinmi 'akëxun ka añu 'anun kaina atu kai usokinbi ami nun chaitiokëkama 'inan me ënu pain tsókë 'ixun min kakë-sabiokin 'akánti 'ikën.

⁴¹Usaribitia Israel unibu nukën ëmanu tsókëma atuxribi, min kamina kushiira 'ixun ñu 'ai kixun ñuikania kuabëtsini 'ura men tsókë unikamax utankëxun, ⁴²anuxun mi rabiti 'akë xubu ënë kupin mi ñukákëxun kamina, min anë chaiira a 'imainun min kushi a ñui kia kuati 'ain. ⁴³Usa 'ain kamina anumi 'ikë naíkamë 'ëo anuxunbi kuakin, añu kara mi ñukákania akamabi 'akinti 'ain,

usakinmi 'aia kuakin ka bëtsi bëtsi menu tsókë unikamanribi min uni Israelkaman 'akësaribi okin mi 'axunkin, 'ën mi 'axunkë xubu ënëx ka anuxun aséرابi a rabiti 'akë 'ikë kixun atúnribi 'unánti 'ikën.

⁴⁴Uínsaran kara min uni Israelkamax axa atumi nishkë unikamabë 'akananux min xukëx uinu kaina xuti anu kuania, anuxua mibë banakin min nu kaisuan ëma ënëmiokin isanan 'ën unikama anuxun mi rabiti 'amia xubu, ⁴⁵amiokin iskin ñukákëxun kamina naínuxunbi atun bana kuakin añu kara mi ñukatia a 'akianan, uisai kara 'ia anuabi 'akinti 'ain.

⁴⁶'Imainun kamina kamabi menu 'ikë unix 'ikësaribitia mimi 'uchaia atumi xuamati nishkin axa atubë nishanankë unikaman ñusma oxun 'atankëxua raíri bitankëxun atux anu 'ikë ëma 'ura buananbi urairama ëmanu buánkëxuan, ⁴⁷anua buankankë me anuax tëmërakin mimi sinanakin 'akinun kixun mi 'aisama ñu 'ai kananuna ami 'ucha kixun ñukákin kakëxun kamina, ⁴⁸aséرابi amiribishi atun Dios 'ikë mi kuëëkin këmëkinma mimi sinanakian, anua ami nishkë unikaman ñatanbiankin atu buánkë me anuxun mi ñukákin, nun chaitiokë kamami 'inan me ënëmi sinánkin 'anan minbimi atu 'inan ëma ënë 'imainun anuxun mi rabiti xubu 'amikë ënëmi okin iskin ñukákëxun kamina, ⁴⁹atun bana kuakin anumi 'ikë naíkamë

'ëo anuxunbi atuan mi ñukákë-sabiokin 'akinti 'ain. ⁵⁰'Akianan kamina min kaisa unikama atúxa mimi 'uchakë 'ikëbi mënfoxunkin bana kuakëma unibu 'ikëbi atux 'uchakëkama tërënxunti 'ain. Usakin 'anan kamina axa atumi nishkë unikama atúan nuibakin 'akinun sinánmiti 'ain. ⁵¹A unikamax ka min kaisa unibu 'aish min unibi 'ikën; minbi kamina Egipto menuaxa tsi ënxaira anu ñu xuiti 'akë anuax 'ikësaira 'inua ñu mëi tëmëraiabi atu chikiankën.

⁵²Usa 'ain kamina min unikaman ñukákëxun kuakin min kaisa Israel unikama munuma banakin mi ñukákëxun kuati 'ain. ¡Mix Dios 'ixun kamina nun bana kuati 'ain! ⁵³Minbi kamina atun Dios 'ixun 'akinuxun min kaískë unia 'ikanun bëtsi bëtsi menu 'ikë ëmakamanua minanbi 'inun atu bikin, min uni Moisés kai nun chaitiokëkama Egipto menua chikíntankëx kiakën.”

⁵⁴Ësai abë banakin Dios ñukátankëxun sënën oin ka Salomón aín rabuxunën menu rantinpuruní tsóboxun anuxun ñuina xarotia 'akë bëmánon auxun aín mëkën rabé manámi oi mëshpati tsóxun ñukákëxa, ⁵⁵usokin 'atankëx nirukin ka kamabi Israel unikama timékë a upíokin sinánxuni munuma banai ësai kiakëxa: ⁵⁶¡Nukën 'Ibu Dios ax ka upíokin rabikë 'iti 'ikën, an ka aín unibu Israelkama añu 'akinux kara kiakëxa akamabi asérabi upiti bukunun 'akiankëxa! Usa

'ixun ka an 'akatsi kia ñukama achirabi 'aíma 'ikima kamabi ñu aín uni Moisés kásabiokin 'akëxa. ⁵⁷Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios bërí nubëribi 'iti 'ikën, nun chaitiokëkamabë 'iásaribiti. Usa 'ixun ka nukama ënkinma 'akinti 'ikën, ⁵⁸'akianan ka asérabi nux ami sinánkin kamabi ñu 'anun nuribi sinámianan ax kikësabi oi 'iti bana 'imainun a tanti banakama nun chaitiokëkama 'inan aribi nun 'unánun nuribi sinánmiti 'ikën. ⁵⁹Usa 'ain kana 'ën kuëënin, Nukën 'Ibu Diosan ka ñantan 'imainunbi nëtënbi 'ën ñukákë ñukama sinánkin añu karanuna kuëëni akamabi aín unibu Israel 'ixun nun rabikëxun añu kara nëtë kamabi 'inántisa tania a nu 'inánti 'ikën, ⁶⁰usakin nu 'akinia ka bëtsi menu tsókë unikaman Israel unikama an 'akinkë Dios usaribi bëtsi Dios ka 'aíma 'ikë kixun 'unánti 'ikën. ⁶¹Usa 'ain kamina mitsun këmëkinma Nukën 'Ibu Diosan bana kikësabi oi 'ikin a tanti banakama 'imainun ax kikësabi oi 'iti banami bërí 'akankësa ësabiokin 'akánti 'ain.

⁶²Ësokin atu kai sënëntankëxun ka 'apu Salomónnën kamabi Israel unikama timékë akamabëtan ñuina rëtankëxun Dios xaroxuan-këxa. ⁶³Usakin Dios ñuina xaroxunkin ka Salomónnën veintidós mil vaca bënë 'imainun ciento veinte mil ovejakama atun 'ucha kupín xarokëxa, usakin 'akin ka 'apu Salomón 'imainun kamabi

Israelkaman anuxun Dios rabiti xubu 'akë a upí 'inun mëníokëxa.

⁶⁴A nētēnbi ka 'apu Salomónnēn anuxun Dios rabiti xubu 'ukë-mëua 'ikë me mëníonx ënëx ka anuxun Dios rabiti xubu 'ikë kian timékamë 'ëoxun pikankëxa, usokin 'atankëxun ka anuxun Dios ñuina-kama xaroxuanan, a nanxuinshiti ñu akamaribi 'akëxa, 'imainun ka atun 'uchakama kupían xarokë ñuina aín xëni akamaribi xëkuë bëmánon anuxun ñuina xaroti manë 'akë axa chukúma 'ain, kamabi a ñukama anuxun xaroisama 'aish sënénkëbëtama, ñuina xaroti nankë-kama 'imainun a nanxuinshiti ñukama 'ianan atun 'ucha kupí xarokian aín xëni bikë akama timéxun xarokëxa. ⁶⁵Usakin ka Salomónnēn kamabi Israelkama axa anu timékamë 'ëokë unikama 'imainun Hamat kakë ëmanuaxa rikuatsinkë 'ianan, anua Egipto me sënënakëkë anuaxribia rikuatsimainun Israelkama anua 'ikankë menuax uxun 'uta 'ax 'iti fiesta anun Dios rabikin 'akankëxa, 'anan ka bëtsi fiestaribi anuxunbi mapai achúshi 'imainun rabé nētë sënénmikin 'akankëxa, usakin a fiesta rabé 'akin ka catorce nētë sënénmikin 'akankëxa. ⁶⁶Usakin fiesta ónkë a pëkaran ka 'apu Salomónnēn kamabi unikama atun 'ikënu kuantanun kixun kakëxa, kakëx kuanuxun ka atúnribi kana kuani kixun kabiani atun 'ikënu rikiani 'itsaira kuëëni Diosan aín uni David 'akianan anbia kaisa Israelkama 'akian akama sinani kuëënkiani kuankankëxa.

**Diosan Salomónbëtan
achúshi ñu 'ati mënío
ñuikë bana**

(2 Cr 7.11-22)

9¹Anuxun Dios rabiti xubu 'amianan, anu 'apu 'iti xubu 'amikin sënëomixuan kamabi an 'aisatankë ñukama 'akin këñu-mian ka ²rabé oí mërati Gabaón ëmanuaxa bërâma 'ikësaribiti Salomón mi Nukën 'Ibu amiribishi mëratakëankëxa, ³ami mërakin ka ësoxin kakëxa: 'Ën kana 'ëbë banakinmi 'ë kakëxun kuan, 'imainun kana anuxun 'ë rabiti min 'amikë anu 'ëx mitsubë 'iti 'ain. Anu mitsubë 'ixun kana uisaxunbi xëñibua 'aínbi mi ëntima 'ain. ⁴Mix kamina bërí min papa David 'iásaribiti, 'ën iskëx ñu 'atima 'ati sinanima min nuitu upí 'ixun, kamabi usaími 'inun 'ën mi kakë bana kikësabi oi 'ianan, ax kikësaibi oí 'iti banakama kikësabi oi 'ëmi katamëtin, ⁵usa 'ain kana mi 'imainun min 'aintsi 'ibukamaxa Israel menu 'apu 'inun 'imiti 'ain, 'ën min papa David kásabiokin, uínsarabi kana Israel unibunëxa atun 'apuñuma 'inun aín rëbúnki achúshi 'apu 'imiti ëntima 'ai kixun kana kakën. ⁶Usa 'aínbi kana mix 'ikëbëma min rëbúnkikama 'ikëbëa bëtsi unikamaribi 'ë rabiti ëni 'ëmi manúkin a tanti banakama 'imainun ax kikësabi oi 'iti banakama a ñuikin usakin 'anun 'ën atu kakë usakinbi 'akinma, ami kata-mëkin bëtsi ñukama rabia kana, ⁷'ën atu 'inan me anua Israelkama

chikínti 'ain, chikíanan anuxun 'ë rabiti xubu 'amikë a ënun ëmikëbë ka Israel kamami bëtsi menu 'ikë unikama kuaiti 'ikën. ⁸Usakin 'anun atu 'amianan kana anuxun 'ë rabiti xubumi 'amikë ënëribi rurukubuti aín maxákama tuki-buti aín i kamaribi chánkibuaxa bukunun 'imiti 'ain, usakin 'ën 'imikë 'ain ka a 'urama kuainkin isi ratuti ami uni kuaiti 'ikën, kuai ka ñukákanani kananti 'ikën uisai 'iaira kara Diosan ënë me ësonan anuxun a rabiti xubu ënë ësokin 'akëxa. ⁹Kia kuakin ka uisa unínbi kara bëtsi kati 'ikën, aín chaitio-këkama Egipto menua chikían 'ixunbia ami katamëti ënkin bëtsi dios rabia ami manúkëxun ka aín Dios 'ixunbi usakin Israel unibu 'axa kixun kanan ka usa 'ain ka 'itsaira tëmëramianan 'aisamaira okin masá onan 'atimoxa kixun bëtsi kati 'ikën.

**Sabá menu 'apu 'ikë
xanu Salomón isi kuan
ñuikë bana
(2 Cr 9,1-12)**

10¹⁻²Xanu achúshi Sabá menu 'apu 'iti anëké an ka aín kushi 'inánkin 'akin-këxua Salomónnën Diosmi sinani ami kushikin ñu 'aia unikaman ñuikania kuakëxa, kuabiani ka an kuaisama 'imainun an 'unánti-sama banakama ñukákin tanti sinanx Jerusalén ëmanu kuankëxa. Kuanx ka aín suntárunën kushikaman bëararamainun aín camellokamanu ro sanuira ñusutinu

'aruxun camellokamanan nankë akama këñun 'aisamaira kuri këñunbi maxá chabáchabákikë upíirabu akama uanx bëbakëxa. Anu bëbaxun ka usakin ñukatia sinánbëtsinkë banakama a banabi Salomón ñukákëxa, ³Ñukákëxunbi ka kamabi bana an ñukákë a 'apu Salomónnën uisai kara a bana kia a ñuixuankëxa. Uisa banabi ka Salomónnën a xanun ñukákëxun usai ka a bana kia kixun 'unánkë-mama 'iakëxa. ⁴Usakin unin 'unántisama banakama abi upíira okin 'unánkë Salomón kuanan aín xubu upíira okin 'amikë isi ka Sabá kakë ëmanua 'apu 'ikë xanu, ⁵aín piti ñukama bata 'inun mëtuakin 'amixun anuxun pikë ñu upiranu nankë isakëxa, isanan ka anua aín suntárunën kushikama 'ikë, aribi upí isanan aín unikaman chupa upíbu pañumainun, an 'apu aín xëati 'axunkë unikamaribi chupa upí pañukë isanan, anuxun Dios rabiti xubunubi 'akë anuxuan ñuina rëxun sacerdotekaman Dios xaroxunkë a kamabi isi ratúkin ka 'apu xanu an, ⁶ësokín 'apu kakëxa:

—'Ën nëtënuuxun ësokin mín ñu 'unánkëira 'ixun ñu 'aia unin ñuia kuabëtsini uxun 'ënbi iskë ënëx ka këmëma asérabi 'ikën; ⁷usa 'ain kana asérabi kara usa 'ikë kixun isi uxun bërí 'ën bërúnbi iskin këmëkinma ka unin ñuixaxa kixun 'unan. 'Aínbi ka aña ñukama 'anan kaina uisakin ira ñu 'ai kixun 'ë upíira okin ñuixunkankëma 'ikën, usa 'aínbi ka ñu upíokin 'unánkëira 'ixunmi 'amikë mín

ñukama ënëx 'ëa ñuixunkëxun 'ën kuakë usamaira 'ikën. ⁸Ësokin min ñu 'akëbë sapi ka min xanukamaxa upiti tsómainun, an mi ñu mëëxunkë min uni ënë kamaribi upíokin sinánkin ñu 'ai upitani kuëënia, atun ka mi rapasu 'ixun ñu 'unánkëira 'ixun kakëxun min bana kuationa. Usa 'ain ka atux kamáxbi kuëënia. ⁹¡Min 'Ibu Diosan ka min Dios 'ixun, upíokin ñu 'aia iskin nuibakin Israelkaman 'apu 'inun mi 'imiaxa! ¡Xëñibua 'aínbi Israelkama 'ikë mikama nuibakin Diosan, 'apu 'ixunmi 'aisama okinma ñu atu 'axúnti mi anëxuanxa usa 'ain kamina bërí 'apu 'ain!

¹⁰Usakin pain katankëxun ka a xanun 'apu tres mil novecientos sesenta kuri 'inánkëxa 'inánan, ka 'itsaira ro sanuira 'imainun maxá upírabu akama 'inánkëxa. Uinsaranbi ka Sabá kakë menu 'apu 'ikë xanua 'apu Salomón 'inainshia usaribi 'itsaira 'imainun 'aisamaira sanuira ro Israel menu uínbi bëama 'ikën. ¹¹Usakin a ñukama 'inánan ka Híram Tiro ëmanu 'ikë 'apu, an Ofir kakë me axa Arabia menu 'ikë anua 'ain ñu maruti buánkë bakan nikë manë nunti anun kuri bëakëxa, bëanan ka sándalo kakë no imi 'itsaira tukapakë a kama-këñun maxá chabachaba kikë upíbu akamaribi bëakëxa. ¹²Usakin 'inánkëxun ka sándalo kakë no imi tukapakëa 'inánkë anun anuxun Dios rabiti xubu 'akë anu 'anan 'apun xubu anuribi 'amiakëxa. 'Amianan ka a ibi aín arpa 'anan Dios rabi

kantakin a banamiti ñukamaribi 'akëxa. Uínsarabi ka 'itsaira 'imainun 'aisamaira sándalo kakë no imi unin isáma 'ikën. 'Imainun ka bërí nëtëñbi bëráma 'ia usaribi 'aisamaira sándalo kakë no imi kirikanu kuëñëokë ënë ñuikin kuëñëo usaribi unin isima. ¹³Usakin 'akëxun ka 'apu Salomónnën Sabá menu 'apu 'ikë xanu kamabi ñu an ñukátisa tankë a 'inánkëxa, 'inánan ka anbi kuëñxua a 'inánti ami kuëñkin nankë aribi 'inánkëxa. Usakin 'inánkëx ka 'apu anëkë xanu aín suntárunën 'apukaman uamainun atubëbi anuaxa ukë aín menu kuantëkëankëxa.

**Salomón upíokin ñu 'aia
ñuñuira 'ia ñuikë bana**

(2 Cr 9.13-24)

¹⁴Kamabi baritian Salomónnën xuxunkëxun bikë kuri ax ka veintidós milbëtan sënën aín 'ëñë 'iakëxa, ¹⁵ax ka unikaman kupíokë akëñun tupunkëma 'iakëxa, usakin ka Israel uníbu ñuñuirakama axa aín ñu marui tékë akaman upiti atun ñu marui tëëti kupín kupíomainun, kamabi 'apu Arabia menu 'ikë akama 'imainun, bëtsi menu 'ikë 'apukaman kupíokëxa. ¹⁶Usokin 'amianan ka 'apu Salomónnën aín uni an ñu 'axunkë akama kuri charóxuan ami kata-mëti parókin doscientos 'axúnun 'amiakëxa, a kuri parókin 'akë achúshi achúshinëx ka chabu 'ianan mapai achúshi 'imainun achúshiokin tupunkë aín kilo 'iakëxa. ¹⁷Usokian 'anun 'amianan

ka trescientos chukúmabu 'itanunribi charóxun kuri ami kata-mëti parókin 'amiakëxa, usakian ami katamëti parábu 'itánun kuri 'amikë chukúmabu 'ax ka achúshi kilo okin tupúanan nëbétsi sënëonkin achúshi tupunkë aín 'ëñë 'iakëxa, akama ka usokin 'amitan-këxun 'apun xubu Líbanunën ni kakín anëké anua mëníokin bukunun 'amiakëxa. ¹⁸'Amianan ka ñuina xëtakëñun anu tsóti achúshi cha 'itánun, 'amixun kurin ratáta-kakin ronun 'amiakëxa. ¹⁹Anua 'apu tsóti 'akë ax ka aín amo rabébi uarukin mapai 'imainun achúshi tapiti okin 'akë 'iakëxa; 'imainun ka anuira tsóti ax turua 'imainun ami katiki tsóanan ami bankëpimëtia tsóti anubi paru 'inúan tankin 'akë rabé nitsinkin nankë 'iakëxa. ²⁰Usakin 'amixun ka mapai rabé 'imainun rabé paru 'inúan tankin 'akë a, mapai 'imainun achúshi tapiti 'akë anu amo rabébi nitsinkin nankëxa. ¡Uisaxunbi ka bëtsi 'apukaman an ñu mëëxunkë aín unikama ësaríbi 'itánun ñu upíokin 'axúnun 'amiama 'ikën!

²¹Usakin 'akë 'imainun ka, amía 'apun xëakëkama ax manë xampa-kama ax bëtsi ñu këñun mëskukin 'akínma kurishi 'akë 'iakëxa, 'imainun ka 'apun xubu Líbanunën ni kakín anëké anu nankë. Kamabi amía 'apun pikë ñukama ax upí-rabu kuri 'akëishi 'iakëxa. Usa 'ain ka manë uxua 'akë ñubi anu 'aíma 'iakëxa, a nëtëkaman ka Salomón ñukëma pain 'ain kuríki 'akë ñukamax kupímara

'iakëxa, ²²usafá 'imainun ka 'apun manë nunti chairabu anúan ñu maruti nikinkë Tarsis menua 'ikë a kamaxa kuanmainun, Hiram kakë 'apun manë nunti anun ñu maruti uankë a kamaríbi abëbi, kuri, kuríki, ñuina xëta 'inánan ni mananën nikë ñuina 'imainun pabukama 'arakakë a kamabi 'apu Salomón bëxuni ai rabé 'imainun achúshi baritia 'ikëbë 'ikëbë bëba-këxa.

²³Usakin upíokin ñu 'ai ka kamabi menu 'ikë 'apukama 'ikësa-maira 'inun ñuñuira 'ianan ñu upíokin 'unánkëira 'apu Salomón 'iakëxa. ²⁴Usakin 'aia kuati ka kamabi menu 'ikë unikama uisaira okin karaisa Diosan 'apu 'imianan aín kushi 'inánkin kamabi ñu 'unánkëira 'inun 'imia kixun Salomón istisa tankëxa, ²⁵usakin istisa tankin ka kamaxunbi baritia 'irukëtibi a 'inainshiti ñukama anu uankëxa: uankin ka manë uxua 'akë 'imainun kuri chupakama, 'ianan anun 'akánanti ñukama a 'imainun ro, sanuira 'imainun caballo, bënë 'imainun aín xanu akama këñunbi ñu a 'inánti anu kuankin uanxuankëxa.

**'Apu Salomónnën marukin
bitankëxun caballo
'imainun caballonën
nikinkë carreta amiribishi
marutëkëan ñuikë bana**
(2 Cr 1.14-17; 9.25-28)

²⁶'Apu Salomónnën ka caba-llonën nikinkë carretakama 'imainun axa caballonuax 'akánanti

'unan unikama timëkin biakëxa. Usa 'ain ka aín caballonën nikinkë carreta mil cuatrocientos 'iakëxa, 'imainun doce mil axa caballonën nikë suntárukama a Jerusalénnu 'ikë xubu anua suntáru 'ikë anu xuakëxa. ²⁷Usakin 'anan ka 'apu Salomónnën Jerusalén ëmanua 'aisamaira maxása kuríki 'inun 'imiakëxa; usakian 'imikëbë ka kunxan kakin anëké no imi akamaxribi 'aisamaira higuera ninu unia iskësaira me sapannu 'iakëxa. ²⁸Usa 'ain ka Salomónnën suntárunën 'apun unikaman Musri kakë menu 'ikë anua maruanan Cilicia, kakë ëma anuaribi marutakëxun aín caballokama axa 'apun ñu marui tékë manë nunti chaiirabu anúan Israel menu buánxuntanun xuakëxa. ²⁹Achúshi caballonën nirinkë upíokin Egipto menuxun 'akë marukë ax ka seiscientos manë kuríki kupíakëxa, 'imainun ka caballo achúshi ciento cincuenta manë kuríki 'akë kupíakëxa. Usakian 'aia ka hititanu 'ikë 'apu 'imainun Sirionu 'ikë 'apukamanribi Salomónnën suntárunën kushikaman 'amikëxun atumi 'ixun aín ñukama maruakëxa.

**Salomónnën kaniakëkin
bëtsi ñukama rabia
ñuikë bana**

11 ²⁶'Itsa baritia inúkëbë ka achúshi nëtën Jeroboam Nabat ain bëchikë ax Salomón chikíanan 'apu 'iisa tankëxa. Jeroboam ax achúshi uni an Salomónnën ñu mëëxunkë

Seredá kakë ëmanu 'ikë 'aish Efraínën rëbúnki 'iakëxa. Usa 'ain ka aín tita ax raëmëké xanu Serúa kakin anëké 'iakëxa. ²⁷Jeroboam axa 'apumi nishké ax ka 'iakëxa: Salomónnëa kënëara kënë ain kinikama men natakakakë a kupín ka usai 'iakëxa, ax ka ain papa Davidnën ëma kakin anëké 'iakëxa. ²⁸Salomónnën ka Jeroboam ax ka uni bëna kushi 'ianan ñu 'aisa 'ikë kixun 'unánkëxa, usakin unánxun ka an isa Josénën rëbúnkikama ñu mëia bërúananun kixun anëakëxa, atux ka Efraín 'imainun Manasésnën rëbúnkikama 'iakëxa.

²⁹Usa 'ain ka achúshi nëtën Jeroboam Jerusalénnuax kuan-këxa, kuankinbi ka an Dios kikë bana uni ñuixunkë Ahías Silónu 'ikë axa, chupa iotan raküax kuan-këbë abë mëranankëxa. Usai 'i ka a rabëtaxëshi anu uni 'ikëma ni anuax mëranankëxa, ³⁰mëranankin ka Ahíasnën anúan rakúkiankë aín chupa ió a bikin mapai rabé 'imainun rabé 'itanun tukapakëxa, ³¹tukapakin ka Jeroboam kakëxa: “Mapai rabé tukapakë ënë kamina minan 'inun biti 'ain, Israel kaman Dios ka ësai kiaxa: 'Ën kana Salomón 'apu 'ikëbi chikinuxun 'ain, chikínkin kana mixmi mapai rabé ñakánu 'ikë unikama 'apu 'inun 'imiti 'ain. ³²Usa 'ain kana Salomón achúshi ñakánu 'ikë unikaman 'apuishi 'inun 'imiti 'ain, aín papa Davidtan ka 'ën kakësabiokin 'akëxa 'imainun kana Jerusalén

ëma 'enbi Israel unikaman emanua kaisakën. ³³Salomónnën ka 'en kakësabiokin 'ë rabikinma bëtsi dios rabikin, Astarté diosa kakë sidonio; Quemós moabita unikaman dios; a 'imainun Milcom amonita unikaman dios akama rabiäxa. Usakin 'akin ka 'en ismainunbi ñu 'atima 'axa, usakin 'akin ka ain papa Davidtan 'ásabiokin 'en banakama kikësabiokin 'akëma 'ikën. ³⁴Usa 'aínbi kana ñukëmapain 'ikë aín 'apu 'ikënua chikinima bërúanti 'ain, ain papa David an ka 'en kásabiokin, 'anan 'en bana kikësabiokin 'anan a tanti banakama kikësabiokin upíokin 'akëxa. ³⁵'Aínbi kana aín bakë bëchikënëxa 'apu 'inun 'imitima 'ain, 'imikinma kana mixmi mapai rabé ñakánu 'ikë; unikaman 'apu 'inun 'imiti 'ain. ³⁶Usakin kana achúshi ñakánu 'ikë unin 'apuishi 'inun aín bakë bëchikë 'iminuxun 'ain, 'imikëxun ka anua 'en uni David 'ia Jerusalén ëma 'en kaisa anuxua 'ë rabiti xubu 'amiakëxa. ³⁷Usa 'ain kamina 'en mi 'imainun mix kamabi unin 'apu 'ianan, kamina kamabi menu 'ikë Israel unikaman 'apu 'iti 'ain. ³⁸'En mi kakësabiokin kamabi ñu upíokin, 'en ismainunbi 'akin a tanti banakama 'imainun ax kikësabi oi 'iti banakama 'aia kana 'en uni David 'akiansaribi okin mi 'akinti 'ain, 'akinkin kana min rëbúnkinëxa Israel kaman 'apu 'inun 'imiti 'ain, 'en uni David kásabi oi ka ain rëbúnki Judá menu 'ikë unikaman 'apu 'iti

'ikën. ³⁹Usa 'aínbi kana Davidtan rëbúnki uisakin karana tëmëramiti 'ai usakin 'ati 'ain, Salomónnën ñu 'aisama 'akë kupín, 'aínbi kana xëñibua 'ixun usakin 'atima 'ain, kixax ka Dios kixaxa kixun ka Ahíasnën kakëxa.”

⁴⁰Ësokian Ahíasnën kakë kuaxun ka Salomónnën Jeroboam 'aisatankëxa; 'aínbi ka Jeroboam Egipto me anua Sisac 'apu 'ikë anu abati kuankëxa, kuanx ka anu Salomón bamatamainun tsóti bërúakëxa.

Salomón ñua ñuikë bana

(2 Cr 9.29-31)

⁴¹Usai 'ianan usakin ñukama 'á, 'imainun raíri banakama ax sinan ñuira 'aísha usai kia, banakama raíri a ka Salomónnën a ñukama kuënëokë kirika crónicas anu kuënëokëxa. ⁴²Salomón ax ka Jerusalén emanu cuarenta baritia kamabi Israel kaman 'apu 'iakëxa, ⁴³usa 'ikë ka ñukë aín papa Davidtan ëma kakë anu maíankëxa. Usa 'ain ka ax baman aín bëchikë Roboam ax 'apu 'iakëxa.

Israel unikama rairi kuanamainun 'ain patsan amo kuan ñuikë bana

(2 Cr 10.1—11.4)

12 ¹Usa 'ain ka Roboam Siquemnu kuankëxa, kuankëbë ka kamabi Israel unikama anuxun atun 'apu 'iti anëñux rikiankëxa.

²Rikiankë ñuikania Jeroboam Nabat aín bakë bëchikënën Egipto menuxun kuakëxa, 'apu

Salomónnën 'ati rabanan abáx anu bërúa 'aish anu tsókë 'ixun ka anuxun kuakëxa. ³Usa 'ain anu unun kamikëx uax, ka Jeroboam kamabi israel unikamabë anu kuanxun Roboam kakëxa:

⁴—Min papan ka nukama 'aisamaira ñu mēëkin tēmëranun 'imiakëxa; usa 'ain kananuna minmi nukama ñu mēëmikin chaiira 'amikinma chukúmashitani 'amikëxun mi ñu mēëxunti 'ain. ⁵Kakëxun ka Roboamnën atu kakëxa:

—Ënuax kuantankëx kamina rabé 'imainun achúshi nētë 'ikëbë 'ë isi rikuatsintëkënti 'ain usakin kakëx ka a isia ukë unikamax rikiantëkëankëxa, ⁶rikiänkëbëtan ka 'apu Roboamnën uni ain tukurikubu, an ain papa ñukëma pain 'ikë ñu mēëxuan akama ñukákëxa:

—¿Uisakin kaina mitsun 'ë isi ukë unikama kanun 'ë kati 'ain?

⁷Kakëxun ka atun kakëxa:

—Min kamina bërí atun kakë-sabiokin upíokin atúxa kuëëntanun 'ati 'ain kixun ka kakëxa, usakin min 'axunkëxun ka ënkinma abi ñu mi mēëxukanti 'ikën.

⁸Kakëxunbi ka Roboamnën uni tukurikubu kaman kakësookin 'akinma atun bana kuaisama tankin, anu kuanxun abë kanikë 'ixunbia an ñu mēëxunkë uni bënábukama, ⁹atu ñukákëxa:

—¿Uisokin axa 'ë isi ukë unikama, an 'ën papan 'aisamaira okin ñu mēëmia 'ixun 'ën chukúmashi okin ñu mēëminun kixun ñukáti ukë akama kanun

kaina mitsun 'ë kati 'ain? ¹⁰Ësookin kakëxun ka uni bënábu abë kanikin ñu mēëkë atun kakëxa: —Axa minu ukë unikama min papan 'aisamaira okin ñu mēëmia atu kamina ësookin kati 'ain: 'Ën papan ka 'aisamaira okin mitsu ñu mēëmiakëxa 'ainbi kana, 'ën 'itsaira mitsu ñu mēëti 'ai kixun kamina kati 'ain; ¹¹an ñu cha 'amia 'ikë kana, usamaira ñu chaiira mitsu 'amiti 'ain; an anúan tsitëkërekikë anun rishkia 'ikë kana 'ën mitsu mëxi ain rëbunu manë xëtokë tëkërekakë anun mitsu rishkiti 'ai kixuan atu kanun kakëxa.

¹²Usokian kakë rabé 'imainun achúshi nētë 'ikëbë ka Jeroboam 'imainun unikamax utëkëankëxa 'apu Roboamnën kakësabi oi. ¹³'Aínbi ka 'apu Roboamnën ami nishkin aín tukurikubukaman bana kuakëmasa okin atumi nishkin kakëxa, ¹⁴kakin ka usakin kanun bëná unikaman kakë usakinbi kakëxa: 'ën papan 'itsaira ñu mēëmikin achúshi ñu 'ië 'amia 'ikë kana, 'ën bëtsi usamaira 'iéra mitsu 'amianan chaiirabu 'amiti 'ain, 'ën papan anúan tsitëkërekikë anun rishkia 'ikë kana mitsu 'ën mëxi aín rëbunu manë tëkërekakë anúnribi rishkiti 'ain. ¹⁵Usakin 'apun ax usai 'itia Dios kikësabiokin unikama kakësookin 'aisamatakëxa, usai ax 'iti ñuikian Diosan kásabi oi ka, Jeroboam Nabatnën bakë bëchikë Ahías Siló ëmanu 'ikë an kakësabi oi 'iakëxa.

- ¹⁶ Usa 'ain ka axa a isi kuankë Israelnën 'apukama atun kakëxun kuaisama tankë a sinánkin ësokin atun kakankëxa:
 “¡Nukaman kananuna Davidtan aintsi nun 'apu 'iti kuëënima!
 ¡Imainun ka Jesénën bëchikë Davidtan añu ñubi nu 'axunkëma 'ikën!”
 ¡Nun xubunubi kananuna kuantëkënti 'ain kïax ka israel unikama kanankëxa!
 ¡Usa ain ka David ain aintsikaman 'apubi 'iti 'ikë kïax ka kïkankëxa!
 Èsokin kabiani ka Israel unikama aín xubunubi rikiankankëxa.
- ¹⁷ Usakin kabiani rikian ka Judá menu 'ikë ëmakamanu tsókë Israel kaman 'apubi Roboam 'iakëxa.
- ¹⁸ Usa 'ain ka Roboamnën Siquemnuxun xukëbi ka Adoram an kamabi unin ñu mëia iskë a xuakëxa, xukëbi ka Israel kaman maxatan 'akin rëakëxa. Usakin rëkë kuati ka bënëti caballonën nikinkë anu 'irukiani Roboam Jerusalënnu abákëxa. ¹⁹Èsai 'ian ka Israelkama Davidtan rëbúnki 'apu 'iti kuëënima ami nishakëxa, usai 'ia 'aish ka bër'ibi usai 'ia.
- ²⁰Usokëbë amiribishi abati Jerusalënnu kuantëkënkë kuankin

ka Israel unikama Jeroboam kamabi uni timéxun anua unun kixun kamiakëxa, kamikëx uax bëbakë ka atu achúshinën, mix kamina Israel unikaman 'apu 'iti 'ai kixun kakëxa. Usakin anëkëbëbi ka Judánu 'ikë unikama atux kuëënima Davidtan rëbúnkin achúshi 'apu 'iti kuëëan-këxa.

²¹Usokin 'anbi ka Roboamnën Jerusalënnu bëbaxun, ciento ochenta mil suntáru kaisbëtsinkin bëi uakëxa, atux ka Judánën 'aintsi 'imainun Benjamínën rëbúnkikama 'iakëxa, Israel kama abë 'akanankin kupitanunma ax 'apu 'ikatsi kixun ka usakin bëakëxa.

²²Aínbi ka an bana ñuikë Semaías aín uni a Diosan ësakian 'anun kakëxa: ²³“Roboam Salomónnën bëchikë Judánu 'ikë unikaman 'apu a kanan, kamina Judánën 'aintsikama 'imainun Benjamínën aintsikama kanan kamabi unikamaribi kati 'ain, ²⁴'ën kana min xukén apan Israel unikamabë kamina 'akanantima 'ai kixun mi kamin. Usa 'ain ka a unikamax atubë 'akananima atún xubunubi rikiantëkënti 'ikën, 'ëx kana usaía atux 'inun kian.” Èsokian kamikëx ka kamabi uni atun xubunubi rikiantëkëni, usokin kanua Diosan xukëxua kakëx kuankankëxa.

**Jeroboamnën Israel
unikaman rabiti bëtsi
ñu unio ñuikë bana**

²⁵Jeroboam an ka Siquem kakë ëma 'amitëkëankëxa, 'amitankëx ka Efraínnën ñakánu 'ikë unikama anu tsókë, aín bashi anu tsóti

bëruákëxa. Anuxun ka Penuel kakë ëma aribi 'amitékëankëxa.

²⁶'Aínbi ka an ësokín sinánkëxa: "Davidtan rëbúnki 'apu ax sapi ka Israel unikaman 'apu 'iti 'ikën, ²⁷ënë unikamax ka Jerusalénnu 'ikë anuxun Dios rabiti xubunuxun ñuina xaroi kuanti 'ikën. Kuania Roboam Judánu 'ikë 'apu an upíokín nuibakëxun tankín maxatan 'ë rëbiani ka Roboamnu rikianti 'ikën."

²⁸Ësokín pain sinántakëx ka an 'akinkë aín suntárunën kushikamabë banatankëxun 'apu Jeroboamnën rabé vaca bakë bërí kanikë tankín uniomiakëxa, unio-mitankëxun ka kamabi unikama kakëxa: "Israel unikama mitsux kamina 'itsaira nitsi Jerusalénnu kuanin. Usa 'ain ka ënu an Egipto menua chikínbëtsínkin mitsu bëa Dios a 'ikën." ²⁹Usokín atu katan-këxun ka achúshi Betel kakë ëma anu nitsimianan ka bëtsi aribi Dan kakë ëma anu nitsínun 'amiakëxa. ³⁰Usokín 'axun ka Israel unikama 'uchamiakëxa, usa 'ain ka a rabi Betelnu kuanan Dan kakë anuribi a rabi kuankankëxa, usai 'ikin ka Jerusalénnu Dios rabi kuankë a ënkankëxa.

³¹Usokín 'anan ka anuxun unin 'akë ñu rabiti ain bashikamanu xubu anuxun bëtsi dios kamaribi rabinun 'amiakëxa, 'amixun ka ëmanu 'ikë uni sacerdote isa 'inun kixun levita uni 'ikëmabi anëakëxa.

³²'Anan ka anbi 'ati kuëënxun anun bëtsi ñu rabikín fiesta

'ati nëtë nankëxa, a ka mapai achúshi 'imainun rabé 'uxë 'irukë axa mapai rabé nëtë 'ikë a nëtë nankëxa, nankë 'ain ka anuxun Judánu 'ikë unikaman fiesta 'akëxa, 'akin ka anuxun xaroti 'akë anuxun ñuina xarokëxa. Ësokín Betelnuxun 'akin ka vaca bakë tankín 'akë a ñuina xaroxuankëxa, 'anan ka an vaca bakë tankín 'akë rabikín ñuina xaroxunti sacerdote anëakëxa. ³³Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé 'ianan achúshi 'uxë 'irukë anun Jeroboam anribi anuxun xarotia Betelnu 'amikë anuxun ñuina xarokëxa. Ësokín ka anbi sinánxun anun fiesta 'ati nëtë an kuëënkësa okín nankëxa; usakín 'atankëx ka a nëtë 'ikë anuínsa Israel unikaman fiesta 'ati 'ikë kixax kiakëxa, usa 'ain ka a 'uxë 'ikëbë 'ikëbëtan ñuina xaroi anu kuankankëxa.

Ahab kakë uni Israel unin 'apu 'ia ñuikë bana

16 ²⁹'Apu 'ikin pëua 'aish ka Judá menu treinta 'imainun ocho baritia 'imi Asá 'apu 'ikëbë ka Ahab Omrí, kakë unin aín bakë bëchikë axribi Israel menu 'apu 'iakëxa, usai 'apu 'itankëx ka atun ëma chaiira Samaria kakë anu veintidós baritia 'imi 'apu 'iakëxa. ³⁰Usai 'apu 'ixunbi ka 'aisama nuituñu 'ixun Diosan bërunuxunbi, ax 'isama 'aia anpaira 'apu 'ia unikama an 'asamaira okín Dios kuëënkëma ñu 'akëxa, ³¹usakín ñu 'atima 'ai ka Jeroboam Nabatnën bakë bëchikë 'iásaribiti 'uchakinbi

ka 'aisama ñu 'akinma kana upí ñuishi 'ati 'ai kixun sinánma 'ikën. Usai chaiira 'uchaibi ka a sinanima Sidónu 'ikë 'apu Et-baal kakë aín ini bëchikë xanu achúshi Jezabel kakë abë biranankëxa, usai 'ixun ka Baal kakë unin 'akë dios a rabiakëxa, ³²'imainun ka usakin Baal rabikin anuxun ñuina xaroxunti 'amianan anuxun rabiti xuburibi Samaria menu 'amiakëxa. ³³Usakin 'anun 'amianan ka a 'akëbëa Dios 'aisamairai nishtanun, unin 'akë Aserá, kakë a tankinribi 'akëxa, usakin 'akëbë ka Israel unibunën Dios, ax 'aisamairai 'apu 'imia unikaman ñu 'aisama 'akëbëa 'iásamairai atian ira nishakëxa.

³⁴Anuan Ahab kakë uni 'apu 'ikë a nëtë kaman ka Hiel kakë uni Israel uni Betel ëmanua tsókë an amiribishia Jericó ëma kënëtkënenun 'amiakëxa. 'Amikin taëomixua ami birukin uarukin kënëti aín tapun akama 'amikëbë ka aín bakë bëchikë apan Abiram, kakin anëké ax ñuakëxa, ñukë 'aínbi ka ëma kënëmixua aín xëpútíkama 'anun 'amikëbë aín bakë bëchikë 'anáka Segud kakë axribi a xëpútíkama 'amikëbë ñuakëxa, Diosan Josué Nunnën bakë bëchikë a usai ka 'inuxun 'aia kixun a ñuikin kásabi oi ka usai 'iakëxa.

**Elías an Dios kikë bana
uni ñuixunkë 'uñëbi
'ibúkëbëma ka me
ëskinxun 'aia kia bana**

17 ¹Aín bana unikama ñuixunua Diosan kaískë Elías, Tisbé kakë ëma Galaad,

menua 'ikë anu tsókë an ka ësokin Ahab kakëxa: “¡Diosan kuamainunbi kana ami sinánun mi kain, Israel unibunën Dios an kakë-sabiokin aín bana tankin 'ën ñu 'axunkë ax ka 'ëx kikëbë 'ibunux ka ënë barikaman 'uí 'ibutíma 'imainun imébi nibí 'ibutima 'ikën!”

²Usa 'ain ka Diosan Elías ësokin kakëxa: ³“Ënuax kuantankëx kamina amiaxa bari urukë, ami kikiani kuantu 'ain, kuanx kamina Jordán kakë baka amiaxa bari urukë anu kuantankëx anua 'ikë Querit, kakë xëxá anu unëax 'iti 'ain. ⁴Anu 'ixun kamina xëxá 'umpax a xëati 'ain, usa 'ain kana anumi 'ikëbëtan anuxunmi piti ñu mi uanxunun kana ñumakuru kan.”

⁵Usokian kakëx ka Elías Diosan kakësabi oi anu kuanx Querit kakë xëxá amiaxa bari urukë amia 'ikë Jordán kakë baka au 'i bërúakëxa. ⁶Usai kuanxa anu 'ia ka ñumakurukaman usakin anua Diosanbi 'amikëxun pán këñun ain piti nami ñantainshi bari urukëbëtan 'inánpunkin xupinbukëbëtanribi Elías 'inánkëxa. Usakian 'akëxun ka xëxá 'umpax abi xëakëxa. ⁷Usakin anua 'umpax ain xëati bikëbëbi ka xëxá ax 'itsama nëtë 'ikëbë, Israel nëtënuaxa 'uí 'ibúkëbëma ëskiakëxa.

**Elías 'imainun Sarepta
ëmanua 'ikë raëmëké
xanu 'ia ñuikë bana**

⁸Usa 'ain ka Querit kakë xëxá ëskikë 'ain Diosan ësokin Elías kakëxa: ⁹“Bëri kamina nirukiani

Sarepta, ëma Sidón kakë ëma 'urama 'ikë anu kuantu 'ain, anu kuantankëx kamina anu 'i bërúti 'ain. Anua 'ikë xanu raëmëkë kana, anu 'ia mi piminun kan.”

¹⁰Ësokian kakëx ka Elías Sarepta kakë ëmanu kuankëxa. Kuanx anun ëmanu atsínti xëkuënu bëbaxun ka, achúshi xanu raëmëkëan karu bitsia isakëxa. Iskin ka kuënxun kakëxa:

—'Ë kamina ami xëati ñu achúshimi xëanun 'umpax bëxúnti 'ain.

¹¹Usakin kakëxua bitsi kuaniabi ka, Elíasnën a xanu amiribishi kuëntëkënkín kakëxa:

—Kamina, achúshi pán tukakëribi 'ë bëxúnti 'ain.

¹²Kixun kakëxun ka xanuxun Elías kakëxa:

—Asérabi kana paránkinma ami sinánun min Diosanbi kuamainun mi kain, 'ëx kana pán xuíkë achúshirabi nankëñuma 'ain. 'Aínbi kana mëkën achúshi harinara 'ën chumunu xëni chamarakëñun anu 'aruti anu 'aruxun nan, usa 'ain kana bërí karu chamara anu 'ën tuanan 'imainun 'ën piti xuí kuanxun bian. Usa 'ain kananuna a chamara pitankëx a piti 'aíma 'ain numin bamati 'ain.

¹³Ësokin kakëxunbi ka Elíasnën kakëxa:

—Kamina bamaiman usa 'ain kamina rakuétima 'ain. Kuantankëxun kamina ami ñuíkë piti a 'ai kuantu 'ain. 'Aínbi kamina 'ë pain min ñuíkë harina a pán chukúma 'itánun 'abëtsínkin bëxúnti 'ain, usakin 'ë pain

bëxuntankëxun kamina minan 'anan min tuáribi pán 'axúnti 'ain. ¹⁴Nukën 'Ibu, Israel unibunën Dios ax ka ësai kiaxa, ami chumunu 'aruxun nankë harina a 'imainun, xëni anu 'aruti 'akë ñunu 'aruxun nankë ax ka anuan Diosan menu 'uí 'ibúmitëkënti nëtë 'itámainun këñutima 'ikën.

¹⁵Usakin kakëx kuanxun ka xanu raëmëkë an usakian anua Elíasnën kakësabiokin 'akëxa. Usokin an ka xanu raëmëkë 'imainun aín tuá abëtan Elíasnën kamabi nëtën piti ñu sënën 'iakëxa. ¹⁶Usa 'ain ka ñütënu 'aruxun nankë harina 'imainun xëni ñunu 'aruxun nankë ax këñuama 'ikën, Diosan usai ka 'iti 'ikë Elías kakësabi oi ka usai 'iakëxa.

¹⁷Usai 'ia 'itsa nëtë inúkëbë ka raëmëkë xanu aín tuá 'insínan kushiira uin bitsi 'insínkë 'iakëxa.

¹⁸Usaia aín tuá 'ian ka kasunamëkë xanu an ësokin Elías kakëxa:

—¿Añu karana 'ën mixmi Diosan uni 'ain, mibëtan 'ati 'ain? ¿Mix kaina 'ën 'ucha kupín 'uchañu kamina 'ai 'ë kakin 'ën tuá ñumiti kupín ënu uan?

¹⁹Ësokian kakëxunbi ka Elíasnën kakëxa:

—Ënu kamina min tuá 'ë bëxúnti 'ai kixun.

Ësakin kakin ka xanu raëmëkë an aín tuá bibiakin uani kuanx ka anu 'uxtia 'inánkë manan anu kuaruxun anua 'uxkë anu tuá ñúkë a rakankëxa. ²⁰Anuxun ka Dios munuma banákin kakëxa: “Dios munuma banákin kakëxa: “Dios uisa 'ixun kaina mix 'ën 'Ibu Dios

'ixunbi, ¿Kasunamëkë xanu aín xubunu 'ëx 'ikë ënë aín tuá ñumi anun rabanan paë 'itsaira tëmë-ranun 'imin?" ²¹Usokin katan-këxun ka rabé 'imainun achúshi okin buinakin tuá ñukë manan uankë a chupa bëpantankëxun, abë banakin munuma Dios kakëxa: "Èn 'Ibu Dios, ¡Èn kana mibë banakin ësokin mi kain, ënë tuá ñukë kamina amiribishi baískitë-këntakëxa tsónun 'imiti 'ain!"

²²Usokin ñukákëxun ka Nukën 'Ibun Elíasnën ñukákësabi okin a tuá baískimiakëxa. ²³Usakian baískimitëkënia ka Elíasnën bënëkinshi ax anu 'uxkë anua békë anua bibiankin xubu shimú uanxun 'inánkin aín tita kakëxa: —¡Ka kuat, min tuá ka ñuaxi baískiaxa!

²⁴Èsakin kakëxun ka xanuxun-ribi Elías kakëxa:

—Bëri kana 'ën mix kamina aséرابي këméima Diosan uni 'ai kixun 'unanin, 'imainun ka mixmi aséرابي këméima banaia Diosan kuatia.

**Elías amiribishi
Ahabbë banai kuan**

18 ¹Nëtë itsin ka rabé 'imainun achúshi baritia inúkëbëtan Diosan Elías ësokin kakëxa: “Anu kuanxun kamina Ahab isi kuantu 'ain, 'ën kana amiribishi 'uí an me chabóti 'ibúmitëkënti 'ain.”

²Kakëx ka Elías Ahab abë banai kuanx anu kuankëxa. Usai 'imainun ka Samaritanu tsókë

unikama a piti 'aíma 'ain 'itsaira 'akëñuma 'aish numin 'i tëmëra-kankëxa.

³Usa 'ain ka Ahab an ñu mëëxunkin bërúankë Abdías a kuënxun kakëxa, an ka Dios aséرابي ami rakuékin rabiakëxa, ⁴an ka Jezabelnën aín suntáru-kama Diosan bana ñuikë unikama 'atabakin 'amikëbëtan, cien uni timëtankëxun, amo rabéokin sëtënatankëxun kini rabénu unénun 'imikin, cincuenta kini itsinu unénun 'imianan cincuentaribi kini itsinu unémiakëxa, usoxun ka atu aín piti 'inánkëxa.

⁵Ahab an ka Abdías kakëxa:

—Kamabi Israel menu kuainakëkin kananuna isi kuantu 'ain, bakakama upíbu kara anua basi paxa mëratisa 'ikë isi kuantu 'ain, nun caballo 'imainun burrokama a pimiti ka 'aíma 'ikën, usokin bari-këbëma ka nun ñuinakama bamai këñuti 'ikën, këñúkëbë kananuna ñuinañuma bërúti 'ain. ⁶Usai kitankëx ka bëtsíxa amo kuantamainun bëtsiribi amo kuani, Ahab bai itsi amotan kuantamainun, Abdías bai itsi bibiani anun kuantkëxa.

⁷Usakiani kuankëbëbi ka Elías bainuax Abdías abë mëranankëxa, mëranankin a ka kixun 'unánkin 'urama oi ami ñanati 'ikin ka munuma banakin kakëxa:

—¡Mix kamina 'ën 'ibu Elías a 'ain!

⁸—Kakëxun ka 'ëx kana a 'ai —kixun Elíasnën kakëxa. Kakin ka— Kamina kuantëkënti 'ain, ami

ñu mēēxunkē uni kamina ēnu kana 'ai kai kuantu 'ain kixun kakēxa. ⁹Kakēxun ka Abdíasnēn kakēxa:

—¿Uisa ñu 'atima karana 'ēn minmi an 'ē rētēnumi Ahab 'inánun 'ēn 'an? ¹⁰Ēx kana asé-rabi ka usa 'ikē kixun manútimo min Diosan kuamainun kin uinu 'ikē menubi kara mi baritanun uni xuaxa; xukēxa aia ka miisa mērakēma 'ikē kia asérabi kara mi mērakēmaira 'ikē kixun a xukē uni ñuimiāxa. ¹¹¿Usa 'ainbi kaina bērí min 'ēn a ñu mēēxunkē uni ēnu kamina uá kixun katánun 'ē kain! ¹²Usa 'ainbi ka bērí 'ēx mi ēbiani kuankēbētan Diosan bēru ñunshinan anua 'ēn mi 'unántima menu buánti 'ikēn. Usa 'ain ka mi ñuikin kakēx ukinbi mi mēraकिनma Ahabnēn 'ē rētēti 'ikēn. An mi ñu mēēxunti uni ēnēn ka bēná 'ixunbi Dios kuēnkēsa okinshi ñu 'akēxa. ¹³¿Mi kara únbi, 'ēn Jezabelnēan an Diosan bana ñuikē unikama kēñúkēbētan usokin 'akē a ñuixunkēma 'ik? 'Ēn kana cien uni kini rabénu unēakēn, unēkin kana cincuenta kini itsinu unēanan, cincuentaribi kini itsinu unēxun atún piti 'inánkēn. ¹⁴¿Usa 'ainbi karamina min bērí 'ēn ñu mēēxunkē uni ēnu kamina 'ai katánun kixun kain? ¿Ēsokin kakēx 'uxunbi ka 'ē rētēti 'ikēn! ¹⁵Kakēxunbi ka Elíasnēn katēkēankēxa:

—Asérabi kana Dios kamabi kushiñu an ismainun mi kain, bērí nētēnbi kana Ahab abē banai kuantu 'ain.

¹⁶Usokin kakēx ka Abdías Ahab barixun kai kuankēxa, kuaxun mēraxun kakēx ka Ahab Elíasbē banakēxa.

¹⁷Banakin ka Ahabnēn Elías kakēxa:

—¿Mix karamina an Israelkama 'aisama unin 'akēsokin ñu 'amikin 'aisama okē a 'ain?

¹⁸—Ēx kana an Israelkama 'atimokin sinánkasmamikē ama 'ain —kixun ka Elíasnēn kakēxa—, 'ēnma min kamina min unikama bētan Dios kikē bana tankinma a ēntankēxun, Diosmabi bētsi ñu uniokē a Baal rabixunkin rabikē akama rabikinin. ¹⁹Usa 'ain kamina bērí an Israel unikama ain bashi Carmelo kakē anu timēkamē 'ēonun kati uni xuti 'ain, 'imainun ka cuatrocientos cincuenta an bana ñuikē unínbia anēkē Baalnu 'ikēkama a 'imainun anribia bana ñuikē cuatrocientos Aserá anu 'ikē Jezabelnēn pimikē atuxribi timēnun 'imiti 'ain.

**Elías 'imainun an bana
ñuikē unínbia anēkē Baalnu
'ikē unikama 'ia bana**

²⁰Usa 'ain ka Ahabnēn kamikēx kamabi Israel unikama 'imainun an bana ñuitia unin anēkē unikama ain bashi Carmelo kakē anu timēkamē 'ēokēxa. ²¹Timēkamē 'ēokē ka atu 'urama okin kamabi unikama Elíasnēn kakēxa:

—¿Uínsaran kaina mitsun rabé ñu sinankin ñu 'akē a ēnkanti 'ain? Dios axa Dios 'ikē ashí rabikin

kamina an kakësabiokin 'ati 'ain, 'anan kamina Baal axribia asérabi dios 'ikë ashi rabikin an kakësokinshi 'akin rabikanti 'ain. Èsokin kakëxun ka unikama timékë akaman achúshi banabi uínbi káma 'ikën. ²²Uisokinbi kakëxuma ka Elíasnën abi kakëxa:

—'Èshi kana an Dios kikä bana uni ñuixunkë 'ain, 'aínbi ka Baalnan cuatrocientos cincuenta unínbia anékë an bana ñuikë anu 'ikën. ²³Usa 'ain kananuna uinu 'ikë ax kara asérabi Dios ira 'ikë isti 'ain, isti kamina vaca bakë rabé bérí kanikë békanti 'ain, bëxun kamina achúshi kaístan-këxun anuxun xaroti 'atankëxun karu pain anu titatankëxun rëxun chánkapatankëxun anu puruti 'ain, 'aínbi kamina tsin bimitima 'ain. 'Ènribi kana vaca bakë anuxun xaroti 'atankëxun karu pain anu titatankëxun rëxun mëníotan-këxun anu puruti 'ain, 'aínbi kana 'ènribi tsin bimitima 'ain. ²⁴Usokin 'atankëxun kamina mitsun dios-kama abë banakin ñukáti 'ain, 'ènribi kana 'èn Dios ñukáti 'ain, jusokin ñukákëxuan an tsi rëkirumikin 'ibúmikë dios ax ka asé-rabi Dios ira 'iti 'ikën! —¡Asabi ka mixmi kikä usakin kananuna 'ati 'ai! —kixun ka Elías kamabi uni timëkamë 'ëokë an kakëxa.

²⁵Usai kikankëbëtan ka Elíasnën an bana ñuikë Baalnu 'ikë unínbia anékë akama kakëxa: —Mitsun pain kamina vaca bakë bérí kanikë rëtankëxun mëníoxunti 'ain, mitsux kamina 'itsaira 'ai

usa 'ain kamina 'ati 'ain. Usokin 'atankëxun kamina mitsun dios ñukáti 'ain; 'aínbi kamina tsin bimikantima 'ain. ²⁶Kakëxun ka atun pain vaca bakë bérí kanikë bëxun 'inánkëxun rëxun mëníokëxa, mëníoxun ka pëkarakëma 'aínshi 'apunkin bari xamánrumikin atun dios Baal ñukákëxa. Ñukati ka kikankëxa: “Baal nun kakëxun kamina kuati 'ai kixun kakëxa” kai sharati ka anuxun ñuina xaroti 'akë ratanarati chirini 'ikankëxa, 'aínbi ka uisa banarabi kakëxuma okankëxa. ²⁷Usaia 'ikëbëa bari xamarukëbëtan ka Elíasnën atu 'usani atumi kuaikin èsokin kakëxa:

—Munuma kamina kushi sharákanti 'ain, ax ka dios 'ikën. Usa 'aish sapi ka aín ñu mëëti 'aishi 'ia; 'ianan sapi ka insúanan puianan nitsi chikíkiyani kuanxa. ¡Ianan sapi ka 'uxaxa usa 'ain kamina bësunkanti 'ain! ²⁸Èsokin kakëx ka atux munuma sharati chirini 'ianan masibu xëtan tarókatí 'iakëxa usaibi atun dios rabi 'ikë 'aish, imin nashi usai 'ikankëxa. ²⁹Usaia 'ikëbë ka bari xamánrukë inuti bari kuainakëkëbë abi munuma sharati chirini ñunshin bakéanx 'ikëσαι 'ikankëxa, 'ikankëbë ka anun ñuina xaroti hora 'iakëxa, 'aínbi ka uisa banabi kuakanma 'ikën. ¡Usai 'ikëbëtanbi ka uínbi kaima 'imainun uisaibi bananan 'ia kuakama 'ikën!

³⁰Usai 'ian ka Elíasnën kamabi unikama kakëxa:

—'È 'urama kamina rikua-tsinkanti 'ain. Kakëx ka kamabi

unikama a 'urama ukankëxa, ukëbëtan ka anuxun Dios ñuina xaroxunti achúshi bërâma 'akëxa rurukubukë a mëníokëxa. ³¹Mëníotankëxun ka doce maxax Jacobnën bakë bëchikë bëbukama-bëtan sënën biakëxa, a ka Diosan Jacob ain bëchikëkama ka Israel kakin anëti 'ikë kia 'ain 'akëxa, ³²'axunka ka maburukin anuxun Dios ñuina xaroxunti 'akëxa; 'atankëxun ka maxá maburukë a rapasu buinarakin me naëakëxa, naëkë ax ka anu veinte litrosa ñu bimi uakaisa 'iakëxa, ³³a rapasu karuribi tikakëxa, tîkaxun ka vaca bakë bërí kanikë aribi rëxun mëníoxun chánkapatankëxun karu tîkakin bukúnkë anu puruakëxa.

³⁴Purutankëxun ka Israel unikama kakëxa:

—Rabé 'imainun rabé chumu 'umpax bëxun kamina vaca bakë rëxun nankë akëñun anu nankë karu tîkati bukúnkë aribi 'aimakin chabokanti 'ain, kixun kakëxua chabóia ka amiribishi kamina rabé okin chabotëkënti 'ain kixun kakëxa, kakëxun ka atun usokin rabé 'imainun achúshi okin chabó-këxa.

³⁵Usokin 'akëx ka 'umpax kamabi a chaborati me naëkë anuribi buchuakëxa, usakin 'akëxun ka anuxun ñuina xarotia 'akë a chabói me naëkë anuribi 'umpax uakakëxa.

³⁶Usakin 'akin kamabi mëníokë 'ain ka anun ñuina xaroti hora 'ikëbë an Dios kikë bana uni ñuixunkë Elías, anuxun ñuina xaroti

'urama ai munuma banai ësai kia-këxa: “¡'Ën 'Ibu Dios Abraham, Isaac 'imainun Israelnën Dios kamina mix 'ain: usa 'ixun kamina bërí unikaman mix kamina Israel unikaman Dios 'ai kixun unánun, 'ëx min uni 'ixun mi ñukákë usokinbi 'ati 'ain, min kamina ësokin ënëkama 'anu 'ë kan! ³⁷¡Mix Dios 'ixun kamina 'ë kati 'ain; ënë unikaman ka mix kamina asé-rabi Dios 'ai kixun mi 'unánti 'ikën, 'unánkin sapi ka bërâma 'asábi okin mi rabetëkënti 'ikën!” ³⁸Ësokin kakëxunshia Diosan naínuxun anu 'ibúmikëxun tsin anuxun ñuina xarotia 'akë akëñun karu tikakë aribi 'anan maxax akama ain chimpuishi 'itánun këñuanan 'umpax me naëkënu buákirukë aribi 'aíma 'itánun tsin këñunun 'amiakëxa. ³⁹Usokin 'aia isi ka anua timékë unikama ax aín bëmánan memi tikai 'i kikankëxa: “¡Nukën 'Ibu Dios ax ka asé-rabi Dios 'ikën!” ⁴⁰Ësai kikanía ka Elíasnën atu kakëxa:

—¡An bana ñuikë unfnbi anëkë Baalnën unikama kamina ñatan-kanti 'ain, achúshirabi abátanun kamina ënkantima 'ain! Kakëxun ka unikaman atu ñatankëxa, ñatankë ka Elíasnën Quisón kakë xëxanu buánxun anuxun atu kamabi 'amiakëxa.

Elíasnën 'uí 'ibuminun kixun Dios abë banakin ká bana

⁴¹Usokin 'atankëxun ka Elíasnën Ahab kakëxa:

—Pianan kamina xëai kuantí 'ain, xukirui 'ia kana 'uí kuantin usa

'ain ka ënuax basimashi kamabi me chabói kushiira 'uí 'ibúti 'ikën. ⁴²Ësokin kakëx ka Ahab pianan xëai kuankëxa.

'Aínbi ka Elías aín bashi Carmelo kakë manámi, mapërakëax, anuax menu rantinpuruni aín ranbuxunu aín bëmánan nani tëtúbuti 'iakëxa, ⁴³'ikin ka an ñu mëëxunkë uni kakëxa:

—Parúmpapami bësukin kamina isti 'ain. Kakëx kuanxun isëtsini ukin ka kakëxa:

—Añu ñubi ka 'ën iskëx 'aíma 'iaxa. 'Aínbi ka Elíasnën kakëxa:

—Mapai achúshi 'imainun rabéokin kamina kuanx kuanx ukin isti 'ain. ⁴⁴Usokin kakëx mapai achúshi 'imainun rabé oi kuankin ka an ñu mëëxunkë unin kakëxa:

—¡Parúmpapa 'urakëo kana nëtë kuin chukúmara 'aish mëkënsara niruia isan! Kakëxun ka Elíasnën kakëxa:

—Anu kuantankënxun kamina Ahab kai kuantu 'ain, aín caballonën níkinë anu 'irukiania 'uí 'ibúkëma 'aínshi kuantanun kati 'ain, kuaniabia 'uíkan 'ibúkin bëarakëx ka kuantima 'ikën.

⁴⁵Kakëx kuanxuan kakëx ka Ahab ain caballonën nírinë anu Jezreel kakë ëmanu kuani 'iruakëxa. Usai 'imainun ka suñúan ukin nëtë bëánkímíbëtsinkëbë 'uíribi kushiira 'ibúakëxa. ⁴⁶Usai 'imainun ka Diosan Elías kushioia tsitëkërëkinun kakëxa, kakëx 'aímai kushioi tsitëkërëkianan aín chupa mëniobiani kuanx ka

Jezreel kakë ëmanu abákianx Ahab bëbátisa 'aímabi anpan bëbakëxa.

Jezebelnën 'akaskëx

Elías Horeb kakë bashinu abá ñuikë bana

19 ¹Ahabnën ka anu kuanxun Jezabel kakë xanu a usakian Elíasnën 'akë ñukama 'imainun uisokin kara an Baalnuhun an bana ñuikë unikama tëtsekakin rëtëmiaxa kixun ñuixuankëxa. ²Usakian ñuixunkëxun kuatankëxun ka Jezebelnën achúshi uni an Elías ësokin kaxuntanun kixun xuakëxa: “¡Mix kamina Elías 'ain 'ëx kana Jezabel 'ain! Min kamina an Baalnu 'ikë an bana ñuikë unikama rëtëmian, usa 'ain ka dioskaman, iméishi ënë horanbi ka an Baalnën bana ñuikë unikama 'amikësaribi okin 'aíama 'ë tëmëramiti 'ikë kixun ka kamia-këxa.”

³Usakian kamikëxun a bana kuati 'itsaira rakuéti ka Elías ënu kana 'itima 'ai kixun sinani aín uni achúshibë Beerseba kakë ëma Judá menua 'ikë anu abati kuankëxa, kuanx anu bëbaxun ka abëa kuankë aín uni anu ëankëxa. ⁴Usakin anu ëbiani ka anu uni 'ikëma me anu aratsushi kuankëxa, kuani ka achúshi nëtën níkiani kuanbaiti i pëñanakëkë achúshi níké a tëmú tantiakëxa. Anu tanti tsóxun sinani ka abi bamatisa tani, kiakëxa: “¡Dios 'ën kana ënë ñuira tënëiman!” ¡Usa 'ain kamina 'ë bamamiti 'ain, 'ëx

kana 'ën chaitiokékama 'iasaribiti uni upíma 'ain!

⁵Anuax ka tantia anu tsókë, i pëñanakékë têmú anubi raka-buax anubi 'uxakëxa. 'Aínbi ka 'uxkébi Diosan ángelnën anu uxun aín naminu ratíakakin kakëxa: “Bënëtishi niruxun kamina mi bëxunkë ënë piti 'ain.”

⁶Usakin kakëx bësukin arapa-sukua barikinbi ka Elíasnën, au masuia uxkë anua pán anuxun xuiti 'akë anuxun xuíkësa a 'imainun achúshi anun 'umpax biti papitiñu amia 'umpax nankë mërakëxa. Mërai nirutankëxun ka pán pianan 'umpax aribi xëakëxa; usakin 'atankëx ka amiribishi 'uxtëkéankëxa. ⁷'Uxtëkënkëbi ka amiribishi Diosan xukëx aín ángel utëkënxun bësunun kixun aín naminu ratíakakin kakëxa: “Niruxun kamina mi bëxunkë piti ënë piti 'ain, anumi kuantí me ax ka 'uraira 'iti 'ikën, usa 'ain kamina kuani me 'ura 'ain 'itsaira pananti 'ain.”

⁸Usakian kakëx bësui niruxun ka Elíasnën pianan xëakëxa. A pitia pikë an ka cuarenta nëtë 'imainun cuarenta ñantan nikiani kuanxa aín bashi Horeb kananbi Diosan bashi kakëribi anu bëbati kushiñua 'inun 'akiankëxa. ⁹Usai anu bëbatankëx ka Elías bashi kini achúshinu atsíankëxa, atsíntankëx ka anu achúshi imé 'uxakëxa. 'Uxunbi ka Diosan kakëxun aín bana kuakëxa. “¿Elías añu kaina ënuxun 'ain?”

¹⁰Ësokia kakëxun kuankin ka Elíasnën kakëxa: 'Ëx kana minun

rabanán 'itsaira bamatisa 'inun têmërain mixmi Dios kamabi kushiñuira 'aínbi, Israel unikaman ka atumi manuxuma 'anun ka usakin ñu 'ati ëanxa, 'imainun ka anuxun mi rabikin ñuina xaroti akamaribi masóxa, usakin 'anan ka an min bana ñuikë unikamaribi atun manë xëtökën 'akin këñúaxa. Usa 'ain kana 'ëratsushi bërúan, usakin atu 'axunbi ka 'ëribi 'akatsikixun barikania.

¹¹Usa 'ain ka Diosan Elías kakëxa: “Anumi 'uxkë bashi kini ënuax chikíntankëx kamina 'ën istisabioí aín xëkuë 'urama ënubi niti 'ain.” Usakin kakëxa Elías chikíkëma 'aínbi ka Dios bërámashi inúkëbë, suñúan kushiira anu 'ibúkin kamabi ni tsasipakin masókëxa, masónan ka anua 'ikë maparakamaribi tukapakëxa; 'aínbi ka Dios suñúan 'ibúkë anuma 'iakëxa. Usai suñúan kushiira 'ibúntankëx bukubukëbëshi ka meribi shaíkiakëxa; 'aínbi ka me shaíkiakë anubi Dios 'aíma 'iakëxa. ¹²Usai me shaíkiakë ax nëtékëbë ka tsi rëkirui tírítia iskësa usaribi 'inun 'iakëxa; 'aínbi ka usaía tsi rëkirui tíríkësa anubi Dios 'aíma 'iakëxa. Usai 'itankëxa tsi rëkirukësaí 'ikë ax nëtékëbë ka, Elías anua 'uxkë bashi kini anubi atsíankëxa, anuxun kuakëxbi ka ñu banakësari munura 'ia kuakëxa. ¹³Usai 'ia kuati ka Elías aín pañukë tari anunbi bëmá-pukukiani kuanx, anua 'uxkë kini aín xëkuë anu nirakëakëxa. Anu nixunbi ka achúshitia ësaí Dios kia kuakëxa. ¿Añu kaina ënuxun 'ain Elías?

¹⁴Kixun kakëxun kuakin ka Elíasnën kakëxa: “Ëx kana minun rabanan 'itsaira bamatisa 'inun tëmërain mix Dios kamabi kushi-ñuira 'aínbi, Israel unikaman ka atubëtan min achúshi ñu 'a usakin 'ati ëanxa, 'imainun ka anuxun mi rabikin ñuina xaroti akamaribi masóxa, usokin 'akin ka an min bana ñuikë unikamaribi atun manë xëtökën 'akin këñúaxa. Usokin 'akëbë kana 'ëshi bërúan, 'aínbi ka 'ëribi 'anuxun barikania.”

¹⁵Usa 'ain ka Diosan Elías kakëxa “Anunmi ukë aubi kuantëkëniibi kamina anuinra kuanima amo kikiani kuantankëx anu uni 'ikëma me 'urama 'ikë Damasco kakë ëma au kuantu 'ain. Anu bëbaxun kamina arameo uni achúshi Hazael kakë axa Siria unibunën 'apu 'inun upókin katankëxun anëti 'ain, ¹⁶'imainun kamina Jehú kakë uni Israel Nimsí aín xuta aribi Israel unikaman 'apu 'inun anëti 'ain; 'anan kamina mix chikímainua an 'ëx kikë bana uni ñuixunun Eliseo Safatnën bëchikë, Abel-meholá ëmanua 'ikë aribi anëti 'ain. ¹⁷Usokin 'akë 'ain ka uix kara Hazaelnën manë xëtökën 'akaskëxbi anuax abatia ka Jehúnën 'ati 'ikën, 'imainun ka ui unix kara Jehúnën aín manë xëtökën 'akaskëxbi anuax abatia a ka Eliseonën 'ati 'ikën. ¹⁸'Aínbi kana 'ën siete mil Israel uni an Baal rabi ami rantinpuruni 'ikin bëtsukukakëma a uisabi okinma ënti 'ain.”

Diosan Eliseo aín bana ñuinun kuëan ñuikë bana

¹⁹Usa 'ain ka Elías anu uni 'ikëma me anuax kuantankëx anua Safatnën bakë bëchikë Eliseo an aín vaca bënëkama mapai rabé 'imainun rabé a manë paránën me tukamikë anu bëbakëxa, anuxun iskëxunbi ka aín unikaman 'amainun Eliseonëribi atu kaxú tsiánkiankin rabé vaca bënë me tukamiakëxa. Usakian 'akëbë a 'urama okinshi ka Elíasnën aín tarin Eliseo mapuakëxa. ²⁰Usakia 'akëxunshi ka Eliseonën bënëkinshi aín vaca bënëkama ëbiani, a kaxu abákiani kuanxun nukúkinshi Elías kakëxa:

—Mibë kuanuxun 'ën papa-këñun 'ën tita anu kana kuani kixun kakin bëtsuku katamainun kamina 'ë kaínti 'ain.

—Asabi ka kamina kuantu 'ai —kixun ka Elíasnën kakëxa—, 'aínbi kamina aínu karana 'ën mibëtan 'a kixun sinánti 'ain.

²¹Usokia kakëx ka Eliseo anuax Elías ëbiani kuankëxa, kuanxun ka vaca bënë rabé a me tukamikë a rëtankëxun chánkapatankëxun i maxu tëakë anúan vaca bënëkama me tukamikia ami manë pará nëakëkama abi tëapaxun tsí tikatankëxun anu vaca nami-kama 'aruakëxa, 'aruxun ka an ñu mëëxunkë unikama pimiakëxa. Usokin 'abiani ka Elías baribiani a kaxu kuanx anu 'akini abë 'i bërúakëxa.

**'Apu Ahabnën Israel uni
Nabotnën 'apákë uvas
bikuantisa tan ñuikë bana**

21 ¹Usa 'ain ka basikëbë achúshi uni Jezreel ëmanua 'ikë, Nabot kakë uni aín uvas 'apákë ëma 'uramabi 'iakëxa, ax ka Samaria ëmanua 'ikë 'apu Ahab aín xubu chaira a rapasubi 'iakëxa. ²Achúshi nëtën ka Ahabnën Nabot kakëxa:

—Min uvas 'apákë kaina 'ë 'inántima 'ain anu bëtsi ñukama 'ëxribi aña 'inuxun 'apánun, ax ka 'ën xubu rapasurabi 'ikën. A mi 'ë 'inánkëxun kana usamaira upíra me anu uva 'apákëñu a mi 'inánti 'ain, ami kuëñiama kana uiti kupí kaina 'aisatani mi kuríkinën kupíoti 'ain.

³Kixuan kakëxunbi ka Nabotnën 'apu Ahab kakëxa:

—Diosan ka 'ë mi 'inánti sinánmitima 'ikën ënëx ka 'ën papa 'imainun 'ën titan ñukin ëbian me mi 'inántima 'ikën.

⁴Ësokia kakëx ka Ahab amo nishananbi masánuitu kiani aín xubunu kuankëxa, Nabotnëan 'ën papa 'imainun 'ën titan ñukin 'ë ënxua me kana mi 'inanima kixuan kakë a bana sinani. Usai kuantankëx ka aín xubunu nukuti ain chikën ami bësu rakakëxa, rakaxun ka añubi piti sinánma 'ikën masá nuitukin. ⁵Usai 'i axa rakakëbi ka aín xanu Jezabelnën anu kuanxun mërakin kakëxa:

—¿Uisakatsi kaina pisama tani masánuitutin?

⁶Kixuan kakëxun ka Ahabnën aín xanu kakëxa:

—Axa nu 'urama 'ikë uni Nabot a kana 'ëa aín uvas 'apákë marunun kixun kan; 'aisamatan-kian uvas 'apákë me itsi 'inánun sinánun kixun kana kan. 'Aínbi ka an 'ë 'inántisama tanxa.

⁷Ësokian ñuixunkëxunbi ka aín xanu Jezabelnën aín bënë kakëxa:

—¡Mix karamina an Israel unikama ësokin ka ñu 'at kakë uni ama 'ain! Nirukianxun ka masanuituxunma pitan. ¡'Ën kana uisoxun karana biti 'ain usoxun Nabotnën uvas 'apákë naë mi bixunti 'ain!

⁸Usokin aín bënë katankëxun ka Jezabelnën achúshi kirika kuëñöokin aín bënë Ahabnën anën 'atankëxun anua 'apun kirika sellakë anun 'atankëxun; a ëmanua 'ikë aín tukurikubu 'imainun 'apukama amixun anu 'ikë ëmanua 'ikë Nabot a buámiakëxa. ⁹A kirika kuëñökë anu ka ësokin atu kakin 'akë 'iakëxa: “Kamabi Jezreel ëmanua 'ikë unikamax ka añu ñubi pima samánux timékanti 'ikën. Usakin 'akin ka Nabot anua unikama tsókankë anu rëkuémikin tsónti 'ikën. ¹⁰'Atankëxun ka rabé uni axa ami kémëi a ñui bananun kixun katankëxun a rëkuémikin tsónkanti 'ikën, a unix ka Nabotnëx ka Dios ñui kianan 'apu Ahab ñuiribi 'atimati banaxa kiti 'ikën. Usaia kikëbëtan ka ëman chikíntankëxun anuxun maxaxan 'akin rëkanti 'ikën.”

¹¹Usokin kakëxun ka anua Nabot tsókë ëma Jezreelnu 'ikë aín

'apukama 'imainun aín tukurikubu an Jezabelnën atu kirika xuxunkin kakësabiokin 'akankëxa: ¹²'Akin ka kamabi unikaman timéxun atun achúshi nētën añubi pima samákin Nabot anua kamabi unikama timékë anua rëkuéni atubë tsónun 'imiakëxa. ¹³Usokia 'an ka axa ami këmëi banai usaisa kiaxa kitia anékë uni rabé axribi anua timëkankë anuax, usaisa Nabot kiaxa kiak kamabi unin kuamainun ësai kiakëxa. Nabot ënëx ka Dios ñui kianan ka 'apu ñuiribi ami 'atimatí banaxa kiakëxa. Usai uni rabé ax kikëbëtan ka Nabot anua 'ikankë atun ëmanua chikinbianxun a 'urinxun maxáxan 'akin rëkankëxa. ¹⁴Usokin 'atankëxun ka Jezabel kamikankëxa, Nabot kananuna maxaxan 'akin min kakësabiokin rëtëan.

¹⁵Usakia kamikëxun kuaxun ka Jezabelnën aín bënë Ahab kakëxa:

—Kuanxun kamina Nabot Jezreel uni an uvas 'apákë naëmi marutisa taniabia mi marutisama tankë a kamina minan 'inun bitsi kuantí 'ain. Aín 'ibu Nabot; kaisa bërí ñukë 'ikën.

¹⁶Usa 'ain ka Ahabnën naë 'ibu Nabot kaisa ñuaxa kixun kuabianxun an 'apákë uvas ainan 'inun biakëxa. ¹⁷Usa 'ain ka Diosan Tisbé ëmanua tsóa uni Elías a kakëxa: ¹⁸“Bënëkiani anu kuanxun kamina abë banakin Ahab Israel unikaman 'apu, Samaria menua tsókë a isi kuantí 'ain. Bëríbi ka Nabotnan 'ikëbi ainan 'iti binuxun uvas 'apákë a isi

naënu kuanxa. ¹⁹Kuanxun kamina kati 'ain: Ësokin mi kanun ka Dios kiaxa: Min ismina Nabot 'atankëxun ain uvas 'apákë naë 'ibuan, usa 'ain isa anuxun Nabotnën aín imi 'apatia kamunan biaxkakë anuxunbi min imiribi kamunan biaxkati 'ikën ka kiaxa.”

²⁰Usokin katanua kakëx ka Elías kuankëxa.

Kuanxun ka anua uvas 'apákë naë anua mërakëxun ami Ahabnën Elías nishkin kakëxa:

—¿Mix 'ëbë nishanankë uni 'aíshbi kaina 'ë baribëtsini uax 'ëbë mëranan? Kakëxun ka Elíasnën kakëxa:

—Mibë bananuxun mi bari kana uan, min kamina Diosan upí iskëma ñuishi 'ain. ²¹Usa 'ain ka Dios ësai kiaxa: 'Ën kana bërí uisa karana oisatani usokin 'anan kana kamabi min rëbúnki kamaxa këñunun 'imianan; kana min rëbúnkinën bakë bëchikëkama bënë unibu Israel menua 'ikë akamabi masóti 'ain. ²²'Anan kana min aintsikamabi masókin Jeroboam kakë uni Nabat aín bakë bëchikë 'asaribiokin 'anan Baasá Ahías aín bakë bëchikë 'asaribiokin kamabi Israel unikamaxa 'ëmi 'uchanun kixun 'amiakën, usa 'ain kana 'ëx 'itsaira nishkë 'ixun min aintsikama axa ami nishkë unikaman anun 'amiti 'ain. ²³Kianan ka Jezabel ñuiribi ësai Dios kiaxa: An ñu pukë pikë kamunkaman ka Jezabel anun Jezreel ëma bëararakin këñëarakë a tanain ëmánxun

aín nami piti 'ikën. ²⁴'Imainun ka min aintsikama axa ëmanu tsókë kamaxa bamakë ka kamunkaman aín nami piti 'ikën; pimainun ka ñuina pëchiu an ñu bamakë pikë akamanribi axa 'uri kuanx ñu 'apákënu bamakëkama aribi piti 'ikën.

²⁵Uinsaranbi ka Ahabnën aín xanu Jezabelnën bana tankin, 'aisama ñu 'anan Diosan upí iskëma ñuira akësokin an 'akë 'apu 'aíma 'iakëxa. ²⁶Usokin 'anan ka unínbía a rabinuxun 'akë ñuribi rabiakëxa, amorreo unikaman 'asaribiokin, usokin 'aia ka Diosan a unikama Israel unibunën menua chikíankëxa.

²⁷Ësokia Dios kikä bana Elíasnën ñuixunkëxun a banakama kuakin ka Ahabnën aín chupa abi tukai 'ikiani aín xubunu kuanxun chupa xënira pañutankëx añubi pima a pañukë chupa xënira añabi 'uxanan, masá nuitukëishi 'aish niakëxa. ²⁸Usaia 'ikëbëtan ka Nukën 'Ibun Elías kakëxa: ²⁹“¿Mín kaina Ahab 'uchatankëxbía 'ëmi sinanati usai 'ia isin? Usa 'ain kana aín aintsikama 'atima okinma upitaxa bukunun 'imianan, ax ñukëbëa aín bakë bëchikë 'apu 'ikëbë kunia atun 'ikënu 'aisama ñu 'inun 'imiti 'ain.”

Micaías Ahab kupitanuma

'ati ñui kia bana

(2 Cr 18.1-34)

22 ¹Rabé 'imainun achúshi bari inúmi ka sirio unikamabë Israelnu 'ikë 'apu 'imainun

aín suntárukama uisaibi 'akana-nima 'iakëxa. ²'Aínbi ka rabé 'imainun achúshi bari 'ikë 'ain ka anun Josafat Judánu 'ikë 'apu ax Ahab Israelnën 'apu a isi kuan-këxa. ³Kuankë 'ain abë banakin ka abëa 'ikë uni aín kushikama Ahabnën kakëxa:

—Míkamanbi kamina 'unán-kanin Ramot ëma Galaad kakë menu 'ikë ax ka nun me 'ikën. ¿Usa 'ain karanuna nukaman Sirionu 'ikë 'apu nun me bikuanti añu 'ati 'ain?

⁴Kixun atu kanan ka Josafat aribi ñukákëxa:

—¿Minribi kaina Ramot kakë ëmanu 'ikë suntárukama an Galaad kakë me bërúankë 'anun 'ë 'akintima 'ain? Kakëxun ka Josafatnën kakëxa:

—Asabi ka, usa 'ain kana 'ën suntárukama 'imainun 'ën caballonën nikinkëkama min unikamabë timénun 'imiti 'ain. ⁵'Aínbi kananuna atu 'ai kuanxun an bana ñuikë unikama uisai kara Nukën 'Ibu kia 'unánti ñukáti 'ain.

⁶Ësakin kakëxun ka Ahab Israel unikaman 'apu an Dios kikä bana uni ñuixunkë unikama cuatrocientos 'iti 'urama a timëtankëxun ñukákëxa:

—¿Ramot ëmanu 'ikë suntárukama an Galaad me bërúankë atubë karana 'akánanti 'ain karana 'akanantima 'ain? Kakëxun ka atun kakëxa kamina 'akánanti 'ain, Nukën 'Ibun ka mi 'aia 'akinti 'ikën. ⁷Kixuan atun kaiabi ka Josafatnën ñukákëxa:

—¿Ënu kara an Dios kikë bana ñuikë uni itsi aribi ñukáti abë banati 'aíma 'ik?

⁸Kixun kakëxun ka Israel kaman 'apun Josafat kakëxa:

—Anu ka achúshi aribi uisai kara Nukën 'Ibu kia ñukátisa 'ikën. Ax ka Micaías Imlá aín bakë bëchikë 'ikën. 'Aínbi kana 'ën a uni istisama tanin an ka uínsaranbi upí bana kakinma, 'atima bana ishi ñuikin 'ë kaia. Kakëxunbi ka Josafatnën kakëxa:

—Usai kamina banatima 'ain.

⁹Kakëxunshi ka Israelnu 'ikë 'apun Ahab an aín suntárunën kushi achúshi kuënxun kakëxa:

—jBënëkuatsinia 'ishtun Micaías Imlá ain bakë bëchikë unun kamina kai kuantu 'ain kixun kamikin ka xuakëxa!

¹⁰Usa 'ain ka Israelnu 'ikë 'apu 'imainun Judánu 'ikë 'apu anun 'akánanti ñukama a rapasu nanx anua uni tanti bukuti 'akë, aín tsótinu anún uni Samarianu kuani atsínti xëkuënu 'akë anu tsóakëxa, tsókë 'ain ka an Dios kikë bana ñuikë unikaman usai 'iti banakama kakëxa. ¹¹Usa 'ain ka Sedequías an bana ñuikë Quenaaná ain bëchikë ñuina manchan tankin manë 'atankëx kuënkëni munuma banakuatsini ai kiakëxa: “jËsai ka Nukën 'Ibu kiaxa: Ënë mancha tankin 'akë ënën kamina sirio unikama këñukin 'ati 'ain!”

¹²Ësai kikëbë ka an Dios kikë bana ñuikë ain patsankamaxribi usaribiti kiakëxa. Kikin ka 'apu

kakëxa: “Ramot Galaad menu 'ikë a kamina, Nukën 'Ibu mi 'akimainun 'akánti 'ain, 'axun kamina atun ëma biti 'ain.”

¹³Kakëbë axribi ukin ka axa Micaías kai kuankë uni an ësakin kakëxa:

—Kamabi an Diosan bana ñuikë unikamax ka bëtsix kikësa kikësaribiti banakin 'apu upíokin kaxa. Usa 'ain kamina minribi atun kakësaribiti añu kara 'ati 'ikë 'apu kai kiti 'ain.

¹⁴Kakëxunbi ka Micaíasnën kakëxa:

—jËx kana aséribi Nukën 'Ibun ismainunbi kin, usa 'ain kana uisakin kanun kara an 'ë kaia usakinshi kati 'ain!

¹⁵Usai kitankëx ka Micaías anua 'apu 'ikënu kuankëxa, kuania ka 'apun ñukákëxa:

—Micaías, ¿Ramot Galaad menu 'ikë a karana 'ati 'ain karana 'atima 'ain? Kixun ñukákëxun ka Micaíasnën kakëxa:

—Kamina 'ati 'ain, Nukën 'Ibun mi 'akinkëxun 'atankëxun kamina atun ëma biti 'ain.

¹⁶'Aínbi ka 'apu Ahabnën kakëxa:

—Uiti okinshi karana 'ën mi kan, aséribi kamina sinántëkë-nuxuma Nukën 'Ibun anën usai kamina 'iti 'ai kixun 'ë kanun mi kan.

¹⁷Kakëxun ka Micaíasnën kakëxa:

“Ën kana Israel suntárukama aín bashinua an bërúanti uni 'aíma 'ain,

ovejakama abískēsari 'ia
isan.

Usa 'ain ka Nukën 'Ibun 'ë
kaxa:

Ënë unikamax ka
'ibuñumasa 'ikën;
usa 'ain kana 'ëx atun
xubunubia achúshi
achúshinëx chuámashirua
riakianti kuëñin.”

¹⁸ Kikëbëtan ka Israelnu 'ikë

'apu Ahab Josafat kakëxa:

—'Ën kana mi kan ënë unin
ka únsaranbi upí bana ñuikin
kakinma 'atima ñu inuti banaishi
ñuikin 'ë kaia.

¹⁹ Kia ka Micaíasnën kakëxa:

—Mix kamina usai kian, usa 'ain
kamina 'ën 'Ibun iskë ñu ñuikin
mi kamainun upíokin kuati 'ain:
'Ën kana Nukën 'Ibu anua tsótinua
tsókë isan, isanan kana aín ángel
naínua 'ikë kamaribi a rapasu
sëtékë aín mëkeu raíri 'imainun
aín mëmiu sëtékë isan. ²⁰ Usa 'ain
ka Nukën 'Ibun ñukákin, uin kara
Ahab paránbiankin aín suntáru-
kamabëa Ramot Galaad me an
bëruánkë suntárukaman 'akëx
anuax bamanun buánti 'ikë kixun
ñukákëxa.

Ñukákëx ka raírinëx bëtsi
kimainun raírinëxribi bëtsioiribi
kiakëxa. ²¹ Kikankëbë anu ukin
ka ñunshin 'atima an Nukën 'Ibu
'ën kana paránti 'ai kixun kaxa.
Kakëxun ka Nukën 'Ibun uisakin
kara an paránti 'ikë kixun ñuká-
këxa, ²² ñukákëxun ka ñunshin 'ati-
manën kakëxa, 'ën kana an Dios
kikë bana ñuikë unikama këmëkin

'apu Ahab paránun sinánmiti 'ain
kixun kaxa. Kakëxun ka Nukën
'Ibun usakin sapi kamina paránti
'ain, usakin 'ai kamina kuanti 'ain
kixun kakëxa. ²³ Usa 'ain kamina
bëri 'unánti 'ain Nukën 'Ibun ka
an Dios kikë bana uni ñuixunkë
min unikama an paránti ñunshin
'atima atunu xuaxa kixun, usa
'ain kamina mix 'akanankënuax
bamati 'ai kixun ka kakëxa.

²⁴ Kixuan kakëbë a 'urama ukin
ka Sedequías Quenaaná ain bakë
bëchikë an achúshi okin bëtásh-
kakin Micaías kakëxa:

—Min kamina sinántima 'ain
Diosan bëru ñunshinsa mibë
banaima 'inun 'ë éanan mibë
banaia kixun.

²⁵ Kakëxun ka Micaíasnën
kakëxa:

—Min kamina únsaran nëtën
kaina anu unéti xubu kata itsi kata
itsi anu 'uxkë anua bari anun 'ën
kakësabi oi 'i kixun 'unánti 'ain.

²⁶ Usakin kaia ka Israelnu 'ikë
'apun Ahab kakëxa:

—¡Micaías kamina ñatanbian-
kin Amón Alcalde Samarianu 'ikë
'imainun 'ën suntárunën kushi Joás
'ën bakë bëchikë anu añu kara axa
istankëxun mëñfonun buánti 'ain
kixun ka kakëxa! ²⁷ Kakin ka 'ën
kana sipunu atsíminun xutin kixun
kanan, chukúmaratsushi aín piti
pán 'inánan 'umpaxribi chama-
ratsushi an xëati 'inánun kixun
kamiakëxa, 'ëx 'akanan kuatsini
'ën suntárukamabë uisaibi 'ikëma
utëkëntamainun. ²⁸ Ësakin kaiabi
ka Micaíasnën katëkëankëxa:

“Mixmi uisaibi 'ima asábi
utëkënkë,
ax ka Diosan kamikëxun 'ën
mi kakëma 'iti 'ikën.”

²⁹Usakin kakëx ka Israel
unikaman 'apu Ahab 'imainun
Josafat Judánu 'ikë 'apu ax Ramot
kakë ëma Galaad menu 'ikë suntá-
rukamabë 'akanani kuankëxa.

³⁰Aínbi ka 'akanani atsínuxun Israel
unikaman 'apun Josafat kakëxa:

—'Ëx kana suntáru itsisa 'itánun
bëtsi chupa pañubiani kuantu 'ain,
usa 'ain kamina min 'ën chupa
pañuti 'ain kixun ka kakëxa.
Katankëxun bëtsi chupa pañu-
biani ka Israelnu 'ikë 'apu Ahab
'akanani atsínkiani kuankëxa.

³¹Aínbi ka 'akananuxun Sirianu
'ikë 'apun aín treinta y dos suntá-
runën kushi capitán axa aín caba-
llonën nirinkë carretanu ikë atu
kakëxa, 'akanankin suntárukama
'akinma Israel unikaman 'apu
Ahab 'ashi 'ati 'ain. ³²Ësokin kakëx
'akanani kuania aín autunua
caballonën niribiankëxun iskin
ka capitánkaman Josafat, ax isa
Israelnu 'ikë 'apu a 'ikë kixun
sinánkin anuxun bëara buian-
këxa. Bëara buinkëxi ka Josafat
aín suntárukama 'akinun kuëëni
munuma kuënkëankëxa, ³³usai
'ia iskinbi ka Israel uni 'apu Ahab
atun bëarabuinxubi ëankëxa.

³⁴Aínbi ka sirianun 'ikë suntá-
runën aín kanti pia manámiokin
nóokin nikinbi, anunbia bama-
tanun aín xabankë xanpëska-
bianxun Israelnu 'ikë 'apu 'akëxa.

'Akëxun ka an caballonën nirinkë
carreta an buánkë suntáru kakëxa:

—Nirakëti kamina kuainakëti
'ain, 'ë kamina 'akanankënu
chikínti 'ain 'ë ka têtsórutisamaira
okin 'akanania.

³⁵Usa 'ain ka a nëtën ain caba-
llonën nirinkënuubi 'apu niakëxa,
siriokamabë ain suntárukama
'aisamairai 'akanamainun: 'Aínbi
ka bari xupibukëbë aín imi
'itsaira 'ibúkin anua nikë caba-
llonën nikinkë aín carreta namë
abi chabópati aín imi 'ibúkëbë
bamakëxa. ³⁶Usa 'aínbi ka bari
kuabúkëbëtan Israel suntárukama
aín 'apukama ësai kia kuakëxa:
“¡Mitsun xubunubi rikianan
kamina mitsun menubi kuantu
'ain, ³⁷'apu ka 'akankëx bamaxa,
usa 'ain kananuna 'akanantima
'ain!” Usa 'ain ka 'apu ñukë
Samaria ëmanu uanxun maínkan-
këxa. ³⁸Usakin 'atankëxun ka aín
caballonën nikinkë unin 'akë 'ian
cha anuaxa bëtsi bëtsi unibë 'ikë
xanukama nashikë Samarianu 'ikë
bakanuxun chukakëxa, usakin
chukaia ka kamunan Ahab aín imi
biáxkakëxa, usakin 'atia Dios kikë-
sabiokin ka usakin 'akëxa.

³⁹Kamabi usaía Ahab 'ia
'imainun usakian xubu marfil kakë
ñu uxua 'aish iruira 'amianan, ëma
'á akama ka crónicas kirika anua
Israel 'apukaman ñu 'á kuëñëokë
anu kuëñëokë 'ikën. ⁴⁰Usai 'ia
Ahab ñuanka ain bakë bëchikë
Ocozías ax ain papa 'iásaribiti
'apu 'iakëxa.

2 REYES

**Diosan bikëxa Elías
naínu kuan ñuikë bana**

2 ¹Achúshi nētēn ka an Diosan bana ñuikë Elías 'imainun Eliseo kakë uni rabé ax Guilgal kakë émanuax chikiakëxa, a nētēn kaisa suñu kushiira mañati békikë anúan kuanun Diosan Elías naínu buántisa tankë nētë 'iakëxa. ²Usa 'ain ka Elíasnēn ësokin Eliseo kakëxa:

—Ènu kamina mix bërúti 'ain, Diosan ka Betel émanu kuantanun 'ë xuti 'ikën. Èsokin kakëxunbi ka Eliseonēn kakëxa:

—Èsokin kana Diosan kuamainun kanan minbimi sinántiokin mi kain, 'ën kana mishimi kuantanun ëniman. Èsai kanankiani ka a rabëtaxbi Betel émanu kuankëxa. ³Kuanx bëbakëbë rikuatsinkin ka an Dios kikë bana ñuikë Betelnu 'ikë unikaman Eliseo kakëkëxa:

—¿Min karamina an mi ñu 'unánmikë uni ka Diosan bërí bitsia kixun 'unaniman?

Kakëxun ka Eliseonēn kana 'unanin kixun:

—Atu kakëxa, usa 'aínbi kamina mitsux añui uisaíbi kitima 'ain.

⁴Èsokin unikaman kaia ka Elíasnēn Eliseo kakëxa:

—Ènushi kamina mix bërúti 'ain, Diosan ka Jericó kakë émanu 'ë xutia. Èsokin kakëxunbi ka Eliseonēn kakëxa:

—Èsokin kana Diosan kuamainun kanan minbi mi sinántiokin mi kain, 'ën kana mishimi kuantanun mi ënima. Èsai kanankiani ka a rabëtaxbi Jericó émanuribi kuankëxa.

⁵Kuanx anu bëbakëbë rikua-tsinxun ka Jericó émanu 'ikë an bana ñuikë unikaman Eliseo kakëxa:

—¿Min karamina an mi ñu 'unánmikë unika bërí Diosan bitsia kixun 'unaniman?

Kakëxun ka Eliseonēn kana 'unan kixun atu kakëxa:

—Usa 'aínbi kamina mitsux añui uisaíbi kitima 'ain.

⁶Usakin atu kakëbi ka Elíasnēn katëkëankëxa:

—Ènubi kamina mix bërúti 'ain, 'ë ka Diosan Jordán kakë bakanu kuantanun xutia. Kakëxunbi ka Eliseonēn katëkëankëxa:

—Èsokin kana Diosan kuamainun kanan minbi mi sinántiokin mi kain, 'Èn kana mishimi kuantanun mi ëniman. Èsai kanankiani ka a rabëtaxbi kuankëxa.

⁷Kuania ka an Dios kikë bana ñuikë cincuenta uni Jericó émanua 'ikë atun nuibiankëxa, nuibiani kuankëbë ka Elías 'imainun Eliseo Jordán kakë baka kuëbí 'urama bëbai anu nirakëakëxa, nirakëmainun ka an bana ñuikë unikama axribi atu 'uramaira 'ima 'uri uisai kara a rabëtax 'ia iskatsikiax nirakëkëkëxa. ⁸Usai anu bëbaxun ka

Elíasnën aín tari bikin tarankin anun baka rishkiakëxa, rishkikëxa baka panárabëti éski me rakakëbë ka anun a rabëtax 'ukëmanan sikákëxa.

⁹Usai anu sikátankëx kuankin ka Elíasnën Eliseo kakëxa:

—Añu karana mibë énanaxun mi 'axúnti 'ai kamina 'ë kati 'ain. Kakëxun ka Eliseonën kakëxa:

—'Éxribi an bana ñuikë uni misaribi 'i atun kushi 'inun kamina 'ë upíokin sinánxunti 'ain.

¹⁰—Kakëxunbi ka Elíasnën kakëxa:

—Minmi 'ë ñukákë ax ka chamarama chaiira ñu 'ikën. Usa 'aínbi kamina Diosan mikëñun 'ë énanamia iskin minmi 'ë ñukákë a biti 'ain. 'Aínbi kamina Diosan 'ékëñun mi énanamikëx 'ëx kuania iskima minmi 'ë ñukákë ñu a bitima 'ain.

¹¹Ésai kia a rabëtax kanankiani kuankëbëbi ka Diosanbi 'imikëx, bënëtishi achúshi caballonan nirinkë anu tsi rëkirukësa 'imainun caballonuribi tsi rëkirukësa ax mërakëxa, mërakëbëa Elías abë énanani anu

Elías naínu kuan.

'irua ka suñuan kushiira mañákë anbi birubiankin nañkamë 'ëonu buánkëxa. ¹²Usai 'ia isi ka Eliseo munuma kuënkëni kiakëxa: “¡Mix kamina 'ën papasa 'ianan Israelnën suntárukama kushiira usarabi 'ian!”

Usai kuania nëtëtia ka amiribishi Eliseonën Elías istëkëanma 'ikën.

**Eliseo Elías 'iásaribiti an
bana ñuikë uni 'ia bana**

Usa 'ain ka aín pañukë tari a bikin masá nuitukin Eliseonën rabéokin tukakëxa.

¹³Usokin 'atankëxun ka Elíasnëa nipabiankë aín tari a biakëxa, bibiani kuanx ka Jordán kakë baka kuëbí nirakëakëxa. ¹⁴Nirakëkin tari tarankë anun baka rishki ka munuma kuënkëni kiakëxa: “¿Uinu kara Elíasnëa rabia Dios 'ik, an kara a 'axuansa okin 'ëribi 'axúntima 'ik?” Èsai kikin baka rishkikëbëishi ka amo rabébi baka bërúti nirakëakëxa, usai 'ikëbë ka Eliseo anun sikátëkëankëxa. ¹⁵Usai 'ikiania baka sikátëkënkiani kuania isi ka an Dios kikë bana ñuixunkë Jericó ëmanu 'ikë unikamax kiakëxa: “¡Elíasnua 'ikë Diosan bëru ñunshin ax ka Eliseonu bërí 'ikë kixakëankëxa!” Èsai kikianu kuanu ka a bëtanain ami ñanati 'ikankëxa, ¹⁶'ikin ka ësokín kakankëxa:

—Ka kuant, ënu kananuna an mi ñu 'axúnti cincuenta uni ain sinan kushibu 'ain. Usa 'ain kamina an mi ñu 'unánmikë uni a baritanun nukama xuti 'ain, Diosan bëru

ñunshina atuma buánxun aín bashinu niananbi me sapanubu nia istánun. 'Aínbi ka Eliseonën ësai kiabi atu kakëxa:

—Usama ka uibi kamina mitsun a baritanun xutima 'ain.

¹⁷Usa 'aínbi ka 'urainra ubíokin kakëxun na baritanun a cincuenta unikama xuakëxa, xukëxun ka rabé 'imainun achúshi nëtë 'imikin Elías barikankëxa, barikinbi ka Elías atun mërama 'ikën. ¹⁸Usokin barikinbi mëraima ka anua bërúké Jericó ëmanubi rikuatsinxun Eliseo kakëxa:

Usa 'ain kana 'ën mitsu a bari kuaxma 'inun kan.

**Eliseonëa Jericónu 'ikë
baka upí 'i mëníokanun
'imía ñuikë bana**

¹⁹Usa 'ain ka Jericónu 'ikë unikaman Eliseo kakëxa:

—Ka kuant, Jericó ëma ënëx ka upí ëma 'ikën, uisa kara min iskëx 'ikën, 'aínbi ka baka 'atima 'imainun menu 'apákëxbi ñu upiti koima. ²⁰Kakëxun ka Eliseonën:

—Achúshi tasun iókëñun kamina tashi 'ë bëxúnti 'ai kixun kakëxa. Kakëxun bëxunkëxun a tasun buani ka, ²¹Eliseo anua xëxá 'umpax 'ikë anu tashi sakai ësai kiakëxa:

—Èsai ka Dios kixaxa: 'Ën kana ënë baka upí 'itánun mënion, usa 'ain ka únsaranbi a xëai ñuina 'imainun uni achúshirabi bama-tima 'ikën, 'imainun ka menu 'apákë ñu bimiñumama 'itima 'ikën. ²²Usokin 'akë anuinshi ka

baka Eliseo kikësabi upí 'inun mëníokakë 'iakëxa.

²³Usokin 'abiani ka Eliseo anuax Betelnu kuankëxa.

Kuania bëbakiania isi ka anu 'ikë uni bënábunëx ami kuai pëukukankëxa. Pëukin ka munuma sharákin kakankëxa: ¡Ka 'iru maruñu! ¡Ka 'iru maruñu!

²⁴Ësokin kakëx kaxú bësui kuainakëkin iskin ka Eliseonën 'atima okin sínánxunkin Diosan anën kakëxa. Kakëbëshi ninuax chikíkin ka xaëón rabëtan cuarenta y dos uni këñukin piakëxa. ²⁵Usokin 'akëbë ka Eliseo Carmelo kakë aín bashinu kuantankëx anuaxëshi ka Samaria ëmanu kuantëkëankëxa.

**Eliseonën Sunem kakë ëmanu
'ikë kasunamëkë xanun xëni
chaira 'inun 'imia ñuikë bana**

4 ⁸Achúshi nëtën ka Eliseo Sunem kakë ëmanu kuankëxa, kuankë ka anuxun achúshi xanu unin uisokinbi kakëma an ain xubunuxun isa pikuanun kixun karaishiakëxa. Usa 'ain ka Eliseonën a ëmanu kuankëtibi a xanun xubunuxun piakëxa. ⁹Usa 'ain ka a xanun achúshi nëtën aín bënë kakëxa:

—Ka kuaat, 'ën kana 'unan, ënë unix ka ënë ëmanu inúkëtibi nu isi aia, ax ka an Dios kikë bana ñuikë 'aish mënín sínánñu uni 'ikën. ¹⁰Usa 'ain kananuna nun xubu tékitsi manámi 'ikë anua ax nukúti mëníoxunti 'ain. 'Atankëxun kananuna anua 'uxti nanxuanan, achúshi mesa 'imainun anua tsóti

sillaribi nanxuanan anun pékitia tiríoti aribi nanxunti 'ain. Usa 'ain ka nu isi aia anu ax 'itiñu 'iti 'ikën.

¹¹Usokian 'an ka achúshi nëtën Eliseo a xanua aín xubunu mëníoxunkë anu 'uxi bërúakëxa, ¹²anuxun ka aín ñu mëëmikë uni Guehazí a kakëxa:

—Xubu 'ibun xanu sunamita a kamina 'ë kuënxunti 'ain, kixuan kakëx kuanxun ka an ñu mëëxunkë uni an xubu 'ibun xanu a kuëankëxa. Kuënkëx ka anua Eliseo 'ikë anu kuankëxa, kuankëbëtan ka Eliseonën an ñu mëëxunkë uni a kakëxa:

¹³—Ënë xanu kamina an ka nu 'itsaira 'akinia usa 'ain kananuna añu karana nunribi 'axúnti 'ai kixun ñukáti 'ain; axa kuëënkëbëtan kananuna anun nékin 'apu kanan suntárunën kushikamaribi nun kaxunti ka asábi 'iti 'ikën. Kixuan kakëbi ka xanu.

—'Ëx kana 'ën aintsikamabëbi asábi 'ain —kakëxa kabiani ka anuax chikikiankëxa.

¹⁴Usai ki chikíkania kuankëbëtan ka an ñu mëmikë uni kakëxa, —¿Usaía 'ia karanuna nunribi uisaxun a xanu 'akinti 'ain?

—'Ënríbi kana uisakin karanuna 'akinti 'ai —'unanima kixun ka Guehazínën kakëxa—. A xanux ka tuáñuma 'imainun aín bënë kaniakëkë 'ikën.

¹⁵—Xanu akamína ënua unun 'ë kuënxuntëkënti 'ain —kixun ka Eliseonën an ñu mëëxunkë uni kakëxa—.

Kakëx kuanxuan an ñu mëëmikë uni an kakëx kuanxi ka xanu ax

anua Eliseo 'ikë aín xëkuënushi bërúakëxa. ¹⁶Usai 'ia ka Eliseonën kakëxa:

—Bari itsi ukë anun kamina ënë 'uxë 'ikëbë achúshi tuáñu 'inuxun 'ain. Ësakian kakëxunbi ka xanuxun kakëxa:

—Usama ka mix Diosan uni 'ixun kamina an mi ñu 'axúnti ënë parántima 'ain.

¹⁷Aínbi ka Eliseonën kakësabi oi a xanu a bëtsi bari 'irukëbë tutankëx achúshi bëbu tuá aín 'uxë sënénkëbë bakéankëxa. ¹⁸Usakian 'ain titan tuakëx ka a tuá kaniakëxa. Usai kani ka achúshi nëtën anua aín papa aín unikama ñu 'apákë bimikë naë anu kuankëxa, ¹⁹kuanxbi ka 'ain maxkátan paëokëx munuma kuënkëni kiakëxa:

—¡Uisakaskin kara maxkátan 'ë paëoia! ¡'Ën maxkátan ka 'ë paëoia! Usai kia kuakin ka aín papan an ñu mëmikë uni achúshi kakëxa:

—Ënë tuá kamina aín titanubi buánti 'ain.

²⁰Usokian kakëxun ka an ñu mëëxunkë uni an aín titanu buánkëxa, buánxunkëxun ka aín titan bari xamarutamainun makaxun tsókian-këxa. Tsókinkëxi ka a tuá ñuakëxa.

²¹Usai 'ia aín titan tuá anua an Dios kikë bana ñuikë 'uxkënu buánxun rakankëxa, rakanbëtsini chikíkin ka aín xëputi upíokín xépúakëxa. ²²Xépúxun ka aín bënë kamiakëxa, kamikëx aia ka ain bënë kakëxa:

—Abë kuanxun an Dios kikë bana ñuixunkë a uni istánun kamina an mi ñu mëëxunkë uni achúshi 'ëbëa kuanun xuanan achúshi burro 'ë

inánti 'ain. Abë bana kuatsini kana amiribishi utëkënti 'ain. ²³—¿Uisa kupín kaina bërñbi abë banai kuankatsi kin? —kixun ka aín bënë kakëxa—. Bëri ka 'uxë ió 'ianan anun tantiti sábadó nëtëma 'ikën. —'Ën kana uisai karana 'iti 'ai a 'unanin usa 'ain kamina 'ëmi 'itsaira sinántima 'ain kixun ka —aín xanun kakëxa. ²⁴Usokin aín bënë katankëxun ka xanun an ñu mëmikë uni burro mëñonun 'amiakëxa. 'Amikëxuan mëñókë ka kakëxa:

—Kananuna kuani usa 'ain kamina minpan rëkuënkiani nirakëtima 'ën mi kakëx mi nira-kënnun kuanshiti 'ain.

²⁵Usakin kabiani kuantankëx ka a xanu Carmelo kakë aín bashi anua an Dios kikë bana ñuixunkë uni 'ikë anu nuküakëxa. Usaia kuania ka Eliseonën 'uranxunbi xanu a isakëxa, iskin ka an ñu mëëxunkë uni Guehazí a kakëxa:

—Ka kuat, sunamita xanu bënuñu an 'ain xubunu nu 'imikë aka aia. ²⁶Kamina abákianxun bikin uisa kara ax 'ikë ñukánan uisa kara aín tuá 'imainun aín bënë 'ikë ñukákin biti 'ain. Usakia kakëx abákiani kuanxun ka an ñu mëëxunkë uni an Eliseonën kakësabiokin bikin ñukákëxa, ñukákëxun ka xanun kamabi ka asábi 'ikë kixun kakëxa. ²⁷Usakin bibiankin buánxun ka anua Eliseo 'ikë Carmelo kakë anu bëbakinkëxuinshi ka ain taë rabé 'ikúkin biakëxa, bitsia okín a 'urama ukin Guehazínën ëmikasiabi ka Eliseonën kakëxa:

—Kamina ënti 'ain ax ka 'itsaira masá nuitutia Diosan ka bëríbi usaía ënë ñu 'iti ñuikin 'ë kakëmapan 'ikën.

²⁸Ësai kia ka xanuxun kakëxa:

—'Ën 'Ibu, ¿'ën karana achúshi tuáñu 'iti mi ñukan? ¿'Ën karana 'ëmi paránxuma 'anun mi kakëma 'ain?

²⁹Usakin kakëxun ka Eliseonën Guehazí kakëxa:

—Mëniokakiani kamina 'ën tatsi bibiani xanu ënën xubunu kuantí 'ain. 'Aínbi kamina kuankin unibë mëranankin uisakinbi katima 'ain, 'imainun kamina uin kara uisa karamina 'ai mi kaia a unibi uisokinbi katima 'ain. Kaima kuantankëxun kamina tuá aín bëmánanu 'ën tsati nantí 'ain.

³⁰'Aínbi ka tuá aín titan Eliseo kakëxa:

—Ësokin kana Diosan kuamainun mi kain, mixmi 'ëbë kuankëbëma kana 'ëxribi ënuax kuanima. Ësokia kakëx ka Eliseo a xanubë kuankëxa.

³¹Usai banamainun ka Guehazí ax pain rëkuénkiani kuanx xanu aín xubunu bëbakëxa bëbaxun ka tuákën bëmánanu Eliseonën tatsi buánkë a nankëxa, 'aínbi ka tuá ax uisaibi ka uinakëtia kixun istisari 'iama 'ikën; usokëxa uisaibi 'ikëbë-tama ka Guehazí na aia mërakin Eliseo ësokin kakëxa:

—'Ën kana mínmi usakin 'anun kakësabiokin tuá a 'an, 'aínbi ka shaikiananbi ubikëma 'ikën.

³²Usakian kakëx xubunu atsínkin Eliseonën iskëxbi ka tuá ñukë anua ax 'uxkë anu rakankë

'iakëxa. ³³Usa 'ain ka anu atsínkin anua 'uxkë a xëpúax Eliseo Diosbë banakëxa. Usa 'ain ka tuá ñukë a 'imainun Eliseo ashi anua 'uxkë 'ukëmëu anu 'iakëxa.

³⁴Usai Diosbë banatankëx anua ax 'uxkë anua tuá ñukë rakankë anu 'irukin ka 'ikúkin bëonakin tuá ñukë 'ain kuëbíbetan sënën aín kuëbí nanan bëfskin aín mëkënu aín mëkën nankin 'iküakëxa. Usakin 'akëx ka ñukë ax aín nami matsikë abira abi aín nami xanakëxa. ³⁵Usai 'ikëbë nirui ka Eliseo anua 'uxkë anuax kuaínbëkini niakëxa; usai 'itankëx ka amiribishi anua 'uxkë anu 'irutëkënkín tuá ñukë a 'ikútëkëankëxa. Usokin 'ikúkëx uinakëti mapai achúshi 'imainun rabé oi kushikin uin bitsi ka bëpëkiakëxa. ³⁶Usai 'ikëbëtan ka Eliseonën Guehazí kakë uni a kuënxun kakëxa:

—Xubu 'ibu sunamita xanu akamina kuënti 'ain.

Kixun kakëxua Guehazínën kuënkëx ka xanu ax anu uakëxa, ukë ka Eliseonën xanu a kakëxa:

—Min tuá ka baíski axa kamina bití 'ain. ³⁷Usakin kakëx ka a 'uramoi a tanain rakabukin ka Eliseo asábi ka kakëxa. Usai 'itankëxun aín tuá mënbiani ka anua Eliseo 'ikë anuax kuankëxa.

**Naamán kakë uni nami
chëkimikë 'insínñu 'aíshbi
pëxkúaa ñuikë bana**

5 ¹Anu ka achúshi uni Naamán kakë Sirianu 'ikë 'apun suntárukaman kushi 'iakëxa a ka

upíokin aín 'apun nuibakëxa, a unin ka Diosan 'akinkëxun Sirianu 'ikë unikama axa ami nishkë unikaman 'aiabi an ira abámikin aín suntárुकamabëtan 'akë uni 'iakëxa. Usa 'aínbi ka a unix an nami chëkimikë 'insínñu 'iakëxa.

²Achúshi nëtën ka sirio unikamax israel unikamabë 'akanankëxa, 'akanankëbë abatia ka achúshi xanun tuá xuma ñatan-këxa, ñatanbiankin ka sirianu buánkëxa buánkë ka Naamánñen aín xanun ñu mëëminun 'inán-këxa. ³A xanu xuntakunën ka a ñu mëëxunkë xanu kakëxa:

—Min bënëen kara Samarianu 'ikë an Dios kikë bana uni ñuixunkë unin kara an nami chëkimikë aín 'insín pëxkunun 'akintima 'ikë ñukatí kuantima 'ikën.

⁴Ësakin kakëxua aín xanun kakëx ka Naamán usakian kakë bana aín 'apu ñuixuni kuankëxa. ⁵Kuanxua ñuixunkëxun ka Sirianu 'ikë 'apun kakëxa:

—Asabi ka 'ën kana mi xutin usa 'ain kana achúshi kirika kuënëokë Israelnu 'ikë 'apu buámítí 'ain. Usokin kakëx ka Naamán kuan-këxa. Kuankin ka treinta mil kuríki manë uxua 'akë bianan, seis mil kuríki kuri 'akë bianan mapai rabé chupa aríbi anúan an bana ñuikë uni pëxkukëxun kupíoi kuantí akama biakëxa, ⁶bíbiani kuankin ka Israelnu 'ikë 'apu kuënëoxunkë kirika anua ësai kikë a biakëxa: bixun ka ësai kinun kuënëokë a Israelnu 'ikë 'apu buánxuan-këxa: “Ënë kirika bikin kamina sinántí

'ain 'ën kana 'ën suntárुकaman kushi Naamán an nami chëkimikë 'insín pëxkúnun xuti 'ain kixun 'unántí 'ain.”

⁷Ësokin 'axuan 'inánkëx Samarianu bëbax ka anua 'apu 'ikë aín xubunu kuanxun 'Israelnën 'apu kirika kuënëokë buánkë a 'inánkëxa, 'inánkëxun istánkëx ka Israel unikaman 'apu aín chupa tukai nishi kiakëxa:

—¿'Ëx karana an uni tsónun 'imianan bamanun 'imikë a 'ain, 'apu 'itsían uni achúshi an nami chëkimikë 'insin 'ën pëxkunun 'ënu xunun karana 'ëx Dios 'ain? ¡'Ën sinánkëxun sapi ka nubë 'akánanti barikin ësokin 'aia usa 'ain kananuna upiti bërúankati 'ain! ⁸Ësaia 'apu an buámikë kirika a istánkëx aín chupa tukai kikë 'unánkin ka an Dios kikë bana ñuixunkë uni Eliseonën, ësokin 'apu katánun kamiakëxa: “¿'Ëx Eliseo 'ixun kana ësokin mi kain uisoti kaina mín chupa tukan? A unix ka 'ë isi uti 'ikën, uxun ka Israel menu ka an Dios kikë bana uni ñuixunkë 'ikë kixun 'unántí 'ikën.”

⁹Usakian kamikëxun 'apun xukëx ka Naamán caballonën nikinkë anu 'irukiani kuanx, Eliseo anu 'ikë aín xubu xëkuë-nubi nirakëakëxa. ¹⁰Usai anu kuankë 'aínbi ka Eliseonën ax kai chikíkima an kati uni achúshi xuakëxa: “Xukëx kuanxun istan-këxun ka a unin mapai achúshi 'imainun rabé oi kamina Jordán kakë bakanu nashiti 'ain, usaími

'ikébë ka an nami chëkimikë min naminu 'ikë 'insin ax pëxkúti 'ikë kixun kakëxa." ¹¹Ësokin kakëxbi ka Naamán 'aisamairai nishi ësai kikiani kuankëxa: —'Ën kana an bana ñuikë unia uisa kaina 'ai kai chikíkin 'ë bisa sinan, 'imainun kana 'ëa aín 'Ibu Dios ñukaxunkin aín mékënan 'ën 'insínkë ramëkin an 'ën nami chëkimikë pëxkutisa sinánkë 'ian. ¹²¿Usa 'ain kara Damasconu 'ikë Abaná 'imainun Farfar a bakakamax Israel menu 'ikë bakakamasama upíbu 'iti 'it? ¿Uisa kupín karana ënu aima 'ën 'insínkë pëxkúnux anuax nashi kuankëma 'ain? Usai ki 'itsaira nishkiani ka anuax kuankëxa.

¹³'Aínbi ka an ñu mëëxunkë unikaman a 'urama okin kakëxa:

—'Ën 'Ibu, an Dios kikë bana ñuikë unían, ñu tëira 'anun kakëxun kaina, ¿min 'akë 'itsían? Usa 'ain kamina an kakësabi oi nashi min 'insínkëkama pëxkúti 'ain. ¹⁴Ësokian kakëx kuanx ka Naamán mapai achúshi 'imainun rabëti Jordán kakë bakanu an Dios kikë bana ñuikë unín kakësabi oi nashi nanëakëxa. Usaía 'ikëbëshi ka aín nami bërí kanikë unin nami iskësa upíra 'inun pëxküakëxa.

¹⁵Usai 'i pëxkukiani ka abëa kuankë unikamabë an bana ñuikë Eliseo isi anu kuankëxa. Kuanx anu bëbakin ka Naamánën kakëxa:

—¿Bërí kana 'ën upíokin 'unanin kamabi menu ka Dios 'áima 'ikën, 'aínbi ka Israel menushi achúshi Dios 'ikën! Usa 'ain kamina an mi

ñu 'axúnti uni ënën mi ñu 'inai-shikaskëxun 'ëmi pëxkukë kupí bishiti 'ain. ¹⁶'Aínbi ka Eliseonën kakëxa:

—A 'ën rabikë Dios an ismai-nunbi kana 'ën mi kain, usa 'ain kana min 'inánkaskë ñu a bitima 'ain. Usakin Naamánën karai-shikëxunbi ka Eliseonën kana min ñu bitsima kixun kakëxa. ¹⁷Usakin kakëxunbi kuëëniama ka Naamánën katëkëankëxa:

—Min kamina 'ën 'inaishikë ñu bisamatanin, usa 'ain kana mi ñukatin 'ë karamina caballo rabénu 'arutibëtan sënën Israel me ënu me chukúma 'ë 'inán-tima 'ain; an mi ñu mëëxunti uni ënën ka amiribishi ñuina 'áimai këñutanun bëtsi dioskama, xaroxuntëkënkima Dios ashi ñuina xaronxunti 'ikën. ¹⁸Usa 'aínbi kana Dios achúshi ñu 'atima 'ën 'akë ashia 'ë mëníoxunun ñukatin: 'ën nëtënxuan 'ën 'apun anuxun bëtsi díos Rimón kakë rabikë xubunu a rabi kuankin buánkëx abë kuankëbëa 'apu rantinpuruni 'ikébë 'ëxribi rantipurunkin rabikë a ka Diosan 'ë mëníoxunti 'ikën. ¹⁹Ësokin kakëxun ka Eliseonën kakëxa:

—Kamina upítax kuankin me chukúma buánti 'ain. Usakian kakëx ka Naamán anuax kuankëxa.

Kuania 'urikikiani kuankëbëtan ka ²⁰Guehazí an Dios kikë bana ñuikë uni, Eliseo ñu mëëxunkë an sinánkëxa:

“'Ën ñu mëëxunkë uni Eliseonën ka Naamán sirio uni an ñu bëxun

'inánkaskëxunbi añu ñubi bisamantanxa. Usa 'ain kana Diosan ismainunbi 'ishtuinshi nuibiani kuanxun, añu karana anua biti 'ai isikuanti 'ain."

²¹Kixun sinánbiani ka Guehazí Naamán kuankëbë a kaxú kuan-këxa; kuania kaxú bësukin iskinbi mërai ka, caballonën nirinkë anuax 'ibúkin ñukákëxa:

—¿Uisa ñu 'atima kara inuax?
²²—Uisa ñubi ka 'ikëma 'ikë —kixun ka Guehazínën kakëxa—. 'Aínbi ka 'ën a ñu mëëxunkë uni an ësokin mi kanun 'ë xuaxa, an Dios kikë bana ñuixunkë uni bëna rabé ka bër'ibi Efraín menu 'ikë bashi anuax uax bëbaxa, kixun mi kanun ka 'ë xuaxa, usa 'ain mi tres mil kuríki manë uxua 'akë 'imainun rabé ñusuti chupa a rabé 'inánun buánminun ka kiaxa.

²³Kixuan kakëxun ka Naamánën kakëxa:

—Usama ka mi 'inámmainun kamina seis mil kuríki manë uxua 'akë ënë timakima min biti 'ain. Kixun kakin ka Naamánën ñusuti rabénu 'arukin chupa ió rabé aribi 'aruakëxa, 'arutankëxun ka aín uni rabé an Guehazín buánxuntanun kixun xuakëxa.

²⁴Xukëbë abë kuanx aín xubunu bëbakin ka Guehazínën kuríki 'imainun chupa a bitankëxun an buánkë uni rabé a xuakëxa, xutankëxun ka aín xubunu kuríki 'imainun chupa a unëakëxa.

²⁵Usokin 'atankëx ka an ñu mëëxunkë uni Eliseonu kuankëxa kuankë ka ñukákëxa:

—¿Uinuax kaina mix aín Guehazí? —Kixuan ñukákëxun ka 'ëx kana uinubi kuankëma 'ai —kixun Guehazínën kakëxa. ²⁶Kakëxunbi ka Eliseonën munuma banakin kakëxa:

—Min kamina 'ë paránima 'ën kana Naamán axa mi kuania bitsi aín caballonën nirinkënuax 'ibútia isan, 'ën sinanëinshi kana anu mibë 'ian. Usa 'aínbi ka bërí anun kuríki bianan a pañuti chupa bianan anun ñu 'apákë naë maruanan, anu uvas 'apákë naë bianan oveja, 'imainun vaca aín bënëkama bianan an ñu mëëxunti uni bianan xanuribi an ñu 'axúnti biti nëtëma 'ikën kixun ka kakëxa. ²⁷Usa 'ain ka an nami chëkimikë 'insin Naamánnu 'ikë ax minuribi 'iruti 'ikë 'ianan ka min rënbunki kamanuribi uínsaranbi nëtétima oi 'iruti 'ikën. Usakian kakëx Eliseobë ënanakiani kuanishi ka Guehazí an nami chëkimikë 'insin aín naminu matsi uxua iskësaira 'itánun 'iruakëxa.

**Eliseonën manë ruë
bakanu pakëti nanékë
unin 'akëma ñu 'akin
bëspúnun 'imia ñuikë bana**

6¹Achúshi nëtën ka an Dios kikë bana ñuikë unikaman Eliseo kakëxa:

—Ka is anu nux mibë 'ikë xubu ax ka chukúmara anu 'itsax 'isama 'ikën. ²Usa 'ain kamina nukama Jordán kakë baka kuëbí anu xubu achúshi 'ati i bitánun nukama xuti 'ain anu 'iti ka 'aíma 'ikë kixun ka

kakankëxa. Kakëxun ka —Asábi ka kamina bitsi kuankanti 'ai —kixun Eliseonën atu kakëxa. ³Kakëxunbi ka atu achúshinën kakëxa —mixribi karamina nubë kuantima 'ai kixun.

Kakëxun ka —Asábi ka kana mitsubë kuanti 'ai —kixun Eliseonën kakëxa.

⁴Kabiani ka Eliseo atubë Jordán kakë baka kuëbí kuankëxa, kuanx anu bëbaxun ka anua i tëakan-këxa. ⁵Tëakëbëbi ka anúan achúshi unin i tëakëxbi manë ruë ax máchiki kianx bakanu pakëakëxa. Usai 'ikëbë ka uni ax kuënkëankëxa:

—¡Kuëenkëni ka Eliseonën kuanun ësai kiakëxa 'ënama ka manë ruë ënëx 'ikën! ¡Bëtsi uni ñukábëtsinkin 'ën bëkë ka manë ruë ax 'ikën! ⁶Kia ka —¿Uinu kara nanéax? —Kixun an Dios kikë bana ñuikë uni Eliseonën kakëxa. Usakin ñukatia ka bëtsin ënu ka nanéaxa kixun tanxuan-këxa. Tanxunkëxua Eliseonën i pëñan achúshi tëatankëxun anua nanékë anubi nikëbë ka manë ruë bakanu nanékë ax bëspúti urua-këxa. ⁷Usai 'ikëbëtan ka Eliseonën ka bit kixun kakëxa. Kakëbëtan ka bëtsin manë ruë bëspúti uruia biakëxa.

**Eliseo 'imainun sirionu 'ikë
suntárukama 'ia ñuikë bana**

⁸Sirionu 'ikë 'apun ka Israel kamabë 'akanankë 'ixun aín suntárunën kushikama timéxun, uinuirá karanuna anu kuanx 'iti

'ati 'ain kixun ñukákëxa. ⁹Usa 'ain ka Eliseonën ësokin Israelnu 'ikë 'apu kamiakëxa, a menu kamina kuankantima 'ain a menu ka sirio suntárukama nitsia usa 'ain. ¹⁰Usa 'ain ka Israelnu 'ikë 'apun aín suntárukama a menu kuan-tanun an Dios kikë bana ñuikë unin kakësabiokin 'amo xuakëxa, usakin 'akin ka 'itsokin axa atumi nishkë Sirionu 'ikë suntárukaman 'ati 'ikëbi atu iémiakëxa.

¹¹Usa 'ain ka Sirianu 'ikë 'apun atu anuxunbi 'akasmatan-këx 'itsaira nishkin aín suntárunën kushikama kuënxun kakëxa:

—¡Uinu 'ikë mikama achúshinëx kaina an Israelnu 'ikë 'apu bana ñuixuni kuankë 'ai kamina 'ë kati 'ain! ¹²Kixuan kakëxunbi ka atu achúshinën kakëxa: Nukama achúshinëxbi kananuna anu 'ikë 'apu bana ñuixuni kuaniman. 'Aínbi ka an Dios kikë bana ñuikë Eliseo Israel ëmanu 'ikë uni an kuni, kamabi minmi usakin 'akatsi kikë banakama Israel unikaman 'apu a ñuixunia anumi 'uxkë anuaxmi kikë bana abi ka an kuaxun ñuixunkësa 'itánun ñuixunia. ¹³Usakian kakëxun ka aín suntárunën kushikaman Sirionu 'ikë 'apu kakëxa:

—Anu kuanxun kamina uinu kara, Eliseo 'ia isti 'ain 'ën kana suntárukama ñatamiti 'ain.

Usakian kakëx kuanxun isëtsinxun ka Dotán kakë ëmanu ka Eliseo 'ia kixun kakëxa, ¹⁴usakian ñuixunkëxun ka Sirionu 'ikë 'apun axa caballonuax

'akanankë, 'imainun caballonën nirinkë anuax 'akánanti 'unanbu 'imainun menuax 'akanankë suntárúkama 'itsaira xuakëxa xukëx kuanx ka imé Dotán kakë ëmanu bëbaxun atu bëararakëxa.

¹⁵Usakin bëarakë a pëkarakëma 'aínshi ka Eliseonën ñu mëmikë uni niruakëxa, nirui ëman chiki-kinbi ka 'aisamaira suntáru 'imainun caballonuax 'akanankë-kama 'imainun caballonën nirinkë anuax 'akanankë suntárúkaman ëma bëararakë mërakëxa, mërabiani kuanxun ka Eliseo kakëxa:

—'Aisamaira unin ka nu bëarabuiansa, ¿a ñu karanuna bërí nun 'ati 'ain? ¹⁶Kixuan kakëxun ka Eliseonën kakëxa:

—Kamina rakuétima 'ain, axa nubë 'ikë ax ka 'itsaira 'aish atubëa 'ikë abëtan sënénmaira 'ikën. ¹⁷Ësokin katankëxun ka Eliseonën Dios ësokin abë banakin kakëxa: “'Ën kana ësokin mi ñukatin, 'Ën 'Ibu an 'ë ñu mëëxunkë uni kamina bërí min ismiti 'ain.” Kixun kakëxun ka Diosan Eliseo an ñu mëëxunkë uni ismiakëxa, ismi-këxun ain bashikama anua Diosan suntárúkaman tsi rëkirukësa 'ixun bëararakë isakëxa.

¹⁸Usa 'ain ka atu 'anux sirio suntárúkama kuankëbëtan Eliseonën Dios ñukákin kakëxa: 'Ën kana ënë suntárúkama mi bëxuñu 'iminun mi ñukatin. “Usakian Eliseonën ñukákëxun ka Diosan sirianu 'ikë suntárúkama bëxuñu 'inun 'imiakëxa.” ¹⁹Usai 'ia ka Eliseonën atu kakëxa:

—Anunmi ukankë bai ënëx ka a baima 'ikën 'imainun ka anu mi ukankë ënëx a mi 'anuxun barikë ëma ama 'ikën. Usa 'ain kamina 'ën ami barikankë uni anu mitsu buánun 'ë nuibëtsinkanti 'ain. Usakin kabiankin ka Samaria ëmanu atu uankëxa.

²⁰Atu uanx anu bëbakin ka Eliseonën ësokin Dios ñukákëxa: “Bërí kamina ënë unikaman bëru na iskanun bëpëkinun 'imiti 'ain.” Usakin ñukákëbë bëpëkikin iskinbi ka Samaria ëma nëbëtsinshi bëbakë okankëxa. ²¹Usai anu sirionën suntárúkama bëbakë iskin ka Israel unikaman 'apun Eliseo ñukákëxa:

—¿Ënë unikama kamabi rëtënun 'ën suntárúkama 'amiti kara uisa 'iti 'ik? ²²Kiabi ka Eliseonën kakëxa:

—Usama ka kamina rëtëmitima 'ain. Abë 'akanankin ñusmoxun bixun uni itsi 'ai kamina 'axë-tima 'ain. Usakin 'akinma kamina pimianan xëamitankëxun atun 'apunua kuantanun xuti 'ain. ²³Usa 'ain ka achúshi fiesta chaiira 'akin atubëtan pianan xëakankëxa. Usakin 'atankëxua 'apun kamina kuankanti 'ai kixun xukëx ka atun 'apunubi kuankankëxa. Usakin 'akë anuxuinshi ka sirio unikaman Israel menuax atubë 'akanankë ëankëxa.

**Sirianu 'ikë suntárúkaman
Samaria me bikë 'ain anu
Eliseo 'ia ñuikë bana**

²⁴Usai 'ikë basikëbëtan ka, Benhadad Sirianu 'ikë 'apu an aín suntárúkama timëakëxa, timëbiani atubë kuanxun ka Samaria

kakë ëma 'ati sinánxun bëara-rákëxa. ²⁵Usakin 'an ka Samaria ëma xëkuë anun kuainti 'aíma 'inun upíokin xëpukë 'ain numin 'itsaira 'ikankëxa, usa 'ain ka a piti këñúkëbëtan achúshi burro maxxá ochenta kuríki manë 'akë sënën aín kupí 'iakëxa, 'ianan ka ñuma-kuru pui achúshi litro chukúma 'inun bikë ax, mapai achúshi kuríki manë 'akë sënën kupiakëxa.

²⁶Achúshi nètën ka Israelnu 'ikë 'apu anun ëma bëararakin kënëkë manámitan inutia mërakin kuën-këonkin achúshi xanun kakëxa:

—¡'Apu 'ixun kamina min 'ë 'akinti 'ain! ²⁷Kixuan kakëxun ka 'apun kakëxa:

—Diosan mi 'akiniama karana, ¿uisokin 'ën mi 'akinti kaina kuëënin? ¿'Ën karana trigo këñun mi, vino 'inánti 'ain? ²⁸¿Uisai kaina 'ian? Kixuan kakëxun ka xanun kakëxa:

—Ënë xanun ka ësokin 'ë kaxa, min tuá kamina bërí nun piti bëti 'ain, iméishi kananuna 'ënanribi piti 'ain. ²⁹Usakin kakëxun kananuna 'ën tuá, upíokin ronexun nëishokin 'axun pian. Usakin 'onxun kana a pëkarakëbëtan aín tuaribia a piti 'ati bënun kan, 'aínbi ka an aín tuá unëxa. ³⁰Ësokian a xanun kakëxun kuati 'itsaira nishkin ka, 'apun aín chupa tukakëxa. Tukakian anun ëma bëararakin kënëkë maná-mixun, bëtsi chupa pañuia ka anu 'ikë unin iskankëxa. ³¹Usakin 'ai ka 'apu munuma kuënkëni kia-këxa: “¡Diosan ka Eliseo Safatnën

bakë bëchikë a ënë nètënbi aín maxxá tëbískaiama 'aisamaira okin 'ë tëmëramiti 'ikën!” ³²Usai 'imainun ka Eliseo aín xubunu uni aín tukurikukamabë timéax bukukë 'iakëxa. Anu bukumainun ka 'apun aín uni achúshi xuakëxa. Xukëx kuanxa aín xubunu bëbakëma pain 'ain ka, Eliseonën aín tukurikubukama a kakë 'iakëxa:

—'Apun ka an uni 'akë 'ixunbi 'ë isa 'anun kixun uni xuaxa. Usa 'ain kamina, atúxa bëbakëbëtan xubu xëputi xëpukin 'aimakin kushiokin tuinti 'ain, usa 'ain kana atu kaxú aia nikuatsinia aín 'apu kuati 'ain. ³³Kixun atu kaia sënénkë 'aímabi ka, anua Eliseo 'ikë xubunu bëbakin Eliseo kakëxa:

—Diosanbi ka ësainu nux 'inun nu 'imiaxa, ¿añu karanuna nua 'akinun kixun kainkin nun 'ati 'ain?

7 ¹Kixun kakëxun ka Eliseonën kakëxa:

—Diosan bana kamina kuati 'ain. Ësai ka Dios kiaxa: “Iméishi ënë horanbi ka Samaria ëmanu 'ikë unikaman anun atsínti xëkuë-nuxun mapai achúshi 'imainun rabé litro trigo putuakë achúshi kuríki manë 'akë kupinshi maruti 'ikën, 'imainun ka achúshi kuríki manë 'akë kupinshi quince litro cebada putuakëribi maruti 'ikën.”

²Ësokin kakëxun ka an 'apu ñu mëxunkë unin an Dios kikë bana ñuikë uni Eliseo kakëxa:

—Diosan naíkamë 'ëo xëókinun 'imikëbëbi ka mix kikësoibi 'itima 'ikën.

Usai kiabi ka Eliseonën kakëxa:

—Min bërúnbi kamina usaía 'ia ñu isti 'ain, 'aínbi kamina min a ñukama pitima 'ain.

³Usakian kamainun ka rabé 'imainun rabé uni an nami chëkimikë 'insínñu uni anun ëmanu atsínti xëkuënuu 'ikë atuxi kanan-këxa:

—¿Añu karanuna nun bama-tishi kaini tsókin ënuxun 'ati 'ain? ⁴Ëma 'ukëmëu atsínti sinanx atsini kananuna anuax bamati 'ain, anu ka numi chaiira 'ikën; 'imainun ënubi tsótax kananuna bamati 'ain. Usa 'ain kananuna ënuax anua sirio unikama 'ikë anu kuantí 'ain; anuxun 'akaskin 'akëx sapi kananuna anuax bamati 'ain.

⁵Ësai kanankiani ka a xupi-butia béanki kuankëbë anua sirio unibu 'ikë anu rikiankëxa; 'aínbi ka anua atux 'ikë anu, bëbai kuankin 'urama okinbi uibi anua 'aíma okëxa. ⁶Usai 'inuan Diosan 'imikëbëa sirio suntárukama anuax 'akánanti 'aisamaira caballonën nirinkëxa banakësari 'ia kuanun 'imianan caballonuax 'akanankë suntáru ukësari 'ia kuanun kuamiakëxa; kuamikëxun ka sirio suntárukaman sinán-këxa. Israelnu 'ikë 'apun isa hitita 'imainun egipcionu 'ikë 'apukama atuisa aín suntárukamabë timéxun 'anun kupíoxa kixun sinánkëxa. ⁷Usakin sinani ka bari xupibuti béanki kuankëbë, atux anu 'itia chupa xubusa okin 'akë a ëbianan aín caballo 'imainun aín burro akamabi anua 'ikankë anubi uisabi okinma atu 'aisa sinani abákin

ëbiankankëxa. ⁸Ëbian ka an nami chëkimikë 'insínñu unikama anua 'ikankë chupa xubusa okin 'akë kamanu atsínbëkin kin anua ëbiankankë piti pianan xëakëxa; usakin 'anan ka manë uxua, kuri 'imainun chupa, akama bibiankin buánxun unëakëxa. Unëbëtsini uxun ka bëtsinuaribi ñukama bibianxun aribi unëakëxa. ⁹Usakin 'ax ka atuxi kánani kikankëxa:

—Nun nu ësokín ñu 'akë ënëx ka upíokin 'akëma 'ikën. Usa 'ain kananuna ënë nëtënbi unékinma atu kai kuantí 'ain, nun kananuna unéxun ësokín ñu 'atima 'ain. Nun nu iméishi kai kuanxun kaínti 'aínbi ka nun isanuna 'atima ñu 'a kixun nu 'uchokanti 'ikën. Usa 'ain kananuna kuantankëxun anua 'apu 'ikë xubunu 'ikë unikama kai kuantí 'ain.

¹⁰Usai kanankiani kuanxun ka an ëma bërúankë uni kuënxun kakëxa:

—Nukamax kananuna anua sirio suntárukama 'ikë anu kuan, 'aínbi ka uíxbi asérabi anu 'aíma 'iaxa; 'imainun ka achúshi unirabi banakëma panákë 'iaxa. Usa 'ain ka caballo kamabëbi burrokamax-ribi tükërekapabuinkë 'ianan anua 'ikankë atun xubu chupa 'akë ax atun 'akësabi 'iaxa.

¹¹Ësokín kakëxun ka an anun ëmanu atsínti xëkuë bërúankë unín 'apun xubunu 'ikë suntárukama bënëkinshi kuënkëxa. ¹²Kuënxun kakëxuan aín suntárunën kakëx nirukin ka 'apun a imébia ain suntárunën kushikama timéxun kakëxa:

—Ĕsokin kana sirio unikama 'ikē ñuixunkin mitsu kain. Nuxnu pitiñuma 'aish tēmērai numin 'ia ka atun 'unánxa, usa 'ain sapi ka atux anu 'ikēkama ēbiani unēti kuanxa, atun sapi ka sinánxa nuxnu ēmanuax chikíkiania nukama 'akimashi bianan anu atsínkin Samaria ēma biti sinanx ninu unēkanxa.

¹³Kiabi ka aín suntárunēn kushi achúshinēn kakēxa:

—'Ĕn kana ēsokin mi kain min kamina suntárukama mapai achúshi caballo bērukē anun kuantankēxuan, uisai kara 'akanania istánun uní xuti 'ain. Xutia 'akēx ka bamananbi 'akēxma usabi utēkēnti 'ikēn, 'aínbi ka atux utankēx anun rabiti nusamaira 'isatanan axa ēnu tikikē Israel unikamasamaira 'isatantima 'ikēn.

¹⁴Usakin kakēxun ka rabé caballoñēn nikinkē a bitankēxun, 'apun anua sirio suntárukama bukukē a ñachatanun kixun xuakēxa.

¹⁵Usakin kakēx rikiani kuankin ka anua sirio suntárukama abati kuankē anunbi kuantankēx Jordán kakē baka anubi bēbakin nuiakēxa, nuibiani kuankinbi ka anúan kuantankē anua 'aisamaira atun chupa puanan ñuribi sirio unikaman bēnēti abákin pubiankē isakēxa. Usai isiani anu kuantēkēnxun ka an istia xukē suntárukaman 'apu atun isiankē ñukama ñuixuankēxa.

¹⁶Usakian ñuixunkēx bēnētishi rikianxun ka Samarianu 'ikē unikaman anuaxa sirio unikama abákē atun 'ikēkama 'atimokēxa.

Usakin 'akē 'ain ka Dios kikē-sabiokin trigo putuakē mapai achúshi 'imainun rabé litro a manē kuríki achúshi kupí bianan; cebada putuakē quince litro aribi, manē kuríki 'akē a achúshi kupíshi maruakēxa. ¹⁷Usokēbētan ka 'apun an a ñu mēēxunkē uni an isa anun ēmanu atsínti xēkuē bērúanun kixun ēankēxa, 'aínbi ka 'aisamaira 'ixuan unikaman xēkuēnuxun anu 'irukin chákakankēx ñuakēxa, usakin ka an Dios kikē bana ñuikē unían 'apu a isi kuankē 'ikē kakē-sabiokin a bana sēnēnmikin 'akēxa. ¹⁸Usai ka an Dios kikē bana ñuikē unia 'apu, kakēsabi oi Samaria anun atsínti xēkuēnuxun unin mapai achúshi 'imainun rabé trigo putuakē maruanan cebada quince litro manē 'akē kuríki achúshi kupín ishi maruti 'ikē kikēsabiokin 'akēxa. ¹⁹Usa 'ain ka an 'apu ñu mēēxunkē uni an Dios kikē bana ñuikē uni Diosan naí kamē 'ēo xēókimikēbēbi isa usai 'itima 'ikē kixun kamainua. Eliseonēnribi min bērúnbi kamina usai 'ia 'isnuxun 'ain, 'aínbi kamina a ñukama pinxuma 'ai kixuan kakēsabi oi ka usai 'iakēxa. ²⁰Usai ka asérabi, unían 'aisamaira 'ixun chakakēx anun ēmanu atsínti xēkuēnu rakati a uni ñuakēxa.

**Eliseo ashikin usaia
ñukama 'iti ñuitankēx
ñua ñuikē bana**

13 ¹⁴Eliseo axa 'insínkē 'aish ñūtisa rakatan ka, Joás Israel unikaman 'apu ax a isi anu

kuankëxa, kuanxun ka 'ikúkin bitsi inkin kakëxa:

—¡'Ën papa 'ibusá 'ikë kana mi nuibakin kain, mix kamina Israel suntárukamasamaira kushiira 'iakën 'ia 'aíshbi kamina ësaira rakatan!

¹⁵Kakëxun ka Eliseonën kakëxa:

—Kanti achúshi këñun kamina pia itsi biti 'ain. Kakëxun ka 'apun kanti achúshi bianan piaribi biakëxa. ¹⁶Bitsia ka Eliseonën kakëxa:

—Anun bëëkakin pia ninun kamina min kanti kanuti 'ain kakëxa. Kakëxuan 'apun kanti bëëkamainun ka Eliseonën, aín mëkënribi anua 'apun kanti bëëkakin tuinkë anubi aín mëkën nankin, ¹⁷kakëxa:

—Anun buánxun isti xëputi chukúma amiaxa bari urukë amia 'ikë a kamina xëókati 'ain. Kixun kakëxun xëókaia ka 'apu Eliseonën kakëxa:

—Bërí kamina, ¡Kanti bëkakin pia niti 'ain! Kakëxun ka 'apun pia kanti niakëxa. Nikëbë ka Eliseo munuma kuënkëni kiakëxa:

—¡Min pia ënëmi katamëti kamina Diosan 'imikëx iéti 'ain! ¡Pia ënën ka Israelkaman Siria unikama kupitanuma 'ati 'ikën! ¡Min kamina sirio unikama Afec, kakë ëmanuxun kupitanuma këñukin 'ati 'ain! ¹⁸Usai pain kitankëxun ka Eliseonën 'apu kakëxa:

—Pia raíri a kamina biti 'ain. Kakëxua pia bitsia ka 'apu Eliseonën kakëxa:

—Bërí kamina pia mi bikë anun me rishkiti 'ain. Kakëxun rabé 'imainun achúshi okin me rishki ka 'apu anu nirakëakëxa. ¹⁹Usakin 'aia anubi nirakëtia ka an Dios kikë bana ñuikë unin nishkin 'apu kakëxa:

—Mapai achúshi okin 'anan achúshi okin me rishkixun kamina min sirio unikama kamabi këñukin 'atsían; 'aínbi kamina rabé 'imainun achúshi okinshi min atu 'anuxun 'ain.

²⁰Ñukëa Eliseo maínkan 'ain ka baritsi baritsi inúkëbë, an ñu mëkamakë moabita unikama Israel me kamanu atsíankëxa, ²¹nëtë itsin ka uiti Israel unikamax kara achúshi uni ñukë maínti buani kuankëxa, 'aínbi ka an aín 'ibu 'atankëxun ñu mëkamakë unikama rikuatsinia isi atumi rakuéti abákin anu Eliseo ñukë maían kini anu uni ñukë a nipa-biani abákankëxa. Usakin 'akëx ka uni ñukë ax anu Eliseo ñukë maían aín xo kamami tikishi uina-këti baiski nitsi niruakëxa.

Asirionu 'ikë 'apun Samaria ëma 'ibuokin bia ñuikë bana

18 ⁹Ezequías ax ka mapai achúshi 'imainun rabé bari 'apu 'iakëxa, Oseas kakë Elánën bakë bëchikë ax ka Israel unikaman 'apu 'iakëxa, anuan rabé 'imainun rabéribi baritia 'irukë anun ka Asirianu 'ikë 'apu Salmanasar kakë ax aín suntáru-kamabë Samaria ëmanu bëbakëxa, bëbakin ka atun ëma bëararaxun

atu 'ibúakëxa, ¹⁰usokin 'atankëxun ka rabé 'imainun achúshi baritia 'ikëbëtan Asirio suntárukaman Israel unikama ñatankëxa. Anu ka mapai achúshi 'imainun achúshi baritia Ezequías ax Judá menu 'apu 'iakëxa, 'imainun ka Oseas axribi mapai achúshi 'imainun rabé 'imainun rabé baritariibi Israel menu 'apu 'iakëxa, Asirio unikaman Samaria 'ibuakë 'ain. ¹¹Usakin 'axun ka 'apu Salmanasar an israel unikama Asiriano buánxun Habor, menua 'ikë Gozán kakë baka kuëbía 'ikë Halah kakë ëma anu raíri xuanan, aín patsankamaribi medos kakë ñakáitsi unikama bukukë atun ëmanu xuakëxa. ¹²Ënë ñukama ka Israel unikama inúakëxa atúnbi ka Diosan bana kikësoi 'isamatankankëxa, usai 'ikin ka a tanti bana 'atima okankëxa aín uni Moisés usakin atu 'unánminun kixun Diosan ká banakama abi kuaisama tankë kupín.

**Senaquerib kakë 'apu Judá
menu atsián ñuikë bana**

(2 Cr 32.1-19; Is 36.1-22)

¹³Anuan Ezequías catorce baritia 'apu 'ikë anun ka Senaquerib Asiriakaman 'apun aín suntárukamabëtan, Judá menu 'ikë ëmakama upíokin aín kënë 'akë ëmakama a anu atsiínkin bikanëxa. ¹⁴Usa 'ain ka Ezequías Judá menu 'ikë 'apun an ësokin Asiriano 'ikë 'apu Laquis kakë ëmanua 'ikë a kamiakëxa: “Ën kana 'aisama okin ñu 'an. Usa

'ain kamina 'ën menuax uiti kaina 'ë ñukáti atibi mi kupíonun anuax chikiti 'ain.” Ësakin kami-këxun ka Asiriano 'ikë 'apun Ezequías Judánu 'ikë 'apu ati 'itsa kupíonun kamiakëxa, nueve mil novecientos kilo manë uxua 'imainun novecientos noventa kilo kuri aribia 'inánun kixun kamiakëxa. ¹⁵Ësokin kamikëxun ka Ezequíasnën anuxun Dios rabiti xubunu 'ikë kuríki kamabi bianan 'apun xubunua 'ikë ñukama bixun buámiakëxa. ¹⁶A nëtënbi ka Ezequíasnën anuxun Dios rabiti xubu xëkuë kamanua ami aín xëkuë 'ati i nitsínkë ami takáshkakin 'amia kuri akamabi bixun Asiriano 'ikë 'apu Senaquerib a buámiakëxa.

¹⁷Usokin 'akëxunbi ka Asiriano 'ikë 'apu Senaqueribnën, an 'apu Ezequías rabé 'imainun achúshi aín suntárunën kushikama abëa nuibanairakë akama këñun suntáru 'akánanti 'unáirabu akama Laquisnua Jerusalén 'atanun kixun xuakëxa. Xukëx kuanx ka Jerusalénnu bëbax anun uni nikë bai rapasua 'ikë baka anuxun chupa chukakëx uxuira 'ikë kakin anëkë anu bëbakankëxa. ¹⁸Anu bukuxun ka anuxun 'apu anuisa kuanun kixun kamiakëxa, 'aínbi ka ax kuankinma 'apun Eliaquim Hilquías aín bakë bëchikë an 'apun xubunuxun ñu bërúankë, a 'imainun Sebná an kirika kuënëokë a 'imainun an kirika 'apu kikëbëtan kuënëokë Joah Asafnën bakë bëchikë akama

atuinsa isi kuantanun kixun xua-këxa.

¹⁹Xukëx kuanx anu bëbaia ka Asirio suntárunën kushi achúshitan atu kakëxa:

—Ësokin kamina Ezequías kati 'ain, 'apu kushiira, Asirianu 'ikë ax ka ësai kiaxa: ¿Añumira kata-mëxun kaina 'ëx kana uisaibi 'ima kixun sinanin? ²⁰¿Min kaina upiti banakë ax isa 'akánanti 'unairakë usaribi 'ikë kixun sinanin? ¿Uimi kaina 'ën kakëxunbi 'aisama tankë 'aish katamëti 'ain? ²¹Ën kana 'unanin Egiptonu 'ikë unikamami kamina mitsux katamëisa tanin. 'Aínbi ka usama 'ikën atux ka uníxa tutishan xo tsënkakin bitsibi ami mënaxkikë usaribi 'ikën. Usa ka 'apu faraón Egipto menu 'ikë ax ami uni katamëisama 'ikën. ²²Mitsun kamina 'ë kati 'ain: nukaman kananuna Nukën 'Ibu Dios ishi rabin kixun, ¿uisa kupí kara Ezequíasnën anuxun mi bërámabi mitsun Dios rabiakama a rurupatan-këxun, Judánu 'ikë unikama 'imainun Jerusalénnu 'ikë unikama atun Jerusalén nuxuinshia rabinun kixun kain? ²³Usa 'ain kamina 'ën 'apu Asirianu 'ikë abëtan usakinmi ñu 'ati sinánti 'ain: 'ën kana mi dos mil caballo 'inánti 'ain, mínmi an nikinti uni mërakë 'ain. ²⁴Mix kamina an ñuumara 'ikëbi abámikin asirionu 'ikë suntárunën kushikama abámikin 'aisama 'ain, Egiptonu 'ikë unikama amimi mitsux katamëkë anuax 'akánanti akama 'inánan caballokama

'inánkëxunbi. ²⁵Nux kananuna ënë ëma 'ai uan, usa 'ain kamina mitsun Diosan ka atu 'akinia kixun sinántima 'ain. ¡An ka nukaman masókin atu 'anun xuaxa kixun kamina Ezequías kati 'ain!

²⁶Usakian kakëxun ka Eliaquim, Sebná 'imainun Joah akaman asirionu 'ikë suntárunën kushikama kakëxa:

—Nu kamina arameo banan kati 'ain, nun kananuna atun bana kuati usa 'ain. Nu kamina hebreo banan katima 'ain, axa anun ëma kënëara tanain 'ikë unikaman ka kamaxunbi kuatia. ²⁷Ësai kiabi ka Asirionu ikë suntárunën kushi achúshinën kakëxa mitsun 'apu ësokin kanun ka Asirianu 'ikë nun 'apun nu xuaxa; axa anun ëma kënëara anu 'ikë unikama anribi ka mitsun 'akësaribi okin atun puibi pianan atun insúnbi xëanuxun 'aia.

²⁸Ësokin katankëx ka suntárunën kushi niruax hebreo banan munuma kuënkëni kiakëxa:

—Kamina kuakanti, 'ain ësai ka kushiira 'apu Asirianu 'ikë Senaquerib ax kiaxa: ²⁹Ezequíasnën mitsu paránun kamina 'amitima 'ain; an ka 'ën suntárukamabëtan 'aia mitsu 'akinkasmati 'ikën! ³⁰A mi katamëtia ka Diosan nu 'akinti 'ikë kixun Ezequíasnën mitsu kati 'ikën: Asérabi ka Diosan nukama ëñëmikin 'akinti 'ikë kixun kakian; ënë ëma ka Diosan Asirianu 'ikë 'apun aín suntárukamabëtan 'atima 'ikë kixun, ³¹kakëxunbi

kamina aín bana kuakantima 'ain. Asirianu 'ikë 'apun ka ësokin mitsu kanun 'ë xuaxa abë nuibanani mënionantankëx atubë 'ikin ismina, aín uvas 'apákë 'anan higuera akama pianan atun xëatia me naëxun 'amikë 'umpax aribi xëakanti 'ai ka kiaxa. ³²Usai 'ia kana achúshi me upíira mitsun mesaribi anua trigo pán 'ati a 'imainua uvas aín baka xëati, 'ianan anua olivos bimi aín xëni biti 'imainun, buna rëpa 'aisamaira 'ikë 'ën nëtë anu mitsu uanti 'ain. Usa 'ain kamina anuax bamaima mitsux upitax tsókanti 'ain. Usa 'ain kamina Ezequíasnën mitsu paránkin Diosan ka nu 'akinti 'ikë kixun kakëxunbi aín bana kuakantima 'ain. ³³¿Bëtsi ëmanuxun unin rabikankë dioskama an kara Asirianu 'ikë 'apun aín suntáru 'amia mitsu 'akinti 'ik? ³⁴¿Uinu kara Hamat ëmanua tsóa unikaman dios a 'imainun Arpad ëmanua 'ikë unikaman dios 'ik? ¿Uinu kara Sefarvaim, ëmanu 'imainun, Henánu 'ianan Ivá kakë ëmanu 'ikë dios axribi 'ik? ¿A dioskaman kara Asirianu 'ikë suntárukaman 'aia Samarianu tsókë unikama 'akinti 'ik? ³⁵¿Uinu 'ikë mekamanu 'ikë diosan kara 'apu Senaqueribnën aín suntárukamabëtan 'aia 'akinti 'ik? Mitsun kamina sinántima 'ain Diosan ka Jerusalén ëmanu tsotia mitsu 'akinti 'ikë kixun.

³⁶Ësokian kakëx ka anun ëma kënëarakënu 'ikë unikamax uisa bana banakama 'ikën, 'apu

Ezequíasnën banaiabi atu uisakinbi kaxuma 'anun kixun kakë 'aish. ³⁷Usa 'ain ka Eliaquim an 'apun xubunuxun ñu bërúankë a 'imainun Sebná an kirika kuënëokë a 'ianan, an 'apu kikëbëtan kirika kuënëokë Joah akaman 'atimokin sinani nishkin, atun chupa tucabiani 'apu Ezequías isanan usakian Asirionuax ukë suntárunën kushikaman kakë akama ñuixuni kuanxëxa.

**Diosan Judánu 'ikë
unikama Senaqueribnën
suntárukaman 'aisataniabi
'amiama ñuikë bana**

(2 Cr 32.20-23; Is 37.1-38)

19 ¹Usakian kakëxun kuabianxun atun ñuixunkëxun kuakin ka 'apu Ezequíasnën ain chupa tukai nishkin bëtsi chupa xëni pañuakëxa, usakin pañubiani ka anuxun Dios rabiti xubunu kuanxëxa.

²Kuanx Diosbë banatankëxun ka Eliaquim an 'apun xubunu 'ikë ñukama bërúankë a 'imainun an kirika kuënëokë Sebná akëñun, kamabi sacerdotekama 'imainun uni 'ain tukurikubukama aturibi 'itsaira paëkin bëtsi chupa pañubiana, an Dios kikë bana ñuikë Isaías Amósnën bakë bëchikë abë banatanun kixun xuakëxa, ³xukin ka ësai ka 'apu kiaxa katánun kixun kakëxa: Bëri kananuna tëmëramikë 'iti 'ain, usa 'aish kananuna bakënuxa aín nëtë 'ikëbë xanu paëtani bënëtibi aín nami bamax kushima 'aish

'ikasmakësa usaribi 'iti 'ain. ⁴Ën sinánkëxun sapika min Diosan aín 'apúan xukëx Asirianu 'ikë suntárunën kushikama 'atimai banai kikë atun banakama kuakë 'iti 'ikën atux ka Israel unikaman Dios ñui 'atimati banaxa usa 'ain sapi ka a kuaxun Diosanbi a ñuia kikë akama 'aisama okin tëmëramiti 'ikën. Usa 'ain kamina axa bërúkë nukama achúshi okin Dios ñukáxunti 'ain.

⁵Ësakin kaxúan xukëx ka suntárunën kushikama an bana ñuikë Isaías isi kuankëxa, ⁶kuanxun ka 'apu Ezequíasnën usakin katánun kixun kakë banakama ñuikin kakëxa, kakëxun kuatankëxun ka an bana ñuikë Isaíasnënríbi atun 'apua ësokín katánun kakëxa: Nukën 'Ibu Dios ka ësai kixaxa: Asirianu 'ikë 'apun suntárunën kushikamaxa 'ë ñui 'atimai banakë a mi kamami rakuékantima 'ain. ⁷Ka kuat, 'ën kana a kuabiania bënëtishi ratúkiani aín menubi kuantëkëntanua bana 'aisama ñuixunun uni achúshi 'imiti 'ain usokín 'akëx kuanx ka 'ën 'amikëxun unin 'akëx këñuti 'ikë, kixun ka Diosan Isaías kakëxa.

⁸Usaia anu atux 'imainun ka Asirianu 'ikë 'apu Senaquerib ax aín suntárukamabëbi Laquis ëmanuax rikiankë 'iakëxa. Usai anu kuankëbë ka Jerusalënnuax suntárunën kushikama atúxribi anu kuankëxa, kuakinbi ka Libná kakë ëmanua 'ikë unikama axa 'anux ami 'ikuainkë mërakëxa. ⁹Anuxun ka Asirianu 'ikë 'apun

Tirhaca kakë uni Etíopia menu 'ikë unikama 'apu kaisa mitsubë 'akananun aín suntárukamabë Judánu 'ikë suntárukama 'akinux aia kixun ñuikania kuakëxa.

Usa 'ain ka amiribishi Asirianu 'ikë an aín suntárunën kushikama Ezequías Judá menua istëkëntanun kixun xuakëxa, ¹⁰xukín ka achúshi kirika ësokín 'atankëxun buámiakëxa: Min Dios ami mitsux katamëkë an ka 'ën suntárukaman 'axuma 'anun anu mitsux tsókë Jerusalén ëma a bërúanti 'ikën; usa 'aínbi kamina mia paránkëxunbi usa ka kixun aín bana sinántima 'ain. ¹¹Minbi kamina kuan uisakin kara Asirianu 'ikë 'apun aín suntárukama bëtsi unikama 'amiaxa kixun. ¿Usa 'ain kaina mix uisax iéti 'ain? ¹²¿Bëtsi dioskama kara 'ën chaitiokëkama raíri ëma masókin 'aia Gozán, Harán, Résef 'imainun Bet-edén menua 'ikë ëma Telasar anua bukukë unikama iémiakëx? ¹³¿Uinu kara Hamat, Arpad, Serfavaim, Hená 'imainun Ivá a ëmakamanua 'ikë 'apukama ax 'ik?

¹⁴Usakin xukëx kuanxua Senaqueribnën suntárunën kushikaman Jerusalënnu bëbakín 'inánkëxun ka Ezequíasnën kirika kuënëokë a biakëxa, bitsi ka a isi anuax banakëxa.

'Abiankin ka anuxun Dios rabiti xubunu kuanxun anu pëokakin nankëxa, ¹⁵nantakëxun ka Dios abë banakin ësakin kakëxa: Israel unibunën Dios mix kamina min ángelkama a manami 'ain, usa

'aishi kamina mix kamabi menu 'ikë 'apukaman Dios 'ain, min kamina naíkamë 'ëökëñun me uniokën. ¹⁶'Ën mi ñukákëxun kamina upíokin kuati 'ain. Min kamina ësaia ñu 'ia isin nun 'Ibu Dios. Senaqueribnën ka 'atima banakama mi ñuikin kuënëoxun 'ë kirika bëmiaxa, mix Dios 'aish këñutima oi unia 'aínbi ka.

¹⁷Dios asérabi ka, Asirianu 'ikë 'apukaman ka ëmakama 'anan atun meribi 'aisama oxa, ¹⁸'anan ka atún dioskamaribi xarátanu nënkin 'aisama oxa, akamax ka asérabi Diosma 'iata, usa 'aish ka i 'akë 'ianan maxábia unin 'akë 'iata. Usa 'ikë ka Asiriokaman masókin këñúata. ¹⁹Usa 'ain kamina mix nun Dios 'ixun bërí an 'aisatankë unikaman 'aisataniabi nu bërúanti 'ain, usakinmi nu 'akinia ka kamabi menu 'ikë unikaman mix kamina asérabi Dios ira a 'ai kixun 'unánti 'ikën.

²⁰Usa 'ain ka Isaíasnën ësokian Ezequías katánun kixun kamia-këxa: Ësai ka Nun 'Ibu Dios Israel unibunën Dios ax kiaxa: 'Ën kana Asirianu 'ikë 'apu Senaquerib a ñuikian 'ë kakë banakama kuan. ²¹Ënë banakama ka Dios Asirianu 'ikë 'apu ñui kiaxa:

Jerusalénnu 'ikë unikama ax ka xanu xuntaku 'ikëesai mimi kuaia Senaquerib.

Jerusalénnu tsóké unikama ax ka mixmi kuainkëbë aín maxká shaíkai mimi kuaia.

²²¿Ui kaina min 'atimakin ñuikin 'ichan?

¿Uimi 'atimai banai kianan karamina mix ismina usaira 'ai kiax manámia isi kian?

¿Uimima Israel unikaman Dios upíira a ñui ka usai kiaxa!

²³Min unikamax ka kuanx Dios 'ichakin ñui ësai kia. "Ëx anuax 'akánanti caballonën nirinkékama nun tupuntisamaira anun kuani kana aín bashi mapéракëan, 'ianan kana Líbano anu 'ikë aín bashi nun mapéракëtisamaira abi mapéракëan.

Anuxun kana atun kunxan chaxkéirabu a tëapanan pino kakë i upíirabu aribi 'akën. 'Ai kana aín bashi rëbu aín manainra anu nukuanan, anua ñu 'apákësa kian 'aish ni rakákë anubi nukuakën.

²⁴'Unánkëma menu kana me naëxun anua 'umpax xëakën, 'imainun kana 'ën taë napatan akësokin Egiptonu 'ikë bakakama éskati 'ai kiax ka kiakëxa.

²⁵¿'Aínbi kaina Dios 'ixun kana kamabi ñu ësokin 'imi kixun 'unanma 'ain? Bëramabi kana nëtë ió 'ain 'ën usaía 'iti ñukama mëníokën.

Usa 'ain kamina min bërí ëma upíokin kënekë abi tankinma rurupakin 'ati 'ain;

- usakinmi rurupakin 'akëx
ka tsamaintsi tsamaintsi
'itánun aín tukibukë ax
rurukubuti bukubuaxa.
- 26 Usokin 'akëbë ka anu
'ikë unikama rakuéti
kushiñumasa 'aish 'itsaira
rakuëaxa,
usai 'ika xubi naënua
iskësa 'ianan pasto paxa
iskësaira 'iaxa, 'ianan ka
xubu manan xubi koiabi
amiaxa bari urukë amixun
bëkakian suñun 'akëx
chushikë usaribi 'iaxa.
- 27 'Ën kana 'unanin uinuax
kaina aín,
uinu kaina kuanin akamabi;
'imainun kana 'unanin
kamabi min 'akë ñukama,
'unánan kana mix kamina
'ëmi 'aisamairai nishan
kixun 'unan.
- 28 'Ianan kana 'ën 'unan
mix nishkimi min
kuënkësokin ñu 'aia,
usa 'ain kana caballo
'akësabiokin achúshi ñu
mi rëñumianan,
caballo anun nitsinanan
anun buinati aín kuëbínu
'akësaribi okin min
kuëbínu nanti 'ain.
Usa 'ain ka Jerusalénnuax
ukë bai anunbi
kuantëkëntanun mi xuti
'ikë ka Dios kiaxa.”
- 29 'Ësokia kakëxun ka Isaíasnën
Ezequías kakëxa:
Ënëx ka axa kikësoibia 'iti a
'ikën:
- Ënë bari 'imainun bëtsi bari
'irukë anun kamina axi
kotankëxua tuákë bimi a
mitsun piti 'ain,
'aínbi kamina baritsi
'irutëkënkë anun,
'apátankëxun tuaia pain
mitsun uvas këñun bëtsi
ñukamaribi piti 'ain.
- 30 Axa ñukëma 'aish Judá
menu utëkënkë akamax
ka:
'apákëxa ñu tapuni
'ikësaribiti bakë bëchipati
kaikamë 'ëoti 'ikën.
- 31 Usa 'ain ka Jerusalénnu
'itsama unishi bërúmainun
aín bashi Sión kakë anuribi
axa ñukëmakama axribi
anu tsóti 'ikën.
Ësokin kana 'ën atu
nuibakin Dios kamabi
kushiñuira 'ixun 'ëx
kiásabiokin 'ati 'ain.
- 32 'Ësokinribi ka Isaíasnën
Ezequías Asirianu 'ikë
'apu a ñuia usai Dios kikë
bana kakëxa: Jerusalénnu
ka atux atsintima
'ikën, 'ianan ka atun
pia achúshirabi atumi
nianan, aín manë parókë
ami katamëxunbi 'atima
'ikën, 'anan ka anúan
atun ëma kënekë a rapasu
buinarakin 'akë anunbi
'irukiani kuanxun atu 'ati
ñubi 'atima 'ikën.
- 33 Anun uaxa Jerusalén menu
bëbakë bai, anunbi ka
aín menubi kuantëkënti

'ikën; ënë ëmanu ka uisaxi
atsintima 'ikën. 'Ëx kana
Dios 'aish ësai kin.

³⁴ 'Ën kana a ëma bërúankin
iémiti 'ain, 'ën uni David
an ka 'ën kakësabiokin
'akëxa, 'imainun kana 'ëxi
usokin 'akinkatsi kiakën.

³⁵ Usakian kakë a imébi ka anu
kuanxun Diosan ángelnën, ciento
ochenta 'imainun cinco mil uni
asirio unibunën suntáru anua
'ikankën anuabi maë rakátanun
këñuakëxa, usokin 'oonkëka iskan-
këxa. ³⁶ Usakian an ka Asirianu
'ikë 'apu Senaquerib ax aín
suntárukama uani Nínive kakë aín
ëmanubi kuantëkëankëxa.

³⁷ Achúshi nëtën ka 'itsa baritia
inúkëbëtan Senaqueribnën
anuxua aín dios Nisroc kakë a
rabití xubunu atsínxun rabi-
këxa, rabikëbëbi anu atsínkin ka
aín bakë bëchikë rabé Adramélec
'imainun Sarézer a rabëxun aín
papa 'akëxa, 'abiani ka Ararat
kakë menu abákëxa. Usakin
'abiania abán ka aín bakë bëchikë
itsi Esarhadón kakë ax aín papa
'iásaribiti 'apu 'iakëxa.

**Josías Judá menu 'apu 'iá
ñuikë bana**

(2 Cr 34.1-2)

22 ¹ Josías kakë tuá Amón
kakë 'apu aín bakë
bëchikë ax ka Judá menu 'ita-
bakin ocho baritiañura 'ixun pëua
'aish, Jerusalénnu treinta 'imainun
achúshi baritia 'apu 'iakëxa. Aín
tita Jedidá ax ka Adaías kakë uni

aín 'ini bëchikë 'iakëxa, ax ka
Boscat kakë ëma anu tsókë uni
'iakëxa. ² Usa 'ain ka Josíasnën
'akë ñukama Diosan upí isakëxa,
an ka aín chaitiokë Davidtan
'asaribiokin bëtsiokin sinánkinma
upíokin ñu 'akëxa.

**Diosan bana kuënëo kirika
nankë mërä ñuikë bana**

(2 Cr 34.8-33)

³ Dieciocho baritia 'apu 'ikin
ka Josíasnën anuxun Dios rabiti
xubunu an kirika kuënëokë Safán,
Asalíasnën bëchikë Mesulam
aín xuta a xunuxunpain. Ësokin
kakëxa:

⁴—Anu kuanxun kamina abë
banakin Hilquías sacerdote-
kaman kushi a kai kuantí 'ain,
anuxun Dios rabiti xubu xëkuë
an bërúankë unikaman, unin
bëia bikë kuríki akama timë-
xuan, ⁵ anuxun Dios rabiti xubu
bërúanxun mëníotëkënen 'amikë
unikama akamina anúan an
ñu mëkë unikama kupíonun
kuríki a 'inánti 'ain, ⁶ ax ka
anun carpintero 'imainun an ñu
mëia 'amikë a 'ianan, an xubu
'ati 'unánkë uni 'imainun anun
i maruanan maxá anuxun Dios
rabiti xubu 'ati mëníokin tëapakë
akama kupíonun inánkë 'ikën.
⁷ 'Inántankëxun kamina uisa kara
kuríki oxa kixun mi ñuixunun
kixun katima 'ain, atun ka 'ami-
këxun upíokin ñu 'aia, kixun ka
'apu Josíasnën Safán kakëxa.

⁸ Kakëxun ka Safánën anu
kuanxun 'apu Josíasnën kakë

ñuixunkin Hilquías sacerdotekaman kushi an kirika kuënëokë a kakëxa, kakëxun ka Hilquíasnën Dios kikë a tanti banakama anu kuënëo kirika a isa anuxun Dios rabiti xubunua nan 'ikë mëraxua; 'inánkëxun ka Safánën kirika isakëxa.

⁹Usokin 'abiani kuanxun ka Safánën 'apu Josías, a ñuikin ësokin kakëxa:

—Min unikaman ka anuxun Dios rabiti xubunua timëkin bikë manë uxua a anuxun Dios rabiti mënionun 'amikë unikama 'inánxa kixun kakëxa.

¹⁰Kanan ka Safánën Hilquías mëraxun kirika achúshi 'inánkëxa, 'inánkëxun buánxun ka Safánën 'apu Josíasnën kuamainun isi kïakëxa. ¹¹Usakin a kirikanua a tanti banakama kuënëo isi kiti 'aia anua banaia kuati ratuti masá nuituti 'ikin ka 'apun aín chupa tukakëxa, ¹²usakin 'akinshi ka Hilquías, 'imainun Ahicam Safánën bakë bëchikë akëñun Acbor Micaíasnën bakë bëchikë akëñun Safán an kirika kuënëokë a 'imainun 'apun suntárunën kushi Asaías akama timéxun kakëxa:

¹³—Anu kuanxun kamina 'ë ñukáxuanan unikamami 'anan kamabi Judánu 'ikë unikama Dios ñukáxunti 'ain, 'anan kamina kirika kuënëokëa bërí Hilquíasnën mërakë kirika anua kikë banakama ax kara uisai kia ñukati 'ain; Dios sapi ka nukamami 'aisamairai nishia nun chaitiokëkaman ka ënë kirikanu kuënëokë kikësabiokin 'akin táma 'ikën.

¹⁴Usakia kakëx ka 'ain kushibu Hilquías, Ahicam, Acbor, Safán 'imainun Asaías, an bana ñuikë Hulda kakë xanu Salum kakë uni aín xanu abë banai rikiankëxa, Salum ain bakë bëchikë Ticvá, Harhás aín xuta 'iakëxa, ax ka anuxun Dios rabiti xubunu 'ikë chupakama anu nankë a bërúankë 'iakëxa. Hulda ax ka Jerusalén emanuira 'ima a 'uria 'ikë ëma itsinu tsókë 'ikë ka anu kuanxun kakankëxa, ¹⁵kakëxun ka xanuxun atu kakëxa:

—Ësai ka Israel unikaman Dios ax kïaxa: Usa 'ain kamina an 'ëbë bananun mitsu xukë uni ësokin kai kuantu 'ain, ¹⁶'ëx Dios 'aish kana ësai kin: 'Ën kana Jerusalénnu tsókë unikama 'anan ain ëmaribi 'atima oti 'ain, Moisésnën kuënëo banakama kirikanua mërakë anuaxa Judánu 'ikë 'apu banai kia kuakë banai kia kuakë usabi okin kana 'ati 'ain. ¹⁷Atun ka 'ën kakësokin 'akë a ëntankëxun, bëtsi dioskama a rabikin ñu xaroxuanxa, usokin ka 'ë nishmi-kin a ñukama uisokin 'ati kara kuëënia usabiokin 'axa; usa 'ain kana atumi 'aisamaira oi nishin, usa 'ixun kana ñu 'atima 'aishia bukunun ënkinma atu 'atima oti 'ain. ¹⁸Kanan kamina ësokin Judánu 'ikë 'apu an Diosbë bananun mitsu xukë a kai kuantu 'ain, Israel unikaman Dios ax ka ësairibi kïaxa: Min kamina a bana kuakin aséribi ka ax 'ikë kixun sinan, ¹⁹min kamina masá nuitu-kin 'ëmi sinani 'ën ënë mekama

kěñunbi anu 'ikě unikama kěñuti sinani, usai 'ikin kamina min chupabi tukai masá nuituti 'en ismainunbi min unikama 'imainun min 'aintsikama 'ianan min chaitiokékama eně bana kumatima 'ucha a sinani 'ian, usaími 'ia kana 'enbi min bana kuan. 'Ēx Dios 'aish kana esai kin. ²⁰Usa 'ain ka bėtsin 'atimokėx ñuia anua ain chaitiokėkama maínkan anubi maínti 'ikėn, usokėxun ka 'en eně ěma aín unikama kěñunbi 'atimokėxa tēmėraia an istima 'ikėn.

Usa 'ain ka 'apúan xukė unikama usakin kakė Diosan bana buani a kai anu rikiantėkėankėxa.

23 ¹Usa 'ain ka 'apu Josías aín suntárunėn kushikaman kamabi uni aín tukurikubu Judá menu 'ikė 'imainun Jerusalėnnu 'ikė akamaxa abė timėti unun kixun kamiakėxa.

²Kamikėx ka kamabi uni Judá menu 'ikė 'imainun Jerusalėnnu tsókė unikama 'ianan sacerdotekama an Dios kikė bana uni ñuixunkė unikama 'imainun kamabi a menu 'ikė unikamabė uni ñuñuira 'ianan uni ñuñuma akamaxbi timėkankėxa, usa 'ain ka 'apu Josías atubė anuxun Dios rabiti xubunu timėkamė 'ėokėxa. Anuxun ka 'apu Josíasnėn munuma banakín a tanti bana kuėnėoxun nan 'ikėa anuxun Dios rabiti xubunua sacerdotekaman kushi Hilquíasnėn mėrakė a isi 'apu kiakėxa. ³Usokin 'atankėx ka 'apu anua xubu nitsínkė itá puntė nirakėti ax irapain Diosan

kuamainun, an a banakama kikė-sabiokin 'akin asėrabi ax kikėsabi oi 'iti bana 'imainun a tanti banakama Moisésnėn kirikanu kuėnėo akama upíira okin 'akatsi kiakėxa. Kia 'apu sėnėnkėbė ka kamabi unikama timėkamė 'ėokė atúxribi usaribi okin a bana 'akatsi kiax kikankėxa.

Josíasnėn amiribishi bana mėniotėkėan ñuikė bana

(2 Cr 34.3-7)

⁴Usakin 'atankėxun ka 'apu Josíasnėn sacerdotekaman kushi Hilquías a kakėxa, an sacerdote rairi 'imainun an xėpúti bėruankėkama, anuxun Dios rabiti xubunu 'ikė ñukama anuan atun dios rabikė a kamabi chikinun 'amiakėxa, ax ka Baal Aserá 'imainun kamabi 'ispa naínu 'ikė tankin 'akė aba Jerusalėn ěma 'uri chikibianxun anua xėxá Cedrón kakė 'ikė kuainakėkė anuxun xaronun kixun kanun kakėxa, 'abiankin aín chimapukama Betelnu uanun 'amiakėxa. ⁵Usokin 'atankėxun ka 'apu Josíasnėn ax 'iisama 'aia Judánu 'ikė 'apukaman anėa an bėtsi dioskama rabikin chimapu bashi mananxun xaroti anėa sacerdotekama chikiankėxa, ax ka anua aín dios rabi uni timėkė bashinu 'akė xubu ěmakama 'uruma Judá 'imainun Jerusalėn 'ikė anu 'iakėxa, anuxun ka sacerdotekama an Baal bari 'uxė 'ispa axa pėkikėma 'imainun pėkikėkama rabikin ñuina xaroxunkė akama chikiankėxa.

⁶Anan ka Jerusalén ëma 'uri Aserá tankin 'akë Nukën 'Ibu rabiti xubunu 'ikë aribi chikinun 'amiamkëxa, chikintankëxun ka Cedrón kakë xëxa anuxun aín chimapuishi 'itanun xarokëxa 'atankëxun ka anu uni ñuina maínkë anu abís-tanun aín chimapu sakakëxa.

⁷Atankëxun ka anuax unikama bëtsibë xanumabi atun dios rabi uax 'ikë, anuxun Nukën 'Ibu rabikë xubu pana itsikama aribi rurupanan anuxuan xanukaman Aserá kakë diosa a rabi ukë unikaman maruti ñuman xëokin 'akë akamaribi masókëxa.

⁸Usokin 'atankëxun ka Judá menu 'ikë ëmakamanu 'ikë sacerdotekama Jerusalénnu unun kamiakëxa, kamikëxa ukë ka mitsumi Gueba 'imainun Beerseba bashikamanu 'ikë xubunuxun ñuina 'axun xarokëkama ax ka upima 'ikë kixun kakëxa, 'imainun ka ñunshin 'atimakkama anuxun ñuina xaroxunkë aribi rurupakëxa, ax ka anun Jerusalénnu atsinkë xëkuë mëmiu alcalde 'ixuan Josuénnën aín xubu 'urama 'amikë 'iakëxa. ⁹Aínbi ka Josíasnën sacerdotekama an anua timékankë anuxun ñuina xarokëkama a pan anun chamiti këñuma 'akë Jerusalénnu timéxun pinun kakëxa, kanan ka anuxun Nukën 'Ibu rabiti xubu anuxun uinu 'ikë atu achúshinënbi ñuina xaroxunma 'anun kakëxa.

¹⁰Josíasnënríbi ka aín uni rairi Ben-hinom kakë me sapan anuxun ñuina xarokë aribi masótanun

xuakëxa, anuxuan bërâma 'akë-sokin uínbi aín bakë bëchikë 'imainun 'ini bëchikëkama bërâma Israel unikaman dios Moloc kakë a 'axuansa okin 'axuma 'anun masónun ka xuakëxa.

¹¹Josías 'apu 'iisama 'ain Judánu 'apu 'ia atun caballo 'ianan caballonën nirinkë anun bari rabi sënënbi kuani 'ikë akama masókëxa, ax ka anuxun Nukën 'Ibu rabiti xubu rapasu anua Natánmelek an bëruanjë 'ikë kataitsi anu 'iakëxa, usa 'ikë ka caballo 'imainun caballonën nirikë aribi xaronun 'amiakëxa.

¹²'Anan ka 'apu Manasésnën anuxun dioskama rabiti anuxun Nukën 'Ibu rabiti xubu 'ikë me mëniókë anu 'amia, 'imainun bëtsi 'apukaman anuxun Dios rabiti xubu kataitsi anua 'apu Ahaz 'ikë a manami 'amia akama masónun 'amiakëxa; 'amikëxun ka sacerdotekama 'imainun an xëkuë bëruanjë kaman añukama masótankëxun aín rurupakëkama a Cedrón kakë xëxa anu punun 'amiakëxa.

¹³'Amianan ka 'apu Josíasnën an Diosan bana kuakëma unikama anu timéti amiaxa bari urukë Jerusalénnu 'ikë Olivos kakë aín bashi abu bari kuankë anu 'apu Salomónnën Israel kaman 'apu 'ixun Astarté kakë diosa sidonia unikaman 'axuan, 'imainun Quemós kakë dios moabitakaman rabia, 'imainun Milcom, amonitakaman rabia akama masónun 'amiakëxa, ënë ñukama ka Dios aséribi an kuëanma 'ikën.

¹⁴Maxá chabu atun rabikë tukanun 'amianan ka i tëakë upíbu akama anua masókë anua uni ñukë xo timëxun buakanun 'amiakëxa.

¹⁵Usokin 'anan ka anuxua Diosan bana kuakëma unikaman ñuina xaroti Betel kakë ëmanua Jeroboam Nabatnën bakë bëchikë an Israel unikama 'uchamikin 'amia, akama Josíasnën masókin tukapakëx kupúkë bërutanun 'amiakëxa, 'atankëxun ka tsinbi Aserá tankin 'akë aribi xarokëxa.

¹⁶Usakin 'akë 'ain ka Josíasnën matá me anua uni ñukë mainkëkama a isakëxa, iskin ka abëa nikë unikama anua uni maínkë anua xokama bëxunun kixun kakëxa, kakëxun bëia ka xokama anuxun ñuina xaroti 'akë anuxun xarokëxa. Usakin ka an Dios kia bana ñuikë uni usai ka 'inuxun 'aia kia sënénkëbëtan 'akëxa. ¹⁷Usokin 'atankëxun ka Josíasnën ñukákëxa: —¿Añu tankin 'akë kara 'uri nitsinkin 'akë 'ën iskë ux 'ik?

Kia ka a ëmanu 'ikë unikama achúshinën kakëxa:

—Ax ka an bana ñuikë uni Judánuax uá a ñukë maían 'ikën, ax ka Betel ënu 'ikë anuxun ñuina xaroti ami mix 'apu 'ixun masókë a ñui kiakëxa.

¹⁸Usa 'ain ka Josíasnën kakëxa: —Usabi kamina ënti 'ain. 'Ën kana uínbi aín xokama mëëti kuëëniman.

Usa 'ain ka an bana ñuikë uni rabé aín xo Samarianuax ukë an bikinma isëshiakëxa.

¹⁹Usa 'ain ka Samarianu kuanxun xubu chukúmakama bëráma 'a 'aish anu bëruakama anuxuan Diosan bana kuakëma unikaman atun rabikë ñu upíbu bukunti Israelnu 'ikë 'apukaman Nukën 'Ibu 'itsaira nishmikin 'amia, a ka Josíasnën Betelnu 'ikë 'asaribiokin masókin këñuakëxa. ²⁰Usokin 'atankëxun ka anuxua an Diosan bana kuakëma unikaman ñuina xarokëkama anu 'ikë, anuxun kamabi sacerdotekama 'anun 'amiakëxa, 'amitankëxun ka anuxunbi uni ñua aín xokama akamanan bukunxun xaromiakëxa. Usokin 'atankëxun ka Jerusalénnu kuantëkëankëxa.

Josíasnën Israel kamabë

Pascua nëtë 'inúa

ñuikë bana

(2 Cr 35.1-19)

²¹Achúshi nëtën ka 'apu Josíasnën kamabi unikama Pascua nëtë inúkin aín 'Ibu Dios rabikin, 'atia Moisésnën kirikanu kuënéosabi okin 'anun kakëxa. ²²Uinsaranbi ka ësaribi okin Pascua nëtë 'inúkin an Israel kama 'akinkë 'apukama nëtën 'ama 'ixumbi ka Israel 'imainun Judá menu 'apukama 'ainribi 'ama 'ixun usakin 'akëxa. ²³Usa 'ain ka Josías dieciocho baritia Jerusalénnu 'apu 'ikë 'ain ka Pascua nëtë inúkin Dios rabikankëxa.

Josías Nukën 'Ibu

kuënkësabi oi tsó bana

²⁴Josíasnën ka ñubé unikama 'imainun an ñutankë unikama,

'ianan aín aintsí kamabëtan rabikë unínbia 'akë ñu a 'ianan bëtsi ñukama 'imainun kamabi ñukama anun atun dioskama rabikë 'ikëa Nukën 'Ibun kuëñkëma ñukama Judá 'imainun Jerusalénnu 'ikë akama këñuakëxa. Usakin ka a tanti bana kirikanu kuëñëo 'ikë sacerdote Hilquíasnën anuxun Nukën 'Ibu rabiti xubunua mërakë usakinbi 'ati kupin 'amiakëxa. ²⁵Usa 'ain ka achúshi 'apubi 'aíma 'iakëxa, ax 'isamapain 'aia 'ikë 'imainun ax 'iasaribiti 'apu 'iti 'aíma 'iakëxa, an 'akësokín aín 'Ibumi asérabi kuëñi ami sinani aín kushibëtanbi Moisésnën kuëñëo bana kikë-sabiokín 'akë aima 'iakëxa.

²⁶Usa 'aínbi ka Nukën 'Ibu atian ira Judá menu 'ikë Israel unikamami nishakëxa, usai ka Manasésnëan ax kikësabiokín 'akinma a nishmikëx ka usai 'iakëxa. ²⁷Usa 'ain ka Nukën 'Ibu kiakëxa: bërí kana Judánu 'ikë unikama ënti 'ain, Israel unikama 'asaribiokín, usa 'ain kana Jerusalén ëma 'ën kaisa 'imainun anuxun 'ë rabiti xubu anu 'ëx mitsu nëbëtsi 'ia a ënti 'ain.

Josías ñua ñuikë bana

²⁸Kamabi usai Josías 'ia 'imainun usakían ñukama 'a ax ka, crónicas kakë kirika Judánu 'ikë 'apukama 'ikë anu kuëñëokë 'ikën. ²⁹A baritiakaman Josías 'apu 'ain ka, Egipto menu 'ikë 'apu faraón Necao kakín anëkë ax, ain suntárukamabë Éufrates baka abu kikiani Asirianu 'ikë 'apu 'akini kuankëxa.

Kuankëbë ka 'apu Josías ain suntárukamabë atubë akananux chikiakëxa, 'aínbi ka Meguido kakë ëmanua mërakín Egiptonu 'ikë 'apun 'akëxa. ³⁰Usokín 'akë ka ain suntárunën kushikaman Josías ñukë a caballonën nirinkë anu 'aruxun Meguido kakë ëma anuxun, Jerusalénnu 'ikë ain me anu maínti 'akë anu mainkin uankëxa. Usakin 'an ka a ëmanu 'ikë unikaman Josíasnën bakë bëchikë Joacaz ain papa 'iasaribitia 'apu 'inun xëni ami tutukakín anëakëxa.

Joaquím aín suntárunën kushikama 'imainun unikama këñunbi Babilonianu 'ikë suntárukaman ñatanbiankin buan ñuikë bana

(2 Cr 36.9-10)

24 ⁸Joaquímñën ka dieciocho baritiañu 'ixun 'apu 'ikin pëuax rabé 'imainun achúshi 'uxëishi Jerusalénnu 'apu 'iakëxa. Aín titax ka Nehustá kakín anëkë 'aish Elnatán Jerusalénnu tsókë uni aín bakë bëchikë 'iakëxa. ⁹'Aínbi ka an 'akë ñukamax Diosan iskëx 'aisama 'iakëxa, aín papa 'asaribiokían 'atima ñu 'akë ax.

¹⁰A nëtëkaman ka Nabucodonosor kakë uni ax Babilonia menu 'apu 'iakëxa, usa 'ixun ka aín suntárukaman Jerusalén 'anuxun bëarabuinnu xuakëxa. ¹¹Usakin xukëx kuanxuan aín suntárukaman 'akëbë ka, atun 'apu Nabucodonosor ax Jerusalénnu bëbakëxa.

¹²Usakin 'akëx ka 'apu Joaquín Judá menua 'ikë ax, aín tita

'imainun aín suntárunën kushikama a 'imainun aín 'apukama abëbi Babilonianu 'ikë 'apu Nabucodonosor an aín menu buánuxun binun atuxi 'inámëakëxa. Èsai ka Nabucodonosor axa ocho baritia aín menu 'apu 'ixuan 'amikëx 'iakëxa.

¹³Usakin 'anan ka 'apu Nabucodonosornën anua 'ikankë anuxun Dios rabiti xubunua 'ikë ñu upíbu a bianan anua 'apu 'ikë aín xubu anuaribi ñu upírabu biakëxa, usakin ka 'anuxun 'aia kiaxa Dios kíasabiokin 'akëxa, 'anan ka kamabi ñu upíbu kuri akama Salomón Israel kaman 'apu an anuxun Dios rabiti xubunu nantia 'amia akamaribi masókin tukapakëxa. ¹⁴Usakin pain 'atankëxun ka kamabi Jerusalén ëmanu tsókë unikama 'imainun, kamabi atun 'apukama 'imainun atun suntáru 'akánanti 'unáinrabu a 'imainun, kamabi ñu unioti unainrabu 'imainun an manë charóxun unioti 'unánkë a kamabia timëkëx ka diez mil uni sënënmikin ñatankë 'iakëxa. Usakin ka kamabi uni ñu 'unánbuiira a buánan ñuñuira akamaribi buánkin uni ñuñuma kamaishi anubi 'inun ëbiankëxa. ¹⁵Usakin 'anan ka 'apu Nabucodonosornën Joaquín 'imainun aín tita, aín xanukama aín suntárunën kushikama a 'imainun uni ñu 'unánkëirabu a ëmanua 'ikë atuishi buánkëxa. Usokin ka Jerusalén ëmanua bibiankin Babilonia aín me anu buánkëxa. ¹⁶Babilonianu 'ikë 'apu Nabucodonosor an ka

aín suntárukamabëtan, siete mil suntáru Judánu 'ikë axa 'akánanti 'unáinrabu a 'imainun; an bëtsi bëtsi ñu 'ati 'unánkëkama 'ianan manë unioti 'unánkë a unikama mil uankëxa.

¹⁷Usokin 'atankëxun ka Babilonianu 'ikë 'apu an Matanías 'apu anëanan Joaquín aín piaka a chikíankëxa usoxun ka aín anë itsi Sedequías kakin anëkin nankëxa.

Sedequías Judá menu 'apu 'iá ñuikë bana

(2 Cr 36.11-16; Jer 52.1-3)

¹⁸Sedequías an ka veintiún bariitiañu 'ixun 'apu 'ikin pëuakëxa, pëua 'aish ka mapai rabé 'imainun achúshi baritia 'imi Jerusalénnu 'apu 'iakëxa. Aín titax ka Hamutal kakin anëkë 'iakëxa, ax ka bëtsi Jeremías Libná ëmanu tsókë uni aín 'ini bëchikë xanu 'iakëxa. ¹⁹Aínbi ka an 'akë ñukamax Diosan iskëx Joaquínnën 'asaribi okían 'akëx 'aisama 'iakëxa. ²⁰Usokin 'akëbë 'aisamaira atumi nishkin ka Diosan an 'inan me Jerusalén 'imainun Judánua atu chikíankëxa.

25 Usokin 'akë a inúkëbë ka 'apu Sedequías axribi Babilonianu 'ikë 'apubë nishanani 'akanainsa tankëxa.

Babilonianu 'ikë 'apun Jerusalénnu 'ikë unikama atun menu ñatanbiankin uan ñuikë bana

(Jer 39.1-7; 52.3-11)

¹Anua nueve baritia 'apu 'ikë 'aían mapai rabé nètë décimo 'uxë ax

'ikëbë ka Nabucodonosor kakë 'apu ax aín suntárúkamabë Jerusalén 'anuxun bëararati kuanuxun isi, anu 'iakëxa. Kuanx atun ëma 'urama a bëtánain basi pain 'ikin anun ëma kënëarakë a buinarakin anun 'irukianxun atu 'ati 'akëxa.

²Usokin ëma bëararakë 'ain ka Sedequías mapai rabé 'imainun achúshi bari anun 'apu 'ikë 'irukëxa. ³Usokin bëararatankëxa Babilonianu 'ikë suntárúkamax basipain anu 'ikëbë ka a piti kënuakëxa, usai 'ikëbëa bari rabé 'imainun rabé 'uxë 'irukë anun nueve nëtë 'ikëbë ka anun a piti ñu kënuakëxa usa 'ain ka numi chaiira a ëmanu 'iakëxa. ⁴Usa 'ain ka a nëtënbi 'apu Sedequíasnën kamikëxun ain unikaman anun ëma kënëara kënë anun chikiti kini achúshi 'akëxa, anun ka 'apu Sedequías a imé abánëakëxa. Babilonia kama atu 'urama 'aínbi, usai abáti ka amo rabébi kënëkian xëkuëokë anun kuani 'apun xubu 'urama ñu 'apákë a ratanbiani kuankin bai bíbiani Jordán kakë baka me sapan 'ikë amikiani kuankëxa.

⁵Kuaniabi ka Babilonianu 'ikë suntárúkaman 'apu Sedequías nuibianxun Jericónu 'ikë me sapan anua nukúkin ñatankin bikankëxa. Bitsia ka kamaxunbi aín suntárúkaman abati abískin ëankëxa. ⁶Usokin ñatanbiankin ka Babilonianu 'ikë suntárúkaman 'apu Sedequías 'imainun aín bakë bëchikëma Babilonia menu buánkin. 'Apu Riblá ëma, Hamat menua 'ikë anu buánkëxa.

Anuxun ka 'apu Nabucodonosornën Sedequías ka sipuakë 'iti 'ikën kixun bana nankëxa, ⁷usakin 'akin ka an ismainunbi aín bakë bëchikë bëbukama rëtënun 'amiakëxa. 'Amianan ka Sedequías aín bëru rabé ëchitankëxuan manë risin tékëre kabiankin Babilonianu buánun 'amiakëxa.

Anuxun Dios rabiti xubu néan ñuikë bana

(2 Cr 36.17-21;

Jer 39.8-10; 52.12-30)

⁸Nabucodonosornën ka aín suntárúnën kushi comandante Nebuzaradán a Jerusalénnu xua-këxa, xukëx kuanx ka mapai achúshi 'uxë 'irukë anua mapai achúshi 'imainun rabé nëtë 'ikëbë bëbakëxa, a baria Nabucodonosor dieciocho baritia 'apu 'itankëxa anun diecinueve baritia 'apu 'ikë a barin ka usakin 'amiakëxa, ⁹usakin xukëx kuanxun ka anuxun Dios rabiti xubu akëñun anua 'apu tsókë aín xubu a 'anan kamabi uni ñu 'unánkë a ëmanu 'ikë xubukamaribi nëankëxa, ¹⁰usakin 'amainun ka abëa kuankë Babilonianu 'ikë suntárúkaman, anun buinarakin Jerusalén ëma kënëara kënë a rurupakëxa.

¹¹Usokin 'atankëxun ka Nebuzaradánën aín suntárúkama-bëtan Jerusalénnu bërúkë uni raíri 'imainun, axa Babilonianu 'ikë 'apumi rakuéti anu kuankë akamakëñun an ñu 'ati 'unánkë akamaribi uankëxa. ¹²Usakin uanan ka uni ñuñumairakama

ashi, naëoxun uvas 'apáxun mënioi 'inun ënkankëxa. ¹³Usonan ka Babilonianu 'ikë suntárukaman anuxun Dios rabiti xubunu 'ikë manë panshian 'akë ñukama tukapakëxa: 'anan ka ami xubu 'ati nitsínkë akëñun ami birukin 'akë aín tapun akamakëñunbi chaiira 'inua ami 'umpax nanti 'akë akamabi rurupanan kamabi manë panshian raíri Babilonia ëmanu buánkëxa. ¹⁴Buanan ka amia chimapu bikë tasunsa chukúmabu, a 'imainun anun ñu mëeti manë pará, 'imainun manë paná kuënuKin 'akë, a 'ianan tasunkama, cuchara chabu a 'imainun, anun Dios rabikin xëati, manë panshian 'akë anuxun Dios rabiti xubunua nankë akama uankëxa. ¹⁵Usaribi okin ka suntárunën kushi Nebuzaradán an ka kamabi ñu kuri 'akë 'imainun manë uxua 'akë ñu akamabi biakëxa: bianan ka amia tsi ëxku ënxaira bikë tasun chaiirabu a bianan chukúmabu akamaribi biakëxa.

¹⁶A mi xubu puruti nitsínkë rabé 'ianan ami 'umpax nanti chaiira a 'imainun ami tapuakin anuxun Dios rabiti xubu 'atia Salomónnën 'amia akamax ka uiti 'ëñë kara kixun uínbi tupuntisamaira 'iakëxa. ¹⁷Usa 'ain ka ami xubu 'ati nitsínkë rabé ax aín chaxké ocho metro inumikin 'akë 'iakëxa, usa 'aish ka amiribishi manámi okin tupuntëkënkín akë ax rabé metro 'inúmikin tupunkë 'iakëxa, anu ka ñu kuënëoti 'unánkë unikaman kaxorisa 'itánun buinarakin

manë panshian risi tankin 'akëxa. Usakin 'akë 'aish ka sënénbi a rabé 'iakëxa.

**Aín menua bibiankin
Judánu 'ikë unikama
buánkan ñuikë bana**

¹⁸Nebuzaradán comandante suntárunën kushi an ka Seraías sacerdotekaman kushi a 'imainun sacerdote Sofonías an Seraíasnën kakësabiokin ñu 'akë rabé 'imainun achúshi uni an xëkuë bërúankë aribi ñatankin biakëxa. ¹⁹Bianan ka sacerdote unibuma Jerusalénnu 'ikë unikama, bianan ka suntárunën kushi an aín suntáru nikinkë aribi bianan mapai achúshi sënën uni anbia 'apu bana ñuixunkë a bianan, an uni 'akana nuxa suntáruuti bikë ain kushi a 'imainun sesenta uni ñu 'unanbu a ëmanu 'ikë akamaribi biakëxa. ²⁰Usakin bitankëxun ka suntárunën kushi Nebuzaradán an atu ain suntárukamabëtan, Babilonianu 'ikë 'apu axa Hamat kakë menua 'ikë ëma Riblá kakë anu 'ain.

²¹Anuxun ka Babilonianu 'ikë 'apu Nabucodonosor an Hamat kakë me anuxun aín suntárukaman atu rëtenun 'amiakëxa. Usokin ka atu Judá menua békë a unikama 'amiakëxa. 'Anan ka unikama raíri Judá menua békë a, atun menu buánkëxa.

**Israel unikama Judá menu
bërúkë akamaxa Egipto
menu abá ñuikë bana**

(Jer 40.7-10; 41.1-3, 16-18)

²²Usokin pain atu 'amitankëxun ka Nabucodonosor Babilonianu

'ikë 'apu an, achúshi Israel uni Guedalías Ahicamnën bakë bëchikë 'imainun Safännën xuta ax atun 'apu 'ixuan Judá menu an ëbëtsinkë unikama bërúanun anëakëxa.

²³Anëkë kuabiani ka suntárunën kushikama Judá menua Babilonia suntárukaman ñatankëma akamax Mispá kakë ëma anu Guedalías 'apu anëkë kuabiani abë banai kuankëxa. Aín kushikama ax ka 'iakëxa, Ismael, Netanías kakë uni aín bakë bëchikë; Johanán, Caréah kakë uni aín bakë bëchikë; Seraías, Tanhúmet 'ain bakë bëchikë ax ka Netofá kakë ëma anu tsókë uni 'iakëxa 'imainun ka Jaazanías ax achúshi uni Maacá kakë ëma anu tsókë uni aín bakë bëchikë 'iakëxa. Akamax ka ain suntárukamabë kuankëxa. ²⁴Kuankë ka Guedalíasnën aín suntárukama këñunbi, katëkënxuma ashikin usai ka 'itsíanxa kixun ñuixunkin kakëxa, mitsux kamina Babilonianu 'ikë suntárunën kushikama anunu 'ikë ëné menu bërúkëbë atu ñu mëëxuntimi rakuétsiama, usokëx ka asábi 'itsíanxa.

²⁵Usakin kákia atu sinanamikë 'ixunbi ka, Ismael Netanías aín bakë bëchikë Elisamá ain xuta Judá menu 'ikë, 'apukaman aintsí ax Mispánu mapai rabé unikamabë bëbaxun mapai achúshi 'imainun rabé 'uxë këñuti kuankë anun ka Guedalías 'imainun 'ain suntárunën kushikama 'ianan, Judá menu 'ikë raíri unikama

'imainun Babilonianu 'ikë uni atubëa 'ikë akamakëñunbi 'akëxa. ²⁶Usokian 'an ka kamabi suntárunën kushikama Judá menua 'ikë uni ñuñuma 'imainun ñuñu unikama atux Babilonianu 'ikë unikaman 'atimi rakuéti Egipto menu abákankëxa.

**Joaquín sipuakë 'ikëbi
Babilonianu 'ikë 'apun
chikían ñuikë bana**

(Jer 51.31-34)

²⁷Usa 'ain ka Joaquín kakë Judá menua 'ikë a bitankëxun Babilonianu 'ikë 'apun treinta 'imainun siete baritia sipuakëxa. Sipua 'aínbi veinticinco nëtë anun febrero 'uxë këñuax marzo 'uxë 'iruti nëtë anun ka achúshi uni Evil-merodac kakë ax 'apu 'ikin pëuax 'apu 'ixun an 'itsaira nuibakëxa, nuibakin ka bëtsi 'apun sipua 'ikëbi an Joaquín chikíankëxa. ²⁸Usa 'ixun ka upiti abë banakin abëa 'ikë 'apukaman ñatanbiankin buánkë 'apukama a 'akësamaira okin Babilonianu 'ikë 'apun nuibakin abëa 'inun 'imiakëxa. ²⁹'Imikin ka Joaquín sipunu 'ixuan pañukë aín chupa pëmianan bëtsi chupa pañumikëxa, usakian pañumikëxun ka 'apubëtan aín ñuti nëtë 'itámainun anu 'ixun 'apun xubunuxun piakëxa. ³⁰Usakin 'akë ka Joaquín aín ñuti nëtë 'itámainun, Babilonianu 'ikë 'apun nëtëtibi anúan aín kuëenkë ñu maruti kuríki 'inánkëxa.

ESDRAS

'Apu **Ciro** Judíos unibu ka
aín menubi kuantëkënti 'ikë
kiá ñuikë bana

(2 Cr 36.22-23)

1 ¹Anúan **Ciro** kakë uni Persia menu 'ikë ax 'apu 'ikin pëutabakë anun ka usai 'itia Dios kia bana 'ikëa Jeremías kiásabi oia a bana sënënkëbëtan, **Ciro** kakë an Diosanbi sinánmikëxun, banan kananbi kirikanu kuënëoxun ënë bana buámiakëxa:

²Persia menu 'ikë 'apu **Ciro** ax ë sai kiakëxa: Nukën 'Ibu Dios naínu 'ikë, an ka 'apu 'ixun kamabi menu 'ikë unikama 'akinnun 'ë 'imi axa, 'imainun ka 'ën achúshi anuxun a rabiti xubu Jerusalén Judá menua 'ikë anu 'aminun 'ë sinánmi axa. ³Usa 'ain kamina uikamax kara Diosan uni 'ikë akaman an 'akimainun, kuantakëxun Jerusalén Judá menua 'ikë anu, anuxun Israel kaman Dios rabiti xubu 'ai kuantu 'ain, ax ka Jerusalénnu 'ikë unikaman Dios 'iti 'ikën.

⁴Usa 'ain ka bëtsi menuax ubá 'aish atubë tsókë akaman uin kara 'akinsa tania an anua 'ikë anuxunbi kuania atu 'akinkin, manë uxua, kuri, atun ñukama, vaca 'imainun aín ñu akama 'inánan, anuxun Dios rabiti xubu Jerusalénnu 'ikë anua nanti ñukamararibi 'inánkanti 'ikën.

Israel unikama amiribishi
Jerusalén ëmanu
kuantëkëan ñuikë bana

⁵Usa 'ain ka Judá 'imainun Benjamínën rëbúnkinën unikaman kushibu akama 'imainun sacerdotekama 'ianan, levita unikama Diosanbia sinánmikëxua 'apun bana ñuikë kuati Jerusalénnu 'ikë anuxun Nukën 'Ibu rabiti xubu birukin 'atëkëni kuanux kuëeni mëníokakankëxa. ⁶Mëníokatia ka kamabi a 'urama 'ikë unikaman kuania atu 'akinkin manë uxua, kuri atun ñukama, vaca 'imainun atun ñu kupírakëkama a 'inánan, bëtsi bëtsi ñu uin kara 'inántisa tania an aín ñu 'inánkëxa. ⁷Usakian unikaman 'amainun ka 'apu **Ciro** an anuxun Dios rabiti xubu Jerusalénnu 'ikë anua Nabucodonosornën bibiankin buánxun anuxun atun dioskama rabiti xubunu nan ñukama a 'inánun 'inámiakëxa. ⁸'Inánmikin ka Persia menu 'ikë 'apu **Ciro** an, kuríki bërúankë.

Mitrídates kakë uni an uiti 'itsa kara tupuanxa a Sesbasar kakë Judánu 'ikë 'apu a 'inánun 'inámiakëxa.

⁹Ñukama tupunkë ax ka ënë ñukama 'iakëxa: treinta manë xampa kuribi 'a, mil xampa manë uxua 'akë, veintinueve manë paná kuë nukë, ¹⁰treinta xampa

chukúmara kuribia 'akë, cuatrocientas diez xampa chamaratsubu manë uxuanën upíbu 'itánun rokin 'akë, a 'imainun mil bëtsi ñukama aribi 'iakëxa. ¹¹Usakian timéxun kuri 'imainun manë uxua kuríki 'akë akama 'inánkëx ka cinco mil cuatrocientos ñu 'iakëxa. Usakin 'inánkëxun ka Sesbasar kakë an Babilonianuax Jerusalénnu kuantëkënkín raíri anuaxa kuan unikamabëtan buánkëxa.

Dios anuxun rabikin ñuina xaroti 'atëkéan ñuikë bana

3 ¹Anua mapai achúshi 'imainun rabé 'uxë 'ikë anun ka kamabi Israel unikama Jerusalén ëmanu timëkamë 'ëökëxa.

²Usa 'ain ka Josué kakë uni Josadac aín bakë bëchikë 'imainun abëtan ñu mëékë sacerdotekaman, Zorobabel Salatielnën bakë bëchikë 'imainun aín aintsikama timéxun anuxun Israel kaman Dios rabikin ñuina xaroti 'akë 'ikëbi rurupakin masókan, 'ikëbi amiribishi a tanti bana Moisés Diosan uni ax kiásabiokín 'atëkéankëxa.

³Usokín ka anuxun ñuina xaroti a upí 'itánun, a menu 'ikë unikamamí rakuékin 'akëxa, 'atankëxun ka anuxun pëkarakëbëtan 'apunkín ñantabukëbëtan anuxun Dios achúshi achúshi nëtë ñuina xaroxuankëxa. ⁴Anan ka anun 'uta 'ati fiesta nëtë aribi rabi timéxun anun ñuina xaroti nëtë 'ikëbëtan nëtëtibi a tanti bana kuënëo ax kikësabiokín atun

'akësabi okín, ñuina xarokín, uiti 'itsa achúshi nëtën 'ati kara atibi 'akëxa, ⁵usakín 'akín ka 'uxë ió 'ain fiesta nëtë inúti aribi usaribi okín 'akëxa 'akín ka kamabi nëtën Dios ñuina xaroxuankëxa, usokín 'amainun ka uín kara kuëñia anribi anbi kuëñxun Dios 'axuankëxa.

⁶Anuan mapai achúshi 'imainun rabé 'uxë 'irutabakë nëtë anun ka anuxun Dios rabiti xubu 'atëkënkín pëukëma 'aínbi ka Israel kaman Dios ñuina atun 'ucha kupí xaroxuankëxa.

⁷Usokín 'akín sënëontankëxun ka an xubuati 'unánkë unikama 'imainun carpinterokama kuríki 'inánkëxa, 'inánan ka atun piti 'imainun xëati, xëni akamaribi Tiro 'imainun Sidónu 'ikë unikama Líbano menuxunbia parúmpapa bakan uanxuan kunxan tukapakë Jopenubi uanun 'apu Ciro kakë Persia menu 'ikë an kirika 'axun 'inánkëxa, 'inánkëxun ka usabi okín 'akëxa.

Dios anuxun rabiti xubu masókin rurupa 'ikëbi 'atëkéan ñuikë bana

⁸Anuxun Dios rabiti xubu 'atëkënkín ka Zorobabel Salatielnën bakë bëchikë 'imainun Josadacnën bakë bëchikë Josué an abëtan ñu mëékë sacerdotekama, 'imainun Levitas 'ianan unikama axa Jerusalénnu rikua-tsinkëtëkënkë akamabëtan anuxun Dios rabiti xubu 'atëkënkín taëökëxa, anua Jerusalénnu atux

rikuatsintëkënkë rabé bari 'itankëx rabé 'uxë 'irukë anun ka levita unikama veinte baritiañukama ashia atun 'aminun anëakëxa.

⁹Usa 'ain ka Josué 'imainun aín bakë bëchikë 'ianan aín xukén akamax achúshisa 'inun timéti Cadmiel 'imainun aín bakë bëchikë Judánën rëbúnki 'imainun Henadad aín rëbúnkinën bakë bëchikë 'imainun aín xukén akamax ka Levitas 'iakëxa, usa 'ixun ka anuxun Dios rabiti xubu 'atëkënia atun 'amiakëxa.

¹⁰An xubu 'ati 'unánkë unikaman ami birukian anuxun Dios rabiti xubu 'ati aín tapunkama a 'akëbë ka sacerdote unikama, bërámashi atun chupa pañukë 'aish atun pakon banonux sëtérakëkë 'iakëxa. Usai 'imainun ka Levitas Asafnën rëbúnkikama atúnribi manë parókin 'akë a Israel unikama 'apu David ax kiásabiokin 'anux sëtérakëkëkë. ¹¹Usa 'ain ka raírinëxa kuëëni kantamainun, rairinëxribi ësai Diosan kuanun kikankëxa: Usaia kuëëni kamabi uni kantamainun ka raírinëxribi 'itsaira kuëëni nëtémisamai sharákë ax kantakë abë mëskuti 'uranxubi kuakë 'iakëxa. Usakin anuxun Dios rabiti xubu 'akin pëukëbë ka 'itsaira kuëëni usai 'ikankëxa. ¹²Usai 'ikëbë ka sacerdotekama 'imainun levitakamabë achúshi achúshi ñakánu 'ikë uni apanbu an anuxun Dios rabiti xubu bërámabi 'atabakin 'aia isa akamaxribi anuxun Dios rabiti xubu 'atëkënia isi munuma

nëtémisamai kuënkëni 'inkankëxa. Usai 'ia isi ka rairinëxribi kuëëni munuma kuëënkëni sharákankëxa. ¹³Usaia 'ikë a ka uínbi munuma nëtémisamai kuëëni sharámainun rairinëx ini munuma sharákë axribi uisai 'i kara atux usaira 'ia kixun 'unántisama 'itánun 'ikë ënuxunmabi kuakëx 'iakëxa.

6 ¹Usa 'ain ka 'apu Daríonën anua Ciro kakë 'apun anuxun Diosan xubu 'atëkënti bana 'akin kuëëno kirika a Babilonianu 'ikë 'apun xubunua barinun 'amiakëxa; ²'amikëxun ka Ecbatana kakë ëma anua 'ikë 'apun xubunua kirika achúshi ësokin kuëënoxun nan 'ikë mërakëxa:

³Anúan ax 'itabati 'apu 'ikë baritia anun ka Ciron ësokian ënë bana kikësabiokin 'anun 'amiakëxa: Anuxun Dios rabiti xubu a ka amiribishi Jerusalénnu 'atëkënti 'ikën. Usakin 'akin ka ami birukin 'ati akama pain nantankëxun 'atënkënkun xubu a sënëonxun ka anuxun ñuina xarokanti 'ikën. A xubu ka veintisiete metro chaxké 'ianan veintisiete metro aín naxba 'iti 'ikën, 'ianan ka aín manámi trece metro 'imainun medio aín buarukë 'iti 'ikën; ⁴'anan ka rabé 'imainun achúshi maxá chairabu nankë anu i bérí tukakë nanti 'ikën. Akamax ka 'apun kupiókë 'iti 'ikën.

⁵Usokin 'anan ka anuxun Dios rabiti xubu Jerusalénnu 'ikë anu nankë 'ikëbia 'apu Nabucodonosornën Babilonianu buan manë uxua 'akë 'imainun

kuri 'akë ñukama ax amiribishi Jerusalénnu uantankëxun anuxun Dios rabiti xubu anu uanxun uinu kara anu nanti 'akë 'ikë anu nankë 'iti 'ikën.

⁶Usa 'ain ka 'apu Daríonën an pain bëmikëxun Tatenai kakë 'apu an bana mëníokë Éufrates kakë baka 'ukëmanan 'ikë a 'imainun Setar-boznai akëñun abëtan ñu mëëkë a ëmanu 'ikë 'apukamakë-ñunbi bana buámiakëxa:

Jerusalén ëmanuax kamina mitsux rikianti 'ain, ⁷'imainun kamina Judíos 'apukama aín unikamabëtan anuxun Dios rabiti xubu 'atëkëñun ënkanti 'ain kixun ka kakëxa.

⁸Ën kana ësokinmi an anuxun Dios rabiti xubu 'atëkënia 'akinun an 'akinkë unikama mitsu kain: Usa 'ain kamina auküaxa bari urukë Éufrates kakë baka amia 'ikë ëma anuxua 'apu kupíokë kuríki anunbi 'akinbima tëoxun rakania usa 'ain, anun kupíoti nëtë 'ikëbë 'ikëbë-tainshi basi okinma kupíoti 'ain. ⁹Ianan ka kamabi nëtën ënkinma Jerusalénnu 'ikë sacerdotekama atu, añu kara kuëënia a kamabi 'inánkin, vaca bënë bërí kanikë këñun, carnerokamaribi 'inánan; trigo, tashi 'ianan, uvas baka bikë vino 'imainun, xëni akama Dios naínu 'ikë a xaroxunun 'inánkanti 'ikën, ¹⁰'inánkëxun ka ax kuëënti-sabi okin akama Dios xaroxunkin 'ë ñukáxuanan 'ën bakë chikëkamaribi Dios ñukáxunti 'ikën.

¹¹'Imainun kana ësokinribia 'akánti bana ñuikin, uin kara ënë

bana kikësabiokin 'aisama tania ax ka aín xubu 'akin purukë imaxu abi bixun xëtóxun anun tarókin 'akëx bamakë 'iti 'ikën; usakin aín 'ibu 'akë 'ain ka aín xubu aribi rurukubutanun raskapakë 'iti 'ikën.

¹²'Imainun ka Diosan Jerusalénnu 'ikë unikama atunbia aín anë rabinun kaisa anbi uinu 'ikë 'apun kara axa kikë bana a kuaisa-matankin ax kikësabiokin 'aisama tankin anuxun Dios rabiti xubu Jerusalénnu 'aiabi 'atima okin ëmitisa tania ax 'atimokë 'iti 'ikën! 'Ëx 'apu Darío 'aish kikë bana ax ka anuxun 'ën pëukë anuxunbi upíra okin unin tankë 'iti 'ikën.

**Amuxun Dios rabiti
xubu 'atëkëñkin taëoxun
sënëonkin 'a ñuikë bana**

¹³Usa 'ain ka Tatenai an bana mëníokë 'apu axa Éufrates kakë baka au 'ikë ëma chukúma anu 'ikë a 'imainun, Setar-boznai a 'imainun raíri abëa 'ikë kamabëtan 'apu Daríonën bana nankësabi okin bërúanxun 'akëxa. ¹⁴'Akin ka Judíos unibu an ñu mëia 'akinkë akaman anuxun Dios rabiti xubu a ënkinma an Dios kikë bana uni ñuixunkë Hageo 'imainun Zacarías Idó kakë uni aín bakë bëchikëñën kakësabiokin 'akëxa. Usakin 'axun ka Israel unibunën Diosan kásabiokin 'akin, 'apu Ciro, Darío 'imainun Artajerjes Persianu 'ikë 'apu ax kikësabiokin 'akëxa. ¹⁵Usakin 'axun ka anuxun Dios rabiti xubu këñuakëxa, 'apu Darío

Persianu 'ikë axa mapai achúshi 'imainun achúshi barítia 'apu 'ikë anúan febrero 'uxë këñuti marzo 'uxë 'irukë axa rabé 'imainun achúshi nètë 'ikë anun sënëon-këxa.

¹⁶Usakin 'axun këñukin sënëon ka Israel kama 'imainun sacerdote-kama 'ianan levita unibu 'imainun raíri unikama axa Babilonianu buánkan 'aish utëkënkë akaman anuxun Dios rabiti xubu sënëonkë 'ain, 'itsaira kuëenkin anuxun nètë inúkin fiesta 'akankëxa. ¹⁷'Akin ka a nètën Dios xaroxunkin cien vaca bërí kanikë, 'ianan doscientos carnero 'imainun cuatrocientos carnero bërí kanikë 'ianan doce chibu, a kamaribi Israel unikama ñakátibi a, achúshi achúshi, 'axuanan kamabi Israel unikaman 'ucha kupín 'akëxa. ¹⁸Usokin 'atankëxun ka sacerdotekamaribi anúan 'ati nètë 'ikëbëtan an 'ati anëanan, levitakamaribi anuxun Dios rabiti xubu Jerusalénnu 'ikë anua 'inun Moisésnën kuënëo bana kikë-sabiokin 'akëxa. ¹⁹Usokin 'akin ka axa buánkan 'aish rikuatsintëkënkë unikama atun Pascua nètëribi inúkin 'uxë 'irutabakë axa catorce nètë 'ikë anun 'akankëxa. ²⁰Usa 'ain ka sacerdotekama 'imainun levita unikama atux pain atun ñu 'atima 'akë mëníokakëxa, usai 'ika kamaxi upiti usai 'iti bana kikësabi oí atun ñu 'atima 'akë mëníokankë 'iakëxa. Usai 'ixun ka Pascua nètë inúkin abë sacerdotekamabia Babilonia menu uan 'imainunbia atuxi kuan 'aish utëkënkë

akaman kamáxbi timéxun 'akan-këxa. ²¹'Imainun ka kamabi Israel unikaman axa Babilonianu buánkankë 'aínbi utëkënkë akama 'imainun an bëtisi bëtisi menu 'ikë unikaman 'akë ñukama 'akinbi ënkë atúnribi Pascua nètë inúkin 'akë, piti aribi pikankëxa, usakin 'ai atubëbi timëkamë 'ëoxun ka anuxun Israel unikaman atun Dios rabikankëxa. ²²Usakin rabikin ka mapai achúshi 'imainun rabé nètë fiesta 'ai kuëenkin anun chamiti ñukëñunma 'akë pán pikankëxa, usakin 'ai ka uinsaranbia 'ikësamairai kuëenkin Diosanbia sinánmikëxua Persianu 'ikë 'apun atu nuibakin 'akinkëxua anuxun Dios rabiti xubu 'atëkënxun sënëon ka usai 'ikankëxa.

**Esdras 'imainun
abëtan ñu mëékë Israel
unikama Jerusalénnu
bëba ñuikë bana**

7 ¹Bëtisi ñu kamapain Artajerjes Persianu 'ikë 'apu 'inúkë 'ain ka achúshi uni Esdras kakë anu 'iakëxa, ax ka ënë unikaman rëbúnkin 'iakëxa, Zeraías.

Azarías 'imainun Hilquías ²Salum, Sadoc, 'imainun Aítub, ³Amarías, Asarías 'imainun Meraiot, ⁴Zeraías, Uzí, Buquí, ⁵Abisúa, Fineses, Eleazar 'imainun ka ax pain sacerdote 'ikë Aarón akama 'iakëxa. ⁶Esdras ënëx ka achúshi sacerdote an upíira okin 'unánkin Diosan 'amikëxun Moisésnën kuënëomia bana 'unánkë 'iakëxa, usa 'ikëa Diosan

'akinia ka 'apu Artajerjesnën kuëenkin an ñukákësabi okin kamabi ñu 'axuankëxa. Ësokin pain ñu 'aia 'unánxua 'apun xukëx ka Babilonia menuax Esdras kuan-këxa, ⁷kuankëbë ka Jerusalénnu raíri Israel kama 'imainun sacerdote, levita unikama 'ianan axa kantati 'unánkëkama 'ianan an xëkuë bërúankëkama 'imainun anuxun Dios rabiti xubunuxun an ñu mëekë unikama atúxribi rikiankëxa, 'apu Artajerjes mapai achúshi 'imainun rabé baritia 'apu 'ain ka usai kuankëxa. ⁸⁻⁹Kuanx ka Esdras Diosanbia 'akinkëx Jerusalénnu bëbakëxa, mapai achúshi 'imainun rabé bari anun 'apu Artajerjes ax 'apu 'ikë 'aia 'uxë 'irutabai nëtë 'irutabakë 'ain, mapai achúshi 'uxëribi 'irukë 'ain anun nëtë 'irutabakë a barinbi ka Babilonianuax Jerusalénnu ai chikikankë 'iakëxa.

¹⁰Imainun ka Esdrasnën upíokin a tanti Diosan bana a 'unánkin, Israel unikaman ribia a tanti bana-kama 'imainun ax kikësabi 'iti bana 'unánun 'amiakëxa.

¹¹Ënëx ka kirika kuënëo 'ain kata itsia 'apu Artajerjesnën Esdras sacerdote an ñu 'unánkë a 'inan 'ikën, an ka kamabi usafa Israel unikama 'iti bana 'unánkë 'iakëxa:

¹²Usa 'ain ka Artajerjes uisa kara ax 'ikë kixun kakin Esdras, sacerdote an ñu uni 'unánmitia, Dios naínu 'ikë anbi a tanti aín banakama 'unánmikë a kuënëo-xunkin kirikanu ësokin kakëxa.

¹³Ëx kana 'apu 'aish kian kamabi Israel unikama ax ënë menu 'ikëkama ax ka uix kara Jerusalénnu kuainsatania ax mibë kuanti 'ikën, kuankëbë ka levita 'imainun sacerdotekamax-ribi kuainsa tani kuanti 'ikën.

¹⁴Ën kana 'ën unikama mapai achúshi 'imainun rabé këñun Judá 'imainun Jerusalénnoxun kara Diosan bana min 'unánmikë-sabi okin 'anan a tanti bana kikë-sabiokin 'akania isi kuantanun mi këñun xuti 'ain. ¹⁵Usa 'ain kana kuankimi uantanun 'ën unikama-bëtan kuri 'imainun manë uxua 'akë kuríki, 'ëx 'apu 'ixun Israel unibunën Dios 'inainshitisa tankë

ënë Jerusalénnu 'ikë anuxun a rabiti xubu anu nani kuanti 'ain, ¹⁶'imainun kamina kamabi manë uxua 'akë kuríki 'imainun, uiti 'itsa kuri karamina Babilonianu 'ikë ëmakamanuxun 'inánkëxun bianan, unikaman sacerdotekama-ribi atux kuënxun Jerusalénnu 'ikë anuxun Dios rabiti xubunu

buánti nankankë aribi uanti 'ain. ¹⁷Buánkë a kuríkinën kamina vaca bërí kanikë aín bënë, 'imainun carnero bërí kanikë akama anun maruti 'ain, maruxun kamina akama këñun trigo a 'imainun uvas baka akama Jerusalénnu 'ikë anuxun Dios rabiti anua

'ikë anuxun xaronun 'inánti 'ain. ¹⁸'Anan kamina kuri 'imainun kuríki tëxëkëbëtan anun añu kaina 'aisatani a mitsun abëtami ñu 'akë kamabëtan sinántan-këxun Dios kuëenkësabi okin 'ati

'ain. ¹⁹Usokin 'anan kamina ami xëanan ami piti tasunkama aribi an bërúankë unikama anuxun Dios rabiti xubu Jerusalénnu, 'ikë anua nanun 'inánti 'ain.

²⁰Bëtsi ñukamaribi anuxun min Dios rabiti xubunu nanti kuëenkin, kamina anua 'apun ñukama bukunmikë anuashi biti 'ain. ²¹'Ëx 'apu Artajerjes, 'ixun kana kamabi an kuríki bërúankë Éufrates baka 'ukëmanan 'ikë a unikama ësokín kamin Esdras sacerdote asérabi an ñu 'unankëira uni 'imainun an Dios naínu 'ikë ax kia bana 'unánkëira an ñukákëxun ka aña kara ñukatia a asérabi 'inánti 'ikën, ²²'inánkin ka tres mil trescientos 'ëñë tupunkë kuríki këñun, veintidós mil litro trigo a këñun, dos mil doscientos litro vino, aribi 'inánan dos mil doscientos litro xëni a 'imainun tashi akamabi ñukákëxun 'inánkanti 'ikën.

²³'Inánan ka kamabi Dios naínu 'ikë a anuxun rabiti xubunu nankan ñukama ñukákëxun aribi bënëkinshi 'inánti 'ikën, usokëbëtan ka Diosan anu 'ëx 'apu 'ikë me ënë 'atimonan 'ën bakë bëchikëamaribi tëmëramitima 'ikën.

²⁴'Imainun ka ënëribi 'unánkanti 'ikën, uisaxunbi ka sacerdote, Levitas 'imainun axa kantati 'unánkë unikama 'ianan, an xëkuë bërúankë a 'imainun an anuxun Dios rabiti xubunuxun ñu mëékë unikama atúxribi ka kupíonun kixun 'apun kakë 'itima 'ikën.

²⁵Esdras min kamina min Diosan 'unánmikëxun aín bana 'unánkë-sabi okin anëti 'ain, uni manánkëxua an bana mëníoti kamina 'apukama an upíokin ñu 'akë, axa amia bari kuabúkë Éufrates kakë baka 'ukëmanan 'ikë ëma chukúma anu bukukë an Diosan bana kuënëo 'unánkë akama kamina anëti 'ain; anëkëxun ka an a 'unánkëma unikama aribi 'unánmiti 'ikën. ²⁶Usakin 'unánmikëxunbia min Diosan bana kikësabiokin 'aisamatanan 'ëx kikësabi okinribi 'aisamatankë a unikama kamina, anu 'imikinma bënëkinshi anua chikíanan, sipuananbi bënëkinshia basikinma kupíonun 'amiti 'ain, 'amikin kamina uin kara kupíoisama tania a bënëkinshi 'amiti 'ain.

Esdrasnën Dios ñuká bana

²⁷Usakin kirika uamikë a isi banatankëxun ka Esdrasnën Dios ñukákin kakëxa: Nukën 'Ibu Dios nun rarakaman rabia mix kamina upíokin rabikë 'iti 'ain, min kamina 'apu anuxun mi rabiti xubu amiribishi Jerusalénnu 'amitëkënun sinánmia, ²⁸'imainun ka 'ëribia 'apun aín unikamabëtanbi nuibamainun uní aín kushibu ñu 'unánkë, an sipu bërúankë atúnribi nuibanun 'amiaxa, usakín 'akinkëx kuëenkin kana Israel unikaman kushibu Jerusalénnu 'ëbë kuanuxa timékanun 'imia.

NEHEMÍAS

Nehemíasnën aín aintsi
Jerusalénnu 'ikë Dios
ñukáxuan ñuikë bana

1 ¹Ënëx ka Nehemías Hacialás kakë uni aín bakë bëchikë usai 'ia ñuikë bana 'ikën. Veinte baritia Artajerjes 'apu 'ikë anúan noviembre 'uxë këñuti diciembre 'uxë 'irukë anun kana Nehemías 'aish 'ëx, Susa kakë ëma anu 'iakën, ²anu 'aínbi ka 'ën xukén Hananí ax uni raíri Judánuax ukëbë abë uax ënu bëbakëxa. Bëbakë kana uisa kara Jerusalén 'ikë kixun ñukánan anu 'ikë Judíos unikama axa Babilonianu kuanima bërúkékama atúxribi kara uisa 'ikë kixun ñukákën. ³Ñukákëxunbi ka ësokin 'ë kakëxa: “Axa Babilonianu kuanima Jerusalén ëmanubi bërúkë unikama ax ka bërí bëtsi bëtsi ñu inuti 'aisamaira tëmërai ñuñuma 'ain atumi uni kuaikëbë rabinkë 'ikën. Usaia atux 'imainun ka Jerusalén ëma anun kënëa axribi rurupakë 'imainun aín xëpútikama axribi nénkëxuan tsín këñukëx rurukubua 'ikën.”

⁴Ësokin 'ë kakëxun a banakama kuatankëx kana tsótax iankën uiti nëtë 'itsaira masánuituti 'iakën, usai 'i pikëmëanan abë banakin kana naínu 'ikë Nukën 'Ibu Dios ñukákën. ⁵Ñukákín kana ësokin kakën: “Nun 'Ibu Dios naínu 'ikë mix kamina chaiira 'ianan

ax rakuënmianankë a 'ain, usa 'ixun kamina mix kia bana kikë-sabiokin 'anan uin kara min bana kikësabiokin 'aia akama nuibatin; ⁶'ën mi ñukákëxun kamina bërí kuati 'ain, imé 'imainun nëtën kana min uni Israel unikama mi ñukáxunin. 'Ënbi kana 'unanin Israel uni nukamax kananuna mimi 'uchan; ⁷'ën aintsi 'ibu kama-bëbi kana 'ëxribi mimi 'uchakën! ⁷Nukaman kananuna min ismainunbi ñu 'atimaira 'akën; 'akin kananuna a tanti banakama 'imainun ax kikësa okin 'ati banakama, min uni Moisésmi 'inan min bana ax kikësabiokin 'akëma 'ain. ⁸Usa 'ain kamina bërí sinánti 'ain, min uni Moisés mi ësokin ka bana a, 'uchaia kana mitsu bëtsi bëtsi menu kuani abístanun xuti 'ai kixun; ⁹'aínbi kamina ësokinribi kakën, mitsun mi 'ëmi sinanakin 'ën bana kikësabiokin 'atëkënkín a tania kana uinu 'ikë menu kara bëtsi unikaman buánkëxa anuabi mi timéñun 'imitëkënkín, uinu karana anuxun 'ë rabiti xubu 'ati 'ën kaisakë anubi mitsu bëtëkënti 'ain. ¹⁰Nukamax kananuna min kaisa 'aish min uni 'ain, usa 'ikë kamina atu min kushínbi chikín-bëtsínkin Egipto menua bëakën. ¹¹Dios 'ën mi ñukákëxun kamina kuati 'ain, 'imainun kamina min unikaman ñukákëxunribi kuati 'ain, usa 'ain kamina an mishi

rabitisa tankë unikaman ñuká-këxun kuati 'ain. 'Imainun kana ësokinribi mi ñukatín 'apuan 'ën kakëxun 'ëmi upíokin sinánkin 'akinun kamina sinánmiti 'ain."

**Artajerjes 'apun Nehemías
Jerusalénnu kuantanun
xuá ñuikë bana**

2 'Ëx kana an 'apu Artajerjes aín xëati 'inánkë uni a 'iakën. ¹Usa 'ixun kana Marzo 'uxë këñutia Abril 'uxë 'irukë anun achúshi nëtë 'ikëbëtan anua veinte baritia 'apu 'ikë anun, kana 'ën uvas baka buánxun masá nuitukë 'aish bëtsi sinánkëshi 'ixun aín xëati 'inánkëxun iskin, ²ka 'apun 'ë ñukákëxa:

—'Ën iskëx kamina 'itsaira masá nuituti nitëxëkësa 'ain. ¿Uisai kaina 'ian? 'Ën iskëx kamina 'insínkëmabi 'ain, bëtsi ñu 'inúkë 'ixun sapi kamina a sinanin. Usakian 'ë ñukákë anun kana 'itsaira rakuëan, ³usai 'ikin kana 'apu ësokín kakën:

—jMíx 'apu 'aish kamina 'itsa baritia buini tsóti 'ain! ¿Uisa 'aish karana 'ëx 'ën aintsikama anu mañan ëma axa rurupakë 'imainun aín xëpútikama axribi nénkëxa rurukubua 'ain nitëxëtima 'iti 'ain? ⁴Kakëxun ka —¿Añu karana mi 'axúnti 'ain? —kixun 'apun ñukákin 'ë kakëxa. Usakin kakëx Dios naínu 'ikë abë pain bana-tankëxun kana, ⁵'apu kakën:

—Míx 'apu 'ikë 'ën ñu 'axún-këxun 'ë upí uni 'ikë ñu 'axún-tisa tankin kamina Judá menu

kuantankëxun anua 'ën aintsikama mañkan ëma 'ikëbia ruru-pakin masókan a mënfotëkëxun istánun 'ë xuti 'ain.

⁶Ësakin 'apu kaia kuakin ka a rapasu tsókë xanu 'apu anribi 'ë ñukákëxa:

—¿Uiti nëtë kara anumi kuantí basiti 'ik? ¿'Imainun kaina uínsaran utëkënti 'ain? Kixun ñukákëxun ati nëtë kana basiti 'ai kixun kakëxun ka 'ë asabika kamina kuantí 'ai kixun kakëxa. ⁷Usokian 'ë kakëxun kana ësari-biokin kakën, 'ëx anu kuantí kuëenkin kamina achúshi kirika kuëneoxun Éufrates kakë baka amia bari kuabúkë 'ukëmanan 'ikë 'apukamama Judá menu kuani atun men kuania 'ë inumima, usa 'ain 'inabiantanun 'ë 'axúnti 'ain kixun kakën; ⁸'imainun kana ësokinribi kakën bëtsi kirikaribi kamina 'ë an ni bërúanti 'apun nankë Asaf a 'ëa i anun ëmanu atsínti xëpútikama anuxun Dios rabiti xubu 'ikë 'urama 'ikëkama a mëníonan, anun ëma këñarakë këne 'ikëbia rurupakin masókan a mëniomianan anu 'ëx 'iti xuburibi 'aminun 'inánun kirika kuëneoxunti 'ain. Usakin kakëxun ka 'apun 'ën ñukákësabi okín kamabi 'ë 'axuankëxa 'ën Diosanbia 'ë 'akinia.

⁹Usakin kakëxua 'ë kirika 'inánkëx kana kuankën, kuanxun kana Éufrates 'ukëmanan 'ikë 'apukama a, 'apúan buámikë kirika kuëneokë a 'inánkën, 'imainun ka 'apun 'ëbëa kuanun

suntárunën kushikama 'imainun caballonuax 'akánanti 'unánkë unikamaribi xuakëxa.

¹⁰'Aínbi ka 'ëx anu bëbakë kuati ka Sambalat Horónnu 'ikë a 'imainun Tobías amonitakaman 'apu israel unikama an 'akinsa-tankë unikama ka atunu bëbaxa kixun ñuikania kuati kuëënima 'itsaira nishakëxa.

**Nehemíasnën Jerusalén
anun kënëara kënë a
kananuna 'atëkënti 'ai
kixun unikama ká bana**

¹¹Jerusalénnu bëbatankëx kana. Achúshi 'imainun rabé nëtën anu tantiakën, ¹²tanti tankëx kana imé 'itsama unibëshi uisakin karana Jerusalén 'ati 'ai kixun Diosan 'ë kakë a ñuikin uibi kaima kuankën. Kuankin kana 'ëx anun nikë burro ashi uankin raíri anun kuanti burrokaman uánma 'ain. ¹³A imébi kana 'ëx ami me sapan 'ikë xëkuë ami kikiani kuantankëx amia 'umpax manánuax xobuti timékë Dragón kakë a 'imainun anu ñu puti kuanti xëpúti ami kikiani kuainakëkin, Jerusalén anun kënëara kënë a rurupakan a isanan kana aín xëkuë nénkan akamaribi isakën. ¹⁴Usakin amia pain istánkëx kana anuaxa baka xobukë a 'imainun 'apun amia 'umpax 'ikë ami kiribi kuankin isakën; 'aínbi ka anun 'ëx kuankë burro ax anun inútsama 'iakëxa. ¹⁵Usa 'ain kana a 'imébi pëkaratisama 'aínshi, xëxá buarukin isanan, anun ëma bëararakin kënëa, akama istánkëx,

kana amiribishi anun me sapan kianxa bashi 'irukë anun atsínkë xëkuë anunbi utëkëankën. ¹⁶Usai 'ëx nitsiabi ka anu 'ikë 'apukaman uinu karana 'ëx kuani 'unánan añu 'ai karana nitsi kixunbi 'unánma 'ikën. Usai 'i nikinbi kana 'ën judíos uni sacerdotekama 'ianan, uni upí sinánñu akama kanan 'apukamaribi kakëmapan 'ianan uni raíri atúxribia ñu mëëti 'akëbë anu tëëti unikama abi káma 'ain. ¹⁷Kaxumabi kana 'ën pain istankëxun atu kakën:

—Mitsúnbi kamina upíokin 'unanin, nux kananuna 'aisamaira ñu inuti tëmërain, Jerusalén ëma ënëx ka anun kënëa akama rurupanan aín xëpútikamaribi nénkan 'aish 'aisama 'ikën. Usa 'ain kananuna anun Jerusalén ëma kënëara 'ikëa rurupakan ënënu mëníotëkënun kamáxbi timékanti 'ain, numima unikama kuaia usa 'ain kananuna mëníotëkënti 'ain.

¹⁸Usa 'ain kana Diosan 'ë upíokin 'akinkë a ñuixuanan usakian 'apun 'ë kakë a banakamaribi ñuixuankën, ñuixunkëxun ka atúnribi ësokin 'ë kakankëxa:

—¡Asabi ka usa 'ain kananuna kamaxunbi amiribishi ënë ëma kënëtëkënti 'ain! Usai ki ka kamaxunbi kananuna 'ati 'ai kix kuëëni bëtsibë bëtsibë kánani kikankëxa. ¹⁹'Aínbi ka usakinu 'ati a banakama kuati Sambalat Horónnu 'ikë a 'imainun, Tobías amonita unikama an 'akinkë a 'imainun Guésem árabe unikaman kushi akamax nukamami kuai nu istisama tani kiakëxa:

—¿Añura 'ixun kara atun usakin ñu 'atëkëinsatanin? ¿Atun kara 'apumi kuaiti sinánkin usakin ñu 'aisatanin? ²⁰Kixun kakëxunbi kana 'ënribi ësakin kakën:

—Dios nañu 'ikë an ka usakinu nukaman 'atëkënnun nu 'amiti 'ikën. Nukamax aín uni 'ixun kanaanuna an nu 'akinkëxun amiribishi nun ëma aín kënë 'atëkënnin taëoti 'ain, usakin nukaman 'akëbëbi kamina mitsux a ñui uisai bi kikan-tima 'ain, Jerusalén 'ia a kamina mitsun uisaxunbi sinántima 'ain.

**Jerusalén ëma kënëkin
'atëkënkëbë ami nishkë
unikama atumi kuai kia bana**

4 ¹Amiribishinu Jerusalén ëma rurupa aín kënë 'atëkënia kuati ka a kuëënima, Sambalat numi kuaianan 'aisamairai judíos unikamami nishi pëukuti, ²abëa 'ikë unikama 'imainun Samarianu 'ikë suntárukamax ësai kiakëxa: “¿Atux añu 'ixun kara judíos unikama numin bamai bukukë 'ixunbi usakin ñu 'atëkënkatsi kiti 'ik? ¿Atun kara amiribishi anuxun atun Dios rabi-tëkënnin ñuina xaroti sinánkanin? ¿'Imainun kara atun achúshi nëtën ishi kanaanuna ñu mëëkin këñuti 'ain kixun sinánkanin? ¿Atun kara xaró 'aish bukukë anua maxá upibu amiribishi bitëkënti sinánkanin?” ³Usai kia a 'urama 'ikë uni kuati ka Tobías, amonita uni axribi ësai kiakëxa: “Ka kuaat, atun ka anun ëma kënëara a birutëkënia: ¡'aínbi ka kapa 'inu achúshinëxa anu 'irukëbë rurukubutisa 'ikën!”

Nehemíasnën Dios ñuká bana

⁴Ësaia atux kikëa ñuikania kuakin kana Dios ñukákin ësokin kakën: “Nukën 'Ibu Dios: bëtsi unikamaxa numi kuai kikë a kamina kuati 'ain. Atúxa numi kuai kikë ax ka usaía atúxbi 'iti 'ikën, usa 'ain kamina axa atumi nishkë bëtsi unikaman aín menu buántanun 'amiti 'ain. ⁵Usa 'ain kamina atun ñu 'atima 'akëkama a tërënxunkin atun 'uchakëkama manutima 'ain, atun ka anun ëma kënëara a 'atëkënnin mënionbi nu chichakin ñuia.”

**Anun ëma kënëara 'atëkënia
'akatsi kixun ami nishkë
unikaman sinán bana**

⁶Usai kikëbëtanbi kanaanuna a tankima anun ëma kënëara 'ikëbia rëupakan a pëuxun aín manámi nëbëtsi sënëonkin 'akën. 'Akin ka unikaman 'atibi sinánxun kuëënnin 'akankëxa.

⁷'Aínbi ka Sambalat, Tobías a 'ianan árabe unikama 'ianan Amónnu 'ikë unikama a 'imainun Asdodnu 'ikë unikama atúnribi anun Jerusalén bëarara kënë kanaanuna aín kinikama bëtasbiankin 'atëkëni kixun kuati 'itsaira nishakëxa, ⁸usai 'ikin ka timéxun a kamaxunbi Jerusalén kanaanuna amiribishi atu ëmikin 'atima otëkënti 'ai kixun sinánkankëxa. ⁹Usa 'ain kanaanuna Nukën 'Ibu Dios pain ñukátankëxun, atúan tēiabi nu uxun 'atima kupí, nëtën 'anan iméribi nu bërúanti suntárukama nankën.

¹⁰Usakin pëuxun 'akëbëbi ka Judánu 'ikë unikamax kiakëxa: “Anun ëma kënëara 'ikëbia rëupa-tëkënkän maxáx ax ka 'aisamaira 'ikën, usa 'ain ka an papikëkama kushiñuma 'aish bënëansa tania, usai 'ikëbëtan karanuna uisaxun amiribishi anun ëma kënëara a 'atëkënkän nukaman sënëoinsa 'ain.” ¹¹Usakinnu 'amainun ka axa numi nishkë unikaman sinánkëxa, nun isanuna 'unanima, usa 'ainsa atun nukama atsínxun 'akin nun tëëti 'axuma 'anun rakamiti 'ikë kixun. ¹²Usakin sinani nu 'akatsi kia kuati ka atu 'urama 'ikë Judíos uni raírinën uxun nu bëtsin kakë 'ikëbi an kuakë raíri unikamanribi nu manonkin kakëxa, a unikaman ka amami amami ax ukin bëra-buinxun nu 'aisatania, ¹³usakin ñuixunkëxun kana 'ën unikama atun aintsibë aintsibë mëníokaxun anun 'akánanti manë xëtökë 'imainun masífun aín kanti akama bitankëxuan, anun ëma kënëara kaxú aín kini tanainuxun, bërúanun kixun 'amiakën. ¹⁴Usai anun 'akánanti biaxi rakuétia kana nirukin, aín sinan mëninshi unikama 'ianan an ëmanuxun bana mëníokë unikama 'imainun raíri unikama ësokín kakën: “Nux kananuna atumi rakuétima 'ain. Rakuékinma kamina mitsun sinánti 'ain Dios ax kushiira 'ianan chaiira 'ixun ka atu rakuëmiti 'ikën, 'imainun ka an mitsun bakë bëchikë bëbukama 'ianan 'ini bëchikë xanukama 'imainun mitsun xanukama këñunbi mitsun ëma upí 'inun bërúanti 'ikën.”

¹⁵Usai nu 'akatsikia kuati mëníokakë 'ain ka axa numi nishkë unikamax asérabi ka nu Diosan atun 'akinia, usa 'ain kananuna nun sinánkësokín 'atima 'ai, atux kikëbëtan kananuna abi nun tëëti ënkinma 'akën. ¹⁶Usakin 'akin kana a nëtënbi, axa tëëti 'ën unikama atiribi an ñu mëëti 'imianan, atiribi an mëníokaxun anun 'akánanti manë xëtökë, 'ianan ami katamëti manë parókë a 'imainun kanti iru, 'ianan ñuina xaká 'akë chupa akama pañuxuan bërúanun 'amiakën. Usakin 'aia ka anu 'ikë 'apukaman Judánu 'ikë unikama kamabi, ¹⁷anun ëma kënëara 'ikëbia rurupa 'ikëa an kënë 'atëkënkë unikama atu 'akiankëxa. Usakin 'akinkëx tëkin ka an ñu papikë unikamanan ënkinma papikinbi, aín mëkën amotanribi anúan atu 'anux aia 'ati aín manë pia xëtökë tuínxun ñu mëëkan-këxa. ¹⁸Usa 'ain ka kamabi uni axa anun ëma bëarara kënë 'aia tëkë unikama atux aín manë xëtökë tsiñukín tëkërekax, usai 'imainun ka an manë banañu banoti anëkëkama atux 'ë rapasubi 'ikan-këxa, ¹⁹'ën kana ësokín aín sinan mëninshi unikama 'ianan an ëmanuxun bana mëníokë 'apukama kanan uni raíri ësokín kakë 'iakën: Anunu tëkë ënëx ka chaiira 'aish bërúra 'abuinkinshi sënëoinsama 'ikën, usa 'ain kananuna uni aín patsan raírinën amoxun 'amainun raírinënribi amoxun 'ai, bëtsi 'ura 'ura 'iruax tòi ënanankë 'ian. ²⁰Usa 'ain kamina anumi tëkankë

anuxunbi pakon bana 'oia kuati bënētishi nubēbi timékanti 'ain, usai nux 'ikēbē ka nun Dios ax nubē 'iti 'ikēn.

²¹Ēsai tēi nux bari urukēma 'ainshi 'ipuni bari kuantamainun tēmainun ka 'ati uníxribi ain manē xētokē tuínxun nun ñu mēia bērúankēxa. ²²'Imainun kana əsokinribi kamabi uni ax tēkē 'imainun an 'akinkē kama-ribi kakēn, kamabi mitsux kamina Jerusalén mēu ənubi imé nētēn ishi tēnux ənanimā bēruanani 'ikanti 'ain. ²³Usai 'i kana 'əx, 'ən 'aintsikama 'ianan, an tēia 'akinkē unikama 'imainun an bērúankē unikama axa 'ē rapasu 'ikē, akamabētanbi kana chupa pəax 'uxkinma kamaxunbi manē xētokē tuínxun bērúankē.

**Esdras uni timékē
'ain a tanti bana
kuənēo isi kia bana**

8 Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé 'uxē 'ikē 'ain, kamabi Israel unikama anua tsóti atun əmabi anua 'iti 'akin pēuakēxa. ¹Usa 'ain ka kamabi əmanu 'ikē unikama plaza, anun 'umpaxnu atsínti xēpúti a puntēbi 'ikē anu timéakēxa, anuxun ka an ñu 'inánkē uni Esdras a usai Israel inibu 'itia Diosan Moisés kuənēomia banakama a bēnun kakankēxa. ²Anúan mapai achúshi 'imainun rabé 'uxē ax achúshi nētē 'itabati 'irukē anun ka sacer-dote Esdrasnēn anúan usai Israel unikama 'iti kuənēo a kirikanua

kuənēo bana kamabi unibēbia xanukama 'imainun tuá xumabu an bana kuakē akamanbia uisai kara kia kuati bēakēxa; ³bēkē ax ka pēkarakēma 'ainshi 'apunkin bari manímikin kamabi unikama axa plaza anun 'umpaxnu kuanti xēpúti puntē, anu timékē atun kuati 'iakēxa. Usa 'ain ka kamabi unikama timékē an usai 'itia kuənēo bana isi kia uisai 'ikinma timéxun kuakankēxa. ⁴'Imainun ka an ñu 'unánmikē Esdras ax anuxun a kirika istia i tapuakin 'akē anu nikē 'iakēxa. 'Imainun ka a rapasu Matatías, Sema, Anías, Urías, Hilquías 'imainun Maaseías akama 'iakēxa. 'Imainun ka a mēkeuribi Pedaías Mísael, Malquías, Hasum, Hasbadana, Zacarías 'imainun Mesulam akamaribi anu sētékē 'iakēxa. ⁵Usa 'ain ka Esdrasnēn kamabi unikama timékē atun ismainunbi, atun kamaxunbi isti-sabi 'inun manámi nixun kirika isi ki bananuxun bákakēxa; bákakēbē ka kamabi unikama timékē ax nirukankēxa. ⁶Usakin 'atankēxun ka Esdrasnēn Dios kamabi kushiñu a rabiakēxa, 'imainun ka kamabi unikama timékē atun ka mēkēn manámi oi mēshpati kikan-kēxa: “Asábi ka asábi ka.” Usakin 'atankēx aín bēmánanēn me tikai tsóbukin ka Dios rabikankēxa.

⁷Rabimainun ka levita unikama Josué, Baní, Serebías, Jamín, Acub, Sabtai, Hodía, Maaseía, Quelitá, Azarías, Jozabed, Hanán 'imainun Pelafas ənē unikaman ka uisai kikē kara a bana 'ikē kixun kuakanun

ñuixuankëxa. Usakin ñuixumainun ka a unikama ax anubi sëtékë 'iakëxa, ⁸usaía anubi sëtékankë 'ain ka munuma banakin a tanti bana Diosan kakëxun kuëneo isi kia, raírinën uisai kara a bana-kama kia kixuan 'unánun unikama upiokinra ñuixuankëxa. ⁹Usakin a banakama ñuixunkin këñuia kuation 'itsaira masá nuituti inia ka kamabi unikama timékë a an bana mëníokë 'apukama 'imainun Nehemías, an ñu 'inánkë unikama sacerdote Esdras 'imainun Levitas an unikama timékë a uisai kikë kara a bana 'ikë kixun ñuixunkë a kaman kamabi unikama kakëxa, mitsux kamina masá sinani nitéxëti intima 'ain, ëné nëtëx ka anun Dios rabiti nëtë 'ikën. ¹⁰Kanan ka ësakinribi Esdrasnën kakëxa: “Mitsun 'ikënu rikianxun kamina upíokin 'axun pianan uvas baka vino bataira 'itánun 'akë a xëanan ui kamax kara ñuñuma 'ixun aín piti 'akëma 'ikë akama kuëntankëxun pikianan xëakinti 'ain, bërí ka achúshi nëtë anun Dios rabiti nëtë 'ikën. Usa 'ain kamina masá nuitukinma Diosan ka nukama 'akinti 'ikë kixun sinánkanti 'ain.”

¹¹Usakian Esdrasnën kakëx inkanabi ka Levitas unikamanribi kamina 'aisamaira masá nuituti inkantima 'ain kixun kakëxa, bërí ka masá nuitukinma anun nun 'Ibu Dios rabiti nëtë 'ikë kixun ka atu kakëxa. ¹²Usakin kakëx chuámarua tani kuëni rikianxun piananbi xëakin axa pitiñumakama aribi kuënxun pikianan xëakikin fiesta chaiira atun 'akëxa, upíokian

atu bana ñuixunkë a kuantankëx kuëenkin ka usakin 'akankëxa.

**Anun 'uta 'atankëx anu
'iti nëtë 'ikëbëtan fiesta
'akan ñuikë bana**

¹³Usakin 'axun ka anunbi a nëtë nuikin ónkë a pékarakë 'ain ka kamabi aín aintsi kushikama 'imainun sacerdotekama 'ianan Levitas unikamaribi 'imainun an ñu 'unánkë Esdras abë timéxun, uisai kara a tanti banakama anubi aín sënénkënuia 'ikë bana ax kara uisaira kia upiokin 'unánkatsi timékankëxa, ¹⁴timéxun kuakëxbi ka kirikanua Diosan usakin kuëneonun kakëxuan Moisésnën kuëneo bana ax kara uisai kia kuakatsi timékankëxa, kamabi Israel unikamax ka timëkamë 'ëoxun fiesta 'ai 'uta 'atankëx mapai achúshi 'imainun rabé 'uxë 'ikëbë anu 'iti 'ikë kixun kikë bana kirikanua kuëneo 'ikë mërakëxa. ¹⁵Mëraxun ka ëma kamanu chaníonan Jerusalén emanuribi bana ñuiakëxa, ñuikëbë ka a bana kuati kamabi unikamax ninu 'ikë olivos pëi 'imainun i pëñanakëkë aín pëi 'imainun xëbin pëi akamakëñun bëtis i pëikamaribi kuëneo bana kikësabiokin 'uta 'ati bitsi tsuákirukankëxa. ¹⁶Tsuákirukiani kuanxun ka i pëi bitsínkin bëxun atun 'utabi 'utabi 'akin xubu manámi 'anan me mëníokënu, 'anan anuxun Dios rabiti xubunu me mëníokë anun niti anuribi 'anan anun 'umpax 'ikënu kuantu xëpúti bëtánain 'ikë plaza anubi

'anan Efraínën plaza kakënu anun atsínti xëpúti a puntë anuribi 'akëxa. ¹⁷Usa 'ain ka kamabi uni axa bëtsi menu buan 'aish utëkënkë unikama atúxribi 'uta 'atankëx anu 'ikankëxa, usakin ka Nunnën bakë bëchikë Josué an 'amikëxun ishi 'a 'ixun ëan 'ixunbi 'akëxa. Usai ka 'aíma 'i néa 'ixun, 'ai a unikamax 'itsaira kuëenkankëxa. ¹⁸Usaia fiesta 'ai kamabi uni timékë 'ain ka Esdrasnën anúan timëkankë a nëtën pëuëxanxun mapai achúshi 'imainun rabé nëtë sënënmikin a tanti Diosan bana kuënëo a isakëxa; 'imainun ka usakin 'atankëx usabi okin 'ati kikësabiokin 'ai, achúshi nëtë 'imitëkëni anúnribi timëkamë 'ëotëkëankëxa.

**Esdras Israelkama
atun 'uchakë chikínati
ñui kia bana**

9 ¹A 'uxënbia veinticuatro nëtë 'ikëbë ka anun Israel unikamax añu ñubi pima samanux timëtëkënkankëxa; usai 'ikin chupa xënikama pañuanan me bitankëx atun maxkánu anun matakakia-këxa; ²usai 'ikin ka bëtsi menu 'ikë unikama atubëa ukë a pain, amo sëtënatankëxun, atun 'uchakama chikínanan atun chaitiokëkama 'ucha akamaribi sinánkin Dios ñukákankëxa. ³Usakin 'ai ka anua nikë anubi rabé 'imainun achúshi hora anua sëtékankë anuxunbi kamabi unían kuanun a tanti bana Diosan kuënëomia a isia kuati anubi sëtëkankëxa, usai 'itankëxun ka amiribishi rabé 'imainun achúshi

hora basitëkënkín atun 'ucha chikinakin Dios rabikankëxa. ⁴Usai 'ian ka levita unikama Josué, Binuy, Cadmiel, Sebanías Binui, Serebías, Baní 'imainun Quenaní akamax anuax banati 'akë anu këñuruxun munuma banakin Diosan bana ñuiakëxa; ⁵usokin 'atankëxun ka levita unikama Josué, Cadmiel, Binuy, Hasabnía, Serebías, Hodía, Sebanías 'imainun Petahía akaman kakëxa: “Chairukin kamina Nukën 'Ibu Dios rabikanti 'ain. ¡Ax ka kushiira 'ikë, usa 'ain ka xëñibua 'ainbi aín anë upíokin sinánxunkin rabikë 'iti 'ikën!”

⁶Ësokin unikama katankëxun ka Esdrasnën Dios ësokin kakëxa: “Mixmi Dios ira 'ain ka misaribi Dios uixi 'itima 'ikën. Min kamina naikamë 'ëo 'anan a manámia 'ikë ñukama këñun anu 'ikë 'ispakamaribi uniokën; 'anan kamina meribi 'atankëxun anu 'ikë ñukamaribi 'akën, 'atankëxun kamina parúm-papanu 'ikë ñukamaribi 'akën. Usa 'ain ka min 'imikëx kamabi ñukamax upiti tsotia. Usa 'ikë ka min ángel nañu 'ikë kaman rabinainun menuxunribi mi rabiti 'ikën. ⁷Usa 'ain ka anu 'ikë 'ispakamaribi mi rabia, Dios min kamina min uni 'iminuxun Abraham kaisakën usa 'ixun kamina Ur kakë caldeokaman, ëma anua chikíntankëxun Abraham kakin minbi anëakën. ⁸Min iskëx ka ax achúshi uni mimira sinani katamékë 'iakëxa, usa 'ixun kamina abëtan achúshi ñu 'akinmi min rëbúnkikama kana anua cananeos unibu 'imainun

hititas, amorreos, ferezeos, jebuseos 'imainun gergeseos; ja unikaman me 'inánuxun 'ai kixunmi kása-biokin 'akën, min kamina asé-rabi mix kikésabiokin ñu 'ain! ⁹Min kamina uisai kara nun chaitiokë-kama Egipto menuax têmëraia kixun isakën, usa 'ixun kamina parúpapa xónsa kakë a kuëbí-nuxuan atun mi ñukákëxun kuakën. ¹⁰Imainun kamina min kushi ismi-kin faraón 'imainun an ñu 'axunkë unikama 'imainun kamabi unikama aín menu tsókë akama ismikin ñu chairabu 'akën, min kamina uisakin kara atun Israel unikama têmëramia kixun 'unánkën. Usa 'ixun kamina bërámami 'ása okinbi mix kamina kushiira 'ai kixun unin 'unánun bëríbi ñu 'ain. ¹¹Imainun kamina atun ismainunbi parúpapa panarabëtanun 'imiakën, usakin 'imikëbëa me rakati ës-kikëbë ka a nëbëtsinën atux sikarakëakëxa 'aínbi kamina axa atu nuibëtsini ukë unikama bakan këñunun 'imiakën, 'imikëx ka maxáx 'ikësaishi nanëti bakami kikankëxa. ¹²Usakin 'anan kamina a isiania min unikama kuantí nëtën kuin 'imianan iméribi tsi rëkirukësa 'ixuan anun kuantí pékanun 'imiakën, 'imikëxuan anúan kuantí a pékakëbë ka anun atux kuankëxa.

¹³Usokin 'atankëxun kamina aín bashi Sinaí kakë, anuax nun chaitiokëkamabë naínuaxëshi banákin min bana upírabu a 'unámikin asé-rabi a tanti banakama 'imainun ax kikésabi oi 'iti akama upiókian 'unánun min banakama

'inánkën. ¹⁴Inánkin kamina uisai kara sá-bado nëtë 'ikëbë tantiti 'ikë aribi 'unámianan a tanti bana-kama asé-rabia min uni Moisésnën upiókin 'unánminun 'amiakën. ¹⁵Imainun kamina naínu 'ikë pán 'akëñuma 'ixuan pinun 'inánan 'umpaxribi maparanua shióbütia shimaxun xëanun 'inánkën. Usokin pain 'atankëxun kamina a 'inán-katsi kixunmi nun chaitiokëkama ká me a bitsia anu kuanun atu 'imiakën. ¹⁶Aínbi ka nun chaitiokëkama usakin kamina ñu 'ati 'ai kakëxun kuatima 'ianan, min banakama kikésokin 'ama 'ikën. ¹⁷Usai 'ikin ka min kakëxun kuai-sama tanan minmi chaira ñu atu 'axuan abi sinánkama 'ikën. Usai 'ikin ka min bana kuaisama tankin achúshi 'apu an isa anuaxa têmë-rakë Egipto me anubi uantëkë-nun kixun anëakëxa. 'Aínbi kamina mix Dios an 'uchaiabi uni nuibakë a 'ixun uisabi okinma, nuibairakin 'atimokinma 'akinkin ñu 'atima 'aiabi atu ëanma 'ain. ¹⁸Imainun ka atúnbi sinánxun vaca bakë tankin achúshi ñu a rabinuxun manë charóxun 'akëxa, 'atankëx ka ënëx ka nun dios an Egipto menua chikínbëtsinkin nu bëkë a 'ikë kix kikankëxa, usakin atun ñu 'akë ax ka 'aisamaira ñua 'akë 'iakëxa, ¹⁹usai 'iabi kamina min atu nuiba-kin, anu uni 'ikëma menuxun uisa kara nitsia usai 'itánun ënkinma 'akiankën. Usokinmi 'akinkëbë ka nëtë kuinsa ax atu ënima nëtënbi a isbiania kuankanun rëkuénkiankëxa, 'imainun kamina

iméribia tsi rëkirukësa 'ixun anun kuankanun pékati 'imiakën. ²⁰Usa 'ain kamina min atu 'akinkin uisai kara tsóti 'ikë min kushin 'unamikin uínsaranbi ënkinma atun piti maná 'inánan shimakian xëati 'umpax aribi 'inánkën. ²¹'Inánkin kamina cuarenta baritia anu uni 'ikëma menu nitsia atun piti panax nikinma pinun 'inánkën, usakinmi 'akëx ka uínsaranbi ain piti ñuñuma 'ima 'ikankëxa: 'ianan ka atun pañuti chupabi chékima 'ianan, 'itsaira nikëbëbi atun taëbi paë 'uatimabi 'ikankëxa.

²²'Imainun kamina bëtsi bëtsi me anua 'apu 'ikë 'imainun ëmakama bitankëxun achúshi achúshi uni atunan 'inun 'inánkën, usokin 'inánkëxun ka atun Hesbón kakë me anua 'ikë 'apu Sihón aín me 'imainun Basán kakë me anua 'ikë 'apu Og aín meribi bikankëxa. ²³Usonan kamina atúxa 'itsaira bëchipati naínua imé 'ispa iskësa 'itanua bakë bëchipanun 'imianan, atunan 'inun a 'inánnuxumi nun chaitiokëkama ká me a bitsi kuanun minbi a menu kuanun atu buánkën. ²⁴Usakin 'imikëxun ka atun Canaán kakë me anu kuanxun bikankëxa; bikëbëtan kamina minbi anu 'ikë unikama atu uisabi oxunma 'anun 'imiakën, 'imia ka atun 'apukama këñunbi atu 'urama 'ikë unikama uisokin kara 'aisa tania usakin 'akankëxa. ²⁵'Akin ka ëmakama upiókian kënëarakama a 'imainun me upíbu anu ñu 'apá-këxa upiti kookë 'imainun atun xubu anua ñu upírabu bukúnkë

a 'ianan anua atun 'umpax biti me kinikë upírabu a 'ianan atun uvas 'apákë a 'ianan olivos 'imainun raíri i bimi an tuákë akama bikan-këxa; bitankëx ka a menu upiókin puchákin pi xuati atun kuëenkësa oi 'i tsókankëxa.

²⁶Usokinmi min 'akinkëxbi ka min kakësokinshi 'aíma a tanti bana kuaisama tani 'ikankëxa. 'Anan ka an min bana ñuikë unikamaribi, mimia sinánun kakëxunbi kuaisatankin, kamaxunbi kuamainun mimisa 'atimai banaxa kixun këmëkin 'uchoxun rëkankëxa. ²⁷Usakin 'aia kamina axa ami nishkë unikama tëmëraminun 'inánkën. Usakin 'akian tëmëramikëxun tankin ka atun min 'akinun kixun mi ñukákëxa, ñukákëxun nuibakin kamina naínuxunbi atun bana kuakin; an 'atimokë unikamanua an chikínti unikama bariakën.

²⁸Usakinmi 'akinkëx upiti tsótankëxi ka amiribishi 'atima ñu 'ai atux mimi 'uchatëkëankëxa; usai 'ia kamina axa ami nishkë unikaman 'atimonun ëankën, ënia ka atun an kuëenkësokin 'akan-këxa. Usakin 'akëxun ka minmi 'akinun kixun amiribishi mi ñukátëkëankëxa, ñukákëxun kamina 'itsaira nuibakin naínuxunbi atun bana kuakin, ënkinmaira 'itsa okin atu 'akiankën. ²⁹Usokin 'anan kamina a tanti bana amiribishi ax kikësabi okían 'anun atu kakën; 'aínbi ka a banakama isa 'unánxa kikin atun min banakama kikësokinbi 'ama 'ikën; uin kara min bana kikësabiokin 'aia ax ka

upitax tsóti 'iakëxa, usa 'aínbi ka min bana kikëسابiokin 'akinma 'atimakin 'akëxa usakin 'aika atux a bana kuaisamatani ax kuëënkësa 'oíshi 'iakëxa. ³⁰Usaia 'itsa baritia 'iabi kamina atu munu nuibakin min bëru ñunshin 'imainun; an min bana ñuikë unikaman usai kamina tëmërankanuxun 'ai kixun kakëxa, kakëxunbi kuaisama tankën, usai 'ia kana ami nishkë unikama bëtsi menu 'ikë unikaman atu 'atimonun ëankën. ³¹Usai 'iabi kamina min 'itsaira nuibakin kamabi atu këñuananbi manukin ëanma 'ain; usa 'aish kamina mix nuibanairakë Dios a 'ain.

³²Mix kamina chaiira 'ianan Dios kushiira 'ain 'imainun ka kamabi unix mimi rakuëtia, usa 'aish kamina Dios ñu 'akatsi kiox kana 'aima kikínma an ñu asëra-bi 'akë a 'ain, 'imainun kamina uínsaranbi nu nuibakin ënkëma 'ain, minbi kamina isan uitishi kara nun 'apukama 'imainun ain kushikama 'ianan, nun sacerdote 'imainun an min bana ñuikë unikamabë nun chaitiokëkama 'iásaribiti tëmëraia, a nëtëkaman Asiria 'apun aín suntárukamabëtan 'akëxnu 'ia usaibi kananuna bëribi tëmërai 'in. ³³'Aínbi kamina nuxnu nun ñu 'atima 'akë kupí usa ñukama 'inúkëbëbi uisa karamina mix 'ain usabi kamabi ñu 'inúkëbë 'in; min kamina upókin ñu 'ain, 'aínbi kananuna nukama 'atimakin

ñu 'ai mimi 'uchakën. ³⁴Usa 'aínbi ka nun 'apukama 'imainun aín kushikama 'ianan sacerdotekama, 'imainun nun chaitiokë kamanbi ka min bana a tanti bana kikëso-kinbi 'ama 'ikën. ³⁵'Aima 'ianan ka anua atun 'apubë tsókë me anuxunbi min 'itsaira 'akinkë a sinánkin mi rabiama 'ikën, 'ianan ka atun ñu 'atima 'akëkama ëinsamatankin ñu 'atimashi 'akankëxa.

³⁶Usa 'ain kamina nukamami sinánti 'ain, bërí kananuna bëtsi unikaman ñu mëmikë uni 'ain, usa 'aish kananuna nun chaitiokëkamami anu ñu 'apáxun bimia pia bukunun 'inan me ënu uni itsin ñu mëëmikë 'ain. ³⁷Usa 'ain ka 'aisamaira ñu 'apákëxa bimikë ax 'apukamananshi 'ikën, minbi kamina nun 'ucha kupían atun usakin nu 'anun ëan. Usa 'ain ka nukama 'imainun nun 'arakakë vaca atun kuëënkësa okin 'aia. Usakin nun ñu 'akëbë kananuna a sinani 'itsaira masá nuituti tëmërain.”

**Israel unikaman a tanti
bana kikësa okinshi
'akatsi kia ñuikë bana**

³⁸Usa 'ain kananuna kamabi ënë ñukama inuti nux tëmëran, usa 'ixun kananuna bërí Nukën 'Ibu Diosan bana kikësa okinshi ënkinma kirikanu kuënëoti, 'amianan anun atun ñu takásh-kakë anua nun 'apukamabëtan Levitas unikama 'imainun sacerdotekaman 'anun 'amiti 'ain.

JOB

Diosan Job kakë uni bëtsi
bëtsi ñu 'inúti ñuñuma
'inun 'imia ñuikë bana

1 ¹Anu ka achúshi uni Job kakë me anu tsóakëxa, usa 'ixun ka uisa ñu 'atimabi 'ati sinánkëma 'ianan, Dios kuëenkësabi okinshi aín nuitu upí 'ixun ñu 'akin bëtsi uni 'atima oti sinánkëma 'iakëxa.

²Job ax ka mapai achúshi 'imainun rabé bakë bëchikë bëbuñu 'ianan rabé 'imainun achúshi 'ini bëchikë xanuñu 'iakëxa, ³'imainun ka ax siete mil ovejakama 'ianan tres mil camello, 'imainun a ñu mëëmikë vaca bënë rabé, rabé ax quinientas 'iakëxa, 'imainun ka burro aín xanu kamañuribi 'iakëxa. 'Ianan ka an ñu mëëxunkë unikama 'imainun xanukama an ñu 'axunkë kamañuribi 'iakëxa. Usa 'aish ka ax ñuñuira uni a menu 'iakëxa.

⁴Usa 'ain ka Jobnën bakë bëchikëkaman fiesta 'akin 'axëkë 'ixun timéxun bëtsin pain 'akin sënëonkëbëtan bëtsinribi aín xubunuxun atun 'akësokinbi pikin 'axëkë 'ixun, atun chirabakë rabé 'imainun achúshiribi atubëtan pinux timénun kixun kuëankëxa.

⁵Usakin 'akian anun timéxun piti nëtë inuti sënëni sënënkëbëtan ka Jobnën aín bakë bëchikë bëbukama kuënxun, uinuxun kara 'ati 'ikë anu kuënxun pëkarakëma

'aínshi nirutankëxun ñuina xarokin aín bëchikë achúshi achúshinëxa aín 'ucha mënío-kanun 'axuankëxa. Ësokin ka Jobnën 'akëxa, 'ën bëchikë bëbukamax sapika, 'atimakin Diosmi sinani 'uchaxa kixun sinánkin 'akëxa.

⁶Achúshi nëtën ka an ñu 'axunkë aín ángel kamabë usaibi 'ikë 'aish Diosbë timéti nëtë 'ain, axa paránankë ángel axribi atubë timéakëxa. ⁷Usai anu ukë ka Diosan ñukákëxa:

—¿Uinuax kaina mix aín?

Kixuan ñukákëxun ka axa paránankë ñunshin 'atimanën kakëxa:

—Ëx kana kamabi mekama oi kuaínbëkini nitsin.

⁸Kakëxun ka Diosan kakëxa:

—¿Uisa uni kara 'ën uni Job 'ikë kixun kaina 'unan? Asaribi uni ka ënë menu 'aíma 'ikën, an ka 'ën kuëenkësabi okin 'akin ñu upíshi 'ai tsókin ñu 'atima 'ati sinanan, uibi 'atimoti sinanima upí ñuishi 'ai tsotia.

⁹Kixuan kakëxunbi ka ñunshin 'atimanënribi kakëxa:

—Jobnëa min kakësabiokin 'akë ax ka an sinánkësokishia 'akë 'ikën. ¹⁰¿Min kamina uínbia 'atima onun ënima 'ianan aín aintsi 'ibukamaxribia uisaibi 'iaxma 'inun ënima? Min kamina an 'akë ñukamaxa upí 'inun upókin sinánxunin usa 'aish ka a

unix an 'arakakë vaca axa kaikëbë anunbi ñuñuira 'i ënë menu 'ikë bëtsi unikamasamaira 'ikën.
¹¹Aínbi kamina usai kara mimi 'atimokin sinani banaia isnuxun ain ñukama bikuanti 'ain.

¹²Ësokin kakëxun ka Diosan ñunshin 'atima a kakëxa:

—Asabi ka. Usa 'ain kamina uisokin kaina 'aisatani usakin Jobnën ñukama 'ati 'ain, 'aínbi kamina aín 'ibu a uisabi otima 'ain.

Usakian kakëx ka ñunshin 'atima anuaxa Diosbë banakë anuax uinu kara Job 'ikë anu kuankëxa.

¹³Achúshi nètën ka Jobnën bakë bëchikë bëbukama 'imainun 'ain 'ini bëchikëkama atun fiesta akin piti upíokin 'axun pianan xëai aín xukén apanën xubunu timëkë 'iakëxa, ¹⁴usa 'aínbi ka an ñu mëmìkë uni achúshinëx aín xubunu bëbakin Job usaía ñu 'inúkë a ñuikin ësokin kakëxa:

—Nukaman kananuna naënuxun vaca bënë manë paránën me tukami 'ian, 'imainun ka burro ain xanukaman pasto pí nu 'urama 'iabaxa; ¹⁵usai 'iabakëbëbi ka nun usakin sinánkë 'aímabi sabeo unikama rikuatsinkín vaca mëkamanan unikamaribi manë sani kuënkë anun 'axun rëtëaxa. Usokin 'akëbë kana 'ëxëshi mi kai unux abán.

¹⁶Ësokin kakian sënëonkë 'aímabi axribi ukin ka an ñu mëxunkë uni itsínribi anu bëbakin Job kakëxa:

—Kaná anubi 'ibúti kushiira banakin ka an ñuina bërúankë

unikama 'imainun ovejakama këñukin rëtëaxa. Usokin atu 'akëbë kana 'ëxëshi mi kai unux abán.

¹⁷Ësokin kaia a uni sënënkë 'aímabi ukin ka bëtsi uniribi anu bëbakin kakëxa:

—Rabé 'imainun achúshi caldeo unikama amami amamíax ai mërakin ka camellokama mëkamanan nubëa 'ikë unikama raíri manë sani kuënkënkë 'akin rëtëaxa. Usokin 'akëbë kana 'ëxëshi mi kai unux abán.

¹⁸Ësokin kaia a unix sënënkë 'aímabi axribi ukin ka an ñu mëmìkë unin ami bëbakin kakëxa:

—Min bakë bëchikë bëbukama 'imainun xanukaman ka ain xukén apanën xubunuxun timëxun fiesta 'akin pianan xëai 'iaxa, ¹⁹usakin 'akëbëbi anu uni 'ikëma memíax bënëtishi anu bëeki 'ibúkin ka suñuanën amami amamixun bëkakin xubu nipakin min bakë bëchikëkama bukukë anuabi chakamíaxa. Usokëx ka kamaxi atux bamaxa. Usokin 'akëbë kana 'ëxëshi mi kai unux abán.

²⁰Usakian kakëx ka Job anua 'ikë anuax ratuti 'itsaira a bana kuati anun paëi niruakëxa, niruxun ka aín tari nitëxëkin tuka-këxa, usokin 'anan ka ain bu tëai maxkutankëx Dios rabia 'ikësabi masá nuituti memi bëtiki 'iakëxa.
²¹Usai 'ika ësai kiakëxa:

—Ñuñu kana ënë menu 'ëx bakëanma 'ain, usa 'ain kana ñukín ënë menu 'ikë 'ën ñukama

uantima 'ain, usa 'ain kana
 ënë menubi 'ën ñukama ëbiani
 ñuti 'ain, Diosan ka kamabi 'ën
 ñukama 'ë 'inánkëxa, usa 'ixun
 ka anbi 'ën ñukama kamabi 'ë
 bikuantëkëanxa; ¡Nukën 'Ibu Dios
 ax ka 'upiokin rabikë 'iti 'ikën!

²²Usa 'ain ka usa ñukama inuti
 tëmëraibi Job, Diosmi 'atimai
 banai 'uchama 'ikën.

2¹Anuanáin ángel kamabë Dios
 timéti nëtë 'ikëbë ka angel
 paránakë axribi atubë timéakëxa.
²Usai anu ukë ka Diosan uinuax
 kara aia kixun 'unanxunbi ñuká-
 këxa:

—¿Uinuax kaina mix aín?
 Kixuan kakëxun ka ñunshin 'ati-
 manën kakëxa:

—'Ëx kana kamabi mekama oi
 kuaínbëkini nitsin.

³Usakin kakëxun ka Diosan
 kakëxa:

—¿Uisa kara 'ën uni Job 'ikë
 kixun kaina 'unán? Asaribi uni
 ka ënë menu 'aíma 'ikën, an ka
 'ën kuënkësabi okinshi 'akin ñu
 upíshi 'ai tsókin ñu 'atima 'ati
 sinanan uisakinbi uni 'atimoti
 sinanima upiti bërúankatia. Usa
 'ain ka minmi uisa ñu 'atima
 'akëmabi a 'atima oti sínánxun 'ë
 karaishikin katankëxun ñu 'atima,
 'amikëxunbi ka uisa ñu 'atimabi
 mi 'axuntima 'ikën.

⁴Kixun kakëxunbi ka ñunshin
 'atimanën Dios kakëxa:

—Uínbia aín naminu 'atimokin
 paëokëma 'aish ka uni asábi nitsia.
 'Aínbi ka unix upí tsótisa tani uisa
 ñu kara inutia abi inutibi tënëax

'iti 'ikën. ⁵Usa 'aínbi ka minmi
 'insinun 'imikëxun tani tëmëraikin
 min bëmánanubi 'atimakin mi ñui
 banati 'ikën.

⁶Ësai kia ka Diosan ñunshin
 'atima kakëxa:

—Asabi ka usa 'ain kamina uisa
 kaina oisatani usakin 'akinbi,
 kamina ñutannuira 'atima 'ain.

⁷Ësokian Diosan kakëx ka
 anuaxa abë banakë anuax ñunshin
 'atima kuankëxa, kuanxun ka Job
 aín taëmiaxi chanku 'insinan 'ia
 aín nami kamanubi 'ianan aín
 maxkánubi 'irunun 'imiakëxa.

⁸Usakian chanku 'insinan bikëx
 ka Job anua nibu pukëx tsamakë
 anu kuanx kuanx tsóakëxa, anuax
 ka chumu tukikë aín paná achúshi
 bitankëx aín naminu 'ikë an paëira
 okëxun tani anun raxuamëakëxa.
⁹Usai anu tsotia ka aín xanun anu
 kuanxun kakëxa:

—¿Ësai 'insíanx tëmëraibi
 kaina mix ñunshinakëti Diosmi

Job 'imainun ain xanu 'ia.

katamëtin? ;Dios 'atimokin
ñuianan kamina ñuti 'ain!

¹⁰Ësakian kakëxun ka Jobnën
aín xanu kakëxa:

—; 'Ën xanu usai kamina
'atimai banatima 'ain! Kamabi
ñunu Diosan 'inánkëxun bikë
ax ka asábi 'ikën, ¿usaribi okin
karanuna nua kamabi ñu 'atima
inúnun 'imikëx inúkin tënëtima
'ain? Usai kamabi ñu inutibi ka
Job 'uchanan achúshi banabi Dios
ñui 'atimati ami banama 'ikën.

**Job an 'unánkë unikamax
'insínkë isi kuan ñuikë bana**

¹¹Job ax ka rabé 'imainun
achúshi uni an 'unánkëñu 'iakëxa:
Ax ka Elifaz kakë, 'aish Temán,
menu tsókë uni 'iakëxa 'imainun
ka Bildad axribi Súah kakë menu
tsókë 'iakëxa 'imainun ka Sofar
axribi Naamat kakë menu tsókë
uni 'iakëxa. A unikaman ka atun
'unánkë uni Job axa usai ñu 'atima
inuti nuibakatia kuakëxa, kuabiani
ka kanankiani nun 'unánkë uni
Job ka 'aisamaira tëmëraia usa
'ain kananuna afn masá nuitukë
a sinanatánun kanan isi kuantí
'ai kixax kanankëxa. ¹²Kanankiani
anua 'ikë anu bëbai kuankinbi
ka 'uranxunshi anu Job tsókë
iskinbi ax ka a 'ikë kixun 'unani
ka munuma kuënkëni a kamaxi
iankëxa, usai 'i 'itsaira atúxribi
masá nuituti atun tari tukakin
a kamaxunbi manámi mësukin
me putu puti anunbi matakaki-
kankëxa. ¹³Usai 'itankëx ka atúx-
ribi menu tsóti mapai achúshi

'imainun rabé nëtë 'ianan mapai
achúshi 'imainun rabé iméribi uisa
banabi abë kananima a 'urama
abë 'iakëxa, usai 'ia 'aisamaira paë
tani tëmëraiaabi ka atun Job uisa
banabi káma 'ikën.

**Job tëmëraí anuan bakéan
nëtë ñui kia bana**

3 ¹⁻²Usai 'itsaira paë tani
tëmëraí nuibakati ka uisa
bananbi banaima 'itankëx ka Job,
anúan bakéan nëtë ñui 'atimati
banai ësai kiakëxa.

Job

³ ;'Atima okë ka anun 'ën
titanuax tuá 'inux 'ëx
unikë a imé 'iti 'iakëxa!
'Atima okë ka anúan 'ën
titan 'ë bëbu tuá okë nëtë
axribi 'iti 'iakëxa!

⁴ ;'Uisati kara 'ën titan 'ë tuá
imé
Diosan nëtë xabá a 'inun
pékaratima 'imé 'inun
'imiama 'ikën!

⁵ ;'Uisati kara bëánkibukë
këxtuira an 'ibúkin a nëtë
mapumainun,
kuin tunan 'ibúkin anribi
mapukë 'inun 'imianan,
'imëa nëtë bëánkikëbë ami
rakuékë usaribi 'itánun
maputi 'iakëxa!

⁶ ;'Uisati kara anúan 'ën tita 'ë
tuá imé ax bëánkibukëmi
'i nëtëama 'ikën,
usai 'ia 'ain ka uínbi nëtë 'uxë
baritia akama tupuntima
'iakëxa!

- 7 ǀUisati kara a imé 'ën titax
tuakëma xanusa 'iama
'ikën,
usa 'ain ka úixbi a iméishi
an ka tuaia kixun 'unani
munuma sharáma
'itsíanxa!
- 8 ǀUisati kara ñubé unikaman
ax kushiñu 'ixuan
Leviatán kaké ñuina an kushi
'inánkëxun an imé a 'atima
okin sinánxuanma 'ikën!
- 9 ǀUisati kara
pékarakuatsinkëbë
'ispónkama ax pëkima
'ianan,
nëtëribi xabá
kuatsinkëbëtan barin
urukin pékabëtsinkëbë
xabá 'itima ka 'iakëxa,
usa 'ain ka unin pékaratia
nëtë upíira 'iké isama
'itsíanxa!
- 10 ǀAtima okë ka ën titan anun
'ë tuá imé ax 'iti 'iakëxa,
usa 'ain kana ënë menuax
tëmëranux bakéama
'itsían!
- 11 ǀUisa 'aish karana 'ën titan
puku mëuküax
bamanan 'ën titan naachi
kikin 'ë rëmumëkëishi
chikíama 'ik?
- 12 ǀUisati kara 'ën titan aín
kisinu rakanxun
kaniokín 'ë ain xuma
'amikin kaniokëx?
- 13 Usokin 'akëx ñua 'aish kana
'ëx,
bëríbi upitax tsóti
tëmëraima asábi 'itsían,
- 14 usai 'i kana 'ëx 'apukama
'imainun an ñu 'axunkë
aín kushikamabëtan
xubu chaiirabu 'ikëbia an
rurupa 'ikëa 'atëkënkë
unikamabë 'itsían,
- 15 'imainun kana bana
mëniókë 'apukama
aín xubunu kuri 'imainun
kuríki bukúnkë anu
'itsían.
- 16 ǀUisoti kara xanu aín
nachikiti 'uxë sënënkë
'aímabi aín tuá nanipakëkë
usaribi okin 'anan,
aín titan pukumëuküaxbi
tuá ñukë 'akësaribi okin 'ë
mainkama 'ik?
- 17 Ñukë mainkëxun ka an ñu
'atima 'akë unikaman
ñu 'atima 'atëkéanan
bëtsi unikamaribi 'atima
otëkënimá,
'imainun ka axa tëmërai
tsóti atsánkë unikamax
ñutankëx atsánx 'ianan
tëmërai 'itëkënimá asábi
taní tsotia;
- 18 usaribiti ka bëtsi unikama
ñatanxun tëmëramikë
unikaman ñukin anuxun
chuámarua tani kuëënia,
usai 'ikin ka an ñu mëëia
bëruánkë unikaman
munuma banakin kakëxun
kuati atsánkë akama
nëtëtia;
- 19 anu ka uni ñu 'unanbu
'imainun uni ñu
'unánkëmabu akamaxbi
sënën 'ikën,

'imainun ka an ñu tëmërakin
mëekë unikama anbi an
ñu mëëxunkë unikama ñu
mëëxuntëkënimä.

20 ¿Uisa 'ixun kara Diosan ënë
nëtënu tsotia tëmëranux
bakënnun uni 'imin?

¿Uisa 'ixun kara Diosan axa
'itsaira tëmërakë uni a
basi pain tsónun 'imia,

21 usa 'ain ka an ñuti barikë
uni ax bënëtishi ñuima,
usa 'ain ka ñu upíira 'aish
kupíikëira 'akësaribi okin
aín ñuti baribi uni ax
'ishtun ñutima 'ik?

22 Usa 'ain ka unix aín ñuti
nëtë 'ikëbë
ñuía maínkëx kuni kuëenti
'ikën.

23 Usa 'ain ka Diosan uni
bëxunusa 'aish uisa ñu
kara 'iti 'ikë kixunbi
'unánimabi 'inun 'imia,
usakin ka amia kuainti
'aimasa 'itánun unin niti
bëarakësa 'inun 'imia.

24 'Ianan kana 'ën pitimibi
sinanima 'ëx masá nuituti
inin;
usai 'ikana ñu xëaima 'ëx
tëmërai bënëtin.

25 Kamabi ñumi 'ëx rakuëa an
ka
'itsaira rakuënnun 'ë 'imiakëxa,
a ñukama kana bërí inutin.

26 Usa 'ain ka añu ñunbi 'ë
tantinun 'imiman;
'ëx kana bërí upíma 'ain,
'itsaira bënëtin kíax ka
Job kiakëxa.

'Insíanx nuibakatia ain

'unánkë unikaman

Job ká bana

(Job 4—14)

Elifaz

4 ¹⁻²Ësakin ka Elifaznën an
'unánkë uni 'ikë Job kakëxa,
'ën sinánkëx sapi kamina bëtsi
unin mi nuibakin bana ñuixunti
kuëënima nishti 'ain, 'aínbi kana
'ën mi bana ñuixukin kaima 'ixun
upíokin sinántima 'ain.

³ Mín kamina an bana
'unánkëma uni bana
ñuixunkin uisai kara tsóti
'ikë kixun 'unánmiakën,
'imainun kamina an munu
sinánkë unikamaribi
'akiankën;

⁴ mín kamina upiti tsótibia
ax 'atimati tsókë unikama
atux 'ikësabi upiti tsónun
kixun kakën,
mín kamina upiti tsókinbia
an 'atimati tsóti sinánkë
unikama a usai 'iama
'inun kakin sinanamiakën,

⁵ ¿usa 'aínbi kaina bërí 'insíax
tëmërai nuibakatia 'ën
'akësabi okin kana,
'ati 'ai kixun kushiokín
sinanima usai 'in?

⁶ Míx kamina achúshi uni an
Dios kuëënkësabi okin ñu
'akë a 'ain,
'imainun kamina míx
achúshi uni an Diosan
kakësabiokín 'akin
upíokin ñu 'akë 'ain,

- ¿usa 'aishbi kaina mix
 Diosmi kushiti sinanima
 manutisa tanin?
 7 Min kamina 'ë katima 'ain
 achúshi uni ñu 'atima
 'akëma ax kara,
 Diosan 'atima okëxa 'ikë 'iti
 'ikë kixun.
 8 'Ën kana 'itsa baritia tsókë
 'ixun uisa ñukama karana
 'akën a 'unan,
 'imainun ka uin kara 'atima
 ñuira 'akin a tanti bana
 'ianan, ñu 'atimaira
 ñunshinakëkin 'ai 'axëkë
 'ikë,
 a unix ka uin kara ñu
 'apáxun uiti 'itsa kara
 'apáxa
 ati 'itsabi aín bimi bitsia
 usaribiti anunbi 'atimati
 têmërai nuibakatia.
 9 Usa 'ain ka Diosan atún
 ñu 'atima 'akëbë atumi
 xuamati nishkin,
 asérabi masókin suñuanën
 kushiira bëëkai anu
 'ibúkin ñu masókë usaribi
 okin 'aia.
 10 Usa 'ain ka uni 'atimakama
 an bëtsi unikamami
 'atimaira banai atumi
 nishi paru inuán néti
 kuëëkësari 'iabi Diosan,
 ain paka tsasipakin nëtëmiti
 'ikën.
 11 Usakin 'akëx ka uni
 'atimakama ax paru
 'inúanëx ain paka tsasikë
 'ixun pima chumínbuax
 bamakësa usaribi 'iti 'ikën,

- usai 'ikëbë ka atun bakë
 bëchikë bëbu 'imainun
 xanux, ain tita bamakëbëa
 paru 'inúanën tuákamax
 abisi tsuákikë usaribi 'iti
 'ikën.
 12 Banaimaishi uax 'ënu
 bëbakin unin kakësa
 'itánun ka 'ë baxëxkin
 kakëxa,
 'aínbi kana kuaisamara
 'itanun munura banai
 kiabi aín bana kuakën.
 13 Achúshi imé kana kamabi
 uníxa 'uxkënan bikëx
 'uxan 'ëxribi 'uxunbi,
 'atimakin namáx a sinani
 masáti 'uxima 'iakën.
 14 Usai 'ikana 'ë rakuëtan
 bikëx 'aisamaira rakuéti;
 'ën xo kamabi bërëru 'iakën.
 15 Usai 'ikin kana 'ën bëmánan
 suñun bëkakëxun tankësa
 tani rakuéti 'ën namikama
 raxuturu 'iakën.
 16 Usai 'ikin kana uix kara anu
 'ikë kixun sinánkën,
 'aínbi ka aín bëmánan
 istisama 'iakëxa.
 Usa 'aish ka ui kara kixun
 'unántisama 'iakëxa.
 Usai 'ikëbëa kamáxbi
 paskësarua 'inun 'uxi
 nëtékëbëtan kana ësai kia
 achúshi bana kuakën:
 17 “¿Uix kara an upí ñuishi
 Diosan iskëxun akë uni 'iti
 'ik?
 ¿'Ianan kara an unio 'ixuan
 Diosan iskëx uni an ñu
 'atima 'akëma uni 'ati 'ik?

- 18 Usa 'ain ka Diosan aín
nētēnuxun ñu 'axunkē
aín ángel kamamibi atux
ka ñu 'atima 'akēma 'ikē
kixun atumi sinanima.
Usa 'ixun ka Diosan aín
ángel kamanribia ñu
upiokin ñu 'aiama isia,
- 19 jusa 'ain ka unix ñu 'atima
'akē anunbi kushima 'aish,
xubu 'akin me bachunu
nitsinkin 'akē usaribi 'ikēn,
usa 'ikēa suñun nipakēsa
usaribi 'aish ka bisa
chakakēsa okinshi
chakakē 'iti 'ikēn!
- 20 Usa 'aish ka uni enē nētēnu
tsótax uínsaran kara aín
bamati nētē 'ikēbē bamai
nētétia;
usai 'ika istékentima oi
ashiti usakin sinánkē
'aímabi bamaia.
- 21 Usa 'ain ka unin tsótinēx
bēnētishi nētéti ñuman
tékakē usashi 'ikēn;
usa 'ain ka uni kamabi ñu
'unanmaxi bamaia kixax ka
Elifaz kiakēxa.”
- 5** 1 Job uin kara munuma
kuēnkēni banaia kuakin
mi kaia 'unánti kamina
kiti 'ain.
¿Uinu 'ikē ángel a kaina mia
'akinun kixun ñukáti 'ain?
- 2 An 'unántisa 'ikēbi ñu
'unánkēma uni ax ka
Diosmi 'atimati sinánkē
kupí ñuia,
'imainun ka bētsi unin
paránkin kakēxunbia an

usama ka kixun kakinma
asábi ka kixun kakē axribi
bamaia.

- 3 'Ēn kana ñu 'unántisa
'ikēbi 'unánkēma uníxa
bēnētishi ñuñuira 'ia isan,
'aínbi ka bēnētishi aín
xubunu 'ikē ñukama
'atimakēbē ñuñuma 'iaxa.
- 4 Usa 'ain ka aín bakē
bēchikékama an 'akinti
'aíma 'ikēn;
usa 'ikē ka anuxun bana
mēníokē anuxuan ñu
'atima
'akēmabi atun kuēnkēsa
okin 'akania,
usa 'aínbi ka axa anun
rabanan nēti banati 'aíma
'ikēn.
- 5 'Imainun ka atun ñu
'apakēkamaribi pitiñuma
axa numin 'i bukukē
unikaman aín inuabi
bixun pikania,
usakin 'amainun ka an
bētsin ñuishi kuēnkē
unikama atux ñuñuira
'ikēbē ami nutsia.
- 6 Unixa 'atima onanti sinánkē
ax ka menuax ñu 'apákē
'ikēsai koima;
uníxa uisa ñubi kara inuti
tēmērakē ax ka menuax
xubi 'ikēsai unikēma 'ikēn:
- 7 kamabi tsi rēkirukēnuax ka
aín ēxku saraki abisi 'ia,
usaribiti ka an uni
tēmēramiti 'atima ñukama
axribi aín sinánnuaxbi
chikitia.

- 8 Mix 'ikēsai tēmērai 'ikē
'ixun kana
'ēn ira Diosan 'ēx
tēmērakē 'ē 'akinun min
'akēbētanmabi ñukátsian.
- 9 ¡An ka 'itsaira ñu 'akin unin
iskēma chaiirabu ñu 'aia,
usakin 'aia ka uínbi a
ñukama uisakin kara 'aia
kixun 'unántima 'ikēn!
- 10 An ka 'uí 'ibúkin me
chabónun 'imia,
usakin 'imikēx 'ibúkin ka
menu ñu 'apákē koonun
chabóia.
- 11 An ka mēnin sinánñu
unikama atúxribia raíri
unikamasaribi 'inun 'imia,
'imianan ka axa tēmērai
masá sinani bukukē
akamaribi upí 'inun 'imia;
- 12 'imianan ka an uni paránti
'unairakē uni an usakin
uni 'ati sinánkē 'ikēbi
an sinánkēsa okían 'anun
'amima.
- 13 Usa 'ixun ka an bētsi
'atimoti sinánxun
'aisataniabi uní Diosan
atun sinánkēa 'axuma
'anun 'amima,
usakin 'akin ka atun ñu
'atima 'ati sinánxua 'akē
ax ñankáishi 'inun 'imia:
- 14 ¡usa 'aish ka uin kara bētsi
unikama 'atima oti sinania
a unikamax nētē xabánu
nitsibi imé bēánkibukēnu
nikēsa 'ikēn!
- 15 Diosan ka ñuñuma uni
'imainun
- bētsi unikaman 'atimaira
okē abi iémiti 'ikēn;
- 16 ax ka an uni ñuumara ka
kixun bētsi unin iskēkama
a 'akinkē a 'ikēn,
¡'ianan ka uni 'atima
sinánñuirakama bētsi
'atima onux bananun
'imima!
- 17 Usa 'ain ka chuámarua 'iti
'ikē ui uni kara Diosan
'unánmisatankin 'atima
ñu inúnun 'imia ax;
usai 'ikinbi ka Dios kushiira
'ixuan usai 'iti 'imikēxunbi
ami 'atimakin sinánkinma
abi tēnēkē uni ax 'iti 'ikēn.
- 18 An mi 'insinun
'imitankēxunbi ka
amiribishi anbi mi
pēxkutēkēnti 'ikēn;
'imianan ka tēmēranun
'imitankēxunbi anbi mi
kuēēmítēkēnti 'ikēn.
- 19 Uínsaran kaina ñu 'atima
inuti 'ai anun ka achúshira
okin 'akintankēxun
ēnkinma mi 'akinti 'ikēn,
'ianan ka uisa ñu inuti kaina
tēmērati 'ai usabi mi
tsónun mi 'imitima 'ikēn.
- 20 Anuan numi 'iti nētē
'ikēbētanbi ka numin
bamanun mi ēntima 'ikēn,
'ianan ka anúan 'akánanti
nētē 'ikēbē 'akanankinbia
suntárúkaman 'anun mi
ēntima 'ikēn.
- 21 Uin kara mi 'atimakin ñui
kēmēi banaia anuabi ka
mi ēnkinma 'akinti 'ikēn,

- usakin 'akëxbi kamina
 rakuétima 'ain, an ka uin
 kara mi ñuia ax këmëi
 banai kikëbëtanbi anuabi
 mi 'akinti 'ikën.
- 22 Usa 'ain kamina numi
 'ianan bëtsi bëtsi ñu
 inuti tëmëraibi ami kuai
 kuënti 'ain,
 'ianan kamina raëkëma
 ñuina kamami rakuétima
 'ain.
- 23 Min naëoti menu ka
 mënoisama 'itánun
 'itsaira maxá 'itima 'ikën,
 'imainun ka raëkëma
 pianankë ñuinakama ax
 min 'unánkë unisa 'ixun
 mi uisabi otima 'ikën.
- 24 Usa 'ain ka min xubunua
 mibë 'ikë min aintsikamax
 ñuñuira 'iti 'ikën,
 'imainun ka min 'arakakë
 vacakama 'uakamë
 'ëoi kamabi kara kixun
 tupúnkëx bëtsix nëtékëma
 'iti 'ikën.
- 25 'Imainun ka min rëbúnki
 kamaxribi bakë
 bëchípati 'uakamë 'ëoi
 'aisamaira 'aish naënua
 xubi kókësaira 'iti 'ikën.
- 26 'Ianan kamina min kaniakëti
 nëtë 'ikëbë xëni-butibi
 samabuirakëma kushi
 pain 'iti 'ain,
 usai 'i kamina ñu bimi 'apá
 pëkëtia bikëxa upí 'ikë
 usaribi 'iti 'ain.
- 27 Nux bëtsi bëtsi ñu inúkë an
 ka nu 'unánmia usa 'ain

kamina ënë bana kuakin
 usa ka kixun sinánti 'ain;
 usa 'ain kamina ënë bana
 kuakin minbi uisaira kara
 kixun mix inúkë ñukama
 tanti 'ain, kixun ka
 Elifaznën Job kakëxa.

**Job 'itsama baritia ka uni
 tsotia kia ñuikë bana**

- 14** ¹Kamabi uni aín tita
 bakënkë ax ka
 'itsama baritia 'imi tsotia,
 usai 'i ka bëtsi bëtsi ñu
 inuti 'itsaira tëmëraia.
- ² Usai 'i ka ñu uá
 pëókintankëxa barin 'akëx
 núkakësa usaribiti 'ia;
 'ianan ka ñun tupënaxa
 bënëtishi nëtékësa
 usaribiti 'ia.
- ³ 'Ëmi 'atimakin sinánkin
 kaina min 'ë 'uchoisa tanin,
 'imainun kaina 'ëmi nishkin
 min 'ë 'atima oti kuëënin?
- ⁴ Uínbi ka bëtsi uni asérabi
 upí 'inun 'atima ñunua
 mënioima,
 usa 'ain ka kamabi unix aín
 titan tuákë 'ikën.
- ⁵ Mín kamina an uni uiti
 baritia kara tsóti 'ikë
 atishi tsónun 'imikë a 'ain,
 usa 'ixun kamina uiti bari
 kara tsóti 'ikë atishia
 'inun 'imin,
- ⁶ usa 'ain kamina atuxia upiti
 bukunun ubiokinma ënti
 'ain;
 jusokëxun ka atúnbi tëxun
 kuríki bitankëx anun ñu

- maruxun upíokin pi tsóti
'ikën!
- 7 Achúshi unían i rëraxun
rakankëxi ka aín
burunuax
kótëkëni uínsarabi anuax i
koi nëtétima.
- 8 Usa 'ain ka aín tapúmi-
xanankë 'ianan aín i
rakákë
ax menu rakataxbi
chékikëma 'aish asábi 'ia,
- 9 usai 'i ka 'umpaxan
chabókëxun amiribishi
paxaira 'inun kótëkënia;
usai 'i ka bërí 'apákëx
koi i 'ikësaí peñanakëti
'itëkënia.
- 10 Usa 'aínbi ka unix usai 'ima
ashiti ñuia;
usai 'i kara ñukiani uni,
¿uinu kuanín?
- 11 parúmpapa 'umpax 'imainun
bakakamax ka kuabutibi
aín 'umpax chitëti éskia;
- 12 usa 'aínbi ka unix naíkamë
'ëo këñutisama pan 'ain,
anu ñuia maínkë anuax
nirutëkëntima pain 'ikën,
usai 'i ka uni 'uxax
bësukëma usaribiti ñukë
'aish 'iti 'ikën.
- 13 ¡Èn kana kuëenti 'ain minmi
anu uni ñuia maínkë
anumi 'ë unëti mixmi 'ëmi
nishkë a sënëntamainun,
usakin 'atankëxun kamina
uiti nëtë karana anu 'iti 'ai
kixun 'ë kati 'ain, a nëtë
sënënkëbë kamina 'ëmi
sinántëkënti 'ain!
- 14 Usa 'ain kara achúshi uni
ñukë ax, ¿amiribishi
baískitëkëntankëx tsóti
'ik?
- Usai 'iti 'ain kana 'ën uiti
nëtë karana anu uni ñukë
anu 'iti 'ai a nëtë kamabi
sënëmi anu 'iti 'ain.
- Usa 'ain kana anuxun
uínsaran kaina 'ëx tëmërai
masá nuitukë a asábi
'inun 'imi kaínti 'ain.
- 15 Mín unio 'ikëmi 'ëbë
banatisatankin kuënkëxun
kana 'ënri-ri kakëxun mi
kati 'ain;
mín iskin kamina upí 'ikë 'ë
istsian mín 'ë unio 'ixun.
- 16 Usa 'ain kamina bërí uiti
oí karana 'ëx 'ucha
atiokinbi 'ë 'atima onuxun
tupuntima 'ain,
usokin 'akinma kamina uinu
kuani karana nitsi anuabi
'ë buánti 'ain;
- 17 unín ñu pishanu 'aruxun
nikë usaribi okín kamina
mín 'ën 'atima ñu
'akëkama mëníoti 'ain,
usakin 'akin kamina a
ñukama 'ë manumiti 'ain.
- 18 Asérabi ka ikamax usai ka 'iti
'ikë kixun sinánkë 'aímabi
me pankabuti bëukubutia,
'imainun ka xaxun pobu a
kamaribi usai ka 'ia kixun
unín sinánkë 'aímabi anua
rakákë anuax taramëkëti
'uri kuania.
- 19 Kamabi unix ka upitax tsóti
kuëenia 'aínbi kamina mín

- baka kushiira xobukian
maxá kēñupakësa usakin
'anan,
'uñe 'ibúkian me putu
chukakin chinankësa
usaribi okin min unin tsóti
'aisama 'imin.
- ²⁰ Usa 'ain kamina mix
kushiira 'ixun aín menuax
chikínun 'imin,
usakin 'akëx ka uni ñui ain
nami chéki nētétia.
- ²¹ Usa 'ixun ka uni ñukë an
uisa kara unin aín bakë
bëchikëkama oia kixunbi
kuatima 'ianan;
uisa ñu kara 'inutia kixunbi
'unannima;
- ²² usa 'ain ka uni ñunuxun ain
nami paë pain tantankëx
ñuia,
usai 'i ka aín nami paëia
tani tëmërakë anunbi
ñuia.

**Jobnën aín 'unánkë
Bildad amiribishi
katëkëan ñuikë bana**

- 19** ¹⁻² Usa 'ain ka Jobnën
aín 'unánkë uni
Bildad a kakëxa,
¿Uínsaran ira kaina
'aisamaira banakinmi
'ë atsamikë a ënti
'ain?
- ³ Achúshira okin 'akinma
kamina 'itsaira okin 'ë
ñuikanin;
¿usakin 'atimakin 'ë
ñuikë anun kaina
rabinkaniman?

- ⁴ 'Ëx inúkë ñukama ax
'ënanshi 'ain ka
an 'ë 'atima otsianxa.
- ⁵ Mitsux sapi kamina
'ësamaira 'iisa tankanin,
usa 'ixun kamina 'ëx 'inúkë
ñukama ñuikinshi mitsun
'ë kain.
- ⁶ Usa 'aínbi kamina mitsun
upíokin pain Diosan ka 'ë
tëmëramia kixun 'unánti
'ain,
an ka usai 'inun 'imikin
'ë anu pakëti nankënu
ñuina pakëkësaribi 'inun
'imiaxa.
- ⁷ 'Ëx kana munuma kuënkëni
kin: “¿'Ë ka rëtëkania!”
'aínbi ka uínbi 'ë kaima;
'ianan kana 'ë 'akinun kixun
ñukatin, 'aínbi ka uínbi
'ënun rabanan nékin 'ë
'akinsama tania.
- ⁸ Diosan ka tëmëramikin 'ën
'ati ñukama ëmikin unin
anun niti bai bëarakësa
usaribi 'itánun 'ën 'ati
ñukama 'ë ëmiaxa;
'ianan ka 'ën 'ati ñukama
bëánkibukëñën bai
mapukësa 'inun 'imiaxa.
- ⁹ An ka kamabi ñukama 'ë
bikuanxa;
'ën mañuti bixun nikësa
'itánun, 'ë nuibakinma
usakin 'axa.
- ¹⁰ Usokín 'akin ka 'ë 'aisamaira
ñunu pakëmikin xubu
'ibuan aín itáishi nitánun
tënkapakësa usaribi
'itánun 'ë 'imiaxa;

- j'imikin ka 'ën anua ñu
 bitëkënti 'aíma 'itánun i
 aín tapunkama këñunbi
 ëchikësa usaribi 'itánun 'ë
 'imiaxa!
- 11 Usa 'ain ka 'ëmi 'itsaira
 nishkin,
 an abë nishanankë uni
 'akësaira okin 'ë 'axa.
- 12 Usa 'ain ka 'ë tëmëramikin
 suntárunën bëarabuinkësa
 'itánun 'ë 'imiakëxa;
 usai 'ikin ka aín
 suntárukamax 'ë 'anux
 'urama,
 kuatsinkin bëarakësa 'inun
 'iëmiakëxa.
- 13 Usa 'ain ka Diosanbi 'ën
 xukénkama 'imainun 'ën
 'unánkë unikamanbi,
 bëtsi menu 'ikë uni 'akësokin
 'ë 'anun 'amiaxa.
- 14-15 'Imainun ka 'ën 'aintsikama
 'ianan 'ën 'unánkë
 unikama 'ëmi manuaxa;
 manumainun ka axa 'ë isi
 kuanx 'ën xubunu 'ia
 unikamanbi 'ë manuaxa.
 'Ianan ka an 'ë ñu 'axunkë
 xanukaman 'unánkëma
 uni 'akësa okinshi 'akin;
 ax ka an nu ñu mëëmikë uni
 a 'ikë kixun sinánkin 'ë
 'unanima.
- 16 'Ën ñu mëmikë uni ñu
 'axúnun kakëxunbi ka
 kuashikin 'ë ñu 'axunima,
 'imainun ka 'itsokin
 ñu 'axúnun kixun
 karaishikëxunbi 'aisama
 tania.
- 17 'Imainun ka 'urama
 okaskëxunbi 'ën xanun 'ë
 timaia;
 'imainun ka 'ën xukén
 'ibukamanbi 'ë istisama
 tania.
- 18 'Ianan ka tuáxu kamáxbi 'ë
 isi 'ëmi kuaia;
 usa 'ain ka anu 'ëx tsókë
 anuax nirukëma 'aínshi
 'ëmi 'atimati banaia.
- 19 Abë 'ëx nuibanairakë 'ën
 'unánkë unikamanbi ka 'ë
 istisamatankania;
 'imainun ka 'ëbë
 nuibanankëira unikama
 'ianan 'ën aintsikamanbi
 'ë banoisama tania.
- 20 Usa 'ain kana 'ën xokama
 mërakë 'itánun 'aímai
 raenkëax,
 nëtëishi kiani ñutisara 'aíshbi
 usabi masánuitutibi tsotin.
- 21 Usa 'ain kamina 'ën 'unánkë
 unikama mitsun 'ë nuibati
 'ain.
 Diosanbia usai 'inun 'ë 'imikëx
 kana ësaira 'i tëmërain.
- 22 ¿Uisakaskin kaina mitsun
 Diosan 'akësaribi
 okin 'ë 'aisatani 'ëmi
 nishkanin? ¿Mitsun kaina
 'aisamaira 'ëmi banakin 'ë
 'atimokanin?
- Job kana uisa ñubi 'ai
 'uchakëma 'ai kia bana**
- 31** 1 Usakin pain an 'unánkë
 uni rabé 'imainun
 achúshi a katankëx
 sënëan ka Job axribi

banai ësai kiakëxa.
 'Ënbi kana sinánkë
 bënëñu xanukama
 'imainun kana
 bënëñuma xanu uisa 'ixunbi
 kuëëanma 'ain kixun kana
 sinánkën.
 2 ¿Uisa ñuira kara kamabi
 kushiñuira Dios an naí
 mananxunbi,
 achúshi achúshi uni ñu
 'inánti ax 'iti 'ik?
 3 ¿An 'atima ñu 'ai 'uchakë
 unikama 'imainun 'atima
 unikama ainama kara
 'atimañu inuti têmëratí 'ax
 'ik?
 4 ¿'Ianan kara Diosan 'ën 'akë
 ñukama iskin 'unanima
 'ianan,
 'ëx nikë kamabi 'unanima
 'iti 'ik?
 5 'Ëx kana asërabi kian
 únsaranbi kana ñu 'atima
 'anan uni kana,
 paránti 'ai kixun sinángxun
 paránkëma 'ain.
 6 ¿Usama 'ikë ka Diosan anun
 unin ñu 'ëñë tupúnti
 'akë anu 'ën 'atima ñu
 'akëkama tupunkin uisa
 kara oisatania usokin 'ati
 'ikën,
 usakin 'axun ka 'ën karana
 ñu 'atima 'akë 'ai kixun
 'unánti 'ikën!
 7 'Ën karana ñu upí 'ati
 'unanxunbi a ënkin ñu
 'atima 'an,
 'anan karana usai 'ikin bëtsi
 unin ñu kuëëan,

'ianan kara bëtsi unin aín ñu
 mëkamakë 'ënuu mëraxa,
 8 usakin 'ën 'akë 'ikë ka bëtsi
 unikaman 'ën 'apákë
 ñukama bixun píñun
 Diosan 'amiti 'ikën,
 'imainun ka 'ën 'apá
 ñukamaribi aín tapun
 këñunbia bëtsi unikaman
 ëchinun 'amiti 'ikën.
 9 'Ën karana xanu bënuñu
 'ën xanu 'ikëmabi
 këmëkësakín uisai kara 'ia
 kixun isanan,
 'ë rapasu 'ikë unin xanu
 aratsushi 'ikë 'utunkin isan,
 10 usakin 'ën 'akë 'ain ka
 'ën xanu bëtsi uni ñu
 mëëxunkë 'ianan,
 uni 'unánkëma kamanribi
 aín nami 'ati 'ikën.
 11 Usakin 'ën xanu 'akë ka
 rabintanun;
 uisai kara uni 'ia an
 mëníokë 'apukaman 'ë
 'atima okë 'itsíanxa.
 12 Usa 'ain ka 'ën ñu 'atima
 'akë 'ain tsi rëkirukin ñu
 nënkësokëx,
 kamabi 'ën ñukamax
 këñutsíanxa.
 13 An 'ë ñu mëëxunkë unikama
 'imainun xanukamañu
 pain 'ixun kana añu
 'axúnun kara 'ë kaia,
 usakinbi 'axuankën.
 14 ¿Uisokinra karana 'ën Dios
 'ëa 'atima oisatankëxun
 kati 'ain?
 ¿Uisokin karana usakin 'ën
 'akë ñukama ñukákëxun

- asérabi këmëkinma kati
'ain?
- 15 An nukama nun titan puku
'ukëmëu uninun 'imia
Dios anbi ka
aturibi 'è 'akësaribiokin
anun tsóti 'inánkëxa.
- 16 Uisaxunbi kana 'èn uni
ñuñuma an kuëenkë ñu
'inanima 'iama 'ain,
'imainun kana kasunamëkë
xanukamaribi pitiñuma
'aísh numin 'i tsotia
isëshiamo 'ain.
- 17 Uinsaranbi kana 'èn pikë ñu a
papañuma 'imainun
titañuma tuákama
'inánkinma 'èbi piama
'ain.
- 18 Usa 'ixun kana 'ibuñumakë
tuákama unían aín bakë
bëchikë 'ibu 'akësokin
nuibakën;
'imainun kana kasunamëkë
xanukamaribi 'itsaira
'akiankën.
- 19 'Èn kana uix kara
chupañuma 'ikëa matsin
'akëx ñutisa tania iskin
chupa 'inánkën,
ñuñuma uni aribi anúan
rakuti chupañuma iskin
aribi nuibakin anua rakuti
chupa 'inánkën,
- 20 'èn 'arakakë carnero aín
ranibi bitankëxun chupa
'axun kana amia xananun
'inánkën,
anun xanai 'ikin ka 'èn
'unánkë uni an asábi ka
kixun 'è upíokin kakëxa.
- 21 Uinsaranbi kana papañuma
titañuma tuákama
'apukamami kuaikësa
'inun
mi kana usokin 'ati 'ai kixun
káma 'ain.
- 22 Èsokin asérabi 'axmabi 'èx
këmëi kikë 'ain ka
'èn pëñan rabé ènë
tsasikanti 'ikën;
usokin 'anan ka 'èn
tëkënpata aribi 'è
pénchicanti 'ikën.
- 23 Usa 'ain kana Diosan 'è
'atimokin tëmëramiti
anun rakuëakën;
jusa 'ain kana ax 'apu
kushiira 'ixuan uisakin
kara 'akëxun 'èn tënëama
'itsían!
- 24 Uinsaranbi kana kuriñu
'ianan kurfikiñu
'aíshbi 'èx ami katamëama
'ain.
- 25 Uinsaranbi kana kurfikiñu
'ianan 'aisamaira ñuñu
'aishi,
anun rabiakati usa kana 'èx
'ai kiama 'ain.
- 26 'Èn kana barin pékabëtsinia
isanan,
'uxën imé pékakë aribi isan,
- 27 'aínbi kana uínsaranbi
unëxun rabianan,
'èn mëkën bëtsuku kakin
tanxuama 'ain.
- 28 Èsokin 'ai 'èx ami 'uchaia ka
Diosan 'è 'atimo 'itsíanxa;
jusakin 'èn ñu 'akë ax ka
Dios ka naínuma 'ikë kixun
sinánkin 'èn 'akë 'iti 'iaxa!

- 29 Uinsaranbi kana axa 'ëmi nishkë uníxa ñu 'atima inuti tëmërakëbë ami kuai kuëëni 'iama 'ain; 'ianan kana unían 'atima okin ñuikëbëbi a kuati kuëëanma 'ain.
- 30 Uinsaranbi kana axa 'ëmi nishkë uni ka 'atima ñu inuti 'ikë kixun sinánxuanan ax ka ñuti 'ikë kixabi kiama 'ain.
- 31 'Ëx abë 'ikë uni achúshinën bëtsi menu 'ikë uni mërakin kuai oisatania kana,
- 32 ëman kamina 'uxti 'ai kixun káma 'ain.
Usakin 'akinma kana 'ën xubu xëókaxun bëtsi menuax ukë unikama anu atsímiakën.
- 33 Uinsaranbi kana 'ën 'akë ñukama bëtsi unikaman 'akësokin unëama 'ain, 'imainun kana 'ën ñu unëxun 'akëmasa 'inuxun 'ama 'ain
- 34 unikamami rakuékin.
'Ianan kana uínsaranbi banaima 'ën xubunu xëpuax ñuuitsimarua, uni këmëi banakë kamami rakuéti 'iama 'ain.
- 35 ;Uin kara 'ëx kia kuati 'ikën! Usa 'ain ka 'ëx kikë bana ënë; ;Dios kamabi kushiñuira an 'ën bana kuakin 'ë kati 'ikën!
Usa 'ain ka mix kamina usai 'ia kakín kirikanu

- kuënëoxun ismikin 'ë kati 'ikën,
- 36 usakin 'akëxunbi kana mënin sinánñuishi 'ixun 'ën nuitunën sinánkin unia aín maiti maxkánu 'akësokin 'ën 'imiti 'ain.
- 37 Usa 'ain kana uisai karana 'ia a kamabi ñuikin Dios kati 'ain,
usakin kai kana ñu 'atima 'akëma 'ë isnun uinu kara Dios 'ikë anuaxbi abë banati 'ain.
- 38 Usa 'ain kana, 'ën mekamax ka 'ëmi 'atimai banakin naínuabi Dios kaikikëma 'ikë,
usa 'ain axribia tantinun ëan.
- 39 'Ëx kana ëasai asérabi kin 'ën bëtsi unín ñu 'apákëkama mëkamanan,
an ñu 'apákë unikama kupíokinma atun ñu bikë 'ain ka
- 40 ;'ën menu 'apákëxbi trigo 'iruima muxa 'iruti 'ikën, 'ianan ka cebada 'apákëxi 'iruima xubi 'atima 'iruti 'ikën!
Ësai kikin ka Jobnënríbi aín 'unanákë unikama kakín sënëonkëxa.

Diosan Job ká bana

(Job 38.1—42.6)

38 ¹Usa 'ain ka ax kikë bana-kama ñuikin suñúan chaiira 'ikuatsini békikë anuxun Diosan Job kakëxa:

Diosan Job kakëxa

- 2 ¿Mix añuira 'aish kaina 'ën
'akë
ñukama ñui 'atimatishi
banai ñu 'unánma uníxa
banakësai banai kian?
- 3 Bërí kamina 'ë asérabi
rakuëma 'ixun,
'ën mi ñukákë banakama
ñuikin 'ë kati 'ain:
- 4 ¿Uinu kaina mix 'ën me
uniotabakëbë 'iakën?
¿Asérabi upíokin min ënë
banakama 'unánkë 'ixun
kamina 'ë kati 'ain!
- 5 ¿Min kamina 'unanin uin
kara uiti cha 'ati kara
kixun sinántankëxun
tupuankëxa,
'ianan kara uisakin 'ati
'unánkë ira 'ixun 'akëx?
- 6 ¿Añu ñuiranu nankin 'a kara
ami birukin akama ax 'ik?
¿Uin ira ami 'iti maxá
chaira namainun kara,
- 7 ángelkamax kuëënmainun
'ispakamanribi xabá
'itánun pékakëbë
kantakëx?
- 8 Parúmpapa 'umpax menuax
chikíkébëtan kara,
¿uin nunkurui 'ikëbëtan an
bëarati aín xëpútikama
nankëx?
- 9 'Ën kana parúmpapa chupa
achúshi 'inankësa okin
kuin 'inánkën,
'ianan kana kuru nëtë aín
chupasa 'aísha anuax
nirunun 'inánkën.

- 10 'Ën kana parúmpapa 'umpax
me mapuruima uinu kara
sënënia anuishi rakanun
'imianan,
kana xëpúti chairan 'akësa
okin anun xëpuakën.
- 11 Usokin 'axun kana
parúmpapa kakën: Ënu
sënéinshi kuëpukan kanan
kamina;
urikuankin me mapurutima
'ain;
anu sënéinshi bëchunti
'ën kakë anuishi sënëni
kamina bëchunti 'ain.
- 12 ¿Min kaina uínsaran nëtënbi
nëtë 'ixun nëtë xabatia
iskin
barin ka urukin upíira 'inun
pékati 'ikë káma 'ain?
- 13 ¿'Ianan kaina barin urukin
mekama pékakëbë ka
uni 'atima sinánñukama
unéti 'ikë kixun kakën?
- 14 Usa 'ain ka barin urukin
menu pékakë
an kamabi ni pékabëtsinkë
ax chupa pukukësa 'inun
mëрати 'ikën;
- 15 usai 'ikëbëtan ka ñu 'atima
atishi sinánkë unikaman
nëtë xabákëbëtan,
uni 'atima oti sinánkëkama
a 'aima.
- 16 ¿Min kaina nanékiani
kuanxun anuaxira
parúmpapa 'umpax chikíké
a isan?
- 17 ¿'Ianan kaina min uinuíra
kara uni ñukëkama ax
kuania kixun

- anúan kuankë aín xëputi a isan?
- 18 ¿Min sinánkëx kara uiti naxbaira me 'ikë kixun kaina sinanin?
 ¡Min asérabi kamabi 'unánkë 'ixun kamina 'è kati 'ain!
- 19 ¿Uinuaxira kara nètë xabá 'imainun imé bëánkibukë ax unin ñu nankësa 'aish aín?
- 20 ¿Min kaina uinu kara me sënëánkëxa anu buánxun, nètë xabá 'imainun imé bëánkibukë anua 'ikë aín xubunua uni ukësa Kuatsinia anubi bëtëkënti 'unán?
- 21 ¡Min kamina 'itsa baritia tsókë 'ixun akama 'unánkë 'iisa 'ain, usa 'ain sapi kamina akamax 'iisama pain 'ain bakéama 'ain!
- 22 ¿Min kaina anu kuanxun anua matsin tita 'ikë, a 'imainun anua matsi bëruñu 'ikë aribi anu kuanxun isan,
- 23 'èn anun uni atúxbi 'akanankë nètë 'anan anúan, tëmërakë nètë xuti a isan?
- 24 ¿Min kaina uimiu kikiani kara kaná mëríti ichukë ax kuania kixun 'unanin?
 ¿Uisai 'ikiani kara amiaxa bari urukëmiaxa bëkikë suñu ax mekama oi bëkin?
- 25 ¿Uin kara uñe 'ibútia anu 'umpax xururukë ax

- chikiti me naëké anua ampénkikë,
 usaribi 'imianan, kaná mëríkëbë nètë masá kuatsintankëx 'uí 'ibúkian,
- 26 anu uni 'ikëma menua 'ibúnun 'imianan anu úixbi 'ikëma me anuribi 'ibúkian,
- 27 me ëskikë chabókëbëa anuax ñankáishi 'áishbi ñu koónun 'imiax?
- 28 ¿Uix kara 'uí 'imainun kuénkuru aín papa 'ik?
- 29 ¿Uix kara matsi iru aín tita 'ianan nibí 'ibúkë aín 'Ibu 'ik?
- 30 ¿Uin kara parúmpapa 'umpax mapara 'ikëesai iruíra 'ikëbëa 'umpax bërakati 'inun 'imin?
- 31 ¿Min kaina 'ispa këñurui timékë axa 'ispón Orión kakë abëira 'ima a 'uri 'inun 'imin?
- 32 ¿Mix kaina an pëkarakuatsinia nètë xabakuantsinkëbëa 'ispón cha ax pëkinun 'imikë a 'ain?
 ¿Min kaina 'ispakama këñurukëbëtan anua Osa chakama 'imainun Osa chukúma anu mëranun 'imin?
- 33 ¿Min kaina axa naínu 'ikë ñukama an usai kamina 'iti 'ai kixun 'unánmikë a 'unanin?
 ¿Usa 'ixun kaina min a tanti bana ax kikësabiokin ënë

- menuxunribi usakinbi
'ain?
- ³⁴ ¿Min kaina nètë kuin,
anuax 'uí 'itsaira 'ibúkian
'umpax me mapuminun
kati 'ain?
- ³⁵ Minmi kaná mëríkë a amanu
kamina kuanti 'ai kixun
kakëx kara,
¿an mi ënu kana 'ai: Min
kakësabi oi kana 'iti 'ai
kixun mi kati 'ik?
- ³⁶ ¿Uin kara Ibis kakë ñuina
pëchiu
'imainun 'aoripa aín bënë
añu kara 'ati 'ikë kixun
'unánun 'imiakëx?
- ³⁷ ¿Uin kara ñu 'unánkëira
'ixun uiti kuin kara axa
kixun 'unánti 'ik?
¿Uin kara nètë kuin anuax
'uí 'ibúkin,
- ³⁸ me kupúkë axa chabáti chua
'inun tsëtsëruui 'ikë
axa ëski birananun 'imiti
'ik?
- ³⁹ ¿Mix kaina an paru 'inúan
aín titan,
piti bixunkëxun puchákin
pitankëxa,
- ⁴⁰ aín kininu unëananbi
i bëukukë kamanan
rakáxun ñuina aín piti aia
binuxun kañnun 'imin?
- ⁴¹ ¿Uin kara nónshiansa pëchiu
ñuinakama,
aín tuákamaxa nánuax
pikatsi
sharákëbëtan abá pimiti
baria na piminun ñu
'inandin?

- 39** ¹ ¿Min kaina uínsaran
kara raëkëma
cabrakamax aín tuá
bakënia kixun 'unán?
- ¿Min kaina uisai kara
carnero xanux aín tuá
bakënia kixun isan?
- ² ¿Min kaina uiti 'uxë 'ikëbë
kara aín tuá
bakënia kixun 'unandin?
- ³ Aín tuákën paëokëx ka
anuax bakënux,
rakabutankëx uisaibi 'ima
aín tuá bakënia.
- ⁴ Usai 'itankëx ka aín
tuákama ax kani kushikin
tankin ninua ñu pi,
'ura kuankin aín tita
ëntankëx amiribishi aín
titanu utëkënimä.
- ⁵ ¿Uin kara raëkëma ñuina
asno kakë a atuxi nitsia
uisaibi 'iaxma 'inun
ëankëx?
¿Uin kara uinu kuani kara
nisatania anu kuania
ninun ëankëx?
- ⁶ 'Ën kana anua atux bukunun
uinu kara 'iti 'ikë
istankëxun,
anu uni 'ikëma me sapan
bashiñu 'itsaira anu tashi
'aia anu ñu kókëma anu
'inun ëankën.
- ⁷ Usa 'ain ka a ñuinakamax
ëmanuaxa 'aisamaira ñu
banakë 'ain a 'ura 'ia,
usa 'ixun ka atun
caballonuxun an 'arakakë
ñuinakama buánkin
kuënkëonkin kakë

- unikama aín banabi
kuatima 'ia.
- 8 Usa 'aish ka atun piti bari
matá me anubi kuankin
pasto barianan,
xubi kookë a pinuxun bari
nitsia.
- 9 ¿Min sinánkëx kara vaca
bënë raékëma néké ax mi
ñu mëëxun baiti
min anu ñuina 'uxti 'akë
xubunu imé 'uxi kuanti
'ik?
- 10 ¿Min kaina vaca bënë
raékëma anúan me
tukabianti imi manë pará
tékërekaxun ubíokin
'amikëxuan me,
tukananbi mi kaxú kuankin
i saniribi punun 'amiti
'ain?
- 11 ¿Min kaina ax kushiira 'ixun
ka
'ën tëtikama 'ë 'axunti 'ikë
kixun sinánkin an mi
'axúnun ënti 'ain?
- 12 ¿Min sinánkëxun kara an mi
'akinkin min 'apákë ñu
naënua bitsia bitsínkin
anuxunmi tákati me
mëníokë anu bëxun mi
bukunxunti 'ik?
- 13 Anu ka avestru kakë ñuina
pëchiñu ax 'ikën: ax ka
kuëëni aín pëchi shaí kai
pëpëkia,
cigüëña kakë ñuina
pëchiñunën pëchisa 'aish
'ia,
- 14 'imainun ka masinu
batsioxun anuaxa,
- barin xanokëx axi uninun
ain batsi ënia.
- 15 Usokin ënkin ka unin
ka chakati 'ikë kixun
sinanan,
ñuinakan ka ami kikin amáti
'ikë kixunbi sinánkimaishi
ënia.
- 16 Usa 'ixun ka abia kanitanun
aín tuamasa 'ikë aín tuá
rakania,
'imainun ka tëmëra kin kana
batsio kixun sinanan
bërukëxma kara 'ën
tuá uisai 'iti 'ikë kixunbi
sinanima.
- 17 Usaia 'ikë ax ka usokin
kamina ñu 'ati 'ai kixun
sinánun 'ën 'imiama 'ikën;
usakin 'akin kana upíokin
sinánkin ñu 'anun
'amiama 'ain.
- 18 Usa 'aishbi ka anua tsókë
anuax nirui nikiani
kuankin,
caballokama 'imainun an
nikinkë unikama abi
ëbiani munu kuanima
kuania.
- 19 ¿Min kaina caballo kushi
'inánan,
aín tëxanu an upí 'imiti
buñu 'inun 'imiakën?
- 20 ¿Min kaina champu 'ikë sai
churuni banai aín rëkin
rëshin kikin,
uni rakuëminun 'imiakën?
- 21 Usa 'ixun ka ain taën me
basai,
rakuëtimaishi anuax
'akanankë anu uix kara

- 'irutisa tania axa anu
'iruax 'akananun kuania.
- 22 Usai ka uisa ñu kara ax
inutia ax 'aisamaira 'aínbi
ami rakuéti bëruankakiani
amotan kuanima,
manë xëtokë unin tuinkë
amibi kikiani kuania,
- 23 kuani ka an caballo nikinkë
unin aín manë xëtokë
anu 'aruti aín xaká a
banamianan,
atun pia nikëx kukísh kikiani
kuankëbë rakuétima.
- 24 Usai 'i ka 'itsaira abati uínbi
nitsinaisama kiani kuani,
uinu kara kuainsatania
anu kuania,
kuani ka uin kara aín manë
banañu banoia a kuati an
nikinkë unin bëruainsama
'inun 'ura kuani nitsia,
nitsi ka ubitimama 'ima
shaikia.
- 25 Usa 'ain ka 'akananin
pëukia manë banañu
banoia kuati aribi
munuma 'uranxunbi tani
munuma banaia, usai 'ikin
ka 'akania kixun tania;
usa 'ain ka 'uranxunbi
suntárukama 'imainun
aín caballokama aín 'isha
xëtia,
xëanan ka suntárunën
kushikaman aín suntáru,
amia nishkë unikama 'akin
munuma banakin kakë
aribi tania.
- 26 ¿Mix an kamabi ñu 'unánkë
'ixun kaina usai kamina

- nuanti 'ai kixun an tëtë
'unánmikë a 'ain 'ianan
kaina,
manainra kuania baka
rëbumiu ki kuani nuanun
'unánmiakën?
- 27 ¿Mix karamina an tëtëkamë
'ëo in papa pëñan
anu batsioxun aín na 'anun
kakë a 'ain?
- 28 Ax ka nëtë 'imainun 'imébi
bashinua 'ikë xaxun pobu
kini anu 'ia,
'imainun ka anua uínbi
ubiotimanu bashi rëbunu
aín na 'aia.
- 29 Usa 'ain ka anuxunbi
uinua kara ain piti biti
'ikë kixun 'uranxunbi
istankëxun bitsia.
- 30 Usa 'ain ka aín tuákama
ñuina imi xëamia;
'imainun ka uinua kara ñu
bamakékama mëraia anu
bukubukë unin isia.

40 ¹⁻² Usa 'ain ka Diosan Job
kakëxa: 'Ëx kana Dios
kamabi kushiñu a 'ain; usa 'aínbi
kamina 'ëbë kuëbikanantisa tan.
Usa 'ain kamina ëbë kuëbikanan-
tisa tankin min bërí 'ë kati 'ain.

Jobnën Dios ká bana

- 3-4 ¿'Ëx kana ñu 'unánma 'ain
usa 'ixun karana uisakin
mi kati 'ain?
Usa 'ain sapi kana mi
uisakinbi katima 'ain.
- 5 'Ëx kana 'itsai banan,
usa 'ain ka 'ëx amiribishi a
banatëkënti 'aíma 'ikën.

**Diosan ubíokin katèkènun
kixun Job ka bana**

⁶ Diosan ka amiribishi suńúan chaiira bèkikè anuxun Job katèkèankèxa.

⁷ Mix aséjabi kushi sinánńu 'ixun kamina rakuèkimaishi, mi ñukákè banakama 'è kati 'ain.

⁸ ¿Min kaina 'èx isana an upíokin ñu 'akèma 'ai kixun 'uchoisatankin, mix ismina upí sinánńu 'ai kixun sinanin?

⁹ ¿Mix kaina 'èsaribi kushiira kushi 'ain?
¿Mixmi banakèx kara 'èn banasaribi 'aish kanákamè 'èo banakè usaribi 'inunmi banakè 'iti 'ik?

¹⁰ Usa 'ain kamina mix kushiira 'ianan 'apuiru 'ixun 'akèsokin atun pańukè chupa pańuti 'ain, usakinmi 'akèbè ka unikamax mix kamina upí uni 'ianan bètsi unikamasamaira 'ai kixun kiti 'ikèn.

¹¹ Axa 'èx kana uni itsisamaira 'ai kixun sinani rabiakakè unikama a kamina: mix atumi nishkin min kushínbi uisa kaina oisatani usakin 'ati 'ain.

¹² Usakin 'akin kamina mix kushi 'ixun axa rabiakakè unikama a min kushínbi, uinu kara 'ia anuabi barixun 'anan sinan 'atimańu

unikamaribi 'atima okin masóti 'ain.

¹³ Usokin ñumitankèxun kamina uni anu maínti 'akè anu maínti 'ain, usokinmi 'akèx ka ñukè unikamaxa ñu 'atima 'akè unikama sipunu 'ikè usaribi 'iti 'ikèn.

¹⁴ Usokinmi 'aia kana 'ènbi mix kushiira 'ixun, kamina usakin 'ai kixun mi 'unánti 'ain.

¹⁵ Min kamina chaiira ñuina bakainu a sinánti 'ain, 'èn kana mi 'akèsaribi okin uniokèn:

an ka vaca bènèkaman 'akèsaribi okin basi pia;

¹⁶ usa 'aish ka kamabi aín namikamanu, aín kushi 'ianan aín kisi kamanubi aín kushi 'ikèn.

¹⁷ Aín inax ka kunxan isaribi iru 'ikèn, 'ianan ka ain taènu 'ikè ain punukamax bèxkuńusabu 'aish rèxké rèxkéabu 'ikèn.

¹⁸ 'Ianan ka aín xokamax manè sèbía naxabańu chabu iskèsaribi 'ikèn.

¹⁹ A kana 'èn bètsi ñuinakama 'akèsokinma upíra 'itánun uniokèn; usa 'ixun kana 'èx kuèenkin 'èinshi bamanun a 'imiti 'ain.

²⁰ An ka ninua, anuaxa ñuina raèkèmakama kuaikè anua ni pèi basi akama pia.

- 21 Usa 'ain ka taxankaru
 bakanu bukukë tëmú tanti
 rakanan,
 tutish noruax a mëu unëti
 'ian kiankë anu rakatia.
- 22 'Ianan ka i tapun chinan an
 tupéonkë anuribi 'ia,
 'imainun ka i xëxá kuëbí
 nikë tapunakëkë an
 bëararakë mëu anuribi
 rakatia.
- 23 Usa 'aish ka baka
 'ikuatsinkëbëbi, ami
 rakuétima;
 'ianan ka bakan mapurukin
 aín rëkin mapurukëxi
 bënëtima asábi 'ia.
- 24 ¿Uin kara ñatankin bixun
 aín bëru rabé ëchiananbi,
 mëxin tëkërëkati 'ik?
- 41** ¹Usa 'ain ka Leviatán
 kakë ñuina chaiira
 aribi ñuikin Job
 ësokin kakëxa
 ¿Min kaina achúshi
 mishkitinën a
 ñuina biti 'ain?
 ¿Bianan kaina mia
 pitima kupín mëxin
 kuëëtëkërë kati 'ain?
- 2 ¿Min kaina mëxi aín rëkinu
 rëatsimianan,
 achúshi kuëkinan aín
 kuëshánu biti 'ain?
- 3 ¿An kara 'ë uisabi oxunma
 ka 'at kixun kanan
 'ë kamina nuibakin
 kuëmënin kin kati 'ai
 kixun mi kati 'ik?
- 4 ¿An kara mi 'ën kana
 xëñibua 'aínbi

- tëmëra kinbi ñu mëëxunti 'ai
 kixun mi kati 'ik?
- 5 ¿Mix kaina abë kuai tuáxu
 'isáratsubë kuaikë
 usaribiti 'iti 'ain?
 ¿'Ianan kaina an min 'ini
 bëchikë kaman ismainun
 tëkërëkatankëxun nikinti
 'ain?
- 6 ¿A kara an marukë
 unikaman maruia abë
 kuëbikananxun bibianxun,
 anuxun ñu marukë anuxun
 maruti 'ik? ¿Anan kara
 chánkapaxun aín nami
 maruti 'ik?
- 7 ¿Min kaina aín xakábi
 pëánkabianxa atsíntanun
 pian 'ananbi
 chikárunëñribi aín maxkánu
 'ati 'ain?
- 8 Usokin 'axunmi 'urama
 oxun bikëxa mibë 'itsaira
 tananankë a kamina min
 manutima 'ain,
 'ianan kamina únsaranbi
 usakin 'atëkënkatsi kitima
 'ain.
- 9 Uin kara Leviatán isia ax
 ka aín iskëinshi rakuétan
 bamai aín ñunshin
 nëtëtishi menu nipakëti
 'ikën.
- 10 Uin kara ubioisatania ami ka
 Leviatán nishia,
 usamaira kana 'ëx 'ain usa
 'ikë ka uínbi kushiira 'ikë
 'ë ubiotima 'ikën.
- 11 ¿Uix kara Leviatánbë
 'akanantankëx uisaibi
 'ikëma asábi 'iti 'ik?

- Uixi ka kamabi menu 'ikë
unikama usai 'itima 'ikë
ax ka 'ën unio 'ikën.
- 12 Uisa kara Leviatán 'ikë
kianan kana añu kara 'axa
kiax kin,
aín taë kamaxa kushiira
'imainun ka aín namixribi
bëtsi ñuinakaman
namísama 'ikën.
- 13 ¿Uin kara aín bichi iruira
'ianan,
manë chupa pañukësa amia
katamëkë a bikuananbi
aín nami pëánkakin 'ati
'ik?
- 14 ¿Uin kara kushikian aín
rëkin 'ianan aín kuëbí
tsënkaiabi
anchatia aín xëta xënxëira
akamax mëratanun aín
kuëbí bákati 'ik?
- 15 Aín kaxukamax ka biranani
manë parókë
takáshkikësa 'imainun maxá
iru usaribi 'ikën.
- 16 Usa 'ain ka aín xaká upiti
aín namimi takáshkikë
aín,
anu uisa suñuratsubi aín
naminu atsinima.
- 17 Usa 'aish ka aín namikama ax
biranani tsënkankë 'aish,
uínbi chánkapakinbi
raskapatisama 'ikën.
- 18 'Ianan ka ax munuma
'atinshón kikë ax kaná
mëríkë usaribi 'ikën;
'ianan ka aín bërux barin
urukín pëkabëtsinkë usa
'aish ënxaira 'ikën.
- 19 Aín kuëbínuax panpaira tsi
rëkirukësa 'ikëbë ka
anuax tsi sarakikëσαι 'i abisia.
- 20 Aín rëkinan ka unin kënti
cha tsinu 'arukëxa,
kubini kuini 'ikë usairibi
'inun kuin chikitia.
- 21 Aín uinkë ax ka tsi ëxku
ënxaira usa 'ikën,
'imainun ka aín kuëbínuax tsi
rëkirukësa usaribi chikitia.
- 22 Aín tëxá ax ka kushiira 'ikën
usa 'ixun ka an kamabi uni
rakuëmia.
- 23 'Imainun ka aín nami iruira
'aish manë charokësa
'ikën, usa 'aish ka uínbi
tëatisama 'ikën.
- 24 'Ianan ka aín nuitu axribi
mapara iru usa 'ianan,
anun ñu rënti maxá iru
usaribi 'ikën.
- 25 Uínsaran kara ax niruia
anun ka kamabi unin
rabikë dioskama atux ami
'itsaira rakuëti abatia.
- 26 Uínbi ka manë xëtokën
'anan masibu 'imainun,
pia mëtubu 'ianan chaxkébu
anun 'akinbi uisabi oima.
- 27 Usa 'aish ka manë charóxon
anun 'ati 'akë ax basira
'ikësa usarishi aín namimi
tsasibutia 'ianan ka
í pachi chékikë 'ikëσαι manë
axi 'ia.
- 28 Usa 'ikë ka pian 'akinbi
abámima;
'imainun ka maxá ami
pukëxbi basi chushikë
nikësa usaíshi 'ia.

- 29 Uin kara i tēakēnēn rēkatsi
 kixun 'akēxunbi ka basi
 xo chushikēsara 'itánun
 ax kushi 'ixun anun
 'akaskēxunbi i 'imia;
 'ianan ka anun 'anuxun pia
 bikin banamia kuatíbi
 an ka 'è uisabi oima kixax
 rakuétima atumi kuaia.
- 30 Usa 'ixun ka nirikiani anun
 kuankin chua me ain
 shikanēn;
 anun me tuukakē
 kuēnukēnēn 'akēsa 'itánun
 me tērēbiania.
- 31 Axa parúmpapa baka
 'ukēmēu nanékiani
 kuankēbē ka 'umpax;
 tsinu kēnti chán
 'arukēx kubini 'ikēsai
 mumukiabatia, usai ka
 ro mēskuxun kubiónkēx
 'ikēsa 'inun 'ia.
- 32 'Ianan ka anua rakákē anuax
 nirukiani kuani
 nanékiankin aín rani
 tiríki kē a anubi uxuira
 'aish chabáchabá kikē a
 bakanubi ēbiania.
- 33 Uinu 'ikē menubi ka usaribi
 ñuina 'aíma 'ikēn;
 a kana 'ēn uinsaranbia raírí
 ñuinakama 'ikēsai rakuē
 'inun unioma 'ain.
- 34 Usa 'ixun ka kamabi
 ñuina raékēmakama aín
 kushisamaira 'ixun,
 achúshi 'apua raírí
 unikama ñusma okēsa
 usaribi okin 'aia kixax ka
 Dios kiakēxa.

**Jobnēn Diosan ka an
 'unánkēsamaira okin ñu 'unánxa
 kixun sinan ñuikē bana**

- 42** ¹⁻² 'Ēn kana 'unanin mix
 kamina an kamabi
 ñu upiókin 'unánkē a
 'ain, 'imainun ka min
 'akasmati ñukama
 'aíma 'ikēn.
- ³ ¿Ui karana 'ēx 'ain min 'aia
 tankin sinánkē ñukama
 kamina 'atima 'ai kixun
 mi sinánxukin,
 'ēx ñu 'unánkēma 'ixun kana
 usakin sinánti 'ain?
 'Ēx kana minmi 'unánkēma
 ñukama ñui kiakēn,
 'ianan kana uínbia iskēma
 ñukama min kuaisama
 'itánun ñui kian.
- ⁴ Min kamina 'è kakēn: "Ēn mi
 kamainun kamina kuati 'ain;
 'ēn mi ēsokin ñukákēxun
 kamina usabi okin 'è kati
 'ain."
- ⁵ 'Ēn kana bērbí kamabi unia mi
 ñui kikē anuishi mi 'unan,
 'aínbi kana bērí 'ēn bērúnbi
 mi isin.
- ⁶ Usa 'ain kana 'ēx kikē
 banakama a sinani rabinin,
 chimapu kupúkēnu tsóxun
 kana usai kixaxma 'inúma
 kana kia kixun sinan.

**Diosan amiribishi
 Job ñuñuira 'inun
 'imitékēan bana**

- ⁷ Ēsokin pain a ñukama Job
 katankēxun ka Diosan Elifaz

kakë uni aribi kakëxa: 'Ëx kana mi 'imainun min 'unánkë uni rabé amiribi 'itsaira nishan, mitsun kamina aséjabi upiti banaima 'ë ñui këmëi banan 'ën uni Job ax kuni ka aséjabi 'ë ñui upiti banaxa. ⁸Usa 'ain kamina bërí 'ëx mitsumi nishkë a nètétanun, mapai achúshi 'imainun rabé vaca bërí kanikë këñun mapai achúshi 'imainun rabé carnero bibiani uinu kara 'ën uni Job 'ia anu a buani kuantu 'ain, anuxun kamina a ñuinakama rëxun 'aímai këñutanun xaroti 'ain. Usakin 'akëbëtan ka 'ën uni Jobnën mitsu 'ë ñukáxunti 'ikën, ñukákëxun kana an 'ë kakësabiokin, mitsu uisabi otima 'ain, mitsun kamina aséjabi 'ë ñui upiti banaiman, 'ën uni Job ax kikésai. ⁹Usakin kakëx kuanxun ka Elifaz, Bildad 'imainun Sofar a unikaman Diosan kakësabiokin 'akëxa, an ka Nukën 'Ibun Jobnën ñukësabi okin 'akëxa.

¹⁰Usokian an 'unánkë unikama ñukáxunkëxun ka Diosan, Job bëráma 'iasabi ñuñuira 'inun 'imitëkéankëxa 'imikin ka bëráma 'iasamairaira ñuñuira 'inun a inumikin rabé okin ñu 'inantëkéankëxa. ¹¹Usa 'ain ka kamabi aín xukénkama, 'imainun aín chirabakékama 'ianan aín 'unánkë unikama, 'imainun bërámabia 'unan unikama atúxribi a isi, ain xubunu rikiankëxa anuxun ka abë timëxun fiesta 'akin atubëtan

piakëxa. Usakin 'akin ka Diosan 'imikëxa 'itsaira paë tani tëmërakë anun kananuna nuxribi masá-nuitua kixun kakankëxa, kanan ka atu achúshi achúshinën manë uxua kuríki 'akë a 'inánan, mëñu-suti kuri 'akë aribi 'inankankëxa.

¹²Usa 'ain ka Diosan upíokin Job sinánxunkin tëmërakëma 'aísha 'ikësamairaira ñuñuira 'inun 'imikin. Ka catorce mil ovejakama, seis mil camellokama, mil vaca ain bënë rabé, rabé, 'imainun mil burro aín xanukamañu 'inun 'imiakëxa. ¹³'Imianan ka catorce bakë bëchikë bëbuñu 'ianan rabé 'imainun achúshi 'ini bëchikë xanuñuribi 'inun 'imiakëxa. ¹⁴Aín rëkuén 'ini bëchikë xanu aín apan ka Jemimá kakin anëakëxa, anëanan ka ain nëbëtsi 'ikë a Quesiá kakin anëanan ain 'anákaíra a Queren-hapuc kakin anëakëxa. ¹⁵Usa 'ain ka uinu 'ikë menubi xanu upíra Jobnën bakë bëchikë xanukamasa 'aíma 'iakëxa. Usa 'ikë ka aín papan akama aín ñu 'inánkin aín bakë bëchikë bëbukamaribi atunan 'inun aín ñu 'inánkëxa. ¹⁶⁻¹⁷Usokin 'atankëx ka Job ciento cuarenta baritia 'imi tsóakëxa, usai 'i ka xëñibuti tsótankëx ñuakëxa 'aínbi ka aín bakë bëchikë ñunuxun isanan aín bakë bëchikënën bakë bëchikë aín xuta, 'imainun aín xutan bakë bëchikë akama tsókë-pain 'ixun isakëxa.

SALMOS

Salmo 1

'Uchañuma unikama
kuëñmainun 'uchañu
unikama kuëñtima bana

- ¹ Ui unin kara ñu 'atima
'akë unikaman 'ësëkin
kakëxunbi an kakësa okin
aima,
'ianan, uni 'uchañu kamabë
nitsi 'uchaima bëruankakin
bëtsi ñukamaribi 'aíma
'ianan axa Diosmi kuai
banakë unikamabë nitsima,
ax ka chuámarua tani
kuëñti 'ikën,
² usai 'ikin ka Díosan bana
kikësa okinshi 'akin, a
manukinma nëtën 'ananbi
iméribi a bana ënkinma
'ati sinania.
³ A unix ka baka 'urama nikë i
aín tapun me 'ukëmëu kuani
nikë axa tuákësa 'ianan,
uínsarabi aín pëchi chushi
rëukukëma usaribi 'ikën.
¡Usa 'ain ka kamabi an
'akë ñukamax upí 'ia!
⁴ Usa 'aínbi ka an ñu 'atima
'akë unikaman 'akë ñux
usai 'ima,
usa 'aish ka atun 'akë ñux
ni pëchi chushikë suñun
tákakin pukë usaribi 'ikën.
⁵ Usa 'ain ka an ñu 'atima
'akë unikama atux Diosan
'atima okë 'aish.

Anúan an ñu upíokin 'akë
unikama 'ikë anu 'itima
'ikën.

- ⁶ Diosan ka an ñu upíshi
'akë unikama atun tsóti
bëruaia,
'aínbi ka an 'atima ñu 'akë
unikamax 'aisama ñu 'ai
anunbi 'atimatia.

Salmo 2

Diosan kaískë uni 'apu
'iti ñuikë bana

- ¹ ¿Uisakatsi kara uni
'uchañukama tsuákiruax
Diosmi banain?
¿Usai 'ikin kara usokin
'anuxumabi uisakin
'ati kara ñu 'ikë kixun
sinánkanin?
² Ënë menu 'ikë 'apukama an
bana mëníokën
ka atúnbi timéxun uisakin
kara,
'ain 'Tbukëñun an kaískë
'apu 'ati 'ikë kixun
sinánkania.
³ Sinani ka atuxi munuma
banai kikanania:
¡Usakin 'akin kanaanuna atun
kushian an kuëñkësokin
nu 'anun 'amitima 'ain!
¡Usai 'ikanaanuna atun
ubiokëma bukuti 'ain!
⁴ Usai atux 'ikëbëbi ka Dios
naínu 'apu 'ikë,

- ax atumi kuaiti 'ikën;
 5 usai 'itankëx nishkin ka
 atu ratuti 'ikën; kushiira
 atumi nishkin ka ësokin
 kati 'ikën:
 6 'ën kana axa 'apu 'iti uni
 anëan, usa 'ain ka aín
 bashi upí Sión kakë anu
 'apu 'iti 'ikën.
 7 'Ëx kana uisakin 'ati kara
 Diosan sinánxa a ñui kiti
 'ain, an ka ësakin 'ë kaxa:
 Mix kamina 'ën bakë
 bëchikë 'ain; usa 'aish
 kamina bërí 'ën bakë
 bëchikëira 'iti 'ain.
 8 'Ë kamina bëtsi bëtsi mekama
 minan 'inun ñukáti 'ain,
 ñukákëxun kana uinu kara
 me kuainakëtia abi 'ën mi
 'inánti 'ain.
 9 Usa 'ain kamina min kushin
 kamabi 'apu 'atimakama;
 ;kamina me 'akë kënti
 tukapakësa okinshi 'ati
 'ain kixun ka 'ë Diosan
 kaxa kiox ka 'apu kiox!
 10 'Apukama 'imainun an bana
 mëníokë unikama ënë
 menu 'ikë mitsun kamina
 ënë bana kuati 'ain,
 ;Kuakin kamina upfokin ënë
 bana sinánkanti 'ain!
 11 Dios rabikin kamina kuëëni
 shaíkikin rabikanti 'ain;
 usakin 'ai ka ami rakuékanti
 'ikën,
 12 usa 'ain kamina Dios ax
 nishkima mitsu,
 'aisama okin tëmëramia usa
 'ain rabikanti 'ain.

;Diosan ka axa ami
 katamëkë unikama
 chuámarua tania ami
 sinani kuëënun 'imia ësai
 ka Diosan kaískë unikama
 kiakëxa!

Salmo 8

**Diosan 'akë ñu chaiira
 'imainun unin 'akë ñu
 ñui David kanta bana**

- ¹ Dios mix kamina nun
 'apuiru 'aish kamabi menu
 'ain.
 ;Mix chaiira 'ain ka kamabi
 menu min anë 'ikën!
 ;Usa 'ain ka min 'akë
 ñukamax naíkamë 'ëo
 sënënkë a manámi
 sënënia!
² Tuá xukama kikë bana
 'imainun tuá chabu atux ka
 mi kushikin rabi kantaxa,
 usai 'ikin ka axa mimi
 nishkë unikama 'aisamaira
 'ikëbi nëtëmiaxa.
 ;Usakin 'akin ka axa mimi
 nishi 'ësénankë unikama
 banaima nëtënun 'imiauxa!
³ Uisaran karana minbi unio
 naíkamë 'ëo, 'uxë, 'ispa
 akama min unio a isin
 anun kana,
⁴ ësokin sinanin: ;Añu kara
 unix 'ik?
 ;Añu karanuna nux unishi
 'aish 'iti 'ain?
 ;Uisa kupín kaina ami
 sinani mix 'itsaira
 bënëtin?

- ⁵ Nukama kamina mi
 'iskēsaribi 'itánun uniokēn,
 'anan kamina 'apu 'akēsaribi
 okin nu bēruánkēn.
- ⁶ Usakin 'axun kamina min
 uniokē kamabi ñun 'ibu
 'inun nu 'imianan,
 kamabi ñu a manámi 'ixun
 bēruáin:
- ⁷ a ñuinakamax ka ovejakama
 'imainun vaca aín
 bēnēkama 'ianan ñuina
 raěkēmakama aribi 'ianan,
- ⁸ ñuina pēchíñu manan
 nuánkē a 'imainun bakanu
 'ikē ñuina 'ianan,
 parúmpapanu 'ikē ñuina
 akama 'ikēn.
- ⁹ Dios mix kamina 'apuirá
 'ianan kamabi ñu manámi
 'ain,
 ¡usa 'ain ka kamabi menuxun
 min anē 'unánkē 'ikēn!

Salmo 14

**Diosan bana kuaisama
 tankē 'atima sinánñu
 unikama ñuikē bana**

- ¹ An 'unántisa 'ikēbi ñu
 'unánkēma unikaman ka
 Dios isa 'aíma 'ikē kixun
 sinania:
 kamaxunbi ka ñu 'atimashi
 'aia;
 usakin 'akin ka ñu 'atimaira
 'akania;
 ¡an upí ñu 'akē uinu 'ikē uni
 achúshirabi ka 'aíma 'ikēn!
- ² Diosan ka naíkamē
 'ëonuxunbi unikama isia,

- kara axa ami sinánkē uni
 'ianan an 'akinun barikē,
 uni sinánñuira 'ikē kixun ka
 Diosan istisa tania.
- ³ 'Aínbi ka kamaxunbi 'atima
 okinshi sinania;
 usa 'ixun ka bētsin 'akēsaribi
 okin 'atima ñuira 'akania.
 ¡An ñu upí 'akē uni ka
 achúshirabi 'aíma 'ikēn!
 ¡Achúshira unixi ka an ñu
 upí 'akē 'aimaira 'ikēn!
- ⁴ An ñu 'atima 'atishi sinánkē
 unikaman ka bana kuatima,
 usa 'ixun ka atun pán
 unin pikēsa usaribi okin
 'ën unikama kēmēkin
 'aia, usakin ka an Dios
 rabikēma unikaman 'aia.
- ⁵ Usakin 'aínbi ka atux rakuētan
 bamai bērēkinuxun 'aia,
 usai 'imainun ka Diosan,
 an kakēsabiokin 'akē
 unikama 'akania.
- ⁶ Usa 'ain ka uni upí
 sinánñukama an kuēenkin
 ñu 'akēbē ami kuaia,
 usai 'ikian aín kuēenkēsa
 okin 'akania ka Diosan atu
 'akania.
- ⁷ ¡Uisati kara Diosan 'ain
 bashi Sión kakē anuxunbi
 an Israel unikama 'akinkin
 iéminun xutima 'ik!
 Uínsaran kara Diosan an
 kaískē unikama aín menubi
 utēkēnun 'ímia anun ka,
 Jacobnēn rēbúnkikamax
 kamabi Israel
 ëmakamanuax kuēenti
 'ikēn.

Salmo 15

Dios rabinux ka uni usai
'iti 'ikë kixax kikë bana

- ¹ Dios, ¿uix kara mix anu 'ikë
aín bashi upíira
anua 'ikë xubusa okin chupa
'akë anu 'iti 'ik?
- ² Anu ka 'iti 'ikë an upí
ñuishi 'akë 'imainun an
upíokinshi 'akin ênkinma
abi ñu upíshi 'akë uni;
ax kuni ka 'ain bana
kikësokinshi 'ai upí 'iti
'ikën;
- ³ 'ianan ka uix kara bêtsi ñui
'atimai bananan;
an 'unánkë uni 'atima oti
sinanx banaima 'ianan;
a rapasu 'ikë uni 'akëxumabi
a kuami 'atima oti sinanx
banaima 'imainun;
- ⁴ an ñu 'atima 'ati kuënkë
uni abi iskinma,
Dios ishi rabia ashí nuibakë
uni 'ianan;
uisa ñu kara 'akatsi kixax
añu uisa ñu kara inúkinbi
'akë uni;
- ⁵ 'ianan aín kuríki bêtsi uni
'inánkin na 'inánkë a
inumikian 'inánun kixun
ubíokëma;
'imainun bêtsi uni ñu 'atima
'akëxumabi bêtsi 'atima
onun kixun kupíokëxunbi,
usokin ñu 'ati kuënkëkinma
'akëma.
Uni ax ka uisa ñubi
'inutima upitax tsóti
'ikën.

Salmo 16

Diosan banasa upíira
ñu ka 'aíma 'ikën

- ¹ ¡'Ën 'Ibu Dios, 'è kamina
bêrúanti 'ain,
minmi 'akinti sinánkin kana
'ën mi barin!
- ² 'Ën kana mi kan:
Míx kamina 'ën Dios 'ain
usa 'ixun kamina min 'è
upí 'imin;
usa 'ain ka min 'akinkësaribi
okin an 'è 'akinti bêtsi ñu
ka 'aíma 'ikën.
- ³ Ënë menuxun rabikankë
dios ax isa kushiira 'ikë,
kixax ka aín unikamax kia,
- ⁴ 'aínbi ka uikaman kara a
dios rabia akamax paëtani
tëmëрати 'ikën,
usai 'ikin atun a rabimainun
kana.
¡'Ën uínsaranbi atun
'akësokin ñuina
xaroxuntima 'ain!
¡'Ën kana uínsaranbi aín anë
ñui banatima 'ain!
- ⁵ Míx kamina 'ën Dios an
kamabi ñu 'è 'inánkë a
'ain;
min kamina upiti tsónun 'è
'imian.
- ⁶ Upí me akana a bití sinánkë
'ixunmabi 'ën bian;
jasabika usa 'aish ka 'ën bikë
me ax bêtsi unikamanan
'ikëbi mi 'è 'inánkë 'ikën!
- ⁷ 'Ën kana min banan 'ësëkin
mi 'è 'unamikë a kupí mi
rabiti 'ain;

- usa 'ain ka min bana
 'unánkë 'anbi ë 'imébi upí
 'imikin bërúaiá,
 8 'ëx kana únsaranbi ami
 manutima Diosmi sinanin;
 usa 'ain kana axa 'ë rapasu
 'ikëbëtan, uisa ñu kara
 'ikëbëbi ami katamëti
 tsóti ëniman.
 9 Usa 'ain kana 'itsaira 'ën
 nuitu ukëmëuishi ami
 sinani kuëëinra kuëënin.
 Usa 'aish kana 'ën nami
 chuámarua tani kuëënti
 'ain,
 10 min kamina anu uni ñuia
 maínkë anu 'ikëbi 'ë
 ëntima 'ain,
 jusa 'ain kamina an mi ñu
 'axunkë uni uinubi ëntima
 'ain!
 11 Usa 'ixun kamina uisai
 karana tsóti 'ai kixun 'ë
 'unánmiti 'ain.
 Anu mix 'ikë anu ka anuax
 'itsaira kuëëntisabi 'ikën;
 anuax ka min unikama
 'itsaira kuëënti 'ikën.

Salmo 19

**Diosan unio ñukama
 'imainun 'ain bana
 ñui kikë bana**

- 1 Naíkamë 'ëo an ka Dios ax
 ka chaiira 'ikë kixun unin
 'akësa okin ñuia;
 'imainun ka an unio
 naíkamë 'ëo kuman
 batsisa anribi a ñukama
 ñuilkin nu 'unánmia.

- 2 Achúshi nëtë an ka bëtsi
 nëtë aribi unin 'akësa
 'inun kaia;
 'imainun ka imé anribi bëtsi
 imé 'iti aribi unin 'akësa
 'inun kaia.
 3 Usai 'ia ka uínbi aín bana
 chanioima 'ianan ka
 ax kia uisa banabi kuatima
 'aínbi ka nu 'unánmia,
 4 'aínbi ka kamabi menu
 'ikë unikaman aín bana
 'unania,
 usa 'aishi ka uinu kara me
 kuainakëakëxa anuxunbi
 aín anë kuakë 'ikën.
 Anu ka Diosan achúshi ñu
 anua bari 'iti 'akëxa,
 5 anuax ka bari achúshi uni
 'ain xubunuax mëratiñu
 'aish kuëëni 'ikëσαι 'ianan,
 achúshi uni abáti 'unan
 axa kuëëni abákësa kiani
 kuania.
 6 Usa 'ain ka bari naí
 meukuax urui kuainakëkin
 amoribi pékaia,
 Usai 'ikian pékakëx ka
 uínbi barin xana okin
 pékakëmama 'ima.
 7 Diosan banax ka upíra
 'ikën, an ka nu upiti
 tsónun 'imia an 'akë
 ñukama ax ka upí 'ikën.
 Kamabi Dios kikë bana ax
 ka asérabi 'ikën, an ka
 uni mënin sinánñushi usa
 'ikëmabi sinánñuira 'inun
 'imia.
 8 Dios kikë banakama ax ka
 asérabi 'ikën, usa 'ixun ka

- an ñu upí 'akë unikama
'ain nuitu kuëëmia.
Ax kikësabi oi 'iti
Diosan bana an ka
bëtsi banakama këñun
mëskukëma 'ikën, usa
'ixun ka unin sinan upí
'imia.
- ⁹ Diosmi katamëti ax ka
upíira 'ikën,
usa 'ain ka únsaranbi ax
këñutima.
Aín bana kikësoi tsóti ax ka
asérabi 'ikën,
usa 'ain ka axa ami
katamëké uni ax kikëσαι 'i
tsóti ëntima 'ikën.
- ¹⁰ ¡Usa 'aish ka kuri upíira
kupíkë usamaira 'ikën!
¡'ianan ka buna rëpa bataira
'ain bánu 'ikë usaribi
'ixun nu 'unánmia!
- ¹¹ 'Ianan ka a banakamaxribi
an 'ë 'unánmikë 'ikën, usa
'ain kana ñu 'aisama 'aisa
tankinbi,
mín uni 'ixun ax kikësokinbi
'ati 'ain.
- ¹² ¿Úin kara abi ñu 'atima
'atankëxun 'ënbi kana
usakín 'a kixun sinánti
'ik?
¡Usa 'ain kamina mix Dios
'ixun 'ën 'akë 'uchakama
'ë mëníoxunti 'ain!
- ¹³ 'Ianan kamina mín uni
'ikë 'ëx rabiakakë a 'ë
mëníoxunti 'ain;
usa 'ain kamina rabiakakë
anma usai 'inun 'imia 'ë
'akinti 'ain.

Mëníoxunkin 'akinia ka
achushi uni 'ikë únbi 'ë
'ucha otima 'ikën,
'ianan kana mix kikësoi
'isama tani chaiira
'uchakë anuax iékë 'iti
'ain.

- ¹⁴ Mín iskëx ka 'ëx kikë
banakama 'ianan,
'ën sinánkë ñukama asábi
'iti 'ikën,
mix kamina an 'ë bërúankë
'ianan an 'ë iémikë a 'ain.

Salmo 22

Dios tëmërakinbi rabi ami kantati bana

- ¹ 'Ën 'Ibu Dios, mix 'ën 'Ibu
Dios 'ixun kaina,
¿uisa kupín 'ë ëan?
¿uisa kupín kaina 'ë iémi
áíma?
¿uisa kupín kaina 'ëx
tëmërai masá nuitukin
kakëxunbi 'ën bana
kuatima?
- ² 'Ën 'Ibu Dios nëtë 'imainun
'imébi kana 'ëmi 'akinun
kixun mi kain,
'aínbi kamina 'ën kakëxunbi
kuatima;
¡'ëx anun tantiti nëtë ka
'áíma 'ikën!
- ³ Usa 'ain kamina mix bëtsi
dios kamasamaira 'aish
uisaibi 'ikëma 'ain;
usa 'ikë ka Israel unikaman
mi rabiti 'ikën.
- ⁴ Nun papakamax ka mimi
katamëakëxa;

usai 'ia mimi katamëtia
 kamina min iémikin
 'akiankën;
 5 mia 'akinun kixun
 ñukákëxun kamina ax
 ami nishkë unikaman
 mäkënuabi;
 mimi katamëtia 'akinima
 'ikima 'akiankën.
 6 Usa 'ainbi kana 'ëx achúshi
 unisama achúshi xënasara
 'ain;
 ;usa 'ëx 'ain ka 'ëmi uni
 kuaia!
 7 Uikaman kara 'ë isia ax ka 'ë
 isi 'ëmi kuaia;
 'ianan ka 'ëmi kuai ain
 kuëbí kuëñushi ain maxká
 shafkai tënkëti,
 8 ësai kikanía: Ënë unix ka
 Diosmi katamëkë 'iakëxa;
 usa 'ikë ka Diosan iémikin
 'akinti 'ikën.
 Ax ka Diosan 'akinti 'itsaira
 kuëñia kikanía.
 9 Usa ka: usa 'ain kamina
 min 'ën titan pukunuax
 bakënun 'ë 'imiakën;
 'imixun kamina 'ain kisinu
 makaxun 'ain xuma
 'amikin 'ë kanionun
 'imiakën.
 10 Ën titan 'ë bakënkëma pain
 'ikëbi,
 kamina 'ë bërúankën;
 usa 'aish kamina 'ën titan
 puku 'ukëmëu,
 'ainbi mix 'ën Dios 'iakën.
 11 Ë 'ura kamina 'itima 'ain,
 anun 'ëx tëmëratí nëtë ka
 'urama 'ikën,

'imainun ka an 'ë 'akinti
 uibi 'aíma 'ikën.
 12 Axa 'ëmi nishkë unikaman
 ka vaca bënëkama nékë,
 Basánnu 'ikë usaribi 'ixun 'ë
 bëarabuiánxa;
 13 usa 'aish ka paru 'inúan
 nékë
 kamaxa kuëëti anchakë
 usaribiti 'ëmi banai
 kikanía.
 14 Ëx kana 'umpax ampénkikë
 usaribi 'ain;
 'ën xokama ëchikibutia
 tankësa kana tanin.
 'Ën nuitunëx ka charokëxa
 xara kuëxu charákësa
 usaribi 'ikën.
 15 Ën kuëbitax ka mapú
 xuíkëx ësiki 'irukë usaribi
 'ikën;
 'imainun ka 'ën ana
 manxantanu takáshkikë
 usaribi 'ikën.
 ;Usa 'ikë kamina bamax
 menu rakakësa 'itánun 'ë
 ëan!
 16 Kamun 'itsan, 'akësaira okin
 ka uni
 'atimakaman 'ë bëara
 buíanxa;
 usakin 'akin ka 'ën mäkënu
 'anan 'ën taënu
 'inúanën uni raëxpakësa
 okin 'ë 'axa.
 17 ;Usa 'ain ka 'ën xokama
 mërátia iskin tupuntisa
 'iáxa!
 Ax 'ëmi nishkë unikaman ka
 ënkímaira 'ë bërúaiá;
 18 usa 'ixun ka atun 'ën chupa,

- uin karaisa bitsia
iskatsikixun ñuratsu nikin
anun pain tanxun bikanxa.
- 19 Usa 'aínbi kamina mix Dios
an 'è kushiokè a 'ain,
jusa 'ain kamina 'è èntima
'ain!, jberíbi kamina 'è
'akini 'èbè 'iti 'ain!
- 20 Aín manè xètokèn 'akin
bamamiti 'ikèbi kamina 'è
iémiti 'ain,
usa 'ixun kamina kamunsa
unikaman an 'è rètènun
èntima 'ain,
- 21 atux paru 'inúansa 'aínbi
kamina anuabi 'è iémiti 'ain,
jatúxa vaca bènékama
manchañusaribi 'aínbi
kamina anua 'è iémiti 'ain!
- 22 'Èn kana mi ñuikin 'èn
aintsikama kanan,
anuxun mi rabiti xubunuax
mi rabi atubè kantati 'ain.
- 23 Mitsun kamina a 'unánkè
'ixun Dios, rabikanti 'ain.
jJacobnèn rébúnki Israel
unikaman mitsun
kamina aín kushi 'unánkin
Dios rabikanti 'ain!
- 24 An ka ax Dios 'ixun ñuñuma
uni tèmèrakin
ñukákèxun kuakèmasa
okinma 'akinia.
jUsa ixun ka 'akinun kixun
ñukákèxun kuakin 'akinia!
- 25 Min kaisa min unikama
'uakamè 'èokè atun
kuamainunbi kana mi rabiti
'ain;
an mi rabikè unikaman
ismainunbi kana 'èx
- kikèsabiokin mi 'axunti
'ain.
- 26 Ñuñuma unikama mitsux
kamina,
puchákin pitankèx
kuèenkanti 'ain;
ainan 'ixun Dios rabi
kamina mitsux,
'itsabaritia 'imi tsókanti 'ain.
- 27 Kamabi ñakánu 'ikè Israel
unibu 'imainun,
bètsi nètènu tsókè
unikamanribi ka
ami sinánkin Dios rabiti
'ikèn;
jusakin 'ai ka an ismainunbi
rantinpuruni tsóbukanti
'ikèn!
- 28 Dios ax ka 'apuirá 'ikè usa
'ain,
usa 'ixun ka kamabi
me kuainakè anu 'ikè
èmakamanu 'ikè unikama
ax kikèsabiokin 'anun
'amia.
- 29 Usa 'ikè ka ami ñanati
tètúbukin ashi rabi
kamabi uni axa 'uakamè 'èoi
tsókè unikama 'imainun,
axa ñuti 'urama unikama,
atúnribi ka mimi ñanati
'ikín mi rabikanti 'ikèn.
- 30 'Èn rébúnkikamax ka Dios
ashi rabianan,
a ñui xènibua 'aínbi tsóti
'ikèn;
- 31 'imainun ka axa bèrí bakènti
tuákamax,
kani min kamina ñu
chairabu 'akè kixax kiti
'ikèn.

Salmo 23

**Diosan ka 'ën 'Ibu 'ixun
an ñuina 'arakakë
bëruánkë unisa 'ixun
'ë bëruaia kikë bana**

- ¹ Diosan ka an ñuina 'arakakë
unin aín ñuina bëruánkësa;
usaribi okin 'ë bëruaia, usa
'ixun ka uisa ñu kara
inutiabi 'ë 'akinia,
- ² an ka unin basi paxa
upíra pimitankëxun aín
ñuinakama tantimikësa
usaribi okin ka Diosan 'ë
'imia,
'imianan ka 'umpax bëchuni
pakaxkikëma a xëakin 'ën
shima tërënun 'ë 'imia,
- ³ 'ianan ka amiribishi ami
kushitëkënun 'ë 'imixa,
'imianan ka bai upitan nikësa
'inun uisa ñu kara upí 'ikë
ashi 'anun 'ë 'unánmia,
ax ka usakin ñu 'axunkin aín
anë rabiti kuëënia.
- ⁴ Anun nisama anun kuaníbi
kana añu ñubi inútimi
rakuétima 'ain,
Dios mix kamina 'ëbë
kamabi nètën 'ain;
'imainun kamina ñu upíshi
'anun 'ë 'imiti 'ain.
- ⁵ Axa 'ëmi nishkë unikaman
'atimokin isiabi kamina;
atun ismainunbi anu pinux
timéti 'axunkin 'itsaira
kuëënun 'ë 'imin,
usakin 'anan kamina 'ën
maxkánu ro tutukakin anun
'ë machabonun 'amian,

- usokin 'anan kamina 'ën ami
xëati aribi buákakin 'aruan.
- ⁶ Min aséjabi nuibanan 'ë
'akinkëx kana nètë itsi
nètë itsi
inúmi mibë tsóti 'ain 'ën
'Ibu Dios,
mibë kana xëniuba 'aínbi
nètétimoi min nètënu 'iti
'ain.

Salmo 24

**Nukën 'Ibu anuxun
rabiti xubunu timéxun
rabiti ñuikë bana**

- ¹ Nukën 'Ibunan ka kamabi
me kuainakëa ax 'ikën,
usa 'ain ka kamabi ñu anu
'ikë a 'imainun,
kamabi uni anu tsotia.
- ² Nukën 'Ibun ka me uniokin
parúmpapakamanu an
tuinti 'anan
ënë me uniokin bakakamanu
'anan 'umpaxnuribi 'akëxa.
- ³ ¿Uix kara anua Diosan bashi
kakë upíra anu kuantí 'ik?
¿Uix kara anua 'ikë 'ain
xubu upíra anu Dios rabi
kuantí 'ik?
- ⁴ Anu kuantí uni ax ka upí
sinánñu 'ixun ñu 'atima
'ati sinani 'uchaima 'ianan;
Dios aséjabi ain anë ñui
kikëma 'iti 'ikën.
- ⁵ Usa unikama ka Diosan
iémianan,
upíokín sinánxunkin
'akianan usakian ñu
upíokín 'ati 'unamiti 'ikën.

- ⁶ Usai ka Dios an barikë
unikama ax 'iti 'ikën,
usai ka Israelkaman Dios
'akinun an ñukákë
unikama atux 'iti 'ikën.
- ⁷ ¡Ax irapain 'ia Jerusalénnu
'ikë xëputi chaiirakama ka
xëókiti 'ikën!
¡Xëókia anun atsían xëkuë
ax mërakëbë ka
anun 'apuirax ax atsínti 'ikën,
ax ka kamabi unin 'apu
'iti 'ikën!
- ⁸ ¿Ui kara 'apuirax 'ianan
kushiira ënëx 'ik?
¡Ax ka Nukën 'Ibu kushiira
'ianan rakuëma 'ikën!
¡Ax ka Nukën 'Ibu 'aish
rakuëtimaishi 'akanania!
- ⁹ ¡Ax irapaia 'ia Jerusalénnu
'ikë xëputi chaiirakama ka
xëókiti 'ikën!
Xëókia anun atsían xëputi
mërakëbë ka
'apuirax ax atsínti 'ikën, ax ka
kamabi unin 'apu 'iti 'ikën.
- ¹⁰ ¿Ui kara 'apuirax 'ianan
kushiira ënëx 'ik?
¡Ax ka Dios kamabi kushiñu
a 'ikën!
¡Ax ka Dios 'apuirax a 'ikën!

Salmo 27

Nukën 'Ibun ka barin
pékakësa okin 'anan
'ë iémia kikë bana

- ¹ Nukën 'Ibun ka 'ë 'akianan
bëruaia,
¿uimi karana 'ëx rakuéti
'ain?

- Nukën 'Ibunshi ka 'ën tsoiti
bëruaia,
usa 'ain ka 'ëx ami rakuéti
uni 'aíma 'ikën.
- ² 'Atima sinánñu unikamabë
ka axa 'ëmi nishkë,
akamax 'ë 'atima onux 'ëmi
manánux timëtia;
'aínbi ka atuxi 'ë 'akatsi kiax
'ibi rakuéti abáti 'ikën.
- ³ Suntárükaman ka 'ë
bëarabuinti 'ikën,
'aínbi kana 'ën nuitu
kushiokin sinani
rakuëtima 'ain;
'ë 'anux 'ëmi 'ikuatsinuxa
mënókakëbëbi kana
chuámashirua 'iti 'ain.
- ⁴ Achúshi ñushi kana Nukën
'Ibu ñukan,
usa 'ain kana achúshi ñu
ashi kuëenin:
ax ka anuxun Nukën
'Ibu rabiti xubunu 'ëx
kamabi nëtë anun tsókë a
nëtëkama 'ikën,
a xubunuxun kana rabikin a
ñukáti 'ain.
Ñukákin kana an unio
ñukama upí iskin ashi
rabiti 'ain.
- ⁵ Uínsaran kara anun tëmëratí
nëtë 'ia,
anun ka Nukën 'Ibun
anuxun rabiti xubunuabi
'ë bëruánti 'ikën;
usakin 'akëx kana a meu 'aish
an tupëonkëx asábi 'iti 'ain.
¡Usakin 'akëx kana mapara
kini achúshinu unékësa
'iti 'ain!

- 6 Usai 'ikin axa 'ëmi nishkë
unikama abë 'akanankin
'atankëxun kana;
mi ñuina xaroxunti 'ain,
xaroxunkin kana anuxun mi
rabiti xubu anuax kuëëni
munuma mimi kantakin
Dios 'ikë mi rabiti 'ain.
- 7 Kushin banakin kakëxun
kamina mix Dios 'ixun 'ën
bana kuati 'ain.
Kuakin 'ë nuibakin kamina,
j'minribi 'ë kati 'ain!
- 8 'Ën nuitunën sinánkin:
Kana Nukën 'Ibu ñukáti 'ain.
'Imainun kana 'ën Nukën
'Ibu 'ë 'akinun barin.
- 9 j'Usa 'ain kamina 'ëmi
unékësa 'itima 'ain!
j'Ëmi nishkin kamina 'ë
timakësa otima 'ain!
Min kamina 'ëshira ënkinma
'ë 'akinti 'ain,
mix kamina 'ën 'Ibu 'aish an
'ë iémikë a 'ain.
- 10 'Ën papabëtan 'ën titan
rakaniabi kamina,
mix Nukën 'Ibu 'ixun
ënkinma 'ë isti 'ain.
- 11 'Ën 'Ibu, mimishi
katamëmainun kamina
uisaira karana 'iti 'ai 'ë
'unánmiti 'ain;
'unámianan kamina
upiokinshi ñu 'anun 'ë
'amiti 'ain
axa 'ëmi nishkë unikama ka
anu 'ikë usa 'ain;
- 12 usa 'ain kamina an
kuëënkësa okían 'ë
'akanun 'amitima 'ain,

- atux ka 'ëmi 'ikuaianxa usa
'ain ka atun këmëi banakin
bënëkinshi ñu 'aia tania.
- 13 'Aínbi kana 'ën asérabí
kamina min ñu 'akën
kixun 'unanin usa 'ixun
kana asérabí ka Diosan
'ë nuibakin ñu 'axa kixun
isti 'ain,
anun 'ëx tsókë nëtékama anun.
- 14 j'Nukën 'Ibumishi ka uni
katamëti 'ikën!
j'Katamëkin kamina kushikin
'atimakin sinántima 'ain!
j'Imainun kamina Nukën
'Ibumishi katamëkanti 'ain!

Salmo 32

Ñu 'atima 'akë chikínati bana

- 1 Uí unin kara aín 'uchakama
chikinakin ñu 'atima 'akë
ënia ax ka kuëënia,
usai 'ikëbë ka asérabí aín
'uchakama 'áima 'ítánun
mëníoxunkë 'ia.
- 2 Chuámarua ka uni 'atima ñu
'ati sinánkëma ax 'ikën,
usa 'ikë ka Nukën 'Ibun a
'atimokin isima.
- 3 'Ën 'uchakama mi chikina-
xunkëmapain 'aish kana,
nëtë kamabi ini 'ën nami
bëtsia tani 'itsaira 'iankën,
- 4 usai 'ikin kana ñu 'atima
'ai 'uchakësa tankën nëtë
'imainun kamina imébi 'ë
'atimokësa 'iakën.
- Usokëx kana ro uá barin
urukin xarokëx núkai
chushikë usaribiti 'iakën,

- usai 'i kana 'ën nami
'aisama tani 'iakën.
- 5 'Aínbi kana 'ën 'akë ñukama
këñun 'ën
'uchakama mimi unpukinmaira
chikinaxuankën;
'ën 'uchakama mi chikinaxunti
sinánkin kana usakin 'akën,
'aia kamina mix 'Ën 'Ibu
'ixun 'ën 'akë 'uchakama
'ë mëníoxuakën.
- 6 Usa 'ain ka, anúan têmëratí
'ikëbëtan an nuibakë
unikaman mi ñukáti 'ikën,
tëmërakë an ka baka chaiira
kushi 'ëi mapurutankëxa,
uiu kara sënënia anu sënén-
kësokinribi têmëramiti 'ikën,
usa 'aínbi ka anbi atu uisabi
otima 'ikën.
- 7 Min kamina mimi
katamëkëxun:
'aisama ñu inutiabi 'akianan
'ë bërúain,
usa 'ain kana 'ëmi iémikin
'akinkëx kuëëni munuma
kantakin mi rabiti 'ain.
- 8 Nukën 'Ibu ka ësai kia:
'ën kana mi usakinmi ñu 'ati
'unánmiti 'ain,
'ianan kana 'ën 'unánmikin
bana ñuixunti 'ain,
kianan kamina uisa upí ñu
karana 'ati 'ai 'ë ismikatsi
kian.
- 9 Mix kamina burro 'imainun
caballosa 'itima 'ain,
an ka uisakin kara kaia abi
kuatima,
usa 'ikë ka anun nikinkin
nitsinakin buinati aín,

- kuëbínu mëxin tükërekaxun
nikinkëx uisakin kara 'aia
usaibi 'ia,
usa 'ain ka bëtsiokin 'axun
'uramamitisama 'ikën.
- 10 Uni 'atimakama an ka
'aisamaira paë tani
tëmëratí kaínti 'ikën,
'aínbi ka axa ami katamëkë
unikama 'itsaira
nuibanan, 'akinia.
- 11 Nukën 'Ibumi kamina mënin
sinánñushi unikama
'imainun upí sinánñu
unikama mitsux;
jabë timëax kuëni
sharákanti 'ain!

Salmo 33

Dios an ñu unio 'ikë rabi kantati bana

- 1 Mitsux Nukën 'Ibun uni
'aish kamina,
jkuëni Nukën 'Ibumi kantati
'ain!
Uni upí sinan ñukama axa a
rabi kantaia kuakë ax ka
upí 'ikën.
- 2 Nukën 'Ibu kamina arpa
mëëkë aín banabi tankin
asabi ka kati 'ain
'anan kamina manë
sharikati a mëëkin rabiti
'ain,
- 3 'ai kamina anun kantakëma
kanta ió anúnribi,
jkantai munuma banai
kuëënkanti 'ain!
- 4 Nukën 'Ibun bana ax ka
asérabi upíira 'ikën;

- usa 'ixun ka anbia unio
ñukama upí 'inun ñuia.
- 5 Nukèn 'Ibun ka aín bana
kuati upiti tsókin upí ñu
'akè uni nuibatia;
jusokin ka an kamabi menu
'ikè unikama nuibatia!
- 6 Diosan ka aín banan ishi
naíkamè 'ëo uniokëxa,
'anan ka bari 'uxè 'ispa
akamaribi uniokëxa.
- 7 'Anan ka parúmpapa baka
anubia
'itinoa timénun 'imiakëxa.
- 8 Nukèn 'Ibu ax ka kamabi menu
'ikè unin rabikè 'iti 'ikèn;
j'ianan ka kamabi unikama
me kuainakëanu 'ikè
atúnribi rabikè 'iti 'ikèn!
- 9 An ka aín banakè anuinshia
kamabi ñu uninun 'imiakëxa;
'ianan ka ax usai ka 'iti 'ikè
kikëbè ñukamax usaibi
'iakëxa.
- 10 Nukèn 'Ibun ka atun sinánkësa
okían a rabikëma unikaman
ñu 'ati kuëenkinma a 'atia
sinánkè ñukama 'anun
'amima,
- 11 'aínbi ka Nukèn 'Ibun
uisakin kara 'aisatania
usakinbi ñu 'akin ax
kikësabi oia 'inun 'imia.
- 12 Diosan unikamax ka aín 'ibua
Dios 'ain kuëenkè 'iti 'ikèn,
atux ka Diosan kaískè 'ikèn.
- 13 Nukèn 'Ibun ka naínuxunbi
iskin
kamabi unikama 'unania;
kamabi unikama 'unania;
- 14 'anan ka uinu kara ax 'ia
anuxunbi

- ënè menu tsókè unikama
'unania;
- 15 an ka uni sinánñu 'inun
uniokëxa usa 'ixun ka
uisakin sinánkin kara unin
ñu 'aia akamabi 'unania.
- 16 Uinu 'ikè 'apuxi ka aín suntáru
'itsaira 'aínbi iétima,
'ianan ka aín këru unixi aín
kushínbi iétima;
- 17 caballokaman ka uibi
iémitima 'ikèn;
atux kushiira 'ixunbi ka uibi
iémitima 'ikèn.
- 18 'Aínbi ka Nukèn 'Ibun axa ami
katamëkëkama 'imainun
asérabi a nuibakè unikama
an ka nu nuibati 'ikè
kixun 'unania,
- 19 anun numi 'iti barin a piti
'aíma 'aínbi numin
bamanun ëntima 'ikèn.
- 20 Nukamax kananuna Nukèn
'Ibumi katamëtin;
jan ka nu 'akianan bërúia!
- 21 Nukamax kananuna nun nuitu
chuámarua tani kuëenin;
nun kananuna aín anëmi
sinanin.
- 22 j'Usa 'ain kamina mix Nun
'Ibu 'ixun, nu nuibakin
'akinti 'ain,
nun 'akinun mi kakësabiokin
kamina nu 'akinti 'ain!

Salmo 34

Nukèn 'Ibun ka aín unikama nuibatia

- 1 'Ën kana Nukèn 'Ibu kamabi
nëtè,

- 1 ɛnkima rabiti 'ain.
 2 'Èx kana Nukèn 'Ibumi
 'itsaira sinani kuèènin;
 jusa 'ain ka unikama sinan
 mèninshi atux 'èbè a kuati
 kuèènti 'ikèn!
 3 Usa 'ain kananuna
 kamaxunbi
 an 'a ñukama sinánkin
 Diosan anè rabiti 'ain.
 4 Usa 'ain. Ka 'èn 'akinun
 ñukákèxun kuankin 'è
 'akiankèxa,
 'ianan ka 'èn rakuèkèkama
 nèténun 'imiakèxa.
 5 Uikaman kara a isia ax ka
 'itsaira kuèèni,
 uínsaranbi rabinkèma 'iti
 'ikèn.
 6 'Èx ñuñuma unisa 'ixunmabi
 kana Nukèn 'Ibun 'akinun
 kixun ñukákèn,
 ñukákèxun kuakin
 'akinkin ka 'èx tèmèrai
 masánuitutia iskin 'è
 'akiankèxa.
 7 Nukèn 'Ibun ka aín ángel
 kushiira an rabikè
 unikama
 'akianan iéminun kixun
 xutia.
 8 Usa 'ain kamina Nukèn 'Ibu
 asérabi kara mitsu 'akinia
 kixun isnuxun tanti 'ain.
 jUix kara ami katamétia a
 unix ka chuámarua tani
 ami katamèti kuèènia!
 9 Nukèn 'Ibu kamina an
 kaískè 'ixun mitsun an
 kuèènkèsabi okin 'axunti
 'ain.

- Usa 'ain ka an rabikè
 unikamax ñuñuma 'itima
 'ikèn.
 10 Ñuñuira unikama ax ka
 ñuñuma 'i tikiti 'ikèn, usai
 'i ka ñuñu 'aínbi 'itsaira
 pananti 'ikèn,
 'aínbi ka axa Nukèn 'Ibumi
 katamèkè unikamax
 uínsaranbi upí ñuñumama
 'itima 'ikèn.
 11 'Èn nuibakè 'èn xukéantu
 èsokin mitsu kamainun
 kamina kuati 'ain:
 'èn kana uisakin kara Nukèn
 'Ibu rabiti 'ikè a mitsu
 'unánmiti 'ain.
 12 ¿'Itsa baritia 'imi kaina
 tsótisa tanin?
 ¿Uisai unin kuanun 'atimai
 banaima kaina upiti tsoiti
 'ain?
 13 Mìx 'atimai banakè a
 kamina ènti 'ain,
 usai 'i kamina min kuèbitan
 kèméi banatima 'ain.
 14 Ñu 'atima 'ati a ènkin
 kamina ñu upí 'ati 'ain;
 usakin 'akín kamina ami
 'akè ñu a ènkinma abi 'ati
 'ain.
 15 Nukèn 'Ibun ka aín bana
 'akè unikama bèruaia,
 usa 'ixun ka an ñukákèxun
 kuakin 'akinia.
 16 'Aínbi ka Nukèn 'Ibun uni
 'atima sinánñukama ènè
 menua sinántèkèntima okin
 nètémèti 'ikèn.
 17 Nukèn 'Ibun ka uni
 upí sinánñu kaman

- ñukákëxun kuation, kuakin
ka
masá nuitutiabi 'akinia.
18 Nukën 'Ibu ax ka kamabi
nëtën 'urama 'ikën,
usa 'ixun ka uikaman
kara ñu 'atima 'aibi ami
sinanatia a 'akinti 'ikën.
19 Uni upí sinánñu kama ax ka
'itsaira tëmëraia,
usai 'iabi ka a ñukamanua
Nukën 'Ibun 'akian.
20 Usakin Diosan aín xokama
bërúankëx ka
ain xo achúshibi tékëtima
'ikën.
21 An 'atima ñu 'ati sinánxun
'akë unikama ax ka
anunbi tëmërai ñuia;
'imainun ka uni upí sinánñu
ax 'atimokin tëmëramikë
'iti 'ikën.
22 'Aínbi ka Nukën 'Ibun
uikamax kara 'ain bana
'ai ami katamëtia akama
iémia;
jusa 'ain ka a unikamax
kastikankëma 'iti 'ikën!

Salmo 37

Nukën 'Ibumi katamëti ñuikë bana

- 1 An 'atima ñu 'akë unikama
rabanan nëëti kamina
nishtima 'ain,
'ianan kamina uni 'atima
kaman ñu 'akëbëbi atumi
nutsitima 'ain;
2 atun 'akë ñu ax ka basi
tëakëx chushikë;

- jusaribiti bënëtishi 'ia!
3 Nukën 'Ibumi katamëkin
kamina upí ñuishi 'ati
'ain,
usai 'i kamina ënë menu
tsóti Dios kuëenkësabi oi
'iti 'ain.
4 Nukën 'Ibu nuibakin kamina
an kakësabiokin 'ati 'ain,
usokinmi 'akëbëtan ka
min ñukákësabi okin mi
'axunti 'ikën.
5 Mìn tsóti Nukën 'Ibun
bërúanxunun kamina ami
katamëti 'ain;
usaími 'ia ka an mi 'akinti
'ikën.
6 Usai 'ikin mi 'aia kamabi
unin min 'akë ñu iskë ax ka
aséabi 'aish barin xamarukin
pëkakë usaribi 'iti 'ikën.
7 An 'akinun kiox bënëkinma
kamina Nukën 'Ibun mi
munu;
'akimainun kaínti 'ain.
Usai 'ikín kamina an ñu
'atima 'akë unikaman,
'akësokin ñu 'atima 'ati
sinántima 'ain,
atun ka ñu 'atima 'atishi
sinania.
8 Mìx nishkë a ëni kamina
nishkësa 'itima 'ain;
nishkë an ka nun
sinánkëkama 'atima oia.
9 An ñu 'atima 'atishi sinánkë
unikamax ka a menuax
chikínkë 'iti 'ikën,
'aínbi ka axa Nukën 'Ibumi
katamëkë unikaman a me
biti 'ikën.

- 10 Ēnuax 'itsama baritia 'ikëbë
ka an ñu 'atima 'akë
unikama 'aíma 'iti 'ikën;
usai 'ikë barikinbi ka
uinuabi mēratëkëntima
'ikën.
- 11 'Aínbi ka uni aín sinan
mēninshi
akamax kuni Diosan atu
'inánti menu 'iti 'ikën,
anuax ka ax 'ikēsamairai
chuámarua tani kuënti
'ikën.
- 12 An ñu 'atima 'akëira
unikaman ka uisakin kara
an ñu upí 'akë unikama
'atima oti 'ikë kixun baria,
usai 'ikin ka ami xuamati
nishkin upiokinbi istisama
tania.
- 13 Usai atux 'ikëbëbi ka Nukën
'Ibu anúan atu 'atima oti
nētë,
ka 'urama kuatsinia kixun
'unani atumi kuaia.
- 14 An ñu 'atimaira 'akë
unikaman ka aín manë
xëtokë bianan aín kanti
kanukín
anun uni sinan mēninñushi
'aish,
jupítax tsókë akama
'akatsikixun bitsia!
- 15 'aínbi ka aín manë xëtokë
anunbi abi tarókati 'iti
'ikën,
usai 'ikëbë ka aín kantikama
ax tsasipakë 'iti 'ikën.
- 16 Uni upí sinánñu axa
chukúmashi ñuñu 'ikëxbi
ka,
uni 'atimakamaxa ñuñu 'ikë
usamaira 'ikën.
- 17 Nukën 'Ibun ka an 'atima ñu
'akë unikama 'atima okin
këñuanan,
an ñu upí 'akë unikama
'akinti 'ikën.
- 18 Nukën 'Ibun ka axa uisa
ñu 'atimabi 'aíma tsókë
unikama bërúiaa,
a unikama anu 'iti nētë ax
ka uínsaranbi këñutima
'ikën.
- 19 Usa 'ain ka anúan numi
'iti nētë 'ikëbë, numin 'i
rabinkësa 'ima,
raírinëxa a piti ñuñuma
'imainun, atun piti 'itsaira
'iti 'ikën.
- 20 'Imainun ka ñu 'atima 'akë
unikamax basi chushikë
bimikëxa rëkirutankëx
këñúké usaíshi 'iti 'ikën;
usai ka axa Diosmi nishkë
unikama 'iti 'ikën, 'ianan
ka kuin tēxëkirui kuani
nētékë usaribiti 'iti 'ikën.
- 21 Ñu 'atima 'akë unin ka
'inantëkënxun bëtsi unin
ñu bixunbi a kupín aín
'ibu kupíoima;
'aínbi ka uni upí sinánñu an
kuni usakin 'akinma aín
ñu bixun asérabi aín 'ibu
'inántëkënia.
- 22 Uikamax kara Nukën 'Ibun
upíokin sinánxunkë 'ikë
akamax ka Nukën 'Ibun
'inánti me anu 'iti 'ikën,
'aínbi ka Nukën 'Ibun
upíokin sinánxukëma

- unikama ax 'atima okin
masókë 'iti 'ikën.
- 23 An ñu upíokin 'aia isi
kuëenkin ka
Nukën 'Ibun aín uni uisai
kara tsóti 'ikë kixun
'unánmia;
- 24 usakin 'akin ka uisa ñu
'atima 'ai kara pakëtia
usai 'iabi ka pakëkëmasa
'itánun Nukën 'ibun
'akinti 'ikën.
- 25 'Ëx kana bënë 'iakën, bërí
kana 'ëx uni kaniakëkë
'ain, 'aínbi kana
uinsaranbi uni ñu 'atima
'akëma kamaxa ñuñuma 'i
tëmëraia isama 'ain.
'Ianan kana aín bakë
bëchikëkamaribi
uínsaranbi bëtsi unikama
aín piti ñukáti nitsia
isama 'ain.
- 26 Usa 'ixun ka kamabi nètën
nuibakin bëtsi aín ñu na
'inántëkënun 'inania;
usakin 'akëbë ka aín bakë
bëchikëkama ax upíokin
sinánxunkë 'ia.
- 27 Ñu 'atima 'akë ënkin kamina
ñu upíshi 'ati 'ain,
usakin 'ai kamina anu
xëñibua 'aínbi tsóti
nètënu 'iti 'ain.
- 28 Nukën 'Ibu Diosan ka upí
ñuishi 'ati kuëenia.
Usa 'ixun ka an ënkinma
a rabikë aín unikama
ëñima;
'aínbi ka an ñu 'atimaira
'akë unikama këñuia
- këñukin ka atun bakë
bëchikë rëbúnkiñuma
'inun 'imiti 'ikën.
- 29 An ñu upí 'akë unikama a ka
Nukën 'Ibun nuibakin,
me anua xëñibua 'aínbi tsóti
'inánti 'ikën.
- 30 Uni upí sinánñu ax ka
sinaínrax banaia;
usa 'ain ka uni upí sinánñu
ax asérami ñu 'anux
këmëima banaia.
- 31 Aín Diosan bana 'unánkë ax
ka aín nuitunëñbi sinánkë
'ia,
usakin 'ai ka juínsaranbi ñu
'atima 'ati sinanima!
- 32 An ñu 'atima 'akë uni an ka
an ñu upí 'akë uni a rëtëti
sinánxun 'utunia;
- 33 Nukën 'Ibun ka usakian atun
'anun ëntima 'ikën,
'ianan ka usakin ka 'axa
kixuan ñuitanun 'amitima
'ikën.
- 34 Nukën 'Ibumi katamëkë 'ixun
kamina, min aín bana
kikësa okinshi 'axunti 'ain,
usakin 'aia ka anua aín bana
'akë unikama 'itia 'akë
anu mi 'imiti 'ikën,
jAnuxun kamina min
bërúnbi an 'atima ñuishi
'ati sinánkë unikama
Nukën 'Ibun masókin
'atima oia isti 'ain!
- 35 'Ën kana an 'atima
ñuira 'akë unikamaxa,
rabiakakë axa uni 'itsañu
'aish í pëi bunkuira iskë
usai 'ia isakën;

- ³⁶ 'aínbi ka bënétishi nētéakëxa;
usai 'ia barikinbi kana anua
'ikë anuabi mërama 'ain.
- ³⁷ An ñu 'atima 'akëma
'imainun uisa ñu 'atima
'aímabi tsókë uni akamina
isti 'ain:
Usa 'ain ka a unin ñu 'akëx
upí iskë 'iti 'ikën.
- ³⁸ 'Aínbi ka an bana kuaisama-
tankë unikamax masókin
achirabi bërutanuma
këñúkë 'iti 'ikën;
usakin 'akëx ka an ñu 'atima
'akë unikama aín tsótinëx
amiribishi unitëkënim
'atima okë 'iti 'ikën.
- ³⁹ Usa 'ain ka uni upíkama ax
Nukën 'Ibun 'akinkë 'ikën,
usa 'ikë ka anúan tëmëрати
nëtëkama 'ikëbëtan 'akinia,
- ⁴⁰ Usa 'ikë ka Nukën 'Ibun
'akinkin iémia.
Usakin 'anan ka an ñu 'atima
'akë unikaman 'atima oisa
taniabi bërúaiia;
usakin ka an 'akinun
barikëxun axa ami
katamëké unikama 'aia.

Salmo 40

'Ën kana mixmi 'ën Dios 'ain
min kuëenkësokinshi mi
'axunti kuëënin
(Sal 70.1-5)

- ¹ Uisai karana Nukën 'Ibumi
katamëti 'ai kixun kana
'ën 'unánkën,
usa 'ain ka munuma banakin
'ën kakëxun kuakëxa;

- ² an ka 'ë uisa ñu inuti kara
bamati,
'ikëbi 'ë iémiakëxa;
usakin 'akin ka chua menu
nanékësa 'aish bamakësa
'ikëbi 'ë 'akiankëxa.
Usakin 'akëx kana anuax
uisaibi 'itëkënuuxma
maparanu nikësa 'inun
'ëx 'ikë ñukama inuti
mëniokakën.
- ³ Usa 'ikë ka anun a rabi
kantanun 'ë Diosan kanta
ió achúshi 'unánmiakëxa.
Usai 'ëx 'ia isi ka 'itsaira
unix kuëëni chikirakëkin
Nukën 'Ibu rabiakëxa.
- ⁴ ;Chuámarua ka uni ax Nukën
'Ibumi katamëké ax 'iti 'ikën,
usa 'ain ka sinánñumasa
'aish rabinimaishi banakë
unikama,
'ianan an Diosmabi bëtsi
ñu rabikë a unikaman
kakësoi 'itima 'ikën!
- ⁵ Nukën 'Ibu, 'itsaira ka min
'akë ñu upíbu 'ikën
'imainun ka numi 'axunkë
ñukama axribi 'itsaira
'itsa 'ikën.
;Usa 'ain ka misaribi bëtsi
Dios 'aíma 'ikën!
'Ën kana a ñukama ñuiti 'ain,
'aínbi ka 'itsaira 'aish
tupubiankin ñuitisamaira
'ikën.
- ⁶ Min kamina bëráma 'asa okin
ñuina rëxun xaronan ñu bimi
bixun 'inántëkënti a
kuëëniman; usa 'ixun
kamina 'aímai këñutanun

- ñuina xaroxunkin
 'uchakäkama mënfonun
 ñu 'inaínshiti kuëeniman.
 Usa 'ixun kamina min bana
 kikësokinshi nun 'axunti
 kuëenin.
- 7 Usa 'ain kana 'ën mi kan:
 Ënu kana 'ëx 'ain,
 usai ka 'ë ñuikin kirikanu
 kuëneo bana ax kia.
- 8 'Ën 'Ibu Dios 'ëx kana mix
 kikësabiokin 'ai 'itsaira
 kuëenin;
 jusa 'ain kana min
 'unánmikë banakama
 manukinma 'ën
 nuitunënbi sinanin!
- 9 Min unikama 'itsaira
 nëbétsinuxun kana;
 usaími kikë bana unëkima
 atu ñuixuan.
 jMinbi kamina upiókin
 'unanin 'Ën 'Ibu Dios.
 'Ën kana unékinma min
 bana ñuian!
- 10 'Ën kana min unikama
 kaímama 'ikima min 'akë
 ñukama ñuikin kan;
 usakin ñuixuanan kana
 Diosan ka nuibakin nu
 iémiti 'ikë kixun kamabi
 menu 'ikë unikama kakën.
 Uisaxunbi kana mix kamina
 asérabi nuibanairakë 'ai
 kixun 'aisamaira 'ikëbi min
 unikama kaima 'iama 'ain.
- 11 Mix 'ën 'Ibu 'ixun kamina,
 'ë nuibakin ëntima 'ain;
 min kamina ënkinma
 asérabi 'ë bërúanti 'ain.
- 12 'Ëx 'aisamaira ñu 'inúkë ax ka

- ñuikinbi sënëoinsamaira
 'ikën.
 Usa 'ixun ka anbi 'ë upiókin
 istisama oia;
 jusa 'ixun ka 'ën ñu 'atima
 'akë anbi 'ë sinánñuma
 unisa 'inun 'imia!
 Usa 'aish ka 'ën maxkánu
 'ikë bubëtan sënémaira
 'ixun uisa ñubi 'aisama
 okin bëtsi sinánmia.
- 13 'Ën 'Ibu Dios 'ë kamina
 iémiti 'ain, 'ianan kamina
 bënëkin, j'ishtun 'ë 'akinti
 'ain!
- 14 jAn 'ë 'aisatankë unikama
 kamina bëtsi bëtsi ñu
 inútanun 'imiti 'ain!
 jUsokëx ka rabinkësa 'aish
 an 'ë 'aisama oti kuëenkë
 unikamax kuanti 'ikën!
- 15 jUsai 'i ka rabinkiani axa
 'ëmi kuaikë unikama abáti
 'ikën!
- 16 'Aínbi ka an mi 'akinun
 barikë unikamax 'itsaira
 kuëenti 'ikën;
 uikamax kara min iémikin
 'akinti kuëenia: “jAkamax
 ka: ënima Nukën 'Ibu ax
 ka chaira 'ikë kiaux kiti
 'ikën!”
- 17 Usa 'ain kamina 'ëx
 ñuumarasa tani bënëti
 têmëraia mix Dios 'ixun 'ë
 manutima 'ain.
 Mix kamina an 'ë 'akianan
 chuámarua 'inun 'imikë
 a 'ain;
 j'akintimi panakima kamina
 bënëkin 'ë 'akinti 'ain!

Salmo 42

Diosan 'è 'akinti kana
kuëënin kikë bana

(An ënë bana kuëëno
uni an ka bëtsi menu
buankan 'ixun cuarenta
y dos 'imainun cuarenta
y tresnu kikë bana ënë
kuëënokëxa.)

- ¹ Chaxun shimaxun 'umpax
xëanuxun barikësa,
usaribi okin kana 'ën Dios
'ixunmi 'è 'akinun mi
barin.
- ² Mix kamina Dios an uni
tsónun 'imikë a 'ain,
usa 'ain kana 'ën mishi
barin.
¿Uinsaran karana anuxun
mi rabiti xubunuxun mi
rabi kuantëkënti 'ain?
- ³ Nëtë 'imainun imébi kana 'ën
piti pikësa 'inun tëmërai
bëunan mëskúkin ëniman,
usai 'ia ka kamabi nëtën
unikaman 'ëmi kuaikin 'è
ñukatia:
“¿Uinu kara min Dios ax
'ik?”
- ⁴ Kixuan 'è kakan a sinani
kana
uínsaran karana 'èx tëmëra
akama sinani anun 'itsaira
masánuituti paëin;
'ianan kana anuxun mi
rabiti xubu Jerusalénnu
'ikë anuax unikamabë
kuanxun fiesta 'akin mi
rabi munuma kuëëni 'ia
akama sinanin.

¿Ax ka fiesta chaiira nun
'akë 'iakëxa!

- ⁵ ¿Uisa kupín karana Diosmi
sinanatëkëni kana 'aima
kiax kiti 'ain?
¿Uisa kupín karana 'itsaira
sinánti 'ain?
'Ën 'Ibu Dios ashi kana an 'è
'akinun rabiti 'ain.
¿An ka 'ën Dios 'ixun 'è iémia!
- ⁶ 'Ën kana 'itsaira kana 'atima
'ai kixun sinanin usa 'ain
kana año ñubi 'aisama
tanin.
Usa 'ain kana Jordán kakë
baka anu 'ikë me anuxun
'anan,
Hermón kakë aín bashi
'imainun Mísar anuxun mi
'itsaira sinani kuantu 'ain.
- ⁷ Usa 'ain kana 'ën bëri
aín bashinuaxa 'umpax
kushiira 'ibúti maparami
chakabuti banakë an ka 'è
bakami kimikësa tamia;
xukirui kushiira banaia
kuakësa, usaribi kana
'ëmi tëmëramikëxun tanin.
- ⁸ Usai 'iabi ka nëtën Nukën
'Ibun 'è nuibakin 'akinia,
'ianan kana iméribi
ënimaira ami kantain
usai 'ikin abë banakin kana
'ën Dios an 'è tsónun
bëruánkë a ñukatín.
- ⁹ 'Ën kana Dios an nuibakin 'è
'akinkë, a ësokin kati 'ain.
“¿Uisa kupín kaina 'ëmi
manuan?
¿Uisa kupín karana axa 'ëmi
nishkë unikaman 'atima

- okëx masá nuitukë 'aish
niti 'ain?"
- ¹⁰ Axa 'ëmi nishkë unikamax 'ë
ñui banakë kuakë anunbi
kana 'ën namikama
paëkësa tani atsan,
usai 'ia ka panakimaira
kamabi nëtën atun 'ë
ñukatia.
“¿Uinu kara min Dios ax 'ik?”
- ¹¹ ¿Uisa kupín karana sinanati
kana 'aima kiox kiti 'ain?
¿Uisa kupín karana 'itsaira
sinánti 'ain?
'Ën 'Ibu Dios ashi kana an 'ë
'akinun rabiti 'ain.
¡An ka 'ën Dios 'ixun 'ë
iémia!

Salmo 43

- ¹ 'Ën 'Ibu Dios 'ë 'akinkin
kamina;
¡bëtsi unikama 'ën 'akësa
'ikëa 'unánkanun 'ati 'ain!
¡akin kamina këmë unikama
'imainun ñu 'atimashi 'akë
unikamanua 'ë iémiti 'ain,
- ² mix kamina 'ën Dios 'ianan
an 'ë 'akinkë a 'ain!
¿Uisa kupín kaina mi 'ura
'inun 'ë 'imin?
¿Uisa kupín karana masá
nuitukë nianan,
axa 'ëmi nishkë unikaman
'atima okë 'iti 'ain?
- ³ Min kamina min kushi an
tirísa;
'ixuan aín bashi upí kakë
anu buánan,
anuxun mi rabiti xubu,

- anu kuanun 'ë 'imiti 'ain.
- ⁴ 'Imikëxun kana anuxun mi
ñuina xaroxunti 'akë a
'urama oti 'ain 'ën 'Ibu
Dios,
anuxun kana mi rabikin
'itsaira kuëenkin,
arpa mëekin mi rabiti 'ain
'ën 'Ibu Dios,
usa 'ixun kamina 'itsaira
kuëenun 'ë 'imiti 'ai 'Ën
'Ibu Dios.
- ⁵ ¿Uisa kupín karana sinanati
kana 'aima kiox kiti 'ain?
¿Uisa kupín karana 'itsaira
sinánti 'ain?
'Ën 'Ibu Dios ashi kana an 'ë
'akinun rabiti 'ain.
¡An ka 'ën Dios 'ixun 'ë
'akinti 'ikën!

Salmo 46

- Nun 'Ibu Dios ax ka nu
'akini nubë 'ia kikë bana**
- ¹ Nukën 'Ibu Dios ax ka
an nu kushionan ami
katamëkëxun 'akinkë
'ikën,
usa 'ixun ka uínsaran
karanuna 'aisama ñu inuti
anuabi nu 'akinia.
- ² Usa 'ain kanaanuna me shaí
kikin,
parúmpapa nëminnu ain
bashikama nanémainun,
- ³ nëtétimaira parúmpapa
kushiira ain bëchunkë,
xukirukëbë ain bashikama
shaíkikëbëbi rakuétima
'ain.

- 4 Achúshi baka xobutia
aín panakakama 'ikësa
usaribiti ka
anua 'ikë Diosan ëma
Jerusalén kakë ax
ëmakamasama upíira
'ikën.
- 5 Usa 'ain ka a nëbétsinbi
'ixun Diosan aín ëma
bëruánti 'ikën.
Anuxun ka Diosanbi
nëtë pëkarakuatsinia
xabakuatsinun 'imiti 'ikën.
- 6 Uinsaran kara Diosan bëtsi
bëtsi menu 'ikë uni aín
bana kuanun 'imia anun
ka
ratuti bëtsi ëmanu 'ikë
'apukama me shaíkikë
anunbi rakuéti 'ikën.
- 7 ¡Nukën 'Ibu kamabi
kushiñuira ax ka
nukamabë 'ikën!
¡Jacobnën rabia Dios ax ka
aminu katamëkë 'ikën!
- 8 Rikuatsinxun kamina
ñukama chaiirabu,
kamabi menu Nukën 'Ibun
'akëkama a isí uti 'ain:
- 9 an ka kamabi menu 'ikë
unikama 'akánantëkënia,
anuishi sënënmikin aín
manë pará 'ianan aín
piakama 'imainun,
anuaxa 'akanankë
caballonën nirinkë manë
'akë akama mëníonun
'amia.
- 10 ¡Usakín 'amikëxun ka!
“¡'Ëx kana Dios 'ai kixun
'unánkanti 'ikën,

- kamabi menu 'ikë unikama
manámi kana 'ëx 'ain!
¡'Ëx kana kamabi me
manánmira 'ain!”
- 11 ¡Kamabi kushiñu Nukën
'Ibu ax ka nubë 'ikën!
¡Usa 'aish ka Jacobnën Dios
'iá 'aish nun Diosribi 'ixun
nu 'akinia!

Salmo 47

Dios ax ka kamabi unikaman 'apuira 'apu 'ikën

- 1 ¡Kamabi menu 'ikë
unikamax ka kuëëni,
mëtashkikan!
¡'Ianan ka a rabi kuëënkín
munuma sharákin Dios
rabikan!
- 2 Nun 'Ibu ax ka kushiira 'aish
manámi 'ikë 'aish ami
rakuéti 'ikën;
ax ka 'apuira 'apu 'aish
kamabi menu 'ikën,
- 3 an ka kamabi ëmanu 'ikë
'ianan bëtsi mekamanua
'ikë unikama nux
atusamaira 'ikë,
nu mea 'inun 'imiakëxa,
- 4 an ka anu nux 'iti me nu
kaisxuankëxa nun
chaitiokë Jacob nuibakín
kásabiokín, usa 'ain
kananuna 'itsaira
kuëënin.
- 5 ¡Nukën 'Ibu Dios ax ka anua
'ikë anu kuaruaxa,
kuëëni sharákin carnero
mancha banokëbë ka
kuaruakëxa!

- 6 ¡Usa 'ain kananuna Dios
anun kantati anun ami
kantakin rabiti 'ain!
¡A mi kantakin kananuna ax
'apuirá 'ikë a rabiti 'ain!
- 7 ¡Dios ax ka ami upiti
kantakin rabiti 'ikën!
ax ka kamabi menu 'ikë
unikaman 'apu 'ikën.
- 8 ¡Dios ax ka kamabi menu
'ikë unikaman 'apuirá
'apu 'ikën!
¡Usa 'aish ka Dios ax anua
tsókë upíira anu tsótaxa!
- 9 Usa 'ain ka kamabi menu
'ikë 'apukama 'imainun,
Diosan aín uni 'iti
kaisa Abrahámñen
rëbúnkikamabë timéti 'ikën,
- 10 usa 'ain ka kamabi menu
'ikë 'apukaman ainan
'ixun aín unikamabëtan
Dios rabiti 'ikën.
¡Ax ka ñukama manánmi
'ikën!

Salmo 51

Davidtan aín 'uchakë mënióxunun Dios ñuká bana

- 1 Mix nuibanairakë, Dios 'ixun
kamina 'ë nuibati 'ain;
usa 'ixun kamina 'ë
nuibakin 'ën 'atimakin
sinánxun ñu 'akëkama a 'ë
tërënxunti 'ain.
- 2 ¡'Ën ñu 'atima 'akë a kamina
'ë mënióxunti 'ain!
¡Anan kamina 'ëx
'uchakëkama a 'ë
tërënxunti 'ain!

- 3 'Ën kana aséرابي upíokin
'unanin min kakësokin
'aíma kana 'atima ñu 'ai
'ucha kixun;
'ën 'uchakë ax ka 'ën
sinánnuax nëtétisama
tania.
- 4 Mimi kana 'ëx 'uchan,
usai 'ikin kana, a 'aia min
uni 'aisama iskë ñu a 'an,
usa 'ain ka min bana usakin
ñu 'akatsimi kikë ax
aséرابي 'ikën.
- 5 Aséرابي kana 'ën titan
tuakëxbi 'uchañu 'iakën;
usa 'aish kana 'ën titan puku
'ukëmëu 'aishi 'uchañu
'iakën.
- 6 Mín kamina aséرابي sinan
mëniñnushi uni a nuibatin,
usa 'ixun kamina 'ëribi
sinan ñuira 'inun 'imia.
- 7 'Ën 'uchakë 'ë mënióxunkin
hisopo kakë i pëñan anun
'akësa 'ítánun 'ë mëniokëx
kana upíira bërúti 'ain;
usokin min 'ë mëniokëx kana
matsi uxua iskësamaira
'imainun xapu tunkikë
usaribi 'inun 'ën nuitu
mëniokati upíira 'iti 'ain.
- 8 'Ë kamina 'itsaira tëmëranun
'imian;
'aínbi kamina amiribishi
'itsaira kuëënun 'ë 'imi
tëkënti 'ain.
- 9 'Ën 'uchakëkama a kamina
istima 'ain
'ianan kamina 'ën ñu 'atima
'ati sinánkë a 'ë tërënxunti
'ain.

- 10 'Ēn 'Ibu Dios, 'atima ñu
sinánxuma 'anun kamina
'ë ëntima 'ain.
¡Ianan kamina upí sinánñu
bërí 'inun 'ë 'imiti 'ain!
- 11 Minan 'ikë kamina 'ë ëntima
'ain,
'ianan kamina 'ënua 'ikë
min bëru ñunshin 'ë
bikuantima 'ain.
- 12 Min kamina amiribishi
kuëntëkënun 'ë 'imiti 'ain;
min bëru ñunshin an ka uisa
kara mix kikësabi oi 'iti
min bana a 'ë 'unamiti
'ikën,
- 13 usakin 'akëxun kana 'ën uni
'atimakama a atun ñu
'atima 'akë ëni kara uisai
tsóti 'ikë kixun 'unánmiti
'ain,
'imainun ka usakin
'ën 'unánmikëx uni
'uchañukama ax minan
'iti 'ikën.
- 14 An uni 'akë uni 'isataniabi
kamina a sinánua 'ë
mëníoti 'ain,
mix kamina 'ën Dios an 'ë
iëmiti a 'ain,
usa 'ixun kana mi rabi
kantakin mix kamina usa
'ai kixun 'ën ñuiti 'ain.
- 15 'Ēn 'Ibu min kamina 'ën
kuëbitan bananun 'ë 'imiti
'ain,
usakin 'ën kuëbí 'akëxun
kana anun upiti kantakin
mi rabiti 'ain.
- 16 'Ēn kana kuëñkin ñuina
rëtankëxun mi xaroxuanan

- a mi 'inaínshiti ñukama
mi 'inánti 'ain,
'aínbi kamina min a ñukama
'axunti kuëëniman.
- 17 Mi ñuina 'axun xaroxunkë
usamaira ka uin kara Dios
'ikë;
¡asérabi ain nuitunënbi mi
sinania ax 'ikën usa 'ikë
kamina timaiman!
(Ēnë banax ka Davidtan
kuëñëomasa 'ikën, usa
'aish ka bëtsi menu buánkë
'ixuan uni itsin kuëñëosa
'ikën Jerusalén ëma anun
këñëkë këñë rurupa 'ain.)
- 18 Min kamina upíokin Sión
kakë me a 'ati 'ain 'anan
kamina Jerusalén;
ëma anun këñëara a
birutëkënun 'amiti 'ain.
- 19 Usa 'ain kamina mi
'inaínshiti ñukama a
'imainun,
'aímai këñutanun mi ñuina
xaroxunkë a upí isti 'ain,
usokin 'akëbëtan ka
anuxun ñuina xaroxunti
'akë anuxun mi ñuina
xaroxunkanti 'ikën.

Salmo 63

Diosmi katamëti ka uni kuëënti 'ikën.

(Ēnëx ka Davidtan
kuëñëo bana 'ikën)

- 1 ¡'Ēn 'Ibu Dios, mix kamina
'ën Dios 'ain!
Usa 'ikë kana mi 'aisabi
tankin kuëñkin barin: 'ën

- kana shimaxun 'umpax
barikë usaribi okin mi
barin;
usa 'ain ka anu 'umpax
'ikëma me ëskikë usa 'ën
nán 'ikën.
- 2 'Ën kana anumi 'ikë min
xubunua mi istisa tanin,
anua mi iskësaribi okin
kana min kushinmi ñu
chairabu 'akë a istisa
tanin,
- 3 jminmi 'ë nuibakë ax ka ën
tsókë usamaira 'ikën!
Usa 'ikë kana 'ën kuëbitanbi
mi rabiti 'ain;
- 4 'anan kana 'ëx anun tsókë
nëtëkama anun mi rabiti
'ain,
'usakin 'akin kana 'ën
mëkën manámiokin mi
ñukáti 'ain.
- 5 Usai 'itsaira kuëëni kana,
unin timéxun piti upíokin
'axun pianan xëai
kuëënkësa usaribiti 'ikin,
'ën kuëbitanbi kuëënkín mi
rabiti 'ain.
- 6 Ñantan 'uxi rakábukë
anuxunbi kana mimi
sinanin;
- 7 mix kamina an 'ë 'akinkë a
'ain.
jUsa 'ain kana ñuina
pëchiñunën 'ain tuá
bëruáankin 'ain pëchi tëmú
'akësa usaribi okinmi
'akëx chuámarua tani min
bëruánkëx kuëënin!
- 8 'Ën namikama ax ka aséرابي
minan 'ikën;

- usa 'ain kamina min mëkën
mëkeu anun kushiokin
tuinkësa okin 'ë ëntima
'ain.
- 9 An 'ë 'aisa tankë unikama ax
ka,
me kini 'ukëmëu nipakëkë
'iti 'ikën;
- 10 jatux ka manë xëtökën 'akëx
bamakë 'iti 'ikën,
usakin 'akë ka an nami paxa
pikë raëkëma shórapána
akaman aín nami piti
'ikën!
- 11 'aínbi kana 'apu 'aish
Diosmi kuëënti 'ain;
usa 'ain ka uikamax kara ami
sinania ax sinanatëkentima
oi ami kantati 'ikën,
'aínbi ka axa këmëishi
banakë unikama uisaibi
banatima okin aín kuëbí
xëpúti 'ikën.

Salmo 65

Dios ax ka rabiti 'ikën

- 1 'Ën 'Ibu Dios Jerusalén
menu 'ikë,
jmix kamina ashi rabiti a
'ain!,
jmin kamina ñu aséرابي
'axunuxun katankëxun
'axunti a kuëënin,
- 2 min kamina mibë banakin
nun ñukákëxun kuatin!
Kamabi menu 'ikë unin ka
mibë banakin mi rabiti
'ikën.
- 3 Nun ñu 'atima 'akëkama an
ka nu 'atimakin sinánmia,

- 'aínbi kamina min
nun 'uchakama nu
mëníoxunin.
- 4 Chuámarua ka ami kaískë
unikama an tania
usa 'ikë kamina mi 'urama
'inun atu 'imin,
'imikëx ka anuxun mi rabiti
xubunu 'ia.
¡Usa 'ain ka min xubunu 'ikë
unikama min bana 'aiami
'akinkëx piti pi anun
puchacë usa 'ikën!
- 5 Nukën 'Ibu Dios an nu
ëñëmikë,
min kamina mi 'urama
'inuxa atux min xubunu
'inun 'imin, usa 'ixun
kamina ñu chabu
'imainun upíira 'axunkin
mishi rabinun nu 'imin;
ënë menu tsókë kamabi
unikama 'imainun,
parúmpapa 'ukëmanan
tsókë unikama ax ka mimi
katamëtia;
- 6 min kamina mix kushiira
'ixun,
anubia 'itinu bashikama
uniokën.
- 7 Min kamina parúmpapa
bëchuni xukiruiabi aín
bëchunkë nëtémianan,
ëmakamanu 'ikë unikama
axa nishanani tsuákiruiabi
bukubunun 'imin;
- 8 usakin mi 'akëbë ka anua
me sënënakëa anua tsókë
unikama axribi,
min 'á ñu upíbu isi rakuéti
'ikën;
- usai 'ibi ka munuma sharati
kuënkëni,
amiaxa bari urukë a
'imainun amia bari
kuabúkë amiaxi kuëënti
'ikën.
- 9 Min kamina mekama
bëruáankin;
ñu 'apákëkama kómiti
'uíribi 'ibúnun 'imin;
usakin 'akëxuan xëxatan
'ëkin mapurukin
chabókëxun ka ñu
'apákëkaman tuaia.
¡Usakin 'akin kamina me
anu ñu 'apátisabi 'inua
mëníokanun 'imin!
- 10 Min kamina anu ñu 'apáti me
tukakin buinakë a 'aimaia
chabátanun 'imianan,
aín tukakëkamaxa 'aímai
tsënkitanun 'imin;
usakinmi 'itsaira 'uí
'ibúmikin chabókëx me
'aímai tsënkikëbë ka ñu
'apákëx 'itsaira aín bimi
'inun bimia,
usakin 'akin kamina unin
ñu 'apákë 'itsaira biminun
upíokin sinánxunin.
- 11 Min upíokin sinánxunkëx ka
bari këñúkëbëtan 'apákë
ñu ax 'itsaira aín bimi 'ia,
usai ka minmi usai 'iti
sinánxunkë me anuax 'ia;
- 12 usai 'ikëbë ka anu uni
'ikëma menua 'ikë basi ax
paxaira 'imainun,
matá upírabu 'inun
aín bashikamanu 'ikë
pëikamaribi mëníokatia;

¹³ usai 'imainun ka anu pasto
 'axunkë anu 'aisamaira
 oveja 'ia,
 'imainun ka me sapankama
 anuribi 'aisamaira trigo
 'apákë 'ia;
 ;usai 'ikëbë ka kamabi uni
 kuëëni kantai sharatia!

Salmo 66

Diosan aín kushin unió
 ñukama ax ka upíira upí 'ikën

¹ Kuëëni ka Diosmi kantakan,
 kamabi menu 'ikë unikama;
² Dios rabi kantakin ka aín
 anë rabikan;
 usai 'ikin ka an 'a ñukama
 chaiirabu 'a sinánkin
 rabikanti 'ikën.
³ Rabikin kamina Dios kati 'ain:
 ;Mín unio ñukamax ka
 upíirabu 'ikën.
 Mix kushiira 'ixun kamina,
 axa mimi nishkë unikama
 rakuétia menu nipakëkësa
 'itánun 'imin;
⁴ kamabi menu 'ikë unikaman
 ka kuëënkin mi rabia,
 'ianan ka kantakin min anë
 ñuikin mi rabia!
⁵ Diosan chaiirabu ñu 'akë
 kamina isi ukanti 'ain,
 aín unikama 'axunkin upíira
 ñu 'akë a kamina iskanti
 'ain:
⁶ an ka parúmpapa me ishi
 rakati ës kinun 'imiakëxa,
 usakin 'imikëbë ka anun
 nun chaiti okëkama
 nikiani sikarakëkankëxa;

;usa 'ain kananuna
 akama sinani Dios rabi
 kuëënkanti 'ain!

⁷ Usa 'ain ka ax kushiira 'ixun
 xëñibua 'aínbi;
 kamabi nëtënu 'ikë aín
 unikama isia;
 an ka ñunshinakëkin bana
 kuakëma unikama ami
 nishkima,
 tsuákirukin 'atima oti
 rabanan bërúaia.

⁸ ;Bëtsi menu 'ikë unikama
 mitsun kamina Nukën 'Ibu
 Dios rabikanti 'ain!,
 ;usakin rabikin kamina mitsun
 bana Dios kuamikanti 'ain!
⁹ Diosan ka uisa ñu kara inuti
 'ikëbi nu 'akianxa;
 usa 'ixun ka bëtsi ñukama
 inútisama okin nu bërúanxa.
¹⁰ Mix nun Dios 'ixun kamina,
 nukama uisai karanuna 'i
 isnuxun nu tankën,
 ;usakin 'akin kamina manë
 uxua charokëxa upíira
 'ikësa usaribi 'inun 'imikin
 nu mëníokën!

¹¹ 'Anan kamina anua pakëti
 'akënuu ñuina pakëkë
 usairibi nux 'inun nu
 'imiakën;
 usokin 'akëx kananuna
 'itsaira tëmërakën.
¹² Usakin 'akin kamina
 bëtsi unikamanbia atun
 kuëënkësa okin nu
 tëmëraminun ëankën,
 usokëx kananuna bakan
 sikánan tsi rëkirukë iskësa
 anun nu inúmiakën,

- usakin pain abëtsinkin
kamina anua piti
'aisamaira 'ikë me upí ënu
nu bëakën.
- 13 Usa 'ain kana bërfí anuxun
mi rabiti xubunu atsínxun
'aímai këñutanun ñuina
rëxun mi xaroxunti 'ain;
usakin kana 'ën mi
'axunuxun kakësabiokin
mi 'axunti 'ain,
- 14 usakin 'axunuxun kana,
'ënbi 'aisama ñukama inuti
tëmarakin mi kakën.
- 15 Usakin 'akin kana 'aímai
këñutanun ñuina xuairabu
a xaroxunkin vaca
bënëkama 'imainun cabra
'ain bënëkama;
'imainun carnero akamaribi
mi xaroxunti 'ain.
- 16 ;Kamabi an Dios rabikë,
mikamax kamina rikuatsinti
'ain!
Rikuatsinxun kamina usakian
an 'ë ñu 'axunkëkama
ñuixumainun kuati 'ain.
- 17 'Ën kuëbitanbi rabikin kana,
'ëa 'akinun kixun kakën.
- 18 'Ëx 'atima sinánñu uni 'ikë ka
Diosan 'ën bana kuakë
'itsianma;
- 19 ;'aínbi ka an 'ën bana kuakin
'ën ñukákësabi okin 'ë
'axuankëxa!
- 20 ;Usa 'aish ka Dios ax
upíokin rabikë 'iti 'ikën,
an ka 'ën ñukákëxun
kuashikësa onan,
kana 'aima kikínma 'ë ñu
'axuankëxa!

Salmos 69

- 'Aisamaira tëmërai Diosan
'akinun David kia bana
- 1 'Ën 'Ibu Dios 'ë kamina
iëmiti 'ain,
'ëx inúkë ñukama an ka
bakami kikësa 'inun 'ë
'imia;
- 2 'ëx kana 'ian pëanpëankikë
nëminra anu nanékësa
'inun 'itsaira ñu inúkin
tanin,
usa 'ain ka 'ën taën anu
amáti 'aíma 'ikën.
'Ëx kana baka nëminra anu
'ain,
anua ka aín xobukë
kushiira an 'ë taranpakín
ubanpaxa.
- 3 'Itsaira banai kana tëëxan;
usa 'ain kana 'ën tëru paëia
tanin;
;usai 'ianan kana uni kara
bain aia kixun kainkësa
okin 'ën Dios kainin!
- 4 Añu ñu 'ën 'akë 'aímabi ka
ax 'ëmi nishkë unikamax
'itsaira 'aish 'ën maxkánu
'ikë bun 'itsasamaira
'ikën;
axa 'ëmi nishkë unikamax
ka 'itsaira 'ikën,
usa 'ixun ka bëtsi ñu
'akëmabi 'ë 'aísa tankania,
'imainun ka atun ñu
mëkamakë 'ikëmabi 'ë ñu
'inánun kixun ubioia.
- 5 'Ën Dios min kamina usakin
'atimabi 'ën 'akë ñukama
a 'unan;

- usa 'ain ka 'ën 'uchakama ax
mimi unëtisama 'ikën.
- 6 Dios kamabi kushiñuira;
jaxa mimi katamëkë akamax
ka 'ëx 'uchakë anun
rabinkë 'itima 'ikën!
Israel unikaman Dios,
'ëx 'uchakë kupín ka
an aséjabi mi barikë
unikaman ka
uisai karana 'iti 'ai kiox
bënëkinma munu 'akinun
mi barikanti 'ikën.
- 7 Mi kupín kana unin
uisakinshi kara 'ë
ñuikëxunbi tënëa;
usai 'i kana 'ën bëmanabi
xanai rabian;
- 8 jusa 'ikë ka achúshi uni bëri
ukë 'unánkëmasa,
'ën xukén 'ibukamanbi 'ë
isia!
- 9 'Ën anuxun mi rabiti xubu a
nuibakin
bëruánkëbëa 'ëmi bananan
an mi ribi ñuikë unikama
bana ax ka 'ënan 'aisama
'i axa.
- 10 Usa 'ain 'ëx pima 'ianan inia
isi
unikama 'ëmi kuaikania;
- 11 'ën uni ñukëbëtan pañuti
chupa pañuia isi
ka 'ë 'usani kamabi uni kuaia,
- 12 Kamabi unikama ëmanu 'ikë
'imainun,
axa ñu xëax paénkë
unikamaxribi ka 'ë ñui
'atimati banaia.
- 13 'Aínbi kana, 'ëx ënima mibë
banain.

- 'Ën 'Ibu Dios, j'bëri kamina
min 'ë 'akinti 'ain!
Min 'itsaira nuibakin,
j'kamina 'akinsatankin 'ë
kati 'ain!
'Ën kana ënkinmami, j'ë
'akinkëxun 'unanin! Usa
'ain kamina 'ë j'iémiti 'ain!
- 14 j'Chua menu nanékësa 'iabi
kamina anua 'ë ëntima
'ain!
j'Axa 'ëmi nishkë unikamaxa
'ëmi nishiabi 'akianan,
kamina baka nëminnu
nikësa 'aish tëmëraiabi 'ë
'akinti 'ain!
- 15 j'Itsaira ñu inúkin baka
kushin taranpakësa taniabi
kamina 'ë ëntima 'ain!
j'Ianan kana baka nëmin
samani birikian ñu nanëni
urutëkënkë usanu 'ikësa
tanin, usa 'ain kamina anu
'ikësa 'ikëbi 'ë ëntima 'ain!
- 16 'Ën 'Ibu Dios, mix upí 'ixun;
j'nuibairakin kamina
timakësa okima 'ë kati
'ain!
Usa 'ain kamina mix
nuibanairakë ixun 'ë
nuibati 'ain;
- 17 jusa 'ain kamina min uni 'ikë
'ë kuashikësa otima 'ain!
j'Atima ñu inuti bënëtia
isëshikinma kamina, 'ë
'akinti 'ain!
- 18 Usa 'ain kamina, 'ë 'urama
okin 'ë 'akinti 'ain;
j'ë 'akinkin kamina axa 'ëmi
nishkë unikamanua 'ë
bëruánti 'ain!

- 19 Min kamina 'unan uisai
 karana 'ichakin ñuikankëx,
 katéti 'itsaira 'ëx tëmëra kixun;
 'imainun kamina uikamax kara
 'ëmi nishia kixun 'unán.
- 20 Usa 'ain kana 'itsaira
 ñuikankëxun kuakin bëtsi
 bëtsiokin sinanin;
 ;usa 'aish kana bëtsiokin
 sinani kushiñumasa 'ain!
 Usai 'ikin kana ñu 'ati
 'unánma unisa 'ixun
 uin kara 'ë nuibakin 'akinti
 'ikë kixun sinánkin barian.
- 21 'Ën pitinubi muka ñu
 'aruanan ka,
 shimaia 'ë ñu bimi baka
 kachakë xëanun kixun
 'inánkëxa.
- 22 ;Usa 'ain kamina min atúan
 timéxun anu
 bukuxun piti 'akë anuxun
 piti 'axun piaxa,
 anunbi atux 'atimanun 'imiti
 'ain!
- 23 ;Usakin 'imianan kamina
 bëxuñu 'ixun iskasmanun
 'imianan,
 nëtétima aín xokamax
 bërënnun 'imiti 'ain!
- 24 Mix atumi nishkin kamina;
 ;uisa ñu kara atunu 'ia 'ikëbëa
 atux tëmëranun 'imiti 'ain!
- 25 Usaia 'ikëbë ka anua 'ikankë
 atun ëma ax anu uni
 'ikëmasa 'iti 'ikën,
 'imainun ka atun xubu ënkë
 'ain uixi anu 'ikëmasa 'iti
 'ikën;
- 26 Min kamina 'ë atsánkë
 'ikëbi,
- 'itsaira tëmëramiakën,
 usa 'ikëbi ka axa 'ëmi nishkë
 unikaman paë tamikin 'ë
 ñui 'ënnun kuaikania.
- 27 Usa 'ain kamina atux
 'uchañu 'ikë 'atima okin
 atun 'uchakë kupín
 tëmëramiti 'ain;
 ;'aínbi kamina uibi atun
 'ucha mënioxuntima 'ain!
- 28 ;Usokin 'akinma kamina
 a unikaman anë anua
 xëñibua 'aínbi min
 unikama mibë 'iti anua
 atun anë tërënti 'ain!
 ;Usakin 'akin kamina atun
 anë,
 anua mix kuëënkësabi oi
 'ikë unikaman anë 'ikë
 anubi atun anë nantima
 'ain!
- 29 'Aínbi kamina 'ëx 'insínkë
 'aish tëmërai atsánkë,
 'ikëbi mix 'ën Dios 'ixun
 iémikin 'ë 'akinti 'ain.
- 30 Usakin 'akëxun kana 'ën Dios
 'ikë mi ñuikin rabiti 'ain;
 usakin kana mixmi chaiira
 'ikë min anë rabiti 'ain,
- 31 usakin 'axunkëx ka Dios
 asérabi kuëëinrati 'ikën,
 baka aín bënë 'axun
 xaroxuanan,
 ñuina 'arakakë manchañu
 'imainun 'untsisñu
 'axun xaroxunkëxa 'ikë
 usamairai kuëënti 'ikën.
- 32 Usokin 'aia isi ka
 uni tëmërakëkama ax
 chuámarua tani kuëënti
 'ikën,

usai 'ia isi ka an Dios barikë
unikama ax atun nuitunën
munu sinanati kuëenkanti
'ikën;
33 usai 'ikëbëtan ka Diosan uni
ñuñumakama aín bana
kuanan;
aín unikama bëtsi unikaman
ñatanbiankin 'ain menu
buánkë akamaribi
kuakëmasa otima 'ikën.
34 ¡Dios a ka an unio naí me
parúmpapa 'imainun,
kamabi ñukama anbi rabikë
'iti 'ikën!
35-36 Diosan ka Jerusalénnu 'ikë
unikama iémianan Judá
ëmakama amiribishi
birutëkënkin 'anun 'amiti
'ikën.
Usakin 'akë 'ain ka min
unikamax a ëma 'ibuai
anu tsóti 'ikën;
usai 'ikin ka min unikaman
rëbúnkinën atunanbi 'inun
a ëmakama biti 'ikën,
¡Ui unikaman kara min anën
mi rabikin mix kikësabiokin
'aia atun ka anu tsókin a
ëmakama 'atëkënti 'ikën!

Salmo 72

'Apu 'iti uni a Dios
ñukáxuan bana

1 ¡Ën 'Ibu Dios, axa 'apu 'iti
uni ënë kamina,
mín 'akësarabi okín upíokin
ñu 'anun 'amiti 'ain,
2 usakin 'anun mín 'amikëxun ka
mín unikama 'imainun uni

ñuñumakama aribi upíokin
'akinti 'ikën.
3 'Imainun kamina aín bashi
kamakëñun,
matá mekama atunan 'ain
uínbi ubíokëma upitax
anu bukukanti 'ikën.
4 ¡'Apun ka uni ñuñumakama
an kakësabiokin aín bana
tankin 'anun 'amiti 'ikën!
¡'Amianan ka aín bakë
bëchikëkama aribi
upíokin 'akinti 'ikën,
'akianan ka an këmëxun atu
'atima okë uni akamaribi
'atima oti 'ikën!
5 ¡Usa 'ain ka a 'apux mín
kakësabiokin 'ai
baribëa 'uxë këñutisamapan
'ain xëñibua 'aínbi tsóti
mimi rakuéti 'ikën!
6 ¡Usai 'i ka 'uñë 'imainun
nibitan menu ñu 'apákë,
chabónan pasto chabókë
usaribi 'iti 'ikën!
7 ¡Usakin 'anan ka ax 'apu
'ixun ñu upíokin 'akëbë,
a nëtëkaman uni upitax
bukuti 'ikën,
anúan 'uxë nëtéti nëtë
'itámainun!
8 ¡'Anan ka parúmpapa itsi
parúmpapa itsi anuabi 'anan,
Éufrates kakë baka
anuabi uinu kara me
kuainakëakëxa ax 'apu 'ixun
ainan 'inun 'imiti 'ikën!
9 ¡Axa ami nishkë unikama,
anu uni 'ikëma menua 'ikë,
akamax ka an ñu 'aia kuati
ami rakuéti 'ikën!

- 10 ¡Imainun ka a 'inaínshiti
ñukama bëanan 'apu
'inánti bikë akama
Tarsisnu 'ikë 'apukama
'imainun paru nasínu,
'ikë akamanribi bëxun
'inámainun ka,
Sabá 'imainun Sebá anu
'ikë 'apukamanribi bëxun
'inánti 'ikën!
- 11 ¡Kamabi menu 'ikë
'apukamax ka,
an ismainunbi menu
rantinpuruni tsóbuti 'ikën!
¡Kamabi menu 'ikë
unikaman ka an
kakësabiokin aín bana
tankin ñu 'ati 'ikën!
- 12 An ka uni ñuñumakama
'akinua ñukákëxun
'akianan,
an 'akinti 'aíma 'aia têmërai
uin kara 'akinti 'ikë kixun
sinánkë a unikamaribi
'akinti 'ikën.
- 13 Ax ka uni mënin
sinánñushikamax têmëraia
isi anun masá nuituti 'ikën,
'imainun ka ñuñuma
unikamaribi upiti tsónun
'akinti 'ikën.
- 14 'Anan ka an paránxun ñu
mëmikë unikamanua
chikíanan,
an 'ishtuinshi, bënëkinshi
ñu mëëxunun kíkë
unikamanua atu chikínti
'ikën,
atun tsóti ax ka an iskëx
'itsaira kupíkë ñusamaira
'iti 'ikën.
- 15 ¡'Apu ax tsókëpan 'ikë ka!
¡Sabá menua 'ikë kuri
'inankanti 'ikën!
¡Usakin 'anan ka ënkinma
abi Dios ñukáxunti 'ikën!
¡Usa 'aish ka ax upíokin
sinánxunkë 'iti 'ikën, 'apu
ax ka xëníbua 'aínbi tsóti
'ikën!
- 16 ¡Usa 'ain ka a menu
'aisamaira trigo 'iti 'ikën,
'ianan ka bashi rëbu anubi
trigo 'aisamaira 'iti 'ikën!
Usa 'ain ka Líbano menu
trigo 'apákëxa bimikë
usaira aín bimi 'i xubi
koia iskë usaira 'iti 'ikën!
- 17 ¡Usa 'ain ka 'apun anë ax
manukima usabi okin
sinánkë 'iti 'ikën;
usa 'ain ka an 'akë ñukama
kamaxunbi 'unánkë 'aish
bari këñutisama pain
'ain an 'akë ñukamaxribi
këñutima 'ikën!
¡'Ianan ka kamabi menu
tsókë unikama
a 'apu kupín upíokin
sinánxunkë 'iti 'ikën!
¡Usa 'ain ka kamabi menu 'ikë
unikaman ax ka chuámarua
tsotia kix kiti 'ikën!
- 18 Chúamarua ka Israel
unikaman 'Ibu 'imainun
atun Dios ax 'iti 'ikën,
axëshi ka an ñu chairabu
'akë a 'ikën;
- 19 aín anë upíira ax ka xëníbua
'aínbi sinánkë 'iti 'ikën.
¡Usa 'ain ka aín kushi ax
xëníbua 'aínbi kamabi

- menu 'ikë unikaman
'unánkë 'iti 'ikën! ¡Usa ka
'iti 'ikën ashi!
20 Ēnushi ka David Jesénen
bakë bëchikë axa Diosbë
bana ënë sënënia.

Salmo 73

Diosan ka upiókin ñu 'aia kikë bana

- 1 ¡Dios ax ka Israel unikamabë
upí 'ianan,
uín kara 'ain nuitunën
upiókin ami sinania a
unikamabëribi upí 'ikën!
2 'Ēn kana ñu 'atima 'ai
'uchati chamara 'aisaira
tankinbi tënëan;
usai 'ikinbi kana chamara
ñu 'atima 'ati tënëakën.
3 'Ēx kana 'atima sinánñu
unikama 'imainun axa
rabiakakë unikama ñuñu
'ia,
isi atumi xuatemati nishakën.
4 A unikamax ka kana
bamati 'ai kixun sinanibi
bënëtima,
usai 'ika chuámashirua tani
uisa ñubi 'inutima bukuia;
5 usai 'i ka bëtsi unikama
'ikëσαι ñu mëi tēmëraKinbi
tankëma 'ianan,
bënëruxun rafrí unikaman
'akësokín ñu 'aima.
6 Usa 'ain ka atúxa rabiakakë
ax 'ain tēutisa 'ianan
atun bënëruxun ñu 'atima
'akë ax atún pañukë
chupasa 'ikën;
- 7 atux ka 'aímai xuati atun
bëru bëtsëkërës kikësabu
'ianan;
atun ñu 'atima 'ati sinánkë
ax 'aisamaira 'ikën.
8 Usa 'aish ka rabiakati an
kuanuma unimi kuai,
bënëkinshi 'atima ñu
'akatsikiax banaia;
9 usai 'ika aín kuëbitan
naikamë 'ëo këñun Dios
ñui banai kia,
'ianan ka kamabi menu 'ikë
unikama ñui banaia.
10 Usa 'ikë ka unikaman atu
rabia,
'ianan ka atun ñu 'atima
'akëbi mëraima.
11 Usa 'ain ka atux kánani kia:
¿Diosan kara nun 'akë
ñukama 'unánti 'ik?
¿Uisaxun kara Diosan ax
chaira 'ixunbi nun 'akë
ñu uisaxun kara axa kixun
'unánti 'ik?
12 ¡Uni 'atima sinánñukama,
atun ñu 'aia kamina isti
'ain!
Atun ka ñuñu 'i upiti tsókinbi
'itsaira ñuñu 'iti kuënia.
13 ¡Usa 'aínbi 'ën upiokín
sinánkë 'ixunbi atun ñu
'aia iskin,
'ën sinánkë ax ka ñankáishi
'ën usokín sinánti
chukúmara pishinkë 'i axa!
14 Usa 'ain kana kamabi nētën
rishkiakatin,
'ianan kana kamabi nētën
tēmëramikín 'atimokë
'ain.

- 15 'Ēn atun sinánkĕsa okin
sinánkĕ uni 'ixun kana,
an min bana 'akĕ unikama
'atimokin 'ĕn paránkĕ
'itsían.
- 16 'Ēn kana uisokin kuaisa kara
kixun tankĕn,
'aínbi ka 'ĕnan kuaisama
tĕiratĕ 'iakĕxa.
- 17 Usa 'ain kana anuxun Dios
rabiti xubu anu atsínxun
ira,
uinuira kara atux 'inuxun
'aia kixun 'unánkĕ:
- 18 usa 'ain kamina min atun ņu
'atima 'akĕnbia,
ņu tuñunuax raishki
'ikĕsai 'ia atúxbi 'anuax
tĕmĕranun 'imian.
- 19 ¡Atux ka bĕnĕkinshi kĕñúké
'iti 'ikĕn!
¡Usa 'ain ka rakuĕké ax
atubĕbi kĕñuti 'ikĕn!
- 20 Uínsaran kaina mix Nukĕn
'Ibu 'aish uníxa aín
'uxkĕnuax
bĕsukin afn namákĕ
manukĕsa usakin,
atun ņu 'akĕkama a timati
'ain.
- 21 'Ēx kana 'itsaira nishkĕ
'iakĕn,
usa 'ain kana 'ĕn
sinánkĕnĕnbi 'ĕn nuitu
'itsaira paĕi 'iakĕn,
- 22 usai 'ikin kana bana
kuakĕma unisa 'ixun 'ĕnbi
'unánma 'ain;
¡usa 'aish kana min iskĕx
achúshi ņuina raĕkĕmasa
'iakĕn!
- 23 Usa 'aínbi kana 'ĕx mi
ĕnima mibĕbi 'iakĕn.
Usai 'ia kamina min
kushínbi 'ĕ 'akiankĕn,
- 24 'anan kamina min bana
kikĕsabiokin 'anun 'ĕ
'unánmiakĕn,
usa 'ain kamina anun ņuti
nĕtĕ 'ikĕbĕtan minan 'ikĕ,
upiokin kamina 'ĕ ņu
'axuan kakin biti 'ain.
- 25 ¿Uix kara naínu an 'ĕ
'akinkĕ a 'ik? ¡Mixĕshi
kamina a 'ain!
'Ēx mibĕ 'ixun kana aņu
ņubi ĕnĕ menu 'ixun
kuĕĕniman.
- 26 Kamabi 'ĕn namikama
ņusmakĕsa tankim kana
kushiņumasa tanin,
'aínbi ka Diosan xĕnibua
'aínbi anun tsótí ņu 'ĕ
'inánti 'ikĕn,
'ianan ka an 'ĕ upiokin abi
sinánun 'imia.
- 27 Uikamax kara minan
'isamatania, akamax ka
bamakĕ 'iti 'ikĕn;
'imainun kamina
uikaman kara min bana
kikĕsabiokin 'aisama tania
akama kĕñunun 'imiti 'ain.
- 28 'Aínbi kana 'ĕx Dios 'urama
'iti 'ain,
ax ka 'ĕnan asábira 'ikĕn.
Mix kamina 'ĕn 'Ibu 'ianan
'ĕn Dios 'ain, usa 'aish
kamina an 'ĕ bĕrúankĕ a
'ain,
usa 'ain kana kamabi ņumi
'akĕ akama ņuiti 'ain.

Salmo 80

Diosan kamabi nu nuibanun ñukati bana

- 1 An Israel unikama bërúankë;
an ka Israelnën
rëbúnikama achúshi
ñuina aín 'ibun
bërúankësa okin bërúanti
'ikën,
mix anu 'ikë anu ka
querubinkama ax 'ikën,
jusa 'ain kamina bërí
nukaman ñukákëxun kuati
'ain!
- 2 Mix kushi 'ixun kamina.
Efraín Benjamín 'imainun
Manasés aín rëbúnikama
'akinti 'ain,
jusa 'ain kamina min kushin
ismikin nukama iémiti
'ain!
- 3 Mix nun Dios 'ixun kamina,
jberáma 'iásaiibi 'inun nu
'akinti 'ain!
jUpiokín iskimi nu 'akinkëx
kananuna nukamax iékë
'iti 'ain!
- 4 Nun 'Ibu Dios kamabi
kushiñuira,
¿uínsarainra kaina min
unikaman
ñukákëxbimi nishkë 'ixun
atu 'akinkëma a ënti 'ain?
- 5 Nukamina nun bëun piti
'akësokín nun pinun nu
'amian;
usakin 'amianan kamina
nun bëun xëati 'itsaira
xëakësa okinnu 'anun nu
'amian.

- 6 Usokinmi nu 'akëbë ka nu
'urama 'ikë unikama numi
kuaimainun,
axa numi nishkë
unikamaxribi nu iskin
usani nukamami kuaia.
- 7 Nukën 'Ibu Dios kamabi
kushiñu nukama kamina,
jberáma 'iásabinu 'inun
'akinti 'ain!
j'Ianan kamina min upíokin
nu isti 'ain, usakinmi
'akëx kananuna iékë 'iti
'ain!
- 8 Mín kamina nukama Egipto
menuabi uvas 'apákë
'akësa obëtsinkin;
bëxun anua bëtsi unikama
tsókë me a atu chikínxun
nu 'inánkën.
- 9 Usakin kamina anu nux
'inun me mëníokën,
usakin 'akëx ka 'apákëxa
uvas tapuni 'ikësaribiti
me tsitsirui 'uakamë
'ëokankëxa.
- 10 Usai 'ikin kananuna anu 'ikë
aín bashikama ñu tupënan
'akësokín tsitsiruakën,
'anan kananuna Líbanu me
kamabi tsitsirukín biakën.
- 11 Usa 'ain kananuna a menuax
kaikamë 'ëoi parúmpapa
'ikë anuaxbi.
Éufrates kakë baka anubi
sënëni tsóakën.
- 12 ¿Uisoti kaina nukama
usainu nux tsóa a ënun
nukama 'imian 'imixun,
usakin min nu 'akë 'ikëa
numi nishkë unikaman

- nun bain inúkin nu 'atima
onun 'amin?
- 13 Jabalí kaké ñuina ninu
'ikësa 'ianan;
;raëkëma ñuinasaribi 'ixun
ka nu këñuia!
- 14 Usa 'ain kamina, mix Dios
kamabi kushiñuira 'ixun;
anumi 'ikë ñaïkamë 'ëo
anuxunbi iskin nu 'akinti
'ain,
'akinkin kamina min 'apá
'uvasa nux 'ikë minan
'inun 'imiti 'ain,
- 15 minbi kamina uvas 'apákësaribi
'itánun nu bëakën,
usokin 'axun kamina minbi
nu bërúankën.
- 16 Axa numi nishkë unikaman
ka nun ëmakama ñu tëaxun
xarátanun 'akësokin nëaxa;
usa 'ain kamina min atu
'atima oti 'ain;
- 17 'aínbi kamina min kaískë
uni a 'akinti 'ain,
ax ka bërámbimi kaisa
unikama atun bakë
bëchikë 'ikëmi ënë menu
bëakama a 'ikën,
- 18 usa 'ain kananuna únsaranbi
nux mi ëni mimi
manútënkëntima 'ain.
;Usokinmi anu tsóti nu
'inánkëxun kananuna
mishi rabiti 'ain!
- 19 Nun 'Ibu Dios kamabi
kushiñuira,
;Bëráma nux 'iásabi tsónun
kamina, nu 'akinti 'ain!
;Usokin nu 'akinkin kamina
nu iémiti 'ain!

Salmo 84

**Dios anuxun rabiti xubu ax
ka upíira 'ikë kiax kikë bana**

- 1 ;Upíira upí ka anumi mix
'ikë min xubu ax 'ikën,
Nukën 'Ibu Dios kamabi
kushiñuira!
- 2 ;'Ëx kana kuëëinra kuëëni
anua min xubu
'ikë ëman me mëníokë anu
'iisa tanin!
;Usa 'ain kana 'ën
nuitunënbi kuëëni mixmi
Dios an uni tsónun 'imikë
mimi kantati 'ain!
- 3 Chunu 'imainun xapu chunu
an ka
anuxun mi ñuina xaroxunti
'akë a
'urama aín na 'atankëxun
anu tuaia,
'ën 'Ibu Dios kamabi
kushiñuira,
mix kamina 'ën 'apu 'ianan
'ën Dios 'ain.
- 4 ;Uikamax kara anuxun mi
rabiti xubunu 'ia,
atux ka mi rabi chuámarua
tani kuëënti 'ikën!
- 5 ;Chuámarua ka uikamax kara
min 'akinkëx kuantankëx,
'unánkëma bashi 'abiani
anuxun mi rabiti xubu
anu bëbaia atux 'iti 'ikën!
- 6 Únsaran kara tëmërai
bëunan, mëskukë kakë me
sapan anun inuti kuani,
anun ka min 'uñe 'ibúkian
xëxá 'ëmikín buakarukësa
usaribi 'itánun,

- a men 'inutia nu upíokin
sinánxunkin 'akinin;
7 usai anun kuani ka atux
atiainra kushiñuira 'ikanti
'ikën,
'ianan ka Jerusalénnu
bëbakin anuxun a rabiti
anua Dios kushiira a isti
'ikën.
8 Nukën 'Ibu Dios kamabi
kushiñuira,
'ianan Jacobnën Dios, j'ën
mi ñukákëxun kamina
kuati 'ain!
9 Dios nu 'akinkë, 'ixun
kamina nu nuibakin min
kaískë 'apu an kara uisakin
ñu 'aia isti 'ain.
10 jAsábira ka achúshi nëtën
min xubunu 'ikë me
mëñíokëkama anu 'iti ax
'ikën,
ax ka mil nëtëkama 'iminu
'ikësamaira 'ikën!
'Ën anuxun Dios rabiti xubu
aín xëputi bërúankë ax ka
asábi 'ikën,
ax ka uni ñu 'atima 'akë
kamabë 'ikësamaira 'ikën.
11 Nukën 'Ibu Dios an ka
'akianan nu bërúaia;
Diosan ka uni an ñu upí 'ai
tsókë akama nuibanan
'akinia,
'akianan kana 'inanima
kixun ñu upí ñonkinma
'inania.
12 Dios kamabi kushiñuira,
jaxa mimi katamëkë
unikamax ka chuámarua
tani kuëëni tsókanti 'ikën!

Salmo 87

Diosan kaisa Jerusalén ëma rabi kantati bana

- 1 A mi ëma biruti Diosan ëma
kakë,
ax ka upí kakë bashi anubia
'amia 'ikën.
2 Diosan ka Jerusalénnu 'ikë
ëma xëkuëkama bëtsi
ëmakama Israelnu 'ikë
'akësamaira okin upíokin
bërúaia,
Israelnën anu 'inuxun
xubukama 'asamaira okin.
3 Diosan ëma upíira,
mi ñui ka unikama upíira ka
ax 'ikë kiox kikanía:
4 Èsai ka Dios kiox, an
'ë 'unánkë ëmakama
raírinua kana ënë uni raíri
kaísan, akamax ka 'ikën,
Egipto, Babilonia, Filistea,
Tiro, 'imainun Etiopía,
ënë ëmakama ka Jerusalénnu
'ikë unikaman ka 'unánxa.
5 Usa 'ain ka a ëmanu 'ikë
unikamax kikanti 'ikën:
Sión kakë ëmanuxun
kananuna Dios 'unan
kiox kinkanti 'ikën, Dios
manámi 'ikë kushiira ax
ka usai kia.
'Imainun ka Jerusalénnu
'ikë unikamaxribi usaribiti
kiti 'ikën.
6 Nukën 'Ibu ka kirikanu
anubia 'iti ëmakaman anë
kuënëoti 'ikën:
a unikaman ka anuax
bakëan 'ixun

Jerusalénnuxun Dios
 'unánkëxa.
 7 Usa 'ain ka ax kantai
 ransakë, a unikamax kiti
 'ikën:
 nun kananuna Dios
 Jerusalén ëmanuxun
 'unánkë kiax ka kikanti
 'ikën.

Salmo 89

**Diosan an kakësabiokin
 'akinuxun David ka bana**

1 'Ën 'Ibu Dios, 'ëx mimi
 kantai
 kana mix kamina
 nuibanankë 'ai kiax
 kianan;
 xëñibua 'aínbi kana mix
 kamina ñu 'atima 'ati
 kuëenkëma a 'ai kiax mi ñui
 kiti 'ain.
 2 'Ianan kana munuma
 banakin min uni nuibakë
 ax ka këñutima okimi 'á
 'ikë kixun ñuianan;
 mix kamina usa 'ai kixun
 ñuikë ax ka naíkamë 'ëo
 usaribi bëtsiokëma usabi
 okin ñuikë 'iti 'ikën.
 3 Min kamina achúshi ñu min
 uni Davidbëtan 'akën;
 'akin kamina ñu 'axunuxun
 min kaískë uni kakën:
 4 "Ën kana mix ñua 'aínbia
 min rëbúnkikamax
 mix 'íasaribiti nëtétima 'apu
 'inun 'imiti 'ain."
 5 ;'Ën 'Ibu Dios naíkamë
 'ëonuxunbi ka min ángel

kamanbi ka unin iskëma
 chaiirabu ñu mi 'a
 sinánkin mi rabiti 'ikën!
 6 ;Uinubi ka naínu misaribi,
 dios 'aíma 'ikën 'ën 'ibun!
 7 Dios chaiira 'imainun ami
 rakuéti mi ka,
 naínuxun min ángelkaman
 mi bëarabuinxun
 rabikania.
 8 Nukën 'Ibu Dios kamabi
 kushiñuira misaribi axa
 kamabi kushiñu ka 'aíma
 'ikën;
 usa 'ain ka min nan
 banakama ax aséribi
 'ikën;
 ;uinubi ka misaribi bëtsi
 Dios 'aíma 'ikën!
 9 Mín kamina parúpapa
 'unsaira 'inua aín bëchun
 tukiabi
 aín bëchunkë axa
 bukubunun 'imin.
 10 Mín kamina parúpapanua
 bëtsi ñuinakama chaiirabu
 'akësa okin 'akëxa bamati
 'ikëbi Rahab 'iëmiakën;
 usakin 'anan kamina axa
 mimi nishkë unikama min
 kushínbi abánun 'imiakën.
 11 Me 'imainun naíkamë 'ëo
 ax ka min unio 'aish
 minan 'ikën; min kamina
 me uniokin anua 'ikë
 ñukamaribi uniokën.
 12 'Anan kamina aín tsipumi
 'imainun aín rëbumi 'iti
 akamaribi unionan,
 kamina aín bashikama
 Tabor 'imainun Hermón

- aribi 'akën, usa 'ikë ka
 anu tsókë unikaman mi
 rabi kuëenti 'ikën.
- 13 Min kushi ax ka chaiira
 'ikën;
 min mäkën mëkeu 'ikë ax
 ka kushiira 'ikën, usa 'ain
 kamina axa mimi nishkë
 unikama kupitanuma 'ati
 'ain.
- 14 Min kamina achúshi 'apun
 'akësokin upíira okin ñu
 'ain;
 usa 'ixun kamina min
 kushínbi kamabi ñu 'akin
 ënkinma nu nuibati 'ain.
- 15 'Ën 'Ibu Dios chuámarua ka
 uinu 'ikë unikaman kara
 mi rabiti 'unánxa an mi
 kuëenkin rabikë ax 'ikën.
 'Ianan ka min bana 'ai,
 tirítan pëkakësa 'aish
 'upitax bukukanti 'ikën,
- 16 usai 'ika min anë rabi ka
 nëtë kamabi kuëenkanti
 'ikën,
 usai 'ikin ka min kakësa-
 biokin 'upiokin ñu 'akánti
 'ikën.
- 17 Asérabi kamina mix an nu
 kushiokë a 'ain 'ianan
 kamina nu upí 'imin;
 usakin 'imikëx nux kushiira
 'ikë ax ka mix kuëenxun
 usakin nu 'imikë 'ikën.
- 18 ;Dios ax ka aminu katamëkë
 manë pará okin 'akë
 usaribi 'ikën!
 ;Usa 'aish ka nukaman 'apu
 'ianan Israel unikaman
 'apu 'aish upíira 'ikën!
- 19 Bërámabi kamina
 namámikësokin minmi
 kaískë
 unikama abë banakin kakën:
 'Ianan kamina ësairibi
 kiakën 'ën unikamanua
 kana achúshi uni rakuëma
 kaísun,
 axa raíri unisama 'aish
 sinánñuira 'ikë 'akinti 'ai
 kiox kamina kiakën.
- 20 ;'Ën kana 'ën uni 'iti David a
 kaisakën!
 Usa 'ikë kana axa 'apu
 'inun aín maxkánu
 xëni tutukakin anënun
 'amiakën,
- 21 usa 'aish ka uínsaranbi 'ën
 'akinkin ënkëma 'iti 'ikën.
 Usa 'ikë kana 'ën kushínbi
 'akinkë a ëntima 'ain,
- 22 usakin 'akinia ka axa
 ami nishkë unikaman
 'akatsikixun sinánxun
 'akinbi uisabi otima 'ikën,
 'ianan ka 'atima ñu 'akë
 unikamanbi uisabi otima
 'ikën.
- 23 'Ën kana amia nishkë
 unikama 'atima okin
 'anun 'amiti 'ain;
 'amikin kana ;jstëkëñuxuma
 këñukin 'anun 'amiti 'ain!
 ;Usakin 'akin kana amia
 nishkë unikama këñunun
 'amiti 'ain!
- 24 Usa 'aish ka 'ën nuibakin
 'akinkë ax uisaibi 'ikëma
 usabi 'iti 'ikën,
 usai 'ia kana 'ën kushiira
 'inun 'imiti 'ain.

- 25 Usakin 'èn 'akinkëxun ka parúmpapa Mediterráneo kakë anuxunbi Éufrates kakë baka anubi sënëónkin ax 'apu 'ixun ñu 'anun 'amiti 'ikën.
- 26 An ka 'è kati 'ikën: Mix kamina 'èn papa 'ain; 'ianan kamina 'èn Dios an iémianan 'è 'akinkë a 'ain.
- 27 'Èn kana unían aín bëchikë apan aín biti ñu a 'inánkësaribi okin 'inánkin, axa kamabi menu 'ikë unikaman 'apu kamasamaira 'aish chaira 'inun 'imiti 'ain.
- 28 'Èn a nuibakë ax ka usabi okin ënkinma 'èn nuibakë 'iti 'ikën, 'ianan ka 'èn abëtan achúshi ñu 'a axribi uínbi uisabi okëma anubi 'iti 'ikën.
- 29 Usa 'ain ka aín rëbúnkikama ax 'iásaribiti, me 'imainun naí kamë 'ëo këñutisama pan 'ain 'apu 'iti 'ikën.
- 30 "Aínbi kana atun bëchikëkama, 'èn 'unánmikë banakama kikësokín 'aíma 'ianan,
- 31 a 'aisama tani akamami 'ianan, 'èx kia bana ax kikësaibi oi 'iti banakama kuaisama tania,
- 32 kana 'èn atux usai ñunshinakëkin, ñu 'aisama 'akë a kupín atu i pëñan bixun unin aín
- bakë bëchikë 'akësaribi okin atu 'atima okin tëmëramiti 'ain;
- 33 'aínbi kana 'èn uni David nuibakin ëntima 'ain, 'ianan kana 'èx kikësabiokín upíokín ñu 'axunkín a ëntima 'ain.
- 34 'Imainun kana uínsaranbi abëtan achúshi ñu 'akë, kana 'aima kikínma 'èx kikësabiokín asérami 'akinti 'ain.
- 35 Achúshi okin kana 'èn asérami 'èx kikësabiokín 'axunuxun kakën, usa 'ain kana paránkima David 'akinti 'ain:
- 36 usa 'ain ka aín rëbúnkikama ax 'iásaribiti atúxribi 'apu 'iti 'ikën, usai 'ika bari 'ianan 'uxë këñutisama aín 'apu 'iti 'ikën.
- 37 ¡Usai 'ika 'uxë 'ikësaribiti anubi 'ianan! ¡Xëñibua 'aínbi naíkamë 'ëo këñutisama 'ain 'iti 'ikën!"
- 38 Usa 'aínbi kamina, min kaískë 'apubi 'akinsama tankin; ¡usokín 'anan kamina ami nishkín 'aisama on!
- 39 Min kamina min kaísa unin rëbúnkikama 'apu 'ixunbi, min kásabiokín 'aíma; unin ain mañuti nipakëkësa 'itanun 'imian.
- 40 Kamabi anun aín ëmakama këñëara a kamaxa tukibuti kini kiniabu 'inun kamina;

- ;usakin 'amia 'aish ka atun
 ëma kënëara ax 'aisama
 okan 'ikën, usa 'aish ka
 bërîbi usabi 'ikën!
 41 Usokin 'akë 'ain ka au
 inúkin kamabi unin añu
 kara bisatania a iskin
 mëkamatia;
 usokëbë ka a rapasu 'ikë
 unikamax atumi kuaia.
 42 Min kamina ami nishkë
 unikama,
 atun kuëenkësokin
 'atankëxa bërî kananuna
 atu 'a kiox kuëenkin atun
 mëkën manámi oi 'inun
 'imian.
 43 Minbi kamina an tuinkë
 manë xëtokë axa xëru
 kuënuñuma 'inun
 'imiakën,
 axa ami nishkë unikaman
 abë 'akanankin
 'akasmanun 'akinkinma
 ëankën.
 44 Min kamina ax 'apu 'aishbia
 kushiñumasa 'inun
 'imikin;
 axa 'apumasa 'aish menu
 pakëkësa 'itánun 'imian;
 45 usakin 'imikin kamina
 'itsama baritia 'imia
 tsónun aín baritia tëakën,
 usakinmi 'akëx ka 'itsaira
 katëaxa.
 46 'Ën 'Ibu Dios,
 ;uínsaran ira kaina mixmi
 unékësa 'ikë a nëtéti 'ain?
 ;'Ianan kara mix nishkë ax
 nëtétima, tsi rëkirukësa
 'aish usabi 'iti 'ik?

- 47 'Ën 'Ibu Dios min kamina
 'unánti 'ain anun tsótimi
 'ë 'inánkë
 ax ka anun basi tsótima
 'itsama nëtéishi tsótimi 'ë
 'inánkë 'ikën;
 usa 'ain ka minmi unio
 unikama atúxribi 'itsama
 baritia sënëmishi tsotia.
 48 ;Uixi ka tsóti uínsaranbi
 bamaima 'ima!
 ;Uixi ka bamatinuax iétima
 'ikën!
 49 'Ën 'Ibu Dios,
 ;uinu kara minmi 'ën kana
 mi nuibati 'ai kixun a
 irapain,
 ñuikin min David ká bana
 ax 'ik?
 50 'Ën 'Ibu Dios min
 unikamami ka kamabi
 unix 'itsaira kuaia;
 kuaikin ñuikankë a kana 'ën
 sinanin.
 51 'Ën 'Ibu Dios, ;ësokin ka axa
 mimi nishkë unikaman nu
 'atima oia!
 ;Usakin ka min kaískë uni
 'ikëbi uisai kara 'ia abi
 ñuïbiankin 'atima oia!
 52 Dios ax ka chuámarua
 xënibua 'aínbi 'iti 'ikën.
 ;Usai ka 'iti 'ikën!

Salmo 90

**Dios këñútimoï 'imainun
 ka unix 'itsama baritiashi
 tsóti 'ikë kikë bana**

- 1 Nukën 'Ibu Dios mix
 kamina, bërámaira nun

- chaitiokékama 'akian
'ixunbi
an bëríbi nu 'akinkë a 'ain.
2 Anun bashikama 'imainun
me 'ianan ënë,
nëtékama unitisama 'aínbi
'íá 'aish,
kamina ënë nëtékamanbi
bëríbi mix Dios aira 'ain.
3 Usa 'ain ka mixmi unix ka
me putu 'akë 'aish
me 'itëkënun 'imin; usai ka
unix ñui me 'itëkënia:
4 Aséjabi ka mil baritia inúkë
ax min tankëx
bënëtishi inuti 'inuónkë nëtë
usaíshi 'ia.
¡Usai 'ikë ax ka uiti hora
kara imé inutia usashi
'ikën!
5 Usa 'ixun ka baka kushin
'akësokin 'akëx,
unin tsóti ax 'uxnékënuax
bënëtishi,
bësukë usashi 'ikën;
6 'ianan ka xubi pékarakëma
'aínshi upíira 'inun
uatankëxia bari kuabúkëbë
chushikë usaribi 'ikën.
7 Aséjabi kamina mix nishkin
nu rakuénun 'imianan,
¡bëtsi bëtsi okin sinani
sinánkasmanun 'imin!
8 Min kamina nuxnu
'uchakékama 'imainun
'atimakin ñu 'akë akamabi
'unanin,
usa 'ain kamina unin
isiamabi nun ñu 'ati
sinánkë abi 'unanin.
9 Aséjabi ka nuxnu tsókë,

- ax mixmi numi nishkëbëshi
këñutia;
'ianan ka anun nux tsókë
baritia ax munuma uin bitsi
nun uinkë usaribi 'ikën.
10 Anun tsótimi nu 'inánkë ax
ka setenta baritiashi 'ikën;
usa 'aínbi ka uix kara
kushipain 'ikë ax kuni
ochenta; baritia 'imi tsóti
'ikën,
'aínbi kananuna 'itsabaritia
tëmëraakin ñu mëi atsanin.
¡Usai ka nux 'ikësaribiti
baritia kamax, bënëtishi
inutia!
11 ¿Uin kara min kuëenkëma
ñu 'aia isími mix nishkë a
'unánti 'ik?
¿Ui unin kara mix nishkë a
'unánti 'ik?
12 Mìn kamina nukama
'unánmiti 'ain uiti nëtë
karanuna tsóti 'ai a
upíokin tupunun,
usakin mi 'akëx kananuna
nun sinan 'atima 'ima min
sinánmikëxun upiokinshi
ñu 'ati 'ain.
13 ¡Nun 'Ibu, nukamanu
kamina utëkënti 'ain!
¿Uínsaran ira kaina nu
'akintëkënti 'ain?
¡Mínmi kaisa min unikama
ënë kamina nuibakin
'akinti 'ain!
14 Nu kamina min nuibakin
nëtékamabi 'imiti 'ain,
usai 'i kananuna mi rabi
kuëëni kantai nux anun
tsókë nëtékaman 'iti 'ain.

- 15 Nukama kamina 'itsa baritia
kuëëni tsónun 'imiti 'ain;
nuxnu 'itsabaritia 'imi
tëmërakësa usaribi okin.
- 16 ¡Min kamina min unikama
'imainun aín rëbúnki
kaman
min 'akë ñukama isanan min
kushikama isnun ismiti 'ain!
- 17 Nukën 'Ibu Dios min nu
nuibakin 'akinkë ax ka
nubëbi 'iti 'ikën.
¡Usa 'ain kamina nun ñu
mëëkëkama upí iskin!
¡Abi nun ñu mëëtikama nu
'akinti 'ain!

Salmo 91

Diosan ka bërúankin nu 'akinia kikë bana

- 1 Uix kara Dios kamabi
kushiñuira 'ianan,
manámi 'ikë an bërúankë
an ka
- 2 ësokín a rabikin Dios kati
'ikën: “Mix kamina an 'ë
bërúankin kushiokë a 'ain,
'ianan kamina nux ami
katamëkë a 'ain, ¡usa 'ain
kana 'ëx mimi katamëti
'ain!”
- 3 Usa 'ixun ka an ishi nun
'unánkëma 'atima ñu,
'imainun anun uni bamakë
'insín anuabi nu iémiti
'ikën,
- 4 usakin 'anan ka anbi mi
ñuina pëchiñusa 'ixun aín
pëchin bërúankëx kamina
uisaibi 'ima upí 'iti 'ain.

- ¡Usa 'ain ka an mi bërúankë
ax manë parámi mix
katamëkësa 'inun mi
'imiti 'ikën!
- 5 Usa 'ain kamina imé ñu
'aisama inutimi, rakuétima,
'ianan kamina nëtënbi pia
nikian anun mi 'atimi
rakuétima 'ain,
- 6 usai 'ianan kamina
bëankibukëmi katamëaxa
ukë ñu 'atimakama 'ianan,
nëtënribi an ñu 'atimoi nikë
ñu kamamibi rakuétima
'ain;
- 7 usai 'ikëbëbi ka mil uni min
mëmiu bamai këñuti 'ikën
'imainun ka
diez milribi min mëkeu
ñui këñuti 'ikën, usai
'imainun kamina mix uisa
ñubi 'inútima 'ain.
- 8 Usa 'ain kananuna nun
bërúnbi:
uisai kara an ñu 'atima 'akë
unikamax Diosan 'imikëx
'ia isti 'ain.
- 9 Mix kamina Dios an nu
bërúankë a 'ain,
usa 'aish kamina Dios
manámi 'ikë 'ain,
- 10 usa 'ain ka uisa ñu 'aisamabi
minu utima 'ikën,
'ianan ka 'aisama 'insínbi
min xubunu utima 'ikën;
- 11 an ka aín ángelkama
uinu karamina kuani anuabi
mi bërúanun xuti 'ikën.
- 12 An ka mi aín mëkënan
maxáxmi tachakaxma 'inun
mi bikin bërúanti 'ikën.

- 13 'Ianan kamina paru 'inúan
'imainun,
ñuinakan 'ëobu runu akama
nëbëtsi nikëbi ka mi
uisabi otima 'ikën.
- 14 "Ën kana kamabi ñu
'aisamakama iémiti 'ain,
an ka nuibanan 'ë 'inánxa
usa 'ain.
- 15 Uínsaran kara 'akinun kixun
'ë kaia anun kana 'akinti
'ain;
¡'ëxbi kana abë 'iti 'ain!
Usakin 'ai kana 'ëx abëbi 'iti
'ain,
'ënbi kana 'upiokin kamina
ñu 'a kixun mi kati 'ain;
- 16 'imikin kana 'itsa baritia
tsotia kuëënun 'ënbi
iémitankëxun 'imiti 'ain:
¡usakin 'akin kana 'ën
iémikëxa kuëëni tsónun
'imiti 'ain!"

Salmo 93

**Nukën 'Ibu ax ka 'apuíra
'ikë kikë bana**

- 1 ¡Nukën 'Ibu Dios ax ka
'apuíra 'ikën!
¡Usa 'ixun ka afn kushínbi
chairabu ñukama 'á 'ixun
a 'unánun nu ismiäxa!
Usa 'ain ka me uniotankëxun
anuäxa shaákitëkëntima
okin nankëxa.
- 2 Usa 'ain kamina bërámabi
'apu 'ia 'aish bëríbi mix
usabi 'ain,
¡Mix kamina bërámabi usabi
'iakën!

- 3 Nukën 'Ibu Dios,
bakakamax ka chairabu
'inun bëchuni tuki banaia;
- 4 'aínbi kamina mix naínu
Dios baka bëchunan
kushisamaira 'ianan,
parúmpapakama bëchuni
tuki banarukë usamaira
'ain.
- 5 Nukën 'Ibu Dios,
a tanti min banakama ax ka
uisaibi 'itima okinmi nan
'ikën.
¡Anuxun mi rabiti xubunu
'ikë ax ka upíira 'ikën!

Salmo 95

**Nukën 'Ibu rabi
kananuna kuëëni ami
kantati 'ai kikë bana**

- 1 Dios rabi ami kantai
kuëënun ka ukan;
an ka nu bërúanan ëñëmia
ami kananuna kantati
'ain.
- 2 Usai 'i kuëëni kananuna a
'uramanuax 'ikëσαι kantai,
anun kantati ain bana 'akë
anun kantai 'asabi ka kai
kuëënti 'ain.
- 3 Ax ka Dios chaira 'ikën,
usa 'aish ka bëtsi bëtsi
díoskama atun 'apuíra
'ikën.
- 4 Nukën 'Ibu Dios afn mëkënu
ka kamabi me kuainakëa
ax 'ikën;
ainan ka kamabi bashi
ënënmenma kuainakëa
axbi 'ikën.

- ⁵ 'Ianan ka parúmpapa anbi 'á
'aish ainan 'ikën, 'imainun
meribi ka ainan 'ikën;
janbi ka 'ain mäkënan
'akësokin ñukama
uniokëxa!
- ⁶ Usa 'ain kananuna
rantinpuruni 'ikin a rabiti
ukanti 'ain;
a rabi kananuna Diosan
ismainunbi rantinpuruni
'iti 'ain,
an ka nuribi uniokëxa.
- ⁷ Ax ka nun Dios 'ikën,
usa 'ain kananuna nukamax
an kaáskë unikama 'ain;
usa 'aish kananuna an
'arakakë ovejakamasa
'ain.
Usa 'ain kananuna bërí ax
ësaí kia kuati 'ain:
- ⁸ mitsun nuitu kamina
Meribá kakë menuxun
'asaribiokin iruatima 'ain;
a nètëkaman mi anu uni
'ikëma me Masá kakë
anuxun 'akansaribi okin,
- ⁹ uínsaran kara min
chaitiokëkama 'ën ñu 'aia
iskinbi,
'ë tankatsi kixun 'akankëxa.
- ¹⁰ 'Ëx kana cuarenta baritia
'imi 'itsaira atumi
nishakën,
usai 'ikin kana a unikama
'atimati kananuna
tsóti kixuan unánun
'unánmiakën;
jusai 'ikin ka ax kikësabi oi
'iti 'ën bana a tankama
'ikën!

- ¹¹ Usai 'ia atu isi nishi kana
kiakën,
'ën kana a 'inánuxun atu ká
me anu tsónuxa atsínun
'imitima 'ain.

Salmo 96

**Nukën 'Ibu ax ka 'apuíra
'ikë ki ami kantati bana**
(1 Cr 16.23-33)

- ¹ Nukën 'Ibumi kantai
kananuna achúshi kanta
ió ami kantati 'ain;
kamabi menu 'ikë unikama;
- ² Diosmi kantakin kananuna
ain anë upíokin
sinánxunkin a rabiti 'ain;
usai 'ikin kananuna nètë
kamabi an iémikin nu
'akinkë a kamabi ñuikin
rabiti 'ain.
- ³ Anan kananuna aín kushian
unin iskëma ñu upíirabu
'a akamaribi kamina
kamabi ëmanu 'ikë,
unikaman kuanun ñuixunti
'ain,
- ⁴ Nukën ibu ax ka chaiira
'ianan aséرابi upíokin
rabikë 'iti 'ikën:
jax ka bëtsi dios
kamasamaira, ami rakuéti
a 'ikën!
- ⁵ Bëtsi ëmanu 'ikë unikaman
rabikë dioskama ax ka
kushiñuma 'aish ñuumara
'ikën,
'aínbi ka anu rabikë Nukën
ibu an kuni naíkamë
'ëokama uniokëxa.

- 6 ¡Anua ax 'ikë anu ka chaira
'itánun upíokin pékakë
'ikën!
¡Anua 'ikë anu ka aín kushin
'ikë usa 'aish ka upíira
kakë ax upíokin pékakë
'ikën!
- 7 Kamabi ëmanu 'ikë unikama
Nukën 'Ibu Diosan aín
kushin ñu 'akë,
akamina 'unánkanti 'ain,
'ianan kamina usakin
aín kushin ñu 'akë aribi
ñuikanti 'ain;
- 8 usa 'ain kamina anuxun a
rabiti xubu 'ikënu me
ëman mënókë anu,
ami 'inainshiti ñukama
buanxuni kuanxun rabiti
'ain,
- 9 anuxun kamina anua kata
upíira 'ikë, anuxun Dios
rabikanti 'ain.
¡Usakin 'akëbë ka kamabi
menu 'ikë unikama ami
rakuéti bërëti 'ikën!
- 10 Bëtsi bëtsi ëmanu 'ikë
unikama kamina kati 'ain:
“¡Dios ax ka 'apuirá 'ikën!”
Usa 'ixun ka ënë me
shafkisama okín uniokëxa;
an ka kamabi ëmanu 'ikë
unikama bëtsi 'akësaribi
okin sënénbi 'itánun
'akinia.
- 11 ¡Me 'imainun naíkamë 'ëo
ax ka kuëenti 'ikën!
¡'Imainun ka parúmpapa
bëchuni anua 'ikë
ñukamabëbi banati 'ikën!
- 12 ¡Usai ka mekararibi

- anua 'ikë ñukamabëbi
kuëëni kantati 'ikën!
¡'Ianan ka kuëëni ninu 'ikë
ikama axribi sharati 'ikën,
13 usai 'ika Diosan 'ismainun
kantati 'ikën!
¡Ax ukin ka ënë menu 'ikë
'apu 'ixun 'akinti 'ikën,
'akianan ka kamabi
menu 'ikë ëmakamanu
'ikë unikamaribi 'akinkin
asérabi an ñu upíokin 'ati
'ikën!

Salmo 100

Nukën 'Ibu Diosan ka ainan 'inun nu uniokëxa ki kantati bana

- 1 ¡Nukën 'Ibumi ka kuëëni
kantakan,
kamabi menu 'ikë unikama!
- 2 Kuëënkín ka Nukën 'Ibu
rabikan;
¡usai 'ika munuma
banai kuëëni kamina
anuxun a rabiti xubunu
rikuatsinkanti 'ain!
- 3 Usai 'ikin kamina upíokin
Nukën 'Ibu ax ka Dios
'ikë kixun 'unánkanti
'ain;
an ka nu uniokëxa usa 'aish
kananuna ainan 'ain;
nux kananuna ain unikama
'ain, ¡usa 'ikë ka unían ain
ñuina 'arakakësa usaribi
'ikë nu bërúai!
- 4 Anuxun a rabiti xubu ain
xëpútikama anu kamina
rikuatsinti 'ain,

rikuatsini kamina anun rabi
kantati aín bana anun
kantakin rabikin asábi ka
ɟkakin upíokin sinánkin aín
anè rabiti 'ain!

- ⁵ Nukèn 'Ibu Dios ax ka upíira
'ikèn; an uni nuibakè ax
ka bërí 'a 'ixunma nu
nuibakè 'ikèn,
'ianan ka an upí ñubu 'a ax
uínsaranbi kēñutima oi 'ia
'ikèn.

Salmo 103

**Nukèn 'Ibu ka nun
kushibétanbi rabiti
'ikè kikè bana**

- ¹ 'Èn kana Nukèn 'Ibu Dios
'èn kushibétanbi rabiti
'ain;
'anan kana 'èn kushibétanbi
aín anè upíira a rabiti
'ain.
- ² 'Èn kana Nukèn 'Ibu Dios 'èn
kushibétanbi rabiti 'ain;
usakin 'akin kana kamabi ñu
'è 'akinkè a manukinma
sinánti 'ain.
- ³ An ka 'èn 'atima ñu
'akèkama tērēnxunkin 'è
mēníoxuanan,
kamabi 'èn 'insínkèkama 'è
pēxkuxunia,
- ⁴ an ka ñutisa 'ikēbi 'è
nuibairakin iémia,
ax nuibanairakè 'ixun
kamabi ñu upíokin 'anun
'è nuibatia,
- ⁵ 'anan ka kamabi ñu upíbu 'è
'inania

'ianan ka 'è bēnátékēni
tētēkamè 'èo ain rani
rēukubutankēx amiribishi
'irutēkēnkēsa usairibi 'i
'èx kushi 'inun 'è 'imia.

- ⁶ Diosan ka asérabi upí ñu
'axunkin,
axa bētsin 'atimokēx
tēmērakè unikama 'akinia.
- ⁷ Usa 'ixun ka Moisés
'imainun Israel unikama
uisa ñu atu 'axunti
kara kuēñia kixun
'unánmiakēxa.
- ⁸ Dios an ka nuibanairakè 'ixun;
bēnētishi nishkima munu ñu
'aia.
- ⁹ Usa 'ixun ka nukama
kamabi nētēinra usakin
kamina ñu 'atima 'ai,
kixun nu kai numi xēñibuti
nishima, bēnētishi aín
nishkè nētétia;
- ¹⁰ usa 'ixun ka nukama 'atima
ñu 'ai ami 'uchaiabi a
sinánkin nu 'atimaira okin,
tēmēramiti 'ixunbi nu 'amá
'ikèn;
- ¹¹ 'imainun ka uikaman kara
ax kikēsabiokin 'aia a
unikama nuibakè ax
chaira 'ikèn,
usa 'aish ka naí 'imainun
mebétan sēnénsaira ax
nuibanankè ax 'ikèn.
- ¹² 'Ianan ka nux
'uchakèkamaribi; nunua
'uramikin,
bētsibēa me kuainakēti
'urakè usairibi 'inun
'imiaxa.

- 13 Uikaman kara a nuibakin ax
kikësabiokin 'aia,
a unikama ka Diosan unán
aín bakë bëchikëkama
'akësaribi okin nuibatia;
14 usa 'ixun ka Diosan 'unánxa,
añu 'á karanuna 'ai kixun:
an ka upíokin 'unania nux
kananuna me putu 'akë 'ai
kixun.
15 Unin tsóti ax ka xubi koibia
chushikë usashi 'ikën;
'ianan ka ninu ro uá urukë
iskë usaribi 'ikën:
16 usa 'ikëa suñun kushi
bëkikin masókëx ka
nëtétia usai 'iaka,
unin uisai kara 'iaxa kixun
'unanima.
17 'Aínbi ka Diosan unikama
nuibakë ax usabi nëtétima
oi 'ia,
uikaman kara ax kikësabiokin
'aia a unikama;
'ianan ka uin kara an
kakësabiokin 'aia a
nuibanan
aín rëbúnkikamaribi aín
chaitikama 'asaribiokin
bëríbi nuibatia,
18 'anan ka uikaman kara an
achúshi ñu mënio ax
kikësabiokin a bana
tankin 'anan ax kikësabi oi
'iti aín bana a manukima
'aia a unikama nuibatia.
19 Nukën 'Ibu Dios ax ka
naíkamë 'ëo anu 'apuira
'ikën,
usa 'aish ka ax kamabi
ñukaman 'ibuirá 'ikën.

- 20 ¡Anu uxun ka aín ángel
kushiirabu an Nukën 'Ibu
Dios rabiti 'ikën!
Mitsun kamina an kakësá-
biokin 'anan,
uisakin ñu 'anun kara mitsu
kaia usakin 'axunti 'ain.
21 ¡Anu uxun ka aín
suntárुकaman 'upiokin
sinánkin Nukën 'Ibu Dios
rabiti 'ikën,
ñu mëxuanan an kuëenkësa
okinshi 'axunti 'ikën!
22 ¡Anu uxun ka Nukën 'Ibu
Dios kamabi ñu an unio
'ianan,
kamabi bëtsi menu 'ikë
unikaman a rabiti 'ikën!
'Ën kana Nukën 'Ibu Dios
'upiokin sinánxunkin 'ën
kushibëtanbi rabiti 'ain.

Salmo 104

Nukën 'Ibu Dios an kamabi ñu unio a rabiti bana

- 1 ¡'Ën 'Ibu Dios kana 'ën
kushibëtanbi rabiti 'ain!
¡Mix kamina chaira 'ianan
'ën Dios 'ain!
Usa 'aish kamina min kushi
chaba chaba kikë anun
rabumëkësa 'ain;
2 'ianan kamina tirítan pëkakë
chupan rabumëkësaira 'ain.
¡Min kamina chupa
pënikësa usa okinshi naí
kamë 'ëo uniokën!
3 ¡Min kamina naínu 'ikë baka
nëbëtsi anu min xubu 'ati
ain itá nitsiankën!

- Usakin 'anan kamina nètë
 kuin aribi min caballonën
 nikinkë usaribi 'inun
 'imia;
 janun kuani kamina
 suñun pëchinu 'irukiani
 kuankësa kiani kuanin!
- ⁴ Usa 'ain ka suñukama axbi
 an min bana ñuikë 'ikën,
 'imianan kamina kanákamë
 'ëo mërurukë abi an mi ñu
 mëëxunti 'imiakën.
- ⁵ Min kamina me aín
 tapunmibi bikin uniokën,
 anuaxa uínsaranbi
 shafkitima okin.
- ⁶ Parúmpapa baka nëmin an
 ka me mapuakëxa,
 achúshi chupan mapukësa
 'inun.
 'Imainun ka 'umpaxan
 kamabi ain bashikama
 mapukë 'iakëxa.
- ⁷ Usa 'ikëbi min munuma
 banakin kakëx ka,
 parúmpapa 'umpax
 êskíkiani amo
 rarakakëaxa;
 usai ka bënëtishi mix kaná
 kamë 'ëo banakëσαι
 'ikin kakëxun min bana
 kuatishi 'iakëxa.
- ⁸ Usai 'ika aín bashikama
 mapukë 'imainun me
 şapankama axribi
 êskíbutanun,
 anu sënën rakatimi
 sinánxunkë anubi
 rarakakëaxa,
- ⁹ usa 'ain kamina min
 uínsaranbi anuax,
 me mapurutëkëni 'ëtëkënimä
 anubi 'itiokin 'imiakën.
- ¹⁰ Min kamina xëxá
 'umpaxkama aín
 bashinuax kuania,
 baka chami xobuti saënun
 'imin.
- ¹¹ A 'umpax ka ñuina
 raëkëmakama an xëaia;
 'amainun ka ninu 'ikë
 ñuinakama atúnribi
 shimaxun xëaia.
- ¹² 'Imainun ka a bakakama
 kuëbi axa nuánkë ñuina
 pëchiukaman atun na 'aia;
 şusakin 'atankëx ka i
 pëñankama aín xama
 manánuax tsótax banaia!
- ¹³ Min kamina mekama,
 chabotanun mananuaxa, ui
 'ibútanun 'imin;
 usokëbë ka menu 'ikë
 ñukama chabáti upiti koia.
- ¹⁴ Usakin 'anan kamina ñuina
 kaman piti basi koonun
 'imianan,
 unin 'apáxun mëníokë
 ñukama aribi,
 aín bimi pínuä menuax
 tuatanun 'imin,
- ¹⁵ usakin 'aia ain bimi pi
 kushiirabu 'ianan ka
 uvas baka xëai kuëni,
 ain bëmánan upí 'inun 'ikë
 ax xënin 'ikësamaira 'inun
 chábachábaki 'ia.
- ¹⁶ Nikama 'imainun ka Líbano
 menu 'ikë kunxankama,
 Diosanbia unimia akamax
 'umpaxan chabókë menu
 'ikën.

- 17 A ikamanu ka ñuina pëchiñu
chukúma an aín na 'aia,
'imainun ka pino kakë
ikama ain pëñanu cigüeña
kakë ñuina pëchiñu chabu
akamaxribi 'ia.
- 18 Usai 'imainun ka aín bashi
manankama anu cabra
raëkëmakama ax bukuia,
'imainun ka mapara
kininu marisa ñuina
raëkëmakama ax unëtia.
- 19 Min kamina 'uxë an imé
pëkakë a únsaran kara
'uxëkama isitia akama
'unánti 'akën;
barin ka únsaran kara
xupibuti béankiti 'ikë a
'unánxa.
- 20 Bari kuabuti xupibuti
béánkibukë ka
ninuax ñuinakama ax
tsuákibutia.
- 21 'Imainun ka paru 'inúan aín
piti ñuina bitankëx kuëëtia;
usai 'ikin ñukákëxun ka
Diosan aín piti 'inania.
- 22 'Aínbi ka barin urukin
pëkabëtsinkëbë,
anua 'ikë aín kinikamanu
rikiantankëx anu 'uxi
rakabutia.
- 23 Usa 'ain ka unin xabakua-
tsinkëbë nirutankëxun,
aín ñu mëëti 'akin bari
xupibuti kuabutamainun
'aia.
- 24 ¡Uiti ñukamaira kaina mix
Dios 'ixun 'akën!
A ñukama kamina mix
sinánñuira 'ixun 'akën;
- ¡usa 'ain ka kamabi menu
min 'a ñukama 'ikën!
- 25 Anu ka parúmpapa naxbaira
'ianan ënën menma kuani
bëchunkë ax 'ikën,
usa 'ain ka nun
tupuntisamaira ñuina
chabu 'imainun
chukúmaratsubu axbi anu
'ia;
- 26 anun ka manë nunti
chairabu ax kuania,
'imainun ka bëtsi ñuinakan
'ëo min unio akamaxribi
anu 'ia,
abë ka anu 'ikë ñuinakama
atux kuaia.
- 27 A ñuinakamax ka min
kakësoishi 'ia,
usa 'ain ka a ñuinakaman
anunmi aín piti nëtë
'ikëbëtan piti 'inánti ashi
kainia.
- 28 Usai 'ikin ka min 'inánkëxun
atun piti;
mëkënan 'akësokin bixun piti
upírabu a puchákin pia;
- 29 'ianan ka mixmi ami
kasuakëkëbë rakuëtan
bamai,
'ianan minmi anun uinti
'inankëmax bamai
amiribishi me putu
'itëkënia.
- 30 'Aínbi ka minmi anun uinti
suñu 'inan,
'aínbi kamina minmi
unio ñukama raíri
këñukiantamainun, axa
bërí unikëkama aribi
anúan uinti suñu 'inanin.

- 31 ¡Usa 'ain ka Nukën 'Ibun
kushi ax únsaranbi
këñutima 'ikën!
¡Nukën 'Ibu ax ka an unio
ñukama a isi 'itsaira
kuëenia!
- 32 An iskëx ka mekama bërëi
shaikia;
'imainun ka aín
bashikamanuax an mëëkëx
'ikësa 'inun kuin niruia.
- 33 'Ëx tsókëpan 'aish kana;
anun kantati akë anun 'ën
'Ibu Diosmi kantati 'ain.
- 34 'Ën kana Nukën 'Ibu 'ën
sinanën asabika kain;
usa 'ain ka Dios an ishi 'ë
kuëënun 'imia.
- 35 ¡'Uchañu unikama ax ka
ënë menuax nètëti këñuti
'ikën!
¡Usaia atux 'imainun ka an
'atima ñu 'akë unikama
atúxribi 'aíma 'inun
këñuti 'ikën!
¡Usa 'ain kana Nukën
'Ibumi upíokin sinani 'ën
kushibëbi kantati 'ain!
¡Ësokin kananuna Dios rabiti
'ain! ¡Usa ka 'iti 'ikën!

Salmo 105

**Diosan Israel unikama
'akian 'ikë ñuikë bana**
(1 Cr 16.8-22)

- 1 Nukën 'Ibu Dios kananuna
aín anë ñuikin rabiti 'ain;
usa 'ain kamina kamabi
ëmanu 'ikë unikama an
'akë ñukama ñuixunti 'ain.

- 2 Anun kantakin kamina rabiti
'ain.
¡'Imainun kamina an ñu
chabu 'a akama ñuikanti
'ain!
- 3 Aín anë upíira a sinani
kananuna rabikanti
'ain.
¡Bëtsi Dios nun rabikë
usaribi ka 'aíma 'ikën,
usa 'ain ka aín nuitu upitani
an Dios rabikë unikama
kuëënti 'ikën!
- 4 Nukën 'Ibu Dios kamina ax
kushiira 'ikë barikanti
'ain;
usakin 'akin kamina kamabi
nëtën Dios barikanti 'ain.
- 5 'Imainun kamina an ñu
chabu 'a a
'ianan aín bana sinánti 'ain;
6 mitsux kamina aín uni
Abraham aín rëbúnkikama
'ianan,
Jacob an kaisa aín bakë
bëchikëkama 'ain, usa
'ixun kamina 'ëx kia kuati
'ain.
- 7 Ax ka nun 'Ibu 'ianan nun
Dios a 'ikën;
¡Usa 'ikë ka kamabi
menuxun aín bana
'unánxa!
- 8 Usa 'ixun ka uiti baribi kara
inúa 'aínbi,
axa usakin ñu 'akatsikikin
achúshi ñu mënio 'a
banakama a manutima
'ikën,
- 9 'ianan ka usakin ñu
'axunuxun achúshi ñu

- mëníokinun Abraham
kakin abëtan 'a 'ixun,
Isaac aséjabi katëkënxuma
ashikin kakëxa,
10 'imainun ka a tanti bana a
Jacob 'axuankëxa,
'axuanan ka uínsaranbi a
manutima okin achúshi
ñu mëníokin Israelkama
'axuankëxa,
11 usa 'ain ka ësai kiakëxa:
'Ën kana Canaán kakë me
bëtsinanpan 'iá 'aísha
ainan 'itánun 'inánti 'ai
kiakëxa.
12 Atux ka 'itsama unishi
'iakëxa
usa 'aish ka bëtsi menu 'ikë
'aish kuainbëkinishi nikë
'iakëxa,
13 usa 'aish ka bëtsi menu
'itankëx bëtsi menuribi
'ianan,
bëtsi ëmanu 'itankëx bëtsi
ëmanuribi kuani niakëxa,
14 Usai 'ikëbëtan ka uínbi atu
ubionun Diosan 'amiama
'ikën
'ianan ka 'apukamanribia
uisabi atu oxuma 'anun
'amiama 'ikën:
15 'Ën kaískë unikama 'atima
oxuma 'anan kamina
an bana ñuikë 'ën
unikamaribi uisabi otima
'ai kixun ka 'apukama
kakëxa.
16 'Ianan ka, a menua numi
chaira 'inun,
'imikin atun piti ñu 'aíma
'inun 'imiakëxa.

- 17 'Aínbi ka Diosanbi an atu
'akinun José,
aín xukénkama ami nishkin
marua 'ixunbia atu
'akinun 'imiakëxa.
18 Egiptonu 'ikë unikaman ka
tëmëramikin manë risin
tëkërëkaxun;
sipunu 'inun 'imiakëxa.
19 Axa kia nëtëa
sënëntamainun ka
Diosan José usakin pain
tëmëramiakëxa,
usakin 'axun ka a nëtë
sënënkëbëtan asérabika
'ëx usai kia bana
sënëánxa kixuan 'unánun
'unánmiakëxa.
20 Usai 'ikëbëtan ka kamabi
ëmakamanu 'ikë
unikaman 'apu,
an José sipunua chikínun
aín unikama 'amiakëxa;
21 usakin 'axun ka, kamabi
unikaman 'apu 'inun
'imianan,
an kamabi aín xubunu 'ikë
ñukamaribi isti anëakëxa,
22 usakin 'akëxun ka an 'apu
'akinkë 'imainun aín
unikama aturibi usafa
sinánñuira 'iti banakama
aribi 'unánmiakëxa.
23 Usai anu 'ia ka Diosan Jacob,
'ikëbi Israel kakë ax,
bëtsi menuax Egipto menua
'ikë Cam kakë me anu
tsóti kuakëxa.
24 Usai 'ia ka Diosan 'aisamaira
'ia 'uakamë 'ëonun an
kaískë unikama 'imiakëxa,

- usakin 'imikin ka egipcio
unikamasamaira
'ia kushiirabu 'inun
'imiakëxa.
- 25 Usa 'aínbi ka egipcio
unikaman
Diosanbi atumi nishkian
ain unikama 'atima onun
kixun sinánmiakëxa,
usokëxun ka Diosan kaískë
unikama a atumi nishkin
bëtsi bëtsi okëxa.
- 26 Usa 'ain ka Diosan aín uni
Moisés,
'imainun Aarón an 'akintia
kaískë uni a xuakëxa,
- 27 atun ka Diosan 'amikëxun
anu uni 'ikëma me
anuxun:
;unin isáma ñu chairabu
Egipto me Cam kakë
anuxun 'akëxa!
- 28 'Akin ka Diosan bëánkibukë
chaira an anu 'ibúkin a
me mapunun 'amiakëxa
usakin 'akëbëtanbi ka
egipcio unikaman
atun kakëxun aín bana
kuaisama tankëxa.
- 29 Usakin 'anan ka anua
'ikë baka kamanua 'ikë
'umpaxkamaribi imi
'ikëbëa,
bakanu 'ikë ñukama
këñunun 'imiakëxa;
- 30 'imianan ka 'aisamaira 'ashá
kamabi Egipto menu
uninun 'imiakëxa, usakin
'imikëx ka 'apun xubu
'ukëmëu anua 'uxkë anubi
'ashá atsíankëxa.
- 31 Usakin 'imiaux ka Dios
kiakëxa chipë 'imainun
sëbë ka uniti 'ikën
kikëbëa,
nëtë kuin tunankuatsini
ukësa usaribi kuatsini
ukin egipcio unikaman me
tsitsirunun 'imiakëxa.
- 32 'Imainun ka Diosan 'uñe
'ibúnun 'imikinma, matsin
tita bëruñu 'ibúnun
'imianan ka,
mërirú mëriruía tsi ëxku
iskësaí kaná a menu
'ibúnun 'imiakëxa.
- 33 Usai 'ikin ka uvas
'apákëkama 'imainun
higuera 'apakëkamaribi
këñuakëxa;
;anan ka Egipto menu 'ikë i
kamaribi masókëxa!
- 34 Usakin 'anun 'amítankëxa
Dios kikëbë ka 'aisamaira
champu uakëxa;
;usa 'aish ka nun tupun
tupun kaisamaira 'iakëxa!
- 35 ;Usa 'ixun ka a champukama
kamabi ninu 'ikë i
pëchikama këñukin
pianan,
kamabi menu atun ñu
'apákë akamaribi këñukin
aín pëi piakëxa!
- 36 ;Usakin pain 'amítankëxun
ka Egipto menubi 'ikë,
unikaman rëkuén bakë
bëchikëkamaribi këñunun
'imiakëxa!
- 37 Usakin pain 'atankëxun
ka Diosan ain unikama
kuri 'imainun manë

- uxua buania chikinun
'imiakëxa,
usakin 'imikëx kuani ka
uinu 'ikë ñaká achúshinu
'ikë unixi tsiankianima
kuankëxa.
- ³⁸ Kuania atu isi ka egipcio
unikama kuëenkankëxa,
amira atux rakuëkankëxia
Israel unikamax kuania isi
ka kuëenkankëxa.
- ³⁹ Diosan ka a isbiania kuanti
nëtë kuin atu manámi
'imianan,
tsi rëkirukësa 'ixuan
pékakëbë imé kuankanti
aribi 'imiakëxa.
- ⁴⁰ 'Ianan ka atun
pitia ñukákëxun
'umpanxonëmë 'ëo këñun,
naínu 'ikë piti aribi
'inánkëxa 'inánkëxun pi
ka pananima puchacëshi
'ikankëxa.
- ⁴¹ 'Imainun ka mapara
panarabëkëbë anuax
'umpax chikíakëxa chikiti
ka anu uni 'ikëma
memi ki baka rarasa 'inun
'umpax rakakëxa.
- ⁴² Usakin 'akin ka Diosan
uínsaranbi manukinma
usakin ñu upí 'axunuxua,
aín uni Abraham ka a
sinánkëxa.
- ⁴³ Usakin 'akian Diosan
chikinkëx ka aín unikama,
munuma kuëëni sharákin
rabibiani chikikankëxa,
- ⁴⁴ 'imainun ka bëtsi menu 'ikë
unikaman me atu 'inánan,

- atun ñu 'apákë akamaribia
binun 'inánkëxa,
⁴⁵ usakin 'akëxuan a tanti
banakama 'imainun,
an 'unánmikë banakama
kikësabiokin 'anun ka
usakin 'akëxa.
¡Usa 'ain kananuna ashi
rabiti 'ain!

Salmo 107

Nukën 'Ibun aín unikama tëmëraia ënkina 'akinkë bana

- ¹ Nun 'Ibu kananuna axa upí
'ikë asábi ka kakin rabiti
'ain,
usa 'ain ka ax këñutima oi
nuibanania.
- ² 'Ianan ka an iémikë
unikaman Dios kati 'ikën,
an ka ami nishkë unikaman
'ati 'ikëbi iémiakëxa,
- ³ usa 'ain ka atu bëtsi
mekamanu 'iabia timëkin,
aín tsipumia 'anan aín
rëbumi 'ikë akama 'ianan,
amiaxa bari urukë 'imainun,
amia bari kuabúkë amiaxa
timénun 'imiakëxa.
- ⁴ Nun xutakamax ka me
'unánxma bënuax 'ikësai
anu uni 'ikëma masiñu me
anun nikinbi,
anun ëma achúshi anu
tsónux kuanti bai
mëraimabi niakëxa;
- ⁵ usai nitsi ka pananx nianan
'umpax a xëati 'aíma 'ain
shimax,

- nitsi bamatisa tankankëxa
- 6 Usa 'i bënëkin ka Dios
ñukákankëxa,
ñukákëxun ka usai 'ia
bënëké a upí tani
kuëëtanun atu
'akiankëxa.
- 7 Usokin pain 'atankëxun ka
bai
puntë ëma achúshi anu tsóti
kuanti a mëramiakëxa.
- 8 Usa aín kananuna Nukën
'Ibu Dios nu 'akinkëxun
asabika kakin rabiti 'ain,
jan ka kamabi unikama
upíokin ñu 'anun 'akinia!
- 9 An ka axa shiman bamatisa
tankë unikama 'umpax
xëanun 'inania 'inánan ka
ax numin bamatisa unikama
aribi aín piti 'itsaira
'inania.
- 10 Nun chaitiokëkamax ka
bëánkibukënu sipuakë
'ianan manë risin
tëkërekakë 'aish,
masá nuitukinbi añu kara
'ati 'ikë 'unánan uínu
kara kuanti 'ikë kixunbi
'unánma 'ikën,
- 11 usai ka Diosan kakëxun
kuaisama tankë kupín
'iakëxa,
usai ka Dios manámi 'ikë
an kakësokin 'aisama tani
atux 'iakëxa.
- 12 Usai 'ia ka Diosan tëmëra kin
ñu mëënun 'imikëxun ñu
chaiirabu 'ai;
tatíki chakátiabi ka uínbi
'akianma 'ikën.
- 13 Usai 'i bënëkin ka Dios an
'akinun ñukákankëxa,
ñukákëxun ka usai 'ia
bënëké a upí tani
kuëëtanun atu 'akiankëxa;
- 14 'akinkin ka béanbéan
kikësanu 'ikëbi chikífanan
manë risin tëkërekakësa
'inua atux tëmërakë anua
chikíankëxa.
- 15 Usa 'ain kananuna Nukën
'Ibu Dios nu 'akinkëxun
asabika kakin rabiti 'ain,
jan ka kamabi unikama
'upíokin ñu 'anun 'akinia!
- 16 ¡An ka anu uni xëpúkë a
xëkuëkama tukíunun
'imianan!
¡Anun xëputi bëarati
nankë manëkama aribi
tëkëbunun 'imiakëxa!
- 17 Usa 'ain ka nun xutakama
'itsaira 'insíni tëmërai,
atun bana kuakinma 'atima
ñu 'ai 'uchakë kupínbi
usai 'ikankëxa,
- 18 uisa pitibi pisama tani ka
ami kuínsakëxa;
¡usai 'ikë anunbi ñuti
'uramashi 'iakëxa!
- 19 Usai 'i bënëkin ka Dios an
'akinun ñukákankëxa,
ñukákëxun ka usai 'ia bënëké
a; upí tania kuëëtanun
atu 'akiankëxa.
- 20 Usakin 'akin ka aín
banáinshi ñutisa 'ikëbi
pëxkútanun atu 'imiakëxa;
- 21 usa 'ain kananuna Nukën
'Ibu Dios nu 'akinkëxun
asábi ka kakin rabiti 'ain,

- jan ka kamabi unikama
upíokin ñu 'anun 'akinia!
- 22 Usa 'ain ka ñuina 'axun
xaroxuni an 'a ñukama,
a sinani kuëenkin rabikanti
'ikën.
- 23 Nun chaitiokëkamax ka
nunti chaiira marutankëx
anun ain ñu marui
parúmpapa bakan kuani
niakëxa.
- Nitsi ka bëtsi ëmakamanu
kuani niakëxa,
- 24 usai nikin ka
parúmpapanuxunbi,
Diosan unio ñu 'upírabu a
iskankëxa.
- 25 Usa 'ain ka Dios kiakëxa
suñúan kushiira békikin
ka
chaiirabu 'inun ain bëchun
tukinun parúmpapa
'umpax 'imiakëxa;
- 26 usakin 'amikëxa nafbëtan
sënën nirukin anu 'ikë
unikama këñunbi;
nunti chaiira parúmpapa
bëchunan biruia tani ka
atun upíokin sinánkë a
nëtéti ratúkankëxa.
- 27 Usai 'ika ñu paë xëax
paëanxa uni 'ikëσαι anu
'ikë unikama;
jmanë nuntinu 'ikë uni
'ikëmasa 'inun rakuétan
bamai 'ikankëxa!
- 28 Usai bënëkin ka Dios an
'akinun ñukákankëxa,
ñukákëxun ka usai bënëké
a upí tani kuëentanun atu
'akiankëxa;
- 29 usakin 'anan ka suñu
kushiira 'ikuatsinkëbëa
parúmpapa bëchun
aribi bukubunun 'imiakëxa.
- 30 Usakin 'akëbëa bëchun
bukubutia isi kuëenkania
ka
Diosan uinu 'ikë butunnu
kuanti kara sinania anubi
buánkëxa.
- 31 Usa 'ain kananuna Nun 'Ibu
Dios nu 'akinun asábi ka
kakin rabiti 'ain,
an ka kamabi uni ñu
'upiokin 'anun 'akinia.
- 32 jKamabi unin ka timéxun
rabiti 'ikën!
j'Amainun ka kamabi
'apukamanribi timéxun
rabikanti 'ikën!
- 33 Nukën 'Ibun ka bakakama
'imainun xëxákama anu
uni 'ikëma
mesa 'ia ñankáishi ëski me
rakátanun 'imia;
- 34 'imianan ka mekama aribi
anu ñu 'apátisama 'itánun;
anu 'ikë unikamaxa ñu 'atima
'ai 'uchakë kupín 'imia;
- 35 usokin 'anan ka anu uni
'ikëma me akamaribi
'umpax anu
'inun 'imianan me anu
'umpax 'ikëmakama anua
xëxá 'umpax upíbu 'inun
'imia;
- 36 anu ka axa panani tsóa
unikama ëankëxa,
ënkëxun ka atun ëma
chaiirabu 'inun anu
'akankëxa.

- 37 'Anan ka atun naënu uvas
'apáxun,
'aisamaira 'itánun tuaia
bikankëxa.
- 38 Usakin 'aia ka Diosanbi bakë
bëchipatia kaínu 'imianan
atun 'arakakë
ñuinakamaribi 'aisamaira
kaínun 'imiakëxa.
- 39 Usakin 'akinkëxa upiti
tsótiabi ka amiribishi axa
atumi nishkë unikaman
'itsaira,
tëmëramikin usakin
'akëxa 'akëx ka 'itsama
uniratsushi bërúakëxa.
- 40 'Aínbi ka Diosan an bëtsi
tëmëramikë unikama a
timakin anu uni 'ikëma
menuaxa,
ain bai nëtémiax
sinánkamanun 'imiakëxa.
- 41 Diosan ka uni ñuñukama
a 'atimakin sinani masá
nuitutiabi kuëënun 'imia;
j'imikin ka atun 'arakakë
ñuinakama 'ikësaribitia
bëchipati ñuina 'arakakë
'ikëσαι aín aintsikamabë
'inun 'imia!
- 42 Usakin 'aia isi ka uni upí
sinánñukama ax kuëënia,
usaí 'ia isi ka 'atima sinánñu
unikama ax uisa bananbi
kima tsotia.
- 43 Uix kara sinánñu 'ikë
an kuni ka ënë bana
kikësokin 'ati 'ikën,
'akin ka Diosan ka kamabi
uni nuibatia kixun unánti
'ikën.

Salmo 110

**Nukën 'Ibun ka an
kaískë 'apu kushiokin
'akinia kikë bana**

- 1 Nukën 'Ibu Diosan ka 'ën
'Ibu kaxa:
'Ën axa mimi nishkë
unikama minan
'imimainun kamina 'ë
mëkeu tsóti 'ain.
- 2 Nukën 'Ibun ka
Jerusalénnuxunbi, axa
mimi nishkë unikama.
j'Mix 'apu 'ixun min ira
'anun mi 'amiaxa!
- 3 Mìn unikamax ka a nëtënmi
'akanankin kupitanuma
'akë a nëtën minu
rikuatsinti 'ikën.
Diosan bashi upí kakë anu
ka atuxi kuantí 'ikën,
usa 'ain kamina nëtë upíira
urukian barin nibí ëskakë,
usaribi mix kamabi nëtën
'iti 'ain.
- 4 Nukën 'Ibun ka
sinanatëkëntima oi kiaxa,
usa 'ain ka kana 'aima
kikínma aséرابا kana 'ati
'ai kiaxa,
Mix kamina sacerdote
xënibua 'aínbi 'iti 'ain,
Melquisedec 'iásaribiti 'iti
'ain.
- 5 Nukën 'Ibu an ka min mëkeu
'ixun mi 'akinti 'ikën;
usa 'ixun ka anúan atu
'atima oti nëtë 'ikëbëtan
atumi nishkin 'apukama
'atima oti 'ikën;

- 6 usokin 'akin ka bëtsi bëtsi
ëmakama uisakin kara
'aisa tania usokin 'ati 'ikën;
usakin 'akëx ka kamabi
menu uni bamakë aín
maxkákama;
j;bënslinkë 'iti 'ikën!
7 Usa 'ain ka bainu 'ikë xëxá
'umpax 'apu an xëati 'ikën,
xëakëxun ka 'umpax an
kushinun 'imitëkënti 'ikën.

Salmo 115

**Nukën 'Ibu Dios naínu 'ikë
an ka 'ashi rabikin bëtsi ñu
rabiti kuëënima kikë bana**

- 1 Nukën 'Ibu Dios nukamax
kananuna rabikë 'itima
'ain min anëx kuni ka
rabikë 'iti 'ikën,
usa 'ain kananuna nux
rabikë 'itima 'ain;
j;Mix kamina nuibanankëira
'ianan asérabi min ñu 'akë
a kupín rabikë 'iti 'ain!
2 ¿Uisa kupín kara numi kuaikin
ñu 'atima 'akë unikaman
uínu kara nun Dios 'ikë
kixun nu ñukáti ik?
3 Nun 'Ibu Dios ax ka naínu
'ikën;
usa 'ixun ka aínu kara 'aisa
tania akamabi 'akëxa.
4 An Diosan bana kuakëma
unikaman rabikë ñukama
ax ka
kuri 'imainun manë uxua
usakin 'ati sinánxua,
unínbi aín mëkënan uniokë
'ikën:

- 5 Usa 'aish ka kuëbíñu, 'aishi
banaima 'ianan;
bëruñu 'ixunbi isima;
6 'ianan ka pabiñu 'ixunbi,
bana kuatima;
'ianan ka rëkinñu 'ixunbi
anun ñu xëtima;
7 'ianan ka mëkëñu 'ixunbi
anun aínu ñubi mëima;
'ianan ka taëñu 'aíshbi anun
nitsima;
j;usa 'aish ka achúshi banarabi
aín tërunuax chikítima!
8 Usaribi ka an a ñukama
uniokëma a 'imainun
an a ñukama rabikë
unikama ax 'ikën.
9 Israel unikama, j;mitsux kamina
Diosmi katamëti 'ain!
An ka 'akianan nu bëruaia.
10 Sacerdotekama, j;mitsúxribi
kamina Diosmi katamëti
'ain!
An ka nu 'akianan bëruaia.
11 Mitsux Dios rabikë 'ixun
kamina,
jami katamëkin ashi rabiti 'ain!
An ka nu 'akianan kamabi
uniribi bëruaia.
12 j;Diosan ka numi sinánkin
nukama
upíokin sinánxunti 'ikën!
'Ianan ka Israel unikamaribi
upíokin sinánxuanan,
sacerdotekamaribi upíokin
sinánxukin ka
13 an a rabikë unikamaribi uisa
uni kara 'ikëbi,
kushi uni 'imainun kushima
uni akama upíokin
sinánxunti 'ikën.

- 14 ꞑUsa 'ain ka kuëënun Diosan
mitsu 'imainun mitsun
bakë bëchikënen,
rëbúnkikama 'aisamaira
'inun kaínun 'imiti 'ikën!
15 ꞑ'Ën kana kuëënin Dios an
me, 'imainun naí kamë 'ëo
unio an ka
upíokin sinánxunkin mitsu
'akinti 'ikën!
16 Naí kamë 'ëo ax ka Nukën
'Ibunan 'ikën, 'imainun ka
uni ainan 'inun me 'inánkëxa.
17 Axa ñukë unikaman ka Dios
rabikasmati 'ikën,
anua atux 'ikë anuax ka
uíxbi banaima;
18 usa 'aínbi kanaanuna ñukëma
pain 'ixun nukaman kuni,
xëñibua 'aínbi bërfíbi Dios
rabiti 'ain
ꞑUsa 'ain ka axëshi rabikë
'iti 'ikën!

Salmo 116

**Mín kamina ñutisa 'ikëbi 'ë
'akian kixun Dios kakë bana**

- 1 'Ën kana Nukën 'Ibu nuibatín,
an ka 'ën ñukákëxun kuation,
2 an ka kamabi 'ën ñukákë
banakama kuakin 'ë
'akianxa.
ꞑUsa 'ikë kana tsókëpan
'ixun kamabi nëtën 'ën a
ñukáti 'ain!
3 'Ëx kana 'atima ñu inuti
bamati 'uramashira 'iakën,
usai 'ikin 'atimakin sinánkë
anunbi kana, paëtani
rakuëakën.

- 4 Usa 'ain kana Nukën 'Ibu
ami sinánkin,
'ëa 'akinun kakin ñukákën.
5 Usa 'aish ka Dios ax upí
'ianan nuibanairakë 'ikën;
nun Dios an ka kamabi uni
nuibairaira.
6 Diosan ka sinan mëninñushi
unikama bërún aia.
Usa 'ixun ka an 'akinti 'aíma
'ain kushiñumasa tani
'iabi 'ë 'akiankëxa.
7 Usa 'ain kana bërí, kuni
chuámarua tanín,
mín kamina 'ëbë upí 'ixun 'ë,
8 ñutisa 'ikëbi 'akianan,
bëunan mëskuti inkin
'atimakin sinaniabi 'ë
'akiankën.
9 Usa 'ain kana 'ën Diosan
kakëxun aín bana tankín
an kakëسابiokin,
axa ënë menu tsókë unikamabë
tsókë 'ixunbi 'ati 'ain.
10 'Ëx kana 'aisamairai tëmërai
kixun 'unani kana,
Diosmi katamëakën.
11 Tëmërai bënëti kana 'ëx ësai
kiakën,
kamabi unix ka ami
katamëisama këmë 'ikën.
12 ꞑ'Ën 'Ibu Dios uisoxun
karana kamabi ñumi
upíokin 'ë 'axunkë usaribi
okin mi 'axunti 'ain?
13 ꞑ'Ëa 'itsaira ñu 'axunkë
akama kupín kana,
asabi ka kixun aín anë
ñuikin rabiti 'ain!
14 'Anan kana 'ën 'Ibu usakin
'axunkatsi kíkë usakinbi,

- kamabi uni istánun 'axunti
'ain.
- ¹⁵ Nukèn 'Ibun ka an nuibakè
unikama,
bamaia isti kuëënima.
- ¹⁶ ¡Èn 'Ibu Dios, 'èx kana an
mi ñu 'axunkè uni a 'ain!
¡Èx kana an mi ñu 'axunkè
xanu aín tuá 'ain!
Min kamina an 'è nëakësa
oxun 'atimamikè ñukama
a 'è mënioxuankèn.
- ¹⁷ Usa 'ain kana, 'ëmi ñukama
'axunkè a kupín ñuina
rëxun xaroxunkin,
asabika kakin min anè
rabikin mi ñukátí 'ain.
- ¹⁸ 'Anan kana 'èn Dios usakin
'axunkatsi kikè usakinbi,
kamabi unin istánun
'axunkin,
- ¹⁹ kana anuxun Dios rabiti
xubu me mëníokè,
¡Jerusalén ëma nëbétsi 'ikè,
aín xubu anuxun 'axunti
'ain!
¡Usa 'ain ka axëshi rabikè
'iti 'ikèn!

Salmo 118

Diosan ka kushiira 'ixun nu nuibatia kikè bana

- ¹ Nukèn 'Ibu kananuna axa
upí 'ikè asabika kakin
rabiti 'ain,
usa 'ain ka axa nuibanankè
ax këñutima 'ikèn.
- ² Israel unikamax ka kiti 'ikèn:
Diosax ka xëñibua 'aínbi
nuibanania.

- ³ Sacerdotekamax ka kiti 'ikèn:
Dios an ka xëñibua 'aínbi nu
nuibatia.
- ⁴ An Dios rabikè unikamax ka
kiti 'ikèn:
Diosan ka xëñibua 'aínbi
ënkinma nu nuibatia.
- ⁵ Usa 'ain kana masá sinani
tëmërai bënëkin Dios
ñukákèn;
ñukákëxun kuakin ka 'è
'akiankëxa.
- ⁶ Dios ax ka 'ëbè 'ikèn; usa
'ain kana 'èx rakuëtima.
¿Usa 'ikè kara unikaman
uisa 'è oti 'ik?
- ⁷ Dios an ka 'ëbè 'ixun 'è
'akinia.
¡Usa 'ain kana an 'è
'atimokè unikamax
'atimokè isti 'ain!
- ⁸ Dios mimi nux katamèkè ax
ka aséjabi upí 'ikèn
usa 'ain ka ax unimi
katamèkësamaira 'ikèn.
- ⁹ Diosmi nux katamèkè ax ka
uni ñu 'unánkëira,
ami katamèkësamaira 'ikèn.
- ¹⁰ Bétsi bétsi menu 'ikè
unikaman 'è bëarabuinkè
'ikèbi ka,
Diosan aín anèn 'èn ira atu
'anun 'è 'akiankëxa.
- ¹¹ Amami amamixuan
bëarabuinkëxunbi kana,
'èn ira Diosan anèn atu 'akèn.
- ¹² Binan bëarabuinkësa okín ka
'è 'akankëxa,
'aínbi ka axira nishkin tsin
muxa rëkirukín këñúké
usai 'ikin;

- ¡'ëinra atu aín anën 'anun
 Diosan 'ë 'akiankëxa!
 13 Bënëkinshi ñu 'atima 'akë
 anunbi pakënun kixun ka
 'ë titikakankëxa,
 'aínbi ka Diosan ax kushiira
 'ixun 'ë 'akiankëxa.
 14 'Ëx kana Dios rabi kantain,
 usa 'ikë ka an 'ë kushiñu
 'imia.
 ¡Ax ka an 'ë iémikë a 'ikën!
 15 Uni aín sinan upíbu ax ka
 atun xubunuax Dios rabi
 kuëëni kantaia:
 ¡Ësai ki Diosan ka aín kushi
 'inánkin nu 'akinia!
 16 ¡Diosan ka aín kushin ñu
 chabuirä ënkinma 'aia!
 ¡Uni aín sinan upíbu ax ka
 an 'imikëx aín xubunuax
 Dios rabi kuëëni kantaia!
 17 ¡'Ëx ñukëmapain 'ixun kana,
 Diosan 'a ñukama ñuixunkin
 uni kati 'ain!
 18 Diosan ka 'aisamaira
 tëmëratun 'ë 'imiäxa,
 usokin 'akinbi ka ñutanun 'ë
 ënkëma 'ikën.
 19 ¡Anuxun a rabiti xubu aín
 xëputi kamina xëókati
 'ain,
 anu atsínxun kana Dios asábi
 ka kakín rabitisa tanin!
 20 Ënëx ka anun Dios rabi
 atsínti xëkuë 'ikën,
 usa 'ain ka axa ami sinánkë
 unikamax anun atsinia.
 21 'Ën kana mi 'asábi ka kain,
 Dios min kamina 'ën
 kakëxun,
 kuakin an 'ë iémikë a 'ain.
- 22 An xubu 'akë unikaman
 timakin rakan maxá ax ka
 bërí maxá upí ami xubu
 'akin uarukin nankë a
 'ikën.
 23 Ësakin ka Nukën 'Ibun 'axa,
 usa 'ain kananuna nun
 iskëma ñu 'aia isan.
 24 Ënë nëtën 'akësaribi okin
 ka Nukën 'Ibun nu
 'akiankëxa:
 ¡usa 'ain kananuna bërí
 chuámarua tani kuëënti
 'ain!
 25 Nukën 'Ibu Dios nukama
 kamina, ¡iémiti 'ain!
 Nukën 'Ibu Dios nun 'akë
 ñukamäxa upí 'inun
 kamina nu bërí 'akinti 'ain.
 26 ¡Axa Nukën 'Ibun anën ukë
 ax ka chuámarua 'iti 'ikën!
 Usa 'ain kananuna nun
 anuxun Dios rabiti xubu
 anuxunribi mitsu upíokin
 sinánxunti 'ain.
 27 Nukën 'Ibu an ka ax Dios
 'ixun; ¡nu pékaia!
 Usa 'ain kamina fiesta
 'akin taëokin i péñan
 chukúmabu buánti 'ain
 anuxun ñuina xaroti,
 ain mancha 'ikë anubi
 kuantí 'ain.
 28 Asabi ka kakín rabikin kana
 mix 'ën Dios chaiira 'ikë,
 mi rabiti 'ain.
 29 Nukën 'Ibu Dios kananuna
 asabika kakín axa upí 'ikë
 rabiti 'ain;
 an ka nu nuibakin
 uñsaranbi ënima.

Salmo 119

**Nukën 'Ibu Dios aín bana
kikësokinshi rabiti bana**

- 97 ¡A mi 'è 'unánmikë min
bana kana 'itsaira
kuëenin!
¡Usa 'ixun kana kamabi
nëtën iskin anua 'unanin!
- 98 Min bana ax kikësaibi 'iti
ax ka 'ënan asábi 'ikën,
usa 'ikë kana únsaranbi
ëntima 'ain;
an ka axa 'ëmi nishkë
unikaman 'unánkësamaira
'inun 'è ñu 'unánmiaxa.
- 99 Usa 'ixun kana anua kuakin
an 'è 'unánmikë unikaman
'unánkësamaira okin,
'unánkin min banakama
upíokin 'itsaira sinanin.
- 100 Usa 'ain kana uni kaniakëkë
kaman kuakësamaira okin
'ën kuankin 'unánin,
'ën kana a tanti banakama
ax kikësabiokin 'ain.
- 101 'Ën kana kamabi ñu 'atima
'ën 'akëkama ëan,
usa 'ixun kana min
banakama kikësokinshi
'ain.
- 102 Usa 'ixun kana mix
kikësokinshi 'ati bana a
ënkëma 'ain,
mix kamina an 'è 'unánmikë
a 'ain.
- 103 Mix usai ñu 'akatsi kikë
bana ax ka bata ñubëtan
sënénmaira 'ikën,
usa 'aish ka buna rëpa ain
banua tankësamaira 'ikën.
- 104 Min banakama anuabi kana
'upiokin kuakin 'unan;
usa 'ixun kana unin
këmëkinshi ñu 'akëkama a
timain.
- 105 Min banax ka achúshi tirítan
anun 'ëx niti a pëkakë usa
'ikën,
'ianan ka tirítan anu nankëxun
'ën bai pëkakë usa 'ikën.
- 106 'Ën kana asérabí min bana
kikësa okinbi 'axunuxun
mi kakën, usa 'ain kana
usakinbi mi 'axunti 'ain:
¡'axunkin kana mix kikësabi
okinshi a tankin 'ain!
- 107 'Ën 'Ibu Dios, kana 'itsaira
tëmërai atsan;
usa 'ain kamina min bana
kikësabiokin upí tani
tsónun 'è 'imiti 'ain.
- 108 'Ën kuëbitanbi rabikëxun
kuakin,
kamina min banakama
'unánun 'ën 'unánmiti 'ain.
- 109 'Ën tsótinëx ka 'atima ñu
inuti bamatinuishi 'ikën,
usa 'aínbi kana min
'unánmikë min banakama
a 'ën manukëma 'ain.
- 110 'Aisama unikaman ka 'è
bamamikatsi kixun ami
'ëx 'iti ñu 'è nanxunia,
'aínbi kana min 'unánmikë
min banakama a manuiman.
- 111 Min banakama 'ën 'unánkë
ax ka këñutima 'ikën,
a bana kaman ka chuáma
tani kuëenun 'è 'imia.
- 112 Usa 'ain kana min banakama
kikësokin 'anuxun sinanin,

- usa 'ain kana xëñibua 'aínbi
bamakin ënuxun 'ati 'ain.
- 129 Min 'unánmikë banakama
ax ka upíira 'ikën;
usa 'ikë kana ax kikësa-
biokin a bana tanin.
- 130 Usa 'ain ka an 'unánkë uni
an ñuixunkëxun kuakin,
min bana sinan mëninñushi
unikama atúnribi kuankin
'uania.
- 131 'Ën kuëbitanbi banakin min
bana kuaisa tankë an ka
'ë 'itsaira kuëënun 'imia.
- 132 Mix 'ën Dios 'ixun, nuibakin
'ë iskin,
kamina an mi nuibakë
unikamami 'akësaribi okin
'ë nuibati 'ain.
- 133 Min bana kikësabi oi ninun
'imikin kamina;
'aisama ñukama
'aisatankinbi tënënun 'ë
ëñkinma 'akinti 'ain.
- 134 Unin bënëkinshi 'ati sinánxun
'akë ñukama 'axuma 'anun
'amixunma 'anan,
kamina min bana kikësokinshi
'anun 'ë 'imiti 'ain.
- 135 Min uni 'ikë 'ë upíokin
isanan kamina,
a tanti min bana akamaribi
'ë 'unánmiti 'ain.
- 136 Unin min banakama
kikësokin 'aiama isi,
'itsaira anun masá nuitukëbë
ka 'ën bëunkë ax 'umpax
'ikësaira 'inun 'ibuaxa.
- 137 Dios mix kamina upíira 'ain;
usa 'ain ka min banakama
ax kikësokinshi 'ati 'ikën.

- 138 Kamabi ax kikësabiokin 'ati
min bana kamami nu
'inan, ax ka upíira 'ianan
asérabi 'ikën.
- 139 'Ëx kana 'itsaira nishin min
bana kikësokin 'aíma,
axa 'ëmi nishkë unikamax
ka ami manuaxa.
- 140 Min bana ax ka 'itsaira ñu
inúaxa,
usa 'ain kana min uni 'ixun a
bana kuakin mi nuibatin.
- 141 Mënin sinan ñushi 'ikëa unin
'ë istisama tankëxunbi
kana,
'ën min bana ax kikësoi 'ikin
ënkëma 'ain.
- 142 Min 'akë ñukama axa xëñibua
'aínbi upí 'imainun ka
min 'unánmikë ñukama
ax asérabi këmëkin
'unánmikëma 'ikën.
- 143 An 'ë tëmëramikë ñukaman
atsamikë 'ikëbi ka
a tanti min banakaman 'ë
kuëënun 'imiaxa.
- 144 Min banakama ax ka upí 'ikën;
jusa 'ain kamina ax kikësa
okinshi upíokin 'ai tsónun
'ë 'unánmiti 'ain!

Salmo 121

Diosan ka bërúankin mi 'akinti 'ikën kikë bana

- 1 'Ëx kana aín bashikama
iskin sinani 'ësaí kin;
¿Uinuax kara an 'ë 'akinti
uti 'ik?
- 2 An 'ë 'akinti ax ka Nukën
'Ibunuax uti 'ikën,

- an ka naíkamè 'ëo 'imainun
me uniokëxa.
- ³ ¡Dios an ka únsaranbi
'atima ñu inuti têmëranun
mi 'imitima 'ikën!
¡Imainun ka únsaranbi mi
bëruankin 'akini 'uxtima
'ikën!
- ⁴ Ax ka únsaranbi 'uxkëma a
'ikën;
usa 'aish ka únsaranbi Israel
unikama bëruaibi 'uxima.
- ⁵ Nukën 'Ibu ax ka an mi
bëruánkë a 'ikën;
usa 'ixun ka Nukën 'Ibu an
uisaibi 'isama okin mi
bëruankin 'akinia,
uin kara an 'akësaribi okin
mi rapasu 'ixun ka mi
ënkinma 'akinti 'ikën.
- ⁶ Nétén ka barin mi xarotima
'ikën,
'imainun ka imébi 'uxén mi
'atima otima 'ikën.
- ⁷ Nukën 'Ibu Diosan ka
kamabi ñu 'aisama inuti
'ikëbi mi bëruaia
usa 'ixun ka an upitimi
tsónun mi 'imiti 'ikën.
- ⁸ Diosan ka mi bëruankin bërí
'ananbi xëníbua 'aínbí,
uinu karamina kuani anuabi
mi 'akinti 'ikën.

Salmo 122

Jerusalén ëma ñui kantati bana

- ¹ ¡Ëx kana ësakian 'ë
kakankëx kuëëankën:
Anuxun Dios rabiti xubunu
kananuna kuanti 'ain!

- ² Bërí kananuna Jerusalén,
¡xëkuë 'ukëmëu 'ain!
- ³ Jerusalén ëma birukin 'a ax
ka
kamabi unikama anu timéti
'a 'ikën.
- ⁴ Usa 'ain ka anu timéxun
Diosan anë rabi ñaká itsi
ñaká itsinuax
Israel unikama Diosan
kásabi oi 'ia.
- ⁵ Anu ka anuxua 'apukaman
ñu 'atima 'akë unikama
uisoti kara iskë a
'imainun.
David anu 'ikë 'apun xubu
a 'ikën.
- ⁶ Mitsux kamina mitsun
nuitunënbí upíokin sinani
kiti 'ain:
Jerusalén anu ka an
mi nuibakë unikama
chuámarua bukukanti
'ikën.
- ⁷ 'Ianan ka min ëma kënëara
mëu 'ikë unikama atúxribi
uisabi okëma 'iti 'ikën;
'imainun ka anu 'apu timékë
xubukama axribi upíokin
unin bëruánkë 'iti 'ikën.
- ⁸ Usa 'ain kana bërí 'ën
xukénkama 'imainun 'ën
'unánkë unikama kati 'ain;
Axa Jerusalénnu 'ikë
unikamax chuámarua 'iti
kana kuëënin.
- ⁹ Usa 'ain kana Jerusalén
anuxun Dios rabiti xubu
anua 'ain,
upíokin bëruánkë 'iti
kuëënin.

Salmo 124

**Diosan ka nu ěnkinma
'akinia ki kantakĕ bana**

- ¹ Nukĕn 'Ibu nubĕma 'ixun
nukama 'akianma 'aish
karanuna uisa 'itsĭan
—kix ka Israel unikama
bĕrĭ kiti 'ikĕn—,
- ² Dios nubĕma 'ixun nukama
'akiniama ka axa numi
nishkĕ unikaman nu 'anux
mĕnĭoka kuatsini ukin,
³ nukama aĭnu ĩubi sinĕnkĕ
'ikĕmabi kĕĭnukin ĩu 'akĕ
'itsĭanxa.
Atux ka 'itsaira numi
nishakĕxa.
- ⁴ Usokin 'akin ka 'umpaxan
'ĕkin mapurukin 'akĕsa
okĕ 'itsĭanxa;
;kushĭnbi bakan ĩu
rinbiankin uankĕ usaribi
okin nukama 'akĕ 'itsĭanxa!
Diosan nu 'akianma 'ain.
- ⁵ ;Usokin 'an ka baka
chubĕĭra ax
nunun 'inĭkĕ 'itsĭanxa!
- ⁶ ;Usa 'ain kananuna Nukĕn
'Ibu ami sinĕnkin rabiti
'ain, an ka axa numi nishkĕ
unikaman uisakin kara
'aisatania usakin 'akian
xĕtan tĕapakĕsa usokinshi
'atanun nu ĕanma 'ikĕn!
- ⁷ Usa 'ain kananuna an ĩuina
biti 'unĕnkĕ unĭan anun
ĩuina pĕchiu biti nankĕ;
a chankabuini nukama
chikiakĕn.
- ⁸ Nukĕn 'Ibun ka nu 'akinia,

an ka naĭkamĕ 'ĕo 'imainun
me uniokĕxa usa 'ixun.

Salmo 126

**Diosan ka masĕnuituti
nitĕxĕtia aĭn unikama
kuĕĕnun 'imiti 'ikĕ kikĕ bana**

- ¹ Nukĕn 'Ibun nu amiribishi
Jerusalĕnnu bĕtĕkĕnkĕ ax
ka
namati 'ikĕsa nun sinĕnkĕx
'iakĕxa.
- ² Usa 'ain kananuna 'itsaira
kuĕĕni munuma kuai
kuĕĕankĕn;
usai 'ia isi ka bĕtsi menu
'ikĕ unikama kĕnani
kikankĕxa:
;Nukĕn 'Ibun ka ĩu
chairabu atu 'axuanxa!
- ³ Nuribia Nukĕn 'Ibun ĩu
chairabu 'axunkĕx
kananuna nuxribi 'itsaira
kuĕĕankĕn.
- ⁴ ;Nukĕn 'Ibu nukamina nun
'akĕ ĩukamaxa amiribishi
upĭ 'inun 'imitĕkĕnti 'ain,
anu uni 'ikĕma me anua
'uĭ 'ĭbĭkĕ usaribi 'inun
kamina nu 'imiti 'ain!
- ⁵ Uikaman kara tĕmĕrai
nitĕxĕkin aĭn bĕunan
mĕskĭkinbi ĩu 'apatia ax
ka
aĭn ĩu 'apĕkĕ tuaia aĭn bimi
bitsi munuma kuĕĕni
kĭkanti 'ikĕn.
- ⁶ 'Ianan ka ĩu bĕru ĩusutimi
papiax tĕmĕrai insa
tankinbi 'apĕtankĕxun,

tuaia aín bimi pēñanu
 puruanan 'ikúxun bëanan
 papixun bëi kuënkanti
 'ikën.

Salmo 127

**Nukën 'Ibun ka kamabi
 ñu 'imia kikä bana**

- ¹ Nukën 'Ibun xubu 'akëbëma ka
 an 'akë unikama an tēkëbi
 ñankanbi tēkë 'iti 'ikën;
 Diosan ëma bërúankëbëma ka
 ñankáishibia an bërúankë
 unikaman bërúankë 'iti
 'ikën.
- ² Pëkarakëma 'ainshi 'apunkin
 bari kuantamainun ñu
 mëékë ax ka ñankabi 'akë
 'ikën
 'imainun tēmërakin ñu bixun
 pikë ax ka 'aisama 'ikën,
 usaia 'imainun ka Diosan an
 'unánkë unikama upiokin
 sinánxunia.
- ³ Unin bakë bëchikë
 bakënkëkama ax ka
 upíokin sinánxunkian
 Diosanbi nu 'inánkë 'ikën.
- ⁴ Unin bënëá pain 'ixun bakë
 bëchikëkama ax ka
 achúshi uni 'akánanti 'unan
 'ixúan ain piakama tuíanx
 upí tani kuënkë usaribi
 'inun uni 'imia.
- ⁵ ¡Chuámarua ka pia 'itsa ñu
 uní ax 'ikën!
 Usaribi ka bakë bëchikë
 'itsañu unin tania,
 Usa 'ain ka axa ami nishkë
 unikaman ismainun

an bana mëníokë unikaman
 kuënkëx anu kuania atun
 bakë bëchikënen 'akinkëx
 rabinkë 'itima 'ikën.

Salmo 130

**Nukën 'Ibun ka ami
 katamëkëxun nu 'akian
 'ikë kikä bana**

- ¹ 'Ën 'Ibu Dios 'ën 'akë
 ñukaman 'imikëx kini
 'ukëmëu nipakëkësa,
 'ixunbi kana mi ñukákin
 ënkëma 'ain:
- ² ¡'Ën 'Ibu Dios 'ëx mi ñukáti
 munuma kia kamina kuati
 'ain!
 ¡Min kamina 'ën ñukákëxun
 min pabitan kuati 'ain!
- ³ 'Ën 'Ibu Dios, minmi unin
 'ucha 'unánkëbë kara,
 ¿uix mi rapasu kuanti 'ik?
- ⁴ 'Aínbi kamina min
 nux 'uchakëkama nu
 mëníoxunin,
 usa 'ixun kananuna nun mi
 rabiti kuëënin.
- ⁵ 'Ën bëru ñunshin bëtanbi
 kana Dios kainin,
 usakin 'ai kana ain bana
 kuati ami katamëtin.
- ⁶ 'Ën kana Nukën 'Ibu Dios
 kainin,
 an ñantan bërúankë
 unían pëkaratamainun
 'akësamaira okin.
 An bërúankë unikaman
 pëkaratia kainkë usaribiokin,
- ⁷ usaribi okin kamina Israel
 unikama mitsun kaínti 'ain,

an ka asérabi nuibanankë
'ixun nux uisaibi 'iti
kuëenima.

- ⁸ ¡An ka Israel unikama
nuibakin, atun
'uchakékama tērēnxunti
'ikēn!

Salmo 137

**Babilonia baka 'urama
tsótax masá nuituti
'ia ñuikë bana**

- ¹ Anu nu 'ikë Babilonia
anuax kananuna anu 'ikë
bakakama 'urama tsótax,
masá nuitukin Jerusalén
sinani iankēn.
- ² Álamos kakë ëma rapasu 'ikë
i aín pēñanu kananuna
nun arpakama bëntankēn.
- ³ Anuxun ka an nu bibiankin
uankë suntárukama,
'imainun kamabi an nu
bibiankin uankë unikama
atúnribi,
kuëeni kantanun kixun nu
kakëxa;
¡Kakin ka nun me Jerusalén
sinani kantanun kixun
nukama kakëxa!
- ⁴ ¿Usa 'aish karanuna Nukēn
'Ibu Dios,
rabi bëtsi menuax kantati
'ain? ¡Karanuna kantatima
'ain!
- ⁵ ¡Jerusalén, 'ëx mimi manukë
'ain, ka
'ën mëkēn anun ñu
mëëtisama 'aisama 'inun
'ë 'imikëma 'ain!

- ⁶ ¡Ianan ka 'ën anaribi 'ën
manxántami,
takáshki mi sinánkëbëma 'iti
'ikēn,
usa 'ain kananuna 'itsaira
kuëeni Jerusalén ami
sinani manuti 'ain!

- ⁷ Nukēn 'Ibu Dios edomita
unikamax,
Jerusalén ami nishkë
unikaman 'akëbë ësai kia,
a kamina sinánti 'ain:
¡A ëma ka ami birukian 'a
akama rurupakin 'akin
kēñuti 'ikēn!

- ⁸ ¡Babilonianu 'ikë unikama
mitsúxribi kamina kēñúké
'inuxun 'ain!
¡Chuámarua ka an nu
'asaribiokin nunun
rabanan kupikin uisakara
oisatania usokin mi 'akë
ax 'iti 'ikēn!
- ⁹ ¡Chuámarua ka an mitsun
bakë bëchikékama,
anun ëma kënëara ami
bixun rëké unikama atux
'iti 'ikēn!

Salmo 139

**Diosan ka kamabi ñu
'uania kikä bana**

- ¹ Nukēn 'Ibu min kamina uisa
karana,
'ëx 'ai kixun upiókin 'unanin;
² usa 'ixun kamina kamabi 'ën
'akë ñukama 'unanin;
'ianan kamina 'uranxubi
uisakin karana 'ën sinanin
abi 'unanin.

- 3 Min kamina kamabi 'ën 'akë
 ñukama 'unanínkin añu
 'anan karana añu 'aima
 kixun,
 ;kamabi 'ën 'akë ñukama
 'unanin!
 4 'Ën usai kiti bana 'unaníkë
 'aímabi kamina,
 mix Dios 'ixun uisa banan
 karana kiti 'ai abi 'unanin.
 5 Min kamina nëbétsiorakin 'ë
 bëararan;
 usa 'ixun kamina min 'ë isin.
 6 Usa 'ain ka min 'akë ñukama
 ax 'ën 'unántibëtan
 sënënmaira 'ikën;
 ;usa 'ikë kana ax
 'ëbëtan sënënmaira 'ikë
 'unánkasmain!
 7 ¿Uinu karana 'ëx min bëru
 ñunshin ëbiani kuanti
 'ain? ;Kana uinubi
 kuantima 'ain!
 ¿Uinu karana mi ëbiani 'ëx
 abati kuanti 'ain? ;Uinubi
 kana kuantima 'ain!
 8 'Ëx naíkamë 'ëo, manámi
 kuaruxunbi kana anuabi
 mi 'ën mërati 'ain;
 'imainun kana me
 'ukëmëuira kuabuxunbi,
 anuaribi mi mërati 'ain;
 9 'ëx pëchiu 'aish nuankiani
 kuani ami bari urukë ami
 kuananbi,
 ami bari kuabúkë
 parúmpapa 'ikë au tsóti
 kuankëbi kamina,
 10 'ë ënkinma isti 'ain;
 ;usa 'ixun kamina 'ë
 'akinkin bërúanti 'ain!
 11 'Ën kana bëánkibukë ami
 unéti sinánti 'ain,
 'ianan kana nëtë xabá axa 'ëx
 ami unénun bëánkibunun
 kixun sinánti 'ain,
 12 usa 'aínbi ka bëánkibukë
 anbi min istisama okin 'ë
 unëtima 'ikën,
 'ianan ka bëánkibukë ax
 nëtësaira 'inun pékikë 'iti
 'ikën.
 ;Min iskëx ka nëtë xabá
 usaribi bëánkikë ax 'ikën!
 13 Mìn kamina kamabi 'ën
 namikama 'akën;
 min kamina 'ën titan puku
 'ukë mëu uninun 'ë
 'imiakën.
 14 Usa 'ixun kana unin iskëma
 ñu 'akinmi 'ë unio 'ixun
 mi rabin,
 'ianan kana min 'akë
 ñukamaxa upí 'ain mi
 asábi ka kain.
 ;Usa 'ain kana usakin mi
 'a 'ikë asérabi ka ax 'ikë
 kixun 'unanin!
 15 Mìn kamina 'unanima 'ikima
 'ëx karana uisai kani a
 isakën,
 unëax 'ikësa 'inun 'ën,
 titan puku 'ukëmëúkúax
 'ëx kanikë ax ka me
 'ukëmëúkúax 'ëx kanikësa
 'iakëxa.
 16 Mìn kamina min bërúnbi
 uisai karana 'ëx uni 'inun
 'irui abi isakën;
 usa 'ain ka kamabi ax
 min kirikanu kuënëökë
 'iakëxa.

- Min kamina achúshi
 nètèrabi 'èx uni tankèx
 tsókè 'aímabi, uisai
 karana 'èx tsóti 'ai kixun
 abi mènókè 'iakèn.
- 17 'Èn 'Ibu Dios,
 min sinánkè ax ka 'èn
 sinánkèbètan sènémaira
 'ikèn;
 ;usa 'aish ka 'èn ñuitisama
 tèiratè 'iti 'ikèn!
- 18 'Èn ñuitisatankèxbi ka
 parúmpapa masi bèru iské
 usamaira a ñukama 'iti
 'ikèn;
 usa 'ikè tupunkin ñuikin
 kèñuamaxi 'uxax
 bèsukinbi kana mibèbia
 'ikè oti 'ain.
- 19 'Èn 'Ibu Dios,
 an 'atima ñu 'akè unikama
 a kèñunun 'imianan
 kamina,
 an uni 'akè unikama aribi 'è
 'ura 'inun 'imiti 'ain,
- 20 'imianan kamina axa mi ñui
 'atimati banakèkama a
 'anan.
 Axa min anè ñui 'atimati
 banakè unikamaribi 'ati
 'ain.
- 21 'Èn 'Ibu,
 ¿'èx kara ax mimi nishkè
 unikama ami nishin,
 'ianan karana axa mi ñui
 'atimati banakè amiribi
 nishima 'iti 'ain?
- 22 ;'Èn kana atu asérabi
 istisama tanin!
 ;Usa 'ain kana 'èx a
 unikamami nishkèsa 'ain!

- 23 Mix Dios
 'ixun kamina, 'èn nuitu
 'unánkin 'è tanti 'ain;
 'ianan kamina uisakara 'èn
 sinánkama 'ikè kixun
 'unánti 'ain;
- 24 'unánan kamina 'èn karana
 'atima ñu 'ai akamabi,
 'unánkin uisai karana 'èx ñu
 upí 'ai xèñibuti tsóti 'ai
 kixun 'è 'unánmiti 'ain.

Salmo 145

Kamabi unin ka Nukèn 'Ibu rabiti 'ikè kikè bana

- 1 Mixmi chaira Dios 'aish
 'apuirá 'ikè;
 kana min anè sinánkin
 xèñibua 'aínbi mi rabiti
 'ain.
- 2 Kamabi nètèn kana upiókin
 sinánxunkin;
 xèñibua 'aínbi min anè
 rabiti 'ain.
- 3 Nun 'Ibu Dios an ka chaira
 'ixun nukaman rabiti
 kuèènia;
 usa 'ain ka an 'akè ñukamax
 uisaira kara kixun nun
 'unántisamaira 'ikèn.
- 4 Usa 'ikè kananuna aín
 papa 'ixun nun bakè
 bèchikèkama min 'a
 ñukama ñuixunkin,
 min kamina kushiira 'ixun
 kamabi ñu 'akè kixun
 atúnribi 'unánun ñuixunti
 'ain.
- 5 Usakín ñuixunkèxa ax ka
 'apu kushiira 'ikè,

- kimainun kana 'èx min
kamina ñu chaiirabu unin
iskëma ñukama 'akën kïax
kiti 'ain.
- 6 Kikëbëa unikamax min
kushínbi kamina anun
rakuéti ñukama 'akën a
ñui kimainun kana,
'èx min kamina ñu chaiirabu
'akën kïax kiti 'ain.
- 7 Usakin ñuixunkëxun ka
mixmi nuibanankë ax ka
chaiira 'ikë ki,
munuma banakin ax ka upí
'ikë kikin mi rabikanti
'ikën.
- 8 Nukën 'Ibu Dios an ka
nuibanairakë 'ixun,
bënëtishi ami nishkin 'atima
okinma uni nuibatia.
- 9 Nukën 'Ibu Dios ax ka
kamabi unibë upí 'ikën,
usa 'ixun ka an unio
ñukama upíokin nuibakin
bëruaia.
- 10 ¡Mín unio ñukama an ka aín
Dios 'ikë mi rabiti 'ikën!
¡'Amainun ka min unikaman
asérabi min bana kikësa-
biokin 'akin upíokin
sinánkin mi rabiti 'ikën!
- 11 ¡'Ianan ka min nëtë upíra a
ñuiribi kiti 'ikën!
¡'Imainun ka min
kushinbimi 'a akama
ñuiribi kiti 'ikën!
- 12 ¡'Ianan ka unikamanribi min
kushinmi ñu 'a a kamaribi
'unánmiti 'ikën.
Usakin 'anan ka mix anu
'ikë ax ka upíra nëtë
- 'ianan chaiira 'ikë kixun
unikama ñuixunti 'ikën!
- 13 Mix 'apu 'ia ax ka xëñibua
'ainbi mix 'apu 'iti 'ikën,
usa 'ain ka kamabi
unin rëbúnki ax mix
kuëenkësabi oi 'iti 'ikën.
- 14 'Ën 'Ibu Dios min kamina
axa tëmërakë unikama,
'imainun axa atsankëkama
aribi kushinun 'imin.
- 15 Kamabi unin ka
anun 'inánti nëtë 'ikëbëtan
min 'inánkëxun piti
binuxun kainia.
- 16 Usa 'ain kamina 'inántisabi
tankin
a bitsi kuëënun axa ënë
menu tsókë unikama
'inánan nuribi 'inánkin
kamabi ñuina aín piti
'inánin.
- 17 Nukën 'Ibu ax ka uisakin ñu
'akatsi kara kia,
usakinbi kamabi ñu upíokin
'aia.
- 18 Nukën 'Ibu ax ka an rabikë
unikama 'urama 'ianan,
an asérabi këmëkinma
rabikë akamanu 'ia.
- 19 An ka an rabikë unikaman
kuëenkësokin 'axuanan;
uínsaran kara 'akinun
ñukatia anun ka
ñukákëxun kuankin,
'akianan iémia.
- 20 Nukën 'Ibun ka an nuibakë
unikama nuibakin bëruaia,
'aínbi ka an ñu 'atima 'akë
unikama 'atima okin
këñuia.

21 ¡'Ën kana 'ën kuëbitanbi
 Nukën 'Ibu rabiti 'ain!
 ¡'Amainun ka kamabi unínribi
 upíokin sinánxunkin aín
 anë upíira a rabiti 'ikën,
 bërí 'ananbi ka xëníbua
 'aínbi rabiti 'ikën!

Salmo 148

Nukën 'Ibu an unio 'ixun rabiti bana

1 ¡Usa 'ain ka ësokín Dios
 rabikanti 'ikën!
 ¡Naínu 'ikë Nukën 'Ibu Dios
 rabinun ka 'akan!
 ¡Manámi 'ikë Nukën 'Ibu
 Dios rabinun ka 'akan!
 2 ¡Aín ángelkama atúnribi ka
 kamaxunbi Dios rabiti
 'ikën!
 ¡Aín suntárukama naínu 'ikë
 atúnribi, ka Dios rabiti
 'ikën!
 3 ¡Bari 'imainun, 'uxënribi ka
 rabiti 'ikën!
 ¡An mananmixubi pëkakë,
 akamanribi ka rabiti 'ikën!
 4 ¡Naíkamë 'ëo manami 'ikë
 anribi 'amainun ka a
 manami 'ikë
 'umpax a kamanribi,
 naínuxunbi rabiti 'ikën!
 5 Nukën 'Ibu ax ka rabikë 'iti
 'ikën,
 axa usai ka 'iti 'ikë
 kikëbëshi ka kamabi ñu ax
 kikësabi oi uniakëxa;
 6 an ka kamabi ñu nëtë
 xëníbua 'aínbia usabi
 'inun,

'imianan ax kikësabi oí 'iti
 banakama aribi uínbia
 bëtsiokin 'atëkëntima okin
 'akëxa.

7 ¡Nukën 'Ibu Dios ka
 menuxun 'amainun,
 parúmpapanu 'ikë ñuinakan
 'ëo, 'imainun parúmpapa
 nëminu 'ikë akamanribi
 rabiti 'ikën!
 8 ¡'Amainun ka kaná mëríkë,
 matsi bëruñu,
 'imainun matsi uxu
 kuainkë 'ianan kuénkuru
 akamanribi 'ati 'ikën!
 ¡'Amainun ka suñúan
 bënámë kuatsinkë anribi,
 ax kikësabiokin a rabiti
 'ikën!
 9 'Amainun ka bashikama
 'ianan me matákama
 'imainun.
 Kamabi kunxankama 'ianan
 axa tuákë ikama anribi
 rabiti 'ikën
 10 ¡'Imainun ñuina 'arakakë,
 ñuina 'arakakëma a
 kamanribi 'ati 'ikën!
 ¡'Ianan ka pëchiu ñuinakama
 'imainun pukun níríkë a
 kamanbi rabiti 'ikën!
 11 ¡'Amainun ka kamabi menu
 'ikë 'apukama 'imainun
 bëtsi bëtsi ëmanu 'ikë
 uníkama!
 ¡'Amainunbi ka 'apukama
 'imainun aín kushibu
 akamanribi rabiti 'ikën!
 12 ¡'Imainun ka xanukaman,
 'amainun uni bënábu xanu
 chipashbu 'imainun uni

kaniakäkë akamanribi
rabiti 'ikën!

- ¹³ ¡Kamaxunbi ka Nukën 'Ibu
Diosan anë rabiti 'ikën,
an ka aín anë ñuikin usakin
rabiti kuëënia!
¡Ax ka chaiira 'aish naíkamë
'ëo 'imainun mekama
manámi 'ikën!
¹⁴ ¡Diosan ka aín unikama
kushioia!
¡Usa 'ain ka nux aín uni
'ixun rabimainun aín uni
a 'urama 'ikë akamanribi
rabiti 'ikën!
¡Usa 'ain kananuna ashi
ësokin rabiti 'ain!

Salmo 150

**A mëëkin anun Dios rabiti
ñukama ñuikë bana**

- ¹ ¡Usa 'ain kananuna ashi
ësokin rabiti 'ain!
¡Rabikin aín xubunuxunbi
rabikë ka Dios 'iti 'ikën!
¡Rabikin naíkamë 'ëo kuman
batsisa 'itanua unio
anuxunbi rabikë ka 'iti
'ikën!
² ¡Rabikë ka Dios 'iti 'ikën,
ax kushiira 'ixun ka aín

kushínbi ñu chaiirabu
'akëxa usa kupín!

- ¡Rabikë ka bëtsi ñu
kushibëtan sënënmaira ax
'iti 'ikën!
³ ¡Rabikin ka manë banañu
banokin anun rabikë 'iti
'ikën!
¡Rabikin ka arpa 'imainun
bëtsiokin 'akë a mëëkin
ati anúnribi rabikë 'iti
'ikën!
⁴ ¡Rabi ka manë sharíkati 'akë
a sharíkai abi tani ransati
'ikën!
¡Rabikin ka a xunkati 'akë
a xunkai 'ianan anun
mëëti risi satëonkin 'akë
akama mëëkin rabiti
'ikën!
⁵ ¡Rabikin ka manë parókin
ratusa okin 'akë a
tsarankakin rabiti 'ikën!
¡Rabikin ka bënëkinshi
manë tsarankakin rabiti
'ikën!
⁶ ¡Kamabi ñuina axa suñun
uinkë 'imainun unikama
anbi ka rabiti 'ikën!
¡Usa 'ain kananuna ashi
ësokin ax kuëënkësabi
okin rabiti 'ain!

PROVERBIOS

Kirika anua upí bana 'unánti kuënëo

1 ¹ Ënëx ka Salomón Davidtan bakë bëchikë Israel kaman 'apu ax kia bana 'ikën, ² ax ka uisai 'i kara:

sinánñuira 'ixun bëtsi
'ësëkin, uisai kara a
banakama kia kixun
'unánmiti a 'ikën,

³ 'ianan ka uisai 'ësëanáni,
upitax bëtsibë tsóti,
upí ñuishi 'ati, upí sinánñu
'ianan: rabiakati
banakëma 'iti a kamaribi
'unánmiti bana 'ikën;

⁴ a banakaman ka uni bënëabu
ñu 'unairakëma 'ikëbi,
upíokin 'unánkin a
banakama kikësabiokin
'ai sinanakin chuámarua
tanun 'imia.

⁵ Uix kara sinánñuira 'ianan
upíokin bana kuakë
'ixunbi kuatia ax ka,
ñu 'unánkësamaira okin a
banakama 'unani anunbi
aín sinan chaiira 'iti 'ikën,

⁶ uisai kara ñu 'unairakë
unikama ax bëtsi ñuikësai
kia anbi kuanan,
bëtsi ñu ñui banakë
'imainun a 'unánti
banakama kikë abi uisai
ki kara a banakama kia
abi kuatia.

⁷ Uikamax kara ñu 'unánkëira
'isatania an ka Diosan
bana kikësabiokin 'akin;
uisai kara a banakama kia
usabi okin 'ati 'ikën;
'aínbi ka an bana kuakëma
unikama ax uisabi okin
kati kuëënima 'ianan,
uisa bana upibi 'unámikin
kaisama 'ikën.

Usai uni bënëakama bëtsin paránxun ñu 'atima 'amikaskëx 'iti bana

⁸ Ën nuibakë bënëá unikaman
min papan 'ësëkëxun
kamina aín bana kuati 'ain,
kuanan kamina min titan
'unámikin kakë bana a
kamaribi manutima 'ain,

⁹ a banakamax ka upíira
ñumi min tëxanu tëñuxun
'arakakësa 'ianan:
achúshi mañuti upíira min
maxkánu mañukësa 'iti
'ikën.

¹⁰ Usa 'ain kamina uni
'uchañukaman parántisa
tankëxunbi,
jatu kuëënxuntima 'ain, 'ën
nuibakë bënëá unikama!

¹¹ Atun sapi ka mi kati 'ikën:
Nukamabë kamina kuani
uti 'ain;
nun kananuna uisokin 'aisa
kara istánkëx anuxun ñu
'atima 'atinu unëti 'ain,

- usakin 'atankëxun kananuna
 anu pakëtia uisa ñu
 'akëmabi uni 'axun aín
 ñukama unéxun kainxun
 biti 'ain.
- 12 Usakinnu 'akëx ka ñu upí
 'akë unikama ax
 nëminra kini anu pakëtia
 ñukësa usaribi 'iti 'ikën.
- 13 Usakin 'atankëxun atun
 ñukama ashi bitankëx
 kananuna bëtsi bëtsi ñuñu
 'iti 'ain,
 ;usakin 'akin kananuna
 mëkamakë ñukama nun
 xubukamanu bukunti 'ain!
- 14 Usa 'ain kamina
 nukamabëtan minribi
 uisax karanuna kuríkiñu
 'iti 'ai kixun tani 'uti 'ain,
 usa 'ain ka nun 'akë ñukama
 ax kamaxunbi nun biti ñu
 'iti 'ikën.
- 15 ;Usakin kakëxbi kamina
 atubë kuantima 'ain bënë
 unikama mitsux!
 Usai 'ikin kamina atúan ñu
 'aisama 'akinkaskëxunbi
 atubëtan 'atima 'ain,
- 16 usai 'ikin ka atun bënëkinshi
 ñu 'atima 'ati sinánxun
 'aia;
 ;'ianan ka bënëkinshi uni
 aín imi 'apamikin 'ati
 sinánxun 'aia!
- 17 Amia ñu 'itánun nankë axa
 an
 istisokin nankë ami ka
 'isákama pakëtima,
- 18 usa 'aínbi ka a unikamax
 atun tsótimi kuaikin,
- anu ñuina pakëti 'akë,
 usaribiokin atúnbi unéxun
 ñu 'atima 'akë anunbi
 'aisama ñunu pakëtia.
- 19 Usaribi ka an ñuñu 'ixunbi
 'itsaira ñuñu 'iti kuëënkë
 unikama atux 'ikën:
 usa 'aish ka 'itsaira ñuñu 'iti
 kuëëni anunbi bamaia.
- Ñu 'unania bënë unikama
 upí sinánñu 'iti bana**
- 20 An ñu 'unánkë unikama ax
 ka anun
 xubunu kuantí ëman anuax
 kianan anun ëmanu
 kuantí bai cha 'akë anun
 kuani 'ësaí nukaman
 kuanun kiti 'ikën;
- 21 kianan ka 'apukaman bana
 mënókë ëma xëkuëkama
 'imainun anuxua ñu
 marukankë anuaxi
 kianan ëma sënënakëkë
 anuxunbia kuakanun kiti
 'ikën:
- 22 Uni bënëkama mitsux
 kamina usai 'iti ka kixun
 bënëkinshi ñu 'atima 'aisa
 'ianan,
 usakin ñu 'akëxa asábi 'ikë
 kixax ami kuaianan bana
 kuakëma 'ikanin,
 ;usa sinanbu 'ixun kaina
 uñsarainra
 mitsun usai 'ikin ñu
 unántisama taní ami
 kuaikë akama ënkanti
 'ain?
- 23 Usa 'ain kamina 'ën kakëxun
 'ën bana kuati 'ain,

- kuatia kana 'ën mitsu
'ën 'unánkë banakama
'unánmianan;
'ën sinánkë banakama mitsu
ñuixunti 'ain.
- 24 Usa 'ain kana 'ën mitsu
ënumi ukanun kan,
'ainbi kamina mitsun 'ën
kakëxunbi 'ën bana
kuaisamatan.
- 25 Usai 'ikin kamina 'ën
kakëxunbi 'ën bana
kuaisama tankin timakan;
'imainun kamina usai
kamina 'itima 'ai kakin
'ësëkin kakëxunbi 'ën
bana kuaisama tankan.
- 26 ¡Usa 'ain kana uisa ñu
'atima kaina inuti, a nëtë
'ikëbëtan anun 'ën mitsu
usanti 'ain!
¡imainun kana uínsaran
karamina mitsun
rakuétanshi bamatisa
tankani anun 'ëx mitsumi
kuaiti 'ain,
- 27 'ianan ka uínsaran kaina
mitsux rakuëanan
bëtsi bëtsi ñu mitsunu 'ikëbë
bënëti masá nuitukë
an ka suñuanën kamabi ñu
këñubëtsinkësa usaribi
okin mitsu 'ati 'ikën!
- 28 Usai 'ikin kamina a nëtën
'akinnun kixun 'ë kuënkanti
'ain, 'ainbi kana 'ën mitsun
kakëxunbi kuashiti 'ain;
usokëxun barikinbi kamina
'ë mërakantima 'ain;
- 29 usa 'ainbi kamina mitsun 'ën
'unánmikaskëxunbi,

'unanima 'ianan Diosan bana
kikësoi 'isamatankanin.

- 30 Usai 'ikin kamina mitsun
'ën 'ësëkëxunbi 'ën bana
kuaisama tankin timanan;
'ën usai 'iti mitsu 'unánmikë
usai 'isama tankanin.
- 31 ¡Usaími 'ikë anbi ka mitsu
'upitax 'isama okin
tëmëramiti 'ikën!
¡Usaími 'ikankëbë ka
mënioisama mitsúnbi
sinánxun 'akë 'aisama
ñukama ax 'iti 'ikën!
- 32 Axa bënëkinshi ñu 'atima
'amitisa unikama ax
ka ñuti 'ikën upíokin
sinánxun ñu 'akëma kupí,
'imainun ka an bana
kuakëma unikama
atúxribi anbi bërúankakin
ñu 'akëma anunbi 'aisama
orakakë 'iti 'ikën,
- 33 'ainbi ka uin kara 'ën
kakëxun 'ën bana kuaxa,
ax kuni 'upitax chuámarua
tsóti aña ñu 'atimamibi
rakuétima 'ikën, kiox ka
an ñu 'unánkë unikama
kiakëxa.

Sinánñuira 'inuxun a 'unánti bana

- 3** ⁵An ñu 'unánkë unix ka ësai
kiakëxa: Min nuitunënbi
sinani kamina Nukën 'Ibu
mi katamëti 'ain,
usai 'i kamina rabiakati
'ën kana bëtsi unin
'akësamaira okin ñu 'unan
kiox kitima 'ain.

- 6 Kamabi ñu 'akin kamina
Nukën 'Ibu Dios mia
'akinun a pain ñukáti 'ain,
usokinmi 'akëxun ka kamabi
upíokin 'anun mi 'amiti
'ikën.
- 7 Min sinanën kamina 'ëx
kana ñu 'unainra 'ai kixax
kitima 'ain;
usai 'ikima kamina Diosmishi
katamëkin ñu 'atima 'atimi
sinánkë a manuti 'ain:
- 8 ¿usai 'i kamina uni ro
xëatankëx
'ikëσαι min nami kushiti 'ain!
- 9 Nukën 'Ibu Dios kamina ami
'arakakë min ñukama 'inánti
nankë a 'inánan kamina,
min naënu 'apákëxa
tsinasati tuákë aribimi
bixun 'inántimi nankë a
'inánti 'ain;
- 10 usokin mi 'akëbë ka anu
nanti 'akë anuax min
piti ñukama këñutima
'imainun ami xëati
nankëkama ax anu nankë
anuax këñutima 'ikën.
- 11 Uni bënákama min kamina,
Diosan usai 'iama 'inun
kakëxun kuaisama
tantima 'ain
'imainun kamina an mi
usai kamina 'itima 'ai
kixun kakëx a kuëënima
nishtima 'ain;
- 12 an nuibakë uni a ka Diosan
usakin kamina ñu upima
'atima 'ai kixun 'unánmia,
achúshi unían aín bakë
bëchikë a nuibairakë a

- ñu 'atima 'axuma 'anun
kakësaribi okin ka an 'aia.
- 13 Chuámarua ka an ñu
'unántibi sinánxun,
upíokin kuakin 'unánkë ax
'iti 'ikën;
- 14 usa 'ain ka usakian 'akë ax
manë kuríki bikësamaira
'iti 'ikën,
an ñu 'unánkë an
kuri marukin anun
kanánkësamaira 'iti 'ikën.
- 15 Ñu 'unánkë ax ka maxá
upíira iskësamaira 'ianan;
¿bëtsi ñukama unin kuëën
irakë usamaira 'iti 'ikën!
- 16 Usa 'ain ka uni ñu 'unánkë
ain mëkeu anun xëñibua
'aínbi tsókësa 'ikën,
mëmiuribi mëshpakësa 'i
kuëënkë ax 'iti 'ikën.
- 17 Usai 'ikian an nu 'ësëké ax
ka upíira 'ikën;
an ka ñu 'atima 'aíma upitax
tsónun uni 'imia.
- 18 Uix kara ñu 'unairakë 'ikë
ax ka i bimiñu unin upí
iskë usaribi 'ixun 'atima
ñu 'aisa tankinbi tënëia;
ax ka chuámarua tani usokin
ñu 'akëma 'aish tsóti 'ikën.
¿Ax ka chuámarua usakin ñu
'akë 'aish tsotia!

**Chikish unikama
usakin 'ësëti bana**

- 6** Anua 'ikë aín putu anu
kuanxun kamina:
uisai kara 'unán 'ia,
isikuanti 'ain, chikish
unikama;

- anuxun kamina a ñu kara
'aia akama iskin anua
'unánti 'ain:
- 7 an usakin kamina ñu 'ati 'ai
kixun kanan usai kamina
'iti 'ai kixun an kati aín
'apu 'aíma 'aínbi ka,
- 8 baritiañu atun piti bikë a
aín kininu bukunruia.
- 9 ¡Uínsaran kaina chikishimi
'uxtisashi tankë anuax
niruti 'ain!
¡Ianan kaina uínsaran
mitsux 'uxi rakábukë
anuax nirukanti 'ain!
- 10 Usai 'uxtisa tani bëti
'uxunmi namánan,
min pëñan 'ikúbianx 'uxi
tantikëbëbi ka,
- 11 kuainbëkinishi nikë uníxa
'akanantishi 'aish
mëníokax,
ukë usaribi kuatsini ukin
ñuñuma 'iti an mi biti
'ikën.
- Ënë ñukama 'ati ka
Dios kuëenima**
- 16 Anu ka mapai achúshi
'imainunbi,
achúshiribi a 'atia Dios
kuëenkëma a 'ikën:
- 17 ax ka an 'atimakín bëtsi uni
iskë,
ax këmëi banakë uni,
uni an uisa ñubi 'akëmabi
bëtsi 'akë uni,
- 18 an ñu 'atima 'atishi sináncë
uni,
an ñu 'atima 'ati sinánishi
nikë uni,

- 19 usakinsa ñu 'axa kixax këmëi
banakë uni
'imainun an aín xukénbëbi
mëëananti barikë uni
akama ka ax 'ikën.

**Xanu bëtsi bëtsi unibë 'ikë
uni paráni usai kikë bana**

- 7** 1 Ën kakëxun kamina 'ën
banakama kuati 'ain,
bëná unikaman, 'ën bakë
bëchikësa 'ikë kana mi
kain;
'ën mi kakë ax kikësaibi 'iti
banakama ënë kamina
manukinma sinánti 'ain.
- 2 Ën bana ax kikësaibi 'iti
'imainun a 'unánti bana mi
'unánmikë akama kamina;
min bëru napu ami
'akësaribi okin upíokin
bëréanti 'ain, usakin 'ai
kamina upí tsókanti 'ain.
- 3 Ianan kamina min mëkënan
tuinkësa 'itánun 'akin,
min maxkánubi 'inun
upíokin 'unánti 'ain.
- 4 Mí chirabakë xanusaira
'ikë ñu 'unainra 'iti a
nuíbanan,
kamina min 'unáncë uni
'akësaribi okin sinánñuira
'iti bana aribi manukinma
sinánti 'ain.
- 5 Usakín a banakama 'unáncë
'ixun kamina, an bëtsi
ënxun bëtsi uni bikë
xanun abë 'inun kakëxbi
abë 'ikinma,
bana upitan mi kuëmënin
kakëxunbi kuëëntima 'ain.

- 6 Achúshi nētēn kana 'ēn xubu
xēkuē chukúma anun isti
'akē anun,
uanxun aín xabankēnēn
iskēxbi ka,
- 7 uni bēnákama an
usa ka kixun ñu
'unairakēmakama,
anu 'iakēxa, atubē ka achúshi
uni bēna an ñu 'atima 'ati
kuēēinrakē 'iakēxa usa 'ikē
kana a isakēn.
- 8 Iskēx ka anun xubunu
kuanti bai kuanx anu
kēñúkē anun shitákiani,
kuani amia xanu aín xubu 'ikē
amibi kikian kuankēxa.
- 9 Kuanbi ka xupibuti ñantan-
bukēbē bēankibuakēxa.
- 10 Usaia 'ikēbēa xanu aín
'ikēnuax chikitia uni an
iskēxbi ka
bētsi bētsi unibē 'ikē xanu
'ikēsaibi upiti mēnókakin
upí chupa pañuxunbi aín
nami bērúankēma 'iakēxa,
- 11 usa 'aish ka achúshi xanu
an bēnēkinshi ñu 'akē
'imainun abi sinánxun
uisa ñu kara 'aisatania
usakín 'anan,
aín xubunubi tsóti 'unánma
'aish,
- 12 kuainbēkinishi ēmanu
nianan anua uni tanti tsóti
'akē, 'ianan anun uni nikē
bai aín sēnēnkē anuxunbi
kainxun,
uínu 'ikē uni pain kara
mēraia a bixun banakinkē
xanu 'iakēxa.
- 13 Usa 'ain ka xanu an uni
bēna a 'ikúkin bikin
bētsuku kakín,
sinanimaishi banakin kakēxa:
- 14 'Ēn dioskama xaroxunkin
bikē nami 'ēn xubunu 'ikē
a 'ēbē kuanxun pi kuanti
kaina kuēēntima 'ain,
bērí kana 'ēn usokin 'akatsi
kikē usokinbi 'axuntankēx
asábi 'iti 'ain.
- 15 Usa 'ain kana mibē
mērananux anumi 'ikē
anu chikían;
j'ianan kana mi istisaira
tan, usa 'ain kana bērí mi
mēran!
- 16 Anu 'ēx 'uxkē anu kana
upíira okin lino
anun rakuti 'akē egipcionua
'ēn marukē a 'apabētsian,
- 17 'anan kana sanuira 'itánun
áloe 'imainun
canela kakē ro a 'imainun
aroma kakē mirra 'akē
anúnribi 'abētsian.
- 18 Usa 'ain kamina 'ēbē anuxunu
nun kuēēnkēsokin;
pēkaratamainun 'ē nami mi
'aminun anu kuanti 'ain,
usai 'i kananuna anuax nu
rabē kuēēnti 'ain,
- 19 'ēn bēnē ka 'ēn xibunuma
'ikēn:
an ka 'uraira kuankin
'ēratsushi 'ē ēbianxa;
- 20 kuankin ka achúshi pisha
kuríki buánxa;
usa 'ain ka anun 'uxē turuti
nētē 'itámainun masima
utima 'ikēn.

- 21 Usokin bana upitan kakëx,
kuëënkín ka uni bëna kana
'ati 'ai kixun sinánbiani,
22 uni bëna ax xanu a nuibiani
abë kuani:
vaca bënë anuxun 'atinu
buánkëx kuankësa usaribi
kiani kuanxa,
usai 'ika chaxu ami 'iti
maban nankëmi 'ikë
usairibi 'ia,
23 pian aín xabánu 'akëx 'ikësa
usaribiti 'ianan;
ñuina pëchíñu ami 'iti nankë
'aínbi ami,
'i kana bamati 'ai kixun
'unaxmabi ami 'ikësa
usaribiti 'iaxa.
24 Usa 'ain kamina uni bënë
mix 'ën kakëxun,
'ën bana kuati usaibi 'iti
'ain.
25 Usa 'ain kamina iskin
amiokin sinántima 'ain;
'ianan kamina a nuibiani
abë kuanti sinántima 'ain,
26 a xanu 'ucha kupí ka 'itsaira
uni ñuaxa;
jusa 'aish ka an ñumikë uni
'itsaira 'ikën!
27 Uinu 'ikë unikamax kara aín
xubunu atsínia,
ax ka aín ñuti baria anu
kuankë 'ikën.

Usai ñu 'unan 'aish
upí 'iti bana

- 8** 1 Ñu 'unankë 'iti axa munuma
banai kikëσαι 'imainun ka;
sinánñuira 'iti axribi 'ain
bana kuanun munuma

- banai kushin kikësa 'iti
'ikën.
2 Ax ka 'ain bashi tësapanu
nirakëkësa 'ianan,
anun 'inúkë baikamanu
nirakëkësa,
3 'ianan ka anun atsínti xëkuë
chakama 'urama nirakëax,
anun ëmanu atsínti
xëkuënuax kikësa 'ikën:
4 'Ëx kikë banakama ënëx ka
mitsun kuati kikë bana 'ikën.
5 Bënë unikama ñu
'unairisamakama,
jmitsun kamina 'ashi
buinxun upíokin ñu 'ati
'unánti 'ain!
6 'Ën mitsun uisa ñux kara upí
'ikë kanan,
uisa ñu 'aia kara bëtsin añux
ka 'atima 'ikë mi katima
bana kamainun kamina
kuati 'ain.
7 'Ën mitsu kati bana ax ka
aséرابي 'ëx kikë 'ikën,
'ëx kana këmëi banati
kuëëniman.
8 Kamabi bana 'ëx kikë ax ka
aséرابي upí 'ikën;
a bananu ka këmëi banakësa
bana 'aíma 'ikën.
9 Uin kara 'ën bana kuation,
an ka 'ën banakama ax
ka aséرابima 'ikë kixun
mitsu katima 'ikën.
10 Usa 'ain ka ñuñu 'isatanan
kuríkiñu 'ianan kuriñu
'isatankin sinánkë a
'imainun
'ën 'unánmikë banakama
'ashi 'unánkanti 'ikën.

- 11 Ñu 'unáinrakë 'iti ax ka
maxá upíira pënëké abëbi
sënënmaira 'ianan;
jkuëinrakin bikë ñukama
axi abë sënënma 'ikën!
- 12 'Ëx kana ñu 'unáinrakë a
'ain,
usa 'aish kana sinaínrakë
abëbi 'in,
usa 'ixun kana upíokin bana
ñuixunkë a mërati 'unan.
- 13 Uin kara Diosan kakësokin
'aia an ka ñu
'atimakama a timati 'ikën.
'Ëx kana rabiakakë
'imainun, bëtsi unibëtan
sënënma kana 'ai kikë uni
ami 'ianan,
'atima ñu 'akë 'imainun
këmëi banakë uni amiribi
nishin.
- 14 'Ënu ka anun ësëananti a
'imainun anun ñu upíshi
'akin pëuti ax 'ikën,
'ianan kana 'ëx anun ñu
'unainra 'iti a 'ianan, kana
kushiñu 'iti aribi 'ain.
- 15 'Ë kupínka 'apukama 'apu 'ia,
usa 'ain ka aín kushikaman
usai uni 'iti bana nania.
- 16 'Ën kana 'apukama aín
kushiibu,
'imainun anun sipuanuxun
kati bana kikësabiokin
'apukama anun 'amin.
- 17 'Ën kana uikaman kara
'ë nuibatia a kamaribi
nuibatin,
'imainun ka uikaman kara
'ë baria a kamanribi 'ë
mëraia.
- 18 'Ën kana nuibakin ñuñuira
'imikin,
'aisamaira ñuñu 'ia bërâma
'iásamaira 'inun 'imin.
- 19 'Ën 'inánkë ax ka kuri
charokëxa upíira 'ikë
iskësamaira 'ikën;
'imainun ka 'ën 'inántisa
tankë ax manë uxua
upisamaira 'ikën.
- 20 'Ën kana ñu upí 'ati sinani
bai puntëtan nikësa 'ixun,
upí ñushi 'ati sinanin.
- 21 Usa 'ixun kana an 'ë nuibakë
akamaribi ainan 'iti ñu
'inánti 'ain;
usokin 'akëx ka aín
xubukamanu 'itsaira ñu
upíñu 'iti 'ikën.
- 22 Nukën 'Ibu Diosan ka
kamabi ñu uniokin 'ë
irapain uniokëxa,
usakin 'ë pain 'atankëxun
ka kamabi ñuribi uniokin
taëokëxa.
- 23 Usakin ka me uniokëmapan
'ixun 'ë irapain.
Uniokë 'iakëxa.
- 24 'Ë irapain ka
parúmpapakamabëa,
xëxákama 'imainun baka
rarakama 'isama pain 'ain
uniokëxa.
- 25 Bashikama 'imainun matá
mekama 'aisama pain
'ixun ka Diosan 'ëira pain
'ati sinánkë 'iakëxa;
- 26 usa 'aínbi ka me unionan anua
kóti ñukamaribi 'anan,
uisa me chamarabi
uniokëmapan 'iakëxa.

- 27 Uínsaran kara naíkamë 'ëo
kuman batsisa a;
parúmpapa chaiira manámia
'inun uni oia anu kana
'ëxribi anu 'iakën.
- 28 Uínsaran kara naíkamë
'ëonu anubia 'itinu nëtë
kuin 'imianan,
parúmpapa nëminra anubia
'itinu 'imianan,
- 29 anubia rakanun parúmpapa
baka kanan,
meribi anuaxa shaíkitinuma
'imia,
- 30 anu kana 'ëxribi a ënima
abëbi 'iakën.
Anu kana an ñu uniokë
unisa 'aish nëtëtibi 'ëx
kuëenmi anu 'iakën,
usai 'ikana an ismainunbi
kamabi nëtë abë
kuaiakën;
- 31 usa 'ain kana Diosan me
uniokë 'ain anuax kuëëni,
jchuámaruatankin
unikamabë kana 'ëx 'ai
kixun sinani kuëëankën!
- 32 Usa 'ain kamina bërí mitsux
uni bënëbu 'ixun 'ën
kakëxun kuati 'ain;
kuati kamina 'ëx 'ikësaribiti
'i chuámarua 'ikanti 'ain.
- 33 'Ën 'ësëkin kakëxun kuanan
kamina;
sinánñuira 'iti bana 'ën
mitsu ñuixunkë ënëribi
kuaisamatankin timatima
'ain.
- 34 Chuámarua ka uin kara 'ën
kakëxun 'ën bana kuatia
ax 'iti 'ikën,

'ianan ka kamabi nëtëán an
bëruánkë unisa 'ixun 'ën
xubu xëkuë kamanuxun,
bana kuati ukë a ka Diosan
'akinti 'ikën.

- 35 Uin kara 'ën kakëxun kuatia
an ka uisai
'ira kara upiti tsóti 'ikë
kixun 'unánti 'ikën,
usai 'ia ka Diosan kuëenkin
'akinti 'ikën;
- 36 usa 'aínbi ka uix kara 'ën
kakëxun kuaisama tani
'uchaia a unix ka uisa
ñu kara 'iti 'ikë kixun
'unánimabi tsóti 'ikën;
juikaman kara 'ën kakëxun
'ën bana kuaisamatania
an ka aín bamati baria!

**Salomónnëxa ñu 'unáinrakë
'aish kia ñuikë bana**

- 13** ¹Uinu 'ikë unin bakë
bëchikënën kara ñu
'unánkë isa tania
an ka aín papan
'ësëkëxun aín bana
kuatia;
- usa 'aínbi ka uin kara
'ësëkëxunbi bana kuaisama
tania ax uisakinbi kaisama
'inun nishia.
- ² Uix kara 'upiokín ñu 'akatsi
kia an ka ax kikësabiokín
'axun ñu bitsia,
usa 'aínbi ka 'atima sinánñu
unikamax upiókín
sinánkin ñu 'aíma, 'aisama
ñunu pakëti 'ikën.
- ³ Uix kara sináinrax banaia an
ka aín tsóti bërúaiia;

- usai 'imainun ka axa
sinanima 'atimati banakë
uni ax aín banakënënbi
'atimorakatia.
- 4 Uin kara chikishan tapun
'ixunbi ñu bisatania an ka
añu ñubi bitsima;
usa 'aínbi ka uix kara ñu
mëekë uni 'ikë an kuni an
bisatankë ñu bitsia.
- 5 Uni upí sinánñu an ka këmëi
banakë a kuëënima;
uni ñu 'atima 'akë ax ka ñu
'atima 'aibi anunbi rabinti
'unánma 'ikën.
- 6 Uni upí sinánñukama ax
ka an ñu upí 'akë anunbi
upitax nitsia;
'aínbi ka an ñu 'atima 'akë
anunbi uni 'uchañunëx
tëmëraia.
- 7 Anu ka bëtsi bëtsi uni
ñuñuma 'aishi ñuñu
'isatankë 'ikën,
'imainun ka bëtsi bëtsi uni
ñuñuira 'aishi ñuñuma
unisa 'ikën.
- 8 Ñuñuira uni a ka bëtsi unin
aín ñu kupí ñatankë 'iti
'ikën, 'aínbi ka ñuñuira
'ixun aín kuríkinën kupíox
chikiti 'ikën;
usa 'aínbi ka ñuñuma
unikama atun uínsaranbi
a 'akatsi uni kikä bana
kuatima.
- 9 Upí sinánñu unikama ax
ka tirítan pëkakësa 'aish
kuëenti 'ikën;
'aínbi ka 'atima sinanñu
unikama ax tirí bënákënu
'ikësa usaribi atun tsóti
'ikën.
- 10 Axa rabiakakë uni an ka
bëtsi unibë mëëanantishi
kuëënia;
usa 'aínbi ka sinan
mëninñushi uni an 'ësëkin
kakëxun bana kuatia.
- 11 'Itsaira ñu mëëi
tëmëraikinma bikë ñu
ax ka basikëma 'aínshi
këñutia;
usa 'aínbi ka unin ñu
mëëxun bikë ax kuni
munu bixun bixun nankë
ax 'aisamaira 'inun
chanun 'imia.
- 12 A 'ati sinánxun 'akë ñu
ax 'ikëbëma ka uni
masánuitutia,
'aínbi ka usakin 'ati
sinánxun 'akë ñu ax 'ikëbë
kuni uni kuëënia.
- 13 Uin kara kakëxunbi bana
kuakinbi ñu 'aisama tania
ax ka usakin 'axuma
anuma kana 'ia kixax
masánuituti insa tani kiti
'ikën;
usa 'aínbi ka an kakëxun
bana kuakë ax kuni
'upitax tsóti kuëenti 'ikën.
- 14 An ñu 'unánkë unikaman
'unánmikë banakama ax
ka anun tsóti 'ikën,
usa 'ixun ka bamatinu 'ikëbi
nu iémiti 'ikën.
- 15 Uix kara 'upiokin 'ësëkin
bana uni ñuixunkë 'ikë a
ka kamabi unin aín bana
kuatia,

- 'aínbi ka an 'atimakin
uni bana ñuixunkë
uni ax ka aín bana
unin kuaisamatankëbë
tëmëraia.
- ¹⁶ Uni upí sinánñu an ka
'upiokin sinánkin ñu 'aia,
'aínbi ka 'atimakin ñu 'akë
uni a usakin ka a unin
ñu 'aia kixun unikaman
'unania.
- ¹⁷ An bana ñuitia bëtsi unin
xukë uni an 'atima
banaishi uni ñuixunkë an
ka 'atima bana ñuixunkin
uni 'aisama sinánmia,
'aínbi ka an bana upí ñuitia
bëtsi unin xukë uni an
kuni aséjabi bana ñuia.
- ¹⁸ Uin kara kakëxunbi
bana kuaisamatania a
ka ñuñuma 'ia uínbi
kuëënima;
'aínbi ka uin kara kakëxun
bana kuatia a kuni
unikaman kuëënti 'ikën.
- ¹⁹ Nun 'aisatankë ñu a
'atankëx kananuna upí
taní kuëënin.
'Aínbi ka an kakëxunbi bana
kuaisama tankë unikama
an sinanakin ñu 'atima
'akë a ënti kuëënima.
- ²⁰ Uin kara ñu 'unánkë uni
kamabë nitsia an ka atun
'akësaribi okin ñu upí
'unania;
'aínbi ka uix kara ñu
'unántisama tankë
unikamabë nitsia an ñu
'unanima.

**Usaia uni upí sinani
tsóti bana**

- 15** ¹Nishkë 'ikëbia bëtsin
sinanamikin kakë, an
ka uni nishkëbi upí
'inun sinanamia;
'aínbi ka 'atimati banakin
unin bëtsi atiaira nishnun
'imia.
- ² Ax sinánñu unikaman ka
bana ñuikin an 'unánkë
ñukama bëtsi ñuixunia;
'aínbi ka an ñu unántisa
'ikëbi 'unánkëma atux
'atimakin sinánishi
banaia.
- ³ Nukën 'Ibu Diosan ka uinu
kara 'ikëbi,
uni an upíokin sinánkë
akama 'imainun an 'atima
ñu 'akë akamanbi isia.
- ⁴ Uix kara mënin sinánñu
'aish kuëmënini banaia ax
ka achúshi i bimiñu unin
upíokin iskësa usaribi
'ikën;
'aínbi ka uix kara 'atima
sinánñu 'aish 'atimati
banaia an bëtsi uni masá
nuitunun 'imia.
- ⁵ An ñu 'unántisa 'ikëbi
unántisama tankë an
ka aín papan 'ësëkin
kakëxunbi bana kuatima;
'aínbi ka uix kara sinánñu
'ikë an kuni 'ësëkëxun
bana kuatia.
- ⁶ Upí sinánñu uni aín xubunu
ka añu ñubi 'aimama 'ima
aín piti 'itsaira 'ia,

'aínbi ka 'atima sinánñu uni
ax aín kanankë anun ñuñu
'ima.

- ⁷ Sinánñu unikama an ka
bëtsi unikama an 'unánkë
ñukama ñuixunia;
'aínbi ka an 'unántisa 'ikëbi
ñu 'unánkëma unikama
an ñu 'unánma 'ixun bëtsi
unikama 'unánmima.
- ⁸ Nukën 'Ibu Diosan ka uni
'atima sinánñukaman ñu
'axunkëxunbi a upí isima,
'aínbi ka uni upí sinánñukama
an ñukákëxun kuni kuatia.
- ⁹ Nukën 'Ibu Diosan ka uni
'atima sinánñukama atux
'atimati tsókë a kuëënima;
'aínbi ka axa aín bana
kikësoibi 'ikë unikama a
kuni nuibatia.

**Diosan ka uni tsóti bërúaiia
kixun ñuikë bana**

- 20** ¹A xëati paëokin
uvas baka 'akë an
ka xëakëxun uni
sinanimaishi bananun
'imia;
usa 'ixun ka a xëati paëokin
'akë a xëakinxun bëtsi
unikamabë banakin
sharákinia; usai 'ika;
uisai kara banati 'ikë kixun
sinanimaishi banaia.
- ² Achúshi 'apu nishkë ax
ka paru 'inúan kuëëru
banakë usaribi 'ikën;
uín kara nishmia aka
nishkin uisa kara okatsia
usakin 'ati 'ikën.

³ Ui unin kara 'upiokin
sinani bëtsibë mëëananti
sinanima a unix ka usa ka
kixun unin rabikë 'ikën,
'aínbi ka ñu 'unánkëma uni
ax kuni usai 'ia.

⁴ Uín kara anun naëoti
baritia 'aínbi 'aisamatani
chikishkin naë oima;
an ka anúan unin ñu
'apáxun aín bimi biti nëtë
'ikëbëtan bisa tankinbi
anua biti 'aíma 'ain
bitsima.

⁵ Bëtsin 'unánnuma 'aisa
tankin sinánkë ñukama
ax ka 'umpax nëminsaribi
'ikën,
usanu 'ikëbi ka uix kara
sinánñuira 'ikë an bërúbi
'unania.

⁶ Anu ka 'itsaira uni axa 'ën
kana mi uisabi otima 'ai
kíax banakë uni 'ikën,
'aínbi ka uinu 'ikë unínbi
asérabi ami 'unánmaisa
uni mëraima.

⁷ Diosan ka chuámarua 'inun
unin bakë bëchikëkama
'ain papan ñu 'unámikin,
kanioxun ënkë a unikama
aín papa tsóasaribi 'inun
tsónun 'imia!

**An ñu 'unankë unikama
kia ñuikë bana**

- 22** ¹Usai ka a uni tsotia
kixun unin ñuia
kuakë ax ka,
kuri 'imainun kuríkiñu 'ikë
usamaira 'ikën.

- 2 Ñuñu uni 'imainun ñuñuma
uni ax ka:
a rabébia Diosan unio 'ikën.
- 3 Uni an sinánkin ñu 'akë an ka
'aisa 'ikëbi a 'axi 'aisama
'iisa iskin ñu 'aima;
'aínbi ka sinánñuma uni
ax kuainxunshi ñu 'akë
anunbi têmëraia.
- 4 Upasara 'ixun ax kikësa-
biokin Diosan bana 'akë,
ax ka ñuñuira 'i kuëeni upiti
tsókë usamaira 'ikën.
- 5 An ñu 'atimashi 'ati sinánkë
unikama aín tsóti ax ka
anu ñu pakëti unin unëkin
'akë usarabi 'ikën;
'aínbi ka axa bërúankati nikë
uni ax añu 'ati kuëenima.
- 6 Min bakë bëchikë kamina
xuratsu 'ikëishi uisai kara
tsóti 'ikë kixun 'unánmiti
'ain,
usokin 'unánmikëxun ka
kaniakëkinbi sinánkin
mín 'unánmia bana a
manutima 'ikën.
- 23** 4Ñuñu 'iti sinani kamina
'itsaira ñu mëi
tëmëratima 'ain;
usai 'ikinma kamina
'itsairami sinánkë a ënti
'ain.
- 5 Usa 'ain ka upíokin min iskë
ax bënëtishi tëtëkamë 'ëo
aín pëchi,
'irui nuankiani kuankë
usaribi 'inun nëtétia.
- 19 'Ën bakë bëchikë upíokin
kakëxun kamina 'ën bana
kuakin 'unánti 'ain;

- usa 'ain kamina upí ñuishi
'ati sinánti 'ain.
- 20 An ñu paë xëax paénkë
unikama 'imainun,
pikën tankëma 'ixuan 'itsaira
pikë unikama atubë
kamina timétima 'ain,
- 21 axa paénishi nikë 'ianan piti
pishi nikë unikama axribi
ka anunbi ñuñumaia,
usaía atux 'imainun ka
chikish unikama axribi
chupa xëni unin rakankë
bikë tukibukëra pañuax
kuaínbëkini nitsia.
- 22 An mi bëchia min papan,
kakëxun kamina aín bana
'upiokin kuati 'ain;
mín tita kamina kaniakëtia,
kuëenkima istisama
tantima 'ain.
- 23 'Aisamaira ñu 'unámikin,
'ësëkë 'ixun
kamina bëtsi ñu 'akin uisa
'ixunbi a manutima 'ain.
- 24 Uinu 'ikë unin bakë
bëchikënëx kara ñu
'unánkë 'ianan,
upí 'ikë an ka aín papa upí
tani chuámarua 'inun 'imía;
- 25 jusa 'ain kamina, mín
papa 'imainun mín tita
chuámarua tani kuëënun
'imiti 'ain!
- 26 Míx 'ën bakë bëchikë 'ixun
kamina, 'ën mi kakë
banakama kikësokin kana
'ati 'ai kixun 'ë kati 'ain,
usa 'ain kamina 'ën mi
'unánmikë banakama axa
mín 'unánkë 'inun 'imiti 'ain;

- 27 Xanu 'unánkëma bëtsi bëtsi
unibëa 'ikë,
ax ka me nëminra 'itánun
aín ana chukúma 'inun
nëmionkin naëkësa 'ikën;
- 28 'Ianan ka a xanux, an ñu
mëkamakë uníxa aín ñu
binuxun uni 'anux unëkë
usaribi 'ikën,
usa 'ixun ka 'itsaira uni aín
nami 'ai anuribi anuribi
kuankin ñu 'atima 'anun
'imia.
- 29 ¿Uix kara tëmërain? ¿Uix
kara bëtsimi manánti 'it?
¿Uix kara mëënantishi
sinani nianan 'atima ñu
'ax masá nuituti nitsin?
¿Ui kara ñu 'atima 'akëmabi
bëtsi uni 'atimokin ñun
tëain?
¿Ui kara 'itsaira ñu paë xëai
aín bëru chëxë kuatsinxun
isin?
- 30 Ax ka únsaranbi an bëxnan
xëakin ënkëma unikama
'ianan,
an barixun anun paénti bërí
'akë bëxnan bëtsi uni
xëakinkë unikama ax ka
usai 'ia.
- 31 Usa 'ain kamina a xëax
paénti 'akë a istima 'ain.
¡Ax ka xëanuxun anu 'arukë
ñunuax xëaishitisa 'itanun
'ia!
¡Usa 'ikë ka unin a xëakin
upí tania!
- 32 'Aínbi ka upitankin
xëatankëxunbi unin runun
'akëxun,

aín paë tankë usaribi tani,
an xëakë anbi 'aisama
okëx bamaia.

- 33 Usakin xëakëxun ka mi bëtsi
ñu ismianan,
min kuëenkësoimi sinanima
bananun 'imia;
- 34 kamina achúshi nunti
chaiiran parúmpapan
bëchunkin shaikakësa
usaribi kuankin tanti 'ain,
'ianan kamina anubia
nitsínkë i aín rëbunu
'uxax rakakësa tanti 'ain,
- 35 tani kamina kiti 'ain: 'Ë ka
mëëkanxa, 'ixunbi kana
tankëma 'ain; 'ianan
kana 'ëa rishkikankëxubi
'unánkëma 'ain; usakin
'akëxbi kana usabi
bësukiani amiribishi
ñunshinkiani a xëati
baritëkëni kuantí 'ain.

- 24** ³Ñu 'unainra 'iti ax ka
an xubu upíokín 'akë
unisa 'ianan,
an upíokín sináfnraxun ñu
'akë unisa 'ikën;
- ⁴ usa 'ixun ka upíokín
sinánxun,
aín katakama anu ñu upíbu
bixun bukúnti 'akë usa
'ikën.
- ⁵ Uni ñu 'unán ax ka kushi
unibëtan sënëmaira 'ikën;
ñu 'unánti ax ka unin
kushisamaira 'ikën,
- ⁶ usa 'ain ka bëtsibë
'akananuxun uisoxun
'ati kara kixun pain
sinántankëxun 'ati 'ikën,

- usa 'ixun ka an 'unánkë
unikaman kakësabiokin
'ai abë 'akanankin
kupitanuma 'ati 'ikën.
- 17 Axa mimi nishkë uni uisa ñu
kara inuti tatíki pakëtia
iskinbi,
kamina ami kuai kuëenkin
fiesta 'atima 'ain,
- 18 usakin 'aia ka Diosan a upí
istima 'ikën,
usa 'ain ka Diosan nishkinbi
uisabi otima 'ikën.
- 19 An ñu 'atima 'akë unikaman
uisa ñu kara 'akëbëbi
kamina ami nishtima 'ain,
'ianan kamina an bana
kuakëma unikaman ñu
'aiabi a istisama tani
nutsitima 'ain,
- 20 usa 'aínbi ka an ñu upima
'akë unikaman upioxun
ñu mëëkinbi sënëoima;
jusa 'ain ka an ñu 'atima 'akë
unikamax tirí bënankëx
bamakë 'iskësashi atun
tsóti 'iti 'ikën!

**Salomón kitëkëan
ñuikë bana**

- 25** 21 Axa mimi nishkë uni
a kamina nuibakin
'akëñuma 'ikë piti
'inánan;
shimakë 'ikë xëati 'akë a
'inánti 'ain;
- 22 usakin 'akëx ka axa mimi
nishkë uni ax katéti
sinanati 'ikën,
usakinmi 'aia ka Diosan mi
upí isti 'ikën.

**¡Uínbi ka uisai kara 'inuxun
'aia kixun 'unanima!**

- 27** 1 Iméishi kana usakin ñu
'ati 'ai kixun kamina
kitima 'ain.
Kamina 'unanima iméishi
karamina uisai 'iti 'ain.
- 2 Mibi rabiakatima kamina
bëtsi unikaman kunia uisa
uni kaina 'ai istankëxun
mi rabinun 'iti 'ain;
usa 'ain ka mibi rabiakati ax
upíma 'ikën.
- 3 Maxákama 'imainun
masikama ax ka 'ëñë
'ikën,
'aínbi ka usamaira 'unántisa
'ikëbia ñu 'unánkëma
unikama atun nishkë ax
'ikën.
- 4 Xuamati uni 'akatsi nishkë,
'imainun ñu 'akatsi nishkë
an ka uni 'atimanun 'imia,
'aínbi ka bëtsin ñu 'akëbë
nutsikë ax nëtétima 'ikën,
'imainun ka sinanima
kishikë 'ikën.
- 5 Ñu 'atima 'aia kashikin bëtsi
kati ax ka asábi 'ikën,
usa 'ain ka kakinma unëxun
nuibakë usamaira ax
'ikën.
- 6 Nun 'unánkë unían uisakin
kara nu 'aisatania usakin
'akë ax ka asábi 'ikën,
'aínbi ka numi nishkë
unían nu nuibakin mëkën
'inánkin bikë ax nun
'unánkë unían nu bikë
usamaira.

**Agur 'imainun Jaqué
usai kia ñuikë bana**

- 30** ¹⁸Anu ka rabé 'imainun
rabéribi ñu 'ikën,
a kana uisaira okin 'unántisa
kara kixun sinánkinbi
'unánkëma 'ain:
¹⁹ax ka tètëkamë 'ëo suñun
nuánkë a 'ianan,
runu maparanu nirikiani
kuankë a 'imainun,
manë nunti parúmpapa
nëbétsinën kuankin baka
tëabiankë a 'ianan,
unían aín biti xanu ënkinma
nuikë akama 'ikën.

**An ñu mëëti 'unán
xanu rabi kiti bana**

- 31** ¹⁰Xanu an ñu 'ati 'unán
irakë ax ka 'ashi
buinxun bënëkinshi
mëratísama 'ikën;
jusa xanux ka ñu 'upíira
iskësamaira 'ikën!
¹¹Usa xanu ka ain bënë
amira sinánkin nuíbatia,
'ianan ka aín xanu 'ain kuríki
kanankë anun uínsaranbi
kuríkiñuma 'ima.
¹²Usa 'ixun ka a xanun
'ain bënë ñu chakama
kuënmikin 'axunia,
anua ax tsókë nëtëkaman.
¹³'Anan ka a xëonuxun xapu
'akë ñuman baritankëxun
maruxun,
aín mëkënan anunbi tëkin
xëokín añu kara 'aisa
tania a 'aia.

- ¹⁴Nunti chairan békësa usa
obëtsinkin ka
'ain piti ñukama bitsínkin
'urakëo bëia.
¹⁵Pékarakëma 'aínshi
nirutankëxun ka
aín tuákama 'imainun an
ñu 'axunkë xanukama piti
'axun pimíia.
¹⁶'Ianan ka upiokin pain
ñachatankëxun me aín
tëkënëan bikë kuríki anun
maruía,
marutankëxun ka anun
kananuxun uvas a menu
'apámia.
¹⁷Usa 'ain ka kuëenkin ñu
mëëia,
ñantainshi 'apunkin bari
kuanmainun ñu mëëia.
¹⁸Usakin 'anan ka ñu maruti
nanxun axa upí 'iti
kuëenkin bërúaiia,
bërúai ka kamabi imé 'ain
ñu 'ai tëia.
¹⁹'Anan ka aín mëkënanbi
chupa 'anan
bëtsi ñukamaribi ñuman
bixun xëoia.
²⁰Usakin 'akin ka uni ñuñuma
kama 'imainun,
an ñu kuëenkë unikama
aribi ñu 'inánkin 'akínia.
²¹Usai 'ianan ka matsi
'ibúkëbëtan karana
añunën 'ën tuákama
rakuti 'ai kixun sinani
bënëtima,
aín xubunu 'ikëkama ax ka
matsin 'aisama okin chupa
'upiokin pañuax 'ia.

- 22 'Aínbi ka anúan rakuti
chupa aín mēkēnanbi 'aia,
'anan ka chupa upíira aín
mēkēnanbi 'akē aribi
pañuia.
- 23 'Imainun ka 'ain bēnē ain
ēmanu 'ikē unikaman
kamaxunbi 'unánkē 'ia,
usa 'aish ka a menu 'ikē
unikaman usa kamina mix
'ain kixun uínbi kakēma
uni 'ikēn.
- 24 'Ianan ka tari 'anan anun
tsitēkērēkikē akama,
'atankēxun an ñu marukē
unikama maruia.
- 25 Usokin ñu 'ai upiti tsóti ka
añu karana,
nētēitsi pēkarakēbētan 'ati
sinani bēnētima.
- 26 'Ianan ka sinánxira banakin
aín tuákama
nuibakin upíokin bana
'unánmia.
- 27 Usa 'ixun ka aín xubunu 'ikē
ñukama upíokin bēruaia,
'ianan ka an tēxun bikēma
ñu uínsaranbi piima.
- 28 Aín tuákama 'imainun 'ain
bēnēn ka a rabikin ēsokin
kaia:
- 29 An upíokin ñu mēēkē
xanukama ka 'itsaira
'ikēn,
'aínbi kamina mixira
atusamaira 'ain.
- 30 Upíira ñu isími kuēenkē ax
ka kēmēishi 'ikēn,
usa 'ain ka ñu upíira ax
ñankáishi 'ikēn,
usa 'aínbi ka an Dios rabikē
xanu ax kuni usa ka ax
'ikē kixun rabikē 'iti 'ikēn.
- 31 ¡Usa 'ain ka an 'akē ñukama
a 'unánkin kamabi,
ēmanu 'ikē unikaman rabiti
'ikēn! ¡'Anan ka usakin ñu
'aia rabikē 'iti 'ikēn!

ECLESIASTÉS

Kamabi ñux ka anun
a 'ati nētēñu 'ikēn

3 ¹Ēnē menu ka anun kamabi
ñu 'iti nētē 'ikēn; usa 'ain ka
uínsaran kara 'ia a nētē 'ikēbē
anun ñukamax 'ia:

² Anu ka anun bakēnti nētē
'ikēn,

'imainun ka anun bamati
nētēribi anu 'ikēn.

Anu ka anun ñu 'apáti nētē
'ikēn,

'imainun ka anun ñu
'apáxun échíkin masóti
nētēribi anu 'ikēn.

³ Anu ka anun ñu 'ati nētēribi
'ikēn,

'imainun ka anun ñu ronti
nētēribi anu 'ikēn.

Anu ka anun ñu 'atima oti
nētē 'ikēn,

'imainun ka anun ñu
mēníoti nētēribi anu 'ikēn.

⁴ Anu ka anun inti nētē 'ikēn,

'imainun ka anun kuaiti
nētēribi anu 'ikēn.

Anu ka anun uni ñukēbē
masá nuituti nētē 'ikēn,

'imainun ka anun ransai
kuēnti nētēribi anu 'ikēn.

⁵ Anu ka anun maxax
abístanun puti nētē 'ikēn,

'imainun ka anun timēkin
biti nētēribi anu 'ikēn.

Anu ka anun 'ikúkananti
nētē 'ikēn,

'imainun ka anun
'ikúkanantima nētēribi
anu 'ikēn.

⁶ Anu ka anun ñu 'aisa kara
kixun tanti nētē 'ikēn,

'imainun ka anun ñu
'akatsikixun 'axunbi
sinanatēkēnkin ēnti
nētēribi anu 'ikēn.

Anu ka anun ñu bukunrukin
nanti nētē 'ikēn,

'imainun ka anun ñu puti
nētēribi anu 'ikēn.

⁷ Anu ka anun ñu tukapati
nētē 'ikēn,

'imainun ka anun kēxēti
nētēribi anu 'ikēn.

Anu ka anun banaima tsóti
nētē 'ikēn,

'imainun ka anun banati
nētēribi anu 'ikēn.

⁸ Anu ka anun nuibananti
nētē 'ikēn,

'imainun ka bētsimi nishti
nētēribi anu 'ikēn.

Anu ka anun 'akánanti nētē
'ikēn,

'imainun ka anun
'akananima nuibanani
tsóti nētēribi anu 'ikēn.

⁹ ¿Añu ñuira kara 'itsaira ñu
mēēkin unin kananti 'ik?

¹⁰ 'Ēn sinánkēx ka Diosan
usakian unin ñu mēnun
'inan ax chaira 'ikēn, usa
'ain ka ax kuēnkēsai 'itia
kia 'ain, usakinbi unin

kushikin mëënu 'inan
'ixun ñu mëëia.

¹¹ Usa 'ain ka Diosan ënë nëtë
uniotankëxun; kamabi ñu
upí 'itánun uniokëxa; 'anan
ka uniribi sinánñu 'ixúan
uisai kara ñukama 'iakëxa
kixun 'unánan, uisai kara
bërí ñu 'ia 'unánkin uisai
kara 'inuxun 'aia kixun
akama 'unántiokin 'akëxa,
usa 'aínbi ka unin uisaira
'inun kara Diosan ñu 'akëxa
kixun 'unanima 'ianan
uisokin kara 'anuxun 'aia
kixun kamaira 'unanima.

¹² Ën 'unánkëx ka a 'aia uni tsóti
ñu upí 'aíma 'ikën, usa 'ain ka uni
ñu 'ai kuëëni tsókë ax kuni asábi
'ikën, ¹³ usa 'ain ka nun pianan ñu
xëanan kakë ax ñu 'apátankëxun
tuaia aín bimi bikë ax, Diosan
nu 'inánkë 'aish asábi 'ikën.
¹⁴ 'Ianan kana 'unanin kamabi
Diosan unio ñukama ax ka únsa-
ranbi këñutima oi anubi 'ia. Usa
'ain ka a 'atëkënti ñukama 'aíma
'imainun ax ka 'aisama 'ikë kixun
a rakanti ñu 'aíma 'ikën; usa 'ain
ka unikamax ami sinani upiti tsóti
'ikën. ¹⁵ Kamabi ñu bërí 'ikë ax ka
bërámabia 'ia 'ikën, 'imainun ka
uisa ñukama kara 'inuxun 'aia
axribi bëríbi anu 'ikën. Usa 'ain
ka Diosanbi bëráma 'ia ñukama a
'itëkënnun 'imia.

**Upiokin 'ati 'ikëbi 'atima
okin ñu 'akë bana**

¹⁶ 'Ianan kana ënë nëtënuaribi
'ën isan 'aisama ñukama 'imainun

atima ñuribi mënioisa 'ikëbi 'apu-
kaman 'akëma akama kana isan.
¹⁷ Ënë nëtënu ka anun kamabi ñu
'iti nëtë 'ikën, usa 'ain ka Diosan
ka kamabi unikama an ñu upí 'akë
'imainun an ñu 'atima 'akëkama
isti 'ikën, anu ka anúan kamabi
ñu 'iti nëtë 'imainun kamabi ñu
upí 'akëkama isti nëtëribi 'ikën.

¹⁸ 'Imainun kana ësairibi
unikama ñui kin, Diosan ka
unikama atúnbi 'unánkian
nukamax kananuna ñuinasaribi
'ai kiox sinananun 'imia. ¹⁹ Aséribi
ka unikama 'imainun ñuinakamax
bamakiani anu kuantu anu 'ikën:
usa 'ain ka uni 'ikësaribiti ñuina-
kama atúxribi bamaia, 'ianan ka
unix 'ikësaribiti suñun uíni tsotia:
usa 'ain ka a ñukamax uínbi
'unántisama 'inun inutia, ²⁰ 'ianan
ka uinu kara kamáxbi bamax 'iti
'ikë anu 'iti 'ikën; me putu unio ka
kamabi uni 'ikën, usa 'aish ka me
'itëkënti 'ikën. ²¹ ¿Uin kara unin
kaña nañu kuanmainun kara
ñuinakaman kaña me 'ukëmëu
kuania kixun 'unánti 'ik? uínbi
ka 'unanima. ²² 'Ënbi kana iskin
sinan, unían 'akë ñukamax ka upí
'ikën, usa 'aínbi ka aín ñu mëëti
'ai tsókë axira bëtsi ñukamasa-
maira upíra 'ikën, usai 'itiokin ka
uni 'akëxa, usa 'ain ka uni bamakë
'ikë, uisa ñukama kara 'ia kixun
istëkënnun an bëtëkënti 'aíma 'ikën.

9 ⁷ 'Ën kana mitsu kuëën-
mikin kain! Usa 'ain kana-
nuna xëanan pianan kuëënti 'ain,
usakin 'aia ka Diosan nun 'akë
ñukama 'upi isia. ⁸ 'Ianan kamina

nětë kamabi chupa mëníokakin pañuanan, 'iníntisa ron 'iti 'ain. ⁹Ianan kamina ami nuibakin kuëenkë min xanubë kamabi nětën kuëëni tsóti 'ain, usaími mix ënë nětënu tsóti abë 'iti ka Diosan mi 'inánkëxa; 'aínbi ka nun tsóti ax xëniuba 'aish nun xanubë 'upítax tsókë ax asábi 'ikën. ¹⁰Usa 'ain kamina añu kara 'aisa 'ikë a min asérabi 'aisatankin kuëenkin 'ati 'ain; anua nu bamaia maínkë anuxun kananuna añu ñubi 'anan sinanimabi 'ianan, añu karana 'unánti 'ai kixunbi sinántima 'ain.

**Uisa ñu kara 'upiokin
'aisa 'ikëbi unin 'akëma
ñu 'ikë ñuikë bana**

¹¹Ënë nětënu kana bëtsi ñuribi isan: akaman ka kushiira abákë anbi bëtsi kananima, 'ianan ka ax 'akanantimi rakuëma unínbi 'akanankin kananima; 'imainun ka ax sinan ñuira uníkama axi ka pitiñu 'ima 'ianan ka an bënëkinshi ñu 'unánkë uníkama axi ñuñuira 'ima, 'imainun ka ñu 'unáinrakë unibi kamaxun-bira unin kuëënimá; usa 'ain ka a ñukama uínsaran kara ax usai 'iti nětë 'ikëbë pakëtia nětë anuinshi unin bití 'ikën. ¹²Usa 'ain ka uínbi 'unanima, uisai kara 'iti 'ikën, anúan usai 'iti nětë 'ikëbë 'iti 'ikë kixun: usa 'aish ka tsatsakama anua këñurutia rika nankë anu këñurukësaí 'ianan ñuina pëchiñu anu nipakëti nankënu nipakë-kësa, usaribiti 'ikin ka unin, uisai karana ñu 'atima 'inuti 'aisama

ñunu nipakëti 'ikë kixun 'una-nima.

¹³Imainun kana ënë nětënu an chaiira ñu 'ë 'unánmiti aribi isan: ¹⁴achúshi ëma chukúma anua 'itsamashi uni 'ikë, aka 'apu kushiira an bërabuinkin anun 'iruti me bukunkin 'atankëxun 'anuxun bërabuiankëxa. ¹⁵Usa 'ain ka a ëmanu uni achúshi ñuñumara 'iakëxa, 'aínbi ka a uni sinánñuira 'iakëxa, usa 'ain ka a unin sinánñuira 'ixun an ëma iémisa 'iakëxa. ¡Usa 'aínbi ka a uni uínbi ami sinántisama tankin ñukáma 'ikën!

**Unin ñu 'unánkë ax ka
kushi unibëtan sënënmá
'ikë kikë bana**

¹⁶Aínbi kana 'ëx kin, sinán-ñuira 'iti ax ka rakuëma unibëtan sënënmaira 'ikën, axa sinánñuira 'ikëbi ka uni ñuñuma an sinánkë bana upí 'ikëbi unin kuaisama tanan ax ka asérabi 'ikë kixunbi sinanima.

¹⁷Usa 'ain ka sinánñu uníkamaxa upiti banakë ax upíokin kuakë 'ikën, 'aínbi ka an ñu 'unántisa 'ikëbi 'unánkëma 'apu axa munuma banai kiabi kuakanima.

¹⁸Ñu 'unáinrakë 'iti ax ka anun 'akánanti ñukamasamaira 'ikën. Achúshi okin ñu 'akin, an ñu 'unánkë unibë banaxunma 'akëxun ka an ñu 'atima oia.

Uisa ñu karamina inúti 'ai
kixun 'unanímabi kamina
upíokin sinani tėti 'ain

11 ¹Mix bakan nikin nuntin
ñu marui têmërai nikë
'ixun kamina mix;
usai 'i tēkë anun karamina
ñuñu 'i kixun 'unánti 'ain.

²Mix kuríkiñu 'ianan ñuñu
'ixun kamina min ishi
nankinma bëtsinu bëtsinu
nanti 'ain,
usokëx ka min nankë ax
këñúkébëbi amanumi
nankë ax mix 'atima ñu
inúkëbëbi min nankë
ñukama ax bëtsinu 'iti
'ikën.

³Nëtë kuin tunan kuatsinkë
ax ka
menu 'uí 'ibúnuxa 'ikë 'ikën.
'Ianan ka i aín tsipumiu ki
bëukutia
'ikatsi aín rëbumi ki
bëukutia,
ax uimiu kara bëukuaxa
anubi rakatia.

⁴Uix kara ñu mëëimabi uisa
ñu kara inuti 'ikë kixun
sinánishi tsótia, ax ka
anun ñu 'apáxun ain
bimi biti nětëkama
inútamainun ñu mëëimabi
tsótishi sinania.

⁵'Ianan ka uínbi uimiu
kara suñu bëkia kixun
'unanima,
'imainun ka uisari kara tuá
aín titan puku 'ukëmëu
'irua kixun 'unanima,

usaribi okin ka unin Dios
kamabi ñu an unio an
kara uisokin ñu 'aia kixun
'unanima.

⁶Min ñu ënxë 'apákin
kamina ñantámashi 'ati
'ain, 'apunkin kamina
xupinbukëbëtanribi
'apáti 'ain, 'aínbi ka
uin kara bari kuabuti
ñantabukëbëtan 'aia an
ka aín ñu bëru 'apákin
këñuima, usa 'aínbi ka
uínbi 'unanima uinu
'ikë ax pain kara upiti
bimiti 'ikë, a pain 'apákë
ax 'ima kara tsiankin
'apákë ax 'iti 'ikën, a pain
'apákë an 'akëbëtanma
kara tsiankin 'apákë an
upíokin tuati 'ikën, 'akima
kara 'aisamaira 'itánun a
rabéxunbi tuati 'ikë kixun
ka 'unanima.

**Nukën 'Ibu Dios an nu
unio a kananuna nëtë
xëñibuamashi i sinánti 'ain**

12 ¹An kamabi ñu unio min
'Ibu Dios a kamina mix
bënë 'ixuinshi sinánti 'ain, anun
tëmëratí nëtë ka 'inuxun 'aia usa
'ain; 'ianan ka anunmi ësai ki
banati baritiaribi 'iti 'ikën: “'Ën
ënë nëtënu tsókin 'akë ñukama
anbi ka 'ë kuëñmitima 'ikën.”
²Usa 'ain kamina barin pëkakë
'ianan 'uxë 'ispa akaman pëkakë
'aínshi 'anan 'uñe 'ibúkë 'aia
kuinribi 'ibúkë 'aínshi min 'Ibu
Diosmi sinánti 'ain. ³Usa 'ain ka

mix kaniakëkë 'ikëbë min pëñan-
kama ami katamëti bëruankakë ax
bërëkimainun anun mi nikë min
xokama axribi bamai kushima
'iti 'ikën; usai 'imainun ka min
xëtakamax achúshi achúshi ëchi-
kimainun kamina min bërukama-
ribi kurukëbëtan bëxuñu 'ixun
anun iskasmati 'ain. ⁴Usai 'ianan
kamina ëmanxun ñu mëëkë abi
kuatima 'ain; 'imainun ka mixmi
banakëxi rakuéti banai tërubën-
tsinan banakësa 'iti 'ikën, 'ianan
kamina pëkarakëma 'aínshi 'isá
banatabakë anu aín bana kuati-
mabi bësuti 'ain; ⁵'ianan ka matá
mapërakëti rakuéti 'ianan, bairibi
anun nisama 'iti 'ikën.

'Imainun ka amukutanën
uábukin taëoti 'ikën,
'imainun ka champu
'imainun muxañu i ax ñu
achúshi tsamankësa 'iti
'ikën.

Usa 'ain ka unikaman ñuia
uanxun anu bamaia
maínti anu xëñibua 'aínbi
anu 'inun uni maínti
'ikën,
usa 'ain ka ñukë uni a
bëñini inia

anun ëmanu niti bainuxunbi
kuakë 'iti 'ikën.

⁶ An kamabi ñu unio ami
kamina bamakëma
pain 'aish bërí sinánti
'ain, unin bamati ax ka
manë risi tëkimainua
ñamikënti kuri 'akë ax
tukibukësa usaribi 'ianan
ka ami 'umpax biti
chumu anuaxa 'umpax
chikíkë aín kuëbími
'i tukibumainua anua
'umpax biti kini manámi
bëntankë manë mañakë
tukikë usashi ka unin ñuti
'ikën.

⁷ Usa 'ain ka a nëtë 'ikëbë uni
me putu unio 'aish mebi
'itëkënti 'ikën, 'imainun
ka aín bëru ñunshin ax
Diosnubi kuantëkënti
'ikën.

⁸ 'Ëx an bana ñuikë uni 'aish
kana ësai kitëkënin:
¡Ënë menu tsókin unin 'akë
ñu ax ka ñankáishi 'akë
'ikën!
¡Usa 'ain ka kamabi ñu ax
uñbi 'unántisama 'inun
'ikë 'ikën!

ISAÍAS

Judá menu tsókë Israel
unikama 'ucha bana

1 ¹ Amósnën bakë bëchikë Isaías
an ka namákësokin uisai kara
Judá 'imainun Jerusalén 'inuxun
'aia kixun, ënë 'apukama 'ain
Diosan ismikëxun isakëxa, akamax
ka 'iakëxa, 'apu Ozías, Jotam,
Ahaz 'imainun Ezequías ënëkamax
ka Judá menu bëtsix bëtsix 'iax
chikikëbë 'apu 'iakëxa.

² Kamabi ñu axa naínu 'ikë
'imainun menu 'ikë
an ka Nukën 'Ibu Dios ax ka
ëesai kiaxa kuati 'ikën:
“Ën kana 'ën bakë bëchikë
bëbukama 'imainun
xanukama chatanun
kanioruakën,
'aínbi ka atux 'ën bana
kuaisama tani 'ëmi
nishakëxa.

³ Vaca bënëen ka aín 'ibu
'uania,
'imainun ka burro bënëen
anuxua aín 'ibun pimikë
xubu 'uania;
usa 'aínbi ka Israel unikaman
'ën unibu 'ixunbi
an unio 'ikëbi 'ë 'unánima
'ianan 'ën kakëxunbi bana
kuaisama tania.”

⁴ ;Usa 'ain ka atux kamaxi
'uchakanxa
'ianan ka a unikaman
'itsaira 'atima ñuishi 'aia,

atun chaitiokëkamaxribi
'atima ñuishi 'akë unibu
'ia 'ain ka

atun 'aisa tankë ñu 'atimashi
'akania!

Usa 'ain ka aín 'Ibu 'ikëbi 'ë
ënkaxa

'ëx kana Israel unikaman
Dios upíira a 'ain,
usa 'ikëbi ka 'ën bana
kuaisama tankin 'ë
manuaxa.

⁵ Mitsux kamina uisaxun ñu
'atima 'ati kara kixun
sinani kushi kanaanin,
usa 'ain ka mitsun nami anu
'atima oti 'aíma 'ikën.

Usa 'ain ka aín maxkánuribi
ankëti chankukë 'aish, an
'imikëx kushiñuma 'ikën.

⁶ Taë rëbumiaxi ka mitsun
maxkánubi
bërúti chamarabi mitsun
nami asábi 'aíma 'ikën;
kamabi namix ka chankui
'uákë 'ianan; tëakin
chakakësa 'ianan, nami
këñui kutankëx anuax
tanpëkësa 'ikën;
usa 'ikë ka uínbi ronkin chupa
sanin rabunkëma 'ikën,
'ianan ka uínbi aín paë
bachubuti tantitanun
xënin síkakëma 'ikën.

⁷ Usa 'ain ka atun mekamax
'atima okë 'aish anu uni
'ikëma mesa bëruaxa,

'imainun ka atun ëma
kamaxribi anu rëkirukin
tsin nënkë 'ikën.

Mitsun 'ismainunbi ka
axa mitsumi nishkë
unikaman mitsun 'apákë
ñukama bixun piaxa.

Usakia 'akëbë ka kamabi
mekamax anu uni 'ikëma
mesaribi 'i,

Sodoma ëmaxa këñukëx 'ia
usaribiti 'iaxa.

⁸ Usakin 'akëbë ka Jerusalén
ëma axëshi bëruaxa,
usa 'aish ka anu uvas 'apákë
naë nëbëtsi 'uta 'akësashi
'ikën,

'ianan ka aín tuá piti
melonar kakë ñu 'apáxun
nëbëtsi xaban xabanbu
'inun kënekë usaribi 'ikën,
'ianan ka a ëmax ami nishkë
unikamainshi bëarabuinkë
'ikën.

⁹ Nukën 'Ibu Dios ax kamabi
kushiñu 'ixun ka
nun chaitiokëkama iémiamana
'ain sapi kananuna,
nukamax bërfibi Sodoma
'imainun Gomorra 'iásai
'aíma 'itánun këñúkë
'itsían.

**Usakin kara aséribi Dios
rabiti 'ikë kikë bana**

¹⁰ 'Apukama Sodomanu 'iása
mitsun kamina ësaia Dios
kikë aín bana kuati 'ain;
'imainun Gomorranu 'ia
unikamasa mitsunribi
kamina 'upiokin nun

Diosan bana bëmékin
kuati 'ain,
nukaman Diosan ka mitsu
'unánmisa tania.

¹¹ Èsai ka Dios kiaxa: “¿Uisa
kupín kaina mitsun
'aisamaira ñuina rëxun 'ë
xaroxunin?

'Èx kana 'aisamaira carnero
rëxun 'aímai këñutanun
kixun xarokankë a isi
anun atsan,

'imainun kana vaca bëri
kanikëkama aín xëni abi
kuëënimá;

'ianan kana vaca 'ain
bënëkama 'ianan
carnerokama 'imainun
cabra bëri kanikëkama
aín imi bikë akamabi
kuëëniman.

¹² Mitsux kamina 'ëbë banai
ënu 'ain,

'aínbi kara ¿uin anuxun
'ë rabiti xubu ëman me
mëníokë a chua oimi
rikianun mitsu kax?

¹³ 'È nanxuinshikatsi kixun
mitsun 'aisamaira
ñu bëkankë ax ka
ñankáishibimi bëkankë
'ikën;

usa 'ain kana a ñukama
xarokëxa kuínkë aín kuin
a xëisama tanin.

Mitsun kamina unikama
'uxë ió 'ikëbëtan 'anan
anun ñu mëëtima nëtë
'ikë anun kuëënin,
'aínbi kana 'ën an ñu 'atima
'akë unikaman usakin

- fiesta 'akin ñu 'atima 'akë
a kuëënima.
- 14 'Uxë ió 'ikëbëtan fiesta 'akë
'imainun ñu 'atima 'akë
unikamax timëkankë a
kana 'ën istisama tanin;
¡'ianan kana usakia 'akë
ñukama a iskin
'atimakin sinanin!
- 15 Uínsaran kaina 'ë ñukákin
manámi okin mëkën birui
ëbë banain,
anunbi kana 'ën usakin 'aia
mitsu istisama tani 'amo
kuainakëtin;
'imainun kana 'itsaira ëbë
banakin ñukákëxunbi,
'ën a banakama kuatima.
Mitsun mëkënkama ax ka
anun uni 'akë 'aish imin
mëshikikësa 'ikën.
- 16 ¡Mitsúnmi 'uchakin 'akë
ñukama a ëni kamina
mëníokakanti 'ain!
¡Mitsúnmi 'akë 'atima
ñukama a kamina, 'ën
istisabi okin ënti 'ain!
¡'Aisama ñumi 'akankë
akamina ënkanti 'ain!
- 17 ¡Ñu 'upíshi 'ati kamina
'unánkanti 'ain,
'ianan kamina abi sinani
kushikin ñu 'upíshi 'anan,
bëtsi unikaman 'atimoiabi
bëtsi 'akinti 'ain,
'akianan kamina 'ibuñumakë
tuákama aturibi 'akinti 'ain,
'anan kamina kasunamëkë
xanu bëtsi unin 'atima
oiabi anun rabanan nékin
'akinti 'ain!"

- 18 Èsai ka Dios kiaxa:
"Bërí kamina uisai kaina
'ikanti 'ai kiax ënë bana
mëníonanti timéti 'uti
'ain:
Mitsun 'uchakamaxa uvas
baka chininkë chëxëira
iskësa 'ikëbi kana,
axa matsi irukë uxuira
uxu iskësa 'itánun mitsu
mëníoxunti 'ain;
atun 'uchakamaxa chupa
bëtsi bëtsi ñun pukukë
iskësaribi 'ikëbi kana,
'ën xapu uxuira uxu
iskësa 'itánun mëníokin
tërënxunti 'ain.
- 19 Mitsun 'ën bana kikësa-
biokin 'ati kuëënkín 'ën
bana tankin, kamina
menu 'apákëxua upíokin
tuaia 'ain bimi bixun piti
'ain;
- 20 'aínbi kamina abi
ñunshinakëkin kakëxunbi
ñu 'akani,
an mitsu 'akinti 'aíma 'ain
'akanankënuax bamakanti
'ain."
"Usakin mitsu kanun ka
Diosanbi 'ë kaxa."

**Diosan ka an ñu 'upima
'atishi kuëënkë Jerusalén
ëmanu 'ikë unikama 'atima
oti kixun ñuia bana**

- 21 ¡Jerusalén ëmanu 'ikë
unikamax ka upiti
buküakëxa, 'aínbi ka
bërí bëtsi bëtsi unibë 'ikë
xanusa 'ikën!

- Bërâma kamina mitsux upiti
tsókin upíokin
ñu 'akë 'iakën, 'anan kamina
upiti tsóakën,
'aínbi kamina bërí an
uni 'akë unikamasaribi
'ikanin.
- 22 Bërâma kamina manë uxua
'akë kuríkisa 'ikankën, usa
'ia 'aibi kamina ñu puti
bukúnkësa bërí 'ain.
Bërâma kamina uvas baka
vino 'akësa 'ikankën, usa
'ia 'aibi kamina bërí uvas
baka 'umpaxkë usaribi
'ikanin.
- 23 Mitsun 'apukamax ka bana
kuakëma 'ianan, an unin
ñu
bainu bëaraxun mëkamakë
unikamabë 'unánankë
'ikën.
Usa 'ixun ka akaman
kuríkinën kupiókëxun
an ñu 'upima 'akëma uninibi
'atima ñu isa 'axa kixun
kanan ñu 'inainshiti
akamaribi baria.
'Ianan ka papañuma
'imainun titañuma
tuákamaribi uisakin
kara 'akinti 'ikë usakin
'akinima 'ianan,
xanu kasunamëkë akamaribi
tëmërai tsótiabi 'akinima.
- 24 Usa 'ain, ka kamabi kushiñu,
Israel unikaman Dios ax
aséjabi kiakëxa:
“¡Asá ka anuishi ka 'iti 'ikën!
'Ën kana axa 'ëmi nishkë
unikama aín 'akë ñukama
iskin uisakin karana 'ati
'ai usakin 'ati 'ain.
'Ën kana atun 'akë ñukama
'unánkin uisa karana oti
'ai usakin 'ati 'ain.
25 'Ën kana amiribishi mitsun
ñu 'akëkama
mëníoxunkin ñu puti
bukúnxun nénkë;
usa 'itanun mitsun 'atima
ñu 'akëkama upíira upí
'ítanun mëníoti 'ain.
26 Usakin 'anan kana
amiribishi an uisai kaina
'ikani, usai 'ia mëníoxunti
akamaribi bërámami 'ikan
usaribitimi aña 'ikanun
mitsu 'imixunti 'ain,
'anan kana an mitsu bana
ñuixunkin 'ësëti akamaribi
bërámami 'ikan usaribiti
'itëkënun 'imiti 'ain.
Usakin 'ën 'an ka mitsu, rabi
ësaí kikanti 'ikën,
ëmanu tsókë unikaman ka
upíokin bëtsi unikama
'akinia, 'ianan ka a ëmanu
tsókë unikama aséjabi ñu
'akatsi kara kia usakinbi
ñu 'aia.
27 'Ën kana aséjabi 'ëx
kikësabiokin an uni
iémikë a 'ain, usa 'ixun
kana Jerusalénnu tsókë
unikama axa 'ëmi
sinántëkënkë akama
'iëmitëkënti 'ain;
28 'aínbi kana an bana kuakëma
unikama 'imainun 'uchañu
unikama 'ianan an 'ën
bana

kuaisama tankë a unikama
bamati 'ikën.

- ²⁹ Usokin 'akëbë kamina
anuxunmi mitsun dios
rabikankë
ñu 'apákë naëkama anu
buküax kuëenkimi
dios rabikankë anuax
rabinkanti 'ain.
- ³⁰ Mitsux kamina i aín pëchi
ëskikë usaribi,
'ianan naë anu ñu 'apákë
'umpaxñumasa 'ain
ëskikë usaribi 'inuxun 'ain.
- ³¹ Uni aín kushibu mitsunu
'ikë ax
ka ñusmai basi chushikësa
'ianan,
an 'akë ñukamax a
sinántëkëntisama 'itánun
këñuti 'ikën:
Usakin 'akëx ka a rabëtaxbi
a nëtënbi an bënënti
'aíma 'ain rëkirui këñuti
'ikën.”

**Diosan ka kamabi menuaxa
uni 'akananima upitax
bukunun 'imiti 'ikën**

(Miq 4.1-3)

- 2** ¹ Ënëx ka usai ka Judá
'imainun Jerusalén
'inuxun 'aia kixun,
Amósnën bëchikë Isaías a
namákësa okin Diosan ká
'ikën:
- ² Nëtë xëñibukëbë ka anúan
'iti nëtë 'ikëbë anua
Diosan xubu 'ikë bashi ax
bëtsi bashikamasamaira
'inuxun 'aia.

Usa 'ain ka a bashixa bëtsi
bashikamasama

- 'ain bëtsi menu 'ikë kamabi
unikamax anu uti 'ikën;
- ³ usa 'ain ka bëtsi bëtsi menu
'ikë 'itsaira uni anu bëbai,
bëtsibë bëtsibë kánani
kikanti 'ikën:
“Diosan bashi anuxun a
rabiti xubu 'akë anu
kananuna kuaruti 'ain,
anu ka Jacobnën rëbúnki
Israel unikama Dios anuxun
rabiti xubu ax 'ikën,
anuxun ka uisai karanuna
tsóti 'ai kixun an nu
'unánmiti 'ikën,
'unánmikëx kananuna ax
kuëenkësabi oi tsóti 'ain.”
- Usa 'ain ka Jerusalénnuxun
Diosanbi 'ain bana
nukama 'unánmiti 'ikën.
- ⁴ Diosan ka bëtsi bëtsi menu
'ikë unikama
'akanantëkënima upitax
bukunun 'itsaira uni uinu
kara tsotia anuabi 'imiti
'ikën.
- Usakin 'imikëxun ka
atun manë xëtökë anua
'akanankë a anun ñu
mëëkin me anun naëti
'anan,
aín paka pia akamaribi anun
bímia ñu 'apákë téakin
biti taxuñu okin 'ati 'ikën.
- Usokin 'axun ka uinu 'ikë
ëma kamanuxunbi bëtsibë
'akananuxun anúan
'akanankë a bitëkëntima
'ikën.

Usonan ka uisai 'akánanti
kara kixun uínbi bētsi
'unámitima 'ikēn.

⁵ ¿Usa 'ain kamina 'ën aintsi
Israel unikama mitsun
kuati 'ain,

Diosan nu 'unánmikēsabi oi
kananuna ami sinánishi
tsóti achúshi tirítan
nu pēkakēsa 'inun añu
karanuna 'ati 'ai kixun
'unánti 'ain!

**Uvas tuañuma nikē usaribi ka
Judá 'ikē kixun ñuikē bana**

5 ¹ 'Ēx kana 'ën 'unairakē uni
an ēsai kantanun kakē a
sinani kantain,
'ianan kana aín uvas 'apákē
a ñuiribi kantati 'ain.

'Ēn 'unánkē uni ax ka uvas
'apákēñu 'iakēxa,
ax ka achúshi me anu upiti
ñu koókē anu 'iakēxa.

² 'Anan ka meribi anu
'apáti buinakin anu 'ikē
maxákamaribi timēkin
bukuntankēxun,
anu ñu bēru upíbu kamaishi
'apákēxa.

'Atankēxun ka ñu bēru
'apákē a nēbētsi achúshi
torre chaiorukin 'anan,
anuxun uvas 'apákē aín
baka bití aribi mēníokēxa.

'Ēn 'unánkē unin ka an
'apákē uvaskama bataira
'itánun tuati kaíankēxa,
'aínbi ka uvas 'apákēkama
an aín bimi kacha 'inun
tuakēxa.

³ Usa 'ain ka Jerusalénnu
'ikē 'imainun Judánu 'ikē
unikama bērí kiti 'ikēn,
uix kara 'uchaxa, 'ën 'apákē
uvaskama 'ianan karana
'ēx 'ucha kiox kiti 'ikēn.

⁴ ¿Añu ñuiribi karana 'ën
'apákē uvaskama 'ati 'ain?
¿Anu kara usakin 'aisa 'ikēbi
'ën 'akēma 'ik?

'Ēn kana 'apákē uvaskama
bataira 'itánun bimiti
kainkē 'ian,

¿Uisa kupín kara uvas kaman
kacha 'itánun tuax?

⁵ Asábi ka usa 'ain kana
uisakin 'ën uvas
'apákēkama
'ati karana, bērí sinani a
mitsu kati 'ain:
bērí kana anun bēarakin
i muxañukama 'apákē
a anun atsínxun vacan
'atima otanun bití 'ain;
bianan kana anun kēñēara
maxá 'akēkama aribi anun
atsínxun vacan 'aisama
okin amátanun amanu
amanu kinioti 'ain;

⁶ usokin 'axun kana rakanti
'ain.

Rakanxun kana chuku
'iruiabi mēníokin
ēchimitima 'ain,
usokēx ka muxa 'irumainun
chuku 'aisamaribi anu
'iruti 'ikēn.

Usokin 'atankēxun kana
nētē kuínuaxa,
'uí a chabói 'ibúnun
'imitima 'ain.

7 Nukën 'Ibu Dios kamabi
kushiñuira an ka aín
'apákë uvas 'itsaira
kuëñia,
usaribi ka Israel menua 'ikë
a 'imainun,
Judá ëmanua bukukë
unikama atux 'ikën.
Usa 'ain ka Nukën 'Ibun anu
tsókë unikama upíokin
ñu 'aiaa aín bana
kikësabiokin 'ati kaíankëxa,
usa 'ain ka unikama bëtsi
unikamabë 'atima onani;
'upiokin ñu 'aínmabi;
'itsaira paë tani sharatia
kuati 'ikën.

**Diosan namámikësokin usaía
'iti ñuikin Isaías ka bana**

6 1 A baritian 'apu Ozías ñukë
anun kana Dios anua tsókë
manainra anuxunbia;
aín chupa kuëxitan anun
anuxun a rabiti xubu a
mapukë isan.

2 Isanan kana unisa akamaxa
tsi rëkirukë kamasá 'aish a
manámi tsókë isan. Usa 'aish
ka achúshi achúshinëx mapai
achúshi 'imainun achúshi
pëchiñu 'iaxa. Usa 'aish ka
rabé pëchin bëmápuküanan,
rabëtan aín chixumixun
aín nami mapuanan ka
rabëtanribi nuanxa.

3 Usai 'ika bëtsibë bëtsibë
kánani ësai kiaxa:
“Nukën 'Ibu kamabi kushiñu
ax ka upíira upí, upíira
upí 'ikën;

kamabi an menu unio
ñukaman ka ax ka
kushiira 'ikë kixun
'uania.”

4 Èsai kikin rabikëbë ka
anuxun a rabiti xubu 'ain
xëpútikama shaíkimainun,
ka tsin kuinsa axribi anu
'ibúkin a xubu mapuruaxa.

5 Usakin 'aia iskin sinani kana
ësai kian: “¡Uisai karana
'iti 'ain, bërí sapi kana
bamati 'ain! 'Ènbi kana
'apu 'aish kamabi kushiñu
Dios a isan; 'ëx kana
achúshi uni 'ën kuëbitan
'atimati banakë 'imainun,
kana achúshi ëma 'atimati
banakë unikama nëbëtsi
tsotin.”

6 Usai 'ëx kikëbëbi ka unikama
achúshi tsi rëkirukësa
'aish 'ëmi kikuatsini
nuankuatsini uaxa. Ukin ka
xëta rabé okin 'akë anun
tsi ëxku ënxaira achúshi
anuxun ñuina xaroti 'akë
anua bitsínkin bëaxa,

7 bëkin ka anun kuëtíkkakin 'ë
kaxa:

“Ka kuart, tsi ëxku ënxaira
ënën kana mi kuëtikan.
Usa 'ain kamina bërí min
ñu 'atima 'akë kupí
'uchokëma 'ain,
usa 'aish kamina min ñu
'atima 'ai 'uchakëkama
bërí mëníokë 'ain.”

8 Èsai kia kuatankëxun kana
Dios ësai kikë aín banaribi
kuan:

- “¿Uinu 'ikë uni karana xuti 'ain?
 ¿Uix kara nukamax kikë bana uni ñuixunkë 'iti 'ik?”
 Kia kana 'ën kan:
 “Ënu kana 'ëx 'ain 'ë kamina xuti 'ain.”
- 9 Ësokin kakëxun ka an 'ë kaxa:
 “Anu kuanxun kamina ëmanu 'ikë unikama ësokin kai kuantu 'ain:
 'Itsokin ñuixunkëxun kuakinbi ka 'ën bana uisai ki kara kia kixun 'unánkantima 'ikën;
 'ianan ka 'itsokin 'ën ñu 'aia iskinbi, uisakin 'akin karana usakin 'ai kixun 'unánkantima 'ikën.
- 10 Ënë unikama kamina upíokin sinánxuma 'anun 'imiti 'ain;
 'imíanan kamina atun pabitan kuakinbia aín pabí xëpúkësa 'ixuan kuakasmanun 'imiti 'ain;
 'imíanan kamina iskinbia aín bëru bëpankësa 'ixun iskasmanun 'imiti 'ain.
 Usa 'ixun ka kuatima 'ianan istimabi 'ikën,
 usai 'ikin ka atun 'ën bana kuatíbi 'ëmi sinanatima 'ikën,
 'ën atun 'akë 'uchakama mëníoxunun.”
- 11 Ësokin kakëxun kana 'ën ñukákën:
 “¿'Ën 'Ibu uiti bari 'imi kara ënë ñukama min bana kikësa 'inux basiti 'ik?”

- Kixun kakëxun ka Diosan 'ë kakëxa:
 “Ënëx ka ëmakama masókin 'atima okëbëa
 anu 'ikë unikamax uniñuma 'ianan;
 atun xubukamaxribi uniñuma 'imainun,
 anu ñu 'apákë me kamaxribi anu uni 'ikëma mesa bërutamainun anu sënën 'iti 'ikën,
- 12 'imainun ka anu 'ikë unikama Diosan axa ami nishkë unikaman,
 ñatanbiankin buánkëbë ñankáishi anu 'ikë me 'imiti 'ikën.
- 13 'Ianan ka cien uni buankëbëa mapai rabé uni bërukë akamaxribi këñúkë 'iti 'ikën,
 usakin 'akëx ka i unin bëribi tëakëx 'ikësa 'ain buru ishi bërukë usairibi 'iti 'ikën”
 ('aínbi ka aín mo bërukë axa upíra 'inun kotëkënkë, usaribiti anuax an kuëenkësa okían 'ati unikama mëratëkënti 'ikën).

**Bana ñuixuntabakin
 Judánu 'ikë 'apu Ahaz
 kakë Isaíasnën Sirianu 'ikë
 unikaman ka Jerusalén ema
 'ati 'ikë kixun ká bana**

7 1 Sirianu 'ikë 'apu Resín kakë 'imainun ka Israelkaman 'apu Pécah Remalásnën bakë bëchikë a rabëxun ka 'ain suntárukamabë kuanxun Jerusalén 'aia tankëxa,

'aínbi ka atun 'aisama okëxa. Ax ka 'iakëxa Ahaz Jotamnën bakë bëchikë 'ianan Ozíasnën baba axa Judá ëmanu 'apu 'ain.

²Usai 'ikëbëtan ka a nëtë kaman 'apu Ahaz 'imainun aín aintsikama 'unánun ënë bana ñuixuni kuan-këxa: Kuanxun ka siria unikamabë ka Efraínën rëbúnkikama mitsu 'anux birananxa kixun kakëxa. Ësakian kakëxun kuati ka 'apu Ahaz 'imainun anua 'ikë unikama rakuëntan bamai bërëkirui nikama suñun bëkakëx 'ikësaribiti bërëi 'ikankëxa.

³Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Isaías kakëxa: “Min bakë bëchikë Seariasub abë kuanx kamina 'apu Ahaz anua 'umpax buchukë aín sënënkë anuax abë mëranani kuantu 'ain, ax ka anun naënu kuantu bai 'ipitiu anuxua axa tëkë unikaman ami mëchukatankëx mëtërëmëti chupakama bëntankë kakë anu 'iti 'ikën, ⁴kuanxun kamina anua kai kuantu 'ain:

'Ën mi kakëx kamina bërúankati 'ain, 'aínbi kamina ratutima 'ain; 'ianan kamina ami rakuéti ñusma kantima 'ain a 'apu rabé ax ka tsi bimikëxa aín kuin tëxëkirui ënxakë usaribi 'ikën, 'itankëx nëtékë usaíshi ka Resín aín suntáru sirio kamabë, 'ianan Remalíasnën bëchikë akamax tsi ërërukësaribi 'itánun nishaxa.

⁵Sirio unikamax ka Efraínën rëbúnki 'imainun

Remalíasnën, bëchikë achúshi abëmi 'aisama oti sinani kananxa.

Kánani ka ëesai kiaxa:
⁶Nun kananuna Judánu 'ikë unikama rakuéunun: 'imitankëxun atun ëma 'ibuati 'ain, usakin 'atankëxun kananuna Tabeelnën bakë bëchikë a 'apu 'inun 'imiti 'ain.

⁷'Aínbi ka Dios ëesai kiaxa: ¡Atun sinánkësa okin ka únsaranbi atun ñu 'atima 'ikën!

⁸Axa mitsumi nishkë unikama ax isa kushiira 'ikë kixunmi mitsun, sinánkë ax ka usama 'ikën, Damasco ëma ax ka chaiira ëma Asiria menu 'ikën, usa 'ain ka Resín ax Damasco ëma anu 'apu 'ikën; 'imainun ka Samaria axribi ëma chaiira Efraín menu 'ikën,

usa 'ain ka Remalíasnën bakë bëchikë ax Samaria ëmanu 'apu 'ikën; 'aínbi ka sesenta 'imainun cinco baritia 'ikëbë Efraínën ëma ax nëtéti 'ikën;

⁹mitsúxribi 'ëmi katamëtima kamina, atux 'ikësaribiti ëmañuma bërúkanti 'ain.”

Isaíasnën Emanuel kakë tuá ka bakënti 'ikë kixun 'apu Ahaz ka bana

¹⁰Ësakinribi ka Diosan 'apu Ahaz kakëxa:

- 11 “Ë kamina min Dios 'ikë achúshi ñu min iskëma 'anun ñukákin kati 'ain, ax ka ësai 'iti 'ikën, meu 'ianan a 'ukë mëu 'imaka me manámi 'iti 'ikën, 'ima ka a manámi 'ianan a manánmira 'iti 'ikën.”
- 12 Kakëxun ka Ahaznën kakëxa: “Usama ka 'ën kana Dios 'ë kamina achúshi ñu 'axunti 'ai tankin kaima.”
- 13 Ësai kia ka Isaíasnën kakëxa: “Ësokin mitsu kamainun kamina 'apu Davidtan rëbúnkikama mitsun kuati 'ain:
¿Mitsun iskëx kara unikama anribia, 'ën Dios ubioisa tankë akamaribi ubiote asábi it?
- 14 Diosan ka unibë 'ikintankëma xanu: Xuntaku achúshi tuuñu 'inun 'imiti 'ikën, 'imikëx bakëntankëxun ka Emanuel kakin anëti 'ikën. Emanuel kikë ax ka, ‘Dios ka nubë 'ikë ki kikë 'ikën’.
- 15 Anua bakëntankëx kanikë a baritiakaman ka a tuákën vaca xuma sëruakin 'akë 'imainun buna rëpa akama piti 'ikën.
- 16 'Aínbi ka tuá ax kanikian añu kara 'ati 'ikë añu kara 'atima 'ikë kiox sinanákëma 'aínshi, an mitsu rakuëmikë ëmanu 'ikë 'apu rabé ax

- masókin 'akëbë ñankáishi bërúti 'ikën.
- 17 Usai 'ikëbëtan ka Diosan mitsu 'ianan, min unikama 'imainun, 'apun aintsikamaxa Efraínbëa Judá ënanainsamapain 'ain 'iásamaira 'inun, a nëtëkama 'ikëbë tëmëranun 'imiti 'ikën.” (Ënëx ka Asirianu 'ikë 'apu ukëbë usai 'iti ñuia kia bana 'ikën.)
- 18 A nëtëkama 'ikëbëtan ka Diosan samún 'itsa iskësaira kuatsinia 'ura 'ikë Egipto menua 'ikë baka, anuaxa suntárukama unun 'imianan, Asiria suntárukamaribi buña ukësa kuatsini unun 'imiti 'ikën.
- 19 Kamabi unikama atux ka rikuatsintankëx aín bashinua me nankékë anua raíri 'imainun bashinua 'ikë mapara kini anuribia 'imainun muxañu me anuribi 'imainun anuxua vacan 'umpax 'akë anuribi 'iti 'ikën.
- 20 A nëtën ka Diosan Asirianu 'ikë 'apu 'imainun aín suntárukama, Éufrates baka a 'uri 'ikë anuaxbi uxuan, Israelkama mitsu ñatanbiankë unikama akësokin,

ñu kënshún maxkukin
mitsun kuëni 'uruanan
mitsun nami mëu 'ikë
akamaribi 'urunun 'amiti
'ikën.

²¹ A nëtëkaman ka an achúshi
vaca 'arakakë 'imainun
rabé oveja 'arakakëñu,

²² ax aín ñuina xuma
'aisamairañu sëruakin
'akë a pitiñu 'iti 'ikën. Usa
'ain ka Asiria unikaman
'akin tëokë 'akëmakaman
atun vaca xuma sëruakin
'akë a 'imainun buna rëpa
a piti 'ikën.

²³ A nëtéan a menu naëoxun
mil uvas i 'apákë ax ka mil kuríki
manë 'akë aín kupí 'iakëxa, usa
'aínbi ka bërí a menu muxaishi
'imainun 'aisama me 'iti 'ikën.

²⁴ Usa 'ain ka a menu uni aín kanti
'imainun aín piakama buani ñu
'oíshi anu kuantí 'ikën, a mexa
muxa 'irui ni tubënrükë 'ain. ²⁵ Usa
'ain ka bërámá manë pará anun
mëníokë mekama axa tubënrui
'aisamaira muxa 'imainun me
'atima 'ain uixi anu kuantima
'ikën. Usa 'aish ka vaca bënëkama
'imainun ovejakaman anua pasto
pitishi 'iti 'ikën.

**Isaíasnën bakë bëchikënën
anëx ka usai ka Judá 'inxun
'aia kixun ñuikë 'iakëxa**

8 ¹ Bëtsi nëtën ka Nukën 'Ibun
'ë kaxa: “Cha 'itánun parókin
tukakë i bitankëxun kamina anu
kuënëoti 'ain, kamabi unían
a bana istisabi okin kamina:

Maher-salal-hasbaz kitánun
kuënëoti 'ain. (Maher-salal-hasbaz
kikë ënë banax ka ënuax basi-
këma 'aínshi ka 'atimonan këñukë
'iti 'ikë ki kikë 'ikën.) ² Usa 'ain
kamina sacerdote Urías 'imainun
Zacarías Jeberequías 'ain bakë
bëchikë ax ka ami rarámakin ñu
'aisa 'ikën, usa 'ain min kuënëokë
ënë bana an ñuixunun biti 'ain.”

³ Usakin 'ë kakë a inúkë 'ain
kana an bana ñuikë 'ën xanu ain
pëi machakë sënënkë 'ain, abë
'ian ka tutankëx aín 'uxë 'ikëbë
bakëankëxa. Usai 'ikëbëtan ka
Diosan 'ë kaxa: “Mín bakë bëchikë
bakënkë akamina Maher-salal-
hasbaz kakin anëti 'ain. ⁴ Usa 'ain
ka min bëchikë axa papa kianan
tita kikin 'unánkëma 'aínshi
Damasco 'imainun Samaria ëma
masókin, 'atankëxun anua 'ikë
ñukama 'ain upíbuira akama
Asirianu 'ikë 'apun atu 'atankëxun
'ain menu buánti 'ikën.” ⁵ Ësokin
katankëxun ka amiribishi Diosan
'ë katëkëanxa:

⁶ “Judá menu 'ikë unikamax
ka Resín 'imainun
Remalíasnën bëchikë ami
rakuétia,
usa 'ain ka aín
suntárukamabëtan Judá
'akatsia,
'aínbi ka Judánu 'ikë
unikaman Dios,
Siloé kakë baka pakaxkima
rakákë usaribi 'ikëbi
kuëñima,

⁷ usa 'ain kana 'ën munu
'akinma Éufrates baka 'ëi

paparukin bënëkinshi
mapurukë, usaribi okin
'ati 'ain,

(ax ka usaribiokian
Asirianu 'ikë 'apun 'ain
suntárukamabëtan 'ati
'ikën).

Usokin 'ai ka tanpëtia
'umpax amami amamitan
chikíikë usaribiti atux 'ikanti
'ikën,

⁸ usai 'ikin ka Judá ëma anubi
sënëkin

'umpaxan mapukësa 'itánun
asirio suntárukaman 'ati
'ikën.

'Akin ka ñuina pëchiñunëa
pëókikin aín pëchin
mapukësa okin maputi
'ikën, usakin ka
anua Diosan kaískë unikama
bukukë me a 'ati 'ikën,
'aínbi ka Dios nubë 'iti
'ikën.”

⁹ Usa 'ain ka kamabi menu
'ikë unikama timëaxi
'itsaira rakuéti 'ikën;
'imainun ka axa 'uraira menu
bukukë unikamanribi ënë
kuati 'ikën:

kuati ka 'akananshisa 'inun
atun ñu bitsi mëníokakë
'aishi rakuékanti 'ikën;
'ianan ka anun 'akánanti
mëtikiruaxi rakuékanti
'ikën.

¹⁰ 'Ianan ka usakin kananuna ñu
'ati 'ai kixun atun sinaniabi,
usakian 'anun 'amitima 'ikën,
Dios ax ka nubë 'ikë usa
'ixun.

**Dios ax ka amiiranu
nux rakuéti 'a 'ikën**

¹¹ Diosan ka ax kushiira 'ixun
'ain mëkënan tuinkin bikësokin
bixun, ënë unikama 'ikëσαι kamina
'itima 'ai kixun 'ë kakëxa: ¹²“Usa
'ain kamina mitsun unëxun ënë
ëmanu tsókë unikaman sinánkë
bana ñui bëtsi unikama kikë a usa
ka kixun sinántima 'ain. 'Ianan
kamina atux ami rakuékë ñukama
ami rakuéti ratutima 'ain. ¹³Dios
kamabi kushiñuira a kananuna ax
ka upíira 'ikë kixun kati 'ain; kai
kananuna ami kuni rakuéti 'ain;
usa 'ain kananuna an nu iskëx
ami rakuéti 'ain. ¹⁴Ax ka mitsunan
achúshi ñu ami 'ia ñu biti nankë
usa 'iti 'ikën; 'ianan ka maxá ami
tatíkia uni chakákë usaribi 'iti
'ikën, usa 'ain ka ami Israel ñaká
rabé ax 'iti 'ikën; usai ka ami 'ia
ñu biti nankë usaribi ax 'ain ami
Jerusalénnu tsókë unikamax 'iti
'ikën. ¹⁵Usa 'ain ka 'itsaira uni
tuaxki 'ikëσαι pakëti bamamai-
nunbi, 'aisamaira uni ami ñuina
'iti nankë ami 'ikësa 'inun ñatankë
'inuxun 'aia.”

**Isaíasnën an 'unánmikë
unikama usai 'iama 'inun
kixun 'ësëkin ká bana**

¹⁶ 'Ën mi kakë bana ënë
kamina upíokin sinánti
'ain;
sinánkin kamina 'ën mi
usakinmi anun 'unánmikë
'ianan 'ën mi 'unánmikë
ënëkama manutima 'ain.

- 17 Nukèn 'Ibu Dios an aín
unikama Jacobnuaxa
mèrá,
atu 'akinsama tankèbèbi kana
'èx ènima ami katamètin.
'Èn kana an 'akintishi kainin.
- 18 È 'imainun 'èn bèchikèkama
Nukèn 'Ibu
Diosan 'è 'inánkè a kamabè
kana unin 'unánun
unitsin 'akèma ñusa Israel
unikamanan 'ain,
Nukèn 'Ibu Dios kamabi
kushíñuira axa aín bashi
Siónnu 'ikè an nankè
kananuna nux 'ain.
- 19 Usa 'ain ka unikaman mitsu
káshibuinxun èsakin kati
'ikèn:
“Mitsux kamina uni
ñukèkama aín ñunshinbè
banati 'ain,
'ianan ka axa usai ka ñu
'iti 'ikè kixun 'unánkè
akamabèribi munura
banati 'ain.
¿Achúshi èmanu 'ikè
unikaman kara atun
dioskamabè,
bananan uni bamakèkama a
kara uisakin
- 20 kati 'ikè kixun ñukáti 'it?”
Èsai ka atux sinanimaishi
banati 'ikèn,
'aínbi ka axa kèméishi kikè
'ikèn.
- 21 Usa 'ain ka an usakin mitsu
kakè uni ax anua 'ikè
anuishi 'ima,
amanu amanu bètsi bètsi
okin,

tèmèramikèx numin 'ikè
anunbi 'itsaira nishti
'ikèn.

Usai 'ikin ka aín 'apu
'imainun aín dioskama
'atimakin sinánxunti
'ikèn.

Usai 'ikin ka manámia
isbèkikin isanan,
22 mèuküaribi isbèkinkin
iskanti 'ikèn,
usakin iskinbi ka añu ñubi
'aíma 'ikè isanan,
tèmèrati ashi 'ain
béanbèankibukènu 'ikèsa
isti 'ikèn.

Usa 'aish ka kamabi iménu
'ikèsashi 'iti 'ikèn,
usa 'ain ka bètsían
tèmèramikè uni ax uinubi
kuani abátima 'ikèn.

**Diosan kaiskè 'aísh
ènè menu bakènti
uni ñuikè bana**

9 ¹Diosan ka 'atabakin an kuèèn-
kèsa oia 'inun Galilea 'imia-
kèxa, anu ka Zabulón 'imainun
Neftalí kakè uni aín me 'iakèxa,
ax ka an Diosan bana kuakèma a
rapasu 'ikè unikaman me anuaxi
Jordán kakè baka 'ikè 'ukèmanan,
anuaxi kuanx parúmpapa kuèbí
anubi sènénkè 'iakèxa; 'aínbi ka
nuibakín 'itsaira 'akiankèxa.

² Axa ami nishkè unikaman
'atimokèxa bèánkibukènu
'ikèsa 'ia unikama an
ka achúshi tirí chaiira
isakèxa, iskin ka ñu upí
'ati 'unánkèxa;

achúshi tirí pëkikësa 'aish
upiti tsókë uni an ka
axa 'atimati tsókë unikama
ñu upí 'ai upiti tsóti
'unánmiakëxa.

³ Dios min kamina chaiira
kuëënun nu 'imin;
usa 'ain ka anun nux kuëënti
ax chaiira 'ikën. Kamabi
unix ka min ismainunbi
kuëëni anun ñu
'apáxun biti nëtë 'ikëbëtan
aín ñu 'apákë bitankëx
bëtsibë 'inánani kuëënkë
usaribi 'ikën,
'ianan ka 'akanankin aín
'ibu 'axun ñu bitankëx
bëtsibë 'inani kuëënkë
usaribi 'iti 'ikën.

⁴ Min kamina tëmëramikin ñu
mëëmikëx
atsankin bëtsi sinianiabi
'apukamanua,
tëmëraikin ñu mëxuma 'anun
nu chikiankën.
Usabi okin kamina mix
Dios 'ixun Madiánu 'ikë
unikamami 'asaribiokin
nukama 'akën.

⁵ Min kamina 'akanani
kuankian suntárukaman
aín taxaka pañubiankin
anun me banamibiankë a
'imainun aín chupa
'akanankian imin shikë
a kamabi tsin nénkin
xaronun 'amiti 'ain.

⁶ Usa 'ain ka nunu achúshi
tuá bakënun 'imiixa,
Diosan ka nukama achúshi
tuá 'inánxa, a tuá ka axa

'apu 'itiokin aín kushi
'inánkë 'iti 'ikën.

Usa 'ikë ka ësokin kakë 'iti
'ikën:

“An bana ñuixunkin
'ësëkëxun kuati upitani
kuëënti,” “Dios uínbi
kanantisama,”

“Nukën papa Dios axa
këñutima oi tsókë,”
“Achúshi 'apun rëkuén
bëchikë chuámarua 'inun
uni 'akinux bakéan.”

⁷ Ax ka anua David tsóa anubi
tsóti 'ikën;

usa 'ikë ka ax kushiira
'ixuan ñu 'aia kamabi
menuxun kuati 'ikën
'imainun ka chuámarua uni
tsóti ax këñutima 'ikën;
usa 'ixun ka uínsaranbi axa
'apu 'ia ax ënkëma anubi
'iti 'ikën,

usa 'ain ka an 'akë ñukama
ax upíokin 'akë 'ianan,
an bërí pëukin ñu 'akë ax
uínsaranbi nëtétima usabi
'iti 'ikën.

Ësokin ka Dios kamabi
kushiñuira an 'itsaira
unikama nuibakin 'ati 'ikën.

**Jesénën rëbúnkinuax ka an
uni upiti bukunun 'akinti
'uti 'ikë kixun ñuikë bana**

11 ¹Ësai ka Dios kiakëxa,
Jesénën rëbúnki
achúshinuax ka i
mo kótékëni kanikë
usaribi 'itánun achúshi
uni mërati 'ikën, usa

- 'i ka aín tapunuaxi
kookësa 'i mërati ka
ax 'apu 'iti 'ikën.
- ² Usa 'ain ka Diosan kushi ax
ënima a unibëbi 'iti 'ikën,
an ka ñu 'unánkëira 'ianan
sinánñuira 'inun 'imianan,
usa ka kixun bëtsi 'ësëanan
ñu 'aisatankinbi tënëi
kushiñu 'ianan,
Diosmi uisa ñukama kara
'atima 'ikë kixun, 'unáni
rakuënun unikama
'unánmiti 'ikën.
- ³ An ka ñu iskinshi uisa
kara oti 'ikë kixun aín
kuënkësa okinshi 'anan,
ax ka usai 'iaxa, kixun unin
ñuikë bana a kuakinshi
usa ka 'iti 'ikë kixun
katima 'ikën.
- ⁴ An ka an 'akinti 'aíma 'aia
tëmërakë unikama
'imainun uni ñuñumakama
atun menu 'ikë akama
'akinti 'ikën.
Usa 'ain ka aín banax
achúshi tatsi tuínxun anun
bënëkinshi ñu 'akë unikama
tëmëramikë usaribi 'iti 'ikën,
'imainun ka aín kuëbitan
xunkakësa okinshi 'atima
ñuishi 'akë unikama
këñunun 'imiti 'ikën.
- ⁵ Ax ka unían ënkinma aín
chupa pañukësa usaribi
okin upókin ñu 'ai
asérabi banati 'ikën.
- ⁶ Usa 'ain ka shórapana
'imainun ovejakama ax
upitax bukuti 'ikën,

- usai 'imainun ka 'inu
'imainun cabra tuá akamax
bëtsibëbi tantiti 'ikën,
'imainun ka vaca bakë bërí
kanikë 'imainun paru
'inúan axribi bëtsi rapasu
nitsi kaniti 'ikën,
usai 'i ka tuá xuratsukun
buánkëx kuanshiti 'ikën.
- ⁷ 'Imainun ka vaca xanu
'ianan, xaëón aín xanu
axribi 'unánankë 'iti 'ikën,
'imainun ka aín tuákama
axribi bëtsibë timéax tanti
bukuti 'ikën.
Paru 'inuánën ka vacan
'akësaribi okin pasto piti
'ikën.
- ⁸ Achúshi tuakëx ka runu
nëëira menu 'ikë abë
kuaiti 'ikën,
usai 'ikin ka runu aín paë
mukaira 'ain nánu 'ain
mëkën atsímiti 'ikën.
- ⁹ Kamabi 'ën bashi upíira anu
ka:
an unu 'ikë unibi 'atima oti
'aíma 'iti 'ikën,
usa 'ain ka parúmpapanua
'umpax buákirukësa usai
'ia kamabi unin usakia
Diosan 'a ñukama kuati
'ikën, kiax ka kiakëxa.

**Samaria ëmanu tsókë Israel
unikama 'iti ñuikë bana**

28 ¹Uisai kara Samarianu
'ikë unikama bëtsi
unikaman, atux isa
upí uni 'ikë kixun
kakë

axa ëma chaiira Efraín kakin
 anëké anu tsókë paéntinën
 kuëëirabu uni atux 'iti
 'ikën;
 'aínbi ka Samaria ëma ax
 me sapan upíira anu 'ikën,
 usa 'aish ka ñu ua
 buinarakin mañutinu
 'akëxbia bënëtishi núkai
 chushikë usa 'ikën,
 usa 'ixun ka anu 'ikë
 unikaman paë bata 'axun
 xëai paénkë a ënima!
 2 Èsokin mitsu kamainun
 kamina kuati 'ain: Nun
 'Ibun kaískë achúshi uni
 kushiira ka anu 'ikën,
 ax ka matsi bëruñunëxa
 masákuatsinkë usaribi
 'ikën, 'ianan ka
 nëtë masákuatsinkëbë ukian
 suñuanën ñu masókë
 usaribi 'ianan,
 nëtétimaira uñe 'ibúkian me
 mapukë usaribi 'iti 'ikën.
 Usa 'ixun ka 'ain mëkënan
 menu nipakëisokin 'anan,
 3 'ain taëkaman chakánan,
 axa rabiakati nux kananuna
 usa 'ai kixax ñu paë
 xëatankëx kikë a ëmanu
 tsókë,
 Efraínën rëbúnkikama a 'ati
 'ikën.
 4 Usakin 'akëx ka a ëmanua
 'ikë unikama anuaxa ñu
 upíti tuákë menu 'ikësa
 'ianan,
 ro ua upíira 'inun 'apákëxia
 núkakësa usai 'itánun
 'anan,

higo ax pain bimiax pëkéké
 unin mërakin mëkënan
 bixun:

bënëkinshi pikë usaribi
 okinshi 'ati 'ikën.

5 A nëtë 'ikëbë ka Nun 'Ibu
 kamabi kushiñuira ax,
 achúshi mañuti
 ichúkësamaira 'ianan,
 achúshi ñu 'upiokin 'akë
 usaribi axa tsókë aín
 unikama ainan 'iti 'ikën,
 6 usa 'ain ka Diosan an bana
 mëniókë 'apukaman,
 anuxun bana mëniókë
 anuxun asérabi 'upiokin
 'akian suntárुकaman,
 'ain ëma bëruánun atun
 bana mëniókë anuxun kati
 'ikën.

**Jerusalénnu 'ikë unikama
 'ati kianan usokin ñu
 'axunkatsi kia bana**

7 'Imainun ka raíri
 unikamaxribi uvax baka
 vino 'akë xëatankëx amá
 aman kuani nitsia,
 'imainun ka sacerdote
 unikama 'ianan an Dios
 kikë bana ñuikë unikama
 atúxribi paë bata kushi a
 xëatankëx amá aman kuani
 nitsi kushiñumasa 'aish
 sinanima 'atimati banaia;
 'ianan ka namákësokian
 Diosan ismikëxbi amá
 aman kuani nikëσαι 'ia,
 'ianan ka paën irakë 'ixun
 uisakin kara bana mënióti
 'ikë kixunbi 'unanima.

- 8 Usakia anuxun xëakë mesa
ax ka ami kinankë 'aish, a
isi kuínsakë chuaira 'ikën,
usa 'ain ka anuxua usakin
'akankë anu achúshi ñu
chuáñumama 'aíma 'ikën.
- 9 'Ianan ka 'ëmi kuai ësai
kikania:
“¡Nukama bana 'unami ka
uti 'ikën,
'imainun ka uisakin kara
Diosan ismiaxa aribi
nukama 'unamiti 'ikën!
¡Nuxnu tuá xu bërí
kanikënen,
- 10 kirika 'ati 'unánkin ba,
be, bi, bo, bu kakin
'unánkësaribi okin!”
- 11 Asabi ka mitsunmi bana
kuaisama tania,
ka Diosan bëtsi banan
banakin kuaisama 'itánun
ënë unikama kati 'ikën.
- 12 Èsai ka bërámabi ax kiakëxa:
“Ènu ka anu upiti tsóti 'ikën,
ënëx ka anu upiti tantiti
'ikën;
uix kara atsaxna ax ka
tantiti 'ikën.”
'Aínbi ka ax kikësokín 'ën
bana kuakama 'ikën.
- 13 Usa 'ain ka Nukën 'Ibun tuá
xurakama bërí
kirika 'ati 'unánkë kakësokín
kati 'ikën.
Usai 'ika bërí niti 'unani
tuáxura kuaníbi kaxutan
pakëkësa usaribi,
'ianan anun ñu biti nankë
anu pakëtia ñu bikësa
usaribi 'iti 'ikën,
- usai 'ika anuax chikítima
'ikën.
- 14 Mitsux 'apu 'ixun kamina
Nun Ibu bana kuati 'ain,
bana kuakëma unibu,
mitsux kamina Jerusalénnu
'ikë unikaman 'apu 'ain.
- 15 Mitsux kamina ësai kin:
“Nukamax kananuna
bamati abë achúshi ñu 'ai
mënion,
usa 'ain kananuna uisa ñu
kara 'ikëbëbi bamatima
'ain.
Usai 'ia ka ñu 'aisama 'inúkë
anbi nu 'aisama otima
'ikën,
nun kananuna këmëkë an
nu 'akinun kixun barian,
'imainun kananuna bëtsi
paránkë anribia nu
bëruánun kixun baria.”
- 16 Usa 'ain ka ësai Nun 'Ibu
kiaxa:
'Èn kana Sión kakë ëmanu
achúi maxax nanti 'ain,
ax ka achúshi maxax
kupírakë 'ikën,
ax ka achúshi maxax ami
birukín xubu 'ati nankë
usaribi 'iti 'ikën.
Usa 'ain ka uix kara ami
katamëtia ax chuámarua
tsóti 'ikën.
- 17 'Èn kana xubu 'akënu a
unían, anun xubu 'akin
sënënen 'itánun tupunkë
manë tumua risiñu usaribi
'ën 'akë ñukama ax upí 'inun
'imiti ain, 'imainun anun
xubu puntëkin mëníoti

usaribi ka uin kara upí ñu
 'aia ax 'iti 'ikën.
 Mitsun mi këmëi banai
 ismina uisa ñubi 'inútima
 'ai kixun sinánkë,
 a ka matsin titan masókin
 këñuti 'ikën,
 'imainun ka ami katamëtimi
 bukúnkë aribi bakan
 chinanti 'ikën.

**An Egiptonu 'ikë unikaman
 'akinun kixun barikë
 unikama ñui kikë bana**

30 ¹Ësai ka Nukën 'Ibu
 asérabi kiakëxa:
 “jUisai kara mitsun bakë
 bëchikë bëbu 'imainun 'ini
 xanukama atun kakëxun
 'ën bana kuaisama tania,
 usa 'ixun atun 'ëbë
 banaxunmabi ñu 'akatsi
 kixun atúnbi sinania,
 sinánkin ka usakin
 kananuna ñu 'ati 'ai kixun
 'ën sinánmikëxunmabi
 atúnbi sinánxun 'aia,
 usakin 'ai ka atúxbi amiribi
 amiribi 'uchakania!
²Usai 'ika bënëkiani Egipto
 menu 'ikë 'apu faraón
 an isa bërúankin 'akinun
 kixun ñukati kuania,
 'aínbi ka atun 'ë pain
 ñukátima;
 an isa 'akinun kixun 'apu
 faraón ñukati kuania,
 usai 'ika Egiptonu 'ikë
 unikamami atun isa
 'akinun kixun ami
 katamëtia.

³'Aínbi ka faraónën 'akinkë
 ax paránkinshia 'akë
 'ikën,
 usai Egiptonu 'ikë
 unikamami katamëtibi ka
 atux rabinkë bërúti 'ikën.

⁴Mitsun kamina an bana
 ñuiti unikama Soán kakë
 'imainun Hanés kakë
 ëmakama anu 'ikë 'apu
 abë banati xuan, a kamina
 ka Egipto menu 'ikë ëma
 anu an mitsu 'akinti bariti
 xuan,

⁵'aínbi ka a menu 'ikë
 unikama ñu 'unánkëma
 'ixun mitsu paránkë 'iti
 'ikën,
 usa 'ain ka mitsun bikë
 ñukama anbi mitsu
 'akintima 'ikën,
 usa 'ain ka atúan mitsu
 'akinkëxbi 'akinkëmasa
 'iti 'ikën, usokin 'akëx
 kamina paránkë bërúkanti
 'ain.”

⁶Bëri kana ñuinakama Négueb
 menu 'ikë akama ñui kin:
 a mex 'atimaira 'ain ka anu
 paru 'inúankama axa kuëkë,
 'imainun runukama 'ianan
 kapësa ñuina taëñu axa
 nuánkë akama 'ikën.
 Burro 'imainun camello
 kaxunu puruxun ka
 ñu kupíkë Egipto me anua
 upa unikama 'ikë anu
 buánti 'ikën,

⁷'imainun ka a unikama ami
 katamëtia uni 'akinsa
 'aishi 'akianainsama 'ikën.

- Usa 'ikë kana ësokin anëan:
 “Ñuina chaiira kuëëkinbi añu
 ñubi 'akëma kakin anëan.”
- ⁸ Usa 'ain ka Diosan Isaías
 kakëxa, bërí kamina i
 parókin 'akë bitankëxun,
 xëñibua 'aínbi a ñuitiokin
 ënë bana kuënëoti 'ain,
 usakin 'a 'ikë ka xëñibua
 'aínbi unin a sinánkin
 ñuikanti 'ikën.
- ⁹ Ënë unikamax ka bana
 kuaisama tankë unibu 'ikën,
 usa 'ixun ka 'ën bana
 kuaisama tania, usa
 'ain ka 'ën 'unánmikë
 banakama kuaisama tani
 'ëmi sinanima.
- ¹⁰ Usa 'ixun ka an Dios kikë
 bana ñuikë unikama kaia:
 “Namákësa okin kamina
 istima 'ain.”
 Kanan ka an bana uni
 ñuixunkë unikama kaia:
 “Nukama kamina mitsun
 mi asérabi iskë ñukama
 ñuixuntima 'ain;
 nu kamina an 'atima okin
 sinánmitima upí bana kati
 'ain;
 'ianan kamina nun 'aisa
 tankin sinánkë banakama
 nu ëmitima 'ain.
- ¹¹ Mitsun 'akë ñu 'atimakama
 kamina ëntima 'ain kixun,
 kakin kamina nun 'akë ñu
 'atimakama ëni upiti
 tsónun nu katima 'ain,
 usakin 'anan kamina Israel
 unikaman Dios 'upíra a
 ñuikin nu katima 'ain.”
- ¹² Usa 'ain ka Israel unikaman
 Dios upíra ax ësai kia:
 “Mitsun kamina usai
 'iaxma 'inun kakë bana a
 kuaisama tanan,
 bënëkinshi ñu 'atima 'anan,
 ñu 'atimaira 'ai ami
 katamëkanin;
- ¹³ usa 'ain ka ax mitsun
 'uchabi 'ikën.
 Ax ka anun ëma kënëarakë
 kënë manainra axa
 tënki tënkibuti 'itankëx
 unin sinánkë 'aímabi
 rurukubukë usaribi 'ikën;
- ¹⁴ 'ianan ka mapú 'akë ñutë axa
 pakëti sarimëti,
 ami chimapu bisama 'ianan
 anun 'umpax kininua,
 bisamabi aín tukibukë usaribi
 'inun masókë 'iti 'ikën.”
- ¹⁵ Usa 'ain ka Israelkaman 'Ibu
 upíra ax ësai kia:
 “Ën bana kikësokin 'atëkëni
 kamina mitsux uínbi
 ubíokëma upiti bukui iékë
 'iti 'ain.
 Usa 'ain kamina uínbi
 ubíokëma bukui 'ëmi
 katamëti kushiñu 'ikanti
 'ain.”
 'Aínbi kamina mitsun 'ën
 kakëxunbi kuëenkáma 'ain,
- ¹⁶ kuëënima ka kikankëxa:
 “Usama ka caballonu
 'irukiani kananuna abáti
 kuantu 'ain.”
 Usai 'i nukamax abákë ax ka
 asábi 'iti 'ikën.
 'Imainun kamina ësairibi
 kikankën: “Ishtuinshia

kuankë caballonën nirinkë
anu këñurukiani kananuna
abati kuanti 'ain.”

Axa numi nishkë unikaman
kuni ka bënëtishi niti
'unanxun nukama nuiti
'ikën.

¹⁷ Usa 'ain ka mil uni ax
achúshi unían 'akatsi
kixun kakëx abáti 'ikën,
'imainun kamina kamabi
mitsux mapai achúshi uni
axa mitsumi nishkë an
'anuxun kakëx,
'itsamara tikitamainun
abákanti 'ain,
usai 'i kamina achúshi i aín
bashi rëbunu nikë usaribi
'ianan,
a istia unin 'unántiokin
bashi tësapanu nitsínkë
usaribi 'iti 'ain.

¹⁸ 'Aínbi ka Nukën 'Ibu an
upiokin ñu 'akë 'ixun mitsumi
sinania, usa 'ixun ka an kamabi
ñu upiokin mitsu nuibakin 'aia;
an ka ax nuibanankëira 'ikë kixun
mitsun 'itsaira 'unánti kuëënia,
Nukën 'Ibu an ka ax xëshi Dios
'ixun ñukama upiokin 'aia. ¡Usa
'ain ka ami katamëtia 'akinti
kuëënkë unikama kuëëinra
kuëënti 'ikën!

**Egiptonu 'ikë unikama atun
'akinun kixun an barikë
unikama ñuikë bana**

31 ¹ ¡Uisai kara an Egiptonu
'ikë unikama 'akinun
kixun bari kuankë
unikama 'iti 'ikën,

'imainun kara axa atuinsa
aín caballo 'itsañu 'ixun
'akinun kixun sinanan,
anuaxa 'akanankë
caballonën nirinkë 'itsaira
anun,
'akianan isa caballonu 'iruax
kuanti unainrabu
suntáru 'itsaira an isa 'akinti
'ikë kixun
Israel unikaman Dios
upíira an 'akinun kixun
ñukátima!

² Usa 'aínbi ka Diosanribi
parántisama 'ixun ñu
'atimaribi inúnun 'imiti
'unánxa, usa 'ixun ka ñu
'akatsikiax kana 'aima
kítëkënkima ñu 'aia.
Usa ain ax uni 'atimakama
ami 'ianan,
an 'atima unikama 'akinkë
akama 'atima oia.

³ Egiptonu 'ikë unikama
ax ka unishi 'aish dios
kamasama 'ikën;
'ianan ka atun caballokama
namishi 'aish, bëru
ñunshinsama 'ikën.
Usa 'ain ka Nukën 'Ibu an a
unikama 'ain mëkënan
'akësokin,
atu 'atimokin an bërúankë
akëñunbi 'akëx bamati
'ikën;
usai 'ika a kamaxi këñukanti
'ikën.

⁴ Èsokin ka Nukën 'Ibu an 'ë
kaxa:
“Achúshi paru 'inúanëx ka
oveja bixun rëtëax,

- an ñuina bërúankë
unikamami rakuétima,
'ianan ka kamaxi timéxun,
munuma kuënkëni
banakinbi ratutima 'ikën,
usaribikin ka Nukën 'Ibu
kamabi kushiñu ax
aín unikama Sión kakë bashi
anua 'akini uti 'ikën.
- ⁵ Achúshi ñuina pëchiñunëan
anua aín tuá 'ikë aín na a
manámi nuani mañakin
bërúankësa,
usaribi okin ka Nukën 'Ibu
kamabi kushiñuira,
an aín unikama Jerusalén
ëmanu 'ikë akama
bërúanan, iémikin
ñu 'atima 'inutiabi
bëruankin 'akinti 'ikën.”
- ⁶ Israel unikaman rëbúнки
mitsux kamina
'atimairai banakin ñuikankë
Dios ami sinanatëkënkanti
'ain.
- ⁷ Uisa nëtën kaina kamabi
mitsun,
kuëenkima timakanin
unínbía kuri manë uxua
'akë akama,
mitsun mëkën 'uchañu
kaman 'akë,
- ⁸ anun ka Asiria ëmanu 'ikë
unikama manë xëtokën
'akë 'iti 'ikën.
'Aínbi ka unin aín kushínbi
'akëma ax 'iti 'ikën.
Usa 'ain ka Asirio
suntárukamax
'akanankënuax abákë 'iti
'ikën,

- 'imainun ka anu 'ikë uni
bënákama 'akánanti
'unainrabu ax ñatanxun
ñu mëëmikin tëmëramikë
'iti 'ikën;
- ⁹ usakin 'akëbëa aín 'apu
rakuéti abákiani chikíkébë
ka
aín suntárunën kushikama
axribi aín bandera
rakanbiani abákanti 'ikën.
Ësai ka Nukën 'Ibun asérabí
kiakëxa, mëniókëxa tsi
rëkirukin pëi chushikë
pikësa usakin,
Jerusalénnu 'ëx 'ixun kana
anu 'ikë unikama an
'aisatankë ami nishkë
unikama 'ën 'atimokin
tëmëramiti 'ain.

**'Apun asérabí 'akin
upiókin ñu 'ati bana**

- 32** ¹ Ësai ka Isaías kiakëxa:
anu ka achúshi 'apu
an upiókin ñu 'akë 'iti
'ikën,
'imainun ka an bana
mëniókë bëtsi 'apukama
atúnribi upiókin ñu 'ati
'ikën.
- ² Usa 'aish ka atu achúshi
achúshinëx suñu bëki nëtë
masá kuatsinkëbë ñumi
katamëkë usaribi 'iti 'ikën,
'ianan ka xëxá 'umpax
shióbukian me ëskikë
chabóti 'akë ain baí
usaribi,
'ianan anu uni 'ikëma
mënu mapara chaiira

- an tupéonkë 'ain barin
xarokëx ami katamëkë
usaribi 'ikanti 'ikën.
- ³ An ka uisakin kara ñu 'ati
'ikë,
kixun pain 'unánkë 'iti 'ikën,
'ianan ka aín unikaman
banaia bëmékin kuati 'ikën,
- ⁴ usa 'ain ka an kuëenkësokin
ñu 'akinma,
uisa ñux kara a 'aisa upí ñu
'ikë a isanan ñu 'aisama
isi kuni ka banati 'ikën.
- ⁵ Usa 'ain ka uni mënin sinan
ñukakama ax bëtsi unin
istisama tankëma 'ikë
kixun kakëma 'iti 'ikën,
'ianan ka an rabinkima ñu
'ashikë uni axribi unin
usa ka a uni 'ikë kixun
kakëma 'iti 'ikën.
- ⁶ Usa 'ain ka unin 'atimati
tsotia timakin istisama
tankë uni ax 'atima ñu
'atishi banaia;
usai 'ikin ka ñu 'atima 'ati
sinánkin
uisakin kara ñu 'atimaira
'akin a tanti bana kikësokin
'akinma bëtsi uni 'ati 'ikë
kixun baria, usai 'i ka Nukën
'Ibu ñui këmëi 'atimati
banaia;
usa 'ixun ka axa 'akëñuma
nikë unikama abi pananx
a isi kuaniabi pimima,
'ianan ka shimakë unikama
aribi xëamima.
- ⁷ 'Imainun ka rabinkima an
ñu 'ashikë uni an uisakin
ñu 'ati kara 'unánkë 'ixun;

- uisakin kara uni paránti 'ikë
kixun sinánkin, 'atimakin
unin ñuiti ñuishi 'aia;
'anan ka uni ñuñumakama a
këmëkin ñu 'atima inúnun
paránia,
'anan an ñu kuëenkin
bisatankë akamaribi ñu
'upiokin 'axúnun kakëxunbi
'atima okin paránia.
- ⁸ Usa 'ainbi ka upí uni an
upiokin,
sinánkin bëtsiokin
sinántëkënkima an
sinánkësabi okin ñu 'aia.

**Diosan xanukama
tëmëramixunbi
'akintëkënti ñuikë bana**

- ⁹ Xanukama a ñubi 'ati
sinanima bukukë mitsun,
kamina ësokin 'ën mitsu
kakëxun kuati 'ain.
Xanukama axa ñu 'aíma
bukukë mitsun kamina 'ën
bana kuati 'ain.
- ¹⁰ Bëri kamina mitsux asábi
'ikanin,
'ainbi kamina ënuax achúshi
baritia 'ikëbë rakuétan
bamakanti 'ain,
usai ka a bitëkënti ñu 'apákë
aín
bimi 'aíma 'ianan uvas
'aíma 'ain 'iti 'ikën.
- ¹¹ Xanukama aña ñubi 'ati
sinánkëma,
mikamax kamina rakuéti
bëreti 'ain;
mitsux kamina uisa ñubi
kana 'inútima 'ai kix kin,

- usa 'ain kamina rakuéti
'ain,
mitsunribi kamina ami
pañukankë chupa
pëtankëxun chupa xëni
masá nuitukin 'akësa
'inun pañukanti 'ain.
- 12 Usai 'i kamina ka masá
nuitutia kixun
'unánun, shitinki anu ñu
'apákëxa 'itsaira tuákë
anuax 'ianan, anu uvas
'apákë naëkama anu
kuuibë nianan aín inkëbë
niti 'ikën.
- 13 Usai 'imainun ka anu 'ëx
'ikë menua 'ikë 'ën ëmanu
xubi muxañu 'imainun me
'atima 'iti 'ikën,
usai 'ikëbë ka anuaxa
unikama kuëenkë xubu
ëmanu 'ikë anuribi muxa
kóti 'ikën.
- 14 'Imainun ka 'apun xubu
akama ënkë 'iti 'ikën;
'imainun ka ëma anuax
chikíkin upíokin kënëarakë
anua uni 'itsaira 'ikë aribi
ashíkin ënkanti 'ikën,
usakin ënkë 'ain ka pasto
koia pi burro raëkëma,
'imainun vaca akamax anu
bukuti 'ikën.
- 15 'Aínbi ka Nukën 'Ibu kamabi
kushiñu an ñu unio an
amiribishi nukama
'akintëkënti 'ikën,
usakin 'akin ka me ënkëxa
anu ñu
'apátisama 'ikëbi anu ñu
'apátisa 'imitëkënti 'ikën,

usakin 'akëx ka a me anu
unin ñu 'apátisabi upíira
'iti 'ikën.

- 16 Usa 'ain ka kamabi menu
'ikë unikamax añu
ñux kara upí 'ikë ashi 'ai
bukukanti 'ikën.
- 17 Usai ika uisaibi 'ima añu
kara upí 'ikë ashi 'ai,
uínbi ubíokëma xëniubua
'aínbi bukukannun 'imiti
'ikën.
- 18 Usa 'ain ka 'ën,
unikamax uínbi ubíokëma,
upitax upiokin 'akë atun
xubunu bukukanti 'ikën,
- 19 'ianan ka nikama unin
tëapakin
këñúkëbëbi ëmanu 'ikë
unikama rabinkë bërútima
'ikën.
- 20 Usai 'i kamina mitsux
chuámarua tsókanti 'ain,
mitsun ñu 'apákëa 'umpaxan
chabókëbë
'ianan, ka mitsun burro
'imainun vaca bënëkaman
piti pasto 'itsaira 'iti 'ikën.

**Nukën 'Ibun an
'akinun kainkë uni
'akinti ñuikë bana**

- 33** 1; Mitsun bëtsi unikama
masókin 'atimokë
'ikëbi ka
mitsu bëtsi unikaman
masókin 'atimokëma 'ikën;
Mitsun kamina bëtsi
unikama 'atimo 'aínbi ka
bëtsi unikamanribi mitsu
'atima okëma 'ikën!

- Uínsaran kaina bëtsi
uni masókin 'akin
këñuin, anun ka bëtsi
unikamanribi mitsu
masókin 'ati 'ikën;
uínsaran kaina bëtsi
unikama mi 'akësabi okin
'ati sinánxun 'aima, anun
ka bëtsi unikaman mi 'ati
'ikën.
- ² Nukën 'Ibu nu nuibakin
kamina
nukama 'akinti 'ain, nun
kananuna minmi nu
'akinun kainin.
Nu kamina nëtétibi 'akinti
'ain, 'imainun kamina
uinsaran nëtën kara
anun nux tëmërati nëtékama
'ia anunbi nu iémiti 'ain.
- ³ Uínsaran kara mixmi atu
'akatsi kia kuatia anun
ka unikamax abisi abáti
'ikën;
uínsaran kaina min kushi
ismikin nu 'akinin anun
ka bëtsi menu 'ikë
unikamax abisi abáti
'ikën;
- ⁴ usa 'ain ka axa ami nishkë
unikamax champu 'itsa
nuania nëtë kuin masá
kuatsini ukëσαι ukin axa
ami nishkë unikaman,
atun ñu kupikë akamabi
bianan anúan ñuñuira
'ikankë akamabi bikuanti
'ikën.
- ⁵ Nukën 'Ibu ax ka kamabi ñun
'ibu 'aish a manámi 'ianan
naíkamë 'ëonuribi 'ia;

- an ka Jerusalénnu 'ikë
unikama 'imainun Judá
menu 'ikë unikama raíri
uisai kara ñu upíshi 'ai upí
tsóti 'ikë kixun 'unánmiaxa,
⁶ usa 'ixun ka uisai kara xëñibua
'ainbi an bërúankëx ain
unikama bukuti 'ikë kixun
'unánmiti 'ikën.
Ñu 'unánkë 'ianan upiokinra
ñu 'unánkëira an ka ñu
achúshi kupikësaira 'ixun
uni iémia;
usa 'ain ka Nukën 'Ibumi
rakuéti ax ñuñuira 'ikë
usamaira 'ikën.
- ⁷ Kamina kuakanti 'ain
uisai kara axa 'akánanti
'unainrabu ax anun
ëmanu niti bai anuax
kuënkëni kikanía kixun,
'imainun ka 'akanantima ka
kixuan bana mëníotanun
xukë unikama atux inia
kuati 'ikën!
- ⁸ Bai kama axribi anun
nikima ënkë 'ikën,
uixi anun nitima 'ikën.
Ñu 'akatsikiax bëtsibë bërí
kanankë a 'aíma 'inun
ënkë 'ikën;
usa 'ain ka timéax
kananxuan ñu mëëkë
akamaribi 'aíma 'ikën,
'ianan ka bëtsibë nuibanani
kanankë abi 'aíma 'ikën.
- ⁹ Mex ka uni ñukë 'ain masá
nuitukë usa 'ikën,
Líbano me axribi ka anu 'ikë
ikama chushikë 'ain unix
'ikëσαι rabinkësa 'ikën,

- 'imainun ka Sarón kakë me
sapan kiankë axribi anu
uni 'ikëma mesa 'ikën,
'imainun ka Basán me
'ianan Carmelo kakë
bashi anu 'ikëkama axribi
me ëskikëbë xanani
ikama axribi aín pëchi
rëukubutia.
- 10 Nukën 'Ibu ka ëesai kia:
“Bërirá kana 'ën ñu 'ati 'ain;
'akin kana bërí uisakin
karana 'ën ñu 'ai kixun
uni ismikin kamabi ñu
chabu 'ën kushin 'ëx 'apu
'ixun 'ati 'ain.
- 11 Usa 'ain ka usakin ñu 'akatsi
kixun sinánkë 'imainun
mitsun ñu mëëti 'akë
akamax basi chushikë
'ianan ñu puti bukúnkë
usaribi 'ikën;
usa 'ikë kana 'ën xunkaia
tsin ñu 'akësa okinshi
këñuti 'ain.
- 12 Ëmakamanu unikama
bërukë ax ka ñu xarokëx
aín chimapuishi bërukësa
'iti 'ikën;
usai 'ika muxa tëapaxun
bukúnxun unin nënia tsin
pikë usaíshi 'iti 'ikën.
- 13 'Ura 'ikë unikama anribi
ka 'ën 'akë ñukama kuati
'ikën,
kuamainun ka 'urama 'ikë
unikamanribi uisakin
karana 'ën kushínbi ñu 'a
kixun 'unánti 'ikën.”
- 14 Jerusalén ëmanu 'ikë
unikama 'imainun Judá
menu 'ikë unikama
atúxribi ka 'uchakë 'aish
'itsaira rakuéti bërëia,
'imainun ka an Diosan
bana 'unánkëma unikama
atúxribi 'itsaira rakuëtan
bamai ëesai kia:
“¿Uinu 'ikë nukamax kara
tsi ërékin an ñu xarokin
këñúké anu 'ianan,
këñutima oia ëréké anu
'iti 'it?”
- 15 An upí ñuishi 'ai asérabi
këmëima banakë uni
'ianan,
an bëtsi uni aín ñu
kuëñiamabi bikuantankëx
anun ñuñukëma 'ianan,
bëtsi 'atima oxunun kixun
bëtsin 'inainshikë kuríki
bikëma a 'ianan,
an bëtsi uni usakin
kananuna uni rëtëti
'ai kixun kakëxunbi
kuëënxunkëma 'ianan,
an uisaxunbi usakin kana
ñu 'atima 'ati 'ai kixun
sinánkëma uni,
16 akamax ka upitax rakuétima
tsóti 'ikën,
usai 'ika ami katamëti
achúshi xubu mapara 'akë
ami katamëanan,
aín piti 'itsaira ñu 'ianan,
a xëati 'umpax 'itsairañu
'aish ñuñumama 'itima
'ikën.
- 17 Usa 'ain kamina mitsun
bërunbi axa 'apu 'iti uni a
istëkënti 'ain, ax ka 'apu
'upíra 'inuxun 'aia;

- an ka uinu kara me
 kuainakëakëxa anu 'aísha
 'uraira 'aínbi unikaman
 'apu 'iti 'ikën.
- 18 Anunmi rakuéti tsóa
 nëtëkama a sinani,
 kamina ësai kikanti 'ain:
 “¿Uinu kara an kupíonun
 kixun ubíokin kupíomixun
 an kuríki tupuán
 suntárunën kushikama ax
 'ik?
 ¿Uinu kara an sënën kara
 kixun ñu ëñë tupuán ax
 'ik?
 ¿Uinu kara suntárunën
 kushikaman anuxun nu
 ñatanun xunuxua anun
 ëma kënëarakama anuxun
 bërúankëkama an tupuán
 ax 'ik?”
- 19 Usa 'ain kamina bërí
 amiribishi bëtsi ëmanu
 'ikë unikama bana
 kuakëma 'ain,
 atun bana ax ka mitsun
 kuaisama tëira 'ianan,
 uisai kara kia kixun uinu
 'ikë mitsúnbi kuaisama
 'ikën.
- 20 Anuxun nëtë inúkin fiesta
 'ati Sión kakë ëma a
 kamina iskanti 'ain;
 Jerusalén ëma uisabi oisama
 okin bërúankë a kamina
 mitsun bërúnbi isti 'ain;
 ax ka anu 'inuxun 'upiokin
 unin i nitsintankëxun
 shaíkisama okin 'anan uínbi
 ain itsikama tënkapatisama
 okin 'akë usaribi 'iti 'ikën.
- 21 Anuxun ka Nukën 'Ibu
 nukama aín kushi ismiti
 'ikën.
 Ax ka achúshi baka kushiira
 abákë 'imainun naxbaira
 usaribi 'iti 'ikën, usa
 'aínbi ka
 axa ami nishkë unikama atu
 'akatsi
 kiox anúan 'akanani kuankë
 atun manë nunti intían
 nikinkë a 'imainun chaiira
 kushiira ax 'inútima 'ikën.
- 22-23 Usa 'ain ka Nukën 'Ibu ax an
 bana nu mëníoxunkë 'ixun
 a tanti banakama nukama
 'axunia, 'imainun ka
 ax nukaman 'apu 'ikën,
 usa 'ixun ka an nu iémiti
 'ikën.
 Axa numi nishkë unikaman
 atun nunti anun
 təkërekakë itsikaman
 ka churukukë 'ixun ami
 təkërekakë i a tuinima,
 usa 'ain ka ami təkërekakë
 chupa ax pënimëtima.
 Usai 'ikëbëtan kananuna
 numi nishkë unikaman
 atun ñu kupíkë bikuanti
 'ain,
 bimainun ka bëxuñu
 unikama 'imainun aín
 taëmi ñukë unikamanribi
 atun ñu kamabi atima
 onan numi nishkë
 unikaman ñu bikuanti
 'ikën.
- 24 Usa 'ain ka anu 'ikë
 unikama: “Kana 'insían
 kitima 'ikën.”

Diosan ka Jerusalénnu 'iké
unikama 'imainun Judá
menu tsóké unikama atun
'uchakama mēnioxunti
'ikēn.

**Israel unikama Jerusalén kakē
ēmanu utēkēnti űnikē bana**

35 ¹Ēx kana kuēēnin anu
uni 'ikēma, me ēskikē
ax kuēēnti,

kuēēnkēbē ka 'itsaira anu űn
bimi uábuti 'ikēn,

² 'ianan ka ro ua ax 'apákēsa
'inun uábuti 'ikēn,
usaía 'ikēbē ka unikama
'itsaira kuēēnti 'ikēn.

Diosan ka a menu ni upíra
'imiti 'ikē,

Líbano menu 'ikēsa 'inun,
'imianan ka Carmelo kakē
me upíra a 'imainun me
sapan Sarón kakē usaribi
'imiti 'ikēn.

Kamabi unikaman Nukēn
'Ibu ax ka kushiira 'ianan,
'apuíra 'ikē kixun 'unánti
'ikēn.

³ An 'ēx kia kuakē mitsun
kamina, axa 'akinti kuēēnkē
unikama 'akinti 'ain,
'akinkin kamina atsánkē
unikama a kuēēntanun
sinanamikin kati 'ain,

⁴ kanan kamina axa rakuéti
'ishtun banakēma
unikama aribi:

“Rakuēama 'inun kati 'ain.
;An nu iémiti Nun Dios ka
nu 'urama 'aish nubēbi
'ikēn,

'ianan ka mitsumi nishké
unikama atux kuēēnkēsa
okin tēmēramiti 'ikēn!”

⁵ Usa 'ain ka bēxuűnu unikama
an 'upiokin ismainun,
pabē unikama anribi
paxabarakakin bana kuati
'ikēn;

⁶ 'imainun ka uni 'ain niti
bētsikē akamax chaxu
abati 'ikēsai churunti 'ikēn,
'imainun ka banakēma unixi
munuma banati 'ikēn.

'Ianan ka anu uni 'ikēma me
ēskikē anuax kushiira 'inun
'umpax 'itsaira ax bēnētishi
shióbuti chikiti 'ikēn.

⁷ Anu uni 'ikēma menu ka
'umpax chaiira 'iti 'ikēn,
'imainun ka me ēskikē
anubi xēxá upíra manámi
chikíkē 'iti 'ikēn.

Anu ka bērí an űuina
rētēxun paxa pikē kamun
raekēmakama 'ia, usa 'ain
ka anu toéón 'imainun
xatsión kóti 'ikēn.

⁸ 'Imainun ka anu achúshi bai
cha upíra 'iti 'ikēn,
“ax ka bai upí kakin anēkē
'iti 'ikēn.”

Usa 'ain ka uikamax kara
aín 'ucha sínánkin ain
niti mēníokēma 'ikē akamax
a bain nitima 'ikēn;
'imainun ka sínánñuma
unikama atúxribi anun
inuti nitima 'ikēn.

⁹ Anu ka paru inuán 'ianan
raekēma űuinakama
axribi 'utima 'ikēn.

Usa 'ain ka bai an iémikë
Israel unikama aín
menubi an 'imikëx
riküatsintëkënun Diosan
'imiti 'ikën;

- ¹⁰ a unikamax ka Nukën 'Ibun
ainan 'inun bitëkënkë
unikama 'iti 'ikën;
usa 'aish ka Jerusalén
ëmanu atsini kantai
kuëenkanti 'ikën,
usai 'ika anu kuëëni xëníbua
'ainbi tsóti 'ikën.
Usai kuëëni chuámarua tani
anu tsókëbë ka únsaranbi
masá nuituti inkë ax
atunu 'itëkëntima 'ikën.

**Nukën 'Ibun amiribishi
Jerusalénnu tsókë unikama
masá nuitutiabi upiokin
sinánu 'imia 'ikën**

40 ¹Mitsun Dios ax ka ësai
kiaxa:

- “Ën unikama kamina
kuëëntanun nuibakin
'akinti 'ain;
² 'akianan kamina kuëëntanun
nuibakin Jerusalénnu
tsóa unikama a atúan
tëmëraikin bëtsi uní ñu
mëëxuan a ka këñúaxa
kixun kati 'ain, kanan
kamina atúxa usai 'ikë
anunbi
ka 'ën kakëxuan atun
kuaisamatan a kupíoxa
kixun kati 'ain,
'ënbi kana 'ëmi 'itsaira
'uchaia
rabé okin atu 'atima okën.”

- ³ Achúshi ángelnëx ka
munuma banai ësai kia:
“Nukën 'Ibu ka 'aia kamina
anu uni 'ikëma menu bai
mëníoxunti 'ain,
a kamina Nukën 'Ibu Dios
'axunti 'ain,
ax ka achúshi bai chaiira
puntë 'ianan naxba anu
ñu 'irukëma me 'iti 'ikën.

- ⁴ Kamabi me xëxañu 'ianan
bashi 'itsañu akamax ka
me sapan 'inun nataka
kikë 'iti 'ikën,
bashi tëpan 'imainun
matá, mekama ax ka aín
chairukëkama iskëma
'itánun mëníokakë 'ikën,
usai 'ikëbë ka 'itsaira
xëxákama ax nëtëtima
'imainun ain bashikama
ax sapani aín rëbu iskëma
'iti 'ikën.

- ⁵ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun aín,
kushia isnun ismiti 'ikën.
Ismikëxun ka kamabi unin
timéxun isti 'ikën,
usai ka Nukën 'Ibu ax
kiaxa.”

- ⁶ Achúshi unix ka ësai
munuma banai kia:
kia kana 'ën ñukan: “¿Uisai
karana 'ëx munuma banai
kíti 'ain?” Kakëxun ka an
'ë kaxa. Ënë bana kamina
munuma banai kiti 'ain
kixun ka 'ë kaxa.
“Kamabi unix ka xubi kókë
usaribi 'ikën, jaín tsóti ax
ka ñu ua naënu kotankëxi
bëríbi nëtékë usa 'ikën!”

- 7 Xubix 'imainun ro uakama
ax núkai ësiki chushia,
uínsaran kara Nukën 'Ibun
xunkaia anun ka usai 'ia.
Usa 'ain ka asérabi unin
tsóti ax bënétishi xubi
'ikësaribiti inutia.
- 8 Usa 'ain ka xubi ax ësiki
chushimainun ro ua axribi
chushi xanania,
'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan
bana,
ax xëñibua 'aínbi usabi 'iti
'ikën.”
- 9 Sión an upí banakama
ñuikë,
ax ka aín bashi achúshi
chaxkéira anu kuaruti
'ikën.
Jerusalén an upí banakama
ñuikë, mix kamina
kushiira banati 'ain,
Judá menu 'ikë ëmakamanu
'ikë unikama aturibi upí
bana a ñuixunti 'ain:
jËnu ka mitsun Dios 'ikë
kamina iskanti 'ain!
- 10 Nukën 'Ibu ax ka 'uti 'ikën,
an ka aín kushinshi ax
kushiira 'ixun ñu 'ati
'ikën.
Usa 'ixun ka amia
nishkë unikama a pain
'atimotankëxun aín
unikama bitsínkin bëti
'ikën.
- 11 'Ianan ka an ñuina bërúankë
unían aín ñuina bërúankin;
aín ñuinakama nuibakin
aín shikami okin 'ikúkin
bixun tuianan,

axa bëri bakënkëkamaribi
bëruinra okë usaribi okin
'aia.

**Israelnën Dios ax ka kushiira
bëtsi ñu bëtan sënëmaira
'ikë kixun ñuikë bana**

- 12 ¿Uin kara parúmpapa
kamakëñun 'umpax aín
mëkënan tupúanan,
aín mëkën rëbukaman uiti
chaiira kara naíkamë 'ëo
'ikë kixun tupuax?
¿Uin kara me putu kamabi
uiti kara kixun tupúnti
'ikë,
'ianan kara anun ñu
'ië tupúnti 'akë anun
matákama 'imainun
bashikama tupúnti 'ik?
- 13 ¿Uin kara Nukën 'Ibu ësokín
kamina ñu 'atima 'ai
kixun kanan,
usakin kamina ñu 'ati 'ai
kixun 'unamiti 'ik?
- 14 ¿Uin kara usakian ñu 'anun
kixun 'ësëanan usakin
kamina ñu 'ati 'ai kixun
kuamikin kakëx?
¿Uin kara usakin kamina uni
'ati 'ai kixun istánkëxuan
'anun 'unánmiakëx?
¿Uin kara usai kara ënë
nëtënu 'ikë ñukama
uniakëxa kixun
'unánmiakëx?
¿Uin kara usakin ñu unáni
kamina sinánñuira 'iti 'ai
kixun 'unánmiakëx?
- 15 An iskëx ka bëtsi bëtsi menu
'ikë ëmakamanu 'ikë

- unikamax 'umpax tuskia
iskë usaratsushi 'ikën,
'ianan ñu bëru 'itsama anun
ñu tupunkë anu 'arukë
usaribi 'ikën;
bëtsi bëtsi unikama
parúmpapa nasínua 'ikë
ax ka masi bëru 'itsaira
'iskësa usaribi 'ikën.
- 16 Kamabi Líbanu mekamanu
ka ñuina 'itsairama 'ikën
usa 'aish ka bënëkinshi
'atankëxun 'aímai
këñutanun a xarotibi
'aíma 'ikën,
'ianan ka anua karu
bënëkinshi a tíkati
bisamabi 'ikën.
- 17 Kamabi menu 'ikë
ëmakamax ka an iskëx
ñuumara 'ikën;
usa 'aish ka an iskëx anu 'ikë
unikamax kushima 'ikën.
- 18 ¿Uinu 'ikë bëtsi uni
kamabëtan sënën kara
Dios 'ikë kixun kaina
mitsun kati 'ain?
¿Uisa ñu mitsúnbi uniokë ax
kara asaribi 'iti 'ik?
- 19 An ñu unioti 'unánkë unin
ka charóxun ñu uni tankin
'aia,
'imainun ka an tēñuti 'anan
mēñuti 'akë an 'atankëxun
kurin ratáta kakin 'anan
manë uxua aribi risi 'itánun
'aia.
- 20 An ñu unioti 'unánkë an ka
i chékisama upí baria,
barixun ka an ñu 'ati
'unánkë uni aribi,
- nipakëisama okin upíokin
nitsinxunun kixun kaia.
- 21 ¿Mitsun kaina a küama 'ain?
¿Ax kiabi kaina aín bana
kuakama 'ain?
¿Mitsu kara 'itabati ka
usai ñu 'iakëxa kixun
ñuixuama 'ik?
¿Mitsun kaina mekama
uniokëma 'aínbi kara
uisa ñu 'iakëxa kixun
'unaniman?
- 22 Dios ax ka an me bëararakë
kuman batsisa naí meu
'ikë a manámi tsótaxa,
usa 'ixun ka kamabi uni
champura 'akësa okinshi
isia.
An ka chupa 'akësokinshi
naíkamë 'ëo pëokaia,
'anan ka anu 'iti chupa
këxtú pëokakin pëninkësa
okinshi 'aia.
- 23 Diosan ka kushiirabu
unikama a kushiñumasa
'inun 'imianan,
ënë menu 'ikë 'apukama ñu
'atimara iskësa usarabi
'inun 'imia.
- 24 Usa 'aish ka bërí ñu 'apákëx,
me bitsi tapunakëkëma
usaribi 'ikën,
usa 'ain ka Diosan
anu 'ibúkin bëkinun
'imikëxuan suñun bëkakëx
chushi bamaia,
usai 'ia ka anu kushi 'ibúkin
basi chushikë 'akësara
okinshi suñuanën tákaia.
- 25 Usa 'ain ka Dios upíira ax
ësokin ñukati kiaxa:

- “¿Mitsun kaina uibë sënën
karana 'ai kixun 'ë kati
'ain?
¿Uix kara 'esaribi 'iti 'ik?”
- 26 Manámi bësukin kamina
naími okin iskanti 'ain:
¿Uin kara kamabi ñu
uniokëx?
An ka kamabi uniotankëxun
'ispakama
aín anën anëkin nankëxa,
usa 'ixun ka achúshi achúshi
usai kamina 'iti 'ai kixun
kakëxa.
Aín kushi chaiira 'ain ka
uiu 'ikë 'ispaxbi nëtétima
'ikën.
- 27 Jacobnën rëbúnki Israel
unikaman,
¿uisa kupín kaina banai
bënëkanin? ¿Uisa kupín
kara ësai kiani:
“Nukën 'Ibu ka 'ëx inúkë
ñukama 'unanima;
kianan Diosax ka numi
sinanima kiox kikanin?”
- 28 ¿Mitsun kaina 'unaniman?
¿Mitsun kaina a kuakëma
'ain?
Nukën 'Ibu Dios ax ka
uínsaranbi këñutima oi
tsókë a 'ikën,
an ka kamabi me uniokin
anu 'ikë ñukamaribi
uniokëxa,
usa 'aish ka ax atsanx kana
'akasmati kiox kima;
'ianan ka ax sinánñuira 'ikë
ax nëtétima 'ikën.
- 29 An ka axa atsánkë unikama
kushitëkënun 'imia,

'imianan ka kushiñuma
uni aribi amiribishi
sinanatëkënia kushinun
'imia.

- 30 Uni bënëkama atúxribi ka
atsanx kushiñumasa 'iti
'ikën,
'ianan ka kushiira unikama
atúxribi pakëti 'ikën,
31 'aínbi ka axa Nukën 'Ibumi
katamëkë:
unikama ax kuni
kushiñumasa
'ima abi kushiakëkiani;
tëtëkamë 'ëo nuani nikë usai
nitsi
abatibi atsantima 'ikën
'imainun ka usai nitsibi
atsantima 'ikën.

**Nukën 'Ibu Dios 'ën kana
Israel unikama tëmëraiabi
'akinti 'ai kia ñuikë bana**

41 ¹“Èsai ka Dios kiakëxa,
axa parúmpapa
nëbëtsi 'ikë nasínu
bukukë unikama an
ka nëtéxun 'ëx kia
kuati 'ikën.

Bëtsi bëtsi menu tsókë
unikamax ka kushi
mënókatí 'ikën.
Uisai kaina mitsux tsóti
anu banakin mënfonun
kamina timékantí 'ain;
bëri kanaanuna timéxun
uisakin karanuna mëníoti
'ai kixun isti 'ain.

- ² ¿Uin kara amiaxa bari
urukë amiaxa 'apu an
kamabi kupitanuma

- 'akanankë ax mëranun
'imiakëx?
¿Uin kara bëtsi bëtsi menu
'ikë unikama aín 'apukama
atux an 'akë unikama ami
'inamëkëbëtan aín,
suntárukaman aín manë
xëtokë,
'imainun aín kanti 'itsaira
uni 'akëbëa raíri unix basi
chushikë 'ikësa usaribiti
basatanun 'ati 'ik?
3 ¿Uin kara aín
suntárukamabëtan
nuibiani
uisaibi 'ima men kuankëmasa
'inun nuankiani kuankësa
'inun 'imiti 'it?
4 ¿Uin kara ënë ñukama
ësokin 'akëx?
¿Uin kara bërámabi 'a 'ixun
bëríbi
usaía ñu inútikama a 'imiti
it?
'Ëx kana mitsun 'Ibu Dios
achúshi a 'ain,
uin kara uinsaranbi
'itabakënu unin ñuiama
ñu 'akëxa.
5 Axa parúmpapa nasínu 'ikë
ëmakamanu tsókë
unikama ax ka a isi 'itsaira
rakuékankëxa;
usai 'imainun ka mekama
shaíki kamabi mex
shaíkiakëxa.
Usai 'ikëbë timéxun ka 'aia
kixun iskanti 'ikën.”
6 An ñu uniotti 'unánkë an
ka abëtan ñu 'akë a
kuëemikin uni

- ábia ënxuma 'anun kixun
kati 'ikën.
7 An ñu uniotti 'unánkë an ka
tëñuti 'anan,
mëñuti 'akë a abia 'anun
kuëemikin kati 'ikën;
'imainun ka anun chakati
'akë anua an manë,
chakakë aribi ënxuma
'anun kati 'ikën,
minmi manë charoxun
takáshkakë ax ka asábi
'ikën,
usokin 'atankëxun
kamina mi uniokë ñu a
shaíkiabékinima nipakëtia
usa 'ain rabún matásti 'ain.
8 “Israel unikama 'ën uni
Jacob a 'ën kaisa aín
rëbúnkikama, 'imainun
Abraham 'ën uni aín
rëbúnkikama: Mitsun
kamina 'ën kakëxun
kuakanti 'ain.
9 'Ën kana uinu 'ikë
menu kaina 'i anuabi
chikínbëtsinkin mitsu
bëakën,
'ianan kana uinu kara me
kuainakëakëxa
anuabi kuënxun mitsu
kakën: ‘Mitsux kamina 'ën
uni 'ain.’
'Ën kana mitsu timakinma
kaisakën.
10 'Ëx kana mitsubë 'ain usa
'ain kamina rakuékantima
'ain;
'ëx kana mitsun Dios
'ain usa 'ain kamina
rakuékantima 'ain,

- 'ën kana mitsu kushionan
 'akinti 'ain, 'ën kana mitsu
 anun 'akánanti manë xëtokë
 'ën mëkënan tuínxun
 'akësokin axa mimi nishkë
 unikamami kupitanuma
 'anun 'amiti 'ain.
- 11 Usa 'ain ka kamabi axa
 mitsumi nishkë unikamax
 rabinkëbu 'ianan
 ñuumarasabu 'iti 'ikën;
 'ianan ka axa mitsubë
 'akanankatsi kikë unikama
 achúshirabi nitánuma
 maërakatanun këñúkë 'iti
 'ikën.
- 12 Usai 'ikë kamina axa
 mitsumi nishkë
 unikama barikinbi
 mërakantima 'ain;
 usa 'ain ka axa mibë
 'akanankë akamax anu
 buküaxi 'aimasa 'iti 'ikën.
- 13 'Ëx mitsun 'Ibu Dios 'ixun
 kana,
 'ën mëkënan tuinkësa 'inun
 mitsu 'akinti 'ain usakin
 'akinuxun kana mitsu kan;
 Usa 'ain kamina rakuétima
 'ain, 'ën kana mitsu 'akini
 usa 'ain.”
- 14 Ësai ka Nukën 'Ibu asérabi
 kiakëxa:
 “Israel unikama Jacobnën
 rëbúnki 'itsamara 'aish
 kushimarasa unin iskëbi
 rakuétima,
 'ainbi kamina mitsux rakuétima
 'ain. 'Ën kana mitsu 'akinin.
 'Ëx Israel unikaman Dios
 upíira 'ixun kana,
- mitsu bitëkënti 'ain.
- 15 Usakin 'akin kana mitsu
 anun ñu tákati i xëta,
 xëtabu ió aín xëta upí
 'itánun 'akë usaribi 'imiti
 'ain;
 'imikëxun kamina
 bashikama ñu
 putusa 'imianan me
 sapankamaribi,
 basi chushikësa 'itánun
 'imiti 'ain.
- 16 Usakin 'axun tákaia ka
 suñun bëkikin nuánmiti
 'ikën;
 ñu bimia aín bimikama
 këñunbi anu 'ibúkin
 suñúan kushiiran ñu
 'akësaribi okin 'abisoti
 'ikën.
- Usa 'ain kamina mitsun 'Ibu
 'ain kuëenkanti 'ain,
 usai 'ikamina mitsux
 rabiakati Israel unikaman
 Dios upíira ax ka nubë
 'ikë kiax kikanti 'ain.
- 17 Uní ñuñuma 'aish
 kuríkiñuma akaman ka
 'umpax barikinbi mëraima.
 Usa 'aish ka 'umpax xëaima
 shimax aín tëru ëskia;
 'ainbi kana 'ëx aín 'Ibu 'ixun
 atu 'akinti 'ain,
 'ëx Israel unikaman Dios
 'ixun kana atu 'akinkin
 ëntima 'ain.
- 18 'Tanan kana anu uni 'ikëma
 bashikama anubia 'umpax
 'inun 'imiti 'ain
 'imianan kana me sapan
 kamanuribi xëxá

- manánmi ki shióbuti
 upíbu 'inun 'imiti 'ain;
 'imianan kana anu uni
 'ikëma me ëskikë anuribia
 xëxákama 'inun 'imiti 'ain.
- 19 Anu uni 'ikëma menu kana
 kunxan,
 acacia kakë i 'ianan
 pëñanakëkë i 'imainun
 olivos akamaribi kómiti
 'ain;
 komianan kana me anu ñu
 'apátisamai ëskikë anubi
 pino kakë i akëñunbi i
 chaxkéirabu akamabi
 kómiti 'ain,
- 20 usakin 'akë ka kamabi unin
 iskin 'unánti 'ikën,
 'imainun ka upíokin sinanan
 kuati 'ikën,
 'ëx aín 'Ibu 'ixun ka ënë
 ñukama 'ën kushínbi 'a
 kixun 'unánkanti 'ikën,
 'ianan ka 'ëx Israel
 unikaman Dios upíra
 'ixun kana usakin 'a kixun
 'unankanti 'ikën.”

**Nukën 'Ibu Dios unínbi uniokë
 ñukama masókatsi kia bana**

- 21 'Apuira Jacobnën
 rëbúnkikaman 'Ibu ax ka
 ë sai kiaxa:
 “A rabinuxun unin bëtsi
 ñukama tankin uniokë
 akamax ka
 uisakin kara ñu 'aia kixun 'ë
 ñuixuni ukanti 'ikën.
- 22 Uxun kamina uisai kara
 ñu 'inuxun 'aia kixun nu
 kanan

- uisai kara ñu 'iakëxa kixun
 nu ñuixunti 'ain,
 ñuixunkëxun kananuna
 nukaman upíokin kuakin
 sinánti 'ain;
 kuamainun kamina uisai kara
 ñu 'inuxun 'aia akamaribi
 nu ñuixunti 'ain,
 ñuixunkëxun kananuna uisai
 kara a ñukama 'inuxun
 'aia kixun 'unánti 'ain;
- 23 usa 'ain ka uisai kara a
 ñukama 'iti 'ikë kixun
 nukama kati 'ain,
 kanan kamina aséribi
 karamina mitsux
 dioskama a 'ai kixun
 nukama ismiti 'ain.
 'Ianan kamina 'atipaxun ñu
 upí 'anan ñu 'atima ami
 nux 'itsaira rakuétisabi
 'itanun 'ati 'ain.
- 24 'Aínbi kamina mitsux aña
 ñubima 'ain
 'imainun kamina aña ñubi
 'aisama 'ain!
 An mitsu kaískë unikama ax
 ka upíokin iskëma 'iti 'ikën.
- 25 'Ën kana achúshi uni amiaxa
 bari urukë amiax mëranun
 'imiti 'ain;
 a uni kana 'ën aín anën
 kuënti 'ain,
 usa 'ain ka aín tsipúmi ax a
 uni uti 'ikën.
 Utankëxun ka 'apukama
 atu chua me aín taën
 amákësokinshi 'ati 'ikën;
 'anan ka an mapú ñutë 'ati
 aín taën amákin chékakë
 usaribi okin 'ati 'ikën.

- 26 ¿Uinra kara anúan 'itabati
'ikë anunbi pëua 'ixun,
nukaman 'unánun ñuiakëx?
¿Uinu 'ikë mitsuxira kaina
bërámabi uisai kara ñu 'iti
'ikë kiox nukamax kinun
kiti 'ain?
Uinu 'ikë mitsúxbi kamina
usai ka 'inuxun 'aia kiox
kiama 'ain,
uínbi ka achúshi banarabi
banaia kuama 'ikën.
- 27 'Ëxbi kana usai ka Siónnu
'ikë unikama tsónuxun
'aia kiox bërámabi kiakën,
usa 'ixun kana 'ënbi
Jerusalénnu tsókë
unikama katánun an bana
ñuikë uni achúshi xuakën
xukëx kuanxun ka axa
aminishkë unikaman uban
unikama ax ka basirakëma
'aínshi utëkënti 'ikë kixun
kakëxa.
- 28 'Ën iskëx ka bëtsi dioskama
'ëmi mëratima;
usa 'ain ka an 'ë usai
kamina 'iti 'ai kixun kati
'aíma 'ikën,
'ianan ka an 'ën ñukákë
banakama usai ka 'inxun
'aia kixun 'ë kati 'aíma
'ikën.
- 29 ¡Akama achúshinëxbi ka
añumabi 'ikën!
Usa 'ixun ka añu ñubi
'aíma;
usa 'ain ka unin a
rabinuxun uniokë ñu
usaribi 'aish ñankáishi
'ikën.

An kaískë uni ñui
Nukën 'Ibu kia bana

- 42** ¹Ësai ka Nukën 'Ibu
kiakëxa. Ënu ka 'ën
kuëenkësabi okin
'ati 'ën kaískë uni ax
'ikën,
ënëx ka 'ëx a isi 'itsaira
kuëenkë a 'ikën,
usa 'ain kana 'ën bëru
ñunshin a 'inan,
usa 'ixun ka kamabi menu
'ikë unikama upíokian ñu
'anun 'amiti 'ikën.
- ² Usa 'ain ka munuma banai
kushin kiabi,
ain bana ëman nikë
unikaman kuakëma 'iti
'ikën,
- ³ pëkú pëchi sitan 'akin
pësinpakë aka xanun
'aisama 'ikë putia.
Usa 'aínbi ka 'ën bakë
bëchikënën uni 'aisama
'aísha 'uchañu 'ainbi
ainan 'isatania kuantanun
katima 'ikën.
Tírí bënabuti kuínkësa ka
axa ami sinanibi ami
kushikëma uni ax 'ikën.
Usa unibi ka aina 'iaxma
kuantanun katima 'ikën.
Anun kamabi ñu 'aisama
këñuti nëtë utamainun
ka aín kushinbi amia
katamëkë unikama 'akinti
'ikën.
- ⁴ Usai 'ika tantimabi 'ianan
kana 'aíma kixunbi
sinántima 'ikën,

kamabi menu 'ikë unika-
 maxa ax kikësabiokin 'ai
 sënëntamainun
 Axa parúmpapa nasíkamanu
 'ikë unikama atun ka an
 'unánmikësabi okin 'ati
 'ikën.”

5 Dios Nukën 'Ibu an naíkamë
 'ëo uniokin chaira 'inun
 pënían,
 an ka me 'imainun anua
 kookë ñukama 'akëxa,
 'anan ka unikamaribi anúan
 tsóti uin 'inan,
 ax aín uni kai ësai kia:

6 “'Ëx min 'Ibu 'ixun kana 'ën
 unimi 'inun mi kuëankën,
 'imainun kana 'ën mëkënan
 tuinkësa 'ixun mi
 'akinkëxmi,
 a banamiti ñusa 'ixunmi, min
 uni iéminun mi 'imiti 'ain;
 'ën kana mi uniokën, usa
 'ixun kamina min,
 'ën 'a ñukama ñuikin 'ën
 unikama kati 'ain,
 an ka mín tirítan pëkakësa
 'ixun bëtsi menu tsókë
 unikama asérabi ënkinma
 upíokin ñu 'anun
 'unánmiti 'ikën.

7 'Ianan kana 'ën kuëënin
 bëxuñu unikama ain bëru
 bëpëxkuti
 ñunshin 'atimanën ñu 'atima
 'amikëx sipunu 'ikësa
 'ikëbi chikíanan,
 ñatanxuan
 béanbëankibukënu
 xëpúkësa 'ikë akama
 chikínti kana kuëënin.

8 'Ëx kana min 'Ibu a 'ain,
 usakin anëké kana 'ëx
 'ain,
 usa 'ixun kana uinu 'ikë bëtsi
 dioskama 'ë 'akësaribi okin
 rabinun 'amitima 'ain,
 'ë rabikinma bëtsi dioskama
 rabinun mitsu 'amitima
 'ain.

9 Kamina 'unánkanti 'ain
 bërámabi uisai kara
 ñu 'inuxun 'aia 'ëx kia
 akamax ka sënëankëxa,
 'ianan kana bëría bënoi ñu
 'itëkënti ami iskankëma a
 ñuikin;
 a mitsun 'unánti a ñukama
 'ikëmapan 'aínbi kana
 mitsu ñuixunti 'ain.”

**Dios ka kamabi unin an
 iémikëxun rabiti 'ikën**

10 Anun kankakëma kanta ió
 anun kamina Nukën 'Ibu
 rabi kankakanti 'ain;
 rabikin ka uinu kara me
 kuainakëakëxa anu tsóa
 unikama atúnribi rabiti
 'ikën,
 'amainun ka uikamax
 kara aín manë nuntin
 parúmpapan kuania
 akaman 'amainun,
 ka parúmpapanu 'ikë
 ñuinakama anribi rabiti
 'ikën,
 'amainun ka parúmpapa
 nasínu tsóa unikama
 atúnribi rabiti 'ikën.

11 Anu uni 'ikëma me 'imainun
 kamabi ëmakama

- 'imainun ka xubusa okin
chupa 'akë anua 'ikë
Quedarnën rëbúnkinën
ñaká anua 'ikë akamaxribi
kuëenti 'ikën.
- 'Imainun ka Selánu 'ikë
unikama axribi kuëëni;
munuma aín bashi
rëbukama anuax kantati
'ikën.
- 12 'Usakin 'akin ka Nukën 'Ibu
axa
parúmpapa nasínu 'ikë
mekamanu 'ikë unikama
atúnribi rabiti 'ikën.
- 13 Usa 'ain ka Nukën 'Ibu ax
uínbia uisakinbi kakëma
'ianan,
axa 'akánanti 'unánkëira
uníxa bëtsibë 'akanani
kushikë usai 'iti 'ikën;
munuma kuënkëni axa ami
nishkë
unikama an ñusmokin 'ai 'iti
'ikën.
- 14 Ēsai ka Nukën 'Ibu kixaxa:
'Itsaira baritia inúkëbëbi
kana 'ëx uisaibi kiama
'ain, usai 'ën sinánxuama
tani 'ikinbi tënëi kana
nishkëmasa 'iakën;
'aínbi kana bërí xanuxa aín
tuá bakënuax
paë tani ini munuma
kuënkëni raëti kushi úni
'ikë usairibi 'iti 'ain.
- 15 Usa 'ixun kana kamabi
aín bashikama masókin
këñuanan,
'imainun anua kookë
ñukama ësikikëbëa chushi
- ëskinun 'imiti 'ain; 'imianan
kana bakakamaribi anu
uni 'ikëma mesa 'imianan
'ian kamaribi ësakinun 'imiti
'ain.
- 16 Usakin 'anan kana bëxuñu
unikama aribi atun
'unánkëma bain,
buánkin anua niama bain
buánti 'ain.
Uankin kana bëánbëankibukë
aribi atun ismainubia xabá
'inun 'imiti 'ain,
'imianan kana me nankékë
axribia mëníokati upiti
rakanun 'imiti 'ain.
Ēnë ñukama kana, kana
'áima kikinma asérami 'ati
'ain.
- 17 Uikamax kara unínbia a
rabinuxun 'akë achúshi ñu
ami katamëtia,
'ianan ka an unioxun
ñukama an ësokín kakë:
mitsux kamina nun
dioskama 'ain kixun,
kakë akamax ka 'aisamaira
katéti 'uri kikë 'iti 'ikën.
- Israel unikaman ka
bëxuñusa 'ixun 'ën kakëxun
bana kuatima kia bana**
- 18 “Ēsakin ka Diosan Israel
unikama kakëxa, mitsux
kamina bana kuakëma
pabëira unibusu 'ain, usa
'ain kamina kuakanti 'ain;
'ianan kamina
bëxuñusakama mitsunribi
uisa kara ñu 'ikë kixun
upíokin pain iskanti 'ain.

- 19 Uíxbi ka bëxuñusa 'ianan
bana kuakëmasa 'aíma
'ikën,
mitsux kamina 'ën kaískë
uni, 'ënbi xukë uni 'ain,
uibi ka bëxuñusa 'ianan
pabëirama 'ikën,
mitsux kamina an 'ën bana
ñuikë 'ianan 'ën unikama
'ain.
- 20 Mitsun kamina uiti ñuishi
karana 'ën mitsu kupí 'ai
'isakën, 'aínbi kamina a
sinánkima 'ën kakëxun
kuaisama tankanin;
mitsun kamina kuatin, 'aínbi
kamina 'ën kakëxun uisa
banabi kuaisama tanin.
- 21 Nukën 'Ibu an ka ax Dios
iémianankë 'ixun,
aín bana ax ka chaira
'ianan kushi 'ikë kixun
'unánmisa tankëxa:
- 22 'aínbi ka ënë unikama amia
nishkë unikaman atun
ñu mëkamanan aín ñu
kamabi bikuanxa,
usonan ka a unikama
kamabi ñatanbiankin
buánxun sipuaxa;
usokin 'akian atu 'ibuakë
'ikëa an chikínti uni ka
'aíma 'ikën,
'ianan ka kuëñiamabi
ñatanbiankin buánkë
'ikëbi an chikínti uni
'aíma 'ikën;
'ianan ka an mëkamakin
ñatankin bikëbi,
kupíotankëxun bitëkënti
ka 'aíma 'ikën.”

- 23 ¿Usa 'aínbi karamina
uinu 'ikë mitsukaman
ënë banakama kikësabi
oi ka 'iti 'ikë kixun
sinánkaniman?
¿Uix kara a banakama
kikësabi oi kara 'ia kixun
kuatishi 'iti 'ik?
24 ¿Uin kara Israel unikama
Jacobnën rëbúnkikama a
raíri 'anan bibiankin ain
menu buánun 'amiakëx?
¿An usakin 'akë ax kara
asérabi Nukën 'Ibun
'amikëma 'iakëx?
Atux ka ami 'uchakëxa,
usai 'ikin ka an kakësokinbi
'akëma 'ikën,
'ianan ka ain bana ax
kikësokinbi
'aíma 'ianan, an 'unánmikësa
okinbi 'aisama tankankëxa.
- 25 Usa 'ain ka atumi nishkin an
tëmëramiti,
ami nishkë unikaman
bënëkinshi 'akanankin
'anun 'amiakëxa;
usakin Nukën 'Ibun
'akëxunbi ka 'unánkinma
kuaisama tankankëxa.

**Nukën 'Ibun ka uni
iémiti 'ikë kikë bana**

43 1 Bëri kanima Israel
unikama Jacobnën
rëbúnki min,
an kamabi ñu unio Nukën
'Ibu ax ka mitsu ësakin
kai kia kuati 'ain:
“Kamina rakuékantima 'ain,
'ën kana mitsu iémian;

- 'ën kana min anën mi
kuëan, usa 'aish kamina
mitsux 'ën uni 'ain.
- 2 Mitsux 'umpaxan 'inúkëbëbi
kana 'ëxriabi anu 'iti 'ain,
usa 'ain kamina bakaribi
sikatibi bakami kitima
'ain,
'ianan ka tsi rëkirukënën
anun inutiabi mi chuxtima
'ikën,
'ianan ka 'ain rëkirukë anbi
mi xanotima 'ikën.
- 3 'Ëx kana min 'Ibu, an mi
iémity a 'ain,
'ëx kana Israel kaman Dios
'upíra a 'ain.
'Ën kana mitsu 'ënan 'inun
biakën;
'ën kana Egipto, Etopía
'imainun Sabá mitsumi
nishkë uni aín kushinua
chikínun 'ën mi
kupíoxuan.
- 4 'Ën kana 'itsaira mi
nuibatin,
mix kamina bëtsi ñu
kamasamaira 'ain
'imainun kana 'ën mi
nuibatin.
Mitsu 'ënan 'iti bikin
iémikin bërúanuxun kana
unikama 'imainun bëtsi
menu 'ikë unikama atu
'amity 'ain.
- 5 Mitsux kamina rakuétima
'ain, 'ëx kana mitsubë
'ain.
Usa 'ain kana amiaxa bari
urukë 'imainun amia bari
kuabúkë,

- anuabi min unikama
amiribishi timétëkënun
'imity 'ain.
- 6 'Ën kana aín tsipumiy
'ikë axa mitsumi nishkë
unikama: mitsun menubi
kuantëkëntanua mitsu
xunun kati 'ain.
'Imainun kana aín rëbumiy
'ikë axa mimi nishkë
unikamaribi: 'anubi mitsu
'imixuma 'anun kati 'ain.
'Ën bakë bëchikë bëbukama
'ianan, 'ën 'ini bëchikë
kamina bëty 'ain,
uinu kara me kuainakëaxa
anu 'aish 'ura 'ikëbi,
7 'ën unikama kamina kamabi
mitsun bëtëkënti 'ain
akamax ka 'ën aintsy 'ibu
'ikën,
usa 'ain kana atu 'ën
uniokën,
usa 'ixun ka atun 'ë rabity
'ikën.
- 8 'Ën kana 'ën unikama
bëtëkënti 'ain,
atux ka bërufu 'ikë 'aínby ka
bëxufusa 'ikën,
'ianan ka kuation, 'aínby
ka pabësa 'ixun bana
kuakëmasa oia.
- 9 Kamabi ëmanu 'ikë unikama
kamina timëty 'ain,
'iminun ka bëtsy menu 'ikë
unikamaribi timëty 'ikën.
¿Uinu 'ikë a unikamanu 'ikë
unyx kara usay ka 'inuxun
'aia kyanan,
usay ka ñu inuakëxa kiyx kity
'ik?

- Anu kara achúshi uni axa
 usai ka 'iakëxa, kixun
 kuatankëx asérabi ka usai
 ñukama inúakëxa kiti
 'aíma 'iti 'ikën.
- Ax ka usai ka 'iakëxa kixun
 kiti 'ikën,
 ki ka asérabi ka usai ñu
 kiakëxa kixun kiti 'ikën.”
- 10 Èsai ka Nukën 'Ibu asérabi
 kiakëxa:
 “Mitsun kamina uisakin
 karana ñu 'akën akama
 ñuiti 'ain.
 Mitsux kamina 'ën unikama
 'ën kaisa a 'ain,
 'ëmi katamëkin 'unánkin
 kamina, 'ëx karana ui 'ai
 kixun 'ë 'unánkanti 'ain.
 'Èx 'isama 'ain ka uinu 'ikë
 bëtsi diosbi asérabi 'aíma
 'iakëxa.
 'Ianan ka 'ëx pain 'ia 'ain
 bëtsi dios 'aíma 'iti 'ikën.
- 11 'Èx ishi kana Nukën 'Ibu a
 'ain;
 'imainun ka 'ësaribi axa
 iémianankë 'aíma 'ikën.”
- 12 Èsai ka Nukën 'Ibu asérabi
 kiakëxa:
 'Èx kana kiakën 'imainun
 kana 'ësaribi a ñui kiakën:
 'ën kana mitsu iémian;
 uinu 'ikë bëtsi dios
 'unánkëma ka usakin 'ama
 'ikën,
 mitsun kamina uisakin
 karana 'ën ñu 'akën kixun
 ñuikanti 'ain.
- 13 Bérámabi 'iá 'aish kana 'ëx
 Dios a 'ain.
- Uínbi ka 'ën kushinua uni
 chikintima 'ikën.
 Uínbi ka 'ën 'akë ñu 'aisama
 'inun kamina 'ai kixun 'ë
 katima 'ikën.
- 14 Israel unikaman 'Ibu Dios
 'upíira,
 an atu iémikë ax ka ësai
 kiaxa:
 mitsu iémikin 'akinuxun
 kana Babilonianu
 suntárukama xuti 'ain,
 'akian anun ëmanu atsínti
 ain xëkuékama rurupanun
 xuti 'ain,
 usokin atun ëma masókin
 'aia isi ka caldeo
 unikamax masánuituti
 inkanti 'ikën.
- 15 'Èx kana Nukën 'Ibu an
 Israel unikama unio a
 'ain,
 'ianan kana Dios 'upíira,
 mitsun 'apu 'ain kixun ka
 kiakëxa.
- 16 Nukën 'Ibu ka parúmpapa
 anúan ain unikama kuanti
 panarabënun 'imiakëxa,
 usokin 'akin ka anua 'umpax
 kushiira nëminra 'ikë axa
 me rakati bai 'i ësakinun
 'imiakëxa,
- 17 an ka suntáru kushiirabu
 anuax,
 'akanankë caballonën
 nirinkë a 'imainun ain
 caballokama anuxun
 këñukin atu 'ati buania
 kuanun chikíankëxa.
 Usakin buani kuanxi ka
 a suntárukama bakami

- ki amiribishi nirutëkëni
baiskima 'inun këñuakëxa,
usai 'ika tirí këñuti bënakë
usai 'ikankëxa.
- 18 Bërí ka Nukën 'Ibu ësakin
ain unikama kai kiáxa:
“Bëráma inúkë ñukama
akamina sinántima 'ain,
'ianan kamina 'ia ñukama
aribi amiribishi
sinántëkëntima 'ain.
- 19 'Ën kana ñu ió 'inun
'atëkënti 'ain,
'aia kamina bëríbi mërátia
iskanti 'ain,
anu uni 'ikëma menu kana
achúshi bai 'imiti 'ain,
'imianan kana anu ñu 'irukëma
me anuribi, baka 'imiti 'ain.
- 20 Usakin 'aia ka ñuina raëkëma,
an ñuina bamakë 'ain
nami pikë ñuina chabu a
'imainun, ñuina pëchiñu
avestrus kakë akamanribi
'ë rabiti 'ikën,
usa 'ain kana 'ën anu uni
'ikëma menu 'umpax
kushiira chikiti manámi ki
'inun 'imin,
'imianan kana me anu ñu
'irukëmanu bakakama
'imin, 'imia ka 'ën kaískë
unikaman a 'umpax xëati
'ikën,
- 21 a unikama kana 'ën uniokën
'ë rabinun,
usa 'ain ka atun 'ë rabikanti
'ikën.
- 22 'Aínbi kamina Israel
unikama Jacobnën
rëbúnki,
- mitsun 'ë baritisama tani
atsankin 'ë ënkankën.
- 23 'Ë kamina 'aímai këñutanun
ovejakama xaroxuama 'ain,
'ianan kamina 'ë rabikin
ñuina xaroma 'ain.
'Ën kana mi atsaniabi
ubíokin 'ëmi ñukama
'inainshinun káma 'ain,
'ianan kana kuëëniamabi
ubíokin tsëpasa ñu
sanuira xaromiama 'ain.
- 24 'Ianan kamina kuríkinën
tutish sanuira a maruama
'ain,
'ë 'inainshiti békësa
obëtsinkin bënuxun,
'ianan kamina ñuina rëxun
xarokë aín xëni bikë anunbi
mitsun 'ë kuëëmiama 'ain.
Usokin 'akinma kamina
'itsaira mitsux 'uchakë
anun 'ë atsamiakën;
usokëx kana mitsun ñu
'atima 'aimi 'uchakë anun
'ëx nishakën.
- 25 'Aínbi kana 'ëx mitsun
Dios 'ixun, uni 'aimi
'uchakëkama a
tërënxunkin uinsaranbi
sinántëkëntima 'ain.
- 26 Ñu 'atima 'ai 'ëmi banai
'uchakë 'ixun kamina 'ëbë
banakin añu kaina a 'ën
mëníonun 'ë kati 'ain.
Kakëxun kana mitsux kaina
asérabi ñu 'atima 'akëma
upí uni 'ai kixun isti 'ain.
- 27 Min chaitiokëkama
axirapaia tsóa ax ka
'uchakëxa,

an mitsu ñu 'unánmikë
 unikaman ka 'ën kakëxun
 kuaisama tankankëxa,
 28 mitsun 'apukaman
 ka anuxun 'ë rabiti
 xubunuxun atun
 kuënkësa okin 'aisama
 ñu 'akankëxa;
 usakin 'aia kana Israel
 unikama Jacobnën
 rëbúnki mitsu
 masókin këñuanan mitsumi
 kuaikanun ëankën kiox ka
 Dios kiakëxa.

**Nukën 'Ibun ka ax Dios
 'ixun ñu 'atima okin 'aíma**

44 1 Èsai ka Nukën 'Ibu
 kiakëxa, bërí kamina
 'ën kakëxun Israel
 unikama Jacobnën
 rëbúnki mitsun kuati
 'ain,
 mitsux kamina 'ën uni 'iti
 'ën kaískë 'ain.
 2 'Ën kana min 'Ibu 'ixun mi
 uniokën,
 usa 'ixun kana puku
 'ukëmëuküax bakënu
 uninun mi 'imiakën,
 usa 'ain kana mi 'akinin.
 Kamina rakuékantima 'ain
 Jesurún mitsux kamina
 'ën uni 'ën kaisa Jacob aín
 rëbúnkikama 'ain,
 3 'Ën kana anu uni 'ikëma
 menua 'umpax 'inun 'imiti
 'ain,
 'imianan kana me ëskikë
 anuribia xëxákama rakanu
 'imiti 'ain.

'Ën kana min rëbúnkikama
 amiribishi upiti tsókanun
 'imianan,
 upíokin sinánxunkin 'akinti
 'ain.

4 Usokëx ka xubi 'umpaxan
 upíokin chabókëx koi
 upiti 'irukësa 'ianan,
 álamokakë ikama baka kuëbí
 nikësa usaribi 'ikanti 'ikën.

5 Usa 'ain ka achúshi uni kiti
 'ikën: 'Ëx kana Nukën
 'Ibuna 'ain',
 bëtsíxribi ka ax ka Jacobnën
 rëbúnki 'ikë kiox anëti
 'ikën,

'imainun ka bëtsínribi aín
 mëkënnu: 'Ëx kana Nukën
 'Ibunan 'ai kixun kuënëoti
 'ikën'."

Usai 'ikin ka aín anëkëñun
 Israelnën anëribi kuënëoti
 'ikën.

**Dios ax ka unin uniokë
 ñu a manámi 'ikë
 kixun ñuikë bana**

6 Èsai ka Nukën 'Ibu, Israel
 unikama 'apu an atu biti,
 kamabi kushiñu ax kiox:
 "Ëx irapain kana ñu 'aíma
 'ain 'iakën, usa 'aish kana
 kamabi ñu këñúkëbëbi
 anubi 'iti 'ain;
 usa 'ain ka bëtsi dioskama
 ax ësaribi aséribi 'iti
 'aíma 'ikën.

7 ¿Uix kara ëbëtan sënëni 'iti
 'ik?

An unin ka uisa kara, kixun
 'ë ñuixunkin kati 'ikën.

¿Uinra kara bërámabi ñuia
'ixun usai ka ñukama 'iti
'ikë,
kianan axa 'iti ñukama aribi
ñui kiti 'ik?

⁸ ¿Usa 'ainbi kamina chuáma
tani rakuétima 'ain!
'Ën kana usakin kan,
bërámabi kana usai ka 'iti
'ikë kixun kakën,
usa 'ain kamina mitsúnbi
'ën usakin ñu 'akëmi
'unánkankë a ñuiti 'ain.
¿Anu kara bëtsi dios ëbë
sënën 'iti 'ik?
A mi katamëti bëtsi uni
ka 'aíma 'ikën; 'ën kana
achúshirabi 'unanima.”

⁹Uin kara a rabiti ñu unio a
unix ka añubima 'ikën, 'ianan ka
unínbia uniokë ñukama ax isa
upí 'ikë kixun a ñukama upíokin
bërúai. Usa 'ain ka an rabikë
unikama ax bëxuñusa 'aish, añu
kara 'aia kixun 'unanima rabinkë
'iti 'ikën. ¹⁰Uin kara ñu charoxun
achúshi ñu ax dioskama 'ikëmabi
uni oia ax ka aín nëtë ñankaíshibi
'inúmia. ¹¹Usa 'ain ka an rabikë
unikamax rabinkë bërúti 'ikën.
An ñukama uniokë ax ka unishi
'ikën. Usa 'ain ka akamaxbi anúan
ñu 'atima 'akë isti nëtë anu 'iti
'ikën, usai 'ika atux rabini 'itsaira
rakuétan bamati 'ikën.

¹²Axa manën tékë unin kara
uisakin 'aia kananuna isti 'ain: an
ka anuxun xana okë tsi ënxaira
anua bitankëxun manë xëtökë
sincel anun uisa ñu kara 'aisa-
tania, usakin martillonan chakakin

mënioia. Usakin ka ain pëñan
kushiokin anun tëkin 'aia. 'Aínbi
ka an manën tëékë uni ax pima
'ianan, 'umpaxbi xëaima 'ianan
aín kushi nëtéti atsanía.

¹³'Ianan kananuna axa i
tukakën tékë uni isti 'ain: an ka
anun tupunkë a bitankëxun anun
tupuntankëxun añu kara 'aisa
tanaia abi tankin lapisan 'anan
anun turúakin 'ati anúnribi 'aia,
'axun ka anun tëkin manë xëtökën
mënioia; usakin 'akin ka uni iskë-
sabi 'itánun upíokin mënioia,
usokin 'atankëxun ka anuxun Dios
rabiti xubunu nania.

¹⁴'Imainun ka uin kara kunxan
'apatia a 'uítan 'ibúkin chabókin
komia; usokin 'akëx ka kunxan
a tëatiñu 'iti 'ikën. 'Ianan ka
ciprese kakë i 'ianan roble kakë i
aribi ninuaxbi chaiira 'inun kani-
tanun bërúankë 'iti 'ikën. ¹⁵Usai
'ia ka unin tíkati bitsia; bianan ka
aín panákama ami sënamëxun
tíkaia; 'ianan ka aín paná raíritan
pán xuia; 'anan ka aín paná raíri
a rabiti uni tankin 'aia, usakin
'atankëx ka a rabi ami ñanati
'ikania. ¹⁶Usakin 'ananbi ka aín
nëbëtsi tukakë a tsi ërérutanun
tikaia, usokëxa ënxakëbëtan ka anu
xuitankëxun nami anun puchákin
pia. Usakin 'ai ka anun puchatia.
'Ianan ka ami sënamëti xanai
kia: “¿Upíira ka tsi ërëké rapasu
tsókë 'ikën, sënamëti xanakë ënëx
'ikën!” ¹⁷Usai 'ianan ka i paná
tëxëké a uni tankin 'aia, usakin
'atankëx ka ami ñanati 'ikin rabi-
kin ñukákin: “¿Mix 'ën dios 'ixun

kamina 'ë iémiti 'ai kixun kaia!”¹⁸ A unin ka añu ñubi 'unanima 'ianan kuatima; usa 'aish ka bëruñu 'aishi bëxunusa 'ixun iskamakësa 'ikën, 'imainun ka aín sinánkë a sinán-kamakësa 'ixun asérabi ka ax 'ikë kikë bana a sinánkin kuatima.¹⁹ A unikaman ka usa ka ñu 'ikë kixun sinanima, usai 'ikin ka usa ka ñu 'ikë kixun 'unanima kia: “Ka i paná raíri a tsi érénkënu èxkubutánun puruia, purutankëxun ka anu pán xuia, 'anan ka namiribi anu xuixun pitankëx ka nami kana xuixun pia kiox kia; kianan ka raíri i paná-kama ènë kana 'aisama 'ikëbi 'an, ¡'ianan ka 'ën rabikë ñu ènëx i paná 'akë 'ikëbi 'ën rabikë ikë kiox kia!”²⁰ Asérabi ka ax chimapu pikë-sashi 'ikën. Ax ka unin nu këmëkin sinánxun paránkëshi 'ikën. A unikamax ka iétima 'ikën. Usa 'ixun 'ën 'akë ñukama ènëx ka këmëkinshi 'akë 'ikë kixun 'unanima.

**Nukën 'Ibun ka Israel
unikama 'ain 'uchakëkama
tërënkín iémia kikë bana**

²¹ “Nukën 'Ibun ka Israel unibu kakëxa: Jacobnën rëbúnki

mitsun kamina sinánti 'ain,
mix kamina 'ën uni 'ai
kixun kanan;

mix kamina 'ën unio uni a
'ain kixun kakëxa.

Usa 'aish kamina Israel
unikama mitsux 'ëmi
manútima 'ain kixun.

²² 'Ën kana 'atima ñu 'aimi
mitsux 'uchakëkama a
nëtënxuan

mitsun 'uchakama tërënxunkin
naínu 'ikë nëtë kuin 'ikësaia
nëtënxun 'imian.

Usa 'ain kamina 'ëmi
sinanatëkënti 'ain 'ën
kana mi iémian.”

²³ ¡Naikamë 'ëo ax ka munuma
kuëëni kuënkënti 'ikën,
usakian Nukën 'Ibun ñu
'akë a isi!

¡Munuma kuënkëni ka me
chaira nankékë kamax
unix 'ikësaribiti 'iti 'ikën!

¡Aín bashikama 'imainun
ninu 'ikë ikama

axribi ka munuma unix
'ikësa kuëënti 'ikën,
Nukën 'Ibun ka aín kushi
chaira ismikín

Israel unikama Jacobnën
rëbúnkikama iémiaxa usa
'ain!

²⁴ Èsai ka Nukën 'Ibu an mi
bitëkënkë ax kiox,
an ka mitsu ènë menu min
titan bakëntisa 'ikëmabi
'akëxa:

“Èx kana an kamabi ñu
unio Nukën 'Ibu a 'ain,
'anan kana 'ën naikamë 'ëo
chaira 'inun pënimëtanun
'imiakën 'imianan kana
meribi anubia rakati anu
nankën usakin 'aia ka
uñbi 'ë 'akianma 'ikën.

²⁵ 'Ën kana an këmëkin ñu
ñuikë unikama kiasai
'inun èniman;
'ën kana an ñu tankë unikama
atun sinánkësokin 'aíma
ñunshinbakënu 'imin.

- 'Ën kana an ñu 'unánkë
 unikamaxa usai ka ñu 'iti 'ikë
 kikë usai 'inun ñu 'imiman,
 usa 'ain ka atúxa usai ka ñu
 'iti 'ikë kikë ax ñankáishi
 'iti 'ikën.
- 26 'Aínbi kana 'ën unikamaxa
 usai ka ñu 'iti 'ikë
 kikësaibia ñu 'inun 'imin,
 'imianan kana 'ën xukë
 unikaman sinánkësa oia
 ñu 'inun 'imin.
 'Ëx kana Jerusalén ëmanu
 ka amiribishi uni
 tsótëkënti 'ikë kin,
 'ianan ka Judá ëmanu 'ikë
 ëmakama ka amiribishi
 birutëkënti 'ikë kiox kin.
 'Ën kana an ñu mëëkë
 unikaman amiribishi axa
 ami nishkë unikaman
 aín kënëkama rurupa a
 birutëkënun 'aminuxun 'ain.
- 27 'Ën kana parúmpapa kamina
 ëskiti 'ai kanan aín
 bakakama 'umpax ñuma
 'inun ëskinun kati 'ain.
- 28 'Ën kana Persianu 'ikë 'apu
 Ciro a kan: min kamina
 bërúankësa 'ixun,
 min kamina 'ën kuëenkësokin
 kamabi 'ati 'ain; 'ianan
 kana 'ën Jerusalén kan:
 mix kamina amiribishi
 birutëkënkë 'iti 'ain;
 'imainun ka anuxun
 'ë rabiti xubu aribi
 'atëkënkë 'iti 'ikën: 'Akin
 ka aín tapúmixon an ñu
 mëëkë unikaman maxax
 purutëkënti 'ikën.”

Nukën 'Ibun Ciro kakë 'apu
 usakia ñu 'anu ká ñuikë bana

- 45** ¹Nukën 'Ibun ka Ciro
 kakë uni 'apu 'imixun,
 aín mëkënan tuínxun
 'akësokin,
 bëtsi menu 'ikë unikama
 'akin 'amiakëxa,
 'anan ka 'apukama anun
 'akánanti bikuanun
 'amiakëxa.
 Nukën 'Ibun ka Ciro kakë
 'apun ismainunbi anun
 ëma kënëara xëpútikama
 uínbi xëputëkëntisama
 'inun xëókinun 'imiakëxa.
 Usa 'ain ka Diosan kakëxa:
² 'Ëxpain rëkuéankiani
 kuankin kana aín bashi
 chairukëkama a me sapan
 rakátanun rurupati 'ain,
 'anan kana anua atun ëma
 xëpukë manë tunan 'akë
 xëputi akama ëchikibunun
 'imiti 'ain,
 'imianan kana xëputi
 takáshkakë manëkama
 axa tsasibunun 'imiti 'ain.
³ 'Ën kana mi 'inánti 'ain ñu
 kupíkë unin unëkin nankë
 akama 'ianan,
 unëkian unin 'unántisama
 okin anu nantinu nankë
 aribi mi 'inánti 'ain.
 Usakin 'inánkëxun kamina
 min 'unánti 'ain 'ax ka
 Nukën 'Ibu 'ianan,
 Israel unikama Dios a 'ikë
 kixun, usa 'ain kana min
 anën mi kuëan.

- 4 Min 'unánkëxumabi kana
upíokin mi 'ën uni Israel
Jacobnën rëbúnkikama,
'ën kana mi kaisakën
kaískin kana min anën mi
kuëankën,
usokin 'akë ka unikaman
mi nuibatia 'ën kana mi
'apu 'imian raíri 'apu
kamasamaira 'inun.
- 5 'Ëx kana Nukën 'Ibu 'ain,
usa 'ain ka 'ësaribi 'aíma
'ikën;
usa 'ain ka 'ësaribi bëtsi dios
'aíma 'ikën.
'Ën kana 'ëmi
'unánkëxumabi,
usaími 'akananux
mëníokanun 'imian,
- 6 usa 'ain ka amiaxa bari
urukë 'imainun amia bari
kuabúkë,
anuxun bëtsi dios 'ësaribi
ka 'aíma 'ikë kixun
'unánkanti 'ikën.
'Ëx kana min 'Ibu 'ain,
'ësaribi ka 'aíma 'ikën.
- 7 'Ën kana nëtë xabá 'inun
'imíanan bëánkíbukë aribi
uniokën;
'imainun kana upia ñu 'inun
'imíanan 'atimaribia 'inun
'imin.
'Ëx mitsun 'Ibu 'ixun kana
usaía kamabi ñukama ñu
'inun 'imin.

**Nukën 'Ibux ka kamabi ñun
'Ibu 'ikë kikë ñuikë bana**

- 8 “'Ën kana manámixunbi 'ën
kushi xuti 'ain,

ax ka naínuax kuénkuru
'ibúmainun kuin
kamanuax 'uí 'ibúkin me
chabókë usaribi 'iti 'ikën;
'imainun ka anun iéti ax ñu
bimisa 'iti 'ikën,
'ianan ka ñu 'upi 'ati ax ñu
uábukësa 'iti 'ikën.”

**Dios ax ka an unio ñukama
manámi 'apu 'ikën**

- 9 Achúshi tasun me 'akë an ka
asaribi tasunbëtan,
an 'akë uni a kuëbitima 'ikën.
Chua me an ka anun tëkin
'akë uni a katima 'ikën:
“¿Añu kaina min 'ai kixun
kati 'ik?”
'imainun kara an 'akë ñu
anbi an 'akë a kati 'ikën:
“Mix kamina tëëti 'unánma
'ai kixun.”
- 10 'Imainun kara tuákën aín
papa ënë menuxun
bakë bëchia a ñukati 'ikën.
- 11 'Ësai ka aín Israel unikama
'Ibu Dios upíra an unio
ax kia:
“¿Mitsun kaina uisai kara 'ën
bakë bëchikékama 'inuxun
'aia 'ë ñuixuanan, uisakin
karana 'ën ñu 'ati 'ai kixun
'ë 'unánmiti 'ain?
- 12 'Ën kana mekama unionan
anu 'ikë unikama 'akën,
'anan kana naíkamë 'ëo 'ën
mëkënan pënkësa okin
'akën,
'anuxun kana anu 'ikë
'ispakama mëranun
'imiakën.

- 13 'Ēn kana Ciro kakë uni 'apu
 'ixun abë 'akanankin
 uni ñusma okin anun
 'amiakën,
 usa 'ixun kana 'ën ñu 'akian
 tëmërakimaishi 'anun
 'amiti 'ain;
 'amikëxun ka an 'ën ëma
 birutëkënen 'amianan
 axa ami nishkë unikaman
 bibiankin uan akamaribi
 chikínti 'ikën,
 'aínbi ka 'ë kamina kupíoti
 'ai kiox kitima 'ikën.”
 Nukën 'Ibu kamabi
 kushiñuira ax ka ësai
 banai kioxaxa.
- 14 Ēsakin ka Diosan Israel
 unikama kaxa:
 “Egipto menua 'ikë naënu
 'ikë unikama,
 'imainun an ñu marukë
 Etiopíanu 'ikë unikama,
 'ianan Sabánu 'ikë unikama,
 atux ka nënkëirabu 'ikën
 akamina,
 mitsunu 'inamëtia ñu
 mëëmiti 'ain;
 usokëx ka manë risin
 tëkërëkakë 'aish mitsu
 kaxú, kuani mitsu
 bëtanain rantinpurunkin
 mitsu kati 'ikën:
 Aséرابi ka Diosan mitsu
 'akinia,
 usa 'ain ka bëtsi dios 'aíma
 'ikën.”
- 15 'Aínbi kamina mix achúshi
 Dios istima,
 an Israel unikama iémikë a
 'ain.

- 16 Kamabi an uniotankëxun
 bëtsi ñukama rabikë
 unikama ax atumia unikama
 kuaikëbë katéti rabinkë
 anunbi ñuumara 'iti 'ikën.
- 17 'Aínbi ka Nukën 'Ibun Israel
 unikama a iémiakëxa,
 iémikin xëñibua 'aínbi
 'itiokin iémiakëxa.
 Usa 'aish ka uínsaranbi
 katéti ñuumara 'itima
 'ikën.
- 18 Ēsai ka an naíkamë 'ëo unio,
 Nukën 'Ibu Dios ax kia,
 an ka me 'atankëxun anubia
 'itinu nankëxa,
 mex ka ñankáishi rakatima
 'ikë anu ka uni 'iti 'ikën:
 'Ēx kana Nukën 'Ibu 'ain, usa
 'ain ka bëtsi 'aíma 'ikën.
- 19 'Ēx kana unëax banananbi
 uinu kara me bëánkibukë
 'ikë anuaxbi banaima.
 'Ēn kana Jacobnën
 rëbúnkikama kaiman:
 'Ē kamina anu ñu 'ikë anua
 barikanti 'ain.
 'Ēx mitsun 'Ibu 'aish kana
 aséرابi këmëima upiti
 banai ësai ka ñu 'iti 'ikë
 kín.
- Nukën 'Ibu ka unin a
 rabinuxun 'akë ñukama
 masóti 'ikë ñui kia bana**
- 20 “Kamabi unikama axa bëtsi
 menu buánkëx tëxëkë,
 mitsux kamina rikuatsini
 'urama timéti ukanti 'ain.
 Mitsun kamina ñu 'unánma
 'ixun unínbia,

- a rabinuxun 'akë i a 'iabiankin
 buani kuankanin,
 an mitsu 'akinumabi kamina
 dioskama ñukákanin,
 ñukákëxunbi ka a dioskaman
 mitsu iémitima 'ikën.
- 21 Usa 'ain ka timékankë 'ain
 añu karamina mitsun a ax
 kiti uni anu 'iti 'ikën, ax
 ka uin kara
 ësokin 'ati sinánxun axa
 kiax bëtsibë bëtsibë
 ñukákananti 'ikën:
 ¿Uin kara bërámabi ënë
 ñukama 'isama 'ainbi
 kitabati usai ka ñu
 'inuxun 'aia kiax kiakëx?
 ¿Uixira kara bërámabi usaía
 ñu 'iti ñui 'itabakëbë usai
 ka 'inuxun 'aia kiakëx?
 ¿'Ëx karana min 'Ibu 'aish
 axa a ñukama ñui kia
 'ama 'ain?
 Usa 'ain ka 'ësaribi Dios
 uinubi 'aíma 'ikën.
 Uinubi ka 'ësaribi Dios
 an ain unikama bëtsibë
 'akanania kananmikin
 iémikë 'aíma 'ikën.
- 22 Usa 'ain kamina 'ën mitsu
 iéminun 'ënu ukanti 'ain,
 uinu kara me kuainakëakëxa
 anu 'ikë unikamaxi ka 'uti
 'ikën,
 'ëx Dios 'ain ka bëtsi 'ësaribi
 'aíma 'iti 'ikën.
- 23 'Ëx kana sinanatëkëntima oi
 ëbi kiakën,
 ki kana 'ën kana 'ëmi nishkë
 unikama kanankin 'ati 'ai
 kiakën,

- kia a banakama sënënmikin
 kana 'ati 'ain:
 usa 'ain ka a bana
 sënënkëbë kamabi
 nëtënu 'ikë unikama 'ën
 ismainunbi rantinpuruni
 tsóbuti 'ëmi 'ikin,
 min kakësa okinbi kananuna
 sinanatëkëntima okin 'ati
 'ai kiax atux,
 24 kiti 'ikën: Nukën 'Ibun ka ax
 kushiira 'ixun kamabi axa
 ami nishkë unikama 'ati
 'ikën.
 Usa 'ain ka uikamax kara
 'ëmi nishi 'ë istisama tania
 akamami uni kuaiti 'ikën.
- 25 Asábi ka 'ën 'akë ñukama
 kupín ka kamabi Israel
 unikama
 ami nishkë unikama
 kanankin 'atankëx, 'ën
 'akë ñukama ñui anun
 rabikanti 'ikën.”

**Nukën 'Ibu ax ka
 Babilonianu 'ikë dioskama
 usamaira 'ikën**

- 46** ¹ Bel kakë dios ax
 kapumëmainun ka
 Nebo kakë axribi
 Babilonianuax menu
 pakëtia.
 Usa 'ikë ka unímbia a
 rabinuxun 'akë ñukama a
 an ñu papikë ñuinakaman
 aín kaxunu nankë 'ikë
 buania,
 usa 'aish ka 'iëira ñu
 'ikën axa atsankë ñuina
 kamanan.

- ² Usa 'aish ka dioskama
kapumë kuaianx menu
pakëti abi iëtisa 'aishbi
'ima,
usa 'ain ka atuxi bëtsi menu
kuanima.
- ³ Jacobnën rëbúnkikama
mitsun kamina 'ëx kia
kuati 'ain,
mitsux kamina Israel
unikama bërukë
akamaribi 'ain:
'Ën kana mitsu bakëntisa
'ikëmabi,
'ën pëñanu 'aruxun 'akësokin
bëruánxun bëakën,
- ⁴ usa 'ain kana 'ëx mitsúxmi
kaniakëkëbëbi usabi 'iti
'ain,
'ianan kana únsaran kaina
mitsun bu 'uxua 'irukani
usai 'iabi bëruánkin mitsu
'akinti 'ain.
'Ën kana mitsu usakin 'akën,
usa 'ixun kana usakinbi
bëruánkin,
'ën mitsu iémiti 'ain;
- ⁵ ¿Úi kaina mitsun ax ka
'ësaribi 'ikë kixun kati
'ain?
¿Úi iskësa karana 'ëx 'ai
kixun kaina mitsun
sinánkanin?
- ⁶ Anu ka unikama 'aisamaira
kuri aín ñusuti
bianan manë uxua,
bitankëxun anun ñu
tupúnti 'akë anun tupunkë
'ikën;
usakin 'atankëxun ka an ñu
unioti 'unánkë

- achúshi uni baritankëxun
abi rantinpuruni tsóbuti
ami ñaná kian rabinun
'axúnun 'inania.
- ⁷ Usakin 'akë ka unikaman
ain tëxatan 'iabiankin
uania;
uantankëxun ka anu nanti
'akë anu nitsinia,
nitsinkëx ka ubitima anubi
nitsia.
'Aínbi ka munuma
banakin 'akinun kixun
ñukákëxunbi ka uisakinbi
kaima
'ianan atúxa tëmëraiabi
iémima.
- ⁸ 'Uchañu unikama mitsun
kamina sinánti 'ain,
mitsux kamina paránantima
'ain upiokinshi kamina
sinánkanti 'ain;
- ⁹ usai 'ikinma kamina
bëramaira 'ia ñukama a
sinánkanti 'ain.
'Ëx kana Dios 'ain, usa 'ain
ka bëtsi 'aíma 'ikën;
Dios kana 'ëx 'ain, usa 'ain
ka 'ëbëtan sënën bëtsi
dios 'aíma 'ikën.
- ¹⁰ 'Ëx kíkë ënëx usai ka ñu
'inuxun 'aia 'ëx kia 'ikën;
kianan kana axa 'iti ñuribi
ñui bëramabi kiakën.
Usa 'ain kana 'ëx kin:
Usa 'ain ka 'ën sinánkë
ñukama ax usaibi 'iti
'ikën;
'ën kana uisa ñu 'anux
karana kia a kamabi 'ati
'ain.

11 'Ēn kana achúshi uni amiaxa
bari urukë auküaxa,
an ñuina bamakë pikë ñuina
pëchiu 'urakëox ukë
usaribi kuatsinia unun
kuëan,
a unin ka 'ëx kikësa kinbi
'ati 'ikën.

'Ēx usakin 'akatsi kikësa
okinbi kana 'ati 'ain,
usakin kana sinan usa 'ain
kana usaibi 'inun 'imiti
'ain.

12 Kamina kuakanti 'ain, bana
kuakëma unikama,
anun 'ën mitsumi nishkë
unikamanua mitsu
chikíntisa basipain 'ikë
kixun kamina sinan kanin:

13 'Ēn kana 'ën 'ati ñukama axa
'urama 'inun 'imiti 'ain;
usa 'ain ka 'ëx iémianankë
ax 'uramara 'ikën.
'Ēn kana Sión kakë ëmanu
'ikë unikama iémiti 'ain,
'ën kana Israel unikama 'ë
'akësaribi okin uisakinbi
kanunma 'imiti 'ain.

**Nukën 'Ibu uni an ka tirísa
'ixun bëtsi bëtsi ëmanu
'ikë unikama upí bana
kuati upiti tsónun 'akinia**

49 ¹Axa parúmpapa nasínu
'ikë ëmakamanu 'ikë
unikaman ka upiokín
sinánkin kuati 'ikën,
'imainun ka bëtsi bëtsi
ëma 'ura 'ikë anu 'ikë
unikamanribi 'ëx kia kuati
'ikën:

Nukën 'Ibun ka 'ën titan 'ë
tuakëma pain 'ikëbi 'ë
kaisakëxa;
usa 'ixun ka 'ën titan puku
'ukë mëu 'ikëbi 'ën anën
'ë anëakëxa.

² An ka 'ën kuëbí manë
xëtokë kuënuukë usaribi
'itánun 'imiakëxa,
'imikëx kana kuaisabi
'itánun banakën,
'imainun ka aín mëkënan
unëkësa oxun bërúanan 'ë
'akiankëxa,
usakin 'akinkin ka axa
'akánanti 'unánkë unin
'akanankin bitëkënuuxun
aín pia nëaxun nankësa,
usaribi okin Nukën 'Ibun 'ë
bërúankëxa.

³ Usakin 'atankëxun ka 'ë
kakëxa: “Mitsux Israel uni
'aish kamina 'ën unikama
'iti 'ain,
usa 'ain ka mixmi 'ën
kushiñu 'ikë 'unánkanti
'ikën.”

⁴ 'Ēn kana sinánkë 'ian:
“Ñankáishi kana ñu
binuxumabi
tëmërai tëkin 'ën kushi
këñuin.”

'Aínbi ka asérami 'ën 'akë
ñukama ax Nukën 'Ibunu
'ikën,
'ën biti ñukama ax ka kushi
'ixun Diosan 'ë 'inánkë 'iti
'ikën.

⁵ 'Ēn 'Ibu Diosan ka uisabi
otima kushi 'inun 'ë
'imiaxa,

'imikin ka ami sinani
 kushinun 'è 'imiäxa.
 An ka 'èn titan puku
 'ukëmëu 'ikëbi 'è aín uni
 'inun 'imiäkëxa,
 usa 'ain ka Israel unikama
 Jacobnën rëbúnkikama a
 'èn amia sinanatëkënun
 'iminun 'è kaisa,
 6 ax ka ësai kia: 'Èn uni
 'ixunmi min Jacobnën
 rëbúnki,
 Israel unikama äxa ñuima
 'iakama a aín ñakánubi
 utëkënun 'akinkë ax ka
 'èn iskëx sënénmara 'ikën,
 'èn kana 'èn tirísa 'ixunmi
 bëtsi menu 'ikë unikama
 bana ñuixuanan,
 uinu kara me kuainakëäkëxa
 anubi kuankin bana
 ñuinun mi 'imiti 'ain.
 7 Nukën 'Ibu an nu bitëkënkë,
 Israel unikaman Dios upíra
 ax ka
 ësai kia, ami sinánkima
 manukë ëmakama bëtsi
 ëmanu 'ikë unikama ami
 nishkin timakë,
 unikama ax 'apu 'ixun ñu
 mëëmia a unikama ñui ka
 ësai Dios kïäxa:
 “Uínsaran kara 'apukama
 'imainun aín kushikama
 mi isia anun ka
 nirukianx rantipuruni mi
 tanain tsóbuti 'ikën,
 'èx Israel unikaman Dios
 upíra 'ixun kana 'èn
 mitsu kaisa 'ixun 'èx kikë
 usabi okin 'ati 'ain.”

**Dios amiribishi ka
 Jerusalén birutëkënti
 'ikë kia ñuikë bana**

8 Èsai ka Nukën 'Ibu kia:
 “Anun 'èn mitsu nuibati
 nëtë 'ikëbëtan kana
 nuibakin;
 mitsu kati 'ain, anun mi iëtë
 nëtë ka uäxa, ësokin kakin
 kana mitsu 'akinti 'ain.
 'Èn kana mi bërúankin
 'akiänkën,
 'èx kia bana äxa mitsunubi
 'itiokinmi min unikama
 'unánminun,
 'ianan anubi 'itiokin achúshi
 ñu 'èn unikabëtan 'akën,
 'imainun mitsun mekama äxa
 mitsumi nishkë unikaman
 'atimokan a bitëkënun,
 9 anuxun kamina mitsun
 sipunu 'ikë unikama kati
 'ain: ‘Bëri kamina sipuakë
 'ikantima 'ain.’
 'Imainun ka äxa
 bëánkibukënu 'ikëkama:
 Atuxribi nëtë xabá isnun
 ënkë 'iti 'ikën.
 Kamabi baikama 'ipitinoa
 kamina pasto mëranan,
 anu uni 'ikëma bashi
 akamanuabi mitsun
 vacakaman piti mërati 'ain.
 10 Usakín 'ai kamina mitsun
 piti ñu 'itsaira 'ianan a
 shimakin xëati 'umpax
 upíñu 'iti 'ain,
 'ianan kamina barin
 xarokëxun tani masátima
 'ain,

- 'ën kana nuibakin bërúain
usa 'ain,
usa 'ain kana 'umpax upíbu
manámi ki chikíkë anu
buánti 'ain.
- 11 'Ianan kana achúshi
bai bashikama abi
nëtanbiania anun kuantu
'axunti 'ain,
'ianan kana baikama a
sapan 'inun 'imiti 'ain.”
- 12 ¡Kamina iskanti 'ain! Israel
unikama mitsux kamina,
'urakëoxbi ukanti 'ain:
axa aín tsipúmiãx uti axa
amiãx umainun ka amia
bari kuabúkë amiaxribi
uti 'ikën, umainun
ka Asuán kakë me amiaxribi
aín patsan uti 'ikën.
- 13 ¡Naíkamë 'ëo!
¡Imainun ka bashikaman
kuëëni kushin kantakin
upí tania!
¡Usai ka Nukën 'Ibun aín
unikama tëmërai masá
nuitutiabi an nuibakin
kuëënun 'imikëbë 'iti 'ikën!
- 14 “Jerusalénnu tsókë unikama
ax ka ësai kiakëxa:
Nukën 'Ibun ka nukama
rakankëxa,
nukaman Diosan ka nu
manuakëxa.
- 15 'Aínbi kara çachúshi titan
aín tuá 'ibubi nuibakë
'ixunbi ënti 'ik?
'Aisatankin ka xanun aín tuá
manuti 'ikën,
'aínbi kana 'ën mitsu
uínsaranbi manutima 'ain.
- 16 Mitsux kamina 'ënan 'ain,
usa 'ikë kana 'ën mëkënu
mitsun anë 'akësa 'ixun,
anun mitsun ëma kënëara
kënëkama a manukinma
xëñibua 'aínbi sinanin.
- 17 An mi amiribishi birutëkënti
unikama ax ka
bënëkuatsini 'aia,
an mi rurupa unikama
kuansamaira kiani ka
'ishtuinra kuanxa;
an min ëma 'atimokin
masókama atux ka kuanxa.
- 18 Axa Jerusalénnu 'ikë
unikama mitsun kamina
buinarakin amami
amamia iskin,
uisai kara 'ura buánkan
unikama minu uax
timëaxa kixun isti 'ain.
'Ëx Nukën 'Ibu 'aish kana
'ëxbi ësai kin,
usa 'ain ka a unikamax,
Jerusalénnu tëñutimi
tëñukësa 'ianan,
mëratíñu xanua anun
mënókakin ñukama aín
naminu nankësa usaribi
'iti 'ikën.
- 19 Mìn menu 'ikë ëmax ka
masókin rurupakë 'iakëxa;
'aínbi ka bërí min me
unikama an 'aisamaira 'ixun
anu tsókin tsitsirukëx
chamara 'iti 'ikën.
An mi 'atima okin rurupa
unikama ax ka bërí 'ura
'ikën.
- 20 Isa nëtéaxa kixunmi
sinánkan mitsun bakë

bëchikëkama atun ka min
pabinubi
kuamikin mitsu kati 'ikën:
Ënë ëmax ka chukúmara
nukamanan 'ikën;
usa 'ain kamina achúshi me
nu bixunti 'ain.
21 Usakian mi kakëx kamina
min nuitu 'ukëmëuishi
sinani kiti 'ain:
¿Uin kara nun bakë
bëchikëkama ënë
bëchinun nu 'amiakëx?
Nux kananuna bakë
bëchikëñuma 'iakën usa
'ixun, kananuna bakë
bëchitisa tankinbi bakë
bëchiamo 'ain;
usa 'ain ka Jerusalénnu
tsókë unikamax bëtsi
menu uankë 'aish
timakankin ënkë 'iakëxa,
¿uin kara bërúanxun
kaniokëx?
Anu 'ikë unikaman ka
Jerusalén ashira ëanxa,
¿uinuax kara atux uakëx?"
22 Ësai ka Nukën 'Ibu kiaxa:
"Ën kana bëtsi menu 'ikë
unikama kati 'ain;
'imainun kana bëtsi ëmanu
tsókë unikama achúshi
'inánti 'ain,
usakin 'akin ka min 'ini
bëchikë xanukama
papixun bëkësa 'inun bëti
'ikën.
23 'Apukaman ka kanioti atu
biti 'ikën,
'imainun 'apun xubunu 'ikë
xanu upíbu akamaxribi ka

an tuá xukama bërúankë
'iti 'ikën.
Usakin 'ai ka mitsu bëtánain
ñanati 'ikë ax
mitsun kakësabi oi
kananuna 'iti 'ai kixun
sinania 'ikë 'iti 'ikën.
Usai 'ikin ka 'ëx kana
Nukën 'Ibu 'ai kixun
'unánan,
uix kara 'ëmi katamëtia ax
ka uínbi paránkëma 'iti
'ikë kiox kiakëxa."
24 ¿An 'akánanti 'unánkë kushi
uni ax kara
'akanankin bëtsi
kupitanuma 'axun bikë ñu
a bikuantisa 'iti 'it?
¿Ñatankin 'atimaira sinanñu
'apun bikë ax kara anuax
abáti 'it?
25 Ësai ka Nukën 'Ibu asérabi
kiakëxa:
"Kushi uni aka 'akanankian
bikë ñukama a bëtsi unin
bikuanti 'ikën,
'ianan ka 'apu 'atimaira
sinánñu a bëtsi unin aín
ñukama bikuanti 'ikën.
'Ën kana axa mitsubë
nishanani kuëbikanankë
uni a kamabëtan isti 'ain;
'ianan kana mitsun bakë
bëchikëkama iémiti 'ain.
26 'Ën kana an mi 'atima okë
unikama aín namibia
pinun 'amiti 'ain,
usakin 'amianan kana aín
imibi xëatankëxa paë
bata vino 'akë xëatankëx
'ikëσαι paënun 'imiti 'ain.

Usakin 'aia ka unikaman 'ëx
 aín 'Ibu 'ixun atu iémia
 kixun 'unánti 'ikën,
 'ëx kana kushiira 'ixun an
 Jacobnën rëbúnkikama
 'akianan, têmëraiabi
 chikian a 'ai kixun ka Dios
 kiakëxa.”

**Nukën 'Ibun ka kushiira
 'ixun an unio ñukama
 uisokin kara 'aisatania
 usokin 'ati 'ikë kikë bana**

50 ¹ Èsai ka Nukën 'Ibu kia:
 “¹ 'Ën kana Israel
 unikama mitsun tita 'ikëbi
 rakankë kixun kamina
 sinánkantima 'ain,
 achúshi unin aín xanu ënkin
 rakankë usaribi okin,
 usokin 'anan karana mitsu
 ñu mëmikë uni 'akësokin
 ama 'ain
 bëtsi uni ribinxun akësokin
 'ama 'ain!
 Mitsux kamina mitsun
 'uchakë kupín marukë
 'iakën;
 Israel unikama mitsun titax
 ka timakín rakankësa
 'iakëxa,
 mitsun kakëxunbi 'ën bana
 kuaisama tankë kupín.
² ¿Uisa kupín karana ukin 'ën
 uibi mërama 'ain?
 ¿Uisa kupín kara
 kuënkëxunbi uínbi 'ë
 káma 'ik?
 ¿'Ëx isana mitsu 'akinsama
 'ai kixun kaina
 sinánkankën?

¿'Ën isana mitsu chikintima
 'ai kixun kaina
 sinánkankën?

'Ëx usai ka 'iti 'ikë kixun
 kikëbëshi ka parúmpapa
 ëskiti 'ikën,

'imainun ka bakakamaxribi
 anu uni 'ikëma mesa
 'itánun aín 'umpax 'aíma
 'iti 'ikën;

usai 'ikëbë ka anu 'ikë
 tsatsakama

'umpaxñuma 'ain xanan
 bamai chékia.

³ 'Ën kana nafxamë' ëo uni
 ñukë 'ain unix masánuituti
 chupan mapukësa 'itánun
 'imiti 'ain,
 usakin kana 'ën 'imiti 'ain.”

**Nukën 'Ibun uni
 'itsaira têmëraiabi ami
 katamëti ñuikë bana**

⁴ Nukën 'Ibun ka 'ë ñu
 'unánmiaxa
 atsánkë unikama bana
 ñuixunkin kuëminun.
 'Ianan ka pëkarakëma 'ain
 'aínshi 'ëa kakëxun munu
 aín bana kuanun 'ë kaxa.

⁵ Nukën 'Ibun ka aín bana
 upíokin kuanun 'ë 'imiaxa,
 kana, 'aima kianan
 an kakëxun ain bana
 kuaisama tani 'iama 'ain.

⁶ An 'ë mëëkë unikaman
 mëëkëxun kana 'ëa
 mëëtanun tanshiakën
 'ën kuëñiribi tékakëxun
 kana na 'atanun
 tanshiakën.

- 'Imainun kana 'ën
 bëmánanribi 'atimakin
 ñuikin bëtushu kakëxunbi
 'ën bëmánan ñuñai amo
 bësuakëama 'ain.
- 7 Nukën 'Ibu ax ka an 'ë
 'akinkë 'ikën:
 usa 'ain ka 'atimokin 'ë
 ñuikë bana an 'ë uisabi
 oima;
 usa 'ain kana, 'ëx achúshi
 mapara irusaribi 'aish
 anubi 'ian,
 usa 'ixun kana, 'ëx usai 'ikë
 anun kana katéti rabinkë
 'itima 'ai kixun 'unan.
- 8 'Ë 'urama ka an 'ë 'akinkin
 bërúankë ax 'ikën:
 ¿Uix kara 'ën isana usakin
 ñu 'a kiox 'ëmi këmëi
 banati 'ik?
 ¡Usa 'ain ka uix kara 'ëmi
 'atimati banaia ax ka
 ëbëtan 'apunuxun bana
 mënioi kuanti 'ikën!
 ¿Uin kara 'ën isana ñu
 'atima 'a kiox këmëishi
 'ëmi manánti sinanin?
 ¡Uin kara usakin sinania
 an ka 'utankëxun usakin
 kamina ñu 'a kixun 'ë kati
 'ikën!
- 9 Nukën 'Ibun ka 'ë 'akinia;
 ¿uix kara 'ën isana 'atima
 ñu 'a kixun 'ë 'uchokatsi
 kiox 'ëmi manánti 'ik?
 Kamabi axa 'ëmi nishkë
 unikamax ka këñuti
 'ikën,
 achúshi i bisan pikë usaíshi
 'i nëtéti 'ikën.

**Jerusalénnu 'ikë unikama
 ka asábi uñbi ubfokëma
 'iti 'ikë Dios kikë bana**

- 52** ¹Axa Jerusalénnu tsókë
 unikama mitsux
 kamina upíokin sinani
 kushikanti 'ain,
 mitsux kamina Jerusalén upí
 kakë ëma anu tsotin,
 usa 'ain kamina mitsun
 chupa upíirabu a
 pañukanti 'ain,
 bëtsi menu 'ikë unikama an
 Dios rabikëmakama ax ka
 amiribishi mitsunu
 atsíntëkëntima 'ikën.
- ²Jerusalénnu 'ikë unikama
 mitsux kamina niruti
 'ain,
 nirukin kamina me tákati
 'ain,
 mitsux mi rabinkë a ëni
 anua 'apukama tsókë anu
 tsókësa 'iti 'ain.
 Jerusalénnu 'ikë uni
 bënëakama mitsux kamina
 unían bërí ka
 tëmëraima kixun mitsu
 istánun anuaxmi
 tëmërankë anuax
 chikínkanti 'ain.
- ³Ësai ka Nukën 'ibu kiox:
 'Ën kana achúshi kuríkirabi
 axa mitsumi nishkë
 unikaman,
 mitsu tëmëramikin ñu
 mëëminuxun buántanun
 biama 'ain,
 usa 'ain kana bërí achúshi
 kuríkirabi 'ën mitsu

chikínbëtsinkin bënuxun
 atu 'inántima 'ain.
 4 Ĕsairibi ka Dios kixaxa:
 “Bërámabi ka 'ën unikama
 Egipto menu,
 kuan 'aish anu tsóakëxa
 bëtsi menu 'ikë unikamasa
 'aish,
 usai 'ia 'ikëbi ka Asirianu
 'ikë unikaman uisa ñu
 'akëmabi tëmëramiakëxa.
 5 Bëri ka ësai Dios kia, ¿uisa
 ñu karana isin?
 'Ën unikama ka uisa
 ñu 'atima 'akëmabi
 Babilonianu 'ikë
 unikaman ain menu
 uanxa.
 An buánkë unikama ax
 atumi kuai kuënkëni
 kushin rabiakati ki,
 'ëmiribi nëtëtimaира kuëëreti
 kia.
 6 'Aínbi ka anúan 'ën
 unikaman 'ëx kana Dios
 'ai kixun 'unánti nëtë
 'inuxun 'aia,
 usa 'ain ka 'ë 'unánan 'ëx
 kana Nukën 'Ibu 'aish usai
 bana kixun 'unánti 'ikën.”
 7 ¡Upíira upíira ka axa
 bashíkama tësapanën,
 upíira bana bëi aia iskë ax
 'ikën,
 an ka anun upiti tsóti bana
 bëia,
 an ka anúan aín unikama
 iéti bana bëi ukín
 Jerusalén ësokín kaia,
 “Min Dios ax ka 'apuíra
 'ikën!”

8 ¡An bërúankë! Unikama
 mitsux kamina munuma
 banai kiti 'ain,
 kimainun ka bëtsíxribi
 ñusmokin bëtsi 'atankëx
 anun kiti bana anun kiti
 'ikën,
 atun ka aín bërúnbi uisa
 kuatsini kara utëkëni
 Nukën 'Ibu Jerusalénnu aia
 isti 'ikën.
 9 ¡Jerusalén na masókan anu
 tsókë,
 unikama mitsux kamina
 kana ñusmo kixax
 kuëënkanti 'ain,
 Nukën 'Ibun ka Jerusalénnu
 'ikë aín unikama nuibaxa,
 usakin 'akin ka aín unikama
 nuibakin chikíanxa! (Ënëx
 ka Jesucristo ñui kikë
 bana 'ikën.)
 10 Nukën 'Ibun ka ax kushiira
 'ixun
 kamabi menu 'ikë unikama
 aín kushi ismiaxa.
 Usa 'ain ka kamabi
 menuxun unánti 'ikën.
 Nukën 'Ibu Dios an ka nu
 iémiaxa kixun 'unánti
 'ikën.
 11 ¡Babilonia menu tsókë
 unikama mitsux
 anuax chikíkin kamina anua
 'ikë ñu 'atimakama a
 mëëtima 'ain!
 ¡Anuxun atun díos rabikë
 xubunua buánxun
 nankan Diosan ñukama an
 buánti akamax ka upiti
 mëniokakë 'iti 'ikën!

¹² 'aínbi ka anuax chikiti
 kuani bënētishi abákiani
 chikítima 'ikën,
 Nukën 'Ibu Israel unikaman
 Dios,
 an ka atu kuania uisa ñubi
 inuaxma 'inun amami
 amamiukua bërúanti 'ikën.

**Tëmëra kin ñusmotankëx
 ka Diosan uni upiti 'ikë
 kixun ñuikë bana**

¹³ 'Ën uni akana an 'akë
 ñukamax ka upí 'iakëxa,
 'ikëbëtan ka axa aín kushiira
 'i manámi 'inun 'imiti
 'ikën.

¹⁴ Usa 'ain ka 'itsaira uni a isi
 ratúkanti 'ikën,
 ain bëmánan bëtsianan ka
 aín nami,
 unin nami iskësa akamax
 unin nami iskësama
 bëtsikë 'iti 'ikën. (Ënë
 banax ka hebreo banan
 usai kia.)

¹⁵ Usairibi ka kamabi menu
 'ikë unikama atúxribi
 ratuti 'ikën;
 usai 'imainun ka
 'apukamaxribi a isi uisa
 banarabi banatima 'ikën,
 usai 'ikin ka uinsaranbia
 unin ñuixuama ñu isti 'ikën,
 'imainun ka uinsaranbia
 kuama bana a kuati 'ikën,
 kiox ka Dios kiakëxa.

53 ¹ ¿Uin kara nukamannu
 kuaxun ñuikë min
 bana ax ka aséribi
 'ikë kixun sinánti 'ik?

¿Ui kara Nukën 'Ibun aín
 kushin ñu 'akin ax ka kushi
 'ikë kixun sinánnun 'imíax?

² Nukën 'Ibun ka kuëëankëxa,
 aín uni axa
 ñu 'apákëx bërí koi kani
 aín tapunkama me ëskikë
 'ukëmëu kuankë usairibi
 'iti.

Usa 'aínbi ka upíma 'ianan,
 chabáchabákikë upima
 'iakëxa,

ain namix ka usa ka kixun
 unin ñachakin istisama
 'iakëxa;

³ usa 'ikë ka unikaman
 istisamatankin timakanti
 'ikën.

Ax ka achúshi uni 'itsaira
 paë tani tëmëra kin
 masánuítukinbi tënëkin
 'axëkë 'iaxa.

Usa 'ikë ka a unin
 istisama tankë unisa 'ikë
 kamaxunbi usa ka;
 ax 'ikë kixun nukaman
 'unánma 'ain.

⁴ Usa 'aínbi ka ainansa ain
 nukamaxnu tëmëratí anun
 tëmëra këxa,
 usa 'ikë ka nukaman
 paë ainansa 'ain anun
 tënëakëxa.

Nukaman kananuna sinanin
 Diosan ka aín namikama
 tëakin,

'akësokín tëmëramikëx
 ñuumarasa 'iti 'ikën. (Ënë
 banax ka bëráma 'iása
 'ikëbi upiokin 'unánti
 ësokín 'akë 'ikën.)

5 'Aínbi ka nun bana kuakëma
 kupí ax
 bëtsi bëtsi okin mëëkë 'iti
 'ikën,
 usokin ka nun 'uchakama
 kupí 'ati 'ikën;
 axa usai tëmërakë 'ain
 kananuna nux upitax
 tsótin,
 'ianan kananuna rishkikin
 aín nami tëakan 'ain
 uisabi 'ikëma upiti tsóti
 'ain.

6 Kamabi nukamax kananuna
 ovejakama nëtëkësa 'inun,
 nukamax achúshi achúshinëx
 nun kuënkësoishi niakën,
 'aínbi ka Nukën 'Ibun
 ainansa 'ikë nun ñu
 'atima 'akëkama kamabi
 nukamanua mëníokëxa.

7 Ax ka 'atima okë 'iaxa,
 'aínbi ka ñuumarasa 'ixun
 'inamëkin tënëti 'ikën,
 'ianan ka uisa banarabi
 banatima 'ikën;
 usai 'iaka, anuxun 'atinua
 carnero aín bënë bërí
 kanikë buankësa okin
 buankanti 'ikën,
 usai 'ika ax uisaibi banaima
 nëtëax aín rani
 tëakëxun carneronën
 tanshikë usaíshi 'iti 'ikën.

8 Usa 'ain ka ñu 'atima
 'akëmabi
 uankankëbë anun rabanan
 nëëti ax banati uibi 'aíma
 'iti 'ikën;
 usai 'ikëbë ka axa ñukama
 'inúkëbë uisa ñu kara

inutia kiox ax ami sinánti
 uni 'aíma 'iti 'ikën.

'Imainun ka ënë menua
 chikinti 'ikën,
 'anan 'ën aintsikama 'ucha
 kupín bamatanun 'akánti
 'ikën.

9 'Atankëxun ka uni
 'atimakama anu maínkë a
 rapasu maianan,
 uni bana kuakëma anu
 maínkë, rapasu maínti 'iti
 'ikën,
 'aínbi ka ax uínsarabi uni
 'akëma 'ianan
 këmëi banakëma 'iti 'ikën.

10 Nukën 'Ibun ka 'itsaira a
 tëmëramisa tankëxa.
 Usai ax unin 'ucha kupí
 ñukë
 'ixun ka 'itsaira baritia
 xëñibua,
 'aínbi tsókin aín
 rëbúnkikama isti 'ikën;
 usa 'ixun ka Nukën 'Ibu
 kakësabiokin an sinánkësa
 okin 'ati 'ikën.

11 Usai pain 'itsaira
 tëmëratankëxun ka
 asérabi kana Diosan
 kakësabiokin 'an kixun
 'unani kuëënti 'ikën;
 usa 'ain ka Nukën 'Ibun
 ka upí 'ixun 'itsaira uni
 iémiti 'ikën,
 'ianan ka unikama 'atima ñu
 'ai 'uchakë kupín ainansa
 'ain, anun tëmëрати 'ikën.

12 Usa 'ikë ka Diosan ñunuxa
 abi 'inamëa 'ikë, anua uni
 chabu 'ikë anu 'imia 'ixun,

anua uni kushiirabu
 kanantankëx 'ikë anua
 atubë 'inun 'imiti 'ikën,
 a ka unin axribi ka uni
 'atima 'ikë kixun unin
 sinánkëxa,
 usa 'ixun ka kamabi unin
 'ucha ainansa 'ikë
 papianan kamabi uni
 atun 'ucha kupín
 ñukáxuankëxa.

**Diosan ka aín unikama
 ënkinma xëñibua 'aínbi
 nuibatia kikë bana**

54 ¹Jerusalén ax ka
 tuáñuma xanu 'ianan
 tuakëma
 xanusa 'aish munuma
 kuëni kantati 'ikën,
 mix kamina bakënkín
 paëtankë usaribi 'ain usai
 ka Nun 'Ibu kixaxa:
 xanu aín bënë ënkë an
 ka xanu bënuñunën
 'akësamaira okín 'itsaira
 tuati 'ikën.
² Min xubusokin chupa 'akë
 akamina chooti 'ain,
 'anan kamina anun mapankë
 a rakuékimaishi anumi
 'ikë a pëñinkín 'ati 'ain;
 'anan kamina aín itsíkama
 chaxkébu 'axun aín
 ikama upíokín matáskín
 nitsintankëxun ami tékëre
 kati 'ain,
³ min rëbúnkikamax ka
 mëkeu kuanan, mëmiu
 kuani me tsitsirui 'uakamë
 'ëoti 'ikën;

usai 'ikin ka min rëbúnki
 kaman mekama
 anu ëma 'ikëbia ënkan, anu
 uni 'ikëma ëmakama anu
 kuantëkënti 'ikën.

⁴ Usa 'ain kamina rakuétima
 'ain katékësamina 'in, usa
 'ain kamina bërúankati
 'ain;
 mi 'ichakin ñuikankëxbi
 anun rabinti ñu ka 'aíma
 'iti 'ikën.

Bëná 'aíshmi bakë
 bëchikëñuma 'aish rabian
 akamina manuti 'ain,
 'imainun kamina xanu
 aín bënëñ kasunankë
 'akësokin mi 'akan a
 sinántima 'ain,

⁵ 'ianan ka an mi unio an aín
 xanusa 'ikë mi biti 'ikën.
 Aín anëx ka Nukën 'Ibu
 kamabi kushiñuira 'ikën;
 ax ka an mi bitëkënti Israel
 unikaman Dios upíra a
 'ikën,
 'ianan ka Dios kamabi me
 an unio a 'ikën.

⁶ Mix kamina xanu chipash
 aín bënëñ 'atimati
 nitsia ënkësa 'aish tëmërai
 'iakën,
 'aínbi ka min Diosan
 amirbishi nuitëkëñun mi
 kaxa.

⁷ "Itsama nëtëishi 'imikín
 kana mi ëankën,
 'aínbi kana 'ëx nuibanankë
 ax chaiira 'ain amiribishi
 'ëbë biranani utëkëñun mi
 kakën.

8 Uínsaran karana 'èx mimi
nishakèn anu kana,
'itsama nètéishi mimi
mèráma 'ain,
'aínbi kana 'èx nuibanairakè
ax nètétima 'ain mi
nuibakèn.”

Usai ka min 'Ibu an mi
bitèkènti ax kiaxa.

9 “Baka 'ikuatsini sènénkè 'ain
kana,
sinanatèkèntima okin 'èn
Noé amiribishi ka me
mapui baka 'ètèkèntima 'ikè
kixun kakèn.

Usokin kana bèrí
sinanatèkèntima okin
amiribishi kana usakin mimi
nishtèkèntima 'ai kixun
kakèn.

10 Aín bashikamax anua 'ikè
anuax amoki shaíkimainua,
matá mekama tukibuti
rèukubukèbèbi ka
'èn mi nuibakè ax uisaibi 'i
nètétima 'ikèn,
'imainun ka 'èn mibètan
'a achúshi ñu anun upiti
tsóti ax uisaibi 'i nètétima
'ikèn.”

Usai ka min 'Ibu ax mixmi
'aisama ñu 'inutia isi mi
nuibati kia.

**Jerusalén ëma íó
'itèkènti ñuikè bana**

11 “;Jerusalén ëma bèrí kamina
nuibatira 'aish, suñuanèn
'atima okèsa 'iti 'ain,
usa 'ain ka an mi kuèènmiti
uibi 'aíma 'iti 'ikèn!

'Èn kana min maxáxkama
a tsisu niba nibakikè
tunaínra anu nanan,
min tapunkama aribi zafiro
kakè kuman batsisa
akamanan nanti 'ain;

12 'anan rubíes kakè maxax
panshian torrekama 'anan,
berilo kakè maxáx paxasa
tani nibánibákikè aribi aín
xèpútikamaribi 'ati 'ain,
'anan kana buinarakin
kènëarakin maxax
upíirabu akaman 'ati 'ain.

13 'Èn kana min bakè
bèchikèkama ñu 'unánmiti
'ain,
usokèx ka akamax upiti tsóti
bukuti 'ikèn.

14 Usa 'ain ka ñu 'atima 'aíma
upiti tsókè an mi kushioti
'ikèn,
usai 'ia uínbi mi uisabi
okèma 'aish kamina
rakuétima 'ain,
usai 'i kamina rakuétan
bamati sinántèkènim
upitax tsóti 'ain.

15 Uin kara mi 'aisatankin 'aia,
ax ka 'èn 'amikèxun mi
'akèma 'iti 'ikèn,
'aínbi kamina min ira
kanankin atu 'ati 'ain.

16 Ka kuat, 'èn kana ax manèn
tèkè akama uniokèn,
an ka tsi ènxaira anu
'arukèxa charatia
bètsi bètsi ñu uniokin anun
'akánanti akamaribi 'aia;
'ianan kana uniribi uisokin
kara 'akatsia usakin 'akin

an kuënkësa okin ñu
 'atimonun uniokën;
 17 'aínbi ka uínbi anun
 'akanankin ñu anun
 masókin 'ati uniokëma 'ikën.
 Mitsun kamina an usa
 ka atux 'ikë kixun
 mitsu 'uchokëkama a
 uisa bananbi bananun
 kimitima 'ain.
 Èsokin kana axa 'ëmi
 katamëkë unikama 'amiti
 'ain: usokin 'akin ka atun
 ñusmoti 'ikën.”
 Èsai ka Nukën 'Ibu asérabi
 kiakëxa.

**Nukën 'Ibu aín unikaman
 upiókin ñu 'axunti ñuikë bana**

55 1 “Kamabi axa shimakë
 akamax ka 'umpax
 xëai uti 'ikën;
 'imainun ka uikamax kara
 kuríkiñuma akamanribi,
 atun piti trigo
 kupiókinmashi biti 'ikën;
 bianan ka uvas baka vino 'akë
 a 'imainun vaca xuma aribi
 añubi kupiókinma biti 'ikën.
 2 ¿Uisa kupín kaina kuríkinën
 a piti ñu 'akësokin pitima
 ñu a kupíoti 'ain?
 ¿Uisa kupín kaina téxumi
 bikë kuríki anun pitima
 ñu kupíoti 'ain, a kana 'a
 kixun sinani kuëéntima ñu
 a kupíoti 'ain?
 Upiokin kamina 'ën kakëxun
 kuati 'ain, kuakin
 kamina upiokin 'akë piti
 nëish irakama piti 'ain.

3 Ènu kamina mitsux ukanti
 'ain,
 'ën kakësabiokin 'ën
 bana upiokin bëmékin
 'ai kamina chuámarua
 tsókanti 'ain.
 'Èn kana mitsubëtan
 uínsaranbi këñutima ñu
 'ati 'ain,
 usokin 'akin kana 'ën uni
 David nuibakin kásabiokin
 mitsu 'axunti 'ain.
 4 Mitsun kamina 'unánti 'ain
 'ën kana,
 bëtsi bëtsi menu kuankian
 aín 'apu 'ixun ñu
 'unánmikin 'ën 'unánmikë
 banakama ñuixunun
 xuakën.
 5 Mìn kamina ëma 'unánkëma
 kamanua;
 'ikë an mi 'unánma
 ëmakamanua
 bënëkuatsinia ukanun
 kuëénti 'ain, usokëx ka
 atux abákuatsini minu 'uti
 'ikën,
 'ëx mìn 'Ibu 'ianan Israel
 unikaman Dios upíira
 'ixun kana 'ën mi uisakinbi
 katima 'imian.
 6 'Bërí kamina mëratisa
 'ikëishi Nukën 'Ibu
 barikanti 'ain,
 'ianan kamina bëría mi
 'urama 'ikëishi kuënti 'ain.
 7 Uni 'atimakama an ñu 'atima
 'ati sinánkin 'akë an ka ñu
 'atima 'akë a ënti 'ikën,
 'imainun ka uni bana
 kuakëmakama atúnribi

- 'atimakian sinánkë akama
 ënti 'ikën;
 ëni ami katamëtia ka Nukën
 'Ibun mitsu nuibati 'ikën,
 'imainun kamina Diosan
 nuibanankëira 'ixun an
 mitsun ñu 'atima 'akëkama
 mëníoxunun ami sinánkin
 rabikanti 'ain.'
- 8-9 'Ën sinánkë ax ka mitsun
 sinánkësara usama 'ikën,
 'imainun ka 'ën usakin ñu
 'aisatankë ax mitsun usakin
 ñu 'aisatankë usama 'ikën.
 Usa 'aish ka nafkamë 'ëo axa
 me manámi 'ikë,
 usaribi ka 'ën 'ati sinánxun
 'akë ñukama 'ikën,
 usa 'ain ka 'ën 'ati sinánxun
 'akë ax mitsunmi a 'ati
 sinánxun 'akë usama
 'ikën, kiox ka.”
 Nukën 'Ibu asérabi kiakëxa.
- 10 'Uí 'imainun nibí ax ka
 nafkamë 'ëonuax 'ibútankëx,
 me chaboima kuarutëkënkima
 me chabóia,
 usakin chabókëxa ñu
 bërükama komainun,
 a 'apátëkënti aín bimi biti
 axribi koia,
 komainun ka 'apáxun aín
 bimi piti akamaribi tuaia,
 11 usaribiti ka 'ëx kíkë bana ax 'ia,
 usai 'i ka 'ën kuëenkësa okin
 ñu upí 'atankëxma 'ënu
 kuantëkënkima,
 'aínbi ka 'ëx kuëenkësabi
 okin pain 'aia,
 'akin ka kuankima a 'anun
 'ën xukë a pain 'aia.

- 12 Usa 'ain kamina mitsux
 kuëenkiani anuaxmi
 tëmërakankë,
 anuax kamina mitsun
 menubi uínbi uisokinbi
 kakëma kuantëkënti 'ain.
 Usai mitsux kuania isi ka
 'ain bashikama kuëeni
 kantati 'ikën,
 'imainun ka kamabi
 ikama ninu 'ikë akamax
 mëtashkiti 'ikën.
- 13 Usa 'ain ka pino kakë i axa
 komainun muxañu ikama
 ax kotima 'ikën,
 'imainun ka i chaxkéirabu aín
 pëchi këxtuira ax komainun
 axa nichaxonankë ax
 kotima 'ikën;
 ënë ñukama iskin ka unin
 Nukën 'Ibun anë upiokin
 rabiti 'ikën,
 ax ka uínsarabi ka Dios ax
 këñutima 'ikë kixun 'unánan
 uínbi ka 'atima otima 'ikë
 kixun 'unánti 'ikën.

**Usakin asérabi Dios
 kikësabiokin pikëmëti
 ñuikë bana**

- 58** 1 Nukën 'Ibun ka ësokin
 'ë kaxa:
 “Rakuëtimaishi kamina
 munuma banai kiti 'ain,
 usai 'i kamina manë banañu
 banokëx 'ikësa min bana
 'inun kushin banati 'ain;
 usai 'ikin kamina 'ën kaísa
 unikama atun 'akë 'atima
 ñukama ñuikin kati 'ain, ax
 ka Jacobnën rëbúnkikama

'ikën atun 'uchakëkamaribi
ñuikin kati 'ain.
² Kamabi nëtën ka 'ë baria,
usa 'ixun chuámarua tani
'ëx kikësoi 'ikatsi kiox
'ikin,
achúshi ëmanu 'ikë
unikaman 'upiokin
'akësokin 'akin,
'ën bana kikësama okinma
'aia kixun;
upíokin 'ën bana kikësokin
ñu 'axúnun 'ë kaia,
usakin 'ë ñukati ka 'ëx
kikësabi oisa 'isatania kiox
kuëenkana,
³ usai 'ibi ka kikania. ¿Uisa
kupín karanuna Diosan
iskëbëtanmabi pikëmëti
'ain?
¿Uisa kupín karanuna
Diosan ka usai 'i tëmëraia
kixun 'unánkëbëmabi usai
'iti 'ain?
Anunmi pikëmëti nëtën
kamina mitsun ñukama
marutishi 'anan,
a mitsun ñu mëmikë
unikamaribi 'atima okanin;
⁴ anúnmi pikë mëti nëtë
anun kamina mitsux
ñukanantankëx
mëëanankin
bëtsi min mëkënanbi mëëxun
rëtëkin a nëtë inumikanin.
Usa ka anun pikë mëti
achúshi nëtë ax 'itima
'ikën,
usai 'ikin ñukákëxunbi kana
'ën mitsun bana kuatima
'ain.

⁵ ¿Mitsun sinánkëx kara
usakin piti mëëkin 'akë ax
anun 'ëx kuëëntisa 'ikë
uínsaran karamina masá
nuituti tëmërakani basi
'ikëσαι ñanati,
'ikin chupa chuakë pañuax
chimapunu rakakë ax
asabi 'iti 'ik?
¿A kaina mitsun anun
pikëmëtisa kanan a nëtën
ka Nukën 'Ibu usakin
'akankëbë kuëënia kixun
sinánkanin?
⁶ 'Aínbi ka usakin 'akë ax 'ën
iskëx usama 'ikën.
'Ëx a isi kuëëntisabi 'itánun
piti mëti ax ka ësokin 'ati
'ikën,
bëtsi unikamax ka upíokin
nuibakë 'iti 'ikën,
usa 'aish ka anun uni
ñu 'atima 'akëmabi
tëkërëkakë manë risi
tëkakë usa 'ianan,
vaca bënë tëatsimixun i anun
tëkërëkakë risi churukë
usaribi mitsunan 'iti 'ikën;
'ianan ka bëtsi unin
tëmëramikë axribi
ñankáishi 'itánun këñúkë
'iti 'ikën,
usakin 'akëx ka 'apukamaxa
unimi an kuëënkësa okin
'akë ax këñúkë 'iti 'ikën;
⁷ 'ianan ka uix kara pitiñu 'ikë
an axa 'akëñuma nikë uni
a aín piti 'inánti 'ikën,
'ianan kamina mitsun uix
kara xubuñuma 'ikë a min
xubunua 'inun 'imiti 'ain;

- 'imianan kamina
 chupañuma 'ikë bëtsi uni
 'inánan
 kamina misaribi uni aribi
 'akinti ëntima 'ain.
- ⁸ Usa 'ain ka bëtsi 'akinkëbë
 mitsun tsóti ax barin
 urukin nëtë pékabëtsinkë
 usaribi 'iti 'ikën,
 usai 'ikëbë ka mitsun ñu
 'atima 'akëkama nami
 tëakë ax bënëtishi
 mókësaribi 'inun
 mëníokati 'ikën.
 Usai 'ikëbë upiti tsókëbë
 kana 'ëx Dios kamabi
 kushiñu 'aish mitsubë 'iti
 'ain.
- ⁹ Usa 'ain kana 'ëmi
 ñukákëxun, 'ënribi ënu
 kana 'ai kixun mitsu kati
 'ain;
 'ianan kana munuma
 banakinmi 'akinun kixun
 ñukákëxun 'ënribi mitsu:
 Ènu kana mitsu 'akinux 'ai
 kixun kati 'ain.
 Mitsúnmi këmëxun bëtsi
 ñankabi 'atima okë a
 ëanan, bëtsi 'ichakin
 ñuikë 'imainun bëtsimi
 këmëi manánkë akama
 ënia kana usakin 'ati 'ain,
- ¹⁰ 'anan kamina mitsun piti
 binux mi tékë usaribikin
 axa pitiñuma 'aish
 'akëñuma unikama 'ain
 piti 'inanux tékanti 'ain,
 'anan kamina bëtsin 'akinti
 kuëñiabi 'akinkëma uni
 aribi 'akinkanti 'ain,

- usakin 'ai mitsux tsókë ax ka
 tirítan bëánkibukë pékakë
 usaribi 'iti 'ikën,
 'ianan ka barin xamarukin
 ñun tupëonkëkama
 pékakë usaribi mitsun
 tsóti ax 'iti 'ikën.
- ¹¹ Usokin 'aia kana 'ën ënkinma
 mitsu kuania buánti 'ain,
 anu uni 'ikëma me anua
 'umpax 'aíma anuxunbi kana
 'itsaira piti mitsu 'inánti 'ain,
 mitsu 'inánkëxun pi kamina
 mitsun nami kushiti 'ain,
 usai 'i kamina unin aín 'ikë
 'urama naë chukúma
 'apáxun chabókë usaribi
 'ianan,
 xëxá upí aín 'umpax uínsaranbi
 ëskikëma usaribi 'ikanti 'ain.
- ¹² Mitsun unikaman ka anun
 ëma kënëara kënë xëni
 'ikëbia rurupakama a
 birutëkënti 'ikën,
 'anan ka aín tapunkama
 bërámaira 'akan aribi
 kushiokin 'atëkënti 'ikën.
 Usokin 'akë ka mitsun unikama
 raírí a bëtsi unikaman,
 an anun ëma kënëara
 birutëkënkín mëníokë
 kakin anëanan,
 an xubu rurupa 'ikëbi
 'atëkënkë kakin anëti 'ikën.

**Diosan anun ñu
 mëëtima nëtën usai
 'iti ñuikë kia bana**

- ¹³ Anun ñu mëëtima nëtë
 'ikëbëtan kamina; mitsun
 maruti ñu marutima 'ain:

ax ka 'ën nètë upíira 'ikën.
 Usa 'ain ka a nètë anun
 kuëenti nètë,
 kakin anèkë 'ain Nukën
 'Ibun anun rabiti nètë 'ain
 añu ñubi uinu 'ikë unímbi
 'atima 'ikën;
 usa 'ain kamina a nètën
 mintsun sinánkësa 'oíshi
 bananan,
 mitsunan 'iti ñuishi 'anan
 mitsun ñu marutishi
 'akantima 'ain.
¹⁴ Ënë bana kikësa okinbi 'aia
 kana 'ën mitsu kuëënun
 'imiti 'ain,
 'ianan kana 'ën bëtsi menu
 'ikë unikama 'akin
 kanantankëxun atun me ami
 bëbarukin binun 'amiti 'ain,
 'imianan mitsun chaitiokë
 Jacobnën me 'ia anuami
 kuëënun mitsu 'inánti 'ain.”
 Usai ka Nukën 'Ibu kiaxa.

**Jerusalén ió anuax usai
 uni 'iti ñuikë bana**

60 ¹ Ësai ka Isaías kiakëxa:
 Jerusalén 'imainun
 Judánu tsókë
 unikama mitsun
 kamina kuati 'ain,
 Nukën 'Ibu kamabi
 kushiñuira ax ka achúshi
 ñu pëkikësa mitsubë 'ikën,
 usa 'ain kamina mitsux
 ichu ichukikë anun
 rabumëkësa 'ikanin.
² Kamina kuakanti 'ain, nètë
 kuin tunankuatsinkë an ka
 me mapuia,

'imainun ka bëtsi
 ëmakamanu 'ikë unikama
 ax bëanbëankikë an
 mapukënu 'ikësa 'ikën,
 'aínbi ka Nukën 'Ibu ax
 tirítan pékakësa mitsunu
 'iti 'ikën,
 usai 'ia ka usai ka Diosan
 kushi mitsunu 'ia kixun
 bëtsi unikaman isti 'ikën.
³ Usai 'ikëbë ka bëtsi bëtsi
 ëmanu 'ikë unikama Dios
 kuëënkësabi oí tsóti tirínu
 'ikësa 'iti 'ikën,
 'imainun ka bëtsi bëtsi
 ëmanu 'ikë 'apukama
 atúxribi ichu ichukikë an
 pékakësanu 'iti 'ikën.
⁴ Jerusalénnu tsókë unikama
 mitsun kamina,
 chairui kuainakëkin usai ka
 bëtsi menu tsókë unikama
 mitsubë timéti 'aia isti
 'ain.
 Mitsun bakë bëchikëkamax
 ka 'urakëoxbi uti 'ikën;
 ukin ka unikaman mitsun
 'ini bëchikë xanukama,
 bërúanxun aín pëñanu
 'aruxun bëkësa obëtsinkin
 bëti 'ikën.
⁵ Usakin bëia isi kamina
 'itsaira kuëëni kuëpunchini
 kuaikanti 'ain,
 usai 'i kamina uínsarabi
 kuëënkësamairai min
 nuitu mëu kuëënti 'ain;
 usai ukin ka parúmpapa
 nasínua 'ikë ëmakamanua
 'ikë ñu upírabu a mitsu
 bëxunkanti 'ikën,

- usakin bēxun ka bētsi
 menu 'ikē unikama ñu
 kupikēirabu akama mitsu
 'inánti 'ikēn.
- 6 Usa 'ain kamina atúxa
 'itsaira 'aish atun
 camellonēn ěma tsitsibētsini
 Madián 'imainun Efá
 amiax 'aia isti 'ain;
 usai ukin ka Sabánu 'ikē
 unikama an kuri
 'imainun sanuira ñu aín
 camellonēn bēi ukin an
 upíokin ñu 'aia kixun Dios
 a rabiti 'ikēn.
- 7 Atun 'arakakē carnero
 'imainun cabra Quedarnu
 'ikē unikaman mitsu
 bēxunkē,
 'imainun carnero kama
 Nebaiotnu 'ikēkaman bēkē
 akamina mitsunmi anuxun
 ñuina xaroti 'akē anuxun
 an kuēntisabi okin
 'inaínshiti sínánxun nankē
 'akēsa okin upí 'itánun
 'axunti 'ain,
 usakin 'akēbētan ka an
 anuxun a rabiti xubu
 upíira 'imiti 'ikēn.
- 8 ¿Uikama kara axa kuin
 'ikēsai munu kuanima
 nianan,
 ñumakuru aín 'uxtinu
 kuankēsa 'inun kuankē ax
 'it?
- 9 Tarsisnu 'ikē manē
 nunti kama ax ka atu
 rēkuēonbiani manē nunti
 kama raírí abē biranan
 kuatsini kuankin,
- Jerusalénnu ikē unikama bēi
 ukin,
 mitsun bēchikēkama 'urakēo
 bēanan, kuri manē uxua
 akama bēti aka ax 'ikēn,
 a ñukamax ka min 'Ibu
 Israel kaman Dios upíira a
 bēxunkē 'iti 'ikēn,
 an ka kushiira 'ixun mitsu
 'akiankēxa.
- 10 Bētsi menu tsókē unikaman
 ka anun mitsun
 ěma kēnēara 'ikēbia
 rurupakama a mitsu
 'axuntēkēnti 'ikēn,
 usakin 'aia ka atun 'apukaman
 mitsu 'akinti 'ikēn;
 Nukēn 'Ibun ka ax nishkin
 mitsu 'atima okin
 tēmēramiakēxa,
 'aínbi ka bērí ax upí 'ixun
 mitsu nuibatia.
- 11 Jerusalén ěma kēnēkē
 aín xēpútikama ax ka
 uínsaranbi xēpúkēma 'iti
 'ikēn;
 usa 'ain ka nētē 'imainun
 'imēbi xēpúkēma xéókikē
 'iti 'ikēn,
 usa 'ain ka bētsi bētsi menu
 'ikē uni ñuñuirakama atun
 ñu buani atsínti 'ikēn,
 anun bētsi bētsi menu 'ikē
 'apukama aín unikamabē
 'atsínti 'ikēn.
- 12 Uinu 'ikē menu 'ikē 'apun
 kara aín unikamabētan
 'akinsama tania ax ka;
 aín ěmakama kēñunbi
 'atima okin masókin
 kēñúkē 'iti 'ikēn.

- 13 Nukën 'Ibun ka Jerusalén
ëmanu tsókë unikama
ësokin kaxa:
“Líbano menu 'ikë unikaman
ka anu 'ikë ñu upíbu a
mitsu bëxúnti 'ikën,
ax ka 'iti 'ikën, pino kakë
i 'imainun abeto kakë i
'imainun ciprese kakë i
akaman
anuxun 'ë rabiti xubu 'upíira
'itánun mëníokin 'ati 'ikën,
usakin 'axun kamina anuxun
'ë rabikanti 'ain, ax ka 'ëx
anu 'ikë xubu 'iti 'ikën.
- 14 An mitsu tëmëramia
unikaman bakë bëchikë
atux ka aí ñuumara
'ianan, kushiñuma mitsun
iskëx 'iti 'ikën,
'imainun ka an mi tima
unikama atúxribi mitsu
bëtanain rantipuruni
tsóbukin,
mi anëi kikanti 'ikën.
Mix kamina Nukën 'Ibun
ëma 'ai kixun kati 'ikën.
'Imainun ka Jerusalén Dios
upíira aín ëma kakín anëti
'ikën.”
- 15 Usa 'ain kamina mitsu
rakanan,
istisama tankin miratsushi
'inun ënkësa 'itima 'ain,
usaí 'ima kamina 'ën
mi xëñibua, 'aínbi
'ën kushiokëx kuëëni
tsókanun mi 'imiti 'ain.
- 16 Bëtsi bëtsi menu tsókë
unikaman atun piti upíira
a bëxun 'inámainun,

- ka 'apukamanribi ñu upíbu
akama mitsu bëxúnti
'ikën;
bëxunkëxun kamina mitsun
'ëx kana Nukën 'Ibu a 'ai
kixun 'unánkanti 'ain,
'unánan ka 'ëx kushiira
'ixun kana Israel unikama
iémikin bitëkëa kixun
'unánkanti 'ikën.
- 17 “Usa 'ain kana manë
panshian 'inánkinma kuri
mi 'inánti 'ain,
'imainun kana manë iru
'inánkinma manë uxua a
mi 'inánti 'ain,
'anan kana i 'inánkinma
manë panshian a mi
'inánti 'ain.
'Anan kana maxá 'inánkima
manë tunan mi 'inánti
'ain.
Usakin 'anan kana upiti
tsótimi bukukanun 'imiti
'ain, 'imianan kana
upiokinshi ñu 'anun mitsu
'amiti 'ain.
- 18 Usa 'ain ka Israel menu
ufnsaranbi ñu 'atima 'aia
kuatëkënti 'aíma 'iti 'ikën,
'ianan ka amiribishi min
menu masókin rurupakë
'itëkëntima 'ikën,
usa 'ikë ka anun mitsun
ëma këñëara kama ax
iémianankë kakín anëkë
'iti 'ikën'
'imainun ka aín xëkuëkama
axribi anuxun Nukën 'Ibu
rabiti kakín anëkë 'iti
'ikën'.

- 19 Usa 'ain ka nētén barin
pékamainun,
imériibi 'uxèn pékakē ax
kuënkēma 'iti 'ikèn,
'èx mitsun 'Ibu 'ixun kana
nētétima okin mitsu
pékati 'ain,
'èx mitsun Dios 'ixun kana
ichu ichúkikēsa 'itánun
mitsu pékati 'ain.
- 20 An mi pékakē bari ax ka
uínsaranbi ain pékakē
nētétima 'ikē 'imainun ka
'uxèn pékakē axribi
nētétima 'ikèn,
'èx min 'Ibu 'aish kana an mi
pékakē 'ixun uínsaranbi
nētékinma pékati 'ain;
'ianan ka anun uni ñukēbē
masá nuituti nētékama
axribi nētéti 'ikèn.
- 21 Kamabi unikama mitsun
ëmanu 'ikē ax ka upí
sinánñubu 'iti 'ikèn,
usai tsótika atun menubi
xëñibuti tsóti 'ikèn,
usai 'ika 'ënbi 'apákēxa ñu upiti
kookē usaribi atux 'iti 'ikèn,
ax ka 'ën mēkēnanbi usaka
'ën kushi 'ikē kixun
ismikin 'ën 'akē 'ikèn.
- 22 'Itsamara uni ënèx ka
'aisamaira 'inun 'uakamē
'ëoti 'ikèn,
usai 'ika 'itsamara uni ax
achúshi ëma chaiira 'inun
'uakamē 'ëoti 'ikèn.
'Èx kana Nukèn 'Ibu 'ain,
usa 'ixun kana 'ën anun 'iti
nētē 'ikēbēa,
bënētishi usai 'inun 'imiti 'ain.”

Israel unikama ka 'iéti
'ikē kixun ñui bana

- 61** 1 Nukèn 'Ibun kushi ax
ka 'èbē 'ikèn,
Usa 'ain ka Nukèn 'Ibun 'è
kaístankëxun ñuñuma
unikama aín bana
ñuixunun 'è xuaxa,
'imainun ka axa bëtsin
'atimokëx masá nuitukē,
a upíokin kanan axa
ñatanbianxun tēmëramikē
unikama a chikínun 'è
xuaxa,
'imainun ñatanxun sipunu
nankē akamaxribi
basiramashi ka chikiti
'ikèn, kakin kuëëminun 'è
xuaxa;
- 2 'ianan ka anúan Nukèn
'Ibun nu nuibati nētē aribi
ñuianan,
a nētē 'ikēbëtan ax nun Dios
'ixun axa numi nishkē
unikama 'atimoti aribi
ñuinun.
'Imainun ka 'è xuaxa axa
masá nuitukē akamaribi
upí sinánmikin kanan;
- 3 axa bëtsi menuax uax
Jerusalénnu tsókē
unikamax ka
chimaputan mataka kima
mañuti, mañuax kuëënun
mitsu 'imiti 'ain,
'imianan kana 'iníntisa ro
sanuira anúnmi 'inun
'inankësa okin masá
nuituti inkē a ënia
kuëënun 'imiti 'ain,

'ianan kana masánuituti
 nitéxëkinma 'ë rabi
 kantanun 'imiti 'ain.
 Usa 'ikë ka i upí kanan,
 an kanankë kakin mitsu
 unikaman anëti 'ikën,
 usa 'ixun ka Nukën 'Ibun
 anbi 'apá 'ixun aín kushi
 mitsu ismiti 'ikën.
⁴ Jerusalénnu 'ikë unikama
 mitsun kamina bërámaira
 rurupakan ëma xëni a
 birutëkëkin 'atëkënti
 'ain,
 'ianan ka anu 'ikë xubu
 chaiirabu axa mitsumi
 nishkë unikaman rurupa
 akamaribi 'ati 'ikën,
 'ianan ka ami nishkë
 unikaman rurupa
 ëmakama aribi birukin
 mëníotëkënti 'ikën.
⁵ Bëtsi menu 'ikë unikaman
 ka utankëxun,
 mitsun 'arakakë oveja
 'ímainun cabrakama,
 bërúanan mitsun naë
 bërúanan uvas anu
 'apákë naëkamaribi mitsu
 bërúanxunti 'ikën.
⁶ Anan ka mitsu kati 'ikën,
 Nukën 'Ibun sacerdote ka
 atux 'ikë kixun kanan,
 nukaman Diosan unikama
 ka atux 'ikë kixunribi
 mitsu kati 'ikën.
 Mitsun kamina bëtsi menu
 tsókë unikaman piti nëish
 tankin pi bukukanti 'ain,
 'ianan kamina atun 'akë
 ñu upírabu 'aish ichu

ichukikë akamaribi
 tëñuanan mëñuti 'ain.
⁷ Axa 'ën unimi nishkë
 unikaman ka 'itsaira
 'ichananbi
 bëtsi bëtsi okin ñuikëxa
 katénun tëmëramiakëxa,
 usa 'ixun ka aín menuxun
 atúnbi 'itsaira ñu
 chaiirabu biti 'ikën,
 bitsi ka xëni bua 'aínbi
 kuëënti 'ikën.
⁸ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun upí
 ñuishi 'ati kuëënia,
 'ianan ka mëkamanan an
 usai 'iti bana nankë a
 tankinma 'atima ñuira
 'akin bëtsin uni 'akë a
 kuëënimá.
 Usa 'ixun ka ax kikësabiokin
 ënkinma 'akinkin an biti
 ñu upí 'inánti 'ikën,
 'ianan ka ax kiásabiokin
 achúshi ñu këñutima okin
 atubëtan 'ati 'ikën.
⁹ Usa 'ain ka aín
 rëbúnkikamax bëtsi bëtsi
 menu 'ikë unikaman
 upíokin 'unánkë 'iti 'ikën;
 usokin 'unánkë ka an iskë
 unikaman,
 atux ka Nukën 'Ibunbia
 aín uni 'ikë upíokin
 sinánxukin 'akinkë 'ikë
 kixun 'unánkanti 'ikën.
¹⁰ ¡Uisai karana 'ëx Nukën
 'Ibumi chuámarua tani
 kuëënti 'ain!
 Diosan ka kuëëira kuëënun
 'ë 'imi axa,
 usa 'ixun ka,

¡kamabi ñu kanankin 'anun
'è 'amiaxa!

Usa 'ain kana an xanu biti
unían mēníokakin mañuti
mañukësa 'ianan,
achúshi xanun birakanuxun
mēníokin ain ñu
'upíikama pañukë usaribi
'ain.

- ¹¹ Me tukabëtsianx chikiti koia
naë chukúmanu 'apákëx
ñu 'ikësa,
usaribi okin ka Nukën 'Ibun
an 'akë ñukama ismikin
'ën,
kamabi menu 'ikë unikaman
kantakin a rabinun 'imiti
'ikën.

**Diosan anun atu 'ati
nëtë 'ikëbëtan axa
ami nishkë unikama
tëmëramiti ñuikë bana**

63 ¹ ¿Ui kara axa Bosrá
kakë ëma chaiira
Edom kakë menua
'ikë anuax ai,
aín chupa chëxëira
tsákatsaka okë upíira a
pañuax ain kushibëshi ukë
ax 'ik?
'Ëx kana kana kanan kixun
'upiokin ñu 'akë a 'ianan,
kushiira 'ixun an uni iémiti
a 'ain.

² —¿Uisa kupí kara mín
chupa chëxëira 'aish,
uvas taën amákin aín baka
bikë anun tsakokësa 'ik?

³ 'Ën kana uvas 'ëbi taën
amákën,

uínbi ka 'è 'akianma 'ikën;
usakin kana axa 'ëmi
nishkë unikama atumi
'itsaira nishkin tëmëraikin
'atimaira okën,
usakin 'akin chakakësa
'itánun amira nishkin 'akën,
usakin 'akëxun ka 'ain imin
'ën chupa tsaka tsaka
'itánun anskakëxa,
usakin 'akin ka 'ën chupa
kamabi tsakokëxa.

⁴ 'Ën kana bëráma sinánkë
'iakën, achúshi nëtën
kana 'ëmi nishkë unikama
tëmëraikin 'ati 'ai kixun;
usa 'ain kana a nëtë
'ikëbëtan 'ën unikama
bitëkëkin iémiti 'ain.

⁵ Usa 'ain ka 'ën iskëx an 'è
'akinti 'aíma 'iakëxa;
usa 'ain kana an 'è 'akinti
'aíma 'ain sinánkasmakësa
'iakën.

Usai 'i nishkin kana 'ën
kushínbi
'akin kamabi ñukama
kanánkën.

⁶ 'Ëx atumi 'itsaira nishkin
kana kamabi ëmanu 'ikë
unikama, 'atima okin
këñukin,
aín imi menu 'apamikin
'akanun 'amiakën.

**Diosan ka 'ain uni
Israelkama nuibakin
'akinti 'ikën**

⁷ 'Ën kana ñuitisa tanin
uisakin kara Nukën 'Ibun
nu nuibatia kixun,

- 'ianan kana a rabi kantatisa
tanin,
kamabi ñu an nukama
'axunkë a kupín,
an ka Israel 'aintsikama
'itsaira nu nuibakin,
ax nuibanankëira 'ixun
usakin 'axa usa 'ain,
axëshi nuibanankë a 'ikën.
- ⁸ Ax ka ësai kiakëxa: “Atux ka
'ën nibu 'ikën,
usa 'ixun ka atun 'ën
kuënkësokin 'akin 'ë
parántima 'ikën.”
An ka atu iémiakëxa,
⁹ kamabi atun tëmërakë
anuabi.
Usa 'ixun ka bëtsi uni an
iéminun xukinma,
Nukën 'Ibunbi ka iémiakëxa.
An ka bitëkëánkëxa
nuibanairakë 'ixun;
aín pëñanën birukësa 'inun
'akiankëxa.
Usakin ka bërámabi 'a 'ixun
'akiankëxa.
- ¹⁰ 'Aínbi ka Nukën
'Ibun kakëxun atun
kuisamatankëxa
'ianan ka 'atimakin ñuikëx
masá sinánkëxa;
usakin 'akëxun ka axbi
atumi nishkin
atu 'akëxa.
- ¹¹ Usakian 'akëxun ka
bërámaira ñu 'ia kama a
sinanan
Moisésnën aín unikama
iémia a sinánkëxa,
sinani ka atúxbi ñukákanani
kikankëxa:

- “¿Uinu kara Dios Nilo kakë
bakanu nankëbi an
Moisés iémia 'ixuan, an
ñuina bërúankë uni
'akësokian aín unikama
bërúanun 'amia ax 'it?
¿Uinu kara an Moisés aín
bëru ñunshin upí 'inan ax
'it?
- ¹² ¿Uinu kara aín kushin
Moisés 'akian ax 'ik?
¿Uinu kara aín unikaman
ismainun parúmpapa
panarabënun uinsaranbi
nëtétima okin 'imia ax 'it?
- ¹³ ¿Uinu kara parúmpapa
panárabëti me èskikë
anun inuti raíshkima,
cabalokama anu uni 'ikëma
me kuankë usaribi kiani
kuanun 'imianan,
- ¹⁴ vaca me sapanën kuankësa
kiani kuanun 'imia ax
'ik?”
Nukën 'Ibun bëru
ñunshinanbi ka usaía
kuania buánkëxa.
Usakin aín unikama
buánkëxa
usa 'ain ka kamabi
unikaman ax ka kushi 'ikë
kixun 'unania.
- Isaíasnëan Israel
unikama 'akinun kixun
Dios ñu ka bana**
- ¹⁵ Nun 'Ibu min kamina
naíkamë 'ëonuxunbi nu
'isti 'ain,
upíira anuxunbi kamina min
isti 'ain.

- ¿Uinu kara mix nuibanankë
chaira 'imainun min
kushi ax 'it?
¿Uinu kara nu sinánkinmi
nukama nuibakë ax 'it?
¿Minmi nukama nuiba a
kaina numi manukin ëan?
16 ¡Mix kamina nukaman papa
'ain!
Abrahamnëa nukama
'unanima 'imainuan
Israel unikama numi
sinánkëbëmabi kamina,
Nun 'Ibu 'ianan nukaman
papa 'ain;
usa 'ixun kamina ënënsaran
nëtëma 'a 'ixunma min
'akësabi okin nu bitëkënin.
17 ¿Uisa 'ixun kaina mix Nun
'Ibu 'ixunbi mix kikësokin
'ati ëni,
min kakësokin 'aíma
nun nuitu iruarakin
min kakësabiokin
'aisamatanun nu 'imin?
Min unikama 'anan min
kaisa aín ñakánu 'ikëkama
nuibakë 'ixun,
kamina mixmi nishkë a
sinanati 'ain.
18 ¡Usa 'ain ka 'itsama barishi ka
min unikama upíra anua
'ikë atun menu tsóakëxa!
Axa numi nishkë unikaman
ka anuxun mi rabiti xubu
rurupakëxa.
19 Usa 'ain kananuna
nux uínsaranbi min
'akinkëmasa 'ianan,
uínsaranbi min unibu
'ikëmasa 'iakën.

- 64** ¹Nukën Ibu Dios nux
kanaanuna kuëënti
'ain, mixmi naíkamë
'ëo panárabëkë anun
ukëbë aín bashikama
shaíkitanun uti
kuëënin,
² 'ianan ka tsi rëkirukin i
muxañukama xarokin
këñukësaribi 'ianan,
anun ñu 'arukëxun
'umpaxan kubinmikë
usaribi 'iti 'ikën.
Usa 'ain ka axa mimi
nishkë unikaman mix
kamina kushi 'ai kixun
unántsianxa,
'imainun ka kamabi menu
'ikë unikamaribi mimi
rakuéti bërëtsianxa.
³ Uísaran kaina min ñu
'atimaira ka inuti 'ikë
kixun nun sinánkë
'ainmabi anun
mix ubúkëbë aín bashikama
shaíkiakëxa.
⁴ Uinsaranbi ka uinu 'ikë
unímbi,
anu ka misaribi bëtsi dios
'ikë kixun ñuia unín
kuananbi 'isama 'ikën,
usa 'ain ka bëtsi dios an min
'akësokin an ñu 'akin, axa
ami katamëkë unikama
'akinkin 'akë 'aíma
'iakëxa.
⁵ Min kamina uin kara
upíokin ñu 'aia a asábi ka
kuëënkin kain,
kakëxun ka min kuëënkësabi
okin 'ati sinania.

Mix kamina nukamax
 'uchakë anun nishan;
 usa 'ain ka 'itsa baritia anun
 mi masá nuitumikin ñuikë
 'ikën.

- 6 Kamabi nux kananuna uni
 achúshi upíma chuakë
 usaribi 'ain;
 kamabi nun 'akë ñu
 upíkama ax ka chupa
 chua usaribi 'ikën;
 'imainun kananuna
 nukamax pëi chushitankëx
 rëukubukë usaribi 'ain,
 'ianan ka nun uni rëtëkë ax
 ka nun ñu 'atimaira 'akin,
 a tanti bana kikësokin
 'akinma uni 'akë ax suñun
 kuainkin pëi pukë usaribi
 'inun nu 'imia.

- 7 Uinu 'ikë unibi ka an mi
 'akinun kixun ñukákë
 'aíma 'ikën,
 'ianan ka an mimi kushikin
 'akinun kixun barikë
 'aíma 'ikën;
 usa 'ain kamina nukamami
 kasuakëkin nu éan,
 nun ñu 'atima 'ai 'uchakë
 kupín kamina nu rakan.

- 8 Usa 'aínbi kamina mix Nun
 'Ibu 'aish nun papa 'ain;
 nukamax kananuna me
 uniokë 'ain, usa 'ain kamina
 mix an me bëtsi bëtsi ñu
 tankin 'akë usaribi 'ain;
 ;usa 'ain kananuna kamabi
 nukamax minbi me unío
 'ain!

- 9 Nukën 'Ibu 'aisamairai
 kamina nishtima 'ain,

'ianan kamina nun 'atima
 ñuira 'akin a tanti bana
 kikësokin 'akinma uni
 'akëkama a sinántima
 'ain.

;Kamina isti 'ain, nux
 kananuna min unikama
 'ain!

- 10 Mìn ëmakama upíbu ax ka
 anu uni 'ikëma mesa bëri
 'ikën,

'imainun ka Jerusalén axribi
 rurupakin masókankëxa.

- 11 Anuxun mi rabiti xubu
 upíra,
 'axuan nun chaitiokëkaman
 mi rabia,
 aka masókin tsin
 mënuakëxa.

;A nun 'itsaira kuëenkan
 ñukama axribi ka
 masókan 'ikën!

- 12 'Imainun kaina ësai ñu
 'ikëbëtanbi mix Nun 'Ibu
 'ixun, ¿añu ñubi 'atima
 'ain?

¿Usa 'ain karamina mix
 uisaibi banaíma
 'ianan mix ñuumarasa
 nunan 'iti aín?

**Dios aín bana
 kuaisamatankë unikama
 tëmëramiti kikë bana**

65 ¹Èsai ka Nukën 'Ibu
 kíaxa:

An añu ñubi 'ë ñukáma
 unikama ax ka 'ënu
 uakëxa;
 an 'ëmi sinánkin 'ë bariama
 unikama anbi

ka 'ëmi sinánkin 'ë
mërakëxa.

Achúshi ëmanu bukukë
unikama an 'ë kuëenkëma
akana kakën: Ënu kana
aín.

² Kamabi nëtën kana 'ën
mëkënan mëshpakin
'ënu unun kixun kana
bana kuakëma 'ikëbi atu
kuëanken,
mitsux kamina min kuëenkësa
okin ñu 'atima 'ai tsókën,
usakin 'ai kamina mitsun
sinánkësa 'oíshi tsókën.

³ A unikamax ka 'ën
kuamainunbi nëtëtibi 'ëmi
'atimati abi banakin 'ë
'atima tamia;
atun dioskama anua ñu
'apákë naënuhun ñuina
xaroxuankëxa 'anan ka
anuxun ñuina xaroti ladrillo
'akë anuxun
sanuira ro aribi mënuakëxa.

⁴ An mënukë atux ka anu uni
ñukë maínkë kini rapasu
tsókëxa;
usai 'ikin ka anu kamabi
imé unëax 'ikin; anuxun
kuchi nami piakëxa,
pianan ka ain këntikama ñu
pitima aín baka akama
anu buchuokin 'aruakëxa.

⁵ A unikamax ka ësai kiakëxa,
nu 'urama oíma kamina
'uri bërúti 'ain;
numi 'urama onuma
kananuna upíra upí
'ain; usa 'ain kamina nu
ramëtima 'ain.

Usa 'ain ka a unikamax
tikakëxa tsi nëtétimaira
bari buini ërékë usaribi
'ikën;

usa 'ixun ka tsin kuinan
rëtunkakëx ubikë usai
'inun 'ë 'imia.

**Naí ió 'imainun me
ió 'iti ñuikë bana**

¹⁷ “Ësai ka Dios kiakëxa:
Ka kuat, 'ën kana naíkamë
'ëo ió 'anan me ióribi
'atëkënti 'ain.

Usa 'ain ka ax pain 'ia
naíkamë 'ëo
xëni a 'imainun me xëni
a uínbi sinántëkëntima
'ikën.

¹⁸ Kamina upiti xëniuba 'aínbi,
kuëënti 'ain amiribishi kana
ñukama unioti 'ain,
Jerusalén ió anuax kuëënti
'anuxun 'ain,
anuax ka anu tsókë
unikamax kuëënti 'ikën.

¹⁹ 'Ëxbi kana Jerusalén kupí
kuëënti 'ain,
'ianan kana 'ën unikamami
sinani kuëënti 'ain.
Usa 'ain ka a ëmanu 'ikë uni
masá nuituti
kuënkëni inia kuatëkënti
'aíma 'inuxun 'aia.

²⁰ 'Anu ka tuá bërí bakënkë
nëtë 'itsama 'aínshi
bamakë a 'aíma 'iti 'ikën,
'ianan ka uni apankama
axribia anúan ñuti nëtë
'ikë 'aímabia ñukë a 'aíma
'iti 'ikën.

- Uix kara cien baritia 'ain
ñuia ax ka bēná 'aísha 'ikē
'iti 'ikēn,
usa 'aínbi ka axa cien baritia
tsóamabi bamakē ax
usai 'i ñukē ax ka Dios
kuēēnkē 'ikē 'iti 'ikēn.
- 21 Anua 'ikē unikama ka
atun xubu 'atankēx anu
tsókanti 'ikēn,
'ianan ka uvas 'apáxun
bimia a kuti 'ikēn.
- 22 Usa 'ain ka bētsi unin anua
bētsi uni 'iti xubu 'ati
'aíma 'iti 'ikēn,
uni itsin ka bētsi unin piti
ñu 'apátima 'ikēn,
usa 'ain ka 'ēn unikama
achúshi i 'ikēsai 'itsaira
baritia tsókanti 'ikēn.
'Ēn kaískē unikamax ka ñu
mēi tēēkin ain mēkēnan
ñu 'apáxun pi kuēēni
tsókanti 'ikēn.
- 23 Usa 'ain ka 'ēn unikaman ñu
mēēkē ax
ñankabi 'akēma 'iti
'ikēn, 'ianan ka atun
bēchikēkamax anun
bamati nētē 'ikēma 'aínbi
bamatima 'ikēn,
atux ka 'ēn kaískē unikaman
rēbúnki 'ikēn.
Atux ka Nukēn 'Ibu 'upiokin
sinánxuan unikama aín
bēchikēkama 'ikēn,
usa 'aish ka aín
rēbúnkikama atúxribi
usaribi 'iti 'ikēn.
- 24 'Imainun kana atun 'ē
ñukákin sēnéonkē,

'aímabi 'akinti 'ain;
atúxa 'ēbē banai sēnénkē
'aímabi kana 'ēn 'unánkē
'iti 'ain,
'ēn kana atun bana kuakē
'inuxun 'ain.

- 25 'Ianan ka shórapánanēn
carnerobē timéxun,
pimainun paru 'inúanēn
vaca bēnēn 'akēsaribi okin
pasto piti 'ikēn,
'imainun ka rununribi me
putu piti 'ikēn.
Usa 'ain ka an kamabi 'ēn
bashikamanu 'ikē,
unikama 'atima oti uinu 'ikē
unibi 'aíma 'iti 'ikēn.”
Usai ka Nun 'Ibu kiaxa.

- 66** 1 Ēsai ka Nukēn 'Ibu
kiaxa:
“Naíkamē 'ēo ax ka 'ēx anu
tsókē a 'ikēn,
'imainun ka me axribi anu
'ēn taē nankē 'ikēn.
¿Uinu kara achúshi xubu 'ē
'axunti 'it?
¿Uinu kara anu tantiti
achúshi xubu 'ē
'axunkanti 'it?
2 ¡'Ēnbi kana kamabi a
ñukama 'akēn,
usakin 'akēx ka asérabi ñu
mērati 'iakēxa!
'Ēx min 'Ibu 'aish kana usai
kin.
Uni ñuñuma 'ianan axa
tēmērai tsókē uni ami
kana 'ēx sinanin,
usa 'ain a unikaman 'ēn
bana kíkēsabiokin upiokin
'ati 'ikēn.”

JEREMÍAS

**Jeremías usai ka ñu 'iti
'ikë kiá ñuikë bana**

1 ¹ Achúshi uni anuaxa aín
aintsikama sacerdote 'ikë
anu ka achúshi uni Jeremías
kakë 'iakëxa, aín papax ka
Hilquías kakë 'iakëxa, ax
ka Anatot kakë ëma anua
Benjamínën ñaká bukukë
me anu tsókë 'iakëxa, ënëx
ka usakin ñu 'anan usai
Jeremías kia bana 'ikën.

² Diosan ka Jeremías
Amonnën bakë bëchikë
Josías ax trece baritia Judá
menu 'apu 'ain kakëxa.

³ Kanan ka Joaquím Josíasnën
bakë bëchikë axa Judánu
'apu 'ikë a baritiakamanribi
kakëxa, kanan ka Sedequías
Josíasnën bakë bëchikë
itsi axa once baritia
sënëntamainun Judánu
'apu 'itëkënkëbëtan kakëxa,
usa 'ain ka a barin mapai
achúshi 'uxë sënënkëbëtan
Jerusalénnu 'ikë unikama
ami nishkë unikaman atun
menu buánkëxa.

**Diosan Jeremías kakë
uni ka ñuikë bana**

⁴ Diosan ka ësokin 'ë kaxa:

⁵ 'Ën kana min titan puku
'ukëmëu 'ikëbi mi
kaisakën;

'ianan kana min titan mi
bakënkë 'ikëmashi mi
kaisakën;

'anan kana kamabi menu
'ikë unikama an Dios kikä
bana ñuixunkëmi 'inun mi
kaisankën.

⁶ Ësakin kakëxun 'ënribi kan:
'Ën 'Ibu Dios! 'Ëx bënë
pain 'ixun uisai banati
kara abi 'unaniman!

⁷ 'Aínbi ka Diosan 'ë kaxa:
Uni bënë pain kana 'ain
kamina kitima 'ain. Mix
kamina uinu kuanun
karana 'ën mi xuti anubi
kuanti 'ain,
usa 'ain kamina kuanxun 'ën
mi kakësabiokin atu kati
'ain.

⁸ Usa 'ain kamina uinu 'ikë
unimibi rakuétima 'ain.
'Ëx kana mi 'akinux mibëbi
'iti 'ain.
'Ën kana Dios 'ixun mi kakësa
okinbi asérabi 'akinti 'ain.

⁹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun
aín mëkën mëshpakín 'ën
kuëbí mëëkin 'ë kaxa:

¹⁰ 'Ën mi bërí 'unánmikë bana
usakinbi kamina kati 'ain.
Bërí kana usakin ñukama
'akin anua 'apu 'ikë
ëmakama 'imainun bëtsi
menu 'ikë ëmakama,
ñankáishi 'itánun masókin
rurupakín,

- 'atima okin kēñutankēxun
mi,
amiribishi birukin 'atēkēnun
mi kain.
- 11 Diosan ka ēsokin 'ē kaxa:
Jeremías, ¿añu kara min
iskē ēnēx 'ik?
Kixun ñukákēxun kana kan,
achúshi 'amukutan pēñan
bēnētishi uabutia kana
isin, —kixun kana kan.
- 12 Kakēxun ka Diosan asábi ka
kamina isan —kixun 'ē
kaxa—.
Usa 'ain kana 'ēn bana,
kikēsabi oi kara bēnētishi,
'ia kixun kainin.
- 13 Diosan ka amiribishi 'ē
katēkēanxa:
¿Añu kaina min isin?
—kixun ka 'ē ñukáxa.
Achúshi ñutē kana kubinia
aín tsípumi ki 'ianan,
aín rēbúmiki pakēti
'uramashi 'ikē, —kixun
kana kan.
- 14 Usa 'ain ka Diosan 'ē kaxa:
Aín tsípúmiāx ka ñu
anpēnkakēx 'ikēsa kuatsini,
an ēnē menu tsókē unikama
tēmēramiti axa ami nishkē
unikama uti 'ikēn.
- 15 'Ēx Dios 'aish kana usai ka
'inuxun 'aia kin,
usa 'ain kana aín
tsípúmiāx 'apukama aín
suntárukamabē unun
'imiti 'ain.
Ukēbē ka atun
'apukama atúxribi aín
suntárukamabēbi uxun,

- Jerusalénnu anun atsínti
xēputi anubi atun tsóti
akánti 'ikēn,
'anan ka anun ēma kēnēara
abi bēararakin Judá
menu 'ikē ēmakama aribi
bēararakanti 'ikēn.
- 16 Ēnēx ka usakin kana an
'uchakin 'ē rakan unikama
a tēmēramiti 'ain kiti 'ikēn,
atúnbi rabinuxun bētsi
menu 'ikē unikaman
uniokē ñu 'atankēxun,
rabikin sanuira ro a
xaroxunkin rabiakēxa,
- 17 Usa 'ain kamina mix atu
'ēn kakē banakama kai
kuanux rakuéti sinanima,
anun 'akánanti nētēn
'ikēsai mēníokati 'ain;
usa 'ain kamina
kuantankēxun 'ēn mi kakē
banakama atu kai kuanti
'ain.
Atumi kamina rakuétima
'ain, atumi rakuétia kana
'ēn mi,
atunu kuanimi rakuéti
bērēnun 'imiti 'ain.
- 18 'Ēn kana mi bērí kushiira
'inun 'imikin,
ēma upíokin kēnēkin 'akē
usa 'ianan,
manē tunan ami xubu
buaruti nitsínkē usaribi
'inun 'imianan,
anun ēma kēnēarakē manē
panshian iruira usaribi
'ixunmi,
Judá menu 'ikē 'apukama
'imainun aín kushibu

'ianan, sacerdotekama
'ianan, kamabi unikama
atusamaira 'ixun minra
kanun mi 'imiti 'ain.

¹⁹ A unikamax ka mibë
mëëananti 'ikën, 'ixunbi
ka mi kanantima 'ikën, 'ëx
kana mi bërúai mibë 'iti
'ain.

'Ën kana Dios 'ixun kakësa
okinbi asérabi mi 'akinti
'ain.

**Nukën 'Ibun kakësama
oi Israel unikama
'isamatan ñuikë bana**

2 ¹ Nukën 'Ibu Diosan ka
ësokin 'ë kakëxa:

² Anu kuanxun kamina
Jerusalén ëmanua 'ikë
unikama;
munuma kuëníshkin
upíokian kuanun kati 'ain:

¡Ësakin mitsu kanun ka
Nukën 'Ibu kiaxa!
'Ën kana bënëá pain 'ixunmi
'ën kakësabiokin 'á a
sinanin,

usa 'ixun kamina an biti
unían mëratiokëxun
xanun nuikësa 'inun
mitsun 'ë nuibakën,
'imainun kamina anu
uni 'ikëma me anu ñu
'apátisama anuxunbi 'ë
'akiankën.

³ Israel unikama ax ka upíira
'inun 'ën kaískë 'aish ñu
bimi upíirabu usaribi 'ikën.
Usa 'ikëbia an 'atima okë
unikama akana uisa ñubi

kara anu 'imikin 'ën
'atima okën.

'Ëx Dios 'aish kana usai kin.
⁴ Jacobnën rënbunki Israelnën
'aintsikaman ka Dios kikë
bana kuati 'ikën.

⁵ Ësai ka Nukën 'Ibu kiaxa:
¿Añu ñu 'atima ënua mërax,
kara min chaitiokama
'ëmi 'unánkëx?

Atúnbi bëtsi dioskama añu
ñu 'ikëmabi rabikë kupín,
atúxribi usaribi ñankáishi
bërukankëxa.

⁶ Usai 'ikin ka 'ën Egipto
menua chikían 'ixunbi 'ë
bariti sinánkama 'ikën,
anu uni 'ikëma me, me
ëskikë 'imainun kuëtú me,
'umpaxñuma 'imainun anun
nísama 'atima me,
anu uni tsókëma 'ianan, me
anun uni nikëma anun
nitsiabi 'ën 'akian, a
sinánkin 'ë rabiti sinánma
'ikën.

⁷ 'Ën kana mitsu me upíira
anu 'apákëxa,
ñu 'itsaira tuaiami piti me
anu mitsu bëakën.

'Aínbi kamina mitsun anu
utankëxun 'ën 'inánkë me
masókën,
usakin 'akin kamina 'ëx a me
isi kuínsanun 'ë 'imikin,
'ën 'inánkë me 'atima okën.

⁸ 'Imainun ka sacerdote
kamanribi 'ën 'akinun 'ë
bariti sinánma 'ikën,
'imainun ka an 'ën
bana kuënëo 'unánkë

unikamanbi 'ë
 'unántisamatankëxa,
 'imainun ka 'apukamaribi
 'ëx kikësokin
 'aisamatamainun,
 an Dios kikë bana ñuikë
 unikamaxribi 'ëmi
 manutankëx unin rabikë
 Baal a ñuishi banakëxa,
 usai 'ikian a ñukama rabikë
 ax ka ñankabia 'akë
 'iakëxa.

**Dios usakian Israel
 unikama 'ati kia bana**

- ⁹ Usa 'ain kana 'ëx Min 'Ibu
 'aish ësai kin.
 'Ëx kana bërí mitsu 'imainun
 mitsun xutakama ñui
 usakin ka an bana
 mëníokë 'apukaman
 'anuxun 'aia kin.
- ¹⁰ Amia bari kuabúkë au
 rikianxun upíokin pain
 istankëxun kamina;
 anuxun bëtsi uni Guedar
 kakë ëma anu kuankin
 upíokin,
 an bërí 'ikëσαι kara ñu
 'iakëxa, kixun an
 kuatanun uni xuti 'ain,
- ¹¹ usa 'ain ka an Diosan bana
 kuakëma unikaman kara a
 rabitia 'akë ñukama ëanxa
 kixun ñuikania únsarabi
 kuakëma 'ikën.
 ;A ñukamax ka këmëkinshia
 'akë ñu 'ikën!
 'aínbi ka 'ën kaisa unikaman,
 kushiira 'ikëbi 'ë rabiti
 ënxun bëtsi ñukama rabia.

- ¹² ;Naíkamë 'ëo ka unix 'ikëσαι
 ënë ñukama 'ikëbë,
 rakuéti 'ikën!
 ;Usai 'ika ñu 'aisama 'ikëbë
 bërëti 'ikën!
 'Ëx Min 'Ibu 'aish kana usai
 kin.
- ¹³ 'Ën unikama ka 'iásamaira
 'inun chaiira 'uchaxa:
 Usai 'ikin ka 'ën bana
 kikësama oi 'ikin 'ë
 manukankëxa,
 anua 'umpax 'ikë nëminra
 usaribi 'ixun na
 tsónun 'akinkëxunbi 'ë
 manúakëxa,
 usakin 'ë manuiika anua
 'umpax biti nëminra
 'umpaxñuma 'inun ëskikë
 usai atux 'iakëxa.

**Israel unikama aín
 'ucha kupí anunbi
 tëmëra ñuikë bana**

- ¹⁴ Israel unikama ax ka unin
 ñu mëëmikëma;
 'ianan ka atux tëmërakin ñu
 mëëmikë anuax bakéama
 'ikën.
 ;Uisa kupín kara usa 'ikëbi
 usakin 'akanin?
- ¹⁵ ;Uisa kupín kara axa ami
 nishkë unikama paru
 'inuánëxa, aín piti ñu binux
 kuëëkë usa kuatsini ukin,
 Israel unikama bëara
 buinkankëx?
 Axa atumi nishkë unikaman
 aín me 'atima onan;
 aín ëmakamaribi nënkín
 xarokë 'ain ka achúshi

- unirabi anu bëruama
'ikën.
- 16 Egipto menua 'ikë ëma rabé
Menfis 'imainun Tafnesnu
'ikë unikama,
maxkukin ñuumara 'inun
'imiakëxa.
- 17 Ēsaia 'ikan ax ka atun 'Ibu
Dios 'ikëbi,
'ë rakankë kupín 'ia 'ikën,
'imainun ka uisai tsóti kara
kixun kuania unánmia
'ixunbi 'ë manukankëxa.
- 18 Bërí kaina, ¿Egipto menu 'ikë
Nilo kakë baka 'umpax
xëanan, anu 'ikë unikaman
'akinun ñukatí kuankin
kaina añu bití 'ain?
¿Añu kaina Asiria menu
'ikë Éufrates kakë baka
'umpax a xëanan, anu 'ikë
unikaman mitsu 'akinun
ñukákin bití 'ain?
- 19 Min ñu 'atima 'ai 'uchakë
anbi mi 'atima oti 'ikën,
mix 'atimakë anbi mi 'atima
oti 'ikën.
Usa 'ain kamina min sinánti
'ain, 'ëmi ënkin rabikëma
ax ka 'aisama ñu 'ikë
kixun isti 'ain,
'ëx kana min 'Ibu Dios a 'ain.
'ëx Dios kamabi kushiñu
'aish kana usai kin.
- Diosan bana Israel Judá
menu 'ikë unikaman
kuaisamatan ñuikë bana**
- 20 Bërí ka 'itsabaritia
anun mitsun 'ën bana
kuaisamatani 'ikan 'ikën,

- usai 'i kamina 'ëbë
ënanankësa 'iakën, 'ianan
kamina 'ë rabisama tani
'ikankën.
- Usai 'ikin kamina 'ë kakën:
Bërí kananuna min
kakësokín 'atima 'ai
kixunribi 'ë kakankën.
'Ianan ka kamabi aín bashi
manámi 'ikë 'imainun
i pëñanakëkëkama
tëmúxun,
xanun uni aín nami 'ami
'ikësaishi niakën.
- 21 'Ën kana mi i upíra
'apákësa 'imianan,
uvas bëru upíra 'apákëx
kókësa usaribi 'inun
'imiakën.
¡'Aínbi kamina atiaira
'aisamai ninu 'ikë bimi
mukaira 'inun tuákësa
usaribi 'ikankën,
usa 'ikë kana 'ënribi mitsu
'unánkëmasa okën!
- 22 Anun chupa uxu 'ítánun
chukakë a 'imainun,
anun chupa chukati ñu anun
uitishi okín chukakëxbi ka
'ën iskëx mitsun 'ucha anubi
'iti 'ikën.
'Ëx Mitsun 'Ibu 'aish kana
usai kin.
- 23 ¿Uisa 'aish kaina mitsux:
Nux kananuna mimi
ñu 'atima 'ai 'uchanan
bëtsi dioskamaribi rabi
'uchakëma 'ai kix kikanti
'ain?
Kamina sinánkanti 'ain,
uisai kaina mitsux me

sapan Ben-hinom kakë
 anuax bëtsi dios rabi
 'ikankë kixun.
 Usa 'ain kamina upíokin
 pain añu kaina mitsun
 'akë kixun iskanti 'ain,
 mitsux kamina camello aín
 xanuxa bëtsi bari bënëti
 kuani amami amami nikë
 usaribi 'ikanin;
 24 burro raëkëma aín xanux ka
 ninu atsanx kuantankëx
 rakatax
 aín bënëbë 'isatani munuma
 raxëkanani uíni rëxun kia.
 Usai 'ikin aín xanu ñuñakë
 ax ka uínbi ñonkin
 ënanamitisama 'ikën.
 'Ianan ka aín bënë
 achúshitan aín xanu
 barikin mëraxun
 atsankimaira ñuñiaia:
 usa 'ikin ka aín bënë
 bënëkinshi mëraxun
 ñuñiaia.
 25 ¡Israel unikama mitsux bëtsi
 dioskama rabi abákiani
 taëinshi kuani mín taë
 ñumi tachakanan,
 shimai mitsun tëru ëskitima
 'ain!
 'Aínbi kamina mitsux
 kiakën: Nukaman
 kananuna bëtsi dios
 rabikin ëntima aín;
 usa 'ain kananuna bëtsi
 menuxun rabikë dioskama,
 nuihati atunu kuani nitsin.
 26 An ñu mëkamakë uníxa
 ñu mëkamatia mërakëx
 rabinkësa,

usaribiti ka Israel unikamax
 rabinkë 'iti 'ikën,
 usai 'ika Israel unikama
 atun ëmanu bukukëkama
 'imainun,
 atun 'apukama kushibu
 'imainun sacerdote
 unikama an Dios kikë
 bana ñuikë akamabëbi
 katékë bërúti 'ikën;
 27 usa 'ixun ka achúshi i nikë
 ësokin kakanía: Mix
 kamina nun papa 'ain
 'imainun ka achúshi maxáx
 ësokin kakanía: Mix
 kamina 'ën tita 'ain.
 Usokin a ñukama 'akinbi
 ka 'ëmi kasuakëkin aín
 bëmánan 'ë ismima.
 Usai 'ikinbi ka 'aisama
 ñu inúkin tankinshi 'ë
 'akinun kixun kakanía:
 ¡Nu kamina iémi uti 'ain!
 28 Judá menu tsókë unikaman.
 ¿Uinu kara bërámami
 mitsúnbi 'a dioskama ax 'ik?
 ¡Mitsun dios ax ka 'itsaira
 'aish ëma kamabëtan
 sënëmaira 'ikën!
 ¡Usa 'ain ka atux 'atima ñu
 inutia uisakin,
 iémisakara kixun mitsu isi
 uti 'ikën!

**Dios Judá menu tsókë
 Israel unikama atun
 ñu 'atima 'akë kupí
 tëmëratí kia ñuikë bana**

29 ¿Uisa kupín kaina mitsun
 'ën bana kuaisamatankë
 'ixunbi,

- usakin kamina ñu 'atima 'ai
kixun 'ë kaisa tankanin?
'Ëx Min 'Ibu 'aish, kana ësai
kin.
- 30 'Ën kana ñankáishibi
mitsun bakë bëchikëkama
tëmëramiakën,
atun ka 'ën bana 'unánkin ax
kikësokin 'aisama tankëxa.
Mitsúnbi kamina paru
'inúan raëkëma,
'ain piti bitsi nékësa usaribi
'ikin, an 'ën bana ñuikë
unikama 'akankën.
- 31 (Axa bërí tsókë mitsun
kamina 'ën bana upíokin
kuati 'ain,
'ëx kana Dios 'ain.)
Israel unikama, ¿'ëx karana
anu uni 'ikëma mesa
mitsunan 'ian?
¿'ianan karana anua me
'itsaira bëánkibukë
chichabiantisama usaribi
mitsunan 'ian?
'Ën unikama, ¿uisa kupín
kaina: bërí kananuna
uisa ñu 'atimabi
inútima 'ai kianan,
uínsaranbi kananuna mi
sinántëkëntima 'ai kikanin?
- 32 ¿Achúshi xanun kara unibë
mëranankia bikë 'ain
mëñusutikama manukin
rakanti 'ik?
Usa 'ainbi ka 'ën unikama,
'itsaira baritia 'imi 'ëmi
manúakëxa.
- 33 ¿Upiokin kamina 'unan
uisakin kara unin aín
kuënkë xanu baria kixun!
- ¿Usa 'ixun kamina anuxun
'atima ñu 'ati xubu
anuxun 'akësa 'inun
'atima ñu 'ati 'unánkan!
- 34 Mitsun chupax ka uni
ñuñuma 'imainun ñu
'atima 'akëmabi,
'axun aín imin pukukësa 'ikën,
a unikamax ka ñu 'atima
'aiabi uni mërakëmasa
'iakëxa.
- 35 'Aínbi ka usakin a ñukama
axi atux kia:
Nukamax kananuna ñu 'atima
'ai 'uchama 'ain. Nukën 'Ibu
Dios ka bërí numi nishima.
Asábi ka usai ki kamina
ismina 'uchakëma 'ai kiaux
kikanin,
usa 'ain kamina ëbëtan
anuxun bana mëníokë
anuxun mëníoti 'ain.
- 36 ¿Uisa kupín kaina bëtsi
unikamabë biranankatsi
kixun bënëkinshi sinanin?
Usa 'ainbi ka Egipto menu
tsókë unikaman ka mitsu
'akintima 'ikën,
Asiria menu tsókë unikaman
mitsu 'akianmasa okin.
- 37 Usa 'ain kamina Egipto
menuax utékëni chaiira
'inun katékë 'aish
utékënkanti 'ain,
'ën kana mitsux ami
katamëisa tankë akama
mitsu nuibaxunma 'anun
kuënxunkëma 'ain,
usa 'ain kamina atubëtan
añubi mitsun 'atima 'ain
kixun ka kakëxa.

**Diosan kakëxun Israel
Judánu 'ikë unikaman
kuaisamatan ñuikë bana**

6 ¹⁶Nukën 'Ibun ka 'ain
unikama ësakin kakëxa:
Bainu nirakëxun isi kamina,
uisai kara mitsun
chaitiokëkama 'ën 'inánkë
'ën bana 'ai tsóakëxa kiox
ñukákananti 'ain,
uisai kara uni upitax tsóti
'ikë kiox;
usakin 'ai kamina a
'unánkin ax kikësokin 'ai
'upitax tsókanti 'ain.
'Aínbi ka atux kia: Nux
kananuna usai i tsótisama
tanin.

¹⁷ Nukën 'Ibun ka an bërúanti
unikama nanxun aín
unikama kakëxa:
An manë banañu banókë
unin banókë a kamina
bëmékín kuati 'ain.
'Aínbi ka unikama kakëxa:
Nukaman kananuna a
kuaisamatanin:

¹⁸ Usai atux 'ikëbë ka ësai
Nukën 'Ibu kia:
Bëtsi bëtsi menu tsókë
unikama mitsun kamina,
uixa ñu kara 'ën unikama
inuti 'ikë kixun 'unánkanti
'ain.

¹⁹ Men ka unin 'akësokin kuati
'ikën:
Ënë unikama kana 'aisama
ñu inúnun 'imiti 'ain,
atun ka ñu 'aisama 'atishi
sinánkanxa usa kupín;

'imainun ka 'ën bana
kuaisama tankëxa usa
'ain,

'ianan ka 'ën bana
kikësokinshi 'aisama
tankëxa,
usai 'ikin ka a tanti 'ën bana
timakankëxa.

²⁰ ¿Uisoti kaina mitsun Sabá
menu 'ikë
sanuira ñu a 'imainun ro
ua sanuira 'ura 'ikë me
kamanua 'ikë a 'ë bëxun
kanin?

'Ëx kana kuëënima 'aímai
këñutanun xarokë
a 'ianan, bëtsi ñukamaribi
bëxun xarokëxbi ka 'ën
iskëx upíma 'ikën:

²¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu ësai
kiakëxa:

Ënë unikama ami nishkë
unikaman 'anun kana
'amiti 'ain.

Aín papakama 'ianan
ain bakë bëchikëkama
'imainun a rapasu 'ikë
unikama 'imainun an
'unánkë unikamaxi ka
bëtsi 'akësaribiti ñuti 'ikën.

**Amia nishkë unikaman
Israel unikama aín
tsipumiaxi 'uxun bëara
buinxun chikínti ñuikë bana**

²² Ësai ka Nukën 'Ibu kiakëxa:
Aín tsipumia 'ikë 'uraira
me anuax ka achúshi
ëma chaiira 'aish kushiira
ax mitsu 'ai unux
mëníokatia.

23 Usa 'aish ka aín
 suntárúkama aín pia,
 aín kanti 'imainun aín
 manë xëtokë a bitsi upiti
 mëniokakë 'ikën;
 usa 'aish ka akamax
 bënëkinshi bëtsi
 tëmëramikë 'ianan,
 nuibananti 'unánma 'ikën;
 atux kushiira banakë ax
 ka parúmpapa xukirui
 bëchuni banakë usaribi
 'ikën,
 usa 'ain ka atun caballonu
 tsótax kuantu 'ikën.
 Usa 'ain ka Jerusalén 'anux
 mëníoka kuatsini utishi
 'ikën.

24 Jerusalénnu tsókë unikamax
 ka ësai kia:
 Nun kananuna axa numi
 nishkë unikamaxa nu 'ai
 unux mëníokakë a bana
 kuan,
 usa 'ain kananuna a bana
 kuax rakuéti kushiñumasa
 tanin;
 usa 'ain kananuna 'itsaira
 tëmërai
 xanuxa aín tuá bakënu paë
 tani tëmërakë usaribiti 'in.

25 ;Usa 'ain ka uixi nitsima
 'imainun
 bainubi nikantima 'ikën!
 ;Axa numi nishkë unikama
 ka mëníoka kuatsini aín
 manë xëtokë tufanx uti
 'ikën;
 usa 'ain ka unikama amanu
 amanua tsókë atúxribi
 rakuékana!

26 ;'Ën unikaman 'ini bëchikë
 xanukama mitsun kamina
 anun paë masá nuitukin,
 pañukë anun chupa xëni
 pañutankëx,
 chimapunuax kuainakë
 bëkini anun chuati 'ain.
 Usai 'i kamina masánuituti
 nishi inkanti 'ain,
 usai 'i kamina 'ain bakë
 bëchikë achúshira 'aishbi
 ñukëbëa uni 'ikë usaribiti
 'ikanti 'ain;
 an nu 'atima okin masóti
 unikama ka basirakëma
 'aínshi ukanti 'ikën!

27 Èsakin ka Diosan 'è kakëxa:
 'Ën kana uisai kara 'ën
 unikama 'ia isnuxumi
 tanun mi 'amiti 'ain. Usa
 'ain kamina uisai kara
 atux, nitsia kixun isti 'ain.

28 Kamabi a unikamax ka bana
 kuakëmairabu 'ikën;
 usa 'aish ka a unikamax
 nishanani kuamianani
 ñuiananishi tsotia;
 usa 'aish ka manë panshian
 'imainun manë tunan
 irusamaira a unikama 'ikën.

29 Anun xunkati anun kushin
 xunkakëx ëréti ka tsi
 plomo charotishi 'ia.
 Usaribiti ka an xunkakin tsi
 ërénkin manë charokë ax
 'ia,
 'aínbi ka ñankáishibi an
 manë charoti 'akë ax tëia.
 Usaribi ka atux 'ikën,
 usa 'ain ka an ñu 'atima 'akë
 unikama atux nëtétima.

³⁰ Usa 'ain ka atux. Kuríki
'atima okë kakín anékë 'iti
'ikën,
usa 'ain kamina mix Dios
'ixun 'atima ñu aín upí
kaístankëxun pukësa 'inun
atu 'imian.

**Jeremíasnën anuxun Dios
rabiti xubu xëkuënxun
unikama bana ñuixunkin ka**

7 ¹Nukën 'Ibu Diosan ka
Jeremías ësokín kakëxa:
²Anun 'ë rabi atsínti anu kuan-
tankëx niračkëkin kamina 'ëx kikë
ënë banakama unikama ñuixunti
'ain: Kamabi Judá menu 'ikë
unikama axa Dios rabi ënë xëpúti-
kaman atsínkë mitsun kamina ënë
bana kuati 'ain. ³Nukën 'Ibu Israel
unikaman Dios kamabi kushi-
ñuira ax ka ësai ki axa. Mitsux
upiti tsókin ñu 'atima 'akë mënío-
kakin, ñu 'atima 'akë ënia kana 'ën
ënë menubi mi tsónun 'imiti 'ain.
⁴Usa 'ain kamina axa këmëi mitsu
paráni banai ësai kikë a unikama
ami rarámatima 'ain. Atun ka
ësai kikin mitsu kati 'ikën: ¡Ënu
ka anuxun Dios rabiti xubu 'ikën!
⁵Mitsux upiti tsókin ñu upíokín
'ai bëtsibë bëtsibë upiti nuiba-
nankin kamina; ⁶'atimokín aín
ñu bikuanan tuá papa ñuma-
kama 'imainun xanu kasunamëkë
'imainun bëtsi menu tsókë aribi
'atima oíma 'ianan, uni 'atima
ñu 'akëmabi ënë menuxun 'anan,
unínbia a rabinuxun 'akë a rabi
'atimatiamana kana, ⁷'ën anumi
tsókankë me min chaitiokëkama

xëñibua 'aínbia atunanbi 'inun 'ën
'inan me ënubi tsónun mitsu 'imiti
'ain. ⁸Mitsun kamina paránkin
kakë banakama a asérabisa ax
'ikë kixun sinánkanin. ⁹Mitsun
kamina ñu mëkamanan uni
'anan, bëtsi unin xanubë 'ianan,
këmëishi anuxun bana mëníočkë
anuxun bëtsi uni 'uchonan, aséra-
bi ñu 'akatsi kianan a rabikankë
Baal rabikin sanuira ro xaro-
xuanan, mitsun usakin 'ati 'ikë-
mabi unínbia a rabinuxun 'akë
dioskama a rabikanin, ¹⁰usakin
'atankëx ka anuxun 'ë rabiti xubu
ënuribi 'ëbë bana katsiki ax rikua-
tsinin. Atun ka sinania ënuax
kanaanuna iékë 'iti 'ai kixun;
usa 'ixun ka abi kanaanuna 'ati
'ai kixun 'ën kuënkëma ñuira
'akania. ¹¹¿Atun kara anuxun 'ë
rabiti xubu ënëx ka anua mëkama
unibu bukukë 'ikë kixun sinán-
kanin? 'Ënbi kana usakin 'akania
kamabi isan. 'Ëx Nukën 'Ibu 'aish
kana ësai kin.

¹² Anuxun 'ë rabiti xubu
Silónu 'ikë anuxun pain 'ë
rabikin pëukan a karana
'ën uni Israelkaman
'ucha kupí uisokën, kixun
kamina anu kuantankëxun
isi kuantí 'ain.

¹³ 'Ën amiribi amiribi usaími
tsókankë a ñuikin
kakëxunbi kamina mitsun
kuaisama tankën, usa
'aínbi kamina kuaisama
tankin, 'ëbi kaisama
tankën. 'Ëx Min 'Ibu 'aish
kana ësai kin.

14 Usa 'ain kana anuxun
 'ë rabiti xubu Silónu
 'ikë 'ásaribiokin, bërí
 anuxun 'ë rabiti xubu
 ënë mikama 'imainun
 mitsun chaitiokékama
 'inan amimi mitsux
 katamëkankë ënë 'ati 'ain.

15 Usa 'ain kana anu 'iti 'ën
 mikama 'inan me ënuu
 min xukénkama Efraínën
 rëbúnkikama 'asaribiokin
 mitsu chikínti 'ain.

**Diosan kakësabi oi
 Israel unikama 'isama
 tan ñuikë bana**

16 Diosan ka Jeremías kakëxa,
 minmi ënë unikama abi 'ë
 ñukáxunkëxunbi kana min
 bana kuatima 'ain. 'Ianan
 kana ñunshinakëkin
 kakëxunbi 'ën min bana
 kuashiti 'ain.

17 ¿Min kaina Judá menu
 'ikë ëmakamanuxua
 'akë ñukama 'imainun
 Jerusalén ëmanu 'ikë
 anun niti baikamanuxua
 'akë ñukama a isiman?

18 Atun bakë bëchikë 'imainun
 'ini bëchikékaman ka
 karu bitsinkin bëia, bëia
 ka atun papakaman
 ërërutanan tikaia
 usokëbëtan ka xanukaman
 harina chabóxun pán bata
 'inun 'atankëxun, atunbia
 rabinuxun xanu tankín
 'akë, naíkamë 'ëonu 'ikë
 kakín anëké 'apu xanu a

'inania. 'Inánan ka atúnbi
 'unánkëma bëtsi dioskama
 aribi uvas baka vino
 'akë rabikin 'inánkin 'ë
 nishmia.

19 'Aínbi ka 'ëa aín banan
 nishmikë usamaira oi
 atúxa kikë bana anunbi
 nishia, usai 'ika aín bana
 anunbi katéti 'ikania. 'Ëx
 Min 'Ibu 'aish kana ësai
 kin.

20 Usa 'ain kana 'ëx Dios
 'aish asérabi kin, ënë me
 'ianan unikama 'imainun
 ñuinakama, nikama,
 'ianan ñu 'apákëxa tuákë
 akamami kana 'itsaira
 nishan. Usa 'ain ka 'ëx
 nishkë ax ërëruia tsi
 bënantisama usaribi 'iti
 'ikën.

21 Nukën 'Ibu kamabi
 kushiñuira Israel
 unikaman Dios ax ka
 ësokin aín unikama kai
 kíaxa: Mitsun kuënkësa
 okin ñuina 'aímai
 këñutanun xaronanbi,
 këñutanuma xaroxun
 kamina 'ain namikama
 tëxëké a pikanti 'ain.

22 'Aínbi kana 'ën mitsun
 chaitiokékama Egipto
 menuu chikíntankëxun,
 usakin kamina ñuina
 xarokin 'ati 'ai kixun
 uisakinbi káma 'ain.

23 'Aínbi kana ësaiia 'ën bana
 tani 'ikanun kakën; 'ëx
 atun Dios 'imainua atux

- 'ën unikama 'inun kixun kana kakën. Usai 'ia 'ën kakësabi oi 'ikëbë ka mitsun 'akë ñukama upí 'iti 'ikën.
- 24 Aínbi ka 'ëx kikësokin 'aisama tanan, 'ën bana kuaisamatani, atun kuëenkësokinshi ñu 'atima 'atishi sinani 'ikankëxa. Usakin 'akin ka 'ëmi sinántëkinma, atun kuëenkë ñuishi rabiti 'akankëxa.
- 25 Anun mitsun chaitiokëkama Egipto menua chikía a nëtëkamanribi 'a 'ixunbi kana an 'ën bana ñuikë unikamaribi nëtëkinmaira bëríbi mitsunu xutin.
- 26 Aínbi kamina mitsun 'ën kakëxunbi kuaisamatankën, usai 'ikamina mitsun chaitiokëkama 'iásamairai atiaira bana kuama 'ain.
- 27 Jeremías min kamina kamabi ënë ñukama ñuikin min kakëxua kuanumabi atu kati 'ain; usakin kakëxunbi ka atun miribi katima 'ikën.
- 28 Ënë kamina: Aín 'Ibu Diosan kakëxunbi kuaisama tanan, uisakinbi kati kuëenkëma 'ianan, uínbi uisokinbi kaisama unibu akama kati 'ain. Mitsun kamina ax kikësoibi 'iti bana a 'imainun achúshi ñu mitsubétan Diosan 'a 'ikëbi ami manúkin a rakan irakan.

Israel unikamax ka bëtsi ñu axun rabi Jerusalénuuax 'uchakankëxa

- 29 ¡Judá menu tsókë unikama mitsun bu tëatankëx kamina ka masánuitukan kixuan 'unántanun niti 'ain!
- ¡Nianan kamina aín bashi matákama anu uni 'ikëma anuax masánuituti kantati 'ain!
- Diosan ka mikaman nishmikëxun rakankësa 'inun mitsu ëanxa.
- 30 Ësai ka Nukën 'Ibu asérabi kiakëxa: Judá menu tsókë unikaman ka 'ën kuëenkëma ñu 'axa: 'Akin ka anuxun 'ë rabiti xubu a 'atima okin anu atun rabikë ñukama anu buákarukin nankëxa.
- 31 Usa 'ain ka Ben-hinom kakë me sapan anuxun ñuina xaroti Tófel kakë 'akëxa, anuxun ka atun bakë bëchikë 'imainun 'ini bëchikama xarokëxa, 'akin ka usakin ka ñu 'anuxun, 'aia kixun 'ën sinánkëma ñuira 'akëxa, usa 'ain kana 'ëxbi kin.
- 32 Usa 'ain kana 'ëx Mìn 'Ibu 'aish asérabi ësai kin, anun a me Tófel kananbi me sapan Ben-hinom, kakin anëtima achúshi nëtë ka 'inuxun 'aia. Usa 'ain ka a me sapan

anuxun uni 'akë kakin
 anëké 'inuxun 'aia. Usa
 'ain ka Tófet kakë ax anu
 uni ñukë 'itsaira maínkë
 'iti 'ikën, usa 'ain ka anu
 maínti 'aíma 'ain raíri axa
 atumi nishké unikaman
 'akë 'ikë ëman rakankë 'iti
 'ikën.

³³ Usa 'ain ka an ñu bamaia
 pikë ñuina pëchiñu
 'imainun raëkëma ñuina
 pianankë akaman piti
 ñuia rakankë uni 'inuxun
 'aia, usa 'aínbi ka úinbi
 a ñuinakama an 'ibinti
 'aíma 'iti 'ikën.

³⁴ 'Ën kana Judánu 'ikë
 ëmakama 'imainun
 Jerusalénnu anun niti
 'akë anuaxa unikamax
 fiesta 'ai kuëëni kantakë
 'imainun xanu bitsi kuëëni
 kantakë akama nëténun
 'imiti 'ain, usaífa 'inun
 'imikëbëka kamabi ëma
 anu uni 'ikëma mesa 'iti
 'ikë kiox ka Dios kiakëxa.

9 ¹⁰ Aín bashíkama 'imainun
 anu uni 'ikëma menu 'ikë
 pastokama ax ka nëmëké
 'ikën, usa 'ain kamina
 inkanti 'ain,
 usa 'ain ka úixbi anun
 'inútima 'ikën,
 'imainun ka anua vaca
 manki banaia kuakë 'aíma
 'imainun,
 ñuina pëchiñu, ñuina
 raëkëma akama kuani
 abati nëtékë 'iti 'ikën.

¹¹ 'Ën kana Jerusalén ëma
 bëtsiokin maxákama
 bukunkësa 'itánun 'imiti
 'ain;
 'imikëbë ka anu kamun
 raëkëma kama 'iti 'ikën,
 'imianan kana anu uni
 'ikëma mesa 'itánun
 Judánu 'ikë ëmakama
 'imiti 'ain,
 'imikëbë ka a ëmakama
 uniñuma 'iti 'ikën.

¹² ¿Uin kara an 'itsaira ñu
 'unánkë 'ixun uisai kara ënë ñu
 'ia kixun 'unánti 'ik? ¿Ui uni kara
 Diosan ënë ñukama unánmiaxa,
 an 'unánxua raíri unikama usa
 ka ñu 'ikë kixun ñuixunun 'unan-
 miakëx? ¿Uisa kupín kara a menu
 'ikë ëma masókan 'aían anu uni
 'iamasa 'ain, anu uni 'ikëma mesa
 'ain, anun uínu 'ikë unixi nitëkën-
 këma 'iti 'ik?

¹³ Usa 'ain ka Dios ësakin kakëxa:
 Kamabi ñua Israel unikama 'inua
 ax ka 'ën 'inánkë banakama kikë-
 soibi 'ikinma rakankë 'aían 'ikë
 'iakëxa, usai 'ikin ka 'ëx kikësoi
 'ikinma a banakama 'unánxunbi
 abi 'akima manukankëxa. ¹⁴ Usai
 'ikin ka bana kuakëmasa 'ixun
 aín nuitu iruarakin, unínbia rabi-
 nuxun 'akë dioskama a rabikin
 uisakian 'anun kara atún papan
 'unánmiakëxa usakinbi 'akankëxa.
¹⁵ Usa 'ain kana kamabi kushiñuira
 Israel unikaman 'Ibu 'aish 'ëx ësai
 kin: 'Ën kana piti 'aisama 'inun
 kachakë na pinun 'inánan, 'umpax
 muka rokëñu mëskukë aribi
 xëakanun 'inánti 'ain. ¹⁶ Usakin

'anan kana 'ën mekamanu 'ikë
atun papanbi 'unánma ëmaka-
manu kuani abístanun 'iminuxun
'ain; usakin 'anan kana axa ami
nishkë unikaman 'ain manë xëtökë
tuínxun anun 'anan achirabi nitá-
numa kamabi binun bimiti 'ain.

**Jerusalénnu ëmanu tsókë
unikama masá nuituti
'inkan ñuikë bana**

- 17 Nukën 'Ibu kamabi kushiñu
ax ka 'esai kia:
“¡Axa rarumati 'unáirakë
xanukama kamina
rikuatsinun kamiti 'ain!”
- 18 ¡Kamikëx bënëkuatsini
'ishtun aia atux nukama
kupín inkëbë;
ka kamaxi bëunan
mëskúkanti 'ikën;
usai 'i kananuna a
nëtékaman masá nuituti
nun bëun purupurukai inti
'ain!
- 19 Kamabi Jerusalénnu 'ikë
unikama sharati masá
nuituti inkë ax ka
kamaxunbi kuakë 'iti
'ikën:
¡Axa numi nishkë unikaman
ka nun ëma masókin
rurupaxa!,
¡usa 'ain kananuna 'itsaira
'atimokëx tëmëran!
Usa 'ain kananuna nun
xubukamaribi chánkapakë
'ikë axa numi nishkë
unikaman ka nun me ënun
kixun nu bënëia, usa 'ain
kananuna nun me ënti 'ain.

- 20 Xanu kamanribi ka Nukën
'Ibu Dios kikë bana kuati
'ikën,
kuakin ka ain bana upíokin
'ati 'ikën.
'Anan ka aín tuákamaribi
usai kara inti 'ikë aribi
'unámianan,
usaía masá nuituti ini kiti
'unamiti 'ikën:
- 21 Usai 'ikëbë ka uni aín
xubunu atsínkësa 'inun
nukamax ñuti axribi nun
xubukamanu atsíankëxa,
'imainun ka anu 'apu 'ikë
'apun xukamanuribi 'ianan,
tuá ëman niabakë akamaribi
ñumainun,
uni bënëabu anu tantiti
plazanu bukukë akamaribi
këñuti ñuakëxa.
- 22 Usai ika uni ñukëkama
ñuinakan pui chéki
bukukiankë ninua iskësa
'ianan,
ñu bimi unin bikin ënkëxa
bikëxma chékibukuainkësa
'inun 'iakëxa.
Ësai ka Nukën 'Ibu asérabi
kiakëxa.
- 23 Ësai ka Nukën 'Ibu kiaxa:
Uixi ka rabiakati an ñu
'unairakë anun 'ëx kana
ñu 'unánkë 'ai kiax
rabiakatima 'ikën,
'imainun ka kushiira uni axi
'ëx kana kushiira 'ai kiax
rabiakatima 'ikën,
uix kara ñuñuira 'ikë axi ka
'ëx kana ñuñuira 'ai kiax
anun rabiakatima 'ikën.

²⁴ Usa 'ain ka uikamax
 kara rabiakatia, abi
 rabiakatima 'ëmi sinani
 'ën kakësabiokin 'akë ax
 ka Dios an 'ën 'unánmikë
 'ikë kixun sinánti 'ikën,
 usa 'ain ka 'ën ënë menu
 upíokin ñu 'akëbëtan an
 ka uni nuibatia kixun unin
 'unánti 'ikën,
 usa 'ain ka unínribi upíoki
 ñu 'ati 'ikën.
 Èsai ka Nukën 'Ibu asérabi
 kiakëxa.

**Chaiira 'inun me
 ëskia ñuikë bana**

14 ¹Nukën 'Ibu Diosan ka
 Jeremías Judá menua 'uí
 'ibúkëbëma me ëskikë 'ain ësokin
 kakëxa:

² Judánu tsókë unikama ka
 nitéxëti inia,
 usa 'ain ka anu 'ikë
 ëmakamanu 'ikë
 unikamax tëmëraia,
 usai 'ika anu 'ikë unikama
 menu tsótax masánuitutia.

Usai 'ika Jerusalénnu
 'ikë unikama munuma
 kuënkëni paëtani inkania.

³ Usai 'imainun ka ñuñuira
 unikaman an ñu mëmikë
 unikama 'umpax bitánun
 xutia;

xukëx kuanxunbi ka atun
 anua 'umpax biti 'akë kini
 anua 'umpaxñuma okin,
 anun 'umpax biti 'akë na
 buankankë a ñankáishi
 buani ritëkënkiani;

'umpaxbitsi kuanxi
 'umpaxñuma obiani
 kuani,
 chupan rabinkësa 'aish
 mamápukukankëxa.

⁴ 'Imainun ka naën tëkë
 unikamaxribi,
 paránkësa bërúti 'itsaira
 rabinia
 usai 'ika chupan
 mamapukutia,
 'uíka 'ibutima usa 'ain
 'imainun ka me éski
 tukibutia.

⁵ Usai 'ikëbëtan ka chaxu aín
 xanu kamanribi aín
 tuá bërí bakënkërakama a
 piti,
 xubikama 'aíma 'ain rakanía,

⁶ 'imainun ka burro
 raëkëmakama axribi,
 aín bashi anu ñu
 'ikëmakama anu
 nitsax munuma uin bitsi
 ñuina chukúmabu an
 nami paxa pikëkama
 'ikësaribiti 'ia;
 usai 'ika a piti pastobi 'aíma
 'ain
 numikëa bakishan
 mapukëxun upíokin isima.

**Jeremíasnën Judá menu
 'ikë Israel unikama
 Dios ñukáxua bana**

⁷ ¡Nukën 'Ibu Dios nun
 'uchakë anbi ka nukama
 'aisama 'imia,
 usa 'ain ka mix nuibanankë
 'ain min anë ax upíokin
 rabikë 'iti 'ikën!

- Usa 'aínbi kananuna mix
kikësoi 'ima 'itsaira
nukamax mimi 'uchan.
- 8 Mix kamina 'ashia Israel
unikaman kainkë a 'ain,
usa 'ain kamina anun nux
tëmëratì nëtë 'ikëbëtan
nukama iémiti 'ain,
¿uisakatsi kaina achúshi uni
'unánkëmaxa ënë menuax
'ikëσαι,
'ianan uni 'urakuani imé
uinu kara 'ia anu 'uxi
bërúkë usaribiti mix 'in?
- 9 ¿Uisa kupín kaina achúshi
uni ñu 'ianan,
axa 'akánanti 'unánkë
'ixunbi raíri uni 'akinkin
iémikëma usaribi 'ain?
Usa 'aínbi kamina mix nun
Dios 'aish nukama nëbëtsi
'iti 'ain,
usa 'ain ka nux kananuna
mín unikama 'ai kixun
kamaxunbi 'unánkanxa;
¿usa 'ain kamina nukama
ëntima 'ain!
- 10 Diosan ka Jeremías Judá menu
tsókë aín uni Israelkama
ñuikin kakëxa: Ënë
unikamax ka atun kuëenkësa
oi ñu 'aíma bëtsinu bëtsinu
kuani niti kuëenia. Usa
'ikë kana a unikama 'ën
kuëenkin isiman. Usa 'ain
kana bërí atun ñu 'atima
'akë a sinánkin,
atun 'uchakë kupí 'atima oti
'ain.
- 11 Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë
kakëxa: 'Ë kamina ënë
unikama upiokin 'akinun
kixun katima 'ain.
- 12 Usa 'ain kana 'itsa nëtë
imi pima samákin atun
ñukákëxunbi kuatima
'ain; 'ianan kana 'itsaira
ñuina xaroxuanan ñu
'apákë aín bimi 'ë bëxun
nanxunkëxunbi 'ën upí
istima 'ain. Usa 'ain kana
'ën suntárukama abë
'akanankin 'akëx 'ianan,
atun piti 'aíma 'ain numin
'ianan, 'insinan këñunun
'imiti 'ain.
- 13 Ësai kiabi kana 'ën Dios
kakën: Nukën 'Ibu Dios
an bana ñuikë unikaman
ka unikama ësokin bana
ñuixunia, 'akánanti
ka 'aíma 'inuxun 'aia,
'imainun ka numiribi
'itima 'ikën, usa 'ain
ismina mín ënë menu
basí uni upitax nuibanani
tsónun 'imínuxun 'ai ka
atux kia.
- 14 Ësokin kakëxunbi ka Nukën
'Ibu Diosan 'ë kakëxa:
Asabi ka usaika 'ën anë
ñui 'ën kakëxmabi, an
bana ñuikë unikama
këmëi kia. 'Ën kana
usakian ñu 'anun a
unikama kaiskëma 'ain,
'imainun kana uisa
banabi kakëma 'ain.
Akamax ka 'ën usakin
anun namákësokin
ismikëxumabi këmëkinshi
'anan atúnbi usakin 'ati

- sinanx kikë 'ikën. Ēsai ka
 ënë ñukama ñui an bana
 ñuikë unikamax kia.
- 15 Usa 'ain kana 'ëx Dios 'aish,
 an bana ñuikë unikama
 'ën anë ñuiti xukëmaxia
 atúnbi sinánbiani kuanx
 'akanantisa 'aíma 'inuxun
 'aia kianan, numiribisa
 ënë menu 'aíma 'inuxun
 'aia kiox kikë, an bana
 ñuikë unikama ax ka ami
 nishkë unikaman 'akëx
 'ianan numin këñuti 'ikë
 kin.
- 16 'Imainun ka unikama an atun
 bana kuakin atu nuikë
 akamaxribi ami nishkë
 unikaman 'akëx ñuti 'ikën,
 'imainun atún xanukama
 'ianan atun bakë bëchikë
 bëbukama 'imainun 'ini
 bëchikë xanukamaribi
 ka numin bamati 'ikën.
 Usa 'ain ka aminishkë
 unikaman 'akëx uni ñukë
 Jerusalén ëma anun niti
 baikama anubi an maínti
 uni 'aíma 'ain uni ñukë
 rakati 'ikën. Usakin kana
 atun ñu 'atima 'ai 'uchakë
 kupí 'ati 'ain.
- 17 Usa 'ain kamina ënë bana
 ñuikin unikama kati 'ain:
 Nëtë 'imainun 'imébi kana
 'ëx ënimaira bëunan
 mëskuti masánuituti,
 'ën kaískë unikamax ka 'ain
 'atima ñuira 'akë
 anunbi 'ain nami tëakësa
 'inun 'atimaxa.
- 18 'Imainun kana ninu kuankin,
 anuaribi 'akanania anuax
 uni ñuia isanan;
 ëmanu atsínkin anuaribi a piti
 'aíma 'ain numin bamaia
 uni isin.
 Usaia 'ikankëbë ka an Dios
 kikë bana ñuikë unikama
 'imainun sacerdotekamax
 an 'unánkëma
 bëtsi ëmakamanu kuani
 añu kara 'ati 'ikë kixun
 'unánimabi nitsia.
- Dios kikë bana ñuikë
 Jeremíasnën uisai kara
 Israel unikama 'iti 'ikë
 kixun abë banakin ka**
- 19 'Ën 'Ibu Dios, ¿min kaina
 Judá menu 'ikë unikama
 asérabi ashikin ëan?
 ¿Min kaina ami atsanxun
 Jerusalén ëmanu tsókë
 unikama ëan?
 ¿Uisa kupín kaina anun
 romëti 'aíma 'aínbi
 'aisamairai 'atimanun
 'imian?
 Nun kananuna nux upiti
 tsóti a kainkin,
 'aínbi ka añu upibi nunu
 'ikëma 'ikën.
 Nun kananuna uisabi
 'insínima tsótishi sinánkën,
 'aínbi ka anun rakuétisa
 ñuishi 'ia.
- 20 Nukën 'Ibu Dios nun
 kananuna 'atima ñu
 'akë 'imainun nun
 chaitiokëkamaxa mimi
 'ucha akamaribi 'unanin;

usa 'ain kananuna nukamax
 mimi 'uchan.
²¹ ¡Min anë axa rabikë 'inun
 kamina nu timakësa otima
 'ain,
 'ianan kamina anua min
 kushi 'ikë
 xubu 'upiokin 'akë anuxun
 'apun bana ñuia kuakë a
 timakësa otima 'ain!
 ¡'Ianan kamina nubëtan
 mi nëtétimokin ñu 'a a
 sinánkin,
 ñankáishisa 'inun 'imitima
 'ain!
²² ¿Anu kara 'iti 'ikë unínbia a
 rabinuxun 'akë
 díos an 'uí 'ibúmiti 'iti 'it?
 ¿'Ianan kara naíkamë 'ëo
 abi 'uí kushiira 'ibúnun
 'imiti 'ik?
 ¡Usama ka, Nukën 'Ibu Dios!
 Mix kamina an 'uí 'ibúnun
 'imikë a 'ain.
 Mix kamina an kamabi ënë
 ñukama usaía 'inun 'imikë
 a 'ain;
 ¡usa 'ain kananuna mimishi
 katamëti 'ain!

**Jeremías an Diosan
 bana an usai ka Israel
 unikama têmëramiti
 'ikë kixun ñuia bana**

15 ¹ Èsakin ka Nukën 'Ibun
 'ë kakëxa: Mitsun
 chaitiokë Moisés
 'imainun Samuelnën
 'ë bëtánain nirakëxun
 usakin kamina 'atima
 'ai kixun kakëxunbi

kana ënë unikama
 nuibatima 'ain. Usa
 'ain kamina anu 'ëx
 'ikë ënuax chikíkiania
 kuantanun ënë
 unikama kati 'ain.
² Kakëxua uinu karanuna
 kuantu 'ai kixun
 ñukákëxun kamina, 'ën mi
 kakë ësokinbi kati 'ain:
 Uix kara 'insinan bamati
 nankë 'ikë, ax ka anunbi
 bamati 'ikën;
 'imainun ka uix kara
 'akánanti nankë 'ikë ax
 'akanani bamati 'ikën,
 'ianan ka uix kara numin
 bamati nankë ax numinbi
 bamati 'ikën; 'ianan ka
 uix kara axa ami nishkë
 unikaman ñatanbiankin
 buánti nankë 'ikë ax
 ñatanbiankin buánkë 'iti
 'ikën.
³ 'Èx Dios 'aish kana ësai kin:
 'Èn kana rabé 'imainun
 rabé anun bëtsi bëtsi
 okin têmëramiti xuti
 'ain: akamax ka 'inuxun
 'aia, 'akanantinuax
 bamati, kamunkaman
 bamakë nirinti, ñuina
 pëchiukaman bamakë
 piti 'imainun raëkëma
 ñuinakaman bamakë 'ikë
 piti akama ka 'iti 'ikën.
⁴ Èsokin kana kamabi menu
 'ikë uníxa a isi rakuétanun
 'ati 'ain, Judá menua 'apu
 'ikë Manasés Ezequíasnën
 bakë bëchikë an ka

- 'atimakin Jerusalénnu ñu
'axa usa 'ain.
- 5 ¿Uix kara Jerusalénnu
tsókë unikama anun
rabanan nëëti 'it?
¿Uix kara minun rabanan
masá nuituti inti 'it?
¿Uix kara mitsúxmi
'insinima upitax tsóti
kuëenti 'it?
- 6 Mitsux kamina 'ën kakëxun
kuisama tani 'ëmi
manúkankën.
'Ëx Min 'Ibu 'aish, kana
asérabi ësai kin.
Usa 'ain kana 'urainra mitsu
nuibati tënëxun,
'ën 'akësa 'itanua axa mimi
nishkë unikaman këñukin
'anun mitsu ëankën.
- 7 Usakin 'akin kana min
unikaman ñu bëru
tákaia, suñun 'ain chua
nuámikësa okin 'akën,
'akin kana
a menua 'ikë ëmakamanua
abisi chikínun 'imiakën;
usakin 'akin kana 'ën
uni 'ikëbi atu bakë
bëchikëñuma 'itánun
masókin këñuakën,
usokin kana atun ñu 'atima
'akë ëinsama tania 'akën.
- 8 Usakin 'akin kana atunua
'itsaira xanu kasunamëkë,
parúmpapa masi bëru
iskësaira 'inun 'imiakën.
'Imikin kana bari manikëbëa
nëtë xabá 'ain
xanukaman aín bakë tuá
bënábu 'akánanti 'unanbu

- akamaribi bamanun
'imiakën;
usakin 'akin sapi kana a
ëmanu 'ikë xanukama
'aisamaira rakuëkënun
'imiakën.
- 9 Usakin 'akëbë ka tuá 'itsañu
xanukamaxribi,
aín ñunshin nëtëti suñu
bikamati uinkamai
bénani kushi uíni 'iti
'ikën;
usai 'i rabini ka ñuumasara
'aish 'ikësa atun tuákama
nëtë xabá 'ain bamakë
'ain 'iti 'ikën,
usai 'ikëbë ka nëtë xabá ax
bëánkibukë 'iti 'ikën.
Usa 'ain kana axa bërukë
unikama ami nishkë
unikaman 'anun 'amiti
'ain.
'Ëx Min 'Ibu 'aish kana
asérabi usai kin.

**Jeremíasnën 'itsaira ñu
inuti tëmëra kin Dios
ñuká ñuikë bana**

- 10 ¡Ësai ka an bana ñuikë
kiakëxa: Uisai karana 'iti
'ain, uisa 'ixun kara 'ën
titan
bëtsi rabanan nëëti kamabi
unibë mëëananti okin 'ë
tuakëxa!
Uibi kana 'ën kuríki
'inántëkënuua 'ë kuríki
'inánun ñukákëma 'ain,
'ianan ka 'ëribi kuríki
'inantëkënuuxun ñukákëma
'ikën,

usa 'aínbi ka kamaxunbi
'atima okin sinánkin 'ë
ñuia.

- 11 Usa 'ain ka atumi 'atimakin
sinánxunkë ax asérabi 'iti
'ikën, 'ën 'Ibu Dios,
'ën mi asérabi axa 'ëmi
nishkë unikama 'aisama
ñu inuti
bënëtiabi ñukáxunkëbëma
ka mix kikë usaibi 'iti
'ikën.

**Dios usakian Israel unikama
'atima oti kia bana**

- 12 ¿Uin kara aín tsípumixuan
anun 'akánanti,
manë tunan 'anan manë
panshian anun 'akánanti
uniokë a tsasipati 'ik?
13 Usa 'ain kana Israel unikama
mitsux 'uchakë kupín
kana
'ën axa mitsumi nishkë
unikaman mitsun ñu
kupírakëkama 'imainun ñu
upírabu 'ianan,
kamabi mitsun menua
'ikë ñukama kupímashi
bibianun 'amiti 'ain.
14 'Ën kana axa mimi nishkë
unikaman
mitsun 'unánkëma
menu buántankëxun
tëmëramikin ñu mëëminun
mikama 'imiti 'ain,
'ëx mimi 'itsaira nishkë anbi
ka
tsi rëkirukënëa ñu këñukësa
usaribi okin mitsu 'ati
'ikën.

**An Dios kikë bana
ñuikë Jeremíasnën Dios
katëkëan ñuikë bana**

- 15 ¡Nukën 'Ibu Dios min
kamina kamabi ñu
'unanin!
¡Usa 'ain kamina 'ëmi
sinánkin 'ë 'akinti 'ain!
¡An 'ë 'atima okin ubíokë
unikama akamina 'atima
oti 'ain!
Usa 'ain kamina atu
nuibairatima 'ain,
'ëma 'aia usa 'ain;
min kamina isti 'ain,
'ën kana mi kupí atun
'ichakëxunbi tënëin.
16 Uínsaran kaina min 'ë kai
anun kana 'ëx upíokin
min bana kuati piti
nëishokin 'akë pi kuëenkë,
usaribiti kuëënun 'ë
'imiakëxa, minmi kakë
bana an ka 'ë kuëënun
'imiakëxa 'ëx minan 'ikë.
Nukën 'Ibu Dios mix kamina
kamabi kushiñuira 'ain.
17 'Ën kana an nëtë 'inukin
xëati sinánishi bukukë
unikamabë amiribishi
timëtékënti a ëankën;
anunmi min uni 'iti 'ë 'imia
anun 'ia 'aish
kana bëríbi 'ëxi upiti tsotin,
usai 'ikë kamina mixmi
'uchakëbë nishkë usaribiti
'inun 'ë 'imiakën.
18 ¿Uisa kupí kara 'ëx paëtani
tëmërakë ax uínsaranbi
nëtétimin?

¿Uisa kupí kara 'ëx
 tëmërakë ax ñumi 'ikë
 ronkëxbi mookëma
 usaribi 'ik?
 Minmi 'ë 'akinkëma ax ka
 'umpaxñuma 'inua xëxá
 ëskikë usaribi
 'ianan, kamina anu
 'umpax buákiti 'akë axa
 'umpaxñuma 'inun barin
 ëskikë 'ain ñankáishi 'ikë
 usaribi 'ikën.

**An bana ñuikë Jeremías
 an kakëxun 'aisamataniabi
 ábia ñu anun katëkëan bana**

- ¹⁹ Usa aín ka Diosan ësakin 'ë
 katëkëankëxa:
 'Èmi sinántëkënia kana 'ën
 mi amiribishi bitëkënti
 'ain, 'ëmi upíokin ñu
 'axúnun,
 usa 'ain kamina upíokin 'ë
 ñu 'axunti 'ain.
 Usa 'ain kamina mix 'atimati
 banai min sinánkëshi
 banakë a ëni,
 mix an 'ëx kikësa 'itánun an
 'ën bana upíokin ñuikë
 uní 'iti 'ain.
 Usa 'ain ka Israel unikama
 mín 'ën bana ñui kia kuati
 minu utëkënti 'ikën,
 usa 'ain kamina min atun
 kakëxun kuationa 'ain.
²⁰ 'Èn kana mixmi ënë
 unikamanan
 achúshi kënë manë
 panshianën kënëarakin
 kushiokin nitsinkë usaribi
 'inun mi 'imiti 'ain.

Usa 'ikë ka mibë
 'akanankinbi uínbi mi
 kanantima 'ikën,
 'ën kana mi bërúankin
 iémiti 'ain.
 'Èx kana Min 'Ibu 'aish usai
 kin.
²¹ 'Èn kana 'atima unikaman
 mi 'ibuakëx atubë 'ikëbi
 mi anua chikíanan,
 jan bënëkinshi ñu 'ati
 kuëenkë unikamanua 'ën
 mitsu iémiti 'ain!

**An chua me tükë
 'imainun an mapú
 'akë uni ñuikë bana**

18 ¹Nukën 'Ibun ka 'ë amiri-
 bishi katëkëankëxa: ²Axa
 chua men tükë achúshi uni aín
 xubunu kamina kuantí 'ain,
 anuxun kana achúshi bana mi kati
 'ain. ³Èsokin kakëx kana 'ëx anua
 chua men tükë uni aín xubunu
 kuankën. ⁴Kuankin iskëxunbi ka
 ñutëa 'akë a 'atima bërútia amiri-
 bishi tukapatankëxun a mapúbí,
 añu kara 'aisatania usakinbi upí
 isi kuëenuxun 'akëxa.

⁵Usa 'ain ka anuxun Diosan
 ësokin kakëxa: ⁶¿'Èn karana Israel
 unikama an chua me 'akë unían
 mapú 'akësaribi okin 'atima 'ain?
 Mitsux kamina 'ën ënkëma 'aish
 'ën mëkënuubi 'aish an chua me
 'akë unían aín mëkënan mapú añu
 kara 'aisatania usakin 'akë usaribi
 'ain. 'Èx Dios 'aish kana ësai kin.
⁷Usa 'ain kana 'ëx kuëenxun
 achúshi menu 'ikë ëmakama
 'anan, anua aín 'apukama 'ikë

aribi bënëkinshi këñunun 'imiti 'ain. ⁸'Aínbi kana a menu 'ikë unikama aín ñu 'atima 'akëkama a ënia, usakin 'ati 'ën sinánkë usakin 'atima otima 'ain. ⁹Usakin 'akinma kana bëtsi nētën ñu 'apákëx koókë usaribiti 'i 'uakamë 'ëonanbi 'apuñu 'inun 'imiti 'ain. ¹⁰'Aínbi kana a ëmanu tsókë unikama ñu 'atima 'akin, usai kamina 'itima 'ai 'ën kakë usai 'iama, kana a usakin 'akinti 'ën mēníokin sinánkë usakin 'akintima 'ain. ¹¹Usa 'ain kamina Judá menu tsókë unikama 'imainun Jerusalén ëmanu tsókë unikama ësokin kati 'ain, 'ëx Dios 'aish kana ësai kin: 'Ën kana uisokin karana mitsu 'atima oti 'ai kixun sinánkin, mitsu 'atima oti sinanin. Usa 'ain kamina mitsunmi 'atima ñu 'akë a ënkin; upí ñuka-maishi 'ai upiti bukukanti 'ain. ¹²'Aínbi ka atun mi kati 'ikën: ¡Ñankáishi kamina usai 'itima 'ain! Nukamax kananuna nun kuëën-kësa 'oíshi tsókin, nun sinánkësa okinshi ñu 'ati 'ain.

¹³ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu ësai kia:

Bëtsi bëtsi ëmanu tsókë unikama kamina uin kara usaribiti ñu 'ia kuaxa kixun ñukáti 'ain.

¡Israel unikaman ka 'aisama ñuira axa!

¹⁴ ¿Líbano bashinu 'ikë maparakama anua 'ikë matsin tita ax kara uínsaran nētēti 'ik?

¿Umpax matsira bashinuax shióbukë ax kara

'ain bashi kamanuax ëskiti 'ik?

¹⁵ Usa 'aínbi ka 'ën kaískë unikaman 'ë manutankëxun, ro sanuira aribi xarokin, atunbia 'akë ñukama ashí rabikin 'ë manukanxa. Usai 'ika anua nia bai xëni a ëni, 'ën usai 'iti kakë banakama a manui, atun 'unánkëma bain kuankësa 'inun 'ëx kia banakama a manukankëxa.

¹⁶ Usaia 'ikëbë ka atun ëmakama anu uni 'ikëma mesa 'inun 'iakëxa, usaía 'ikë 'ain ka kamabi menu 'ikë unikama ami kuaiakëxa.

Usa 'ain ka uikamax kara anun inuti kuania akaman rakuékin tankin 'ain maxká shaíkai tēnkēti 'iti 'ikën.

¹⁷ 'Ën kana amiaxa bari urukë amiax suñu kushi bëki 'ikëσαι 'ikin, Israel unikama abistanun 'imiti 'ain; usakin kana ami nishkë unikaman 'atirabanan abátanun 'imiti 'ain. 'Imianan kana uínsaran nētën kara 'ën kakësakín 'aíma tēmëraia, anun 'ën 'atima okëxa tēmëraiaibi 'akintima 'ain.

An Dios kikë bana ñuikë uni Jeremías 'akatsi kiox unikama 'ësénan

¹⁸ 'Ësai ka unikama kiakëxa: “Béri kananuna uisoxun karanuna an

Dios kikä bana ñuikë Jeremías 'ati 'ai kixun sinánti 'ain. Uinsaranbi ka nunu sacerdotekama an bana nu ñuixunti 'ianan, an bana 'unánkë an nu 'ësëti 'ianan, an bana ñuikë unikama an Diosan bana nu ñuixunti akama nunu 'ima 'itima 'ikën. Usa 'ain kananuna unikaman 'anun nun 'uchoti 'ain. Usa 'ain kananuna uisai kara ax kia abi aín bana tantima 'ain.”

**An bana ñuikë Jeremíasnën
Dios ñuká ñuikë bana**

- ¹⁹ ¡Nukën 'Ibu Dios 'ën mi ñukákëxun kamina kuati aín!
¡Axa 'ëmi nishkë unikamaxa usai 'ë ñuikikë a kamina kuati 'ain!
- ²⁰ ¿'Ën upíokin 'akinkëxunbi atun 'ë usokin 'atimokë ax kara upí 'iti 'ik?
¡Atun ka anu 'atankëxun 'ë mainkatsi kixun kini 'axa!
Usa 'ain kamina atun rabanan nékin kanan, atumi nishkin 'atima oxunma 'anun 'ën mi kakë akamina sinánti 'ain.
- ²¹ 'Aínbi kamina bërí atun 'ini bëchikë xanu 'imainun bëbukama numín 'iananbi manë xëtokën 'akëx bamanun 'imiti 'an, usakin 'akëbë ka atun xanukama kasunamëti tuáñuma bërúkanti 'ikën.
¡'Imainun 'insinan atun bënëkamaribi këñuti 'ikën,

'imainun uni bënábukama axribi 'akanankënuax manë xëtokën 'akëx bamati 'ikën!

- ²² 'Ën kana kuëënin xuisa tankin sapi kamina atu ratuia,
mëkama unibu atux kuankëbëa atun xubunuax kuënkëni ratúkantanun xuti kuëënin.

Usa 'aínbi ka atun anu pakëtia 'ë bikatsikixun kini chaiira 'anan, anun 'ëx niti bainuribi unëkin ami 'ëx 'iti ñuribi nanxa.

- ²³ 'Aínbi kamina mix Dios 'ixun, kamabi ñu uisokin 'axun 'ë bamamiti kara sinánkanxa akamabi min 'unanin.

¡Usa 'ain kamina atun ñu 'atima 'akëkama a mëníoxuanan atun 'uchakama a manutima 'ain!

¡Usa 'ain kamina atiaira uínsaran kaina atumi nishi anun,
uisa kaina oisatani usakin min atu 'atimoti 'ain!

Chumu tukikë ñui kikä bana

19 ¹Nukën 'Ibun ka 'ë kakëxa: “Anuxua 'akë anu kuanxun kamina achúshi chumu mapú 'akë maruti 'ain, usokin 'atankëxun kamina ëmanu 'ikë 'ain kushikama 'imainun sacer-dote aín kushibu raírí timëti 'ain.

²Usokin 'abiani kamina Benhinom kakë me sapan anu kuantu 'ain, anua Chumu sani pukë kakë Xëputi 'ikë a bëtánain kuantankëx, anu bëbatankëxun kamina 'ën mi kakë banakama atu ñuixunti 'ain. ³Ënë bana: Ka Judá menu tsókë 'apukama 'imainun Jerusalén ëmanu tsókë unikaman kuati 'ikën, ësokin mitsu kakëxunmi kuakanun ka Nukën 'Ibu kamabi kushiñu, Israel kaman Dios ax kiaxa: 'Ën kana ñu 'aisama chaiira ënë menu, tsókë unikamaxa a ñuia kuati 'itsaira rakuékantanun 'imiti 'ain. ⁴Usa 'ain ka Israel kaman 'ëmi manutankëxun ënë me 'unánkëma mesa 'imikin anuxun bëtsi dioskama rabiakëxa. Rabikin ka unínbia 'akë ñukama sanuira ñu xaroxuankëxa, 'ainbi ka atúnbi a dioskama 'unánma 'ikën, a dioskaman ka a nëtékaman uisai kara 'iabi únsaranbi 'akianma 'ikën, 'imainun ka atun chaitiokëkama 'ianan Judánu 'ikë 'apukamanbi 'unánma 'ikën. 'Unánkima ka a menuxun uni ñu 'atima 'akëmabi aín imi menu 'ëbankiantanun 'akankëxa. ⁵'Anan ka anuxun atun bakë bëchikëkama Baal kakë atun dios a 'aímai këñutanun xaroxunti 'akëxa, 'ainbi kana usakia ñu 'anun káma 'ain, 'ianan kana 'ënbi usakin ka ñu 'ati 'ikë kixun sínánma 'ain. ⁶Ka kuat, anun ënë me Tófet kanan me sapan Benhinom kakima, me sapan anuxun uni 'akë kakin anun anëti nëtë 'iti 'ikën. 'Ëx min 'Ibu 'aish kana ësai kin.

⁷Ënë menuxun kana atun sínánkësokian Judá menu 'ikë unikama 'imainun Jerusalén ëmanu tsókë unikaman 'anun 'amitima 'ain. Usokin 'akima kana axa ami nishkë unikaman atuira 'akanankin 'akëxa, ñuia ñuina pëchiñu 'imainun axa pianankë raëkëma ñuinakaman piti 'imiti 'ain.

⁸Ënë ëma kana anu uni 'ikëma mesa 'imiti 'ain 'imikëbë ka anu 'ikë unikamax 'itsaira rakuéti 'ikën. Usa 'ain ka axa anun inúkë unikamax masókin 'aíma 'itánun këñua a isi ratuti rakuékanti 'ikën.

⁹'Anan kana axa aminishkë unikama atun ëma bëarabuinkë 'aia, panankin a piti 'aíma 'ain bënëkin unikaman atun bakë bëchikë bëbukama 'imainun 'ini bëchikëkamaribi piti 'ikën, 'imainun ka unfnribi uni itsi piti 'ikën kixun kakëxa.

¹⁰Ësokin pain atu katankëxun kamina, axa mibë 'ikë mi rapasu 'ikë unikaman ismainunbi ñutë mushkin tukapakin, ¹¹ësokin kati 'ain: Nukën 'Ibu kamabi kushiñu ax ka ësai kiaxa: Ënë unikama këñunbi kana atun ëma ñutë me 'akë tuki-bukënëxa mëníotëkéinsama usaribi 'itánun atu 'ati 'ain. Usakin 'akë ka

unin uni ñukë anu maínti me 'aíma 'ain Tófet kakë anu maínti 'ikën. ¹²Usakin kana ënë ëma anua tsókë unikama këñunbi 'ati 'ain. 'Akin kana Tófet 'ikësaribitia 'itánun 'ati 'ain. 'Ëx min 'Ibu 'aish kana ësai kin. ¹³Jerusalénnu 'ikë xubukama 'imainun, Judánu 'ikë 'apun xubukama 'imainun xubu maskuan anuxua naínu 'ikë 'ispakama 'imainua bëtsi dioskama, rabikian uvas baka anpënkaxunkë 'aish ka ñu 'ati 'aisama anuxun 'akë kakë usaribi 'aish Tófetsaribi 'iti 'ikën.”

¹⁴Ësokin pain 'anuxun atu kanua Nukën 'Ibun xukëxun Tófet anuxun atu kabiani kuanxun ka Jeremíasnën, anuxun Dios rabiti xubu Jerusalén anu 'ikë me mëníokë anu nixun kamabi unikama kakëxa: ¹⁵Nukën 'Ibu kamabi kushiñu Israel unikaman Dios ax ka ësai kia: 'Ën kana ënë ëma anua 'ikë unikama këñunbi 'ëx kikësokinbi tëmëramiti 'ain. Usa 'ain kana atun ka aín nuitu iruarakin 'ën bana kikësabiokin 'aisamatania kiaxa Dios kikë ka Jeremíasnën atu ñuixuankëxa.

**Ax ami nishkë Pashur axa
usai 'iti ñuia Jeremías
kia ñuikë bana**

20 ¹An anuxun Dios rabiti xubu bërúankë aín kushi Pashur sacerdote ax ka Imernën bakë bëchikë 'iakëxa, an ka usai ka ñu 'inuxun 'aia kiaxa Jeremías kia kuakëxa, ²kuaxun ka ñatanxua mëëtankëxun i kiniokë anun tabiatxkin sipuanun 'amiakëxa, ax ka

Benjamínën menu kuani anun chikiti xëkuë cha au 'iakëxa, anuxun Dios rabiti xubu a rapasu 'ikë anu ka sipuakëxa.

³Usokin ónkë achúshi nëtë 'inukëbëtan ka Pashur, an Jeremías sipuakë anua chikínti uni xua-këxa, xukëxuan bitsínkin békëxun ka Jeremíasnën kakëxa: “Bëri ka Nukën 'Ibun min anë Pashur 'ikëbi bëtsiokin nankin Magor-misabib kakin min anë nanxa, ‘Magor-misabib ënë banax ka kamabinuax ka uni rakuéti 'ikë ki kikë 'ikën.’ ⁴Ësai ka Nukën 'Ibu kiaxa: 'Ën kana mi 'imainun min 'unánkë unikama axribia 'aisamaira rakuéñun 'imiti 'ain; usa 'ain ka min ismainunbi ax aminishkë unikaman aín manë xëtökën min 'unánkë unikama 'ati 'ikën. 'Ën kana kamabi Judánu 'ikë unikama Babilonianu 'ikë 'apun aín suntárुकamabëtan ñatanbiankin aín manë xëtökën anuxun atu rëtëanan raíri unikama aín me Babilonia anu tsónun buánun 'amiti 'ain. ⁵'Amianan kana axa mitsumi nishkë unikama ënë ëmanua 'ikë ñu upíbu, 'imainun unikaman ñu upírabu a 'ianan Judánu 'ikë, 'apukaman ñu upíbu akama Babilonianu buánun 'amiti 'ain. ⁶'Imainun ka Pashur miribi axa mimi nishkë unikaman Babilonianu min aintsikama këñunbi buánti 'ikën. Anuax ñuia ka min 'unánkë unikama këñunbi anubi mi mainkanti 'ikën, min kamina kémëkin asérami 'ikëmabi usai isa ñu 'iti 'ikë kixun bana atu ñuixuankën.”

**An bana ñuikë Jeremías
unikaman 'akë ñu kuëënima
nishi Nukën 'Ibubë bana**

- 7 'Ën 'Ibu, min kamina 'ë
paránkën,
usa 'ikëbi kana minmi 'ë
paránun 'amian;
usa 'ikëbi kamina mix 'ën
kushisama 'ixun 'ë isin.
Kamabi hora ka unikaman
'ë 'usani
'ëmi kuaikania.
- 8 'Ëx banakëtibi kana
bënëkinshi ñu 'atima 'ati
'imainun ñu masóti a ñui
banain;
usai kikin min bana ñuia ka
ënkinmaira 'ë 'ichati 'ëmi
kuaikania,
'ën mix kikë bana ñuikëbë.
- 9 Uínsaran nëtën karana
'ëx kian: “'Ën kana
amiribishi Nukën 'Ibumi
sinántëkëntima 'ain,
usa 'ain kana amiribishi aín
bana ñuitëkëntima 'ain,”
usa 'ain ka min banakama
ax tsi
rëkirukënën 'akësa okin 'ën
xokama 'ë
'ukëmëuxun xarokësa okin
'aia.
Usa 'ain kana mixmi kikë
banakama 'ëbi
ñuikinma sinaínshitisa tanin
'aínbi ka usokin 'aisama
'ikën.
- 10 Usa 'ain kana munura banai
unikama ësai kanania
kuatin:

“¡Kamabinuax ka 'itsaira
rakuékania!”

Usa 'ain ka ësai kikanía:
“¡Uisax karanuna a unimi
manánti 'ai isti kamina
rikuatsinti 'ain!”

'Ën 'unánkë unikamanbi
ka 'ën ñu 'atima 'ati
kuëenkana.

Usai 'i ka ësai kikanía:
“¡Parántisa 'ikë
parántankëxun kananuna
nun ira a 'atimokin
kananti 'ai kiox ka
kikanía!”

- 11 'Aínbi kamina mix Nukën
'Ibu 'aish 'ëbë 'ai,
achúshi uni 'akánanti
'unáinra 'ikë uínbi
kanánkëma usaribi 'ain;
usa 'ain ka an 'ë 'akatsi
kixun nuikë unikaman, 'ë
rëtëtima 'ikën;
usai 'ika atun 'anuxun
sinánkë usakin 'aíma
rabinkë bërúti 'ikën,
usaí rabinkë ax ka
uínsaranbi uínbi
manukëma 'iti 'ikën.

- 12 Nukën 'Ibu kamabi
kushiñuira,
min kamina upí unikaman
ñu 'akë a 'unanin,
min kamina unin aín nuitu
'ukëmëu ñu 'aisatankin
sinánkë, akamabi 'unánin,
'ën kana 'ëmi 'akinun mi
ñukan,
usa 'ain kamina uisakin kaina
a unikama tëmëramiti 'ai a
'ë isimiti 'ain.

- 13 ¡Nukën 'Ibumi ka kantakan
Nukën 'Ibu ka rabikan!,
an ka 'atima ñu 'akë
unikaman tëmëramikëx
bënëtiabi uni iémia.
- 14 ¡'Atimokë ka anun 'ën titan
'ë tuá nëtë ax 'iti 'iakëxa!
¡Anun 'ën titan 'ë bakéan
nëtë ax ka 'upiokin
sinánxunkëma 'iti 'ikën!
- 15 ¡'Atima okë ka an 'ën papa
bëbu tuá ka min
bëchikë bakéanxa kixun
kakin kuëémia uni ax 'iti
'ikën!
- 16 ¡A unix ka ëmakama Diosan
xëñibua 'ainbi
usabi rakátanun këñuasaribi
'iti 'ikën!
¡An ka pëkarakëma 'ainshi
uni rakuéti 'akánanti 'ain
kuënkënkë a kuanan,
bari xamarukëbëtan anun
bënëtishi mëníokati ñu
banókë kuati 'ikën,
- 17 uisati kara Diosan 'ën titan
puku 'ukë mëuküax
rëmëmënun 'ë 'imiama 'ikën!
Usaribiti ax anu uni ñuia
maínkë kinisa 'ain kana 'ëx
uínsaranbi bakéama 'itsían.
- 18 ¿Uisa kupín kara 'ëx paë
tani masá nuituti 'ianan,
'ëx anun tsókë nëtëkaman
rabinishi tsótiokin 'ën
titan 'ë tuakëx?
¿Uisa kupín karana 'ën
titan puku 'ukë mëuküax
rabinishi 'ëx bamati
nëtë 'itámainun tsónux
bakéankën?

**Israel uni 'imainun Judánu
tsókë akaman ka anun
tëmëratima nëtë a kafinti
'ikë kixun ñuikë bana**

- 23** ¹Ësai ka Nukën 'Ibu
asërabí kiakëxa:
“¡Uisai kara an 'ën
unikama aín ñuina
'arakakë unin 'akësa
okin bërúankinma 'ën
ovejakama nëtënun
'imianan abísnun
'imikë akamax 'iti
'ikën!”
- ² Nukën 'Ibu Israel unikaman
Dios an ka aín unikama
'akinkë 'apukama ësokín
kaia: “Mitsun kamina
'ën kaískë unikama
bërúankinma abístanun
abámian. Usa 'ain kana
'ën uisakin kaina ñu
'aisama 'an usakinbi mitsu
tëmëramiti 'ain. 'Ëx kana
Dios 'aish ësai kin.
- ³ 'Ënbi kana 'ën unin
raírikama anuaxa abánun
'ën 'imia anubi utékënun
'imiti 'ain, 'imikëx ka aín
ëmanubi 'utékënti 'ikën,
usai ika ovejakama 'ain
pastonu kuantëkënkë
usairibi 'iti 'ikën, anuax
ka bakë bëchipati 'uakamë
'ëoti 'ikën.
- ⁴ 'Ën kana an ñuina bërúankë
uni 'akësa 'inua an
bërúanti 'apu nanti 'ain,
usakin nankëxun bërúai
ka uimibi rakuétima

- 'ianan achúshibi nēténun
'imitima 'ikën. 'Ëx min
'Ibu 'aish kana ësai kin,”
- 5 Èsai ka Nukën 'Ibu asérabi
kiakëxa:
“Ka is achúshi nētë ka uti
ikë, anúan Davidtan
rëbúnki 'ibuira,
ax 'apu achúshi ñu 'unairakë
'ixun unikama 'akinkin,
Judá menu 'ikë unikama
ainra upíokin ñu 'aia
bukunun 'akinti 'ikën,
usokëx ka ñu 'atima 'aíma
upiti tsóti 'ikën.
- 6 A nētëkama ax 'apu 'ain ka,
Judá menu 'ikë unikama
'iémainun,
Israel unikamaribi uínbi
ubíokëma upitax tsóti
'ikën.
Èsokin anëké ka 'iti 'ikën:
Nukën 'Ibu ax ka an nu
iémikë 'ikën.”
- 7 Èsai ka Nukën 'Ibu asérabi
kiakëxa: “Ka kuat,
anúan uínsaranbi 'ëmi
sinántëkënima ësai asérabi
kikanti nētë ka 'iti 'ikën:
'Ëx kana Nukën 'Ibu axa
tsókë aín anë ñui kin an
ka Israel unikama Egipto
menea chikíankëxa,
- 8 usai kima ka sinanátëkën-
timoi ësai kiti 'ikën: Nukën
'Ibu axa tsókë an ka Israel
rëbúnkikama aín tsípumia
'anan bëtsi mekamanua
abisa 'ikëbi chikíankëxa. A
unikamax ka aín menubi
tsótënkënti 'ikën.”

**An Diosan banamabi
këmë bana ñuikë
unikama ñui kikë bana**

- 9 'Ëx Jeremías an Diosan bana
uni ñuixunkë 'aish kana
këmëkinshi bana ñuikë
unikama ñui kin:
'Ëx kana 'itsaira 'ën sinánkë
anunbi 'aisamatani;
'ën namikama bërëru
paénkësa tanin,
usai 'ikin kana achúshi unia
uvas baka 'itsaira xëaxun
tankësa usaribi tanin.
Atux ka Nukën 'Ibumi
'atimati bananan aín bana
upíira amiribi 'atimati
banaia kana kuatin.
- 10 A menuxun ka unikaman
'aisamaira 'atima ñuira
'aia,
'ën kana usaía 'inun
'atimakin sinánxuan,
usa 'ain ka a me masá
nuitukë 'ikën.
'Imainun ka anu uni 'ikëma
menu kookë nikamaribi
ëskiaxa
usa 'ain ka atun kushínbi
uni 'atimakin ñu 'axunia.
- 11 Èsai ka Nukën 'Ibu asérabi
kiakëxa:
“An Dios kikë bana uni
ñuixunkë 'imainun
sacerdotekamaxi ka 'ën
bana 'unánkëmasa 'ikën;
usa 'ain kana anuxun 'ë
rabití xubu anuxunbi
'aisama ñu 'aia atu
mëran.

- 12 Usa 'ain ka atun tsóti ax tēira
 'aish bai bēánkibukē 'ianan,
 anun nikēxa me tsētsēru
 tuñukē usaribi 'ikēn:
 'ēn kana bētsin titikakēx
 pakēkēsa usairibi 'inun
 atu 'imiti 'ain usokin 'akin
 kana atun sinánkēsokin
 'anun 'amiti 'ain.
 Uínsaran karana 'ēn atun ñu
 'atima 'akēkama
 mēnioin anun kana atun ñu
 'atima 'akē, uisakin karana
 'ati 'ai usakin 'ati 'ain.
 'Ēx Dios 'aish, kana asérabi
 ēsai kin.
- 13 Ēsai ka Nukēn 'Ibu kiaxa: 'Ēn
 kana Samarianu 'ikē an 'ēn
 bana ñuixunkē unikama,
 'atima ñukama an 'ē 'aisama
 'imikē 'aia isan:
 usakin ñu 'akin Baalnēn anē
 ñuixunkin ka 'ēn kaisa
 Israel unikama,
 'ēmi manuti 'uranun 'imiakēxa.
- 14 'Ēn kana Jerusalēnnu 'ikē
 an 'ēn bana uni ñuixunkē
 unikama
 'atima ñu an 'ē 'aisama
 'imikē ñuira 'aia isan:
 usakin ka atun aín xanuma
 bētsi xanu aín nami 'anan,
 bētsi unikama kēmēkin
 paránia,
 usakin 'akin ka uni 'atima
 sinánñukama,
 a uínbia 'ain ñu 'atima
 'akē ēnxuma 'anun kixun
 sinánmia.
 Usa 'ain ka atu 'imainun a
 ēmanu tsókē unikamax

- Sodoma 'imainun
 Gomorranu 'ikē uni
 tsóasaribi 'ēn iskēx 'ikēn.
- 15 Usa 'ain kana Nukēn 'Ibu
 kamabi kushiñu 'ēx
 an kēmēkinshi asérabi
 'ikēmabi bana ñuikē
 unikama a ñui kin:
 'Ēn kana piti 'imainun
 'umpax muka rokēñun;
 mēskukēsamaira 'umpax
 xēanun 'inánti 'ain,
 an bana uni ñuixunkē
 Jerusalēnnu 'ikē
 unikaman ñu 'aisama 'akē
 aka kamabi Judá menu 'ikē
 Israel unikamanribi 'aia.”
- 16 Nukēn 'Ibu kamabi kushiñu
 ax ka ēsai kiaxa:
 “Israel unikama mitsun
 kamina,
 an kēmēkinshi uni 'ēn bana
 ñuixunkē unikama ax kikē
 a kamina kuatima 'ain.
 Atúxa kikē ax atúnbi sinanx
 kēmēishi,
 usai ka 'iti 'ikē kiox kikē 'ikēn,
 'ēn kana usai karamina kiti
 'ai kixun atu kakēma 'ain.
- 17 Uikaman kara 'ēn bana
 kikēsabiokin 'aisama
 tankin timaia,
 atun ka mitsu kati 'ikēn:
 Kamabi mitsun 'akē
 ñukama ax upí 'ia.
 'Imainun ka 'ain sinánkēsa
 okinshia,
 an ñu 'akē unikamanribi
 mitsu kaia: Uisa ñu
 'atimabi ka mitsunu 'itima
 'ikēn.”

**An bana ñuikë Jeremías
munuma banaí kia**

- 18 ¿Uix kara anua Nukën 'Ibu
'unántisama 'inun timékë
anu 'iakëx?
¿Uin kara a isanan aín bana
kuakëx?
¿Uin kara axa kia bëmékin
kuakëx?
- 19 Ka kuat: Nukën 'Ibu nishké
ax ka nëtë masákuatsini
tunankuatsinkë usa 'ianan,
suñúan kushiira ukian ñu
këñubëtsinkë usaribi
'atima sinánñu unikama
ainan 'ikën.
- 20 Nukën 'Ibu nishké ax ka
uisakin kara ñu 'aisatania
usakin 'axma tantitima
'ikën.
Usa 'ain ka anun mitsun
ax ka asérabi 'ikë kixun
sinanan,
ënë ñukama upíira okin
kuati nëtë 'iti 'ikën.
- Nukën 'Ibu usai ka an
këmëkin bana ñuikë
unikama 'iti 'ikë kiax
kia ñuikë bana**
- 21 “Èsai ka Nukën 'Ibu kiakëxa.
'Èn kana an këmëkinshi
an 'èn bana ñuikë
unikama a xukëma 'ain,
'ianan kana uisa banabi 'èn
atu kakëma 'ain,
'aínbi ka atúxbi usai 'iti
kuëëanx 'èn anë ñui
banati sinanx bënëruxun
'aisatanxa.

- 22 'Aínbi ka anu 'ëx 'ikë anu
kuanxun kuni 'èn bana
kuakë 'itsíanxa, kuaxun ka
'èn bana 'èn unikama
ñuixunkë 'itsíanxa;
usakin 'akin ka atun ñu
'atima 'akëkama
ënun 'imianan 'atimái
tsókë akama ënun 'imikë
'itsíanxa kiax ka kiakëxa.”
- 23 Èsai ka Nukën 'Ibu asérabi
kiakëxa:
“Èx kana 'ura 'iananbi
'urama 'aish Dios 'ain.
- 24 ¿Uix kara 'èn istimaisakiax
unëti 'ik?
'Èx kana nafkamë 'ëonu
'ianan kamabi menuribi
'ain.
'Èx min 'Ibu 'aish kana èsai
kin kiax ka Dios kiakëxa.
- 25 Èsai ka Nukën 'Ibu kiakëxa:
'Èn kana kuan an bana
ñuikë unikamax ka atúnbi
namátankëx këmëi 'èn
isana namámikin atu ká
kiax kia.
- 26 ¿Uínsaran kara an
këmëkinshi bana ñuikë
unikama atun, 'èn usai
kinun kakëxumabia
këmëkin atúnbi sinánkin
bana ñuikankë a ënti 'ik?
- 27 Usa 'ain ka këmëkinshi
an bana ñuikë unikama
an namákë bëtsi
ñuixunkin, 'èn unikama
'ëmi manunun 'imia,
usakin ka aín chaitiokë
kamanribi Baal rabikin 'è
manuakëxa.

- 28 ¡An Dios kikë bana ñuikë unin namáxun ka aín namákë ashi bëtsi ñu ñuikinma ñuiti 'ikën, 'aínbí ka uin kara 'ën bana ñuia an 'ën banaishi ñui kiti 'ikën! Usai ka Nukën 'Ibu kiakëxa.
- 29 ¡Nun karanuna basikëñun trigo abëtan sënën kara kixun tupúnti 'ain! 'Ëx kikë bana ax ka tsi rëkirukësa 'imainun achúshi manë taxuñunën mapara tukapakësa usaribi 'ikën. 'Ëx min 'Ibu 'aish kana ësai kin.
- 30 Usa 'ain kana 'ëx an këmëkinshi bëtsibë paránankin 'ën banaisa kixun bana ñuikë unikama ami nishin kiox ka asérabi Nukën 'Ibu kiakëxa.
- 31 'Ëx kana an bana ñuikë unikama sinánñuma kuainxun an bëtsin bana ñuikë ami nishin.
- 32 'Ëx kana an bana ñuikë unikama an këmëkinshi namákë ñuixunkin 'ën unikama; bëtsiokin sinánmia. 'Ën kana xukin uisa bananbi kakëma 'ain, usa 'aish ka 'ën unikama 'akinsama 'ikën. 'Ëx min 'Ibu 'aish kana asérabi ësai kin.”

**Jerusalénnu tsókë unikamax
an bana ñuikë Jeremías
'akatsi kia ñuikë bana**

26 ¹Anua Joaquím kakë uni Josíasnën bakë bëchikë an Judá menu 'apu 'ikin pëukë

'ain ka, Nukën 'Ibun Jeremías abë banakin, ²ësokin kakëxa: “Anuxun 'ë rabiti 'ën xubunu 'ikë me mëníokë anu nirakëxun, kamina 'ën mi kakë banakama axa Judá menu 'ikë ëmakamanuax anuxun 'ë rabiti 'ën xubunu ukë unikama kati 'ain. Kakin kamina kamabi 'ën mi kakë banakama a ñuixunkin tëokima kati 'ain. ³Usakinmi kakëxun kuakin sapi ka atun 'akë ñu 'atimakama a ënti 'ikën, usakin ënia sapi kana atun ñu 'atima 'akë kupí tëmëramikin, 'ën usakin 'ati sinánkësokin 'atima 'ain.

⁴Ësokin kamina atu kati 'ain, 'ëx min 'Ibu 'aish, kana usai kia kixun kamina kati 'ain: Mitsun kamina 'ën kakëxun kuama 'ain, usa 'ixun kamina 'ën kakësabiokin 'aiman, ⁵an bana ñuikë 'ën unikama 'itso-kin xutia xutiabi, kamina an kakë banakama kuaisamatankankë 'aínbí kamina atun bana kikësokin 'akankëma 'ain, ⁶usa 'ain kana mitsunmi 'ën kakëxun kuaisama tankëbëtan anuxun 'ë rabikë xubu ënë Silónu 'ikë a 'asaribiokin 'ati 'ain. Usakin 'akëbë ka Jerusalén ëma ënëmi kuaiti 'ikën.”

⁷Jeremías an bana ñuikë an anuxun Dios rabiti xubu anuxun bana ñuia ka sacerdote 'imainun këmëkin an bana ñuikë unikama 'imainun kamabi unikaman kuakëxa. ⁸Usa 'ain ka Diosan a kakë banakama atu katan-
këxa sënënia, sacerdotekama 'imainun an këmëkinshi bana ñuikë unikama 'imainun kamabi unikaman, ñatankin bikin kakëxa:

“¡Mix kamina 'akë 'iti 'ain! 9¿Uisa 'aish kaina mix rakuétimaishi Nukën 'Ibun anë ñui anuxun a rabiti xubu ënëx ka Silónu 'ikë ax 'iásaribiti 'iti 'ikë, kianan ënë ëmaxribisa anu uni 'ikëmasa 'itánun masókë 'iti 'ikë kiox kin?” Usai kiox sënénkë ka kamabi unikaman anuxun Dios rabiti xubunu Jeremías bëararakankëxa.

10Usai 'ikania ñuia kuati ka, Judánu 'ikë aín kushibukama ax, anua 'apun xubu 'ikë anuax kuankëxa anuxun Dios rabiti xubu xëkuë ió 'ikë anu rikiankëxa, anu ka añu kara 'akanxa kixun istankëxun mëníoti anu tsóbukankëxa.

11Usa 'ain ka sacerdotekama 'imainun an këmëkinshi bana ñuikë unikama atun aín kushibu 'imainun kamabi unikaman kakëxa: “Ënë unix ka 'akë 'iti 'ikën, ax ka ënë ëma ñui 'atimati banaia. Mitsúnbi kamina axa usai kia mitsun pabitanbi kuakan.”

12Usai kitankëxa atux sënénkëbëtan ka Jeremíasnën aín kushikama 'imainun kamabi uni timékë a ësokín kakëxa: “Nukën 'Ibunbi ka 'ë xuaxa aín anë ñui rakuétimaishi bananun, 'ianan anuxun a rabiti xubu ñui kianan ënë ëma ñui kinun, mitsúnbi kamina 'ëx kikë bana a kuakan.

13Mitsux mi 'atimati tsókë a ënkin kamina, upíokin ñu 'akánti 'ain mitsun 'Ibu Dios kikësa okinshi kamina 'ati 'ain, usaími 'ikankëbëtan ka axa ñu 'atima ka 'inúnuxun 'aia ax kikë, a 'ëx kikë ñukama 'imitima 'ikën. 14Usa

'ain kamina mitsun kamina 'ë ñatankan usa 'ain, uisa kaina oisatani usokin 'ë 'akánti 'ain. 15'Aínbi kamina mitsun upíokin ënë 'unánkanti 'ain: mitsunmi ñu 'atima 'akëmabi ënë ëmanu 'ikë unikama-bëtan 'ë 'ax kamina 'uchokë 'ikanti 'ain; asérabí ka Nukën 'Ibunbi 'ë ënë bana upíokin ñuianan kamabi a ñukama chikinakin ñuinun 'ë xuaxa.”

16Usa 'ain ka aín kushibu 'imainun kamabi unikaman sacerdotekama 'imainun an këmëkin Diosan bana 'ikëmabi bana ñuikë unikaman kakëxa: “Ënë uni a kupín nun 'ati ñu 'atima ka 'aíma 'ikën; ënë unin ka Nukën 'Ibu Diosan anën nukama kaxa.”

17Usakin kai atux sënénkëbë atúxribi nirukin ka aín kushibu raírinënríbi anu timëkamë 'ëokë unikama a kakëxa: 18“Anua Ezequías Judá menu 'apu 'ikë a barikaman ka Miqueas Moréset kakë ëmanu 'ikë an, kamabi uni Nukën 'Ibun anën Judá menu 'ikë unikama ësokín kakëxa:

Nukën 'Ibu kamabi kushiñu ax ka ësai kioxaxa.

Sión ëma ax ka unin anu ñu 'apáti me buinakë usaríbi bërúti 'ikën,

Jerusalén ëmax ka anu uni 'ikëma me 'i ñankáishi 'iti 'ikën,

usa 'ain ka aín bashi anuxun a rabiti xubu 'ikë anu chuku 'atimashi kóti 'ikën.

19¿'Apu Ezequías 'imainun kamabi Judá menu 'ikë unikaman

kara an bana ñuikë uni Miqueas rëtäakëx? Usakin 'ati ka sinánma 'ikën: 'apun ka ami rakuékin Dios atuisa nuibanun kixun kakëxa. Usa 'ain ka Nukën 'Ibun usai ka ñu 'iti 'ikë kixuan aín unikaman ñuia usaía atunu 'inun ñu 'atima 'imiama 'ikën. ¿Usa 'ain karanuna nukaman an bana ñuikë uni 'atankëxun chaiira 'ucha papikë 'iti 'ain?" (Kiax ka 'ain tukurikubu unikama atux kiakëxa.)

²⁰An uni bana ñuixunkë Urías, Semaíasnën bakë bëchikë Quiriart-jearim kakë ëma 'ikë uni axribi ka ënë me 'imainun ëma ñui Diosan usai kinun kakëx Jeremías kikësaribiti kiakëxa.

²¹'Apu Joaquím, 'imainun an ñu mëëxunkë unikama 'ianan aín kushibu akaman ka usaía Urías kikë bana kuakëxa, kuakin ka 'akatsi kixun bariakëxa. 'Aínbi ka an bana ñuikë Urías a bana kuax 'apumi rakuéti Egipto menu abákëxa. ²²'Aínbi ka 'apu Joaquímnën Elnatán Acbor aín bakë bëchikë 'imainun bëtsi unikama Egipto menu xuakëxa, ²³xukëx kuanxun ka Egipto menua bitsínkin bëxun 'apu Joaquím a Urías 'inánkëxa, 'inánkëxun ka Joaquímnën, 'atankëxun anu uni ñuñumakama maínti 'akë anu maínun unikama 'amiakëxa.

²⁴Usa 'ain ka Ahicam, Safánën bakë bëchikë axribi an bana ñuikë Jeremíasnën rabanan nëëti kiakëxa, kikëbëtan ka an 'ati unikama 'ináma 'ikën.

Israel unikama atun menubi riküatsintëkëan ñuikë bana

31 ¹Ësai ka Nukën 'Ibu aséra-bi kiakëxa: "A nëtëan ami nishkë unikaman Babilonia menu uan atun menubi utëkëan anun kana 'ëx kamabi ñaká Israel unikaman Dios 'iti 'ain, 'imainun ka atux 'ën unikama 'iti 'ikën."

²Ësai ka Nukën 'Ibu kiaxa:

"Anu uni 'ikëma menuxun kana bamatinuaxa iékë unikama 'ëx kana nuibanan irakë, 'ai kixun 'unánun atu 'akiankën.

Uínsaran kara Israel unikaman anu atux upiti tanti baria anun kana,

³'ëx kana bërámabi ami mërakën.

'Ën kana nuibairakë 'ixun atu bëríbi xëñibua 'aínbi nuibatin,

usa 'ixun kana uisokin karana nuibakë usabi okin mitsu nuibatin.

⁴'Ën kana amiribishi atun ëma atëkënun amiti 'ain.

Usokin 'axunkëx ka atun manë sharíkati sharíkai ransai kuëënkanti 'ikën.

⁵Amiribishi ka Samaria matákamanu uvas 'apákanti 'ikën, 'apáxun ka uín kara uvas 'apáxa an aín bimi pi 'itsaira kuëëni tsókanti 'ikën.

- 6 Usa 'ain ka anúan an
bëruánkë unikama,
munuma kuënkëni
Efraínnën matákamanuax
kiti achúshi nëtë 'iti 'ikën.
Mitsux kamina anuxun
Nukën 'Ibu Dios rabi
Jerusalénnu kuanti uti
'ain kiox ka kiti 'ikën. Ax
ka nukaman Dios 'ikën.”
- 7 Ēsai ka Nukën 'Ibu kiox:
“Israel unikama Jacobnën
rëbúnki,
mitsux kamina munuma
kantai kuëeni ësai kikanti
'ain,
nux kananuna bëtsi ëma
kamasamaira 'ain.
Usa 'ain kamina ësai ki
kantakin mitsun bana
kuami ësai kikanti 'ain.
Nukën 'Ibun ka aín unikama
'akinkin iémiakëxa,
nukamax kananuna bëtsi
menu bua 'aishbi ñukëma
amiribishi utëkëan.
- 8 Ka kuat, 'ënbi kana aín
tsipumia 'ikë me anua
bëanan,
uínu kara me kuainakëakëxa
anuabi timëbëtsinkin
mitsu bëtëkënti 'ain.
Bëkëbë ka atubë bëxuñu uni,
aín niti bëtsikë unikama,
xanu ñuuitsíkëkama 'imainun
aín tuá bakënkëkama;
jatux ka 'aisamaira uni 'aish
amiribishi utëkënkanti 'ikën!
- 9 Ka kuat, abë banakin
ñukánan inkuatsini ka
ukanti 'ikën.

- Inkuatsini aia kana 'ën anua
'umpax 'itsaira 'ikë me
anu bëkin,
bai upí anun kuani uisaibi
ñumi tuaxkitima anun
uanti 'ain.
Usa 'ain kana 'ëx Israel
unikaman papa 'ain,
'imainun ka Efraíñëx 'ën
bakë bëchikë apansa
'ikën, kiox ka kiakëxa.
- 10 Bëtsi me kamanu 'ikë unikama,
mitsun kamina ësai kana 'ëx ki
kuati 'ain,
'ianan kamina parúmpapa
kuëbí 'ura tsókë unikama
aribi ñuixunti 'ain:
Nukën 'Ibun ka Israel unibu
'ikë nukama abístanun
'imiakëxa,
'aínbi ka amiribishi
timëtëkënkín bëruánxun
an ñuina bëruánkë unían
aín
ovejakama bëruánkë usaribi
okin 'ati 'ikën.
- 11 Nukën 'Ibun ka Jacobnën
rëbúnki,
aín unikama atusama
kushiira unikamanua
chikíankëxa.
- 12 Usakian chikinkëx
utankëx ka kuëeni
kantai Jerusalénnu 'ikë
matákamanuax kuënti
'ikën,
usai 'ia Nukën 'Ibun 'akinkin
ñu 'inánkëx ka: 'itsaira
kuëenkanti 'ikën kuëenika,
trigo 'imainun uvas baka
'akë vino 'imainun xëni

- 'ianan, ovejakama 'imainun vacakamañu 'iti 'ikën.
 Usa 'ain ka a unikamax an iémikëx amiribishi 'ain 'Ibu Diosmi katamëti aín menu tsókë 'aish unin aín xubu rapasu 'apáxun 'upiokin ñu bërúankësa usaribi 'aish, amiribishi ñusmatëkënima kushi 'ikanti 'ikën.
- 13 Usai 'ikëbë ka xanu chipash ransai kuëëmainun, uni bënákama axribi 'ikëbë uni apankama atúxribi usai 'i kuëënti 'ikën.
 Usai 'ia nuibakin kana: masá nuitukë a ënia kuëënun 'imiti 'ain, 'imianan kana masá nuitutia nitëxëkë usamaira 'inua kuëënun 'imiti 'ain.
- 14 'Ën kana sacerdotekamaribi upíira piti pinun 'imiti 'ain, 'ën unikamaxribi ka 'ën 'inánkëxun 'aisamaira ñu upírabu bitsi kuëënti 'ikën.
 'Ëx mitsun 'Ibu 'aish kana asérami ësay kin.”
- 15 Ësay ka Nukën 'Ibu kíaxa: “Ramá kakë ëma anua ka 'itsaira rarumati masá nuituti inia uni kuakanxa. Ax ka Raquel axa aín tuákama rabanan inkë 'iixa, usai 'ika uínbi kuëënmisamai aín tuákama bamakë 'ain ianxa.” (Usai ka kíaxa.)
- 16 'Aínbi ka Nukën 'Ibun ësokín kaxa:
 “Raquel 'itsaira ini kamina; min bëunan mëskuti intëkëntima 'ain, 'aínbi kana 'ën mixmi 'itsaira masá nuitukë a kupín min biti ñu mi 'inánti 'ain, usa 'ain ka mixmi masánuituti inkë 'aínbi: min tuákama ax ami nishkë utëkënti 'ikën.
 'Ëx Mitsun 'ibu 'aish kana asérami ësay kin.
- 17 Mín kamina uisa upí ñu kara minan 'inuxun 'aia a kaínti 'ain: min tuákamax ka amiribishi aín menu utëkënti 'ikën.
 'Ëx min 'Ibu 'aish kana asérami ësay kin:
- 18 'Ën kana Efraínën rëbúnkíkama 'itsaira masá nuituti ësay kíkania kuan:
 'Ëx kana bana kuakëma 'aish achúshi vaca tuá raëmisama usaribi 'iakën, usa 'ikëbi kamina min 'ë 'unánmamiakën; usa 'ain kamina amiribishi mi rabitékënnun 'ë 'imiti 'ain, mix kamina 'ën 'Ibu Dios 'ain.
- 19 'Ëx kana mi rabiti ëanx mix kíkesokín 'aíma mi 'ura 'ikësa 'ian, 'aínbi kana 'ën ñu 'akëkama ëni mimi sinántëkëan; usai 'ikin kana 'ën 'akë 'uchakama a mi ñuixua,

- usai 'i kana 'ën kisinu
kítimëti 'ian;
usai 'i kana katékësa 'ianan
ñuumasara tan,
'ën bënë 'ixun 'á 'uchakama
sinani kana usai 'ian.
- ²⁰ Efraínnu 'ikë unikama ax ka,
'ëx amira sinánkë bakë
bëchikë usaribi 'ikën;
usa 'aish ka ax 'ën
kuëëinrakë 'ën bakë
bëchikë 'ikën.
Usa 'ikë kana ñu 'atima 'aia
usakin kamina 'atima 'ai
kixun kan,
'aínbi kana ami manukima
usakin kamina 'atima 'ain
kixun kain;
usa 'ain kana 'ën nuitunën
upitani kuëëinkin,
atu 'itsaira nuibatín. 'Ëx min
'Ibu 'aish kana asérabi
ësay kin.
- ²¹ Israel unikama mitsun
kamina anúnmi kuankankë
mitsun bainu istisabi okin
'unánti oti 'ain:
anun kamina mitsun menubi
a isëtsini uin kuanti kara
kimashi utëkënti 'ain;
anunmi nikan baikama
akamina upiokin iskanti
'ain.
;Israel unikama mitsux
kamina,
amiribishi mitsun
ëmakamanubi utëkënkanti
'ain!
- ²² ;Uínsaran kaina 'ën kakësa-
biokin 'áma amami
amami kuani,

xanu tuá aín papan bana
kuatima nikësaime 'ikankë
a ënkanti 'ain?
'Ëx mitsun 'Ibu 'ixun kana
achúshi ñu ió okin ënë
menu 'akën,
xanúan 'ain bënë ënxun
bitëkënkë usaribi okin
ka Israel unikaman 'ëx
kikësabiokin 'anuxun
'ë mërati 'ikën. Kíax ka
kiakëxa.”

**Diosan an bana ñuikë
Jeremías uisaia Israel
unikama 'iti namámia bana**

- ²³ Nukën 'Ibu kamabi
kushiñuira, Israel
unikaman Dios ax ka
ësay kíaxa: “Uínsaran
kara 'aisama ñu inuti
tsóa 'aishi Judánu 'ikë
unikama aín menu kuania
anun kana 'ën amiribishi
buántëkënti 'ain, anun
ka upiti tsóti 'ikën: nun
kananuna Nukën 'Ibu
Diosan kakëxun 'ain
bana tankin anunu tsókë
anuxun 'aisatani, an nu
upiokin sinánxunun,
usokëxun kananuna
nukamanribi kamabi ñu
upiokin 'ati 'ain.
- ²⁴ Usa 'ain ka Judá
menuax umainun atun
ëmakamanuax kuan akama
kuantëkëni, naën tëkë
unikama 'imainun an ñuina
'arakakë bërúankë unikama
a menu tsóti 'ikën.

²⁵Anuxun kana axa numikékama a ain piti 'inánan, axa xëaima kushiñuma 'i atsánkë akaman xëati ñu 'itsaira 'inun 'imiti 'ain” Kiax kiakëxa. ²⁶Ësokin namati kana 'ëx bësuakën. Bësuokin kana 'ën namákë anunbi upí tankën.

²⁷Ësai ka Nukën 'Ibu asérabi kia-këxa: “Ka kuat, kamina kuakanti 'ain, anun 'ën uni kaikamë 'ëomainun ñuinakamaribi 'aisa-maira Israelnu 'imainun Judá menu 'imiti achúshi nètë ka 'iti 'ikën. ²⁸'Imainun kana uisokin karana 'ën bërámabi ëchíkin rurupakin menu pakëtanun 'aisama okën usaribikin, bërúanxun amiribishi birutëkënkin 'anun 'amitëkënti 'ain. 'Ëx mitsun 'Ibu 'aish kana asérabi ësai kin.

²⁹Usa 'ain ka a nètë 'ikëbë uíxbi amiribishi ësai kitëkëntima 'ikën: Atun papan ka uvas kacha piaxa, usa 'aínbi ka atun bakë bëchikë-kama aín xëta xëmanxëtia kitima 'ikën.” ³⁰'Aínbi ka uin kara uvas kachakë piaxa, ax aín xëta xëmanxëti 'ikën. Usa 'ain ka achúshi achúshi uni uix kara 'uchaia ax aín 'uchakë anunbi bamati 'ikën. Kiax ka kiakëxa.

³¹Nukën 'Ibu ka ësai asérabi kia-këxa: “Ka kuat, kamina kuakanti 'ain achúshi nètë ka anun Israel unikama 'imainun Judánu 'ikë unikamabëtan achúshi ñu ió okin 'atëkënti 'iti 'ikën.” ³²Ënë achúshi ñu 'ati ax 'ën aín chaitiokékamabëtan 'asa usama 'iti 'ikën, atun ka Egipto menua 'ën mëkënan tuínxun 'akësokin chikinkëxunbi; 'ëx atun bënësa 'aínbi ka 'ën

atubëtan 'ën 'akë achúshi ñu ax kikësabiokin 'aisama tankëxa. 'Ëx mitsun 'Ibu 'aish kana asérabi ësai kiakën. ³³Usa 'ain ka achúshi ñu mëníokin 'ën Israel unikamabëtan anun 'ati nètë aia, usa ka 'iti 'ikën: Anun kana 'ën bana aín nuitu mëu upíokin sinankian manukima aín maxkátan 'unánun 'amiti 'ain. 'Ëx kana atun Dios 'iti 'ain, 'imainun ka atux 'ën unikama 'iti 'ikën. 'Ëx mitsun 'Ibu 'aish kana asérabi ësai kiakën. ³⁴Usa 'ain ka uínsaranbi uínbi bëtsi uni usa ka Nukën 'Ibu 'ikë kixun 'unámitima 'ikën, an 'unánkë unikama 'imainun aín aintsikama 'ëa 'unánun 'unánmitëkëinsama 'iti 'ikën, atun ka kamaxunbi uni apanbu 'imainun tuáxura kamanbi ka Dios 'ikë 'ë 'unánkë 'iti 'ikën. 'Ën kana atun ñu 'atima 'akékama mënioxunkin, atun 'uchakékama a amiribishi sinántëkëntima 'ain. 'Ëx mitsun 'Ibu 'aish kana asérabi ësai kiakën.

³⁵Nukën 'Ibu an bari nètën
pékati 'anan
'uxë 'ispa akamaribi an imé
pékati 'á,
an ka parúmpapa bëchunia
aín bëchun xukirui
bananun 'imia,
aín anë ka Nukën 'Ibu
kamabi kushiñu kakë
'ikën, ax ka ësai kiakëxa:

³⁶“Achúshi nètën 'ën anubi
'itiokin
'ën nankë a tanti banakama
kikësokin 'aima ka nètën,
Israel unikama 'ën uni 'itima
'ikën.

- 'Ëx mitsun 'Ibu 'aish kana aséjabi äsai kiakën.
- 37 Ësai ka Nukën 'Ibu kiaxa: achúshi nètën kara unin naíkamë 'ëo tupúanan meribi aín tapunkama ñachati 'ikën, a nètën kana 'ën uni Israelkama kuëenkima atu timati 'ain, atun kamabi ñu 'atimakin 'akë kupí. ¡'Aínbi ka únsaranbi a ñu 'itima 'ikën!
- 'Ëx mitsun 'Ibu 'aish kana aséjabi äsai kiakën.”
- 38 Ka kuat, äsai ka Nukën 'Ibu aséjabi kiakëxa: “Achúshi nètë ka anun 'ën ëma 'atëkënti nètë 'iti 'ikën, 'akin ka torre Hananel kakë anuxunbi 'abianxun aín xëputi 'ipitiu 'ikë anubi sënëonkin 'akë 'iti 'ikën.
- 39 Usa 'ain ka anua sënënkë aín tupunkë ax puntëira kuani Gareb kakë matá me sënënkë anuax, Goá kakë me amibi kuainakëkë 'iti 'ikën.
- 40 Kamabi me sapankama anua uni ñuia maínkë a 'imainun anua chimapu unin pukë, 'imainun kamabi me axa Cedrón kakë xëxá anubi sënënakëkë a 'imainun, amiaxa bari urukë anua 'ikë xëputi 'ipitiu 'ikë Caballo kakin anëkë akamaxbi ka 'ënan 'iti

'ikën, usa 'ain ka kamabi ënë mekamax únsaranbi rurupakin 'atima okëma a ñukamax 'iti 'ikën.”

Baruc kakë unin kirika tarankë anuxun Dios rabiti xubunuxun isa ñuikë bana

- 36** ¹Anúa Josíasnën bakë bëchikë Joaquím ax Judá menu 'apu 'ikë rabé 'imainun rabé baritia 'ikë 'ain ka Nukën 'Ibun an bana ñuikë Jeremías kakëxa:
- ² “Achúshi kirika tarankë anu kuënëokëma bixun kamina kamabi usaía Israel 'imainun Judá menu 'ikë 'imainun bëtsi mekamanu 'ikë unikama ñuikin 'ën mi kakë banakama kuënëoti 'ain, kuënëokin kamina anúan Josías 'apu 'ikë anun kakin pëua 'ixun bëríbi 'ën mi kakë banakama a kuënëoti 'ain.
- ³ A banakama kuakin sapi ka Judánu 'ikë unikaman 'ën atunu ñu 'aisama 'imíti sinánkë a 'unánkin, atuan ñu 'atima 'ati sinánkë a ënti 'ikën, usakin a banakama kuakin ënia kana atun ñu 'atima 'ai 'uchakékama a mëníoxunti 'ain.” Kiax ka kiakëxa.
- ⁴Usa 'ain ka Jeremíasnën Baruc Neríasnën bakë bëchikë

a kuëankëxa, kuënkëxa aia ka kamabi usakin Diosan kakë bana-kama ñuixuankëxa, ñuixunkëxun ka Barucnën achúshi kirika tarankënu a banakama kuëneokëxa. ⁵Usakin kuëneomitankëxun ka Jeremíasnën Baruc kakëxa: “Ka kuat, 'ë ka anu kuainsama okin bëarakania usa 'ain kana anuxun Nukën 'Ibu rabiti xubunu kuainsa tanibi kuaniman. ⁶Usa 'ain kamina mix kuantu 'ain. Anua piti mëeti nëtë 'itëkënkëbë kamina kirika tarankënumi 'ën kakëxun kuëneokë banakama a anuxun Dios rabiti xubunua timékë a 'imainun kamabi uni Judá ëma kamanuaxa ënu ukë atun kuanun mitsun 'Ibun banami kuëneokë ënë min isi kuantu 'ain. ⁷Usakin mi 'aia kuati sinanakin sapika atun ñu 'atima 'akëkama Nukën 'Ibu chikinaxunkin ënti 'ikën. Usa 'ain ka Nukën 'Ibu 'itsaira nishaxa, usa 'ain ka usakin unikama 'akatsia kikë ax 'aisama ñuira atunu 'iti 'ikën.” ⁸Usakin an bana ñuikë Jeremíasnën kakëxun ka Barucnën an kakësabiokin kamabi 'akëxa: 'aika anuxun Dios rabiti xubunu kuanxun kirika tarankënu kuëneokë Nukën 'Ibu kikë bana-kama a unikaman kuanun 'isi kia-këxa.

⁹Apu Joaquím Josíasnën bakë bëchikë axa mapai achúshi baritia Judá menu 'apu 'ikë 'aían nueve 'uxë 'irukë anun ka Jerusalënnu tsókë 'imainun Judá menu 'ikë ëmakanuaxa Jerusalënnu ukë akamax ka samákin pikëmëti

Nukën 'Ibu kuëentanun 'ai anu 'ikankëxa. ¹⁰Usai anu 'ikankë 'ain ka anuxun Dios rabiti xubu 'ukëmëu me mëníokë anun kuanx xëpúti ió kakë anun atsínti anua Israel uni Safán suntárunën kushi aín bëchikë Guemariás ax kirika kuëneoi tékë manámi anu atsíankëxa, anuxun ka Barucnën kamabi unikaman kuanun kirika tarankënu Jeremíasnën kakëxun kuëneokë banakama a isnun 'ai kiakëxa.

**Baruc kakë unin kirika
tarankënu kuëne bana
'apubë tékë unikaman
kuanun isi kia**

¹¹Achúshi uni Micaías kakë Guemariásnën bakë bëchikë Safánën xuta, an ka Barucnën kirika tarankënu Dios kikë bana kuëneokë a isi kia kuakëxa, ¹²usa 'ain ka a kuabiani 'apun xubu anua an kirika kuëneokë uni tékë anu kuankëxa, anu ka kamabi axa 'apubë tékë aín kushikama timékë 'iakëxa: ax ka Elisamá an kirika kuëneokë a 'iakëxa, 'imainun ka Delaías Semaíasnën bakë bëchikë, Elnatán Acbornën bakë bëchikë, Guemariás Safánën bakë bëchikë; Sedequías Hananíasnën bakë bëchikë, 'imainun 'apubë tékë uni raíri akamaribi 'iakëxa. ¹³Usa 'ain ka Micaíasnën kamabi unikaman kuamainúa kirika tarankënu isi kia Baruc kuabiankë a ñuixuankëxa.

¹⁴Ñuixunkëxun kuatankëxun ka 'apubë tékë unikaman Jehudínën

papa Netaníasnën bakë bëchikë Selemíasnën papa Cusí aín bakë bëchikë a xuakëxa, xukin ka unikaman ismainunbi isi kikä a kirika uania kuanun Baruc katánun kixun kakëxa. Xukëx kuanxun kakëxun kirika tarankë a bibiani kuanx ka atunu Baruc bëbakëxa, ¹⁵bëbaia ka atun kakëxa:

—Nu rapasu tsóbukin kamina kirika tarankë mi bëkë a nukaman kuanun isi kiti 'ain. Kakëxun ka Barucnën atu iskin 'axuankëxa, ¹⁶usokin 'axunkëxun kuatishi ka 'itsaira rakuéti bëtsibë bëtsibë isánani kanankankëxa.

—Ënë banakama kananuna 'apu bënëkin kati 'ain. ¹⁷Usai kanantan-këxun ka atu achúshinën Baruc kakëxa:

—Nukama karamina uisokin ënë banakama kuënëo ñuixunti 'ain. ¹⁸Kixun kakëxun ka Barucnën kakëxa:

—An bana ñuikë Jeremías anbi ka usokin kuënëonun 'ë kaxa, kakëxun kana 'ën mëkënanbi kirika tarankënu kuënëon. ¹⁹Usa 'ain ka achúshinën Baruc kakëxa:

—¡Mi 'imainun Jeremías ka uínbi 'unántisamanu unëti kuantí 'ikën!

'Apu Joaquímnën kirika tarankë a xaró ñuikë bana

²⁰'Apübë tékë unikamax ka anua Elisamá kirika kuënëoi tékë anubi kirika tarankë a nabiani aín xubu anuabi na kuakë banakama 'apu kai rikiankëxa. ²¹Rikianxun kakëxun ka 'apun Jehudí kirika tarankë anua Elisamá kirika

kuënëoi tékë anua bitánun xuakëxa, xukëx kuaxun bitsínkin bëxun ka Jehudínën 'apu 'imainun a rapasu 'ikë aín unikama kuanun isi kiakëxa. ²²A nëtën ka nueve 'uxë 'irukë anun mita 'ain xubu panaitsi anua tsi tikakë 'iakëxa. ²³Usa 'ain ka anuxun Jehudínën iskin rabé 'imainun achúshi okin 'anan rabé rabé okin anua bana sënënkë anu sënëonkëtibi ka 'apun manë xëtökën tëaxun tëaxun tsi rëkirukënu xarátanun 'aruakëxa. Usakin 'akin ka kirika tarankë kuënëokë a xarokin këñuakëxa.

²⁴Usokin kamabi kirika iskin 'aia kuatíbi ka 'apu 'imainun aín unikamax rakuëanan masánuituti anun paëama 'ikën. ²⁵Usokin 'aia ka Elnatán, Delaías a 'imainun Guemaráas an munuma banakin 'apu kirika kuënëokë tarankë a xaroxuma 'anun kakëxa, 'aínbi ka atun kakëxun 'apun kuaisama tankëxa. ²⁶Kuaisama tankin ka aín aínsi 'ibuirá Jerahmeel a 'imainun bëtsi Israel uni 'ibuirama, Seraías Azrielnën bakë bëchikë a 'imainun Selemías Abdeel ain bakë bëchikë akama, an Dios kikä bana ñuikë Jeremías 'imainun an kirika kuënëoxunkë Baruc ñatanun kixun kakëxa. 'Aínbi ka Nukën 'Ibunbi a uni rabé unëkë 'iakëxa.

Jeremíasnën amiribishi kirika tarankënu kuënëonun 'amitëkëan bana

²⁷Usakin Jeremíasnën kakëxuan Barucnën kirika tarankë kuënëokë a 'apun nënkë 'ain ka Diosan, Jeremías kakëxa: ²⁸“Amiribishi

bëtsi kirika tarankë bitëkënxun kamina anu kamabi a painmi kuënëomikë 'ikëbia 'apu Joaquím Judánu 'ikë an xarokë a bana-kamabi kuënëonun 'amiti 'ain. ²⁹Ësokin kamina kati 'ain: Ësai ka Nukën 'Ibu kiaxa: Mìn kamina kirika tarankë a nëëanan Jeremías atima banan uisa kupí anu kuënëo-kin Babilonianu 'ikë 'apux isa aimama 'ima, ënë ëma masó-kin uniñuma 'ianan ñuinañuma 'ítánun këñui aia kixun kan. ³⁰Usa 'ain kana 'ëx Dios, 'ixun ësokin mi kain, Joaquím Judánu 'ikë 'apu, mìn rëbúnkinëx ka David 'iásaribiti 'apu 'ítima 'ikën. Usa 'ain ka uínbi mi ñuia mainiama nëtën ëman rakákë bari xanan 'abaitia iméríbi matsi 'ibúkë anribi min nami 'ati 'ikën, ³¹mi 'imainun ka mìn rëbúnkikama 'imainun an mi mìn xubunuxun ñu mëëxunkë unikama atun 'uchakama kupín 'atima oti 'ain. 'Anan kana mitsunu 'imianan Jerusalénnu tsókë 'imainun Judánu tsókë unikamanuribi ñu 'aisama 'imiti 'ain 'ëx kiabimi mitsun kuai-sama tankë axa atunu 'inun.”

³²Usakin kakëxun ka Jeremíasnën bëtsi kirika tarankë bixun an kirika kuënëoxunkë Baruc a 'inánkëxa, 'inánkëxun ka Jeremíasnën kamainun Barucnën a paian bëtsi kirika tarankënu kuënëokëbia 'apu Joaquímnën xarokë a bana kamabi kuënëo-këxa. 'Anan ka Jeremíasnën a pain kuënëokë banakama a kuakësabi 'ítánun amiribishi bëtsi bana-kamaribi kuënëomiakëxa.

**Jeremías 'apu Sedequíasnën
Dios ñukáxunun
kixun ká bana**

37 ¹Babilonianu 'ikë 'apu Nabucodonosornën ka Judá menua 'apu 'inun, Sedequías Josíasnën bakë bëchikë a 'imiakëxa, 'imikin ka Jeconías Joaquímnën bëchikë a 'apu 'ikëbi chikíankëxa. ²'Aínbi ka 'apu Sedequías 'ianan, abëa aín xubunu tëëkë unikama 'imainun unikamanbi an Dios kikë bana ñuikë Jeremíasnën usakin kanun Diosan kakë banakama unikaman kuama 'ikën.

³Usa 'ain ka 'apu Sedequíasnën Israel uni rabé, an bana ñuikë Jeremíasbë banatanun xuakëxa, akamax ka Jucal Selemíasnën bakë bëchikë 'imainun sacerdote Sofonías Maaséasnën bakë bëchikë a rabé xukin ka ësokian katánun kakëxa: “Nukama kamina Nukën 'Ibu Dios ñukáxunti 'ain.”

⁴A nëtëkaman ka sipunu atsímíti ñatankëma pain 'aish unikamanu kuaní niakëxa. ⁵Usaia 'imainun ka faraónën suntárukama Egipto menuax chikíkë 'iakëxa. Chikíkiani kuania kuati ka Babilonio suntárukama an Jerusalén bëarabuinxun 'akë atux ka aia kixun ñuikania kuati anuax chikikankëxa.

⁶Usa 'ain, ka Nukën 'Ibun an bana ñuikë Jeremías abë banakin an ësokin kanun kakëxa, ⁷mìn kamina ësai ka Nukën 'Ibu Israel unikaman Dios ax kiaxa kixun axa ukë unikama kati 'ain: “Judánu

'ikë 'apu an 'ëbë banati uni xukë a kamina kati 'ain, axa ukë faraónën suntárukama axa a 'akini ukë ax ka bainu bërúkiani Egiptonu kuantë-këanxa. ⁸Usa 'aínbi ka Babilonio suntárukaman utëkëntankëxun Jerusalén ëmanu 'ikë unikama 'anan ñatan kin bianan aín ëma nénti 'ikën. ⁹Ëx mitsun 'Ibu 'ain kamina bërúankati 'ain: mitsúxi paránani kamina ësai kitima 'ain, Babilonio unikamax ka rikianxa, usa 'ain ka amiribishi nu 'ai utëkëntima 'ikën kiox kamina kitima 'ain, usai ka 'itima 'ikë usa 'ain. ¹⁰Imainun ka mitsubë 'akanankënxun mitsun kanankin atun suntárukama 'akëbëbi uiti kara 'akin ramiokë anua 'ikë atun 'utanu 'iti 'ikën, a unikaman ka amiribishi nirutëkënkín ëma nénti 'ikën. Kiox Nukën 'Ibu kiakëxa.”

An bana ñuikë Jeremías sipuakan ñuikë bana

- ¹¹ Usa 'ain ka Babilonio suntárukama Jerusalén 'anux ami 'ikuaiaxi faraónën suntárukama ka 'aia kixun kuati anuax chikíakëxa,
- ¹² usa 'ain ka an bana ñuikë Jeremías Jerusalén ëmanuax achúshi me kasunankë Benjamínën menu kuanxun aín 'aintsi 'ibukama 'inánan, anribi ainan 'inun me bitsi kuankëxa.
- ¹³ 'Aínbi ka Benjamínën xëputi kakë anu bëbakëbëbi

achúshi uni Irías kakë Selemíasnën bëchikë Hananíasnën xuta suntárukama an ëma bërúankë 'ain kushi capitán ax anu 'iakëxa, an ka Jeremías kuaniabi bërunkin kakëxa:

—Mix kaina Babilonia unika-manu abati kuani ain.

¹⁴ Kakëxunbi ka Jeremíasnën kakëxa:

—¡Usama ka, aséabi kana kin 'ëx kana Babilonio unikamanu abátankëx anu 'inamëti kuaniman!

'Aínbi ka Iríasnën usakin kakëxunbi kuaisamatankin ñatanbiankin 'apun unikamanu buánkëxa.

¹⁵ A unikaman ka 'itsaira ami nishkin an bana ñuikë Jeremías mëetankëxuan an bërúankë suntárukaman sipuanun kakëxa, anu uni xëpútia Jonatán an kirika kuënëokë an aín xubunu 'akë anu xëpúnun 'amiakëxa. ¹⁶ Usakin sipuakin ka Jeremías 'ukëmëuira anua 'itsa nëtë 'itinu sipuakëxa. ¹⁷ Usakin 'akë 'ain ka 'itsa nëtë 'ikëbëtan 'apu Sedeqúasnën aín xubunu an bana ñuikë Jeremías buánxunun kixun kakëxa, kakëxun buánkë ka unin kuanuma ñukákëxa:

—¿Mi kara min 'Ibun 'ë ñuikin achúshi banabi kakëma 'ik?

Kixuan kakëxun ka Jeremíasnën kakëxa:

—Usa ka, ax ka ësa 'ikën: mix ismina 'apu 'ai, 'aínbi ismina mix Babilonianu 'ikë 'apun aín unikama bimikë 'iti 'ai kiox ka kía.

¹⁸Usakin katankëxun ka an bana ñuikë Jeremías anribi 'apu Sedequías ñukákëxa:

—¿Uisa ñu 'atimaira 'ai a tanti bana kikësokin 'aíma mimi 'uchanan, min unikamamiribi 'ianan, unikamami 'uchakë kara 'ë sipuakanx? ¹⁹¿Uinu kara an Dios kikë bana ñuikë 'ixunbi 'atimakin ñuikin Babilonianu 'ikë 'apun ka aín suntárukambëtan 'anan mitsun meribi 'atimotima 'ikë kixun ká unikama ax 'ik? ²⁰Usa 'ain kamina bërí ësokin mi kamainun mix 'apu ixun, 'ën mi ñukákësiokin 'ë 'axunti 'ain: Usa 'ain kamina amiribishi Jonatán an kirika kuëñökë ain, xubunu 'ë buántëkëñun 'amitima 'ain, anuax atuna bamai usa 'ain.

²¹Usa 'ain ka 'apu Sedequíasnën 'ain suntárukama anua atux 'ikë me mëníökë anua Jeremías 'iminun kixun kakëxa, usakin 'akë 'ikë ka kamabi nëtën pán ëmanua bixun uanxuanëxa. Usakin ka a ëmanua 'ikë bai anuxun pán 'akë kakin anëkë anua bixun 'inánëxa. Usakin ka a ëmanua pán këñutisama pain 'ain kamabi nëtën achúshi pánra 'inánëxa, usai 'ika Jeremías anua ëmanu 'ikë suntárukama 'ikë me mëníökë anu bërúakëxa.

**Jeremías achúshi me naëkë
ëskikënu tëmëramikin
ënkan ñuikë bana**

38 ¹Achúshi nëtën ka Jeremíasnën Jerusalënnu 'ikë unikama bana ñuixunia ënë

unikaman kuakëxa. Sefatías Matánën bakë bëchikë, Guedalías Pashurnën bakë bëchikë, Jucal Selemíasnën bakë bëchikë 'imainun bëtsi uni Pashur Malquíasnën bakë bëchikë ënë kaman ka ësai kia küakëxa. Ënë kamax a banakama 'ikën: ²“Nukën 'Ibu Dios ka ësai kiaxa: Uix kara ënë ëmanu bërútia atux ka 'akanani 'ianan numin 'iananbi 'insinan 'i këñuti 'ikën. 'Aínbi ka uikamax kara Babilonio unikamanu chikiti 'inamëtia akamax kuni bamatima 'ikën. ³Nukën 'Ibu ka ësai kia: Ënë ëma ka Babilonianu 'ikë 'apun suntárukaman ñatankë 'iti 'ikën. Usakin 'aia ka atu uínbi usakin kamina 'atima 'ai kixun katima 'ikën. Èsai ka Jeremías kiakëxa.”

⁴Usa 'ain ka aín unikama raírinën 'apu kakëxa:

—Ënë uni kanaanuna 'ati 'ain, aín bana kuakin ka suntáru axa ëmanu bërúkekama 'imainun kamabi unikama atúnribi bëtsiokin sinania. Ënë unin bana kuati ka suntárukama axa ëmanu bërúkë 'imainun kamabi unikama rakuétia.

⁵Kixun kakëxun ka 'apu Sedequíasnënríbi atu kakëxa:

—Ka kuat, asábi ka, mitsun kuëñkësa okin kamina a uni 'ati 'ain. 'Ën kana uisokin kaina 'akatsi usokin 'axuma 'anun mitsu kaiman.

⁶Usokian 'apun kakëxun ka Jeremías atun ñatantankëxun kini ëskikë 'umpaxñuma anu

nampákankëxa, a kinix ka 'apun bakë bëchikë Malquías ainan 'iakëxa, ax ka anua suntárukama an ëma bëruankë 'ikë me mëniókë anu 'iakëxa. Anua itsin nanpakë ax ka 'umpaxñuma 'aishbi me kini anu nisama chua 'iakëxa, anu ka Jeremías ënuma sënëni nanéax niakëxa.

⁷Usokin 'akë 'ain ka achúshi etiöpe uni Ébed-mélec kakë 'iakëxa, ax ka 'apun uni an unikama 'ësëti aín xubunu nankë 'iakëxa, an ka Jeremías ka me kinikë 'ukëmëu nipakë 'ikë kixun ñuia kuakëxa. Usa 'ain ka a nëtën 'apu bana mëniöi Benjamínën xëkuë kakë a 'urama timékankë 'iakëxa. ⁸Usa 'ain ka Ébed-mélec 'apun xubunuax chikíkiani 'apu kai kuankëxa, kuanxun ka Benjamínën xëkuë kakë anu tsókë mërakëxa, mëra kin ka ëso kin kakëxa:

⁹—'Ën 'Ibu, unikaman an bana ñuikë uni Jeremías usakin me naëkënu nipakë ax ka ñu 'atimaira 'akë 'ikën. Usa 'ain ka anuax a piti ñu ëmanu 'aíma 'ain numin bama-tisa tania.

¹⁰Kakëxunshi ka 'apun Ébed-mélec kakëxa: Treinta uni bibianxun kamina atubëtan bënëkinshi Jeremías me naëkënu bamakëmaishi bitsi kuantí 'ain. ¹¹Kakëxun unikama buani kuanx ka Ébed-mélec anua 'apun xubu 'ikënu chupa bukúnkë anua uiti chupa xënikara bibiankë, a itsin nanpákin ka Jeremías me naëkë anua, ¹²ëso kin kakëxa:

—Chupa xënikama ënën kamina min pëñanu mima itsin rashutia usa 'ain përabukuti 'ain kixun kakëxa.

Kakëx ka Jeremías usai 'iakëxa. ¹³Usai 'ikëbëtan ka unikaman itsi sarakapakin nanpakëbëa anun tékërekia itsinbi bëruakëxa. Usokin 'akëx kuanx ka anua suntárukama 'ikë me mëniókë anu Jeremías bëruakëxa.

**'Apu Sedequías an
bana ñuikë Jeremíasbë
bana ñuikë bana**

¹⁴Achúshi nëtën ka 'apu Sedequíasnën aín suntárukama anua an Dios kikë bana ñuikë Jeremías bënun 'amiakëxa, ax ka anuxun Dios rabiti xubu xëkuë rabé 'imainun achúshi anun atsinti 'ikë anu 'iakëxa. Anuxun ka 'apun kakëxa:

—'Ën kana mi 'achúshi ñu ñukatín, usa 'ain kamina kamabi ñu min 'unánkëkama asé rabi 'ë kati 'ain.

¹⁵Kakëxun ka an bana ñuikë uni Jeremíasnën 'apu kakëxa:

—'Ën min ñukákëxun mix, 'apu 'ikë kakëxun kamina min 'ë 'anun 'amiti 'ain; 'imainun kamina 'ën usokin kamina ñu 'atima 'ai kixun kakëxunbi kuatima 'ain.

¹⁶'Aínbi ka uínbi kuanuma 'apu Sedequíasnën unëxun asé rabi ëso kin an bana ñuikë Jeremías kakëxa:

—'Ën kana Nukën 'Ibu an nu tsóti 'inánkë an ismainun asé rabi mi kain, 'ën kana mia 'anun uni

'inánan an mi 'aisatankë unikaman mia 'anun 'amitima 'ain.

¹⁷Usa 'ain ka Jeremíasnën 'apu Sedequías ësokin kakëxa:

—Nukën 'Ibu kamabi kushiñu Israel unikaman Dios ax ka ësai kiaxa: Mix Babilonianu 'ikë 'apun suntárunën kushikamanu bënëti 'inamëti kamina mi 'imainun min aintsikamabë iéti 'ain, usai 'ikëbë ka ënë ëmaribi nénkë 'itima 'ikën.

¹⁸'Aínbi ka mixmi atunu 'inamëkëbëtama ënë ëma 'ibuakin Babilonia unikaman nénti 'ikën, nénkëbë kamina mix abátima 'ain.

¹⁹Kixun kakëxun ka Sedequíasnënribi kakëxa:

—'Ëx kana judioskama axa Babilonia unikamanu 'inamëkiani kuankë atumi rakuétin; usa 'ain ka atun bixun 'ë uisa kara oisatania usokin 'akin tëmëramiti 'ikën.

²⁰Kia ka Jeremíasnën kakëxa:

—'Aínbi ka mix 'ën 'ibu 'ikë atun mi bitima 'ikën. Usa 'ain kamina asérabi 'ën mi Nukën 'Ibu kikë banakama kakë ënë upókin kuati 'ain, usakin 'ai kamina uisabi okëma 'ianan iékë 'iti 'ain.

²¹Nukën 'Ibun ka usaía 'iti ñukama 'ë 'unánmiaxa, usa 'ain kamina mix Babilonianu 'ikë 'apunu 'inamëisama tani kërutima 'ain: ²²ka kuat, kamabi xanukama axa Judánu 'ikë 'apun xubunu bërúkë akamax ka bitankëxun Babilonianu 'ikë, suntárunën kushikama 'inánkë 'iti 'ikën, a xanukamax ka ësai kiti 'ikën:

Ka kuat, an 'unainrakë unikamanbi ka 'apu paránxun 'anun 'amiaxa;

'amikin ka chua menu tatsimëti nanékësa 'itánun 'imiakëxa 'imianan ka 'apu 'ikëbi iskëmasa okëxa.

²³Usa 'ain ka Jeremíasnën 'apu abi kakëxa:

—Kamabi min xanukama 'imainun min bëchikëkama ka Babilonianu 'ikë unikaman bikë 'iti 'ikën, 'imainun kamina mix 'apu 'aíshbi atunuax abátima 'ain, mi ka suntárukaman atun 'apu Babilonianu 'ikë a 'inánti 'ikën, 'imainun ka Jerusalén ëma ënëribi tsin nénkë 'iti 'ikën.

²⁴Usa 'ain ka 'apu Sedequíasnën an bana ñuikë Jeremías kakëxa:

—Mix abi tsótisa tanan bama-tisama tankin kamina nuxnu banakë bana ënë uibi ñuixuntima 'ain. ²⁵Usainu nux banakë ënë kuabëtsini uxun ka 'ën unikaman min 'ë kakë bana ënë ñukánan 'ën mi kakë abi mi ñukáti 'ikën, nukaman mi 'axuma 'anun kamina uisai kaina 'apubë bana akamabi nu nukama kati 'ai kixun mi kati 'ikën. ²⁶'Aínbi kamina min ësokin atu kati 'ain, 'ën kana 'ëa Jonatánnën xubunu amiribishi xutëkënxuma 'anun kan, anuax atuna bamaí usa 'ain, kixun ka Jeremíasnën kakëxa.

²⁷Ësai banatankëx sënëan ka kamabi aín kushikama anu rikianxun Jeremías ñukáti kuan-këxa, kuanxun ka ñukákankëxa, ñukákëxun ka uisakin kara 'apun

kaxa usakinbi a banakama kakëxa. Usa 'ain ka uínbía 'apubë banaia kuakëma 'ikë uisabi okima ënkankëxa. ²⁸Usa 'ain ka Jeremías anua suntárukama 'ikë me mëníokë anu bërúakëxa, anúan axa ami nishkë Babilonianu 'ikë unikaman biti nëtë 'itámainun ka usai 'iakëxa.

**Sedequías Judá menu 'apu
'ia ñuikë bana**

(2 R 24.18-20; 2 Cr 36.11-16)

52 ¹Sedequías an ka veintiún 'imainun achúshi bari-tiañu 'ixun 'apu 'ikin pëubakëxa, pëua 'aish ka mapai rabé 'imainun achúshi baritia Jerusalénnu 'apu 'iakëxa. Aín titax ka Hamutal kakin anëké 'iakëxa, ax ka bëtsi Jeremías kakë uni Libná ëmanu tsókë uni aín ini bëchikë xanu 'iakëxa. ²Aínbi ka an 'akë ñukamax Nukën 'Ibun iskëx Joaquímnën 'asaribiokin 'akë ax 'aisama 'iakëxa. ³Usokin 'akëbë atumi xuatati nishkin ka Nukën 'Ibun an 'inan me Jerusalén 'imainun Judá anua atu chikíankëxa.

**Jerusalén ëma
Babilonianu 'ikë 'apun
aín suntárukamabëtan bia
ñuikë bana**

(2 R 24.20—25.7; Jer 39.1-7)

Usokin 'atankëxi ka 'apu Sedequías Babilonianu 'ikë 'apubë banakë usakinbi 'aisama tankëxa.

⁴Nueve baritia 'ikëbëa mapai rabé nëtë décimo 'uxë ax 'ikëbë ka Sedequías Nabocodonosor aín suntárukamabë Jerusalén 'anuxun

bëararati kuanx anu bëbaxun atun ëma 'urama 'ikankëxa. Anuxun ka anun ëma kënëara kënë abi mañarakin anun 'irukianxun atu 'ati akama pain 'akëxa. ⁵Usokin atu 'anuxun axa atumi nishkë unikaman ëma bëararakë 'ain ka Sedequías mapai rabé 'imainun achúshi baritia sënëmi 'apu 'ikë 'iakëxa. ⁶Usai 'ikë 'ain ka rabé 'imainun rabé 'uxë 'irukëbë nueve nëtë 'ikë anun Babilonianu 'ikë suntárukamax basipain 'ikëbë anun a piti ñukama këñuakëxa, usai 'ikëbëa a piti ñu 'aimaira 'ain ka uni numin 'itsaira a ëmanuax 'ikankëxa. ⁷Usa 'ain ka anun ëma kënëarakë anu kini achúshi atankëx anun abákankëxa, usa 'ain ka a ëmanuax a imé Babilonianu 'ikë suntárukaman bëararakë 'aínbi aín suntárukamabëbi 'apu Sedequías abánëakëxa. Abáti ka kënëbë bëara rabé okë xëkuë anun kuani 'apun xubu rapasu ñu 'apákë a ratanbiani kuankin bai bibiani Jordán kakë baka me sapan ami kikiani kuankëxa. ⁸'Aínbi ka Babilonianu 'ikë suntárukaman 'apu Sedequías nuibianxun Jericónu 'ikë me sapan anua nukúkin ñatankin biakëxa. Bitsia ka kamaxunbi aín suntárukaman abati abískin ënkankëxa. ⁹Usokin ñatanbiankin ka Babilonia suntárukaman 'apu Sedequías 'imainun aín bakë bëchikëkama Hamat kakë menua 'ikë ëma Riblá kakë anua Babilonianu 'ikë 'apu kuankë 'ain anu buánkëxa. Anuxun ka 'apu Nabocodonosornën Sedequías

mix kamina tēmëramikë 'iti 'ai kixun kakëxa, ¹⁰usakin 'akin ka an ismainunbia aín bëchikë bëbukama tëbískakin 'anun 'amiakëxa, 'amianan ka Judá menua 'ikë ain aintsi kamaribia 'anun 'amiakëxa. ¹¹'Amianan ka Sedequías aín bëru rabé ëchítancëxuan manë risin tøkëre kabiankin Babilonia menu anúan bamati nëtë 'itámainun sipuanuxun buánkëxa.

**Anuxun Dios rabiti xubu
néan ñuikë bana**

(2 R 25.8-21;

2 Cr 36.17-21; Jer 39.8-10)

¹²Nabucodonosornën ka an bërúankë 'ain suntárunën 'apu comandante Nebuzaradán Jerusalénnu xuakëxa, xukëx kuanx ka mapai achúshi 'uxë 'itankëx mapai achúshi nëtë 'ikë anun bëbakëxa, anun ka diecinueve baritia 'apu 'iakëxa, ¹³an ka Babilonianu 'ikë suntárukaman anuxun Dios rabiti xubu, 'anan anua 'apu tsókë aín xubukama 'anan kamabi uni ñu 'unánkë a ëmanu 'ikë aín xubukamaribi nëënun 'amiakëxa, ¹⁴usakin 'anan ka Babilonianuax kuankë suntárukama anun buinarakin Jerusalén kënëara kënë a rurupakëxa. ¹⁵Usokin 'atankëxun ka Nebuzaradánën aín suntárukamabëtan an ñu 'ain mëkënanbi unioti 'unánkë unikama raíri 'imainun, axa Jerusalénnu bërúkë uni raíri 'imainun, axa Babilonianu 'ikë 'apumi 'inamëti anu kuankë akamakëñun unikama buánkëxa. ¹⁶Usakin uanan ka uni ñuñumaira

akamaishi naëoxun uvas 'apáxun mënioi 'inun axa ñuñumaira raírishi ënkankëxa.

¹⁷Usonan ka Babilonianën suntárukaman anuxun Dios rabiti xubunu 'ikë manë panshian 'akë ñukama tukapakëxa: 'anan ka ami xubu 'ati nitsínkë akëñun ami birukin 'akë aín tapunkëñunbi chaiira 'inúa ami 'umpax nanti 'akë akamabi tukapakëxa, 'anan ka kamabi manë panshian raíri Babilonia ëmanu buánkëxa. ¹⁸Buanan ka amia chimapu bikë manë xampa, chukúmabu a 'imainun anun ñu mëëti 'akë manë pará, 'imainun manë sani kuënuksë okin 'akë a 'ianan, manë xampakama, cuchara chabu a 'imainun, anun Dios rabikin xëati, manë panshian 'akë, anuxun Dios rabiti xubunu nankë akama buánkëxa. ¹⁹Nebuzaradán an ka 'ain suntárukabëtan kamabi ñu kuri 'akë 'imainun manë uxua 'akë akamabi buánkëxa: buánkin ka ami piti chabukama, a tiríotikama, tasunkama, ami chimapu bikëkama, anu lamparín nantikama, cuchara chabukama 'ianan a 'inainshikë vino baka ami xëati chukúmabu okin 'akë akamabi biakëxa. ²⁰Salomónnën manë panshian anuxun Dios rabiti xubunu 'amia ñukama ax ka 'iakëxa, ami xubu puruti 'irakanti rabé ax ka anu 'umpax nanti chaiira vaca bënëkama tankin manë panshian, mapai rabé 'imainun rabé tankin 'akë a manámi 'iakëxa, ax ka uiti 'ëñëira

kara kixun uínbi 'unántisama 'iakëxa. ²¹Usa 'ain ka ami xubu 'ati nitsínkë rabé ax 'ain chaxké ocho metro inumikin 'akë 'iakëxa, 'imainun ka mapai achúshi metro 'imainun rabé metrosa inúmikë aín naxba 'iakëxa, 'ianan 'ukëmëu naxabañu 'iakëxa, 'imainun ka manë panshian 'akë ax siete centímetro aín rastun 'akë 'iakëxa. ²²Usa 'ain ka ami birukin 'akë achúshi achúshinëx rabé metro 'akë a manámi inumikin 'akë anu manë panshianën 'akë 'iakëxa, usa 'ain ka xaban xabanbu 'inun buinarakin manë panshianën rokin kaxori bimi tankin, upí 'itánun 'akë 'iakëxa. Usa 'aish ka 'irakankë rabé ax Babilonio unikaman rurupaisama 'aish sënénbi 'itánun 'á 'iakëxa. ²³Usa 'aish ka xaban xaban 'itanuan 'akënuu kaxori tankin 'akë ax cien kaxori bimi tankin 'akë 'iakëxa, 'imainun ka noventa 'imainun seis kaxori bimi tankin 'akë ax unin kuainkin istisabi okin ëman 'akë 'iakëxa.

**Judá menu tsókë Israel
unikama ñatanbiankin
Babilonianu 'ikë unikaman
buan ñuikë bana**

²⁴Nebuzaradán comandante suntárunën 'apu an ka Seraías sacerdotekaman kushi a 'ianan, sacerdote Sofonías Seraíasnën kakësabiokin ñu 'akë 'imainun rabé 'imainun achúshi uni an anuxun Dios rabiti xubu 'ain xëkuë bërúankë akama ñatankin biakëxa. ²⁵Bianan ka a ëmanua

suntárunën kushi an nikinkë a bianan mapai achúshi 'imainun rabé uni abëa 'apu nikë 'imainun an suntáruti uni bikë akama 'imainun sesenta uni ñu 'unanbu akamaribi a ëmanua biakëxa. ²⁶⁻²⁷Usokin bitankëxun ka suntárunën kushi Nebuzaradán an atu aín suntárunën kushikamabëtan, kamabi uni ñatankë a Riblá kakë ëma Hamat menu 'ikë anu 'apu 'ain anu buánkëxa. Anuxun ka 'apu Nabucodonosornën 'ain suntárukaman atu këñunun 'amiakëxa.

'Amianan ka raíri unikama Judá menua békë a atun menu buánkëxa. ²⁸'Apu Nabucodonosornën axa 'apu 'ikë mapai achúshi 'imainun rabé baritia 'ain ñatanbiankin Judá menu 'ikë unikama uanun amia: ax ka tres mil 'imainun veintitrés uni 'iakëxa; ²⁹buan 'ixun ka dieciocho baritia 'apu 'ikin ochocientos treinta 'imainun rabé unikamaribi Jerusalénnua buánkëxa; ³⁰usakin 'á 'ain ka veintitrés baritia 'apu Nabucodonosor 'ikëbëtan Nebuzaradán anribi setecientos cuarenta 'imainun cinco Judánu 'ikë unikamaribi buántëkëankëxa, usa 'ain ka akamabi tupúnkëx cuatro mil seiscientos uni ñatanbiankin buánkë Babilonia menu 'iakëxa.

**Joaquín 'apu itsin sipua
'ikëbi bëtsi 'apun nuibakin
chikían ñuikë bana**

(2 R 25.27-30)

³¹Usa 'ain ka Joaquín kakë 'apu Judá menua 'ikë a bitankëxun

Babilonianu 'ikë 'apun treinta 'imainun siete baritia sipuakëxa, sipuakë 'ikëbi ka mapai rabé 'imainun rabé 'uxë 'ikë 'aia veinticinco nëtë 'ikë, anun 'apu 'ikin pëukin achúshi uni Evil-merodac, kakë an nuibakin an bëtsi 'apun sipua 'ikëbi Joaquín chikíankëxa, ³²usakin 'anuxun ka upiti abë banakin ñatanbiankin buánkë bëtsi menu 'ikë 'apukama 'akësamaira okin

Babilonianu 'ikë 'apun abëa 'inun 'imikin nuibakëxa. ³³Usakin 'akëxun ka Joaquínnën sipunuxun pañukë chupa a pëanan bëtsi chupa pañuakëxa, pañutan-këxun ka 'apubëtan aín ñuti nëtë 'itamainun 'apun xubunuxun piakëxa. ³⁴Usakin 'aia ka Joaquín aín ñuti nëtë 'itámainun Babilonianu 'ikë Evil-merodac an nëtë kamabi anúan aín kuëenkë ñu maruti kuríki 'inánkëxa.

EZEQUIEL

Ezequielnën namákësa
okin anua 'ikë anu tsókë
Dios isa ñuikë bana

1 ¹⁻³'Ëx kana sacerdote Ezequiel 'iakën, 'ën papax ka Buzí kakë 'iakëxa, usa 'ain ka mapai achúshi baritia 'apu Joaquín Judá menu uankë 'iakëxa, anúan rabé 'imainun rabé 'uxë 'ikë ax mapai achúshi nëtë 'ikë anun kana 'ëx treinta baritia 'iakën. Usa 'ain kana 'ëx ñatanbiankin Babilonianu uankë a kamabëbi Quebar kakë baka kuëbí Babilonia menu 'ikë anu 'iakën, anuxun kana naíkamë 'ëo baaki panárabëkëbëtan Dios isakën. Usa 'ain ka Diosan anbi 'ë kakin aín mäkën 'ënu nankësa 'inun aín kushi 'ë tamiakëxa. ⁴Usa 'ain kana aín tsipumiaxa suñúan kushiira aia isakën; isanan kana kuin chaira anuaxa tsi rëkirukësa ax kaná kamë 'ëo mëríru mërírui 'ikë sai 'ia isakën, 'imainun ka mërírui mërírui 'ikë a rapasu kuainakëkin ichu ichukikë an pékakë 'iakëxa. 'Ianan ka tsi rëkirukësa a nëbëtsi niba niba kikë 'itanuan unin ñu mënio kësä usaribi 'ianan ichu ichukikë anu mërakëxa, ⁵'imainun ka tsi rëkirukë aín nëbëtsi anubi, rabé 'imainun rabé uni iskësa mërakëxa. ⁶Usa 'ain ka akama achúshi achúshinëx rabé 'imainun rabé bëmánañu 'ianan rabé 'imainun rabé pëiñuribi

'iakëxa; ⁷'imainun ka aín kisi-kamax puntëira 'aish, vaca bakë 'untsisa 'iakëxa, 'ianan ka manë panshian unin chabáchabákikë 'itánun nibókësa 'iakëxa. ⁸⁻⁹'Ianan ka rabé 'imainun rabé bëmánañu 'ianan rabé 'imainun rabé pëchiñu, 'aish a ñukamax, unin mäkënsa, rabé 'imainun rabé amokamanu aín pëchi shimú 'iakëxa. Usa 'ain ka aín pëchikaman bëtsibë bëtsibë pëntikanankë 'iakëxa, usai 'ika kuainakëtima puntëishi kuani kuankëxa. ¹⁰'Ianan ka aín bëmánankamax rabé 'imainun rabé unin bëmánansa 'iakëxa: usa 'ain ka aín bëmanaira ax unin bëmánansa 'iakëxa; 'ianan ka aín mëkeu 'ikë aín bëmánan ax paru 'inúan bëmánansa 'iakëxa; 'imainun ka aín mëmiu 'ikë ax vaca bënëns bëmánansa 'iakëxa; 'ianan ka aín kaxú 'ikë ax tëtëkamë 'ëo bëmánansa 'iakëxa. ¹¹Usa 'ain ka aín pëikamax manámi ki pëntikanani pëchakë 'iakëxa, 'imainun ka rabé aín pëi aribi pëntikanankë 'iakëxa, 'ianan ka rabé anúnribi aín nami mapukë 'iakëxa. ¹²Usa 'ain ka akamaxbi puntëishi kuani kuainakë kuatsini utëkënimä puntëishi kuankëxa. Usai 'ika uinu 'ikë anun kara Diosan kushin buania amibi kikiani kuankëxa. ¹³Usa 'ain ka unisa ñukama ax tsi ëxku ënxaira iskësa 'ianan ñu tirífoxun buánxun

bëtëkënkësa atu nëbétsi 'iakëxa; usa 'ain ka tsi ëxku ërékësa ax anubi ëréakëxa, usai 'ikëbë ka anuax kaná kamë 'ëo mëríti 'ikëσαι 'iakëxa. ¹⁴A ñukama uni iskësa ax ka kuantankëx bënëtishi utëkëni kaná mëríti 'ikëσαι 'iakëxa.

¹⁵A unisa ñukama iskin kana menua atu achúshi achúshinua, axa mañákë aribi isakën. ¹⁶Usa 'ain ka rabé 'imainun rabé mañákë ax uisakin kara bëtsi axa usakinbi 'akë 'aish sënëñbi 'iakëxa, usa 'aish ka topacio 'ikëσαιribi ichuakëxa. Usa 'aish ka akama 'ukëmëubi axa mañati bëtsiribi 'akësa 'iakëxa. ¹⁷Usa 'aish ka uimi kara kuantatsia abu kuani, utëkënimu kuantashiti kuainsa 'iakëxa. ¹⁸Usa isanan kana rabé 'imainun rabé mañákë anua 'ikë ain bërükama, an buinarakin upíokin pëkakë isan. ¹⁹Usaia unisakama ax kuankëbë ka axa mañakëkama ax atubëbi kuankëxa, 'imainun ka unisa ñuinakama axa menua nirukëbë axa mañakëkama axribi niruakëxa, unisa ñukama 'imikëbë axa mañákë akamaxribi atubë niruakëxa, axa mañákë ñukama ax ka unisa ñukama abëbi 'ikë 'iakëxa. ²⁰Usa 'ain ka unisa ñukama ax uin kuanun kara Diosan kushin 'imia amibi kíkiani kuankëxa, kuankëbë ka axa mañakëkama ax atubëbi niruakëxa, axa mañakëma ax ka unisakama amibi birukin 'akë 'iakëxa. ²¹Usa 'ain ka únsaran kara unisa ñukama ax shaíkia anun axa mañákë ñukama axribi shaíkiaakëxa, 'imainun ka únsaran

kara atux nirakëtia anuribi axa mañakëkama ax nirakëakëxa; 'imainun ka únsaran kara unisa ñukama ax menuax niruia anun axa mañákë ñukama ax atubë niruakëxa, axa mañakëkama ax ka unisakama amibi birukin 'akë 'iaxa.

²²Unisa ñukama aín maxká manámia kuman batsisa anu chaiira ichu ichu kikë 'aish bëxnan bëxnan kikësa iskë 'iakëxa. ²³Anu niti 'akë a shimú ka unisakama ax aín pëchi rabé ax puntëira 'inun bëtsin pëchi rëbumi aín pëchi rëtikanani 'iaxa. 'Imainun ka rabé aín pëchi anúnribi aín namikama mapukë 'iakëxa. ²⁴'Imainun kana aín pëchikama kuankin banamia kuan: ax ka baka 'ëi kushiira xukurui banakë usaribi 'iaxa, usai 'ika Dios kamabi kushiñu ax banakësari 'iaxa, 'ianan ka suntárukama 'aisamaira 'aish bëtsibëtan sënëñbi chaninrukiani kuani me banamibiankë usaribi 'iaxa. 'Ianan ka únsaran kara nirakëtia anun aín pëchikama pëntsispuküaxa. ²⁵'Imainun kana anu niti 'akë atun maxká manámi 'ikë anuaxribia achúshiti banai xukurui 'ia kuan. ²⁶Kuanan kana anu niti 'akë a manámia anu tsóti 'akësa maxax upíira zafiro kakë, kuman batsisa isan isanan kana anu tsóti a manámiaaribi uni achúshi iskësa 'iaxa. ²⁷Ax ka aín chixumiax manámi 'ikë ax manë pënë 'itánun nibókësa 'iaxa, usa 'ikë ka tsi rëkirukësa an bëararakë 'iaxa, 'imainun ka aín chixumiax

shimuribi tsi rëkirukësa an pëkakë kana isan. Usa 'ain ka a rapasunuax ichu ichukikë ax, ²⁸'uí 'ibúnuxa nëtë kuínu nón bai mërakë usaribi 'iaxa, usa 'ain kana 'ën Dios ax ka kushiira 'ikë kixun isan. Usa 'ikë isi kana 'ëx rantinpuruni memi bëtiki 'ian.

Diosan Ezequiel an bana ñuiti kaisa ñuikë bana

2 ¹Mi kana unin bëchikë 'ikë kain: “Usa 'ain kamina 'ën kakëxun kuati niruti 'ain.” ²Kakëx nirukin a bana 'ën kuakëbëbi ka Diosan bëru ñunshin 'ënu 'irukin 'ë nirunun 'imiaxa. Usa 'ain kana 'ëa, ³kakë bana a kuan: “Mi uni kana 'ën Israel unikama kakëxun bana kuati 'unánma 'imainun 'ëx kikësabi oi 'isama tankë unikama anu xuti 'ain. Atux ka atun chaitiokëkama 'iásaribiti bërí nëtënbi 'ën kakësoi 'isama tania. ⁴Usa 'ain ka atun bakë bëchikëkamaxribi maxkáñumasa 'ixun 'ën kakë bana kuaisama tania. Usa 'ain kana minmi ësokin kanun atunu mi xuti 'ain: Ësai ka Nukën 'Ibu Dios kiaxa. ⁵Atun min kakëxun kuananbi min bana kuationa 'ikën, atux ka bana kuakëma unibuira 'ikën, usa 'ixunbi ka nunu ka an Dios kikë bana ñuikë uni 'ikë kixun 'unánkanti 'ikën. ⁶Mix unin bëchikë 'aish kamina atumi rakuétima 'ain, 'ianan kamina uisakin kara mi kaia usakin kakëx atun banami rakuétima, 'ianan i muxañunën bërabuinkësa tanan nibantakamanu 'ikësa tanibi

rakuétima 'ain. Usa 'ain kamina uisakin kara mi kaia kakëxi atun banami rakuétima 'ain, 'ianan kamina bana kuakëmaira 'ixun 'ain bëmánan nishkë okëbëbi atumi ratutima 'ain. ⁷Min kamina 'ën bana kuanabia min kakëxun kuanumabi a unikama ñuixunti 'ain, atux ka bana kuati 'unánma unibuira 'ikën. ⁸Usa 'ain kamina min 'ën kakëxun upóokin kuati 'ain, kuati kamina atux 'ikësaribiti bana kuakëma unisa 'itima 'ain. Usa 'ain kamina añu karana 'ën mi 'inani a piti 'ain.”

⁹Usa 'ain kana achúshi kirika nëakë anu bana kuënëokë tuiax 'ëmiki achúshi mëkën mëshpatia isan. ¹⁰Iskëxun ka 'ën ismainunbi kirika tarankë a sarakaxa. Usa 'aish ka a kirikanu amo rabébi kuënëokë 'iaxa: usa 'ain ka anua kuënëokë bana ax masánuituti 'ianan paëtani bënëti 'imainun uisa kara oti 'ikë usokin isa 'ati 'ikë kixun ñuikin kuënëokë 'iaxa.

3 ¹Usa 'ain ka Diosan ësokin 'ë kaxa: “Mix unin bëchikë 'ixun kamina kirika tarankë anu kuënëokë ënë piti 'ain, 'abianxun kamina Israel unikama kai kuanti 'ain.”

²Ësokin kakëx anchatia ka anbi kirika tarankë anu bana kuënëokë a 'ë pimiaxa. ³Usokin 'amitan-këxun ka 'ë kaxa: “Bërí kamina kirika tarankë kuënëokë 'ën mi pimi ënë pitankëx anun puchati 'ain.” Kixun kakëxun pikinbi kana 'ën buna rëpasa 'aish bataira 'ikë tan. ⁴Usa 'ain ka ësokin 'ë kaxa:

“Anu kuaxun kamina Israel unibu 'ën kaisatankë banakama ënë kai kuantu 'ain. ⁵Ën kana aín bana kuaisama inúa banakë unika-manu mi xutiman, usa 'ain kana Israel unikamanubi mi xutin. ⁶Ën kana mi bëtsi bëtsi menu 'ikë unikama 'uakamë 'ëokë aín bana min kuaisama 'inua banakë anu mi xutiman. 'Ën anu mi xutia sapi ka bëtsi bëtsi ëmanu 'ikë unikama atun kuni min bana kuati 'ikën. ⁷Usa 'aínbi ka Israel unikaman min kakësabiokin 'ati kuëntima 'ikën, atun ka 'ën kakëxunbi 'ën bana kuaisamatania. Kamabi Israel unikamax ka bana kuakëma 'aish maxká iru 'ikën. ⁸Aínbi kana 'ën atusamaira 'aíshmi bana kuakë-masa 'inun mi 'imiti 'ain.

⁹Ën kana tsasitisama iruira 'imianan, maxá irusamaira mi 'imiti 'ain. Usa 'ain kamina atumi rakuétima, 'ianan kamina atun bëmánan nishkëira okëbëbi atumi ratutima 'ain, atux ka bana kuakëma unibu 'ikën.”

¹⁰Usa 'ain ka 'ë kaxa: “Ñuitsimarua tsóxun kamina 'ën mi kakë banakama a sinánkin min maxkátan sinánti 'ain. ¹¹Anu kuanxun kamina min aintsikama mi këñunbia ñatanbiankin buan, akama min kakëxun kara kuati 'ikë, kara kuaisama tanti 'ikë abi. Èsai ka Nukën 'Ibu kixaxa kati 'ain.”

¹²Usa 'ain ka Diosan Bëru Ñunshinan 'ë biruaxa, birukëxun kana 'ë kaxakúaxa kushiira rërë-kikësaí banaia kuan, usai ka anua

'ikë anuaxa Diosan kushi nirukëbë 'iixa. ¹³Unisa aín pëchikamaribi kana bëtsibë tsënkánania kushiira banaia kuan, kuanan kana a axa mañákë akamaxa kushiira banakë akamaribi küan; usa 'aish ka aín banakëkama ax chaiira 'inun banakë 'iixa. ¹⁴Usa 'ain ka Diosan kushi anua 'ë chikíanxa, chikinkëx kana anuax masá nuitukë 'ianan nishkë kuan, kuankinbi kana Diosan aín mëkënanbi kushiokin tuinkësa tan. ¹⁵Usakin 'akëx Tel Abibnu kuantankëx kana, anua Quebar kakë baka kuëbí anua Israel unikama raíri ñatankë 'ikë anu bëba, anu kana mapai 'imainun rabé nëtë a ñu karana 'ati 'ai kixun 'unánan, uisakin karana kati 'ai kixun 'unánimabi atubë 'ian.

**Diosan Ezequiel an
bëruánkë unisa 'inun
anëa ñuikë bana**

(Ez 33.1-9)

¹⁶Usa 'ain ka mapai 'imainun rabé nëtë ax inúkëbëtan, ësokin Diosan 'ë kaxa: ¹⁷“Ën kana mi, unin bëchikë 'ikë an bëruánkë unisa 'ixun an Israel unikama bëruánti 'imin. Usa 'ixun kamina usakinmi kanun 'ën mi kakëxun atun 'unánkë 'itánun 'ëx kikë banakama kati 'ain. ¹⁸Ëx kana uni 'uchañukamax ka aín 'atima ñu 'akë anubi bamati 'ikë kixaxa kiti 'ain; usa 'aínbi min a uni 'atima sinánñukama aín ñu 'atima 'akë-kama ëntankëxua ñu upí 'anun kakëma 'ain ka ain 'ucha kupíbi

bamati 'ikën, 'aínbi kana 'ë mi aín bamakë kupí uisa kupí kara ax bamaxa kixun ñukáti 'ain. ¹⁹Usakin min kakëxunbi, aín ñu 'atima 'akë äinsama tani ka, aín 'uchanbi bamati 'ikën, usaía ax 'ikëbëbi kamina mix uisa ñubi inútima iékë 'iti 'ain. ²⁰'Aínbi ka uni upí achúshinën an ñu upí akë a ënkin ñu 'atima 'ati 'ikën, 'akë kana 'ën anúan bamati ñu 'inánti 'ain, usakin 'akëbi min kakëma bamakë ax ka min 'ucha 'iti 'ikën. Usai 'ikëbëtanbi kana 'ën an ka ñu upí 'akëxa kixun sinántima 'ain, ax ka aín 'uchakënënbi bamati 'ikën, 'aínbi kana 'ën mi aín bamakë kupí uisa kupí kara bamaxa kixun ñukáti 'ain. ²¹'Aínbi ka min kakëxun kuakin, a unin aín 'uchakë a ëni 'uchaima tsóti 'ikën, an ka min kakëxun kuaxa usa 'ain, usai ax 'ikëbë kamina mixribi iékë 'iti 'ain.”

**Diosan 'imikëx Ezequiel
banañuma 'ia ñuikë bana**

²²Usa 'ain ka Diosan, anu 'ëx 'ikë anuxun 'ë kaxa: “Anu mi 'ikë ënuax nirukiani kamina me sapan 'ikë anuxun mi kanun kuanti 'ain.” ²³Usokin kakëx kana nirukiani anua me sapan 'ikë anu kuan, anuxun kana Diosan kushi Quebar kakë baka kuëbí anuxun iskësokin istëkëan. Usa 'ain kana anuax tëtúbuti tsóbuti 'ën bëmánan memi tikai 'ian, ²⁴aínbi ka Diosan Bëru Ñunshinan 'ënu ukin nirunun 'ë 'imiäxa. 'Imikëx niruia ka Diosan ësakin 'ë kaxa:

“Min xubunu kuantankëx kamina anu xëpúakati 'ain. ²⁵Anuxun ka mi raíri unikaman mëxin nëakanti 'ikën, usakin 'akëx kamina unika-mabë chikítima 'ain. ²⁶'Ianan kana 'ën min ana manxantanu takásh kikëσαι 'ikëbëmi banañuma 'inun 'imiti 'ain. Usa 'ixun kamina atu bana kuakëma unibu 'ikëbi usai kamina 'itima 'ai katima 'ain. ²⁷'Aínbi kana 'ën mi ñu ñuikin kaisatankin amiribishi bananun 'imiti 'ai, usakin 'imikëxun kamina ësakin kati 'ain: Èsai ka Dios kiaxa. Uin kara kuation an ka kuati 'ikën, uin kara kuaisama tania an ka kuation 'ikën. Atux ka bana kuakëma unibuira 'ikën.”

**Uix kara 'uchaia ax ka
bamati 'ikë kikë bana**

18 ¹Nukën 'Ibu Diosan ka amiribishi ësokin 'ë kakëxa: ²“¿Uisa kupín kara Israel menuaxa amiribi amiribi ësai ki banakë a ënima: atun papan ka uvas kachakë piakëxa, usa 'aínbi ka atun bakë bëchikëkama aín xëta xëmanxëakëxa kiox kitima 'ik? ³Èx mitsun Ibu, 'aish kana ësai sinanatëkëntima oi tsóti kin, usa 'ain kamina mitsux Israel menuax ënë banan uínsaranbi banatëkënkantima 'ain. ⁴Kamabi unix ka 'ën bërúankë 'ikën, usa 'ain ka uni 'imainun aín bakë bëchikëkama 'ën bërúankë 'ikën. Usa 'ain ka uix kara 'uchaia ax bamati 'ikën.

⁵An upíokin ñu 'akë uni an ka ñu 'akín upíokin 'aia: ⁶usa 'aish

ka atun dios rabikian matá meka-manuxun unikaman piti 'akë anu 'ianan, Israel unikaman dios isa kixun këmëkinshi rabikë ñukama ami katamëtima; 'imainun ka bëtsi uni aín xanu bikuanima 'ianan ka, aín xanun pëi machakë sënénkëmapain 'ain abë 'ima; ⁷'ianan ka uibi an 'inantëkënxun aín ñu ñukáxun bikë aribi usaribi okin upioxun 'inántëkënia; 'anan ka uinu 'ikë unin ñubi mëkamakin bitsima; 'ianan ka pitiñuma 'aish panankë uni a aín piti 'inánan chupañuma uni aribi aín chupa 'inania; ⁸'inánan ka mi 'ën kuríki 'inámáinun kamina mi 'inankë a inumikin 'ë 'inánti 'ai kixunbi kaima; kanan ka uinu 'ikë unibi 'atima oima; usa 'ixun ka bëtsibë 'atima onani nishanankë uni a mëníoxunkin a rabébi atun 'akë ñu a upíokin mëníoxunia; ⁹usa 'ixun ka a unin 'ën banakama kikë-sabiokin 'akín ax kikësabi oi 'iti banakama a upíokin 'aia. A unix ka asérabi upí sinánñu 'aish upiti tsóti 'ikën. 'Ëx Dios 'aish kana ësai kin.

¹⁰Usa 'aínbi ka a unin bëchikë achúshi an bënëkinshi ñu 'akë 'ixun bëtsi uni 'ati 'ikën, ësokin ënë ñukama 'akë 'iti 'ikën, ¹¹usakin 'akín ka aín papan 'asama okin ñu 'akë 'iti 'ikën, usa 'ixun ka anuxua unikaman aín dios rabikin piti 'axun pikë matá me anu anribi atubëtan rabi kuania kuanxun ka anuxun bëtsi uni aín xanu bikuania, ¹²usokin 'anan ka ñuñuma uni a 'imainun an

ñu kuëenkë uni aribi 'atimonan bëtsi unin ñukamaribi mëkamatia, usa 'ixun ka 'inantëkënxun aín 'ibu ñukáxun bëtsi unin ñu bikë a 'inantëkënia, usakin 'ai ka bëtsi unin dioskama a mi katamëanan bëtsi ñu 'ën a kuëenkëma 'aia, ¹³usai 'ikín ka bëtsi uni aín kuríki 'inanxunbi a 'inánkë a inumikinsa cha 'inanun kixun ubíokin kaia: usa 'aish ka a uni upiti tsótima 'ikën. Usakin kamabi 'ën kuëenkëma ñukama 'atankëx ka a uni uisokinbi unin mëníoisama 'inun bamati 'ikën, usaía a uni bamakë ax ka aín 'uchanbia bamakë 'iti 'ikën.

¹⁴Usa 'aínbi ka a uni achúshi bëchikëñu 'iti 'ikën, an ka ain papaxa a 'ai 'uchakë ñukama 'unánkë 'iti 'ikën, usa 'aínbi ka ax aín papa 'ikësaríbiti 'itima 'ikën; ¹⁵ax ka 'ikë, unikaman matánuxun atun dios rabikë anu kuanima 'ianan, Israel unikaman a rabinxun 'akë dioskama ami katamëtima 'ianan; bëtsi uni aín xanu bikuanti sinanima 'ianan, ¹⁶uinu 'ikë unibi aín ñu ñukákëxun 'inanxun 'ë kamina 'ën ñu 'inánti 'ai kixun bënëkin kaima; usakin 'anan ka uibi mëkamátima 'ianan, axa pitiñuma 'aish 'akëñuma tsókë uni aribi aín piti 'inánan chupañuma uni aribi aín chupa 'inania; ¹⁷'inánan ka uinu 'ikë unibi 'atima oíma 'ianan ka bëtsi uni aín kuríki na 'inántëkënu 'inánkë a inumikian 'inánun kaima: 'imainun ka a tanti 'ën bana ax kikësa 'oíshi 'ikë: a uni ka aín papa 'uchakëkama a

kupín bamatima 'ikën. Usai 'ika asérabi tsóti 'ikën. ¹⁸Usa 'ain ka aín papax, bëtsi uni 'atima okë 'ianan ñu mëkamakë 'iakëxa, 'anan ka anua tsókë ëmanuxun aín aintsikaman ismainun ñu 'atima 'akëxa, usa 'aish ka aín 'uchakë-kama anunbi bamati 'ikën.

¹⁹Mitsux kamina ñukákanani kananti 'ain: ¿Uisa kupí kara aín bakë bëchikëribi aín papan 'ucha kupín 'atimokëma 'iti 'ik? Usama ka aín bakë bëchikënen ka ñu upí 'akin 'ën banakama tankin ax kikë-sabiokin 'axa: usa 'aish ka aséra-bi a unin bakë bëchikënxëshi tsóti 'ikën. ²⁰Usa 'ain ka uix kara 'uchaia axëshi ñukë 'iti 'ikën. Usa 'ain ka aín bakë bëchikënxë aín papa 'uchakama kupín tëmëratima 'ikën, 'imainun ka aín paparibi aín bakë bëchikënen 'uchakama kupín tëmëratima 'ikën. Usa 'ain ka uni upíkama an upíokin ñu 'akë 'ixun a 'inánti ñu a biti 'ikën; 'imainun kana 'atima sinánñu unikama aribi 'atimokin sinánkin ñu 'akë 'ikë 'atimoti 'ain.

Diosan ka upíokin ñu 'aia kikë bana

(Ez 33.10-20)

²¹Usa 'ain ka uni 'atima sinánñu an kamabi ñu 'atima 'aia 'uchakë a sinanakin aín 'ucha a ënkin 'ën banakama ax kikësaibi 'iti a tankin 'anan ñu upíokin 'ai ka asérabi ñuima a unix tsóti 'ikën. ²²'Ën kana an 'a ñu 'atimakama a sinántëkëntima 'ain, usa 'ain ka a unix upiokinshi ñu 'ai upiti tsóti

'ikën. ²³'Ëx kana an ñu 'atima 'akë uni ax ñuti kuëñima, usa 'ain ka an 'akë ñu 'atimakama ëntankëx upitax tsóti 'ikën. 'Ëx Dios 'aish kana ësai kin.

²⁴Aínbi ka an ñu upí 'akë 'ixunbi a ënkin uni 'atima unikaman 'akë ñu a 'ati 'ikën, ¿mitsun sinánkëx kara usakin ñu 'akë unikama ax upitax tsóti 'ik? 'Ën kana amiribishi an ka ñu upíokin 'akëxa kixun sinántëkëntima 'ain: usa 'ain ka an 'unánkinbi usakin ñu 'ai 'ain 'uchakë kupín a unix bamati 'ikën.

²⁵'Aínbi kamina mitsux abi nëtétima 'ëinsana upiokin ñu 'akima 'atimakin ñu 'ai kikanti 'ain; 'aínbi kamina Israel unikama mitsun kuati 'ain, ¿mitsun sinánkëxun karana 'ën 'upiokin ñu 'aiman? ¿Usama ka mitsun kuni kamina ñu 'atimakin 'akanin? ²⁶Usa 'ain ka uni ñu upí akë ax an 'akë ñu upí a ënkin ñu 'atima 'ai, anunbi 'atimati bamati 'ikën. ²⁷Usa 'aínbi ka ui unin kara 'atima sinánkin ñu 'atima 'akë 'ixunbi, a ënkin ñu upí 'aia ax kuni iéti upiti tsóti 'ikën. ²⁸Usai 'ika 'ën kakë-sabiokin 'ën bana kuakin, an 'akë 'atima ñukama ëni, asérabi upiti tsóti ñutima 'ikën. ²⁹Usa 'aínbi ka Israel unikama kiti 'ikën, 'ën isana 'upiokin ñu 'aima kix kiti 'ikën. ¿'Ën karana 'upiokin ñu 'aíma? ¿Israel unikaman atúnbi sinánxun ñu 'akëmakama ax kara upiokin ñu 'akë 'ik?

³⁰'Ën kana achúshi achúshi uni Israel unibu mitsu uisakin kaina ñu a usakinbi 'ati 'ain. 'Ëxmin

'Ibu 'aish kana asérabi ësai kin. Usa 'ain kamina bëríbi mitsun ñu 'atima 'akékama a ènti 'ain, usa 'ain ka a kupín 'uchokè 'itima 'ain. ³¹Usa 'ain kamina kamabi ñu 'atima 'èn kuëenkëma mi 'akè a ènkanti 'ain, usakin èni kamina upíokin sinani kuëèni tsókanti 'ain. ¿Uisa kupín kara Israel unikama bamati 'ikèn, ³²'èx uibi bamati kuëenkëbëmabi bamati 'ik? Usa 'ain kamina ñu 'atima 'akékama èni upiti tsókanti 'ain. 'Èx Dios 'aish kana ësai kin.”

**Diosan Ezequiel an
bëruánkë unisa 'ixun
ain aínsikama
bëruanun ká bana**

(Ez 3.16-21)

33 ¹Nukèn 'Ibu Diosan ka 'è kakëxa: ²“Min kamina min 'aintsikama ësakin kati 'ain: Úinsaran karana 'èn mitsubè 'akánanti bëtsi menu 'ikè uni xuti anun ka anu 'ikè unikaman achúshi uni an bërúanti uni bariti 'ikèn. ³Usokin 'akëxun ka an bërúanti anékè unin an ka ami nishkè unikaman suntárunèn atux anu 'ikè me 'urama obëtsinia iskin, aín aintsikama mëníokatanun aín manè banañu banoti 'ikèn. ⁴'Aínbi ka uin kara manè banañu banoia kuakinbi kuakëmasa oia ax ka ami nishkè unikaman ami bëbaruikin 'akëx bamati 'ikè, ax ka aín 'uchabi 'iti 'ikèn, ⁵usa 'aínbi ka a uni manè banañu banoia kuakinbi kuakëmasa oia; usa 'aish ka ax bamakëxbi aín 'uchabi

'ikèn, an manè banañu banókè an banoia kuati bërúankax kuni iékè 'itsíanxa. ⁶'Aínbi ka an bërúanti nankè uni an axa atumi nishkè unikaman suntáru bëbaia iskinbi, unia mëníokatanun aín manè banañu banokëma 'ain ka axa ami nishkè unikama atumi bëbaruikin bëtsi unibi 'ati 'ikèn, 'akëx bamakè ax ka aín 'uchabi 'iti 'ikèn, 'aínbi kana an bërúankè uni a ñukè 'ain, uisa kupín kara a uni ñuaxa kixun ñukáti 'ain.

⁷'Èn kana an bërúankè unisa 'ixunmi Israel unikama bërúanun mi 'imian. Usa 'ixun kamina 'èn kakè banakama kuantankëxun min unikama ñuixunti 'ain. ⁸'Èx kana uni 'atima sinánñu achúshi ka bamati 'ikè kiox kiti 'ain; ax ka asábi 'ikèn, usa 'aínbi kamina min abè banakin aín tsóti mëníokatanun kati 'ain, usakin kakëxubi ka a unin min kakè bana kuatima 'ikèn, usai 'ika a uni aín 'uchakè anunbi bamati 'ikèn, usa 'aínbi kana 'èn mi a uni bamakëbëtan uisa kupí kara a uni bamaxa kixun mi ñukáti 'ain. ⁹Usakin min 'ain ñu 'atima 'akékama ènun kakëxunbi ènkinma ñu 'atima 'ai, 'uchai anunbi bamakè ax ka aín 'uchabi 'iti 'ikèn, usaía ax 'ikè 'aínbi kamina mix iékè 'iti 'ain.

**Diosan ka upiokin
ñu 'aia kikè bana**

¹⁰Mi unin kamina Israel unikama ësokin kati 'ain: Mitsux kamina ësai kin: Nukamax kananuna ñu 'aisamaira 'ai 'itsaira 'uchan. Usa

'ain kananuna nux 'uchakë anunbi tēmërai chékibuti tsókësa 'ain. ¿Usai 'i karanuna nux 'upitax tsóti 'ain? ¹¹Usa 'aínbi kana 'ëx Dios 'aish atun tsóti ñui ësai kin, 'atima sinánñu unikama ñuti kana 'ëx kuëëniman usa 'ain ka atun 'akë ñu ëni upitax tsóti 'ikën. Israel unikama 'atima ñu 'aimi tsókankë akamina ënti 'ain. ¿Uisa 'aish kara usakin ñu 'ai ñukanti 'ik?

¹²Mi unin kamina min 'aintsi-kama ësokin kati 'ain: Achúshi uni upíokin ñu 'akë 'uchaia ka an bërámabi 'akë ñu upí anbi iémitima 'ikën, 'imainun ka achúshi uni an ñu 'atima 'akë a ënti 'ikën, usa 'ain ka bëráma ax 'uchakin ñu 'atima 'akë a kupí bamakë 'itima 'ikën. Achúshi uni upíokin ñu 'akë 'uchaia ka an bëráma 'akë ñu upí anbi basi tsónun 'imitima 'ikën. ¹³Ën kana an ñu upí 'akë uni achúshi upitia tsónun kati 'ain, usakin kakëx upiti tsókima ka anbi kuëëkin ñu 'atima 'ati 'ikën, usakin 'akë-bëtan kana an 'akë ñu upí kama a upíokin ka an ñu 'axa kixun sinántima 'ain, usa 'ain ka an ñu 'atima 'akë anunbi bamati 'ikën. ¹⁴Usa 'ain kana 'ëx uni achúshi an ñu 'atima 'ai 'uchakë ax ka bamati 'ikë kiti 'ain, 'aínbi aín 'uchakë a ënkin ñu upí 'akin, ¹⁵bëtsi uninua 'inantëkëñuxun bikë ñu aribi 'inánkin mëkamakë aribi 'inánti 'ikën, usakin 'akin ñu 'atima 'akë akama ënika, 'ën bana kikäsiokin 'ai bamaima tsóti 'ikën. ¹⁶Usakin ñu upí 'ai

bëri upiti tsókëbëtan kana, an ñu 'atima 'ai 'uchakama achúshirabi sinántëkëntima 'ain. ¹⁷Min aintsikamax ka ësai kiti 'ikën, 'ën kana ñu upíokin 'aima kias kiti 'ikën; 'aínbi ka atúnbi ñu upíokin 'aima. ¹⁸Uni upí an ñu upíokin 'akë 'ixunbi a ënkin ñu 'atima 'ai ka anunbi bamakë 'iti 'ikën. ¹⁹Imainun ka uni 'atima sinánñu an ñu 'atima 'akë a ënkin ñu upí 'akë anbi upitax tsónun 'imiti 'ikën. ²⁰Mitsux kamina 'ë ñui ësai kin: Diosan ka upíokin ñu 'aima kias kikani. 'Aínbi kana Israel unikama mitsu achúshi achúshi 'ën, uisakin kaina ñu 'akan istankëxun usakinbi mitsu 'ati 'ain."

Babilonia ëma 'ikë unikaman Jerusalén ëmabia ñuia bana

²¹Mapai rabé 'imainun rabé baritua anun nukama bibiakin nun menua uankan inúkë 'aia mapai rabé 'uxë ax mapai achúshi nëtë 'ikë 'ain ka achúshi uni axa Jerusalénnuax abákë an ka nun ëma ka axa numi nishkë unikaman 'ibuaxa kixun 'ë ñuixuankëxa. ²²Axa abati ukë uni ax bëbatisama pan 'ain ka a imé Diosan 'ë banañuma 'inun 'imiakëxa; usa 'ain ka uni axa pëkarakëma 'afnshi ukëbëtan, Diosan bananun 'imikëxun kana 'ëx banañuma 'ikë a ëankën.

Ëmanu 'ikë unikama 'ucha ñuikë bana

²³Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë kakëxa: ²⁴"Axa ami nishkë

unikaman rurupakin 'atimokë Israel ëmakamanu tsókë unikama ax ka ësai ki nitsia: 'Abraham ax ka achúshi unishi 'iakëxa, usa 'ixunbi ka an ënë me 'ibuakëxa; usa 'aínbi kanaanuna nuxira 'itsa 'ixun ënë me 'ibuati 'ain kiox ka atux kikania.

²⁵Usa 'ain kamina ësokín atu kati 'ain: Èsai ka Dios kiox: Mitsun kamina nami aín imikëñun diosmabi ñukama rabikin pin, 'ianan kamina uni 'ain. ¿Usakin 'akinbi kaina mitsux ismina me 'ibu 'inuxun 'ai kixun sinánkanin? ²⁶Mitsun kamina bënëkinshi anun uni 'ati sinánkin anun 'akánanti a tuinin, kamabi unin ka bëtsi unin xanu 'aia, ¿usakin 'aínbi kaina mitsux ismina ënë men 'ibu 'inuxun 'ai kixun sinánkanin?

²⁷Èsakinribi kamina kati 'ain: Èsai ka Dios kiox: 'Èx kana axa xëñibua 'aínbi tsókë a 'ain usa 'ain kana ësai kin, axa ëmakama masókë anu 'ikë unikama atúx-ribi ka ami nishkë unikaman 'akë 'iti 'ikën, 'imainun kana axa ninu unëax 'ikëkama a raëkëma ñuina-kama pinun 'amiti 'ain, 'imainun ka axa mapara kini uisabi oisama 'imainun kininu 'ikë akamaribi 'insinan bamati 'ikën. ²⁸Usakin 'akin kana a mekama anu uni 'ikë-masa 'ítánun 'imiti 'ain, 'imianan kana usokín 'akëxa nux kanaanuna kushiira 'ai kiox rabiakakë a nëténun 'imiti 'ain. Usokín 'akëx ka Israel menu 'ikë bashikama ax anu uni 'ikëma mesa 'iti 'ikën; usakin 'akë 'ain ka uinu 'ikë uníxbi

anun inútima 'ikën. ²⁹Uínsaran karana 'ën atun me anu uni 'ikëma mesa atux 'uchakë kupin masónun 'amin anun ka asérabi kana 'èx Dios 'ai kixun 'unánti 'ikën. ³⁰Min aintsi 'ibukamax ka mi ñui ëma kënëara xëpúti rapasu nitsax kíanan xubu xëkuë kamanu nitsax bëtsibë bëtsibë kánani ësai kikania: An aín bana ñuiti Diosan xukë uni ñuixunkëxun usai Dios kikë bana kuati kamina rikuatsin-kanti 'ain. ³¹Usakin min kakëx ka 'ën unikama utankëx atux 'ikë-sabi min bana kuati mi bëtánain tsóbukanti 'ikën. 'Aínbi ka atun mix kikë bana tankin usakinbi 'atima 'ikën. Usa 'ixun ka mix kikë banakama a tania, 'aínbi ka a banakama uníxa xanu ñui kata-kësokínshi 'aia, usai 'ianan ka atun 'itsaira kuríkishi kuëñia. ³²Atun ka mix kikë bana a uníxa xanumi kantakin aín arpa mëkësokínshi 'aia. 'Aínbi ka atun mix kikë banakama a kuakinbi mix kikë sabiokin 'akanima.

³³Usa 'aínbi ka atunu a ñukama 'iti 'ikën, 'ikëbëtan ka asérabi ka an Dios kikë bana ñuikë achúshi uni atunu 'iixa kixun 'unánkanti 'ikën."

**Ezequielnëx an Israel
unibu 'atimokin bërúankë
unikama ñui kia bana**

34 ¹Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë kaxa: ²"Mix uni 'ixun kamina 'ë ñuikin an, Israel unikama bërúankëkama kati 'ain: Èsai ka Dios kiox: ¡An Israel

unibu bërúankë unikama ax ka atuxi bërúankatia! Usa 'ain ka an bërúankë unikaman aín ñuina bërúankë usaribi 'ixun 'ën uni bërúanti 'ikën. ³Mitsun kamina atun 'apu 'ixun an ñuina bërúankë unían aín ñuinanën xuma xëanan, aín rani bixun chupa 'axun pañu-kësa usakin 'anan, oveja xuairabu akama rëteïn, 'aínbi kamina mitsun ñuina 'arakakëkama upíokin bërúaima. ⁴Mitsux kamina an ñuina bërúankë unia aín ñuina bërúankinbi 'insíanxa kushikëma akamaribi ronkima 'anan axa aín taëmi ñuax tatimakë a nëaxunkëma usa 'ianan, axa amami kix nëtékë a barixun upioxun békima rishikikin 'atima okë usaribi 'ain. ⁵Usaribiti ka Israel unikama 'ën ovejakamasa 'aish an bërúanti uni 'aíma 'ain abísakëxa, usai 'ia ka raëkëma ñuinanakan ñuina pikësa usaribi 'inun ami nishkë unikaman 'akëxa. ⁶Usakin 'akëx ka amami amami kuani aín bashikama 'imainun matá me kamanu kuani 'ianan, mekamanu kuani abisi nëtéakëxa, usai 'iabi ka uínbi ami sinánkin 'akinuxun baritisama tankëxa.

⁷Usa 'ain kamina mitsux an ñuina bërúankë unisa 'ixun 'ën banakama 'upiokin kuati 'ain. ⁸Usa 'aínbi kana 'ëx ñutimoí tsókë 'aish ësai kin: Axa pianankë bëtsi bëtsi ñuina raëkëman 'akësokín ka axa ami nishkë unikaman, 'ën ovejakamasa 'ikëbi an bërúanti uni 'aíma 'ain. Ñuina raëkëman ñuina bixun pikësa 'inun 'axa. Mitsux 'ën

ñuina bërúanun nankësa 'ixunbi kamina 'ën unikama bërúaiman. An ñuina bërúankë unikamax ka atúxbi bërúankatia, usa 'aínbi ka 'ën ñuina kamasa 'ikëbi Israel unikama bërúaima. ⁹Usa 'ain kamina, an ñuina bërúankë unisa 'ixun 'ën bana kuati 'ain, ¹⁰'ëx Dios 'aish kana usai kin: Mitsux an ñuina bërúankë unikamasa 'ain kana 'ëx mitsumi nishkë unisa 'ain, usa 'ixun kana Israel unikama 'ën ñuinasa 'ikëbi bërúankëma a ñuikin mitsu kati 'ain; bërí kana bërúanxuma 'anun mitsu bikuanti 'ain, usa 'ain kana axa 'ën ovejakamasa 'ikë bitëkënti 'ain, mitsun pikinshi këñutima kupín, kix ka Dios kiakëxa.

**Dios ax ka an ñuina
'arakaxun upíokin bërúankë
unisa 'ikë kikë bana**

¹¹'ëx Dios 'aish kana ësai kin: 'Ënbi kana 'ën ñuina 'akësaribi okín Israel unikama bërúanti 'ain. ¹²An ñuina bërúankë uníxa aín ovejakama abisi nëtéan ami sinánkësaribi oi kana 'ëx 'ën unikamaxa ovejasa 'ain ami sinánti 'ain; usai atumi 'ikin kana achúshi nëtéan atumi nishkë unikaman nëtë tunankuatsinkësa usairibi 'ikin axa atumi nishkë unikaman bibiankin anu buan me anuabi atux timénun 'imitëkënti 'ain. ¹³Usakin 'akin kana bëtsi unín ëmakamanuabi atu, timénun 'imikin aín menubi kuanun 'imiti 'ain. 'Imikin kana anua aín aintsí 'ibu 'ikë bashi mekama, 'imainun xëxákama

'imainun anua uni 'ikë me anubi atu buántëkënti 'ain. ¹⁴Usakin 'akin kana anuaxa upíokin pi bukunun atun menua 'ikë aín bashikama anubi atu buánti 'ain. Anuxun ka upiti bukukin upíokin piti nëishokin 'axun piti 'ikën. ¹⁵'Ënbi kana 'ën unikama an ñuina bërúankë unin 'akësokin bërúanti 'ain, 'imainun kana 'ënbi tantinun 'imiti 'ain. 'Ëx Dios 'aish kana ësai kin. ¹⁶'Ënbi kana 'ën unikama ovejakama 'arakakë 'ikësai amami amami kuani nètëkëkama a bëtëkënti 'ain, bëkin kana axa 'insínkë akamaribi ronkin chupa sanin aín taëmi ñukë tëkërëkaxuanan, axa ñusmakëkamaribi kushinun bërúanti aín, 'anan kana xuabu 'imainun aín kushibu akamaribi bërúankin. 'Ën kamabi atu bërúanti 'ain.

¹⁷'Ëx Dios 'aish kana ësai kin: Mitsux 'ën ovejakamasa 'ixun kamina 'ën bana kuati 'ain. Usa 'ain kana uin kara carnerosa 'ixun ñu upíokin 'akë a 'imainun an cabrasa 'ixun ñu 'atima 'akë mitsunu 'ikë unikama usokin anun 'ati nètë 'ikëbëtan amo bukunati 'ain. ¹⁸Mitsu raírinën kamina Israel unibu mitsun 'aintsi 'ikëbi 'atimokin ovejakaman aín upí bushi pasto pianan axa tikikë a aín taën amákin chakapakësa okin 'anan. 'Umpax upí xëakinbia aín taën, chubëopakë usaribi okin 'ain. ¹⁹'Imainun ka mitsun 'aintsi Israel unibu raírinën mitsunmi pikin chakapakë pasto pianan, 'umpax mitsunmi xëakin chubëopakë

aribi xëati 'ikën. ²⁰Usa 'ain kana 'ëx Dios 'aish ësai kin: 'Ën kana mitsúxmi oveja xuábukamasa 'ikë uisakin karana 'ati 'ai kixun isanan oveja chumínbukëkama akamaribi uisa karana oti 'ai usokin 'ati 'ain. ²¹Mitsun kamina mitsun aintsi axa ñuumasara 'ikë, bëtsin aín manchatan 'akëxa ñuina abákësa usaribiti abátanun abámikan. ²²'Aínbi kana 'ën ovejakamasa 'ikë 'ën unikama bërúanti 'ain. Bërúankin kana mëkamakinshima këñuia usa 'ain bërúanti 'ain. 'Ën kana 'ën unikama oveja raírikama 'akësokinma aín aintsikaman 'atima oia bërúanti 'ain. ²³'Ën kana 'ën uni David axa utëkënun bëti 'ain, a kana axëshi 'apu 'ixuan 'ën unikama bërúananun 'imiti 'ain, 'imikëxun ka an ñuina bërúankë unisa 'ixun 'ën unikama bërúanti 'ikën. Ax ka an atu bërúankë unisa 'iti 'ikën. ²⁴'Ëx Dios 'aish kana atun Dios 'iti 'ain, 'imainun ka 'ën uni David atun 'apu 'iti 'ikën. 'Ëx Dios 'aish kana ësai kin.

²⁵'Ën kana 'ën unikabëtan achúshi ñu 'ati 'ain, usakin 'akëbë ka atux upitax tsóti 'ikën. Usai 'ikëbëtan kana raékëma ñuinakama a menuax nètënun 'imiti 'ain, usakin 'imikëbë ka 'ën 'arakakë ñuinanëxa aín pastonu bukukë usaribiti uinu kara tsotia anu upiti 'uxi bukuti 'ikën. ²⁶'Ën kana 'ën unikama ñuina 'arakakë 'ikësa 'ikë 'ën bashi upí kakë anu bukunun 'imikin upíokin sínánxunti 'ain, 'akin kana anun 'iti nètë 'ikëbëa 'uñe atunu 'ibúnun

upíokin sinángxunti 'ain. ²⁷Usai 'ikëbë ka axa bimikë ikamax 'itsaira 'inun bimiti 'ikën, 'imainun ka menu 'apákë ñukamax 'itsaira 'inun tuati 'ikën, usakin 'akëbë ka atux aín menubi a pi upiti tsókanti 'ikën. Uínsaran karana 'ën unikama an têmëramikë unika-manua chikinun anun ka 'ëx kana atun Dios 'ai kixun 'unánkanti 'ikën. ²⁸Usa 'ain ka bëtsi ëmanu 'ikë unikaman atu 'ibuatëkëntima 'ikën, 'imainun ka raëkëma ñuina-kamanribi atu pitëkëntima 'ikën. Usa 'ain ka uínbi rakuëökëma upitax tsókanti 'ikën. ²⁹Usa 'ain kana 'ën atun menuaxa 'apákëx 'itsaira ñu biminun 'imiti 'ain, usakin 'imikëbë a piti ñu 'itsa 'ain numin 'i têmëratëkëntima 'ikën, 'imainun ka bëtsi menu 'ikë unikama atumi kuai banatë-këntima 'ikën. ³⁰Usa 'ain ka atun 'unánti 'ikën, 'ëx atun Dios 'aish kana atubë 'ai kixun, 'imainun ka Israel unikamax 'ën uni 'ikën. 'Ëx Dios 'aish kana ësai kin. ³¹Mitsux kamina 'ën 'arakakë ñuinakamasa 'ain, usa 'aish kamina 'ën 'arakakë ñuinakama 'ën menu 'ikësa 'ain. 'Ëx Dios 'aish kana ësai kin. 'Ëx kana atun 'Ibu 'ain.”

**Diosan ka aín unikama
timëtëkënti 'ikë kikë bana**

36 ¹⁶Nukën 'Ibu Diosan ka ësokín 'ë kakëxa: ¹⁷“Israel unikaman ka aín menu tsókin anuxun ñu 'aisama 'ati 'aímabi bëtsi ñukama 'akin atun me 'atimokëxa, usai 'ia atux tsókë ax ka

'ën iskëx ñu chuarukësa 'ianan, xanuxun aín nëtë sënénkëbëtan pëi machakë usaribi 'iakëxa. ¹⁸Usa 'ain kana 'ëx atumi xuatemati nishakën, atúan bëtsi unikama a menuxun 'akin, 'ë rabikinma unínbia 'akë ñukama rabikë akama kupín atumi nishakën, ¹⁹nishkin kana atun ñu 'atima 'akë kupín 'atimokin bëtsi ëmakamanu kuani abístanun 'imiakën. ²⁰'Aínbi ka uinu 'ikë ëmanu kara bëbaia anuax anu 'ikë unikama 'ën anë ñui 'atimati banakankëxa: Usa 'ain ka ënë unikamax ka Diosan unibu 'ikë 'aíshbi ka atun menuax chikíaxa kiox atun isi kikankëxa. ²¹Usa 'ain kana uinu kara Israel unikama bëbaia anuxua 'ën anë upíira 'ikëbi 'atimakin ñuikankëbë anun 'itsaira nishakën.

²²Usa 'ain kamina ësokín Israel unibu kati 'ain: 'Ësai ka Nukën 'Ibu Dios kiox: 'Ën bërí 'ati ñukama ax ka Israel unikama mitsu kupín 'akëma 'iti 'ikën, ax ka 'ën anë ami upíira 'ikëbë bëtsi bëtsi ëmanu kuankin 'aisama ñu 'akin 'atima okan a kupín 'akë 'iti 'ikën. ²³'Ën kana bëtsi bëtsi ëmanu 'ikë unikama 'ën anë chaiíra upí a ismiti 'ain, mitsun kamina atunuxun 'ën anë 'atima okankën; usakin 'akëbëtan ka bëríra 'ëx kana 'ain 'Ibu 'ai kixun 'unánkanti 'ikën. 'Ëx Dios 'aish kana, asérabi ësai kin.

²⁴'Ën kana a menu 'ikë ëmakamanua mitsu chikínti 'ain, chikínxun kana mitsun menubi timénun bëtëkënti 'ain. ²⁵Bëxun

kana 'umpax upitan chukakësa 'itánun 'akin mitsun ñu 'atima 'akëkama a mëníoxuanan, unínbia 'axun rabikë ñukama rabikëxuan an mitsu tsaikë akamaribi mëníoxunti 'ain, ²⁶usakin 'akin kana 'ën mitsux 'atimati tsókë a mëníokanun 'imianan upíokin sinanimi tsónun 'imiti 'ain. 'Imikin kana mitsun nuitu iruarakë a ëmikin mitsun nuitu ñu bachusa 'aimi 'ën kakëxun 'ën bana kuanun 'imiti 'ain. ²⁷'Imianan kana 'ën Bëru Ñunshin mitsu 'inánkin 'ën bana a tantikama kikësaibimi 'inun mitsu 'imiti 'ain, ²⁸usa 'ain ka aín chaitiokëkama 'ën 'inan me anu tsókanti 'ikën, usai tsóti 'ën unikama atux 'imainun kana 'ëx atun Dios 'iti 'ain. ²⁹Usakin 'imikin kana amiribishi 'atima ñu 'ai 'uchatëkënun 'imikinma atun piti 'itsaira trigo 'inun 'imikin, panani tsónun 'imitëkëntima 'ain. ³⁰'Ianan kana axa bimikë ikama 'itsaira bimiñu 'imianan, mitsun 'apákë ñukama 'itsaira bimiñu 'i tuánun 'imiti 'ain, usakin 'akëbë kamina bëtsi bëtsi menu 'ikë unikaman ismainun panani 'i amiribishi rabintëkënkantima 'ain.

³¹'Imainun ka uínsaran kara atux 'atimati tsóanan ñu 'atima 'ai, 'uchaxa akama sinania anun rabin-kanti 'ikën, usai 'ikín ka 'atimai ñu 'ai 'uchai tsókë a sinánkanti 'ikën. ³²'Ëx Dios 'aish kana aséjabi ësai kin: Israel unikama mitsun kamina 'unánti 'ain, 'ën kana mitsu usakin ñu 'axunti kupín 'aiman; usa 'ain kamina mitsunmi ñu 'atima 'akë

anun rabini ñuumasara 'ikanti 'ain.

³³'Ëx Min 'Ibu 'aish kana ësai kin: Uínsaran karana 'ën mitsun 'uchakama mëníoxunti 'ain, anun kana amiribishimi mitsun ëmakamanu tsótëkënun 'imiti 'ain, 'imikëxun kamina axa mimi nishkë unikaman rurupa 'ikëbi 'atëkëni anu tsónun 'imiti 'ain. ³⁴'Imainun ka mekama anun inukian unin anu uni 'ikëma mesa iskë a, anu tëëkin ñu 'apákankë iskanti 'ikën. ³⁵Usakin mitsun 'akë isi ka ësai kikanti 'ikën: Ënë me anu uni 'ikëma mesa iskan ax ka bëri, Edén kakë menu naësa 'ia usaribi 'ikën; usa 'ain ka anu 'ikë ëmakama ami nishkë unikaman masókin rurupakan 'ikëbi bëri, amiribishi 'atëkëntankëx 'itsa uni anu tsotia kiox kikanti 'ikën. ³⁶Usa 'ain ka axa mitsu 'urama ëmakamanu tsókë unikama atun 'unánti 'ikën, 'ëx Dios 'ixun kana amiribishi axa ami nishkë unikaman atun ëma rurupa 'ikëbi 'amitëkëanan, me ëankama anua amiribishi ñu 'apátëkënun 'amian. 'Ëx Min 'Ibu 'aish kana ësai kin.

³⁷'Ëx Min 'Ibu 'aish kana ësai kian: Usa 'ixun kana 'ëx kikësa-biokin bëtsi ñukamaribi 'axunti 'ain. 'Axunkin kana Israel unikama aña 'axúnun kara 'ë ñukatia a ñukama 'axunkin; aín unikamaxa 'aisamaira 'ia ñuina 'arakakëx 'ikëesai, kaikamë 'ëonun 'imiti 'ain. ³⁸'Imainun ka axa ami nishkë unikaman atun ëma masó anua tsókë unikama ax 'aisamaira

'inun kaiti, ovejakama fiesta 'akin anuxun rëxun xaroti Jerusalënnu buánkin timékë usaribi 'iti 'ikën. Usakin 'akin ka 'ëx kana Dios 'ai kixun 'ë 'unánkanti 'ikën.”

**Diosan Ezequiel namákësa
okían xo ëskikë kama
bukukiankë isnun ismia bana**

37 ¹Nukën 'Ibu Diosan aín mékën 'ënu nankësa okin 'aia ka aín kushin chikínbiankin buántankëxun, me sapan anua xo ëskikë 'aisamaira bukukiankë anu 'ë bëbamiakëxa. ²Usa 'ain ka Diosan me sapan anua xo ëskikë 'ikë, anuax kuaínbëkini nikin xo 'aímai ëskikë 'aisamaira a isnun 'ë ismiakëxa.

³Usa 'ain ka ësokin 'ë kakëxa: ¿Min sinánkëx kara ënë xokama amiribishi unitëkënti 'ik? Kixun kakëxun kana 'ën kakën: 'Ën 'Ibu minshi kamina unan. ⁴Ësokin kakëxun ka Diosan 'ë kakëxa: 'Ën anë ñuikin kamina ënë xokama uni kakësokin kati 'ain: Xo ëskikë-kaman kamina ësai ka Nukën 'Ibu kiaxa kuati 'ain.

⁵Nukën 'Ibun ka ësokin mitsu kaia: 'Ën kana amiribishimi mitsux uni 'itëkënnun mi uin 'inánti 'ain, usakin 'akëx kamina uni 'itëkënkanti 'ain. ⁶Usakin 'imikëx kamina punuñu 'ianan, namitëkëni bëxitan maputi uni 'itëkënia anun tsóti suñu mi 'inánti aín, usokin 'akëx kamina amiribishi tsótëkënti 'ain. Usakin 'akëxun kamina mitsun, ax ka Nukën 'Ibu Dios 'ikë kixun 'unánti 'ain.

⁷'Ën kana unin xokama a Diosan usakin kanun kakësabiokin kakën. Usakin xokama a kakinbi kana achúshi ñu munuma kushi banai 'ikëσαι 'ia kuakën, usai 'ikëbë ka xokama ax bëtsibë bëtsibë biranani timéakëxa. ⁸Usai timëtia atun punu iruanan, aín namikama 'ia aín bëxitan mapuia kana isakën. 'Aínbi ka anúan tsóti aín uinñuma pain 'iakëxa.

⁹Usa 'ain ka Diosan 'ë kakëxa: 'Ën anë kamina suñu xo unikë-kama kati 'ain: Èsai ka Dios kiaxa: Au bari urukë amiax umainun, amia bari kuabúkë amiaxribi umainun ain tsipúmi ax umainun, aín rëbumiaxribi ka anuan ñua unikama uinti suñu uti 'ikën. ¹⁰Usa 'ain kana 'ëx Diosan usai 'inun kakësabi oi 'iakën, usai 'ëx kikëbëshi utankëx ka anun uni tsóti suñu ax utankëx atunu 'iruakëxa, 'irukëbë ka uni 'ikëσαι nirukankëxa. Atux ka 'itsaira suntárukama iskësa 'iakëxa.

¹¹Usa 'ain ka Diosan 'ë kakëxa: Israel unikama ax ka ënë xokamasaribi 'ikën. Usa 'aish ka atux ësai ki nitsia: Nun xokamax ka 'itsaira paëia, usa 'ain kananuna nukamax uisa ñu upibi kainima nëtékësa 'ain. ¹²Asábi ka usa 'ain kamina 'ën anë ñuikin atu kati 'ain: Èsai ka Dios kiaxa: 'Ën unikama anumi mitsux bamakësa 'aish bukukë me anua kana mitsu chikínti 'ain, usakin 'axun kana Israel unikaman menubi mitsu buántëkënti 'ain. ¹³'Imainun kamina uisaran kara anuax tëmëranun maían 'ixun

akësokin mitsu chikini anun 'ën unikama 'ixun, 'ëx kana Dios 'ai kixun 'unánti 'ain. ¹⁴Usa 'ain kamina 'ën mitsu anun tsóti uin 'inánkë amiribishi tsótékëkanti aín; usakin 'atankëxun kana mitsun menubi tsónun mitsu 'imiti 'ain. Usakin 'akëxun kamina 'ëx Dios 'ixun kana 'ëx kikësabiokin an kixun 'unánkanti 'ain. 'Ëx mitsun 'Ibu asérabi 'aish kana ësai kin.

**Judá menu 'ikë unikama
'imainun Israel unikama
timétékëan ñuikë bana**

¹⁵Nukën 'Ibu Diosan ka ësokin 'ë kakëxa: ¹⁶I tukakë aín paná bixun kamina anu kuënëoti 'ain: Judá 'imainun abëa 'ikë Israel unikama'. Usakin 'atankëxun kamina bëtsi i tukakë aín panáribi bitankëxun anu kuënëoti 'ain: José a Efraínsa 'inun 'anan kamina, Israel unikama raíri aribi anu kuënëoti 'ain. ¹⁷Usakin 'akinshi kamina achúshisaishi 'ítánun bëtsimi bikin min mëkënan tuinti 'ain. ¹⁸Uínsaran kara min aintsikaman uisai kikë kara ax 'ikë kixun mi ñukati 'ikën: Anun kamina uisai kikë kara ax 'ikë kixun ñuixunti 'ain', ¹⁹ñuixunkin kamina ësakin kati 'ain: Èsai ka Dios kiaxa: 'Ën kana Joséan 'ikëbia an bikëx Efraínën mëkënu 'ikë i tukakë a biti 'ain, 'imainun kana bëtsi ñaká abëa 'ikë Israel unikama atunanribi biti 'ain, bitankëxun kana a ikama Judánu 'ikë i akëñun achúshishi 'itanun 'ën mëkënu timéti

'ain, kixun kamina kati 'ain. ²⁰Usa 'ain kamina mi tuinkë 'i rabé anumi kuënëokë a atun istisabi 'ítanun min mëkënu tuinti 'ain.

²¹Usakin 'atankëxun kamina atu kati 'ain: Èsai ka Dios kiaxa: 'Ënbi kana Israel unikama anua 'ikë ëma kamanuabi bëtékënti 'ain; bëkin kana me kamanuabi timëbëtsinkin atun menubi bëtékënti 'ain. ²²Usakin 'akin kana atúxa achúshi ëmaishi ënë menu 'ia, Israel me kamanu tsótibi achúshi 'apuñushi 'inun 'imiti 'ain. Usai tsóti ka amiribishi rabé ëma 'inun 'itëkëni ënanantëkëni, rabé 'apuñu 'itëkëntima 'ikën. ²³Usai 'ika amiribishi ñu 'atima 'atëkënkín bëtsi dioskama rabitëkéanan bëtsi ñukama 'airibi 'uchatëkëntima 'ikën. 'Ën kana 'ën kuënkëma 'atima ñukama 'ai 'ëmi 'uchakëkama a tërënxunti 'ain. Usa 'ain kana atúxa 'ën uni 'imainun 'ëx atun Dios 'iti 'ain.

²⁴'Ën uni David aín rëbúnki achúshinëx ka 'apu 'ianan, an atu bërúankë uni achúshishi 'iti 'ikën, usa 'ixun ka an Diosan bana kikësabiokin 'ati 'ikën. ²⁵Usokin 'ai ka 'ën uni Jacob 'inan me anua aín chaitiokëkamaxribi anu tsóa me anuribi tsókanti 'ikën. A menu ka xënbua 'aínbi atu 'imainun atun bakë bëchikëkamaribi 'imainun atun rëbúnkikamaribi tsóti 'ikën; usai 'imainun ka 'ën uni David aín rëbúnkinëx xënbua 'aínbi atun 'apu 'iti 'ikën.

²⁶Usa 'ain kana atubétan achúshi ñu 'upitax atux bukuti a kupí 'ati

'ain. Ax ka xënibua 'aínbia 'iti achúshi ñu 'ën mëníokin 'akë 'iti 'ikën. Usakin 'akin kana aín 'aintsikama 'uakamë 'ëonun 'imianan, xënibua 'aínbia atu nëbëtsi anuxun 'ë rabiti xubu upíira 'anun 'amiti 'ain. ²⁷Usai 'ëx atubë 'i atun Dios 'imainun,

ka atúxribi 'ën unikama 'iti 'ikën. ²⁸Uínsaran kara anuxun 'ë rabiti xubu upíira ax xënibua 'aínbi atu nëbëtsi 'itiokin 'akë 'iti 'ikën, anun ka bëtsi menu 'ikë unikaman 'unánti 'ikën, 'ën kana Israel unikama 'ën ñu upíira 'akësokin kaisakën kixun.

DANIEL

Daniel 'imainun abëa 'ikë
uni bënëakama Babilonia
menu 'ia ñuikë bana

1 ¹Rabé 'imainun achúshi baritia Joaquím ax Judá menu 'apu 'ikë 'ain ka 'apu Nabucodonosor ax Babilonianuax Jerusalén ëmanu bëbakëxa, bëbakin ka aín suntárukamabëtan a ëma bëarabuiankëxa. ²Usa 'ain ka Diosanbi Nabucodonosornën 'apu Joaquím ñatankin binun 'amiakëxa, 'amikëxun bianan ka anuxun Dios rabiti xubunua 'ikë ami xëatia 'akë ñukama kamaira bikinmabia binun bimiakëxa.

Bimianan ka Nabucodonosornën aín suntárukamabëtan ñatankia bikë unikama aín me Babilonianu buánkëxa, 'imainun ka ami xëatia 'akë upibu anuxun Dios rabiti xubunua bikë akamaribi anuxun atun dioskama rabiti xubunu nankëxa; ³usakin 'amianan ka an 'apun xubu bërúankë unikaman kushi Aspenaz a kakëxa, 'apun bakë bëchikëkama 'imainun kamina uni ñu 'unanbu atun bakë bëchikë, ⁴bënëabu usa ka a uni 'ikë kixun unin kakëma, 'ianan uisaiabi aín namimi ñukin tankëma, sinan ñuira 'ixun kamabi ñu 'unántisabi, 'ixun an 'apun xubunuxun ñu mëëtisabi. A uni bënëakama ka caldeo bana 'unámianan kirika kuënëoti 'unánmiti 'iti 'ikën.

⁵'Imainun ka Nabucodonosornën uni bënëakama a aín pikë piti a 'imainun an xëakë xëati abi nëtétibi 'inánun kakëxa, kanan ka rabé 'imainun achúshi baritia 'imikin kirika 'amikëxun 'unán-tankëxa a ñu mëëxuni anu 'inun 'iminun kakëxa.

Daniel 'imainun abëa 'ikë
unikama 'apun xubunu 'ia

⁶A uni bënëakamabë ka Daniel, Ananías, Misael 'imainun Azarías, Judá menu 'ikë ñakánu 'ikë 'iakëxa, ⁷anuxun ka an 'apun xubu bërúankë aín kushi an atu aín anë bëtsiokin anëakëxa: Anëkin ka Daniel Beltsasar kakin anëanan; Ananías, Sadrac kakin anëanan; Misael, Mesac kakin anëanan; Azarías aribi Abed-negó; kakin anëakëxa.

⁸Usa 'aínbi ka Danielnën 'ën kana 'apun pikë piti a 'imainun an xëakë a xëatima 'ai kixun sinánkëxa, sinánkin ka an 'apun xubu bërúankë aín kushi, a pitikama pinun kixun ubioxuma 'anun kakëxa. ⁹Diosan 'amikëxun ka an 'apun xubu bërúankë aín kushi an Daniel upí sinánñu 'ikë isakëxa, ¹⁰'aínbi ka aín kushi an Daniel kakëxa:

—'Ëx kana 'ën 'Ibu 'ianan
'ën 'apumi rakuétin. An
ka mitsunmi pianan xëati
a ñuikin 'ë kaxa, usa 'ain

ka an mitsu uni bēnábú
raírinēn 'akēsa okin pima
chumínbutia iskin mitsu
kupín 'apun 'uchoxun
bamanun 'ē 'imiti 'ikēn.

¹¹Usa 'ain ka an 'apun xubu
bērúankē aín kushi an atu bēruánti
nankē abē Daniel, Ananías, Mísaél
'imainun Azarías akama anu 'ain:
abē Daniel banakēxa, banakin ka
ēsokin kakēxa:

¹²—'Ēn kana an mi ñu mēexunkē
nukama tankin ēsokin 'anun mi
kain: mapai rabé nētē 'imikin
paxa piti ñuishi pimianan 'umpax
xēshi nukama xēaminun mi kain.
¹³Usakin 'atankēxun kamina
a nētēkama inúkēbētan, min
nukama uisa karanuna an 'apun
piti pikē bēnákama abē 'ai kixun
isti 'ain, usakin istankēxun kamina
nukama uisa kaina oisa tani
usakin 'ati 'ain. ¹⁴Usakin kakēx
ka an bērúankē uni ax asábi ka
kana mitsu usakin 'ati 'ai kiakēxa,
kitankēxun ka mapai rabé nētē
'imikin atu tankēxa.

¹⁵Usokin 'akēbēa mapai rabé
nētē inúkēbē a bēná unikamax,
kushiirabu asábi 'apun piti an pikē
bēná unikama asamaira 'iakēxa.
¹⁶Usa 'ain ka an bērúankē 'apun
piti 'inánan xēati 'inánkinma
ēankēxa, éanan ka paxa piti an
pikē ashi buánxuankēxa.

¹⁷A bēná unikama rabé 'imainun
rabé a ka Diosan sinánñuira 'ixun
bētsi bētsi kirika 'unánun 'uná-
mianan uisa kara ñu 'iti 'ikē abi
'unánun 'unánmiakēxa. Usa 'ain
ka Danielnēn namákēsa okin iskē

a 'imainun, namákin iskē akamabi
uisai ñu 'iti namákē kara ax 'ikē
abi 'unánkē 'iakēxa. ¹⁸Usa 'ain
ka rabé 'imainun achúshi baritia
'apu kikē a sēnénkēbētan, a bēná
unikama 'apun xubu 'ikē anu
buánkēxa.

¹⁹Anuax ka a uni bēnákamabē
'apu banakēxa, 'aínbi ka a uni
bēnákamanu achúshi uni bēnábí
axa Daniel, Ananías, Mísaél
'imainun Azarías akamabē
sēnénkē 'aíma 'iakēxa, usa 'ain ka
akamax 'apu ñu mēexuni anubi
bērúakēxa. ²⁰Anuxun ka kamabi
ñu 'unánkēira 'iti bana 'imainun,
sinánñuira 'iti banakama a 'apun
ñukákēxa, ñukákinbi ka an ñu
'unánkēira mērakēxa, usa 'aish,
a menu 'ikē an ñu tankē 'imainun
an ñu 'unánkē unikamabētan
sēnénmaira 'ikē mērakēxa. ²¹Usa
'ain ka Daniel Ciro kakē uni axa
persianu 'apu 'ikē achúshi bari
'ain anu bērúakēxa.

'Apu Nabucodonosornēn namá ñuikē bana

2¹Anúan ax 'apu 'ikē rabé
baritia 'irukē anun ka
Nabucodonosornēn 'itsokin namá-
kēxa, namákin iskēkama a 'itsaira
sinani ka 'uxtisama tankēxa. ²Usai
'ikín ka ñu tankē, 'imainun uisai
kara ñu 'ia kixun an tankē, a
'ianan ñubé unikama 'imainun ñu
'unánkē unikama uisokin namákē
kara ñuixuni unun an kati uni
xuakēxa. Usakin kamikēx ka a
unikama 'apunu uankēxa, ³ukē
ka akama 'apun kakēxa:

—'Ën kana achúshiokin namán, usa 'ain kana uisakin namákè kara ax 'ikè 'unántisa tani 'itsaira anun masánuitutin. ⁴Kixun kakèxun ka an ñu 'unánkè uni achúshinèn anúan banakè arameo bana anunbi banakin 'apu kakèxa:

—jMix 'apu 'aish kamina xënibuti tsóti 'ain! Mix 'apu 'ixun kamina an mi ñu mëëxunti nukama min namákè a ñuixunti 'ain, nun kananuna uisakin namákè kara ax 'ikè a mi ñuixunti 'ain.

⁵ Kixun kakèxun ka 'apun 'ën kana ësokin namá kixun atu ñuixuankèxa:

—Mitsunmi 'ën namákè apain 'unántankèxun uisakin namákè kara ax 'ikè kixun 'ë ñuixunkèxuma kana, an mitsun xubukama èchíkin chankakèx aín ikama bukukiankè 'itánun 'ati uni xuti 'ain.

⁶ Usa 'ain kana mitsunmi 'ën namákè uisakin namákè kara ax 'ikè kixun a pain ñuixunti kuëënin, usokèxun kana 'ën mitsu 'inaínshianan, 'itsaira ñu chabu 'inánti 'ain. Usa 'ain kamina, 'ën namákè a ñuixunkin uisakin namákè kara ax 'ikè kixun 'ë kati 'ain.

⁷ Èsakan kakèxun ka an ñu 'unánkè unikaman amiribishi 'apu katèkèankèxa:

—Nukama kamina mix 'apu 'ixun min namákè ñuixunti 'ain, nun kananuna uisakin namákè kara ax 'ikè kixun mi kati 'ain.

⁸—'Ën kana upíokin 'unanin kixun —ka 'apun kakèxa —mitsun kamina uisokin mitsu 'anux karana kia a bana kuan, usa 'ixun kamina uisokin karamina 'ë basioti 'ai kixun barikanin. ⁹Usa 'ain kamina 'ën namákè uisai kara kia a 'ë ñuixunima, mitsux 'ëx kikèsabi oi tëmèrati 'ain, usakin 'ë paránuxun sinanx kanankè kupí kamina usai tëmèramikè 'ikanti 'ain, usa 'ain kana 'ën usakin sinánkè usabi okin mitsu 'ati 'ain. 'Ë kamina 'ën namákè a uisakin namákè kara ax 'ikè kixun 'unánun 'ë ñuixunkanti 'ain.

¹⁰Kixun kakèxun ka an ñu 'unánkè unikaman kakèxa —uinu 'ikè menubi ka an 'unántisa tankè ñu 'apu 'ikè mi ñuixunti uni 'aíma 'ikè —kixun ka an ñu 'unánkè unikaman kakèxa—. Uinsaranbi ka uinu 'ikè 'apunbi ax chaiira 'ianan kushiira 'ixunbi, min namákè ñu 'èsaribi an ñunshinan 'amikèxun ñu 'akè 'imainun an ñu tankè 'imainun an ñu 'unairakè unikama ñuixunu kixun ñukákèma 'ikèn. ¹¹Usa 'ain ka min 'apu 'ixun nu ñukákè ènèx tëira 'ikèn, usa 'ain ka uínbi min namákè a ñuikin uisakin kaina namá kixun mi katima 'ikèn, anu sapi ka dioskama achúshi 'iti 'ikèn; j'aínbi ka anu uni 'ikè anu 'ima!

¹²Èsokin kakèxun kuati xuatemati nishi ka 'apu, Babilonianu 'ikè an

ñu 'unánkë unikama ka 'ati 'ikë
kiax kiakëxa. ¹³Kixun unikaman
kuanun chaniokëbëtan ka aín
suntárunën kushikaman Daniel
'imainun abëa 'ikë akamaribi
'amiti bariakëxa.

**Daniel kakë unin aín
namákë ñuixunkin
'apu ka bana**

¹⁴Usa 'ain ka suntárunën kushi
ax Arioc kakë 'iakëxa, ax ka an ñu
'unánkë unikama 'ati 'apun kakë
'iakëxa, usa 'ain ka abë Daniel an
sinánñuira 'ixun abë upiti banakin
kakëxa. ¹⁵Kakin ka ñukákëxa:

—¿Uisa kupí kara 'apun
bénékinshi an ñu 'unánkë unikama
'amiti bana nanx?

Kakëxun ka Ariocnën Daniel
uisa kupín kara usakin 'axa kixun
ñuixuankëxa. ¹⁶Usa 'ain ka Daniel
abë banaí kuanakëxa, kuanxun ka
uisakin namákë kara ax 'ikë kixun
an ñuixunun kara ëorapaín kain-
tima 'ikë kixun 'apu kakëxa.

¹⁷Usakin kabiani aín xubunu
kuanxun ka usaía ñu 'ikëkama
abëa 'ikë uni Ananías, Misael
'imainun Azarías, akama ñuixuan-
këxa, ¹⁸ñuixuntankëxun ka Dios
naínu 'ikë a kamina uisakin kara
'apun namáxa a ñuixunua nu
'akinun ñukati 'ai kixun kakëxa,
usakin ñukákëxun nu 'akinia
ka an ñu 'unánkë unikama
Babilonianu 'ikë akama këñun
nuribi 'atima 'ikën.

¹⁹A 'imébi ka 'unátisama ñu a
Daniel Diosan uisokin namákë
'ianan uisai 'iti kara ax 'ikë

kixun kakëxa, usakia kakëxun
ka Danielnën Dios naínu 'ikë a
'upiokin sinánxunkin, ²⁰ëesai bana-
kin kakëxa:

'Ën 'Ibu Dios minan ka ñu
'unáirakë 'iti ax 'ianan
kushiira 'iti ax 'ikën, usa
'ain ka Diosan anë ax
xëñibua 'aínbi këñutima
'ikën.

²¹An ka nëtékama bëtsionan,
usai 'iti ñukama aribi usai
'itiokin nania,
usaribiokin ka 'apukamaribi
'apu 'imiananbi 'apu
'imima,

'ianan sinánñu unikama a
sinánñuira 'inun 'imianan,
uisakin ka ñu 'ati 'ikë kixun
'unánun uni 'imikë a 'ain.

²²Mín kamina unían ain sinan
'ukëmëu unátisama okin
sinánkë abi 'unánan;
bëánkibukënu 'ikë ñu abi
'unánan,
kamina mix an ñu pëkakë
tirí usaribi 'ain.

²³'Ën chaitiokékaman rabia
Dios mi kana,
'ën asabika kakin rabin,
mín kamina sinánñuira
'imianan kushi 'inun ë
'imia;

usa 'ixun kamina bërí
nun mi ñukákëkama nu
'unánmian:

usa 'ixun kamina a sinania
'apu masá nuitukë akama
'unánun nu 'unánmian.

²⁴Usai Diosbë banakiani ka
Daniel Arioc kakë uni 'apuan

sinánñuira unikama Babilonia menu 'aminun kakë abë banai kuanxun ësokin kakëxa:

—Sinánñuira unikama a kamina 'amitima 'ain, 'ë kamina uinu kara 'apu 'ia anu buánti 'ain, 'ën kana an namákëkama a uisakin namákë kara ax 'ikë kixun ñuixunti 'ain.

²⁵ Ësokian kakëxunshi ka Ariocnën Daniel uinu kara 'apu Nabucodonosor 'ia anu buánkëxa, buánxun ka 'apu kakëxa:

—Ënu kana judíos uni aín menua ñatanbëtsinkin békë achúshi, an ka uisakin namákë kara min namákë ax 'ikë kixun mi ñuixunti 'ikën. ²⁶ Kixuan kakëxun ka 'apun Daniel 'ikëbi, Beltsasar kakinribi anëké a kakëxa:

—¿Min kaina 'ën namákë ñuixunkin uisokin namákë kara ax 'ikë kixun 'ë katima 'ain?

²⁷ Ësakian kakëxun ka Danielnën kakëxa:

—Uinubi ka sinánñuira 'imainun an ñu tankë, 'ianan ñunshinan 'amikëxun ñu 'akë 'imainun uisa kara ñu 'inuxun 'aia kixun 'unánké uni min 'unántisama ñubi an mi ñuixunti 'aíma 'ikën. ²⁸ Usa 'aínbi ka naínu achúshi Dios an 'unántisama 'ikëbi ñu 'unánkéira anu 'ikën, an ka mi 'apu 'ikë uisai karamina 'inuxun 'ain mi 'unánmiaxa. Usa 'ain kana 'ën 'apu 'ixunmi 'uxun namákë akama mi ñuixunti 'ain: ²⁹ Mix 'apu 'aish anu 'uxké anu rakaxunmi sinánké ax ka uisai kara ñu 'iti 'ikë a 'iaxa, usa 'ain ka an 'unántisama ñu 'unánké an mi 'unánmiaxa. ³⁰ Usaribi okin

ka 'unántisama 'ikëbi 'ëribi a ñu 'unánmiaxa, 'aínbi ka 'ëx an bana sinánké bëtsi unikamasaira 'ikë-mabi, uisakin namákë kara min namákë ax 'ikë mix 'apu 'ikë, 'ën mi ñuixunun 'ë 'unánmiaxa, usa 'ain kamina mix 'apu 'ixun min sinánkékama uisai kikë kara ax 'ikë kixun 'unánti 'ain.

³¹ Mix 'apu 'ixun kamina namákin anumi 'ikë anuax achúshi ñu chaiira 'aish ichukë rakuëmia-nankë niruia isan. ³² A ñux ka ain maxká bëtsi ñukëñun mëskukin 'akëma kurishi 'akë 'iaxa; aín shikan 'imainun aín pëñan rabé ax ka manë uxuashi 'akë 'iaxa; 'imainun ka aín pukubë ain kisi rabé manë pashian 'akë 'iaxa; ³³ 'imainun ka aín ipuku rabé axribi manë 'akë 'imainun ka aín taë rëbu rabé axribi bëtsi manë 'akë 'ianan bëtsiribi me tòi 'akë 'iaxa. ³⁴ Mix 'apu 'ixun namákin iskëx ka aín bashinuax uínbi tarankëmaxi ukin achúshi maxá chaiira an anua unisa okin 'akë ñu nikë a ami taramëkuatsini ukin ain taëmixun nipakin chakakëx ka tukíbuaxa. ³⁵ Usakian 'akëx ka bënëtishi, manë tunan, me tòi, manë pashian, manë uxua a 'imainun kuri akamaxi baritiañu me kupúkë iskësaribiti 'iaxa, 'ianan ka baritiañu barionkin tákaia trigonën chua aín bëru a bërutamainun suñun aín chua chamarabi bërutanuma buánkë usaribiti 'iaxa. 'Aínbi ka an ñu nitsínké chakakë maxá chaiira ax aín bashi chaiira 'inun unikin

mekama tsitsiruaxa. ³⁶Ĕsakin kamina namán. Usa 'ain kana bĕrĭ 'apu 'ixunmi namákĕ ax kara uisakin namákĕ 'ikĕ mi ñuixunti 'ain. ³⁷Mix kamina chaiira 'aish bĕtsi 'apukama samaira 'ain, usa 'ikĕ ka Nukĕn 'Ibu Dios naínu 'ikĕ an ka mixmi kamabi unikaman 'apu 'ianan mix kushiira 'ixunmi, min unikama 'akinun mi 'imiaxa ³⁸'imianan ka minmi kamabi menu tsókĕ unikamaribi isanan, ñuina-kama 'imainun pĕchiu ñuinakaribi isti mi 'imiaxa; usa 'ain ka an mix 'apu 'ikĕ kamabi kushi mi 'inánxa, usa 'ain kamina mix aín maxká kuri 'akĕmi iskĕ usa 'ain. ³⁹Usa 'ain ka mix painmi 'apu 'ikĕ 'ain, an min 'akĕsama okin ñu 'ati axribi 'apu 'iti 'ikĕn, 'imainun ka bĕtsi 'apuribi manĕ panshian 'akĕmi iskĕ ax 'ixun 'ĕn unikama aín kuĕĕnkĕsokin 'ati 'ikĕn. ⁴⁰Usakin an pain 'an ka bĕtsi 'apuribi manĕ tunanĕn kushisa 'ixun, anribi manĕ tunanĕn 'akĕsa 'inun aín suntárukamabĕtan bĕtsi 'apukaman 'akin masókin 'ati 'ikĕn. ⁴¹'Imainun ka mix 'apu 'ixunmi aín taĕ rĕbu raírĭ iskĕ ax me tĕi 'akĕ 'iaxa 'imainun ka raírĭnĕxribi manĕ tunan 'akĕ mix 'apu 'ixunmi iskĕ ax 'iaxa; ax ka ĕsa 'iti 'ikĕn 'apukamax ka bĕtsibĕ ĕnanankĕ 'iti 'ikĕn, usa 'aish ka an kushioti manĕkĕñun mĕskukĕsa 'ikĕ kamina namákin isan, ax ka manĕ an kushiotikĕñun me tĕi mĕskukĕmi iskĕ 'ikĕn. ⁴²'Imainun ka aín taĕ rĕbukama raírĭ manĕ tunan 'akĕ 'ianan, raírĭnĕxribi

me tĕi 'akĕ 'iaxa, ax ka ĕsa 'iti 'ikĕn 'apu ax ka kushiira 'aishbi amiribishi ñusmatĕkĕnti 'ikĕn. ⁴³Minmi 'apu 'ixun manĕ tunan-kĕñun me tĕi mĕskukĕ namákin iskĕ, usaribikin ka upiti bĕtsibĕ tsóti sinánxun bĕtsi menu 'ikĕ xanu biti 'ikĕn 'aínbi ka; achúshishi 'inun atux bĕtsibĕ timĕtĕima 'ikĕn, usaribiti ka manĕ tunan ax me tĕibĕ mĕskutĕima.

⁴⁴Usa 'ain ka ĕnĕ 'apukaman, tsókĕpan aín unikama 'apu 'ixun 'akĭnkĕbĕtan Dios naínu 'ikĕ an achúshi me anu 'apu 'ikĕ uinsarabia bĕtsi menu 'ikĕ 'apukaman masókin atun sinánkĕsa okin 'anun 'imitĕima 'ikĕn, usa 'ixun ka ainra kamabi kĕñukin bĕtsi menu 'ikĕ 'apukama 'atankĕx axira únsarabi kĕñútĕimoi 'apu 'iti 'ikĕn. ⁴⁵Usa ka minmi namákin aín bashinuaxa únbĭ tarankĕmaxi ukian me putusa 'itánun manĕ tunan, 'ianan manĕ uxua, manĕ panshian, me tĕi, 'imainun kuri, akama chakabĕtsini aín bashinuax 'ia iskĕ ax 'ikĕn. Dios chaiira 'aish kushiira an ka usaía 'iti ñukama mi ismiaxa. Usa 'ain ka minmi namákĕ ax asĕrabi 'imainun 'ĕn mi ñuixunkĕ axribi asĕrabi 'ikĕn.

⁴⁶Usakin kakĕx ka 'apu Nabucodonosor Daniel bĕtánain, rantĭnpuruni tĕtúbuti memi bĕtĭki 'iakĕxa, usai 'itankĕxun ka ñu bĕtankĕxun xaronan sanuira ñuribi bĕtankĕxun xaroxunun 'amiakĕxa. ⁴⁷Usokin 'amitankĕxun ka Daniel kakĕxa:

—Asĕrabi ka mitsun Dios ax chaiira 'aish bĕtsi dios

kamasamaira 'ikën; ax ka 'apu-kaman 'Ibaira 'imainun, an 'unántisama ñukama abi 'unania, usa 'ain kamina 'unántisama ënë ñu uisai 'iti kara ax 'ikë kixun min 'unanin.

⁴⁸Usa 'ain ka 'apun Daniel axira 'apu 'inun 'imikin 'itsaira ñu kupíkëkama 'inaínshianan; Babilonia ëmanu 'apu 'inun anëakëxa, anëanan ka a menu 'ikë ëmanu ikë an ñu 'unánkë unikaman kushi 'imiakëxa. ⁴⁹Usakin 'imikëxun ka Danielnën abëa 'ikë unikama ñuikin kakëxa, kakëxun ka 'apun Sadrac, Mesac, 'imainun Abed-negó akama Babilonianu 'ikë ëma cha anu 'ikë ñukama an bërúanti anëakëxa. Usakin 'amainun ka Danielnëx anua 'apu 'ikë aín xubu anubi tikiakëxa.

**'Apu Nabucodonosornëx
kuri mëskukin 'amixun
nitsimitankëx unikaman a
rabinun kia ñuikë bana**

3 ¹'Apu Nabucodonosornën ka achúshi ñu tankian kuri 'anun 'amiakëxa. Aín chaxké ka treinta metro manan 'inun 'akë 'iakëxa 'imainun ka rabé 'imainun achúshi metro aín naxba 'inun 'amiakëxa, 'amitankëxun ka Dura kakë me sapan anua achúshi ëma cha Babilonianu 'ikë anu nitsínun aín unikama kakëxa. ²Usokin 'amitankëxun ka aín me kamanu 'ikë 'apukama 'ianan suntárunën kushikama 'imainun ëmakamanua 'ikë 'apukama, 'ianan usakin

kamina ñu 'ati 'ai kixun an uni kakëkama, 'imainun an kuríki bërúanan ñukamaribi bërúankë 'ianan an bana mëníokë unikama, 'ianan aín kushibu 'imainun raíri ëmanu 'ikë 'apukamaribi, an ñu tankin 'amikë a anuxun ashi rabiti anu 'axun nitsinmikë a isia anu rikuatsinkanun kixun kamiakëxa.

³Usokin kamikëx uax ka uni ñu 'unanbu 'imainun aín kushibu 'ianan raíri uni chabukama atux anuxun ñu tankin 'amixun nitsinmikë a bëtánain, ënëx ka bërí mitsun rabikë 'iti 'ikë kixun 'apun kanun anu nirakëkankëxa. ⁴Usa 'ain ka unikama timékë 'ain an pëuti anékë an munuma banakin unikama kakëxa: Kamabi ëmanu 'ikë unikama axa bëtsi bëtsi menuax ukë 'imainun aín bananbi banakë unikaman mitsun kamina kuati 'ain: ⁵Mitsun an manë banañu banoti an banomainun an xunkati 'akë a 'amainun bëtsi ñukama a banamiti a 'aia kuatishi kamina mitsux, 'apu Nabucodonosornën 'amikë kuri 'akë ñu nitsínkë ënë rantinpuruni 'ikin rabikanti 'ain. ⁶Usa 'ain ka kamabi unikama an rantinpuruni 'ikin ënë ñu rabikëmakama ax bënëkinshi suntárunën bitankëxun kini anu tsi tíkakëx ënxaira 'ítánun ëréké anu nikë 'iti 'ikën.

⁷Usa 'ain ka anua timëkamë 'ëokë unikama atun kuantanun an manë banañu banokëkama an 'amainun an ñukama mëëti 'unánkë akamanribi 'aia kuati kamabi unikama rantinpuruni

tsóbukin kuri 'axun nitsínkë ñu a rabikankëxa.

⁸Usokin 'amainun ka, uiti Babilonianu 'ikë unikama atun judíos uni bënákama ax 'apu kikësoi 'ima kixun 'apu Nabucodonor kai kuanuxun isakëxa, ⁹isbiani kuanxun ka ësokín kakëxa:

—¡Nux kananuna mix 'apu 'aish tsókëpan 'ikëa unin 'itsa baritia 'imikin min kakësokín 'ati kuëënin! ¹⁰Mix 'apu 'ixun kamina kamabi menu 'ikë unikaman ka rantinpuruni 'ikin kuri 'axun nitsínkë a kamabi ñu a banamiti a banamia kuakinshi rabiti 'ikë kixun bana nan, ¹¹usa 'ain kamina mix uix kara usaí 'ima ax ka tsi rëkirukë ënxaira anu nikë 'iti 'ikë kian. ¹²Usaími kikë ax ka asábi 'ikën, usa 'aínbi ka uiti judíos karamina mix 'apu 'ixun Babilonia ëmanu 'ikë ñukama an bërúanti anëa akaman mix kikë bana-kama tainsama tania, usa 'ixun ka a rabiti ñukama rabianan mix 'apu 'ixun kuri amixun nitsinmikë aribi rabisama tania. Akamax ka Sadrac, Mesac 'imainun Abed-negó akama 'ikën.

¹³Usokin kakëxun kuati ka Nabucodonor xuamati nishakëxa, nishkin ka aín suntáru raíri anua 'ikë anua bitsinkian Sadrac, Mesac 'imainun Abed-negó. Anu bënun kixun xuakëxa, xukëx kuanxun békë ka ¹⁴ësokín ñukákëxa:

—¿Asérami kaina mitsun 'ën dios rabianan a rabiti kuri 'amikë aribi rabikaniman?

¹⁵¿Mitsun kaina ñukama banamia kuakinshi 'ën 'amikë ñu ami ñanati 'ikin rabikantishi 'ain? Usakin 'aíma kamina bëríbi mitsux tsi rëkirukë a 'ukëmëu nikë 'iti 'ain; ¿usakin 'aia kara uinu 'ikë diosan mitsu iémiti 'it?

¹⁶Usokian ñukákëxun ka uni bëna rabé 'imainun achúshi akaman kakëxa:

—Nukamax kananuna ënë ñu rabanan mibë kuëbikanani banatima 'ain. ¹⁷Nukamanu rabikë Dios an ka numi tsi rëkirukë mëu nianan uisa kaina mix 'apu 'ixun nu oisatani, usakin min 'aiabi nu iémiti 'ikën. ¹⁸Aínbi kamina nun 'akëbëtanmabi mix 'apu 'ixun upíokin 'unánti 'ain, nun kananuna min rabikë dios-kama rabianan kurimi ñu tankin 'amixun nitsínkë aribi ami rantinpuruni tsóbukin rabitima 'ain.

**Rabé 'imainun achúshi
bëná unikama tsi rëkirukë
mëu 'ikëbi Diosan
iémia ñuikë bana**

¹⁹Usokian rabé 'imainun achúshi uni bënákama an kakëxun kuati ka 'apu Nabucodonor aín bëmá-nanbi panshínkuatsini 'itsaira nishakëxa. Usaí 'ikin ka an ñu mëëxunkë unikama anba tsi rëkarukin anu sënën xanatanua tikakë a inumikian 'aisamaira xana 'itanuan 'anun 'amiakëxa; ²⁰usokin 'amítankëxun ka aín suntárunën kushi raíri Sadrac, Mesac 'imainun

Abed-negó akama nëatankëxun kininua tsi ënxaira rëkirukë a mëu ninun kakëxa. ²¹Usa 'ain ka rabé 'imainun achúshi bënëa uni akama aín kushibunëa pañukë chupa, akëñunbi nëatankëxun tsi ënxaira 'inun rëkirukë anu niakëxa. ²²Usa 'ain ka 'apux ax kikësabi okían bënëkinshi 'anun kikë 'iakëxa, usa 'ain ka tsi rëkirukë ax ënxaira 'aish rëkikianxun an tsinu rabé 'imainun achúshi uni bënëa nikë suntárukama aturibi xarokëxa, ²³a uni bënëakama nikian 'urama okëxunbi ami rëkikin 'ukëmëu nipakëtia xarokëxa.

²⁴Usa 'ain ka 'apu Nabucodonosornën anua tsókë anuax ratuti

bënëtishi nirukin aín kushibu a munuma banakin kakëxa:

—¿Rabé 'imainun achúshi uni bënëakama a karanuna nëaxun tsinu nikëma 'ain?

—Kixun kakëxun —ka usa ka —kixun atun kakëxa.

²⁵—'Ën kana rabé 'imainun rabé uni tëkërëkakëma 'aish tsi rëkirukë nëbétsi uisaibi 'ima nitsia isin, usa 'aish ka atu achúshinëx achúshi ángel iskësa 'ikën.

²⁶Ësai kiküatsini aí ka 'apu Nabucodonosor tsi rëkirukë xëkuë a 'urama oi munuma banai kia-këxa:

Danielnën 'unankë unikama tsi rëkirukë mëu 'ia bana.

—¡Sadrac, Mesac 'imainun Abed-negó, Dios kushiira naínu 'iké aín unikama anuax chikí-küatsini ka ënu ukan! Usakin kakëx ka uni bënákama ax tsi rëkirukë anuax chikí-küatsini uakëxa, ²⁷usai 'ikëbë ka a menu 'iké 'apukama anua timékë ax uisa karaisa a unikama tsin oxa iskatsi kias atu 'urama rikuatsian-këxa, rikuatsinxun iskinbi ka tsi rëkirukënëan atun nami uisabi okëma iskankëxa, usa 'iké ka aín bu achúshirabi tsin sarakakëma 'ianan atun pañukë chupabi tsin uisabi okëma 'aish tsin mënukë 'ishakëbi xëkëma 'iakëxa.

²⁸Usa 'iké iskëbëshi ka Nabucodonosor munuma banai kiakëxa: “¡Sadrac, Mesac 'imainun Abed-negó akaman Dios ax ka rabikë 'iti 'ikën, an ka aín unikama an ënkinma rabikin 'apux kikë bana tani aín diosma 'ain ami rantinpuruni 'ikëma 'ikëa bamamiti 'aínbi an iémiti aín ángel xuaxa! ²⁹Usa 'ain kana bërí 'ëx ësai kin, uinu 'iké unikamax kara ënë bënë unikaman rabikë Dios ñui 'atimati banaia ax ka tëapakëx aín tëmërakë anunbi bamakë 'iti 'ikën, 'ianan aín xuburibi 'atima okin rurupakë 'ianan, uisa ëmanu 'iké kara 'imainun uisa banan banakë kara 'ikëbi usakin 'ati 'ikën, an usakin uni iémiti bëtsi Dios usaribi ka 'aíma ikë kias 'apu kiakëxa.” ³⁰Usakin 'atankëxun ka 'apun rabé 'imainun achúshi uni bënákama a Babilonia menu 'iké ëmanua atux raíri 'apu kamasamaira 'inun anëakëxa.

**'Apu Nabucodonosor
aín sinan bëtsi 'atima
ñuikë bana**

4 ¹Ësai ka 'apu Nabucodonosor kiakëxa: 'ëx kana kamabi ëmanu 'iké unikama 'imainun bëtsi menu 'iké unikama 'ianan bëtsi banan banakë unikama atun menu 'iké akamaxa upiti ñuñu 'i bukukanti kuëënin kixun ka 'apun kirika kuëënomiakëxa. ²Ën kana mitsunmi Dios kamabi kushiñu an 'ë 'axunkë ñukama mitsun 'unánti kuëënin. ³An 'akë ñux ka chairabu 'imainun upíira 'ikën, usa 'ain ka ax xëñibua 'aínbi 'iti 'ikën, 'imainun ka aín kushi ax xëñibua 'aínbi këñutima 'iti 'ikën.

⁴Ëx 'Apu Nabucodonosor 'aish kana, 'ën xubunu upitax tsóti ñuñuira 'aish 'itsaira kuëëni Babilonia ëmanu tsoóakën. ⁵Aínbi kana achúshi imé 'uxi 'ibúxunbi 'atimakin namán, namáxun 'ën bëtsiokin sinánkëkama anunbi 'itsaira rakuëan. ⁶Usai 'ikin kana 'ë isia ukanun kamabi an ñu 'unánkë unikama Babilonia ënu iké unikama kamian, atua uisakin namákë kara 'ën namákë ax 'iké kixun 'ë ñuixuni unun kamian. ⁷Usakin kamikëx ka an ñunshinan 'amikëxun ñu 'akë 'imainun, an ñu tankë 'ianan, an ñu 'unánkë 'imainun, uisai kara ñu 'inuxun 'aia kixun an tankë, Babilonianu 'ikëkama atux uaxa, aia kana 'ën namákë a ñuixuan, 'aínbi ka atun uisakin namákë kara ax 'iké kixun 'ë ñuixunkëma 'ikën. ⁸Usai

atux pain uan ka Daniel kakin anekë 'ikëbi Beltsasar kakinribi anekë axribi 'ën dios rabi ukësa kuatsini uakëxa, 'aishbi ka ax Dios upíira aín bëru ñunshinan aín tsóti 'akinkë 'iakëxa, usa 'ikë kana 'ën namákë ñuixunkin ësokin kan:

⁹Beltsasar an ñu tankë unikaman kushi 'ën kana 'unanin Dios upíira aín bëru ñunshin an ka mi 'akinia, usa 'ixun kamina min kamabi 'unántisama ñu abi 'unanin kixun kan. Usa 'ain kamina 'ën namákin iskë a mi ñuixunkin kamainun kuati 'ain, kuakin kamina uisakin namákë kara 'ën namákin iskë ax 'ikë 'ë ñuixunti 'ain. ¹⁰Ësokin kana 'ën 'uxun namákin isan:

Me nëbëtsi i achúshi
chaxkéira nikë kana
namákin isan.

¹¹ Usa 'ain ka a i kani chaiira
'iaxa;

usaí 'ikin ka aín pëñanën
naíkamë 'ëo tikakë 'iaxa,
usa 'aish ka ax uinu kara
me kuainakëakëxa
anuxunbi iskë 'iaxa.

¹² Ax ka aín pëchikama upíira
'ianan,

'aisamaira 'inun bimikë 'iaxa,
usa 'aish ka kamaxunbi
pitibëtan sënën aín bimi
'iaxa.

Kamabi ñuinanëx ka aín
tupëonkënu 'iaxa,
'imainun ka aín pëñan
kamanu ñuina pëchiu
kaman nóopa buinkë 'iaxa,
usa 'ain ka kamabi menu
'ikë unikama 'imainun

ñuinakamaribi a imi
katamëti tsókë 'iaxa.

¹³ Usa 'ain kana usokin
namánux 'uxunmabi
achúshi ángel an bërúanti
nankë namákin naínuax
ubutia isan,

¹⁴ ax ka kushin banai ësai
kiaxa:

i akamina menu nipakëtanun
rëti 'ain 'axun kamina aín
pëñankama tëakëbëa,
aín pëchikama tákikëbë aín
bimikama abístanun tëati
'ain.

Usokin 'akëbë ka an tupëonkë
tëmú bukukë ñuinakama
'imainun ñuina pëchiu aín
pëñanu 'ikë akamaxribi
kuani nëtëti 'ikën.

¹⁵ 'Aínbi ka aín buru 'imainun
aín tapunkama ax menu
ënkë 'iti 'ikën;

a kamina manë tunan këñun
manë panshian 'akë risi
anun tëkërekati 'ain,
'atankëxun kamina ninu 'ikë
basinua 'inun ënti 'ain.

Usokin 'akë 'ain ka anu nibí
'ibúti 'ikën,

'imainun ka an basi pikë
ñuinakamabëtan basi pi
niti 'ikën.

¹⁶ 'Imainun ka unin sinánkësa
okían sinánkë a nëtëti
ñuinanën sinánkësoi
achúshi ñuinasaribi 'iti
'ikën,

usaí 'atimakë ax ka mapai
achúshi 'imainun rabé
baritia pain basiti 'ikën.

17 Ēnëx ka usai ka 'iti 'ikë
 kiaxa an bërúanti nankë
 ángelkama ax kikë 'ikën,
 usa 'ikë ka kamabi
 unikaman 'unánti 'ikë,
 ax ka manámi 'ikë Dios
 kamabi kushiñu a 'ikën,
 an ka uikara 'apu
 'imitisatania a 'apu
 'imianan uix kara
 ñuumasara 'ikë a
 unikamaribi aín kushia
 aín menubi 'inun 'imia.

18 Ēnëx ka 'apu Nabucodonosor
 'ixun 'ën namákë 'ikën. Usa 'ain
 kamina mix Beltsasar 'ixun bërí
 uisokin namákë kara 'ën namákë
 ax 'ikë kixun 'ë ñuixunti 'ain,
 uinu 'ikë unínbi ka 'ëx 'apu 'ain,
 an ñu 'unánkëkama achúshinënbi
 ka 'ën uisakin namákë kara ax
 'ikë kixun 'unánkëma 'ikën, usa
 'aínbi kamina Dios upíira 'ain
 bëru ñunshinan 'akinkëxun min
 kuni 'ë ñuixunti 'ain kixun kaxa.
 19 Usa 'ain ka Daniel kakín anëké
 'ikëbi Beltsasar kakínribi anëké ax
 'ëorapain ain sinánkë rakarakë-
 tamainun sinani niaxa. Usai 'iabi
 kana 'ëx 'apu 'ixun kan: Beltsasar
 'itsaira sinánkinma kamina uisakin
 namákë kara 'ën namákë ax 'ikë 'ë
 ñuixunti 'ain kixun kan. Kakëxun
 ka Beltsasarnën 'ë kakëxa: Min
 namákë ax ka uin kara mi 'aisama
 oisatania a unikamanubi pakëti
 'ikën.

20 I chaxké 'ianan chaira 'ikëmi
 min, naíbëtan sënën 'ikëa unin
 uranxunbi istisa namákin iskë,
 21 ax ka pëi upíirabu 'ianan, aín

bimi 'aisamaira 'ikë kamabi
 ñuinakan piti 'iaxa, 'imainun
 an tupéonkë tēmú 'itsaira ñuina
 ninu 'ikë anu tupëni bukukë 'iaxa,
 'imainun ka ain pëñankama anu
 ñuina pëchiñu kaman atun na 'akë
 'iaxa, 22 a iásaribi kamina mix 'apu
 'aish chaiira 'ianan kushiira 'ain.
 Usai 'imi mix chaiira 'ikë ax ka
 naíbëtan sënénsa 'ikën, usa 'ain
 kamina min kamabi menu 'ikë
 unikama minan 'inun 'imia.

23 'Imainun kamina min namákin
 'apu 'ixun achúshi ángel an
 bërúankë unisa 'aish upíira
 naínuax ubuti ësai kia kuan: I
 chaiira ax ka rëratankëxun masókë
 'iti 'ikën, 'aínbi ka 'ain buru menu
 'ikë a 'imainun 'ain tapunkama
 ax anubi ënkë 'iti 'ikën, usakin
 'axun ka manë risi tunan 'imainun
 panshian mëskukin 'akë anun
 tëkërekatanxun ninu 'ikë xubi
 kamanu 'inun ënti 'ikën. Usokin
 'akëx ka ami nibí 'ibúmainun
 ñuinakamabëtan ninu nikin basi
 pi mapai achúshi 'imainun rabé
 baritia niti 'ikë kias ka kiakëxa.
 24 Ēnëkamax ka ësai kikë 'ikën,
 Dios kushiira manámi 'ikë an
 ka usokin mi 'apu 'ikëbi 'atima
 oti 'ikë kixun sinánxun nanxa.
 25 'Imainun kamina mix 'apu
 'aíshbi chikiti unikamabë énanan-
 tankëx chikítankëx ñuina kamabë
 niti 'ain; usai 'ikin kamina vaca
 bënëkamasa 'ixun pasto pinuxun
 'ain, usai 'ia ka pëkarakuatsín-
 këbëtan nibí 'ibúkin min nami
 chabóti 'ikën. Usai kamina mix
 'apu 'aish mapai achúshi 'imainun

rabé baritia anúnmi Dios an ka kamabi kushiñu 'ixun axa aín kushi 'iti unikama ax kuëñxun aín kushi 'inun 'imia, kixun 'unánti nètë 'itámainun niti 'ain, an ka uikara 'apu 'imitisatania a 'apu 'imia.

²⁶Aín buru 'imainun aín tapunkama ñui kikë ax ka ësaimi 'iti ñui kikë 'ikën, mix kamina amiribishi 'apu 'itëkënti 'ain, mix 'apu 'ixun Dios ax ka aséribi kushiñu 'ikë kixun 'unanin. ²⁷Usa 'ain kamina 'ën mi kakësokinbi 'ati 'ain, 'ai kamina amiribishi 'uchatëkënkima 'upiokin ñu 'ati 'ain, 'akin kamina 'atima okinmi ñu 'akë ënkin uni ñuñumakama 'akinti 'ain, usokin 'ai kamina 'apu 'aish uínbi uisabi okëma kuëñi tsóti 'ain kixun ka Danielnën 'apu kakëxa.

²⁸Usa 'ain ka ënë ñukama ñuikin Danielnën kakësabi oi 'apu Nabucodonosor inúakëxa. ²⁹Usa 'ain ka achúshi baritia an namákë ñukama a inúkëbë 'apu ain xubu Babilonianu 'ikë a manámi tēëkitsi anu kuaruax, ³⁰nitsax ësai kiakëxa: ¡Ka kuat, chaira cha ka Babilonia ëma 'ikën! 'Ëx kushiira 'ixun kana anu 'ëx 'apu 'ia 'ikëa unin ax kushiira 'ixun ka usakin 'amiakëxa kixuan unin 'unánun kana 'amia kiakëxa.

³¹Usai banai sēñxumabi ka 'apun nañuaxa ësai achúshi bana kia kuakëxa: Ënë bana kamina kuati 'ain 'apu Nabucodonosor anumi 'apu 'ikë ëma ax ka minama 'ikën; ³²'ën kana unikamabë

'imami ñuinakamabë 'inun mi 'imiti 'ain; anuxun kamina pasto vaca bēñëkaman 'akësaribi okin mapai achúshi 'imainun rabé baritia anúnmi, Dios ax ka ënë menu 'ikë ëmakama aín kushi 'ianan ui kara aín kushi 'imitisatania a aín kushi 'imia kixun min 'unánti nètë sēñntamainun 'iti 'ain.

³³Usai ka 'iti 'ikë Daniel kikë-sabi oi ka a bana kuatishi Nabucodonosor unikamanuax chikíakëxa; chikínxua vaca bēñëkaman 'akësaribi okin pasto pi nitsia nibítan aín nami chabókëx ka aín rani 'imainun aín 'untsis-kamaribi uruakëxa, usai 'ika tētëkamë 'ëo aín rani uruanan 'untsis urukë usaribi 'iakëxa.

**Diosan Nabucodonosor usai
tēmëranun 'imitankëxun
mēñotëkëa ñuikë bana**

³⁴Anun 'ëx usai 'iti nètë a sēñënkëbëtan kana 'ëx Nabucodonosor 'ixun nañmiu bësukin isan, iskin kana 'ën sinan bētsikë a mēñfokakin asábi tan; usai 'ikin kana Dios manámi 'ikë a asabika kixun sinánxunkin rabian, ax ka nētétima oi tsotia, aín kushix ka kēñutima oi 'iti 'ikën, ax ka kamabi nētën xēñibua 'aínbi 'iti 'ikën.

³⁵An iskëx ka kamabi menu tsókë unikama ñuumara 'ikën.

An ka uisakin kara
'aisatania usakin naínu
'anan menuribi ñu 'aia.

Usa 'ain ka an usakin
kamina min kushi ñu
'atima 'ai kixun kanan,
uisa kupín kaina usakin
ñu 'ai kixun an kati uni
'aíma 'ikën.

³⁶ Ēsai banai sënënishi kana
a nētēnbi 'ēn 'atimakin
sinánkē a mēniokatēkēni
pēxkúti amiribishi upíokin
sinánkēn. Usai 'ia ka 'ēx
'apu 'aia aín kushikama
'ixun an bana mēniokē
unikama 'imainun an uni
bana ñuixunkin 'ēsēkē
akama 'ēnu utēkēankēxa,
uxun ka amiribishi ēnē
menubi 'apu 'inun 'ē
'imiakēxa, 'imikēx kana
bēráma 'íasamaira 'inun
'apu 'itēkēni chaiira 'apu
'ianan kushiira 'apu 'iakēn,
usai 'i mēnin sinánñushi
'ia ka usa ka a 'apu 'ikē
kixun unin 'unánkē 'iakēn.

³⁷ Usa 'ain kana 'ēx Nabucodo-
nosor 'ixun bērí Dios naínua 'apu
'ikē a rabin, an 'akē ñukama ax
ka asérabi 'ianan upíira 'ikēn, an
ka ax isa usaira 'ikē kixun sinani
rabiakakē unikama aín kuēnkēsa
okin 'ati 'ikēn.

**'Apu Beltsasarnēn mēkēn
rēbu achúshinēn xubu
kēnēkē mēu kuēñōia
isa ñuikē bana**

5 ¹ Achúshi fiesta chaiira
'akin ka Beltsasar Babilonia
menu 'apu 'ixun mil uni chabu
a menua 'ikē kama kuēankēxa,

kuēnkēx uxun ka pianan 'apu
'imainun an kuēnkē unikama
atun, 'itsaira uvas baka vino 'akē
xēakankēxa. ²⁻³ Usai 'itsaira uvas
baka vino 'akē xēax kuēnkin ka
'apu Beltsasarnēn, an ñu 'axunkē
unikama ami xēati manē xampa
kuri 'anan manē uxua 'akēa
'ain papa Nabucodonosornēn,
Jerusalēnnu 'ikē anuxun Dios
rabití xubunu nankēbi bitsínkin
bēa akama bēnun kakēxa. Kakēxun
ka tasun ami xēati akama bēxun
ami 'apu 'imainun aín xanukama
'imainun an ñu 'axunkē xanukama
'imainun anu pi timékamē 'eokē
akaman ami xēakēxa. ⁴ Usakin
'akin ka kamaxunbi unínbia a
rabinuxun kuri, manē uxua, manē
panshian manē tunan, i 'imainun
maxax 'akē akama rabikankēxa.

⁵ Usakin 'akēbēbi ka a horabi
achúshi unin mēkēn rēbu anua
tirítan nankēxun pēkakē anu
mērakēxa, mērakin ka anua timē-
kankē 'ukēmēu kēnē uxua anu
kuēñōokēxa. Kuēñōoia mēkēn rēbu
a isíshi ka 'apu, ⁶ ratuti bēpēki
bērēi saki 'ikē anunbi aín xo rabé
bētsimi ratíkai aín maxkámibiki
'itsaira rakuéti bērēakēxa.

⁷ Usai 'i munuma kuēnkēni ka
an ñu tankē uni 'imainun an ñu
'unánkē unikama 'imainun an
uisai kara ñu 'iti 'ikē an 'unánkē
unikama Babilonia anu 'ikēkama
ka uti 'ikē kixax kiakēxa:

—Uin kara kuēñōokē a isti 'ikēn,
istankēxun uisai kikē, kara a 'ē
ñuixunia a unix ka chupa upíira
okin kuēñōokē a pañumikē 'iti

'ikën, 'ianan ka manë risi kuri 'akë tēñumikë 'aish 'ësaribi 'aish 'ë kaxú 'apu 'iti 'ikën.

⁸ Usai kikëbë utankëx ka an 'apu ñu mëëxunkë an ñu 'unánkë unikamax anu 'apu 'ikë xubu 'ukëmëu atsínkankëxa, 'aínbi ka uinu 'ikë atu achúshinanbi uisai kikë kara kënënu kuënëokë ax 'ikë kixun 'apu ñuixuama 'ikën.

⁹ Usa 'ain ka atianra 'itsaira 'apu Beltsasar rakuéakëxa, usai 'ika atian ira aín bëmánankama pëki 'iakëxa. Usai 'ikëbëtan ka uni aín kushibukaman añu karanuna 'ati 'ai kixun sinani sinánkasmakëxa,

¹⁰ 'aínbi ka aín tita aín tuá 'apu ax kuëenmainun abëtan pi bukukë unikama atúxribi kia kuati aín tita anuxun pi bukukë anu atsini kiakëxa:

—¡Mix 'apu 'aish kamina xëñibua 'aínbi tsóti 'ain! Usa 'ain kamina 'itsaira sinani min bëmánan pëki 'itsaira ratutima 'ain, ¹¹ mix 'apu 'ain ka achúshi uni dioskaman bëru ñunshinan 'akinkë anu 'ikën. Min papa 'apu 'ain ka a unin upíokin sinánkë 'iakëxa, usa 'aish ka ax ñu 'unáinra 'ianan an ñu tankë 'aish dios kamasaribi 'ikën, usa 'ikë ka min papa Nabucodonosornën a uni Daniel kakë an ñu tankë unin 'apu 'imainun an ñu ñunshinan kushin ñu 'akë 'ianan an ñu

'unánkë 'imainun uisai kara ñu 'ia an tankë ënë menu 'ikë atun kushi 'inun anëakëxa, ¹² usa 'ikë ka Daniel a min papan Beltsasar kakin anëakëxa, ax ka an kikë bana a 'inumikin sinánñuira 'ixun uisakin namákë kara a 'imainun 'unántisama bana abi kuaisabiokin ñuianan ñu 'aisama inuti abi ñuikë 'iakëxa. Usa 'ain kamina Daniel kuëenti 'ain, an ka uisai kara kënë-kënu kuënëokë ax kia kixun mi ñuixunti 'ikën.

¹³ Usa 'ain ka Daniel aín unikaman 'apunu buánkëxa buankëka 'apun ñukákëxa:

—¿Mix kaina Daniel, 'ën papa Nabucodonosornëan 'apu 'ixun ñatanbëtsinkin Judánua bëa a 'ain? ¹⁴ Mix ismina dioskaman bëru ñunshin upíñu 'ai kixun ka 'ë kaxa, 'imainun ismina mix upíokin sinánkë 'ianan, sinánñuira 'ianan ñu 'unáinrakë 'ai kixun ka 'ë kaxa. ¹⁵ An ñu 'unánkëira unikama ënë menu 'ikë kana ax ka ënu 'iaxa an ka istankëxun uisai kikë kara ënë banakama 'ë ñuixunti 'iaxa, 'aínbi ka uisa kara a bana kia kixunbi atun 'unanima. ¹⁶ Usa 'aínbi kana, 'ën min ismina bëtsi ñukama 'imainun mënioi-sama tëira ñu mënion kixun ñuia kuan. Usa 'ain kana minmi a bana istankëxun uisai kara a bana kia 'ë ñuixunkëxun, mi chupa upíira upí 'itánun kuënëokë a mi pañumiti 'ain, 'amianan kana kuri, manë risi, 'akë a mi tēñumianan 'ëx 'ikë-saribitimi 'ëx 'apu 'ain 'apu 'inun mi 'imiti 'ain.

¹⁷Kakëxunbi ka Danielnën 'apu kakëxa:

—Mix kamina 'ëmi 'inainshikatsi kikë min ñukama abëbi bërúti 'ain, 'imainun kamina uinu 'ikë bëtsi uni karamina min xubunu 'imitisa tani ñukama a 'inánti 'ain. 'Ën kana mixmi 'apu 'ikë kënënu kuënëokë bana ax kara uisai kia mi ñuixunti 'ain. ¹⁸Dios manámi 'ikë kushiira an ka, min papa Nabucodonosor, axa 'apu 'aish chaiira 'ikëa kamabi menu 'ikë unin uisakinbi kakëma 'inun 'imiakëxa. ¹⁹Usa 'ain ka an kushiira 'inun 'imiakëxa, 'imikë 'ain ka kamabi ëmanu 'ikë unikama 'imainun bëtsi mekamanu 'ikë unikama 'ianan aín bananbi banakë unikaman uisakinbi káma 'ikën, kaima ka ami rakuéti 'ianan a kuati bërëi ami 'ikankëxa. 'Imainun ka ui kara 'amikatsia a 'amianan ui kara 'amitisama tania a 'amiama 'ikën. Usakin 'akin ka bëtsi bëtsi cha 'imianan; bëtsi bëtsi ñuumarasa 'inun 'imiakëxa. ²⁰Aínbi ka 'ëx kana usaira 'ai kixun sinani ax chaiira 'ia iskin, an kuëenkësa okia uni 'aia Diosan aín kushi biküankëxa. ²¹Usakin 'atankëxun ka uni 'ikëbi unika-manua chikinkin achúshi ñuinasa 'inun 'imiakëxa; usokëx ka ñuina raëkëma 'imainun vaca bënëkamabëtan pasto pi nitsia ka, nibítan 'ibúkin aín nami chabókëxa, usa 'ain ka Dios manámi 'ikë an kushiira 'ixun kamabi menu 'ikë unikama 'akianan, ui kara 'apu 'imitisa tania a 'apu 'imia kixuan

anun 'unánti nëtë 'itámainun 'akëxa.

²²Usa 'aish kamina bërí mix aín bëchikë Belsasar, 'aish axa usai 'ia 'unánxi upitax tsókëma 'ain. ²³Usa 'ain kamina mix 'apu 'aish Nukën 'Ibu Dios naínu 'ikë ami kuaikin mesanuxun ami xëakë xampakama anuxun Dios rabiti xubunua 'ia akama bëan, bëxun kamina min kamikë unikamabëtan ami uvas baka paëokin vino 'akë xëakin min dioskama kuri, manë uxua, manë panshian, manë tunan, i 'akë 'imainun maxá 'akë mitsun dioskama rabikin ami xëan; akaman ka isima 'imainun kuationa 'ianan ka aínu ñubi 'unanima. Usa 'aínbi kamina Dios an mix 'apu 'ikë bërúankin tsónun 'imikë a rabi-këma 'ain, an ka an kuëenkësa okin mi kamabi ñu min 'akë a 'anun mi 'amiaxa. ²⁴Usa 'ixun ka an banakama ë sai kikë ënë kuënëoti mëkën xuaxa, ²⁵MENÉ, MENÉ, TEKEL 'imainun PARSÍN, ²⁶ax ka ë sai ki kikë 'ikën: MENÉ: Diosan ka anúnmi mix 'apu 'ikë nëtëkama a tupuanxa 'imainun ka anúnmi mix 'apu 'ikë nëtë sënënti aribi nanxa; ²⁷'imainun ka TEKEL: kikë bana ax ësa 'ikën: mix 'apu 'ikë ka anun ñu 'ië tupúnti anun tupuanxa, usa 'aínbi kamina anu sënënti tupúnti nankë anu sënënti a shimú 'ian, usaribi ka mix 'apu 'ikë ax 'ikën; ²⁸Usa 'ain ka PARSÍN kikë bana axribi ësaribiti ki kikë 'ikën: Diosan ka mixmi 'apu 'ikë anua chikínkin mi medos 'imainun persianu 'ikë unikaman 'anun mi

'inánti 'ikën. Kixun ka Danielnën kakëxa.

²⁹Usakin kakëxun ka 'apu Beltsasarnën, aín unikama Daniel chupa upíokin kuënëokin 'akë pañumianan kuri manë risi tēñuti tēñuminun kakëxa, kanan ka kamabi unikama bēnēkinshi, Danielnëx ka 'ësaribi 'inun 'apu 'iti 'ikë kixun kamabi unin kuanun kuakokëxa. ³⁰A 'imébi ka Beltsasar caldeo unikaman 'apu 'ikëbi uni itsin 'akëx ñuakëxa. ³¹Bamakë 'ain ka Darío, Medianu, an 'apu 'ikin pëuakëxa. Anu ka Darío sesenta 'imainun rabé baritia 'irukë 'iakëxa.

**Paru 'inúan bukukënu
Daniel 'ia ñuikë bana**

6 ¹Daríonën ka ciento veinte aín kushikama kamabi ëmakamanu anëti sinánkëxa, sinánxun ka Media 'imainun persia mekamanu 'ikë ëmakamanu 'ikë unikama an bërúanti 'apu anëti sinánkëxa. ²Sinánxun anënan ka rabé 'imainun achúshi uni an, uisakin kara aín kushikama anëkë atun ñu 'aia an isti anëakëxa, atux ka 'apun akë ñukamaxa upí 'itánun an bërúanti anëkama 'iakëxa. Achúshinëx ka Daniel anribia ñu 'aia iskë 'iakëxa, ³usa 'aish ka an ñu 'aia isti raíri unika-masamaira 'ianan bēnētishi 'apukamasamaira 'ixun ainra upíokin ñu 'akëxa; usa 'ain ka 'apun axira a menu 'apu 'inun anëti sinánkëxa.

⁴Usa 'ain ka abëtan ñu 'aia iskë raíri 'imainun 'apukaman uisakin

karaisa 'atimakin a menu ñu 'aia kixun bariakëxa, 'aínbi ka Daniel ax upí uni 'ain an 'akë 'atima ñu achúshirabi mërama 'ikën; usa 'ain ka Danielnën ka ñu 'atima 'aia kixun ami kēmëi manánti 'atima ñubi 'aíma 'iakëxa. ⁵Usa 'aínbi ka, uisai kara ami manánti 'ikë kixun atuxi kanankëxa. Kánani ka uisari Danielmi manánti kara kananuna mëraima kixun kiakëxa, ki ka Danielnën 'apun iskëxun aín Diosan bana kikësa okin 'atima 'ikën, an ka aín Dios rabia usa 'ain. ⁶Usai kanantankëx ka an ñu 'aia bërúankë 'imainun aín kushikama atux 'apu Daríobë kananuna banai kuantu 'ai kixun sinani kanankëxa.

Kanankiani kuanxun ka anua 'ikë aín xubunu bëbakin 'apu kakëxa:

—Mix 'apu 'aish kamina xëni-buax 'iti 'ai kixun kakëxa. ⁷Kamabi 'apukama ëma kamanua 'ikë atún ka timëxun ësokin sinánxun bana nanxa, uínbi ka achúshi 'uxë sēnémi atún dios ñukatima 'ikën, usai ika uibi ñukatima mix kikësoishi 'ikanti 'ikën. Usa 'ain ka uin kara a bana kikësokinbi 'aima ax ka anua paru 'inúan bukukë kini anu nikë 'iti 'ikë kixun ka sinánkanxa. ⁸Usa 'ain kamina min ënë bana mix 'apu 'ixun a tantiokin, uínbi a bëtsoikin nainsama okin min anë nankin kuënëoti 'ain. Usa 'ikë ka uínbi medos 'imainun persanu 'ikë bana kikësokin 'akë 'ikë uínbi a bana tērëkatima 'ikën.

⁹Usakin kakëxun ka 'apu Daríonën ain anë nankin a bana

kuënëokëxa. ¹⁰Usokin a bana kuënëokë ka Danielnën kuakëxa, kuabiani ka aín xubunu kuankëxa, kuanx atsínxun ka anua uxkë anua 'ikë ain xëputi chukúma-kama Jerusalénmi okin xësunkin 'akë a xëókatankëx rantinpuruni tsóbukin Dios ñukákin rabiakëxa. Usokin ka rabé 'imainun achúshi okin achúshi nētēn nētēn an 'akë-sabiokin 'akëxa. ¹¹Usa 'ain ka a unikama kuantankëx anua Daniel 'ikë xubu anu atsínankëxa, 'atsínkinbi ka abë banakin Dios rabia mërakankëxa.

¹²Usakin mërabianishi ka a unikamax an usai 'iti nankë bana a ñuikin 'apu kai kuankëxa, kuanxun ka ësokin kakëxa:

—Mix 'apu 'ixun kamina achúshi bana ësokin nan uin kara achúshi 'uxë anun uinu 'ikë diosbi ñukánan, uibi ñukatima 'ikën, uix kara mix 'apu 'aínbi mibë banaima ax ka anua paru 'inúankama 'ikë kini anu bixun nikë 'iti 'ikë kian, ¿asérabi kara usama 'ik? kixun ka atun kakëxa.

Kakëxun ka asérabi —ka usa 'ikën —kixun 'apun kakëxa, usa 'ain ka a bana kikësabiokin 'akin medos 'imainun persanu 'ikësaribi 'ikë uínbi tērëkatima 'ikën.

¹³Usa 'ain ka a unikaman karai-shikin 'apu kakëxa:

—Achúshi uni ñatanbëtsin-kin bëa Daniel kakë judfos uni an ka mix 'apu 'ixunmi usai 'iti nankë bana a tanima, nun kananuna isan rabé 'imainun achúshi okían nētétibi 'ain Dios ñukatia

mëran kixun ka ax ami manánkin unikaman kakëxa.

¹⁴Usokin kakëxun a bana kuati ka 'apu 'itsaira masá nuituakëxa, masá nuitukin ka uisakin kara Daniel iémiti 'ikë kixun baria-këxa. Barikin ka bari xupibuta-mainun uisakin kara iémiti 'ikë kixun sinánkëxa, ¹⁵usa 'ain ka a unikama amiribishi anu rikiantë-kënxun 'apu ësokin katëkëankëxa:

—Mix 'apu 'ixun kamina 'upiokin 'unan, medos 'imainun persanu 'ikë unikaman 'apun ax kikësama oi 'itima nankë bana aka uínbi bëtsiokin nantima 'ikën.

¹⁶Usa 'ain ka 'apun bëtankëxuan Daniel anua paru 'inúankama 'ikë kini anu ninun kixun ain unikama kakëxa. 'Aínbi ka usakin 'akëma pan 'ain 'apun Daniel kakëxa:

—jMin Dios ax kikësabi okinmi aín bana tankin 'axunkë an ka mi iémiti 'ikën!

¹⁷Usa 'ain ka Daniel anua paru 'inúan 'ikë kini anu 'ain, mapara pará chaiira bëxun anun kini xëkuë a xëpúakëxa, usakin 'aiaka 'apun anun kirika sellakë anun sellakëxa, 'anan ka 'apu chabu ax 'apu aín anun kirika sellakë anúnribi 'akëxa, usakin ka axa kikë bana ax kikësabi oia Daniel 'inun 'akëxa.

¹⁸Usokin 'abiani ka 'apu aín xubunu kuankëxa, kuantankëx ka xupinbukëbëtanbi pianan ax 'ikësabi kuaianan, 'ima 'uxi raka-buakëxa usai rakabuaxi ka a imé uxima 'inëakëxa. ¹⁹Usai 'inëti ka pëkarakëma 'aínshi bënëtishi

nirukiani kuantankëx anua paru 'inúankama 'ikë kini anu bëbakëxa.

²⁰Bëbakin ka 'urama okin 'apun Daniel masá nuitukëishi aín bana 'ixun ësokin kakëxa:

—Daniel Dios këñutima oi tsókë aín uni, çami ax kikësabiokin min 'axunkë an kara paru 'inúan kamanua mi ëñëmiax?

²¹Kakëxun ka Danielnën kakëxa: —¡Mix 'apu 'aish kamina xëñibua 'aínbi tsóti 'ain! ²²Ën Diosan ka 'ë uisabi oima paru 'inúankama kuëtsékinun an 'imiti ain ángel xuaxa, Diosan ka 'ëx kana uisa ñu 'atimabi 'akëma 'ai kixun 'unánan 'ën kana uisa ñu 'atimabi mix 'apu 'ikë 'axunkëma 'ai kixun 'unánxa.

²³Usa 'ain ka 'itsaira kuëenkin 'apun anua paru 'inúan 'ikë kini anua Daniel binun kixun aín unikama kakëxa. Kakëxuan bitsia iskëxbi ka Diosmi katamëkë 'ikëa paru 'inúanën uisabi aín namikama okëma isakëxa.

²⁴Usokin 'an ka an Daniel ñankaíshíbi 'uchokë unikama 'apun bana kikësabiokin atun xanu 'imainun atun bakë bëchikëkama këñunbi bëakëxa, bëkë ka anua paru 'inúankama 'ikë kini anu nikankëxa, nia ka paru 'inúan kaman anua atux bukukë anu pakëkëmaishi atunu 'irukin bikin xoñuma rakankin piakëxa.

²⁵Usa 'ain ka 'apu Daríonën kamabi menu 'ikë unikama 'imainun bëtsi menu 'ikë unikama aín banan banakë akama ësakin

kakin achúshi kirika kuëñökëxa: 'Ëx kana mitsúxmi 'upitax bukuti kuëenin, ²⁶'imainun ka ësokinribi unikama kanun kakëxa, kamabi uni 'ëx 'apu 'aían tsókë unikaman ka Danielnën rabikë Dios 'ashi rabikanti 'ikën.

Ax ka únsaranbi nëtétima oia tsókë a 'ikën, usa 'aish ka Dios xëñibua 'aínbi tsotia.

'Imainun ka únsarabi 'atima okë 'ianan ka únsarabi aín kushi këñutima 'ikën.

²⁷Ax ka an uni iémianan upiti tsónun 'akinkë a 'ikën; an ka unin iskëma ñu chairabu naínu 'anan menuribi 'aia. An ka Daniel paru 'inúankaman aín 'untsisan 'ati 'ikëbi iémiaxa.

²⁸Usa 'ain ka Daniel ax achúshi uni chaira Darío ax 'apu 'ain 'iakëxa, 'ianan ka Siro kakë uni axribi persia menu 'apu 'ain 'iakëxa.

Danielnën namákësa okin rabé 'imainun rabé ñuinakan 'ëo isa ñuikë bana

7¹Achúshi imé kana anua Beltsasar Babilonia menu 'apu 'ikin pëukë a bari anun namákësa okin 'ëx Daniel 'ixun isakën. Isun kana raíri a 'aisa akamaishi kuëñökën. Kuëñëo aka ënëx 'ikën.

²Ën kana namákin suñúan kushiira ain rëbumiax 'ianan,

ain tsipúmiáx 'imainun, ami bari kuabúkë amiax 'ianan amiax bari urukë amiax békikëbë parúm-papa 'umpax bëchunia isan. ³Usai 'ikëbëshi ka 'ën usakin sinánkë 'aímabi rabé 'imainun rabéribi ñuinakan 'ëo 'ën iskëx raíri iskësamabu 'aish parúmpapanuax chikíaxa. ⁴Usai 'i ka anpan chikíkë ax paru 'inúansa 'iáxa, 'aíshbi ka tètëkamë 'ëon pëchisa 'iáxa. Usa 'aíshbi ka aín pëchikama ëchiki-cëbë, menuax nirui aín taë kaxú 'ikëkama ami tatíki niruaxa, usai 'ikëbë ka aín sinánkëkama ax unin sinánsaribi 'iáxa.

⁵Usai 'ikëbë ka bëtsi axribi xaéónsa 'iáxa, usa 'aish ka amo chairukësa 'ianan, aín putu rabé 'imainun achúshiribi ax ka aín xëtakama anu 'ikë anuribi 'iáxa; usa 'ain kana ësai kia 'ën kuan: ¡Nirukin kamina uiti nami kaina 'aisatani anu sënën nami piti 'ain kiox ka kiáxa!

⁶Usai 'ikëbë ka bëtsiribi aín rani panshian 'imainun tunanën tsaka tsaka 'inu iskësa axribi mëraxa, 'aínbi ka rabé 'imainun rabé pëchiu aín naminu 'iáxa; 'ianan kana rabé 'imainun rabé maxkáñu-ribi isan, an ka 'unánkëma uni aín kushi 'inánxa.

⁷Imainun ka ashiti sënénkin 'ën namákësokin iskë ñuinakan 'ëo ax 'aisama 'ianan rakuémianankë 'aish kushiirabu 'iáxa. Aín xëta ax ka cháiira 'aish manë iruira usa 'iáxa; usa 'ixun ka kamabi ñu pianan masókin 'anan axa tëxëkë-kama aribi chakakin amáxa. Usa

'aish ka achúshi ñuinakan 'ëo 'ën namákësokin iskë usama 'iáxa, 'imainun ka mapai rabé manchanñu aín maxkánu 'iáxa.

⁸Usa 'ain ka 'ën aín manchan-kama a iskëbë aín manchan anubi chukúma manchan achúshi chikíaxa, usai 'ikëbëtan ka mapai rabé manchan anpan urukë 'ën iskë anua rabé 'imainun achúshi manchan ëchiáxa, anu ka axa bërí urukë unin bërusa ax uruaxa ax ka kuëbíñu 'aish 'ëx kana usaira 'ai kiox rabiakati banaxa.

**Diosan ñuinakan 'ëo
uisa kara okatsia
usakin 'a ñuikë bana**

⁹Usai 'ikëbëtan abi 'ën iskëxun ka anu tsótíkama nanxa, nankëbë ka anu achúshi uni apan tsóbuaxa. Aín chupax ka matsi uxua iskësa uxuira 'iáxa, 'imainun ka aín bu axribi xapu uxua upíira iskësa 'iáxa.

Usa 'ain ka anua tsókë anun mañakë ax tsi ërërukë iskësa usaribi 'iáxa,

¹⁰usa 'ain ka tsi ërërukë ax ka achúshi baka iskësa 'aish a bëtánain chikíaxa.

Usa 'ain ka miles 'imainun miles unikaman ñu mëëxumainun, millones 'imainun millones unikama a bëtánain sëtékë 'iáxa, anuxun ka a bana usai anu sëtékankë 'ain

bana ñuikin pëukin kirika,
 anua usai uni 'ikë kuënëökë
 akamaribi bakakë 'iaxa.

¹¹ 'Ën iskëx ka manchan
 chukúma ax 'atimatira anun
 rakuétisa 'inun banai ësai kiaxa;
 'imainun ka 'ën iskëxun ñuina
 chaiira a 'atankëxun aín nami
 chánkaxa, usotankëxun ka uni
 'unánkëma an tsi rëkirukënu aín
 nami xarátia këñutanun puruaxa.

¹² 'Imainun ka raíri ñuinakan 'ëo
 aribi aín kushi bikuanxa, 'aínbi
 ka anúan 'ati aín hora 'itámainun
 tsópainun ëanxa.

¹³ 'Ën kana ënë ñukama namákë-
 sokin imé isan:

Iskëbëshi ka nëtë kuin mëu
 unin bëchikësa 'aish uaxa,
 aia anua tsókë ami kikiani
 kuania ka uni apan an a
 'urama onun 'amiaxa.

¹⁴ 'Amitankëxun ka uni apan an
 aín kushi 'inánkin axa 'apu chaiira
 'i kushiira 'inun 'imianan,
 kamabi menu 'ikë 'imainun
 bëtsi banan banakë
 unikaman ñu mëxunkin
 rabinun 'imiaxa.

Usa 'aish ka aín kushi ax
 'iásabi kushiira 'iti 'ikën,
 'imainun ka uínbi ax 'apu
 'ikë uínsaranbi masókë
 'itima 'ikën.

¹⁵ "Ëx Daniel 'aish kana
 namákësokin iskë anun
 'itsaira rakuëan; usai 'i kana
 'ën iskë ñukama ami 'itsaira
 sinan,

¹⁶ usai kana axa nikë unikama
 achúshi uisai kikë kara

akama 'ikë an 'ë ñuixunun
 kixun ñukan. Ñukákëxun
 ka mi kana akama
 ñuixunti 'ai kixun 'ë kaxa:

¹⁷ A ñuinakan 'ëo rabé
 'imainun rabé ax ka rabé
 'imainun rabé 'apu an
 ënë menu 'apu kushiirabu
 'ixun atun kuëenkësokin
 unikama 'ati a 'ikën.

¹⁸ Usokin 'akë 'aínbi ka Dios
 manámi 'ikë an kaískë
 unikama atúxa xëñibua
 'aínbi 'apu 'inun 'inánkë
 'iti 'ikën.

¹⁹ Usa 'ain kana 'ën ñuinakan
 'ëo rabé 'imainun rabéribi a uisa
 kara bëtsi iskësa iskësama 'aísha
 'atimaira a 'unánkatsi 'ian: ax ka
 aín xëtakama manë iruira 'ianan
 aín 'untsisribi manë panshian
 'akësa 'iaxa; usa 'ixun ka kamabi
 ñu pianan raíri masókin atima
 onan axa tëxëkëkamaribi aín taën
 amákin 'atima oxa. ²⁰ 'Imainun
 kana 'ën uisaira kara mapai
 rabé manchan kamañu 'imainun
 manchan chukúmañu 'aish bëruñu
 'ianan, kuëbíñu 'aísha rabiakati
 banakë a 'unánkatsi 'ian, usa
 'aish ka ax raíri manchan kama-
 sama kushi 'iaxa, 'imainun ka
 rabé 'imainun achúshi manchan
 ax anu xabankë 'inun ëchikíaxa.
²¹ Usa 'ain kana a manchankaman
 abë 'akanankin Diosan unikama
 kanania isan, ²² usakin 'akëbëbi
 ukín ka uni apan ax bëbakin an ira
 Diosan kaískë uni 'akë unikama
 'anun 'amiaxa, usakin 'atankëxun
 ka anuan 'ati nëtë sënénkë 'ain

atúxa 'apu 'inun 'imiaxa. ²³Usa
'ain ka ësai kiaxa:

A ñuinakan 'ëo achúshinëx
ka raíripan 'ia 'ain, axribi
ënë menu 'apu 'iti 'ikën,
ax ka bëtsi 'apukama
'iásama 'iti 'ikën.

Usa 'ixun ka an kamabi
menu 'ikë 'apukama uisa
kara okatsia usakin 'ain
taën amákësokin masókin
këñuti 'ikën.

²⁴Mapai rabé manchankama
ax ka mapai rabé 'apu axa
bëtsix 'ikëbë 'ikëbë ënë
menu 'apu 'ikanti a 'ikën.

Usai atux pain 'apu 'ian ka
bëtsiribi,
'apu 'iti 'ikën, ax ka ax
pain 'apu 'ikë usamaira
'iti 'ikën, ax ka manchan
chukúma a 'iti 'ikën.

Usa 'ixun ka an rabé
'imainun achúshi 'apu atu
meu 'inun 'imiti 'ikën,

²⁵Usa 'ixun ka an Dios manámi
'ikë kushiira 'atimakin
ñuianan an rabikë unikama
këñukin pëuti 'ikën;
'anan ka Dios kia bana
aribi bëtsiokin nainsa
tanán usakin unikaman
fiesta 'atia Dios kia aribi
bëtsiokin nainsa tanti 'ikën,
usa 'ain ka an Dios rabikë
unikaman 'apu an
kakësokinshi 'ati 'ikën,
rabé 'imainun achúshi
baritia 'irukë anua mapai
achúshi 'imainun achúshi
'uxë sënëmi kiti 'ikën.

²⁶'Aínbi ka anuxun bana
mëniókë anuxun a 'apu
áin kushi bikuankin a meu
'imikin,
ñankáishi bërutanun kamabi
këñúkë 'iti 'ikën.

²⁷Usa 'ain ka Dios manámi
'ikë an a rabikë unikama
atux kushiira 'ixúan,
xëñibua 'áinbi bëtsi bëtsi
menu 'ikë 'apukama
'akinun 'imiti 'ikën.

Usokin 'akinkëxun ka kamabi
menu 'ikë unikaman
ain bana tankin ax
kikësabiokin 'akánti 'ikën.

²⁸Ënëx ka anu sënënkín
namákësa okín iskë
ñuikë a 'ikën. 'Ëx Daniel
'aish kana 'itsaira anun
masá nuitukin sinani, 'ën
bëmánanbi pëki 'ian; usai
'ikinbi kana uibi a ñukama
ñuixunkëma 'ain.”

Danielnën áin aintsikama kupín Dios ñuká bana

9¹“Darío Asuero kakë uni 'ain
bëchikë medos kakë ñakánu
'ikë, ax ka Babilonia unikamanu
'apu 'iakëxa. ²Axa 'apu 'itabakë
baritia anun kana 'ën an Dios kikë
bana ñuikë Jeremías an kuënëo
banakama a 'iskín 'akín 'unánkën,
a ka Diosanbi setenta baritia 'imia
uisai kara Jerusalén masókë 'iti
'ikë kixun Nukën 'Ibun ain bana
uni ñuixunkë a kakëxa. ³Usa 'ain
kana año ñubi pima chupa xëni
pañuax chimapunu tsókin ësokin
Dios ñukákën. ⁴Ñukákin kana

ësakin Dios kakën: Nukën 'Ibu Dios chaiira 'ianan kushiira min kamina mix kikësabiokin ñu 'akin, nuibanankë 'ixun min kikësabiokin kara min unikama ñu 'aia isin, a tanti min bana a kara asérabi 'aia kixun isin: ⁵nukamax kananuna 'atima ñu 'ai 'uchan; usai 'ikin kananuna 'atima ñuira an; 'ianan min usai tsóti kuënkë a 'unánimabi 'ian; usai 'ikin kananuna a tanti min banakama kikësokin 'anan, min sínánmikësoi 'isama tan. ⁶Ianan kananuna an min bana ñuikë min unikama kakëxunbi kuaisamatan, atun ka nun 'apukama 'imainun nun kushikama 'ianan nun chaitiokëkama 'imainun kamabi Israel unikama min anë ñuikin bana ñuixuankëxa. ⁷Nukën 'Ibu Dios mix kamina uisa ñu 'atimabi 'akëma a 'ain, 'aínbi kananuna judíos unikama nux bërí rabinkësa tanin; Jerusalénnu tsókë 'imainun raíri Israel unikama 'imainun, 'urama 'ikë 'ianan 'ura 'ikëkama min kakësa okin 'aiama, min 'amikëxun axa numi nishkë unikaman atun menu buanka akama 'ikën. ⁸Nukën 'Ibu, nukamaxribi kananuna nun 'apukama 'ianan, nun kushibu, nun chaitiokëkama 'iásaribiti mimi 'uchakë 'ixun rabinkësa tanin. ⁹'Aínbi kamina mix Dios 'ixun nu nuibanan usai karanuna 'iisa tani uisai 'iabi nu nuibakë ax kuni asábi 'ikën. Nukamax kananuna min kakësoi 'ikëma 'ain, ¹⁰nun kananuna min kakëxun min bana kuakinbi ax kikësokin 'akëma 'ain, Nukën 'Ibu 'imainun

nun Dios kananuna min kakëxun min unikama an bana ñuikëkaman 'unánmikëxun min bana kuakëma 'ain. ¹¹Kamabi Israel unikaman ka min 'unanmikëxunbi min bana kuaisama tanxa, usa 'ain ka nunu 'atima ñuira min uni Moisésnën usakin kana 'atima oti 'ai kixun kuëñomia usaibi 'iäxa, nux kananuna mimi 'uchan usa 'ain. ¹²Min nunu ñu 'atimaira 'imikin kamina usokin kana 'ati 'ai kixmi kia usabi okin nu 'imianan 'apukamanuribi 'imian, usa 'ain ka uínsaran nëtënbi bëría 'ikë ësai Jerusalénnu ñu 'ikëma 'ikën. ¹³Kamabi ñu 'atimakama nuxnu 'inúkë ax ka Moisésnën kuëñeo bananu kikësabi oi 'ia; usa 'aínbi kananuna nun mixmi nun Dios 'ikë mi bari-këma 'ain, 'ianan kananuna nun ñu 'atima 'akëkama abi ënkëma 'ain, 'imainun kananuna min bana kikësoibi 'ikëma 'ain. ¹⁴Usa 'ain kamina mix Dios 'ixun ënë ñu 'atimakama inuti tëmëranun nu 'imian, mix kamina nun 'Ibu 'ianan Dios 'ain, usa 'ain ka min 'akë ñukama 'upíra 'ikën, 'aínbi kananuna nukaman min bana kuaisatankin min kikësokin 'aisama tan.

¹⁵Nukën 'Ibu Dios min kamina Egipto menua chikínkin min kushi chaiira min unikama ismiakën, usakin 'akin kamina min anë axa bëtsi ñukaman anësamaira 'inun 'imia 'ixun bërí 'imin, 'aínbi kananuna nukaman min kuënkëma ñu 'atima 'ai 'uchakin 'atima ñuira 'an. ¹⁶Nukën 'Ibu nun kananuna 'unanin mix kamina axa

nuibanairakë a 'ain. Usa 'ain kamina Jerusalénnu tsókë unika-mami mix nishkë a ënti 'ain, ax ka min ëma 'ianan min bashi 'upíira kakë a 'ikën. Kamabi menu 'ikë unikama atu 'urama 'ikë ax ka Jerusalén 'imainun an mi rabikë unikama ami kuaia, nux 'uchakë kupí 'ianan ka nun chaitiokë-kama 'ucha kupín usai 'ikania. ¹⁷Usa 'ain kamina mix Dios 'ixun min kaisa uni 'ixun 'ën mi ñukákëxun 'ën bana kuati 'ain; minbi kamina a isi masá nuitukin uisa kara anuxun mi rabikë xubu ax bërúakëxa kixun isin. ¹⁸Ën kakëxun kamina mix Dios 'ixun kuati 'ain; 'upiokin nukama isanan kamina, anuxun min anë rabikë ëma ax kara uisa 'ikë isti 'ain. Nun kananuna nux upiti tsóti a kupín mi ñukátima, usa 'aínbi kananuna mix nuibanairakë ax chaiira 'ain mimi katamëkin mi ñukatin. ¹⁹¡Nukën 'Ibu, Nukën 'Ibu! ¡Nun bana kamina kuati 'ain, nun 'akë ñukama kamina nu mënfoxunti 'ain! ¡'Anan kamina nukamannu mi ñukákëkama nu 'akini uti 'ain! ¡Mixi Dios 'ixun 'anan kamina min ëma 'imainun min unikama an min anë rabikë akama 'akinti 'ain kamina basitima 'ain!

**Danielnëan setenta semana
ax usai 'iti namákësa
okin isa ñuikë bana**

²⁰Ën kana ënkinma abi 'ën 'uchakëkama chikinanan 'ën uni Israel kamananribi ñukaxunkin chikinaxuan, 'anan kana 'ën 'Ibu

Dios 'ain bashi upíira a kupínribi abë banakin kan. ²¹Kakëbëbi ka Gabriel kakë ángel 'ën namákëso-kin iskëbëa 'ëmi mërakë ax nuán-kësakuatsini anu 'ëx 'ikë anu uaxa. Ukë anun ka Dios ñuina xaroxunti hora 'iti chukúmara pishinkë 'ain bari kuabuti 'iaxa. ²²Anun ka ukin 'ë kaxa:

Daniel 'ëx kana bërí Jeremíasnën kuënëo 'ikëmi kirikanua 'iskin 'akë a uisai kikë kara kixunmi kuanun mi ñuixuni aín. ²³Minmi abë banakin kakëxumaishi ka Diosan min bana kuaxa. Usa 'ain kana 'ëx uisai kara ax min ñukákëx kiaxa mi kai ain, Diosan ka 'itsaira mi kuëënia. Usa 'ain kamina bërí bëmékin uisakin namákë kara min namákësokin iskë a mi ñuixu-mainun kuati 'ain:

²⁴ Setenta semana ax ka
(cuatrocientos noventa
baritia inuti ñui kikë
'ikën) min unikama
'imainun min
ëma upí a inuti 'ikën,
inutankëxun ka ax bana
kuaisama tani 'ikëkama
'imainun aín 'uchakë
kamaribi ënti 'ikën.
Usai 'ia ka Diosan aín
'uchakëkama unikama
tërënxunti 'ikën,
usakin 'akin ka uníxa bëtsibë
bëtsibë xëñibua 'aínbi
nuibananti a nanti 'ikën.
Usai ka min namákësokin
iskë 'imainun an bana
ñuikë Jeremías ax kiásabi
oi 'iti 'ikën,

'ianan ka upíira kakë anu
 'ikë ax upíira 'itánun
 mëníokë 'iti 'ikën.
 25 Ēnë kamina upíokin kuakin
 min 'unánti 'ain:
 An kaískë 'apu
 bëbatamainun ka
 Jerusalén birutëkëkin
 'atëkënti 'ikë Dios kiti
 nëtë ka 'iti 'ikën,
 siete semana inuti ñui kikë
 ax ka (cuarenta baritia
 inuti ñui kikë 'ikën)
 'imainun ka Jerusalén
 ëmanu anun niti baikama
 'anan anun kënëarakë
 kënëkama 'akë ax sesenta
 'imainun rabé semana ñui
 kikë ax ka (cuatrocientos
 treinta y cuatro baritia
 panáti ñui kikë 'ikën)
 'aínbi ka a nëtëkamax anun
 'itsaira tëmërai masá
 nuituti 'iti 'ikën.
 26 Usai sesenta 'imainun rabé
 semana ax 'inúkë 'ain ka
 Diosanbia kaískë 'apu ax
 'akë 'iti 'ikën.
 Usa 'ain ka Jerusalén
 'imainun anuxun Dios
 rabikë xubu ax masókë 'iti
 'ikën.

Achúshi 'apun ka aín
 suntárुकamabë uxun
 'atima okin masóti 'ikën.
 Usakin 'akëx ka bakan 'ishi
 kuatsinkin ñu mapurukë
 usaribi 'iti 'ikën.
 Usa 'ain ka uni 'akanankin
 ñu 'atima okin masókë
 ax usai ka 'iti 'ikë kixun
 Diosan nankësabi oi 'iti
 'ikën.
 27 Usa 'ain ka achúshi semana
 'itëkënkë anun 'itsa uni
 kamabëtan mëníokin
 achúshi ñu 'ati 'ikën,
 'aínbi ka achúshi semana
 'ikë a nëbétsinuxunshi
 uínbi ñuina 'aímai
 këñutanun Dios
 xaroxuanan ñu
 'inainshitima 'ikën.
 Usa 'ain ka anuxun ñuina
 Dios xaroxunkë ax 'atima
 tikiti 'ikën,
 usa 'ain ka 'ami kuaikin
 usakin an 'akë uni a
 Diosan 'atimaira oti 'ikën,
 kíax ka kíakëxa.” (Bana
 'unánkë uni raírinën
 sinánkëx ka achúshi
 semana 'ain ki kikë ax
 siete baritia 'ikën.)

OSEAS

1 ¹Ēnëx ka Diosan Oseas Beerí kakë uni aín bakë bëchikë, a nëtëkaman Ozías Jotam Ahaz 'imainun Ezequías akamax Judá menu 'apu 'imainun Jeroboam Joásnën bakë bëchikë ax Israel menu 'apu aín ká bana 'ikën.

**Oseasnën xanu 'imainun
aín bakë bëchikëkama
'ia ñuikë bana**

²Ēsai ka uisai kara Israel unikama 'iti 'ikë kixun ñuixunkin Oseas kai Dios kiakëxa: “Kamabi Israel menu 'ikë unikama ka bëtsi bëtsi ñu 'ai 'ëmi manuti xanu aín nami mëakakënëx 'ikëσαι 'iaxa. Usa 'ain kamina minribi anu kuantankëxun achúshi xanu bëtsi bëtsi unibë 'ikë min xanu 'inun biti 'ain, bitankëxun kamina ami bakë bëchiti 'ain, bëchikëx ka akamax achúshi xanu aín nami mëakakënën tuá 'iti 'ikën.”

³Usakin kakëx kuanxun ka Oseasnën Diblaimnën bëchikë Gómer kakë xanu a aín xanu 'iti biakëxa, bixun 'ikínkin ka tuákin achúshi bëbu tuá ami 'akëxa. ⁴Usa 'ain ka Diosan Oseas kakëxa: “Min bëchikë bëbu tuá bakënkë akamina Jezreel kakin anëti 'ain, ënuax basikëma 'aínshi kana Jehú kakë 'apu aín rëbúnkikama 'atima oti 'ain, an ka Jezreel menuxun 'atima ñuira 'akin a tanti bana kikësokin 'akinma uni 'atima okin

'amiakëxa. 'Ēn kana Israel menua uinu 'ikë aín rëbúnki achúshinëxia 'apu 'iaxma 'inun 'imitima 'ain. ⁵A nëtën kana 'ën Jezreel kakë me sapan anuan 'akanankë a këñunbi Israel unikaman suntáru masóti 'ain.”

⁶Usa 'ain ka Oseasnën xanu Gómer kakë ax amiribishi tutëkëntankëx achúshi xanu tuá bakëankëxa. Bakënkë 'ain ka Diosan Oseas kakëxa: “Min ini bëchikë bakënkë a kamina Lo-ruahama kakin anëti 'ain, 'ën kana amiribishi Israel menu 'ikë 'apu nuibatëkëntima 'ain, 'ianan kana atun 'akë ñu 'atimakama tërënxunkin mëníotima 'ain. ⁷Aínbi kana Judánu 'ikë unikaman 'apu atumi 'atimakin sinanima 'ikima nuibati 'ain: usakin nuibakin kana 'ëxbi 'ain Dios 'ixun iémiti 'ain. 'Aínbi kana 'akanankë 'ianan, kantiñu 'ianan, manë xëtökëñu 'ianan, caballo an nikinkë uniñu 'ikëbi a kupín 'imikima 'ënbi iémiti 'ain.”

⁸Usa 'ain ka Lo-ruhama an kanikin xuma ënkë 'ain Gómer ax tutëkëntankëx bëbu tuá bakëankëxa. ⁹Usai bakëan ka Diosan amiribishi Oseas kakëxa: “Min bëchikë bëbu tuá bakënkë akamina Lo-amí kakin anëti 'ain, ax ka ësai kikë 'ikën, bërí kamina mitsux 'ën unima 'ain 'imainun kana 'ëx mitsun Diosma 'ain.”

**Diosan Israel unikama aín
uni 'imitékëan ñuikë bana**

¹⁰ “Usa 'ain ka Israel unikama achúshi nètën parúmpapa masi iskësaira 'aish, uínbi uiti 'itsaira kara kixun tupuntisama 'iti 'ikën. Usa 'ikë ka mitsux kamina 'ën unima 'ain kakima Diosan mitsu kati 'ikën, mitsux kamina axa bamatima oi tsókë Dios ain bëchikë 'ai kixun kati 'ikën.”

¹¹ Usa 'ain ka Judánu 'ikë unikama 'imainun Israel unikama timékë 'iti 'ikën, usa 'ixun ka achúshi 'apuishi anékanti 'ikën, usokin 'an ka kamabi menu 'ikë Israel unikama Jerusalénnu timékanti 'ikën. Usakin 'imikëbë ka a nètëkaman Jezreel kakë me sapan anuax 'itsaira kuënti 'ikën.

2 ¹ Usa 'ain kamina mitsun rarëbakëkama kati 'ain: “Mitsux kamina Diosan unikama 'ain.”

'Imainun ka atun chirabakëkamax
“Nuibakin kakë 'iti 'ikën.”

**Israel unikama Diosan
kakësama oi 'ikan ñuikë bana**

² Èsai ka Israel unikama ñui Dios kiaxa:
“¡Mitsun tita kamina min 'uchoti 'ain, ax ka bërí 'ën xanuma 'ikën,

'imainun kana 'èx aín
bënëma 'ain!

¡Ianan ka aín nami 'akë
xanusa 'ikëa unin 'unánkë
a ënti 'ikën!

¡Ianan ka an 'ain nami 'akë
unikamabëa 'ikë a ënti
'ikën!

³ Usakin 'aiama kana achúshi
uni chupañuma 'ikë
usaribi 'itánun ataira ënti
'ain:

usakin 'akin kana anuan
bakëan nètëa 'iásaribitia
'inun 'imiti 'ain,

'imianan kana anu uni
'ikëma mesa 'inun
bëtsiokëbë,
aín me ësquinun 'imiti 'ain,
usakin 'akëbë ka shiman
bamati 'ikën.

⁴ Aín tuákama a nuibati kana
nitéxëtima 'ain,
atux ka unían aín tita
nami 'akin ami bëchikë
tuákamasa 'ikën.

⁵ Aín titax ka bëtsi bëtsi uni
aín nami 'amikë 'iakëxa;
usa 'aínbi ka upí sinánñu
xanu 'ikë a nètéti kiakëxa:
Abë 'èx 'ikë unikama a kana
bari kuantu 'ain,
atun ka 'ën piti 'imainun
'umpax,

'ianan 'ën pañuti chupa lino
'akë a 'ianan,
xëni 'imainun a 'ën xëati
akama 'è 'inania.

⁶ Usa 'ain kana muxan atun
bai bëaranan anu bukukë
a bëararamikin achúshi

- kënë 'ati 'ain, usakin
'akëxun ka aín baikama a
mëratëkënkantima 'ikën.
- ⁷ Usai 'ikin ka 'ain mërati 'ikë
unikama nuiti 'ikën,
'aínbi ka nukutima 'ikën;
'ianan ka barikinbi
mëratima 'ikën.
Usakin mërakima tani ka
kiti 'ikën:
Ax paían 'ën bënë 'ia uni
anubi kana kuantëkënti
'ain,
abë kana bërí 'ëx 'ikësamai
upiti tsóakën.
- ⁸ Aínbi ka xanun 'ëx kana an
ñu 'inánkin trigo,
uvas baka vino 'akë xëni
akama pishínmikinma
'inánkëxunbi 'ën 'inánkë
ka ax 'ikë kixun 'unánma
'ikën;
'ën manë uxua 'imainun
kuri akama cha 'inun
'inánkëxunbi ka a rabinuxun
ñukama tankin uniokëxa.
- ⁹ Usa 'ain kana amiribishi 'ën
'inánkë,
trigo 'imainun 'ën uvas baka
vino 'ati,
anun atun ñu 'apákë aín
bimi biti nëtë 'ikëbëtan
bikuantëkënti 'ain,
'anan kana 'ën anúan rakuti
'inánkë chupa lino 'akë a
bianan,
anun mapúti 'inánkë chupa
aribi biti 'ain.
- ¹⁰ Aín bënëan achúshi xanu bëtsi
bëtsi unibë 'ikë abëa 'ikë
unikaman istánun aín chupa

biküanxun mëëkë usaribi
okin kana Israel unikama
an bëtsi bëtsi dioskama
rabikë unikaman istánun
'ati 'ain.

Usakin 'aia ka uínbi usakin
kamina 'atima 'ai kixun 'ë
katima 'ikën.

- ¹¹ 'Ën kana kuëënkian
fiestakama 'akë a
'imainun
'uxë ió 'ikëbëtan akë akama
'ianan anun
ñu mëëtima nëtëan timékë
akama këñuan,
kamabi atux a 'ai timékë
akamaribi këñuti 'ain.

- ¹² Aín uvas 'apákëkama
'imainun higuera,
'apákëkama a ñuia xanu ax
ë sai kia:
Ënëx ka abë 'ixun bëtsiñu
diosmabi rabikë axa 'ëbë
'ikë unikaman 'ë 'inan 'ikë
kikë akama kana këñuti
'ain.

Usakin 'akëbëtan ka axa
me 'atima 'ikëbëtan anua
raëkëma ñuinakaman piti
'ikën.

- ¹³ Usa 'ain kana bëráma nëtë
inumikin atun bëtsi
dioskama rabia a kupín
tëmëramiti 'ain,
atun ka bëtsi dioskama a
rabikin,
mëñusuti 'imainun aín
tëñuti akama
'amiakëxa, usakin 'ai ka
bëtsi ñu diosmabi rabi
'ëmi manúkankëxa 'ëx Dios

- 'aish kana ësai kin, kiax
Dios Israel unikama ñui
kiakëxa.
- Diosan kaisa 'ixun Israel
unikama nuiba ñuikë bana**
- 14 'Ën kana Israel unikama
mëратиokësa obiankin:
anu uni 'ikëma menu
buántënkënti 'ain,
anuxun kana upíokin kakin
atu sinánmitëkënti 'ain,
kiax ka Dios kiakëxa.
- 15 Usokin 'atankëxun kana
atun 'apá uvakama atu
'inántëkënkín,
me sapan Acor kakë anua
'apákëxa
'itsaira bimíñu 'inun 'imiti
'ain.
Anuxun ka bëná 'ixuan 'asa
okin 'anan, anúan
Egiptonuax chikikë nëtë
anun 'asaribiokin 'ë kati
'ikën.
- 16 Usa 'ain ka anuxun mix
kamina 'ën bënë 'ai kixun
'ë kati 'ikin,
kakin ka Baal mix kamina
'ën 'ibu 'ai kixun katima
'ikën.
'Ëx Dios 'aish kana ësai kin.
- 17 Usakin 'akin kana amiribishi
Baal kaman anë ñui
banatëkënun 'imitima 'ain,
usakin 'akëx ka uínsaranbi
amiribishi aín anë ñui
banatëkënkantima 'ikën.
- 18 Usa 'ain kana 'ën a nëtën
Israelkama uisabi oxuma
'anun achúshi ñu ñuina
- raëkëma kamabëtan 'akin,
manan nuánkë 'imainun
men niríkë runukama
abëtan 'ati 'ain.
'Anan kana 'ën unikama
upiti bukunun,
ënë menua aín kanti
'imainun aín manë xëtökë,
'ianan 'akanankë aribi
këñuti 'ain.
- 19 'Ën kana Israel unikama 'ën
xanusa xëñibua
'aínbi 'inun 'imiti 'ain,
usokëx ka aséjabi a tanti
bana unin ka xanu biti 'ikë
'ëx kia usaibi 'iti 'ikën,
'ën kana a 'itsaira nuibatin.
- 20 'Ën kana 'ën xanusami
mitsux 'ain añu ñubi
mitsu 'axuntima 'ain,
usa 'ikë kamina mitsun 'ë
'ëx kana Dios 'ai kixun
'unánti 'ain.
- 21 'Ëx Dios 'aish kana ësai kin,
a nëtëkaman kana 'ën uni
Israelkama
ñukákëxun naínuax 'ibúkian
'uñenën me chabónun
'amiti 'ain;
- 22 usokin 'akëbë ka trigo,
uvas baka 'imainun xëni
akamax
'itsaira 'iti 'ikën, usa 'ikë
kana Jezreel kakin atu
anëti 'ain.
- 23 Usa 'ain ka 'ën me 'inánkëx
anu tsóti 'ën unikamax
'ënanshi 'iti 'ikën;
usa 'ain kana mi kana
nuibatima kixun kakín 'ën
Lo-ruhama,

kakin anëkin Israelkama
 nuibati 'ain, 'imainun
 kana. Lo-amí 'èn unima
 kamina 'ai kixun 'èn kakë
 Israelkama bërí kamina
 'èn unikama 'ai kixun kati
 'ain,
 kakëxun ka atun mix
 kamina 'èn Dios 'ai kixun
 'ë kati 'ikën. Kiax ka Dios
 kiakëxa.”

**Diosan Oseas aín xanu
 bëtsi bëtsi unibë 'ikë a
 nuibatëkënun ká bana**

- 3** ¹Ësokin ka Diosan
 amiribishi 'ë
 katëkëankëxa:
 “Min xanu min 'unánkë
 unibëa 'ikë a kamina
 nuibatëkënti 'ain.
 Ax ka bëtsi bëtsi uni
 kuënkë xanu 'ikën.
 Usaribi okin kana 'èn
 kamabi Israel unikama
 nuibatin,
 atúxa bëtsi bëtsi ñu rabikë
 'ikëbi, 'imainun ka batokin
 pán uvas éskakë këñun
 mëskukin chookin atun dios
 'axunkë 'ikëbi pia.
² Usa 'ain kana Gómer 'èn
 xanu 'inun bitëkënxun
 mapai rabé 'imainun
 mapai achúshi,
 manë uxua 'akë kuríkinën
 kupíokin maruakën
 'imainun
 kana trescientos treinta
 litronu 'ikë cebada
 maruan.

- ³ Usakin 'axun kana 'èn kan:
 'itsa nètën kamina 'èn
 xubunu 'ëbë 'iti 'ain;
 usa 'ain kamina bërí bëtsi
 bëtsi uni min nami
 'amima 'ianan uni itsibë
 'itima 'ain.
 Usa 'ain kana 'ënribi anun
 nun ñu 'ati nètë 'itámainun
 uisa ñubi 'atima 'ain, kiox
 ka kiakëxa.”
⁴ Usai akama 'ikë 'ain ka Israel
 unikamax 'itsa baritia
 'apuñuma 'ianan atun
 kushi kamañumabi 'iti 'ikën,
 'ianan ka aña ñubi xaroima
 'ianan maxá upíbu akama
 'ianan, sacerdotekaman
 pañukë chupa abi pañuima:
 'ianan atun aintsia rabikë
 ñukama abi rabitima 'ikën.
⁵ Usai pain ënë ñukama 'ikë
 'ain ka
 Israelkaman ami
 sinanatëkënkín,
 Nukën 'Ibu Dios rabiti
 sinántëkënti 'ikën,
 'imainun ka atun 'apu 'ia
 David aín rëbúnki achúshi
 atun 'apu 'iti 'ikën.
 Anuan ënë nètëkama këñuti
 a nètë 'ikëbëtan ka ami
 rakuékin Dios
 upíokin a 'akinun kixun
 ñukáti 'ikën.

**Israel unikamax Nukën
 'Ibumi 'ucha ñuikë bana**

- 4** ¹Israel unikaman ka
 ësaí ka Nukën 'Ibu kia kuati
 'ikën.

An ka ënë menu tsókë
unikama nishanankë
a uisokin kara 'ati 'ikë
sinánxa,
ënë menu ka uni nuibanani
tsókë 'aíma 'ianan,
bëtsi uni mëékaskin uisai
kara Diosan bana kia abi
'unanima.

² Usa 'ain ka atunu këmëishi
banati 'imainun bëtsi
paránti 'ianan,
bëtsi 'ati 'imainun mëkamati
'ianan,
aín xanuma 'ikëbi bëtsi
xanu 'anan bënëkinshi ñu
'atima 'ati 'itsaira 'ikën,
'ianan ka bëtsin 'akëbë
'akëbëtan uni 'ati ashi anu
'itsaira 'ikën.

³ Usa 'ain ka ënë menu uni
ñukë 'ain pañukë chupa a
pañuax masá nuituti
nitéxëké usa 'ixun añu ñubi
kuëënima;
usa 'ain ka anu tsókë
unikama kushiñuma 'ikën;
usai 'imainun ka raëkéma
ñuina 'imainun, manan
nikë ñukama bamamainun
parúmpapanu 'ikë
tsatsakama axribi bamaia.

**Dios sacerdote unikaman ka
ñu 'atima 'aia kiox kia bana**

⁴ Ësai ka Dios kia:
“¡Uínbi ka usakin kamina ñu
'atima 'ai kixun bëtsi uni
katima 'ikën!
'Èx nishkë ax ka sacerdote
mimi 'èx nishkë 'ikën.

⁵ Mix kamina nëtëinra 'ianan
imé ñu 'atima 'ai pakëti
'ain,
usai 'ikëbë ka mibë an Dios
kikë bana ñuikë
uníxribi pakëti 'ikën,
'imainun kana min titaribi
'ën këñunun 'imiti 'ain.

⁶ 'Èn unikaman ka añu ñubi
'unánkëma 'iaxa,
usa 'aish ka 'atima okin
masókë 'iaxa.
Usa 'ain kamina
sacerdotekama mitsúxribi
ñu 'unánkëma 'iakën,
usa 'ain kana 'ënribi anuxun
'è rabiti xubunu mikamax
'iti kuëëniman.

Mín kamina Dios 'ixun 'ën
'unánmikë banakama
manua,
usa 'ain kana 'ëxribi min
rëbúnkin kamami manúti
'ain.

⁷ Sacerdotekama 'itsakëbë
ka uníxribi 'itsaira 'ëmi
'uchakëxa;
usa 'ain kana atúan biti ñu
'inankima ñuumasara
'inun 'imiti 'ain.

⁸ 'Èn unikaman aín 'ucha
mënóokakin 'inainshikë
ñukama a marui kamina
mitsux tsotin;
usakin 'akin kamina 'ën
unikamaxa abi 'uchanun
'imin.

⁹ Usa 'ain kana 'ën unikama
'akësaribi okin sacerdote
unikama upiti atux tsótima
kupín 'atima oti 'ain.

10 Usa 'ain ka atun Dios rabiti
 ënkë 'ixun piti 'ikë,
 'aínbi ka puchákin pitima
 'ikën;
 'ianan ka xanun nami
 'akinbi bëchikantima
 'ikën.

**Israel unikaman bëtsi
 ñukama rabia ñuikë bana**

11 Èsaribiti ka Dios kiakëxa:
 Bëtsi bëtsi unin aín nami
 'akë xanubë nikin,
 uvas baka paëokin 'akë xëai
 paëini nikin ka upíokin ñu
 'ati a ëanxa.

12 Usa 'ain ka 'ën unikama
 atun rabinuxun nitsínkë
 ikama abë banakin
 ñukatia;
 'ianan ka aín tsatikama anun
 uisai kara 'iti 'ikë kixun
 anun tanti aribi 'aia.
 Usa 'ain ka 'ën unikama
 xanun nami 'ati kuëïnra
 'ixun,
 bëtsi ñu 'atishi kuëënia:
 Usa 'ixun ka aín Dios
 'ikëbi aín nami mëakakë
 xanukaman abë 'ikë uni
 'akësokín 'ë manuakëxa.

13 Usa 'ain ka aín bashi manan
 kuaruxun aín rëbu anuxun
 sanuira ro a xaronan
 'aímai këñutanun ñuinaribi
 xaroia,
 'imainun ka i roble kakë
 pëñanakëkë 'ianan álamos
 kakë i 'imainun muxañu
 ikama aín tupën tëmúxun
 ñuina xaroia.

Usa 'ain ka mitsun ini
 bëchikëkaman bëtsi bëtsi
 uni aín nami 'amia,
 'imainun ka mitsun bakë
 bëchikënën xanu min
 piakakamaribi atun bënë
 ëanx bëtsi unibë 'ia.

14 'Aínbi kana 'ën mitsun ini
 bëchikë xanukama uni aín
 nami 'atima oíma 'ianan
 mitsun bëchikënën,
 bëtsi uni aín nami 'amia
 tëmëramiti 'ain,
 mitsúxbi kamina bëtsi bëtsi
 uni aín nami 'akë xanubë
 'in;
 'ikin kamina a rabikësokín
 atubë timéxun ñuina
 xarokanin.

¡Usokín 'ai kamina achúshi
 ëmanu 'ikë unikaman
 sinánkimaishi ñu 'akë
 usaribi 'ikanin!

15 Israel unikama mitsux
 kamina bëtsi bëtsi ñuira
 'akë 'ain,
 'aínbi ka Judánu 'ikë
 unikama atun kuni usakin
 'ai 'uchatima 'ikën.
 ¡Usa 'ain kamina Guilgalnu
 kuankantima 'ain, 'ianan
 kamina Bet-avén anuribi
 kuarutima 'ain,
 'ianan kamina
 sinanatëkëntima oi 'ën
 anë ñui banatima 'ain!

16 Israel unikamax bana kuati
 'unánma unibu 'ikën,
 usa 'aish ka burro xanu bërí
 kanikë bisama usaribi
 'ikën,

usa 'ikë, ¿kara Diosan
pasto 'apákë upíira anua
carnero kamara 'akësokin
bërúanti 'ik?

17-18 Usa 'ain ka Israelkama
axribi unínbia 'akë
ñukama rabinu atsínxun
rabia.

¡Usa 'ain ka kamabi uni axa
bëtsi 'atima onux timéax
bëtsibë paénkë unikama
usaribiti 'ia!

Usai 'i amiribi amiribi
ñunshinakëkin xanun
nami 'ai ka
anun rabinima upiti tsótisa
'ashi 'atimati tsótishi
kuënia.

19 ¡Usakin atun ñu 'akë ax ka
suñu békikin nuámikësa
'iti 'ikën,
usa 'aish ka atun ñu rabikë
anubi katékë 'iti 'ikën!

5 ¹Sacerdotekama mitsun
kamina ënë bana kuati
'ain;

'imainun ka Israel kamanribi
bëmékín kuati 'ikën;

'imainun ka 'apun aintsikama
upíokin kuati 'ikën:

'Ën kana mitsu tëmëramiti
'ain, mitsun kamina ami
ñu 'iti nankë usa 'ixun
Mispá anuxun unikama
'uchamiakën, 'anan
kamina achúshi rika
sarakaxun satëonkin
tëkërekakësa 'ixun aín
bashi Tabor anuxun 'akën,

² 'anan kamina achúshi kini
nëmionkin naékësa 'ixun

Sitim kakë me sapan anuxun
unikama 'uchamiakën.

Usa 'ain kana 'ën mitsu
tëmëramiti 'ain.

³ 'Ën kana Efraín 'unán;
usa 'ain kana uisai kara
Israel 'ia a 'ën 'unán.
Efraín ax ka aín nami bëtsi
bëtsi uni 'akë xanusa 'ikën;
usa 'ixun ka Israel unikama
'itsaira ñu 'atima 'akin
'uchamiaxa.”

⁴ Bëtsi bëtsi ñua aín
ëmanuxun 'akë anbi ka
Israel unikama aín,
Diosmi sinanatëkënen 'imiman.
Usa 'ain ka an 'akë ñu
'atima abi tënëtisama
tankin 'akë anbi ka aín
'Ibu Dios sinántisama oia.

⁵ Israel unikamaxa nux
kananuna usaira 'ai kiox
rabiakakë ax ka atuxi
anunbi 'atimati 'ikën;
usa 'ain ka Israel aín ñu
'atima 'akë anunbi 'uchai
'atimati 'ikën,
¡usai 'ikëbë ka Judánu 'ikë
unikama atu tani usaribiti
'iti 'ikën!

⁶ Achúshi nëtën ka atun
ovejakama 'imainun
vacakama
buánxun 'ë barikanti 'ikën,
usokin 'akínbi ka atun 'ë
mërakantima 'ikën,
atunuax urakin kana 'ën
ëankën.

⁷ Atux ka bëtsi bëtsi unibë
'ikë xanusa 'iaxa, usa
'ixun ka bëtsi

dioskama rabikin 'ë
paránxa,
usa atux 'ain ka achúshi
'uxëinshi atun me 'atima
okin masókë 'iti 'ikën.

**Israel 'imainun Judánu
'ikë unikama Diosan
'atimoti ñuikë bana**

- 8 ¡Akanankëbëtan a
banokë ñuina manchan
Guibeánuxun banoti 'ain,
'anan kamina manë banoti
aribi Ramá anuxun banoti
'ain!
¡Anan kamina ñu 'ikëbë
banati nankë aribi Bet-
avénnuxun banamiti 'ain!
¡Anan kamina anun
bënëtishi mëníokati ñu
aribi Benjamínën me
kamanuxun bana oti 'ain!
- 9 'Ëx kana Israel ñakákamanua
'íasaribi 'inua asérabi ñu
'iti ñui kin:
Israel ax ka anúan 'ati
nëtë 'ikëbëtan masókin
tëmëramikëx masá nuituti
'ikën.
- 10 Ësai ka Nukën 'Ibu kia:
“Judánua 'ikë 'apukama ax
ka a unisa 'ikën,
usa 'ixun ka bëtsi unikaman
me anua sënénkë a
'inumikin bitsia.
¡Aínbi kana 'ëx nishkin
uisakin karana 'aisatani
usakin 'ati 'ain!
- 11 Israelnën rëbúnikkama an
ka bëtsi dioskama rabia
usa 'ikë ka

uínbi atun bana tankin usa ka
atux 'ikë kixun katima 'ikën.

- 12 Usa 'ain kana 'ëx an ñu
pikin këñúkë bisasa Israel
unikamanan
'ianan, kana an pikin
pëuxun këñubiankin i pikë
bisa usaribi 'ixun Judánu
'ikë unikama masóti 'ain.
- 13 Uínsaran kara Efraínën ain
'insínkë ismainun,
Judánu 'ikë unikaman atun
naminu ñukë isia,
anun ka Efraín Asirianu 'ikë
'apu 'akinun kixun ñukáti
kuanti 'ikën,
'aínbi ka atu ain ñukëkama
mëníokati pëxkunun
'akintima 'ikën.
- 14 Achúshi paru 'inúanëan
ñuina nuikë usaribi okin
kana Efraín 'imainun Judá
'ati 'ain,
usokin 'atankëxun tukapabiani
kana anuax kuantu 'ain,
usakin 'ën 'aia ka uínbi
iémitima 'ikën.
- 15 Usakin 'atankëx kana anu
'ëx 'ikë anu,
atunbia sinanakin
kana 'ucha kixun 'ë
baritamainun kuantu 'ain.
Tëmërai bënëkin ka atun 'ë
bariti 'ikën.”

**Diosmi kanaanuna
sinanatëkënti 'ai kiox
Israel unikama kia bana**

- 6** 1 Kamaxi Diosmi
sinanatëkënti kamina
ukanti 'ain.

An ka 'atimo 'ixunbi nux ñu
 'atima 'ai 'uchakékama nu
 mēníoxunti 'ikēn;
 usokin 'atimo 'ixunbi
 mēníotékēnkin ka
 chuámarua tanun nu
 'imiti 'ikēn.

² An ka bēnékinshi nun ñu
 'atima 'akékama mēníokin
 nukama upí 'imiti 'ikēn,
 usakin 'akin ka nukama an
 iskēx upí tsónun 'imiti
 'ikēn.

³ ¡A mi kushikin kananuna
 Dios 'unántékēnti 'ain!
 Usakin 'akēbē ka Dios
 nukamanu 'i 'utékēni
 barin urukin pékabētsinkē
 usa 'ianan,
 ka me chabóia
 mitakuatsinkēbē 'uí
 'ibúkēsa usaribiti 'uti
 'ikēn.

**Diosan Israel unikama
 ami sinanakatsi kia
 ká ñuikē bana**

⁴ Ēsai ka Dios kia:
 “¿Añu karana 'ēn Israelkama
 mitsubētan 'ati 'ain?
 ¿Judá añu karana 'ēn
 mibētan 'ati 'ain?
 Mitsúnmi 'ē nuibakē ax ka
 pékarakuatsinkēbē kuénkuru
 'ibúkē usa 'ianan,
 nibí ñantámashi 'ibúkin me
 chabotankēx
 pékarakēbē nētékē usashi
 'ikēn.

⁵ Usa 'ain kana 'ēn kakēxua
 an Dios kikē bana

ñuikē unikaman mitsu
 'atimonun 'amia,
 'ēn bana an bana ñuikē
 unikama ñuikē a bananbia
 kēñunun 'imian.

Usa 'ain ka 'ēn 'upioikin 'akē
 ñukama ax kuni upí 'aish
 tirísaribi 'ikēn.

⁶ Usa 'ain kana mitsunmi 'ē
 nuibati a kuēēnin,
 'ēn kana mitsunmi ñuina
 rētankēxun xaroxunti a
 kuēēnima,
 usa 'ain kamina ax ka Dios
 'ikē kixun 'ē 'unánkanti 'ain,
 usakin 'unánkin kamina
 'ē ñuina rētankēxun
 'áimai kēñutanun
 xaroxunkantima 'ain.”

**Diosan 'ain bana kuakēma
 'ikēbi 'ain unikama
 nuiba ñuikē bana**

11 ¹ Ēn kana Israelkama
 'ēn uni 'ikē tuá xura
 'akēsokin nuibakēn;

usa 'ixun kana atu Egipto
 menuax chikitia 'ēn béchikē
 ka ax 'ikē kixun kakēn:

² 'aínbi ka usakin kuēnkēxi,
 'atiaira 'ēmi 'urakankēxa.
 Usai 'ikín ka 'ēn unikaman
 kēmēkinshia rabikē
 díoskama a ñuina
 xaroxuankēxa,
 usakin 'anan ka sanuira ro
 aribi ñu tankin 'akékama
 a xaroxuankēxa.

³ Usakín 'aiabi kana 'ēn
 Efraínnu 'ikē unikama
 uísai

- kara tsóti 'ikè a 'unánmiakèn;
 'aínbi ka atun 'èn kana
 usakin 'akini kixun
 'unánma 'ikèn.
- 4 'Èn kana atu 'itsaira
 nuibakin ènua 'utèkènun
 atu 'akiankèn;
 usakin kana tuá xura
 'akèsokin 'anan,
 atun piti 'inánima 'ikinma
 bërúankèn,
- 5 'aínbi ka atux 'èmi
 katamèisama tankankèxa.
 Usai 'i ka Egipto menu
 kuantèkènti 'ikèn,
 anuxun ka Asiria menu 'ikè
 unikama atu tèmèramikin
 ñu mèèmiti 'ikèn.
- 6 Usokin 'akèbètan ka atumi
 nishkè unikama aín
 èmakamanua 'ain manè
 xètókèn 'akin,
 anúan èma kènèara aín
 xèpútikama 'atima okin
 masóti 'ikèn,
 usakin 'akèx ka atun ñu
 'atima 'ati sinánkè anunbi
 'atimati 'ikèn.
- 7 'Èn unikama ka bètsi ñuishi
 'ai 'è 'ura 'ia;
 usa 'ixun ka bètsi
 dioskamaishi nuikín 'è
 ènkanxa;
 usa 'ixun kamina ax isa
 'èsamaira kushi 'ikè kixun
 sinánkanin, 'aínbi ka an
 mitsu 'akintima 'ikèn.
- 8 “¿Uisa 'ixun karana 'èn
 Efraín ènti 'ain?
 ¿Uisa 'aish karana 'èx Israel
 unikamami manuti 'ain?

- ¿Admá kakè èma
 'ásaribiokin karana mi
 masókin 'ati 'ain,
 'anan karana mi Seboím
 'asaribiokin 'ati 'ain?
 ¡'Èn mitsumi 'itsaira sinánkè
 an ka
 'itsaira mitsu nuibanun 'è
 'imia!
- 9 Usa 'ain kana 'èx
 nishkèsokinshi 'atima 'ain:
 usakin 'akin kana Efraín
 amiribishi 'atima okin
 kèñutima 'ain,
 'èx kana Dios 'ain, usa 'aish
 kana 'èx unima 'ain,
 'èx kana upíra 'aish mi
 nèbètsi 'ain,
 usa 'aish kana mitsu kèñui
 ukèma 'ain.”

**Diosan ka Israel
 unikama tèmèramiti
 'ikè kixun ñuia bana**

- 13** 4Èsai ka Dios kia:
 'Èx kana mitsun 'Tbu
 'ianan Dios 'ain, usa 'aish
 kana
 anunmi Egipto menu 'ikankè
 anubi anu 'iakèn:
 Usa 'ain kamina bètsi dios
 ax 'iisa min Dios 'ikè
 kakin unántima 'ain,
 'èx ishi kana an mi iémiti a
 'ain.
- 5 'Èn kana anu uni 'ikèma
 menuabi mitsu bërúankèn.
- 6 “Usa 'aínbi kamina mitsux
 piti 'itsairañu 'ikin tani
 nukamax kananuna usa
 ira 'ai kixun sinani

- 'emi manúkankën.
- 7 Usa 'ain kana 'ëx achúshi
 paru 'inúansa atunan
 'ianan,
 'inu cha aín rani tunanën
 tsaka tsaka axa ñu binux
 unékësa usaribiokin 'ën
 atu 'ati 'ain.
- 8 Usakin 'ai kana xaëón aín
 xanuxa aín
 tuákama nètémiax anun
 rabanan nékë usai 'ikin,
 'ën aín shikan tukapati 'ain.
 Usakin 'akin kana paru
 'inúanën 'akësokin 'akin
 anuxunbi pikin këñuti 'ain;
 'anan kana raëkëma
 ñuinanën 'akësa okinribi
 anuxunbi 'ati 'ain.
- 9 Usa 'ain kana Israel uníkama
 'ën këñuti 'ain,
 usakin 'aiabi ka uínbi usakin
 kamina 'atima 'ai kixun 'ë
 katima 'ikën.
- 10 Usa 'ain kara ¿uinu bërí min
 'apu,
 an ëmakamanua mi iémiti
 ax 'ik? 'Aíma ka.
 ¿Uinu kara mitsún kushibu
 'imainun 'apukama
 anëxunti ñuká 'apu ax 'ik?
- 11 'Ën kana mimi nishkinbi
 mitsux mi 'apuñu 'inun
 'imiakën,
 'imitankëxunbi kana mimi
 nishkin mi 'apu bikuankën.
- 12 Israel uníkaman 'akë 'atima
 ñukama ka kuënëökë 'ikën;
 'imainun ka atun 'uchakama
 axribi anubia 'iti kirikanu
 kuënëökë bëruaxa.
- 13 Xanu aín tuákën paëokëx
 upiti
 bakënkë, 'aínbi túa bana
 kuakëma usarabi
 ka Israel uníkama 'ikën,
- 14 ¿Usa 'aish kaina anu uni
 ñukë maínti kini anuax
 iékanti 'ain?
 ¿Bamati anuax kaina iékë
 'iti 'ain?
 Bamati, ¿min kushibëbi
 uxun kamina ënë ëma
 këñuti 'ain!"
- 15 Israel uníkamaxa ñu uábuti
 'ikëσαι mëníokakëbëbi ka
 suñu amiaxa bari urukë
 amiax bëkiti 'ikën,
 usai 'ika suñu kushiira anu
 uni 'ikëma memiax bëkiti
 'ikën;
 usai 'ikëbë ka anua rakákë
 anuax 'umpax ëskimainun
 xëxá upikamaribi ëski
 'aíma 'iti 'ikën.
 Usai 'ikëbëtan ka axa ami
 nishkë uníkaman atun ñu
 upíbu akama bikin 'ibuati
 'ikën.
- 16 Israelkama ka aín Diosmi
 'atimati banakë kupí
 'atima okë 'iti 'ikën.
 Usa 'ain ka anu 'ikë
 uníkamax 'akanankin
 manë xëtokën 'akëx
 bamati 'ikën,
 'imainun ka aín bakë
 bëchikëkamax bixun memi
 shipënkakin rëkë 'iti 'ikën,
 'anan ka xanu tuñukama
 aribi paná rabé okin
 tukakë 'iti 'ikën.

**Oseasnën Israel unikama
Diosmi sinanatëkënun
kixun ka ñuikë bana**

- 14** ¹ Israel unikama Nukën
'Ibu Diosmi kamina
sinanatëkënti 'ain,
mitsúxmi 'uchakë a kupí
kamina 'aisama kan.
- ² Usa 'ain kamina Diosmi
sinanatëkënkín ësokín
mitsun a ñukáti 'ain:
“Nukaman 'uchakama
kamina nu mënóxunti
'ain,
mënóxunkín kamina mix
upí ixun nun
mi rabikëxun upíokín kuati
'ain.
- ³ Asiria unikamax ka nu
iémisama 'ikën,
usa aín caballokama
anbi nu abáti kuania
'abákintisama 'ikën.
Usa 'ain kananuna mix
kamina nun Dios 'ai kixun
nunbi uniókë ñukama
anëtëkëntima 'ain,
axa 'ibuñumakë unikaman
ka 'ain,
Dios 'ixun min nuibakëxun
'unania.”

**Diosan Israel unikama
amiribishi upiti
tsotia 'akinuxun 'aia
kia ñuikë bana**

- ⁴ Ësai ka Dios kia:
'Ën kana Israel unikama
ñunshinakëkia atun 'akë
ñukama mënóxunti 'ain;

- usokín 'akín kana 'ën
nuibaisa 'ikëmabi atu
nuibati 'ain,
'ëx atumi nishtankëxunbi
kana atu nuibatëkëan.
- ⁵ 'Ëx kana Israel kama nibitan
'ibúkin chabókë usaribi
'iti 'ain,
usa 'ain ka atux ro 'apákëxa
uábukësa usaribi 'iti 'ikën.
Usai 'ika aín tapunkama
Líbano menu 'ikë i aín
tapun menu takáshkikë
usaribi 'iti 'ikën;
- ⁶ usai 'ika aín pëñankama ax
pëñanakëti
olivos pëñan upírabu
usaribi 'iti 'ikën,
'ianan ka aín sanu ax Líbano
menu 'ikë kunxankama
'ain sanusaribi 'iti 'ikën.
- ⁷ Usai 'ika Israel kama
amiribishi 'ën bërúankëx
upitax bukui trigo
'apákëxa 'upitax kanikë
usai 'ianan,
uvas 'apákëxa kanitankëx
uábukësa 'ianan Líbano
menu 'apáxun uvas baka
bikësa usaribi 'iti 'ikën.
- ⁸ Usa 'ain ka Israel unikama
kiti 'ikën: ¿Uisati karana
a rabinuxun 'akë ñukama
'ën kuënti 'ain?
'Ëx kana an 'ën unikama
'akianan bërúankë 'ain!
'Ëx kana pino kakë 'i paxaira
'ain pëchi usaribi 'ain,
usa 'ain ka atux 'ën 'akinkëx
upiti tsóti 'ikën, kiox ka
Dios kiakëxa.

Diosan anuishi sēnēnkin
Oseas ká ñuikē bana

⁹ An ñu 'unánkē unikama
'imainun sinánñu
unikama,
akaman ka enē bana kuati
'ikēn:

Kamabi ñu Diosan 'á ax ka
upíokin 'á 'ikēn,
usa 'ain ka an ñu 'upíshi akē
unikaman ax kikēsabiokin
'aia;
usa 'aínbi ka 'atima sinánñu
unikama usakin ñu 'aiama
Diosan 'atima oia.

JOEL

'Aisamaira champun ñu
'apákékama kēñukin
pia ñuikē bana

1 ¹ Ënē banax ka Joel Petuel
kakē uni aín bakē bēchikē
Diosan ká 'ikēn.

² Kamabi uni 'ain tukurikubu
'imainun axa enē menu
tsókē unikama mitsun
kamina enē bana 'upiokin
kuati 'ain.

¿Mitsun kaina əsaia ñu 'ia
isan?

¿Mitsun papan kara tsókē
'ixun a nētékaman əsaia ñu
'ia isakēt? ka isama 'ikēn.

³ Usa 'ain kamina mitsun
bakē bēchikékama 'a bana
ñuixunti 'ain,
ñuixunkəxun ka atúnribi
atun bēchikékama
ñuixunti 'ikēn,
ñuixunkəxun ka atúnribi
bakəntankəxa kanirukē
aribi ñuixunti 'ikēn.

⁴ Kamabi ñu ka champun
piakəxa, usakin 'akəbē
ukin ka bətsían pikin
enkē akama kēñukin
bətsi champu kamanribi
piakəxa. Pikē 'aínbi ka
amiribishi utəkənkīn
rafrinənribi piakəxa,
pianbi ka axa utəkənkē
ainra kamabi ñu kēñukin
piakəxa.

⁵ ;Axa paénkē unikama
mitsux kamina bəsukanti
'ain!

;An uvas baka vino 'akē
xəakē unikama mitsux
kamina inkanti 'ain,
'ami mitsun 'ain baka xəakē
uvakama ka champun
kēñúaxa!

⁶ Usa 'ain ka champu 'itsaira
ax achúshi suntárukama
kushiira 'ianan 'itsaira
usaribi 'ianan,
paru 'inuánən xətasa 'ianan
paru 'inuánən xanun
pakasa 'ixun nun mekama
tsitsiruaxa.

⁷ Usai 'ikin ka unin uvas
'apákékama 'anan,
nun higuera 'apákékama
kēñukin piaxa,
usakin 'akin ka 'ain xo
kēñukin 'ain xaká pianan,
'ain pēñankamaribi uxubu
kuaintanun 'ain xaká
piaxa.

⁸ Achúshi xanux 'ain mērati
an biti uni ñukē 'ain,
inkin uni ñukébətan
pañuti chupa pañuax inkē,

⁹ usaribiti ka sacerdote
unikamax inia,
anuxun Dios rabiti xubunu
ka añu ñubi 'aíma 'ianan,
a xəati uvas baka 'akē
'imainun a Dios 'inafnshiti
ñukamaribi 'aíma 'ikēn.

- 10 Naëkamanu ka añu ñubi
koima,
mekamax ka uni 'ain 'aintsi
ñukë 'ain masá nuitukë
usaribi 'ikën.
Usa 'ain ka trigo 'apákë
'imainun uvas 'ianan,
olivos akamax ka èski
chushiaxa.
- 11 Axa naënu ñu mëi tükë
unikama 'imainun
axa uvas 'apákënu tükë
unikama mitsux kamina
masá nuituti inkanti 'ain,
ami 'apákë ñukama ka
kamaxi nëtëaxa,
'imainun ka anun biti 'urama
'ainbi trigo 'imainun
cebada akamabi këñúaxa.
- 12 'Ianan ka uvas 'apákëkama
'imainun higuera
'apakëkamaribi chushiaxa.
Usai 'imainun ka kaxori,
xëbin, manzana akama
'ianan,
kamabi naënu 'ikë i
kamaribi chushi èski axa.
;Usai 'ia isi ka 'upiokín sinani
kuëenkë a èni kamabi
unikama nitéxëaxa!
- 13 Usa 'ain kamina
sacerdotekama anuxun
ñuina xarotinu tükë,
'ain kushibu mitsux chupa
xëni pañutankëx paëi
masá sinani inkanti 'ain,
anuxun Dios rabiti xubunu
ka
ñu bimikama 'imainun a
Dios 'inafnshiti uvas baka
vino 'akë abi 'aíma 'ikën.
- 14 Usa 'ain kamina kamabi
unikama pima samákanun
kati 'ain;
usai 'ixun kamina anuxun
Dios rabiti xubunu uni
aín tukurikubu 'imainun
kamabi unikama a menu
'ikë timéti 'ikën,
anuxun ka Dios atun
'uchakëkama ñuixunti
'ikën.
- 15 ;Bërí karanuna añu 'ati 'ain,
anúan Dios kushiñuira
an nun tënëtisamaira ñu
'atimaira 'imiti nëtë ka
'urama kuatsinia!
- 16 Nukaman ismainunbi ka nun
bërunuxunbi a piti 'apákë
ñukama champun këñukin
piakëxa,
usa 'ain ka unikaman anuxun
Dios rabi xubunuax
kuëenkë akama nëtëakëxa.
- 17 Usa 'ain ka ñu bëru
'apákëkama ax 'uí
'ibúkëbëma koima èski
chushiakëxa,
usa 'ain ka trigoribi 'ain bimi
bisama 'inun nëtëaxa,
usa 'ain ka anu trigo
bukunkëkama anuaxribi
këñuaxa.
- 18 ;Vacakama ka mankia!
Ñankáshibi ka vacakaman
pasto bari 'ia,
'imainun ka oveja
'arakakëkama a piti 'aíma
'ain numin bamaia.
- 19 ;Usa 'ain kananuna mixmi
Dios 'ikë 'akinun mi
ñukatin,

barin xanan ka anu uni
'ikëma menua 'ikë xubi
'imainun naënu 'ikë ikama
chushimiäxa!

²⁰ Usa 'ain ka ñuina
raëkëmakamaxribi
tëmërai banaia,
atúan xëakë xëxakamaribi
ëskimainun,
ka tsin pastokamaribi
nënkin xaroxa.

2 ¹ Aín bashi Sión kakë
anuxun ka manë banañu
banokanti 'ikën,
'anan ka Nukën 'Ibun kaisa
bashi upíira anuxun uisai
ñu 'ikëbëtan a banamiti
aribi banamiti 'ikën.
Kamabi unikama Judá menu
tsókë akamax ka bërëti
'ikën,
Nukën 'Ibun nètë ka
'uramaxa usa 'ain:
² a nètëx ka imé 'ianan,
bëánbëankibukë 'iti 'ikën,
'ianan ka a nètë kuinan
tupéonkë nètë 'iti 'ikën.

**Suntárukama champu 'itsa
ukësa kuatsini uá ñuikë bana**

Suntáru kushibu 'imainun
'itsaira an ka aín
bashikama tsitsiruti 'ikën,
usokin 'akin ka barin urukin
pékabëtsinkë usaribiokin
'ati 'ikën.

Uinsaranbi ka usai 'ia ñu
uínbi isáma 'ikën, usa
'ain ka únsaranbi bërí
'ikë ësai ñu 'ia uínbi
istëkëntima 'ikën.

³ A suntárukaman ka tsin
ërénrugin bënëkinshi,
kamabi ñu këñukësa okin 'aia;
usa 'ain ka tsi rëkirukiantankëx
'inúkëbë ñankáishi 'ikë
usaribi 'iti 'ikën.

Atúxa kuankëmapain 'ain ka
me upíira 'aish,
Edén kakë naësa 'iakëxa,
'aínbi ka atux kuankëbë anu
uni 'ikëma mesa 'iti 'ikën.
¡'Aíma ka anuäxa abati
'iakëti ñu 'ikën!

⁴ Suntárukama ax ka champu
'itsa iskësa 'ianan,
caballonën nikë unikamaxa
bënëtishi anun abákë usa
'ikën,

⁵ usa 'ain ka bashikamanu
abákian taë banamikë ax
anun 'akánanti caballonën
nirinkë ñu ax bana
kiankësari 'ia,
'ianan ka tsin rëkirukin
nénkëxa pëi chushirukë
banakë usaribiti 'ia.
'Ianan ka suntáru
kushiirabukama 'akanantishi
'aish sëtékë usaribi 'ikën.

⁶ Usa 'ain ka unikamax
suntárukama bëbaia isi
rakuéti
bërëi achúshi achúshi uni
aín bëmánan bépëki
'ikanti 'ikën.

⁷ Usa 'ain ka suntáru rakuëma
kamax 'ikësaribiti
abákianx anun ëma kënëara
anun rorukiani
püntëishi amo kima kuankësa
usaribi kiani kuanti 'ikën.

- ⁸ Usai 'ika champukama
'ikēsai suntárúkama
ax bētsibē bētsibē
bēarananima 'iti 'ikēn;
usai 'ika achúshi achúshitax
anun kuankē anunbi
kuanti 'ikēn,
kuani ka atumi okin atun
pia pukēbēbi
anuax raírībē ēnananima
sēnēnbi kuanti 'ikēn.
- ⁹ Usai 'ika ēmami kikiani
abákianx anun ēma kēnēara
anun rorukiani kuani,
xubukamanu atsínti 'ikēn,
usai 'ika an ñu mēkamakē
unikamax xubu 'ain xēkuē
chukúmakama anun
atsínkēsariibi 'iti 'ikēn.
- ¹⁰ Usa 'ain ka an 'imikēx me
shaíkia,
'imainun ka naírībi shaíkīti
'ikēn,
'ianan ka bari 'imainun 'uxē
béankīti 'ikēn,
'imainun ka 'ispakamanriibi
pēkīma nētēti 'ikēn.
- ¹¹ Nukēn 'Ibux ka aín
suntárúkama bētanainuax
kaná banakēsari banai kīti
'ikēn.
Usa 'ain ka aín suntárúkama
'aisamaira 'aish
uínbi tupunkin sēnēoinsa-
maira 'ixunbi an kakēsa-
biokin 'aia.
;Usa 'ain ka anun Nukēn
'Ibu 'uti nētē ax chaiira
ami rakuéti nētē 'ikēn!
Usa 'ikē ka uínbi tēnētīma
'ikēn.

**Nukēn 'Ibun unikamax ka
amiribishi sinanatēkēnti
'ikē kixun ñuikē bana**

- ¹² “‘Ainbi ka —bērī asérabi
Nukēn 'Ibu ēsai kíaxa—,
amiribishi kamina mitsun
nuitunēnbi 'ēmi asérabi
sinanakanti 'ain.
;Usai 'i kamina añubi piima
'ianan munuma kuēnkēni
bēnēti inkanti 'ain!”
- ¹³ ;Amiribishi kamina mitsun
'Ibu Diosmi sinanatēkēnti
'ain,
usai 'ikin kamina mitsun
nuitu mēnīokati 'ain,
chupa mēnīokē usamaira 'ikēn!
Usa 'aish ka Nukēn 'Ibu ax
munu ñu 'ai bēnētīshi
nishkēma 'ianan
nuibanankē 'ikēn,
usa 'ain ka 'itsaira ax
nuibanania,
usa 'ixun ka 'atīma oīsa
tankinbi tēnēkin uni
nuibatīa.
- ¹⁴ Usa 'ain ka Diosan mitsu
'atīma otīma 'ikēn,
'akinma ka sinanatīa okin
'akīnkin mitsu:
ñu bimikama 'imainun
uvas chakaxun aín baka
bīkē 'ianan a 'inaínshīti
ñukama Dios 'inánti 'ikēn.
- ¹⁵ ;Manē banañu aín bashi Sión
kakē anuxun banokēbēa
timētīa kamīna!
Ēmanu 'ikē unikama
pīkēmēti samákanun kati
'ain;

16 sacerdotekama mitsun
 kamina Diosan kaisa
 unikama timëtankëxun
 mëníokanun kati 'ain;
 kanan kamina uni
 kaniakëkëkama 'imainun
 tuákama bërí kanikë
 'ianan,
 tuá aín titan xuma ënkëma
 akamabi timëti 'ain.
 ¡Usai 'imainun ka bëría xanu
 bikëkama axribi anua
 'uxkë anuax unikamabë
 timëti chikínkanti 'ikën!
 17 Sacerdotekama an Diosan
 ñu mëeti 'akë mitsuxribi
 kamina utankëx Dios
 ñukáti inti 'ain.
 Usai ini ka anuxun Dios
 rabiti xubu a bëtanaia 'ikë
 anuxun ñuina xaroti 'akë
 anu sëtëtax ësai kikanti
 'ikën:
 “Nukën 'Ibu Dios min
 unikama kamina atun
 'akë ñu 'atimakama
 mëníoxunti 'ain;
 'anan kamina ñuumara
 ka atux 'ikë kiox numi
 uinu 'ikë uníxbi kuainun
 'imitima 'ain, nux
 kananuna min kaískë
 unikama 'ai usa 'ain;
 'ianan kamina bëtsi ëmanu
 'ikë unikaman atun
 kuëenkësokin 'amainun
 an bëtsi ñu rabikë unikaman
 numi kuaikín:
 ¿Uinu kara mitsun Dios 'ik?
 kixun nu kanun 'imitima
 'ain.

18 Usa 'ain ka Diosan ax
 nuibanan irakë 'ixun atun
 'akë ñukama sinánkinma
 'ain unikama nuibakin
 ismiakëxa. Usokin aín
 unikama,
 19 'ai ka kiakëxa:
 'Ënbi kana trigo bimi
 'imainun uvas baka 'akë
 vino 'imainun xëni akama
 kuëentanun 'inánti 'ain;
 usokëxa numin 'ianan,
 shimatëkënimá 'ikëbëtan
 kana;
 an bëtsi dioskama rabikë
 unikama mitsumi
 kuaitëkënun 'imitima 'ain.
 20 Usa 'ain kana aín tsipumiäxa
 champu 'itsa ukësa
 kuatsini mitsunu ukë
 suntárukama
 anu uni 'ikëma menua
 kuantanun xuti 'ain.
 Usokin 'akin kana anpan
 rëkuén kuatsinkëkama a
 parúmpapa bamakë kakë
 anua bakamikinun 'imiti
 'ain,
 'imianan kana äxa
 tsiankuatsini ukë
 akamaribi parúmpapa
 mediterráneo kakë anu
 këñunun 'imiti 'ain,
 usokin 'akëx ka aín
 namikama chéki pisiti
 'ikën.
 ¡'Ën kana unin iskëma ñu
 chairabu usokin 'ati 'ain!”
 21 Kamabi mex ka rakuétima
 'itsaira kuëenti 'ikën, Diosan
 ka chairabu ñu 'ati 'ikën.

- 22 'Imainun ka raëkëma
 ñuinakama axribi menu
 ñu kótëkënkëbë rakuétima
 'ikën,
 pastokamax ka amiribishi
 paxaira 'itánun 'irutëkënti
 'ikën,
 'ianan ka ikamaxribi
 'aisamaira aín bimi 'iti
 'ikën, 'imainun ka higo
 uvas akamaxribi 'aisamaira
 aín bimi 'inun bimiti
 'ikën.
- 23 ¡Axa Jerusalén kakë 'ikëbi
 Sión kakëribi ëmanu tsókë
 unikama mitsux kamina
 kuëenkanti 'ain,
 usai 'i kamina Diosmiribi
 sinani kuëenkanti 'ain!
 An ka bërâma 'asabiokin
 anúan 'ibúti nëtë
 'ikëbëtan 'uñe 'ibúmiâxa,
 a 'uñe ka mitañu 'ianan
 anun ñu 'apákëxa pëkëtia
 biti 'uxë anun 'asaribiokin
 'ibúmikë 'iti 'ikën.
- 24 Usa 'ain ka 'itsaira bimikë
 trigo biti 'ianan,
 uvas baka vino 'akë
 'imainun 'itsaira xëñiribi
 'iti 'ikën.
- 25 “Ësai ka Dios kiâxa 'ën kana a
 baritiakaman mitsun ñu
 'apákë utabakin
 champun pía a pain
 amiribishi 'inántankëxun,
 kana amiribishi utëkëkin
 champun pitëkëan
 akamaribi inánti 'ain,
 'inanxunbi kana utëkënkia
 champun pía a 'inanxunbi

kana anuishi sënénkian
 champun pía aribi
 'inántëkënti 'ain.

'Ën kana suntárukaman ñu
 masókë usaribi okin 'anun
 mitsunu xuakën.

- 26 Mitsun kamina 'itsaira ñuñu
 'ixun
 puchákin pikin mitsun 'Ibu
 Dios 'ikë 'ë rabikanti 'ain,
 'ën kana mitsu ñu chairabu
 'axunin.

Usa 'ain ka 'ën unikamax
 katékë bërútëkëntima 'ikën,

- 27 'imainun kamina Israel
 unikama mitsun 'unánti
 'ain,
 'ëx mitsun Dios 'aish
 mitsubë 'ain,
 'ëx kana mitsun Dios a 'ain,
 usa 'ain ka bëtsi 'ësaribi
 'áima 'ikën.
 ¡Usa 'ain ka 'ën unikama
 uínsaranbi rabinkë
 bërútima 'ikën!

**Dios aín Bëru Ñunshin aín
 unikama 'inánkatsi kia bana**

- 28 Usakin ënë ñukama pain
 'atankëxun kana 'ën
 Bëru Ñunshin kamabi uninu
 xuti 'ain:
 Usa 'ain ka mitsun bakë
 bëchikë bëbukama 'imainun
 ini bëchikë xanukama atun
 'ën bana ñuiti 'ikën,
 'amainun ka uni xënikaman
 namákin isti 'ikën,
 'imainun ka uni bënábu
 atúnribi namákësa okin
 isti 'ikën.

29 'Imainun kana an mitsu ñu
mëëxunkë uni
'imainun xanukama
atunurubi 'ën bëru
ñunshin a nëtëkaman xuti
'ain;

30 Usokin 'akin kana 'ën kushi
ismikin
ñu chaiirabu 'akin imi tsi
rëkirukë 'imainun nëtë kuin
tëxëkirukë akama 'imiti
'ain.

31 Usa 'ain ka bari pékaima
bënamainun
'uxën pëkakë axribi imi 'iti
'ikën,
usai ka Diosan nëtë chaiira
ax ami rakuéti 'iti 'ikën.”

32 'Aínbi ka kamabi unikama
an Nukën 'Ibun anë rabikë
atun bamatinuax iéti tanti
'ikën,
usa 'ain ka aín bashi Sión
kakë Jerusalénnu 'ikë anu
ka anua atux iéti 'iti 'ikën.
Nukën 'Ibu usai ka 'iti 'ikë
kiax kíasabi oi.
Usa 'ain ka an kaískë
unikamax bamanuxbi
tsókëpan 'iti 'ikën.

**Diosan axa ami nishkë
unikama tëmëramikëbëa
aín unikamax upitax
tsóti ñuikë bana**

3 14 “Ésai ka Dios kíaxa:
Uínsaran nëtën karana
axa ami nishkë unikaman
tëmëraminuxun 'ain menu
uan 'ën unikama bëtëkëni
anun ka Judá menu 'ikë

'imainun Jerusalén ëmanu
tsóti 'ën unikama utëkënti
'ikën.

2 Usakin 'anan kana axa
atumi nishkë bëtsi menu
'ikë unikama,
timëbiankin Josafat kakë
me sapan anu uanti 'ain,
anuxun kana uisakin
karana 'aisatani usakin 'ën
unikama Israel 'asaribiokin
'ati 'ain. (Josafat kikë bana
ax ka Diosan uisa kara
oisatania usakin 'ati kikë
bana 'ikën.)

Atun ka 'ën uni Israelkama
bëtsi bëtsi menu abístanun
'imianan,
'ën atu 'inánkë me
'inánankin bikankëxa.

3 Usakin 'akin ka ñuratsu
amo rabébi kuënëoxun
anun pain tantankëx, 'ën
unikama 'inánankëxa,
usakin 'anan ka bëbu
tuákama 'imainun
xanu tuákamaribi
marukankëxa,
usakin 'atankëxun ka atu
marukia bikë kuríki anun
uvas baka paëokin 'akë a
maruxun xëanan bëtsi
bëtsi unin aín nami 'akë
xanukamaribi aín nami
'axun kupíokëxa.

**Dios ëmakama uisa
kara okatsia usokin
'akatsi kia bana**

4 ¿Añu kaina Tiro, Sidón ëmanu
'ikë 'ianan Filisteokaman menu

'ikë unikama mitsun 'ëbëtan kuëënin? ¿Mitsun kaina 'ë 'atima oti sinánkanin? ¿Añu kaina ënu a bisatankanin? ¡'Ën kana bënëkinshi uisokin karana 'aisa-tani usakin mitsu tëmëramiti 'ain! ⁵Mitsun kamina 'ën manë uxua, 'imainun kuri akama mëka-makën, 'ianan kamina ñu kupi-këirabu 'ianan upírabu a mitsun dios anuxun rabiti xubukamanu buánkën. ⁶'Ianan ka axa ami nishkë unikaman Judánu 'ikë unikama 'ura buánan Jerusalénnu tsókë unikama an ñu mëëmikin tëmëraminun griego unikama maruakëxa. ⁷'Aínbi kana 'ën mitsun marua 'aísha anu 'ikaniabi atu chikínkin atux 'iásaribitimi mitsúxribi tëmëranun 'imiti 'ain. ⁸Usakin 'anan kana atun bakë bëchikë bëbu 'imainun ini bëchikë xanukama Judíos unikama marunun 'amiti 'ain, 'amikëxun ka atun 'uraira menu tsókë sabeo unikama a marutëkënti 'ikën. 'Ëx Dios 'aish kana ë sai kin.”

⁹ Ë sai ka Dios kixaxa: kamabi ëmanu 'ikë unikama ka ëso kin kati 'ikën:
 ¡Kamabi aín suntárukamaxa Diosan unikamabë 'akananux mëkëti mëníokanun ka kati 'ikën!
 ¡Axa 'akánanti rakuëma suntárukama a kamina kuënti 'ain!
 ¡Usakin 'akëx ka 'akánanti 'unairakama ax abi rëkuënkiani 'akanani kuanti 'ikën!

¹⁰ Kuakin ka atun manë sëbía chaxké a manë xëtokin anun 'akánanti 'anan, machitusa tëntuñukama aribi atun masínbu 'ati 'ikën, usakin 'amainun ka ñuumara ka kixun iskëkama atux kiti 'ikën:
 “¡'Ëx kana kushi 'ain!”

¹¹ Kamabi ëmanua 'ikë unikama a 'urama 'aísha atumi nishkëkama atux, ¡bënëtishi timékuatsini 'akanani 'uti 'ikën!
 ¡'Imainun ka uni upí sinánñu axa 'akánanti kuëenkëmakama atúnribi ka 'akánanti sinánti 'ikën!

¹² Kamabi ëmanu 'ikë unikama a 'urama 'ikë atumia nishkë ax ka mëníokakiani Josafat kakë me sapan anu kuantu 'ikën, anuxun ka Diosan axa atumi nishkë a 'urama 'ikë unikama uisa kara oti 'ikë a istankëxun usokin 'ati 'ikën.

¹³ Atux ka 'atima ñuira 'akë uníbu 'ikën, usa 'ikë ka trigo bimi pëkéké tëakin bikësaribi okín 'ati 'ikën; usa 'ain ka anun bitu nëtë 'ikëbëtan bikëxa trigo bimi nëtékë usaribi okín 'anan, uvas bimi aín baka vino 'ati bitishi 'ikë chakakë usaribi okín 'akánti 'ikën.

¹⁴ 'Itsaira unika anuxun uisakin kara 'ati 'ikë kixun sinánkë me sapan anu,

Diosan nētē ka 'urama 'ikē
usa ain.

- ¹⁵ A nētē 'ikēbētan ka bari,
'uxē 'imainun 'ispa
akaman pékatima 'ikēn.
¹⁶ Uínsaran kara Dios munuma
banai kaná banakēsari
aín bashi Sión kakē anuax
'ianan
Jerusalénna 'ia kuakania
anun ka
naíkamē 'ëo 'imainun
mekama shaíkiti 'ikēn.
'Aínbi ka Diosan Israel
unikama ami katamētia
'akinti 'ikēn.

**Judá menu 'ikē unikama
usai 'iti ñuikē bana**

- ¹⁷ Mitsun kamina 'unánnuxun
'ain 'ëx kana Dios aín bashi Sión
kakē anu 'i kixun.
Jerusalén ax ka achúshi ëma
upíira upí 'iti 'ikēn:
Usa 'ikē ka uínsaranbi bëtsi
menu 'ikē unikaman
bitékéntima 'ikēn.
¹⁸ Usa 'ain ka a nētē 'ikēbētan
Diosan
ñukama sënëónkē 'ain,
a menu piti ñu 'imainun a
xëati

ñukama 'itsaira 'aish aín
bashikama 'imainun me
sapankama anua 'umpax
iskēsaira 'iti 'ikēn.

'Imainun ka Judá menu
'ikē xëxákama ax 'itsaira
'umpaxñu 'iti 'ikēn.

'Imainun ka anuxun 'ë rabiti
xubu anuax achúshi xëxá
upíira chikíkin ka Sitim
kakē me a chabóti 'ikēn.

- ¹⁹ Usai 'ikēbē ka Egipto me ax
rurupakin 'atima okē 'iti
'ikēn,

'imainun ka Edom kakē
axribi anu uni 'ikēma
mesa 'iti 'ikēn.

Atun ka Judánu 'ikē
unikama ñu 'atima

'akēmabi 'akin aín menubi
aín 'imi 'apamikin 'akëxa.

- ²⁰⁻²¹ Usa 'ain kana 'ën an ñu
'atima 'akëma uni akama
kana 'aima kikínma 'ati
'ain.

'Aínbi ka Judá 'imainun
Jerusalén ax anu uni tsókē
'iti 'ikēn,

'imainun kana 'ëx Dios
'aish aín bashi Sión kakē
anu 'iti 'ain, kiaux ka Dios
kiakëxa.

AMÓS

Nukën 'Ibun Amós kuëan ñuikë bana

1 ¹Ënë banax ka Amós kakë uni an ñuina bërúankë Tecoanu 'ikë uni a Diosan usokin ka Israel kama 'ati 'ikë kixun, rabé baritia anúan me shaikiti 'isama pain 'ain ká bana 'ikën, usa 'ain ka a barikaman Ozías ax Judá menu 'apu 'imainun Jeroboam Joásnën béchikë axribi Israel menu 'apu 'iakëxa.

² Uínsaran kara Nukën 'Ibu Dios ax Sión kakë aín bashi anuax banaia anun ka Jerusalénnuax kaná banakësaribi banai kiti 'ikën, kia kuakëbë ka an ñuina bërúankë unikaman anuxun aín ñuina pimikë pasto 'imainun ka Carmelo kakë aín bashi rëbunua 'ikë xëxá rëbukama axribi ëskiti 'ikën.

Dios Jerusalén rapasu 'ikë ëmakama 'atima okatsi kia bana

³ Ësai ka Dios kia:
“Damasconu 'ikë unikaman ka 'itsaira 'atima ñuira 'axa, usa 'ain kana atu 'aimama 'ikinma 'atima oti 'ain;

atun ka Galaadnu 'ikë 'ën unikama trigo bimi manë xon tákakin rishkikësa okinra tëmëramiakëxa.

⁴ Usa 'ain kana Hazael kakë 'apu kamabi aín aintsikama 'ia a 'imainun bërí 'ikë akamaribi 'aíma 'itánun tsin këñuti 'ain, usakin 'akëxun ka a tsinbi Ben-hadad kakë 'apu ain xububi xarokin këñuti 'ikën.

⁵ 'Anan kana atux kuëenkëbëtamabi Damasco ëma masókin ain xëpútikama xëputisama 'itánun chánkapatí 'ain; usokin 'anan kana Bicat-avén, 'ikëbi, Bet-edén kakinribi anëké anu 'ikë 'apu 'ati 'ain, usakin 'akëbëtan ka sirionu 'ikë unikaman Quirnu 'ikë unikama ñatanbiankin buankanti 'ikën.”
Usai ka Dios kiaxa.

⁶ Ësai ka Dios kiaxa:
“Gazanu 'ikë unikaman ka 'itsaira 'atima ñuira axa, usa 'ain kana 'aimama 'ikinma atu tëmëramiti 'ain; atun ka achúshi ëmanu 'ikë uni kamabi ñatanbiankin buánxun, tëmëramikin ñu mëëmikë unisa 'ikë Edomnu 'ikë unikama maruakëxa.

- 7 Usa 'ain kana anun Gaza
 kakë ëma këñëara a pain
 tsin bimiti 'ain,
 'akëxun ka a tsinbi 'apun
 xubukama këñukin nénti
 'ikën.
- 8 Usokin 'anan kana Asdodnu
 'ikë unikama 'akin,
 Ascalón 'ikë aribi masókin
 'anan kana,
 ¡Ecrón nu 'ikëkama aribi
 masókin këñuti 'ain,
 këñukëx ka filisteo unikama
 ax achirabi bërútima
 bamati 'ikën!" Èsai ka
 Nukën 'Ibu ki axa.
- 9 Èsai ka Nukën 'Ibu kia:
 "Tironu 'ikë unikaman ka
 'itsaira ñu 'akin 'atima
 ñuira 'axa,
 usa 'ain kana 'aimama
 'ikinma atu tëmëramiti
 'ain;
 atun ka 'ain 'aintsisa 'aish
 abë nuibanankë 'ixunbi
 achúshi ñu 'á ami
 manukuainxun Edomnu
 'ikë unikama bëtsi uni
 'akësokin 'inankëxa.
- 10 Usa 'ain kana anun Tiro
 këñëara këñë a tsin
 bimiti 'ain, 'akëxun ka a
 tsiinbi 'apun xubukama a
 këñukin xaroti 'ikën."
- 11 Èsai ka Nukën 'Ibu kia:
 "Edomnu 'ikë unikaman ka
 'itsaira 'aisama ñu axa,
 usa 'ikë kana 'aimama
 'ikima atu tëmëramiti 'ain;
 atun ka nuibakinma aín
 manë xëtökë tuínxun aín

- xukën Israel unikama
 nuibianxun 'akëxa.
 Usakin 'ai ka kana nuibati
 'ai kixun sinanima atumi
 nishakëxa.
- 12 Usa 'ain kana Temán kakë
 ëma tsin bimiti 'ain,
 usakin 'akëxun a tsinbi
 Bosrá kakë ëmanu 'ikë
 'apun xubukama aribi
 mënukin xaroti 'ikën."
- 13 Èsai ka Nukën 'Ibu kia:
 Amónnu 'ikë unikaman ka
 'atima ñu 'akin 'itsaira
 'aisama ñuira 'axa,
 usa 'ain kana 'aimama
 'ikinma atu tëmëramiti
 'ain;
 atun ka Galaad menu 'ikë
 Israel unibunën xanu
 tuñukama atun me chaiira
 a bisatankin,
 panárabë okin tukapakëxa.
- 14 Usa 'ain kana anun Rabá
 kakë ëma këñëara këñë a
 tsin bimiti 'ain,
 bimikëxun ka a tsinbi 'apun
 xubukama nënkin xaroti
 'ikën,
 usakin 'akëx ka anun
 'akánanti nëtë 'ianan, nëtë
 masákuatsini kaná banakë
 usaribiti i amami amami ax
 unikama 'akánanti 'ikën.
- 15 'Imainun ka aín 'apu aín
 menua chikínbiankin bëtsi
 menu buánkin,
 aín 'apu 'imainun aín
 kushibu akëñunbi buánkë
 'iti 'ikën.
 Usai ka Nukën 'Ibu kia.

2 ¹Ĕsai ka Nukën 'Ibu kia:
 Moabnu 'ikë unikama
 atúnribi ka 'itsaira ñu
 'aisama 'axa,
 usa 'ain kana 'aimama
 'ikinma atu têmëramiti
 'ain;
 atun ka Edomnu 'ikë
 'apun xokama 'aímai
 chimaputanun xarokëxa.

² Usa 'ain kana Moab kakë
 me a tsin néntanun 'amiti
 'ain,
 'amikëxun ka a tsinbi
 Queriotnu 'ikë 'apun
 xubukama xaroti 'ikën;
 usakin 'akëbë 'akanani
 sharákë a nëbétsinuxun,
 manë banañu banoia kuakë
 anunbi ka
 Moabnu 'ikë unikama këñuti
 'ikën.

³ ¡Ĕn kana aín unikaman
 nëbétsi orakë 'ikëbi ain
 'apu 'ati 'ain;
 akëñun kana aín unikama
 ñu 'unanbu akamaribi 'ati
 'ain!
 Usai ka Nukën 'Ibu kiaxa:

⁴ Ĕsai ka Nukën 'Ibu kia:
 “Judánu 'ikë unikaman ka
 'itsaira ñu 'akin 'aisama
 ñuira 'axa,
 usa 'ikë kana 'atima oti
 ëntima 'ain,
 atun ka Diosan 'unanmisa
 tankë ñukama ënkin ax
 kikësaibi 'iti banakama a
 tanima 'iakëxa,
 usai 'ikin ka atun papan
 rabia

abi 'axuan unin a rabia
 ñukama rabikankëxa.
⁵ Usa 'ain kana Judá ëma tsin
 bimiti 'ain,
 bimikëxun ka a tsinbi
 Jerusalénnu 'ikë 'apun
 xubukama a nénkin xaroti
 'ikën.”

**Dios Israel unikama
 têmëramikatsi kia bana**

⁶ Ĕsai ka Nukën 'Ibu kia:
 “Israel unikaman ka 'aisama
 ñu 'akin 'atima ñuira 'axa,
 usa 'ain kana 'aimama
 'ikinma atu têmëramiti
 'ain;
 atun ka uni upí bëtsi ñu
 'akëmabi kuríki bianan
 bëtsi uni 'inánan,
 ñuñuma uni aribi ñu
 kupímara 'akësokin rabé
 taxaka kupín bëtsi uni
 maruia.

⁷ 'Anan ka ñuñuma unikamaribi
 'atima okin têmëramikin,
 atun ñu 'akëkama
 mënioxuntisama tania.
 'Ianan ka aín papan aín
 nami 'akë xanu aribi, aín
 bëchikënën aín nami 'aia,
 usakin 'akín ka 'ën bana upí
 'ikëbi 'aisama bërúmia.

⁸ Usakín 'anan ka kuríkiñuma
 'ikëa aín chupa ñuñuma
 uni bikuankë a 'apáxun
 atúnribi dioskama rabikin
 pianan añu kara 'akania
 anuribi atúxribi 'ikania;
 'anan ka ati kupíoti nankë a
 inumikian uni mëkamakin

- bikë kuríki anun uvas
baka maruxun anuxun
atun dios rabiti xubu
anuxun xëakania.
- ⁹ Usa 'aínbi kana 'ën
mitsúxmi anun unun,
amorreo unikama kamabi
këñukin 'akën;
atux ka kushiirabu 'aishi
kunxantibu atun chaxké
'ianan roble kakë i chaxké
tëmú 'iakëxa.
- ¹⁰ 'Aínbi kana Egipto menua
chikínbëtsinkin,
cuarenta baritia anu uni
'ikëma menu, 'imibëtsinkin
atun me 'inánuxun bëakën.
- ¹¹ Usa 'ain ka israel unikama
mitsunu an Dios kikë bana
ñuikë unikama 'ianan
Diosan aín uni 'iti kaiskë
unikama 'aíma 'iakëxa kiox
kisama 'ikën. 'Ëx min 'Ibu
'aish kana aséjabi ësai kin.
- ¹² 'Aínbi kamina mitsun
uvas baka paëokin 'akë
a nazareo unikama abi
ubioxun xëamianan
an 'ën bana ñuikë unikama
'ën bana ñuixuma 'anun
kixun kakankën.
- ¹³ Usa 'ain kana 'anu ñu puruti
taë rabé okin 'akë anu
trigo purukë 'ain me
banamibiankë usaribi mitsun
xo shimú inumiti 'ain.
- ¹⁴ Usa 'ain ka axa abáti
'unainra axi abátima 'ikën;
'imainun ka uix kara kushi
'ikë ax kushiñumasa 'iti
'ikën,

- 'ianan ka axa 'akánanti
'unáinra axi iétima 'ikën.
- ¹⁵ 'Imainun ka axa pian 'akánanti
'unairakë axi aín pia ëbiani
abatibi ëñëtima 'ikën,
'ianan ka axa taën abáti
'unáinra suntáru axi
abátima 'ikën,
'imainun ka axa caballonën
niti 'unáinra axbi abatibi
iétima 'ikën.
- ¹⁶ A nëtën ka axa 'akánanti
'unáinra uni axbi abáti 'ikën,
'imainun ka suntáru
'akánanti 'unainrakama
axi atun chupa pëbiani
chupañuma abáti 'ikën,"
Usai ka Dios kia.

**Diosan Israel unikama atun
'ucha kupín 'atima oti bana**

3 ¹ Israel unikama mikaman
kamina ësai ka Dios kia kuati
'ain, an ka aín uni 'ikë Egipto
menua chikíankëxa:

² “Ën kana kamabi menu 'ikë
unikama
'akima mitsuishi kaisakën.
Usa 'ikë kana uisa ñu
'atimakama kaina 'akan
usakinbi a kupín mitsu
tëmëramiti 'ain.”

³ Achúshi achúshi ñu 'ikë
ax ka an 'imiti anu aia
'ikë 'ikën, ¿Rabé uníxa
ënananima nikë ax kara
usakin kananuna ñu 'ati
'ai kiox kanamaxa 'ikë 'ik?
Usama kat;

⁴ paru 'inuánëxa ninuax
kuëërukë ax kara aín piti

- ñuina biaxa 'ikë 'iti 'ikën.
 Usa kat;
 paru 'inuán tuá axa
 kininuax kurukikë ax kara
 aín piti ñuina biaxa 'ikë ik
 usa kat;
⁵ ¿achúshi 'isá menu pakëkë
 ax kara ami 'iti ñu nankë
 'aia ami 'ikë 'ik? Usa kat;
 ¿anu ñu 'iti nankë axa
 menuax tarishkikë ax kara
 amia ñu 'ikëxa 'ikë 'ik?
 Usa kat;
⁶ ¿manë banañu emanuxun
 banókë ax kara, anua
 unikama mënfohati 'akë
 'ik? Usa kat;
 ¿ñu 'aisama emanu inúkë
 ax ka Dios usai 'iti
 kuënkëbëa 'ikë 'iti 'ik?
 Usa kat.
⁷ Usa 'ain ka uinsaranbi
 Nukën 'Ibun
 aín bana ñuikë unikama a
 usakin kana ñu 'ai kixun
 'unánmixuma ñu 'aima.
⁸ Uínsaran kara paru 'inúan
 kuëruia anun kara ¿uix
 rakuéti bërëima 'iti 'ik?
 Ka rakuéti 'ikën.
 ¿Uin kara Dios kamabi
 kushiñu axa kuërukësa
 'inun banakëbëtan tënëti
 'ik? Uínbi ka 'atima 'ikën.

**Dios Samaria ëma ka
 'aisama okin këñúkë 'iti
 'ikë kia ñuikë bana**

- ⁹ An bana ñuikë
 mitsun kamina anu
 kuantankëxun,

Asdodnu 'ikë unikama
 'imainun:
 Egiptonu 'ikë unikama
 mikaman kamina;
 “Samarianu 'ikë unikama
 kara Diosan uisa oia isi
 unun kati 'ain anuxun ka
 suntárukama aín bashi
 manan
 bukuxun aín aintsibi
 tëmëramianan 'atima okë
 a isi uti 'ikën.”

- ¹⁰ Ësai ka Dios kia:
 “Atun ka upíokin ñu 'ati
 'unanima;
 usa 'ixun ka 'apun
 xubukamanu bënëkinshia
 mëkamakin bikë ñukama
 bukunruaxa.”

- ¹¹ Usa 'ain ka ësai Nukën 'Ibu
 Dios kia:
 “Axa ami nishkë Samaria
 emanu 'ikë suntárukama
 me tsitsiru bëtsini amami
 amami ax ukin ka
 anun ëma bëararakë a
 rurupabiani atsínxun
 'apun xubukamanu 'ikë
 ñukama biti 'ikën.”

- ¹² Ësai ka Nukën 'Ibu kia:
 “An ñuina bërúankë unían
 paru 'inúanën pikëbi aín,
 taë rabé bianan aín pabí
 rëbura bikë usaribiti
 ka Israel unikama axa
 Samaria menu tsókë
 akamax 'itsamashi abáti
 'ikën,
 'ianan ka an xubu
 upíarakama anu tsóti
 'anan,

ami tēpi rakati Damasconu
'ikē xubukama anu 'akē
atúxribi abáti 'ikēn.”

¹³ Nukēn 'Ibu Dios kamabi
kushiñuira ax ka ësai kia:

“Mitsun kuakin kamina
uisai kara Jacobnēn
rēbúnkikama 'iakēxa
kixun a ñuiti 'ain,

¹⁴ uisa nētēn karana 'ēn Israel
unikama atun 'ucha kupín
tēmērami anun kana,
anuxua atun dios rabikin
ñuina xarokē Betelnu; 'ikē
a 'aisama onan masókin;
ain mancha akamaribi
tukapakēxa menu
rēukubutanun 'imiti 'ain.
(Manchan kikē ax ka aín
kushi ki kikē 'ikēn.)

¹⁵ 'Anan kana anxun mita
inúmiti 'anan, anu
baritia inúmi tantiti
xubukamaribi 'ati 'ain,
'anan kana xubukama ñuina
xētakēñun mēskukin,
kuríkiñu unikaman 'amikē
akamaribi 'imainun 'apu
chairabu akamaribi
kēñuti 'ain.”

Kiax ka Dios kiaxa. (Xubu
kuríki.)

4 ¹ Samarianu 'ikē xanukama
ēsokin mitsu kamainun
kamina kuati 'ain:
Mitsux kamina Basán menu
'ikē vaca ain xanu xuabu
usaribi 'aish xubairabu
'ain,
usa 'ixun kamina uni
ñuñuma 'atima onan,

an ñu kuēenkin bisatankē a
'ianan,
mitsun bēnēkamaribi a xēati
uvas baka paëokin 'akē
bēxunun kixun kain.

² 'Aínbi ka Dios upíira
kamabi kushiñu ax ësai
sinanatēkēntima oi
kiakēxa:

“Anun 'ēn mitsu kuēkinan
bikēsa obiankin uanan,
mitsun bakē
bēchikēkamaribi
mishkitinēn bēmēti nētē
ka 'iti 'ikēn.

³ Usakin 'akēx kuani ka anun
kēnēara kēnē pēánkakē
anun chikiti sēnēnbi
puntēkiani kuani ka
ain bashi Hermón kakē anu
niti 'ikēn.”

Usai ka Dios kiaxa.

**Diosan 'atima okēxunbi
Israel unikaman
'unántisama tan ñuikē bana**

⁴ “Mitsux kamina Betelnu
kuanan Guilganuribi
kuankan 'ain,
januax 'uchakani kamina
mitsux bana kuatima
'ikēsairai 'ikanti 'ain!

Usai 'ikín kamina ami
pēkarakēma 'aínshi xaroti,
'imainun mapai rabé 'ikēbi
achúshi bikē aribi rabé
'imainun achúshi nētē
'ikēbē 'ikēbētan 'aíbi
kamina 'uchakanin.

⁵ Mitsun kamina anun chamiti
ñukēñunma 'akē pankama

akamina asábika kakin
 xaroxunkanin usakin 'aibi
 kamina 'uchakanin,
 'imainun kamina kamabi
 unin 'unántanun a 'ináishiti
 bikè akama chaniokanin,
 usokin ñu 'ati kamina
 mitsun kuëenkanin.
 Usai ka Nukèn 'Ibu asérabi
 kiaxa.

**'Atima ñu 'ai tëmëraibi ka
 Israel kama sinanatima
 kixun ñuikè bana**

- 6 'Èn kana mitsun
 èmakanuaxmi panani
 tsónun mitsu 'imiakèn;
 'imianan kana kamabi uníxa
 pitiñuma 'inun 'imiakèn,
 jusa 'aínbi kamina mitsux
 'èmi sinanatèkèinsama
 tankèn!"
 Usai ka Dios kiaxa.
- 7 'Imainun kana mitsun ñu
 'apákè
 pèkémisa tankèbëtanbi 'uí
 'ibúnun 'imiama 'ain.
 "Imianan kana bëtsi èmanu
 'uí 'ibúmianan bëtsinu úí
 'ibúnun 'imiama 'ain;
 usokin 'akèbè ka anua
 'uñe 'ibúkè ni ax chabá
 'imainun anua 'ibúkèma
 ni ax 'umpax 'aíma 'ain
 me éskiakèxa;
- 8 usai 'ikèbè ka unikama
 èmaitsi èmaitsinu 'umpax
 bari kuankèxa;
 usai nikinbi ka 'umpax
 cha shimaxun xèatisabi
 mërakama 'ikèn,

jusa 'aínbi kamina mitsux
 'èmi sinanatèkèinsama
 tankankèn!"

Usai ka Dios kiaxa.

- 9 "Usa 'ain kana amiaxa
 bari urukè amiax suñu
 kushiira ukian, mitsun ñu
 'apákèkama masómainun,
 ñu 'atimakama aribi 'anun
 'amiakèn,
 'amianan kana mitsun
 'apákè ñukama 'imainun
 uvas 'apákè akama
 chushitanun 'imiakèn,
 usai 'imainun ka champun
 mitsun higuera 'imainun
 olivos akama ain pèi
 pinun 'amiakèn,
 j'áinbi kamina mitsux
 'èmi sinanatèkèinsama
 tankankèn!"

Usai ka Dios kiaxa.

- 10 "Usa 'ain kana ñu 'atima
 Egipto menu 'imiasaribi
 okin atunu 'imiakèn;
 uni bënábukama anuax
 'akanankè me anuax
 bamanun 'imiakèn,
 usakin 'anan kana atun
 caballokama axa ami
 nishkè unikama atunan
 'inun 'ibuanun 'amiakèn,
 'amianan kana anua atux
 'ikè anuaxa ñukè unin
 'isha xènun xèmiakèn,
 jusa 'aínbi kamina mitsux
 'èmi sinántèkèntisama
 tankankèn!"

Usai ka Dios kiaxa.

- 11 "Anan kana atu 'atimaira
 okin achúshi ñun

Sodoma 'imainun Gomorra
 'asaribiokin 'akën;
 ax ka tsi ënxaira anua aín
 ëxku ënxaira bikësa
 'iakëxa,
 jusa 'aínbi kamina mitsux
 'ëmi sinanatëkëinsama
 tankankën!"

Usai ka Dios kiaxa.

- ¹² "Usa 'ain kana Israel
 unikama mitsu usaribi
 okin 'ati 'ain;
 'ën kana 'ai usa 'ain,
 jusa 'ain kamina mitsux
 Diosbë mërananux
 mëníokakanti 'ain!"
- ¹³ Nukën 'Ibu Dios an
 bashikama unionan suñu
 bëkinun 'imikë,
 'imainun uisa ñukama
 kara 'akatsia akama uni
 'unánmikë, 'ianan
 an béanbëankikë anubi
 nëtë xabá 'imianan,
 kamabi menu 'ikë bashi
 manankama a manami
 anubi 'ikë ax ka kamabi
 kushiñuira Dios a 'ikën, ax
 ka ain anë 'ikën.

**Israel unikama ka
 amiribishi Dios mi
 sinanatëkënti 'ikë kia bana**

5 ¹ Israelkaman ka 'ën bana
 kuati 'ikën;
 'ëx kana usámi mitsux ñu
 inuti masá nuituti a ñuí
 kin.

- ² Israel unikama asérabi
 upíira, upí ax ka xu xanu
 unibë 'ikín tankëma axa

bënuax kuëeni tsókëma
 a 'unánkëma 'aíshbi 'akë
 usairibi 'iaxa;
 usai 'ika únsaranbi
 nirutëkëntima oi
 pakëakëxa.

Usai 'ika aín menubi
 rakabuti ñukankëxa,
 usa 'aínbi ka an birutëkënti
 'aíma 'ikën.

- ³ Èsokin ka Diosan Israel
 unikama kaia:
 "Achúshi ëmanuxun mil uni
 'akanania kuantanun xukë
 ax ka upí 'itima 'ikën,
 'aínbi ka cien uníxëshi
 uisaibi 'ikëma asábi
 utëkënti 'ikën;
 'imainun ka bëtsi
 ëmanuxunribi cien uni
 'akanania kuantanun
 xuti 'ikën, 'aínbi ka diez
 uníxëshi uisaibi 'ikëma
 asábi utëkënti 'ikën."

- ⁴ Èsakin ka aín 'Ibu Diosan
 Israel unikama kaia:
 "Abi xëñibuax tsótisa tani,
 kamina 'ëmi sinánkanti
 'ain.

- ⁵ Betel kakë anu kuanxma
 'ianan kamina,
 Guilgal kakë anu 'ikë
 anuribi kuankantima 'ain
 usai 'i kamina Beerseba anu
 'ikë anunribi inútima 'ain,
 Guilgalnu 'ikë unikama ka
 ñatanbiankin uankë 'iti
 'ikën,
 'imainun ka Betel ax
 uníñuma ñankáishi bërúti
 'ikën."

- 6 Israel unikama mitsux
kamina Diosmi
sinanatëkënti 'ain,
usai ami sinánkëbëtama ka
Israel unikaman ëma axa
ami nishkë unikaman tsin
mënuti 'ikën.
Usakin akëbë ka an tsi
rëkirukë a Betelnua
bënánti 'aíma 'iti 'ikën.
- 7 ¡Mitsun kamina bëtsin
'atima okë unikama
upíokin 'akinkëma 'ain
'ianan kamina 'akinsa 'ikëbi
'akinkëma 'ain!
- 8-9 Diosan ka naínu 'ikë
'ispakama 'imainun,
'ispónkama 'akëxa,
an ka imé nëtë 'inun
'imianan,
nëtë aribi imé 'inun 'imia
këxa;
an ka parúmpapa 'umpax
timëtankëxun
chabóia menu 'ibúnun 'imia;
uin kara anun ëma kënëara
a rurupatia.
Ax ka kamabi kushiñu Dios
a 'ikën.
- 10 ¡Mitsun kamina an aséرابي
ñu 'akë 'imainun,
axa aséرابي banakë unikama
a kuëenkaniman!
- 11 Mitsun kamina kuríkiñu
'ixun ñuñuma unikama a
'atima okin
atun trigo kupísa mitsu
kupíonun kixun 'amin,
usa 'ain kamina mitsun
xubu maxá upíokin 'akë
anubi 'ima 'ianan,

- mitsun 'apákë uvas baka abi
xëakantima 'ain.
- 12 'Ën kana bëtsi bëtsi ñu 'aia
'itsaira nëtétisamaira
'inun atux 'uchakëkama a
'unan:
Usa 'ixun ka uni upíbu
a 'atima okin anuxun
bana mëníokë anuxun
'apukaman kuríki bitsia
uni 'atimakama anun
rabanan nékin, ka uni
upíkama 'atima oia,
usa 'ain ka ñuñu unikaman
bana mëníokin uni
ñuñuma a ñuumasara 'ikë
kanania.
- 13 Usa 'ain ka uix kara
sinánñuira 'ikë ax
banaima nëtékë 'iti 'ikën,
ënë nëtë ka 'aisama 'ikë usa
'ain.
- 14 Usa 'ain ka uisa ñux kara
upí 'ikë ashi 'anan uisa
ñux kara 'atima 'ikë a ënë
upíti tsókanti 'ikën;
usai 'ikëbë ka mitsúxmi kikë
bana ax aséرابي 'iti 'ikën:
usa 'ain ka Dios, kamabi
kushiñu ax mitsubë 'ikën.
- 15 ¡'Atima ñu a timakin
kamina! ¡Upí ñuishi 'ati
'ain!
anuxun bana mëníoti
anuxun kamabi upíokin
'akinkëbë;
sapi ka Dios, kamabi
kushiñu ax mitsubë 'iti
'ikën,
usai 'ikin ka axa raíri
këñumainun tsókëpan

- Israel unikama a nuibati
'ikën.
- 16 Ēsai ka Dios kamabi
kushiñuira ax kia:
“Kamabi ěmanu anu bukuti
mëníokë anuax bëunan
mëskuti 'imainun ka
anun ěmanu niti
baikamanuax kuënkëni
paëtani 'iti 'ikën.
'Imainun ka axa naënu tëëkë
unikama atux anuaxbi
inkanti 'ikën,
inkëbë ka inkëntapunkama
axribi anua inkë anuaxbi
inti 'ikën.
- 17 Kamabi uvas 'apákë
naëkamanuax ka
'ën atu tëmëramiti ukëbë
inkanti 'ikën.”
Usai ka Dios kiaxa.
- 18 ¡An Diosan nëtë 'iti 'itsaira
kainkë unikama!
¿Uisa kara a nëtë mitsunan
'iti 'ikë kixun kaina
'unánkanin?
A nëtëx ka ami rakuékë
'ianan bëánkibukë 'iti
'ikën, kara xabá 'itima
'ikën.
- 19 'Ianan kara achúshi uníxa
paru 'inúanën nuikëx
abatibi
xaëón manan 'irukë usaribi,
'ianan ka achúshi uni
abákuatsini uax tanti ñu
sinanimaishi aín xubunu
atsíntankëx,
këpiti tsóbutiabi achúshi
runun 'akë usaribiti abáti
katamëtima 'ikën.
- 20 Aséرابi ka anun 'ëx uti
nëtë ax bëan bëánkibukë
'ianan xabá 'itima 'ikën;
usa 'aish ka a nëtë anun
kuëënima 'itsaira masá
nuituti nëtë 'iti 'ikën.
- 21 'Ēn kana mitsunmi timéxun
fiesta 'akë a aséرابi
kuëëniman;
'imainun kana ñu rabi
timëkankë abi istisama
tankin timain.
- 22 'Ēn kana mitsunmi ñuina
'aímai xarátanun 'ë
xaroxunkë abi kuëëniman,
'imainun kana 'ë 'inaínshiti
bikë ñu bimikama abi
istisama tanin;
'ianan kana vaca bakë
xuairabu anúnmi mitsux
'uchakë mëníokakanti
'ë 'axunti mi bëkankë
akamabi istisama tanin.
- 23 ¡'Ēn kana kantai sháarakankë
abi kuaisamatankin
timain!
¡'Ianan kana mitsun arpa
banamikin mëkë abi
kuëëniman!
- 24 'Aínbi ka bëtsi uni 'atima
oima upiti tsóanan
nuibanankë ax kuni
'umpax shióbukë usaribi
'iti 'ikën,
'imainun ka nuibanankë
ax kuni 'umpax upíira
këñúkëma usaribi 'iti
'ikën.
- 25 “Israel unikama, ¿mitsun
chaitiokëkaman kara
cuarenta baritia anu uni

- 'ikëma menu nikin ñuina
xaroxuanan, 'ë 'inánti
bikë ñu a 'ë 'inankankëx?
²⁶ Bëri kamina mitsun 'apu
Sicut kakë tankin 'akë
'ianan aín 'ispa Quiiún
kakë a 'ë 'axunkima ñuina
xaroxunkanin, usa 'ain
kamina mitsun dioskama
tankinmi akan a 'iax abëbi
kuankanti 'ain.
²⁷ Usa 'ain kana ñatanbiankin
mitsu axa mimi nishkë
unikaman Damasco ëma
inumibiankin buántanun
'amiti 'ain. Usai ka Dios
kamabi kushiñuira ax kia.
Usa ka aín anë 'ikën.

**Israel unikama Diosan
tëmëramia ñuikë bana**

- 6** ¹ ¡Axa Jerusalén 'ikëbi Sión
kakë anu tëmëraima
bukukë unikama!
¡'ianan Samaria ëmanu uisaibi
kananuna 'ima kixun sinani
bukukë 'apukama,
amia Israel unikama
katamëkë atux ka kuanti
'ikën!
² Calné kakë ëma anu
kuaxun kamina isti 'ain;
anuax kamina Hamat kakë
'imainun,
filisteo unikama anu
'ikë Gat kakë ëma anu
kuabuxun uisa ñu kara
anu 'ia isikuanti 'ain.
¿Mitsux kaina a
ëmakamasamaira upíira
'ikanin?

- ¿Mitsun ëma ax kara atun
ëmasamaira 'ik?
³ Mitsun kamina upiti
bukukinbi uisa ñu kara
inuti 'ikë a 'unánkaniman,
usa 'ain ka a sinanimami
bukukë a ñunbi mitsu
'atima oti 'ikën.
⁴ Mitsun kamina anu uxti
ñu xëta 'akë upíira anu
rakáxun nëtë inúmin,
usai 'ikin kamina oveja tuá
bëri kanikëkama a 'imainun
vaca bëri kanikëkama
xuairabu a 'axun pikanin;
⁵ usai 'ikin kamina;
Davidtan 'asaribiokin flauta
'akatsi kixun, uisakin
mëëti kara 'unánkimabi
'akatsi kixun tankanin;
⁶ 'anan kamina uvas baka
'akë ami xëati chaiira ami
xëakanin,
'ianan kamina sanuira
rokama anúnribi 'ikanin,
¡usai 'ikin kamina uisai kara
ënë ëma 'iti 'ikë kixun abi
sinánkaniman!
⁷ Usa 'ain kamina mitsux
irapain ñatanbiankin
buánkë 'inuxun 'ain,
usakin 'akëbë ka mitsumi
tsuákiruxun piti 'akë ax
nëtëti 'ikën.
⁸ Usa 'ain ka Dios ax asérami
sinanatëkëntima oi ësai
kiaxa;
Dios kamabi kushiñu ax ka
usai kia:
'Ën kana Jacobnën
rëbúnikamaxa rabiakakë

- a kuëeniman usa 'ain kana
'apun xubukamanua 'ikë
ñu upíbu;
a axa ami nishkë unikaman
atun ëmanua buántanun
'amiti 'ain.”
- ⁹ Usa 'ain ka mapai rabé uni
achúshi xubunu bërúti
akamaxbi bamakë 'iti
'ikën.
- ¹⁰ Usa 'ain ka unin aín aintsi
xubu 'ukëmëu bamakë
biruti ax rakué chaiira
'iti 'ikën, usa 'ain ka aín
aintsi an bëtsi ñukáti
'ikën: ñukákëxun ka
bëtsin 'ukëmëu kamina
kuanti 'ai kixun kati 'ikën.
“¿Anu kara bëtsi uniribi
mibë 'aíma 'ik?” Aíma
ka kixun ka bëtsi kati
'ikën. Kakëxun ka ax pain
atsínkë an bëtsi kati 'ikën:
“¿Ka nëtët, Diosan anë
ñuimina 'atimati banai
kixun!”
- ¹¹ Usa 'ain ka Diosax xubu
cha akama 'imainun xubu
chukúmakama ax ka
'atimokëx kamáxbi 'aíma
'iti 'ikë kixun kiti 'ikën.
- ¹² ¿Caballokamax kara xaxun
pobu anun abáti 'ik? Ka
'itima 'ikën.
¿Parúmpapax kara me
'akësaribi okin tukapakin
buinaisa 'ik? Ka 'aisama
'ikën,
'aínbi kamina mitsun
upíokin ñu 'ati 'ikëbi
muka ro 'akësokin 'akan

¿usakin 'akin kamina upíokin
aséjabi bëtsi 'atima onux
këmëi banatima 'ain!

- ¹³ Mitsux kamina këmëishi
kikanin:
“Nun kushínbi kanaanuna
achúshi ëma biti 'ain
bianan kanaanuna ëma
kushiirakama abi 'ati 'ai
kiax kikanin.”
- ¹⁴ Israel unikama mitsun
kamina upíokin kuati 'ain;
Nukën 'Ibu Dios kamabi
kushiñu ax ka ësai kia:
“Ën kana achúshi ëmanu
'ikë unikama an mitsu,
aséjabi tëmëramikin
atsanmiti xuti 'ain,
xukëx aín tsipúmiak ukin ka
aín rëbumi okin tëokima
mitsu atun 'ati 'ikën.”

**Amósnën champun ñu 'atimoti
namákësa okin isa ñuikë bana**

7 ¹Ënë ñu ka Diosan 'ë ismiaxa:
Ñu 'apákëkama bimikë 'apu
bixunkë 'aia, bërí 'apákëkama
ax biminux kókëbëtan ka Diosan
'aisamaira champu 'ë namákëso-
kin ismiaxa. ²Usakin 'imikëxun
'aisamaira champun tëokimaira
ñu pikëbëtan kana 'ën kan:

—¿Nukën 'Ibu Dios nukamina
uisabi okima nuibati 'ain! ¿Nux
karanuna Jacobnën rëbúnki 'aish
'itsama uni ëmanu bërúkë 'ain?

³Ësokin kakëxun kuati ka Dios
nu nuibati numi sinani kiaxa:

—¿Asabi ka usa 'ain kana ënë
champukama mitsu 'aisama onun
xutima 'ain!

**Amósnën namákësokin tsin
ñu këñuti isa ñuikë bana**

⁴Ënë ñu ka namákësokin Diosan 'è ismiäxa: Ismikëxun kana anun 'atima okin nu tëmëramiti tsi ënxaira an parúmpapa nëmin abi éskakin xaronan kamabi naëkama këñuti xutia isan. ⁵Iskin kana 'ën kan:

—jUsokin kamina nu 'atima 'ain! ¿Uisaxun kara Jacobnën rëbúnkikaman ax ëma chukúmara 'ixun usakin min 'akëxun tënëti 'ik?

⁶Ësokin kakëx ka Nukën 'Ibu nu nuibati ësai kiäxa:

—jAsabi ka usa 'ain kana usaira okin mitsu 'atima 'ain!

**Namákësokin anun xubu
tupúnti manë tumua
'akë isa ñuikë bana**

⁷Nukën 'Ibu Diosan ka ësari-biokin 'è namákësa okin ismiäxa: Usa 'ain ka anun ëma kënëarakë rapasu, an xubu 'ati 'unánkë unían anun xubu tupunkë manë tumua a tuiänx nikë 'iäxa. ⁸Anuxun ka 'è ñukáxa:

—¿Añu kaina isin Amós?

An xubu 'ati 'unánkë unían tuinkë manë tumua achúshi kana isin, —kixun kana 'ën kakën.

Kakëxun ka an ësokin 'è kakëxa:

—Manë tumua an xubu 'ati 'unán unin tuinkë 'ën tuinkë ënën kana, 'ën uisai kara 'ën uni Israelkama 'uchaxa kara 'uchakëma 'ikë kixun tanti 'ain. Usokin tantankëxun kana, kana nuibati

'ai kixun sinántëkënkima 'atimoti 'ain. ⁹Usokin 'anan kana anuxun Israelnën rëbúnkikaman ñu tankin 'axun rabiakama masókin ruru-panan, anuxua Israel unikama ñu tankin unioxun rabia xubukama axribi ka rurupakë 'iti 'ikën: jUsakin 'anan kana axa ami nishkë unikama Jeroboamnën aintsikama manë xëtokën anun 'amiti 'ain!

**Amasías Amósbë
nishanan ñuikë bana**

¹⁰Amasías sacerdote Betelnu 'ikë an ka Jeroboam Israel unikaman 'apu ësokin katánun uni xuakëxa: “Amós an ka Israel unikama mix 'apu 'ain 'atimai mimi banakin atu ësëia. Usa 'ain kananuna Israel unikama nun usaía bananun ëntima 'ain. ¹¹Ax ka ësai ki nitsia: Jeroboam ax ka manë xëtokën 'akëx bamati 'ikën, 'imainun ka kamabi Israel unikamaxribi ñatanbiankin atun menu buánkë 'iti 'ikën.”

¹²Usai kitankëxun ka Amasíasnën aminishkin Amós kakëxa:

—jËnuax kamina bërí kuantí 'ain an bana ñuikë uní mix! An Dios kikë bana ñuikë uní 'ixun tëxunmabi ñu bianan upiti tsókin písa tani kamina Judá menu kuantí 'ain; ¹³'aínbi kamina Betelnuxun bana ñuixuntëkëntima 'ain, a ëmanu ka anuxua 'apun aín dios rabikë xubu ax 'ikën, usa 'ain ka anu 'apu aín dios rabi kuania.

¹⁴Aínbi ka Amósnën kakëxa:

—'Ëx kana an Dios kikë bana ñuikë uní 'ama 'ain, 'ianan kana

a kana 'iti 'ai kixunbi sinaniman: Usa 'aish kana bëtsi unin 'arakakë ñuina bëruanxuni nikin 'apákëma higo bimikama bitsi nikë uni 'ëx 'ain, ¹⁵'aínbi ka Diosan ñuina bëruái nikë 'ikëbi a ëmikin ësokin 'ë kaxa: 'Anu kuanxun kamina Israel unikama 'ëx kikë bana-kama ñuixuni kuantu 'ain. ¹⁶Usa 'ain kamina, ësai ka Dios kixaxa aín bana kuati 'ain. Diosan bana ñuikin kamina Israel unikama katima 'ain, 'ianan kamina Isaacnën rëbúnkikamaribi ñui uisa bananbi banatima 'ain. ¹⁷'Aínbi ka ësai Dios kixaxa: Kamina kuati 'ain min xanu ka ëma xabánubi rakanxun unin aín nami 'ati 'ikën, min bakë bëchikë bëbu 'imainun xanukamaxribi manë xëtökën 'akëx bamati 'ikën; 'imainun ka min mekamaribi bëtsibë bëtsibë 'inánankë 'iti 'ikën; 'imainun kamina mixribi an Dios rabikëma unikaman menuax bamakë 'iti 'ain, 'imainun ka Israel unikamaribi ñatanbiankin aín me 'ura uankë 'iti 'ikën.

**Amósnën namákësokín
ñu bimi pëkéké tasánu
purukë isa ñuikë bana**

8 ¹Ënë ka Diosan namákëso-kin 'ë ismiakëxa: Anu ka tasá achúshi anu ñu bimi pëkéké purukë 'iakëxa, ²usa 'ain ka an 'ë ñukákëxa:

—¿Amós añu kaina isin?

—Achúshi tasánu ñu bimi pëkéké purukë —kana isi kixun kana 'ën kakën.

Kakëxun ka Diosan ësokín 'ë kakëxa:

—Israel unikamax ka ñu bimi pëkéké usaribi 'ikën usa 'ain ka anun 'ën 'atimoti nëtë 'iaxa. ³Usa 'ain ka a nëtë 'ikëbë 'apun xubunuaxa kantakë a nëtëti 'itsaira uni bamakë ain inkë 'iti 'ikën. Usa 'ain ka 'itsaira uni bamakëbë bana nëtëkëbëtan bamakë unikama an maínti aíma 'ain ëman pukë 'iti 'ikën. Usai ka Dios kixaxa.

**Anun Israel unikama
'atimoti nëtë ka
'uramatia kikë bana**

⁴An ñu kuëenkin bisatankë 'imainun uni ñuñumakama an me masókë mitsun kamina ënë bana kuati 'ain; ⁵Mitsux kamina ësai kikanin: “¿Uínsaran kara nun trigo marunun 'uxë ió 'ikëbëtan fiesta 'ati nëtë ax inuti 'ik? ¿Uínsaran kara anun ñu mëëtima nëtë sábadu ax anun nun trigo bimi kupíra marukinbi anun tupúnti anun tupunkinbi mëkamanun a nëtë inuti 'ik? ⁶¿Usa 'ain kananuna ñuñuma unikama an nu ribinkë kupíoi nunubi ténun 'imiti 'ain, usokín 'akëxun ka rabé taxakara kupínbi nu ñu mëëxunti 'ikën! ¿Usai 'ia kananuna trigo 'aisama abi atu maruti 'ain!” ⁷'Ëx kana Israel unikaman Dios 'ain: “usa 'ixun kana atun 'atima ñu 'akë-kama uínsaranbi manutima 'ain.”

⁸ ¿Ënë ñukama kupín kara me shaíkítima 'ik?

¿Kamabi aín unikamax kara intima 'ik?

- ¡Mex ka kuarutankëxbi
 ubutëkënti 'ikën,
 Nilo kakë baka 'ëi
 chaakin maputankëxbi
 kuabútëkënkë usaribiti!
- ⁹ “A nëtëán 'iti ñui ka Dios
 ësai kiaxa,
 'ën kana maníti xamánruibia
 béankinun bari 'imiti 'ain,
 'imianan kana nëtë xabá
 'ikëbia béankikin me
 mapunun 'imiti 'ain.
- ¹⁰ Usokin 'anan kana fiesta
 'aia kuënkankë aribi
 uni bamakë 'ain nitëxëkë
 usaribi 'inun 'imiti 'ain,
 'imainun ka atúxa kantakë
 axribi maínnuxun bamaia
 uni bënini rarumakë
 usaribi 'iti 'ikën;
 usakin 'imikëx kamina uni
 ñukëbëtan pañukë chupa
 a pañuanan mitsux,
 ka nitëxëtia kixun unin
 istánun anun paëi 'ën
 'imikëx nikin mitsun bu
 tëai maxkúkanti 'ain,
 usai 'ika aín bakë bëchikë
 achúshira ñumiaxa uni masá
 nuituti inkë usai 'ikanti 'ikën,
 usai 'ika kamaxi aín sinan
 nishkëoi 'ikanti 'ikën.
- ¹¹ Èsai ka Dios kiaxa —anun
 usai ñu 'iti nëtë ka aia,
 usa 'ain ka 'ën bana a piti
 'aíma 'ain numin 'ikësa
 'imainun a xëati 'umpax
 'aíma 'ain shimakësa 'ën
 bana kuati ax 'iti 'ikën;
 usai 'ika 'ën bana kuati bari
 mekama oi uni niti 'ikën.

- ¹² Usa 'aish ka uni amami
 kikësa 'ixun,
 An Diosan bana ñuixunti uni
 bari,
 parúmpapa itsinuax bëtsi
 parúmpapanu kuani
 nianan aín tsipúmi-
 amiaxa bari urukë ami
 kikian kuantu 'ikën, 'aínbi
 ka usai nikinbi 'ën bana
 mërátima 'ikën.
- ¹³ 'Imainun ka xanu xuntaku
 upíirabu 'imainun uni
 bënëabu aín sinan kushibu
 akamax 'ën bana kuatima
 shimax 'ikësa bënëankanti
 'ikën.
- ¹⁴ Usai 'imainun ka numi 'ain
 'ikësa an Samarianu 'ikë
 ñu tankin 'akë dios rabikë
 unikama 'ianan,
 an Danna 'ikë dios rabikë,
 'imainun Beersebanu 'ikë
 dioskama ax isa dios
 bamakëma a 'ikë kixun
 aín anë ñui bana akamax,
 únsaranbi nirutëkënu-
 xma pakëkë 'iti 'ikën.”

**Diosan unikama
 tëmëramikëbë ka úixbi
 iëtima 'ikë kikë bana**

9 ¹Usokin a ñukama istankëxun
 kana Dios. Anuxun ñuina
 xaroti rapasu nikë isan, iskëxun
 ka ësokin 'ë kaxa:

“Anuxun 'ë rabiti xubu
 akamina aín 'irakantikama
 manámi 'ikë a tinkati 'ain,
 usakin 'akëbë ka anu nankë
 ikama ax shaíkiti 'ikën;

ıshaıki ka ikama ax
 túukibuti ka unin
 maxkánu aın sanikama
 pakëti 'ikën!
 Usokin 'akëbëa
 bamakëmakama atux
 abáti sinanx kuaniabi
 kana manë xëtokën 'akin
 rëtëti 'ain:
 usokin 'akëbë ka axa
 abáti sinanx abákë axbi
 achúshirabi iétima 'ikën;
 2 'imainun kana me 'ukëmëu
 unéti
 sinanx unëtiabi anuabi
 chikínti 'ain;
 'anan kana naıkamë 'ëonu
 kuaruti
 sinanx kuarukë abi ubunun
 'imiti 'ain ënuax ka úıxbi
 iétima 'ikën.
 3 'Ianan kana aın bashi
 Carmelo kakë aın rëbu
 anu unéti sinánkëbi,
 'ënbi anua bari kuantı 'ain;
 'ianan kana 'ëmi unéti
 sinanx parúpapa
 'ukëmëu kuankë 'ikëbia,
 anu 'ikë ñuinakan 'ëo an
 masókin kënuanan 'atima
 otı xuti 'ain;
 4 'imainun kana axa ami
 nishkë unikaman
 ñatanbiankin buánkë
 'ikëbia,
 anuabi manë xëtokën 'akin
 rëtënun 'amıti 'ain.
 ıUsa 'ain ka 'ën atu iskë
 ax upıókin 'akıntı kupı
 iskëma 'ikën!"
 5 Diosan ka ax kushiira 'ixun,

me axa tukibuti pankabunun
 'imia
 usai 'ikëbë ka kamabi
 unikama anu 'ikë ax inia.
 Usai 'ikëbë ka mex
 kuaruanan kuabutia, Nilo
 kakë baka ax 'ë tankëx
 kuabúkë usaribiti 'ia.
 6 Diosan ka naıkamë 'ëonu aın
 xubu 'akëxa
 'anan ka an me tuıntı
 kamaribi menu 'akëxa;
 an ka parúpapa 'umpax
 timétankëxa me chabóı
 'ıbúnun 'imia.
 Ax ka Nukën 'Ibu Dios,
 kamabi kushiınu kakë a
 'ikën.
 7 Əsai ka Dios kia:
 "¿Mıtsun kaina upı
 unıbuisamina 'ai kixun
 sinánkanin? Israel kama
 mıtıx kamina, etiöpe
 unıkamasaribi 'ain.
 'Ën kana Egipto menua
 mıtı bëakën,
 usaribi okın kana Creta
 menua filısteo unikama
 bëanan,
 Quir kakë anuaribi arameo
 unıkamaribi bëakën usa
 'aınbi kamina mıtıx
 atukamasama 'ain."
 8 'Ën kana ënë ëmanu 'ikë
 unikama 'uchaınu isan, usa
 'ain kana əsai kin:
 "‘Ën kana ënë menua atu
 këıuti 'ain,
 usa 'aınbi kana Jacobnën
 rëbúnkıkama kamaira
 këıutima 'ain.

- 'Ëx Dios 'aish kana, ësai kin.
 9 'Ën kana 'ën uni Israelkama
 bëtsi ëma kamanua bëkin
 anun tuanti 'akë anun
 ñu tuankëxa ñu bëru
 pakëkëma usaribi okin
 uinu 'ikë ax kara inutia
 isti 'ati 'ain
 'aínbi ka uinu 'ikë axbi
 inútima 'ikën.
 10 'Imainun ka kamabi uni
 'uchañukama ax 'ën
 unikamabë tsókëkama:
 ax ka manë xëtokën 'akëx
 bamati 'ikën.
 'Imainun ka axa usa ñuka
 nunu: inútima kianan,
 'aisama ñu kanaanuna
 nux 'inutima 'ai kikë
 akamaxribi bamati 'ikën.

**Diosan ka aín uni
 Israelkama birukin
 mëniókanun 'imitëkënti
 'ikë kikë bana**

¹¹A nëtë 'ikëbëtan kana 'ën
 David 'apu 'ain 'asaribiokin Israel
 unikama 'apuñu 'inun 'imíti 'ain.
 'Imikin kana kamabi ñukama anu
 'ikë akama 'atëkënun 'amíti 'ain,

¹²usa 'ain ka axa Edom menu
 bërua 'imainun bëtsi ëmakamanu
 bërua akamax amiribishi Israel
 menubi kuantëkënti 'ikën.” Usai
 ka Dios kíaaxa usa 'ain ka aín bana
 kikësabi oi 'iti 'ikën.

¹³“'Ianan ka anun trigo bimi
 bikin këñúkë 'aímabi anu ñu
 'apáti me tukati nëtë 'iti 'ikën,
 'ianan ka anun uvas aín baka
 biti chakakin sënëonkë 'aímabi
 anun trigo 'apáti nëtëribi 'iti
 'ikën. Usai 'ikëbë ka aín bashi-
 kama 'imainun matákamanu
 'umpax chikutia iskësaira uvas
 baka 'iti 'ikën. ¹⁴Usai 'ikëbëtan
 kana ñatanbiankin ami nishkë
 unikaman aín menu buan Israel
 unikama bëtëkënti 'ain. Bëkëxun
 ka amiribishi anuax kaikin atun
 ëmakama birutëkënkín 'atankëx
 anu tsókin; uvakama 'apáti 'ikën
 'apáxun ka aín baka xëati 'ikën;
 'anan ka aín xubu rapasu ñu
 'apáxun bímia aín bimi piti 'ikën.
¹⁵Usokin 'imikëx aín menubi tsotia
 ka uínsaranbi amiribishi axa ami
 nishkë unikaman aín me 'ën 'inan
 anua buántëkëntima 'ikën.” Ësai
 ka Dios kíaaxa.

JONÁS

Jonás kakë uni Diosan
kakësokin 'aisamatani
abá ñuikë bana

1 ¹Achúshi nètën ka Diosan Israel menu 'ikë uni, Amitainën bakë bëchikë Jonás a kakëxa:

²Anu kuanxun kamina, chaiira ëma Nínive kakë Asiria menua bukukë unikama 'ëx kikë bana ñuixunkin kai kuantu 'ain, 'ënbi kana atun ñu 'atima 'aia isan usa 'ain kana a ëma këñuti 'ain.

³Ësokin kakëxbi ka Jonás Diosan kakësabiokin 'aíma, uisaxira kara abátu 'ikë kixun pain sinántankëx, anuaxa manë nunti Jope kakë ëmanu kuani chikiti anu kuan-kinbi ka, achúshi manë nunti 'uraira menu 'ikë ëma Tarsisnu kuantu 'uramashi 'ikë mërakëxa; mëraxun ka anun kuanuxun kupíokëxa, kupíotankëx ka anun kuani 'iruakëxa.

⁴Irukiani kuankëbëtanbi ka Diosan suñúan kushiira bëkinun 'imiakëxa, usakin 'imikëx 'ikuatsinkin suñuanën bëkakëxun ka parúmpapa bëchunan manë nunti kushiira bëchukin tukapatisa okin 'akëxa.

⁵Usai 'ikëbë ka an manë nunti nikinkë unikamax 'itsaira rakuëakëxa, rakuëkin ka atun dios achúshi achúshixun

atuisa 'akinun kixun ñukákankëxa. 'Aínbi ka atun diosan 'akianma 'ikën, usai 'urainra 'ikëbëtan ka manë nuntisa bëspúruu urutanun kixun anua 'ikë ñukama parúmpapanu puakëxa. Usakin 'akamainun ka Jonás manë nunti kataitsi 'ukëmëu anu ñu puruti 'akë anu kuabúax 'aímai napëkëti 'uxkë 'iakëxa.

⁶Usai 'ikëbëtan ka manë nuntinu 'ikë aín kushi an, anu kuanxun Jonás kakëxa:

—¿'Uxkënan tapun min kaina añu ënuxun 'ain? ¡Nirukin kamina min Dios munuma banakin ñukati 'ain! Usakin mi ñukákëxun ka numi sinánkin nu 'akinti 'ikën.

⁷Usa 'ain ka an manë nuntinuxun bërúankë unikama anua Jonás kuankë 'ain, bëtsibë bëtsibë kánani kikankëxa:

—Bëri kananuna uixira 'uchakë 'ain karanuna ësa ñu inuti kixun 'unánti 'ai xiak kanankëxa.

Kananxun ñuratsukun tankëxbi ka anúan tankë ñura ax Jonásmi ki pakëakëxa.

⁸Usakin 'akëbëtan ka kakëxa:

—Nukama kamina kati 'ain. ¿Añu ñu maruti bëi kaina ënë manë nuntin uan? ¿Uinuax kaina aín? ¿Uinu 'ikë menu 'ikë kaina

mix 'ain? ¿Uisa ñakánu 'ikē uni kaina mix 'ain?

⁹Ĕsokin kakēxun ka Jonásnēn atu kakēxa:

—'Ĕx kana Israelkama 'ain, usa 'ixun kana 'ēn 'Ibu Dios naínu 'ikē a rabin, an ka parúmpapa 'imainun me uniokēxa.

¹⁰⁻¹¹Usakin kakin ka Jonásnēn manē nunti chaiira anu tēkē unikama 'ēx kana Dios kikēsokin 'aisama tani abati uá kixun atu kakēxa, kakēxun kuati 'itsaira rakuékin ka atun kakēxa:

—¿Uisa kupín kaina min usokin ñu 'an? Ĕsokin kakēxun iskinbi parúmpapa 'aisamaira bēchunia isi rakuékin ka atun Jonás ñukákēxa: ¿Uisa karanuna mi parúmpapa 'ain bēchunkē bukubutanun oti 'ain?

¹²Kixuan kakankēxun ka Jonásnēn —'ēn kana asérabi upíokin 'unanin Diosan kakē-sabi oi 'ēx 'ikēma kupín ka nētē

masákuatsinkēbē parúmpapa 'aisamaira bēchunia, usa 'ain kamina 'ē aín bēchunkēa bukubutanun parúmpapanu niti 'ain —kixun ka Jonásnēn kakēxa.

¹³Usai 'imainun ka an manē nunti nikinkē unikaman atun kushibētanbi me 'urama oti sinánxun inákankēxa 'ixunbi ka 'akanma 'ikēn, usakin 'akēbēbi ka parúmpapa atiaínra aín bēchun tuki kushiakēxa. ¹⁴Usai 'ikēbētan ka munuma banakin an 'akinun kixun ñukákin Dios Ĕsokin kakan-kēxa: Dios nukamina ēnē unin 'ucha kupín bamanun 'imitima 'ain. 'Ianan kamina axa ñu 'atima 'akēma 'aish bamakēbētan, nukamaxnu anun 'uchakēsa 'inun 'imitima 'ain, usa 'ixun kamina mix Dios 'ixun uisakin kaina 'aisatani usakin ñu 'ain.

¹⁵Ĕsai pain kitankēxun ka Jonás bitankēxun parúmpapanu

Jonás parumpapanu nia.

nikankëxa, usokin 'akëbëshi ka parúmpapa aín bëchunkë nëtëakëxa. ¹⁶Usai 'ia isi ka an manë nunti nikinkë unikama 'itsaira rakuéti asérabi ka Jonásnën rabikë Dios anu 'ikë kixun sinani 'itsaira rakuékankëxa, rakuéti ka ñuina kananuna xaroxunti 'ai kixun xaroxuankëxa 'axuni ka ënëx kuni ka asérabi a rabiti Dios a 'ikë kixun kikankëxa.

¹⁷'Aínbi ka Diosan bakanu 'ikë ñuina chaiira bainanmë 'ëo achúshi an Jonás éti nankë 'iakëxa. Usokian 'akëx ka Jonás rabé 'imainun achúshi nëtë 'ianan rabé 'imainun achúshi imé ñuina chaiira bainanmë 'ëo aín pukunu 'iakëxa.

**Jonásnën Dios ñuká
ñuikë bana**

2 ¹Usa 'ain ka Jonásnën aín 'Ibu Dios bainanmë 'ëo chaiira aín puku 'ukëmëuxunbi ñukákin, ²ësokin kakëxa:

'itsaira tëmëraakin kana mix
'ën Dios 'ikë 'akinun mi
ñukan,
ñukákëxun kamina anuax
bamatisa anuabi 'ën bana
kuakin 'ë 'akian.

³Min kamina an manë
nunti nikinkë unikaman
parúmpapa nëbëtsi aín
nëminra anu 'ë ninun
'amian,
'amikëxun nikë ka parúmpapa
xobukë an 'ë biaxa.
Bitsia ka aín bëchunkë
chairabu an 'ë nanénkin
mapuaxa.

⁴Usakin 'akëxun kana mi 'ura
'inunmi 'ë ënkësa tankin;
uínsaranbi kana anuxun
mi rabiti xubunu
atsíntëkëntima 'ai kixun
sinan.

⁵Parúmpapa 'umpaxan
ka chikítisama okin 'ë
nanénkin bëarakë 'iaxa;
'ianan kana parúmpapa
nëmin 'ukëmëu 'ikë ñu
koókëkaman 'ën maxká
këñunbi 'ë ranëarukësa tan.

⁶Usai 'i kana me kini
'ukëmëuira nipakëkësa
'ixun;
jënuax kana uínsaranbi
chikítima 'ai kixun sinan!
'aínbi kamina mix 'ën 'Ibu
Dios 'ixun, bamatisa 'ikëbi
'ë iémian.

⁷Usa 'ain kana kushiñumasa
tani kana bamati 'ai kixun
sinani,
mimi sinan;
sinánkin ñukákëxun kamina
mix Dios 'ixun anuxun, mi
rabiti xubu upíra anuxun
'akësokin naínuxunbi 'ën
mi ñukákëxun kuan.

⁸Uin kara unínbia a
rabinuxun bëtsi ñukama
'akë a rabikin,
Dios axa iémianankë a ëanax;

⁹'aínbi kana 'ën mi asábi ka kai
kuëénkin rabiti 'ain rabikin,
kana ñuina 'atankëxun
xaroxunti 'ain;
usakin 'akín kana uisokin
'axunuxun karana mi ka
usabi okin 'ati 'ain:

¡Mixëshi kamina axa
iémianankë Dios a 'ain!

¹⁰ Usa 'ain ka Diosan bakano
'ikë bainanmë 'ëo chaira
axa parúmpapa kuëbí
me 'urama anu Jonás
ëni anákin chikinun
'imiakëxa.

**Diosan a mi sinania
Nínivenu 'ikë unikama
masó ñuikë bana**

3 ¹Amiribishi ka Diosan Jonás
ësokin katëkëankëxa: ²Anu
kuanxun kamina chaira ëma
Nínive kakë anu tsókë unikama
'ën mi kakë banakama ñuixuni
kuanti 'ain.

³Kakëx ka Jonás Nínive kakë
ëmanu Diosan kakësabiokin 'ai
kuankëxa. Nínive kakë ax ka
chaira ëma 'aish, rabé 'imainun
achúshi nëtë 'imi anun kuainsa
'iakëxa. ⁴Usa 'ain ka Jonás kuanx
a ëmanu atsíntankëx munuma
banakin Diosan kakë banakama
anu 'ikë unikama kai achúshi
nëtë 'imi niakëxa. Nikin ka
ësokin kakëxa, ënuax cuarenta
nëtë 'ikëbë ka Nínive kakë ëma
ënëx Diosan 'atimokin masókë
'ianan 'aisama okë 'iti 'ikë kixun
ka kakëxa.

⁵Usokian ñuixunkëxun kuati
ka a ëmanu 'ikë unikama ñuñu
'imainun ñuñuma unikamabë,
kamabi uni axa a ëmanu tsókë
akamax Diosmi sinani kamáxbi
kananxun, añu ñubi pima samáti
atun chupa xëni pañuanan chupan
mapúkankëxa.

⁶Usaia 'ikankë a ka Nínivenu
'ikë 'apun kuakëxa, kuati ka anua
tsókë anuax nirukiani kuanxun ax
'apu 'ixuan pañukë chupa a pëtan-
këxun anribi chupa xëni a pañu-
biani kuantankëx anua chimapu
bukúnkë menu tsóbuakëxa, usai
ka Diosan ka 'apun ñu 'atima 'akë-
kamaribi mënóxa kixuan 'unánun
'iakëxa. ⁷Usai 'itankëxun ka 'apu
'imainun aín suntárunen kushi-
kaman a ëmanuaxa usai 'ikanti
achúshi bana nankëxa: Uínbi
ka ënë nëtëkaman pitima 'ikën.
'Ianan ka uínbi aín ñuina 'arakakë-
kama pimianan 'umpaxbi 'amitima
'ikën. ⁸'Ianan ka kamáxbi chupan
mapuanan atun ñuinakamaribi
chupan mapukanti 'ikën, atun ñu
'atima 'akë a sinani bënëkin chupa
xëni pañuxun ka ami sinánkin
Dios aín kushibëtanbi ñukákanti
'ikën. Usakin 'akin ka achúshi
achúshi unin bërífbia 'atima ñu
'akë akama ënkanti 'ikën; ⁹usakin
nun 'akëbë sapi ka Diosan nuka-
mami 'atimakin sinania nishkë a
tupubuti 'ikën, usai 'ikin sapi ka
nu bamamitima 'ikën.

¹⁰Usakin atun ñu 'atima 'akë
ënia a mi sinania iskin ka Diosan
Nínivenu 'ikë unikama, uisabi
kana atu otima 'ai kixun sinánkin
an usakin 'akatsi kikë usakin
uisabi oma 'ikën.

**Diosan Jonás nishiabi
nuiba ñuikë bana**

4 ¹Jonásnën iskëx ka usakin
Diosan 'akë ax upíma 'iakëxa,
usa 'ain ka a kuëënima 'itsaira

nishakëxa. ²Usa 'ain ka abë banakin Dios ësokin kakëxa:

—'Ën 'Ibu Dios ësa ñu ka 'iti 'ikë, kixax kana 'ën menuaxi 'ëxkian. Usa 'ain kana bënëtishi Tarsis menu abáti sinánkë 'ian, 'ën kana mix kamina achúshi Dios nuibanairakë 'aish bënëtishi nishkëma a 'ai kixun 'unánkë 'ian, usa 'ain kamina 'ën sinánkëxun 'itsaira uni nuibakin 'atimokin tëmëramikatsi kixunbi mimia sinanatia 'akëma 'ain kixun ka munuma banai ami nishkin Dios kakëxa.

³Usa 'ain kana 'ëmi bamanun 'iminun mi ñukatini 'Ën 'Ibu Dios. Usa 'ain kana 'uran tsókë 'imainun bamakë 'iti 'ain.

⁴Ësai kikian ñukákëxunbi ka Diosan Jonás kakëxa:

—¿Usaími nishkë ax kara min sinánkëx asábi 'ik?

⁵Usokian kakëx ka a ëmanuax Jonás kuankëxa, kuani ka amiaxa bari urukë ami kikian kuantankëx; anuxun Nínive ëma istisabi anu mapanati okin 'atankëx a tëmú tsóakëxa, anu ka uisa kara a ëma Diosan oia isnuxun kaini 'iakëxa. ⁶Usa 'ain ka Diosan achúshi itsi 'ain pëchi chabu anua Jonásnën aín mapanati okin 'akë anu koonun 'imiakëxa, usokëxun aín pëi tupënkë an Jonásnëa xanaira tanima 'itánun tupéonkëxa. Usokian tupéonkëx ka Jonás

'itsaira kuëëankëxa. ⁷Aínbi ka a 'iónkë bëtsi nëtë pékarakë anun Diosanbi unimikëxun xënan aín pëi pikin aín xoribi pikëx chushiakëxa. ⁸Usa 'ain ka amiaxa bari urukë auküax bari urukëbëa suñu xanaira bëkinun Diosan 'imiakëxa, 'imikëbë ka ami katamëti 'aíma 'aia aín maxkámixun barin xarokëxa bënainsatankë anunbi Jonás bamatisa tankëxa.

—Usai 'ika 'uran tsókë 'imainun kana bamakë 'iti 'ai —kixun sinani kiakëxa.

⁹Usai 'iabi ka Diosan kakëxa:

—¿Usaími an mi tupéonkë itsi barin aín pëikëñunbi éskan nishkë ax kara asábi 'ik?

—¡'Ën sinánkëx ka asábi 'ikën! —kixun ka Jonásnën kakëxa. ¡'Ën nishkëñbi kana bamatisa tanin kixun ka kakëxa!

¹⁰Usa 'ain ka Diosan kakëxa:

—Min 'apákëx koókëma ka a itsi 'iixa; achúshi imé kotankëxun mi tupéonbaitibi ka a pëkaratëkënkë anun chushikë 'iixa. Usa 'aínbi kamina min 'itsaira a sinanin. ¹¹Usamaira okin kana 'ën Nínive kakë ëma a nuibatin, a ëma chaiira anu ka ciento veinte mil unikama an uisa ñux kara upí 'ikë kixun 'unánan, uisa ñux kara 'atima ñu 'ikë kixun 'unánkëma unikama 'aisamaira 'imainun, 'itsaira ñuina 'arakakë 'ikë kixun ka Diosan kakëxa.

MIQUEAS

Diosan ka Samaria
'imainun Jerusalén
ëmanu tsókë unikama
atun 'uchakë kupí masóti
'ikë kixun ñuikë bana

1 ¹ Ënë bana ka Nukën 'Ibun
Miqueas kakë uni Moréset
kakë ëma chukúma anuxun
namákësokin uisa kara Samaria
ëma 'imainun Jerusalén oti 'ikë
kixun a nětëkaman Jotam, Ahaz
'imainun Ezequías Judá menu 'apu
'ain bana 'ikën.

² Kamabi unikama mitsun
kamina ënë banakama
upíokin kuakanti 'ain;
'imainun ka kamabi menu
'ikë ëmakamanu 'ikë
unikamanribi bëmékin
kuati 'ikën:
Diosan ka anua 'ikë naíkamë
'ëo anuxunbi,
mitsun 'atima ñu 'akë kupí
uisa kara oti 'ikë usokin
mitsu 'ati 'ikën.

³ Nukën 'Ibu ax ka anua 'ikë
anuaxbi ai aín bashi
rëbukaman nikuatsini uti
'ikën.

⁴ Aín taë shimuküax ka aín
bashikamax unin xara
tsinu 'arukëx charákësa
usaribiti 'inun 'iti 'ikën,
'imainun ka me
sapankamaxribi
bakan kushiira 'ëkin

panarabëtanun tukakësa
usaribiti 'iti 'ikën.

⁵ Ënë ñukamax ka usai 'iti
'ikën Israel unikama
Jacobnën rëbúnki atun
Diosan kakësabiokin
'akëma kupín,
'imainun ka Israel unikamax
anua atux tsókë me
anuaxbi 'uchakë 'ain ka
usai 'iti 'ikën.

¿Uinuxun kara Jacobnën
rëbúnkikaman aín bana
kuaisama tanin?

¡Ax ka Samaria kakë ëma
anu 'ikën!

¿'Imainun kara uinu
Diosmabi atun uniokë ñu
rabikankë Judá menua
'ikë ax 'it?

¡Ax ka Jerusalén kakë ëma
anubi 'ikën!

⁶ Usa 'ain ka ësai Nukën 'Ibu
kia:

'Ën kana Samaria kakë ëma
rurupakëx bukukiankë 'ain.
A me kana anu uvas 'apátisa
'inun 'imiti 'ain.

Usokin 'akin kana anu 'ikë
maxáxkama me sapan
amiokin puti 'ain
usokin 'akin kana
amibirukin 'ati nitsínkë
akamaribi uisokin 'akë
kara kixun 'unánti 'ain.

⁷ Usokin 'akëbë ka atun
rabikë ñukama ax

tukapakin masókë 'iti
'ikën,
'ianan ka tēakēkama
upíirabu a 'inánti
nankēkama axribi
nēenkēx kēñuti aín
chimapuishi 'iti 'ikën.
Akamax ka bētsi bētsi
unibēa 'ikē xanukaman
aín nami uni 'amixuan
bikē kuríkinēn 'amikē
'ikën,
'ianan ka a rabinuxun
ñu tankin 'akanxa,
usa 'ain kana a kuríki
charotankēxun amiribishi
kuríki 'inun 'imitēkēnti
'ain.

**Miqueas usai Israel
unikamax 'iti ñuikē
bana kuati nitéxēti masá
nuituti ian ñuikē bana**

- ⁸ Usa 'ain kana usokin ñu
'akankēbē anun 'itsaira
masá nuituti nitéxēti inti
'ain;
usai 'i kana 'ēn taxakabi
ēchiax nianan 'ēn chupa
pēaxribi niti 'ain,
ñuina raékēma an
nami paxa pikē axa
masánuitukē usaribiti
'iti 'ain, 'ianan kana
ñuina pēchiñu avestruz
kakē aín tuakēxa banai
sharákēsariibi 'inun 'iti
'ain.
⁹ Usa 'ain kana 'ēx ësai
kin: Samaria ēmanu
tsókē unikamax ka 'ēn

- 'atimanun 'imikēx unix
chankun 'ikē rontisama
usaribi atun 'ucha 'ikën,
usa 'ixun ka Judánu 'ikē
unikama 'axa.
'Anan ka Jerusalén ēmanu
'ikē unikamanuribi
nukuaxa,
anua 'ēn unikama tsókē ēma
anuribi.
¹⁰ Usa 'ain kamina mitsun
ēnē banakama Gat kakē
ēmanua tsókē filisteo axa
numi nishkē unikama atu
uisa banabi ñuixuntima
'ain;
'ianan kamina atun
ismainun masá nuitutibi
'itsaira intima 'ain.
Usai 'ima kamina Bet-le-
afrá kakē ēmanu 'ikē me
kupúkē anun chuarui
shikíkanti 'ain.
¹¹ ¡Axa Safir kakē ēmanu tsókē
mikamax ka
ñatanbiankin buánkēx
chupañuma 'aish 'itsaira
katēkē kuankanti 'ikën!
¡'Imainun ka Zaanán kakē
ēmanu tsókē unikamax
uinubi chikítima 'ikën!
'Ianan ka axa Bet-ésel
ēmanu tsókē unikamax
'itsaira masá nuituti inia,
usa 'ain kamina mitsux
an 'akintiñuma bērukanti
'ain.
¹² 'Imainun ka axa Marot kakē
ēmanu tsókē unikamax
uin karaisa axa atumi
nishkē unikamanua

- chikínun 'akinti 'ikë kixun
sinani bënëtiabi uínbi
'akintima 'ikën,
Nukën 'Ibunbi 'imikëx
'atima ñu inúkanti ax
Jerusalén ëmanu anun
atsínti xëpútikama anubi
bëbaruti 'ikën.
- ¹³ Axa Laquis kakë ëmanu
tsókë unikama mitsunribi
kamina,
Israel kamaxa 'iásaribiti
'ikin, bana kuaisama tani
'iakën,
usai 'ikë ax ka Jerusalénnu
tsókë unikama 'uchakë
kupí 'ikë 'iakëxa,
usa 'ain kamina caballo
kamami bikin an
nirinbianun mitsun
caballonën nikinkë akama
tëkërekakanti 'ain.
- ¹⁴ Axa Judánu tsókë unikama
mitsun kamina abë
istëkënananxuma
Moréset-gat kakë ëmanu
'ikë unikama ashiti
kuantanun kati 'ain.
Aczib kakë ëma ax ka anu
ñuina pakëti ñu nankë
usaribi Israel unikaman
'apu an paránti 'iti 'ikën.
- ¹⁵ Ĕsai ka Nukën 'Ibu kia:
'Ĕn kana an Maresá kakë
ëmanua tsókë unikaman
mitsu bitëkëntanun uni
xuti 'ain,
usakin 'akëbë ka Israel
unikaman 'apu atúxribi
aín kërubu axbi abati
kuantankëx,

- aín bashi kini Adulam kakë
ëma 'urama 'ikë anu axa
ami nishkë unikamami
rakuéti unëti kuantu 'ikën.
- ¹⁶ Usaia 'imainun kamina
axa Jerusalén ëmanu
tsókë unikama mitsux
ami sinaínrakë mitsun
bakë bëchikëkama sinani
masá nuituti ini 'aímai
maxkukin mitsun bu
tëakanti 'ain,
usakin mitsun tëai kamina
ñuina pëchiñu nonshianën
maxká raniñuma iskësa
usaribi mitsun maxká 'iti
'ain,
mitsun bakë bëchikëkama
ka axa mitsumi nishkë
unikaman ñatanbiankin
buánti 'ikën, usa 'ain
kamina,
mitsúxbi upiti maxkuti
ñuina pëchiñu nonshianën
maxká usaribi 'itánun
'ikanti 'ain.

**Israel unikama 'aisamaira
okin tëmëramiti unikama
ax ka kushiirabu 'ikë
kixun ñuikë bana**

- 2** ¹ Uisa kara Judánu 'ikë
unikama an 'uxkinma
imébi 'atima ñu 'atishi
sinánkë unikama a oti 'ain,
kixun sinánëkin ka
pëkarakëbëtan, an
sinánëkë ñu a 'aia,
atun ka usokin ñu 'ati
'unánkëira 'ikën, usa 'ixun
ka usakin ñu 'akanania!

- ² Bëtsi unin mekama kuëenkin
ka atun bikuankania;
usakin 'anan ka xubukama
aribi biti kuëenkin
mëkamakania.
'Anan ka uni 'imainun 'ain
'aintsi 'ibukamabi,
an kasunankë 'ain ñukama
binuxun 'atima oia.
- ³ Usa 'ain ka ësai Nukën 'Ibu
kia:
'Ënribi kana uisa karana
mitsu oti 'ai kixun sinanin.
Usa 'ixun kana mitsúxmi
'atima ñuira inuti uisai
kaina 'ikani usai 'imi,
ñuina 'arakakë aín tëxanu
tëkërekakëx aín maxká
pikukasmakësa usaribiti
'inun mitsu 'imiti 'ain,
usai 'i kamina mitsux
rabiakati nitsi nux
kananuna bëtsi
unikamasama 'ai kixun
sinánkë a nëtéti 'ain, anun
'atima ñuira inuti nëtë
'ikëbë.
- ⁴ A nëtën ka mitsu raíri
unikaman 'atima okëx
masá nuitutia kantaxunkin.
Ësakin mitsumi kuaikin
kakanti 'ikën:
Nukamax kananuna
'aisamaira masokin
këñúké 'ian;
nun ëmax ka Diosnan 'ikën,
'ainbi ka Nukën 'Ibunan
'ikëbi axa numi nishkë
unikaman 'ibuaxa usa 'ikë
ka uínbi usakin 'axuma ka
'a kixun kati 'aíma 'ikën;

usa 'ain ka nun mekama
nu bikuantankëx bëtsi
unikamabë 'inánanxa.

- ⁵ Usa 'ain kamina mitsux anua
Nukën 'Ibun unikama 'ikë
anu 'itima 'ain.

**Dios kikë bana ñuikinbi
'atimakin bana ñuikë
unikama ñui kikë bana**

- ⁶ ¿Usa 'ain ka ësai kia an
Diosan bana uni ñuixunkë
unikaman ka paránkin nu
bana ñuixuntima 'ikën!
—kiax ka atux kia—.
Usa 'ain ka nunu 'atima
ñukama 'inútima 'ikën.
- ⁷ ¿Mitsun kaina Diosan ka
aín uni Israelkama 'atima
okëma 'ikë kixun sinanin?
¿Mitsun kaina Diosan ka
nishkin aín uni 'akinti
ëanxa kixun sinanin?
¿Mitsun kaina 'ëx
kikësokinsa Diosan aíma
kixun sinanin?
¿Mitsun kaina Dios kikë
bana an kara upíñu anun
amima kixun sinanin?
- ⁸ Mitsux kamina 'ën unikama
'iakën, usa 'aishi kamina
'ën unikamami 'in.
'Aínbi kamina bërí mitsux
'ëmi nishkë unibu 'ain,
usa 'ixun kamina axa
'akanankuatsini ukë
unikaman chupa kupíké
bikuankanin,
usakin 'akin kamina usakin
ñu 'ai ismina upí 'iti 'ai
kixun sinánkanin.

- 9 'Anan kamina atun
xubunuabi aín xanukama
ëman chikinkan,
chikíanan kamina atun bakë
bëchikë 'imainun 'ini
bëchikëkamaribi,
atu 'inanuxuma 'ashikin
bikan,
'anan kamina 'ën 'inan
ñukama aribi ëmian.
- 10 ¡Usa 'ain kamina bërí
nirukiani ënuax kuankanti
'ain! Ënë mex ka anumi
mitsux tantikanti ama
'ikën.
'Ën kana anuxumi mitsun
'atima ñuishi 'ai 'ëmi
manukankë kupí,
asérabi 'atimokin ënë me
masóti 'ain.
- 11 Bëtsi unix ka këmëkin abi
sinanx ëσαι kia:
'Ën kana uvas baka 'akë
'imainun bëxnan ñui kin,
ësai an bana ñuikë
unikama këmëi kikë ax
ka ënë ëmanuxun mitsun
kuakëx asábi 'ikën.
- Diosan an kaískë Israel
unikama 'akinuxun
ká ñuikë bana**
- 12 Usa 'ain ka ësai Dios kia:
'Ën unikama kana bëtsi
unikaman buan 'ikëbi
amiribishi Jacobnën
rëbúnkikama kamabi
timénun 'imiti 'ain;
usokin 'akin kana Israel
unikama 'itsamara 'ikëbi
atu timénun 'imiti 'ain

'imikin kana ñuina 'arakakë
aín kënënu 'ikësa 'inun
'imianan carnerokaman
pasto pia 'ikësa 'inun
'imiti 'ain,
usokin 'imikëx ka Israel
unikamax 'uakamë 'ëoi
'itsaira ñuina 'arakakëx
'ikëσαι sharákanti 'ikën.

- 13 Usai 'ikëbë rëkuénkiani
kuania ka
atun Dios nuibiankanti
'ikën,
nuibiani ka anun ëmanu
atsínti xëputi anun
chikikanti 'ikën.
Usai 'ikankëbë ka Dios aín
'apu ax kamaxunbi atun
ismainun kuanti 'ikën.

**Uisai kara 'atimakin
ñu 'akë 'apukamax 'iti
'ikë kixun ñuikë bana**

- 3** 1 Bërí kamina an bana
mënókë 'apukama
'imainun,
Israel unikaman kushibu
mitsun ësai kia küakanti
'ain,
¿mitsun mi 'unántima
kara unin ñu 'atima 'aia
mënóoxunti ax 'ik?
2 Usa 'aínbi kamina ñu upí
'ati kuëenkinma 'atima
ñuishi upisa ax 'ikë kixun
'ati kuëënin;
mitsun kamina 'ën kaískë
unikama 'atimaira okin
aín namishi bianan ñuina
xo rakánkë usokinshi
'akanin.

- ³ Mitsun kamina 'ën
unikama unima 'ikë
'akësokin 'akin; aín bëxi
tukapanan aín xokama
tëkënpakësokin 'anan;
ñuina nami ñutënu 'aruti
tëapakësa usakin 'akanin.
- ⁴ Achúshi nëtën kamina
mitsun Dios 'akinun kixun
kati 'ain,
'aínbi ka mitsun ñukákëxun
an kuatima 'ikën.
A nëtën ka Dios mitsumi
unékësa 'iti 'ikën
ñu 'atimaira 'aimi ami
'uchakankë 'ain.

**Dios kikë bana ñuikë
'ixunbi këmëkin bana ñuikë
unikama ñui kikë bana**

- ⁵ Ęsai ka Dios an aín unikama
këmëkin bana ñuixunkë
unikama ñui kixaxa,
a unikamax ka upiti
kananuna bukuti 'ai kixax
mitsun piti 'inánkëxun pi
kia,
'aínbi ka uin kara piti
'inanima a unikama
'akánanti ka 'iti 'ikë kixun
kaia.
Usa 'ain ka an bana ñuikë
unikama a Diosan ësakin
kaia:
- ⁶ An bana ñuikë mitsun
kamina namákësokin imë
istëkentima 'ain,
bari kuabuti bëankikë 'ain
iskamakësa usaribi okin,
'ianan kamina ñukama
kara 'iti 'ikë kixunbi bëan

bëánkibukë anuxunbi
'unántima 'ain.

- 'Imainun ka an paránkinshi
uni bana ñuixunkë
unikamanribi raíri unin
'akësaribi okin bari
xupinbutankëxa imé naëx
'ain bëánkibukë 'aínbi añu
ñubi iskëma usaribi okin
añubi istima 'ain.
- ⁷ An uni paránkinshi bana
ñuixunkëkama 'imainun
an ñu tankë unikama atux
ka
ami kuaikian unikaman
ñuikëx 'itsaira katékë
bërúkanti 'ikën.
Kamabi atux ka uisa banarabi
banaima nëtékëshi Diosan
atun kakëxunbi kuaisama
tankëbë 'iti 'ikën.
- ⁸ 'Aínbi ka Diosan an kakësa-
biokin 'aia aín bëru
ñunshinan 'akinkëx 'ëx
kushiñu 'ianan rakuëma
uni 'ixun atu 'akinun 'ë
'imiaxa,
usa 'ixun kana atu bana
ñuixunkin Dios ax ka
kushiira 'ikë kixun Israel
unikama kanan atux ami
'uchakian an kuëenkëma
ñuishi 'akë akama kati
asábi 'ain.
- Jerusalén ëma ka Diosan
'amikëxun axa aminishkë
unikaman masóti 'ikë
kixun ñuikë bana**
- ⁹ Bëri ka an bana mënóké
'apukama 'imainun Israel

- unikaman kushibu an ënë
 bana kuati 'ikën,
 mitsun kamina upí ñu 'ati
 a kuëenkinma 'atima
 ñuishi 'akin usakin ñu 'ati
 kikë bana ax kikësokin
 'akaniman,
¹⁰ usa 'ixunbi kamina Sión
 kakë bashi anua 'ikë,
 Jerusalén ëma,
 uni 'akin upíokin ñu 'akëma
 'ixunbi 'atima ñuira
 'akinbi birutëkëkanin.
¹¹ Axa Jerusalén ëmanu 'ikë
 an bana mëníokë unikama
 an ka uin kara kupíoia a
 ëanan an kupíokë a 'atima
 oti sinania,
 'imainun ka sacerdotekaman
 kupíokëxunshi uni
 'unánmiti kuëënia,
 'ianan ka an Dios kikë bana
 ñuikë unikamanribi kuríki
 kupíshi abi sinántankëx
 ësai kia:
 Nukën 'Ibu ka nubë 'ikën
 usa 'ixun ka ñu 'atima
 inútima rabanen Nukën
 'Ibun nu bërúai.
¹² Usa 'ain kana mitsun
 'uchakë kupí Jerusalén
 ëma Sión kakë bashinua
 'ikë a 'ën bërí 'akintima
 'ain, achúshi me anu ñu
 'apátisama 'ikë 'akësokin,
 usakin 'akëx ka maxax
 'aisamaira bukunrukësa
 usaribi 'iti 'ikën 'imainun
 ka anuxun Dios rabiti
 xubunua 'ikë me anu
 'aisamaira xubi muxañu

uniti 'ikën, mitsun mi
 ñunshinakëkin 'atima
 ñuira 'ai 'uchakë 'ain.

**Anúan Nukën 'Ibun kamabi
 menua aín unikama upiti
 tsónun 'imiti ñuikë bana**
(Is 2.2-4)

- 4** ¹ 'Itsa baritia inúkëbë ka
 anun usai 'iti nëtëkama
 'ikëbë,
 anuxun Nukën 'Ibu rabiti
 xubu anu 'ikë bashi ax
 uínbi uisabi oisama 'iti
 'ikën.
 Usa 'aish ka a bashi manan
 'aish;
 bëtsi bashi kamasamaira
 manainra 'iti 'ikën.
 Usa 'ain ka kamabi ëmanu
 'ikë unikama anu 'uti
 'ikën;
² ai ka 'aisamaira uni
 ëmakamanuaxa ukë ax
 bëbai ësai kikanti 'ikën:
 Anua Nukën 'Ibun bashi
 'ikë anu kuaruti kamina
 ukanti 'ain,
 anu ka anuxun Dios rabiti
 xubu anuxuan Israel
 unikaman rabikë a 'ikën,
 an ka anuxun uisai karanuna
 'iti 'ai a nu 'unánmiti 'ikën,
 usakin 'akëx kananuna upiti
 niti 'ain.
 Usa 'ain ka Siónnuxun
 Nukën 'Ibu kikë bana a
 unin 'unánmiti 'ikën,
 'imainun ka Jerusalénnuxun
 aín bana 'ain unikaman
 ñuiti 'ikën.

³ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun
bëtsi bëtsi menu tsókë
unikama uix kara 'uchaxa
kixun istankëxun uisa kara
okatsia usakin 'ati 'ikën,
'akin ka 'ura men tsókë
unikama 'akanankë a
mëníoxunti 'ikën.

Usakin 'akëxun ka atúnbi
atun manë xëtokëkama a
anun me tukati 'anan,
'ain paka piakama anun ñu
bimi biti tëntuñu 'ítánun
xëtokin 'ati 'ikën.

Usa 'ain ka uinu 'ikë
ëmanu 'ikë unínbi
anun bëtsibë 'akánanti
sinánxun amiribishi anuan
'akanankë a bitëkëntima
'ikën,

'ianan ka uínbi usai
'akánanti ka kixun bëtsi
'unánmitëkëntima 'ikën.

⁴ Usa 'ain ka kamabi uni
rakuétima 'ianan,
upí tani atun 'apákë
'apákënu uvas 'imainun
hígueranën tupëonkënu
tantikanti 'ikën.

¡Ax ka Nukën 'Ibu kamabi
kushiñu aín banabi 'ikën!

⁵ Bëtsi ëmanu 'ikë unikaman
ka atun diosbi rabia,
'aínbi kananuna nukaman
Nukën 'Ibu Diosan
kakësokinshi 'ati 'ain.

**Nukën 'Ibun 'ain unikama
iémiti ñuikë bana**

⁶⁻⁷ Ësai ka Nukën 'Ibu asérabi
kia.

A nëtën kana an ñuina
'arakakë unían aín
ñuinakama timëkësa okin,
bëtsi bëtsi menu buánxun
tëmëramikë unikama a
timëti 'ain:

usokin kana ami nishkian
tantimikëmax atsanxa
abískëkama 'ain.

Akama 'imainun axa
bamakëma abi timëxun
kana,
achúshi ëma kushiira 'inun
'imiti 'ain.

Usakin 'akin kana 'ëx Dios
'ixun 'ën unikama aín
bashi Sión kakë anuxun 'a
'ixun,
bërbí ënkinma abi 'akinti
'ain.

⁸ 'Imainun kamina Jerusalén
mix anuxun ñuina bërúanti
torre 'akë 'imainun, ami
katamëti 'akë usaribi
Siónan 'iti 'ain,
usa 'ain kamina mix
amiribishi bëráma 'ikëσαι
ëma chaiira 'itëkënti 'ain,
usai 'ikamina bërámami
'iásabi chaiira 'iti 'ain.

⁹ Bëri kaina, ¿Uisa kupín
'ain tuákën paëokëx
xanu bënëké usaribiti 'i
kuënkëni bënëkanin?
¿Mitsunu kara 'apu 'áima 'ik?
¿'Ianan kara an mitsu
'esëkin bana ñuixunkë
unikama ñuax?

¹⁰ Kuënkëni katsati ka Sión
ëmanu tsókë unikama 'iti
'ikën,

- usai 'ika achúshi xanu
 bakēnun 'ain tuákēn
 paëokëx 'ikëσαι 'iti 'ikēn,
 usa 'ain ka minuax
 chikíkiyani kuani unikama
 ëman 'iti 'ikēn,
 usai 'ikiani kuani ka
 unikama Babilonia menu
 bëbakanti 'ikēn.
 'Aínbi ka anuabi Nukēn
 'Ibun aín unikama;
 iémikin axa atumi nishkë
 unikamanuabi bëtëkënti
 'ikēn.
- ¹¹ Usa 'ain ka bërí bëtsi bëtsi
 menu 'ikë unikama
 mi 'anux timéax mimi banai
 ësai kikania:
 ¡Nukamax kananuna
 Jerusalén masókin
 rurupakë isi kuëéntisa
 tanin!
- ¹² 'Aínbi ka a unikaman
 uisakin atu 'ati sinánxun,
 kara Diosan mëníoixa a
 'unanima;
 usa 'aínbi ka an atu timëkin
 trigo bimi nëatankëxun
 anuxun tákatinu nanxun
 tákakë usaribiokin,
 atu timënuxun 'aia kixun
 'unanima.
- ¹³ ¡Jerusalénnu bukukë
 unikama mitsun kamina
 kuantankëxun axa mimi
 nishkë unikama 'atima okin
 tëmëramikin vaca bënëa
 trigo aín bimi rëukutanun
 aín taën chakakë usaribi
 okin 'ai kuantu 'ain! Usakin
 'anun ka Dios kia usa 'ain:

'Ën kana vaca bënë
 achúshinën kushisa 'inun
 'imianan
 aín manchankama
 aribi manë tunánsa
 iruira 'imianan aín
 'untsískamaribi manë
 panshian 'akësa 'ixun
 kamabi ëmakama 'atima
 oti 'amiti ain,
 usakin 'atankëxun kamina
 min atun ñu kupíkëkama
 a bitankëxun 'ënan 'inun
 'imiti 'ain,
 'ëx kana mitsun 'Ibu kamabi
 men 'Ibu a 'ain.

**Davidtan rëbúnki achúshi
 Belénnu 'apu 'iti ñuikë bana**

- 5** ¹Jerusalénnu bukukë
 mitsun kamina amimi
 mitsux katamëkanti ëma
 kënëarakin 'akánti 'ain,
 nuka chikítisama okin
 bëararakanxa,
 usakin 'axun ka Israelnu 'ikë
 'apukama a 'aisamaira
 okin tëmëramiti 'ikēn.
- ² 'Aínbi kana: Belén Efrata, mi
 Judánu
 'ikë ëmakamanu 'ikë ëma
 chukúma anuax achúshi
 uni Israel unikaman
 'apu 'inux chikiti 'ikēn, ax ka
 uni achúshi bërámaira ax
 tsóa aín rëbúnki 'iti 'ikēn.
- ³ Usa 'ain ka bërí Diosan aín
 unikama ënia,
 'aínbi ka xanun aín tuá
 achúshi bakënuxun kainkë
 usa 'iti 'ikēn.

Usa 'ain ka a tuá aín aintsí
Israelkama
ñatanbiankin buánkama abë
birananti 'ikën.

- ⁴ Usa 'ain ka a 'apu aín
unikama bërúankin
'akinun aín kushi 'inánti
'ikën,
usakin 'akëx ka a unikama
upiti tsóti 'ikën,
usakin 'akëbë ka Diosan
'akë ñu chaiira ax kamabi
menuxun 'unánkë 'iti
'ikën.
- ⁵ An ka kamabi uníxa upiti
tsónun 'imiti 'ikën.
Uínsaran kara asirio
unikama nun menu bëbai
nun
'apun xubukamanu atsinia,
anun ka a 'apunbi
mapai achúshi 'imainun
rabé aín kushibu a këñun
mapai
'imainun rabékëñun achúshi
'apukama atu 'anun xuti
'ikën.
- ⁶ Usa 'ain ka Asiria unikaman
nun menu bëbaxun nu
bibiankin atun menu
ñatanbiankin buankësokin
buánkë 'ain,
nun kushikama 'imainun
aín suntárukaman anua
'akanankë ñukama anun
atu 'axun atunua nu
chikínti 'ikën.
Usakin 'atankëx ka nun
kushikama atux Asiria
me anua Nimrod 'apu 'ia
anubi 'apu 'iti 'ikën.

**Diosan axa atumi nishkë
unikama këñunun Israel
unikama 'amia ñuikë bana**

- ⁷ Usa 'ain ka Israel unikamax
bëtsi bëtsi ëmanu 'ikë
unikamasamaira 'aish,
nibí 'imainun 'uí Diosan
menu 'ibúmikëxua,
xubi komikë usaribikin ka
unixa usai 'iti 'ikë kixun
sinánkë 'aímabi 'iti 'ikën.
- ⁸ Usa 'ain ka bëtsi ëmakama
nëbétsia bërúkë,
Jacobnën rëbúnikama ax
achúshi paru 'inúansa 'aish
raëkë ñuinakama nëbétsi
'ianan,
paru 'inúan achúshi anua
ovejakama 'arakakë anu
'ikësa 'iti 'ikën,
usa 'ain ka inúkinshi bixun
aín 'untsisan tukapakë
usaribi 'iti 'ikën,
usakin 'akin ka achúshinëxi
abati 'iakëtanun ëntima
'ikën.
- ⁹ Usakin kamina mix Dios
'ixun kamabi
axa mimi nishkë unikama
këñuti 'ain.

**'Apun 'akanantima bana
nankin a rabikë ñukamaribi
këñuti kia bana**

- ¹⁰ Ësai ka Dios kia:
A nëtë 'ikëbëtan kana min
caballokama këñukin 'anan
anuax 'akanankë caballonën
nirinkëkama aribi
masókin këñuti 'ain.

- ¹¹ 'Anan kana min
 ëmakamaribi 'atimokin
 masónan
 anuan min ëma kënearakama
 aribi rurupati 'ain;
¹² usakin 'anan kana minua
 'ikë ñubé unikama
 nètënenun 'imiti 'ain,
 'imianan kana an ñu tankë
 unikama aribi minu 'aíma
 'inun 'imiti 'ain;
¹³ usotankëxun kana min
 rabikëñukama 'imainun
 maxákama diosmabi
 rabikë akamaribi masóti
 'ain,
 usakin 'aia kamima
 uínsaranbi mitsúnbi
 'a ñukama a rabbitëkëntima
 'ain.
¹⁴ 'Ianan kana min i upírabu
 akamaribi ëchianan,
 aín ëmakamaribi 'aíma
 'itánun këñuti 'ain.
¹⁵ 'Ëx 'itsaira nishkin kana, axa
 'ëmi sinántisama tankë,
 'ën kakëxun kuaisamatankë
 unikama uisokin karana
 'aisatani usokin 'ati 'ai
 kixax ka Dios kiakëxa.

**Israel unikamax an
 kakësama okin 'ai Diosmi
 'ucha ñuikë bana**

- 6** ¹ Mitsun kamina bërí uisokin
 kara Diosan mitsu kaia
 kixun kuati 'ain:
 ¿Usa 'ain kamina nirutankëx
 bashikama 'imainun matá
 me kaman min bana
 kuanun mixribi kiti 'ain!

- ² Bashikama 'imainun an me
 tuinkë
 akaman ka kuati 'ikën:
 Nukën 'Ibu ka aín unikama
 'atima oti sinania,
 usa 'aish ka Israel
 unikamami nishia.
³ 'Ësai ka Nukën 'Ibu kia:
 Israel unikama mitsun
 kamina 'ë kati 'ain.
 ¿Uisa onan karana añu
 'axunkin mi ubion?
⁴ 'Ën kana mitsun chaitiokëma
 Egipto menuxun tëmëra-
 kin ñu mëiabi chikiankën;
 usokin 'anan kana Moisés
 këñun,
 Aarón 'imainun María, an
 atu 'akinun xuakën.
⁵ 'Ën unikama bërí kamina
 sinánkanti 'ain
 uisakin kara Balac Moabnu 'ikë
 'apu an sinánkëxa kixun,
 'imainun kara Balaam Beornën
 bakë bëchikë an uisakin ribi
 a kamiakëxa kixun.
 'Imainun kamina Sitimnuax,
 Guilgalnu kuania kara
 Diosan mitsun 'unánun
 uisokëxa kixun aribi
 sinánkanti 'ain.

**Nukën 'Ibun aín unikaman
 kara uisakin ñu 'axunia
 kixun kainkë ñuikë bana**

- ⁶ ¿Uisa ñu uani kuanxun
 karanuna,
 Nukën 'Ibu Dios manámi
 'ikë a rabiti 'ain?
 ¿'Ianan karana vaca bakë
 achúshi baritiañukama

'aímai kěñutanu xaroxunti
'ain?

- 7 ¿'Ēn mil carnero 'inánanbi,
xěxá 'umpax iskěsaira
xěniribi 'inánkěx kara
Nukěn 'Ibu kuěěnti 'it?
¿'Ianan karana 'ěn 'atima
ñu 'ai 'uchakě kupín 'ě a
těrěnxunun 'ěn bakě běchikě
apan 'inánuxun ñukati 'ain?
8 Ēnē ñukama 'axunti ka Dios
kuěěnima,
an ka nukama kaxa uisa ñux
kara upí 'ikěn,
'imainun uisa ñu nun
'axunti kara ax kuěěnia:
ax ka ěsa 'ikěn,
bětsi unikamabě upí 'iti,
uisa ñu 'akatsi karanuna
kia usakinbi 'ati,
'imainun an kakěsabiokin
'anan ax kikěsabiokin ñu
'ati.

**Diosan Israel unikama
'atimakin ñu 'ai 'uchaiabi
mėnioxunti ñuikě bana**

- 7** ¹⁸Misaribi bėtsi Dios ka
'aíma 'ikěn,

min kamina nux kuěěnkěsa
óí 'ikě a mėnioxin,
nuxnu 'uchakěkama a
manuin,
nukamax kanaanuna min
unikama 'itsamashi tikikě
a 'ain.

Mín kamina nukama
nuibatin
usa 'ain kamina mix xėnibua
'aish nishkěma a 'ain.

- ¹⁹ Amiribishi kamina nukama
nuibatěkěnti 'ain,
usokin 'akin kamina unían
me naětankěxun
mainkěxa ñu nětékě usaía
'itánun nun 'atima ñu
'akěkama 'ati 'ain.

'Anan kamina unían
parúmpapa nėminnu
nikěxa ñu nětékě usaribi
'itánun nun 'uchakěkama
'ati 'ain.

- ²⁰ ¡'Ēn 'Ibu mix upí 'ixun nu
nuibakin
kamina bėrámami nun
chaitiokěkama Abraham
'imainun Jacob kásabiokin
nuribi 'akinti 'ain!

HABACUC

An bana ñuikë Habacuc
Diosbë bana ñuikë bana

- 1** ¹ Ënëx ka an aín bana ñuikë
uni Habacuc kakë a
Diosan usakin ain unikama
kanun kixun ká bana
'ikën.
- ² Ën 'Ibu Dios, ¿úínsaran
kaina 'ën munuma
banakin ñukákëxun kuakin
'ë 'akinti 'ain?
¿Uínsarainra karana
munuma
banakin bëtsi unikaman
'atimañu 'akëbëtan
'akinkëxumabi 'ën mi
ñukákë a ënti 'ain?
- ³ ¿Uisa kupí kaina 'aisamaira
ñu 'atima 'akania
isi masá nuitunun 'ë 'imin?
Kamabinua kana 'atima
ñuishi 'akania isanan ñu
'aisama okin masókania
isin;
'imainun kana amami
amamiaxa tsuákiruax
unikama mëanani sharatia
kuatin.
- ⁴ Ax kikësokín 'ati min bana
ax kikësokín ka 'akanima,
an bana mëníókë 'apukaman
ka 'atimokinshi ñu 'aia,
an ñu 'atima 'akë unikaman
ka
an ñu 'atima 'akëma uni an
ka kuënkësa okinshi 'aia,

'imainun ka 'upiokin
'akinma 'atima ñuishi
upisa kixun 'aia.

- ⁵ Ësokín kakëxun ka
Diosanribi kakëxa;
Israel unikama mitsun
kamina axa mitsu rapasu
'ikë unikama uisai kara
atux 'ia a isi rakuëkanti
'ain.

Usa 'ain kana 'ën mitsunu
usaribi ñukama inumiti
'uramashi 'ain,
usakin 'aia bëtsi unikaman
ñuixunkëxunbi kamina
mitsun usa ka kixun
sinánkantima 'ain.

- ⁶ Usa 'ain kana caldeo
unikama 'akanani unun
'imiti 'ain atux ka
ñu 'aisama 'akëbuiira 'aish
ñu 'aisama atishi 'ikën,
usa 'ain kana atu ënti 'ain,
atun suntárukamax ka bëtsi
bëtsi menu kuankin,
ainamabi bëtsi unikaman
me 'ibuakin bikë unibu
'ikën.

- ⁷ Usa 'aish ka atux 'itsaira
bëtsi unikama rakuëmikë
'ianan 'aisama unibu 'ikën,
usa 'ixun ka ax kikësoi 'iti
bana a tankinma atunan
kikësokinshi 'aia.

- ⁸ Atun caballokamax ka paru
'inúan abákësamaira 'inun
abatia,

- usa 'aish ka shórapánakama
 raëkëma anu uni
 'ikëma menu 'ikë axa
 nékësamaira 'ikën.
 Atun caballokamax ka paru
 'inúan abákësamaira
 'ianan,
 shórapána raëkëmakama
 nékë anu uni 'ikëma
 menua 'ikë usamaira
 'ikën.
 Usa 'aish ka an nikinkë
 unikaman buánkëx abákin
 'itsaira 'ixun aín taën me
 banamikë ax 'uraxubi
 unin kuakë 'ikën,
 'ianan ka tètëkamë 'ëo aín
 piti ñuina binux 'ikësa
 usaribiti 'ia.
- ⁹ Usa 'ixun ka Babilonianu
 'ikë suntárukaman,
 anua kuankënuu mërakin
 bënëkinshi ñu 'atima
 obiani kuania;
 usa 'ain ka atux kuania
 kuati kamabi menu 'ikë
 unikama rakuétia,
 usa 'ain ka ñatankia
 bikë unikama ax
 parúmpapanua masi bëru
 iskësamaira 'ikën.
- ¹⁰ Atux ka bëtsi ëmanu 'ikë
 'apu kamami kuaianan 'ain
 kushibukamaribi 'usania.
 Usai 'ikin ka atun ëma
 kënëkëkama anun
 'irukianxun 'ati 'aia,
 usakin 'atankëxun ka
 rakuëokin mëëkëxa
 rakuétia bëtsi unikama
 ñatania.
- ¹¹ Usakin 'ai ka suñúan
 kushiira inúkësa 'inun 'ia;
 usakin atun kushínbi
 'atankëx ka
 nukamax kananuna dios
 kamasamaira kushiira 'ai
 kiax kiania.
 Kiax ka Dios kiakëxa.
- ¹² Èsai kia ka Habacucnën
 kakëxa: ¿Nukën 'Ibu Dios
 mix karamina bërámabi
 'ia 'aish, 'ën Dios upíra
 'ianan ñutima oi tsókë a
 'ain?
 Usa 'ikë kana 'ën mi rabin
 min kamina 'ë bërúankin
 'akian,
 minbi kamina an kuëenkësa
 okían nu 'atimonun
 Babilonianu 'ikë unikama
 kushiira 'inun 'imia.
- ¹³ Mix kamina upíra 'ain, usa
 'ixun kamina ñu 'atima 'ai
 'uchati kuëënima,
 usa 'ain kamina an ñu
 'atimashi 'akë unikama nu
 'aisama oia,
 iskinbi nua usakin 'anun
 isëshitin.
 ¿Uisa kupín kaina uisaibi
 kikinma unin bëtsi 'aia
 isíbi kima 'ianan an ñu
 'atimashi 'akë unikaman,
 asa 'ikëmabi uni upí
 sinánñukama 'akëbëbi
 uisaibi kiman?
- ¹⁴ ¿Uisa kupín kaina unikama
 bakanu 'ikë ñuinara
 'akësokin 'anan 'ibuñuma
 pukun niríkë ñuinakama
 'akësokinshi 'ain?

- ¹⁵ Caldeo unikaman ka bētsi
menu 'ikē unikama an
tsatsa bikē unikaman,
'ibuaxun tsatsa bikēsa
usakinshi 'aia.
Usakin 'akin ka mishkitinēn
'anan rikan bikēsa
usakinshi bitsia,
bitankēx kana bia kixun
sinani kuēēnkē usairibi
'ikania.
- ¹⁶ Usa 'ain ka an tsatsa bikē
unikaman atun rika
rabanana,
atun mishkitikama aribi
ñuina xaroxunkin,
asábi ka kakin a kupí
kananuna upí pitiñu
'ianan, 'itsaira pitiñu 'ai
kiax kia.
- ¹⁷ Usakin kara, ¿Babilonianu
'ikē unikaman 'ain rikan
bikin 'akēsokinshi 'akin
nukama 'akin kēñuti 'ik?
¿Atun kara usokin
kana 'atima 'ai kixun
sinánkimaishi unikama
kēñukin 'ati 'ik?
- 2** ¹ 'Ēn kaisa tankē banakama
kana kan, usa 'ain kana
upíokin anuxun kuati,
an bērúankē unin anuxun
bērúanti 'akē anuxun
bērúankēsa okin uisakin
kara Diosan 'ē kaia
isnuxun 'ati 'ain,
uisakin kara 'ēn kakē
banakama a ñuikin 'ē kaia
kana kuati 'ain.
- ² Usa 'ain ka Diosan ēsokin 'ē
kakēxa:

- Maxax paránu kamina mi
kamainun bana kuēñeoti
'ain,
'aínbi kamina bēnékinshi
istisabi 'itánun 'aia
kuaisabi 'ati 'ain.
- ³ Kamina kuēñeoti 'ain, anúan
'iti nētē ka 'ikēmapan
'ikēn,
usa 'aínbi kana anúan 'iti
nētē 'ikēbētan mi ismiti
'ain;
'aínbi kana 'ēx kikēsa okinbi
'ati 'ain.
Usa 'ain kamina min
basikēbētanbi uisaran kara
a ñukama 'ia kaínti 'ain.
Usa 'ain ka anúan 'iti nētē
aka 'iti 'ikēn.
- ⁴ Ēnē bana kamina kuēñeoti
'ain, an ñu 'atima 'akē
unikamax ka ax isa usaira
'ikē kiax kikanti 'ikēn,
'aínbi ka an ñu upí 'akē
unikama atux 'ēx
kikēsokin 'ai tsóti 'ikēn.

**Anuan bētsin uni
'atimoti ñuikē bana**

- ⁵ An uvax baka xēakē
unikaman ka bētsi
'atimoia,
usokēxun ka bētsínribi a
kupíkin usakinribi 'aia,
usakin 'ai ka 'ēx kana usaira
'ai kiax anun rabitia,
usakin 'akin ka tantikíma,
atuinra bētsi 'atima okin
'atankēx kushin rabitia,
usai ka an 'anuma bētsi
uni 'atankēx kia.

Usa 'aish ka anu uni bamaia
maínti me naëké usaribi
'inun atun kuëbi bakai
banakania,

usakin ka an ñu 'atimashi
'akë unikaman bëtsi menu
'ikë unikama 'atankëxun
'ain ëma 'ibuaia.

Usakin 'ai ka anua uni
maínkë me naëkësa 'aish
an ñu 'atimashi 'akë
unikama tantima.

⁶ Usai atux 'ikëbë ka kamabi
menu 'ikë unikama
Babilonianu 'ikë unikama
ñatankin bia akamax
kantai ësai kiti 'ikën:

¡Mitsux kamina minan
'aímabi bëtsi unikaman
ñu bikë anun ñuñuira
'ikanin!

¿Uínsaran kaina mitsu
ribinxun kupíokëxuma
bëtsi unikaman ñu bianan
atun chupa

bitsimi anun ñuñuira
'ikankë a ënkanti 'ain?

Usakë 'ikë ka Diosan mitsu
aín kuëenkësokín 'ati
'ikën.

⁷ Usai ka 'iti 'ikë kixun mitsun
'unánkë 'aímabi ka bëtsi
menu 'ikë unikama an
mitsu kuríki 'inánkë,
akamax numi ribinkë kamina
nu kupíoti 'ai kakin an
rakuëoxun ñuñuma 'itánun
rakuëoxun mitsun ñu bitsi
uti 'ikën,
usakin 'akin ka ñuñuma
'itánun mitsu ënti 'ikën.

⁸ Usakin mitsu 'ai ka ain
memi bikan bëtsi menu
'ikë unikama mitsu 'anux
timéti 'ikën,

usai 'ikin ka mitsumi
'asaribiokin mitsu 'atima
oti 'ikën,

usai ka 'iti 'ikën, mitsun
kamina usakin 'akin
uitishi uni kara atu 'atima
ñuira 'akin a tanti bana
kikësokín 'akinma

rëtëanan 'atimaira okën,
usakin kamina bëtsi menu
'ikë unikama ain mekëñun
atun ëmakamaribi 'akën.

⁹ ¡Uisa kupí kaina mëkamakë
ñun mitsun aintsí 'ibukama
ñuñuira 'imikanin,
usakin kamina mitsux ñu
'atima inuanan,
tëmëraima isa 'inun kixun
mitsun aintsí 'akanin!

¹⁰ Usakin bëtsi menu 'ikë
unikama 'akin kamina
mitsun 'aintsí 'ibukama
rabinnun 'imikan,
mitsúxbi kamina 'atima
orakan,
usakin ñu 'akin kamina
mitsúnbi anun 'atima
orakati barikan.

¹¹ Anun ëma kënëaranu 'ikë,
maxákama 'imainun xubu
'irakankë ikamaxbi ka
mitsun 'atima ñu 'akë ñui
kikanti 'ikën.

¹² Mitsun kamina anu tsókë
unikamapain 'atankëxun,
anubi birutëkënkín ëma
'anan, upíokin ñu

- 'akimabi anuxun 'atima
ñuira 'akanin.
- 13 Nukèn 'Ibu Dios kamabi
kushiñu an ka
mitsun ñu mēekē axa
ñankáishi 'akē 'inun
'imianan,
atsanxunbi ñu mitsun mēekē
axribi ñankáishi 'inun
'imiti 'ikèn,
akamax ka mitsun
ñankáishibi 'akē 'aish tsin
nēnkin masókē 'iti 'ikèn.
- 14 Usa 'ain ka bakakaman a mi
saēkin aín
'umpaxan parúmpapa
buákarukē usaribi okin
kamabi menu 'ikē unikaman
Diosan aín kushin ñu 'akē
'unánti 'ikèn.
- 15 ¡Mitsun kamina mi 'urama
'ikē ěmakamanu 'ikē
unikama ñu muka xēamin,
anun usakin 'ati kamina uvas
baka 'akē kēñun mēskuxun
bētsi ro xēamin!
Usakin xēamixun kamina
ñu muka xēax sinanima
chupañuma rakákē usa ka
kixun aín nami iskanin.
- 16 Usa 'aish kamina usa ka
kixun bētsin rabikēxma
katékanti 'ain,
Diosan ka mitsu bētsi
unikamami 'akēsa
usakinbi 'ati 'ikèn,
usakin 'akin ñu muka xēax
'ikēsai chupañuma 'ikē ka
mitsun,
nētókē ñu rēbu tēakēma a
iskanti 'ikèn,

- usakin 'akēx kamina mitsux
rabinkēma 'aish bētsi
unikamasashi 'iti 'ain.
- 17 Usai 'imainun ka mitsun
masókan Líbanonu 'ikē
nikama axribi kiti 'ikèn,
kimainun ka ñuinakama
abámikin 'akan usaribikin
Diosan mitsu abámiti 'ikèn.
Ěsai ka mitsunmi 'aisama
ñuira 'akin a tanti bana
kikēsokin 'akinma uni
'anan,
bēnékinshi bētsi ñu ēnē
menuxun 'anan,
'ain ěma 'imainun anu 'ikē
unikama 'akan a kupín 'iti
'ikèn.
- 18 ¿Añu kara an 'ati 'unánkē
'ixun unin ñu tankin
'atankēxun kēñukin
sēnéonkē 'ixunbi 'ati 'ik?
¿Añu kara bētsi ñu tankin
'axun ax isa Dios 'ikē
kixun uni paránkin kakē
anbi 'ati 'ik?
Bētsi ñu tankin uniokē
ñukama ax ka banáima;
¿Uisa 'aish kara a ñukamami
an uniokē unikamax
katamēti 'ik?
19 ¡Mitsun kamina bētsi dios i
'akē 'ikēbi isa bēsunun kain;
'imainun kamina maxáribi
banakē 'ikēmabi nirunun
kixun kain!
¿Akamax kara usai ka ñu 'iti
'ikē kixun kiti 'ik?
¡Usama ka atux ka uni
'ikēsai tsóti anun
uintiñuma 'ikèn,

usa 'aish ka kuri 'imainun
manën unin rataka
kakëishi 'ikën!

- ²⁰ 'Aínbi ka anúan Dios ax aín
xubu upíira anu 'ikën:
usa 'ain ka an ismainun
kamabi menu 'ikë
unikamax ñu 'atima 'áima
bukukanti kuëënia.

**Habacucnën ashikin
Dios ñuká bana**

3 ¹ Ënëx ka an Dios kikë bana
ñuikë Habacucnën usakin
Dios ñuká bana 'ikën.

- ² 'Ën kana kamabi ñu Dios
'ixunmi 'a akama kuan,
usa 'ain kana 'itsaira 'ëx
mimi rakuétin.

Usa 'ain kamina nux
tsókëpan 'ain bërí
bërámami
'asaribiokin ñu chairabu
nunribi 'unánun nu
'axunti 'ain.

Usakin 'akin kamina
mix kamina nishíbi
nuibanankë 'ai kixun nu
'unánmiti 'ain.

- ³ Dios ka Temán kakë me
amiax uanan,
Parán kakë menu 'ikë bashi
anuax Dios upíira ax uti
'ikën.

Aín kushin ka naíkamë 'ëo
kamabi pëkaia,
usa 'ikë ka kamabi menu
'ikë unikaman a rabiti
'ikën.

- ⁴ Usa 'ain ka aín kushi
ichu ichukikë anun

bëarabuinkësa 'ixunbi
kanákan mëríkin pëkakë
usaribi okin aín kushi
unékësa 'ikëbi mëramia,
aín mëkënuax ka aín kushi
an kushiira 'itánun pëkakë
ax chikiti 'ikën.

- ⁵ Usa 'ain ka axa ukëbë bëtsi
bëtsi 'insín chikíkëbë,
a kaxú anuan 'itsaira uni
bamati 'itsis kushiira 'iti
'ikën.

- ⁶ Usa 'ain ka axa nirakëkëbë
me shaíkiti 'ikën,
'imainun ka kamabi menu
'ikë uni an iskëx 'itsaira
rakuéti 'ikën,
an ka nikama 'imainun
bashi xënikama
rurukubunun 'imianan,
bërámaira an painra
ënënsarama unia nikama
këñuti 'ikën,
usaía ñukama 'imainun ka
Dios ax únsaranbi uisai
'ikëma ax 'íasabi 'iti 'ikën.

- ⁷ 'Ën kana Cusánnu 'ikë
unikama kara uisai tsotia
isan,
atux ka 'aisamaira tëmëraia
usa 'aish ka kini 'ukëmëu
pakëax uni urukasmakë
usa 'ikën,
'imainun kana Madiánu
tsókë unikamami rakuéti
matsispukuti 'ikën.

- ⁸ ¿Mix karamina Dios 'aish
bakakamami nishin?
¿Mix 'itsaira nishkin
karamina parúmpapakama
'atima oti 'ain?

- ¿Usa 'aish karamina min
 caballonën nikinkë anu
 'irukiani bëtsi unikama
 'ikësa kiani kuantu 'ain?
 9 Min kanti kanukëishi
 'imainun min piakama
 mëníokëishi kamina 'ain.
 'Ianan kamina meribi anua
 bakakama rakati 'imiakën.
- 10 Usa 'ain ka nikamaribi mi isi
 'ikëσαι shaíkiti 'ikën.
 Usai 'imainun ka naínuax 'uí
 'itsaira nètétimaira 'ibúti
 'ikën,
 'imainun ka parúmpapa aín
 nëmin axribi xukirui aín
 bëchun chairui banati
 'ikën.
- 11 'Ianan ka bari 'imainun 'uxë
 amiaxa urukë anuax uruima
 anubi nirakëti 'ikën,
 usai 'ikëbë kamina mix pia
 upíira axa ichúkuatsini
 ukësa 'ianan,
 paka pia axa nikëx mëríkiani
 kuankë usaribi 'ain.
- 12 Usa 'ain ka mix nishkë ax
 kamabi menu kuania,
 mix 'itsaira nishkin kamina
 mekamanu 'ikë unikama,
 'atima okin kuakëmasa oti
 'ain.
- 13 Min unikama 'imainun,
 minbi kaískë 'apukama
 'akinuxun kamina chikínti
 'ain.
 Min kamina an ñu 'atima
 akë unikaman xubu
 'atimokin këñuanan,
 ami birukin atun xubu
 'akë maparasa 'ikë aín
- 'apukama aribi masókin
 këñukin 'ati 'ain.
- 14 Usakin 'anan kamina aín
 'apukamabi an tuinkë aín
 pianbi 'an,
 usokëbë ka axa caballonu
 'ikëkama nëtë masá
 kuatsinkësa ax
 'ëx kana usaira 'ai kiox kima
 an 'akintiñuma 'ain,
 unikaman atu 'unánnumaishi
 unëxun këñukin 'ati 'ikën.
- 15 Nëtë kuínuax kamina
 caballonën 'ikëσαι
 parúmpapanu kuani,
 uinu kara 'umpax
 kuainakëaxa anubi kuantu
 'ain.
- 16 Ënëkama ñu 'iti kuati kana
 rakuëan,
 usai 'i kana 'ën kuëbí
 bërëkai 'ian,
 'ianan kana 'ën kisikama
 anun nisama
 'imainun ka 'ën namikamaribi
 kushima 'iaxa.
 Usa 'ixunbi kana bënëkinma
 uínsaran nëtën kara
 Diosan an nu
 'atimokin 'akë unikama
 masánuitutanun aín
 suntárुकama 'imia kaínti
 'ain.
- 17-18 Usa 'ain kana 'itsaira
 kuëénti 'ain,
 Diosan 'ë iémikin 'akinkëx.
 'Ën kana higuera kakë i
 uabutima 'imainua uvas
 'apákëkama 'ianan olivos
 kakë akama bimima
 'imainun;

naënu 'apákëxunbi ñun
 tuaima 'imainunbia; ñuina
 'arakakëkama 'ianan
 ovejakama 'imainun
 vacakama 'aíma
 'inun kēñúkë 'aia aín
 kēñëishi 'aínbi kana 'ën
 mishi rabiti 'ain.

¹⁹ Diosan ka 'ë kushioia,
 usakin 'akin ka 'ën
 kisikama kushi 'imikin,
 chaxu abákësa 'inun
 abati,
 uinubi kara kuani aín
 bashinu kuani iénun 'ë
 'imiti 'ikën.

ZACARÍAS

Israelnën 'apu Jerusalénnu
bëba ñuikë bana

9 ⁹(Ësai ka Dios kia.) ;Sión
ëmanu tsókë unikamax ka
'itsaira kuëenti 'ikën!

¡Imainun ka Jerusalén
ëmanu tsókë unikama
atúxribi kuëeni kantati
'ikën!

Mitsun 'apu, upí ainra
kamabi ñu kananti ax ka
aia,
'aínbi ka mënin sinaínshi
'aish,
achúshi burro xanuntuá bërí
kanikë a kamanan tsótax
aia.

¹⁰ An ka anuaxa suntárukama
Israelnën, menuax
'akanankë caballonën
nirinkë akama 'imainun
anuaxa
Jerusalénnu 'ikë
suntárukama 'akanankë
caballokama 'anan anúan
'akanankë aín kantikama
aribi këñuti 'ikën.

An ka Israel kama 'imainun
kamabi menu 'ikë
unikamax upiti tsónun
'imiti 'ikën,

an ka parúmpapa
Mediterráneo kakë
anuaxi parúmpapa itsi
parúmpapa itsi anu 'ikë
unikama upiti bukunun

'imiti 'ikën, 'imianan ka
Éufrates baka anuxunbi
uinu kara me sënënakëakëxa
anu sënénbi unikama
'akinti 'ikën.

**Diosan Israel kama
amiribishi timëaxa bukunun
'imiti ñuikë bana**

¹¹ Ësai ka Dios kia:
Jerusalénnu bukukë
unikama mitsun kamina
kuati 'ain, 'ën kana Israel
unikama bëtsi menu 'ikëbi
iémiti 'ain,
usa 'ain kana 'ën anua
'umpax biti kini
'umpaxñuma 'inun
ëskikë 'ikëa anu uni
sipuati 'akë usanu
'ikëbi mitsu chikiankën.
Usakin kana mitsubëtan
achúshi ñu mëníokin
'ásabiokin biti 'ain, usa
'ain kamina mitsun ñuina
'ë xaroxunuxun afn imi
'apamikin 'akën.

¹² ¡Ñatanbiankin uan mitsun
kamina 'ën 'akinti kainin!
¡Usa 'ain kamina amiribishi
Jerusalénnu kuantëkënti
'ain!
'Ën kana mitsu kain, anuxun
kana tëmëraimi bamai
këñúkan usamaira 'imi
'uakamë 'ëotëkënun 'imiti
'ain.

- 13 'Ēn kana Judánu 'ikē
 Israelkama anun
 'akanankē 'èn kantisa
 'inun 'imian,
 'imianan kana Efraín Israel,
 unikama aturibi 'èn piasa
 'inun 'imian.
 'Anan kana Siónnu 'ikē,
 Israel suntárukama an 'èn
 manē
 xětókësa 'ixun Grecianu 'ikē
 suntárukama 'anun 'amiti
 'ain.
- 14 Usakin 'akëbëtan ka Diosan
 aín unikama aín kushi
 chaiira cha anun 'akinti
 'ikën;
 'akinkin ka kaná mëríkë
 axa pia nikëx kuankë usa
 'itánun 'imiti 'ikën.
 'Imi ka Dios aín manē
 banañu banobiani
 suñúan mëu aín rëbumi
 kikiyani kuanti 'ikën.
- 15 'Ēnbi kana kamabi kushiñu
 'ixun 'èn unikama
 bërúanti 'ain,
 usokëxun ka atun axa ami
 nishkë unikama anun
 'akanankë ñukama
 tsasipakin 'atima oti 'ikën,

usakin 'akin kanantankëxun
 ka chaiira fiesta 'ati 'ikën,
 usakin 'ai ka xëakë anunbi
 paénkanti 'ikën;
 atun xëakë uvas baka
 anunbi ka amia
 xëakëkama a buchukë 'iti
 'ikën,
 usakin ka xampakama
 anuxun ñuina xaroti anu
 chikuti imin buchukë usa
 'itánun 'ati 'ikën.

- 16 A nëtë 'ikëbëtan ka Diosan,
 aín unikama
 iémikin an ñuina bërúankë
 unían aín ñuina
 'akësaribi okin bërúanti
 'ikën,
 usakin 'akëx ka aín unikama
 atun ëmanuabi upíra
 maxákama aín maitinu
 purukë 'ichúkë usai ichuti
 'ikën.
- 17 ¡Upíra upí ka anu aín
 unikama 'iti ax 'ikën!
 Usa 'ain ka aín trigo bimi
 'itsaira 'imainun a xëati
 uvas baka 'aisamaira 'ikëbë
 aín bakë bëchikë 'imainun
 'ini bëchikë kama upí
 'inun kanikanti 'ikën.

MALAUÍAS

1 ¹Ënë banax ka Diosan an aín bana ñuikë Malaquías usakia aín uni Israelkama kanun ka bana 'ikën.

Diosan Israel unikama nuiba ñuikë bana

²Ësai ka Dios kia: 'Ën kana mitsu nuibatín. 'Aínbi kamina mitsun ësokín 'ë kain: ¿Uisaxun karannuna min kamina nukama nuibati kixun 'unánti 'ain? Kakëxun ka Diosan atu kaia: 'Ën kana mitsu xukén rabé 'ikëbi nuibakën, nuibakin kana Esaú 'imainun Jacob aira abëtan ñu 'ati kuënxun nuibakën, ³'akin kana Esaú ashi nuibati kuënanma 'ain. Usa 'ain kana anua Esaú 'ikë me axa bashi me niñu 'ikëbi anu uni 'ikëma me 'inun 'imiakën, usakin 'imikëbë ka a menu ñuina raëkëma kamaishi bërí anu 'ikë kix ka kia.

⁴Esaúnën rëbúnki edomita-kama ax ka kisatani ësai kiti 'ikën: “Nukamax kananuna numi nishkë unikaman këñúkë 'ian, 'aínbi kananuna amiribishi nun ëma birutëkënti 'ain kix ka kiti 'ikën,” 'aínbi ka Dios kamabi kushiñu an atu kati 'ikën: “Mitsun kamina amiribishi birutëkënti 'ain, 'aínbi kana amiribishi 'ën rurupatëkënti 'ain.” Usakin 'akë ka unin a me anua uni ñu 'atima 'akëishi tsókë kakin a me anëti 'ikën, anëanan ka amia Dios sënënama nishkë

me kakin anëti 'ikën. ⁵Mitsun kamina mitsun bërúnbi isti 'ain, isi kamina kiti 'ain: “¡Nun Diosan ka ax chaiira 'ixun anua nun mekama sënënakëkë abi inuia!”

Malaquíasnën sacerdotekama atun 'akësabi okin 'akinma ñuina 'atimakin xaroiã ka ñuikë bana

⁶Ësokín ka Dios kamabi kushiñu an sacerdote unikama kaia: Aín bakë bëchikë bëbukaman ka aín papakaman kakëxun kuati 'ikën, 'imainun ka an ñu mëmikë uni aín banakama an ñu mëxunkë atúnribi kuati 'ikën. Usaribiti kana 'ëx mitsun papa 'ain, ¿Uisa kupín kaina mitsun 'ën kakëxun kuaisamatankanin? 'Ëx kana an mitsu ñumëmikë uni asa 'ain, ¿uisa kupín kaina 'ën kakësokín mitsun 'aisamatankanin? Mitsun kamina 'ë istisama tankanin, usai 'ibi kamina mitsux ësai kikanin: ¿Añu 'axunkima karanuna mi timan? ⁷Mitsun kamina anuxun 'ë ñuina xaroxunkë anu piti 'ën kuënkëma a 'ë bëxunkanin, usakin 'aibi kamina ñukákanani kikanin: ¿Uisa ñu 'atima 'akin karanuna nun mi 'atimon? Mitsun kamina anuxun 'ë ñuina xaroti anuax 'ëmi rakuéti upiti 'ëmi sinánkinma 'ë 'atimoin. ⁸Usa 'ain kamina mitsun ñuina bënxiñu 'ianan tsasikëkama

'imainun axa 'insínkékama a 'ë anuxun xaroti anuxun xaroxunkë ax isa upí 'ikë kixun sinánkë anun kamina 'ë 'atimokan. ¡Usa 'ain kamina a ñuinakama mitsun 'apukamanu buánti 'ain! ¡buántankëxun kamina mitsun 'inánkëxun kara 'inainshikë ñukama a atun kuëenkin bitsia kixun isti 'ain! 9 Mitsun kamina Dios nukama nuibanun kixun abë banakin kati 'ain. 'Aínbi kamina usakin a 'inánti ñu a 'inánkin Diosan ka a ñukama upíokin bitsia kixun mitsun sinánkantima 'ain. Dios kamabi kushiñu ax ka ësai kia: 10 "¡Uisati kara mitsu achúshinën anuxun Dios rabiti xubu xëpútikama xëpútima 'ikën, anuxunma 'ë ñuina xaroxunti anu ñankabi tsi bimitëkënkana usa 'ain! 'Ën kana mitsu nuibakëmapan 'ain, 'ianan kana mitsun 'ë 'inaishikë ñukama abi bitëkëntima 'ain: 11 Kamabi me kuainakëanu tsókë unikaman ka 'ë rabia; 'imainun ka kamabi menuxun 'ë rabikin ro sanuira xaronan ñu upírabukama aribi a isi 'ëx kuëëntisabi okin upíokin 'aia. 12 Usa 'aínbi kamina mitsun, anuxun 'ë ñuina xaroxunti ax isa 'ën mesasa 'ikë kixun sinánkin 'ë 'atima okanin, usa 'ain ka anuxun 'ë ñuina xaroxuntinu 'ikë piti-kama a pikinma timakë 'iti 'ikën. 13 Mitsux kamina ësai kikanin: ¡Nukamax kananuna ësokin ñu 'akëkama ënën atsan! Usai kikin ka 'ë timakania. Usai 'ikinbi ka ñuina mëkamakë 'imainun vaca 'atimai nikë 'imainun 'insínkë

akama 'ë 'inánti bëi 'ëx isana a ñuinakama 'inánkëx kuëenti 'ai kiox kikania. 14 ¡Usa 'ain ka 'atima okë 'iti 'ikë uni an 'ë paránkin aín 'arakakë ñuina upí 'axunkatsi kixun sinánxunbi aín ñuina 'atimakë xaroxunkë a uni ax 'iti 'ikën! 'Ëx kana 'apuir a 'ain, usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikama 'ëmi rakuétia." Èsai ka Dios kamabi kushiñuira ax kiox.

2 1 "Usa 'ain ka Diosan sacerdotekama ënë banax ka bëri mitsunan 'ikë kixun kaia: 2 Mitsun kamina 'ëx kikësabiokin 'anan asérabi 'ë rabikanti 'ain. Usakin 'aiama kana 'ën mitsu 'atima okin sinánxunti 'ain. Usa 'ainbi mitsun 'ën kikësokin 'aiama okin, kana sacerdote 'ixunmi bikë ñukama aribi mitsu bikuanti 'ain, usa 'ain kana ësokin mitsu 'ati pëuan mitsun kamina 'ë rabisama tankanin." Usai ka Dios kamabi kushiñuira ax kiox.

3 "Usa 'ain kana 'ën sacerdote 'ikëbi anua chikínkin aín bëmánanu Israel unikaman 'ë xaroxuntia békë ñuina puikë anubi mitsun bëmánanu 'ati 'ain. ¡Usakin pain ñuinakan puin 'atankëxun kana 'akëñunbi mitsu chikínti 'ain! 4 Usa 'ain kamina mitsun 'unánti 'ain, 'ën ënë bana ësai Levítan rëbúnkikamax ka usai 'iti 'ikë kixun achúshi ñu 'a ax ka anubi 'ikë kixun 'unánti 'ikën." Kiox ka Dios kamabi kushiñu ax kiox.

5 Èsairibi ka Dios kiakëxa: 'Ën achúshi ñu 'axunkë an ka Levítan rëbúnkikama upiti tsónun

'imiakëxa, 'imikëxun ka an rakuéti uisaibi 'ikima 'ë rabiakëxa.

A kana 'ëx kikësoibi 'ëmi rakuëkian 'ë rabinun 'inánkën, usakin 'akëxun ka Levítan 'ëmi rakuékin 'ën kakësabiokin 'ë rabiakëxa.

⁶ Usakin 'akëxun ka Levítan rëbúnkinën upí ñuishi uni 'unánmiakëxa, usakin 'unánmikëx ka unikama 'atimati banama 'ikën. Usai 'i upiti tsóti ka 'ën kakësabi oi 'i 'ëmishi katamëakëxa, usai atux 'ikania oí ka unikamaribi atun 'akë 'atima ñu ëni upiti tsókankëxa.

⁷ Ax ka sacerdotekaman uni 'ëa 'unánun 'unánmiti 'ikën, usa 'ain ka kamabi unikamax atunu an 'unánminun kuantí 'ikën, atux ka an 'ën bana ñuikë unikama 'ikën, atux ka Dios kamabi kushiñuira aín bana ñuikë unikama 'ikën.

⁸ Aínbi kamina sacerdotekama mitsun upí ñu 'ati a manukin 'ë ënkan; usa 'ain ka mitsun 'atimakin 'unánmikëx 'itsaira uni 'atimati tsotia. Usakin kamina mitsun 'ën Levítan rëbúnki kamabëtan achúshi ñu 'a ax kikë-sabiokin 'akaniman. ⁹Usa 'aínbi kamina mitsun 'ën kakësabiokin 'akëma 'ain, 'imainun kamina 'ën bana 'unámikin bëtsi uni 'akësaribi okin, kamabi atu sënénbi

'unánmi kikëma 'ain, usa 'ain kana 'ënribi kamabi unikaman mitsu timakin 'atima onun 'amiti 'ain. Kiax ka kamabi kushiñu Dios ax kiaxa.

Diosan Israel unikama bëtsi ñu rabikë xanu bixuma 'anun kanan aín xanubë ënanaxma 'inun ka bana

¹⁰ ¿Kamabi nukamax karanuna achúshi papañushima 'ain, ax kara Dios an nu kamabi unio 'ama 'ik? ¿Uisa kupín karanuna nukamax bëtsi bëtsibë paránankin, nun chaitiokë kamabëtan Diosan 'a achúshi ñu a 'aisama oin? ¹¹Judánu 'ikë unikaman ka Diosan kakësabiokin 'aíma, 'imainun ka 'aisama ñu 'atimaira Jerusalénnuxun 'anan Israelnuxunribi 'akania. Judánu 'ikëkaman ka Diosan bëruaiñama 'akësa okin anuxun a rabiti xubu upíira 'atima oxa, Judánu 'ikë unikaman ka bëtsi ñu rabikë xanukama aribi atun xanu 'iti biaxa. ¹²¿Uisati kara Nukën 'Ibun usakian nun menuxun an ñu 'atima 'akëma a uisa uni kara 'ixúan Nukën 'Ibu kamabi kushiñu 'inafnshiti ñu bëxunkëxunbi chikintima 'ikën!

¹³Aínbi kamina mitsun 'aisamaira okin 'akanin: usakin 'ai 'itsaira inkin kamina anuxun Dios ñuina xaroxunti a 'itsaira mitsun bëunan buchutisa oi 'in, i kamina chaira masá nuitutin, usai kamina Diosan mitsun ñukama bëxunkëxunbi upíokin kuëenkin bisama tankëbë inkanin. ¹⁴¿Usa 'aínbi kamina mitsux ñukákananin kin

uisa kupín kara Diosan nun 'inainshikë ñu bitsima kikanin? Diosan ka bëná 'ixunmi mitsun biti xanu usakin kana mi ñu 'axunti 'ai kixun ká 'ixunbi 'axunkëma a 'unánxa. ¡Abëmi 'ikë xanu 'ikë kamina mitsun 'ën kana mi uisabi otima 'ai kixun kakën! ¹⁵ ¿Ax kara Dios achúshi abia uni uniokin aín nami 'anan aín bëru ñunshinribi 'ama 'ik? ¿Asérabi kara Diosan mitsun rëbúnkikama ainan 'ia upí 'ikani kuëntëkënti 'imiti 'ik? ¡Usa 'ain kamina mitsun nami bërúankin, bëná 'ixun bikin min xanu ká bana a manukin 'atima otima 'ain! ¹⁶ Israel unikaman Dios kamabi kushiñu ax ka ësai kia: “¡Mitsúnbi kamina min nami bërúankati 'ain, usai 'ikin kamina min xanu 'atima otima 'ain, 'ën kana kamabi uni an aín xanu ënkë a kuëñima, usai 'i ka uni anunbi 'atimati 'uchaia!”

**Diosan anúan atu 'ati nëtë
'ikëbëtan Israel unikama
mëñoti ñuikë bana**

¹⁷Nukën 'Ibu Dios ka mitsun bana kuati atsanxa; usa 'aínbi kamina mitsux ñukanani kin: “¿Uisai karanuna nun bana kuatia Dios numi atsanun nukamax kian?” Mitsux kamina ësai kikan, Diosan ka ñu 'atima 'akë unikama a upí isia, 'imainun ka atubë kuëñia. Mitsun kamina Dios an ka 'upiokin ñu 'aima kixun sinánkanin.

3 ¹Nukën 'Ibu kamabi kushiñu ax ka ësai kia: “'Ën kana an 'ën bana ñuiti uni xutin, usa 'ixun

ka unikama 'ën bana ñuixunkëx bai mëniokësa 'itánun sinanamikin ñuixunti 'ikën. Nukën 'Ibu Dios ami mitsun kainkë ax ka ënuax basimashi anuxun a rabiti xubunu bëbati 'ikën. ¡A mitsun kainkë uni ax ka uisai kikë kara achúshi ñu 'akë kikë bana ax 'ikë kixun, anbi mitsu ñuixuni aia!”

²'Aínbi kara, ¿uin anúan 'uti nëtë a sënënkëbë ax ukëbëtan tënëti 'ik? ¿Usa 'ain kara uix ñu 'atima 'ai 'uchakëma 'aish a bëtá-nain anubi niti 'ik? Ax ka tsi ërétia iskësa 'aish nukama upí 'inun mëñonux 'uti 'ikën; 'ianan ka jabonan chukakëxun chupa chua tërëkakësa usaribi okin nun 'ucha tërëkati 'ikën. ³Dios an ka kamabi sacerdote Levítan rëbúnkikamaribi upí 'inun mëñoti 'ikën, manë uxua 'imainun kuri tsi ërëkënu 'arukëx xuiti upíira 'ikë usaribi 'itanun 'ati 'ikën. Usakin 'akëxun ka atun Dios uisakin ñu 'inánkin 'ati kara usakinbi 'axunti 'ikën. ⁴Usakia a 'inaínshiti ñukama Judá 'imainun Jerusalénnu 'ikë unikaman 'inánkëx kuënti 'ikën, bëráma ñu 'inainshikëx bëtsi nëtë-kaman 'iásabi kuënti 'ikën.

⁵Ësai ka Dios kamabi kushiñuira ax kia: 'Ëx kana uisa ñukama kaina mitsun 'a kixun isi uti 'ain. Isanan kana anuxuinshi an ñunshinan 'amikëxun ñu 'ati sinánkë, an aín xanumabi bëtsi unin xanu aín nami 'akë, axa këmëi usai ka ñu 'iti 'ikë kixax kikë 'imainun tëmixonbi an ñu mëëmikë unikama kupiókëma

'imainun, raëmëkë xanukama-këñun 'ibuñumakë tuákama 'ianan an bëtsi menu tsókë unikama 'atima okë 'imainun, an 'ëmi rakuënkin 'ëx kikësabiokin 'akëma akamaribi kana 'atima oti 'ain.

**Usakin Dios kamaira
'inankimabi ñu
'inánti ñuikë bana**

6“'Ëx kana Dios 'ain. Usa 'aish kana uisaibi i bëtsiorakatima 'ëx 'iásabi 'ain. Usa 'ixun kana 'ën ká banakama manukima Jacobnën rëbúnki Israel unikama 'ikë mitsu masókëma 'ain. 7 Mitsux kamina 'ën kakësokin 'ën bana 'aíma ami manúkan, mitsun chaitiokëkamaxa 'ën kakësoi 'ima 'ën banami manúkan usaribiti 'ëmi manukan. Usa 'ain kana 'ëx Dios kamabi kushi 'ixun mitsu kain: ¡Mitsux kamina 'ëmi sinantëkënti 'ain, usai 'ia kana 'ën mitsu 'akinti 'ain! 'aínbi kamina mitsux ësai kikanin: ¿uisa kupí karanuna an kakësokin 'ati ëanx mimi sinántëkënti 'ain? 8 Usa 'ain kana 'ëx ësai kin: ¿Achúshi unin kara Dios 'ikë 'ë paránkin mëkamaisa tanti 'ik? ¡Usa 'ain kamina mitsun 'ë paránkin mëkaman! Usakin 'ë 'aínbi kamina ñukákanani kikanin: ¿A ñu 'akin karanuna mi mëkaman? ¡Mitsun kamina 'ë kamaira 'inankimabi 'inánti a 'imainun, a 'inánti nankë manë kuríki a uiti 'itsa 'inánti kara atibi 'inankima 'ë mëkaman! 9 Kamabi menu 'ikë 'ën unikama mitsun kamina 'ë 'inánti ñukama mëkamatín. Usa 'ain kana 'ëx Dios

'ixun mitsu 'atimakín sinánxunti 'ain.

'Ëx Dios kamabi kushiñu 'ixun kana ësokin mitsu kain:

10 Mitsun kamina kamaxunbi anuxun 'ë rabiti xubunu nankë ñu upíira a kamaira 'inankimabi 'ë 'inánti nankë a 'ë nanxunti 'ain, usakin 'akëbë ka sacerdote 'imainun levitakaman piti 'itsaira 'iti 'ikën. Usakin a ñu 'akin kamina 'ë tanti 'ain, tankëxun kana 'ëx kikësokin 'akin naíkamë 'ëo xëkuëkama xëókikëbë 'ikësa 'inua mitsunu a piti ñu 'aisamaira 'inun 'imiti 'ain.

11 'Imianan kana atun ñu 'apákëkama 'imainun uvax 'apákëkama aribi an ñu këñukëkama an masókin pikin këñunun 'amitima 'ain.

12 Kamabi menu 'ikë unikaman ka a unikama ka upí tsotia kixun mitsu kati 'ikën, mitsux kamina achúshi me unin kuëen irakë a bitankëx anu 'iti 'ain. 'Ëx Dios kamabi kushiñu 'aish kana ësai kian.”

**Diosan Israel unikama
nuiba ñuikë bana**

13 Èsai ka Dios kia: Mitsux kamina 'atima banainra 'ëmi banai kikan. Usai kibi kamina ësai ñukákanani kikanin: ¿Uisai karanuna mimi banai nukamax kian? 14 Èsai kamina mitsux kian: Diosan ñu mëëti 'akë ax ka ñankáishibi 'akë 'ikën. ¿Añu

karanuna aín bana kikësokin 'anan Dios kamabi kushiñu an isnun kixun uni ñukë 'ain 'akësa okin chupa pañuax nikin a 'inánti biti 'ain? ¹⁵Nukaman kananuna axa rabiakakë unikamaxa kuëënia isanan, an ñu 'atima 'akë unikama axa ñuñu 'ia isan, usai 'ikin ka atun uisa kara oia iskatsi kixun Dios tania, usakin tankëxubi ka an uisabi okin 'atima oima.

¹⁶Usa 'ain ka an Dios rabikë unikama atúxbi ësai kánani kia-këxa, kia ka atúxa kikë bana a bëmékin kuakëxa. 'Ianan ka Diosan ismainunbi achúshi kiranu an rabikë unikaman anë kuëënokëxa, a ka an Dios rabikë unikaman sinánti 'ikën.

¹⁷Kamabi kushiñuira Dios ax ka ësai kia: 'Ën kana anua a unikama 'ënan 'itëkënti achúshi nëtë mënion. Usakin 'akin kana achúshi unían an ñu mëëkinkë aín bëchikë nuibakë usaribi okin atu 'ën nuibati 'ain.

¹⁸Usa 'ain kamina mitsun amiribishi uisa ñux kara upí 'ikë, uisa ñux kara upíma 'ikë a 'unankanti 'ain, 'imainun kana uin kara Dios 'ikë asérabi 'ë rabia, uin kara 'ë rabima akamaribi 'unánkanti 'ain.

**Anuan Diosan uisa kara
okatsia usakin aín unikama
'ati nëtë ñuikë bana**

4 ¹Dios kamabi kushiñuira ax ka ësai kia:

“Kamina kuakanti 'ain:
ënuax basimashi ka
kininuaxa tsi ërërukë
usa nëtë 'iti 'ikën, an ka

axa rabiakakë unikama
'imainun an ñu 'atima
'akë akama basi chushikë
nëmëkë usai 'itánun 'ati
'ikën. Usa 'ain axa uti
nëtë ax ukin ka kamabi ñu
këñuti 'ikën, usakin 'akëx
atunan añu ñubi 'aíma 'iti
'ikën.

² Aínbi ka an 'ëx kikësabiokin
'akë unikama mitsunan,
'ën 'akë ñu upíkama
ax. Barin urukin
pékabëtsinkësa usaribi
'iti 'ikën, an ka mitsu
iëmiti 'ikën. Usakin 'akëx
kamina kuëëni vaca
bakëkama anuxun pimikë
xubunuax chikiti chirinkë
usairibi 'ikanti 'ain.

³ A nëtë usakin 'ati 'ën
mënïokë nëtë anun kamina
mitsun an ñu 'atima
'akë unikama chimapu
amákesa okin chakati 'ain.

⁴ Ën uni Moisés aín bashi Horeb
kakë anuxun usai 'iti 'ën bana
'inan a kamina sinánkanti 'ain.
¡Ax ka kamabi Israel unikaman
ax kikësabiokin 'ati 'iakëxa!

⁵ Mitsun kamina 'unánti 'ain:
'Ën kana an 'ën bana ñuikë Elías
'ëx anun uti nëtë 'ikëmapan 'ain
xuti 'ain, a nëtëx ka achúshi
nëtë chaiira 'aish ami rakuéti 'iti
'ikën.” ⁶ 'Imainun ka aín papa-
kama 'imainun aín bëchikëkama-
ribi upíti mënïonanti 'ikën. Usai
'ikëbëtama kana ukin a unikama
atun me 'atima okin këñuti 'ain.
Usai ka Dios kiakëxa.

ANTIGUO TESTAMENTO NU 'IKĒ BANA NUEVO TESTAMENTO NUA BARIKIN ISTI (Pasajes paralelos)

En orden del Antiguo Testamento

Génesis		21.10	Gálatas 4.30
1.27	Mateo 19.4	21.12	Romanos 9.7
	Marcos 10.6		Hebreos 11.18
2.2	Hebreos 4.4	22.16-17	Hebreos 6.13-14
2.7	1 Corintios 15.45	22.18	Hechos 3.25
2.24	Mateo 19.5	24.7	Gálatas 3.16
	Marcos 10.7-8	25.23	Romanos 9.12
	1 Corintios 6.16	26.4	Hechos 3.25
	Efesios 5.31	47.31	Hebreos 11.21
5.2	Mateo 19.4	48.4	Hechos 7.5
	Marcos 10.6		
5.24	Hebreos 11.5		Éxodo
12.1	Hechos 7.3	1.8	Hechos 7.18
12.3	Gálatas 3.8	2.14	Hechos 7.27-28, 35
12.7	Hechos 7.5	3.2	Hechos 7.30
	Gálatas 3.16	3.5-10	Hechos 7.33-34
13.15	Hechos 7.5	3.6	Mateo 22.32
	Gálatas 3.16		Marcos 12.26
14.17-20	Hebreos 7.1-2		Lucas 20.37
15.5	Romanos 4.18		Hechos 3.13
15.6	Romanos 4.3, 9, 22		Hechos 7.32
	Gálatas 3.6	3.12	Hechos 7.7
	Santiago 2.23	3.15	Mateo 22.32
15.13-14	Hechos 7.6-7		Marcos 12.26
17.5	Romanos 4.17-18		Hechos 3.13
17.7	Gálatas 3.16	9.16	Romanos 9.17
17.8	Hechos 7.5	12.46	Juan 19.36
18.10	Romanos 9.9	13.2	Lucas 2.23
18.14	Romanos 9.9	13.12	Lucas 2.23
18.18	Gálatas 3.8	13.15	Lucas 2.23
		16.18	2 Corintios 8.15

19.6 1 Pedro 2.9
 19.12-13 Hebreos 12.20
 20.12 Mateo 15.4
 Marcos 7.10
 Efesios 6.2-3
 20.12-16 Mateo 19.18-19
 Marcos 10.19
 Lucas 18.20
 20.13 Mateo 5.21
 Santiago 2.11
 20.13-17 Romanos 13.9
 20.14 Mateo 5.27
 Santiago 2.11
 20.17 Romanos 7.7
 21.17 Mateo 15.4
 Marcos 7.10
 21.24 Mateo 5.38
 22.28 Hechos 23.5
 24.8 Hebreos 9.20
 25.40 Hebreos 8.5
 32.1 Hechos 7.40
 32.6 1 Corintios 10.7
 32.23 Hechos 7.40
 33.19 Romanos 9.15

Levítico

11.44-45 1 Pedro 1.16
 12.8 Lucas 2.24
 18.5 Romanos 10.5
 Gálatas 3.12
 19.2 1 Pedro 1.16
 19.12 Mateo 5.33
 19.18 Mateo 5.43
 Mateo 19.19
 Mateo 22.39
 Marcos 12.31, 33
 Lucas 10.27
 Romanos 13.9
 Gálatas 5.14
 Santiago 2.8
 20.7 1 Pedro 1.16

23.29 Hechos 3.23
 24.20 Mateo 5.38
 26.12 2 Corintios 6.16

Números

9.12 Juan 19.36
 14.1-12 Hebreos 3.7-11
 16.5 2 Timoteo 2.19
 30.2 Mateo 5.33

Deuteronomio

4.35 Marcos 12.32
 5.16 Mateo 15.4
 Marcos 7.10
 Efesios 6.2-3
 5.16-20 Mateo 19.18-19
 Marcos 10.19
 Lucas 18.20
 5.17 Mateo 5.21
 Santiago 2.11
 5.17-21 Romanos 13.9
 5.18 Mateo 5.27
 5.21 Romanos 7.7
 6.4 Marcos 12.32
 6.4-5 Marcos 12.29-30
 6.5 Mateo 22.37
 Marcos 12.33
 Lucas 10.27
 6.13 Mateo 4.10
 Lucas 4.8
 6.16 Mateo 4.7
 Lucas 4.12
 8.3 Mateo 4.4
 Lucas 4.4
 9.4 Romanos 10.6
 9.19 Hebreos 12.21
 17.7 1 Corintios 5.13
 18.15 Hechos 7.37
 18.15-16 Hechos 3.22
 18.19 Hechos 3.23
 19.15 Mateo 18.16

	2 Corintios 13.1
19.19	1 Corintios 5.13
19.21	Mateo 5.38
21.23	Gálatas 3.13
22.21	1 Corintios 5.13
22.24	1 Corintios 5.13
24.1-4	Mateo 5.31
	Mateo 19.7
24.1, 3	Marcos 10.4
24.7	1 Corintios 5.13
25.4	1 Corintios 9.9
	1 Timoteo 5.18
25.5	Mateo 22.24
	Marcos 12.19
	Lucas 20.28
27.26	Gálatas 3.10
29.4	Romanos 11.8
30.12-14	Romanos 10.6-8
31.6-8	Hebreos 13.5
32.21	Romanos 10.19
32.35	Romanos 12.19
32.35-36	Hebreos 10.30
32.43	Romanos 15.10
	Hebreos 1.6
1 Samuel	
13.14	Hechos 13.22
2 Samuel	
7.8	2 Corintios 6.18
7.14	2 Corintios 6.18
	Hebreos 1.5
22.50	Romanos 15.9
1 Reyes	
19.10, 14	Romanos 11.3
19.18	Romanos 11.4
Job	
5.13	1 Corintios 3.19
41.11	Romanos 11.35

Salmos

2.1-2	Hechos 4.25-26
2.7	Hechos 13.33
	Hebreos 1.5
	Hebreos 5.5
4.4	Efesios 4.26
5.9	Romanos 3.13
8.3	Mateo 21.16
8.4-6	Hebreos 2.6-8
8.6	1 Corintios 15.27
10.7	Romanos 3.14
14.1-3	Romanos 3.10-12
16.8-11	Hechos 2.25-28
16.10	Hechos 2.31
	Hechos 13.35
18.49	Romanos 15.9
19.4	Romanos 10.18
22.1	Mateo 27.46
	Marcos 15.34
22.18	Juan 19.24
22.22	Hebreos 2.12
24.1	1 Corintios 10.26
31.5	Lucas 23.46
32.1-2	Romanos 4.7-8
34.12-16	1 Pedro 3.10-12
34.20	Juan 19.36
35.19	Juan 15.25
36.1	Romanos 3.18
40.6-8	Hebreos 10.5-7
41.9	Juan 13.18
44.22	Romanos 8.36
45.6-7	Hebreos 1.8-9
51.4	Romanos 3.4
53.1-3	Romanos 3.10-12
68.18	Efesios 4.8
69.4	Juan 15.25
69.9	Juan 2.17
	Romanos 15.3
69.22-23	Romanos 11.9-10
69.25	Hechos 1.20

78.2 Mateo 13.35
 78.24 Juan 6.31
 82.6 Juan 10.34
 89.20 Hechos 13.22
 91.11-12 Mateo 4.6
 Lucas 4.10-11
 94.11 1 Corintios 3.20
 95.7-8 Hebreos 3.15
 Hebreos 4.7
 95.7-11 Hebreos 3.7-11
 95.11 Hebreos 4.3, 5
 102.25-27 Hebreos 1.10-12
 104.4 Hebreos 1.7
 109.8 Hechos 1.20
 110.1 Mateo 22.44
 Mateo 26.64
 Marcos 12.36
 Marcos 14.62
 Lucas 20.42-43
 Lucas 22.69
 Hechos 2.34-35
 Hebreos 1.13
 110.4 Hebreos 5.6, 10
 Hebreos 7.17, 21
 112.9 2 Corintios 9.9
 116.10 2 Corintios 4.13
 117.1 Romanos 15.11
 118.6 Hebreos 13.6
 118.22 Lucas 20.17
 Hechos 4.11
 1 Pedro 2.7
 118.22-23 Mateo 21.42
 Marcos 12.10-11
 118.25-26 Mateo 21.9
 Marcos 11.9-10
 Juan 12.13
 118.26 Mateo 23.39
 Lucas 13.35
 Lucas 19.38
 132.11 Hechos 2.30
 140.3 Romanos 3.13

Proverbios

3.11-12 Hebreos 12.5-6
 3.34 Santiago 4.6
 1 Pedro 5.5
 11.31 1 Pedro 4.18
 25.21-22 Romanos 12.20
 26.11 2 Pedro 2.22

Isaías

1.9 Romanos 9.29
 6.9 Lucas 8.10
 6.9-10 Mateo 13.14-15
 Marcos 4.12
 Hechos 28.26-27
 6.10 Juan 12.40
 7.14 Mateo 1.23
 8.8, 10 Mateo 1.23
 8.12-13 1 Pedro 3.14-15
 8.14 Romanos 9.33
 1 Pedro 2.8
 8.17 Hebreos 2.13
 8.18 Hebreos 2.13
 9.1-2 Mateo 4.15-16
 11.10 Romanos 15.12
 22.13 1 Corintios 15.32
 25.8 1 Corintios 15.54
 26.20 Hebreos 10.37
 28.11-12 1 Corintios 14.21
 28.16 Romanos 9.33
 Romanos 10.11
 1 Pedro 2.6
 29.10 Romanos 11.8
 29.13 Mateo 15.8-9
 Marcos 7.6-7
 29.14 1 Corintios 1.19
 40.3 Mateo 3.3
 Marcos 1.3
 Juan 1.23
 40.6-8 1 Pedro 1.24-25
 40.13 Romanos 11.34

1 Corintios 2.16
 41.8 Santiago 2.23
 42.1-4 Mateo 12.18-21
 43.20 1 Pedro 2.9
 43.21 1 Pedro 2.9
 44.28 Hechos 13.22
 45.21 Marcos 12.32
 45.23 Romanos 14.11
 49.6 Hechos 13.47
 49.8 2 Corintios 6.2
 49.18 Romanos 14.11
 52.5 Romanos 2.24
 52.7 Romanos 10.15
 52.11 2 Corintios 6.17
 52.15 Romanos 15.21
 53.1 Juan 12.38
 Romanos 10.16
 53.4 Mateo 8.17
 53.7-8 Hechos 8.32-33
 53.9 1 Pedro 2.22
 53.12 Lucas 22.37
 54.1 Gálatas 4.27
 54.13 Juan 6.45
 55.3 Hechos 13.34
 56.7 Mateo 21.13
 Marcos 11.17
 Lucas 19.46
 59.7-8 Romanos 3.15-17
 59.20-21 Romanos 11.26-27
 61.1-2 Lucas 4.18-19
 61.6 1 Pedro 2.9
 62.11 Mateo 21.5
 64.4 1 Corintios 2.9
 65.1 Romanos 10.20
 65.2 Romanos 10.21
 66.1-2 Hechos 7.49-50

Jeremías
 7.11 Mateo 21.13
 9.24 1 Corintios 1.31
 2 Corintios 10.17

31.15 Mateo 2.18
 31.31-34 Hebreos 8.8-12
 31.33-34 Hebreos 10.16-17

Ezequiel
 20.34, 41 2 Corintios 6.17
 37.27 2 Corintios 6.16

Daniel
 7.13 Mateo 24.30
 Mateo 26.64
 Marcos 13.26
 Marcos 14.62
 Lucas 21.27

Oseas
 1.10 Romanos 9.26
 2.23 Romanos 9.25
 6.6 Mateo 9.13
 Mateo 12.7
 10.8 Lucas 23.30
 11.1 Mateo 2.15
 13.14 1 Corintios 15.55

Joel
 2.28-32 Hechos 2.17-21
 2.32 Romanos 10.13

Amós
 5.25-27 Hechos 7.42-43
 9.11-12 Hechos 15.16-17

Jonás
 1.17 Mateo 12.40

Miqueas
 5.2 Mateo 2.6
 7.6 Mateo 10.35-36

Habacuc
 1.5 Hechos 13.41

2.3-4 Hebreos 10.37-38
 2.4 Romanos 1.17
 Gálatas 3.11

Hageo

2.6 Hebreos 12.26

Zacarías

8.16 Efesios 4.25
 9.9 Mateo 21.5
 Juan 12.15

11.12-13 Mateo 27.9-10
 12.10 Juan 19.37
 13.7 Mateo 26.31
 Marcos 14.27

Malaquías

1.2-3 Romanos 9.13
 3.1 Mateo 11.10
 Marcos 1.2
 Lucas 7.27

En orden del Nuevo Testamento**Mateo**

1.23 Isaías 7.14
 Isaías 8.8, 10
 2.6 Miqueas 5.2
 2.15 Oseas 11.1
 2.18 Jeremías 13.11
 3.3 Isaías 40.3
 4.4 Deuteronomio 8.3
 4.6 Salmos 91.11-12
 4.7 Deuteronomio 6.16
 4.10 Deuteronomio 6.13
 4.15-16 Isaías 9.1-2
 5.21 Éxodo 20.13
 Deuteronomio 5.17
 5.27 Éxodo 20.14
 Deuteronomio 5.18
 5.31 Deuteronomio 24.1-4
 5.33 Levítico 19.12
 Números 30.2
 5.38 Éxodo 21.24
 Levítico 24.20
 Deuteronomio 19.21
 5.43 Levítico 19.18
 8.17 Isaías 53.4
 9.13 Oseas 6.6
 10.35 Miqueas 7.6

11.10 Malaquías 3.1
 12.7 Oseas 6.6
 12.18-21 Isaías 42.1-4
 12.40 Jonás 1.17
 13.14-15 Isaías 6.9-10
 13.35 Salmos 78.2
 15.4a Éxodo 20.12
 Deuteronomio 5.16
 15.4b Éxodo 21.17
 15.8-9 Isaías 29.13
 18.16 Deuteronomio 19.15
 19.4 Génesis 1.27
 Génesis 5.2
 19.5 Génesis 2.24
 19.7 Deuteronomio 24.1
 19.18-19 Éxodo 20.12-16
 Deuteronomio 5.16-20
 19.19 Levítico 19.18
 21.5 Isaías 62.11
 Zacarías 9.9
 21.9 Salmos 118.25-26
 21.13 Isaías 56.7
 Jeremías 7.11
 21.16 Salmos 8.3
 21.42 Salmos 118.22-23
 22.24 Deuteronomio 25.5
 22.32 Éxodo 3.6, 15

22.37 Deuteronomio 6.5
 22.39 Levítico 19.18
 22.44 Salmos 110.1
 23.39 Salmos 118.26
 24.30 Daniel 7.13
 26.31 Zacarías 13.7
 26.64a Salmos 110.1
 26.64b Daniel 7.13
 27.9-10 Zacarías 11.12-13
 27.46 Salmos 22.1

Marcos

1.2 Malaquías 3.1
 1.3 Isaías 40.3
 4.12 Isaías 6.9-10
 7.6-7 Isaías 29.13
 7.10a Éxodo 20.12
 Deuteronomio 5.16
 7.10b Éxodo 21.17
 10.4 Deuteronomio 24.1, 3
 10.6 Génesis 1.27
 Génesis 5.2
 10.7-8 Génesis 2.24
 10.19 Éxodo 20.12-16
 Deuteronomio 5.16-20
 11.9-10 Salmos 118.25-26
 11.17 Isaías 56.7
 12.10-11 Salmos 118.22-23
 12.19 Deuteronomio 25.5
 12.26 Éxodo 3.6, 15
 12.29-30 Deuteronomio 6.4-5
 12.31 Levítico 19.18
 12.32a Deuteronomio 6.4
 12.32b Deuteronomio 4.35
 Isaías 45.21
 12.33a Deuteronomio 6.5
 12.33b Levítico 19.18
 12.36 Salmos 110.1
 13.26 Daniel 7.13
 14.27 Zacarías 13.7
 14.62a Salmos 110.1

14.62b Daniel 7.13
 15.34 Salmos 22.1

Lucas

2.23 Éxodo 13.2, 12, 15
 2.24 Levítico 12.8
 3.4-6 Isaías 40.3-5
 4.4 Deuteronomio 8.3
 4.8 Deuteronomio 6.13
 4.10-11 Salmos 91.11-12
 4.12 Deuteronomio 6.16
 4.18-19 Isaías 61.1-2
 7.27 Malaquías 3.1
 8.10 Isaías 6.9
 10.27a Deuteronomio 6.5
 10.27b Levítico 19.18
 13.35 Salmos 118.26
 18.20 Éxodo 20.12-16
 Deuteronomio 5.16-20
 19.38 Salmos 118.26
 19.46 Isaías 56.7
 20.17 Salmos 118.22
 20.28 Deuteronomio 25.5
 20.37 Éxodo 3.6
 20.42-43 Salmos 110.1
 21.27 Daniel 7.13
 22.37 Isaías 53.12
 22.69 Salmos 110.1
 23.30 Oseas 10.8
 23.46 Salmos 31.5

Juan

1.23 Isaías 40.3
 2.17 Salmos 69.9
 6.31 Salmos 78.24
 6.45 Isaías 54.13
 10.34 Salmos 82.6
 12.13 Salmos 118.25-26
 12.15 Zacarías 9.9
 12.38 Isaías 53.1
 12.40 Isaías 6.10

13.18	Salmos 41.9
15.25	Salmos 35.19
	Salmos 69.4
19.24	Salmos 22.18
19.36	Éxodo 12.46
	Números 9.12
	Salmos 34.20
19.37	Zacarías 12.10
Hechos	
1.20a	Salmos 69.25
1.20b	Salmos 109.8
2.17-21	Joel 2.28-32
2.25-28	Salmos 16.8-11
2.30	Salmos 132.11
2.31	Salmos 16.10
2.34-35	Salmos 110.1
3.13	Éxodo 3.6, 15
3.22	Deuteronomio 18.15-16
3.23a	Deuteronomio 18.19
3.23b	Levítico 23.29
3.25	Génesis 22.18
	Génesis 26.4
4.11	Salmos 118.22
4.25-26	Salmos 2.1-2
7.3	Génesis 12.1
7.5	Génesis 12.7
	Génesis 13.15
	Génesis 17.8
	Génesis 48.4
7.6-7	Génesis 15.13-14
7.7	Éxodo 3.12
7.18	Éxodo 1.8
7.27-28	Éxodo 2.14
7.30	Éxodo 3.2
7.32	Éxodo 3.6
7.33	Éxodo 3.5
7.34	Éxodo 3.7-8, 10
7.35	Éxodo 2.14
7.37	Deuteronomio 18.15
7.40	Éxodo 32.1, 23

7.42-43	Amós 5.25-27
7.49-50	Isaías 66.1-2
8.32-33	Isaías 53.7-8
13.22a	Salmos 89.20
13.22b	1 Samuel 13.14
13.22c	Isaías 44.28
13.33	Salmos 2.7
13.34	Isaías 55.3
13.35	Salmos 16.10
13.41	Habacuc 1.5
13.47	Isaías 49.6
15.16-17	Amós 9.11-12
23.5	Éxodo 22.28
28.26-27	Isaías 6.9-10

Romanos

1.17	Habacuc 2.4
2.24	Isaías 52.5
3.4	Salmos 51.4
3.10-12	Salmos 14.1-3
	Salmos 53.1-3
3.13a	Salmos 5.9
3.13b	Salmos 140.3
3.14	Salmos 10.7
3.15-17	Isaías 59.7-8
3.18	Salmos 36.1
4.3	Génesis 15.6
4.7-8	Salmos 32.1-2
4.9	Génesis 15.6
4.17	Génesis 17.5
4.18a	Génesis 17.5
4.18b	Génesis 15.5
4.22	Génesis 15.6
7.7	Éxodo 20.17
	Deuteronomio 5.21
8.36	Salmos 44.22
9.7	Génesis 21.12
9.9	Génesis 18.10, 14
9.12	Génesis 25.23
9.13	Malaquías 1.2-3

9.15 Éxodo 33.19
 9.17 Éxodo 9.16
 9.25 Oseas 2.23
 9.26 Oseas 1.10
 9.27-28 Isaías 10.22-23
 9.29 Isaías 1.9
 9.33 Isaías 8.14
 Isaías 28.16
 10.5 Levítico 18.5
 10.6 Deuteronomio 9.4
 10.6-8 Deuteronomio 30.12-14
 10.11 Isaías 28.16
 10.13 Joel 2.32
 10.15 Isaías 52.7
 10.16 Isaías 53.1
 10.18 Salmos 19.4
 10.19 Deuteronomio 32.21
 10.20 Isaías 65.1
 10.21 Isaías 65.2
 11.3 1 Reyes 19.10, 14
 11.4 1 Reyes 19.18
 11.8 Deuteronomio 29.4
 Isaías 29.10
 11.9-10 Salmos 69.22-23
 11.26-27 Isaías 59.20-21
 11.34 Isaías 40.13
 11.35 Job 41.11
 12.19 Deuteronomio 32.35
 12.20 Proverbios 25.21-22
 13.9a Éxodo 20.13-17
 Deuteronomio 5.17-21
 13.9b Levítico 19.18
 14.11a Isaías 49.18
 14.11b Isaías 45.23
 15.3 Salmos 69.9
 15.9 Salmos 18.49
 2 Samuel 22.50
 15.10 Deuteronomio 32.43
 15.11 Salmos 117.1
 15.12 Isaías 11.10
 15.21 Isaías 52.15

1 Corintios

1.19 Isaías 29.14
 1.31 Jeremías 9.24
 2.9 Isaías 64.4
 2.16 Isaías 40.13
 3.19 Job 5.13
 3.20 Salmos 94.11
 5.13 Deuteronomio 17.7
 Deuteronomio 19.19
 Deuteronomio 22.21,
 24
 Deuteronomio 24.7
 6.16 Génesis 2.24
 9.9 Deuteronomio 25.4
 10.7 Éxodo 32.6
 10.26 Salmos 24.1
 14.21 Isaías 28.11-12
 15.27 Salmos 8.6
 15.32 Isaías 22.13
 15.45 Génesis 2.7
 15.54 Isaías 25.8
 15.55 Oseas 13.14

2 Corintios

4.13 Salmos 116.10
 6.2 Isaías 49.8
 6.16 Levítico 26.12
 Ezequiel 37.27
 6.17a Isaías 52.11
 6.17b Ezequiel 20.34
 6.18 2 Samuel 7.8, 14
 8.15 Éxodo 16.18
 9.9 Salmos 112.9
 10.17 Jeremías 9.24
 13.1 Deuteronomio 19.15

Gálatas

3.6 Génesis 15.6
 3.8 Génesis 12.3
 Génesis 18.18

3.10	Deuteronomio 27.26	3.15	Salmos 95.7-8
3.11	Habacuc 2.4	4.3	Salmos 95.11
3.12	Levítico 18.5	4.4	Génesis 2.2
3.13	Deuteronomio 21.23	4.7	Salmos 95.7-8
3.16	Génesis 12.7	5.5	Salmos 2.7
	Génesis 13.15	5.6, 10	Salmos 110.4
	Génesis 17.7	6.13-14	Génesis 22.16-17
	Génesis 24.7	7.1-2	Génesis 14.17-20
4.27	Isaías 54.1	7.17, 21	Salmos 110.4
4.30	Génesis 21.10	8.5	Éxodo 25.40
5.14	Levítico 19.18	8.8-12	Jeremías 31.31-34
		9.20	Éxodo 24.8
Efesios		10.5-7	Salmos 40.6-8
4.8	Salmos 68.18	10.16-17	Jeremías 31.33-34
4.25	Zacarías 8.16	10.30	Deuteronomio 32.35-36
4.26	Salmos 4.4	10.37-38	Isaías 26.20
5.31	Génesis 2.24		Habacuc 2.3-4
6.2-3	Éxodo 20.12	11.5	Génesis 5.24
	Deuteronomio 5.16	11.18	Génesis 21.12
1 Timoteo		11.21	Génesis 47.31
5.18	Deuteronomio 25.4	12.5-6	Proverbios 3.11-12
2 Timoteo		12.20	Éxodo 19.12-13
2.19	Números 16.5	12.21	Deuteronomio 9.19
		12.26	Hageo 2.6
Hebreos		13.5	Deuteronomio 31.6, 8
1.5a	Salmos 2.7	13.6	Salmos 118.6
1.5b	2 Samuel 7.14	Santiago	
1.6	Deuteronomio 32.43	2.8	Levítico 19.18
1.7	Salmos 104.4	2.11	Éxodo 20.13-14
1.8-9	Salmos 45.6-7		Deuteronomio 5.17-18
1.10-12	Salmos 102.25-27	2.23	Génesis 15.6
1.13	Salmos 110.1		Isaías 41.8
2.6-8	Salmos 8.4-6	4.6	Proverbios 3.34
2.12	Salmos 22.22	1 Pedro	
2.13a	Isaías 8.17	1.16	Levítico 11.44-45
2.13b	Isaías 8.18		Levítico 19.2
3.7-11	Números 14.1-12		Levítico 20.7
	Números 14.20-23	1.24-25	Isaías 40.6-8
	Salmos 95.7-11		

2.6	Isaías 28.16	2.22	Isaías 53.9
2.7	Salmos 118.22	3.10-12	Salmos 34.12-16
2.8	Isaías 8.14	3.14	Isaías 8.12-13
2.9a	Isaías 43.20	4.18	Proverbios 11.31
2.9b	Éxodo 19.6	5.5	Proverbios 3.34
	Isaías 61.66		
2.9c	Éxodo 19.2	2 Pedro	
2.9d	Isaías 43.91	2.22	Proverbios 26.11

ANU KIRIKA KUËNËOKĒ AIN ANĒKAMA PURUKĒ (Lista de lectura)

Anua achúshi baritia 'imikin Diosan bana isti.

Enero

1	Génesis 1.1—2.4
2	Génesis 2.5—3.24
3	Génesis 4.1-26
4	Génesis 5.1—6.8
5	Génesis 6.9—7.24
6	Génesis 8.1—9.17
7	Génesis 9.18—10.32
8	Génesis 11.1—12.9
9	Génesis 12.10—13.18
10	Génesis 14.1-24
11	Génesis 15.1—16.16
12	Génesis 17.1-27
13	Génesis 18.1-33
14	Génesis 19.1-29
15	Génesis 19.30—20.18
16	Génesis 21.1-34
17	Génesis 22.1-24
18	Génesis 23.1-20
19	Génesis 24.1-25
20	Génesis 24.26-58
21	Génesis 24.59—25.26
22	Génesis 25.27—26.25
23	Génesis 26.26—27.29
24	Génesis 27.30—28.9
25	Génesis 28.10—29.14
26	Génesis 29.15-35
27	Génesis 30.1-43
28	Génesis 31.1-21
29	Génesis 31.22-55
30	Génesis 32.1-32
31	Génesis 33.1-20

Febrero

1	Génesis 34.1-31
2	Génesis 35.1-29
3	Génesis 36.1-43
4	Génesis 37.1-36
5	Génesis 38.1-30
6	Génesis 39.1—40.23
7	Génesis 41.1-36
8	Génesis 41.37—42.5
9	Génesis 42.6-38
10	Génesis 43.1-34
11	Génesis 44.1-34
12	Génesis 45.1-28
13	Génesis 46.1-34
14	Génesis 47.1-26
15	Génesis 47.27—48.22
16	Génesis 49.1-21
17	Génesis 49.22-33
18	Génesis 50.1-26
19	Éxodo 1.1—2.10
20	Éxodo 2.11-25
21	Éxodo 3.1-22
22	Éxodo 4.1-31
23	Éxodo 5.1-23
24	Éxodo 6.1—7.25
25	Éxodo 8.1-32
26	Éxodo 9.1-35
27	Éxodo 10.1-29
28	Éxodo 11.1—12.28

Marzo

1	Éxodo 12.29—13.22
2	Éxodo 14.1-31
3	Éxodo 15.1-27
4	Éxodo 16.1-31
5	Éxodo 16.32—17.16
6	Éxodo 19.1-25
7	Éxodo 20.1-26
8	Éxodo 24.1-18
9	Éxodo 31.18—32.35
10	Éxodo 33.1-23
11	Éxodo 34.1-35
12	Éxodo 40.16-38
13	Levítico 16.1-34
14	Levítico 19.1-37
15	Levítico 23.1-25
16	Levítico 23.26-44
17	Números 6.22-27; 9.15-23; 10.11-36
18	Números 11.1-35
19	Números 12.1—13.33
20	Números 14.1-35
21	Números 14.36-45; 20.1-21
22	Números 20.22—22.20
23	Números 22.21—23.3
24	Números 23.4-30
25	Números 24.1-25
26	Números 27.12-23
27	Deuteronomio 1.1-8; 4.1-14
28	Deuteronomio 4.15-40
29	Deuteronomio 6.1—7.11
30	Deuteronomio 7.12—8.10
31	Deuteronomio 8.11—9.29

Abril

1	Deuteronomio 10.1-22; 12.1-28
2	Deuteronomio 12.29—13.11; 18.14-22; 19.15-21
3	Deuteronomio 24.1-22
4	Deuteronomio 25.1—26.15
5	Deuteronomio 26.16-19; 30.1-20
6	Deuteronomio 31.1-29
7	Deuteronomio 31.30—32.21
8	Deuteronomio 32.22-52
9	Deuteronomio 33.1-17
10	Deuteronomio 33.18-29
11	Deuteronomio 34.1-12
12	Josué 1.1-18
13	Josué 2.1-24
14	Josué 3.1-17
15	Josué 4.1-24
16	Josué 5.1—6.10
17	Josué 6.11-27
18	Josué 10.1-15
19	Josué 24.1-33
20	Jueces 2.1-12
21	Jueces 4.1-24
22	Jueces 5.1-31
23	Jueces 6.1-24
24	Jueces 6.25-40
25	Jueces 7.1-25
26	Jueces 8.1-35
27	Jueces 9.1-22
28	Jueces 13.1-25
29	Jueces 14.1-20
30	Jueces 15.1-20

Mayo

1	Jueces 16.1-22
2	Jueces 16.23-31
3	Rut 1.1-22
4	Rut 2.1-23
5	Rut 3.1—4.22
6	1 Samuel 1.1-28
7	1 Samuel 2.1-36
8	1 Samuel 3.1-21
9	1 Samuel 4.1-22
10	1 Samuel 5.1—6.21
11	1 Samuel 7.1—8.22
12	1 Samuel 9.1-27
13	1 Samuel 10.1-27
14	1 Samuel 11.1—12.25
15	1 Samuel 13.1-23
16	1 Samuel 14.1-23
17	1 Samuel 14.24-52
18	1 Samuel 15.1-35
19	1 Samuel 16.1-23
20	1 Samuel 17.1-37
21	1 Samuel 17.38-58
22	1 Samuel 18.1-30
23	1 Samuel 19.1-24
24	1 Samuel 20.1-42
25	1 Samuel 21.1-6; 24.1-22
26	1 Samuel 25.1; 28.1-25
27	1 Samuel 31.1-13; 2 Samuel 1.1-16
28	2 Samuel 1.17—2.7
29	2 Samuel 5.1-25
30	2 Samuel 6.1-23
31	2 Samuel 7.1-29

Junio

1	2 Samuel 9.1-13; 11.1-27
2	2 Samuel 12.1-25
3	2 Samuel 14.21—15.37
4	2 Samuel 16.1-23
5	2 Samuel 17.1-29
6	2 Samuel 18.1-33
7	2 Samuel 19.1-43
8	2 Samuel 22.1-30
9	2 Samuel 22.31—23.7
10	1 Reyes 1.1-27
11	1 Reyes 1.28-53
12	1 Reyes 2.1—3.15
13	1 Reyes 3.16-28; 5.1-18
14	1 Reyes 6.1-38
15	1 Reyes 8.1-34
16	1 Reyes 8.35-66
17	1 Reyes 9.1—10.13
18	1 Reyes 10.14-29; 11.26-43
19	1 Reyes 12.1-33
20	1 Reyes 16.29-34; 17.1-24
21	1 Reyes 18.1-40
22	1 Reyes 18.41—19.21
23	1 Reyes 21.1-29
24	1 Reyes 22.1-39
25	2 Reyes 2.1-25
26	2 Reyes 4.8-37
27	2 Reyes 5.1-27
28	2 Reyes 6.1-23
29	2 Reyes 6.24—7.20
30	2 Reyes 13.14-21; 18.9-37

Julio

1	2 Reyes 19.1-37
2	2 Reyes 22.1-20
3	2 Reyes 23.1-30
4	2 Reyes 24.8—25.7
5	2 Reyes 25.8-30
6	Esdras 1.1-11; 3.1-13
7	Esdras 6.1-22
8	Esdras 7.1-28
9	Nehemías 1.1—2.20
10	Nehemías 4.1-23
11	Nehemías 8.1-18
12	Nehemías 9.1-38
13	Job 1.1-22
14	Job 2.1—3.26
15	Job 4.1-21
16	Job 5.1-27
17	Job 14.1-22
18	Job 19.1-22
19	Job 31.1-40
20	Job 38.1-41
21	Job 39.1-30
22	Job 40.1-24
23	Job 41.1-34
24	Job 42.1-17
25	Salmos 1, 2
26	Salmos 8, 14, 15
27	Salmos 16, 19
28	Salmo 22
29	Salmos 23, 24, 27
30	Salmos 32, 33, 34
31	Salmo 37

Agosto

1	Salmos 40, 42
2	Salmos 43, 46, 47
3	Salmos 51, 63
4	Salmos 65, 66
5	Salmo 69
6	Salmo 72
7	Salmo 73
8	Salmo 80
9	Salmos 84, 87
10	Salmo 89
11	Salmos 90, 91
12	Salmos 93, 95, 96
13	Salmos 100, 103
14	Salmo 104
15	Salmo 105
16	Salmo 107
17	Salmos 110, 115, 116
18	Salmo 118
19	Salmo 119
20	Salmos 121, 122, 124, 126
21	Salmos 127, 130, 137
22	Salmo 139
23	Salmo 145
24	Salmos 148, 150
25	Proverbios 1.1-33
26	Proverbios 3.5-18; 6.6-19
27	Proverbios 7.1-27
28	Proverbios 8.1-36
29	Proverbios 13.1—15.9
30	Proverbios 20.1-7; 22.1-6; 23.4-35
31	Proverbios 24.3-20; 25.21-22; 27.1-6; 30.18-19; 31.10-31

Setiembre

1	Eclesiastés 3.1-22
2	Eclesiastés 9.7-18; 11.1—12.8
3	Isaías 1.1-9
4	Isaías 1.10-20
5	Isaías 1.21-31
6	Isaías 2.1-5; 5.1-7
7	Isaías 6.1-13
8	Isaías 7.1-24
9	Isaías 8.1-15
10	Isaías 8.16—9.7
11	Isaías 11.1-9; 28.1-6
12	Isaías 28.7-17
13	Isaías 30.1-18
14	Isaías 31.1-9
15	Isaías 32.1-20
16	Isaías 33.1-24
17	Isaías 35.1-10
18	Isaías 40.1-11
19	Isaías 40.12-31
20	Isaías 41.1-20
21	Isaías 41.21-29
22	Isaías 42.1-9
23	Isaías 42.10-25
24	Isaías 43.1-28
25	Isaías 44.1-20
26	Isaías 44.21-28
27	Isaías 45.1-19
28	Isaías 45.20-25
29	Isaías 46.1-13
30	Isaías 49.1-7

Octubre

1	Isaías 49.8-26
2	Isaías 50.1-9
3	Isaías 52.1-12
4	Isaías 52.13—53.12
5	Isaías 54.1-17
6	Isaías 55.1-13
7	Isaías 58.1-14
8	Isaías 60.1-22
9	Isaías 61.1-11
10	Isaías 63.1-19
11	Isaías 64.1-12
12	Isaías 65.1—66.2
13	Jeremías 1.1-19
14	Jeremías 2.1-13
15	Jeremías 2.14-28
16	Jeremías 2.29-37
17	Jeremías 6.16-30
18	Jeremías 7.1-15
19	Jeremías 7.16-34
20	Jeremías 9.10-24
21	Jeremías 14.1-18
22	Jeremías 14.19—15.9
23	Jeremías 15.10-21
24	Jeremías 18.1-23
25	Jeremías 19.1-15
26	Jeremías 20.1-18
27	Jeremías 23.1-17
28	Jeremías 23.18-32
29	Jeremías 26.1-24
30	Jeremías 31.1-22
31	Jeremías 31.23-40

Noviembre

1	Jeremías 36.1-19
2	Jeremías 36.20-32
3	Jeremías 37.1-21
4	Jeremías 38.1-13
5	Jeremías 38.14-28
6	Jeremías 52.1-23
7	Jeremías 52.24-34
8	Ezequiel 1.1-28
9	Ezequiel 2.1—3.27
10	Ezequiel 18.1-20
11	Ezequiel 18.21-32; 33.1-20
12	Ezequiel 33.21-33
13	Ezequiel 34.1-31
14	Ezequiel 36.16-38
15	Ezequiel 37.1-28
16	Daniel 1.1-21
17	Daniel 2.1-13
18	Daniel 2.14-49
19	Daniel 3.1-18
20	Daniel 3.19-30
21	Daniel 4.1-33
22	Daniel 4.34-37
23	Daniel 5.1-31
24	Daniel 6.1-28
25	Daniel 7.1-28
26	Daniel 9.1-27
27	Oseas 1.1—2.1
28	Oseas 2.2-23
29	Oseas 3.1—4.10
30	Oseas 4.11—5.15

Diciembre

1	Oseas 6.1-6; 11.1-9
2	Oseas 13.4—14.9
3	Joel 1.1-20
4	Joel 2.1-11
5	Joel 2.12-27
6	Joel 2.28—3.3
7	Joel 3.4-21
8	Amós 1.1-15
9	Amós 2.1-16
10	Amós 3.1-15
11	Amós 4.1-13
12	Amós 5.1-27
13	Amós 6.1-14
14	Amós 7.1-17
15	Amós 8.1-14
16	Amós 9.1-15
17	Jonás 1.1-17
18	Jonás 2.1—3.10
19	Jonás 4.1-11
20	Miqueas 1.1-16
21	Miqueas 2.1-13
22	Miqueas 3.1-12
23	Miqueas 4.1-13
24	Miqueas 5.1-15
25	Miqueas 6.1-8; 7.18-20
26	Habacuc 1.1-17
27	Habacuc 2.1-20
28	Habacuc 3.1-19
29	Zacarías 9.9-17
30	Malaquías 1.1—2.17
31	Malaquías 3.1—4.6